

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

ÚTKERESÉS ÉS INTEGRÁCIÓ

Budapest

ÚTKERESÉS ÉS INTEGRÁCIÓ

XIX.

Érkezési tábla

NYELV ÉS SZÓHASZNÁLAT

Érkezési tábla
DÖRNERGELI FÁSZTÖR
FÉNYES SZÖVEG

A Magyarságkutatás könyvtára

•XXIV•

Alapító szerkesztő

JUHÁSZ GYULA

Sorozatszerkesztő

DIÓSZEGI LÁSZLÓ
FEJŐS ZOLTÁN

ÚTKERESÉS ÉS INTEGRÁCIÓ

Válogatás a határon túli
magyar érdekvédelmi szervezetek
dokumentumaiból 1989—1999

Szerkesztette
BÁRDI NÁNDOR ÉS ÉGER GYÖRGY

Teleki László Alapítvány
Budapest
2000

Bevezető tanulmány:
BÁRDI NÁNDOR

Kronológiák:
JÁNKI ANDRÁS, MÁK FERENC, OROSZ MÁRTA,
UDVARDY FRIGYES, VÉKÁS JÁNOS

Bibliográfiák:
CSORBA BÉLA, KARMACSI ZOLTÁN,
VÉGH LÁSZLÓ, WALTER KLÁRA

141/2001

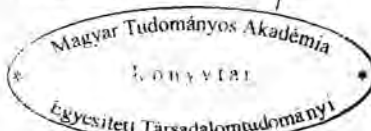

a Magyar—Holland Felsőoktatási Együtműködési program
és az Európai Összehasonlító Kisebbségkutató Alapítvány
támogatásával készült

© Teleki László Alapítvány, 2000
ISBN 963 00 2580 9
ISSN 086503925

Ieltari szám:

2457

Helyszám:

51.993

TARTALOMJEGYZÉK

Útkeresés és integráció	17
Törésvonalak keresése a határon túli magyar politikában 1989—1998	21
I. Románia	45
1. Hívó Szó	45
1989. december 23.	
2. A Nemzetmentő Front Tanácsának közleménye az országhoz	46
1989. december 24.	
3. A Bánsági Magyar Demokrata Szövetség Kiáltványa	49
1989. december 24.	
4. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Ideiglenes Intézőbizottságának kiáltványa	51
1989. december 25.	
5. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség szándéknyilatkozata	53
1990. január 13.	
6. A MISZSZ szándéknyilatkozata	60
1990. február 17—18.	
7. Nyilatkozat (A marosvásárhelyi eseményekről)	62
1990. március 21.	
8. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség kongresszusának határozata	64
1990. április 22.	
9. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség programja (Részlet)	66
1990. április 22.	
10. Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés programnyilatkozata	73
1992. március 14.	
11. A Szabadelvű Kör szándéknyilatkozata	77
1992. március 20.	
12. Az RMDSZ II. kongresszusa	78
1991. május 21.	

13. Az RMDSZ nyilatkozata a nemzeti kérdésről	88
1992. október 25.	
14. Az RMDSZ III. kongresszusának határozatai (Részletek)	89
1993. január 16.	
15. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség programja	95
1993. január 16.	
16. A Szövetségi Képviselők Tanácsának működési szabályzata (Részletek)	112
1993. február	
17. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség memoranduma Románia felvételéről az Európa Tanácsba	117
1993. augusztus 26.	
18. Állásfoglalás (A „Neptun-ügyről”)	121
1993. szeptember 26.	
19. Nyilatkozat A hatalomnak az anyanyelvi oktatás visszaszorítására és az etnikai összetétel erőszakos megváltoztatására tett újabb kísérleteiről	122
1993. augusztus	
20. RMDSZ törvénytervezet a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről	124
1993. november 14.	
21. A Reform Tömörülés szándéknyilatkozata	137
1993. december 10—11.	
22. Aide-mémoire az Európa Tanács teljes jogú tagságának elnyerésekor vállalt kötelezettségek betartásáról Romániában	139
1994. január 21.	
23. Oktatási memórium Az RMDSZ ellenérveit és követelményeit tartalmazó memóriuma a Romániában élő nemzeti kisebbségek, különösképpen a magyar közösségek anyanyelven történő oktatásával kapcsolatban	142
1994. január	
24. Művelődési memórium	147
1994. január 5.	
25. A Szabadelvű Kör RMDSZ-platform programelvei (Részlet)	152
1994. március 25—27.	
26. Állásfoglalás az Európai Stabilitási Egyezmény tervezetéről	155
1994. május 20.	
27. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség állásfoglalása a román—magyar alapszerződésről	157
1994. augusztus 26.	
28. Törvényhozási kezdeményezés A nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatásról (Tervezet)	161
1994. augusztus—szeptember	

29. 33. számú határozat az RMDSZ belső politikai szerveződéseként működő platformok státusáról	166
1994. december 10.	
30. Az atlantai kerekasztal tanácskozás résztvevőinek közleménye	167
1995. február 15.	
31. A belső választások alapelvei	168
1995. április 8.	
32. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség IV. kongresszusának határozatai	169
1995. május 26—28.	
33. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség programja (Részletek)	170
1995. május 26—28.	
34. Közlemény (Az RMDSZ oktatási törvénykezdeményezéséről)	181
1995. június 16.	
35. A tanügyi törvény nemzeti kisebbségeket érintő szakaszainak elemzése és következményei	182
1995. július 17.	
36. Tőkés László levele Göncz Árpád és Ion Iliescu államfőkhöz	189
1995. október 31.	
37. Nyilatkozat (Az 1996-os helyhatósági és parlamenti választások előtt)	191
1996. január 14.	
38. Alappal szerződni A marosvásárhelyi SZKT-SZET ülés állásfoglalása	193
1996. szeptember 6.	
39. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Kormánykoalíciós cselekvési prioritásai	195
1997. október 3—4.	
II. Szlovákia	201
1. A Független Magyar Kezdeményezés nyilatkozata	201
1989. november 20.	
2. A Független Magyar Kezdeményezés elvi nyilatkozata	202
1989. november 24.	
3. A Nyilvánosság az Erőszak Ellen és a Független Magyar Kezdeményezés közös nyilatkozata a nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok együttéléséről Szlovákiában	204
1990. január 21.	
4. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom programja 1990	206
1990 március	
5. Az Együttélés alapítólevele	211
1990. március 31.	
6. Az Együttélés 1990. évi választási programja	214
1990 április	

7. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének programja	218
1990. május 12.	
8. A Magyar Néppárt programnyilatkozata	220
1991 nyara	
9. Állásfoglalás Cseh-Szlovákia államjogi elrendezéséről	222
1991. szeptember 9.	
10. Merre tart Csehszlovákia? Az Együttélés politikai mozgalom memoranduma a csehszlovákiai nemzeti kisebbségekről	224
1991. október 5-én.	
11. Az Együttélés alkotmánykiegészítő javaslata (Tervezet)	232
1991 október	
12. Az Együttélés az önrendelkezésről	235
1992. február 1.	
13. A nemzeti és etnikai kisebbségek hátrányos megkülönböztetésének veszélyei a Szlovák Köztársaság Alkotmányában	237
1992 szeptember	
14. Gazdag kisebbséget A Magyar Polgári Párt nemzeti kisebbségi programja	242
1992. ősz	
15. Nyilatkozat Csehszlovákia megszűnésének körülményeiről	260
1992. december 5.	
16. A magyar koalíció nyilatkozata a "helsinki elvek" betartásának hiányosságairól a kisebbségeket érintő jogalkotásban Csehszlovákiában, illetve Szlovákiában	261
1992. december 11.	
19. Az elnyomott kisebbségből legyen társnemzet (Magyarok Csehszlovákiában/Szlovákiában 1918—1992) Politikai memorandum (Részletek)	264
1993. január	
18. Az Együttélés, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, a Magyar Néppárt és a Magyar Polgári Párt memoranduma a Szlovák Köztársaság felvételéről az Európa Tanácsba	271
1993. február 4.	
19. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának törvénye a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok helyzetéről és jogairól a Szlovák Köztársaságban A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom javaslata	276
1993. február	
20. A Csemadok programja	292
1993. április 3—4.	
21. Négypartii memorandum az Európa Tanácshoz	296
1993. augusztus	

22. Dél-Szlovákia helyi önkormányzati képviselőinek, polgármestereinek és parlamenti képviselőinek állásfoglalása	298
1994. január 8.	
23. Az Együttélés alkotmánytörvény-javaslatára A Szlovák Köztársaságban élő nemzeti és etnikai közösségek és kisebbségek jogállásáról	305
1994. február 22.	
24. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom új programjának kivonata 1994	312
1994. március	
25. Szerződés a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, az Együttélés és a Magyar Polgári Párt együttműködéséről és koalíciójáról	315
1994. július 21.	
26. A Szlovák Köztársaságban élő magyar közösség 1995-ben	324
1995. január 19.	
27. A szlovákiai magyarság művelődési nagygyűlésének állásfoglalása	331
1995. április 22.	
28. A realitás tisztelete A Magyar Polgári Párt stratégiája	336
1995	
29. Szolgálni és segíteni A Magyar Polgári Párt programnyilatkozata	338
1995 tavasza	
30. A szlovákiai Magyar Koalíció állásfoglalása	341
1995. március 18.	
31. A Magyar Koalíció által az Európa Tanácsba küldött állásfoglalás ajánlásai Az átfogó törvényi rendezésért	342
1996. december 19.	
32. A hosszú távú együttműködés alapja A KDM, a DU, a DP, az SZSZDP, az SZZP, az MKDM, az MPP és az Együttélés pártelnökeinek közös nyilatkozata	344
1997. december 2.	
33. Az SZDK és MK képviselőinek nyilatkozata A szakértői csoportok munkájáról	345
1997. december 3.	
34. Az SZDK, a DBP, az MKP és a PEP koalíciós szerződése	348
1998. október 28.	

III. Jugoszlávia

1. A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének programja	351
1990. március 31.	

2. A holtakat el kell temetni Levél a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia elnökének (Belgrád) és a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia elnökének (Újvidék) 1990. április 16.	353
3. A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság Tevékenységi Programja 1990. június 24.	355
4. Önkormányzatot! Kezdeményezés a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat létrehozatalára 1990. november 6.	358
5. A VMDK követelése 1991. január 19.	360
6. A vajdasági magyarság a rendszerváltásban 1991. április 13.	361
7. Tiltakozunk! Állami intézkedésekkel a nemzeti kisebbségek alapérdekei ellen 1991. április 13.	366
8. A vajdasági magyar oktatási hálózat (Részlet) 1991. július 20.	368
9. Levél Carringtonnak 1991. szeptember 12.	372
10. Tiltakozunk a törvénytelen mozgósítások ellen! A VMDK Elnökségének közleménye 1991. október 5.	374
11. Rövid jelentés a vajdasági magyarság helyzetéről és törekvéseiről 1992. január 4.	375
12. Alkotmányos és politikai státust a magyarságnak Ágoston Andrásnak, a VMDK elnökének levele Slobodan Miloševićhez 1992. április 14.	377
13. Memorandum a Szerb Köztársaságban élő magyarok önkormányzatáról 1992. április 25-én	382
14. A VMDK képviselőinek és tanácsnokainak szerepe és működése a képviseleti testületekben 1993. január 9.	397
15. A genfi Emberjogi Konferencia résztvevőinek 1993. február 13.	400
16. A tájékoztatás mint a magyar autonómia funkciója 1993. február 20.	401
17. A vajdasági magyar tájékoztatási eszközök főszerkesztőjéhez 1993. március 16.	402
18. A vajdasági magyar hírközlő eszközök szerkesztőségeinek 1993. március 16.	402

19. Az Európai Stabilitási Egyezmény tervezete és a vajdasági magyarság 1993. július 31.	404
20. Beszéd a VMDK zentai, tisztújító közgyűlésén 1994. március 29.	406
21. Állásfoglalás a válságról 1994. június 15-én	414
22. Kezdeményezés a Szerb Köztársaságban élő magyarság önkormányzatának létrehozására 1995. március 11.	417
23. Magyarként itt maradni A Vajdasági Magyar Szövetség programja 1995. június 17.	427
24. Az ENSZ és az etnikai összetétel megbontása 1995. november 25.	437
25. A vajdasági magyarok önszerveződésének alapjairól szóló megállapodás tervezete (A VMSZ koncepciója) 1996. január 18.	438
26. A VMDK és a Határon Túli Magyarok Hivatala 1996. május 26.	449
27. A VMSZ együttműködési kezdeményezése 1996. augusztus 24.	451
28. A válasz (A VMSZ együttműködési kezdeményezésére) 1996. augusztus 28.	452
29. Felhívás a Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum programjavaslatának véleményezésére 1996. szeptember 28.	454
30. Megállapodás (Tervezet) 1998. december 27.	457
31. Megállapodás Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről — tervezet (Részletek) 1999. július	465
32. Határozat az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács megalakításáról 1999. augusztus 20.	472
IV. Ukrajna	479
1. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapítólevele 1989. február 26.	479
2. A KMKSZ Elnökségének felhívása 1990. október	480
3. Felhívás Beregszász népéhez 1990. november	481

4. Javaslattervezet a Kárpátaljai Magyar Autonómia (KMA) alapelveiről 1991. január 5.	482
5. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség II. közgyűlésének határozata 1991. április 28.	488
6. Javaslat az USZSZK nemzeti kisebbségeiről szóló törvénytervezettel kapcsolatban 1991. március	489
7. Kárpátalja településneveiről (Állásfoglalás) 1991. május 11.	494
8. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapszabálya (Részletek) 1991. június 30.	495
9. Nyilatkozat Kárpátalja autonóm státusáról 1991. július 17.	498
10. Népszavazás a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról a beregszászi járás területén 1991. szeptember 14.	500
11. Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség alapítólevele 1991. október 5.	501
12. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) alapszabálya 1991. október 5.	503
13. Két igennel szavazzunk! 1991. november 12.	506
14. A Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség alapítólevele, alapszabályzata, programja 1991. december 8.	507
15. A KMPSZ II. Közgyűlésének Nyilatkozata 1993. május 26.	512
16. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség állásfoglalása Kárpátalja különleges önkormányzati státusával kapcsolatban 1993 októbere	514
17. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség programja 1993. március 13.	515
18. A KMKSZ választási programja 1994. február 5.	523
19. Tóth Mihály parlamenti képviselőjelölt választási programja 1994. március	526
18.20. A Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség programja 1994. április	529
21. A Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fórumának nyilatkozata 1994. augusztus 6.	530
22. A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége I. tisztújító közgyűlésének zárónyilatkozata 1994. október 22.	532

23. Közlemény a KMKSZ Választmányának beregvári üléséről	533
1996. november 10.	
24. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnökségének közös nyilatkozata a nemzetiségi oktatás koncepciójával kapcsolatban	534
1997. szeptember 5.	
25. Szilárd demokratikus rendet, emberhez méltó életet! A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség választási programja	536
1997. szeptember 23.	
26. Elnökségi beszámoló a MÉKK 1997—98. évi tevékenységéről (Részletek)	541
1998. szeptember 26.	
V. Ausztria	549
1. Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége ..	549
1990. január 15.	
2. Szépfalusi István: Identitászavarok és a kivezető út Javaslat ausztriai összmagyar érdekképviselő létrehozására	551
1991. szeptember 20.	
3. Történelmi fordulat	569
1992. július—augusztus	
4. Megalakult az új Magyar Nemzetiségi Tanács (Franz Vranitzky kancellár megnyitó beszéde)	570
1993. február 16.	
5. A Központi Szövetség vezetőségének állásfoglalása	573
1994. augusztus	
6. Az osztrák népcsoportok II. Felsőöri Nyilatkozata	575
1996. január 16.	
7. A Magyar Népcsoporttanács nyilatkozata a háború befejezésének 50., ill. az államszerződés 40. évfordulójára	581
1995. május 24.	
8. Ünnepléses nyilatkozat	582
1996. március 2.	
9. Bonyodalmak a Magyar Népcsoport Tanács kinevezése körül	583
1998. március—április	
10. Ausztriai Magyar Egyházközség kisebbségiként elismerést kért	586
1998. április 26.	
11. Nyugtalanág az ausztriai magyar népcsoport körében	589
1999. március 25.	
12. Memorandum (A népcsoportjogokról)	593
1999. szeptember 14.	

VI. Horvátország	595
1. A horvátországi magyarok egyéni és intézményes képviselőinek felhívása	595
1992. december 22.	
2. A Horvátországi Magyar Néppárt programja	596
1992. március 14.	
3. A HMDK	598
1993. május	
4. A Horvátországi Magyarok Szövetségének alapszabályzata (Részlet)	600
1993. szeptember 18.	
5. Javaslat (A HMDK oktatási programja)	605
1993. június 28.	
6. Körlevél	606
1993	
7. Tisztelt Horvátországi Magyarok!	607
1996. május 4.	
8. Jakab Sándor nyilatkozata	609
1996. május 9.	
9. Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége új alapszabálya (Részletek)	610
1997. november 8.	
VII. Szlovénia	617
1. Tiltakozó nyilatkozat a Jugoszláv Szövetségi Képviselőház és a Szövetségi Végrehajtó Tanács elnökeinek	617
1990. március 16.	
2. Közös nyilatkozat Az 1990. december 23-i plebiszcitummal kapcsolatban 1990. december 21.	618
3. A Magyarországi Szlovének Szövetsége és a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség közös nyilatkozatota	619
1991. május 10.	
4. Tisztelt Miniszterelnök Úr!	619
1991. június. 29.	
5. A nemzetiségi közösség céljai és gondjai	620
1991. november 15.	
6. Közlemény a nyilvánossághoz	624
1993. október 29.	
7. A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet Statútuma (Részlet)	625
1995. június 22.	
8. A Muravidéki Magyar Önkormányzat Alapszabályzata	631
1999. július 22.	

9. Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsa	637
1999. augusztus 5.	
10. A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat Alapszabályzata	640
1999. augusztus 30.	
VIII. Magyarország határon túli magyarságpolitikája	647
1. Szokai Imre—Tabajdi Csaba: Mai politikánk és a nemzetiségi kérdés	647
1988. február 13.	
2. A Magyar Köztársaság Alkotmánya A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XVIII. törvény módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege (Részlet)	660
1989. október 23.	
3. Az MDF külpolitikai célkitűzései és kisebbségvédelmi programja (Részlet az MDF programjából)	660
1990. március	
4. A Kormány programjának ismertetése (Részlet)	661
1990. május 22.	
5. „Konstruktív partnerséget kínálunk” Határon Túli Magyarok Titkársága	662
1991. július 17.	
6. A Magyar Köztársaság Kormányának Nyilatkozata a magyar kisebbségekről	665
1992. augusztus 18.	
7. Közlemény a Magyar Köztársaság kormánya és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1993. február 26-i megbeszéléseiről	666
1993. február 26.	
8. Kormány szóvivői iroda közleménye	668
1994. február 11.	
9. A Magyar Köztársaság kormányának programja 1994—1998 (Részlet) ...	669
1994. július	
10. Az MSZP—SZDSZ koalíciós megállapodása (Részlet)	672
1994. június 24.	
11. A magyar—magyar csúcs közös nyilatkozata	676
1996. július 5.	
12. A pápai magyar-magyar konzultáció közleménye	678
1996. szeptember 4.	
13. Politikai pártok és szervezetek nyilatkozata	680
1996. szeptember 17.	
14. Tabajdi Csaba: A gazdaság a nemzeteszmé fedezete A magyar kisebbségek egzisztenciateremtését kell támogatni	681
1998. április 14.	
15. Magyar Köztársaság Kormányának programja (Részletek)	685
1998. július 2.	

16. „Magyarország és a határon túli magyarság — 1999” konferenciájának nyilatkozata 1999. február 20.	689
Románia 1989—1996 (Udvardy Frigyes)	691
Szlovákia 1989—1998 (Orosz Márta)	733
Jugoszlávia 1989—1999 (Vékás János)	771
Ukrajna 1989—1998 (Jánki András)	793
Horvátország 1991—1999 (Mák Ferenc)	813
Bibliográfia	825

ÚTKERESÉS ÉS INTEGRÁCIÓ

Dokumentum-válogatásunk célja, hogy áttekintést adjon azokról az intézményesülési és programalkotó folyamatokról, amelyek az utóbbi évtizedben játszódtak le a közép-európai magyar nemzeti kisebbségek körében.

Ebben az átmeneti időszakban az addigi nyelvi, kulturális közösségekből önálló politikai közösségek és intézményrendszerek alakultak ki. Az első évek társadalmi mozgalmából olyan szervezetek illetve politikai pártok jöttek létre, amelyek egyszerre próbáltak eleget tenni érdekvédelmi és a kisebbségi társadalom intézményes szervezését érintő feladatoknak.

A nemzetközi viszonyrendszer felől nézve a magyar nemzeti kisebbségek az évtized elején még mint a térség instabilitásának lehetséges tényezői, napjainkra viszont mint az euro-atlanti integráció és a társadalmi modernizáció megbízható támogatói jelentek meg.

A vizsgált időszak az útkeresés és integráció korszakának tekinthető, mert a kisebbségi politizáló elitnek egyszerre kellett *jövőkép*et teremteni saját kisebbségi társadalma számára; *pozíciókat* biztosítani a helyi, az országos és a nemzetközi politikában; valamint létre kellett hozni *önszerveződésének intézményes kereteit*. A kialakult vitákban (részben ezek révén) az intézmények integrálták saját társadalmi bázisuk problémáit, stratégiáit. Ezzel, párhuzamosan beilleszkedtek a többségi politikai pártok viszonyrendszerébe, és intézményes kapcsolatokat építettek ki a magyarországi politikai rendszerrel is. Kötetünk e folyamatnak az alapidokumentumait adja közre. Munkánk során arra törekedtünk, hogy az utóbbi tíz évben kialakított kisebbségpolitikai jövőképeket és stratégiai megfontolásokat gyűjtsük egybe.

Válogatásunkban elsősorban az érdekvédelmi szervezetek alapidokumentumai szerepelnek.¹ A pártszerűen működő intézmények mellett helyet kaptak az érdekvédelmi feladatokat ellátó önkormányzati, kulturális, oktatási szervezetek dokumentumai,²

1 Évekkel ezelőtt a Közép-Európa magyar kisebbségi intézményrendszer kataszterének összeállítása során oktatási, egyházi, gazdasági, kulturális, tömegkommunikációs, tudományos, civil társadalmi és az érdekvédelmi szervezeteket különböztettük meg. 1993/94-ben a Bárdi Nándor és Dippold Péter által vezetett OKTK program révén TLA Közép-Európa Intézetében közel 6000 határon túli magyar intézményről gyűjtöttük adatbázisba a legfontosabb információkat, ami az intézet könyvtárában hozzáférhető.

2 Muravidéki Magyar Önkormányzat, pedagógus szövetségek, CSEMADOK, JMMT.

illetve azok, amelyekben a magyar kisebbségi szervezetek a társszerzők³, tükröződő a különböző etnikai-politikai szervezetek együttműködési területeit.

A közreadott dokumentumok *tartalmuk* szerint a következő kategóriákba sorolhatók: az intézményi kereteket meghatározó szabályzatok; programecélokot megfogalmazó szövegek; egy-egy kormányzati, kisebbségpolitikai intézkedés bírálata; és a kisebbségi kérdés kezelésére vonatkozó tervezetek.

A publikált anyaghoz a határon túli magyar pártok iratanyagát feltáró kutatási program révén⁴, és az egyes szervezetek hivatalos kiadványaiból jutottunk. Alapelvek tekintettük, hogy csak a hivatalos fórumok dokumentumait adjuk közre.⁵ A kilencvenes években született magyar kisebbségi autonómia-koncepciókból és kisebbségi törvény tervezetekből is csak azokat közöljük, amelyeket valamely politikai szervezet is a magáénak tekintett. Az összes érdemi tervezetet Ríz Ádám gyűjtötte össze és kézzel elő publikálásra.⁶

A dokumentumválogatás illetve a kronológiák záró időpontját az egyes országok viszonylatában fontos történéshez próbáltuk kötni. Ilyen a romániai és a szlovákiai magyarság esetében a magyar politikai pártokkal létrejött koalíciók kormányra kerülése, Jugoszláviában a Magyar Nemzeti Tanács megalakulása, Kárpátalján a KMKSZ elnökének a kijevei parlamentbe történt beválasztása. A többi terület esetében a Magyar Állandó Értekezlet létrejöttéig közöltünk dokumentumokat.

Eredeti terveink szerint a kötetben szerepeltek volna a szomszédos országok kisebbségpolitikai szempontból fontos törvényei, a témát érintő kormányzati megnyilatkozások, illetve nemzetközi szerződések is.⁷ Ettől azonban a terjedelmi korlátokon túl, több okból is eltekintettünk. Részben azért, mert a környező országok alkotmányait és az alapszerződéseket már publikálták magyar nyelven.⁸ De ennél fontosabb indokunk, hogy egy másik kutatási program keretében a szomszédos országok magyarságpolitikájára vonatkozó esettanulmányok íródnak, melyekhez dokumentumgyűjtemény is készül a további (innen kimaradó) anyagok felhasználásával.⁹

Dokumentumkötetünkben az anyagokat a mai magyar helyesírás szabályai szerint adjuk közre. A kiemeléseket igyekeztünk híven visszaadni, bár a különböző sajtópublikációk, politikai kiadványok és az eredeti dokumentumok e tekintetben variálódnak.

3 Nemzeti Megmentési Front Nyilatkozata, Független Magyar Kezdeményezés és a Nyilvánosság az Erőszak Ellen Mozgalom közös nyilatkozata, II. Felsőöri Nyilatkozat.

4 A program keretében az MKDM, az Együttélés, a KMKSZ, az RMDSZ, a VMDK iratanyagát, kiadványait, a kapcsolatos publikációkat tártuk fel és helyeztünk el ebből válogatást a TLA Közép-Európa Intézet könyvtárában (a továbbiakban: TLA KEI Kv).

5 Ez alól kivételt képeznek a VMDK zentai nagygyűlésén elhangzott felszólalások. Ezek közreadását a későbbi szétfejlődés szempontjából láttuk fontosnak. A magyarországi dokumentumok között szereplő Entz Géza interjút az addig elvégzett munka hivatalos összefoglalásának tekintjük.

6 Ríz Ádám: *Magyar autonómia koncepciók határokra innen és túl*. Kézirat, TLA KEI Kv. 99/2801.

7 Az anyag megtalálható: TLA KEI Kv. 99/2899.

8 *Kelet-Európa új alkotmányai*. Szerk. Tóth Károly, Univ. Szegediensis, Szeged, 1996, 360 o.; *Külpolitika és a Magyar Közöny* vonatkozó számai.

9 *A magyar nemzeti kisebbségek Kelet-Közép-Európában* c. kézikönyv számára készült tanulmányok: Takács Ferenc: Románia magyarságpolitikája 1989—1996; Hamberger Judit: Szlovákia magyarságpolitikája 1989—1997; Szilágyi Imre: Szlovénia magyarságpolitikája 1990—1999. FTP.TLA.HU/PUB/LIBRARY

A dokumentumokhoz a forrás lelőhelyének megadásán túl külön jegyzeteket nem készítettünk. Szándékaink szerint ezt pótolják az egyes kronológiák, amelyekkel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy elsősorban a politikai életre koncentrálnak, tehát nem adnak teljes képet az adott ország magyar kisebbségtörténetéről.

A kötetet záró bibliográfia az egyes szervezetek által kiadott periodikákat és az önálló kiadványokat tartalmazza. Részletes könyvészetet külön nem készítettünk, mert a TLA Közép-Európa Intézet internetről is elérhető katalógusa — a Pressdok és a Hundok adatbázisok — segítségével illetve a Dippold—Seewann bibliográfia révén bármikor létrehozhatók tematikus összeállítások.¹⁰

A határon túli magyar pártok 1989 utáni történetét külön kutatási programban dolgozta fel Bakk Miklós, Mírnics Károly és Gyuresik Iván.¹¹ A kisebbségpolitikai gondolkodásban komoly előrelépést jelentett az autonómia-tervek és kisebbségi törvénytervezetek kidolgozása. Ezeket Lőrincz Csaba és Ríz Ádám vetette össze.¹² Ugyancsak összehasonlító áttekintést adott a szomszédos országok magyarságpolitikájáról — a már említett országtanulmányokon túl — Íjgyártó István.¹³ A különböző kisebbségi pártprogramokat és a magyarországi kisebbségpolitikai elképzeléseket Schlett István és Szarka László elemezte.¹⁴ Az egyes kisebbségi pártok stratégiájának alakulásával pedig Mátrai Júlia foglalkozott.¹⁵ A kötetünk bevezetőjeként készült tanulmány¹⁶ folyamatszerűségében próbálta megragadni az egyes kisebbségi politikai közösségek/eliték belső erővonalait.

A kötet válogatásának és a kronológiák véleményezéséért a következőknek mondunk köszönetet: Angyal Béla, Dolník Erzsébet, Hamberger Judit, Brenzovics László, Gulácsy Géza, Fedinecz Csilla, Bodó Barna, Székely István, Mírnics Károly, Vékás János, Faragó Ferenc, Göncz László, Dippold Péter, Farkas Ágnes, Szabó Judit, Tabajdi Csaba, Vaszi Tibor.

Budapest, 1999. november

A szerkesztők

- 10 Dippold Péter-Gerhard Seewann: *Bibliographisches Handbuch der ethnischen Gruppen Südosteuropas 1—2*. Oldenbourg, München, 1997, 1450 o.
- 11 *A magyar nemzeti kisebbségek Kelet-Közép-Európában* c. kézikönyv számára készült tanulmányok: Bakk Miklós: Az RMDSZ mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete 1989 után. *Regio* 1999. 2. sz. 81—116. o.; Mírnics Károly: A vajdasági magyarok politikai önszerveződése és a magyar politikai pártok egymás közti harca a VMDK megalakulásától 1996-ig. *Regio* 1999. 2. sz. 117—156. o.; Gyuresik Iván: A szlovákiai magyar pártok politikai céljai, stratégiái 1989—1998. Kézirat, 17 o., TLA KEI Kv. 97/1982.
- 12 Lőrincz Csaba: A magyar nemzeti kisebbségek autonómiaformái és koncepciói. Kézirat, 20 o., TLA KEI Kv. 97/1983. Ríz i. m.
- 13 Íjgyártó István: A szomszédos országok magyarságpolitikája. In: *Közép-Európa az integráció küszöbén*. Szerk. Kovács Éva, Zsinka László, TLA, Bp., 1997, 112—117. o.
- 14 Schlett István: *Kisebbségnevelés*. Kossuth, Bp., 1993, 269 o.; Szarka László: Variációk nemzetstratégiára. *Debreceni Szemle* 1998. 1. sz. 8—18. o.
- 15 Mátrai Júlianna: A kisebbségi magyar pártok politikai stratégiái Közép- és Kelet-Európában I. *Fórum* 1999. 2. sz. 15—40.
- 16 A tanulmány előzőleg megjelent: *Regio* 1999. 2. sz. 157—190. o.

TÖRÉSVONALAK KERESÉSE A HATÁRON TÚLI MAGYAR POLITIKÁBAN 1989—1998

Dolgozatomban három jelenségről szeretnék szólni. A „határon túliság” fogalmi megközelítéseiről; a politikai eliteken belüli lehetséges törésvonalakról; az utóbbi tíz év magyar kisebbségi közéletében felmerült — és általam kiemelten fontosnak tartott — vitatémákról.

Mondandóm alapját részben a határon túli magyar érdekvédelmi szervezetek 1989 utáni iratanyagát feltáró kutatásunk közben szerzett tapasztalatok képezik. Az ugyanabban a témában készült kronológiák és bibliográfiák szerkesztéséből is sokat tanultam. Leghasznosabbnak azonban azok a beszélgetések bizonyultak, amelyeket a dolgozat vázlatáról határon túli szakértőkkel folytattam.

A témát azért tartottam fontosnak és időszerűnek, mert a magyar kisebbségekkel kapcsolatos eddigi kutatások, részterületekkel foglalkozva, nem adhatnak átfogó képet a határon túli magyarság politikai viszonyait meghatározó háttér folyamatokról. Az elemzők elé — néhány fontos tanulmányt kivéve¹ — az aktuális ügyek (belső és külső konfliktusok) kerülnek. Nem különülnek el egymástól a rövid távú jelenségek és a hosszabb távon is meghatározó hatású folyamatok. Ezáltal a kérdéskör kényszer-

1 *A magyar nemzeti kisebbségek Kelet-Közép-Európában* című kötet számára készültek a következő összefoglaló tanulmányok: Bakk Miklós: *Az RMDSZ mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete*, 35 o., TLA KEI Kv. K—1979/97. (Egy előbbi változata megjelent: *Pro Minoritate* 1996. ősz. 11—30. o.) Mirnics Károly: *A vajdasági magyarok politikai önszerveződése és a magyar politikai pártok egymás közti harca a VMDK megalakulásától 1996-ig*, 22 o., TLA KEI Kv. K—1980/90. Uő: *A kisebbségi sors neveletlen gyermekei*, 28 o., TLA KEI Kv. K—1981/97., Gyuresik Iván: *A szlovákiai magyar pártok politikai céljai, stratégiái 1989—1998*, 17 o., TLA KEI Kv. K—1982/97.; a tárgyhoz tartozó fontos elemzések: Öllös László: *A szlovákiai magyar kisebbségi szervezetek áttekintése*, 37 o., TLA KEI Kv. K—2627/98., Történeti áttekintés. In: *Tíz év a kárpátaljai magyarság szolgálatában*. KMKSZ, Ungvár, 1999. 7—40. o., Kovács Miklós: *A kisebbségben élő magyar politikusok által vívott hatalmi harcok logikája*, 8 o., TLA KEI Kv. K—1669/96., Borbély Imre—Borbély Zsolt Attila: *RMDSZ: érték, érdek és hatalom, 1989—1998. Magyar Kisebbség* 1998. 2. sz. 23—54. o., Szentimrei Krisztina: „Bal” és „jobb” az erdélyi magyar politikában. *Erdélyi Magyarság* 34. sz. 1998. április—június 7—12. o., Veress László: *Az erdélyi magyar politika fő törésvonalai*, JATE Kortörténeti Gyűjtemény 4754., Hódi Sándor: *A magyar kisebbségpolitika bukása a Vajdaságban. Magyar Kisebbség* 1998. 1. sz. 252—264., Uő: *Vajdasági magyar pártpreferenciák. Politikai törésvonalak a vajdasági magyarság körében. Napló* 1997. január 22. 10—12. o., Szerbhorváth György: *Vajdasági magyar bölcsék protokollumai. Symposium* 20—21. sz. 1998. szeptember—október, 3—108. o.

helyzetek sorozatában kerül napirendre, miközben elmarad a stratégiai álláspontok megfogalmazása.

Ugyanilyen fontosnak tartom a szomszédos országok magyar politikai önszerveződéseinek összevetését.² Egyrészt azért, hogy a közép-európai folyamatok között helyezzük el a történéseket, másrészt, hogy tükröt tarthassunk Budapest határon túli magyarság-politikája elé.

I. A fogalmi meghatározottságról

A határon túli és a magyarországi közírásban egyszerre van jelen és keveredik a *politikai önmeghatározások* sora és a problémakör *társadalomtudományi* megragadása. Az előbbieken, tehát a határon túl fokozatosan elmaradt az 1980-as években még általános *nemzetiség* kifejezés használata, és helyette előbb a *nemzeti kisebbség*, majd az önálló politikai jogalanyiságot képviselő *nemzeti közösség*³ vált általánossá mint önazonosító megfogalmazás. A VMDK (Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége) dokumentumaiban *magyar népcsoport*, a KMKSZ (Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség) autonómiaelképzelésében a *magát szabadon magyarnak valló lakosság* kifejezések is szerepelnek.) A nemzeti közösség programcélját a *társnemzet* kifejezéssel deklarálták.⁴ Magyarországon a politikai életben a nemzeti közösség kifejezés vált általánossá, a tömegkommunikációban használt *határon túliak*, *szórvány-magyarság*, az utóbbi időben feltűnt (*elszakadt*)⁵ *nemzetrészek* megnevezések mellett. A nemzeti közösségként (egységes egészként) való felfogáshoz kapcsolódnak a legáltalánosabb földrajzi meghatározottságok is pl. *vajdasági magyarság*, *erdélyi magyar-*

2 Az eddigi kísérletek: Schlett István: *Kisebbségnézésben*. Kossuth, Bp., 1993. 269 o., Szarka László: Variációk nemzetstratégiára. *Debreceni Szemle* 1998. 1. sz. 8—18., Lőrincz Csaba: *A magyar nemzeti kisebbségek autonómiaformái és koncepciói*, kézirat, 20 o., TLA KEI Kv. K—1983/97. Ijgyártó István: A szomszédos országok magyarság-politikája. In: *Közép-Európa az integráció küszöbén*. TLA, Bp., 1997., 112—117.

3 Ennek fogalmi definiálását Szilágyi N. Sándor illetve Csapó József végezték el autonómiatervezetükben. Az előbbi szerint: "a) sajátos, őket másoktól megkülönböztető etnikai, történelmi, kulturális, vallási és legtöbbször nyelvi jellegzetességei vannak; b) tagjai az illető közösséghez tartozónak tekintik magukat, közösségi tudatuk van, igényt tartanak arra, hogy közösségüket, mint olyat mások is elismerjék, identitásukat meg akarják tartani, és arra törekednek, hogy megőrizzék mindezt, amiből önazonosságuk fakad, c) legalább száz éve élnek Románia területén, d/ legalább ezer személy tartozik hozzájuk." Szilágyi N. Sándor: *Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről*. I. fejt. 1. szakasz. TLA KEI Kv. K—386/94. Direktebb politikai tartalommal: „a romániai magyar nemzeti közösség, mint autonóm politikai alany, azonos a számbeli kisebbségben lévő magyarsággal, amelynek szülőföldjén történelmi, területi, települési, kulturális, nyelvi, vallási hagyományai vannak, valamint amelynek tagjai egyéni elhatározásukkal a hovatartozást kinyilvánították és kinyilvánítják.” Csapó József: *A Romániai Magyar Nemzeti Közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* I. fejezet 1. szakasz. TLA KEI Kv. K—1984/97.

4 *Elnyomott kisebbségből legyen társnemzet*. Együttélés Politikai Mozgalom, Pozsony-Bratislava, 1993., 20 o.

5 Ez a magyarországi konzervatív médiában éppúgy gyakoribb mint az anyaország elnevezés.

ság, felvidéki magyarság, szlovéniai magyarság, horvátországi magyarság vagy magyar közösségek is. Magyarország megnevezésére a kisebbségi sajtóban a kilenvenes évek elején még rendszeresen használták az *anyaország* megnevezést, de ez folyamatosan visszaszorult.⁶

A társadalomtudományi szakirodalomban magyar etnikumról (etnikai közösségről), egy-egy régió (alrégió) társadalmáról, magyar életvilágról, -szféráról, magyar intézményrendszeréről, magyar diaszpóráról beszélnek, de mindezekben egy-egy le nem írt, (saját működési mechanizmusokkal bíró) határon túli magyar társadalmat értenek. Ezt a kategóriát nehéz egységesen meghatározni, már csak azért is, mert a különböző szakterületek kutatói más és más módon határozzák meg az érintett társadalmi csoport kritériumait: antropológiai, szociológiai, statisztikai, demográfiai, nyelvészeti, közgazdasági, jogi szempontból.

A határon túli magyar társadalmak, létrejöttüket tekintve, történeti értelemben, az impériumváltással keletkezett *kényszerközösségek*, amelyek fejlődését egyrészt a belső és külső modernizációs kihívások, másrészt az adott ország többségi/államnézetének államépítési illetve az „anya”-ország politikai törekvései, valamint az ezekre adott válaszok határozzák meg. A húszas évektől kezdve ezek a töredéktársadalmak az új helyzethez (belső rétegzettségüktől és a regionális hagyományoktól függően), alkalmazkodva, az anyaországtól és a többi elcsatolt terület magyar csoportjaitól eltérő viszonyok között külön fejlődtek. Paradox módon a *szétfejlődés* révén épp a helyi viszonyokhoz való minél hatékonyabb alkalmazkodás biztosíthatta az önazonosság intézményes megőrzését. Ennek következtében a második világháború időszakában már a Felvidékről és Erdélyből saját csoporttudattal: erős regionális (-kisebbségi) öntudattal rendelkező csoportok kerültek vissza Magyarországhoz. Az 1945 utáni generációváltások során és a hetvenes évekre kialakult kettős kötődés, a hídszerep intézményesítése révén a kulturális elitek új és önálló önazonosság ideológiákat fogalmaztak meg, vállalva a másságot az anyaországhoz és az államalkotó többségi nemzethez képest.

Politikatörténeti szempontból a magyar kisebbségek 1918 és 1938/40/41 között, valamint 1989 után *önálló politikai közösségekként* léptek fel, etnikai alapon külön politikai pártokat hoztak létre. 1944/1948 és 1989 között különböző csoportok az egyes országok kisebbségi illetve *magyarságpolitikájának keretein belül* próbálták a magyarság érdekeit megjeleníteni.

Annak, hogy a 90-es években Közép-Európában önálló politikai közösségek jöhettek létre, az 1989-ben kibontakozó demokratikus változások mellett egyéb okai is voltak:

1. A megújuló kisebbségi magyar kulturális és politikai elitek nem tudták nyelv- és identitáspolitikai érdekeiket az adott többségi nemzet politikai pártjainak modernizációs-demokratizációs stratégiáin belül érvényesíteni. Így törekvéseik hamarosan külön politikai érdekként intézményesültek önálló, civil társadalmi kezdeményezésekben, illetve pártokban.

6 A Pressdok és a Hundok sajtó-adatbázisok és dokumentációk használata alapján szerzett tapasztalatok.

2. Az új alkotmányozási folyamat során politikailag (is) kisebbséggé váltak, mivel nem deklarálták őket a többségi nemzettel egyenrangú államalkotó tényezőnek.⁷

3. Magyarország külpolitikai törekvéseiben 1990 után az euro-atlanti integráció és a szomszédságpolitika mellett a határon túli magyarság érdekeinek képviseletét is vállalta. A kisebbségi kérdést nemzetközi ügyként kezelte: az Antall-doktrína révén Magyarország védőhatalomnak deklarálta magát a határon túli magyarság ügyeiben, másrészt a szomszédos országok magyar pártjait a nemzetközi kapcsolatok tényezőiként fogta fel.

4. A határon túli magyar elitek 1992–96 között kidolgozták a maguk — jövőképet adó — autonómiakonceptióit. Bár a megvalósításhoz (valójában a kisebbségi problémák kezelésére adott színvonalas technikákhoz) nem találtak politikai partnereket a többségi nemzet(ek) körében. De ezek a tervek mégis a kisebbségi politizálás alapelvevé tették az önálló kulturális-oktatási intézményrendszer megteremtésének szükségességét.

A tömör fogalmazás árnyalása érdekében néhány szerkezeti és szemléleti problémára külön is ki kell térnem.

Az ausztriai és a szlovéniai magyarságot olyan, elsősorban kulturális közösségeknek tartom, amelyek az adott többségi intézményrendszeren, illetve önkormányzataikon keresztül folytatják érdekérvényesítésüket. A horvátországi magyar politikai szervezetek a háború miatt, demográfiai-településszerkezeti háttérükből adódóan erősen kötődnek a többségi pártokhoz, és ebben a kapcsolatrendszerben próbálják meg külön érdekeiket érvényesíteni.⁸

Egy-egy adott kisebbségi társadalom képét a saját, illetve a magyarországi nyilvánosságban a kulturális és politikai elit teremti meg, tehát eleve konstruált képről és közösségről van szó. Így hangsúlyoznom kell, hogy politikai közösségről, politikai életről beszélve, az elit viszonyait próbálok rendszerezni és általánosítani. Budapestről nézve banalitásnak tűnik, mégis le kell szögezmem, hogy a témával foglalkozó körökben sem ritka, hogy egymemű határon túli közösségekről beszélnek. Azt, hogy nem összetett, tagolt szerkezetekről van szó, bizonyítja, hogy a parlamenti választásokon a magyarság egységes támogatására számíthatnak az ottani magyar pártok, társadalmi hovatartozástól függetlenül.

A magyarországi tagolt politikai rendszer és a szomszédos országok egységesítésre törekvő magyar politikai viszonyai közti aszinkronitást nem lehet megkerülni. Az eddigi választási kampányokból jól látszik, hogy míg a magyarországi politikai életben különböző szakkérdések körül forog a vita, a szlovák, az ukrán, a szerb, a román politikai életben ezek a kérdések is nemzeti sorskérdésekké transzformálódnak át: *a politikai életnek nemzeti, és nem elsődlegesen demokratikus legitimitációja* van. Fokozottan érvényes ez a szomszédos országok magyar politikusaíra, akik ráadásul sa-

7 *Kelet-Európa új alkotmányai*, szerk. Tóth Károly, Univ. Szegediensis, Szeged, 1996., 360 o.

8 Ünnepléses nyilatkozat. Bécs 1996. március 2., *Bécsi Napló* 1996. 2. sz. 2. o., A nemzetiségi közösség céljai és gondjai. Muravidéki Magyar nemzetiségi Öngazgatási Közösség Végrehajtó tanácsa, *Nép-újítás* 1991. november 15.

ját választóik előtt is egy etnikai/nemzeti diskurzust folytatnak, s ugyanezt a nyelvet használják amikor a magyarországi pártokkal, a magyarországi nyilvánossággal érintkeznek. A magyarországi politikusok pedig a külmagyar politikai közegben vagy egyszerűen ráállnak a közvetlenül etnikai, kulturális problémák boncolására, vagy egyszerűen idegenül és általánosságként hat mondandójuk.

II. A törésvonalak keresése

A kisebbségi és hazai sajtóban a határon túli magyar szervezeteken belüli politikai nézeteltérések mint az egész közösségen belüli választóvonalak kerülnek bemutatásra, miközben a pártbomlások jól mutatják, hogy elsősorban a politikai/kulturális eliten belüli konfliktusokról van szó.⁹ A belső vitákban kialakult az irányzatok elnevezése, és az eddigi szakirodalom jó része arra utal, hogy itt politikai értékek ütközéséről van szó. A leggyakoribb kategóriapárok: liberális—nemzeti/népi/keresztény; jobb—bal; kiséret—kemény mag—kollaboráns; kuruc—labanc; mérsékelt—radikális; érték-illetve érdekorientált.¹⁰ Ha azonban megnézzük a külső konfliktusokat, akkor mind az alapszerződések körüli vitákban, mind a nyelvpolitikai konfliktusok során az előbbi jelzők alapján a megnyilatkozók között nem igazán lehet lényeges különbséget tenni.

Az ellentétes álláspontok két téma körül csoportosulnak: 1. A magyar politikai szervezeteknek a többségi nemzet demokratikus/euroatlanti orientációjú erőihez való viszonya, és a velük való együttműködésben követendő stratégiák. 2. Az *identitáspolitika* alapkérdése: a nemzeti önazonosság megtartásához elegendő-e az állampolgári jogegyenlőség és a *nyelvpolitikai* jogok biztosítása, vagy szükséges-e ezen túl az önálló kisebbségi intézményrendszer kiépítése?

Jászi Oszkár 1918 tavaszán a nemzetiségi politikusok értéktagságát, az integratív nemzetiségpolitika szemszögéből, a következőképpen látta: „Míg egy nemzetiségnek nincs anyanyelvű iskolája, közigazgatása, bírászkodása, lehetetlen a nemzettagokat ezektől eltérő problémák iránt érdekeltté tenni, lehetetlen utat nyitni természetes osztályellentéteknek, a világnézeti ellentétek politikájának.”¹¹ A szakirodalom egyetért abban, hogy az utóbbi tíz évben Közép-Európában nem az integratív kisebbségpolitika határozta meg a magyar kisebbségi politizálás kereteit. S azt is tapasztaljuk, hogy az úgynevezett mérsékelt-radikális szembeállítás a nyelvi vagy az intézményes jogszűkítések alkalmával nem működik: a mérsékeltnek tekintett kisebbségi politikusok is teljes vehemenciával vetik bele magukat az általában verbális aktivitásban kimerülő küzdelembe.

9 A VMDK szétesése után egy-egy helyi vezetőt követett saját körzete is. Ezáltal lokális súlyuk is tovább nőtt.

10 A kifejezések leggazdagabb gyűjteményét adja Borbély Imre—Borbély Zsolt már idézett tanulmánya.

11 Jászi Oszkár: A nemzetiségi kérdés a társadalmi és egyéni fejlődés szempontjából. *Huszdik Század* 1918. 2. sz. 105. o.

Az utóbbi tíz év történéseiből kiindulva, megítélésem szerint, a kisebbségi eliteken belüli viták és elkülönülések nem elsősorban a hagyományos politikai értékek/világnézetek mentén mint inkább más tényezőkkel értelmezhetők. (A világnézeti szempontok jelentőségét nem tagadom, de nem tartom azokat elsődlegesnek és úgy vélem, hogy inkább a stratégiai útkeresésben van szerepük.) A két világháború közti kisebbségtörténet az alábbi törésvonalakra enged következtetni: kisebbségpolitikai stratégia, nemzedéki kérdés, területi szempontok, felekezeti különbségek, nyelvhasználat.

1. Kisebbségpolitikai és önszerveződési stratégiák

A magyar érdekvédelmi szervezetek viszonyát a többségi társadalom politikai szervezeteihez alapvetően három típusba lehet sorolni:

a) Az önszerveződés első időszakában az csehszlovákiai FMK (Független Magyar Kezdeményezés) a NYEE (Nyilvánosság az Erőszak Ellen) mozgalmon belül próbált politizálni; az RMDSZ (Romániai Magyar Demokrata Szövetség) képviselői 1990 tavaszáig részt vettek a Nemzeti Megmentési Front tanácsában; a KMKSZ az 1990-es parlamenti választásokon egy ukrán jelöltet támogatott a döntően magyarok lakta beregszászi járásban. Ezek azok a kezdeti kísérletek, amikor a magyar kulturális alapon szerveződő mozgalmak egy-egy többségi szervezettel együtt, illetve azon belül próbálták meg érdekeiket érvényesíteni. Az együttműködés gyökere természetesen mindhárom esetben más volt, de a magyar önszerveződések mindenütt az adott ország aktuális rendszerváltó szervezeteihez kapcsolódtak.

Szlovákiában és Jugoszláviában a magyarlakta területeken a többségi pártok nagy számú magyar parlamenti és helyhatósági képviselőt indítottak. Bár az előbbi helyen Gyimesi György vezetésével még szatellit pártot is sikerült létrehozniuk, komoly eredményt nem tudtak elérni.¹²

b) Egy másik modell a kilencvenes évek első felének-közepének politikai jogalanyiságból és az önrendelkezés elvéből kiinduló autonómia-felfogása, amely olyan egységes szervezeti keretekben gondolkodott, ahol a mozgalom egyben az adott terület magyarságának önkormányzata is lehet. Ebben a modellben a mozgalomból egyre inkább politikai párttá váló intézmény egyben az autonómia megtestesítője is. Tehát egyszerre kell önkormányzatként az erőforrásokat menedzselő szerepet, és mint politikai párt a parlamenti érdekvédelmet ellátnia. Ennek legkifejlettebb formája az RMDSZ „állam az államban” elképzelése volt.¹³

12 Szlovákiában a Megbékélésért és Jólétért Magyar Népi Mozgalom. A legutóbbi szlovákiai választásokon a magyar szavazók kb. 15%-a nem az MKP-ra szavazott, a parlamentbe 2–3 magyar képviselő került be más pártok képviseletében. A Vajdaságban az 1996-os választásokon a magyar képviselőjelöltek több mint fele nem a három magyar párt valamelyikének támogatásával indult, hanem függetlenként illetve szerb pártok jelöltjeként. Azonban a magyar választók így is elsősorban a VMSZ-re adták szavazatukat, legtöbbször a második fordulóban. Hódi Sándor: *Vajdasági magyar pártpreferenciák* i. m.

13 A modell teoretikus szerkezeti megfogalmazását adja: Tamás Sándor: *Egy nemzetiségi társadalom belső normatív rendszere*, 1996., TLA KEI Kv. K—1909/97. 8 o.

szervezetbe akarták tömöríteni. Ebben az esetben a pártkontrollhoz némi anyagi támogatás is járulhatott volna. Az ugyanakkor szerveződő megyei ukrán Sevcsenko társaság példája (1989 január) azonban azt bizonyította, hogy az állami és pártszervek irányítása nélkül is létrehozható nemzetiségi alapon társadalmi szervezet. Mindez lehetőséget adott az addig periférián mozgó értelmiségieknek a helyi magyar önszervezésekben meglévő informális befolyásuk intézményesítésére. Az 1989 februárjában így megalakuló KMKSZ már egyértelműen a hatalomtól független magyar érdekvédelmi szervezetként jött létre, amely a kulturális értékek védelmét tartotta legfőbb feladatának. A mozgalom jellegét Fodó Sándor személye határozta meg. Felsorakozott mögéje egyrészt a hivatalos magyar kulturális elit, másrészt addigi tanítványi és baráti köre. Az előbbi csoport folyamatosan morzsolódott le az elnök környezetéből. A gyorsan felduzzadt szervezet, amelynek tapasztalatokkal nem rendelkező, sok vonatkozásban kaotikus vezetése az elnök személyétől függött, kiváltotta a magát 1992-ben Demokratikus Platform néven megszervező, Dupka György által vezetett csoport bírálatát. 1993-ban az ellentétek két kérdés körül bontakoztak ki. Egyrészt a kárpátaljai magyarság véleményének figyelmen kívül hagyásával megkötött ukrán–magyar alapszerződés kapcsán, másrészt a beregszászi parlamenti jelölt személye körül. Az első témában a magyarországi tömegkommunikáció és a pártpolitikai ellentétek szétrombolták a KMKSZ vezetése által megfogalmazott egységes álláspontot. A választási jelöltállítás esetében már nem a külső tényező volt az elsődleges, hanem stratégiai megfontolások kerültek előtérbe. Fodó, a KMKSZ elnöke került szembe Tóth Mihállyal, a járási állami közigazgatás elnöki megbízottjával, a helyi KMKSZ szervezet jelöltjével. Vagyis az egyik póluson ott volt a KMKSZ országos reprezentációja, a nyíltan MDF-elkötelezettségű Fodó, a másikon a tömbmagyarságban lévő elit közigazgatási tapasztalatokkal bíró jelöltje, akihez helyi ügyek intézésében nagy reményeket fűztek, és akit a magyarországi ellenzéki pártok is támogatásukról biztosítottak. A helyi jelölt választási győzelmét követően, az UMDSZ (Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség) és MÉKK (Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége) létrejöttével tovább folytatódott a politikai szétesés. Eközben azonban a legnagyobb tömegbázissal bíró KMKSZ tagsága alig csökkent. A kiválással létrejött egy a sajtóban és a magyarországi tömegkommunikációban is jól reprezentált értelmiségi csoport, amely felvette a helyi reális problémákat, ezek megoldására terveket dolgozott ki, de belső anyagi erőforrásai és a gyér külső (elsősorban budapesti) támogatás nem tették lehetővé nagyobb programok megvalósítását. A magyarországi kormányzattól és a kárpátaljai megyei vezetéstől elszigetelődött KMKSZ vezetése egyrészt kidolgozta a helyi autonómia koncepcióját, másrészt a magyarországi támogatások 1994 utáni beszűkülése után megteremtette „saját infrastruktúráját”, és önálló intézményrendszere alapját a beregszászi tanárképző főiskola létrehozásával.¹⁷ Ennek az új intézménynek a támogatását a magyarországi kormányzat sem tagadhatta meg, és ezáltal megteremtették egyrészt az elitképzés és megtartás bázisát, másrészt a kulcsfontosságú oktatási autonómia alapkövét. Az 1998-as parlamenti választásokon a beregszászi járás-

17 Orosz Ildikó: *Esettanulmány a kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola születéséről*, 23 o., TLA KEI Kv. K—1940/97.

ban Kovács Miklós, a KMKSZ új elnöke legyőzte Tóth Mihályt. Kovács radikális retorikája szerint a törésvonal a kollaboráns nómenklatúra és a kemény mag, vagyis a nemzetiségi érdekek hiteles képviselői között húzódik. A másik tábor szerint a problémamegoldó, kompromisszumokat kereső, gazdaság- és társadalomszervezésre koncentráló csoporttal egy a kárpátaljai magyarság kizárólagos képviselőjére törekvő, a magyarországi jobboldali politikai erők által irányított, az ukrán kormányzattal szembehelyezkedő, a nemzeti sérelmekre koncentráló csoport áll szemben. Tehát a tagolódás körüli vitában itt nem az autonómia akarása vagy nem akarása áll előtérben, hanem a nómenklatúrás múlt (avagy jelen?).

(Cseh)Szlovákia

Az 1989-es változások egyedülálló helyzetben érték a felvidéki magyarságot: létezett összefogó kulturális szervezete (Csemadok), illegálisan működött a Kisebbségi Jogvédő Bizottság és Duray Miklós személyében rendelkezett egy ellenzéki múlttal, kapcsolatokkal bíró, közismert, karizmatikus személyiséggel. A pátszerveződések kialakulásakor alapvetően négy különböző elképzelés jelentkezett.

A '68-as nemzedék a Csemadok-ba kívánta bevonnai az új szerveződések. Ezzel egy általuk vezetett egységes magyar mozgalom jött volna létre. A magyarság kulturális érdekeit a kormányzati hatalmon belüli személyes részvétellel kívánták megoldani.

Velük szemben a Duray volt munkatársi köréből kikerülő fiatal értelmiségi csoport az FMK létrehozásával az ideológiai tagozódás mellett szállt síkra. Úgy vélték, hogy az általános közép-európai átalakulásból a magyar önszerveződéseknek minél hatékonyabban kell kivenni a részüket, és a kisebbségek problémáit pedig a NYEE mozgalmat segítve, a politikai rendszert megváltoztatva lehet a leginkább kezelni.

A csehszlovákiai politikai folyamatokba csak 1989 decemberében bekapcsolódó Duray Miklós néhány hónap után — feltehetően a prágai tapasztalatokból okulva — már önálló magyar politizálásban és pártban gondolkodott, felhasználva a Csemadok, a magyar pedagógusok és a közigazgatásban dolgozó, magyarságukat vállaló szakemberek meglévő kapcsolathálóit.

Az MKDM (Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom) létrehozása először az FMK vezetése részéről merült fel, elsősorban a falusi, vallásos magyar szavazók megnyerése érdekében. Később a mozgalom elszakadt a szlovák kereszténydemokráciától annak nacionalista hagyományai miatt, majd az Együttéléstől az erősebb szervezet egységtörekvései miatt távolodott el. Stratégiai súlyát jelentősen megnövelte, hogy 1994 (a révkomáromi nagygyűlés) után a szlovák nyelvű tömegkommunikációban egyre nagyobb teret kaptak a párt vezetői. A választói befolyása növekedése folytán a szlovák—magyar kapcsolatokban is eredményeket fölmutatni akaró Horn-kormányzat ebben a pártban egy az Együttélésnél „pragmatikusabb” tárgyaló félre talált.

A szlovákiai magyarság politikai elszigetelődésének időszakában (1992—1995) az Együttelés vezetése önálló politikai jogalanyként képviselte a felvidéki magyarságot, kidolgozva a társnemzeti koncepciót és a különböző autonómia-terveket. Ezek a ter-

vek nem csupán nyelvhasználati és közigazgatási technikák voltak, hanem jövőképet rajzoltak az esélyegyenlőség és a politikai egyenrangúság elvei alapján.

A felvidéki magyar politikai élet összetettsége miatt félrevezető volna MPP (Magyar Polgári Párt)—MKDM-EPM (Együttélés Politikai Mozgalom) ívet húzni a pragmatikus-együttműködőktől az autonómista önrendelkezőkig terjedő álláspontok ábrázolására. Annál is inkább, mivel az MPP is komoly autonómiakoncepcióval rendelkezett. De a pártok mögött húzódó csoportok eltérő stratégiája a meciari, igen aktív jogszűkítő magyarságpolitika következtében ki sem bontakozhatott. Elsősorban azért nem, mert az állami politika emberi jogi nézőpontból is alapvető követelményeket sértett meg, illetve meglévő nyelvhasználati és közigazgatási jogosítványokat vett el. Így, a politikai-szervezeti tagoltság ellenére, az elit körében folyamatos — a harmincas években már tapasztalt — kisebbségi/nemzeti összeczáródásnak lehettünk tanúi.

Jugoszlávia — Vajdaság

A jugoszláviai magyar kulturális elit hetvenes-nyolcvanas években kialakult, más hasonló magyar csoportokhoz viszonyított előnyei a kilencvenes évekre hátrányukká váltak. Ennek az elitnek néhány képviselője fontos posztokat töltött be a Vajdaság politikai vezetésében, és komoly intézményes háttérrel rendelkezett: Fórum Ház, Hungarológia Intézet, folyóiratok és hetilapok szerkesztőségei. Mindez azonban a „testvériség egység” ideológiájának időszakában a jugoszlávizmus alapján működő integratív kisebbségpolitika alapján történt. Kialakult egy olyan helyzet, amelyben a jugoszlávizmus intenzív vállalásával az erőforrások elosztásának közelébe lehetett jutni. A nem csupán lokális, hanem etnikai alapú önszerveződésre, valamint a sajátosan magyar problémák nyilvános feltárására nem nyílt lehetőség. Aki nem tartotta be ezeket a játékszabályokat, azt maga a magyar nyelvű intézményrendszer is büntette (lásd Mírnics-, Jugoszláviai Magyar Nyelvűvelő Egyesület-, Sziveri-, Viczei-ügy) vagy egyéni kompromisszumokat kötve fogadta be (az Új Symposion nemzedékek Sziveri időszakáig).¹⁸

A nyolcvanas évekre legitimációs váltás történt Jugoszláviában. A jugoszlávizmus jóléti-szabadság ideológiáját a nemzeti retorika váltotta fel. Ebből a nemzeti közösségek öntudatosodása következett, a konfliktuskezelésben és a helyi döntésekben pedig a nemzeti szempontok előtérbe kerülése. Ezt a nemzeti összeczáródást azonban a vajdasági magyar elit nem tudta követni, hisz egész szocializációja a jugoszláv öngazgatási rendszer hatékonyságának növeléséhez kapcsolta (Rehák László munkássága). Ehhez az is hozzájárult, hogy a valós problémákat felvető Sziveri nemzedék pályáját épp a Fórum Ház elitje derékba törte és a Ristic-üggyel¹⁹ sem tudott a kulturális elit mit kezdeni.

18 *A kultúrtantú visszavág: A Symposion-mozgalom krónikája 1954—1993.* szerk. Csorba Béla—Vé-
kás János, Újvidék, 1994. 175 o.

19 *Ristic és a szabadkai magyar színházügy.* Mák Ferenc dokumentum-összeállítása, 110 o., TLA KEI
Kv. K- 1987/97.

Tehát a nyolcvanas évek végére hiányzott az önmeghatározást végiggondoló és tudatosító csoport, és egy közismert, hiteles, szimbolikus értelemben is vezetőnek tekintett központi személyiség. Ezzel szemben fennmaradtak az állami vagy tisztázatlan tulajdonú kiadók, folyóiratok, napilapok és az Újvidéki Egyetem (kisebbségpolitikai kérdések vitatását kerülő) Hungarológiai Intézete — Tanszéke, tehát az addigi közvéleményformáló és értelmiségi szocializációs keretek.

E feltételek között lényegében két stratégia fogalmazódott meg. Néhányan a Szerbia polgári átalakításában való részvételben látták a kiutat. Itt Várady Tiborra szokás utalni, de a választási eredmények azt mutatják, hogy ennek a stratégiának jelentős támogatottsága lehet a magyarság körében.²⁰ A másik markáns vonulat a VMDK által képviselt önálló politikai jogalanyiség, amelyet autonómiakoncepcióikban fogalmaztak meg. A VMDK vezetése vállalta egy teljesen más legitimációs rendszerben szocializálódott magyar anyanyelvű társadalmi csoport képviselőt a szerb nemzetállami törekvésekkel szemben. Így az autonómia akarása egyrészt védelmi technika kidolgozását célozta, másrészt legalább ilyen fontos, hogy megfogalmazta és tudatosította a nemzeti különállásra és önkormányzásra való igényt. Minderre háborús körülmények között került sor. Az előbb említett szemlélet-önkép átalakulási folyamatot erősítette a Szerbiában egyedülálló, magyarok által alulról szervezett háborúellenes békemozgalom. A VMDK-t mint mozgalmat azonban rendkívüli módon megterhelték a háborús körülmények okozta segélyezési feladatok és a szerb menekültek vajdasági betelepítéséből adódó egyre gyakoribb helyi (közigazgatási-etnikai) konfliktusok. Legalább ilyen fontossá vált néhány társadalomlélektani folyamat is. A VMDK számára kulcsfontosságú volt a magyar nyelvű médiának az autonómiatörekvések, az önálló közösség tudatosításában való felhasználása. Csakhogy ezek állami, illetve tisztázatlan kezelésben voltak, így nem lehetett hozzájuk nyúlni. Ebben a konfliktushelyzetben a VMDK vezetői egy *doktriner hangvétel*t alakítottak ki, amely 1993—94-re a sajtóban egyre több kritikát kapott. A közép- és felső középosztály körében az addigi jugoszláv öngazgatási keretek radikális szétesése, az egzisztenciális ellehetetlenülés, az anyaországhoz való viszony megváltozása (gazdagból szegény rokon státusba kerülés) tömeges kitelepedéshez vezetett, és — a szerbhez hasonló — *hiszterizált közhangulatot* alakított ki. Ebből adódhatott, hogy a vajdasági magyar—magyar konfliktusokat is egyre nehezebben tudták kezelni, és ennek jeleként a sajtópolemikák hangja is eldurvult. A harmadik fontos tényező *a segélyezés hatása* volt. A Magyarországhoz való megváltozott viszonyon/státuson túl, a tisztázatlan feltételek között folyósított anyagi támogatás és a felhasználása körüli felelősség nemcsak egyéneket ingathatott meg, hanem helyi közösségek, szerveződések morális alapját is szétverhette.

A VMDK bomlásának okaként több dolgot lehet felhozni: a platformosodás megakadályozását, a Hódi-ügy hatását, a budapesti, illetve belgrádi kormányzati törekvéseket, a magyar társadalmi szerveződések kielégítetlen igényeit, a szórvány és tömbérdekek eltérő voltát. Valószínűleg az előbb felsoroltak különböző mértékben hozzájárultak a VMDK széteséséhez és a VMSZ létrejöttéhez. A stratégiai elképzelések

szempontjából a zentai közgyűlés volt a jellegadó, a VMSZ megalakulásával kapcsolatos dokumentumokból pedig nyilvánvalóvá vált a kisebbségi politizálás két szintere/szintje közti különbség.²¹ Az önkormányzatokba beválasztott képviselők a helyi ügyekre, a lehetséges kompromisszumokra, a dolgok mielőbbi elintézésére koncentráltak, a párt vezetése viszont sokkal inkább a „nemzetpolitikai” kérdéseket, az öndefiníciót, az összvajdasági magyar, kisebbségi érdekek artikulálását tartotta feladatának. A politikai elszigetelődésnek az előbbi országok esetében már mindenütt jelzett időszakában (1991—1996—97...) a VMDK az adott felépítésével az autonómia koncepció kidolgozása, az önálló politikai közösség öntudatosítása után már nem tudta a belső intézményépítést megvalósítani. A VMSZ ennek a hiányát kívánta pótolni és a politikai játékteret jobban kihasználni (a budapesti és a belgrádi kormányzat felé, illetve a szerb pártok irányában). Stratégiaváltás annyiban következett be, hogy míg a VMDK alulról felfelé épülő, választott autonómia keretében gondolkodott, de ezt technikailag nem tudta megvalósítani, addig a VMSZ autonómiakoncepciójában különböző szakmai csoportok által létrehozott tanácsok rendszerét dolgozta ki.²² Választási győzelme óta azonban politikájában a nemzeti autonómia helyett a Vajdaság autonómiája került előtérbe, egybekötve Jugoszlávia polgári átalakításában való részvétellel. Megtörtént a magyar kisebbségi társadalom politikai öntudatra ébresztése, de az elit, amelyik ezt végrehajtotta, szétesett, és így újra az ország demokratizálódásában való részvétel került előtérbe. Ám nagy kérdés, hogy az elit jelenlegi szétesése után — miközben a hatalom részéről a nemzeti kizárólagosságra törekvés tovább folytatódik — lehetséges-e még ilyen stratégia köré integrálni a magyarságot?

Románia

A romániai magyarság alapvetően nagyságában különbözik az összes többi határon túli magyar kisebbségi csoporttól. Ebből adódóan értelmisége is számosabb, tagoltabb, és így különböző szakértői csoportok működhetnek párhuzamosan. Egy másik fontos sajátosság, hogy míg a többi kisebbség esetében a hatvanas évektől döntően első generációs értelmiségiek baloldali hagyományokra építették az intézményeket, addig Erdélyben megmaradt némi folytonosság és legfőképpen a tudás a két világháború közti kisebbségi szellemi életről.²³

Az 1989-es változások után a legszelesebb politikai garnitúrával az RMDSZ rendelkezett. Volt egy nemzetközileg is elismert, hiteles, karizmatikus személyisége: Tőkés László; az értelmiségi körökben meghatározó tekintélynek számító, a bukaresti politikai elitet jól ismerő tapasztalt politikusa: Domokos Géza; a '89 után jelentkező fiatal nemzedék politikai nyelvezetét használó, az új magyar kormányzattal is jó kapcsolatokat ápoló, ellenzéki múlttal bíró személyisége: Szócs Géza. A stratégia kiala-

21 *A botrány*. szerk. Ágoston András—Vékás János, Újvidék, 1994, 164 o.

22 VMSZ, VMDK autonómiakoncepciók és szakértői anyagok, TLA KEI Kv. K—1543/1/96.

23 Folyamatosan léteztek vonatkoztatási személyiségek: Kós Károly, Márton Áron, Mikó Imre, Venczel József, Jordáky Lajos, Jakó Zsigmond, Szabó T. Attila, Schuller Rudolf, Gáll Ernő, Bretter György, Aradi József . . .

kulását itt is elsősorban a többségi állam törekvéseire adandó válaszok keresése határozta meg. A Domokos Géza által képviselt együttműködési politikára a kormányzat nem volt partner. (Később az RMDSZ az ellenzéki pártszövetségből is kénytelen volt kilépni.) Rendkívül fontosnak látom azt, hogy a Domokos utáni átmenet kérdését a politikai elit meg tudta oldani részben pragmatikus személyi politikával (Markó Béla integratív személyiségének előtérbe helyezésével), részben az értékrendbeli ellentéteket kezelő technika kidolgozásával (lásd a Szilágyi N. Sándor vezette egyeztető ke-rekasztalt). E mellett az egység fenntartása azért is lehetséges volt, mert a szavazó-bázis etnikai alapon működött („Valljuk meg magyarságunkat!” — hangzott az RMDSZ egyik választási jelszava 1992-ben), és ha valaki nem az RMDSZ jelöltjeként indult, nem volt esélye mandátumhoz jutni a magyar többségű településeken. (A helyhatósági választások esetében ez csak a nem magyar többségű településekre volt igaz. A Székelyföldön függetlenként induló magyar jelöltek komoly sikereket értek el, majd jórészt integrálták őket a helyi RMDSZ vezetésbe.) A Kolozsvári Nyilatkozat, majd a brassói kongresszus után lényegében két stratégia körvonalazódott. Az auto-nómiát a belső választások révén megvalósítani akarók tábora, és azoké akik ezt egy hosszabb folyamatnak tekintve, a romániai nagypolitikai lehetőségeket számbavéve intézménytípusonként, parlamenti-jogi keretek között, nem kész helyzeteket teremtve kívánták megvalósítani. Az ellentétek konkrét politikai vitákban kerültek felszínre: Neptun-ügy, Nagy Benedek röpirat-ügye, a nemzeti kataszter és a belső választás el-maradása, koalíciós megállapodás, a Bolyai Egyetem ügye, a koalíciós munka értéke-lése. Az ún. autonómisták, radikálisok tevékenysége jórészt kimerült a koalícióval szembeni kritikában. Nincs bizonyíték arra, hogy a párt ezen, kormányzati hatalmon kívüli része képes-e az RMDSZ jelenlegi részvételi logikáját mással helyettesíteni.

Az előbbi ország-vázlatokból kiindulva az utóbbi tíz év magyar kisebbségi érdek-érvényesítésének három típusát különböztethetjük meg. 1. A hatalomban való szemé-lyes részvétel révén képviselni a kisebbségi érdekeket. 2. Együttműködni az adott or-szág polgári demokratikus, euroatlanti integrációja iránt elkötelezett politikai erőivel (azon belül vagy pártszövetségben) a politikai intézményrendszernek az európai nor-mák szerinti átalakítása érdekében. Ezen belül a szubszidiaritás érvényesítése révén és a határok minőségének megváltoztatásával, a nemzetközi kisebbségjogi normák betartásával biztosítani a magyar kisebbség nyelvi és intézményi jogait. 3. Az adott ország magyar kisebbsége számára csak kollektív jogainak, autonómiájának elisme-rése biztosíthatja identitásának intézményes megőrzését. Ezt elsősorban az autonó-mia intézményének kiépítése garantálhatja és ebből a pozícióból, mint egyenlő féllel, lehetne tárgyalni a többségi politikai pártok képviselőivel.

Az elmúlt tíz évben a szomszédos országokban létrejött egy új kisebbségi magyar politikai elit. Belső viták — a romániai magyarság kivételével — szétesésekkel, új in-tézmények alapításával jártak. A politikai retorika szintjén általában az egység, az egységes fellépés szükségességét hangsúlyozták, aminek a háttérében egyfajta stabi-litásigény van. Ezeknek a politikai pártoknak az adott ország többségi, nemzetállami törekvéseire és az „anya”-országi pártok különböző elvárásaira is reagálnia kell. Eb-ből a szempontból a létszámukban és egzisztenciális alapjaikban is leggyengébb ma-

gyar csoportok a legkiszolgáltatottabbak: a horvátországiak, a kárpátaljaiak és a vajdaságiak. A budapesti 1994-es kormányváltás döntően befolyásolta az MDF-hez közeli KMKSZ és az UMDSZ/MÉKK viszonyát. A VMDK vezetése önálló politikai stratégiáját nem csak Belgrád, hanem Budapest felé is megpróbálta érvényesíteni, így már az 1994-es kormányváltás előtt, a Balladur-terv(ek) körüli vitákban és a Hódi-ügy kapcsán megromlott a kapcsolatuk. Az 1994 utáni budapesti kormányzat szomszédságpolitikai erőfeszítéseire Jugoszláviában a VMDK-nál rugalmasabb/pragmatikusabb VMSZ-ben talált partnert, míg Szlovákiában a természetes szövetséges, de gyenge parlamenti képvisellel és befolyással rendelkező MPP helyett az MKDM került előtérbe. Itt azonban az 1998-as választást követően a legnépszerűbb szlovákiai magyar párt, az MKDM nem tartotta magát az előzetes ígéretekhez, s így nem az MPP-vel, hanem az Együttéléssel hozta létre a MKP (Magyar Koalíció Pártja) gerincét. Erdély ebből a szempontból is külön eset, hiszen itt az RMDSZ — ha nem is a csúcsvezetés szintjén, de annak közelében — mindig tudott olyan politikusokat előtérbe hozni, akik intenzív kapcsolatokat ápoltak az épp hatalmon lévő budapesti koalícióval.

Ha az utóbbi tíz év magyar kisebbségi érdekvédelmét megpróbáljuk szakaszokra tagolni, három korszakot különíthetünk el: a) 1989—1992 között a mozgalmak kiépítették szervezeti kereteiket, infrastruktúrájukat, és az addig vezető kulturális személyiségek helyét kizárólag politikai munkával foglalkozó személyek vették át. b) A következő években ezek a szervezetek kidolgozták autonómiakoncepcióikat, megkíséreltek közösségük számára jövőképet rajzolni, amely azonban a többség meghatározta politikai intézményrendszerben sehol sem került elfogadásra. Miközben a nemzeti, etnikai összetartozás tudata az egész térségben láthatóan felértékelődött, a magyar kisebbségi pártok saját országukon belül az alkotmányozási folyamatoktól fogva, politikailag elszigetelődtek. Ezt tovább erősítette, hogy az anyaország külpolitikai érdekei elsősorban az euroatlanti integrációra vonatkoztak. A nemzetközi érdeklődés homlokterébe pedig a magyar kisebbségi problematikától távol álló balkáni konfliktusok kerültek. c) A harmadik korszak az RMDSZ 1996-os, és a MKP 1998-as kormányzati szerepvállalásával kezdődött. Ettől eltérő az ukrainai magyar kisebbség helyzete, ahol a KMKSZ politikailag megerősödött, és reménye van egyfajta oktatási autonómia létrehozására. Teljesen új pályára került a vajdasági magyarság, ahol a politikai pártok megsokszorozódása, a személyes kapcsolatháló és intézmények szétesése után nem látni a cselekvési lehetőséget a kisebbségpolitika számára.

2. A nemzedéki elkülönülés

Az első világháború után a magyar kisebbségek történetének első évtizedét alapvetően az „*elszakított magyarság*” közszellem határozta meg: az impériumváltással új, kisebbségi helyzetben alakult ki az értékörző, revíziót váró magatartás. Ezen léptek túl a harmincas években az iskoláit már új viszonyok között befejező nemzedék egyes csoportjai²⁴ és megteremtették a kisebbségi társadalom belső önépítkezésének ideo-

24 Sarló, Prohászka Körök, Erdélyi Fiatalok, Hitel köre, szabadkai Népkör ifjúsági tagozata

lógiját, illetve az ehhez kapcsolódó értelmiségi hivatástudatot: a *népszolgálat* eszméjét²⁵. A szomszédos országokban a hatvanas évek közepén-végén megindult magyar intézményépítési törekvésekben ez az aktívizmus dominált szocialista frazeológiával felvértezve és a baloldali hagyományokat kihangsúlyozva. Ezekben a törekvésekben egyszerre jelentkezett a társadalmi cselekvés szándéka és az értelmiség iránymutató szerepének kihangsúlyozása. A hetvenes évek Romániájában és Jugoszláviájában ez az úgynevezett 68-as nemzedék jórészt megmaradt a magyar kulturális élet meghatározó pozícióiban; ellenben Csehszlovákiában és a Szovjetunióban a perifériára került. A nyolcvanas években olyan, a kisebbségi önismeret szakszerűbb művelésének igényével fellépő nemzedéki csoportok jelentek meg, amelyek nem fogadták el a magyar kisebbségi elitek addig kialakult szerepét és stratégiáját. Ilyenek voltak a vajdasági Új Symposion munkatársai, a pozsonyi József Attila Klubban, az Új Minden Gyűjteményben és az illegális Kisebbségi Jogvédő Bizottságban tevékenykedő társadalomtudományi tanulmányokat folytatók, a csikszeredai etnológiai-antropológiai csoport és a sepsiszentgyörgyi tudományelméleti kör. A már említett Sziveri-ügy kapcsán kialakult vitában a fiatalok megkérdőjelezték a Fórum Ház kultúrpolitikáját. A romániai folklorizmus vitában a csikszeredaiak vitatták a hagyományos népszemléletet. Ugyancsak ők már az 1989-es fordulat előtt felvetették, hogy a kulturális elit az erdélyi magyar társadalom érdekeiként tünteti fel saját kulturális értékeit és intézményes érdekeit.²⁶ Ugyanakkor mindenütt felmerült az önálló és professzionális társadalomtudományi intézmények hiánya.

1989 után Kárpátalján a KMKSZ alapítói köre és első vezetése jórészt a Fodó Sándor köré csoportosuló fiatal értelmiségiekből jött létre. Ez később ketté osztódott (bizonyos értelemben két, '89 előtti irodalmi csoportosulás, a Forrás-kör és a József Attila Irodalmi Stúdió törésvonala mentén),²⁷ újabb generáció azonban már nem jelent meg sem e szervezetben, sem más hasonló intézmény környékén. Kárpátalján nincs magyar ügyvéd, képzett, társadalomstatisztikával, szociológiai vizsgálatokkal foglalkozó szakember.

(Cseh)Szlovákiában a '68-ban vezető szerepet betöltött személyiségek döntően az Együttéléshez csatlakoztak. Paradox módon az 1989 előtt Duray Miklós munkatársainak számító fiatal, társadalomtudományosan képzett szakemberekből csak Gyuresik Iván dolgozott az Együttélésben, a többiek az FMK, majd az MPP vezetésébe kerültek. Az önkormányzati politizálás során a fiatal, jórészt műszaki végzettségű értelmiségiek az MPP-hez, a volt Csemadok aktivisták és a 89 előtti közigazgatás magyar munkatársai inkább az Együttéléshez kapcsolódtak.

Jugoszláviában erőltetett volna generációs csoportokról beszélni, hiszen Ágoston András annak a Fórum Háznak a második embere volt a VMDK megalakulása előtt, amely később a „restaurációs ellenzék” legfőbb hátterét adta. Itt a politikai szerveze-

25 A kisebbségi értelmiség önképe a második világháború előtt. Dokumentum-összeállítás, *Magyar Kisebbség* 1998. 3–4. sz. 55–128. o.

26 Az 1989 előtti kéziratok, viták nyomán: Bíró A. Zoltán: Intézmény—képviselő—civil társadalom. *Átmenetek* 1990. 1. sz. 5–19.

27 Tóth István: Filmszakadás. *Kárpátaljai Minerva* II. köt. 1–2. sz. 46–51. o.

tekben inkább a harmincévesek hiánya okoz gondot. Ez egyrészt a Sziveri vezette Symposion társaság szétverésének, másrészt a generáció tömeges kivándorlásának, harmadrészt a társadalomtudományi szakemberképzés hiányának tudható be. Jogi, közgazdasági végzettségű magyar szakemberek ma is jó néhányan dolgoznak, de nem lehet tudni, hogy van-e utánpótlásuk.

A hetvenes évek első felében kezdődő, majd az egész régióban jelentkező politikai lehülés során Romániában az a nemzedék, amely a hatvanas évek kisebbségi intézményteremtésében vett részt, a „fű meghajlik” ideológiáját alkalmazta. Kisebbségi sérelmeiket a bukaresti, majd a budapesti pártvezetésnek írt leveleikben fogalmazták meg.²⁸ A nyolcvanas évek elején az Ellenpontok szerzői már mint emberi jogi kérdést vetették fel a magyarsággal szemben alkalmazott romániai diszkriminációt. Az évtized közepére pedig kialakultak azok a körök, amelyek a társadalmi önismeret lehetséges fenntartására törekedtek (a Kriterion szerkesztősége, a Limes-kör, a csikszederdai etnológiai-antropológiai kör, a sepsiszentgyörgyi tudományelméleti kör). 1989 után már az első kongresszusokon megjelent a MISZSZ (Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetsége), amelynek döntő szerepe volt Szöcs Géza főtítkárrá választásában. Később ebből a körből vált ki az aktív politizálást vállaló Reform Tömörülés, amely ma az autonómiatörekvések legeltökéltebb képviselője. A harmincévesek köre mögött a potenciális utánpótlás is biztosított (lehet) az igen aktív egyetemi diákszervezetek vezetői köréből. A helyi politizálásban, elsősorban a Székelyföldön, egyre nagyobb súlyt kapnak az általában műszaki végzettségű, társadalmilag érzékeny harminc-negyven év közötti fiatal vállalkozók. Egy máshol alig jelentkező réteg szintén itt jelent meg: a Magyarországon egyetemi tanulmányait befejező és visszatért értelmiségiek köre.

Az előbbieket összefoglalva hosszabb távon súlyos problémának látom a jogi, közgazdasági, társadalomtudományi végzettségű fiatal szakemberek hiányát. A potenciálisan, nagyobb lélekszámának következtében is jobb helyzetben lévő szlovákiai és romániai magyarság esetében pedig az ilyen végzettséggel rendelkező fiatalok intézményes integrálását, az otthoni munkafeltételek biztosítását tartom kulcskérdésnek.

Nemzedéki szerveződésnek tekintem az eddigi pályájukat tekintve eltérő utat bejáró MPP-t és a romániai Reform Tömörülést. Mindkettő azzal szerzett súlyt pártján belül (MKP, RMDSZ), hogy professzionális politikai tevékenységet folytat.

3. A területi probléma

A magyar kisebbségi pártokon belüli konfliktusokban gyakran megjelenik a szórványmagyarság-tömbmagyarság és egyes központnak számító városok közötti ellentét is. A lakóhelyén kisebbségben vagy többségben élő határon túli magyarság politizálására nem lehet általános érvényű megállapításokat tenni. Inkább azt kell szem előtt tartani, hogy a magyar többségű településeken egy sor nyelvhasználati, foglalkoztatáspolitikai, intézményfenntartási probléma az önkormányzat révén kezelhető, de egyes-kisebbségi településeken már nagyon komoly gondot jelent. Itt egyrészt a ki-

28 Király Károly levelei, TLA KEI Kv. K—76/86; 89/86; 90/86;

sebbségi közéleti szereplők sokkal érzékenyebbek a sajátos etnikai érdekekre, a sérelmekre és szimbolikus gesztusokra, másrészt nyelvtudásuk, a másik fél ismerete, kompromisszumkészségükből adódóan a magyar kisebbségpolitikusok többsége már a két világháború között is olyan településekről jött, ahol a magyarság nem rendelkezett meghatározó többséggel.

Szlovákia esetében a magyarság egy keleten megszaggatott tömbben található, de mégis létezik egy választóvonal Kelet-Szlovákia és a nyugati területek között: 1998 előtt a szlovákiai magyar parlamenti képviselők 80%-a Pozsonyban és annak 30 km-es körzetében élt. Kárpátalján a határmenti beregszászi járás és az ungvári, illetve a szórványban élő magyarság között az autonómiaelképzelések, a parlamenti képviselőjelölt kijelölése terén folyamatosan voltak konfliktusok. De mivel a KMKSZ vezetése a beregszászi tanárképző főiskolán tanít, lényegében ide került a súlypontjuk. Erdély esetében a Székelyföld és a szórvány megyék teljesen eltérő politikai helyzetéről szokás beszélni, hiszen Hargita és Kovászna megyében még az előző kormányzat alatt is sajátos külön magyar életvilág működött. E mellett fontos politikai probléma a két feles város helyzete: Marosvásárhelyé és Szatmárnémetié, ahol még nem tudni, hogyan kezelik az önkormányzatok az etnikai versenyhelyzeteket. A magyarországi televízió hatására a közösségszerveződés és az információáramlás szempontjából a Partium már a hetvenes évektől másként fejlődött, mint a történeti Erdély. 1989 után a határok átjárhatósága révén pedig egyértelműen Debrecen és Nyíregyháza lett a régió beszerzési, fogyasztási mintákat közvetítő központja. A Vajdaságban a Tisza menti tömbmagyarság önkormányzatai képezték a VMDK, majd a VMSZ tömegbázisát. Az utóbbi szervezet megerősödésével a magyar politikai vezetők Temerin-Újvidék helyett döntően Szabadkáról kerülnek ki.

Az egyes városok közötti rivalizálás lényegében a központi szerep megszerzéséért folyik. Lényeges elem, hogy a magyar többségű területek központja nem esik egybe az adott régió közigazgatási és politikai központjával. Azt kell eldönteni, hogy az adott régió központjában vagy a magyarlakta területek centrumában legyen a politikai döntésközpont. Szlovákia esetében Pozsonnyal már a földrajzi közelség miatt sem versenyezhet Dunaszerdahely vagy Komárom. De ez azzal jár, hogy miközben Dunaszerdahely a Csallóköz regionális központja, itt nem épültek ki sajátos kisebbségi intézmények. Mivel Szlovákiában a parlamenti választási rendszer pártlistákkal működik, nem várható, hogy a jelenlegi Pozsony központúság megváltozna. Hasonló a helyzet az Ungvár-Beregszász viszonyban, azzal a különbséggel, hogy miközben a KMKSZ iroda Ungváron maradt, a magyar főiskola, színház, központi könyvtár Beregszászon működik. Romániában már az RMDSZ megszervezésének első heteiben jelentkezett a hagyományos Bukarest—Kolozsvár ellentét. Domokos Géza távozásával a gyakorlati politikai munka áttevődött Kolozsvárra, az elnöki iroda Marosvásárhelyen működik, míg a parlamenti frakció és a nemzetközi tevékenység ellátása Bukarestben történik. Az évszázados Marosvásárhely—Kolozsvár rivalizálásban az előbbi megváltozott etnikai viszonyai miatt egyre kevésbé tudja betölteni a „székelyföld fővárosa” szerepet. Ezzel szemben Csíkszereda kezd a székelyföldi alrégió meghatározó központjává válni. Ez döntően a megyésítés során felduzzasztott város fejlődéséből adódik: a nyolcvanas években tömegesen telepedtek itt le fiatal műszaki értelmi-

ségek, és nem működnek olyan rendies kapcsolathálók mint más székely kisvárosokban, ráadásul a nagy építkezések nyomán jók az intézményelhelyezés lehetőségei. Az utóbbi évtizedekben a vajdasági Szabadka—Újvidék ellentétre — más kristályosodási pont hiányában — mindenfélét ráaggattak. Döntően a polgári, magyar hagyományokat őrző Szabadka és a kozmopolita, értékvesztett Újvidék ellentétét konstruálták meg.²⁹ (Az Új Symposion 1983-as szétverésekor azonban nem jelentett problémát az Újvidék—Szabadka összefogás, ahogy ma sem a VMSZ keretében való együttműködés.) Újvidék szerepe a tartományi autonómia megszüntetése óta jelentősen csökkent, ráadásul a délszláv háború kitörése után Szabadkának mint határvárosnak gazdasági súlya jelentősen megnőtt.

4. Felekezeti különbségek

A két világháború közti magyar kisebbségi politikában fontos szerepe volt a vallási hovatartozásnak az örökölt felekezeti ellentétek, a jelentős számú magyarorszidóság identitásválasztása, az önálló intézményrendszerrel működtető egyházak, a komoly kisebbségvédelmi munkát végző szabadkőműves mozgalmak és mindezeknek a kisebbség politikai életében betöltött szerepe miatt. A második világháborút követő szekularizáció révén a felekezeti tagoltság kérdése elvesztette létalapját. Az egyházak társadalmi súlya csökkent, de a kisebbségi társadalmakban felértékelődött a jelentőségük akkor, az értelemben, hogy az utolsó, sajátjuk érzett intézményrendszernek tekintette azokat. Majd 1989 után az egyházak különböző viszonyt alakítottak ki a kiszélesedő kisebbségi intézményrendszerhez felekezetenként és régióként.

Szlovákiában az MKDM a kilencvenes évek elejétől önálló magyar püspökség létrehozását követelte. A pártszimpátiákat tekintve úgy tűnik, hogy a protestáns magyar települések inkább az Együttélést, míg a katolikusok az MKDM-et preferálták. A MKP helyi szervezése időszakában, az MKDM központi szerepe révén egyes helyeken jelentkezett a katolikus egyházközsegeken keresztül is működő kapcsolathálók előnye.

Kárpátalján az egyház is revitalizációs állapotban van. Fontossága nem a politikai vagy kulturális mezőben, hanem elsősorban a szociális munkában nyilvánul meg. A szociális háló pótlását egyedül ez az intézményrendszer vállalta fel, döntően külső erőforrásokat mozgósítva. Lelkészeik nem vesznek részt aktívan a kisebbségi politikában, de a helyi társadalmak szintjén a magyar közvélemény meghatározó formálói.

Jugoszláviában a vallási élet 1989 előtt teljesen a magánszférára szorítkozott. A délszláv háború alatt végzett rendkívül komoly humanitárius tevékenység nem fejlődött tovább a közélet más területeire. Az intézményrendszer integrálását a magyar kisebbségpolitikába a püspökök Belgrádtól való függősége korlátozza.

Romániában Tőkés László személye és a kiterjedt, nagy történelmi hagyományokkal és komoly sérelmekkel rendelkező egyházi intézményrendszer szorosan kapcsolódik az RMDSZ politikájához. Jó néhány kísérlet történt arra nézve, hogy a magyar-

29 Szerbhorváth György mindezt egy szemléletes táblázatban foglalta össze, i. m. 21. o.

ság oktatási autonómiáját az egyházi intézményeken keresztül valósítsák meg (a két világháború közti modellhez hasonlóan). Azonban az egyházi kárpótlás elmaradása ezt lehetetlenné tette. A két világháború közt a kisebbségi közéletben itt volt a legnagyobb súlya a felekezeti hovatartozásnak, ma már ennek nincs jelentősége. Ha mutatkozik különbség, az inkább a felekezeti vezetők nyilvános politikai szerepvállalásában van, de ez elsősorban személyekhez és nem intézményekhez kötődik.

5. Nyelvhasználat

A határon túli magyar közélet szereplőinek nyelvhasználatát három nagy típusba lehet sorolni:

a) Az 1989 előtt kialakult, többes szám első személyben megszólaló, nemzeti sérelmeket, történelmi-etnikai szimbólumokat használó nyelvezet elsősorban belső használatra szolgált (megemlékezések, választási propaganda). Az ebben a helyzetben megszólalók egész közösségük nevében beszélnek, és ezt az emelkedett hangnemet többnyire a magyarországi sajtó átveszi, ezzel mintegy erősítve azt, pl.: „mit vár... az erdélyi magyarság?”

b) Pragmatikus politikai nyelv: a történéseket politikai folyamatnak tekinti és ezekben a viszonyokban értelmezi. Nem utal állandóan az etnikai/nemzeti összefüggésekre, hanem közvetlen politikai érdekeket fogalmaz meg vagy azokról vitatkozik.

c) Az önreflexió nyelvezete, amely a kisebbség belső ügyeivel foglalkozik, és a közíró saját pozíciójára is reagál. Véleményét nem üzenetnek, programnak, bírálatnak tekinti, hanem egy-egy helyzet értelmezésének. A határon túli magyar média pártoktól egyre függetlenebb közíróinak sajtója ez a megközelítés.

III. Kiemelt témák

A következőkben három olyan kiemelt témára szeretném felhívni a figyelmet, amelyeknek a határon túli magyarság jövője szempontjából meghatározó fontosságot tulajdonítok.

1. Az értelmiségi szerepek tagoltsága

1989 előtt a politikai döntéshozásban és az állami struktúrákban országonként más volt a magyar kisebbségi értelmiségi helyzet. Romániában a nyolcvanas évek végére a központi pártszervekben már csak a rendszert nyíltan kiszolgáló magyarok maradtak. Az állami struktúrában belüli vezetők közül Domokos Géza a Kriterion Könyvkiadó igazgatójaként volt az egyedüli, aki feltétlen tekintélynek örvendett magyar értelmiségi körökben. Csehszlovákiában sokkal jobb volt a helyzet a Csemadoknál, a Madách Könyvkiadónál, az egyes járási hivatalokban és magában a pozsonyi kormányzati szférában dolgozó magyar szakértők révén (Gyönyör József, Végh László), széle-

sebb volt az állami struktúrákban való részvétel. Még szélesebb körű részvétel volt jellemző a jugoszláviai magyar elitre 1988-ig, ami később az önkormányzatokra és a magyar nyelvű kulturális és oktatási intézményekre szűkült. A kárpátaljai magyar politikai elit 1989 előtt a megyei nómenklatúra része volt és döntően helyi gazdasági érdekeit és nem a sajátosan magyar ügyeket képviselte. A nagyon szűk magyar humán értelmiség a magyar nyelven is publikáló kiadóban, az RTV ungvári szerkesztőségében, az igen kis számú magyar újságnál, az ungvári egyetem magyar tanszékén és az oktatásügyben dolgozott.

Az utóbbi tíz évben mindez alapvetően megváltozott. A Vajdaságban és Kárpátalján jórészt szoros állami irányítás alatt maradtak azok a kulcsintézmények, ahol az értelmiség képzése, a szocializáció folyik (Hungarológiai Intézetek Ungvár/Újvidék, Fórum Ház, Kárpáti Igaz Szó, Tankönyvkiadó — Ungvár). A létrejött gyér számú új intézmény a véleményformáló humán értelmiség számára rendkívül szűknek bizonyult. Ebből adódóan jó néhányan repatriáltak, mások a magyarországi továbbképzést választották, miután nem tértek vissza, de igen sokan beszorultak a meglévő struktúrákba, miközben ezeket a magyar kisebbség politikai képviselői rendszeresen támadták. S itt nem is elsősorban az előbb felsorolt kulcsintézményekre, hanem az iskolahálózatra és az ott megmaradt régi vezetési modellekre gondolok. Ezekben a helyeken a magyar elit újratermelődésének színterei a csekély hatáskörrel bíró, de mégis működő helyi önkormányzatok lehetnek.

Romániában és Szlovákiában a sajtó és a könyvkiadás kikerült az állami irányítás alól. Tehát az ebben résztvevő magyar értelmiség is szabadabban tevékenykedhet, véleményalkotásuk döntően a magyar politikai pártokhoz kapcsolja őket.

Az előbb említett két országban azonban a magyar részvétellel működő koalíciós kormányok létrejötte újratagolja a politikai elitet:

a) Egyesek kormányzati pozícióba, apparátusba kerültek, míg a pártelit más tagjai ebből kimaradtak. (Romániában kb. 300, Szlovákiában 100 státuszról van szó.)

b) Mindkét országban egyre nagyobb politikai súllyal bírnak az önkormányzatok. Ha ez továbbra is így marad, elképzelhető a magyar pártoktól független magyar önkormányzati-közigazgatási karrierok építése is.

c) A koalíciókötéssel megnyílt a lehetőség a magyar szakemberek előtt a szakapparátusokba való elhelyezkedésre.

d) Ezekben az országokban szélesedik a pártoktól is függetlenedő magyar vállalkozók köre, akik a koalíció révén közvetlen információkhoz, érdekképviselésekhez és nem utolsósorban a diszkrimináció alól való mentességhez juthatnak.

A magyar kisebbségpolitika szereplői között egyrészt a tagolódás aszerint alakult ki, hogy kik tartoznak valamelyik párthoz, kik annak politikusai, és kik azok, akik szervezeten kívül közíróként, szakértőként, újságíróként mondanak véleményt kisebbségi problémákról. Másrészt elsősorban a pártokon belül alakult ki a szakértői szerep és azon politikusok köre, akik egyfajta demonstratív nyelvet használnak.

2. A kisebbségi pártok viszonya saját társadalmukhoz

Az utóbbi tíz évben a magyar kisebbségi pártokon belüli harcok azt bizonyították, hogy a pártok nem tudnak egyszerre megfelelni a *politikai párt* és az erőforrás-menedzselő *önkormányzat* feladatainak. A kilencvenes évek első felében a négy legnagyobb magyarlakta területen egyaránt konkrét kidolgozásra kerültek azok a technikák, amelyekkel a politikai döntéseket és az erőforrás-elosztást is alulról választott, legitim testületek ellenőrizhették volna.³⁰ Ez azonban a kisebbségi politikai pártok ellenállásán meghiúsult. A problémát nem az jelenti, hogy az erőforrás-elosztó szerep révén a mai pártok bebetonozhatják magukat. Sokkal inkább az a féltő, hogy a helyi társadalmi, kulturális, gazdasági életben is egypárti uralmat vezethetnek be *társadalmi ellenőrzés* hiányában. (Az egységes, egy pártú kisebbségi politikai közösség történelmi kényszerűség.)

A kisebbségi pártok a saját társadalmuk nem etnikai problémái tekintetében paradox helyzetbe kerültek. A kilencvenes évek közepére egyre kevésbé készítettek átfogó választási programokat, amelyek nem csupán saját etnikai problémáikkal foglalkoznak.³¹ Ennek hátterében az állhat, hogy egyre kevesebb lehetőséget láttak arra, hogy az úgynevezett országos ügyekbe is érdemben beleszóljanak. Ezt alátámasztja (ismét csak paradox módon) az RMDSZ kormányzati tapasztalata, vagyis az, hogy a partnerek nem engedik, hogy ezek a pártok a kisebbségi-emberi jogi, esetleg külpolitikai kérdéseknél szélesebb körben is tevőlegesen beleszóljanak a politika alakításába.

A kilencvenes évek második felében a szomszédos országok magyar politikai publicisztikájában általánossá vált a panaszkodás a politikai közönyre, passzivitásra. A kisebbségi társadalmak szélesebb körének a parlamenti illetve helyhatósági választásokon túl és a kijárásokat leszámítva nem sok kapcsolata van a mozgalmi jellegből kinőtt pártokkal. A magyar kisebbségi politikai elitek ma is elsősorban közvetlen etnikai problémákkal lépnek a nyilvánosság elé. A helyi magyar társadalmak szintjén mindennapos tapasztalat, hogy közvetlen etnikai diskurzussal, kulturális rendezvényekkel már nem lehet azok belső kollektív életét megszervezni, felerősíteni. Egy-egy település sajtóját és az országos magyar orgánumokat összehasonlítva láthatjuk, hogy az előbbieket mennyivel kevesebb ideológiával élnek, más problémákkal és másként foglalkoznak.

Az „*elszakadt magyarság*” életérzését s a magyar társadalom önszerveződését megcélzó *társadalomirányító népszolgálati aktivizmus* alapján alakult ki a harmincas évek végére a magyar kisebbségi intézményhálózatok sora. Ám a bécsi döntések, majd a második világháború következményei nyomán ez a nemzedék és ezek az intézmények nem tudtak kibontakozni. Az ötvenes-hatvanas évekre mindebből az értelmi-

30 Révkomáromi nagygyűlés, Csorba Béla—zentai VMDK Közgyűlés, Gulácsi Géza különböző kárpátaljai tervezetei. Részletesebben: Ríz Ádám: *Magyar autonómia koncepciók határon innen és túl*, kézirat, 170 o. TLA KEI Kv. K—1984/98.

31 Az 1996-os jugoszláviai parlamenti választásokon már nem is voltak részletes pártprogramok: minden alakulat azt bizonygatta, hogy ő a magyarság hiteles képviselője.

ségi magatartásmód baloldali hagyománya maradt meg, de mivel magyar kisebbségpolitika helyett csak az adott országok/kormányzatok magyarságpolitikájáról beszélhetünk, az új intézmények is elsősorban ebben a kontextusban jelentkeztek. Ha ezek önálló életre keltek és túlfeszítették a hivatalos magyarságpolitika nyújtotta kereteket, akkor gyakorlatilag fokozatosan egy-egy meghatározó személyiség személyes kapcsolathálóiá váltak. A többségi nemzet magyarságpolitikájának árnyékában működő intézmények külső kontroll nélkül nem tudták elválasztani az értelmiségi egyéni érdekek és meggyőződések képviselőjét a vélt vagy valós magyar érdekektől; ezek a népszolgálati ügyszeretet révén óhatatlanul összemosódtak. A határon túli mai kulturális, majd politikai elitek döntő része ezekben a kapcsolathálóknak, szerepekben nevelődött kritikái, de nem problémamegoldó értelmiséggé. Nem is igen volt lehetősége másféle szocializációra. Ezek a külmagyar elitek ma is a társadalmuk érdekeinek szószólóiként, az etnikai problémát középpontba állítva, ám az intézményes struktúrák önfejlődő működését elhanyagolva politizálnak.

A kisebbségi társadalom tagjai, túllépve az 1989 előtti korszakon (amely minden egyes országban másként tette kényszerhelyezetté a kisebbségi szerepet) ma, a lehetőségek átalakulásával elsősorban egyéni életpályájuk alakításához igényelnek segítséget. Egy-egy közösség életképességét már nem a népszolgálati aktivizmus, hanem a mindennapi boldogulást elősegítő, nem közvetlenül etnikus, hanem a hatékony/*professzionális* intézmények (az oktatás, a gazdaságfejlesztés, a szociális munka stb. területéről) hálója képes biztosítani. A legsikeresebb helyeken a lent/fent képviselőből való kilépés nyomán párosul az értelmiségi vezérszerep és — a közösség érdekeinek kinyilvánítása helyett — a helyi folyamatok és távlatosabb lehetőségek felmérése, ezek összekapcsolása egy-egy helyi társadalom intézményes építése érdekében.

3. Magyarország viszonya

Az 1918 utáni magyar kormányzatok határon túli magyarsággal kapcsolatos politikai törekvései a célkitűzések alapján a következő szakaszokra oszthatók:

1. 1918—1938/40/41 — *revíziós jövőkép*: a határon túli magyar töredéktársadalmak demográfiai, településszerkezeti, gazdasági, kulturális potenciáljának egy eljövendő béketárgyalás alaptényezőjeként való megőrzése;

2. 1938/40/41—1944 — *a reciprocitás elvének alkalmazása és az 1868-as nemzeti-ségi törvény továbbfejlesztése*;

3. 1944—1948 — miután Magyarország külpolitikai mozgásteret teljesen beszűkült és a II. világháborút követő béketárgyalásokon a határon túli magyarság csak a cseh-szlovákiai lakosságcsere kapcsán volt téma, a belpolitikában is *folyamatosan kiszorult a nyilvánosságból*;

4. 1948—1956—1968 — a kérdés *automatikus megoldásának* propagandája az *internacionalizmus* elve alapján, illetve annak elismerése, hogy a kisebbségi kérdés minden ország *belügye*;

5. 1968—1972 — a *kettős kötődés ideológiájának hangoztatása és a hídszerep kijelölése*. (Noha a szocialista országoknak a hatvanas évek elején kezdődő szétfejlődé-

se során Magyarország — szomszédaival ellentétben — megkerüli a nemzeti legitímáció eszközét, ezzel ellentétesen hat a népi írók figyelemfelhívása és az erdélyi, a felvidéki és a vajdasági magyar kulturális elit új generációinak Magyarországtól független intézményépítése.);

6. 1972/74—1989 — a *probléma újrafelfedezése*: a népi írók és a határon túli (68-as) elitek tiltakozásai: a kulturális és demográfiai helyzet miatt; az Erdélyi Magyar Hírügynökség és a határon túli elit új generációja nyomán a demokratikus ellenzék (Ellenpontok, Limes, CSMKJB, US) mint emberi jogi problémát és direkt politikai kérdést vetette fel. Az MSZMP KB külügyi osztálya a kérdéssel úgy foglalkozott, hogy nem az egyes országok belügye, hanem összeurópai probléma (Ohrid, Bécs, Madrid);

7. 1989—1996 — a *probléma intézményes kezelésére vonatkozó törekvések*: NEK (Nemzetiségi és Etnikai Kollégium 1989). *Antall doktrína*: — a magyar kisebbség politikai képviselői nemzetközi tényezők, beleegyezésük nélkül a magyarországi kormányzat nem hozhat őket érintő külpolitikai döntéseket, a határon túli magyarság önálló intézményrendszerekben szervezi meg magát; a *politikai reintegráció kezdetei* (1990—1994)³²; *résztevő-megfigyelő álláspont*: a magyar kérdést alá kell rendelni az integrációnak, — a szomszédos országokban a kisebbségi kérdés nem kizárólagos fontosságú, a szomszédos országok magyar pártjai az adott állam politikai közösségéhez tartoznak.

1986—1990 között a magyar politikai életben a következő alapelvek váltak elfogadottá: 1. Nem a határok helyét, hanem azok minőségét szükséges megváltoztatni.

2. A szomszédos országokban élő magyarság mint töredéktársadalom, illetve mint önálló politikai közösség önazonosságának megőrzése érdekében önálló intézményrendszerre jogosult.

3. A határon túli magyar politikai szervezetek, illetve képviselőik egyenrangú kezelésének elve.

4. A határon túli magyarság érdekeinek képviselője a nemzetközi fórumokon a mindenkor magyar kormányzatok feladata — a nemzetközi jogi normák alapján.

5. A határon túli magyar támogatáspolitikát folyamatosan része a magyar költségvetésnek és közalapítványi struktúrájának.

Az előbbi elvi összefoglaló után szeretnék jelezni néhány „gyakorlati” problémát.³³ Jelenleg a magyar—magyar politikai viszonyt a nemzeti szolidaritásra alapozzák és nem az egymásrautaltságra, a támogatásokat nem hosszú távú befektetésként kezelik, hanem segélyként. A kapcsolatépítésben a párpolitikai szempontokat egyik fél sem tudta kizárni. Az egész viszonyrendszer azonban új geopolitikai erőterben, új szerkezetű kárpát-medencei régióban működik. A magyar politikai elit viszont ez ideig nem

32 Győri Szabó Róbert: *Kisebbségpolitikai rendszerváltás Magyarországon a Nemzeti és Etnikai Kollégium és Titkárság története tükrében*. Osiris, Bp., 1997., Ara-Kovács Attila: *Határatlan vagy gátlátatlan?* kézirat, 32 o. TLA KEI Kv. K—1389/94., Uő. *A többségi szándéktól a kisebbségi következményekig*, kézirat, 13 o. TLA KEI Kv. K—1554/96.

33 Sz. Kovács Miklós: Konvojban. (A magyar—magyar viszonyról). *Forrás* 1997. 5. sz. 77—81. o.

tudott túllépni a pártpolitikai különérdekeire, és nem tudott mit kezdeni a regionális összefüggésekkel.

A tárgyalt kérdés szempontjából a kilenvenes években három fontos nemzetközi feltétel változott meg: a határok minőségének átalakulása; túllépés a kisebbségi kérdés belügyként való kezelésén; térségünkben az euroatlanti integrációt választó politikák számára elkerülhetetlen lett a hatalmi szerkezeti decentralizálás. Ezt a folyamatot térségünkben Magyarország képviselte a legerőteljesebben. Ebből a tényből és az ország földrajzi adottságaiból és gazdaságpolitikájából adódóan is, a Kárpát-medence meghatározó gazdasági és politikai központjává kezd válni. Olyan történeti térségről van szó, amelyet 1918-ig az Osztrák—Magyar Monarchia integrált egy politikai és munkamegosztási rendszerbe, ezt követően pedig a kismemzeti államépítési törekvések és a világpolitikai (mellék)alkuk határozták meg a fejlődését. A jelenlegi helyzet az európai integráción túl egy alrégió (új munkamegosztási rendszer és piac) lehetőségét hordozza magában. Ennek keretében folyik *a magyarság különböző állami szerkezetekben létező intézményrendszereinek reintegrálása*. Ugyanúgy, ahogy kettős (állami és nemzeti) illetve regionális/lokális kötődéssel rendelkező polgárokkal számolunk, az intézmények is több hálózathoz tartozhatnak. *1990-től megindult a magyarországi és a határon túli magukat magyarnak tekintő intézmények: politikai pártok, önkormányzatok, a gazdaság, a média, az oktatás, a tudomány, a kultúra, a civil társadalom együttműködése*. (E kapcsolatok eltérő hatékonyságának feltárása külön tanulmány tárgya lehet.) Ennek a természetes módon (mintakövetés és erőforrás-szerzés útján) elindult folyamatnak sorsa Magyarország, illetve a szomszédos országok politikájától, de elsősorban a határon túli magyar politikai élet képviselőinek döntéseitől függ. A fő kérdés, hogy képesek-e létrehozni azokat az intézményeket, amelyek politikai döntéseik társadalmi kontrollját biztosíthatják?

I. ROMÁNIA

1.

Hívó Szó

A kolozsvári magyar demokrata értelmiségiek kezdeményező csoportja cselekvően kívánja alakítani a véres Ceauşescu-diktatúra megdöntése utáni demokratikus kibontakozást, amelyhez súlyos áldozatokkal járult hozzá a romániai magyarság is. A Tőkés László nevével fémjelzett Temesvárról, a hős városból indult szabadságmozgalom, fõlszabadító harc számunkra a kettõs (társadalmi és nemzeti) elnyomás alól történõ fõlszabadulás kezdetét kell, hogy jelentse, s meggyõzõdésünk, hogy ez nemcsak a romániai magyarság, hanem a román nép alapvetõ érdeke is. Csakis ez járulhat hozzá a közös Európa-Ház megteremtéséhez. A független Románia alapján állunk, amelynek jogállamként biztosítania kell a nemzetiségek politikai-kulturális önrendezését és önkormányzatát is. A politikai határoktól függetlenül, amelyeket adottaknak, nem vitatandóknak, de spiritualizálhatóknak tartunk, nyelvi-kulturális-etnikai önazonosságunkhoz ragaszkodunk, és mint kollektív személyiség kívánunk részt venni a holnap demokratikus Románia gazdasági, politikai, mûvelõdési életében. Saját intézményeink keretében is hozzájárulunk a pluralista demokrácia megteremtéséhez, amelyben önálló érdekképviselőre tartunk igényt.

Elítéljük mindazokat, akik megalkuvó magatartásukkal elősegítették, kiszolgálták az egész ország lakosságára nehezedõ személyi kultuszt és önkényuralmat, s elárulták a romániai magyar nemzetiség érdekeit. De azok sem szolgálták és szolgálják közös érdekeinket, akik bármilyen oldalról gyûlöletet szítottak vagy szítanak. A Kárpátok térségében történelmileg egymásra utalt nemzetek, Közép-Kelet-Európa jelene és jövője feltételezi a kölcsönös bizalmat és megértést, amelyre a termékeny együttmûködés épülhet. Ezen belül a nemzeti kisebbségekre fontos szerep hárul az anyaországok és a többségi nemzetek közötti kétirányú kapcsolatok ápolásában.

A legsürgõsebb feladat, hogy és intézményes biztosítékok teremtése az anyanyelv korlátlan használatára, a minden szintû magyar nyelvû oktatás visszaállítására — beleértve a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemet. A romániai tudományos önismeret

szabad ápolása, művelődési intézményeink, első helyen az Erdélyi Múzeum Egyesület működésének anyagi és szellemi biztosítása, a magyar nyelvű rádió- és televízióadások felújítása, műemlékeink védelme ugyancsak életfontosságú szükségletünk. Megtartó erőnek tekintjük a szabad vallásgyakorlás intézményes szavatolását. Hagymányaink letéteményeseiről, a magyarok lakta településekről, falvakról, és kisvárosokról gondoskodnunk kell, hogy népünk vitális erőforrásai ne apadjanak ki.

Mindezeknek az érdekében meg kell teremtenünk nemzetiségi közéletünk korszerű intézményi kereteit, amelyek gondjainknak és törekvéseinknek nyilvánosságot biztosítanak. Természetesen részt kérünk ezeken keresztül az ország egészének társadalompolitikai irányításában.

Kolozsvár, 1989. december 23.

*Balázs Sándor, Balogh Edgár, Balogh Ferenc,
Benkő Samu, Cseke Péter, Csépi Sándor,
Cs. Gyimesi Éva, Csetri Elek, Gáll Ernő,
Jakó Zsigmond, Jenei Dezső, Kántor Lajos,
Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár,
Nagy György*

Szabadság 1989. december 24.

2.

A Nemzetmentő Front Tanácsának közleménye az országhoz

Honpolgárok!

Történelmi pillanatot élünk. A Ceaușescu-klánt, amely katasztrófába sodorta az országot, eltávolították a hatalomból. Mindannyian tudjuk és elismerjük, hogy a győzelem, amelynek az egész ország örül, az összes nemzetiségű néptömegek és elsősorban nagyszerű ifjúságunk áldozatos szellemének a gyümölcse, ifjúságunké, amely véráldozat árán származtatta vissza nekünk a nemzeti méltóság érzését. Különleges az érdeme azoknak, akik éveken át életük kockáztatásával is tiltakoztak a zsarnokság ellen.

Új fejezet kezdődik Románia politikai és gazdasági életében.

Ebben a sorsfordító pillanatban úgy határoztunk, hogy a Nemzetmentő Frontba szerveződünk, amely a román hadseregre támaszkodik, és tömöríti az ország összes

egészséges erőit, nemzetiségi különbség nélkül, mindazokat a szervezeteket és csoportosulásokat, amelyek bátran felemelték szavukat a szabadság és a méltóság védelmében a totalitáris zsarnokság évei során.

A Nemzetmentő Front célja uralomra juttatni a demokráciát, a román nép szabadságát és méltóságát.

Ettől a pillanattól kezdve feloszlik a Ceaușescu-klán minden hatalmi struktúrája. A kormányt meneszti, az Államtanács és intézményei megszüntetik tevékenységüket. Az egész államhatalmat átveszi a Nemzetmentő Front Tanácsa. Neki rendeli alá magát a Katonai Főtanács, amely koordinálja a hadsereg és a belügyminisztériumi egységek egész tevékenységét. Az összes minisztériumok és központi szervek jelenlegi felépítésükben folytatják normális tevékenységüket a Nemzetmentő Front alárendeltségében, hogy biztosítsák az egész gazdasági és társadalmi élet normális kibontakozását.

Területi viszonylatban helyi államhatalmi szervekként megalakulnak a Nemzetmentő Front megyei, municípiumi, városi és községi tanácsai.

A milícia hivatott a honpolgári bizottságokkal együtt biztosítani a közrendet.

Ezek a szervek minden intézkedést megtesznek, hogy biztosítsák a lakosság ellátását élelmiszerrel, villamos energiával, fűtéssel és vízzel, hogy biztosítsák a szállítást, az orvosi ellátást és az egész kereskedelmi hálózatot.

A Nemzetmentő Front programként javasolja a következőket:

1. Az egypárti vezető szerep feladása és pluralista demokratikus kormányzási rendszer bevezetése.

2. Szabad választások megszervezése április folyamán.

3. A törvényhozó, a végrehajtó és az igazságszolgáltató hatalom szétválasztása az államban, és az összes politikai vezető választása egy vagy legfeljebb két mandátumra. Senki sem tarthat többé igényt örökös hatalomra.

A Nemzetmentő Front Tanácsa javasolja, hogy az ország a jövőben a Románia nevet viselje.

Az új Alkotmány szövegező bizottsága azonnal dolgozni kezd.

4. Az egész nemzetgazdaság átszervezése a rentabilitás és a hatékonyság ismérvei alapján. A központositott gazdaságvezetés adminisztratív-bürokratikus módszereinek felszámolása, a szabad kezdeményezés és a hozzáértés érvényesítése az összes gazdasági szektorok vezetésében.

5. A mezőgazdaság átszervezése és a paraszti kistermelés támogatása. A falurombolás leállítás.

6. A román oktatás átszervezése a kortárs követelmények szerint. Az oktatási struktúrák visszahelyezése demokratikus és humanista alapokra. Az ideológiai dogmák felszámolása, amelyek annyi kárt okoztak a román népnek, és az emberiség igazi értékeinek felkarolása. A hazugság és az imposztorság kiküszöbölése, szakavatottsági és igazságossági ismérvek érvényesítése minden tevékenységi területen.

A nemzeti kultúra fejlesztésének új alapokra helyezése.

A sajtó, a rádió és a televízió átvétele egy zsarnoki família kezéből a nép kezébe.

7. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak tiszteletben tartása, és a románokkal való teljes jogegyenlőségük biztosítása.

8. Az ország kereskedelmének megszervezése azokból a követelményekből kiindulva, hogy kiemelt jelleggel fedezzék Románia lakosságának mindennapos szükségleteit. E célból megszüntetjük a mezőgazdasági élelmiszertermékek exportját, csökkentjük a kőolajtermékek exportját, elsődlegességet biztosítva a lakosság fűtési és világítási igényei kielégítésének.

9. Az ország egész külpolitikájának a jószomszédság, a barátság és a béke előmozdítását kell szolgálnia szerte a világon, beilleszkedve az egységes Európa, a kontinens minden népének közös otthona megteremtési folyamatába. Tiszteletben tartjuk Románia nemzetközi kötelezettségeit és elsősorban a Varsói Szerződésre vonatkozókat.

10. Az emberi lény kibontakozása szükségleteinek és érdekeinek alárendelt bel- és külpolitika kidolgozása, az emberi jogok és szabadságjogok, közöttük a szabad közlekedés joga teljes tiszteletben tartása.

Ebbe a Nemzetmentő Frontba szerveződve szilárd elhatározásunk minden tőlünk telhetőt megtenni a romániai civil társadalom újrateremtéséért, szavatolva a demokrácia, az ország összes lakosainak szabadsága és méltósága diadalát.

Ideiglenes jelleggel a tanács összetételébe tartoznak a következők: Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Tőkés László, Dumitru Mazilu, Dan Deșliu, Ștefan Gușe tábornok, Victor Stănculescu tábornok, Aurel-Dragoș Munteanu, Corneliu Mănescu, Alexandru Bîrlădeanu, Silviu Brucan, Petre Roman, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Mihai Montanu, Mihai Ispas, Gelu Voican Voiculescu, Dan Marțian, Lupoiu Mihail kapitány, Voinea tábornok, Dumitrescu Emil I. osztályú kapitány, Neacșa Vasile, Ciontu Cristina, Baciú Marian, Bogdan Teodoriú, Eugenia Iorga, Negrițiu Paul, Manole Gheorghe, Vladimir Ionescu, Adrian Șirbu, Cîrjan Constantin, Domokos Géza, Magdalena Ionescu, Marian Mierlă, Constantin Ivanovici, Ovidiu Vlad, Bucurescu Valeriu, Ion Iliescu.

Beolvassa a rádió- és televízióállomásokon ezt a közleményt, Ion Iliescu leszögezte: egyelőre az összetétel ideiglenes, igen operatíván elgondolt. A névjegyzék nyitva marad. Nem ez lesz a tanács teljes összetétele, hanem kiegészül azokkal, akiknek neve kapcsolódik az országban végbemenő átalakulásokhoz, akik áldozatos szellemről tettek tanúságot a zsarnokság éveiben, fiatalok, akik ezekben a napokban ott voltak a barikádokon, akik kockáztatták életüket, munkások, diákok, értelmiségiek, a hadsereg képviselői, azok az erők, amelyek cselekedtek, jelen voltak az új hatalmi rendszer megteremtésének folyamatában. A névjegyzék tehát nyitva marad. A tanács összetételének kiegészítése céljából javaslatokat várunk az összes társadalmi kategóriáktól és erőktől, azoktól, amelyek harcoltak és győztek.

Ez a közlemény az új romániai államhatalmi szerv programplatformjának első formája. Megbízatást kaptam, hogy ismertessem önök előtt.

1989. december 24.

Romániai Magyar Szó 1989. december. 24.

A Bánsági Magyar Demokrata Szövetség Kiáltványa

A BMDSz a bánsági magyarság közképviselői és érdekvédelmi szerve. Tagja lehet minden bánsági magyarajkú lakos.

Célunk a bánsági magyarság szerves beilleszkedése a Temesvárott elindított népi forradalom kiváltotta demokratizálási folyamatokba az élet valamennyi területén, a teljes jogegyenlőség, a kölcsönös lojalitás és testvéri szolidaritás alapján.

Támogatjuk a Nemzeti Megmentési Front programját, szoros kapcsolatokat építünk ki a helyi államhatalmi és közigazgatási szervekkel, valamennyi demokratikus szervezettel.

Alapelvünk és legfőbb célkitűzésünk a magyarajkú lakosság teljes jog- és esélyegyenlőségének a megvalósítása a politika, gazdasági, kulturális és szellemi élet minden területén.

Megkülönböztetett figyelmet fordítunk az anyanyelv tanulására, művelésére, korlátlan használatára, a magyarságtudat kialakítására és ápolására.

Támogatjuk a Romániai Magyar Demokrata Szövetség kezdeményezését a nemzetiségi státútum kidolgozására, a nemzetiségi minisztérium létrehozására.

Szükségesnek tartjuk a nemzetiség egyéni és kollektív jogainak a tiszteletben tartását, a romániai magyarság önrendelkezési jogainak biztosítását.

Célunk a minden területet átfogó tényleges demokrácia megvalósítása, sarkalatos kérdésnek tekintjük az alapvető emberi szabadságjogok maradéktalan, törvények által biztosított gyakorlását, az elfogadott nemzetközi normáknak megfelelően.

Hazánk, az egységes demokratikus Románia, függetlenségének, szuverenitásának, területi sérthetetlenségének elismerése mellett szükségesnek tartjuk a hazai magyarajkú lakosság szervezési és kulturális önigazgatásának, önrendelkezési jogának megvalósítását és törvényes biztosítását.

A bánsági magyarság számára szükségesnek tartjuk biztosítani az intézményes és egyéni kapcsolatok kiépítését és ápolását a hazánk határain túl élő magyarokkal, a szabad információcserét, a széles körű kulturális és tudományos kapcsolatokat.

Tevékenységünk vezérelve a román néppel és minden hazai nemzetiséggel szoros testvériség kialakítása és ápolása, hazánk demokratikus előrehaladása és az európai közösségbe való beilleszkedése érdekében.

Ideiglenes Intéző Bizottság

1989. december 24.

Temesvári Új Szó 1989. december 26.

Szándéknyilatkozat

1989. december 22-én Temesvárott, abban a városban, ahol a forradalmi mozgalom elindult, kezdeményeztük a Bánsági Magyar Demokrata Szövetség megalakítását. Szövetségünk minden erejével támogatja a Nemzeti Megmentési Front programját az ország demokratikus újjáépítése és haladása érdekében. Szilárd meggyőződésünk, hogy a Nemzeti Megmentési Front programjában foglalt célkitűzések híven kifejezik hazánk valamennyi polgárának — románoknak, magyaroknak, németeknek, szerbeknek, bolgároknak és minden más nemzetiségűnek — közvetlen és távlati célkitűzéseit. Megfelelő politikai keretet biztosít a legszélesebb tömegek tartós, cselekvő összefogására, az eddig elért forradalmi vívmányok megszilárdítására és következetes kiteljesítésére. Ezt a programot garanciának tekintjük arra, hogy a soron következő forradalmi átalakulásokban méltó figyelemben részesülnek és megoldást nyernek a hazai magyarság sajátos nemzeti problémái, a teljes egyenjogúság szellemében, az európai normák szerint.

A Bánsági Magyar Demokrata Szövetség csatlakozik a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségéhez és magáénak tekinti a szövetség Ideiglenes Végrehajtó Bizottságának Kiáltványában megszövegezett célkitűzéseket.

Ennek szellemében vállaljuk:

— Bánság magyar nemzetiségű lakosságának mozgósítását Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége célkitűzéseinek véghezvitelére;

— valamennyi bánsági magyar sajátos érdekeinek megfogalmazását és képviselését, politikai, társadalmi, vallási hovatartozásától és eszmei meggyőződésétől függetlenül;

— a szoros együttműködést Bánság más nemzetiségeinek szervezeteivel, ápolva az itt élő magyarok testvéri szolidaritását a román, német, szerb és más nemzetiségű honpolgárokkal.

Tesszük ezt azon szilárd hittel, hogy országunk valamennyi polgárának egyetlen közös célja: a szabad, demokratikus Románia felépítése.

A Bánsági Magyar Demokrata Szövetség¹

1989. december 28.

Temesvári Új Szó 1989. december 28.

¹ 1991. január 25-én a BMDSZ az RMDSZ Temes megyei szervezetévé nyilvánította magát.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Ideiglenes Intézőbizottságának kiáltványa

Testvérek!
Polgártársak!

Megalakult a Romániai Magyar Demokrata Szövetség — a romániai magyarság nemzetiségi közképviselői és érdekvédelmi szervezete. Tagjai sorába léphet országunk minden magyar nemzetiségű állampolgára. Demokratikus hagyományainkhoz híven Szövetségünk helyi és területi szervezetekre épül.

Kinyilvánítjuk, hogy magunkévá tesszük a Nemzeti Megmentési Front — az államhatalom egyetlen törvényes szerve — programját. Ennek politikai, gazdasági és kulturális megújhódási céljait elfogadjuk, és feltétel nélkül támogatjuk felhívását a frissen kivívott szabadság, demokrácia és nemzeti egyenjogúság védelmében és megvalósításában.

Ebben a felelősségtudatra kötelező pillanatban hazánk összes állampolgárával együtt a legfontosabbnak a népi forradalom győzelmének stabilizálását véljük, és felhívunk mindenkit: támogassa a Nemzeti Megmentési Front Tanácsának, országunk hadseregének, az egész népnek erre irányuló erőfeszítéseit, vegyen tevékenyen részt bennük. Ez létérdeke és kötelessége minden állampolgárnak, nemzetiségi különbség nélkül, s ugyanakkor a demokratikus kibontakozás előfeltétele.

Tisztelettel és gyásszal hajtjuk meg fejünket a népi forradalom minden áldozata — románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek — előtt, akik önfeláldozásukkal arra figyelmeztetnek: csak együtt, egymást tisztelve teremthetünk értelmes emberi életet ezen a földön.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Ideiglenes Intézőbizottsága megkezdte a szervezést, programja kidolgozását és természetesen a kapcsolatok kiépítését a Nemzeti Megmentési Front Tanácsával.

Ezt a feladatkört addig látja el, amíg a megfelelő időben sorra kerülő országos kongresszuson megválasztjuk Szövetségünk rendes Intézőbizottságát.

Felhívjuk a romániai magyarságot falusi, községi, városi és megyei szervezeteink megalakítására. Meggyőződésünk, hogy szövetségünk minden testületébe olyan tisztségviselőket választanak, akik rátermettségükkel, erkölcsi magatartásukkal, közösségünkhöz való viszonyulásukkal kiérdemlik ezt a bizalmat. A megalakult szervezetek építsék ki kapcsolataikat minden helyi és területi demokratikus szervezettel, a Nemzeti Megmentési Front helyi tanácsaival.

Célunk, hogy szoros együttműködésben más demokratikus szervezetekkel, biztósítsuk nemzetiségünk közösségi jogainak tiszteletben tartását, valamint a tényleges gyakorlásukhoz szükséges intézmények és testületek létrehozását.

Az Ideiglenes Intézőbizottság új nemzetiségi státútum kidolgozását kezdeményezi. A tervezetet az újonnan választandó demokratikus parlament elé terjeszti megvitatás és törvényerőre emelés végett.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség a romániai magyarság önrendelkezési jogának elvi alapján áll, mindazzal együtt, ami ebből természetszerűen következik. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy jogainak érvényesítését a szabad, demokratikus Románia területi épségének és szuverenitásának tiszteletben tartásával kívánja elérni. Ennek értelmében szükségesnek tartja:

— A nemzetiségi képviselet biztosítását a törvényhozásban, az államigazgatásban és az igazságszolgáltatásban, közösségünk választotta, illetőleg jelölte személyek által, akik nemzeti kisebbségünk bizalmát élvezik.

— Anyanyelvi oktatási hálózat kiépítését az óvodától a tudományegyetemig, önálló szakfelügyelettel és irányítással.

— A magyar nemzetiség saját művelődési és tudományos intézményeinek működését és létesítését.

— Magyar napilapok, művelődési és tudományos folyóiratok kiadását, magyar rádió- és televízióadás biztosítását.

— A közigazgatásban és igazságszolgáltatásban a magyar nyelv használatát szabályozó és biztosító törvényes intézkedések kidolgozását.

— Nemzetiségügyi minisztérium létrehozását, valamint a szükséges nemzetiségi képviselet biztosítását az államigazgatás központi és helyi szerveiben.

— Kollektív nemzetiségi jogaink alkotmányos szavatolását, s ezek biztosítását a törvényekben, a végrehajtási utasításokban és a gyakorlatban.

A romániai magyarság méltányosnak és természetesnek tartja, hogy fenntarthassa és ápolhassa kapcsolatait a magyar nemzet más részeivel; ez a jog elmélyíti állampolgári hűségünket a szabad, demokratikus Románia iránt. E jog alapján építeni kívánjuk a román és a magyar nép közötti együttműködést, minthogy a romániai magyar nemzeti kisebbséget kultúrája, történelme, hagyományai elválaszthatatlan szálakkal fűzik a magyar nemzethez.

Abban a hitben közöljük kiáltványunkat a romániai népforradalmat teljes erejükkel támogató polgártársainkkal, hogy a kiáltványunkban foglaltak alapján a román néppel és országunk többi nemzetiségi kisebbségével összefogva, a kölcsönös megbecsülés és megértés alapján szabad jövőnket építjük.

Bukarest, 1989. december 25.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
Ideiglenes Intézőbizottsága nevében
Domokos Géza

Romániai Magyar Szó 1989. december 26.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség szándéknyilatkozata

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség a romániai magyarság közképviselői és érdekvédelmi szervezete. Előmozdítja a demokrácia megteremtését, képviseli a romániai magyarság egészének érdekeit, és a közélet fórumain való részvételével elősegíti egyéni és kollektív jogainak intézményes szavatolását és tényleges gyakorlását. Nem párt, hanem a romániai magyarság nemzeti alapon létesült szervezete, amely nem valamely ideológia alapján áll, hanem az említett cél érdekében tömöríteni kíván minden olyan mozgalmat, szervezetet vagy csoportosulást, amely elfogadja alapelveit, támogatja programját, és kész együttműködni vele a mindannyiunkat érintő célok elérésében.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség támogatja mindazokat az országos politikai, társadalmi, szellemi megújítást célzó programokat, amelyek a valódi demokrácia intézményeinek megteremtésére, az ország alkotó erőinek összefogására, az új társadalom építésére vállalkoznak. A Nemzeti Megmentési Front Tanácsának a nemzeti kisebbségek jogairól szóló nyilatkozatát olyan állásfoglalásnak tekintjük, amely a jogalkotásra és az államhatalom szerveire váró teendők pontos meghatározásával új feltételeket teremt további viták, platformok alapján újabb javaslatok, programok kidolgozására, és ezáltal a kisebbségek egyéni és kollektív jogainak intézményes szavatolása és tényleges gyakorlása számára. E jogok szavatolása és gyakorlása összhangban kell hogy álljon az egyéni és kollektív emberi jogokat garantáló nemzetközi dokumentumokkal, amelyeket Románia is elfogadott: az ENSZ Alapokmányával, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, a Helsinki Konferencia és a Bécsi Utótálatkozó Záródokumentumával.

A romániai magyarság cselekvő részese volt a diktatúra rendszerét megdőntő 1989. decemberi forradalomnak, és ugyanúgy cselekvő részese kíván lenni az új alapokon szerveződő, demokratikus pluralista romániai társadalomnak. Nemzeti kisebbségként — a többi kisebbséggel egyetemben — tényleges jogegyenlőségben akar élni a román néppel, éppen ezért egyéni és kollektív jogainak szavatolását és érvényesítését a román demokrácia egyik sarkkövének tekinti, a valódi demokrácia ugyanis nemcsak az egyéni szabadságjogok gyakorlását feltételezi, hanem azon kollektív jogokét is, amelyek minden kisebbséget megilletnek. Ezek nem kiváltságok, nem előjogok; elfogadhatatlannak tartunk minden olyan értelmezést, mely szerint jogaink gyakorlása sértő lehet a román állam függetlenségére és szuverenitására, a román nép alapvető politikai érdekeire nézve. Az előző rendszerek igazságtalanságainak felszámolása, saját jövőnk szilárd megalapozása érdekében szükségesnek véljük olyan politikai és jogelvek elfogadását és gyakorlatba ültetését, amelyek módot adnak arra, hogy politikai,

társadalmi és kulturális törekvéseinket kinyilvánítsuk és valóra váltsuk, sajátos érdekeinknek érvényt szerezünk.

A romániai magyarság számára megadatott az esély, hogy azok a demokratikus ígéreték és remények, amelyek 1918-ban, illetőleg 1944—45-ben születtek, ám utólag nem váltak valóra, most ténylegesen megvalósuljanak az új romániai jogállamiság kezei között. Szükségesnek tartjuk emlékezetbe idézni a Gyulafehérvári Határozat ama pontját, melyben ez áll: „Teljes nemzeti szabadság az itt lakó nemzeteknek. Mindenik nemzet önmagát kormányozza saját nyelvén, saját közigazgatással, a saját kebeléből vett egyének által.” Épp ezért emlékeztetni kívánjuk román honfitársainkat, hogy bármely jogfosztás, a kisebbség jogainak fokozatos megnyirbálása, az erőszakos asszimiláció gyakorlata — ahogyan az elmúlt évtizedek tapasztalata igazolja — szorosan összefügg az általános állampolgári jogok megsértésével, ami előbb-utóbb az alkotmány előírásainak semmibe vételére és végül a demokrácia teljes felszámolásába torkollik. Leszögezzük: nem követjük el azt a hibát, amelyet a megelőző korszakban kisebbségi szervezeteink elkövettek, vagyis nem folytatjuk a félmegoldások, a hátrányos egyezkedések és sorozatos lemondások politikáját, hanem készek vagyunk szervezeteinkre támaszkodva a politikai küzdelem eszközeivel is érvényt szerezni meghirdetett jogainknak.

Létérdekünk és kötelességünk, hogy támogassuk a demokratikus kibontakozást, ami egyszerre feltételezi és megköveteli a román nép és a romániai magyar kisebbség közötti kölcsönös bizalom, egyetértés és szolidaritás szüntelen erősítését, amelynek erejét az elmúlt hetek forradalma oly fényesen igazolta. A demokráciának lételemé a párbeszéd, a kölcsönös közeledés és érdekegyeztetés: ezek jegyében cselekedjünk! A román néppel és a többi nemzeti kisebbséggel közösen teremtsük meg a demokratikus Romániát, amelyben az ország minden állampolgárával együtt szabadok, de egyben a magunk nemzeti önazonossága szerint magyarok lehetünk — itt, szülőföldünkön: Erdélyben, Romániában s a szabad nemzetek tágabb, nagy otthonában: Európában!

I. Az RMDSZ felépítése és működése

1. Szövetségünk tagja lehet az ország minden, 18. életévét betöltött magyar nemzetiségű állampolgára, aki elfogadja és támogatja az 1989. december 25-i kiáltványunkban, illetve a jelen nyilatkozatunkban foglaltakat.

2. Az RMDSZ tagjai tetszés szerint tagdíjat fizetnek állandó összegben, amely havonta legkevesebb 5 lej.

3. Szövetségünk falusi, községi, városi, megyei szervezetek formájában és szakosztályokban alakul, illetve működik, munkaközösségi kapcsolattartással, területi központok irányításával.

4. A helyi és területi szervezetek élén a közgyűlés által demokratikusan megválasztott vezetőség — bizottság — áll, amelynek száma a szervezet taglétszámától függően 5-től 25-ig terjed. A bizottság saját tagjai közül elnököt, alelnököt és titkárt választ.

5 A szövetség legfőbb döntéshozatali fóruma a kongresszus, amely kétévenként ül össze, határozatokat fogad el, jóváhagyja a szövetség munkatervét, és megválasztja a 75 tagból álló Központi Intézőbizottságot. Ennek élén 11 tagból álló elnökség áll.

A történelmi és jelenkori adottságoknak megfelelően a szövetség Erdély-központú, az egyes tájegységek sajátos helyzete és hagyományai szerint szerveződő központokat az elnökség irányítja. Tevékenysége egyformán kiterjed a tömbtelepülésben és szórványokban élő magyarságra, beleértve a csángómagyarokat.

6. A szövetség egybefog minden olyan szakmai, érdekvédelmi, művelődési, vallási egyesületet vagy szervezetet, amely kész együttműködni vele a közösen vállalt társadalmi és nemzeti célok érdekében. E szervezetek és egyesületek saját képviselőket választhatnak vagy küldhetnek a szövetség közgyűlésére (kongresszusára); tagjaik beválaszthatók a szövetség vezető testületeibe.

7. Szükségesnek véljük, hogy mind területi, mind országos szinten létrehozzunk egy olyan fórumot, ahol szövetségünk és a társszervezetek képviselői demokratikus párbeszéd és vita formájában megtárgyalhatják az őket kölcsönösen érdeklő kérdéseket.

8. A szövetség a működéséhez szükséges pénzalapokat tagdíjakból, adományokból, sajtótermékek és könyvek megjelentetéséből, irodalmi és művészeti rendezvények bevételeiből, gazdasági vállalkozásokból teremti elő.

9. A szövetség felépítését és működését részletesen rögzíti a szervezeti szabályzat, amelyet a kongresszus hagy jóvá.

II. Az RMDSZ részvétele a közéletben

1. A szövetség a maga soraiból jelölt, illetve választott képviselők által részt vesz a törvényhozás, az államigazgatás és az igazságszolgáltatás központi, valamint területi és helyi szerveinek munkájában. Ennek megfelelően:

— jelölteket állít az országgyűlési választásokon;

— javaslatokat tesz a kormányban a nemzeti kisebbségek számára fenntartott tisztségek betöltésére, beleértve a Nemzetiségi Minisztériumot is;

— szervezeteiből a helyi öngazgatás elvének megfelelően jelölteket állít, illetve választ az államigazgatás területi és helyi szerveibe.

2. A szövetség mind saját sajtótermékeinek, mind a tömegközlés más intézményeinek felhasználásával szüntelenül tájékoztatja a magyar, a román és a nemzetközi közvéleményt céljairól és törekvéseiről, síkraszáll a valóban demokratikus, többszólamú, a hiteles információterjesztés, a nyílt és korrekt politikai párbeszéd szellemében működő nyilvánosság kialakulásáért, a társadalmi konszenzus létrejöttéért.

3. A szövetség minden szinten párbeszédet kezdeményez más társadalmi mozgalmakkal és szervezetekkel, politikai pártokkal.

4. A szövetség azonnali feladatának tekinti, hogy szakbizottságokat jelöljön ki, amelyek részt vesznek:

— a választási törvény kidolgozásában;

— az alkotmány kidolgozásában;

— a nemzetiségi törvény tervezetének előkészítésében.

Az illetékes szakbizottságok:

- indítványozzák valamennyi olyan törvény hatályon kívül helyezését, amelyek bármilyen formában sértik a kisebbségi jogokat;
- javaslatokat tesznek az ország közigazgatási felosztása során korábban hozott ésszerűtlen és méltánytalan döntések megváltoztatására, illetve kiigazítására.

III. Az RMDSZ gazdasági és szociális irányelvei

1. Az RMDSZ támogatja a Nemzeti Megmentési Front Tanácsa és más demokratikus szervezetek programjának azon pontjait, amelyek előírnyozzák az egész nemzetgazdaság átszervezését a jövedelmezőség és hatékonyság kritériumai alapján, valamint a központosított gazdaságirányítás adminisztratív módszereinek felszámolását és a szaktudás előtérbe állítását a gazdaságirányítás minden területén. Az RMDSZ úgy véli, hogy ennek érdekében:

- mielőbb el kell végezni a gazdaság állapotának sürgős, pontos felmérését;
- ki kell dolgozni az energia- és nyersanyagintenzív iparágak helyett a tudásintenzív iparágak fejlesztési programját, különös hangsúlyt helyezve a csúcstechnológiák meghonosítására;
- intézkedési tervet kell elfogadni a környezetrombolás lefékezésére és a környezetfeljavítás érdekében;
- sürgősségi tervet kell kidolgozni a lakosság fogyasztási cikkekkel való ellátására vonatkozóan.

2. Az RMDSZ támogatja a centralizált gazdaságirányítás fölszámolásával helyreállítható ágazati és vállalati önállóságot, és felkér minden szakembert, minden munkaközösséget, hogy vegyen részt a létfontosságú kutatásfejlesztési tervek kidolgozásában és támogatásában. Szorgalmazza a munkaközösségek demokratikus önszervezésének megindítását, a vezetőség személyi összetételébe való beleszólási jogot is beleértve.

3. A szövetség helyesli a foglalkoztatottak valamennyi kategóriája független érdekvédelmi szervezetei, a szabad szakszervezetek létrehozását. E demokratikus alapon, alulról szerveződő szakszervezetek rendeltetését abban látja, hogy a szakmai érdekvédelem követelményeit a demokratikus érdekegyeztetés feltételei között lássák el.

4. A szövetség társadalmunk egész jövője szempontjából döntő fontosságot tulajdonít annak, hogy a munka visszanyerje becsületét, és mindenki szakmai hozzáértése, teljesítménye, tehetsége szerint nyerje el az őt megillető helyet szűkebb közösségében és a társadalomban, s mindenki igazolódni lássa az elvet, mely szerint „méltó a munkás az ő bérére”.

5. A szövetség támogatja az egyéni gazdasági kezdeményezés szabadságát, különös tekintettel a szolgáltatás korszerűsítésére és bővítésére, a kisiparos szakmák felkarolására. Ennek érdekében sajátos feladatokat szán az újjászervezendő oktatási intézményeknek is.

6. A szövetség támogatja a kisiparosok, kiskereskedők, a szolgáltatásban dolgozó munkavállalói társulását az önkéntesség szigorú betartásával, valamint érdekvédelmi szervezeteik létrehozását.

7. A mezőgazdaság különböző ágazataiban szövetségünk szorgalmazza az önálló gazdálkodást, ami a termelésre, a piaci áron való értékesítésre, a feldolgozásra egyaránt kiterjed.

8. A gazdálkodás korszerű módszereinek terjesztése érdekében szövetségünk szaktanácsot állít fel, amely tanfolyamokat szervez, és a sajtó, valamint más kiadványai útján ismeretterjesztő munkát folytat.

9. Szövetségünk kezdeményezi a közbirtokossági földek, erdők, legelők kisajátítására vonatkozó, 1948-as jogsértő intézkedések fölülvizsgálását.

10. Szövetségünk egyetért egyházközségeinknek azzal a törekvéssel, hogy vizsgálják felül az egykori községi és felekezeti birtokaik kisajátítását elrendelő intézkedéseket.

11. Szövetségünk indítványozza, hogy mindenütt, ahol a termelőszövetkezetek nem működnek gazdaságosan, a tagok szabad döntése alapján számolják fel a szövetkezeti gazdálkodást.

12. A szövetség támogatja az értelmiségiek különböző kategóriáinak — tanárok, orvosok, mérnökök, tudományos kutatók, írók és művészek — saját érdekvédelmi szervezetekbe való tömörülését, és fokozott mértékben kíván együttműködni velük egész munkájában.

IV. Az RMDSZ irányelvei az oktatás kérdéseiről

1. A romániai magyarságot talán sehol nem érte az elmúlt évtizedekben annyi sérelem, talán sehol nem tett intézményeinkben annyi kárt az erőszakos asszimiláció gyakorlata, mint az anyanyelvi oktatásban. Éppen ezért itt van a leginkább szükség alapos, átfogó újjáépítésre és előrelépésre. Ebben a munkában az alábbi elveket követjük:

— a romániai magyarságnak létre kell hoznia önálló anyanyelvi oktatási hálózatát az óvodától a tudományegyetemig;

— az államilag támogatott anyanyelvi oktatás szabadságát az új tanügyi törvénynek kell szentesítenie;

— a szövetség tanügyi munkabizottságot állít fel, amely szakemberek bevonásával, az Oktatási Minisztériummal együttműködve a romániai magyarság sajátosságainak, valamint a korszerű oktatás követelményeinek megfelelően kidolgozza az oktatási hálózat szerkezetét, a tankönyv-kiadás feladatait, a szak-tanfelügyelőségek megszervezését;

— a Kolozsvárott visszaállítandó Bolyai Tudományegyetem legyen a felsőfokú képzés anyanyelvi intézménye a humán és reál tudományok, az agrártudomány, a pedagógia és a művészeti oktatás terén; létre kell hozni a felsőfokú műszaki, valamint az orvostudományi és gyógyszerészeti oktatás anyanyelvi intézményeit Kolozsvárott, illetve Marosvásárhelyen; a magyar egyetemi hallgatók megfelelő számban részesüljenek egyetemi ösztöndíjban hazai, illetve külföldi főiskolákon végzett tanulmányaik idején;

— létre kell hozni az önálló magyar tankönyvkiadást;

— munkabizottságunk tegyen javaslatokat a román iskolákban használatos történelemtankönyvek olyan szellemben való átdolgozására, hogy azok hitelesen tükrözzék az ország területén élő népek közös történelmét, erősítsék az ifjúságban e népek sorközösségének gondolatát, fűzzék szorosabbra köztük a bizalom és a megértés szálait; a magyar iskolákban minden szinten oktassák a magyar nemzet történetét is;

— indítványozzuk a hitoktatás biztosítását azokban az iskolákban, ahol erre a szülők részéről igény mutatkozik;

— szükségesnek tartjuk a jövőben az egyházi iskolák visszaállítását;

— támogatjuk vallásfelekezeteink azon törekvését, hogy az egyházközségek szolgálatára megfelelő számú lekipásztort képezzenek.

Szövetségünk szorgalmazza az alábbi tennivalók mielőbbi elvégzését:

— mindazon törvények — köztük az 1978. évi tanügyi törvény — és intézkedések hatályon kívül helyezését, illetve felfüggesztését, amelyek korlátozzák az anyanyelvi oktatás szabadságát;

— a kizárólagosan román környezetbe kihelyezett (kinevezett) tanárok áthelyezését magyar iskolákba, az oktatásból önkényesen eltávolított tanítók és tanárok visszavételét.

V. A sajtó, az irodalom, a művészet, a közművelődés, a hagyományápolás kérdéseiről

1. Szövetségünk abból az elvből indul ki, hogy a sajtó és az irodalom, a művészet és a közművelődés meghatározó szerepet töltsön be a nemzeti kultúra és a nemzeti identitás megőrzésében, az anyanyelvű műveltség ápolásában és gyarapításában. Éppen ezért azt vallja, hogy biztosítani kell a kulturális és egyházi intézmények önállóságát és szabadságát, hogy azok akadálytalanul betölthessék a rájuk váró hivatást a romániai magyarság szellemi javainak, etikai értékeinek gazdagításában, hagyományai ápolásában, a román és a magyar nép közötti kulturális értékek közvetítésében. Ennek érdekében a szövetség szükségesnek véli:

— a teljes sajtószabadságra alapozott romániai magyar sajtó korszerűsítését és bővítését, beleértve az anyanyelven történő központi és területi rádió- és televízióadások sugárzását;

— saját országos sajtóorgánumának megjelentetését, valamint egy román nyelvű tájékoztató kiadását;

— tiszteletben kell tartani az írók és a művészek teljes alkotási szabadságát; az irodalom és a művészet nem lehet alárendelve sem politikai pártoknak, sem állami irányításnak;

— az irodalom és a művészet demokratikus szabadsága jegyében támogatunk minden olyan magánkezdeménnyezést, amely valódi művészi értékek létrehozását és terjesztését tűzi ki célul;

— az anyanyelvű közművelődés korszerű, helyi kezdeménnyezésre épülő hálózatának (művelődési egyesületek, szabadegyetemek stb.) kiépítését, a népi kultúra értékeinek tanulmányozását és ápolását;

- a műemlékvédelem azonnali és távlati teendőinek kidolgozását;
- fontos művészeti rendezvények (Szárhegyi Írótalálkozó, Sepsiszentgyörgyi Színházi Kollokvium) újraindítását, újabbak szervezését, beleértve a jelentős évfordulók megünneplését is;
- nagy hagyományú múzeumi intézményeink (Erdélyi Múzeum Egyesület) visszaállítását, illetve a múzeumok valóban tudományos alapon álló, a történelmi valóság ismérvei szerinti átszervezését;
- levéltárak, emlékházak létesítését, illetve visszaállítását;
- az irodalom és a művészetek szerepének fokozását a nemzetközi kulturális kapcsolatok ápolásában és erősítésében.

VI. Az RMDSZ ifjúságpolitikája

Szövetségünk támogatja a Romániai Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetséget sajátos célkitűzéseinek elérésében, és szükségesnek véli, hogy a fiatalság képviselői minden szinten jelen legyenek vezető testületeiben. Nem irányítója kíván lenni, hanem partneri viszonyba lépni vele, a közösen vallott célok megvalósításáért.

VII. Az RMDSZ intézményes kapcsolatairól

1. A szövetség szorgalmazza tagszervezetei, a hozzá csatlakozó szervezetek és társulások kapcsolatainak kiépítését a megfelelő román szervezetekkel.

2. A szövetség kapcsolatokat teremt az országban élő más kisebbségek érdekvédelmi szervezeteivel, és együttműködik velük közös platformok kidolgozásában.

3. A szövetség kapcsolatokat létesít a Magyarországon és a környező országokban, valamint szerte a világon működő olyan szervezetekkel, amelyek információ- és tapasztalatesere formájában elősegítik szövetségünk működését, bekapcsolódását a népek és kultúrák közeledésének demokratikus, össz-európai folyamatába; hangsúlyt helyez arra, hogy a romániai magyar kisebbség a kulturális egyezmények, intézményes kapcsolatok jóvoltából bekapcsolódjék az egyetemes magyar kultúra áramkörébe.

4. A szövetség bekapcsolódik a helsinki folyamat továbbvitelébe, és képviselteti magát az e folyamatban részt vevő országokban élő kisebbségek irodalmi, művészeti, tudományos stb. rendezvényein.

5. A szövetség képviselteti magát vagy megfigyelői útján van jelen nemzetközi fórumok olyan rendezvényein, amelyek napirendjén a kisebbségi kérdés valamely jelenléte szerepel.

6. A szövetség mindent megtesz annak érdekében, hogy a Romániában élő kisebbségek aktív szerepet töltsenek be a környező országokkal való jószomszédi viszony megszilárdításában, a közép-kelet-európai népek közötti kulturális és politikai közeledésben.

Jelen szándéknyilatkozatunkat azzal a meggyőződéssel tesszük közzé, hogy a benne foglaltak nemesak a romániai magyar kisebbség érdekeit fejezik ki, hanem beleil-

leszkednek abba a történelmi folyamatba is, amelynek célja a demokratikus Románia megteremtése, az ország felzárkózása az Európát átfogó, földrészünk népei között a bizalom, a barátság és az együttműködés új távlatait megnyitó politikához.

Marosvásárhely, 1990. január 13.

Romániai Magyar Szó 1990. január 18.

6.

A MISZSZ szándéknyilatkozata

I. A Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetsége (MISZSZ) a romániai magyar fiatalok érdekvédelmi szervezeteinek szövetsége, világnézetre, pártállásra való tekintet nélkül.

II. Az ifjúság nem társadalmi kisebbség, amely elsősorban különleges jogokat kérne, hanem gondolkodásmód. Minket nem terhel felelősség az előttünk járó generációk hibás döntéseierért, annál inkább felelősséggel tartozunk a máért és a holnapért.

III. A MISZSZ jogi személyként kíván tagja lenni egy magyar, természetes és jogi személyeket összefogó romániai demokratikus szövetségnek.

IV. A következők mellett foglalunk állást:

1. Politikai vonatkozásban:

- a) többpártrendszeren alapuló kétkamarás parlamenti demokrácia;
- b) a törvényhozás, az államhatalom és az igazságszolgáltatás szétválasztása, az igazságszolgáltatás politikamentessége;
- c) egyéni és kollektív jogok biztosítása — jogállam;
- d) nyilvánosság minden szinten és területen — jog az információhoz;
- e) a romániai magyarság mind egyéni, mind kollektív szinten részt vállal Románia politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális életében;
- f) Románia többnemzetű állam. Románia területi sérthetlensége egy össz-európai integráción belül.

2. Kisebbségpolitikai vonatkozásban:

- a) a romániai magyarság nemzeti kisebbség, nyelvét, kultúráját és hagyományait tekintve az egyetemes magyarság része, és az is kíván maradni. Szoros kapcsolatot kíván tartani a határainkon kívül élő magyarsággal;
- b) a romániai magyarság számarányának megfelelően hozzájárul és részt kíván az állami költségvetésből;
- c) szoros együttműködést kívánunk kiépíteni Románia más nemzeti kisebbségeivel és nemzetiségeivel;

- d) fenntartjuk saját intézmények és szervezetek alapításának, működtetésének és fejlesztésének a jogát;
 - e) elfogadhatatlannak tartunk minden olyan nemzeti érdekként feltüntetett szándékot, amely az egyén és közösségei szabad akaratát korlátozza.
3. Kulturális vonatkozásban:
- a) a romániai magyarság kulturális és hitéleti önberendezkedése, saját intézmények és szervezetek rendszere által;
 - b) anyanyelvi oktatás minden szinten:
 - az igények szerint visszaállított vagy létesített egyházi és közösségi iskolák egyenjogúsága az állami iskolákkal;
 - az oktatási intézmények irányítása diák, szülő, tanár, gazdasági támogató egyenlő súlyú döntési jogával;
 - az állami költségvetés oktatásra eső részének kizárólag az adott intézetbe beiskolázott tanulók száma szerinti elosztása;
 - egy minimális kötelező kerettanterv, amely az iskolák sajátosságai és igényei szerint kiegészíthető;
 - vizsgakötelezettség, az állampolgárok az iskolától független állami intézmények előtt adjanak számot végzettségükről és tudásukról;
 - kihelyezési rendszer helyett versenyvizsga bevezetése minden területen, ahol erre igény mutatkozik;
 - c) kiemelt fontosságot tulajdonítunk egy kulturális híd kiépítésének az egyetemes román és egyetemes magyar kultúra között. Szoros kulturális együttműködést kívánunk kiépíteni Románia más nemzeti kisebbségeivel és nemzetiségeivel;
 - d) saját független tömegkommunikációs hálózat a tömegkommunikáció minden területén;
 - e) hatékony műemlék-rehabilitáció és -védelem, illetve helységvédelem.
4. Ifjúságpolitikai vonatkozásban:
- a) az ifjúság szerepének átértékelése, hogy súlyának megfelelően vállalhasson részt Románia politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális életében;
 - b) ehhez szükséges anyagi és pénzügyi támogatás;
 - c) jog a fantáziához és a nevetéshez;
5. Gazdasági vonatkozásban:
- a) vegyes tulajdonú piacgazdaság;
 - b) az állami, intézményi és magánszektor egyenjogúsága, a gazdasági ésszerűség meghatározta egyensúlyuk;
 - c) működőképes struktúrával rendelkező ipar;
 - d) a mezőgazdasági szektor méltányos átrendezése a helyi viszonyok figyelembevételével.
6. Szociális és egészségügyi kérdésekben:
- a) létminimum megállapítása, a létminimumot felvállaló indexált szociális háló kiépítése és fenntartása állampolgári jogként;
 - b) sajátos társadalmi kategóriák kiemelt támogatása (gyermekvédelem, csökkent munkaképességűek és nyugdíjasok védelme);

- e) hatékony egészségvédelem, a létminimum szintjén elérhető egészségügy;
 - d) a munkaerő dinamikáját ne lehessen erőszakos asszimiláció céljaira felhasználni.
7. Az adminisztráció területén:
- a) csökkentett számú, hatékony, nem bürokratikus adminisztráció;
 - b) közösségek adminisztratív önrendelkezése;
 - c) az adminisztráció nyelvhasználata (ügyintézés, okmányok, feliratok stb.) legyen két- vagy többnyelvű, ha az illető adminisztrációs egységen belül 10 százalék fölötti számarányt, avagy 5000 fölötti számú lakost jelentenek nem román ajkú közösségek (Bukarest kivételével);
 - d) az adminisztráció bármely szintjén legyenek kellő súllyal képviselve az illető adminisztrációs egységen belül élő nemzeti kisebbségek és nemzetiségek.
8. A katonai tömbök felszámolását, Európa és a világ fegyvermentességét akarjuk.
9. A természetet nem örököltük, hanem gyermekeinktől kaptuk kölcsön. Gyermekeink számára is lakható környezetet!

Sepsiszentgyörgy, 1990. február 17—18.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1981.

7.

Nyilatkozat (A marosvásárhelyi eseményekről)

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség folyó hó 17-én keltezett nyilatkozatában, amelyet a fokozódó provokációs akciók láttán adott ki, erélyesen figyelmeztette az ország vezetését a fenyegető veszélyre, arra, hogy a beadványok sorozatos mellőzése a szélsőséges elemek, s mindenekelőtt a magát Vatra Româneascănak nevező szervezet térnyerését segíti elő.

A március 19-én Marosvásárhelyen bekövetkezett rettenetes események sejtelmünket sajnos beigazolták. Az a tény, az a szegyenletes tény, hogy decemberi győztes forradalmunk után a marosvásárhelyi események egy szélsőségesen nacionalista irányzat felfutásáról, vandál garázdálkodásáról tanúskodnak, politikai életünk ingatag voltát igazolja, amelyért elsősorban az ország politikai vezetése a felelős.

A magát „művelődési egyesületnek” tituláló Vatra Românească lényegében alig egy hónapja hallat magáról, ám minden egyes újabb közéleti szereplése fokozódó vadságáról tanúskodott, nyíltan a világ elé tárta sovén, nacionalista, idegengyűlölettől áthatott törekvéseit. A kisebbségi bizottság ismételten jelentésekben tájékoztatta az or-

szág vezető fórumait, sajtószemlék összeállításával igazolva észrevételeinek helytállóságát. Jelzéseinket nem vették figyelembe.

A marosvásárhelyi „békés”-nek induló tüntetés mihamar tobzódássá fajult, szövetségünk marosvásárhelyi székházának megostromlása, tagjaink, a szervezet vezetőségének és közöttük Sütő András írónak, a helyi szervezet elnökének súlyos testi bántalmazása a karhatalmi szervek jelenlétében olyan nehezen minősíthető cselekmény, amely miatt a romániai magyarságot méltán tölti el növekvő aggodalom, a megfélemlítettség érzése, amely a diktatúra éveiben életünk állandó kísérője volt. Holnapunkat bizonytalanoknak és a román nép demokratikus jövőjét emiatt távolodónak látjuk.

Azzal a határozott kéréssel fordulunk az ország politikai vezetéséhez, vizsgáltsa ki a lehető legmesszebbmenő szigorral, kik garázdálkodtak egy teljes napon át Marosvásárhely utcáin, törve és zúzva, és rettegést keltve minden becsületes emberben, kik szervezték meg a vandál akciót, kik biztosították a görgényi bunkósbotos zsoldosok beszállítását és leitatását, kik irányították a tomboló, fékezhetetlen tömeget a város legkülönbözőbb pontjain előre feltérképezett célpontok ellen, amelyek között ott volt a Nemzeti Liberális Párt helyi szervezetének székháza is. És kérjük a vétkesek — az egész ország, a becsületes románság, a demokratizálódás e nyílt ellenségeinek — példás felelősségre vonását, megbüntetését. Mert akik az országépítő szándék vezérelte, a szülőföldre való ragaszkodástól eltöltött és egész jövődjüket a román nép és Románia sorsához kötő magyarság ellen törnek, azok nem lehetnek életünk részei, azok a történelmi haladást fékezni kívánó, múltat visszaállítani kívánó erők — saját népük és országuk ádáz ellenségei.

Követeljük a több mint kétmillió magyarországi magyarországi és az országban vállalt hivatásteljesítése jelentőségével, hogy a bűnös Vatra Românească mozgalmat, amely forradalmunkat megszenteltetlene, és véráldozatait beszennyezte, azonnali hatállyal szüntessék be, vezetőit vonják felelősségre, és sújtsák a törvény teljes szigorával. Ellenkező esetben, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség véleménye szerint, az ország a pusztító polgárháború szakadékaiba zuhanhat, s ezzel mérhetetlen károkat mér magára, kihullik az össz-európai fejlődésvonalból, elszakad a civilizált világtól.

Abban a reményben fordulunk az ország politikai vezetéséhez, Ion Iliescu elnökhöz és Petre Roman miniszterelnökhöz, hogy az ország jövője iránti felelősségvállalás szellemében járjanak el, állásfoglalásukkal igazolva forradalmi szerepük átérzését és a haza sorsával szembeni gondoskodástól áthatott magatartásukat. Mivel a romániai magyarság veszélyhelyzetben van, és fenyegetettsége nyilvánvaló, mindkettőjüktől kérjük: még a mai nap folyamán forduljanak rádió- és televízióbeszéddel a lakossághoz, hiszen a helyzet másként véres összeecsapásokká fajulhat. A rendőrség, a hadsereg teljesítse maradéktalanul hivatását, védelmezze a közrendet és nyugalmat, szavatolja a lakosságot, a politikai pártok és mozgalmak székházainak, tisztségviselőinek védelmét.

Arra kérjük testvéreinket — románokat, ukránokat, cseheket, németeket, lipovánokat, törököket, görögöket, örményeket, szerbeket, zsidókat és cigányokat —, álljanak mellénk e követelésünkben, alkossunk közös frontot demokratikus jogaink, jövőnk megvédelmezéséért.

Köszönjük szövetségünk tagjainak, minden romániai magyarnak, hogy becsülettel helytállt, nem engedett a provokációknak, hiszen emberi méltóságunk, igazság- és becsületérzetünk most és mindig arra biztat: soha erőszakhoz ne folyamodjunk.

Kérjük a romániai magyarságot: őrizze meg nyugalmát, higgadtságát, bízson politikai vezetőségünk józanságában és szilárdságában.

Európa vár bennünket — legyünk méltók hozzá.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Elnöksége

1990. március 21.

Romániai Magyar Szó 1990. március 21.

8.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség kongresszusának határozata

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség I. kongresszusa, amely 1990. április 21—22-én Nagyváradon folytatta munkálatait, messzemenő gonddal és felelősségtudattal elemezte a szövetség létrejöttének és megerősítésének kérdéseit, a megalakulása óta eltelt négy hónap során kifejtett sokrétű tevékenységét, küzdelmét azoknak a törvényes kereteknek kialakításáért, amelyek szavatolni hivatottak nemzetiségi viszonyaink rendezését az európai demokráciákban megvalósult legjobb, legkorszerűbb modellek szerint, s biztosítják az egyéni és kollektív nemzetiségi jogok szabad érvényesítését.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség, mint azt a kongresszus megállapította, az 1989. decemberi forradalom sodrában alakult, és azóta elkötelezetten támogatja a törekvéseket és programokat, amelyek a valódi demokrácia szellemének meghonosítására, intézményrendszerének kiépítésére, az ország alkotóerőinek összefogására, az új, demokratikus Románia megteremtésére irányulnak.

A kongresszuson előterjesztett elnökségi beszámoló, majd a beszámoló megvitatása kidborította, hogy bár az RMDSZ elhatárolta magát minden, a Románia szuverenitását és területi épségét sértő, kétségbe vonó vagy veszélyeztető megnyilvánulástól, és jöllehet, minden téren cselekvően részt vett az új alapokon szerveződő demokratikus, pluralista román civil-társadalom létrehozására irányuló törekvésekben, a szövetséget szüntelen vádák és támadások érték, amelyek az 1990. március 19—21-i marosvásárhelyi tragikus kimenetelű provokációban csúcsoodtak ki.

A kongresszus a helyzet realista elemzése és felelősségtudattól áthatott értékelése eredményeként szükségesnek tartja leszögezni álláspontját, amelyet a Románia, a

román nemzet és a romániai nemzeti kisebbségek sorsa és jövője iránti felelősségtudat és elkötelezettség hat át, és e szellemben elhatározza:

1. Felhívással fordul az Ideiglenes Nemzeti Egységtanácshoz és Románia kormányához, tegye haladéktalanul vizsgálat tárgyává az országban a kisebbségi kérdés kezelésében kialakult állapotokat, és haladéktalanul foglaljon állást a kisebbségek kérdésének valóban demokratikus rendezése érdekében.

2. Elmarasztalja és elítéli a Vatra Românească szövetség magatartását és akcióit, azt a törekvést, hogy az összrománság, mindenekelőtt pedig az erdélyi románság egyedüli képviselőjének tekintse, mindezzel kétségbevonva a pluralista módon szerveződő román társadalom összes többi politikai, szociális, kulturális vagy más jellegű szervezeteinek, mozgalmának, pártjának létjogosultságát.

3. Védelmébe veszi mindazokat a kisebbségi vagy a román néphez tartozó személyiségeket, akiket a demokrácia, a stabilizálódás és az előrelépés terén kifejtett munkásságukért vádak és fenyegetések értek és érnek.

4. Csatlakozik a Temesvári Nyilatkozathoz, és elkötelezi magát a forradalom továbbvitele és győzelemre jutása mellett.

5. Tekintettel arra, hogy az elmúlt 4 hónap során szükségszerűen felmerült a demokratikus társadalom építésébe kapcsolódó személyek múltbeli erkölcsi magatartásának tisztázása, a kongresszus leszögezi:

— tiszta embernek minősül mindenki — a volt párttagok is —, aki a diktatúra éveiben nem tagadta meg magyarságát, nem volt a diktatúrarendszer kisebbségellenes politikájának, elítélendő intézkedéseinek szolgája, elvakult végrehajtója, vagyis nem követett el olyasmit, amivel közvetlenül vagy közvetve ártott volna szűkebb közösségének vagy a társadalomnak.

6. Felmérve, hogy a magyar kisebbség jövőjére, az ország demokratikus átalakításában vállalt szerepének betöltésére, az egész ország fejlődésére rendkívül káros módon hat ki a főként a marosvásárhelyi tragikus események óta felgyorsult emigrálás, a kongresszus felhívja Románia politikai vezetésének figyelmét a lakosság fizikai és szellemi alkotóerejét ily módon fenyegető veszélyre, és követeli az emigrációt kiváltó okok haladéktalan és őszinte feltárását és az ilyen irányban ható tényezők elleni határozott fellépést az emigráció leállítására céljából.

7. Az RMDSZ világnézeti állásfoglalásának kikristályosítása céljából leszögezzük, hogy szövetségünk osztja a keresztény világnézet és erkölcs elveit, s e tényt alapszabályzatába iktatja.

8. A politikai hatalom gyakorlásában való részvétel céljából a szövetség részt vesz a parlamenti választásokon, képviselőjelölteket állít a romániai magyarság érdekeinek reprezentálását leginkább biztosító tagjainak sorából. A választási harcban minden más politikai és társadalmi szervezet iránt partneri magatartást tanúsít, és nem él, csak a törvény biztosította módszerekkel és eszközökkel.

9. Tekintettel arra, hogy a kulturális autonómia létezésének és működésének alapvető feltétele az anyanyelv szabad használata és az anyanyelvi oktatás megvalósítása minden fokon, az RMDSZ újjólág leszögezi:

— igényt tart a magyar nyelvű iskolahálózat kiépítésére és működtetésére az óvodától kezdve a Bolyai Tudományegyetem létrehozásáig.

Az ifjúság a kisebbségi magyarság demokratikus fejlődésének reménysége, és ezért számára a nevelésben és az oktatásban a lehető legjobb feltételeket kívánjuk biztosítani (eljövendő szerepének maradéktalan betöltése végett).

10. Az RMDSZ-nek az ország demokratikus építésében vállalt szerepe erősítése céljából elfogadjuk az RMDSZ programját és alapszabályzatát, s ezeket e határozat szerves részének tekintjük.

11. Az RMDSZ az országban kialakult állapotok tisztázása és hitelesen demokratikus rendezése céljából az alábbi nyilatkozatban foglalja össze álláspontját:

— Nyilatkozat a közös földről, nemzeti totalitarizmus ellen; amelyet kolozsvári szervezetünk dolgozott ki, a kongresszus pedig az azóta bekövetkezett eseményekből fakadó újabb értékeléssel kiegészítve saját dokumentumának fogadott el.

— Nyilatkozat egyes demokrata értelmiségiek megbélyegzése és eltávolítása ellen;

— Nyilatkozat a nemzeti viszálykeltés és uszítás megtiltásáról és e cselekmények büntettnek való minősítéséről.

E nyilatkozat a kongresszusi határozat szerves része.

Nagyvárad, 1990. április 22.

*A Romániai Magyar Demokrata Szövetség I. kongresszusa.
RMDSZ, Nagyvárad, 1990. 210—212.*

9.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség programja

(Részlet)²

I. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) a romániai magyarság közképviselői és érdekvédelmi szervezete, amely összefogja a társadalmi önszerveződés különböző formáit. Feladatának tekinti olyan törvényes keretek kialakítását, amelyek szavatolják nemzetiségi viszonyaink rendezését az európai demokráciákban megvalósult legjobb modellek szerint, biztosítják az egyéni és kollektív nemzetiségi jogok szabad érvényesítését, az önrendelkezést.

Céljának tekinti továbbá a romániai magyarság életkedvének és méltóságának a visszaadását, életerejének és alkotóképességének felszabadítását, az egészséges magyarságtudat ápolását.

² A közlésre nem került fejezetek: 16—24: Gazdasági irányelvek; 25—28: Környezetvédelem; 29—35: Szociálpolitika, családvédelem, egészségügy; 36—44: Oktatás, tudomány; 45—51: Művelődés.

2. Az RMDSZ a decemberi forradalom sodrában alakult, és elkötelezetten támogatja mindazokat a törekvéseket, intézkedéseket és programokat, amelyek a valódi demokrácia szellemének meghonosítására, intézményrendszerének kiépítésére, az ország alkotó erőinek összefogására, az új, demokratikus Románia megteremtésére irányulnak.

Az RMDSZ egyértelműen leszögezi, hogy elhatárolja magát minden olyan megnyilvánulástól, amely sérti, kétségbe vonja vagy veszélyezteti Románia szuverenitását és területi épségét. Elutasítja a nacionalizmus és sovinizmus bármely megnyilatkozási formáját, küzd a megbuktatott diktatúra maradványai és egy esetleges más diktatúra bevezetése ellen, függetlenül annak természetétől.

Az RMDSZ kijelenti, hogy a romániai magyarság cselekvő része kíván lenni az új alapokon szerveződő hazai demokratikus, pluralista társadalomnak, s a többi nemzetiségekhez hasonlóan, teljes jogegyenlőségben, harmóniában és egyetértésben akar együtt élni a román néppel.

3. Az RMDSZ a romániai magyarságot, beleértve a csángómagyarokat is, államilag Romániához tartozónak, etnikailag, történelmileg és hagyományai révén a magyar nemzet részének tekinti.

4. Az RMDSZ a kisebbségek egyéni és kollektív jogainak biztosítását a román demokrácia egyik sarkkövének fogja fel.

Ezek a jogok nem kiváltságok és nem adományok, hanem a nemzetiségek létéből, az egyetemes emberi jogokból, a demokrácia lényegéből fakadnak, és szavatolásukért a román állam, a Gyulafehérvári Határozat nemzetiségpolitikai elveinek szellemében, az ENSZ Alapokmányának, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának, a Helsiniki Konferencia és a Bécsi Utótanácskozás Záródokumentumainak aláírásával kötelezettséget és felelősséget vállalt.

Következésképpen az RMDSZ elutasít minden olyan próbálkozást, amely a román állam függetlenségét, szuverenitását és a román nép alapvető érdekeit sértő szeparatista törekvésnek akarja minősíteni a nemzetiségek kollektív és egyéni jogainak biztosítását, az önrendelkezés elvére való hivatkozást és annak gyakorlását.

Ugyanakkor meggyőződéssel vallja, hogy a nemzeti kisebbségek bármilyen természetű jogfosztása, az erőszakos asszimiláció és a homogén nemzetállam megvalósítására irányuló bármely kísérlet elkerülhetetlenül az egyetemes emberi jogok és a demokrácia korlátozását, elsorvadását eredményezi.

Éppen ezért a román nemzettel közösen vállalt küzdelem a demokráciáért nem zárja ki, hanem feltételezi, hogy az RMDSZ következetesen és bátran kiálljon minden romániai nemzeti kisebbség egyéni és kollektív jogainak védelméért.

Ebben a szellemben a szövetség elhatárolja magát az előző korszakok kisebbségi szervezeteinek megalkuvásaitól, nem kívánja folytatni a félmegoldások, a hátrányos egyezkedések, a sorozatos lemondások és önpusztító hazugságok politikáját, kész a politikai küzdelem minden törvényes eszközt latba vetni a kisebbségi jogok érvényesítése és védelme érdekében.

5. Az RMDSZ nem párt, mentes minden tételes ideológiai kötöttségtől, elhatárolja magát mindenfajta — akár kommunista, akár fasiszta — totalitarizmustól; a demokrácia elveit, az európaiságot elkötelezetten vállaló, nemzeti alapon álló szervezet.

Figyelembe véve a romániai magyarság társadalmi rétegződését, az érdekek sokféleségét és az ezt kifejező elkerülhetetlen politikai pluralizálódást, a szövetség arra törekszik, hogy a közös, alapvető kisebbségi érdekek hatékony képviselőjével összefogja a romániai magyarság különböző rétegeit, csoportjait és azok szervezeteit. Az RMDSZ ezzel elismeri mind az egyéni, mind pedig a kollektív tagságot.

Következésképpen a szövetség egybefog minden olyan érdekvédelmi, tudományos, vallási, szakmai, gazdasági, művelődési, ifjúsági, társadalmi vagy akár politikai platformjellegű tömörülést, amely elfogadja az RMDSZ programját, és kész együttműködni vele a közösen vállalt társadalmi és nemzeti célok valóra váltása érdekében.

A szövetségen belüli pluralizálódás szükségessé teszi a platformok folyamatos egyeztetését, különös tekintettel a választásokra.

Politikai alapelvek

6. Az RMDSZ kiveszi részét az ország demokratikus újjáépítéséből, szoros együttműködésben a román társadalom haladó erőivel. Hozzájárul a politika, a gazdaság és a kultúra országos intézményrendszerének olyan radikális újjászervezéséhez, amely biztosítani képes minden állampolgár számára az általános jólétnek, közbiztonságnak, társadalmi igazságosságnak és szabadságnak társadalmilag elfogadható, méltányos szintjét. Ennek a célnak a valóra váltását a parlamentáris, demokratikus jogállam megteremtése és folyamatos fejlesztése szavatolja Romániában.

7. Következésképpen az RMDSZ szükségesnek ítéli a kormányzati rendszer demokratikus, pluralista alapokon nyugvó megszervezését, s az európai jogrendek szellemének és követelményeinek megfelelően az államhatalmi szervek szabad választását, valamint a törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom tényleges elkülönítését.

Elkerülhetetlennek tartja a különböző társadalmi csoportok és mindenféle kisebbségek kollektív jogainak és szabadságjogainak alkotmányba foglalását.

Ahhoz, hogy az alapvető emberi és szabadságjogokat — így a szólás-, sajtó- és vallásszabadságot, az egyesülésnek, az egyén közéleti szereplésének a jogát, a személyi szabadsághoz való jogot, a lelkiismereti szabadságot, a lakhely szabad megválasztásának jogát — tiszteletben lehessen tartani, alkotmányos garanciákra van szükség, a gyakorlati alkalmazásukat pedig az alkotmánybíróság és a közigazgatási bíróság felállítására hivatott szavatolni.

8. Az RMDSZ megítélésében a vázolt alkotmányjogi és államszervezési keretek teszik lehetővé országunkban a civil társadalom kiépülését, a fokozatos decentralizációt, az alulról jövő kezdeményezéseket és az autonómiával való élni tudás elvi alapján.

Fontos közéleti feladat annak a meggyökerezett mítosznak a lebontása, amely szerint egyetlen, osztatlan társadalmi érdek, illetve közjó létezik, s ez minden egyéni és csoportérdek fölé helyezhető. Pluralizmuson az eltérő nézetek és érdekek elismerésének és képviselőjének jogossága értendő. A szabadság ugyanis elsősorban az egyének szabadsága — a polgároké az állammal szemben, a dolgozóké a munkáltatókkal szemben, a vállalkozóké a hatóságokkal szemben, a különféle kisebbségeké a mindenfajta többséggel szemben —, hiszen csak szabad egyének alkothatnak szabad közösségeket.

9. A civiltársadalom sejtjeinek, hálózatainak és intézményeinek kialakulásához elengedhetetlen a gazdasági, kulturális és politikai alanyok autonómiájának megteremtése, az érdekvédelem és a közösségi akarat érvényesítése, az állami monopólium ésszerű korlátok közé szorítása. A társadalmi szolidaritás és a mindenfajta másság iránt tanúsított tolerancia eszményétől áthatott közhangulatnak és a közügyekben való felelős állampolgári részvételnek ugyanis nélkülözhetetlen feltétele az önrendelkezés.

10. A civil társadalom szerves részét képező helyi és kisebbségi társadalmak kiépüléséhez szükség van a helyi önkormányzati rendszer bevezetésére, a Helyi Önkormányzat Európai Chartája Strasbourgban elfogadott dokumentumainak szellemében.

A helyi önkormányzatok létének elvi lehetőségét, létrejöttüknek körülményeit, az önkormányzatokon belüli döntéshozatal hatás- és jogkörét, valamint a központ és a helyi önkormányzati hatalom együttműködésének a módját a kidolgozandó alkotmánynak kell rögzítenie.

11. Az RMDSZ politikai meggyőződése tehát a következőképpen foglalható össze:

— Szabad, demokratikus Romániát!

— Pluralizmust, parlamentáris jogállamot!

— Az alapvető emberi és szabadságjogoknak az európai jogrendekhez méltó alkotmányos szavatolását!

— Decentralizációt, önrendelkezést!

— Az önrendelkezési elv alapján önmagát fölépítő és igazgató civiltársadalmat!

Kisebbségi önszerveződés

12. Azonosságtudat nélkül nem lehet autonóm módon élni és cselekedni.

Az RMDSZ megfelelő erkölcsi, szellemi és szervezeti kereteket biztosíthat az egészséges, senki ellen nem irányuló és sérteni senkit nem kívánó azonosságtudat kialakításához, ápolásához és fenntartásához.

Következésképpen feladatának tekinti az ehhez szükséges alkotmányos, jogi és intézményes feltételek megteremtését. Az esetleges jogsértések és vitás ügyek megoldására szükségesnek látszik egy kisebbségügyi bíróság felállítása, és hatáskörének pontos behatárolása.

13. A különféle személyi és kollektív kisebbségi jogok gyakorlásának legmegfelelőbb biztosítója a helyi önkormányzati rendszer kialakítása.

Ezekon a kiépítendő kereteken belül lehetőség nyílik a szabad nyelvhasználatra, az államnyelv mellett más nyelv megválasztására a közigazgatásban és a közéletben, az anyanyelvi oktatás megszervezésére az óvodától az egyetemig, a közművelődési intézmények és egyesületek autonóm működtetésére, az önálló gazdasági és pénzügyi élet kibontakoztatására, az anyanyelvi fenntartott kapcsolat tartalmának és formájának a meghatározására, vagy akár a kisebbségek lakta területek etnikai arculatának a megváltoztatására irányuló központi törekvések gátlására és ellensúlyozására.

14. Hosszabb távon az RMDSZ támogatja az önkormányzati rendszer csúciszerveként működő, a különböző politikai platformokat, érdekvédelmi, gazdasági, kulturális, felekezeti és tudományos egyesületeket tömörítő kisebbségi parlament tervét és

elgondolását, amely a kisebbségi társadalom koordinálását, önszervezését és önvédelmét hivatott biztosítani.

15. Az RMDSZ meggyőződéssel vallja, hogy a kisebbségi kérdés méltányos rendezése csupán a szabad, demokratikus Románia keretein belül képzelhető el. Fellép a kivándorlás ellen, az azt kiváltó okok megszüntetéséért. Meggyőződése, hogy a kisebbségi kérdés Európához méltó kezelése valóságos próbaköve a fejlődő román demokráciának. Ennek jegyében kérjük a Nemzetiségügyi Minisztérium felállítását.

Az RMDSZ kisebbségpolitikai alapelvét következőképpen így fogalmazhatnók meg:

— fokozatosan kiépülő önkormányzatot, hiszen a bennünket érintő sorskérdésekben senki sem dönthet helyettünk.

(...)

Az RMDSZ és az ifjúság

52. Az RMDSZ szerint a romániai magyar ifjúság saját sorsát alakítani tudó, ön-maga teljesítőképességének kihasználási módozatait mozgékonyan kereső és érvényesítő, jellegzetes arculatú társadalmi kategória. Nemesak a diktatúra megdöntésének volt egyik bátor kezdeményezője, hanem ugyanakkor az egész demokratizálódási folyamatnak is dinamizáló tényezője. Saját képviseleti szervezete az önálló és független MISZSZ, amelyet partneri társszövetségnek tekintünk. Céljaink és szándékaink közősek, vállaljuk és szorgalmazzuk a közös fellépést a MISZSZ-szel. Elismerjük annak jogosságát, hogy az ifjúság a maga céljait saját maga által megválasztott úton és saját eszközökkel kövesse.

53. A MISZSZ partner mind az RMDSZ tevékenységében, mind döntéseiben. Ennek értelmében az ifjúsági szervezetek tagjai — társadalmi jelentőségüknek megfelelően — részt vesznek az RMDSZ vezető testületeiben, minden szinten.

54. Együttműködésünk az ifjúsággal két, önrányított szövetség kapcsolata formájában valósul meg. A két szövetség szakosított bizottságai, a kölcsönös tisztelet alapján, szorosan együttműködnek a felmerülő problémák megoldásában.

55. Az RMDSZ-ben kollektív tagként működő szervezeteket, egyesületeket arra ösztönözzük, hogy mind nagyobb számban vonják be munkájukba a fiatalokat. Ugyanakkor a MISZSZ-szel együtt szorgalmazzuk és támogatjuk a különböző arculatú — vallásos vagy világi — ifjúsági szervezetek megalakítását, segítjük munkájukat, hogy minél sokrétűbbé váljon a fiatalok szervezeti élete. Hasznosnak tartjuk, ha ifjúságunk belekapcsolódik a nemzetközi ifjúsági szervezetek tevékenységébe, így a cserkészmozgalomba.

56. Az RMDSZ ifjúságpolitikájának tulajdonképpeni értelme azon feltételek megteremtésének elősegítése, amelyek mellett ifjúságunk társadalmi jelentőségének megfelelően vehet részt az ország politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális életében.

Az ifjúság társadalmi beilleszkedésének és hatótényezővé válásának záloga a sokoldalú, rugalmas képzés biztosítása, a tanulmányaikat folytató, családalapító és pályakezdő fiatalok kiemelt anyagi-szociális támogatása. Természetesen a beilleszkedés elképzelhetetlen az anyanyelvű oktatás, a sajátos és korszerű identitástudat és a kulturális kibontakozás feltételeinek megteremtése nélkül.

Az RMDSZ intézményes kapcsolatai

57. Mivel a szövetségnek kollektív tagszervezetei is vannak, az RMDSZ felkarolja a társaságok, egyesületek együttműködését a megfelelő román és külföldi szervezetekkel.

58. A szövetségnek eltökélt szándéka, hogy szorosan együttműködik az országban élő más kisebbségek érdekvédelmi szervezeteivel, kezdeményezi, hogy egyes — minden kisebbséget érintő — kérdésekben közös nézeteket alakítsunk ki, és közös platform alapján lépünk fel.

59. Az RMDSZ nem kötelezi el magát egyetlen felekezet mellett sem, jó kapcsolatok kiépítésére törekszik minden hívővel és nem hívővel, a vallásos szervezetekkel, az egyházakkal, különösképpen azokkal, amelyeknek hívei zömével magyarok. Az egyházakkal való együttműködés terjedjen ki minden szükséges területre, különösképpen elmélyült legyen a közoktatás és a művelődés kérdéseiben.

60. A szövetség szorgalmazza, hogy a különböző pártokban tevékenykedő tagjai a saját pártjukon belül — a platformszabadság jegyében — dolgozzanak ki olyan cselekvési módozatokat, amelyek a romániai magyarság érdekeivel, az RMDSZ célkitűzéseivel összhangban vannak.

61. Az RMDSZ-nek a politikai pártokhoz való viszonyát elsősorban az szabja meg, hogy ezeknek a politikai alakulatoknak milyen a hozzáállása a nemzeti kisebbségi jogok biztosításához. Keresni fogjuk az építő párbeszédet velük, akár a koalíció lehetőségét sem kizárva. Ugyanakkor határozottan visszautasítunk minden, e pártok részéről jövő alaptalan támadást.

62. A szövetség — ha nem is közvetlenül, de az általa kijelölt vagy a választásokon indított, az államhatalmi és helyhatósági szervekbe bekerült tagjain keresztül — részt kér a hatalomból. Szükségesnek tartja, hogy a helyi és központi államhatalmi szervekbe az RMDSZ javaslatára nevezzék ki a magyar tisztségviselőket.

63. A szövetség nem kötelezi el magát feltétel nélkül semmilyen romániai politikai szerv, szervezet mellett. Kapcsolatai a mindenkori kormánnyal attól függnek, hogy az miként viszonyul az ország demokratikus kibontakozásának általános ügyéhez és ezen belül nemzeti kisebbségi érdekeinkhez. A parlamentbe beválasztott RMDSZ-tagok támogatnak minden, e célokkal összhangban lévő határozatot, s kezdeményezik a kisebbségi jogok biztosítását, kiszélesítését szolgáló döntéseket.

64. Nemzetrészként szoros kapcsolatot tartunk anyanemzetünkkel, a Romániában élő többi kisebbséggel — németekkel, cigányokkal, szerbekkel stb. —, a más országokban élő magyar kisebbséggel, Európa más kisebbségeivel, a nyugati magyarság-

gal, illetve azok szervezeteivel. Az RMDSZ csatlakozni kíván a Magyarok Világszövetségéhez.

65. A szövetség arra törekszik, hogy a Romániában élő kisebbségek érdemben hozzájáruljanak a környező országokkal kiépítendő jószomszédi viszony megszilárdításához, a közép-kelet-európai népek kulturális és politikai közeledéséhez, különösképpen a Románia és Magyarország közötti baráti együttműködéshez. Hangsúlyt helyezünk arra, hogy a romániai magyar kisebbség a kulturális egyezmények, az intézményes és személyi kapcsolatok révén bekapcsolódjék az egyetemes magyar művelődés áramkörébe. Támogatjuk a különböző országok települései közötti kapcsolatteremtést, a testvérfalvak, ikervárosok és -megyék szerveződését.

66. A szövetség tevékenykedik a helsinki folyamat kibontakoztatásáért, támogatja a kisebbségvédelem európai chartájának kidolgozását és elfogadását, kiépíti nemzetközi kapcsolatait, képviselteti magát a nemzetközi fórumokon, a kisebbségi ügyeket érintő rendezvényeken. Mivel az RMDSZ a nemzeti kisebbségi kérdést nem tekinti kizárólag belügynek, fenntartja magának azt a jogot, hogy tájékoztassa a nemzetközi közvéleményt, a nemzetközi intézményeket a romániai magyarság helyzetéről, beleértve ebbe azokat a sérelmeket, amelyeket a hazai hatalmi szervek nem orvostak.

1990. április 22.

*A Romániai Magyar Demokrata Szövetség I. kongresszusa.
RMDSZ, Nagyvárad, 1990. 185—190; 202—205.*

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés programnyilatkozata

„A nacionalista jogot sért
(más népekét, önző előnyért);
a patrióta jogot véd
(voltaképp nem is a maga népéét,
hanem az Emberét, az Emberiségét).”

Illyés Gyula, 1970

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés jellege

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés (EMK) a kereszténységét és a magyarságát alapvető fontosságúnak tartó RMDSZ-tagság platformja.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés tehát platformként, mint az RMDSZ-tagság egyik csoportjának szerveződése működik, mégpedig a demokrata elkötelezettségű romániai magyarság politikai cselekvésének kívánatos egysége jegyében, a Romániai Magyar Demokrata Szövetségben belül. Szövetségünk ugyanis — az RMDSZ alapszabályzata szerint — „a romániai magyarságot felölelő szervezetek érdekegyeztető, közképviselési és érdekvédelmi koalíciója.”

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés tehát, mint keresztény és nemzeti érdekeket vállaló szerveződés tevékenykedik, szoros kapcsolatot kiépítve az egyházakkal, de a keresztény értékrend érvényesítése révén széles körű együttműködést vállal a demokratikus alapeszmék legkülönbözőbb színezetű (kereszténydemokrata, keresztényszociális, népi radikális, valamint konzervatív és liberális) csoportjaival is, így a Romániai Magyar Kereszténydemokrata Párttal és a Romániai Magyar Kisgazdapárttal. Az EMK-platformhoz csatlakozó személyek — természetesen — tiszteletben tartják az RMDSZ programját és alapszabályzatának előírásait, illetve a fent említett két koalíciós párt programjának célkitűzéseit.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés a kereszténység legszentebb tanításait *vallja és vállalja* annak érdekében, hogy — Románia valamennyi etnikumával együtt — a romániai magyarság elérhesse a társadalom megújítását, a magán- és a közéleti erkölcs megtisztítását. Az EMK a romániai magyarság jövőjének megtisztítása érdekében a politikai cselekvés társadalmasítására és nemzeti erőink összefogására törekszik. Nem egy szűk csoport feladata vagy kiváltsága társadalmi érdekvédelmünk. A romániai magyarság jövőjének biztosítása érdekében azoknak is, akik eddig okkal, ok nélkül tartózkodtak a politizálástól, tehát minden igazi keresztény magyarnak lelkiismereti kötelessége érdekvédelmi harcunk felvállalása.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés különösen fontosnak tartja a korszerű nyugati társadalom, gazdaság és kultúra összeegyeztetését legjobb közép-európai, legjobb nemzeti hagyományainkkal. A vallási meghatározottság és a nemzeti közösségben való lét a hívő ember alapvető sajátossága. A kommunizmus által megcsúfolt, következetesen pusztított-sorvasztott európaiságunk helyreállítását kezdeményezi az EMK. Kereszténységünk és nemzeti létünk fenyegetettsége emberi mivoltunkat is veszélyezteti. Az EMK szerint nemzettudatunk épségének megőrzése egyéni lelki egészségünk vonatkozásában is meghatározó jelentőségű, ezért megállapítja, hogy a társadalmi igazságosság és méltányosság megteremtése számunkra egyéni szabadságjogaink védelme, közösségi szabadságjogaink gyakorlása nélkül elképzelhetetlen. Az EMK szerint elengedhetetlen az egyéni érdek és a közjó harmóniájának, egyensúlyának megteremtése.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés az egyetemes keresztény érdekek jegyében alapvető követelménynek tekinti az egyes személyek és a nemzetek, a népek, a népcsoportok önrendelkezési jogának érvényesítését. Ezen jog ugyanis az emberiség egyetemes joga, amely ugyanolyan jelentőségű, mint a szabadságeszmény védelme, mint a fegyverzetcsökkentés, vagy mint környezetünk megóvása a jövő számára.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés a korszerű nemzetközi jogi normák figyelembevételével igyekszik elérni minden Romániában élő etnikum (kisebbség, népcsoport, társnemzet), így a magyarság fennmaradása érdekében kollektív jogainak biztosítását. Ezek közül különösen fontosnak tartja a sérthetlenséghez és a kibontakozáshoz-fejlődéshez, a nemzeti, etnikai, nyelvi identitáshoz (önazonossághoz), valamint a szülőföldhöz való jogot is. Az önazonossághoz való jog a társadalmi élet minden területére kiterjed, és valamennyi etnikum jogát jelenti saját kultúrájának, nyelvének, szokásainak, hagyományainak, történelmi szimbólumainak, jelvényeinek használatához, továbbbélletéséhez. A szülőföldhöz való jog szerint valamennyi etnikumnak joga van az ősi lakóterületén való társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális kibontakozáshoz, más szóval szülőföldje megóvásához az elidegenítéstől, a szétdarabolástól, etnikai viszonyainak erőszakos megváltoztatásától, vagy az önvédelemhez az onnan való elköltöztetéssel, elűzetéssel szemben.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés elengedhetetlennek tartja a tudósok társadalmi felelősségének megfelelő — keresztény normák szerinti — szabályozást is, mivel a tudomány és a technika az emberiség sorsának alakulását döntően befolyásoló tényezővé, esetenként éppenséggel veszélyforrássá vált. Az EMK kitüntetett jelentőséget tulajdonít a természeti, kulturális és pszichológiai (családi, iskolai, munkahelyi) környezetvédelemnek. A természeti és a humán környezet védelme az együttélő romániai etnikumok, társadalmi rétegek és csoportok közös feladatává kell, hogy váljon; az EMK szorgalmazza velük — különösképpen a románsággal — ilyen természetű közös gondjaink enyhítése, megoldása végett is az együttműködést meg a közös cselekvést.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés alapvető feladatának tekinti — lehetőségeihez képest — elősegíteni a romániai rendszerváltáson belül a gazdasági és a pénzügyi élet megújítását. Támogatnunk kell a pályakezdő fiatalokat, illetve a kisvállalkozókat és a földművelőket.

Céljaink elérése érdekében szoros kapcsolatra törekszünk anyaországunkkal, az összmagyarsággal, valamennyi európai úgynevezett kisebbségi etnikummal és a román demokratikus erővel csakúgy, mint a nemzetközi élet demokratikus erőivel, intézményeivel.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés alapelvei, célkitűzései

- Isten előtt minden ember egyenlő;
- kötelességünk a romániai magyarság kollektív jogainak érvényesítése, valamennyi következményével együtt;
- Isten adta jogunk, hogy sorsunkról döntsünk;
- elutasítunk mindenfajta nacionalista szélsőséget;
- a magunk jogait kivívjuk, a másokét nem sértjük;
- minden ember (vallásos és nem vallásos, keresztény és nem keresztény, magyar és nem magyar) testvérünk;
- mivel csak magyarokként tudjuk elképzelni jövőnket, az együttélést az ország többi etnikumával, csak a teljes jogegyenlőség alapján vállalhatjuk;
- viszonyunk az államhatalomhoz a hatalom irántunk való viszonyulásának függvénye;
- a számbeli kisebbségben élő magyarság Romániában államalkotó tényező (társ-nemzet), ugyanakkor a magyar nemzet része;
- kereszténység nélkül nincs új Európa;
- döntő fontosságú az egészséges társadalmi értékrend, így a szakmai hozzáértés és a szorgalom becsületének visszaállítása;
- népesoportunk megőrző erejét a következő századokra is a kereszténység, valamint nemzeti hagyományaink összessége és töretlen nemzettudatunk alkotják;
- célunk az önrendelkezés valamennyi (személyi és közösségi) formájának megvalósítása — az általános, törvényes feltételeket betartva —, így a kulturális, a gazdasági és a területi, illetve a funkcionális (működési) autonómia megteremtése — sajátos körülményeink figyelembevételével — a többségi magyarság, a vegyes lakosságú településeken élők, valamint a szórványban élők számára;
- célunk létrehozni a funkcionális (működési) autonómiát biztosító, közjogi személyiséggel felruházott saját intézményeinket, testületeinket a társadalmi élet minden területén, így a kultúrában, a közoktatásban stb.;
- erőnkhez képest támogatjuk a romániai rendszerváltást, elutasítva a terrorizmus elvek és gyakorlat minden (kommunista, fasiszta) formáját;
- a civiltársadalom kiépítése érdekében fellépünk az állam hatalmának növelése, az etatizmus ellen;
- célunk a romániai demokratikus kibontakozást akadályozó valamennyi intézkedés és törvény megváltoztatását vagy visszavonását elérni;
- széles körű küzdelmet kezdeményezünk a politikai indíttatású jogsérelmek orvoslásáért;

— mindenki számára — vagyoni, nemzetiségi, életkori, vallási megkülönböztetés nélkül — esélyegyenlőségért küzdünk, különös tekintettel a hátrányos helyzetű szóránymagyarságra, illetve társadalmi rétegekre, így a cigányságra;

— valljuk, hogy egyenlőséget a számbeli kisebbségben lévők, a gyengébbek számára a célirányos pozitív diszkrimináció révén lehet és kell biztosítani;

— társadalmunk megújulásának útja a valláserkölcsek gyakorlati érvényesítése;

— társadalmunk alapjának a családot tekintjük;

— biztosítanunk kell az idősek, a nyugdíjasok, a rokkantak, illetve a munkanélküliek létfeltételeit és megfelelő érdekvédelmét;

— különös fontosságúnak minősítjük az anya-, a gyermek- és az ifjúságvédelmet;

— szükségesnek ítéljük, hogy ifjúságunk minden szinten jelen legyen a közéletben;

— piacgazdálkodást akarunk, de szociális védőhálóval a pályakezdők, a munkavállalók számára;

— fontos feladatunk kisvállalkozóink és falusi gazdálkodóink érdekvédelme;

— küzdünk a magántulajdonon esett sérelmek orvoslásáért, a földtörvény méltányos módosításáért (az egyházi földtulajdon, valamint a közbirtokosság ügyeinek méltányos rendezéséért);

— el kell érniünk az elkobzott egyházi javak visszaszolgáltatását;

— támogatjuk önálló pénzügyi- és hitelrendszerünk kiépítését;

— követeljük anyanyelvünk használati jogának az európai normákkal összhangban lévő érvényesítését, a hivatali többnyelvűség intézményes biztosítását;

— elengedhetetlenül szükségesnek ítéljük anyanyelvi oktatásunk visszaállítását minden fokon, az óvodától az egyetemig, állami támogatással;

— az állami, a felekezeti és magániskolák működtetéséhez fejkvóta szerinti azonos támogatást igénylünk.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés platform tagsága kész hasonló elkötelezettségű hazai és külföldi politikai tényezőkkel együttesen fellépve érvényt szerezni meghirdetett elveinek.

(Végleges szöveggként elfogadta az EMK-platform Kolozsvárott, az 1992. március 14-én tartott ünnepélyes alakuló ülésén.)

1992. március 14.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1982.

A Szabadelvű Kör szándéknyilatkozata

„A szabadság mindig a másképpen gondolkodók szabadsága.”

Fábián Ernő

Mi, a Szabadelvű Platform kezdeményezői, vállalva Erdély liberális hagyományait, a tolerancia és a megbékélés szellemét, szükségesnek tartjuk, hogy nacionalista etatizmusokkal terhes térségünkben a modern liberális eszmék társadalomszervező elvé váljanak.

Meggyőződésünk, hogy az önszerveződő polgári közösségekre épülő liberális állammodell intézményrendszere biztosítja mindazokat a lehetőségeket, amelyekben az egyén megvalósíthatja önmagát. Ezáltal magyarságunk számára is garantált a szabad identitásválasztás, az identitás megőrzése. Az állam közhatalmi jogosítványokat kell hogy átruházzon a jogalanyként megjelenő közösségekre, ilyen közösségnek tekintjük a romániai magyarságot is. Kollektív jogok szükségesek a közösségi jogegyenlőséghez, amely a tényleges esélyegyenlőség biztosítója.

Támogatjuk a különböző döntéshozatali hatáskörök lehetséges legalacsonyabb szintekre történő levitelét.

A nemzeti kisebbségek integrációja úgy valósítja meg a társadalmilag, gazdaságilag, politikailag szükségszerű együttélést, hogy lehetővé teszi a saját nemzeti önazonosság megtartását. Szükségesnek tartjuk az európai föderalizációs és integrációs folyamatokba való bekapcsolódást.

Síkraszállunk az állam újraelosztó szerepének minimálisra való csökkentéséért, az azonnali és hatékony privatizációért, vállalkozásélénkítő politikáért, a magántulajdon megerősödéséért és általánossá válásáért, a piaci viszonyok jogi kereteinek megteremtéséért.

Elengedhetetlennek tartjuk az oktatás szabadságát és a különböző oktatási formák egyenjogúságát — a polgár szabadon választhatja meg az oktatás tartalmi összetevőit és intézményes kereteit. A nemzeti, etnikai kisebbségek anyanyelvi oktatása elidegeníthetetlen jog, amelynek minden szinten történő megvalósítását a mindenkori költségvetés köteles támogatni.

Alapelvünknek tekintjük ugyanakkor a szabad vallásgyakorlást, síkraszállunk az állam és az egyház teljes szétválasztásáért és a különböző vallási felekezetek egyenlőségéért.

A szociális kérdések megoldását egy hatékony társadalombiztosítási rendszer kiépítésében látjuk. Az állam szerepe az alapellátásra korlátozódjék, a többletigényeket a piacorientált magánszektor bevonásával lehet kielégíteni. Fontosnak tartjuk a jótékonyági intézmények szerepét.

Környezetünket nem örököltük, hanem gyerekeinktől kaptuk kölcsön. A környezetkárosítás anyagi felelőssége az elkövetőt terheli. Szükségesnek tartjuk a környezetvédelmi törvény sürgős megalkotását.

Elítéljük a hadsereg és a hatalmi ágak közötti bármilyen összefonódást. Elengedhetetlennek tartjuk a hadsereg politikamentességét és az országon belüli semlegeségét. A hadsereg semmilyen körülmények között nem lehet az állampolgárok elnyomásának eszköze.

A Szabadelvű Platform a vállalt eszmerendszer szellemében kíván együttműködni mindazokkal a politikai csoportosulásokkal, amelyekkel célorientált érdekközösséget feltételez.

A koalíció elvén szerveződő Romániai Magyar Demokrata Szövetségen belül létrejött Szabadelvű Kör szándéknyilatkozatának közzétételével támogatókat kívánunk megnyerni elveinkhez, elsősorban az aktívan politizáló polgárookra számítva.

Kolozsvár, 1992. március 20.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1983.

12.

Az RMDSZ II. kongresszusa

Szőcs Géza főtitkári jelentője

(...) Miközben századunk álmélkodó tanúja lehetett annak, hogy a szovjet birodalomban a Kutuzov-iskolához tartozó politikusok és közgazdászok bevonult idegen hadseregek hiányában is meglepő kitartással alkalmazzák a felperzselt és elpusztított orosz föld hagyományos taktikáját,

miközben a nyolevanas évek derekára ez odáig fejlődött, hogy a birodalom sikeres atomcsapást is képes volt már mérni önmagára,

s miközben a kommunista tábor összeomlásának recsegése-ropogása sem tudta elnyomni a drámai ordítást: **VILÁG PROLETÁRJAI, MIT CSINALTATOK?!**

miközben a hidegháború után beköszöntő hidegbéke hőmérőjén is emelkedni kezdett a higanyszál. A nemzetközi politikában az enyhülés korszakát felváltotta a konszenzusé.

Ez tette lehetővé azt, hogy most elmondhatjuk: szemünk előtt bontakozik ki a világtörténelem legnagyobb szabású vállalkozása.

A vállalkozó: az atlanti és észak-mediterrán társadalmak tömbje — melynek egyik kontinentális tengelye Norvégiától húzódik le a Balkán fele, és ott találkozik a másikkal, amely Ibériától Olasz-, Görög- és Törökország mentén hullámvonalat ír le égé-

szen Izraelig. Az interkontinentális tengely az óceánon túlról fut be a La Manche csatorna országain keresztül ugyanoda.

A vállalkozás fő próbája: a német újraegyesítés.

A vállalkozás: a Baltikumtól a Balkánig terjedő zóna talpraállítása, újrafelépítése, ha úgy tetszik: társadalmi-gazdasági angolparkosítása, mikor is és ahol is a politikai sivatag és földrengések e tartományában a gyűlölet, a nyomor és a katasztrófa — hadd karikírozzunk — át fogja adni a helyét a stabilitásnak, az erkölcsnek, a gazdaszellemnek és a szeretetnek.

Messzire vezetne, és nem is tartozik szorosan ide annak elemzése, hogy milyen politikai és gazdasági, milyen stratégiai és üzleti érdekek tették lehetővé és a történelem mélyszerkezetében elkezdődött milyen folyamatok hordozzák e változásokat. Nekünk e pillanatban elég fölismernünk, hogy e mozgások túljutottak a no return point-on, túlléptek azon a küszöbön, amelyen túlról már nem lehetséges visszatérni a társadalmakat mint totális ellenőrzés alatt álló, monolit és homogén blokkot felfogó kelet-európai modellekhez. E modellek — épp az ellenőrizhetőség végett — az egyneműséget tekintették optimálisnak, ami követelményként feltételezte a világnézeti-politikai egyneműséget ugyanúgy, mint a nyelvi-nemzetiségi egyformaságot, azaz kizárólagosságot, vagyis etnokráciát.

E modell a társadalomban a sokféleséget, a másságot, a különbséget veszélyként érzékelté és ezért követelte meg — Romániában éppúgy, mint Bulgáriában — nemcsak az ideológiai Kalahárit és a társadalom madáchi-orwelli falanszterét, hanem a homogén nemzetállamot is.

A totalitarisztikus kommunista modell e természetéből két olyan következmény adódott, amely meghatározta az erdélyi magyarság sorsát is.

Az egyik következmény az volt, hogy e modellhez épp az az ország ragaszkodott a legcsökönnyösebben és legtovább, amelyben a legnagyobb lélekszámú nemzeti kisebbség volt található. Ez az ország Románia volt, amelynek vezetői azért is vállalták, hogy a doktrínér kommunizmus fanatikussai legyenek, mert tudták, hogy ez a világon az egyetlen olyan ideológiai és társadalmi modell, amely lehetővé teszi, sőt feltételezi, mi több megköveteli a kisebbségek eltüntetését egy ország belső térképéről.

Ez volt a kommunizmus jövőképeinek természetéből, az egy nyelven és ugyanazt skandáló társadalmak látomásából mint negatív utópiából fakadó egyik következmény.

És íme a másik következmény: az az ország, amely a legkevésbé tekinthette magát érdekeltnek egy ilyenszerű modell általánossá válásában és végleges felülkerekedésében Kelet-Európán belül, az épp az a földrész legnagyobb lélekszámú nemzeti kisebbségének anyaországa volt, vagyis Magyarország.

E két körülmény nemcsak magyarázza a Románia és Magyarország közötti rendkívüli és növekvő feszültséget, hanem egyben rávilágít arra is: miként lehetett az erdélyi magyarság katalizáló tényező a világkommunizmus halálában.

A kelet-európai rendszerek összeomlásának szimbolikus története a berlini fal, vagyis a vasfüggöny egyszerű díszletté válása és használaton kívül helyezése. Mindenki tudja, hogy ezt a fejleményt a magyar kormánynak az a döntése tette lehetővé, hogy továbbengedi nyugat felé a kelet-német állampolgárokat. De ez a döntés — a kommunizmusnak megadott kegyelemdőfés — csak egyszerű és logikus következménye volt

annak a másik, két-három évvel korábban meghozott döntésnek, hogy Magyarország nem küldi vissza Romániába az onnan menekült tízezreket — akiknek nagy része erdélyi magyar volt —, hanem továbbengedi őket nyugatra vagy megengedi nekik, hogy Magyarországon telepedjenek le. A világ az erdélyi magyarok esetén keresztül szokott hozzá ahhoz a gondolathoz, hogy egy kommunista államnak nem kell föltétlenül visszatoloncolnia közelebbi vagy távolabbi szomszédjának a polgárait, s ez a felismerés döntötte meg végül is az államkommunizmust.

Az erdélyi magyarságnak ez a közvetett, majd '89 decemberében Temesvárott Tőkés László és hívei révén játszott közvetlen történelmi szerepe nemcsak kivételes helyzeti energiát biztosított és biztosít számára, nemcsak kivételes forrása a közösségi öntudatnak, önérzetnek és önbizalomnak, hanem mintegy jelzi azt is, hogy a most következő évtizedekben az erdélyi magyarság fontos szerepet játszhat Románia gazdasági és politikai stabilizálásában, az említett folyamatok felgyorsításában.

Ezt a sokakat talán meglepő prognózist két körülmény valószínűsíti.

Egyik az, hogy a térségben az említett történések óta nyilvánvalóan növekszik Magyarország gazdasági és politikai súlya, ami lehetővé teszi számára, hogy saját gazdasági és technológiai potenciáljával is részt vegyen Románia újjáépítésében, de egyúttal azt is — és talán ez a fontosabb —, hogy e kivételes helyzeténél fogva a közvetítő szerepet is játszhasson a Nyugaton rendelkezésre álló szabad beruházási kapacitások Románia felé irányításában.

A másik szóban forgó, az erdélyi magyarság szerepét felértékelő körülmény az, hogy a világszerte igen kedvező gazdasági helyzetben levő és igen nagy megbecsülésnek örvendő magyar diaszpóra erős erdélyi elkötelezettségű. Ez annyit jelent, hogy olyan hatalmas gazdasági potenciál áll készenlétben elsősorban főként Erdélybe áramlani, mely nem az azonnali és busás üzleti haszon reményében mozdulna meg, hanem egy történelmi haszon reményében.

E történelmi haszon részletezése előtt hadd mondjuk ki: természetes, hogy e tölünk nyugatabbra eső térségekből felénk irányuló és egész Románia számára regeneráló hatású beruházások csakis meghatározott feltételek közepette valósulhatnak meg. Legáltalánosabban fogalmazva, azt lehetne mondani, e feltételek: a gazdasági-politikai stabilitás és a demokrácia — az a demokrácia, amely természetesen és értelemszerűen magába foglalja az alapvető nemzetiségi jogokat is.

Mivel itt is ördögi körrel állunk szemben — ha nincs stabilitás és demokrácia, nincs beruházás; és ha nincs beruházás, csökken a stabilitás —, a válságmenedzselésnek egy olyan lehetősége körvonalazódik, amely arra épül, hogy a befektető megelégszik a demokrácia ígéretével, valamint a stabilitás, vagyis a működő piacgazdaság felé megtett első tétova lépésekkel is. Olyan alkotmányos és törvényhozási keretek létrehozásáról van szó, amelyek ha nem is garanciát, de lehetőséget jelentenek egy bizonyos típusú kibontakozásra.

Mіндеz pedig a bevezetőnkben említett kontinentális újjáépítés tempóban és intenzitásban nagyságrendileg különböző, sokkal kedvezőbb paramétereit biztosítaná Romániának.

E folyamatban az erdélyi magyarság nemcsak közvetítő, hanem érdekelt is.

A kérdés — mindenki tudja — nem is a nyugati térfél segítőkészsége, hanem az: mikorra lesz képes Románia megfelelni azoknak a minimális feltételeknek, melyek az újjáépítés sine qua nonjai.

A legfontosabb lépés megtörtént: Románia megszűnt zárt társadalomnak lenni, amely a demokráciára és a kisebbségekre nézve a legvégzetesebb modell.

Azt persze nem állíthatjuk, hogy Románia mára teljesen nyitott társadalommá vált volna.

Kétségtelen, hogy ma az országban jelen van és egyre aktívabb egy nagyon is számottevő ellenérdekelte erő: az előző rezsim hatalmi monopóliumának birtokosai, a nómenklatúra, a párt-prominencia, az erőszakos szervezettek oligarchiája.

Ezek a demokrácia elleni polgárháborújukat egyelőre magyarellenes mundérba bújtatták, de tisztánlátó román elmék már felismerték, hogy a román társadalom előtt álló fő célkitűzésként nem a magyarság asszimilációját vagy eltüntetését kell megjelölni, hanem az ország polgárosítását és az európai civilizációs vérkeringésbe való bekapcsolását.

E két célkitűzés viszont egymást kizáró stratégiákat feltételez.

Nem lehetséges asszimilálni és felfejlődni társadalmilag-politikailag-gazdaságilag. E kijelentés különben nem is erkölcsi megfontolásokon alapszik. Mert nemcsak morálisan lehetetlen megvalósítani párhuzamosan e kettőt, hanem gyakorlatilag is az.

Egy diszkriminációra épülő, vagy azt tartalmazó struktúra a mai Románia körülményei között nem lehet képes megfelelni a piacgazdaság törvényeinek és szükség-szerű összeomláshoz vezet.

E kérdés s a rá adott válaszok már átvezetnek a külpolitikai erőteréből a belpolitikába. Konklúzióképp elégedjünk meg egyelőre annyival, hogy a nemzetközi konstelláció Erdély aranykora óta talán még egyszer sem volt annyira kedvező számunkra, mint most: ugyanis az erdélyi magyarság partikuláris érdekei százszázalékosan egybeesnek a világpolitikában érvényre jutó általános érdekekkel és erővonalakkal, ami már a nyolcvanas évek végétől lehetővé teszi számára, hogy egyik katalizáló elemét képezze a kelet-európai politikai folyamatoknak.

Sajátos körülmény, hogy a Romániában élő magyarság alapvető érdekei ma a románság alapvető érdekeivel is megegyeznek. Ez nem volt mindig így. (Például a nemzeti kommunizmus kisebbségfaló politikájának idején nem sok érdekünk fűződhetett mondjuk ahhoz, hogy a Pruton túli területek visszatérjenek Romániához. Ma más a helyzet. A Besszarábiában élő összesen több milliós nagyságrendű szláv és egyéb népségek — ha e tartományok Románia részévé válnak — még egyértelműbbé tehetik azt a letagadható, de meg nem változtatható igazságot, hogy Románia több nemzetiségű állam.)

A románok alapvető érdekei ma: a polgárosodás, a középosztály és az értelmiség megerősödése, a civil társadalom felépítése. Ezek az általános és tartós stabilizáció előfeltételei, amely a magyarságnak is érdeke.

Tudjuk azt, hogy a románságban hatalmas életerő, leleményesség és szívósság van. Ez tette a románokat az utóbbi nem egészen másfél évszázad legdinamikusabb és leglátványosabb felfejlődő nemzetévé. Elmondhatjuk, hogy az erdélyi magyarságnak nem akármilyen ellenfél jutott — mert kétségtelen, hogy századunk nagy

részében a két etnikum legalábbis versenyhelyzetben állott egymással, s voltak olyan pillanatok, amikor a bennünket fenyegető közvetlen fizikai megsemmisülés sem tűnt elvont vízióknak.

E folyamatos történelmi stresszhelyzetben az erdélyi magyarság ellenállóképességéből és kitartásból már 1989 decemberéig is jelesre vizsgázott. Mikor ezelőtt 14 hónappal, több mint hároméves távollét után visszatértem ebbe az országba, még nem tudtuk, hogy az erdélyi magyarság önszervező képességének, fegyelmezettségének, öntudatának, higgadtságának és szorgalmának milyen hatalmas tartalékaival rendelkezünk. Ennek a bölcsességnek, ennek a politikai érettségnek talán a legfőbb bizonytételka az a hatalmas kollektív történelmi életmű, ami maga az RMDSZ.

Az RMDSZ híre két összefüggő oknál fogva marad fenn a politikatörténet kézikönyveiben.

Egyik ok az, hogy megvalósította azt a bravúrt, hogy egy nagyon is differenciált kétmillió közösség egyedüli képviselői szervezeteként képes volt létrehozni egy konszenzust a legkülönbözőbb érdekcsoportok között; képes volt egy blokkba tömöríteni a földművelő gazdákat, az ipari munkásságot, a vállalkozókat — egyszóval munkaadókat és munkavállalókat — és fiatalokat, nyugdíjasokat, katolikusokat és protestánsokat, és zsidókat, értelmiségieket és képzetlen embereket, kereszténydemokrata jobbközépet és liberális-radikális jobbközépet, szociáldemokratákat és talán még néhány kommunistát is — noha tudjuk, hogy kevés számú kommunistaünk zömmel a nemzetmentő arcvonalra szavaztak tavaly májusban.

Az RMDSZ kialakította saját politikai képviselőit, s mint ilyent, Európa legnagyobb olyan parlamenti csoportját, amely valamelyik kisebbségben élő nemzeti vagy nyelvi közösség pártja.

Az RMDSZ egyik nagy teljesítménye tehát az, hogy létrehozott egy konszenzust. A másik teljesítménye az, hogy közel másfél éven keresztül képes volt fenntartani és megújítani ezt egy olyan közegben, amely a dolgok természeténél fogva instabil, kialakulatlan, zavaros és ezért átláthatatlan.

E kongresszusnak sok kérdést kell megoldania, de ezek közül talán egyik sem olyan nagy horderejű, mint a Romániában élő magyarság önmeghatározásának kérdése. Ez különösen azóta lett akuttá, mióta a Front egy csoportja keresztülvitte a parlamentben Románia nemzetállamként való deklarálását, ami máris alkalmat adott egyeseknek furcsa értelmezések és konklúziók megfogalmazására. Többek között ismét kísért a magyarul beszélő román víziója. De egyéb spekulációk is napvilágot láttak, ami azt eredményezte, hogy a romániai magyarság kénytelen állást foglalni önön definíciójának kérdésében — ami mostanig nem különösebben foglalkoztatta.

Egymástól függetlenül többen is megkísérelték végiggondolni történelmi és mai helyzetünket és a konklúziók egybeesengenek (...) Helyzetünk ismérveit két definíció tömöríti viszonylag pontos fogalmazásban...

Egyik — és ez a radikálisabb — Borbély Imre temesvári kutató és forradalmár konklúziója: mely szerint Romániában a magyarság társnemzet s mint ilyen, államkonstituáló tényező.

A másik konklúzió mérsékeltebb, amennyiben a társnemzeti státust a többséget alkotó románság ilyenértelmű és ezt szavatoló elismerésétől teszi függővé. Amíg ez

nem történik meg, addig a magyarság társnépnek tekinti magát Romániában. E konklúziót annak a nemzetiségi törvényesomagnak a kidolgozásakor fogalmaztam meg ebben a formában, amely törvényesomagból: egy-egy példánya remélhetőleg még a mai nap folyamán minden küldött rendelkezésére fog állani, s amelyet én magam alapdokumentumként szeretnék elfogadtatni az RMDSZ-szel. A szöveg így szól:

Önmeghatározás: „A Romániában, elsősorban Erdélyben élő magyar közösség nyilvánítja: történelmi, nyelvi és kulturális azonosságát tekintve a magyar nép olyan része, amely román állami keretek között él, és saját magát mint testületet önálló politikai alannak, s mint ilyent, egyenjogú társnépnek tekinti.”

Az ebből következő egyik logikus (bár nem kötelező) gondolatmenet így hangzik:

Az erdélyi magyarság csak egy olyan alkotmány alapján tekintheti magát a román államot alkotó politikai nemzet részének, társnemzetként, amely alkotmányt — mint pl. a finn alkotmány a svédeké — államkonstituáló tényezőként ismerné el

— figyelembe véve a magyaroknak Erdély történelmében közel ezer évig játszott szerepét;

— szavatolva az ebből az elismerésből következő jogokat; és

— levonva a megfelelő politikai és államszervezési konklúziókat.

E változat egyértelműen a Gyulafehérvári Határozatokból származtatható le, amely teljes önigazgatási és bíraskodási szabadságot biztosított az együttlakó népek számára. A szöveg részletesebb indoklásakor hivatkozni kell az ENSZ kisebbségvédelmi albizottságának 1949. dec. 27-i dokumentumára (Définition et classification des minorités), amely alapján világos különbséget kell tenni a kisebbségek különböző típusai között — például nem lehet azonos módon megítélni egy mostanában bevándorolt népeiséget egy olyanal, amely nemrég még egy másik nemzet részeként államkonstituáló elem volt ugyanabban a tartományban, amelyben akkor is élt és ma is él és amelyet soha nem hagyott el, hanem amely fölött az államhatárok változtak meg.

Végezetül, mindként szövegváltozathól nyilvánvaló, hogy általuk a Romániában élő magyar közösség fenntartás és hátsó szándék nélkül tudomásul veszi és elfogadja a román állami kereteket és ezeken belül határozza meg önmagát. (...)

Az általános helyzetelemzésből, a csoportmozgásokból és deklarált értékválasztásokból én azt a következtetést vontam le, hogy az RMDSZ mint koalíció továbbra is alkalmas lehet — még legalább egy ideig — a hazai magyarságot alkotó különböző réteg- és csoportérdekek képviselőjére.

Ehhez azonban — ahhoz, hogy ez jól működjön — az szükséges, hogy ezek az érdekek és értékválasztások világosan definiálják önmagukat. És azokat az engedményeket is, amelyek az illető érdekek hordozóinak kompromisszumkézség-határát jelzik.

Végül is ha leszámítjuk az ideológiai, a szociális, a politikai, a generációs és a felekezeti különbségeket, no meg a személyi ellentéteket, igazán egységes csapat volnánk.

(Rövidített szöveg; elhangzott 1991. május 21-én).

1991. május 21.

Romániai Magyar Szó 1991. május. 29.

Az RMDSZ II. kongresszusának határozatai

Az RMDSZ 1991. május 24 és 26. között Marosvásárhelyen tartotta meg második Kongresszusát. A 269 küldött a sajtó képviselőinek és nagyszámú bel- és külföldi meghívott jelenlétében, nyílt tanácskozáson elemezte az 1990. áprilisi nagyváradi alakuló kongresszus óta eltelt időszakot, a Szövetség tevékenységét és az előtte álló feladatokat.

Az 1989 decemberében elkezdődött átalakulási folyamat lelassulása, a politikai visszarendeződés közepette az RMDSZ helyzete ellentmondásossá vált. Mint az 1990. május 20-i választásokon második helyre került politikai erő, a parlamenti ellenzék számottevő tényezőjévé lett. Ennek ellenére politikai mozgástere korlátozott maradt. Szervezetünk az egyre erősödő nacionalista támadások kereszttüzeiben végzi munkáját. Ugyanakkor a parlamenten kívüli ellenzékkel kiépülőben vannak az együttműködés formái (amelyek fölcillantják egy távolabbi jövőben a civil társadalom olyan lehetőségét, amely nagyobb esélyt biztosíthat a romániai magyarság státusának a rendezéséhez. Ebben a helyzetben a Szövetségen belül az elmúlt időszakban különféle magatartásformák is jelentkeztek, s ennek megfelelően elfogadott programhoz mértén mérsékeltebb és radikálisabb elképzelések is megfogalmazódtak. Mindkettő fontosnak tartja a kollektív önazonosság újfajta meghatározását, s így a Kongresszus határozata értelmében programba is foglalta, hogy a romániai magyarság önálló politikai szubjektumnak, államalkotó tényezőnek s mint ilyen, a többségi román nép egyenjogú társának tekinti magát. E státusának rendezése az európai stabilitást szolgálja.

Az újfajta önszemlélethez kell igazodnia a társadalmi önszerveződésnek is. Az RMDSZ a továbbiakban mint öntevékeny szervezetek koalíciója kíván működni, megerősítvén ezáltal a Szövetségen belül létező pluralizmust. Az új alapszabályzat egyúttal lehetőséget teremt a feladatkörök pontosabb elhatárolására, egy működéképesebb szervezeti struktúra kiépítésére. Az RMDSZ Kongresszusa az új Program és Alapszabályzat elfogadása mellett több fontosabb határozatot hozott:

— a temesvári forradalom folytonossága szellemében támogatjuk Claudiu Iordache indítványát a Securitátés dossziék megvizsgálására, és szükségesnek tartjuk kiterjeszteni a romániai magyarság tiszttségviselőire;

— országos szintű román—magyar kerekasztalt kezdeményezünk a romániai magyarság jogi státusáról és mindent megteszünk a folyamatos párbeszéd érdekében Románia társadalmának minden szintjén;

— a Pruton túli románság önrendelkezési törekvéseit jogosnak és a pozitív európai folyamatokkal egyezőnek tartjuk;

— tudatában lévén az ortodox és a görög katolikus egyház meghatározó szerepének a románság történetében, együttérzésünkről biztosítjuk a görög katolikus egyházat, elítéljük Teoctist pátriárka testvérietlen, katolikusellenes felhívását, támogatjuk az elmúlt évtizedekben kifosztott egyházak jogos követeléseit, és sürgetjük a tizenöt romániai egyházfelekezet egyezségével kidolgozott vallás-törvénytervezet parlamenti jóváhagyását, elítéljük a vallási türelmetlenség minden megnyilvánulási formáját;

— a romániai magyarság létkérdésének tartjuk az anyanyelvi oktatás minden szintű biztosítását, követeljük a bukaresti, dévai és más, még az utóbbi években is elvesztett és megszüntetett magyar iskola visszaállítását;

— halaszthatatlannak tekintjük a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem újraindítását, s ennek érdekében minden bel- és külföldi tényező hatásos támogatását kérjük, mert a magyar egyetem léte és működtetése a romániai magyar ifjúság itthonmaradásának egyik legfőbb biztosítéka lehet;

— a hazai magyarság jövőjének alakítása, nemzeti önismeretünk fejlesztése, és a gazdasági fellendülés érdekében biztosítani kell a folyamatos kutatás és tudományos felmérés intézményes kereteit, önálló kutatóintézeteket kell létrehozni;

— a szórványmagyarságról való gondoskodás Szövetségünk alapvető gondja: külön komplex kutatások szükségesek a romániai magyar szórványok helyzetének fölterképezésére és igényeinek kielégítésére, hatékony intézkedések végrehajtásával;

— szorgalmazzuk a többi nemzeti és etnikai kisebbségi csoport képviselőivel való kapcsolattartást, beleértve a cigányság érdekképviselőit is, tiltakozunk az őket ért jogsértő eljárások ellen;

— minthogy a bukaresti állami televízió áldatlan manipulációs eszköze a neokommunista hatalomnak, a totalitarizmus elleni harc fontos részének tekintjük a televízió függetlenségének biztosítását: tiltakozunk az ellenzéki és a magyar, valamint a német nyelvű műsorok mindenfajta korlátozása ellen;

— fölhasználunk minden rendelkezésünkre álló eszközt, hogy a világ tudomására hozzuk az 1989. decemberi oroszhegyi, és az 1990. márciusi marosvásárhelyi események kapcsán hozott törvénytelen ítéleteket és a folyamatban lévő törvénytörő pereket; lépéseket teszünk a törvényesség helyreállításáért;

— az egész ország népének közös érdekében sürgetjük a helyhatósági választások mihamarabbi kiírását, ezzel is felvéve a küzdelmet a visszarendeződés ellen;

— újfajta együttműködést, rendezett társszervezeti kapcsolatot tartunk fenn a Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetségével;

— a Kongresszus küldöttei egyöntetűen elhatározták Tőkés László Királyhágómelléki református püspöknek az RMDSZ tiszteletbeli elnökévé választását, külképviseleti joggal ruházva fel őt.

Marosvásárhely, 1991. május 26.

Romániai Magyar Szó 1999. május 27.

Felhívás az egész román társadalomhoz

1989 december végén kimondták a hatalom régi struktúrái, beleértve a hajdani Szekuritáté struktúráinak feloszlását, azzal a kitételrel, hogy az illető intézmények volt alkalmazottai még három hónapon át fizetést kapnak, hogy ez idő alatt valahogy megoldás kerüljön helyzetükre. A megszabott határidő lejártá előtt három nappal kitörték a marosvásárhelyi etnikumközi összecsapások, amelyek előidézésében döntő szerepet játszottak a volt szekuritáté és nómenklátúra tagjai, akik közvetlenül érdekeltek korábbi privilégiumaik megőrzésében. Közvetlenül a tragikus események után megalakult a Román Hírszerző Szolgálat, amely szinte teljesen átvette a volt Szeku-

ritáté tagjait, megoldván ekként gondjukat, miközben a félrevezetett román közvéleménybe beoltották a magyar veszély pszichózisát. Az utóbbi hetekben majdnem ugyanezt a forgatókönyvet követték: mikor Románia parlamentjében a nemzetbiztonsági törvény került volna vitára — amely a régi szekuritáté által elkövetett majd minden túlkapást törvényerőre kívánt emelni —, újabb magyarellenes hecckampány indult egy, a magyarországi Egerben rendezett szimpózium kapcsán, amelyhez képest a kampányt eltúlozták. Úgy tűnik, a „magyar veszély” állandó hangoztatása nem más, mint amibe a jelenlegi hatalom előszeretettel csomagolja az általa hozott, a régi struktúrákat átmentő antidemokratikus intézkedéseket. A módszer különben nem új, a Ceaușescu-rendszerből vették át.

E mérgező propaganda hatékonysága nagyobbrészt abban rejlik, hogy a románok zömének nagyon kevés hiteles fogalma van a magyarokról. Azokat az információkat, melyekhez az utóbbi időben jutott, gondosan kigyomlázták, hogy a magyarokat a románok mindenkori ellenségeiként tüntessék föl. A történelemlények bőven ecsetelték azokat a szenvedéseket, megaláztatásokat, amit a románok szenvedtek el, viszont tudatosan megkerülték vagy kisebbitették mind a századokon átívelő együttműködés mozzanatait, mind a magyarok szenvedéseit a történelem bizonyos, igen sötét időszakokban, azt a hamis látszatot keltve, hogy a két nép örökös ellenségeskedésre ítéltett, ezért pedig kizárólag a magyarok a hibásak. Ekként sikerült a gyanakvás oly légkörét gerjeszteni, melyben bármikor könnyen felszíthatók a magyarellenes érzelmek — rágalmak terjesztésével, legyenek azok bármilyen képtelenek, vagy a romániai magyarok szándékainak és követelésének rosszindulatú beállításával. Sajnos, a román-ság jó részének semmi lehetősége arra, hogy ellenőrizze, mennyiben igazak a sajtó egy része és a román televízió terjesztette információk, s így gyakran könnyű áldozatává lesz mindenfajta manipulációnak. A magyar nyelvet ismerő románok, akik a magyar sajtót olvasnák, kevesen vannak, a közvélemény hiteles tájékoztatására való lehetőségeink pedig korlátozottak. A televízió 1-es műsora magyar nyelvű adásának csökkentése azt a célt is követte, hogy leszűkítse a románok esélyeit a magyarok megismerésére, e hírújság fenntartása pedig létfontosságú a mindenkori nemzeti uszítók számára. Így kerülhetett sor olyan tragikus helyzetre, hogy a magyarok és románok közti szolidaritás érzelmei, amelyek annyiszor megmutatkoztak a kommunista diktatúra és az 1989. decemberi események során, aggasztóan mind esetlegesebbek. Szomszédok, kollégák, rokonok, nem egyszer élettársak közé szomorúság, gyanakvás telepedett, amely mind a románok, mind a magyarok életét megkeseríti.

Éppen ezért mi, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség II. kongresszusának résztvevői, mélyen aggódva a jelenlegi helyzet okán, felhívással fordulunk valamennyi románhoz, az ország minden demokratikus erejéhez, hogy lépjenek föl ama ultranacionalista megnyilvánulásokkal szemben, melyeknek elsőrendű célja a demokratikus folyamatok fékezése vagy elgáncsolása. A románok és magyarok, az ország valamennyi polgára közötti természetes kapcsolatok megteremtése közös érdek, amiért együtt kell megküzdenünk. Számítunk a román nép erkölcsi erőforrásaira, s ismételtlen kinyilvánítjuk a nemzeti megbékélés iránti őszinte szándékunkat. Egyúttal reméljük, hogy a román társadalom megérti sajátos gondjainkat, amelyek megoldása demokráciánk sarkköve, ez pedig nem épül föl a demagóg kijelentésektől. Tisztában va-

gyunk vele, hogy problémáink megoldásának feltétele az egész román társadalom demokratizálódása, a jogállam megteremtése, a hatalmak szétválasztása az államban, a decentralizáció és a politikai-gazdasági élet strukturális megváltoztatása, az önkormányzatokon nyugvó közigazgatás. Céljaink beleillenek a demokratizálódási folyamatba és meggyőződésünk, hogy semmivel sem sértik a románok érdekeit, ellenkezőleg, egybeesnek velük: a kulturális önállóság biztosítása tartós alapja lesz a természetes, civilizált együttélésnek, jelentősen hozzájárul a megfosztottság érzésének enyhítéséhez. Nem kívánunk egyebet, mint egy olyan Romániát, melyben valamennyi honpolgár otthon érzi magát, s az esélyegyenlőség elvéből kiindulva, egyazon jogoknak örvendő, ugyanolyan kötelességei vannak.

Az uniformizáló és egyneműsítő totalitarizmus összeomlásával mindannyiunkat utolérte a sokféleség sokkja. Tisztában vagyunk azzal, hogy a bármiféle: nyelvi, műveltségbeli, vallási, eszmei, elvi stb. különbözőségekre iránti gyanakvás, megértéshiány vagy akár türelmetlenség nem tűnik el máról holnapra. A román társadalom érdeke hát meggyorsítani a demokratizálódás folyamatát, széleskörűen érvényesítve a tolerancia, a másság elfogadásának szellemét. Egy demokratikus pluralista, különféle véleményeket és érdekeket éltető társadalomban egy biztos: nem az a dolgunk, hogy eldöntsük, mindenkinek ugyanaz a joga, kultúrája, nyelve legyen, hanem hogy elfogadjuk egymást, ki-ki sajátosságával együtt.

Az európai integráció folyamatában a különböző népek és közösségek között kapcsolatokat gerjesztő ellenségeskedés és rendellenességek eltűntek vagy eltűnően vannak. Nem hisszük, hogy mi, magyarok és románok alábbvalók lennénk a többi európai népnél s képtelenek volnánk a nemzeti megbékélésre. A szándék mindkét oldalon él. Ne hagyjuk hát, hogy sanda, és reméljük, időleges érdekek útját állják a megbékélésnek. Felhívással fordulunk valamennyi vallásfelekezet papjaihoz, hogy szent kötelességüknek megfelelően hirdessék az embertársaink iránti szeretetet, a hit mindenható értékeire alapozva. Felszólítunk minden politikai alakulatot, továbbá a nem politikai szervezeteket, a médiát, foglaljon állást a gyűlölet hirdetésével szemben, amely megmételtyezi a köztudatot, az álhazafisággal szemben, amely tulajdonképpen az ország valós érdekeit ássa alá. Bízunk benne, hogy az élet ma esélyt kínál erre. Ne szalasszuk el!

Marosvásárhely, 1991. május 26-án.

Magyar Szó 1991. május 29.

Az RMDSZ nyilatkozata a nemzeti kérdésről

„Ígényeljük a romániai magyarság önkormányzatát, amelyhez való jogunkat az erdélyi románságnak saját elhatározásából született Gyulafehérvári Határozataira alapítjuk.”

Tamási Áron: Hitvallás
Vásárhelyi Találkozó, 1937. október

„...Az új román állam megalakításának alapelveiként, a Nemzetgyűlés kinyilvánítja a következőket:

1. A teljes nemzeti szabadság az összes együttélő népek számára. Minden nép saját kebeléből való egyének által, saját nyelvén fog élni a közoktatással, közigazgatással és igazságszolgáltatással. Minden nép a hozzá tartozó egyének számarányában képviseleti jogot fog kapni a törvényhozásban és az ország kormányzásában.

2. Egyenlő jogosultságot és teljes felekezeti szabadságot az ország összes felekezeteinek.”

(III. 1—2.)

Gyulafehérvár, 1918. december

Románia politikai életének egyik legsúlyosabb, megoldásra váró politikai-társadalmi problémája a nemzeti kérdés. Keserves tapasztalataink, a tragikus események arról győztek meg bennünket, a romániai magyarságot és annak legitim képviselőjét, a Romániai Magyar Demokrata Szövetséget, hogy mind a mai napig sem a politikai akarat, sem a politikai gyakorlat nem kínált elfogadható megoldást számunkra.

Vállalva nemzeti entitásunkat, nem akarunk sem elszakadni, sem elvándorolni, szülőföldünket otthonunknak valljuk. De a román nemzetbe beolvadni sem akarunk.

A romániai magyarság politikai alanyként államalkotó tényező, s mint ilyen, a román nemzet egyenjogú társa. Éppolyan felelősséggel tartozunk jövőjéért, mint bármely más állampolgár, s mikor látunk kell a magyarság körében eluralkodó kiábrándultságot, az ennek okán jelentkező elvándorlást, kötelességünk cselekedni.

Kötelességünk felmutatni azt a megoldást, amely számunkra és az ország számára is kiút ebből a válságból. Az etnikai, vallási közösségek autonómiája Erdély múltjának szerves része, idéznénk a szász közösségek közel nyolcszáz éves önkormányzati gyakorlatát, és ugyanez fogalmazódott meg az 1918-as Gyulafehérvári Kiáltványban.

Állítjuk, hogy ez az út a belső önrendelkezés útja. A belső önrendelkezési elv ugyanakkor egyetemlegesen is előre mutat, hiszen számos, már létrejött vagy most

alakuló közösségi önkormányzat utal arra, hogy Európa működő demokráciáiban ez a gyakorlat sikeres.

A romániai magyarság közösségkénti betagozódása a hazai társadalomba része az ország európai közösségekbe való integrációjának.

Tudatában vagyunk annak, hogy a nemzetiségi kérdés az emberjogi vonatkozásokon túlmenően új dimenziókat nyert, és ma már az európai biztonság és stabilitás fontos tényezője.

Meggyőződésünk, hogy a közösségek önkormányzata hozzájárul a jogállam és a civil társadalmi struktúrák megerősödéséhez, és ugyanakkor szerves része a demokratizálódás folyamatának.

A nemzeti kérdés megoldása általános érdek, számítunk az ország demokratikus erőinek a közreműködésére abban a fáradságos munkában, amely megteremti e megoldás alkotmányos és jogi kereteit.

Kolozsvár, 1992. október 25.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetségi Küldöttek Országos Tanácsa és Parlamenti Csoportja

*5 éves a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, Emlékkönyv.
RMDSZ Ügyvezető Elnökség, Kolozsvár, 1995. 5—6.*

14.

Az RMDSZ III. kongresszusának határozatai

(Részletek)³

Az RMDSZ III. kongresszusa elfogadta:

1. A szövetség módosított programját.
2. A szövetség szerkezeti modelljében a belső önrendelkezési alapelveket érvényesítő alapszabályzati határozatokat.
3. A Temesvári Kiáltvány 8-as pontját és annak érvényesítését.

³ A közlésre nem került fejezetek: Alapszabályzat-módosító határozat: I. A szövetség megnevezéséről, céljairól és tagságáról; II. A kongresszus összetételéről és hatásköréről; IV. A szövetségi elnök megválasztásáról és hatásköréről; VI. A Szabályzatfelügyelő, Szövetségi Etikai és a Szövetségi Ellenőrző Bizottságról. A Képviselők Tanácsára vonatkozó rendelkezéseket is elhagytuk mivel ezeket külön, a 16. dokumentumban közöljük.

4. Megválasztotta a szövetség vezető tisztségviselőit, valamint a Képviselők Tanácsát, a Szabályzatellenőrző Bizottságot, az Etikai Bizottságot, az Ellenőrző Bizottságot.
5. A kongresszus elkötelezte a szövetséget az 1989-es romániai forradalom és demokratikus átalakulás irányvonalának, Temesvár szellemének folytatása mellett, követeli Temesvár, Bukarest, Marosvásárhely, Szeben, Kolozsvár és más helységek véres eseményei áldozatainak ügyében az igazságtételt.
6. A kongresszus szükségesnek tartja az 1989-es események idején Temesvárott, majd az egész országban megvalósult nemzeti-nemzetiségi egymásra találás megbékélési irányvonalának folytatását.
7. Az RMDSZ elsőrendű politikai célkitűzésének tekinti a gazdasági válságkezelés és kibontakozás szolgálatát, a kongresszus előirányozza egy Gazdasági Tanács létrehozását a romániai magyarság gazdasági helyzetének orvoslására.
8. Tekintettel a Románia stabilitását is már-már veszélyeztető súlyos gazdasági helyzetre, és mert a válság kedvező talajt jelent a kommunista visszarendeződésnek és a szélsőséges nacionalizmus előretörésének, az RMDSZ kéri az Egyesült Államok Kongresszusától a Romániai Demokratikus Konvenció által is kívánt Legnagyobb Kereskedelmi Kedvezmény megadását Románia számára. Tudatában annak, hogy Románia kormányzata még távolról sem tett eleget a kereskedelmi kedvezményt lehetővé tevő követelményeknek, országunk elszegényedett, nélkülöző népe érdekében terjesztjük elő támogató kérésünket, és kérjük az Egyesült Államok kormányzatát, hogy következetesen ellenőrizze a kedvezménynek a nép érdekeit szolgáló felhasználását.
9. Az RMDSZ indítványozza a Kárpát-medencében élő magyarság törvényes és reprezentatív szervezeteinek, hogy Strasbourgbán kisebbségi magyar fórumot, össztalálkozást rendezzenek a magyar népközösségek életének bemutatására, illetve az európai demokratikus erők mozgósítására a kisebbségi magyarság helyzetének megoldása érdekében.
10. 1568 januárjában, 425 évvel ezelőtt, világviszonylatban először, Tordán foglalták törvénybe a lelkiismereti és vallásszabadságot. Az erdélyi vallási türelem Temesvár szellemével rokon hagyományának jeles évfordulója tiszteletére tanulságul és példa gyanánt, a jelenlegi feszült közép-kelet-európai viszonyok között, az RMDSZ III. kongresszusa az Úr 1993. esztendejét az Erdélyi Tolerancia Évének nyilvánítja, és a nemzeti megbékélés jegyében évfordulós műsorok és ünnepi rendezvények szervezését irányozza elő, a romániai egyházak és nemzeti-ségek részvételével.
11. Az RMDSZ ismételten kezdeményezi a román—magyar kerekasztal összehívását, valamint országos ökumenikus találkozót, amelyen a civil társadalom jeles képviselői részvételével az etnikumközi kapcsolatok kérdései kerülnek módszeres megvitatásra.
12. Az RMDSZ kifejezi azon igényét, hogy részt vállalhasson a román—magyar államközi szerződés előkészítésében, a jó szándékú közvetítés igényével és azon elv szerint, hogy a minket érdeklő kérdésekben véleményyt nyilváníthassunk.

13. Az RMDSZ tiszteletteljesen javasolja, hogy Románia is írja alá a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját.

Brassó, 1993. január 17.

*Markó Béla szövetségi elnök
Tőkés László tiszteletbeli elnök*

Az RMDSZ III. kongresszusán jóváhagyott alapszabályzat-határozatok

Határozat szervezetünk önkormányzati modelljének alapelveiről

A romániai magyarság megmaradásának és fejlődésének biztosítója a belső önrendelkezés elvén alapuló közösségi önkormányzat intézményeinek kiépítése. Ezek megvalósítása érdekében az RMDSZ III. kongresszusa az alábbiakat határozza el:

1. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség a szervezeti önkormányzat elve alapján működik.

Az országos és területi vezető testületek kialakításánál, hatáskörök megállapításánál ezt az elvet tiszteletben kell tartani akkor is, ha az RMDSZ alapszabályzata minden esetben a megbízásról nem rendelkezik.

Az önkormányzati elv tiszteletben tartásával kell egybehangolni a szövetség egészének irányítását felvállaló testületek, a parlamenti csoport, a területi szervezetek, valamint a társult tagság vezetőségeinek tevékenységét, továbbá el kell különíteni és jól körülhatárolni a döntéshozó, a végrehajtó, illetve ellenőrző szférákat.

2. A szövetségi tisztújításra általános és titkos, lehetőleg közvetlen választással kerül sor, amelyen az általános tagnyilvántartásban szereplő tagok vesznek részt.

Ennek érdekében a majdan összeálló Ügyvezető Elnökség 3 hónapon belül kidolgozza és a Szövetségi Képviselő Tanács elé terjeszti a tagnyilvántartás egységesítésének módszerét.

A szövetségi tisztújítást e határozat megszavazásának időpontjától számított két éven belül kell megszervezni.

3. A belső önrendelkezés gyakorlati megvalósítására, társadalomtudományi kutatási céllal létre kell hozni egy alapítványt.

Az előző bekezdés végrehajtásáról az Ügyvezető Elnökség gondoskodik.

4. A kongresszus az alapszabályzat, illetve a program módosításának és kiegészítésének hatáskörét átruházza a Szövetségi Képviselők Tanácsára.

Kivételt képeznek a jelen határozatba foglalt rendelkezések, amelyeket a Szövetségi Képviselők Tanácsa nem módosíthat.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa ugyancsak nem módosíthatja a saját szerkezetére és hatáskörére vonatkozó kongresszusi határozatokat, kivéve, ha azok szűkítéséről vagy átruházásáról van szó. Nem módosíthatja a program alapelveit sem, a programot azonban szükség szerint kiegészítheti.

5. A szövetségi tisztújító választások előtt össze kell hívni a Romániai Magyar Demokrata Szövetség következő kongresszusát.

(...)

I. Alapszabályzat-módosító határozat

III. Tagság

6. Az RMDSZ a szervezeti önkormányzat elve alapján együttműködő társult tagok szövetsége.

Társult tagok lehetnek:

- a) az RMDSZ országos bejegyzése alapján működő, területi elv szerint szerveződő szövetségi területi szervezetek;
- b) az RMDSZ országos bejegyzése alapján működő belső szerveződései, melyek nem területi elv szerint szerveződnek;
- c) Romániában bejegyzett jogi személyek. A társult tagok a szervezeti önkormányzat elve alapján saját belső szabályzatuk és programjuk szerint működnek.

Ezeknek összhangban kell állniuk a szövetség alapszabályzatával és programjával.

A jogi személyiséggel rendelkező szervezetek felvételi kéressel fordulnak a Szabályzatfelügyelő Bizottsághoz. A kéresem tartalmaznia kell a jogi személyiséget igazoló bírósági végzés másolatát, a szervezet saját szabályzatát és programját, valamint írásos kötelezettségvállalást arra vonatkozóan, hogy betartják a szövetség alapszabályzatát és elfogadják a szövetség programját.

A tagfelvételtől a Szabályzatfelügyelő Bizottság javaslatára a Képviselők Tanácsa dönt.

7. Az egyéni tagok a társult tagok szervezeti keretei között fejtik ki tevékenységüket. Az egyéni tagokra vonatkozó szabályozásokat a társult tagok saját szabályzatai tartalmazzák.
8. Az RMDSZ-en belül szabadon alakulhatnak belső szerveződések, melyek nem jogi személyek. Belső szerveződésnek minősülnek azok az RMDSZ-en belüli, a társult tagok egyéni tagjaiból álló csoportok, melyek:
 - a) saját szervezeti és működési szabályzattal rendelkeznek;
 - b) egy szándéknyilatkozatban nyilvánosan deklarált cél érdekében kívánnak működni;
 - c) teljesítik a Képviselők Tanácsa belső szerveződésekre vonatkozó határozatainak előírásait;
 - d) kérik belső szerveződésként való elismerésüket a Szabályzatfelügyelő Bizottságtól.
9. Politikai célok elérésének érdekében alakult belső szerveződések a platformok.
10. A társult tagok nem határolhatják el magukat a kongresszus, a Képviselők Tanácsa határozataitól, valamint az Egyeztető Tanács elvi állásfoglalásaitól.

A társult tagok kötelesek:

- a) az alapszabályzatot betartani;
- b) a tagdíjból származó jövedelmük 20%-ával negyedévenként hozzájárulni a szövetség fenntartásához;
- c) saját belső szabályzatukat és programjukat kidolgozni és a Szabályzatfelügyelő Bizottsághoz eljuttatni.

11. Az a társult tag, amely megszegi a szövetséggel szemben vállalt kötelezettségeit, kizárható.

A kötelezettségszegést a Szabályzatfelügyelő Bizottság állapítja meg saját, valamely etikai vagy ellenőrző bizottság, vagy valamely társult tag kezdeményezésére. A kizárásról a Szabályzatfelügyelő Bizottság határoz. A döntés ellen a Képviselők Tanácsához lehet fellebbezni egy alkalommal, amely új döntést hozhat a kérdésben.

Újrafelvételt csak a kizárási ok teljes elhárítása esetén és három hónap elteltével lehet kérni.

(...)

V. Alapszabályzat-módosító határozat

Az ügyvezető elnök és az Ügyvezető Elnökség felállításáról és hatásköréről, valamint az Operatív Tanács szerkezetéről és hatásköréről

1. Az ügyvezető elnököt a Képviselők Tanácsa választja meg, és ugyanez hívja vissza.
Az ügyvezető elnök felelősséggel tartozik a Képviselők Tanácsának.
Az ügyvezető elnök főállású alkalmazott. Székhelye Kolozsvár.
2. Az ügyvezető elnök hatásköre:
 - a. vezeti az Ügyvezető Elnökség munkáját;
 - b. képviseli a szövetséget illetékességi területein;
 - c. a képviseleti minőségét átruházhatja az Ügyvezető Elnökség tagjaira, a működési szabályzatnak megfelelően;
 - d. kidolgozza és a Képviselők Tanácsa jóváhagyására javasolja az Ügyvezető Elnökség szervezeti és működési szabályzatát;
 - e. megerősítésre javasolja és kinevezi az ügyvezető alelnököket
 - f. félévente jelentést készít a szövetség állapotáról;
 - g. megfigyelőként részt vesz a Képviselők Tanácsa és az Egyeztető Testület ülésein;
 - h. megkötöti a munkaszerződéseket a Szövetség alkalmazottaival;
 - i. az ügyvezető elnök szabályzatsértés esetén a Szabályzatfelügyelő Bizottság javaslatára visszahívható. A felmondásról a Képviselők Tanácsa dönt.
Az ügyvezető elnököt, működésképtelensége vagy távolléte esetében az általa erre kijelölt alelnök helyettesíti, halála esetén a politikai kérdésekkel foglalkozó ügyvezető alelnök helyettesíti.
3. Az Ügyvezető Elnökség az ügyvezető elnökből és az alelnökökből áll, valamint hivatalból tagja a parlamenti csoport két vezetője, akik alelnöki minőséget élveznek.

Az Ügyvezető Elnökség feladata az operatív döntések meghozatala és ezek végrehajtása. Neki alárendelve működik a szövetség végrehajtó hivatala. Az elnökség testületi döntéseit tagjai kétharmadának jelenléte mellett abszolút többséggel hozza. Az elnökség tagjai saját szakterületükön az elnökség szabályzata szerint önálló döntéseket hozhatnak, amiről tájékoztatják az elnökséget.

4. Az RMDSZ Operatív Tanácsa a szövetségi elnökből, az ügyvezető elnökből, a Képviselők Tanácsa és az Egyeztető Tanács elnökeiből, az RMDSZ képviselőházi és szenátusi frakcióinak vezetőiből, valamint a politikai jellegű területeket vezérlő ügyvezető alelnökökből áll. Az utóbbi esetben, ha több ilyen létezik, akkor az ügyvezető elnök az Ügyvezető Elnökségre tett javaslatában megjelöli az Operatív Tanácsban részt vevő ügyvezető alelnököt.

Az RMDSZ Operatív Tanácsának hatásköre:

- a) operatív politikai döntések meghozatala különleges helyzetekben;
- b) a Képviselők Tanácsának összehívása;
- c) az Egyeztető Tanács összehívása;
- d) kötelezően végrehajtandó utasítások kiadása az Ügyvezető Elnökség vagy bármely egyes tagja számára;
- e) az Ügyvezető Elnökség Operatív Tanácsban részt nem vevő tagjainak más személyekkel való helyettesítése.

Az Operatív Tanács döntéseit legalább öten kell hogy megszavazzák.

Az Operatív Tanács különleges helyzetekben működik. Különleges helyzetnek minősül, amikor:

- a) a demokrácia szabályai olyan mértékben sérülnek, hogy ez felfüggesztésük veszélyét hordozza magában;
- b) a Képviselők Tanácsa vagy az Egyeztető Tanács tagjainak több mint fele nem tud a tanács ülésén részt venni;
- c) szükséges az egész szövetséget elkötelező politikai döntések meghozatala, de ugyanakkor nem lehetséges a Képviselők Tanácsának időben való összehívása.

Egy adott állapot különleges helyzetnek való minősítéséről az Operatív Tanács dönt. Az Operatív Tanácsot a szövetségi elnök és az ügyvezető együtt hívják össze.

1993. január 16.

RMDSZ Közlöny 1993. 1. sz. 1—5.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség programja

Alapelvek

1. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) a romániai magyarság különböző autonóm területi, politikai és rétegszervezeteinek érdekvédelmi közösége, amely országos és helyhatósági szinten ellátja a romániai magyarság közképviselését, egyeztetési és ösztönzi a társadalmi önszerveződés különböző formáit. A szövetség elismeri a demokratikus pártok, platformok szabad szerveződését. Az RMDSZ-en belüli platform minden olyan ideológiai, politikai csoportosulás, amely programja és tevékenysége révén a romániai magyarság belső tagolódását, sokféleségét teljesíti ki anélkül, hogy ezáltal megbontaná a szövetség egységét. Az érdekvédelmi koalíció elvi alapját az egyetemes emberi jogok, illetve a kollektív nemzeti kisebbségi jogok, a jogállam, a piacgazdálkodás és a civil társadalom értékei képezik. A szövetség elutasít minden totalitarista, fasiszta, kommunista ideológiát és gyakorlatot, az antiszemitizmust, a nacionalizmust, a sovinizmust.

Az érdekvédelemben és a közképviselésben az RMDSZ-nek társult tagjai a programját elfogadó gazdasági, tudományos, szakmai, kulturális, vallási, ifjúsági stb. szervezetek, amelyek részt vesznek a saját területükhöz tartozó döntések kidolgozásában és meghozatalában.

2. A romániai magyarság, beleértve a csángómagyarságot is, állami hovatartozását tekintve Románia állampolgárainak közösségébe tartozik. Ezen belül önmagát mint őshonos közösséget államalkotó tényezőnek, önálló politikai alánynak, s mint ilyen, a román nemzet egyenjogú társának tekinti. Nyelve, etnikuma, azonosság-tudata, kultúrája és hagyományai szerint a magyar nemzet szerves része, ugyanakkor régi, történelmi és kulturális szálak kötik azokhoz a népekhez, elsősorban a románokhoz és németekhez, akikkel évszázadokon át együtt élt. Romániai mivoltát vállalva nemzeti identitását továbbra is meg akarja őrizni; nem akar sem elvándorolni, sem a román nemzetbe beleolvadni. Kizárólag csak számbelileg tekinti magát kisebbségnek, szülőföldjét otthonának vallja, amelynek gazdasági és kulturális fejlődéséhez maga is hozzájárult.
3. Ezek az adottságok határozzák meg a romániai magyarság alapvető érdekeit.
 - a) A romániai magyaroknak, mint román állampolgároknak, érdekük a román társadalom mielőbbi demokratizálása, a jogállam megteremtése, a gazdasági szerkezet korszerűsítése, a privatizáció és a piacgazdálkodás, Romániának az európai közösségbe való integrálódása.
 - b) Mint nemzeti kisebbségnek, legfőbb érdeke, hogy nemzeti identitásának háborítatlan megtartásához minden feltétele meglegyen, beleértve saját intézményrendszerét is.

c) Érdeke, hogy a román nemzettel és más nemzeti kisebbségekkel konfliktusmentes együttélési formákat alakítson ki, hogy otthon érezhesse magát hazájában; ennek alapja a szabad, egyenjogú állampolgárok mellérendelő viszonya, amely eleve kizárja a hátrányos megkülönböztetést, a nemzeti kizárólagosság és felsőbbrendűség bármely formáját.

d) Mint a magyar nemzet szerves részének, érdeke, hogy szabadon ápolhassa kapcsolatait anyanemzetével és a bárhol élő magyarsággal.

Mindezek megvalósítása nemcsak a romániai magyarok érdeke, hanem, közvetlenül vagy közvetve, Románia minden olyan állampolgárának is, aki felelősséget érez az ország jövőjéért.

4. Szövetségünk a belső önrendelkezés joga és a biztonság elve alapján feladatának tekinti olyan politikai, gazdasági, kulturális, jogi és közigazgatási keretek létrehozását, amelyek szavatolják a teljes jogegyenlőséget, a romániai magyar nemzeti kisebbség és más nemzeti kisebbségek egyéni és kollektív jogainak szabad érvényesítését. Célja egy olyan civil társadalom, amely biztosítja minden állampolgár számára a jólét, a biztonság, a társadalmi igazságosság és szabadság méltányos szintjét, valamint a különböző nemzetiségű román állampolgárok harmonikus együttélését.

Következésképpen az RMDSZ az alábbi célok megvalósítását szorgalmazza:

a) A román társadalom általános demokratizálása és korszerűsítése terén:

— az alapvető emberi jogok és szabadságjogok, a szólás- és sajtószabadság, az emberi méltósághoz és a szülőföldhöz való jog, a vallás- és lelkiismereti szabadság, az egyesülés, az egyén közéleti szerepének joga, a lakhely szabad megválasztásának joga, a személyi szabadsághoz való jog, valamint minden nemzeti kisebbség kollektív jogainak alkotmányos garanciája és tényleges tiszteletben tartása, amire Románia különböző nemzetközi dokumentumok — az ENSZ Alapokmánya, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Helsinkai Konferencia és a Bécsi, illetve a Koppenhágai Utótanácskozás záródokumentumai, a Párizsi Charta az új Európáért, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) genfi szakértői jelentése stb. — aláírásával kötelezettséget és felelősséget vállalt;

— a parlamentáris jogállam megteremtése és folyamatos fejlesztése, a politikai rendszer demokratikus, pluralista alapokon nyugvó megszervezése és működtetése, az európai jogrend szellemének és követelményeinek megfelelően; a pluralizmus szellemének meghonosítása, az eltérő nézetek és érdekek tiszteletben tartása, képviselőjük jogosságának elismerése; a romániai magyarság arányos képviselőtének biztosítása a helyi és központi államigazgatási hivatalokban;

— a gazdasági szerkezet korszerűsítése egy megfelelő gazdasági reform alapján, a privatizáció és a piacgazdálkodás megvalósítása;

— az állampolgárok szociális védelme érdekében olyan intézkedések fogantatása, amelyek ellensúlyozzák az ipari szerkezetváltással és a piacgazdálkodással együttjáró munkanélküliség és infláció káros hatásait;

— a gazdasági, társadalmi, kulturális intézmények decentralizációja, a kommunista diktatúrától örökölt struktúrák és módszerek felszámolása;

— a helyi önkormányzatok s a helyi társadalmak, az önfenntartó civil társadalom intézményrendszerének kialakítása és működtetése, a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának szellemében.

b) A romániai magyarság identitásának megőrzésével kapcsolatos érdekek védelme, a nemzetiségi kérdés méltányos rendezése terén:

— az ehhez szükséges, jogi és intézményes feltételek megteremtése, a nemzeti kisebbségek kollektív jogainak szavatolása;

— a törvényes keretek biztosítása az anyanyelv szabad használatára a társadalmi élet különböző területein, a fentebb említett nemzetközi dokumentumok, valamint a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája szellemében;

— a romániai magyarság saját közművelődési intézményhálózatának, az oktatás és a szakemberképzés minden formáját és fokát magába foglaló anyanyelvi oktatási hálózat létrehozása;

— önálló magyar nyelvű rádió- és tévéstudiók működtetésének a biztosítása;

— a romániai magyar nemzeti kisebbség számaránya szerinti részesedése az állami költségvetés kulturális és oktatási célokra fordított pénzalapjából;

— a nemzeti közösségek belső önszerveződésének biztosítása oly módon, hogy a romániai magyarság maga döntsön minden rá és csakis rá tartozó kérdésben;

— olyan társadalmi feltételek kialakítása, hogy minden állampolgár szabadon vállalhassa, megőrizhesse és ápolhassa nemzeti identitását, használhassa nemzeti szimbólumait, anélkül, hogy ezáltal bármiféle társadalmi, erkölcsi vagy jogi diszkriminációnak volna kitéve;

— a nemzeti identitás megőrzését s a kisebbségi társadalom önszerveződését lehetővé tevő autonómiák biztosítása; ebben a kérdésben az EBEÉ 1991. júniusi genfi szakértői jelentését tartjuk mérvadónak; ez kiemeli azon intézkedések jelentőségét, amelyek különösen a demokratikus intézményeket most kialakító országokban figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek történelmi és területi feltételeit; az aláíró államok pozitívnak minősítik a területi autonómiaként működő helyi és autonóm közigazgatást, amely magába foglalja a szabad és időnkénti választással létesített konzultatív, döntéshozó és végrehajtó szervezetet, s ott, ahol a területi autonómia nem alkalmazható, a nemzeti kisebbségek saját identitását érintő kérdésekben önkormányzatot javasol. A történelmi és földrajzi sajátosságainkat tekintetbe véve, a romániai magyar nemzeti kisebbség számára a helyi és regionális öngazgatás a személyi és kulturális autonómiát tekintjük irányadónak és követendőnek. A személyi autonómia kiterjed identitásának megőrzése céljából a kultúra egészére, az anyanyelv használatára, a vallásra, az oktatásra, a társadalmi szerveződésre és az információáramlásra.

c) A különböző nemzetiségű román állampolgárok közötti harmonikus együttélési formák kialakítása terén:

— sokrétű interetnikus kapcsolatok kialakítása, egymás valóban kölcsönös megismerése érdekében;

— a nacionalizmus, a sovinizmus és antiszemitizmus, a gyanakvás és a nemzeti előítéletek, a verbális agresszió visszaszorítása, bármelyik fél részéről nyilvánulna meg; a mindenfajta másság iránti tolerancia és a társadalmi szolidaritás szellemétől áthatott közhangulat kialakítása;

— a nacionalista, sovinizta és antiszemita uszítás bármely formájának (alapítványok, vádaskodás, rémhírtérjesztés, kollektív bűnösség sugalmazása, faji előítéletek propagálása stb.) törvény általi büntetése;

— a felmerülő érdekkonfliktusok esetén az érdekek jóhiszemű, civilizált párbeszéd révén való rendezése;

— össztársadalmi szinten a megbékélés megvalósítása, aminek elengedhetetlen feltétele Románia minden állampolgárának teljes jogegyenlősége, a társadalmi igazságtalanságok és az etnikai alapon történő hátrányos megkülönböztetés teljes felszámolása és jóvátétele, a nemzeti kisebbségek tagjai azon jogának feltétlen elismerése, hogy országukat otthonuknak tekintsék, és senki se minősíthesse őket másodrendű állampolgároknak.

d) Az anyanemzettel, a világon bárhol élő magyarsággal való kapcsolatok ápolása terén:

— az állampolgárok szabad mozgásának biztosítása;

— az intézmények (szervezetek, egyesületek) közötti kapcsolatok fejlesztése, a szakembercsere rendszeresítése;

— az információk (könyvek, újságok, folyóiratok stb.) szabad áramlása az országhatárokon át.

5. Az RMDSZ ezen célok megvalósítása érdekében tevékenyen részt vesz a politikai életben. Politikai stratégiájában abból indul ki, hogy sajátos célkitűzései egybeesnek a román társadalom demokratizálódásával. Éppen ezért a román társadalom demokratikus erőit és pártjait természetes szövetségeseinek tekinti, s az etnikai érdekvédelem terén együttműködik az ország nemzeti kisebbségeinek szervezeteivel. Nem köt elvtelen kompromisszumokat a hatalommal.

A parlamentben aktívan részt vesz a jogalkotásban és a törvényhozásban.

Tevékenységét nem korlátozza fő feladatára, a romániai magyar nemzeti kisebbség érdekeinek képviselésére, hanem ezt folyton szem előtt tartva, következetesen küzd azért, hogy a parlamentben elfogadott törvények minél hatékonyabban segítsék elő az egész társadalom demokratizálását, tartalmukban és formájukban jobban illeszkedjenek a modern európai elvekhez és normákhoz. Ezek az elvek vezérlik mind a parlamenti vitákban, mind javaslatainak vagy módosító javaslatainak megtétele során, mind pedig abban, ahogyan a szavazatra bocsátott törvényjavaslatok elfogadása vagy elutasítása mellett dönt.

Sürgető gondjaink megoldását interpellációk benyújtásával próbálja elősegíteni. A parlamenti tevékenységének hatékonysága növelése érdekében együttműködik más demokratikus parlamenti csoportokkal.

A helyi önkormányzatot és a helyi társadalmakat (az ún. civil társadalmat) a demokratikus megújulás döntő láncszemének tekinti. Tevékenyen részt vesz a helyi

tanácsokban, vállalja a közigazgatás demokratikus megújítását, a régi intézmények és működési elvek lebontásáért folytatott küzdelmet. Támogatja ugyanakkor a helyi társadalmak, az ún. civil társadalom önfenntartó intézményeinek, az öntevékeny gazdasági, művelődési egyesületeknek, társulásoknak létrejöttét és működését.

Keresi az együttműködés lehetőségeit, és ápolja a kapcsolatokat a demokratikus elveket követő független román sajtóval, avégett, hogy a román közvélemény számára ismertté tegye a romániai magyarság problémáit és saját céljait. Ennek érdekében román nyelvű kiadványokat is megjelentet. Propagandájának alapelve a korrekt tájékoztatás. A nemzeti megbékélés elősegítése céljából támogatja az olyan kezdeményezéseket (kulturális és más természetű találkozók rendezése, magyar—román baráti társaságok létesítése stb.), amelyek hozzájárulhatnak az interetnikus feszültségek csökkentéséhez. Az RMDSZ együttműködik az egyházakkal, az összehangolt tevékenység hatékonyabbá tétele érdekében egyezteteti az azonos célú akciókat; támogatja az egyházakat céljaik elérésében, és számít az egyházak támogatására.

Külkapcsolatai terén az RMDSZ igyekszik jó viszonyt teremteni és lehetőség szerint együttműködni az olyan külföldi pártokkal, amelyeknek politikai platformja és tevékenysége nem áll ellentétben az RMDSZ politikai alapelveivel; e kapcsolatok célja, hogy az illető pártokat megismertesse a román társadalom és a romániai magyarság gondjaival, valamint saját törekvéseivel, s hogy ezek megvalósításához megnyerje azok erkölcsi és más természetű (információ- és szakembercserre stb.) támogatását. Külföldi pártokkal való kapcsolataiban az RMDSZ megőrzi teljes függetlenségét, és fenntartja azt a jogát, hogy a romániai magyar nemzeti kisebbség érdekvédelmében legjobb belátása szerint járjon el. Adott esetben csatlakozik a különböző nemzetközi demokratikus szervezetekhez és szövetségekhez, hogy ezzel is hozzájáruljon az össz-európai integrációhoz. Abból kiindulva, hogy az alapvető emberi jogok kérdését nem lehet az egyes országok belügyének tekinteni, az RMDSZ arra törekszik, hogy jó együttműködési kapcsolatokat alakítson ki a különböző nemzetközi kisebbségvédelmi és emberjogi szervezetekkel (Ligue pour les droits de l'homme, Amnesty International, Helsinki Watch, Hungarian Human Rights Foundation, Gesellschaft für Menschenrechten), szorgalmazza, hogy ezeknek Romániában képviselőjük legyen, dokumentumokat bocsát rendelkezésükre. A nemzetközi közvélemény tájékoztatása végett kapcsolatot tart a külföldi mass médiával, és képviselteti magát a különböző nemzetközi kongresszusokon, konferenciákon.

Gazdaság

A központi tervutasításos gazdasági modell előidézte válságból a kiút a gazdasági reform, amelynek lehetővé kell tennie a piacgazdaság létrehozását.

1. Az RMDSZ alapvető gazdasági célkitűzése a magántulajdonra épülő korszerű piacgazdaság kiépítése.

2. A piacgazdálkodásra való áttérés időszakában a hatékony társadalmi védőintézkedésekkel társított, mélyreható gazdasági reform a meghatározó.

3. A gazdasági reformnak teljes szerkezeti átalakítást szavatolónak és általános hatásúnak kell lennie.

4. Az átfogó és következetes gazdasági átalakítás feltétele a méltányos kártalanítás, a gyors privatizálás, valamint egyenlő esély szavatolása a piacgazdaságra jellemző versenyben való részvételre.

5. Szükségszerűnek tartjuk az általános privatizációt, ugyanakkor a stratégiai gazdasági ágakban (energiahordozók kitermelése, energiatermelő iparág, energiaszolgáltatás, hadiipar, erdőgazdálkodás, vasút) és a létfontosságú közszolgáltatás területén elismerjük az állami tőke jelenlétét.

6. A gyors privatizáció területe a mezőgazdaság, a szolgáltatás, a kisipar, a hitelszövetkezetek, a takarékpénztárak, a kereskedelem, a biztosítás, a kereskedelmi bankok.

7. Nélkülözhetetlennek tekintjük a társadalmi és a gazdasági védőintézkedésként megjelenő állami költségvetési támogatást, valamint a veszteséges termelőegységek gyors felszámolását.

8. Az RMDSZ, elismerve a gazdasági versenyhelyzetet, a szerkezetátalakítást előidéző reform szükségképpen következményeként fogja fel a valódi munkanélküliséget, s elkerülhetetlennek tartja annak kezelését és a rejtett munkanélküliség felszámolását.

9. A munkanélküliség várható magas szintje, az infláció fokozódása közepette kell megtalálni és alkalmazni a gazdasági stabilizációt szavatoló beavatkozásokat. A gazdasági reform előidézte feszültségeket csakis a társadalmi védőintézkedések, az állami vagyonkezelő vállalatok és kereskedelmi társaságok közgazdasági eszközökkel való szabályozása révén lehet enyhíteni. Az infláció fékezése és elfogadható értékek között tartása érdekében szükségszerűnek tartjuk:

— a kormány szigorúan korlátozza az állami tőkével működő gazdasági egységek makroköltségeit;

— ne jelenjenek meg ellenőrizhetetlen szubvenciók a veszteséges gazdasági ágakban;

— a vállalkozók és munkavállalók megállapodásaiban a termelékenység növelésével összhangban levő béralku alkalmazását; a szabad árszint és jövedelemszint inflációarányos összehangolását;

— a magánvállalkozások elterjedését és versenyképességének elősegítését.

10. A gazdasági stabilizáció összetevőinek tartjuk a hazai és külföldi forrásokból létrehozható árualapot, a vállalkozásokat nem akadályozó adórendszert, a magánvállalkozóknak kedvezményes hitelek juttatását, a bankrendszerben és a társadalombiztosítás terén a konkurencia megteremtését.

11. A reformfolyamat széles körű ismertetése és társadalmi előkészítése a társadalmi átalakítás, a piacgazdaság kiemelt meghatározója. Az állampolgárokkal idejében ismertetni kell minden reformintézkedést, szükségszerű elérni a közmegegyezést, mert enélkül hatástalanná válik a reformtörekvés.

12. Támogatunk minden gazdasági programot, amely védi és szavatolja a magántulajdont, a versenyben egyenlő esélyt szavatol a különböző tulajdonformáknak.

13. Szorgalmazzuk különböző regionális együttműködési formák kiépítését a gazdaság minden területén.

14. Kezdeményezzük a helyi költségvetés és a központi költségvetés közötti viszony törvényes rendezését, a helyi önkormányzati autonómia elve alapján.

15. Alapkövetelményként hirdetjük az egyházi javak természetben vagy pénzben történő, teljes értékű visszaszolgáltatását.

16. Szorgalmazzuk a külföldi hiteleket a kis- és középvállalkozásoknak.

17. Hozzájárulunk a kereskedelmi és iparkamarák létrehozásához, a menedzser szakemberek kiképzésének megszervezéséhez.

18. A gazdasági reform sikerének feltételei:

— a gazdasági szerkezet gyökeres átalakítása, a kereskedelmi társaságok önálló működését korlátozó jogi és adminisztratív szabályozók megszüntetése;

— a külföldi tőke bevonása a részvénytársaságokba és magánvállalkozásokba, az exportkorlátozások megszüntetése, a barter jellegű kereskedelmi cserék elősegítése.

19. A reformfolyamatban a romániai magyarság a többszintű integrációt vállalhatja, ezáltal hasznosítva az esélyegyenlőséget és a piac előnyeit. Szorgalmazzuk a szabad versenyt és az ezt akadályozó állami monopóliumok megszüntetését.

20. A gazdasági reform nélkülözhetetlen elemének tartjuk a rendszeres elemzésen alapuló operatív és távlati programértékelést, a megalapozott előrejelzést, a kiterjedt piackutatást.

21. Olyan vámpolitikát tekintünk elfogadhatónak, amely elősegíti a magánvállalkozók export-import tevékenységét; ezzel együtt olyan pénzügyi rendszerre van szükség, amely a magántőkével működő intézményeket is magába foglalja.

22. Sürgetjük a tőzsde megszervezését, a szelektív hitelpolitika kidolgozását, új biztosítási vállalkozások létrehozását.

23. Programként jelöljük a termőföld feletti magántulajdon jog korlátozások nélküli visszaállítását. A föld feletti tulajdonjogot és a rendelkezési jogot az állami tulajdonba jutott területek esetében is vissza kell állítani.

24. Kiemelt jelentőségűnek tekintjük az egyházi földtulajdonok visszaszolgáltatását.

25. Igényeljük a községi erdők községi tulajdonba adását és a közbirtokossági tulajdonok visszaállítását.

26. Alapkövetelmény az egyéni gazdálkodás fejlesztése, versenyképességének erősítése, célszerű törvénykezéssel. Támogatjuk a legváltozatosabb társasági formák létrejöttét, a vállalkozói kapcsolatok kiépítését.

Stratégiai megoldásként szelektív állami támogatású mezőgazdaságot szorgalmazzunk.

27. A piacgazdaságnak társulnia kell a szociális biztonsággal. Elfogadhatatlannak tartjuk az életszínvonal további csökkentését, ezért sürgetjük a gazdasági centralizáció lebontását, a csődhelyzet megfelelő kezelését, az állami tőkével működő

gazdasági egységek működőképes részlegekre bontását, bérbe adását és fokozatos privatizálását.

28. Szükségesnek tartjuk a privatizációs törvény és a földtörvény magántulajdonjogot sértő rendelkezéseinek megszüntetését, a külföldi működő tőkének vegyes tulajdonú magánvállalkozásokba való bevonását.

29. Gazdasági programunk elvi alapja: a gazdasági megerősödés népcsoportunk etnikai és szociális biztonságának egyik kiemelt tényezője.

Oktatás, tudomány

1. Az oktatáspolitikai szervezési és működési elve az autonómia, a demokrácia és a sokszínűség legyen.

2. Iskoláinkban az oktatás és nevelés egyik fontos célja, a jó szakemberképzéshez szükséges alapok megszerzése mellett, a nemzeti identitás megőrzéséhez elengedhetetlen műveltség elsajátítása.

Ennek érdekében létre kell hozni az önálló anyanyelvű oktatási hálózatot: óvodákat, alsó- és középfokú iskolákat, illetve, ahol erre nincs lehetőség, tagozatokat, valamint felsőoktatási intézményeket. Induljon újra a Bolyai Egyetem. Külön figyelmet kell fordítani a szórványvidék anyanyelvű oktatási hálózatának fejlesztésére.

3. Iskoláinkban és az anyanyelvű tagozatokon a román nyelv és irodalom kivételével minden tantárgyat anyanyelven oktassanak, és teremtsék meg a feltételeket arra, hogy minden tanuló alaposan elsajátítsa saját nemzete történetét és kultúráját.

Ugyanakkor a román nyelv és kultúra átfogó ismerete érdekében külön programok és tankönyvek szükségesek. A nemzetiségi iskolákban a román és az idegen nyelveket magyarul tudó tanerők tanítsák.

4. Az oktatás állami, felekezeti és magánjellegű intézményekben történjék. Az anyanyelvű állami oktatás anyagi feltételeinek biztosítása az állam feladata legyen. Az egyházak, testületek, alapítványok, magánszemélyek joga minden szintű oktatási intézmény alapítása. A felekezeti és magánjellegű szakmai, líceumi és főiskolai oktatás kapjon állami támogatást.

Iskoláinkban a beiskolázási tervet a reális igényeknek megfelelően állítsák össze.

5. A líceumok, posztliceális iskolák és szakiskolák minden formájában legyen magyar nyelvű oktatás. Különös gondot fordítsanak a nemzetiségi oktatás számára szükséges tanerők képzésére és továbbképzésére.

6. Létfontosságúnak tartjuk a magyar nyelvű felsőoktatási hálózat megvalósítását, amely magába foglalja a Bolyai Egyetemet, beleértve az agrártudományi és műszaki oktatást, a Színművészeti Akadémiát, az Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemet, a Képzőművészeti és Zeneművészeti Intézetet, a különböző kollégiumokat. Diákjaink a líceumokba, szakiskolákba, kollégiumokba, főiskolákra és egyetemekre anyanyelvükön felvételizhessenek.

7. Továbbra is szükségesnek tartjuk a hitoktatást az alap- és középfokú oktatásban, az önkéntesség alapján.

A különböző felekezetek teológiai intézeteiben, főiskoláin, egyetemein képezzenek ki megfelelő számú lelképásztort és hitoktatót.

8. Hozzanak létre az Oktatás- és Tudományügyi Minisztériumban kisebbségi osztályt, amelyet egy államtitkár vezet, akinek fő feladata legyen anyanyelvű oktatási hálózatunk megszervezése, irányítása és ellenőrzése. Az oktatás demokratizálásának távlatában fontosnak tartjuk, hogy az oktatási intézmények autonómiája növekedjen, és ennek megfelelően mind az oktatói állások betöltése, mind pedig az oktatás ellenőrzése az oktatási intézmények igazgatóságának és iskolaszékének feladatkörébe kerüljön át.

9. A magyar nyelvű oktatás érdekvédelmét a szövetségen belül a Bolyai Társaság és az RMPSZ látja el. Szorgalmazzuk anyanyelvű módszertani központok létrehozását a szaktanácsadás biztosítása céljából.

10. Tegyük lehetővé, hogy a hazai és nemzetközi alapítványok és ösztöndíjak segítségével minél több diák, oktató és kutató jusson el külföldi egyetemekre, tudományos és más jellegű intézetekbe, továbbképzés és tapasztalatsere céljából. Az RMDSZ-hez csatlakozott szervezetek által kapott posztgraduális ösztöndíjak odaítéléséről a Bolyai Társaság, az EME és az EMT dönt, pályázati alapon.

11. A Bolyai Társaság, az EME és EMT irányítja, illetve szervezi meg a hazai posztgraduális tanfolyamokat, amelyeknek elvégzése után kiadott diplomákat vagy bizonyítványokat ismerjék el.

12. A diákok számára felajánlott ösztöndíjak elosztásakor az egyetlen kritérium az alkalmasság legyen. A Bolyai Társaság és az RMPSZ dönt pályázati alapon a felajánlott ösztöndíjak felhasználásáról és odaítéléséről. A Bolyai Társaságban az ifjúsági, illetve diákszervezetek részt vesznek az ösztöndíjak elosztásában.

13. Oktatásunk megfelelő színvonalának biztosítása érdekében működjék egy magyar tankönyvkiadó.

14. Az oktatás minősége érdekében ne akadályozzák az információ szabad áramlását és a külföldi szakirodalom hozzáférhetőségét.

15. A tovább-, illetve átképzés céljából biztosítani kell a szakismeretek oktatását anyanyelven, tekintettel a munkanélküliség várható következményeire.

16. A tudományos kutatás fejlesztése érdekében támogatni kell a magyar nyelvű tudományművelés intézményes és személyi kereteinek kiépítését.

A Bolyai Társaság, az Erdélyi Múzeum Egyesület (EME), az Erdélyi Műszaki Tudományos Társaság (EMT), a Romániai Magyar Közgazdászok Társasága (RMKT) és más magyar tudományos intézmények vagy társaságok működhessenek együtt a hazai és külföldi tudományos intézményekkel, állíthassanak össze kutatási programokat, új kutatási módszerek és technikák alkalmazásával. Tegyük közzé a tudományos kutatás eredményeit magyarul, románul, illetve nemzetközi érdeklődés esetén a megfelelő világnyelven is.

17. Magyar nyelvű műszaki és természettudományos könyv- és folyóirat-kiadás érdekében szorgalmazzuk alapítványok létrehozását.

18. A tudományos társaságok támogassák a műszaki alkotások megfelelő iparjogi védelmét.

19. Szükségünk van olyan tudományos intézetre, amely eleget tesz a romániai magyar nemzetiség önismereti igényeinek, rendszeres nyelvészeti, történelmi, néprajzi, társadalomtudományi és jogi kutatásokat folytat, beleértve az interetnikai, elsősorban a román—magyar kapcsolatok múltjának és jelenének vizsgálatát is.

Művelődés

Mivel a kultúra a nemzetiségi létünk identitásának alaprétege, kultúrpolitikánk legfőbb célkitűzése egyrészt nemzetiségünk kultúráteremtő képességének megőrzése és fejlesztése megfelelő intézményi keretek között, másrészt a hazai etnikumok művelődési értékeinek cseréje, az interetnikus partnerkapcsolatok kiteljesítése. Művelődési életünk biztosítéka a kulturális autonómia, és eszköze a kisebbségi társadalom önszerveződése.

Az önszerveződés normái a koppenhágai záródokumentum által is javasolt önkormányzat elvére épülnek. Ez egyfelől megköveteli még az első világháború után született kisebbségi kulturális szerződés előírásai értelmében a méltányos részt az állami, községi, városi és megyei költségvetésből, nemzeti közösség kulturális mozgalmainak támogatására, másfelől azt, hogy az önkormányzati szervek, amelyekben számarányuknak megfelelően részt vesznek a számbeli kisebbségek is, vállalják át a központi állami szervek hatáskörének egy részét az oktatásban, művelődésben.

1. Ezért a vegyes lakosságú vidékeken biztosítani kell a nemzeti kisebbségek tagjainak alkalmazását minden közművelődési, állami, területi szervben, elejét véve így minden kizárólagossági kísérletnek. Alkalmazzanak a művelődési minisztérium területi szakbizottságaiban nemzetiségi szakfelügyelőket, a művelődési házakban igazgatót és szakirányítókat, a könyvtárakban magyar anyanyelvű szakembert, a kulturális intézményekben magyar kutatókat és szakszemélyzetet, a népesség arányszámának megfelelően.

2. A kulturális autonómiát biztosító művelődési élet anyagi alapjának megteremtéséért a szövetség elvárja az állami alapokból való arányos részesedést, ugyanakkor ösztönzi a közösségi adakozó kedvet, s támogatja közművelődési társaságok, egyesületek, alapítványok létrehozását.

3. Ösztönözzük és ápoljuk az egyetemes magyar művelődési élettel fenntartott kapcsolatainkat, beleértve a külföldi és a magyar nemzeti kisebbségek intézményeit, a művelődési értékek folyamatos, kölcsönös cseréjét.

4. A kulturális autonómia szellemében ápoljuk az azonosságunkat szavatoló valamennyi művelődési ágazat sajátos hagyományait, gondoskodni kívánunk magas szintű műveléséről. Igyekszünk kiépíteni az ehhez szükséges intézményrendszert.

5. Támogatjuk az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületet (EMKE), amely művelődési életünket koordinálja, s egyben ellátja az érdekvédelmi feladatokat is.

6. Az RMDSZ síkraszáll a Nemzetiségi Kulturális Statútum megalkotásáért, amely államilag szavatolná a kulturális autonómia gyakorlását is, beleértve a nemzeti kisebbségek művelődési intézményrendszerének állami dotálását.

7. Mindezekből következik, hogy anyanyelvi intézményeink megőrzése mellett és újak létesítésének jogát fenntartva, síkraszállunk azért, hogy a vegyes lakosságú területeken az állami kulturális intézményekben is tegyék lehetővé a saját kultúránk művelését. Szavatolják:

— múzeumokban (történelmi, képzőművészeti, néprajzi) a nemzetiségi állagok megőrzését, gyarapítását, kiállítását a történelmi igazság jegyében, két- vagy háromnyelvű feliratozással;

— közkönyvtárakban a magyar állomány gyarapítását és használatát, a szakszerű kezeléshez szükséges, a nemzetiségek nyelvét jól ismerő szakszemélyzet alkalmazását, képzését, továbbképzését;

— a levéltárakban kutatóink, valamint az érdeklődők számára a romániai levéltárak teljes anyagának hozzáférhetőségét, és az elszállított állagok visszaszolgáltatását az eredeti tulajdonosaiknak, így a kimondottan magyar anyakönyvek, parókiális jegyzőkönyvek visszajuttatását jogos tulajdonosaiknak;

— egyenlő feltételek mellett a művelődési otthonok használatát a nemzeti kisebbségek művelődési tevékenysége számára;

— a műemlékvédelem terén arányos részesedést az állami alapokból a romániai magyar nemzeti kisebbségek múltjával kapcsolatos műemlékek gondozása és restaurálása érdekében;

— a műemlékeinkkel kapcsolatos döntések meghozatalakor a nemzetiségi szakemberek, így a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság véleményének figyelembe vételét.

8. A Nemzetiségi Kulturális Statútum írja elő, hogy a Művelődési Minisztérium hálózatában működő minden központi felügyelőségi szervben részt vegyen a romániai magyar nemzeti kisebbség képviselője, aki nyomon követi a kulturális autonómia elveinek gyakorlati alkalmazását, így a könyvtárhálózat munkájában, a könyvés és lapterjesztő tevékenységben, s minden olyan területen, amelyet eddig manipuláltak.

9. A művelődési életünkben megmutatkozó katasztrofális szakemberhiány leküzdésére létre kell hozni felsőoktatási rendszerünkben a népművelő szakot, ahol kiképezik művelődési életünk hivatásos irányítóit. Az RMDSZ kiáll az anyanyelvű zenész-, képzőművész-, színész-, rendezőképzés újjászervezése, bővítése mellett.

10. Szükségesnek tartjuk városaink és falvaink magyar elnevezésének, emlék- és kegyhelyeink eredeti megnevezéseinek és feliratainak visszaállítását, illetve használatát.

11. Ünnepeinken, összejöveteleinken szabadon akarjuk használni, az állami mellett, nemzeti jelképeinket.

12. Az RMDSZ szorgalmazza az életerős magyar könyvkiadók működési feltételeinek biztosítását. Részt kívánunk venni az államközi kulturális szerződésekben rögzített közös könyvkiadási és könyvcsererekciókban, abból kiindulva, hogy mindenkinek joga hozzájutni az ízlés- és értékpreferenciáinak és a szakmai szükségleteinek megfelelő könyvekhez és kiadványokhoz. Az anyanyelvű könyvkiadás támogatásáért az RMDSZ igyekszik mozgósítani anyagi alapjait, saját nyomda és könyvterjesztő hálózat kialakítása céljából.

13. Az RMDSZ elutasít bármilyen ideológiai vagy politikai cenzúrát. Minden eszközzel felkarolja azokat a törekvéseket, amelyek a demokratikus közvélemény elhallgattatása ellen irányulnak. Hozzájárul a romániai magyar sajtóstruktúra korszerű műszaki, anyagi alapjának megteremtéséhez, különös figyelmet fordít a nyomdászszakemberek képzésére. Az RMDSZ igyekszik létrehozni a szövetség magyar és román nyelvű sajtóorgánumát. Különös gondot fordít a romániai magyarság helyzetével és a szövetség munkájával kapcsolatos külföldi sajtótájékoztatás megszervezésére, idegen nyelvű tájékoztatókat szerkeszt és terjeszt.

14. Az RMDSZ következetesen harcol azért, hogy a központi és helyi rádió, televízió magyar adásai műsoridejét népszerű arányszámunknak megfelelő időtartamban állapítsák meg, szorgalmazza, hogy államközi szerződés révén váljék lehetővé Erdély központi és keleti övezetében is a szomszédos államok, a mi esetünkben a magyarországi televízió adásainak vétele.

15. Igényeljük a külföldi (elsősorban a magyar nyelvű) sajtótermékek, könyvek, hanglemezek, kazetták szabad előfizetését, illetve forgalmazását.

16. Az országos szakszövetségekben tevékenykedő hivatásos alkotóművészeink az RMDSZ keretében létrehozzák szakbizottságaikat, ezek ösztönzik a szabad értékalkotást, önkifejezést, és vállalják a közművelődési tevékenység szervezését.

Egyházak

1. Mivel az egyházak, sajátos szerepkörükön túl, az erdélyi magyarság évszázados hagyományokkal rendelkező, hiteles társadalmi szervezetei is, az RMDSZ szoros kapcsolatot kíván kiépíteni velük: fontosnak tartja az együttműködést, és állandó konzultációt kíván velük folytatni minden olyan területen, ahol ez szükséges, igényli az egyházak részvételét a döntések előkészítésében és meghozatalában.

Egyformán nyitott minden egyház és felekezet felé, tiszteletben tartja tagjainak — híveknek és felekezeten kívülieknek — lelkiismereti szabadságát. Sikraszáll a vallásszabadság teljes körű érvényesüléséért, az egyházak autonómiájának tiszteletben tartásáért.

2. Az RMDSZ támogatja a diktatúra idején elkobzott ingó és ingatlan egyházi vagyron (termőföldek, épületek, erdők, alapítványok, könyvtárak, irat- és levéltárak, kegytárgyak stb.) visszajuttatását jogos tulajdonosaiknak, a megszüntetett egyházi intézmények (iskolák, kórházak, aggmenházak, árvaházak, könyvtárak stb.) helyreállítását, tevékenységük feltételeinek biztosítását, valamint a szerzetesrendek újbóli szabad működését.

3. Szövetségünk a maga eszközeivel támogatja az egyházak hitoktatói, szeretet-szolgálati, oktatási, közművelődési munkálkodását.

4. Rendeljük a gyulafehérvári római katolikus érsekség joghatósága alá a temesvári, a nagyváradi és a szatmári egyházmegyéket. Az állam és a iași-i püspökség ne ellenezze és ne akadályozza a magyar nyelvű hitoktatást és lelkipásztori szolgálatot a moldvai csángómagyarok körében.

5. Az RMDSZ törvényes intézkedést vár el a következőkre nézve:
- szavatolják a vallásfelekezetek egyenlőségét;
 - helyezték hatályon kívül az 1948-as vallásügyi törvényt;
 - fogadják el a 15 elismert kultusz által kidolgozott vallásügyi törvényjavaslatot;
 - biztosítsák az egyházak számára a szubvenciót, az egyházak szolgálatában állók kapjanak állami fizetést;
 - tegyék lehetővé a hadseregben a lelkipásztori szolgálatot, felekezeti hovatarozás szerint;
 - lelkiismereti okok miatt tegyék lehetővé az alternatív katonai szolgálatot;
 - az egyházi építkezéseket csak közigazgatási engedélyekhez kössék, a célszerűségi szempontokat viszont csak az egyház állapíthassa meg;
 - az egyház nem üzleti tevékenysége legyen adómentes;
 - törvényesen biztosítsák a lelkigondozást a kórházakban, börtönökben és a katonaságnál;
 - az állam támogassa anyagilag az egyházi jellegű műemlékek állagmegőrző javítását és felújítását;
 - húsvét másodnapja legyen munkaszüneti nap azok számára is, akik nem a görögkeleti rítus szerint ünneplik meg a húsvétot.

Ifjúság

1. Az RMDSZ a romániai magyar ifjúságot a maga sorsának alakítására képes, jellegzetes arculatú társadalmi kategóriának tekinti. Az ifjúság saját képviselői a romániai Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetsége (a MISZSZ), a magyar egyetemi diákságot vagy szervezeteit országos szinten tömörítő Országos Magyar Diákszövetség (OMDSZ), amelyek önálló és független szervezetek. Az RMDSZ mindkettőt partneri társszövetségének tekinti; vállalja és szorgalmazza a velük való közös fellépést, elismerve ugyanakkor annak jogosságát, hogy az ifjúság saját céljait a saját maga által megválasztott úton és saját eszközökkel kövesse.

2. Az ifjúság országos szövetségei partnerek mind az RMDSZ tevékenységében, mind döntéseiben. Ennek értelmében az ifjúsági szervezetek tagjai — társadalmi jelentőségüknek megfelelően — részt vesznek az RMDSZ vezető testületeiben, minden szinten.

3. Az RMDSZ együttműködése az ifjúság országos szövetségeivel önrányított szövetségek kapcsolata formájában valósul meg, a kölcsönös tisztelet alapján, szorosan együttműködve a felmerülő problémák megoldásában.

4. Az RMDSZ a kollektív tagjaiként működő szervezeteket, egyesületeket arra ösztönözi, hogy mind nagyobb számban vonják be munkájukba a fiatalokat. Ugyanakkor szorgalmazza és támogatja a különböző arcélű ifjúsági szervezetek megalakítását, segíti munkájukat, hogy minél sokrétűbbé váljon a fiatalok szervezeti élete. Ennek jegyében az RMDSZ, a romániai magyarság érdekképviselői szerveként, minden szinten támogatja a diákok iskolán belüli önrendelkezésre irányuló tevékenységét (lásd: diáktanácsok, diákszövetségek), valamint a törvények megszabta keretek között

elősegíti azok létjogosultságának törvényes elismerését a román törvénykezésben és a közvéleményben. Ugyanakkor az RMDSZ elismeri a MAKOSZ-t (Magyar Középis-
kolások Szövetsége) mint a romániai magyar középis-
kolások érdekeinek képviselőjét.

5. Az RMDSZ ifjúságpolitikájának tulajdonképpeni értelme azon feltételek meg-
teremtésének elősegítése, amelyek mellett ifjúságunk társadalmi jelentőségének meg-
felelően vehet részt az ország politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális életében.

Az ifjúság társadalmi beilleszkedésének és hatótényezővé válásának záloga a sok-
oldalú, rugalmas, korszerű képzés biztosítása, a tanulmányaikat folytató, családalapí-
tó és pályakezdő fiatalok kiemelt anyagi, szociális támogatása, és természetesen az
egyéni kezdeményezéseket felkaroló és érvényesítő szervezeti keret, társadalmi, kö-
zösségi közeg létezése.

Ugyanakkor a beilleszkedés elképzelhetetlen az anyanyelvű oktatás, a sajátos és
korszerű identitástudat és a kulturális kibontakozás feltételeinek megteremtése nélkül.

Szociális és egészségügyi kérdések

1. Szociálpolitikánk legfőbb célkitűzése a létbiztonság megőrzése, a létminimum
biztosítása a jelenlegi átmeneti időszak általános elszegényedési körülményei között.
Szorgalmazzuk olyan gazdasági-szociális reformok bevezetését, amelyek enyhítik a
tömegekre nehezedő terheket. Szükségesnek tartjuk az RMDSZ keretén belül létre-
hozni saját szociális segélyhálózatunkat.

2. Küzdünk olyan politikai-gazdasági viszonyok kialakításáért, melyekben a mun-
kavállaló tisztességes bért kap, és a szellemi munka is teljes elismerést nyer. Szor-
galmazzuk a termelők és a fogyasztók érdekvédelmének a felvállalását. Bátorítjuk a
vállalkozói kezdeményezéseket, a kis- és középvállalkozásokat, amelyek új munkahe-
lyeket teremtenek. A növekvő munkanélküliség körülményei között szándékunkban
áll — az állam által szervezett átképzési lehetőségek mellett — szakmai tanfolyamo-
kat indítani. Szorgalmazzuk, hogy az ipari munkaerő-felesleg térjen vissza a mezőgaz-
daságba, ami enyhítené a munkanélküliséget, és élénkítené falvaink életét. Állandó fel-
adatunknak tekintjük a munkanélküli-segélyrendszer javítását, különös tekintettel az
elhelyezkedni nem tudó pályakezdőkre.

3. Az RMDSZ következetes család- és népességpolitikát szándékszik folytatni, an-
nál is inkább, mert a nagyméretű kivándorlás miatt számarányunk rohamosan csök-
ken. Felvilágosító munkát kell folytatnunk a gyermekvállalás, gyermeknevelés érde-
kében és az egykezés ellen, az egyre romló gazdasági körülmények között is. E célból
szorosan együtt kívánunk működni az egyházakkal, valamint oktatásügyi, egészség-
ügyi és jogi intézményekkel. Támogatunk minden olyan elképzelést, amely előnyöket
biztosít a gyermekes családoknak (kedvezményes adórendszer, előnyös, hosszú lejá-
ratú és kedvezményes kölcsönök, méltányosabb gyermektáppénzrendszer, 1—3 éves
fizetett gyermeknevelési szabadság, amit az anya vagy az apa egyaránt igénybe ve-
het stb.). Célunk, hogy a nők szabadon dönthessenek: hosszabb távon a kereső fog-
lalkozást választják-e, vagy a családjának szerepét vállalják. Az állam ismerje el nyug-
díjra jogosító munkaviszonyként a főhivatású anyaságot.

4. Lakáspolitikai alapelvünk a lakástulajdon biztonságának helyreállítása. Mindenkinek joga van az emberi létfeltételek minimumához, az önálló — a lehetőségekhez képest saját tulajdonú — lakáshoz. Ezért érdekeltté kell tenni az állami tulajdonban lévő lakások lakóit azok megvásárlásában. Elengedhetetlenek tartjuk az államosított családi ingatlanok reprivatizálását. Lakbértámogatást kell biztosítani azok számára, akik a növekvő lakbéreket képtelenek megfizetni. A kormányzat biztosítson hosszú lejáratú, kedvezményes kölcsönöket a fiatalok, pályakezdők számára, lakásvásárlás vagy lakásépítés céljából. Ésszerűnek tartjuk az elnéptelenedett falvak épületállagának vállalkozói közvetítéssel történő újrashozzását.

5. Felül kell vizsgálni társadalombiztosítási rendszerünket. A társadalombiztosítás ne legyen állami monopólium. Különös gondot kell fordítani a nyugdíjasokra: a minimális nyugdíjakat állandóan a létminimum felett kell tartani, bizonyos szintű alpnegyed mindenkit megillet, amit az eltérő teljesítményből adódó munkadíj egészítsen ki. Biztosítani kell a nyugdíjak reálértékének megőrzését. Szüntessék meg a politikai okokból indokolatlanul magas nyugdíjakat.

Elkötelezettek vagyunk az idős emberek problémáinak megoldásában, az anyagi életkörülményeik javításán túlmenően is. Óvjuk meg öregeinket az elszegényedéstől, elmagányosodástól, kilátástalanságtól. Ösztönözzünk minden olyan kezdeményezést, amely a társadalmilag rászorultak megsegítését szolgálja. Ez nemcsak állami, hanem egyházi, jótékonyági, esetleg magánjellegű is lehet. Szükségesnek tartjuk egy szociális védőhálózat kialakítását, a rászoruló, létminimum alatt élők, magukra maradt öregek, hátrányos helyzetűek számára, e célból szociális nővérképző iskolák létrehozását és teljes komfortú agglomerációk létesítését. A városi közszállítás legyen ingyenes minden 70 évnél idősebb állampolgár számára. Részesüljenek ingyenes szociális és gyógyszerellátásban az erre rászorulóak.

6. Az RMDSZ szorgalmazza az országos egészségügyi ellátás korszerűsítését, ezen belül sikrasszál a kisebbségi egészségvédelem fejlesztéséért. E célból érvényesíteni kívánja a beteg azon jogát, hogy lehetőség szerint anyanyelvén tárhassa fel panaszát orvosának. Tudatosítani kívánja az orvostársadalom minden tagjában, hogy az elkövetkező nehéz évek során erkölcsi kötelessége népének szolgálatában maradni. Szorgalmaz minden olyan alkotó törekvést, amelynek segítségével gátat lehet vetni az orvosok és főleg a fiatal orvosok elvándorlásának.

7. Egészségvédelmünk javításának érdekében az RMDSZ támogatja önszegélyző betegcsoportok létrejöttét, valamint az őket gondozó orvoscsoportok működését. Célszerűnek tartja egy, a kisebbségi lakosság területi eloszlásának, valamint a kor igényeinek megfelelő országos diagnosztikai és gondozási hálózat kialakítását, egyházi, valamint karitatív segédlettel; továbbra is szorgalmazza az egyházi kórházak visszaállítását.

8. Az RMDSZ szerint egészségvédelmünk jelenlegi súlyos hiányosságai megoldhatatlanok egy hatékony önkénteshálózat kialakítása nélkül, amely az orvosi kar, valamint az egyházak védnöksége alatt működne. Ennek feladatai közé tartozna a magányos betegek gondozása, a betegek lelkipogondozása, a modern családtervezés kérdéseinek tisztázása, valamint a szenvedélybetegségek elleni küzdelem.

Környezetvédelem

1. Szövetségünk kifejezi alapvető érdekeltségünket ökoszisztémáink természeti egységének és egyensúlyának megőrzésében, újabb természetvédelmi területek létesítésében.

2. Az RMDSZ olyan környezetvédelmi intézkedéseket támogat, amelyek összhangban vannak az ide vonatkozó nemzetközi normákkal és egyezményekkel. E célból sürgeti a Kárpát-medence ökológiai egyensúlyának megőrzésében érdekelt államok együttműködését, az erre vonatkozó államközi egyezmények aláírását és betartását, valamint újabbak kidolgozását.

3. Támogatjuk egy, a parlamentnek alárendelt Országos Környezetvédelmi Hatóság felállítását, amely a területi (megyei) Környezetvédelmi Felügyelőségeken keresztül hatékonyan ellenőrzi környezetünk minőségét, és hathatósan őrködik a környezetvédelmi normák betartása felett. A bioszféra-rezervátumok és nemzeti parkok esetében javasoljuk az Országos Környezetvédelmi Hatóságnak alárendelt igazgatóságok létrehozását, melyek ezen létesítmények adminisztratív, tudományos és turisztikai problémáinak megoldására hivatottak. Nem értünk egyet azzal, hogy a környezetvédelmi feladatokat valamely minisztériumi hivatal hatáskörébe utalják, ez az intézkedés ugyanis alkalmat ad arra, hogy a mindenkori kormány ezt a hatóságot alárendelje gazdasági elképzeléseinek. A környezetvédelmi szempontok mérlegelése és érvényesítése előzze meg a gazdasági döntéseket.

4. Égetően sürgősnek tartjuk egy új európai szintű környezetvédelmi törvény kidolgozását. Ennek a törvénynek tükröznie kell az élő és élettelen rendszerek között fennálló összefüggést és dinamikus egyensúlyt. Egységes egésként védelmezzük az atmoszférát, hidroszférát, litoszférát, azok vízi és szárazföldi élővilágával együtt. Ennek megfelelően kell helyreállítani az ember és környezet között megbomlott biológiai egyensúlyt is, környezetkímélővé téve a termelést, humanizálva a mesterséges urbanus környezetet. A törvény erejével kötelezővé kell tenni:

— A környezetvédelmi tanulmányok elvégzését bármely ipari vagy mezőgazdasági létesítmény felépítésének jóváhagyása előtt, annak érdekében, hogy elkerüljük az ökológiai rendszerek károsítását.

— Hulladékszegény, környezetkímélő technológiák kutatását, kidolgozását és használatát, a szennyező ipari egységek működésének felülvizsgálatát.

— Az ásványi és általában a természeti kincsek racionális felhasználását.

— A mezőgazdaságban lehetőség szerint a természetes növénytermesztést, valamint az erdőgazdaságban a tartamos eljárásokat.

— Olyan tájvédelmi programok kidolgozását, amelyek hathatós védelmet nyújtanak történelmi, művi környezetünk számára; a nemrég még pusztulásra ítélt falvaink, községeink, történelmi városrészeink, kastélyaink, templomaink, régi gazdasági épületeink és ipari műemlékeink állagának megvédését.

— Újabb nemzeti parkok, rezervátumok és tájvédelmi körzetek létrehozását, a veszélyeztetett fajok feltérképezését és védelmezését.

— A mérgező anyagokra, a zaj- és sugárvédelemre vonatkozó normák kidolgozását és ezek betartását a termelés minden területén.

— A környezetvédelmi normákat megszegőkkel szemben a szigorú büntetést.

5. Az aktív környezetvédelmi magatartásforma kialakítása feltételezi az ökológiai nevelés kiterjesztését az óvodától az egyetemig. Az RMDSZ e cél érdekében felhasználja mind az intézményes kereteket, mind a tömegtájékoztatás nyújtotta lehetőségeket.

Vezessék be az iskolai oktatásban az ökológiát mint önálló tantárgyat, a környezetvédelemre vonatkozó fejezetekkel. Biztosítani kell a megfelelő szakemberképzést az ökológiai oktatás hatékonnyá tétele érdekében, felhasználva a hazai és nemzetközi alapítványok segítségét, különböző ösztöndíjakat. Lehetővé kell tenni — a külföldi továbbképzés formájában is — a nemzetközi szintű tájékozódást.

Intézményes kapcsolatok

1. Az RMDSZ a romániai magyarság érdekvédelmét és közképviselését a különböző autonóm területi, politikai, társadalmi, szakágazati (RMKT, RMGE, EMKE, EME, EMT, RMPSZ, a csángómagyarság szövetségei, Bolyai Társaság stb.) szervezetekkel és azokat minden téren támogatva látja el.

Az RMDSZ támogatja szervezeteinek együttműködését a megfelelő román és külföldi szervezetekkel.

2. A szövetségnek határozott szándéka, hogy szorosan együttműködik az országban élő más nemzeti kisebbségek érdekvédelmi szervezeteivel, kezdeményezi, hogy egyes kérdésekben közös állásfoglalást alakítsunk ki.

3. A szövetség nem kötelezi el magát feltétel nélkül semmilyen politikai szervezet mellett. Az RMDSZ-nek az ország politikai pártjaihoz, valamint a kormányhoz való viszonyát elsősorban az szabja meg, hogy ezeknek milyen a hozzáállása az ország demokratizálódási folyamatához, ezen belül a nemzeti kisebbségi jogok biztosításához, az 1989. december előtti rendszerhez, nemkülönben a decemberi tömeggyilkosságokért felelősök példás megbüntetéséhez. Fenntartjuk az építő párbeszédet velük, elfogadva a pártokkal a koalíciós lehetőségeket is. Ugyanakkor határozottan visszautasítunk bármilyen párt részéről jövő alaptalan támadást.

4. A szövetség az általa kijelölt vagy a választásokon indított, a központi államhatalmi és a helyhatósági szervekbe bekerült tagjain keresztül részt kér a hatalomból. Szükségesnek tartja, hogy a helyi és központi államhatalmi közigazgatási szervekbe az RMDSZ javaslatának figyelembe vételével nevezzék ki a magyar tisztségviselőket.

5. A parlamentbe beválasztott képviselőink az RMDSZ célkitűzéseivel összhangban álló törvényhozói tevékenységet fejtsenek ki.

6. Szoros kapcsolatot tartunk fenn anyanemzetünkkel, a más országokban élő magyar kisebbségekkel, Európa más nemzeti közösségeivel. Adott esetben csatlakozunk a különböző nemzetközi demokratikus szervezetekhez és szövetségekhez.

7. Az RMDSZ arra törekszik, hogy a Romániában élő magyar nemzeti kisebbség képviselőjeként érdemben hozzájáruljon a környező országokkal kiépítendő jószomszédi viszony megszilárdításához, a közép-kelet-európai népek kulturális és politikai közeledéséhez, ezzel is hozzájárulva az össz-európai integrálódáshoz. Támogatjuk a különböző országok települései, így a testvérfalvak, -városok és -megyék közötti kap-

esolatteremtést. Ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy a romániai magyar nemzeti kisebbség, mind intézményes, mind a személyi kapcsolatok révén, kötődjék az összmagyarsághoz. Ennek egyik fontos eszköze a kolozsvári magyar főkonzulátus visszaállítása.

8. A szövetség tevékenykedik a helsinki folyamat kibontakozásáért, támogatja a kisebbségvédelem európai chartájának kidolgozását és elfogadását, kiépíti nemzetközi kapcsolatait, képviselteti magát a nemzetközi fórumokon, a nemzetiségi ügyeket érintő rendezvényeken. Mivel az RMDSZ a nemzetiségi kérdést nem tekinti kizárólag belügynek, fenntartja magának azt a jogot, hogy tájékoztassa a nemzetközi közvéleményt, a nemzetközi intézményeket a romániai magyarság helyzetéről, beleértve ebbe azokat a sérelmeket, amelyeket a hazai hatalmi szervek nem orvosolnak.

Brassó, 1993. január 16.

Elfogadta az RMDSZ III. kongresszusa.

RMDSZ Közlöny 1993. 4. sz. 1—8.

16.

A Szövetségi Képviselők Tanácsának működési szabályzata

(Részletek)⁴

I. A tanács megalakulásáról

1.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa (a továbbiakban tanács) a Romániai Magyar Demokrata Szövetség döntéshozói jogkörrel felruházott vezető testülete két kongresszus között.

2.

A tanácsot a szövetségi elnök hívja össze a választást követő 9 napon belül.

3.

1. A szövetségi, valamint önkormányzati képviselők megbízólevelüket a területi szervezetektől, illetve a Területi Önkormányzati Konferenciáktól kapják. Nem szükséges a megbízólevelél, amennyiben a területi szervezet írásban közli a Szabályzat-felügyelő Bizottsággal a megválasztottak névsorát. Mind a megbízólevelnek, mind a

⁴ A működési szabályzathból a hárszabály jellegű rendelkezéseket nem közöljük.

listás közlésnek tartalmaznia kell a megválasztás módját, illetve a választásra vonatkozó határozat betartását.

2. A képviselők és szenátorok mandátumukat parlamenti igazolványukkal bizonyítják.

4.

1. A mandátumokat az első ülés kezdetekor a Szabályzatfelügyelő Bizottság 5 tagjából legalább 3 hivatott ellenőrizni és igazolni. Ha a Szabályzatfelügyelő Bizottságnak nincsen jelen 3 tagja, a szövetségi elnök nevezi ki a legkevesebb 3 tagú mandátum-ellenőrző bizottság hiányzó tagjait, a szövetségi képviselők közül.

2. A tanács munkálatait csak a mandátumellenőrző jelentés elhangzása után kezheti meg.

5.

1. A tanács alakuló ülését a szövetségi elnök nyitja meg.

2. Az alakuló ülésen a mandátumvizsgáló bizottság által igazolt szövetségi képviselők nyílt szavazással megalakulnak nyilvánítják a tanácsot.

6.

1. Az igazolt mandátum személyre szóló, nem ruházható át, és a következő választásig érvényes.

2. A mandátumát elvesztő képviselő helyettesítéséről a szövetségi választásokról szóló határozat rendelkezik.

7.

A tanács első ülését, az Állandó Bizottság, illetve a tanács elnökének megválasztásáig, a szövetségi elnök vezeti, a vendéglátó területi szervezet megbízottja segítségével.

8.

Az alakuló ülésen kötelező:

- a) az ülés rendjének meghatározása;
- b) a tanács elnökének, alelnökeinek és titkárainak megválasztása;
- c) az ügyvezető elnök megválasztása és az alelnökök megerősítése;
- d) határozathozatal az állandó szakbizottságok létrehozásáról. Az alakuló ülésen kötelezően létre kell hozni legalább a költségvetési, valamint az önkormányzati állandó szakbizottságot.

II. A tanács működéséről

9.

1. A tanács rendes és rendkívüli ülésekre hívható össze.

2. A tanács rendes ülésszakon legalább háromhavonta, de évente legalább ötször ül össze és tagjai 3/5-ének jelenlétében határozatképes.

3. Mind a rendes, mind a rendkívüli üléseket a szövetségi elnök hívja össze, a tanács Állandó Bizottságának, de legalább elnökének konzultálásával.

(...)

III. A tanács üléseiről és tanácskozási rendjéről

16.

A tanács üléseinek napirendjét és időtartamát az Állandó Bizottság javasolja, és a tanács szavazás útján dönti el.

17.

A tanács Állandó Bizottságának, a Szövetségi Egyeztető Tanácsnak, illetve a szövetségi képviselők egyötödének írásbeli kérésére a szövetségi elnök köteles a tanács rendkívüli ülését összehívni. A kérelemben az összehívás indokát, a javasolt időpontot, helyet és napirendet meg kell jelölni.

18.

1. A tanács ülésein az Ügyvezető Elnökség kötelező módon részt vesz, és tanácskozási joga van.

Tanácskozási joggal részt vehetnek:

- a) a szövetségi elnök,
- b) az RMDSZ tiszteletbeli elnöke,
- c) a Szövetségi Egyeztető Tanács elnöke,
- d) a szövetségi elnök vagy a frakcióvezetők által meghívott szakértők.

IV. A tanács Állandó Bizottságáról

19.

A tanács, üléseinek előkészítésére, munkálatainak levezetésére és határozatainak életbeléptetésére — munkálkodásának teljes idejére — elnökből, három alelnökből és három titkárból álló Állandó Bizottságot választ.

(...)

V. Az állandó szakbizottságok és időszakos bizottságok működéséről

29.

A tanács saját kebeléből bizottságokat hoz létre legalább a költségvetés (gazdaság és pénzügy), önkormányzat, tanügy és kultúra, emberi jogok és szociális problémák, valamint a kül- és belpolitika témakörében. Szakbizottságok létrehozhatók más munkaterületen is.

30.

Konkrét problémák megoldására időszakos bizottságok is létrehozhatók. A bizottságot létrehozó határozatnak tartalmaznia kell a bizottság pontos feladatát és munkája elvégzésének határidejét.

(...)

VI. A frakciókról

40.

A tanácson belül a képviselők frakciókba tömörülhetnek.

41.

1. Bármely frakció létrehozásához és működéséhez legkevesebb tíz képviselő aláírásával igazolt támogatása szükséges. A frakciók, megnevezve a frakcióvezetőt, írásban jelentik be létüket az Állandó Bizottságnak.

2. A frakcióból való kilépést, illetve más frakcióba való belépést az érdekelt képviselő köteles írásban bejelenteni az Állandó Bizottságnak.

3. Amennyiben egy frakció taglétszáma tíz alá csökken, a frakció nem létezőnek tekintendő.

42.

Az operatív döntéshozás érdekében a tanács elnöke bármikor szünetet rendelhet el avégből, hogy az Állandó Bizottság, a frakcióvezetők, a szövetségi elnök, valamint az ügyvezető elnök esetleg az illetékes ügyvezető alelnök konszenzusos megoldást próbáljanak kidolgozni.

VII. Az Egyeztető Kerekasztalról

43.

1. Az egyeztető kerekasztal a konszenzusos döntések elérésének fóruma.

2. A tanács lehetőleg konszenzusos döntései elérése érdekében működik az Egyeztető Kerekasztal, melynek összeülését kezdeményezheti a tanács elnöke, valamint az Egyeztető Kerekasztal bármely két tagja.

44.

Az Egyeztető Kerekasztal kizárólag a frakciók egy-egy képviselőjéből áll. Minden frakciómegbízott maximum két tanácsadó segítségét veheti igénybe.

45.

A kerekasztal döntéseit kizárólag konszenzussal hozza.

46.

A kerekasztal fölkérheti valamely meghívott RMDSZ-tisztségviselőt ülése levezetésére. Egyébként az üléseket rotációs elv alapján, sorshúzással kijelölt személy vezeti.

47.

A kerekasztal üléseiről jegyzőkönyv készül.

48.

Az ülésvezető köteles gondoskodni arról, hogy az ülés jegyzőkönyve, a konszenzussal hozott döntésekkel együtt a legrövidebb időn belül eljusson a tanács Állandó Bizottságához.

VIII. A határozathozatalról

49.

1. A tanács határozatait az Ügyvezető Elnökség által kidolgozott és benyújtott határozattervezetek, valamint az alapszabályzatban feljogosítottak határozatjavaslatai alapján hozza, miután azokat az illetékes állandó szakbizottság véleményezte.

2. Amennyiben valamely állandó szakbizottság él határozatjavaslati jogával, azt az Ügyvezető Elnökségnek kell véleményeznie.

50.

Sürgős esetben, ha a fenti véleményezésre nincs kellő idő, mind a határozatjavaslatot, mind a határozatkezdeményezést az Egyeztető Kerekasztal véleményezi.

51.

A tanács döntéseinek megnyilvánulási formái:

- a) organikus határozatok,
- b) egyszerű határozatok,
- c) elvi állásfoglalások.

(...)

65.

1. A tanács üléseiről szó szerinti jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyvet az elnök és a soros titkárok írják alá.

2. A felolvasott iratokat a jegyzőkönyvhöz eredetiben csatolni kell.

3. Az elnökség gondoskodik arról, hogy a jegyzőkönyvet 10 napon belül minden frakcióvezetőnek és állandó szakbizottsági elnöknek eljuttassa.

IX. Az interpellációról és kérdésfeltevési jogról

66.

1. A tanács tagjai interpellációt intézhetnek az Ügyvezető Elnökséghez.

2. A tanács tagjai a szövetségi elnökhöz, az Ügyvezető Elnökséghez, a Szövetségi Egyeztető Tanács elnökéhez és az RMDSZ parlamenti csoportja tagjaihoz kérdéseket intézhetnek a feladatkörükbe tartozó minden ügyben.

3. A képviselői kérdést legkésőbb az ülés megkezdése előtt kell benyújtani, írásban, a megkérdezettnek illetve a tanács elnökének.

(...)

X. Átmeneti és záró rendelkezések

70.

A romániai magyarság belső választási rendszerének kidolgozásáig, illetve az ezen alapuló Szövetségi Képviselők Tanácsa megalakulásáig:

1. Az SZKT- tagság megszűnik:
 - a) elhalálózással,

b) lemondással.

2. A megüresedett helyek feltöltése a következő módon történik:

a) A viselt tisztség alapján tanácsi tagságot nyerők (a parlamenti csoport tagjai, a területi szervezetek elnökei vagy politikai alelnökei, valamint a társult szervezetek és pártok képviselői) automatikusan, az elnyert tisztség igazolásának a függvényében. Amennyiben egy területi, vagy társszervezet elnöke, vagy politikai alelnöke más minőségben tagja a tanácsnak, az illető szervezetnek jogában áll még egy alelnökét delegálni, amely delegáláshoz külön megbízólevél szükséges.

b) A Területi Önkormányzati Konferenciák küldöttei az ott meghatározott módszer szerint, azaz vagy az előző konferencia listáján következő automatikusan, vagy újabb ülésén dönt az illető Területi Konferencia.

c) Kijelölt képviselők esetében a megbízó testület általi megbízólevéllel.

3. Azt a képviselőt, aki lemondott, ugyanabban a választási ciklusban nem lehet újra jelölni.

(...)

1993. február

RMDSZ Közlöny 1993. 5. sz. 3—5.

17.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség memoranduma Románia felvételéről az Európa Tanácsba

1989 decemberében Romániában bukott meg a legkeményebb diktatúra. Annak ellenére, hogy a politikai pluralizmus, a piacgazdaság, a jogállamiság kritériumrendszerének több eleme létrejött, ezzel párhuzamosan a társadalomban olyan jellegű változások mentek végbe, amelyek inkább a visszarendeződést, semmint a jogállam tényleges létrejöttét szolgálják. A mélyülő politikai-társadalmi-gazdasági válságban a hatalom, belső és külső hitelének erősítése érdekében, az Európa Tanácsba való felvételre összpontosít.

Az RMDSZ fontosnak tartja Románia jogrendjének, társadalmi struktúráinak közelítését az európai normákhoz, az ország integrációs törekvéseinek a sikerét. Szövetségünk véleménye szerint azonban Románia mindaddig, amíg jogrendjében a szükséges változtatásokra nem kerül sor, és amíg alapvető intézményeinek működése nem kielégítő, az Európa Tanács-tagság feltételeit lényegileg nem teljesíti.

Memorandumunk célja: megfogalmazni a romániai magyarság mintegy kétmillió közössége érdekeit képviselő RMDSZ-nek az általános jogrenddel — beleértve a kisebbségvédelmet — kapcsolatos észrevételeit, és kifejezésre juttatni javaslatait.

Románia jogrendjével kapcsolatos főbb kifogások

A romániai társadalom átalakulásával, a politikai struktúrákkal és a jogrenddel kapcsolatosan az alábbi főbb kifogásokat fogalmazzuk meg:

1. A politikai pluralizmus esélyegyenlőtlenséggel társul: állami pénzügyi támogatás híján még a parlamenti képviseléssel rendelkező politikai pártok és mozgalmak is hátrányos helyzetben vannak a hatalmon lévő párttal szemben.

2. A román politikában elsődrendű legitímációs tényezővé a felfokozott nacionalizmus lépett elő. A hatalom megtűri, sőt olykor bátorítja a szélsőséges nacionalista pártok működését. Megjelentek az ország politikai erőterében a legionárius (fasisztoid) mozgalmak, és ezek a politikai folyamatok nem csupán potenciális, de bizonyíthatóan reális veszélyt jelentenek a romániai demokráciára.

3. Romániában 1918 óta a nemzeti hegemoniára való törekvés érvényesülése a közélet minden területén — közigazgatás, igazságszolgáltatási intézmények, állami gazdasági szféra — a kisebbségi elem vezetésből való kiszorítását eredményezte.

4. Az elektronikus médiát ellenőrző Audiovizuális Tanács a politikai többség akaratát képviseli (tagjai közül kettőt az államfő, hármat a kormány és hatot a parlament nevez ki), a televízió ekként az aktuális politikai hatalom manipulációs eszközévé vált. E helyzet, az életszínvonal rohamos csökkenése mellett, a szellemi élet tudatos háttérbe szorítását eredményezte, szinte lehetetlenné téve a kommunizmus legsúlyosabb örökségének felszámolását, az elszemélytelenített tömegek mentalitásának megváltoztatását.

5. Az igazságszolgáltatás területén megnyilvánuló diszkrimináció egyik bizonyítéka, hogy koncepciós perek eredményeként (az 1989. decemberi Hargita megyei, illetve az 1990. márciusi marosvásárhelyi események nyomán) kizárólag kisebbséghez tartozó személyeket (magyarokat, cigányokat) ítélték el.

6. A decentralizáció alkotmányos elve a gyakorlatban nem érvényesül. Helyi költségvetési törvény hiányában a helyi közigazgatás (önkormányzat) a központi hatalom kiszolgáltatottja.

7. A magántulajdonhoz való jog szavatolását, amelynek alkotmányos alapelvnek kellene lennie, Románia alaptörvénye sarkalatos törvényekre bízta (41. szakasz).

8. Azon államosított földek visszaszolgáltatását, amelyek egykor kisebbségek lakta települések tulajdonát képezték, diszkriminatív módon az 1991-es földtörvény nem szabályozza.

9. A gazdaság jogi szabályozottságának alacsony szintje tovább fokozza a gazdaság alanyai között ma már meglévő esélyegyenlőtlenségeket, a fokozódó infláció és munkanélküliség okozta általános elszegényedés közepette statisztikailag kimutatott tény, hogy a munkanélküliség elsősorban a szórványban élő kisebbségeket sújtja.

10. Az alkotmány a nemzeti kisebbséghez tartozó mintegy hárommillió állampolgár másodrendűségét sugallja, diszkriminációs, illetve asszimilációs szándékról tanúskodik, tételesen megfogalmazva, hogy Románia egységes nemzetállam (1. szakasz), kizárólag a román nemzet államalkotó tényező (4. szakasz), és az állam egyedüli hivatalos nyelve a román nyelv (13. szakasz). Ezen szakaszok megváltoztatását az alkotmány tiltja.

11. A nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésére és fejlesztésére vonatkozó alkotmányos alapelv érvényesítését a román alaptörvény nem garantálja (6. szakasz). Az alkotmányosan megfogalmazott jogokat egyrészt leszűkítik hatályos törvények, másrészt érvényesítésüket akadályozza az idevágó törvények hiánya.

12. Az igazságügyi eljárások nyelve kizárólagosan a román. A hivatalos nyelvet eléggé nem ismerő személyek számára tolmács alkalmazható, ám hatóságilag ezt ingyenesen csak büntetőperек esetén biztosítják. A helyhatósági tanácsok ülésein kötelező a román nyelv használata akkor is, ha a tanács valamennyi tagja egyazon kisebbségi közösség nyelvét beszéli. Az állampolgárok folyamodhatnak — szóban és írásban — anyanyelvükön a helyhatóságokhoz, ám az írásbeli beadványt hiteles román nyelvű fordításnak kell kísérsnie, ami egyértelműen az anyanyelv használatának korlátozását jelenti.

13. A romániai oktatás feltételrendszere korszerűtlen, miniszteri rendelet korlátozza a tanerők ideiglenes külföldre távozását, akár továbbképzésre is. A kisebbségek számára anyanyelvű szakképzés nem létezik. A közel kétmillió magyar kisebbség nem rendelkezik önálló felsőoktatási intézménnyel. Az 1959-ben gyakorlatilag megszüntetett, ám jogilag még mindig létező, önálló magyar tannyelvű Bolyai Egyetemet nem indították újra.

14. Az államosított egyházi javak visszaszolgáltatásában megnyilvánuló diszkrimináció a nemzetiségi és vallási kisebbségek ellen irányul.

15. Az alkotmány értelmében az állam támogatja a kisebbségben élő románok intézményes kapcsolattartását az anyanemzettel, de ugyanezt nem fogalmazza meg a Romániában élő kisebbségek számára.

Szükségszerű változások Románia jogrendjében

Jogállamiság és demokrácia csak ott alakulhat ki, ahol minden egyén és minden közösség egyenlő jogokat élvez. A kisebbségi jogokat korlátozó, felsorolt jogszabályok megváltoztatása elengedhetetlen feltétele a romániai magyarság számára elfogadható megoldásnak, a demokratikus román állam keretében közösségünk belső önrendelkezési joga biztosításának.

Fontosnak tartjuk és igényeljük

- A. a politikai pártok arányos költségvetési támogatásának törvény általi biztosítását;
- B. a sajtószabadság és a közszolgálati médiák függetlenségének törvény általi szavatolását;
- C. a helyi közösségek és közigazgatás anyagi függetlenségének megteremtését, megfelelő költségvetési törvény elfogadását;
- D. a magántulajdon sérthetlenségének alkotmányos biztosítását;
- E. a piacgazdaság működését meghatározó törvényes keretek mielőbbi megteremtését;

- F. a nemzeti kisebbségek államalkotó tényezőként való elismerését, az állampolgárok közötti egyenlőség alkotmányos elvének tényleges megvalósításaként;
- G. a nemzeti kisebbségekkel szembeni pozitív diszkrimináció elvének jogi biztosítását, az elfogadott nemzetközi egyezmények szellemében;
- H. az Európa Tanács 1201-es és 1203-as ajánlásainak figyelembevételével a nemzeti kisebbségek helyzetét általánosan szabályozó törvény elfogadását, amely biztosítja jogukat nyelvi, kulturális, vallási önazonosságuk megőrzéséhez, fejlesztéséhez;
- I. olyan államhatalmi struktúra — minisztérium, államtitkárság — létrehozását, amelynek feladata a kisebbségi intézményhálózat felügyelete, kisebbségi irányítás alatt;
- J. a nemzeti kisebbségek anyanyelvének szabad használatát a magán- és közéletben, a többnyelvű feliratok helyzetének megnyugtató szabályozását;
- K. olyan oktatási törvény megalkotását, amely szavatolja az önálló, kisebbségek által irányított anyanyelvi iskolahálózat kiépítését minden szinten és formában;
- L. az anyanemzettel való szabad kapcsolattartás és információcsere biztosítását a Romániában élő kisebbségek számára;
- M. a jogtalanul elkobzott egyházi javak teljes mértékű visszaszolgáltatását;
- N. a politikai okokból államosított, kisajátított és elkobzott magántulajdonok visszaszolgáltatását, vagy az érintett személyek méltányos kárpótlását.

IGÉNYELJÜK, hogy Románia aláírja és ratifikálja az Európa Tanács okmányait, elsősorban:

- az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezségokmányát és kiegészítő jegyzőkönyveit,
- az Önkormányzatokról szóló Európai Chartát és a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját.

Állásfoglalásunkban, miként rendre jeleztük, az európai normarendszert vettük alapul; meggyőződésünk, hogy figyelembevétele, Románia jogrendjébe való beépítése elősegíti az ország bekapcsolódását az európai integrációs folyamatokba, növelvén a térség stabilitását. Ily módon egy demokratikus értékekkel rendelkező új tagállam az Európa Tanács tekintélyét növeli.

Kolozsvár, 1993. augusztus 26.

*Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök*

Magyarország és Európa 1993. 3. sz. 88—91.

Állásfoglalás (A „Neptun-ügyről”)

Az SZKT szeptember 25-i ülésén a tiszteletbeli elnök és a politikai alelnök helyzetelemzése, valamint Tokay György és Borbély László képviselők beszámolója és a frakciók állásfoglalásai alapján megállapította, hogy az amerikai PER⁵ által szervezett és támogatott — köztük a gerzensee-i és a neptuni — megbeszéléseken az RMDSZ 3 közismert politikusa: Frunda György szenátor, Tokay György és Borbély László képviselők mandátum nélkül, személyre szóló meghívás alapján vettek részt, és tárgyaltak a hatalom képviselőivel, ami következményeivel jelentős politikai károkat okozott a szervezetnek.

Ezek a megbeszélések előzményeikkel és következményeikkel egyetemben nem morális, hanem politikai ügynek minősülnek.

A PER-folyamat lehetőséget teremtett a hatalomnak arra, hogy belső RMDSZ-irányzatok preferálásával kísérletet tegyen szervezetünk megosztására. Olyan politikai stílus állandósulásának veszélye jelent meg az RMDSZ-ben, amely eltekint a legitim képviselet szabályaitól, a belső döntéshozói illetékességektől.

Tehát újlag igazolódott, hogy a hatalommal való tárgyalás kívánatos formája a már többször ajánlott kerekasztal-megbeszélés. Szorgalmazni kell annak megszervezését.

Az SZKT szükségesnek tartja a tárgyalási mandátumok, felhatalmazások és beszámolók olyan rendszerének a bevezetését, amely megakadályozza hasonló helyzetek kialakulását, és megvédi az RMDSZ-t szabálytalan eljárások okozta politikai károktól és nemkívánatos befolyásoktól.

Marosvásárhely, 1993. szeptember 26.

Szövetségi Küldöttek Tanácsa

RMDSZ Közlöny 1993. 7—8. sz. 2.

Nyilatkozat

A hatalomnak az anyanyelvi oktatás visszaszorítására és az etnikai összetétel erőszakos megváltoztatására tett újabb kísérleteiről

Augusztus 8-án a Román Televízió Hitélet című műsorában a Har-Kov-jelentésre emlékeztető hangvételi film került bemutatásra. E műsort két nap múlva a „közön-ség kérésére” megismételték. A történelemhamisítás és a tömbmagyarság elleni uszítás iskolapéldája volt ez az adás. Ugyanakkor egyértelműen előkészítette a talajt bizonyos majdani lépésekre, melyeket a magyarok erőszakos beolvasztására készülnek tenni. A szándék annál nyilvánvalóbb, mivel az anyag a Kovászna megyei prefektúra támogatásával készült.

Lerombolt templomokról, elűzött papokról, megfélemlített és beolvasztott románokról, azaz a magyarság „évezredes bűneiről” szóltak a képsorok. Elhangzott az az állítás is, hogy a székelyek több mint fele elmagyarosított román.

Néhány hét múlva, éppen akkor, amikor Lumiere asszony Kovásznán ebédelt, e „dokumentum” kommentárjára került sor, ugyanazon műsor keretén belül. Négy történész bizonygatta, hogy a Székelyföldön mindig is románok éltek. Legfeljebb a grófok voltak magyarok, a lakosság neve is (Oláh, Boér) azt igazolja, hogy a jelenlegi lakosok legalább 40%-a elmagyarosított román.

Tiszta és világos volt, hogy a cél újból érvénybe léptetni az 1924. július 26-án elfogadott tanügyi törvény hírhedt 8. paragrafusát, mely előírta, hogy azok a román származású polgárok, akik anyanyelvüket elfelejtették, gyermekeiket csak román iskolába adhatják. Ezen előírásnak, valamint a 159. paragrafusnak — mely a kultúróna intézményét vezette be — köszönhetően, 1936-ra egész Háromszéken állami iskolában már csak egy magyar tagozat működött. Csík, Maros és Aranyostorda megyékben egy sem.

Azok, akik csak spekulációnak hitték e reálisnak tűnő veszélyt, rövidesen meggyőződhettek, hogy egyáltalán nem az, hiszen néhány nap múlva Bukarestből érkezett tanfelügyelők hozzáláttak a gyermekek neveinek elemzéséhez. Röviddel azután pedig, hogy Románia zöld utat kapott az ET⁶ felé, Kovászna megye prefektusa az 52/1993-as számú rendelettel próbálta kötelezni a tanfelügyelőséget arra, hogy a megye minden településén, függetlenül attól, hogy van-e igény rá vagy sem, román oktatást hozzon létre mind elemi, mind pedig gimnáziumi szinten. Ezen intézkedés végrehajtása egyrészt azt eredményezné, hogy színmagyar falvakban román oktatás létezhessen, anélkül, hogy valaki azt igényelné, viszont magyar nem, mert amennyiben a gyerekek létszá-

ma 10 alatt van, tiltja azt a 283/1993-as kormányhatározat 6. cikkelyének 2. bekezdése. Ugyanakkor ezen kis lélekszámú falvakban, a szükséges tanügyi káderek és családtagjaik megjelenése által, a román lakosság arányszáma hirtelen 0—2%-ról 10—20%-ra nőne.

Ezen eseményekkel kapcsolatban az RMDSZ megállapítja:

1. A 283/1993-as kormányhatározat azon előírásai, melyek értelmében más elbírálás alá esik a román nyelvű oktatás, és más alá a kisebbségek nyelvén történő, a negatív etnikai diszkrimináció megnyilvánulásai, és ellentétben állnak mind az alkotmány, mind pedig azon nemzetközi szerződések vonatkozó cikkelyeivel, melyeknek Románia is aláírója.

2. Elfogadhatatlanok a Román Televízió és a Tanügyminisztérium egyes alkalmazottainak a közelmúltban lefolytatott, a faji eredetet vizsgáló névelemzési eljárásai, melyek megkérdőjelezzik az egyén nemzeti önazonosság-tudatához való jogát. E lépéseket egy majdani „újrarománosítás”, azaz erőszakos beolvasztás előjátékának tartjuk. Mindezek ellenkeznek az alkotmány, az audiovizuális törvény, az ENSZ Charta és az elmúlt 48 év összes nemzetközi vonatkozó dokumentumainak alapelveivel, betűjével és szellemével, beleértve a Helsinkit, az EBEÉ-határozatokat, az általánosan elfogadott össz-európai normákat.

3. A Kovászna megyei prefektus cselekedetét, amelyet a jelenlegi román hatalom támogat, a régió etnikai összetételének erőszakos megváltoztatására és az anyanyelven való oktatás visszaszorítására tett, jól átgondolt kísérletnek nyilvánítjuk, ezért szükségesnek tartjuk az 52/1993-as rendelet hatálytalanítását.

4. Egyértelmű számunkra, hogy az események valójában az egész romániai magyarság létét és jövőjét fenyegetik, hiszen a tömbmagyarság felszámolásával, a megyében most bevezetett, faji eredetet kutató, fajelméletet ébresztő, már kipróbált módszerekkel problémamentesebben olvashatják majd be az akkorra már csak szórványosan létező egész etnikumunkat.

5. Ezen rendelkezések alkalmazása könnyen olyan helyzetet teremthet, melyet a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek kilátástalannak értékelve, előidézheti azok masszív kitelepedését. Az a folyamat pedig, mely tudatosan hozza olyan helyzetbe a nem többségi nemzethez tartozó egyéneket, hogy azokat szülőföldjük elhagyására bírja, nem minősíthető másképp, mint egy nem erőszakos, mód felett rafinált etnikai tisztogatásnak.

6. Ezen és ehhez hasonló jogtalan és alkotmányellenes intézkedések foganatosítása ellen csupán autonóm intézményrendszerünk kiépítése jelenthet garanciát.

1993. augusztus

*Az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa
Állandó Bizottságának elnöke
Csiha Tamás*

RMDSZ Közlöny 1993. 7—8. sz. 3—4.

RMDSZ törvénytervezet a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről

Románia Parlamentje

elismerve, hogy a nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségek, amelyekhez román állampolgárságú személyek tartoznak, és Románia területén számbeli kisebbségben vannak, önálló történelmi hagyományokkal, valamint etnikai, kulturális, vallási és nyelvi sajátosságokkal rendelkeznek;

tudomásul véve, hogy ezen közösségek fennmaradásának feltétele e hagyományok és sajátosságok megőrzése;

elismerve, hogy a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek jelentős mértékben hozzájárulnak az európai népek és nemzetek sokszínűségéhez, kulturális sokféleségéhez;

hirdetve a demokrácia és a humanizmus eszméi iránti elkötelezettséget, a népek és nemzetek közötti megértés és baráti együttműködés szándékát;

figyelembe véve, hogy a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek problémáinak megoldása a demokrácia, az igazságosság, a stabilitás és a béke alapvető tényezője;

meggyőződve arról, hogy a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek harmonikus együttélése a többségi nemzettel a belső és nemzetközi stabilitás alkotóeleme;

tudatában annak, hogy a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek és az ezekhez tartozó személyek jogainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének alapvető alkotóeleme, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés egyik területe;

megerősítve, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozók egyéni jogait, valamint a kollektív identitáshoz való jogát az egyetemesen elismert emberi jogok részeként tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell egyéni és közösségi jogaik tényleges gyakorlását;

elfogadva, hogy a belső önrendelkezéshez, a saját intézményrendszerhez való jog minden, önmagát autonóm közösségnek nyilvánító nemzeti kisebbséget megillet;

célként megfogalmazva a szubszidiaritás elve alapján az egész társadalomra kiterjedő demokrácia megteremtését és a jogállam felépítését;

Nemzetközi Egyezségokmányából, a Párizsi Chartából, az Emberi Jogok Európai Egyezményéből, a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájából, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Helsinki Záródokumentumából, koppenhágai és genfi dokumentumaiból származó kötelezettségeket, valamint a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában, az Európa Tanács 114. (1990), 1177. (1992) és 1201. (1993) számú ajánlásaiban, valamint a 232. (1992), 273. (1993) számú határozataiban megfogalmazott állásfoglalásokat és az ENSZ-nek a Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogairól szóló 1992. decemberi Nyilatkozatát;

kinyilvánítja, hogy a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek sajátos egyéni és közösségi jogai alapvető szabadságjogok, amelyeket tiszteletben tart, és elismerésük biztosítására, érvényesítésük szabályozására a következő törvényt alkotja:

I. FEJEZET ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. szakasz

Jelen törvény a Románia területén számbeli kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségek, valamint a kisebbségekhez tartozó román állampolgárságú személyek sajátos jogait szabályozza.

Jelen törvény értelmében autonóm közösség az a nemzeti kisebbség, amely saját elhatározásából a belső önrendelkezés elve alapján gyakorolja jogait.

2. szakasz

A nemzeti önazonosság olyan alapvető emberi jog, amely egyéneket és közösségeket egyaránt megillet.

Bármely nemzeti kisebbség elidegeníthetetlen joga, hogy magát autonóm közösségként határozza meg.

A nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek a román nemzettel együtt politikai szubjektumként államalkotó tényezők.

Az autonóm közösségek elidegeníthetetlen joga a belső önrendelkezés, amely az autonómia különböző formáiban nyilvánul meg.

A magukat autonóm közösségként meghatározó nemzeti kisebbségeket megilleti a hozzájuk tartozó személyek egyéni kisebbségi jogain alapuló személyi autonómia, valamint a helyi öngazgatási és regionális autonómia.

3. szakasz

Az állam elismeri és garantálja valamennyi nemzeti kisebbség és autonóm közösség, annak etnikumai és tagjai számára a teljes és sérthetetlen egyenjogúságot, továbbá a nemzeti vagy etnikai identitás szabad kinyilvánításához való jogot, és annak szabad gyakorlását a politikai, társadalmi, kulturális, gazdasági élet minden területén.

4. szakasz

A nemzeti kisebbségeknek és autonóm közösségeknek, etnikumaiknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van szabadon és zavartalanul élni szülőföldjükön, és ott létfeltételeik biztosításához, történelmileg kialakult települési és etnikai viszonyaik fenntartásához, anyanyelvük szabad használatához és vallásuk szabad gyakorlásához.

5. szakasz

A nemzeti kisebbségek jogosultak képviseltetni magukat a közhivatalokban és a bírói hatalomban.

A személyi autonómiával rendelkező közösséget öngazgatási és e körben sajátos döntési és végrehajtási jog illeti meg az oktatás, a kultúra, a közélet, a szociális tevékenység és a tájékoztatás terén.

6. szakasz

Azokban a közigazgatási egységekben, amelyekben az egy nemzeti kisebbséghez vagy autonóm közösséghez tartozó személyek többségben vannak, a helyi öngazgatási autonómiát és ezek társulásaiban a területi alapon működő regionális autonómiát gyakorolhatják.

Az első bekezdésben megjelölt esetekben az illető kisebbség hivatalos nyelvként is használhatja anyanyelvét.

7. szakasz

A közigazgatási egységek és a választókerületek határainak megvonásakor, a település- és gazdaságfejlesztési, valamint környezetvédelmi tervek kidolgozása és elfogadása során figyelembe kell venni a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek települési viszonyait, kapcsolatait, gazdasági érdekeit és kialakult hagyományait.

8. szakasz

Azokban a közigazgatási egységekben, amelyekben a nemzeti kisebbség és autonóm közösség a lakosság számához viszonyítva számbeli kisebbségben van, az önazonosságát érintő kérdésekben korlátozott vétójog illeti meg.

9. szakasz

Az állam támogatja a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek, a hozzájuk tartozó személyek kapcsolatait azokkal az országokkal, amelyekhez őket etnikai, nyelvi, kulturális vagy vallási kötelek fűzik.

10. szakasz

A nemzeti kisebbség és autonóm közösség vagy a hozzá tartozó személyek rágalmazása, hátrányos megkülönböztetése, valamint az ellenük irányuló gyűlöletre való felbujtás törvény által büntetendő.

Tilos a nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyek politikai, kulturális, nyelvi, szociális vagy gazdasági eszközökkel történő erőszakos asszimilálása. Tilos életkörülményeik és létfeltételeik megnehezítése, munkahelyi vagy egyéb vonatkozású hátrányos megkülönböztetésük, illetve ilyen irányú szándék kinyilvánítása.

Tilos a nemzeti kisebbségek és az autonóm közösségek által lakott területeken és közigazgatási egységekben az etnikai arányoknak a kisebbségekre nézve hátrányos megváltoztatása, továbbá az érintett közösségek egyetértése nélkül a közigazgatási határok és települési viszonyok módosítása, a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek erőszakos ki- és áttelepítése.

Ezek be nem tartása esetén a nemzeti kisebbségeknek, autonóm közösségeknek, valamint a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van minden törvényes eszközt felhasználni egyéni és közösségi létük megőrzésére.

Tilos a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek kulturális objektumainak, történelmi műemlékeinek és emlékműveinek, hagyományos építészeti emlékeinek megrongálása, lerombolása, más módon való felszámolása, nemzeti jellegüktől való megfosztása.

11. szakasz

A kisebbségek közjogi alanyisággal rendelkező intézményeit az állam anyagilag támogatja.

A kisebbségi intézmények és szervezetek anyagi forrásai:

a) állami költségvetés;

- b) saját bevételek;
- c) alapítványi támogatás;
- d) hazai és külföldi szervezetektől kapott támogatás;
- e) adományok;
- f) más, jogszabályba nem ütköző források.

12. szakasz

A kisebbségi intézményeket és szervezeteket anyagilag külföldi szervezetek, alapítványok és magánszemélyek is támogathatják.

A nonprofit céllal nyújtott adományok vámmentességet élveznek.

II. FEJEZET

A NEMZETI KISEBBSÉGEK ÉS AUTONÓM KÖZÖSSÉGEK ÁLTALÁNOS JOGAI

A. Egyéni kisebbségi jogok

13. szakasz

Valamely nemzeti kisebbséghez való tartozás az egyén szabad döntésén alapul.

A nemzeti önazonossághoz való jog és bármilyen kisebbséghez tartozás vállalása és kinyilvánítása nem zárja ki a kettős vagy többes kötődést.

E hovatarozás vállalása vagy az arról való lemondás semmiféle hátrányt nem vonhat maga után.

14. szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személynek joga, hogy kisebbséghez tartozását az országos népszámlálás alkalmával titkosan és nevének nyilvánosságra hozatala nélkül megvallhassa.

15. szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga van szabadon kinyilvánítani, megőrizni és fejleszteni etnikai, nyelvi, kulturális és vallási önazonosságát, és akarata ellenére nem vehető alá semmiféle asszimilációs kísérletnek.

16. szakasz

Tilos bármely személy valamely nemzeti kisebbséghez való tartozását névelemzésrel vagy más módszerrel megkérdőjelezni, illetve befolyásolni, hogy önként vállalt hovatarozását megváltoztassa.

17. szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga van a törvény előtti egyenlőséghez és az egyenlő bánásmódhoz politikai, gazdasági, szociális és kulturális téren, valamint a közélet minden más területén.

18. szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó személy joga:

- a) az anyanyelv szabad használata a magán- és közéletben, a közigazgatásban, a bíróságban;
- b) saját egyesületekben, szervezetekben, tudományos, kulturális, egyházi intézményekben, politikai pártokban való részvétel és azok fenntartása;

- c) saját oktatási rendszerben való részvétel;
- d) az anyanyelvű oktatást szolgáló intézmények létrehozása az oktatás minden szintjén;
- e) anyanyelvének, történelmének, kultúrájának, hagyományainak megismerése, ápolása, gyarapítása és továbbadása;
- f) vallása gyakorlása, beleértve a vallási kegytárgyak beszerzését, birtoklását és használatát, valamint az anyanyelven való tanulást a felekezeti iskolákban is;
- g) az anyanyelven való szabad véleménynyilvánítás, tájékozódás, tájékoztatás és információcsere;
- h) saját társaságokat létrehozni, nem kormányzati nemzetközi szervezetek tevékenységében részt venni;
- i) egyenlő feltételek között hozzájutni munkahelyhez, közhivatali állásokhoz;
- j) kisebbségi voltával kapcsolatos személyi adatainak védelme.

19. szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga van család- és utónevének anyanyelve szabályai szerinti anyakönyveztetéséhez és annak hivatalos okmányokban való feltüntetéséhez, gyermeke utónevének szabad megválasztásához.

20. szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga, hogy anyanyelvén is feltüntesse a cégtáblák szövegét, a feliratokat és a nyilvánosságnak szánt egyéb tájékoztatást.

21. szakasz

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van a családra vonatkozó hagyományaik és családi kapcsolataik ápolásához, családi ünnepeik anyanyelven történő megtartásához és az ezekhez kapcsolódó egyházi és polgári szertartások anyanyelven való lebonyolításához.

B. Közösségi jogok

22. szakasz

A kisebbségi önazonosság megőrzése, ápolása, fejlesztése és átörökítése elidegeníthetetlen közösségi jog.

A törvény elismeri és védi a nemzeti kisebbségeknek és autonóm közösségeknek mint politikai szubjektumoknak történelmi, területi, települési, kulturális, nyelvi, vallási és etnikai hagyományait.

23. szakasz

A nemzeti kisebbségeknek és az autonóm közösségeknek joguk van:

- a) szabadon gyakorolni, fejleszteni, megőrizni hagyományaikat és meghatározni kulturális, nyelvi, vallási identitásukat;
- b) kinyilvánítani önálló jogi és politikai alanyiségüket;
- c) a belső önrendelkezéshez;
- d) önazonosságuk szabad érvényesítéséhez a történelmi és területi sajátosságaiknak, hagyományuknak megfelelő autonómiák révén;

- e) hogy az általuk lakott településeken, ahol a hozzájuk tartozó személyek a lakosság számának legalább 10 százalékát teszik ki, anyanyelvükön tüntessék fel a helységneveket, az utcák, terek, intézmények és közületek nevét;
- f) hogy az állam területi integritásának tiszteletben tartásával, szabadon és akadálymentesen kapcsolatokat tartsanak azokkal az országokkal, amelyekhez őket etnikai, nyelvi, kulturális vagy vallási kötelékek fűzik;
- g) hogy a közszolgálati rádió és televízió biztosítsa a nemzetiségi műsorok rendszeres készítését és sugárzását;
- h) közösségi jogaik megsértése esetén bármely legitim szervezetük révén is tényleges jogorvoslásért az állami szervekhez, illetve nemzetközi szervezetekhez és intézményekhez folyamodni.

24. szakasz

Az állami költségvetés biztosítja a pénzügyi feltételeket a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek saját országos nevelési, oktatási, kulturális, tudományos intézményhálózatának kialakításához és működtetéséhez, valamint műemlékeinek karbantartásához és azok eredeti állagának megőrzéséhez.

25. szakasz

A nemzeti kisebbségeknek és autonóm közösségeknek joguk van rendezvényeik és ünnepeik zavartalan megtartásához, építészeti, kulturális és vallási emlékeik, hagyományaik megőrzéséhez, ápolásához, átörökítéséhez, nemzeti jelképeik használatához.

A nemzeti kisebbségeknek és autonóm közösségeknek jogukban áll saját vallásuk hagyományai szerint megválasztani a hivatalos munkaszüneti napnak minősülő egyházi ünnepek dátumát.

C. Nyelvhasználat

1. Oktatásban

26. szakasz

A nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyeknek joguk van ahhoz, hogy anyanyelvükön tanuljanak, anyanyelvű állami intézményekben oktatásban és képzésben részesüljenek az oktatás valamennyi szintjén.

A természetes személyeknek, egyházaknak, szervezeteknek és társaságoknak joguk van ahhoz, hogy felekezeti és magán tanintézeteket létesítsenek és tartsanak fenn.

27. szakasz

Az állam garantálja:

- a) az anyanyelvű óvodai oktatást, igények szerint önálló óvodákban vagy óvodai csoportokban;
- b) az anyanyelvű elemi iskolai oktatást, igények szerint önálló iskolákban, iskolai tagozatokon, osztályokban vagy csoportokban;
- c) az anyanyelvű középiskolai (liceumi) oktatást, igények szerint önálló iskolákban, tagozatokon, iskolai osztályokban vagy csoportokban;

- d) az anyanyelvű szakiskolai oktatást, igények szerint önálló iskolai tagozatokon, osztályokban vagy csoportokban;
- e) az anyanyelvű egyetemi, főiskolai, szakkollégiumi oktatást, igények szerint önálló egyetemeken, főiskolákon, szakkollégiumokban, egyetemi karokon, tagozatokon, évfolyamokon vagy felsőoktatási csoportokban;
- f) az anyanyelvű posztgraduális oktatást;
- g) a didaktikai fokozatok és különböző tudományos címek anyanyelven való megszerzésének lehetőségét.

28. szakasz

Ha valamely helységben nincs meg a tanügyi törvény által kért minimális tanulószám ahhoz, hogy osztály vagy csoport indulhasson, akkor a nemzeti kisebbségi tanulók esetében ugyanaz az eljárás követendő, amelyet létszám alatti román tanulók esetében alkalmaznak a nemzeti kisebbségek által lakott helységekben. Ez a minimális szám az elemi és gimnáziumi oktatásban nem lehet nagyobb mint 4, a líceumokban és főiskolákon pedig 7.

29. szakasz

A kisebbségi állami és felekezeti oktatást az állam és részarányosan a helyi közigazgatási hatóságok finanszírozzák, a magántanintézményeket pedig támogatják.

30. szakasz

- a) Azon közigazgatási egységekben, amelyekben valamely nemzeti kisebbség és autonóm közösség legalább 30%-os részarányt képvisel, az állam köteles biztosítani a többségi nemzet számára az illető nemzeti kisebbség és autonóm közösség nyelvének és kultúrájának megismerési lehetőségét.
- b) A nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek oktatási-nevelési intézményeiben biztosítani kell a kisebbségi népismeret, a nemzeti kisebbség és autonóm közösség, valamint az anyanemzet történelmének tanítását, kulturális hagyományainak, értékeinek megismerését.

31. szakasz

A nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvű oktatásához szükséges pedagógusok képzési feltételeinek megteremtésében az állam feladata az anyagi és infrastrukturális háttér biztosítása.

32. szakasz

Az állam támogatja azoknak a más országokból érkező oktatóknak a romániai vendégtanári alkalmazását, akik a nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyek oktatását vállalják.

Az állam elismeri a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek tagjainak külföldi tanintézményekben szerzett diplomáját, a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek legitim képviselői és a Tanügyminisztérium által közösen szabályozott módon.

A kisebbségi oktatási intézményeknek biztosítaniuk kell a román nyelv elsajátításának lehetőségét.

33. szakasz

A nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek oktatási-nevelési intézményeinek ellenőrzésére, felügyeletére létrehozzák az állami és a helyi közigazgatási hatóságok által fenntartott kisebbségi tanfelügyelőségeket, illetve a tanfelügyelőségek keretében a ki-

sebbségi igazgatóságokat, valamint, amennyiben a hálózat nagysága ezt szükségessé teszi, a szakminisztériumon belül autonóm igazgatóságot vagy államtitkárságot.

2. Közművelődésben

34. szakasz

Az állam támogatja:

- a) a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvének használatát a közművelődésben;
- b) anyanyelvű alkotások létrehozását, az anyanyelvű műbírálatot, kutatást és szakirodalmat és az ezekhez való hozzájutást;
- c) fordítás, szinkronizálás, feliratkozás révén más nyelveken létrehozott alkotásokhoz anyanyelven való hozzájutást;
- d) a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvének és kultúrájának ismertetését és megismerését;
- e) a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek által is lakott területeken, amennyiben önálló intézmények létrehozására nincs lehetőség, a létező közművelődési intézményekben olyan személyek alkalmazását is, akiknek feladata a kisebbségek anyanyelvi közművelődésével foglalkozni;
- f) a műszaki ismeretek kisebbségi nyelven történő terjesztését;
- g) a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvű irodalommal való el látását, kisebbségi könyvtári rendszer létrehozását.

35. szakasz

A kisebbségi szervezetek tudományos és közművelődési tevékenységet is folytathatnak, és e célból intézményeket hozhatnak létre, amelyek nemzetközi kapcsolatokat tarthatnak fenn.

36. szakasz

Az állam támogatja:

- a) a kisebbségi kultúrák tárgyi emlékeinek feltárását, gyűjtését, közgyűjtemények alapítását, gyarapítását;
- b) a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek könyvkiadását és időszaki kiadványainak megjelentetését;
- c) színházak és más művelődési intézmények fenntartását.

Az állam biztosítja a közérdekű közleményeknek a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvén történő ismertetését.

3. Parlamentben és közigazgatásban

37. szakasz

A parlamentben különleges alkalmakkor a nemzeti kisebbséghez és autonóm közösséghez tartozó, választott képviselő az anyanyelvét is használhatja. A felszólalás megtartásáról fordítás biztosítása végett a parlamentet előzetesen tájékoztatni kell.

38. szakasz

Azok a helyi közigazgatási egységek, amelyekben egy nemzeti kisebbséghez, illetve autonóm közösséghez tartozó személyek a lakosság számának kisebbségenként legalább 10 százalékát teszik ki, két- vagy többnyelvűek; ezekben az illető nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyek anyanyelvük használatára szóban és írásban egyaránt jogosultak.

Az előző bekezdésben leírt esetben a helyi tanácsban a tanácsos az anyanyelvét is használhatja; ilyen esetben az ülés jegyzőkönyvéhez a felszólalás román nyelvű szövegét is csatolják.

A nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvének a helyi és a regionális közigazgatásban való akadálytalan használatáért az illetékes helyi és regionális adminisztrációban és hivatalokban a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvét ismerő, illetve a kisebbségekhez és közösségekhez tartozó személyeket is kell kinevezni vagy alkalmazni.

A két- vagy többnyelvű helyi közigazgatási egységekben a közösségi képviseltek igényeinek megfelelően a helyi közigazgatási hatóság köteles:

- a) az illető nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek nyelvén is feltüntetni a helységneveket; az utcák, terek nevét.
- b) rendeleteit és közleményeit az illető nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvén is közzétenni;
- c) a közigazgatási eljárás során használt nyomtatványokat az illető nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek nyelvén is kiadni.

A két- vagy többnyelvű helyi közigazgatási egységekben, a közösségi képviseltek igényeinek megfelelően, az illetékes hatóságok kötelesek a hozzájuk tartozó intézmények és közületek nevét az illető kisebbségek és autonóm közösségek nyelvén is feltüntetni.

A költségek az illetékes hatóságokat terhelik.

39. szakasz

A nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyeknek joguk van ahhoz, hogy egyenlő feltételek mellett alkalmazzák őket a közhivatalokban és a közszolgálatban.

40. szakasz

A két- vagy többnyelvű közigazgatási egységekben:

- a) a közigazgatási hatóságok az illető nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvét is használják;
- b) a közigazgatási dokumentumokat e nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvén is, illetve két- vagy többnyelvű kiadványok formájában terjesztik;
- c) a közigazgatási hatóság köteles a jogi dokumentumokat az illető nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvén is közreadni.

41. szakasz

Azokban a helyi közigazgatási egységekben, ahol a nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyek a lakosság számához viszonyítva egyszerű

többségben vannak, a törvény előírja a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvének használatát is:

- a) a regionális vagy helyi hatóságok munkájában;
- b) szóban és írásban a helyi hatóságokkal való kapcsolatukban;
- c) a regionális és helyi hatóságok hivatalos közleményeinek megfogalmazásakor és nyilvánosságra hozatalakor.

4. Hadseregben

42. szakasz

A hadseregben a nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó, szolgálatot teljesítő személyek magánbeszélgetéseikben és magánlevelezésükben szabadon használhatják anyanyelvüket.

5. Igazságszolgáltatásban

43. szakasz

A nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyek jogosultak anyanyelvük használatára az igazságügyi szervek előtt.

44. szakasz

Az állam megteremti a feltételeket a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvének használatára az igazságszolgáltatásban.

A nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyek szabadon használhatják anyanyelvüket a büntető, polgári és közigazgatási eljárás során.

A nemzeti kisebbségekhez és autonóm közösségekhez tartozó személyeknek joguk van arra, hogy:

- a) az eljárás során az anyanyelvükön megfogalmazott iratokat a hatóság teljes értékűnek fogadja el;
- b) az eljárással kapcsolatos minden iratot anyanyelvükön megismerjenek;
- c) az eljárás során tolmácsot vegyenek igénybe.

A tolmács igénybevételével kapcsolatos és a fordítás során felmerült költségeket az állam fedezi.

Amennyiben a feltételek adottak, az eljárást a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek nyelvén kell lefolytatni, ha:

- a) a büntető eljárás során a terhelt kérelmezi;
- b) a polgári eljárás során a felek kérelmezik;
- c) a közigazgatási eljárás során a felek kérelmezik.

Az eljárás összes iratait román nyelven, illetve az eljárásban érintett személy anyanyelvén rögzíteni kell.

45. szakasz

Az állam garantálja, hogy kérésre a törvények, kormányhatározatok, kormányrendeletek a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvén is megjelenjenek.

6. Orvosi ellátásban

46. szakasz

A két- vagy többnyelvű helyi közigazgatási egységekben az ott élő nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek tagjainak joguk van az anyanyelvű orvosi ellátáshoz.

Az illető közigazgatási egységben az illetékes egészségügyi szervek kötelesek a klinikákon, valamint a kórházakban, nyugdíjasházakban, életkori vagy egyéb okokból gondozásra szoruló otthonaiban megfelelő számban olyan orvosokat és személyzetet is alkalmazni, akik ismerik és használják az illető nemzeti kisebbség és autonóm közösség anyanyelvét, illetve ahhoz tartoznak.

Ha az illetékes egészségügyi szervek úgy döntenek, vagy ha a személyi feltételek e döntés nélkül is adottak, az 1. és a 2. bekezdés rendelkezései olyan helyi közigazgatási egységekben is alkalmazhatók, ahol valamely nemzeti kisebbség és autonóm közösség ott élő tagjainak számaránya nem éri el a 10 százalékot.

7. Tájékoztatásban

47. szakasz

Az illetékes közigazgatási hatóságok a tájékoztatás függetlenségét tiszteletben tartva:

- a) lehetővé teszik az arányos nemzetiségi adásidő fenntartását a közszolgálati rádióban és televízióban;
- b) elősegítik a nemzetiségi helyi rádióadók és televíziócsatornák létesítését és működését;
- c) támogatják a kisebbségi audiovizuális műsorok készítését.

48. szakasz

Az állam elősegíti azon országok rádió- és televízióadásainak közvetlen vételét, amelyek a nemzeti kisebbségek nyelvén sugároznak és azoknak az audiovizuális adóknak a működését, amelyek az azonos anyanyelvű régiók felé sugároznak.

8. Gazdasági és társadalmi életben

49. szakasz

A törvény biztosítja:

- a) a nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvének a gazdasági és társadalmi életben való zavartalan használatát;
- b) a kisebbségi nyelv használatát a gazdasági és társadalmi élettel kapcsolatos okmányokban, különösen a munkaszerződésekben és az olyan technikai okmányokban, amelyek bizonyos termékek vagy létesítmények használatára vonatkozó utasításokat tartalmaznak.

50. szakasz

A két- vagy többnyelvű közigazgatási egységekben az állam garantálja, hogy a gazdasági és a társadalmi életben működő ellenőrző szervek a szervezett ellenőrzések során használják az illető nemzeti kisebbségek és autonóm közösségek anyanyelvét.

D. Személyi autonómia

51. szakasz

A magukat autonóm közösségként meghatározó nemzeti kisebbségeknek joguk van a személyi autonómiához.

52. szakasz

A személyi autonómia keretében a közösséget öngazgatási és végrehajtási jog illeti meg az oktatás, a kultúra, a társadalmi és szociális tevékenység és a tájékoztatás terén.

Az autonóm közösség saját testületeit és tisztségviselőit szabad és időszakos választásokon választja meg.

53. szakasz

A személyi autonómiával rendelkező autonóm közösség kidolgozza önkormányzatra vonatkozó, törvényerejű statútumát.

E. Sajátos státusú helyi önkormányzatok

54. szakasz

Azok a közigazgatási egységek, ahol valamely nemzeti kisebbség és autonóm közösség a lakosság számához viszonyítva számbeli többségben van, a helyi öngazgatási autonómia alapján törvényben szabályozottan sajátos státust kaphatnak, és hivatalos nyelvként az illető nemzeti kisebbség és autonóm közösség anyanyelvét is használhatják.

55. szakasz

A sajátos státusú önkormányzatokban a román nemzethez tartozó személyek, illetve a más kisebbségekhez tartozó személyek részvételének lehetőségét biztosítani kell.

56. szakasz

A sajátos státusú önkormányzatok hatáskörére a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának rendelkezései az irányadók.

F. Regionális autonómia

57. szakasz

A sajátos státusú önkormányzatok társulása a helyi öngazgatási autonómia alapján biztosított.

58. szakasz

A regionális autonómia alapján létrejött önkormányzati társulásokban az autonóm közösség hivatalos nyelvként anyanyelvét is használhatja.

59. szakasz

A regionális autonómiát gyakorló autonóm közösség maga határozza meg önkormányzatának szervezeti és működési szabályzatát.

III. FEJEZET

Záró rendelkezések

60. szakasz

A romániai nemzeti kisebbségek intézményeitől, szervezeteitől, egyesületeitől vagy ezek jogelődeitől és felekezeteitől 1945 után magántulajdont megsértő törvények révén, illetve erőszakkal, törvénytelenül állami vagy szövetkezeti tulajdonba juttatott ingatlanokat, műkincseket, könyvtárakat, levéltárakat és egyéb javakat természetben, vagy amennyiben ez nem lehetséges, ellenértéküket pénzben vissza kell juttatni a jogos tulajdonosoknak vagy a jogutódoknak.

61. szakasz

Egy éven belül kötelező a hatályos jogrendet jelen törvény rendelkezéseinek megfelelően módosítani.

62. szakasz

Az állam garantálja a jogszabályokban a kisebbségekre hátrányos rendelkezések módosítását vagy hatályon kívül helyezését.

63. szakasz

Jelen törvény érvénybe lépésekor minden, ezzel ellentétes rendelkezés hatályát veszti.

Jelen tervezetet az RMDSZ Szövetségi Képviselőinek Tanácsa 1993. november 14-én, Marosvásárhelyen elfogadta, és a megbízott szakértői csoport véglegesítette.

1993. november 14.

*Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök*

RMDSZ Közlöny 1993. 7—8. sz. 4—11.

A Reform Tömörülés szándéknyilatkozata

„Kötelességünk előmozdítani a liberalizmust és nem hanyagolni el nemzetiségünket, noha e hitre-bízottság érdekei olykor meghasonlanak, útjai keresztül-vágják egymást, irányai különszakadnak.”

Kemény Zsigmond

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Kolozsvári Nyilatkozata és az ott elfogadott autonómiamodellel intézményes kereteit megteremtő brassói kongresszus határozatai fordulatot és egyben cezúrát jelentenek a romániai magyarság történetében. A felvázolt új struktúra szerint az RMDSZ egy olyan önkormányzat, amely alkalmas a magyar társadalom értékeinek és érdekeinek plurális megnyilvánulására, alkalmas az e mentén meghozott döntések képviselőjére, mind társadalmunk, mind pedig a romániai politikai élet irányába.

Az ide vezető út azonban hosszú volt és göröngyös. A politika logikája mentén történő szerveződés óhatatlanul veszteségekkel jár. Kialakult egy helyzet, amelyben politikusaink, a társadalom felett átbeszélve, hitvitázó lendülettel próbálják egymást meggyőzni saját igazuk kizárólagos voltáról.

Az intézményrendszer felépült. Alkalmas arra, hogy az adott keretek között megteremtse a legtöbb ember legnagyobb boldogságának feltételeit. Tartalommal kell feltölteni. Integrálni mindazokat az értékeket, amelyeket társadalmunk létrehozott. Mert a modernizáció csupán ez értékek mentén képzelhető el. Mert a rendszerváltozás garanciája az élmény személyessé tétele, az emberek minél szélesebb körének bevonása.

Mi, a Reform Tömörülés kezdeményezői, a nemzeti liberalizmus eszmerendszerének értékeit kívánjuk a politika színterén megjeleníteni. Tudjuk, hogy az egy fogalomba vont két irányzat, az individuum szabadságát hirdető liberalizmus és egy sajátos közösséget központba állító nemzeti eszme belső koherenciája aligha teremthető meg, azonban úgy gondoljuk, hogy e két eszme a politikai gyakorlat szintjén összeegyeztethető, e két értékrendszerből fakadó kettős feladat egyidejűleg megvalósítható, egymás ellenébe való fordulása megakadályozható. A történelem azt bizonyítja, hogy a haza és haladás elkötelezettjei, ha e két érték között választásra kényszerültek, mindnyájan a vesztesek közé kerültek.

Úgy gondoljuk, hogy a romániai magyar társadalom érték- és érdekpluralizmusa alapján minden, magát demokratikusként tételező politikai csoportosulásnak létjogosultsága van, azonban elutasítunk minden olyan gondolatot, amelynek forrásvidéke túlmutat közösségünk határain.

Kiemelt szerepet tulajdonítunk a társadalommal való folyamatos párbeszédnek. A rendszerváltás letéteményese az ifjúság. Egy olyan társadalmat kívánunk létrehozni,

amelyet saját képére formál, amelyben az otthonosság érzetével megjeleníti mindazokat az értékeket, amelyek birtokában van. Kiemelt szövetségesünk, bázisunk, útitársunk ő.

Intézményes kapcsolatot kívánunk kialakítani a korporatív alapon szerveződő szakmai testületekkel, a létrehozandó Egyeztető Tanácsot széles jogkörrel kívánjuk felruházni.

Számunkra a politika ésszerű kompromisszumok célirányos sorozatát jelenti, szándékunk az RMDSZ-ben meglévő politikai természetű feszültségek tompítása, feloldása, a társadalomban meglévő törésvonalak depolitizálása. Előnyben részesítjük a pozitív gondolkodást, a konstruktivitást, ellenfelei vagyunk bármilyen fundamentalizmusnak.

A Reform Tömörülés az általa vállalt eszmerendszer szellemében — és nem utolsósorban a képviselt magatartásforma mentén — együtt kíván működni mindazokkal a politikai csoportosulásokkal, amelyekkel bármilyen kohéziós erőt feltételez.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetségen belül létrejött RT kezdeményező csoportja szándéknyilatkozatának közzétételével támogatókat kíván megnyerni elvei számára, számítva azokra, akik még nem vették el hitüket a politika értékhordozó és értékőrző szerepében.

Lehet, hogy álmodozónak tartasz,
Ám én mégsem vagyok egyedül,
Remélem, egyszer közénk állsz majd,
És a világ egyé nemesül.

Imagine — John Lennon

(Elfogadták a MISZSZ Kongresszuson, a MISZSZ Toró T. Tibor vezette politikai szárnyának képviselői.

Nagyvárad, 1993. december 10—11.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1984.

Aide-mémoire

az Európa Tanács teljes jogú tagságának elnyerésekor vállalt kötelezettségek betartásáról Romániában

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 46. ülészakán, 1993. szeptember 28-án elfogadott 176. sz. véleményezés értelmében Romániának az e dokumentumban előírt határidőn belül életbe kellene léptetnie azokat az ajánlásokat, amelyeknek valóra váltására az Európa Tanács teljes jogú tagságának elnyerése érdekében kötelezettséget vállalt.

Az Európa Tanács tagállamainak demokratikus tapasztalatai szellemében megfogalmazott ajánlásokat a Romániai Magyar Demokrata Szövetség fenntartás nélkül támogatja, és úgy értékeli, hogy ezek nélkülözhetetlenek a román társadalom demokratikus átalakításának folyamatában.

Meggyőződésünk, hogy az Európa Tanács nagylelkű ajánlásainak célja támogatni Románia mielőbbi integrálódását az európai szervezetekbe, ami teljes mértékben meg egyezik a román nép érdekeivel. Annál meglepőbb számunkra, hogy bizonyos politikai erők, nevezetesen maga Románia kormánya sem nyilvánította ki politikai akaratát az ajánlások megvalósítására vonatkozóan.

Véleményünk szerint ezek az ajánlások négy kategóriába sorolhatók:

1. Nemzetközi egyezmények aláírása és ratifikálása.
2. Nemzeti kisebbségi jogokkal kapcsolatos kérdések.
3. Jogalkotásra vonatkozó kérdések.
4. Jogállamiságra vonatkozó kérdések.

1. Nemzetközi egyezmények aláírása és ratifikálása

Az ajánlott egyezmények közül Románia mindössze az Emberi Jogok Európai Egyezményét írta alá (1993. október 7-én), ám mindmáig nem történt kezdeményezés a ratifikációs eljárás megkezdésére Románia Parlamentjében.

Románia nem írta alá, és nem is tartja be az alábbi, aláírásra javasolt dokumentumok előírásait:

- a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája,
- a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája.

A román hatóságok nem tartják be írásban megfogalmazott nyilatkozatukat, miszerint kisebbségpolitikájukat az ET Parlamenti Közgyűlésének 1201-es Ajánlására alapozzák.

2. Nemzeti kisebbségi jogokkal kapcsolatos kérdések

Az 1. pontban jelzett kötelezettségek teljesítésének elmulasztása miatt megoldatlanok maradnak az alábbi problémák:

- az anyanyelv használata a közigazgatási és az igazságügyi szervek előtt;
- az anyanyelv használata az oktatási intézményekben, minden fokon és az oktatás minden formájában;
- a nemzeti szimbólumok szabad használata;
- kétnyelvű feliratok alkalmazása;
- egyenlő esély az érvényesülésre a gazdaságban, különösképpen a privatizációs folyamatokban;
- az egyén azon jogának tiszteletben tartása, hogy szabadon megvallhassa nemzeti önazonosságát és hovatartozását;
- alkotmányos előírások alkalmazása a pszichológiai nyomás, valamint a szélsőséges sajtóban és a parlamentben tapasztalható nacionalista támadások leküzdésére;
- hazai és nemzetközi törvények alkalmazása a műemlékvédelemben.

3. Jogalkotásra vonatkozó kérdések

Románia Parlamentjében halogatják az aláírt nemzetközi egyezmények ratifikálásának napirendre tűzését.

A többi ajánlásra vonatkozóan:

- a kisebbségi törvénytervezet nem került megvitatásra a parlamentben;
- a parlament tanügyi szakbizottsága, amely megvitatja az oktatásügyi törvénytervezetet, nem hajlandó figyelembe venni a nemzeti kisebbségek módosító javaslatait, amelyek a nemzeti kisebbségi oktatásra vonatkoznak;
- halogatják a helyi illetéki és adózási törvény tervezetének megvitatását;
- a szenátusban elvetették az Európa Tanács azon javaslatát, hogy módosítsák a Büntető Törvénykönyv 200., a homoszexualitásra vonatkozó szakaszát;
- nem módosították az 1992/92. sz. törvény 19. cikkelyét, amely lehetővé teszi az igazságügy-miniszternek, hogy utasításokat adjon a bíróknak.

4. Jogállamiságra vonatkozó kérdések

A jogállam megteremtésére vonatkozó elvárások tekintetében, amelyek az ajánlások közt szerepelnek, megoldatlanok maradnak az alábbiak:

- a hatalmi ágak szétválasztása;
- a bírói hatalom függetlensége;
- a közigazgatási, gazdasági, kulturális és oktatási intézmények decentralizációja;
- az államosított egyházi javak visszaszolgáltatása;
- az elektronikus sajtó függetlensége.

Annak az ajánlásnak a megoldását, hogy „vizsgálják felül kedvező módon azon személyek ügyét, akiket politikai, illetve etnikai alapon börtönöztek be”, december elsejéhez, Románia nemzeti ünnepéhez kötötték, amint arra Ion Iliescu államelnök egy megbeszélés alkalmával ígéretet tett F. König úrnak, az ET romániai főraportőrének.

Románia külügyminisztere, Teodor Meleşcanu úr König és Jansson uraknak küldött leveleiben (amelyeket hivatalos leveleknek minősítettek, és a Jelentéshez csatoltak) szintén utalt Ion Iliescu elnök ez irányú ígéretére.

Szövetségünk törvényes eljárás útján kérte, hogy a nyolc, etnikai alapon elítélt oroszhegyi, zetelaki, illetve marosvásárhelyi illetőségű személyt részesítsék személyes kegyelemben. A kegyelmi kérelmeket 1993 májusában nyújtottuk be, 1993 novemberében még intenzívebb jogi tevékenységet folytattunk a megkegyelmezés érdekében.

E probléma sürgős megoldásra vár, hiszen a szóban forgó személyeket nem törvényes bírói határozatok alapján ítélték el.

*

Jelen dokumentumban nem szándékoztunk kimeríteni a jogállam megteremtésére, az emberi és kisebbségi jogok tiszteletben tartására vonatkozó valamennyi kérdést. Csupán megkíséreltünk lehetőséget nyújtani az Európa Tanácsnak arra, hogy felmérje, miképpen viszonyulnak a Románia által vállalt kötelezettségek azok gyakorlati megvalósításához.

Reméljük, hogy az Európa Tanács, amely bizalmát fejezte ki Románia iránt azáltal, hogy teljes jogú tagjai közé fogadta, megtalálja majd azokat a hatékony eszközöket, amelyekkel támogathatja országunkat az európai struktúrákba való tényleges beilleszkedés érdekében.

Bukarest, 1994. január 21.

*Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök*

Magyarság és Európa 1994. 3. sz. 71—73.

Oktatási memórium

Az RMDSZ ellenérveit és követelményeit tartalmazó memóriuma a Romániában élő nemzeti kisebbségek, különösképpen a magyar közösségek anyanyelven történő oktatásával kapcsolatban

Románia Alkotmánya 32. szakaszának 3. bekezdése „garantálja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogát, hogy megtanulják anyanyelvüket, és ezen a nyelven képezhessék magukat”.

A nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatás szervezésének és működtetésének *jogi kereteit vizsgálva, ellentmondás van Románia Alkotmányának előírásai és a tanügyet szabályozó kormányrendeletek és határozatok között. Az alkotmányban rögzített jogot nem korlátozhatják más jogszabályok.*

- *A tanügyi törvénytervezet, amelyet a kormány Románia Parlamentjének előterjesztett, és amelyet a Képviselőház Oktatás- és Tudományügyi Szakbizottsága megvitatott, az alkotmány előírásainak ellentmondó korlátozásokat tartalmaz. A tanügyi törvénytervezet XIII. fejezetének 120. szakasza — „A nemzeti kisebbségeknek az oktatás bármely szintjén és formájában joguk van az anyanyelvű oktatáshoz és szakképzéshez” — átveszi ugyan az alkotmány 32. szakaszának 3. bekezdésében írottakat, de olyan kiegészítéseket tartalmaz, amelyek korlátozzák vagy ellentmondanak az alkotmányos alapelveknek.*

— 122. szakasz, 2. bekezdés: „Az oktatás minden szintjén, az elemi kivételével, Románia történelmének és földrajzának tanítása, valamint az állampolgári nevelés román nyelven folyik.”

— 124. szakasz: „Az orvosi, műszaki, mezőgazdasági, jogi, közgazdasági és katonai szakképzés román nyelven folyik.”

— 125. szakasz: „A felsőfokú oktatásban tanár- és művészképzésre a nemzeti kisebbségek nyelvén csoportokat és tagozatokat szerveznek.”

A tanügyi törvénytervezet azáltal, hogy kötelezővé teszi bizonyos tantárgyak román nyelven való tanítását, és tiltja az anyanyelvű szakoktatást, korlátozza az anyanyelvű képzéshez való jogot. Ennek a korlátozásnak a következményeit mutatja be a 11. sz. melléklet. A nemzeti kisebbségek felsőfokú anyanyelvű oktatását a művész- és pedagógusképzésre korlátozza.

A törvénytervezet 10. szakasza azáltal, hogy az egyházaknak csak a felekezeti személyzet felkészítését célzó oktatási formák megszervezését engedélyezi, meg-

fosztja őket régi, hagyományos joguktól, hogy különböző típusú (akár szakmai vagy gyógypedagógiai) iskolákat szervezzenek.

A Képviselőház Tudomány- és Oktatásügyi Bizottsága — a képviselők többségének minimális politikai akarata hiányában — figyelemre sem méltatta azokat a javaslatokat, amelyeket a Nemzeti Kisebbségek Tanácsa az 1993. július 14-i gyűlésén a tanügyi törvénytervezet kapcsán megfogalmazott.

- 1990-től kezdve a romániai tanügy főként kormányhatározatok alapján működik; minden újabb kormányhatározat egy-egy hátralépést jelent az előzőekhez képest, újabb korlátozásokat vezetve be a nemzeti kisebbségek oktatását tekintve.
 - Az 521/1990. és a 461/1991. kormányhatározatok minden szaktantárgy, valamint Románia történelmének és földrajzáinak román nyelven történő oktatását írják elő. Így a nemzeti kisebbségekhez tartozó diákok hátrányos helyzetbe kerülnek a román diákokkal szemben, akik ezeket a tantárgyakat anyanyelvükön tanulják.
 - A 283/1993. kormányhatározat diszkriminatív bekezdést tartalmaz. A 8. bekezdés számbeli korlátozás nélkül engedélyezi a román nemzetiségű tanulókból álló csoportok megszervezését a többségében nemzeti kisebbségek által lakott vidékeken. Ugyanez nem vonatkozik a kisebbségekhez tartozó tanulókra, annak ellenére, hogy az alkotmány 16. szakaszának 1. bekezdése minden állampolgár számára egyenjogúságot biztosít „a törvény és a közhatóság előtt, előjogok és megkülönböztetés nélkül.”
- Az EBEÉ Emberi Dimenziók Koppenhágában tartott értekezletének záródokumentuma (1990. június 29.) előírja a nemzeti kisebbségek ama jogát, hogy akadály nélkül kapcsolatot teremtsenek és tartsanak fenn egymással vagy más országban élő, azonos nemzeti, etnikai eredetű, kulturális örökségű vagy vallású állampolgárokkal. Románia Alkotmányának 7., valamint a 283/1993. kormányhatározat 10. szakasza előírja a „határokon túl élő románokkal való kapcsolat megerősítését”. Ezzel szemben a *Tanügyminisztérium 29633/04. 05. 1993. rendelete*, miszerint egyetlen tanügyi káder sem hagyhatja el az országot a tanév idején miniszteri jóváhagyás nélkül, megnehezíti ezeknek a kapcsolatoknak a fenntartását, sőt lehetőséget teremt a megakadályozásukra is.
- Az elemi és középiskolák igazgatóinak és aligazgatóinak kinevezéséről szóló 10660/21. 09. 1993. tanügyminisztériumi határozat központosító szándékú, és lehetőséget teremt a tanfelügyelőségeknek arra, hogy önkényesen, a nemzeti kisebbségek hátrányára válthassanak le igazgatókat. Ilyen esetek történtek Váradon (Oradea) (Jankó Szép Sándor és Major József igazgatók), Székelyhídon (Săuieni Bihor) (Wilhelm Sándor igazgató) és Pusztadarócon (Dorolț) (Székely Endre igazgató). Székely Endre önkényes leváltása elleni tiltakozásképpen két Szatmár megyei igazgató (a börvelyi — Bervenii — Végh Béla és a csanálosi — Urziceni — Lángh László) beadta lemondását.

A jogi korlátok és a romániai joggyakorlat okozta több évtizednyi korlátozás és szorongatottság után a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatása kritikussá vált:

- Magyar nyelvű felsőfokú oktatási intézmények szűntek meg (1952-ben a Műegyetem katedrái és kurzusai, 1959-ben az Agronómiai Főiskola tagozata, 1985-ben a kolozsvári Képzőművészeti Főiskola és a Zeneakadémia elméleti órái).
- 1959-ben egyesítették a magyar tannyelvű Bolyai Egyetemet a kolozsvári V. Babeş Egyetemmel, és a mai napig sem engedélyezték újraindítását, annak ellenére, hogy számos európai országban (Finnország, Németország, Dánia, Olaszország, Spanyolország, Belgium, Hollandia, Anglia stb.) önálló egyetemek működnek, ahol anyanyelvű oktatásban részesülnek a Romániában élő magyarságnál sokkal kisebb számú nemzetiségek is. Finnországban a lakosság 6%-a svéd anyanyelvű (összesen 297 591), és mindössze 20 000 egyetemista számára három svéd tannyelvű egyetem (több fakultással és katedrával) és egy műegyetem (Helsinki Technikai Egyetem) működik. Az egymilliós baszk kisebbségnek is anyanyelvű egyeteme van, Bilbaóban, San Sebastianban és Vitorianban működő fakultásokkal. A magyar kisebbségnek (amely közel 2 000 000 tagot számlál) nincs önálló magyar tannyelvű egyeteme, a magyar egyetemisták számát pedig csak 10 000-re becsülik (lásd a Bolyai Társaság beadványait és nyílt leveleit, amelyeket a Tanügyminisztériumhoz, Ion Iliescu elnökhöz és a parlamenthez intézett).
- Az anyanyelvű felsőfokú oktatás fokozatos megszüntetésének köszönhetően a nemzeti kisebbségekhez tartozó egyetemi hallgatók száma aggasztóan lecsökkent, főként azokon a fakultásokon, ahol Románia történelme és földrajza felvételi tantárgy: jog, közgazdaság, történelem, földrajz (lásd a 4., 5., 7. sz. mellékleteket). Az egyetemi oktatók száma is lecsökkent, a Babeş — Bolyai Egyetemen 1989-ben 12,7%-ra, 1993-ban 14,5%-ra az 1959. évi 41,4%-hoz képest (ebben az évben szűnt meg az önálló magyar tannyelvű Bolyai Egyetem). Pedagógusképzésre szerveztek ugyan magyar csoportokat, de a magyar nyelvű oktatás csak részben oldódott meg (lásd a 8. sz. mellékletet).
- Annak ellenére, hogy mind Románia Alkotmányának 32/3. szakasza, mind a nemzetközi dokumentumok (a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Romániai Munkaügyi Diszkriminációkat Kivizsgáló Bizottságának következtetései és ajánlásai) elismerik és előírják a nemzeti kisebbségek jogát az anyanyelvű szakképzéshez, a tanfelügyelőségek a beiskolázási tervek készítésekor önkényesen megfosztják a nemzeti kisebbségekhez tartozó diákokat attól, hogy anyanyelvű szakiskolákban és szakközépiskolákban folytathassák tanulmányaikat. Ezzel magyarázható a magyar tannyelvű líceumoknak a magyar lakosság részarányához viszonyított alacsony beiskolázási száma (lásd a 9. sz. mellékletnél az 5. táblázatot) és a szakcsoportok, szaklíceumi és oktatási egységek, osztályok állandó csökkenése, főleg a kedvelt szakmákban. A Szatmár megyei Pedagógusok Szövetségének sűrű levélváltása (48 levél a Megyei Tanfelügyelőség, Románia Parlamentje, Képviselőház, Tanügy-

minisztérium között. A minisztériumi beadványok iktatószámai: 36763/20. 06. 1991, 32831/24. 06. 1992, 10095/02. 07. 1992, 10128/27. 07. 1992, 25380/02. 02. 1993) és a diákok konkrét, írásban megfogalmazott igénylése ellenére, a magyar tannyelvű szakosztályok száma egyre csökken.

- A tanfelügyelőségek — kivéve a Hargita, Kovászna és Szatmár megyeieket — nem biztosítják kisegítő iskolák működését a nemzeti kisebbségek nyelvén, pedig pszichopedagógiai okokból a fogyatékos gyermekek még inkább rászorulnak az anyanyelvű oktatásra. A magyar gyermekeket felkészítő egyetlen süketnéma iskola nem képes ellátni az arra rászorulókat. A vakok oktatására, országos szinten, egyetlen magyar tannyelvű intézet sem működik.
- A szórványvidékeken a nemzeti kisebbségek nyelvén működő iskolák megszűntek, a tanfelügyelőség és a Tanügyminisztérium a törvény előírásai ellenére és a szülők határozott kérésére sem indítja újra azokat. Szatmár megyében például (Szamosdob — Doba, Csengerbagos — Boghiş, Hirip — Hrip, Szatmárpálfalva — Păuleşti, Amac — Amaţ, Érkörös — Chereuşa, Gombástanya — Ciuperceni), a magyar nyelvű oktatás beindítását igénylő szülők kérését elutasították (15/23. 10. 1991 sz., minisztériumhoz címzett átirat).
- A 283/1993. kormányhatározat 62. szakasza szerint: „A nemzeti kisebbségekhez tartozó fiatalok számára, akik a román tannyelvű oktatást választják, kérésre biztosítják anyanyelvük tanítását.” A racilai (Bákó megye) Feer Ecaterina esete kirívó példája ezen jog megsértésének (lásd a Parlamenthez címzett 341/24. 03. 1993 és 132/30. 03. 1993 sz. átiratokat).
- A magyar tannyelvű iskolahálózat a magyar lakosság részarányához viszonyítva állandó csökkenést mutat (lásd az 1., 2., 3., 5., 9. sz. melléleteket).
- Mivel a tanfelügyelőket a Tanügyminisztérium, az iskolaigazgatókat pedig a tanfelügyelőség nevezi ki, és nem a tantestület választja, a nemzeti kisebbségek nem képviselhetik arányosan magukat a vezetői és határozathozó testületekben (lásd a 10. sz. mellékletben: a magyar kisebbség statisztikai jelenléte a tanfelügyelőségekben).
- Az anyanyelvű oktatás nem rendelkezik megfelelő számú és minőségű, a kisebbségekhez tartozó szerzők által szerkesztett nemzetiségi tankönyvvel.
- A nemzeti kisebbségek történelmét, kultúráját és hagyományait nem tanítják tantárgyként.

Kötelességünk feltárni azt a megoldást, mely kiutat jelent ebből a válságból: ez az önrendelkezés elvén alapuló, a nemzeti kisebbségek nyelvén folyó oktatási rendszer.

Számos európai ország (Finnország, Olaszország /Dél-Tirol/, Dánia, Németország, Spanyolország, Belgium) nemzeti kisebbségi közössége bizonyítja, hogy az önrendelkezési elv biztosítja a kisebbségek nemzeti azonosságának megőrzését és fejlődését, megóvja őket mindenféle, akaratuk elleni beolvasztási kísérlettől (lásd a 12. sz. mellékletet).

A fentiek alapján igényeljük:

- a demokratikus, decentralizált jogi keretet, amely az alkotmány és a nemzetközi szerződések előírásaival összhangban, a nemzeti kisebbségek számára is szavatolja:
 - az anyanyelvű képzést az oktatás minden szintjén és formájában (az óvodától az egyetemig);
 - az önálló, anyanyelvű oktatási hálózatot bármely, a tannyelvre vonatkozó korlátozás nélkül;
- az anyanyelv használatának jogát bármilyen vizsgán (felvételi, szakképesítési, állás vagy tisztség betöltésére) és továbbképzésen;
- a nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatás autonóm adminisztrálását és a román állam általi finanszírozását (ha igény van az önrendelkezésre);
- az egyházak hagyományos iskolaalapítói jogaiba való visszahelyezését és a felekezeti iskolák állam általi finanszírozását;
- a Bolyai Egyetem újraindítását;
- az anyanyelvű felsőfokú oktatás megszervezését a társadalmi élet minden területén szükséges szakmák elsajátítására, nem csak a pedagógus- és művészképzésre. (A nemzeti kisebbségek nyelvén folyó oktatás folytonosságának hiánya súlyos következményekkel jár a nemzeti azonosság megőrzését tekintve);
- az anyanyelvű szakoktatás (szakiskolák, szakközépiskolák és speciális kiegészítő iskolák) megszervezését, tekintettel arra, hogy ezek száma az utóbbi években lecsökkent;
- az anyanyelv sajátosságait őrző, önálló (alternatív) tankönyvek használatát;
- kifejezetten a kisebbségek számára kidolgozott tankönyvek használatát a román nyelv és irodalom tanítására;
- a nemzeti kisebbségek történelmének, kultúrájának és hagyományainak tantárgyként való bevezetését;
- a nemzeti kisebbségek intézményes kapcsolatainak biztosítását más országok azonos etnikai eredetű, azonos kulturális vagy vallási hagyományokkal rendelkező lakóival;
- a külföldi egyetemeken vagy továbbképző tanfolyamokon szerzett diplomák honosítását (ahogyan azt az EBEÉ 1991-es genfi találkozásának jelentése előírja);
- a nemzeti kisebbségek státútumának elfogadásáig és gyakorlatba ültetéséig a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatási intézményeinek vezetését egy olyan államtitkárság biztosítsa, amelynek külön költségvetése van, és amelynek élén egy, a kisebbségi közösség legitim szakmai szervezetei által javasolt, és a közösség le-

gitim csúcsszerve által felhatalmazott államtitkár áll. Az anyanyelvű oktatási egységek és tagozatok irányítását a területi tanfelügyelőség biztosítaná, az illető közösség által választott, és a közösség legitim csúcsszerve által felhatalmazott tanfelügyelők segítségével. Így az anyanyelvű oktatás, megőrizve sajátosságait, szervesen beilleszkedhet az ország oktatási rendszerébe.

Mellékeljük Románia Alkotmányának és azoknak a nemzetközi dokumentumoknak a javaslatait, amelyeket Románia is aláírt (12. sz. melléklet), valamint a memóriumban hivatkozási alapként felhasznált dokumentumokat (1—11. sz. mellékletek).⁷

Kolozsvár, 1994. január

Takács Csaba ügyvezető elnök
Fischer Fülöp Ildikó oktatási alelnök

RMDSZ Ügyvezető Elnökség, RMDSZ Dokumentumok 2., 1994., 16—21.

24.

Művelődési memórium

Marin Sorescu miniszter úrnak
Művelődési Minisztérium
Bukarest

Abból az elvből kiindulva, hogy a nemzeti kisebbségek egyenlő jogú, szerves részei annak a társadalomnak és államnak, melyben élnek, hozzájárulván ennek sokoldalú gazdagításához, valamint kiemelve azt, hogy ennek a ténynek a valóraváltásáért szükséges a nemzeti kisebbségek kulturális, nyelvi, vallási önazonosságának védelme és gyakorlása, az RMDSZ III. Kongresszusán elfogadott program a romániai magyar nemzeti kisebbség számára a belső önrendelkezés elvét ajánlja, mint a nemzeti önazonosság megőrzésének és fejlesztésének zálogát, amely megvédi a Romániában élő

7 A mellékleteket terjedelmi okokból nem közöljük: 1. Óvodás gyermekek nemzetiségi összetétele. 2. Elemi iskolai tanulók nemzetiségi összetétele. 3. Líceumi tanulók nemzetiségi összetétele. 4. A diákság nemzetiségi összetételének alakulása 1958 és 1993 között a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. 5. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem hallgatóinak nemzetiségi összetétele. 6. Líceumi nemzetiségi statisztika. 7. A felsőoktatás helyzete a Babeş-Bolyai egyetemen 1989 után. 8. Összesítés (magyar—román nyelvű előadások) Kolozsvári Babeş-Bolyai egyetemen. 9. Tájékoztató a romániai magyar nyelvű oktatásra vonatkozóan 1990—1993. 10. Jegyzék a magyar nyelvű iskolák megyei tanfelügyelőire vonatkozóan. 11. A tanügyi törvénytervezet 124-es cikkelyének következményei. 12. Romániai és nemzetközi vonatkozó jogszabályok.

nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket az akaratuk elleni mindenfajta asszimiláló szándéktól; szavatolja a nemzeti önazonossághoz való jogot, amelyet mind az Alkotmány, mind az országunk által aláírt nemzetközi egyezményrendszer előírányoz.

Ezek az alapidokumentumok hangsúlyozzák a saját művelődési élethez való jog törvényes szavatolását, a nemzeti kisebbség sajátos történelmi és területi hagyományai figyelembevételének szükségességét. Ez kiemelt módon igénylendő azokban a földrajzi övezetekben, ahol a demokratikus intézményrendszer megszilárdulóban van, és a nemzeti kisebbségek kérdését — akik az előző években jogfosztottságban éltek —, különleges figyelemmel kell kezelni.

Tény, hogy a jogállamiság megvalósítása és az európai integráció útján a romániai magyar kisebbségnek megadatott a lehetőség néhány alapvető emberi- és szabadságjog gyakorlására (saját szervezetek és művelődési egyesületek létrehozása, hivatásos művészeti intézmények működtetése, minimális állami támogatás biztosítása lapkiadásra, gyülekezési szabadság), de nem jött létre az önazonosságunkat döntő módon szavatoló művelődési ágak törvényesített és intézményesített kerete, ami nem vet gátat az asszimilációs folyamatnak, a diszkriminációs magatartásnak, (a sajátos történelmi és kulturális hagyományok intézményesített művelésének és megőrzésének szavatolását biztosító feltételrendszer hiánya, különös tekintettel a műemlékekre, régészeti övezetekre, a ránk vonatkozó levéltári anyagokra; a nemzetiségi kultúra támogatásában nem érvényesül az állami költségvetésből való arányos részesedés elve; a hungarológiai kutatások gyakorlásának akadályozása; az anyanyelv nyilvános használatának tiltása művelődési intézményekben, levéltárakban és múzeumokban).

Abból a célból, hogy felszámoljuk a romániai magyarságnak ezt a hátrányos helyzetét, amely veszélyezteti önazonosságunkat, az alábbiakban szíves figyelmükbe ajánljuk a következő kéréseinket és elvárásainkat, hogy alkalmazhassuk a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről szóló törvény-tervezet művelődési fejezetébe foglaltakat, amely szavatolja a kulturális önkormányzat elveinek gyakorlatba ültetését is:

— egy kisebb fősztály újrალétesítése, élén egy államtitkárral a jogok gyakorlásának intézményesített garantálására;

— azon szervezetek, egyesületek, intézmények számára, melyek hivatása a sajátos művelődési, tudományos hagyományok megőrzése, általában a romániai magyar kisebbség szellemi életének európai mérce szerinti megszervezése, kérjük az anyagi és technikai eszközökre vonatkozóan az arányos részesedést az állami költségvetésből, hogy ezek működését biztosíthassuk;

— jogi bizottság létrehozását egy javaslat-sorozat kidolgozására, mely kiegészíti a jelenleg érvényben levő jogszabályokat és biztosítja:

- a) a nemzeti kisebbségek történelmi és kulturális örökségét képező tárgyak állagának épségben való megőrzését, kiállítását a múzeumokban, melyeket azon nemzeti kisebbség nyelvén írott feliratokkal is ellátnak, akire vonatkoznak;
- b) a nemzeti kisebbségek egyházi, tudományos, művelődési, stb. intézményeinek egykori tulajdonát képező dokumentumok saját gondozásba való visszahelyezését, valamint a Nemzeti Levéltár és dokumentációs könyvtárak anyagának akadálymentes tanulmányozását a nemzeti kisebbségek múltjának kutatása érdekében;

- c) az összes olyan intézkedések eltörlését, melyek sértik a nemzeti kisebbségek hagyományos intézményeinek, tudományos és művelődési egyesületeinek tulajdonját; következésképpen kérjük az összes javak visszaszolgáltatását, melyek ezek tulajdonát képezték (ingatlanok, levéltári anyagok, könyvtárak, gyűjtemények, kegytárgyak stb.). Ezt az igényt foglalják be az új, a kulturális nemzeti vagyonról, ill. a Nemzeti Levéltári Alapról szóló törvénybe;
- d) a kulturális infrastruktúra (művelődési otthonok, technikai felszerelések stb.) használatának jogát a nemzeti kisebbségek közművelődési szervezeteinek és amatőr művészeti csoportjainak számára;
- e) a nemzeti kisebbségek történelméhez és kultúrájához tartozó műemlékek védelmére és megőrzésére szolgáló elkülönített anyagi alapok létrehozását;
- f) a nemzeti kisebbségek nyelvén írott feliratok használatát minden olyan műemlék, emlékház, kegyhely, vagy bármilyen más létesítmény megjelölésére, mely a nemzeti kisebbségek szülőföldjének fontos történelmi és kulturális eseményeit őrzi;
- g) korlátozásmentes kapcsolattartást minden olyan határon túli állampolgárral, intézménnyel, melyhez a romániai magyar kisebbség etnikai eredet, nemzetiségi, kulturális örökség és vallás révén kapcsolódik. Ilyen értelemben úgy véljük, hogy jogos az RMDSZ képviselőinek bevonása azokba a küldöttségekben, melyek kulturális együttműködési szerződéseket fognak kötni azokkal az országokkal, melyek területén magyar lakosság él;
- h) egy államilag támogatott hungarológiai intézet létrehozását, mely magába foglalja az identitástudat megőrzését szolgáló összes szakterületet (nyelvészet, régészet, történelem, népművészet és folklór, irodalomtörténet, kultúrtörténet, műemlékvédelem, muzeológia, szociológia, színháztörténet stb.), biztosítva az etnikumunk által teremtett maradandó értékek kutatását, amelyek részei az egyetemes emberi szellemi körforgásnak, hozzájárulván ugyanakkor a népek és kisebbségek együttélésének tanulmányozásához.

— a nemzeti kisebbségek nyelvén közlő kiadók és szerkesztőségek támogatási rendszerének elemzését és létük anyagi alapjainak megteremtését;

— az egyetemek beiskolázási tervének alapos elemzését annak érdekében, hogy olyan terv sülessék, mely biztosítja a kisebbségek számára a szakemberképzést az anyanyelvi kultúra területén (pl. kulturális manager, könyvtáros stb.);

— sürgős megoldást kér a falusi, városi és megyei könyvtáraknak a nemzeti kisebbségek nyelvén kiadott könyvekkel való ellátása mindenütt, ahol vegyes lakosság él.

MELLÉKLET

I. A román törvénykezés által szavatolt jogok

Románia Alkotmánya:

a 6. szakasz előírja:

„1. Az állam elismeri és garantálja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megtartásához, fejlesztéséhez és kifejezéséhez.”

„2. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek identitásának megtartását, fejlesztését és kifejezését célzó állami védőintézkedéseknek a többi román állampolgárhoz viszonyítva meg kell felelniük az egyenlőség és megkülönböztetéstől való mentesség elveinek.”

a 36. szakasz előírja:

„A nagygyűlések, a tüntetések, a felvonulások vagy bármely más gyülekezések szabadok és csakis békésen, bármilyen fegyver nélkül szervezhetők meg és bonyolíthatók le.”

a 37. szakasz előírja:

„1. Az állampolgárok szabadon egyesülhetnek politikai pártokba, szakszervezetekbe és más egyesületi formákban.”

II. Románia által aláírt nemzetközi egyezményekbe foglalt jogok

„Nemzeti kisebbségek vagy regionális kultúrák. Ismervén azt a hozzájárulást, melyet a nemzeti kisebbségek vagy regionális kultúrák jelentenek az államok közötti együttműködésben, a résztvevő országok javasolják, amennyiben saját területükön léteznek ilyen kisebbségek vagy kultúrák, figyelembe véve ezek törvényes érdekeit, segítsék elő ezt a hozzájárulást.” (Az 1975. augusztus 1-jén, Helsinkiben aláírt Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Záródokumentuma.)

„Azokban az országokban, melyekben etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ezekhez tartozó személyeket nem lehet megfosztani attól, hogy gyakorolhassák vallásukat, vagy használhassák saját nyelvüket.” (A Polgári és Politikai Jogokra Vonatkozó Nemzetközi Egyezmény 27. szakasza.)

„...IV. ...a résztvevő országok érdeklődéssel veszik tudomásul, hogy közülük egyesekben pozitív eredményeket értek el, megfelelő demokratikus úton, többek közt:

— a konzultatív és határozathozó testületeken keresztül, melyekben a kisebbségek is képviseltetik magukat, különösen az oktatás, művelődés és a vallás terén...

— egy nemzeti kisebbség *önkormányzatán keresztül*, a saját identitását szolgáló ügyek intézésében ott, ahol a területi autonómia nem megvalósítható...

— azon nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek anyagi és technikai támogatásán keresztül, akik élni akarnak a saját intézményeik, szervezeteik, kulturális, oktatási és vallási egyesületeik megteremtésének jogával...

V. A résztvevő országok tiszteletben tartják a nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek azt a jogát, hogy egyénileg, vagy a többiekkel együtt létrehozzanak és fenntartsanak intézményeket és egyesületeket saját országukban, és részt vegyenek nemzetközi, nem kormányzati szervezetekben.

A résztvevő államok újra kinyilatkoztatják, hogy nem fogják gátolni a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek azon jogát, hogy létrehozzák és fenntartsák saját intézményeiket, szervezeteiket, oktatási, művelődési, vallási egyesületeiket.” (A nemzeti kisebbségek problémái szakértőinek jelentése az EBEÉ genfi Értekezletén, 1991.)

„(32.)... a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van teljesen szabadon fejleszteni etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásukat, megőrizni és ápolni kultúrájuk minden megnyilvánulási formáját, védelemben részesülve minden akaratuk ellenére történő asszimilációs próbálkozás ellen. Kiemelten joguk van:

(32. 1) — szabadon használni anyanyelvüket mind a magán-, mind pedig a közéletben;

(32. 2) — létrehozni és fenntartani saját kulturális, oktatási, művelődési, egyházi egyesületeiket, szervezeteiket vagy intézményeiket, melyek önkéntes, vagy más anyagi hozzájárulást igényelhetnek (...)

(32. 4) — egymás között, saját országukban, vagy a határokon túl élő más, de közös etnikai, nemzeti vagy vallási eredetű állampolgárokkal kapcsolatot teremteni és fenntartani, akikkel a közös kulturális vagy vallási örökség is összekapcsolja őket.

(32. 6) — szervezeteket és egyesületeket létrehozni és fenntartani saját országukban, és részt venni nemzetközi, nem kormányzati szervezetek tevékenységében.”

(Az EBEÉ-nek az Emberi Dimenzióra Vonatkozó Koppenhágai Értekezlete Záródokumentuma, 1990. június 29.)

Kolozsvár, 1994. január 5.

Markó Béla, Takács Csaba, Kötő József

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1984.

A Szabadelvű Kör RMDSZ-platform programelvei

(Részlet)⁸

A Szabadelvű Kör országos programadó gyűlésének záróközleménye

1. Az 1992 márciusában, az RMDSZ platformjaként megalakult Szabadelvű Kör 1994. március 25—27. között Csíkszeredában megtartotta első országos programadó gyűlését. A gyűlés a Szabadelvű Kör szervezeti és működési szabályzatának és programelveinek kidolgozását és elfogadását, valamint tisztségviselő testületének megválasztását tűzte ki céljává.

2. Az elfogadott szervezeti és működési szabályzat intézményes keretet biztosít az RMDSZ platformjaként működő Szabadelvű Körnek. A szabályzat olyan működést ír elő, amely tovább erősíti a Szabadelvű Kör réteg- és szakpolitikai elkötelezettségének hatékonyságát, ugyanakkor megteremt a platformszervezés optimális keretét, segíti a belső választásokra való felkészülést, és lehetővé teszi a liberális csoportosulások régiók szerinti szerveződésének a megjelenítését.

3. A Szabadelvű Kör programadó gyűlése elvként fogalmazta meg, hogy programelveivel alternatív javaslatot tesz az RMDSZ belső választásain a szavazóknak, illetve programszintű kapcsolódási lehetőségeket kínál a román és külföldi liberális irányzatokkal való rendszeres együttműködéshez. A Szabadelvű Kör közvetlen kapcsolatokat kíván kiépíteni a Liberális Internacionáléval.

A megfogalmazott programelvek a következő fejezetekbe csoportosulnak:

- szabadelvűség és nemzet;
- a kollektív jogok helye a szabadelvű gondolkodásban;
- gazdaságpolitikai cél- és eszközrendszer;
- a közigazgatási reform és az önkormányzati politika alapelvei;
- a kulturális önszerveződés stratégiája.

A programadó gyűlés az országos politikai közvélemény figyelmébe ajánlja a nyílt társadalom modelljéhez illeszkedő nyitott önkormányzat eszméjét, amelyre saját programalkotó stratégiáját alapozza.

4. A Szabadelvű Kör az elfogadott szervezeti és működési szabályzat alapján a jóváhagyott programelvek képviselőire megválasztotta a Szabadelvű Kör vezető tisztségviselőit. A testület névsora: Eckstein-Kovács Péter (elnök), Zsigmond László (alelnök, pártkapcsolatok), Kolumbán Gábor (alelnök, önkormányzati tevékenység), Szi-

⁸ A közlésre nem került fejezetek: Gazdaság szervezés; Települési és közösségi önkormányzatok; Kulturális önszerveződés.

lági Zsolt (alelnök, külkapcsolatok), Birtalan Ákos (alelnök, gazdasági kérdéskör), Egyed Péter (alelnök, civil társadalom és művelődés).

Szabadelvűség és nemzetfogalom

A XX. század végének Európa-politikai jelenségei, a romániai társadalmat érő történelmi kihívások a liberális alternatíva számára is kötelezővé teszik a nemzeti kérdésekkel kapcsolatos sajátos álláspont kidolgozását.

Az erdélyi hagyományokban megtalálhatók azok az elemek, amelyekre a liberális gondolkodás szervesen építhet. Ezek:

- a reformkor nagy gondolkodói: Wesselényi Miklós és Szász Károly,
- a századforduló gazdasági liberalizmusa,
- a két világháború közötti polgári sajtó értékrendje (Krenner Miklós — *Spec-tator*) és a kisebbségi jogvédelem európai szintű megvalósítása (Jakabffy Elemér).

A liberális nemzetpolitika kiindulópontja és elvi alapja csak az egyén szabadsága lehet. A szabadság az önmeghatározás lehetőségét, az önkormányzat képességét jelenti, feltételezi az önrendelkezés gyakorlását. Az egyéni cselekvések szabadságfokának növelését a társadalmi intézmények sokaságával és pluralitásával látjuk biztosíthatónak.

A szabad identitásválasztás jogát, így a nemzeti önazonossághoz való jogot is *alapvető emberi jog*nak tartjuk.

Alapvető szabadelvű értékeknek tartjuk a toleranciát, pluralizmust, jog- és esélyegyenlőséget, polgári biztonságot, méltóságot.

Ezeket figyelembe véve nemzeti értékeink közül azokat tekintjük döntő fontosságúaknak, amelyek összekötik és nem elválasztják az embereket.

A kisebbségi helyzet vállalása eleve feltételezi a nemzeti elkötelezettséget. Ezért a nemzeti értékrend kisajátítását nem fogadhatjuk el egyetlen csoportosulás részéről sem.

Helyesnek tartjuk, ösztönözzük és támogatjuk az önkormányzati elven alapuló kisebbségi önkormányzati rendszer megfogalmazását és megvalósítását.

Megítélésünk szerint ez az elképzelés összhangban áll a jelenlegi európai jogfejlődéssel.

A mostani helyzetben a Szabadelvű Kör kiemelt feladatként jelöli meg a helyi autonómiák megerősítését, működőképessé tételét, valamint a személyi elven működő önkormányzatok támogatását, menedzselését, a kapcsolatrendszereik kiépítésében nyújtott segítséget.

Az állami struktúrák átalakítását olyan módon képzeljük el, hogy a különböző elven szervezett önkormányzatoknak maximális mozgásteret lehessen biztosítani.

El kívánjuk kerülni a nemzeti bezárkózást, részt kívánunk venni az országos politika alakításában, kapcsolatokat keresünk, és együttműködési formákat alakítunk ki hasonló eszmeiségű román politikai erőkkel, társadalmi szervezetekkel, intézményekkel.

Részt kívánunk venni azoknak a szervezeteknek a munkájában, melyek a társadalmi párbeszédet gyakorolják.

A társadalmi pluralizmusnak, a civiltársadalom kiépülésének fontos tényezője az etnikai csoportok különböző szervezeteinek léte, amelyekkel kapcsolatokat kívánunk fenntartani.

A civiltársadalom intézményeinek kialakulása tágabb esélyt biztosít az egyéni és közösségi érdekérvényesítés számára. Így gyorsítani kívánjuk ezek megjelenését és megerősödését.

A szabadelvű eszmerendszer egy olyan változatát kívánjuk kialakítani és képviselni, amely egyrészt sajátos kérdéseinknek megfelelően használja a különböző liberális alternatívák elképzeléseit és módzatait, másrészt megfelelő válaszokat ad sajátosan összetett erdélyi és romániai problémákra.

Liberalizmus és kollektív jogok

Az egyéni jogok, a politikai és polgári jogok elsődlegesek minden ember, így a kisebbségi egyén számára is.

Az egyéni és közösségi jogegyenlőség teremti meg a nemzeti kisebbségek társadalmi integrációjának lehetőségeit és feltételeit, kiküszöbölve ezáltal a beolvasztást célzó asszimilációs törekvéseket.

Léteznek olyan sajátos egyéni jogok, amelyeket az egyén a nemzeti önazonosság-hoz való jogának csorbulása nélkül nem tud, vagy nem kíván gyakorolni, ezen jogokat közösségében kívánja érvényesíteni. Az egyén, aki valamely, a szabad társulás jogán létrejött közösség tagja, bizonyos egyéni jogokat közösségén keresztül gyakorol, ebben az esetben a közösség képvisellete lép fel azok érvényesítésekor. A egyén megőrizheti csatlakozási és kiválási szabadságát a közösség által létrehozott intézmények köréből.

Az állam elismeri az egyén és közösség között létrehozott „egyezséget”, „társulást”, elismeri az így létrejött közösségi intézményeket, bizonyos egyéni jogok nem állami, hanem közösségi intézményrendszeren keresztül történő megnyilvánulását.

A kollektív jogok biztosította közösségi jogegyenlőség teremtheti meg egyben az esélyegyenlőséget olyan többletjogok (nem privilégiumok) formájában, melyek éppen a nemzeti kisebbségi létből adódó hátrányos helyzetet kívánják kiegyenlíteni.

A korlátozott közhatalmi jogosítványokkal felruházott nemzeti kisebbségeknek ezáltal lehetőségük nyílik sajátos érdekeik, identitásuk megfogalmazására, az ezeket biztosító kollektív (közösségi) jogok érvényesítésére, gyakorlására.

A nemzeti kisebbségek közjogi autonómiája a kisebbségi civil társadalmak fejlett, autonóm intézményei nélkül nem érvényesíthető.

A személyi elvű autonómia felel meg a legjobban az egyéni jogokból levezetett önálló intézményrendszerek kiépítésének. Az egyén szabadságjogainak nagy részét, területi elhelyekedésétől függetlenül, egy, a közösség által kiépített, az egyén szabad választásának eredményeképpen létrejött testület által vezetett intézményrendszeren keresztül gyakorolja.

Azon egyének számára, akik tömbben élnek, nemzeti közösségük körében biztosított területi autonómia létrehozásának lehetősége.

A kisebbségi egyén és az állam viszonya az állami kötelezettségek teljesítését követően sem változik. Így a lojalitás kérdésének felvetése értelmetlen az állam részéről, amennyiben az állampolgár többségi nemzethez tartozó polgártársaihoz hasonlóan teljesíti kötelezettségeit.

(...)

Csikszereda, 1994. március 25—27.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1985.

26.

Állásfoglalás az Európai Stabilitási Egyezmény tervezetéről

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség,

— meggyőződve arról, hogy a nemzeti kisebbségek harmonikus együttélése a többségi nemzettel a belső és nemzetközi stabilitás alkotóeleme,

— tudatában annak, hogy Európa meghatározó politikai tényezői az Európai Stabilitási Egyezmény megkötését célzó kezdeményezésükkel történelmi jelentőségű folyamatot indítottak el,

— tekintettel arra, hogy a kelet-európai nemzeti kisebbségek helyzete örökölt, megoldatlan kérdések sokasága miatti feszültségek forrása,

— hangsúlyozva, hogy ezen feszültségek feloldása egy általános és megnyugtató rendezést igényel,

— ennek érdekében, a helyi sajátosságokat figyelembe véve, az alábbi elveket ajánlja a térség, valamint az Európai Unió országai figyelmébe:

1. Kelet-Európa volt kommunista országainak demokratizálása feltételezi, hogy a folyamat által megkövetelt intézményes változások külön megoldásokat eredményezzenek a kisebbségi közösségek számára.

2. Az általános emberi jogokra vonatkozó nemzetközi egyezmények aláírása, elfogadása nem jelenti automatikusan a kisebbségi közösségekhez tartozó személyek jogállásának megfelelő rendezését. A kisebbségek jogállásával kapcsolatosan külön szabályozásra van szükség.

3. A rendezést szavatoló, a szubszidiaritás elvén alapuló területi, illetve közösségi önkormányzat biztosítja az esélyegyenlőséget a kisebbségi helyzetből fakadó objektív hátrányok kiegyenlítésére. A megfelelő mechanizmusok létrehozása, e folyamat eredményeként megszületendő nemzetközi garanciák nélkül a tartós megoldás elképzelhetetlen.

Az RMDSZ mint a romániai magyar nemzeti kisebbség érdekszervezete, alkotóan kíván hozzájárulni azon társadalom demokratizálásához, amelyben él. Ennek fontos eleme a kisebbségi kérdés megoldása, a rendezés biztosítéka a nemzeti kisebbségek politikai szubjektumként való elismerése.

A fentiek értelmében, az Európai Unió által kezdeményezett Stabilitási Egyezményre vonatkozó eddigi konzultációk nyomán kialakult elvekkel és módszerekkel kapcsolatosan, az *alábbi észrevételeket* tartja szükségesnek megfogalmazni:

Az egyezmény tervezete nem fordít figyelmet olyan nemzetközi jogi dokumentum kidolgozására, amely a nemzeti kisebbségek számára egy elfogadható rendezést biztosítana. Általánosságban említi a nemzeti kisebbségek helyzetére alkalmazandó elveket. E dokumentum hiánya lehetőséget nyújt a többségi nemzet szupremációjának gyakorlására a kisebbségek fölött. A többségi demokrácia módszereivel a térség országaiban élő kisebbségek érdekeiket csupán képviselhetik, de érvényesíteni nem tudják.

A Stabilitási Egyezmény *legújabb változatából* sajnálatos módon *kimaradt a kollektív jogok fogalma*, amelynek elismerése előfeltétele egy reális, a nemzeti kisebbségeket megnyugtató rendezésnek. Szükségesnek tartjuk a térségben élő nemzeti kisebbségek politikai jogalanyiségének elismerését.

A stabilitás megőrzését célzó kétoldalú és regionális megállapodások esetében szükségesnek tartjuk olyan jellegű egyezmények kidolgozását, amelyeknek nemesak politikai, hanem *jogi dimenziójuk* is van. A kétoldalú egyezményekre vonatkozóan ez idáig megfogalmazott nézetek nem biztosítanak olyan garanciákat, amelyek lehetővé teszik az ugyanolyan súlypontú tételek kölcsönös elfogadásának imperativusát.

Továbbá, szükségesnek tartjuk, hogy az egyezmény kidolgozásának különböző szakaszaiban a nemzeti kisebbségek legitim politikai képviselői szerepet kapjanak. A nemzetközi dokumentumok előírják: az államoknak konzultálniuk kell a nemzeti kisebbségek önazonosságának megőrzését célzó döntések meghozatala végett az ezeket képviselő szervezetekkel, egyesületekkel (Európa Tanács 1134/1990 Ajánlása, EBEÉ Koppenhágai Záróokmánya, 1990, EBEÉ genfi dokumentuma, 1991). A kisebbségeknek az országos szintű döntéshozatalban való részvételén túl „az államok közötti együttműködési és segítségnyújtási programokat a kisebbségekhez tartozó személyek jogos érdekeinek kellő figyelembevételével kell megtervezni és végrehajtani” (ENSZ Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól, 5. paragrafus 2. pontja).

Az Európai Stabilitási Egyezmény előkészítésének folyamata mindezekkel szemben igyekszik legitimizálni, nemzetközi szinten, a nemzeti kisebbségek kizárására vonatkozó gyakorlatot.

Továbbá, mindezek ellentmondanak az Európai Unió Maastrichti Szerződése óta (1992) *kötelező jogi erővel bíró szubszidiaritás elvének* is, melynek értelmében a különböző szinteken felvetődő problémákra vonatkozó döntéseket az érintettek bevonásával kell meghozni. *A Stabilitási Egyezmény centralizált, autoriter döntéshozási mechanizmusokra épít, melyek jellegükből adódóan nem a feszültségek feloldásához, hanem azok elodázásához vezethetnek.*

A kisebbségek részvételét mellőző politikai gyakorlat elfogadásával és alkalmazásával megkötendő kétoldalú megállapodások nem jelenthetnek garanciát a kisebbségi

problémák valós és hosszú távú rendezésére, ez a múltban kötött hasonló jellegű szerződések kudarca is. Ezáltal az Európai Stabilitási Egyezmény éppen kitűzött célját, Európa valós stabilitását nem tudja megvalósítani.

Szükségesnek tartjuk, hogy az egyes országokban a folyamat első szakaszában konzultációkra kerüljön sor a kormányok és az érintett kisebbségek között, annak érdekében, hogy megoldásra törekedjenek a további tárgyalások eredményességét szavatolva. Ezt segítené elő, az európai normáknak megfelelően, a törvények módosítása, illetve törvények meghozatala, a kisebbségi kérdés megoldását biztosító intézményrendszer létrehozása.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség, mint a romániai magyar kisebbség legitim érdekképviselői szervezete, megállapítja, hogy a folyamat egészében, a tárgyalások minden szintjén biztosítani kell az érintett kisebbségek legitim képviselőinek részvételét és a velük való konzultációt, mivel meggyőződésünk, hogy a tervezett folyamat csak így érheti el célját.

Marosvásárhely, 1994. május 20.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa

RMDSZ Közlöny 1994. 10—11. sz. 2—3.

27.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség állásfoglalása a román—magyar alapszerződésről

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség, mint a romániai magyarság legitim érdekvédelmi szervezete, figyelemmel kíséri a román—magyar alapszerződés előkészítésének folyamatát, remélvén, hogy ennek során olyan bizalomkeltő lépésekre kerül sor, amelyek jó irányú változásokat hozhatnak a két ország kapcsolataiban, valamint a romániai magyar nemzeti kisebbség életében.

1989-től kezdődően a közép- és kelet-európai térségben történelmi horderejű változások mentek végbe. A kétpólusú világ megszűnése, a régió országaiban megtartott szabad választások, a kibontakozó európai integráció folyamatai új tartalmat adtak a szomszédsági viszonyoknak.

Ebben az összefüggésben az RMDSZ úgy véli, hogy Románia és Magyarország viszonyában döntő jelentőségű az a tény, hogy Romániában közel kétfélmillió magyar, Magyarországon pedig több tízezres román közösség él kisebbségi helyzetben.

Az RMDSZ alapvetően fontosnak tartja:

I. A két ország kormánya és parlamentje a jószomszédi viszonyt rögzítő egyezmények kidolgozásába vonja be a romániai magyar és a magyarországi román nemzeti kisebbség legitim képviselőit is.

II. Az alapszerződésnek integráns módon tartalmaznia kell egy részletesen kidolgozott kisebbségvédelmi megállapodást, mely a romániai magyarság és a magyarországi románság legitim szervezetei által megfogalmazott jogok és összeállított igénylista figyelembevételével készül el.

A kisebbségvédelmi rendelkezések elvi alapjának a következőket tekinti:

A. A román és a magyar nemzeti kisebbségek aktívan előmozdíthatják a jószomszédi kapcsolatok kialakulását és megerősödését, részt vállalhatnak a Románia és a Magyar Köztársaság közti sokoldalú és kölcsönös együttműködés európai integrációt elősegítő formáinak a kialakításában.

B. A Románia és a Magyar Köztársaság területén őshonos magyar és román nemzeti kisebbségek saját történelmi hagyományokkal, ezekből eredeztethető intézményi formákkal, etnikai, kulturális, vallási és nyelvi sajátosságokkal rendelkeznek, melyeknek megőrzése e kisebbségek fennmaradásának alapfeltétele.

C. A román és magyar nemzeti kisebbség identitásának megőrzését szolgáló, jogi érvényű egyezmény általános keretétül a nemzetközi emberjogi, szabadságjogi és kisebbségvédelmi dokumentumokba (az ENSZ Alapokmánya; a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya; a Párizsi Charta; az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Helsinki Záródokumentuma és Genfi Ajánlása; a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája) foglalt normákat kell alapul venni, különös tekintettel az EBEÉ koppenhágai dokumentumára, az ENSZ Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogairól szóló 1992-es Nyilatkozatára; az Európa Tanács 1201-es (1993) Ajánlására. Példaértékűnek kell ugyanakkor tekinteni azokat az Európában létező modelleket — az Olaszországban, Spanyolországban, Finnországban, Belgiumban létező autonómiaformákat —, melyek nemzetközi viszonylatban is elismert alkotmányos megoldásoknak számítanak.

D. Romániára a Gyulafehérvári Nyilatkozat értelmében, valamint az I. világháborút követő kisebbségi szerződésből következően felelősség hárul a kisebbségi kérdés megfelelő megoldása tekintetében.

A kisebbségvédelmi megállapodásnak rögzítenie kell a két országban élő nemzeti kisebbségeket megillető jogokat és szabadságjogokat, a szerződő felek kötelezettségvállalását ezek biztosítását illetően.

Tartalmaznia kell, hogy:

1. védelemben részesítik a kisebbség nemzeti identitását, valamint elősegítik és biztosítják annak megőrzését, ápolását, fejlesztését és átörökítését megfelelő jogi, jogalkotási, közigazgatási és más intézkedésekkel, biztosítva a saját kultúrához való jogot, az anyanyelv és a szimbólumok használatának a lehetőségét;

2. elismerik és biztosítják a jogát arra, hogy megfelelő törvényes keretek közt önazonossága megőrzésére, ápolására és továbbadására vonatkozóan autonóm módon döntéseket hozzon, azokat saját, önálló intézményrendszerén keresztül érvényesítse, illetve az identitását érintő állami döntésekben közreműködjön, azok végrehajtásában részt vegyen;

3. elismerik a romániai magyar kisebbséghez tartozó személyek jogát — a belső önrendelkezés elve alapján — a személyi, a helyi öngazgatási és regionális autonómiához, biztosítják a gyakorlásukhoz szükséges jogi, intézményes és anyagi feltételeket;

4. biztosítják, hogy azokon a területeken, ahol a magyar kisebbséghez tartozó személyek többségben vannak, a választott helyi hatóságok különleges jogállást élvezzenek;

5. kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem hoznak olyan intézkedéseket, amelyek a nemzeti kisebbségek által is lakott területek etnikai összetételét az illető kisebbség rovására mesterségesen megváltoztatná;

6. elismerik és biztosítják a nemzeti kisebbség jogát arra, hogy saját egyesületeket, önálló kulturális, vallási és szociális intézményeket hozzon létre és tartson fenn;

7. elismerik a romániai magyar kisebbséghez tartozó személyek azon jogát, hogy anyanyelvükön tanuljanak, anyanyelvi képzésben részesüljenek az oktatás valamennyi szintjén, valamint az e kisebbséghez tartozó természetes személyek, a kisebbségi egyházak, szervezetek és társaságok azon jogát, hogy felekezeti és magánintézeteket létesítsenek és tartsanak fenn; biztosítják a nemzeti kisebbségek számára műemlékeik védelmének és megőrzésének a feltételeit;

8. biztosítják az oktatás és szakemberképzés minden formáját és fokozatát magába foglaló oktatási hálózat kiépítését;

9. elismerik a romániai magyar kisebbséghez tartozó személyek jogát anyanyelvük használatához a magánéletben és a közéletben, vagyis a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az orvosi ellátásban, az egyházi életben, az oktatásban és kultúrában, a közintézményekben, a közszolgálati médiában;

10. biztosítják a személy- és családnevek anyanyelvű anyakönyvezését és használatát; történelmi személyiségek család- és keresztnevének anyanyelvű használatát;

11. biztosítják a törvény előtti egyenlőséghez és az egyenlő bánásmódhoz való jogot politikai, gazdasági, szociális és kulturális téren; jogi, jogalkotási és közigazgatási intézkedéseket hoznak az esélyegyenlőség megvalósítása érdekében;

12. biztosítják a romániai magyar kisebbséghez tartozó személyek, valamint azok egyesületei és szervezetei számára a sokoldalú, szabad és közvetlen kapcsolattartás lehetőségét a Magyar Köztársaság polgáraival, állami és közintézményeivel.

Kormányintézkedés vagy más rendelkezés útján olyan kérdésekben, amelyek nem feltételeznek nehézkes jogi procedúrát, a felsorolt jogok és védelmi kötelezettségek elismerése mellett, a lehető legrövidebb időn belül megoldásra számítunk, éspedig a következőkben:

1. a magyar nemzeti kisebbség felekezeteitől, kisebbségi egyesületektől, intézményektől 1945 után magántulajdont sértő törvények révén, illetve erőszakkal, tehát törvénytelenül eltulajdonított ingatlanokat és javakat azok eredeti, jogos tulajdonosainak — természetben — visszajuttatják;

2. visszaállítják a Bolyai Egyetemet, a romániai magyar felsőfokú képzés átfogó intézményeként;

3. megoldják a külföldön szerzett oklevelek honosítását;

4. kötelezővé teszik a helyi hatóságok számára azokban a helyi közigazgatási egységekben, melyekben a magyar kisebbséghez tartozó személyek a lakosság számának 10 százalékát teszik ki:

— a helységek, utcák, terek, közintézmények nevének magyar nyelvű feltüntetését is;

— a közigazgatási eljárás során használt nyomtatványok magyar nyelven való kiadását is;

— a kérvények, beadványok magyar nyelven való elfogadását, illetve azokra anyanyelvű válaszok biztosítását;

5. az önálló intézményrendszer kialakítását megelőzően addig is biztosítják a demográfiai jelenléttel arányos képviseletet a közintézményekben;

6. visszaállítják a kolozsvári magyar — illetve a debreceni román — konzulátust.

Megfelelő garanciákat kell tartalmaznia a megállapodásnak. Ilyen garanciáknak tekintjük az alábbi jogalkotási kötelezettségeket, intézményeket és mechanizmusokat:

a) a felek vállalják, hogy az alapszerződés rendelkezéseinek megfelelően alakítják jogrendjüket; ratifikálják a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját; létrehozzák a kisebbségi biztos intézményét;

b) a kisebbségvédelmi megállapodás végrehajtásának felügyeletére vegyes bizottságot hoznak létre, amelyben helyet biztosítanak a legitim román és magyar kisebbségi szervezetek képviselőinek is;

c) segítik az EBEÉ kisebbségi főbiztosának tevékenységét, biztosítják az ET monitoring-mechanizmusainak érvényesülését.

Szükségesnek ítéljük, hogy az alapszerződés előkészítésének során a szerződő felek, alapvető szándékaik bizonyosságaként, az illető országban élő — magyar, illetve román — kisebbségek által jogos igényként megfogalmazott kérdésekben pozitív döntéseket hozzanak.

Állásfoglalásunkat a román—magyar együttműködés történelmileg igazolt lehetőségeire és az európai integráció perspektíváira építve fogalmaztuk meg. Meggyőződésünk, hogy ezekre alapozva a két ország olyan alapszerződést köthet, amely mintaként szolgálhat a térség országai számára, miáltal — életbe léptetése után — jelentős mértékben növelheti a térség stabilitását és biztonságát.

Kolozsvár, 1994. augusztus 26.

*Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök*

Magyarság és Európa 1994. 6. sz. 72—75.

Törvényhozási kezdeményezés

A nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatásról

Tervezet

Románia Alkotmánya 73. szakasza 1. bekezdésében foglaltaknak megfelelően alulírottak, sürgősségi eljárással történő letárgyalásra és elfogadásra beterjesztjük A nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatás törvénytervezetét.

Indoklás

Jelen törvénytervezet megszerkesztésénél a következő szempontokat vettük figyelembe:

- a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelve, kultúrája, nemzeti azonosság biztosításának objektív és sajátos szükségletei;
- Románia Alkotmányának 6. és 11. szakaszai;
- egyes nemzetközi dokumentumok előírásai, amelyekhez Románia szerződő félként csatlakozott (A);
- más nemzetközi dokumentumok előírásai, amelyekhez Románia csatlakozása küszöbön áll;
- belföldi hivatalos dokumentumok előírásai.

A.

1. Nemzetközi egyezmény a gazdasági, szociális és kulturális jogokról, 1966. december 19.
2. Az EBEÉ helsinki-i Záródokumentuma, 1975.
3. Az EBEÉ madridi értekezlet Záródokumentuma, 1980.
4. Az EBEÉ bécsi értekezlet Záródokumentuma, 1986.
5. A koppenhágai összejövetel dokumentuma, 1990.
6. Párizsi Charta az új Európáról, 1990.
7. A moszkvai értekezlet dokumentuma, 1991.
8. A genfi EBEÉ dokumentumai, 1991.
9. A helsinki EBEÉ dokumentumai, 1991.
10. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Romániára vonatkozó 617. számú ajánlásai, Genf, 1991.

11. ENSZ Nyilatkozat a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi jogairól, 1992. december;
12. Az Európa Tanács Parlamentjének Határozatában foglalt ajánlások, amelyeket Románia teljes jogú tagként történt felvétele alkalmából fogadtak el;
13. Az Európa Tanács Parlamentjének Határozatában foglalt ajánlások, amelyeket Románia teljes jogú tagként történt felvétele alkalmából fogadtak el;
14. Az Európa Tanács Parlamentjének 176. számú Ajánlása (1993), amelyet Románia Kormányához intézett.

B.

1. A regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartája, 1992.
2. Az Európai Tanács 1201. számú ajánlása (1993).

C.

1. A Nemzeti Kisebbségek Tanácsa által 1993. július 14-én egyhangú szavazással elfogadott javaslatok.
2. A Romániai Oktatási Reform Országos Tanácsa által kidolgozott Oktatási Törvénytervezet (1993). A Románia Kormánya elé terjesztett 1990. január 22-i Opei-ós Nyilatkozat.
3. A Romániában elismert vallásfelekezetek törvénytervezete a vallásokról és a vallásszabadságról, 1990. december 17.
4. Az erdélyi történelmi magyar egyházak kiegészítései Románia Alkotmányának tervezetéhez, amelyeket Románia parlamentje elé terjesztettek, 1991. július 18.
5. Erdélyi történelmi magyar egyházak, RMDSZ: Memórium a vallásról és a vallásszabadságról, valamint a tanügyről szóló törvények tervezeteiről, 1992. január 17.
6. Erdélyi történelmi magyar egyházak, RMDSZ: Memórium az ország elnökéhez, 1994. június 28.
7. Kolozsvár-Napocai Bolyai Társaság: Memórium és Aide-Memoire, dr. Gheorghe Stefan egyetemi tanár, miniszter úrhoz, — mellékelve hozzá 1990. január-júniusából 5 további memórium másolatát, 1991. augusztus 8—14.
8. Kolozsvár-Napocai Bolyai Társaság: Memórium, 1993. október 17. Ion Iliescu úrnak, Románia elnökének, Nicolae Văcăroiu úrnak, Románia miniszterelnökének, dr. Liviu Maior egyetemi tanár úrnak, tanügyminiszternek.

Törvény A nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatásról

1. Szakasz.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek az oktatás minden szintjén joguk van az anyanyelven történő tanuláshoz.

2. Szakasz.

A kiskorú gyermek azon opcióját, hogy iskoláit valamely nemzeti kisebbség nyelvén a megfelelő oktatási egységekben végezze, a szülő vagy a törvényes gyám határozza meg.

3. Szakasz.

1. A kifejezésre kerülő kérések és szükségletek szerint, az oktatást teljes körben a nemzeti kisebbségek nyelvén szervezik meg, a társadalmi-gazdasági, oktatási és a kulturális-művészeti élet összes területein, éspedig:

- a) az óvodai oktatásban, külön óvodákban vagy csoportokban;
- b) az elemi oktatásban, külön iskolákban, tagozatokon, osztályokban vagy csoportokban;
- c) az általános oktatásban (gimnáziumok, líceumok, szakoktatás), külön iskolákban, tagozatokon, osztályokban vagy csoportokban;
- d) a szakoktatásban, külön iskolákban, tagozatokon, osztályokban vagy csoportokban;
- e) az egyetemi, főiskolai oktatásban, külön egyetemeken, főiskolákon, kollégiumokban illetve karokon, tagozatokban, évfolyamokon vagy csoportokban;
- f) az egyetem utáni posztgraduális oktatásban és továbbképzésben.

2. A nemzeti kisebbségekhez tartozó természetes és jogi személyeknek joguk van arra, hogy egyházi és magánjellegű oktatási intézményeket alapítsanak és tartsanak fenn anyanyelvükön.

4. Szakasz.

A Román nyelv oktatása a Románia összes nemzetiségeihez tartozó személyek érdekében történik.

A román nyelvet elemi, gimnáziumi és líceumi fokon külön az illető kisebbség számára kidolgozott tantervek és tankönyvek alapján tanítják.

5. Szakasz.

A nemzeti kisebbségek nyelvén történő gimnáziumi és líceumi oktatásban az illető nemzeti kisebbségek történelmét és hagyományait tantárgyként bevezetik.

6. Szakasz.

A román nyelven vagy világnyelven működő oktatási intézménybe iratkozott, nemzeti kisebbségekhez tartozó tanulók számára tantárgyként az illető kisebbségek történelmének és hagyományainak az oktatását is biztosítják. A tanulók vagy a szülők kérésére, etnikai hovatartozásuktól és az iskola oktatási nyelvétől függetlenül, biztosítják a lehetőséget, hogy valamely hazai nemzetiség nyelvét is tanulhassák.

7. Szakasz.

A műszaki, mezőgazdasági, közgazdasági, jogi és orvosi oktatásban a szakképzés anyanyelven történik, a román szakkifejezések elsajátításának a biztosításával.

8. Szakasz.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek etnikai identitása megőrzésének érdekében, az olyan helységekből származó tanulók és főiskolások számára, ahol létszámuk a törvényben meghatározott alatt marad, otthonokat és bentlakásokat rendeznek be a legközelebbi anyanyelvű oktatási intézményekben, illetve a törvényes feltételek között, szállítási feltételeket biztosítanak számukra.

Jelen előírás valamennyi oktatási szintre, típusra és formára vonatkozik.

9. Szakasz.

A felvételi és versenyvizsgákon, a záró- és államvizsgákon, disszertációkon és doktori címvédéseken a jelöltek választásuknak megfelelően anyanyelvükön, vagy azon a nyelven vizsgázhatnak, amelyen tanulmányaikat folytatták.

10. Szakasz.

1. A Tanügyminisztérium biztosítja a tanszemélyzet anyanyelven történő kiképzését és továbbképzését, valamint tankönyveket és más oktatási felszereléseket a nemzeti kisebbségek nyelvén.

2. A tanszemélyzeti szükségletek kielégítésére meghívhatnak oktatókat más országokból, a törvényes keretek között, óraadói minőségben.

11. Szakasz.

A külföldön szerzett iskolai és főiskolai oklevelet a törvényes keretek között és a kétoldalú egyezményeknek megfelelően honosítják és elismerik.

12. Szakasz.

1. A Tanügyminisztériumban Államtitkárságot hoznak létre a kisebbségek nyelvén történő oktatás felügyeletére, amely ezen oktatást a megyei és a területi tanfelügyelőségeken működő ügyosztályok révén irányítja és koordinálja.

2. Ezen irányítási rendszer vezető tisztségeit a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek töltik be a megyei, területi vagy országos számarányuknak megfelelően.

13. Szakasz.

Mindazon oktatási egységek és intézmények vezetőségében, ahol a nemzeti kisebbségek nyelvén oktató tagozatok, osztályok, csoportok vagy formációk léteznek, biztosítják az illető nemzeti kisebbségekhez tartozó tanárok számarányos képviselését.

14. Szakasz.

1. Az állam által elismert egyházak hívei nyelvén újra szervezhetnek, alapíthatnak és fenntarthatnak minden szinten, formában és típusban felekezeti oktatási egységeket és intézményeket

- a) vallási személyzet kiképzésére;
- b) általános és szakműveltség elsajátítására.

2. A vallási jellegű tárgyak tanterveit és programjait a megfelelő egyház illetékes szervei határozzák meg. Az általános és szakmai műveltséget nyújtó tárgyak tanterveit és programjait, valamint a szervezési és működési szabályzatokat, a Tanügyminisztériummal és az Egyházügyi Államtitkársággal egyetértésben dolgozzák ki.

3. A nemzeti kisebbségek államilag elismert egyházainak oktatási egységeibe ezen egyházak szervei nevezik ki a tanszemélyzetet, az illető egyház státútumának megfelelően. A tanerőknek a megfelelő szintű állami oktatásban érvényes szabályok szerinti szakképesítéssel kell rendelkezniük.

4. A felekezeti oktatási egységek által kibocsájtott oklevelek és bizonyítványok egyenértékűek az állami oktatás által kibocsájtott hasonló bizonylatokkal.

5. A vallásfelekezetek saját oktatási egységeiket kiszolgáló diákmentakásokat és otthonokat tarthatnak fenn.

15. Szakasz.

Az állam és az önkormányzatok finanszírozzák a nemzeti kisebbségek állami és felekezeti oktatását és támogatják a magán tanintézeteket.

16. Szakasz.

Jelen törvény hatályba lépésekor újjászervezik és újraindítják

— a kolozsvári Bolyai Egyetemet, az igényelt karokkal és tagozatokkal, beleértve a tanárképző és a tudományos szakokat is;

— a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemet;

— a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolát, mint magyar nyelven működő, önálló intézményeket. Továbbá magyar nyelvű tagozatokat hozzanak létre;

— a kolozsvári Zeneművészeti Főiskolán;

— a kolozsvári Agronómiai Főiskolán;

— a kolozsvári Képzőművészeti Főiskolán;

— a marosvásárhelyi Tanárképző Főiskolán;

— magyar tannyelvű tanszékeket a kolozsvári Műszaki Egyetemen, valamint a nemzeti kisebbségek nyelvén működő összes olyan főiskolákon, amelyek léteznek, s amelyek újraindítását az illető kisebbség kéri.

17. Szakasz.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó természetes és jogi személyek, a jelen törvény előírásainak megfelelően, jogosultak újabb intézmények, fakultások, vagy főiskolai tagozatok létrehozására az illető nemzetiség nyelvén.

18. Szakasz.

1. Jelen törvény által hatályát veszti a Román Népköztársaság Nagy Nemzetgyűlése Elnökségének 1948. augusztus 2-i 176. sz. Dekrétuma (közzétették 1948. augusztus 3-án a Hivatalos Közlöny I. részében), az egyházi, felekezeti, közösségi vagy magánjavak állami tulajdonba vételéről, amelyek az általános, műszaki és a szakoktatást szolgáló tanintézetek működtetésére és fenntartására szolgálnak. Jelen törvény hatálya által elrendelik a tulajdonjog visszaállítását a hatálytalanított törvények révén elvett összes ingó és ingatlan javakra vonatkozóan.

2. A jelen törvény hatályba lépésével egyidejűleg az 1948. évi 176. sz. Dekrétum táblázat-mellékletei által tartalmazott mindazon javakat, amelyek fölött a tulajdonjogot a jelen törvény hatálya által visszaállítják, természetben visszaszolgáltatják azon intézményeknek vagy azok jogutódjainak, ahonnan, bármely formában, az állam tulajdonába átkerültek.

3. Abban az esetben, ha az anyagi javak már nem léteznének, kártérítést fizetnek a tulajdonos intézménynek, vagy azok jogutódjainak, a közjogi szabályoknak megfelelően.

19. Szakasz.

1. Jelen törvény a Hivatalos Közlönyben való közzétételétől lép hatályba. Ugyanazon időponttól minden, a jelen törvény előírásaival ellentétes intézkedés hatályát veszti.

2. Jelen törvény közzétételétől számított 60 napon belül a Tanügyminisztérium megalkotja a jelen törvény alkalmazásából származó szabályokat.

(A tervezetet az RMDSZ Ügyvezető Elnökség Oktatási Főosztálya dolgozta ki. 1994 szeptemberében 492 000 aláírással együtt Románia Szenátusához nyújtották be törvényjavaslatként.)

1994. augusztus—szeptember

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2872.

29.

33. számú határozat az RMDSZ belső politikai szerveződéseként működő platformok státusáról

1. A platformok, az RMDSZ országos bejegyzése alapján működő *belső politikai szerveződések* a szövetség olyan *társult tagjai*, melyek nem területi elv szerint szerveződnek.
2. *A platformok*
 - a) betartják az RMDSZ alapszabályzatát;
 - b) saját szervezési és működési szabályzattal rendelkeznek;
 - c) egy szándéknyilatkozatban nyilvánosan deklarált cél érdekében kívánnak működni, mely nem lehet ellentétes az RMDSZ programjával;
 - d) teljesítik az SZKT belső szerveződésekre vonatkozó határozatainak előírásait;
 - e) igénylik belső szerveződésként való elismerésüket a Szabályzatfelügyelő Bizottságtól.
3. Az RMDSZ belső politikai szerveződéseként való elismerésük céljából a platformok a következő dokumentumokat kell hogy benyújtsák a Szabályzatfelügyelő Bizottsághoz:
 - a) szándéknyilatkozat, melyben meghatározzák a platform politikai célkitűzéseit;
 - b) program és működési szabályzat;
 - c) bemutatnak egy 30 támogató által aláírt listát, mellyel igazolják létrejöttük politikai igényét és társadalmi háttérét.
4. A platformok az SZFB pozitív határozata esetén az RMDSZ bejegyzett tagjaivá válnak. Ennek a státusuknak megfelelően jöhetnek van:
 - a) tevékenységükhöz erkölcsi és anyagi támogatást kapni az SZKT határozata alapján az RMDSZ költségvetéséből;
 - b) részt venni az RMDSZ területi és központi politikai testületeiben a területi, illetve a belső választásokon elért eredményeiknek megfelelően;

- c) működésükhöz és rendezvényeik megtartásához lehetőséget kapni a területi szervezetek székházaiban, figyelembe véve a helyi adottságokat, a területi elnökséggel kötött megegyezés alapján.
5. Az RMDSZ-en belül politikai konszenzus alapján eddig elfogadott platformok a jelen határozat elfogadásának dátumától számított 60 napon belül kötelesek az elismerésükhöz szükséges — a 3. pontban rögzített — dokumentumokat az SZFB-hez benyújtani. A határidő lejártáig nem jelentkező platformok RMDSZ-en belüli működési jogosultsága a kiírt dátummal felfüggesztődik, mindaddig, míg a bejegyzési kötelezettségeknek eleget nem tesznek.
 6. A platformok bejegyzési kérésére a dokumentumok iktatását követő első SZKT-én a Szabályzatfelügyelő Bizottság köteles a tanács elé terjeszteni a bejegyzési határozatot.
 7. A platform elleni dokumentált kifogásokat a Szövetségi Etikai Bizottság vizsgálja ki. Az Etikai Bizottság kizárási javaslatát az SZFB határozattervezetbe foglalva terjeszti az SZKT elé. Az SZKT döntése jogerős.

1994. december 10.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa

RMDSZ Közlöny 1995. 13. sz. 4—5.

30.

Az atlantai kerekasztal tanácskozás résztvevőinek közleménye

A Project on Ethnic Relations (PER) által 1995. február 14—15-én az egyesült államokbeli Atlantában szervezett kerekasztal-megbeszélés résztvevői megvitatták a romániai magyar kisebbséget érdeklő problémákat. Mindannyian egyetértettek abban, hogy párbeszéddel tisztázhatók e problémák, és megfelelő megoldásokat kell rájuk találni.

A résztvevők javasolják, hogy a párbeszédet Romániában folytassák, és bővítsék ki a politikai pártok, kormányintézmények és a kérdésben szakértők szintjére, annak érdekében, hogy elhárítsák az akadályokat a parlamentben és a kormányban hozandó határozatok útjából.

E célból egy sor olyan témát jelöltek meg, amely tárgyat képezheti a párbeszédnek:

- a) az etnikumok közti kapcsolatokkal összefüggő politikai légkör feszültségmentesítése;

- b) autonómiaelképzések;
- c) az oktatási törvény és az anyanyelvi képzés helyzete;
- d) az anyanyelv használata a helyi közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, a társadalmi, gazdasági és közéletben;
- e) kétnyelvű feliratok;
- f) a kisebbségi törvény;
- g) a felekezeti törvény és az egyházi javak visszaszolgáltatásának kérdése;
- h) a helyi költségvetési törvény;
- i) a Cseresznyés Pál-ügy;
- j) a diszkrimináció kérdése a gazdasági életben.

A megbeszélés romániai résztvevői köszönettel nyugtázták a PER érdeklődését az általuk szervezett kerekasztal-tárgyaláson megvitatott kérdések iránt.

Úgyszintén a résztvevők értékelték az atlantai Carter-központ vendégszeretetét, különösképpen a Jimmy Carter exelnökkel tartott találkozó színvonalát.

Atlanta, Egyesült Államok, 1995. február 15.

RMDSZ Közlöny 1995. 14. sz. 4.

31.

A belső választások alapelvei

1. A szövetségi tisztújításra általános, titkos és közvetlen választással kerül sor.

A magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek belső nyilvántartásának — kataszterének — elkészítéséig a területi szervezetek küldöttgyűlései a képviseleti választás alkalmazása mellett is dönthetnek.

2. Közvetlen választás esetén a választói névjegyzékeket az általános tagnyilvántartásban szereplőkből (beleértve a társ- és tagszervezetek, pártok, platformok tagnyilvántartásait is) és az RMDSZ-székházakban a választást megelőző időszakban önként jelentkezők névsorából kell összeállítani.

A választási névjegyzékre önként feliratkozók (a tagnyilvántartás véglegesítéséig) tagjaivá válnak az RMDSZ-nek, illetve valamelyik politikai vagy civil társadalmi társszervezetének, esetleg az RMDSZ pártoló tagjai lesznek.

A választási névjegyzékre feliratkozók választási igazolványt kapnak, amelyet a választás alkalmával felmutatnak.

A választói névjegyzékek a választás lezárásáig nyitottak.

3. A jelöltállítás joga a társult tagságot illeti (területi szervezetek, pártok, platformok).

A jelöltállítás területi listákon történik, azokra a mandátumokra, amelyeknek számát választókerületenként (megyéenként) az 1992-es parlamenti választásokon az RMDSZ-re leadott szavazatok arányában állapítják meg. Mind a mandátumok leosztását, mind a jelöltlisták összeállításának módját a belső választásokat szabályozó választási határozat rögzíti.

4. A választási rendszer körzetcentrikus. A választókerületek a földrajzilag behatárolt megyéknek felelnek meg.

A választókerületeken belüli szavazóközeteket a helyi feltételek figyelembevételével a területi RMDSZ-szervezetek alakítják ki.

5. Közvetlen választás esetén a szavazatok érvényessége nem függ a részvételi aránytól.

6. A szövetségi elnök a kongresszustól számított egy éven belül írja ki a választásokat.

Rendkívüli körülmények esetén a szövetségi elnök kéri az SZKT-t, hogy vizsgálja felül a választások kiírásának lehetőségét.

Csikszereda, 1995. április 8.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa

RMDSZ Közlöny 1995. 15. sz. 1.

32.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség IV. kongresszusának határozatai

1. A Szövetségi Képviselők Tanácsa két éven belül összehívja az RMDSZ rendkívüli kongresszusát.

2. A kongresszus megerősíti az RMDSZ parlamenti csoportjának tiltakozó nyilatkozatát az oktatási törvénytervezetnek a szenátusi szakbizottságban elfogadott változata ellen.

3. A romániai magyar nemzeti közösség érdekképviselői szervezete, az RMDSZ több mint nyolc hónapja nyújtotta be a szenátushoz oktatási törvénytervezetét, közel félmillió aláírással alátámasztva. A törvénytervezetet az alkotmánybíróság és a kormány küldözgeti teljesen indokolatlanul az egyik intézménytől a másikig, megakadályozva, hogy a parlament napirendre tűzhesse. A kongresszus az eljárást a kétféle magyar nemzeti közösséggel szembeni diszkriminációnak, jogos elvárásai figyelmen kívül hagyásának tartja, és tiltakozását fejezi ki ellene.

4. A kongresszus elhatározza, hogy az RMDSZ programjában megfogalmazott autonómia-koncepció támogatására vonatkozó népszavazás kérdését átutalja a Szövetségi Képviselők Tanácsához, megvitatás végett.

5. Tekintettel arra, hogy a legnagyobb kereskedelmi kedvezmény legutóbbi megítélése óta eltelt két évben a román kormány távolról sem tett eleget az Egyesült Államok által támogatott feltételeknek, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség kongresszusa kéri az Amerikai Egyesült Államok kormányát, a diplomácia eszközeivel hasson oda, hogy a román kormány tartsa tiszteletben a fokozott ütemű demokratizálódás követelményeit, valamint az emberi és kisebbségi jogokat.

Kolozsvár, 1995. május 26—28.

Az RMDSZ IV. kongresszusa

RMDSZ Közlöny 1995. 16. sz. 20.

33.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség programja

(Részletek)⁹

Alapelvek

3. A romániai magyar kisebbségnek mint autonóm nemzeti közösségnek legfőbb érdeke:

- a) hogy nemzeti identitásának háborítatlan megtartásához minden feltétele meglegyen, beleértve saját intézményrendszerét is;
- b) a román társadalom mielőbbi demokratizálása, a jogállam megteremtése, a gazdasági szerkezet korszerűsítése, a privatizáció és a piacgazdálkodás megvalósítása, Romániának az európai közösségbe való integrálódása;
- c) a román nemzettel és más nemzeti kisebbségekkel konfliktusmentes együttélési formákat alakítson ki, hogy otthon érezhesse magát hazájában; ennek alapja a szabad, egyenjogú állampolgárok mellérendelő viszonya, amely eleve kizárja a hátrányos megkülönböztetést, a nemzeti kizárólagosság és felsőbbrendűség bármely formáját;

⁹ A kihagyott szakaszok megegyeznek az 1993-as brassói kongresszuson elfogadott program szövegével. Lásd a 14. dokumentumot.

d) hogy a magyar nemzet szerves részeként szabadon ápolhassa kapcsolatait anyanemzetével, illetve minden magyarral;

Mindezek megvalósítása nemcsak a romániai magyar nemzeti közösség érdeke, hanem, közvetlenül vagy közvetve, Románia minden olyan állampolgáráé is, aki felelősséget érez az ország jövőjéért.

b. A romániai magyarság identitásának megőrzésével kapcsolatos érdekek védelmét, e jogok garantálását, valamint az esélyek és eszközök biztosítását csak a jogállam keretei között létrehozott autonómiák intézményei révén tartja lehetségesnek.

Ilyen értelemben az RMDSZ az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1201/1993. sz. Ajánlását és az 508-as számú Határozatát, az EBESZ Koppenhágai és Helsinki Határozatait, valamint a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját tartja irányadónak és kötelezőnek.

Az autonómia:

— elv, melynek a jogállam intézményei kiépítése során kell érvényesülnie;

— a nemzeti közösség joga, melyet identitása védelmének kibontakoztatása, fejlesztése és megőrzése érdekében gyakorol;

— eszköz, mellyel a romániai magyarság szülőföldjén megalapozhatja gazdasági és kulturális fejlődését, megteremtheti megmaradásának anyagi, politikai és jogi feltételeit;

— stratégiai cél, melyet az RMDSZ politikai tevékenységében s a civil társadalom szervezeteivel kialakított kapcsolataiban követ.

Az RMDSZ az autonómiaformák — beleértve a területi autonómiát is — jogi megfogalmazását és törvényhozás útján való érvényesítését kívánja elérni, szorgalmazva az általános decentralizálást és a szubszidiaritás elvének alkalmazását. E cél megvalósítása érdekében az erdélyi nemzetiségek együttélésének pozitív hagyományaiból, valamint az Európában megvalósult, példaértékűnek tekinthető önkormányzati modellekből indul ki.

— A személyi elvű autonómia révén létrejön a romániai magyarság saját intézményrendszere az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás, valamint a hagyományörzés és műemlékvédelem területén. Ezen autonómiát a romániai magyarsághoz tartozó személyek által választott köztestületek gyakorolják: a magyar nemzeti közösség önkormányzata a szabad identitás elvét érvényesítő regisztráció alapján létrejövő választási névjegyzékek és az ezek alapján megtartott általános, titkos és közvetlen választás útján jön létre.

— A sajátos státusú helyi önkormányzatok által gyakorolt autonómia azon helyi közigazgatási egységeket illeti meg, amelyekben számottevő arányban élnek a nem-

zeti kisebbségekhez tartozó személyek, és a lakosság e státust népszavazás útján elfogadja.

— A területi autonómia a helyi önkormányzatok társulásával érdekszövetségként jön létre.

Kiemelkedő fontosságot tulajdonítunk a következőknek:

— olyan társadalmi feltételek kialakítása, hogy minden állampolgár szabadon válhassa, megőrizhesse és ápolhassa nemzeti identitását, használhassa nemzeti szimbólumait, anélkül, hogy ezáltal bármiféle társadalmi, erkölcsi vagy jogi diszkriminációnak volna kitéve;

— a törvényes keretek biztosítása az anyanyelv szabad használatára a társadalmi élet különböző területein, a fentebb említett nemzetközi dokumentumok szellemében;

— a romániai magyarság saját közművelődési intézményhálózatának, az oktatás és a szakemberképzés minden formáját és fokát magába foglaló anyanyelvi oktatási hálózat létrehozása;

— önálló magyar nyelvű rádió- és tévéstudiók működtetésének a biztosítása;

— a romániai magyar nemzeti kisebbség számaránya szerinti részesedése az állami költségvetés kulturális és oktatási célokra fordított pénzalapjából.

c. A különböző nemzetiségű román állampolgárok közötti harmonikus együttélési formák kialakítása terén:

— sokrétű interetnikus kapcsolatok kialakítása, egymás valóban kölcsönös megismerése érdekében;

— a nacionalizmus, sovinizmus és antiszemitizmus, a gyanakvás és a nemzeti előítéletek, a verbális agresszió visszaszorítása, bármelyik fél részéről nyilvánulna is meg; a mindenfajta másság iránti tolarancia és a társadalmi szolidaritás szellemétől áthatott közhangulat kialakítása;

— a nacionalista, sovinizta és antiszemita uszítás bármely formájának (alaptalan vádaskodás, rémhírterjesztés, kollektív bűnösség sugalmazása, faji előítéletek propagálása stb.) törvény általi büntetése;

— a felmerülő érdekkonfliktusok esetén az érdekek jóhiszemű, civilizált párbeszéd révén való rendezése;

— ösztársadalmi szinten a megbékélés megvalósítása, aminek elengedhetetlen feltétele Románia minden állampolgárának teljes jogegyenlősége, a társadalmi igazságtalanságok és az etnikai alapon történő hátrányos megkülönböztetés teljes felszámolása és jóvátétele, a nemzeti kisebbségek tagjai azon jogának feltétlen elismerése, hogy országukat otthonuknak tekintsék, és senki se minősíthesse őket másodrendű állampolgároknak;

— felvállaljuk közösségi jogsérelmeink orvoslását, nevezetesen az 1989. decemberi események, illetve az 1990. márciusi magyarellenes pogrom után igazságtalanul meghurcoltak, valamint politikai száműzetésbe kényszerítettek jogi és erkölcsi rehabilitálása végett indított küzdelmet.

d. Az anyanemzettel, a világon bárhol élő magyarsággal való kapcsolatok ápolása terén:

- az állampolgárok szabad mozgásának biztosítása;
- az intézmények, szervezetek, egyesületek közötti kapcsolatok fejlesztése, a szakembercsere rendszeresítése;
- az információk szabad áramlása az országhatárokon át.

5. Az RMDSZ ezen célok megvalósítása érdekében tevékenyen részt vesz a politikai életben. Politikai stratégiájában abból indul ki, hogy sajátos célkitűzései egybeesnek a román társadalom demokratizálódásával. Éppen ezért a román társadalom demokratikus erőit és pártjait természetes szövetségeseinek tekinti, s az etnikai érdekvédelem terén együttműködik az ország nemzeti kisebbségeinek szervezeteivel. Nem köt elvtelen kompromisszumokat a hatalommal.

Aktívan részt vesz a jogalkotásban. Tevékenységét nem korlátozza fő feladatára, a romániai magyar nemzeti kisebbség érdekeinek képviselésére, hanem ezt szem előtt tartva, következetesen küzd azért, hogy a parlamentben elfogadott törvények minél hatékonyabban segítsék elő az egész társadalom demokratizálódását, tartalmukban és formájukban jobban illeszkedjenek a modern európai elvekhez és normákhoz. Ezek az elvek vezérlik mind a parlamenti vitákban, mind javaslataink vagy módosító javaslatainak megtétele során, mind pedig abban, ahogyan a szavazatra bocsátott törvényjavaslatok elfogadása vagy elutasítása mellett dönt. Sürgető gondjaink megoldását interpellációk benyújtásával próbálja elősegíteni. A parlamenti tevékenységének hatékonysága növelése érdekében együttműködik más demokratikus parlamenti csoportokkal.

A tényleges helyi autonómiát megvalósító helyi önkormányzatokat a demokratikus átalakulás alapjainak tekinti. Tevékenyen részt vesz a helyi tanácsok munkájában.

6. Támogatja a civil társadalom öfenntartó intézményeinek, az öntevékeny gazdasági, művelődési egyesületeknek, társulásoknak létrejöttét és működését.

7. Keresi az együttműködés lehetőségeit, és ápolja a kapcsolatokat a demokratikus elveket követő független román sajtóval, avégett, hogy a román közvélemény számára ismertté tegye a romániai magyarság problémáit és saját céljait. Ennek érdekében román nyelvű kiadványokat is megjelentet. Propagandájának alapelve a korrekt tájékoztatás. A nemzeti megbékélés elősegítése céljából támogatja az olyan kezdeményezéseket (kulturális és más természetű találkozók rendezése, magyar—román baráti társaságok létesítése stb.), amelyek hozzájárulhatnak az interetnikus feszültségek csökkentéséhez. Az RMDSZ együttműködik az egyházakkal, az összehangolt tevékenység hatékonyabbá tétele érdekében, egyezteteti az azonos célú akciókat: támogatja az egyházakat céljaik elérésében, és számít az egyházak támogatására.

8. Külkapcsolatait terén az RMDSZ igyekszik jó viszonyt teremteni, és lehetőség szerint együttműködni az olyan külföldi pártokkal, amelyeknek politikai platformja és tevékenysége nem áll ellentétben az RMDSZ politikai alapelveivel: e kapcsolatok célja, hogy az illető pártokat megismertesse a román társadalom és a romániai magyarság gondjaival, valamint saját törekvéseivel, s hogy ezek megvalósításához megnyer-

je azok erkölcsi és más természetű (információ- és szakembercsere stb.) támogatását. Külföldi pártokkal való kapcsolataiban az RMDSZ megőrzi teljes függetlenségét, és fenntartja azt a jogát, hogy a romániai magyar nemzeti kisebbség érdekvédelmében legjobb belátása szerint járjon el. Adott esetben csatlakozik a különböző nemzetközi demokratikus szervezetekhez és szövetségekhez, hogy ezzel is hozzájáruljon az összeurópai integrációhoz. Abból kiindulva, hogy az alapvető emberi jogok kérdését nem lehet az egyes országok belügyének tekinteni, az RMDSZ arra törekszik, hogy jó együttműködési kapcsolatokat alakítson ki a különböző nemzetközi kisebbségvédelmi és emberjogi szervezetekkel (Ligue pour les droits de l'homme, Amnesty International, Helsinki Watch, Hungarian Human Rights Foundation, Gesellschaft für Menschenrechten), szorgalmazza, hogy ezeknek Romániában képviselőjük legyen, dokumentumokat bocsát rendelkezésükre. A nemzetközi közvélemény tájékoztatása végett kapcsolatot tart a külföldi mass mediával, és képviselteti magát a különböző nemzetközi kongresszusokon, konferenciákon.

GAZDASÁG

A gazdasági program alapelvei:

I. Össztársadalmi szinten

1. Magántulajdonra épülő, korszerű piacgazdaság kiépítésének szükségessége;
2. Az állam (központi és helyi szintű) gazdasági szerepvállalásának fokozatosan minimális szintre csökkentése;
3. Olyan gazdasági stabilizáció, amely figyelembe veszi a társadalom szociális érzékenységét és tűrőképességét;
4. Döntően vállalkozásösztönző környezet kialakítása;
5. A gazdaságnak, az európai (nemzetközi) integrációs trendekkel összeegyeztethető átalakítása.

II. Össztársadalom — a magyar közösség vonatkozásában

1. A tulajdonviszonyok olyan rendezése, amely felvállalja a vagyoni reprivatizációt, illetve esetenként a kártalanítást és/vagy kárpótlást;
2. Olyan decentralizált költségvetés-politika kialakítása, amely tényleges támogatást nyújt a kisebbségi közösségeknek;
3. A kompetencia elve alapján esélyegyenlőség biztosítása a gazdasági élet átalakításában való részvételhez.

III. Magyar közösségi szinten

1. Olyan információ közvetítésére épülő gazdaságszervezés, amely elősegíti a vállalkozói és közösségi érdekek egyeztetését;
2. Vállalkozásbarát önkormányzati gazdaságpolitika kidolgozása, határozott helyi, országos és nemzetközi szintű vállalkozói érdekképviselő felvállalása;
3. Gazdasági szakemberképzés és továbbképzés támogatása, a piacgazdálkodás elemeinek közösségi mediatizálása;

4. Belső átvilágíthatóság a szövetség pénzforrásainak előteremtésére és kezelésére vonatkozóan.

OKTATÁS—TUDOMÁNY

I. A romániai magyarság nemzeti identitásának megőrzése és a versenyképes szakemberképzés feltétele az oktatási rendszer autonómiája és korszerűsítése. Célunk a rangos hagyományainkhoz méltó tudományos kutatás intézményes kereteinek és szakmai feltételeinek megteremtése, a felsőfokú oktatásban pedig a képzés és a tudományos kutatások összehangolása.

II. Oktatáspolitikai tevékenységünknek három síkja van: a politikai és civil érdekvédelem, valamint a reformfolyamat jegyében kibontakozó szakmai tevékenység összehangolása. Ennek megfelelően:

- a) Az oktatási intézmények általános autonómiáját szorgalmazzuk és képviseljük. Elsőrendű célunk: az önálló magyar oktatási rendszer megvalósítása az óvodától az anyanyelvű egyetemi és főiskolai hálózattig, a szakképzés minden területén.
- b) Helyi és országos szinten eljárunk az anyanyelvű oktatást és annak intézményes kereteit érintő jogsérelmek orvoslásában.
- c) A programunkban foglalt önkormányzati modellnek megfelelően ösztönözzük, összehangoljuk a keretek bővítésére, új intézmények megteremtésére, valamint a nevelői és oktatói szemléletváltásra irányuló sikerorientált, bátor és szakmai szempontból igényes kezdeményezéseket.

A.

1. Országos szinten (a parlamentben, a kormány, a minisztérium felé) következetesen érvényesítjük a teljes anyanyelvű oktatási hálózat biztosítására irányuló törekvéseinket, melyek benne foglaltatnak az oktatásban érdekelt civil szervezetekkel egyeztetett és az SZKT által 1995. február 26-án elfogadott oktatási programunkban.

2. Három intézménytípus működését szorgalmazzuk: az oktatás állami, önkormányzati, felekezeti és magánjellegű intézményeit egyaránt fontosnak tartjuk. Az anyanyelvű állami oktatás anyagi feltételeinek biztosítása az állam feladata legyen. Románia adófizető polgáraitaként határozottan igényeljük, hogy az állam a magyar felsőoktatási intézmény(ek) finanszírozását is magára vállalja. Az egyházak, alapítványok és magánszemélyek minden szinten alapíthassanak oktatási intézményeket. Ezeknek fenntartásában is méltányosnak tartjuk és igényeljük az állami támogatást.

3. Minden oktatási intézményünkben igényeljük, hogy minden tárgyat magyarul oktassanak, kivéve a román nyelvet és irodalmat. Határozottan érvelünk amellett, hogy a román nyelv és kultúra megismerése érdekében a magyar tanulók számára külön programokat és tankönyveket dolgozzanak ki.

4. A beiskolázási számok meghatározásában a tanfelügyelőségek és a minisztérium döntéseit az anyanyelvű általános, líceumi, szakiskolai és felsőoktatási képzés re-

ális igényeire alapozva hozzák meg. Követeljük az anyanyelvű felvételi vizsga lehetőségét minden iskolai fokozat és a doktorátus esetében. Kérjük az anyanyelvű doktorképzés kiterjesztését.

5. A fenti igényekkel összhangban biztosítani kívánjuk a megfelelő közoktatási és felsőoktatási szakemberképzés és -továbbképzés korszerű feltételeit.

6. Sürgetjük a Románia és Magyarország közötti diplomahonosítási és más oktatási egyezmények részletes kidolgozását. Addig is szorgalmazzuk a külföldön szerzett képzettség és doktori fokozat hivatalos elismertetését.

B.

Az anyanyelvű oktatás kereteit sértő bármely szinten történő visszaélések (diszkrimináció, törvénytértések, helyi önkény stb.) esetében igénybe vesszük a civil érdekvédelem lehetséges formáit.

1. Növelni kívánjuk a helyi társadalom, önkormányzat, szülők, diákok, iskolaszékek beleszólásának súlyát és ellenőrzésének mértékét bármely iskola ügyeibe. Segítséget és politikai háttérrel támogatást biztosítunk a szülőknek abban, ha gyermekeik érdekében a törvények betartására, a keretek bővítésére, az oktatás színvonalának megváltoztatására tesznek közös lépéseket. Különös hangsúlyt fektetünk a szórványiskolákban tanuló gyermekek érdekeire. Nem lévén külön iskolájuk, a magyarul tanulni vágyó csángómagyar gyermekek részére biztosítottassék tanulási lehetőség erdélyi magyar iskolákban.

2. Támogatjuk a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségét a pedagógusok, iskolák, tanulók érdekeinek érvényesítéséért folyó érdekvédelmi tevékenységében. A frissen végzett pedagógusok egzisztenciateremtő törekvésében felmerülő bármiféle adminisztratív akadály, igazgatói vagy tanfelügyelői önkény esetében bevetjük érdekvédelmi eszközeinket.

3. Az oktatási intézmények fenntartásának feltételrendszerében nagy szerepet tulajdonítunk a helyi önkormányzatok és a vállalkozói réteg együttműködésének. Szorgalmazzuk, hogy — a magyar vagy magyar többségű településeken — a helyhatóságok és a vállalkozói réteg teremtsen meg a fiatal értelmiség letelepedésének feltételeit, különös tekintettel a külföldről hazatérni kívánó szellemi munkaerő életfeltételeinek biztosítására.

4. Annak érdekében, hogy az identitásunk megőrzéséhez és gazdasági, szociális, kulturális életünk fellendítéséhez nélkülözhetetlen értelmiség a szülőföldjén maradjon, kiállunk az itthon tanuló főiskolai és egyetemi ifjúság érdekeiért, azért, hogy tanulmányaik alatt megfelelő ösztöndíjak alapításával saját erőnkől is támogassuk őket. Ugyancsak szorgalmazzuk a helyi társadalmi erőfeszítéseket, ilyen irányú önkormányzati programok beindítását.

C.

Oktatáspolitikai tevékenységünk alapfeltétele, hogy elismerjük az oktatás valamely részterületének problémáit számon tartó, azok megoldására hivatott társadalmi

szervezetek, egyesületek, alapítványok autonómiáját. E politika minden szintjén szükségesnek tartjuk a folytonos egyeztetést az RMPSZ, a Bolyai Társaság, az EMT, az EME, az RMKT, az OMDSZ, a MAKOSZ, a Domokos Pál Péter Alapítvány, a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége és más testületek képviselőivel.

1. Az RMDSZ oktatásra érvényes *Cselekvési irányelveinek* megfelelően az oktatás minden szintjén fontosnak tartjuk a szakmai-minőségi színvonal folytonos emelését. Ennek megfelelően a különböző társaságok, szervezetek közötti összhang és megfelelő munkamegosztás kialakítását kívánjuk elősegíteni, hogy az oktatási követelményrendszer tekintetében közös nevezőre jussanak.

2. Stratégiánk kiemelt szerepet szán az önálló magyar felsőoktatás szakmai megalapozásának. A Bolyai Egyetem beindításáig célunk az önálló magyar felsőoktatási kezdeményezések támogatása, a magyar tagozatok kialakítása és körültekintő fejlesztése, az oktatói utánpótlás kinevelésétől a posztgraduális és a PhD-képzés célirányos megtervezéséig.

3. Az önálló tudományos kutatási programok irányításában és menedzselésében érdekelt összes szakmai intézmények törekvéseivel összhangban szorgalmazzuk a tudományos kutatásban elért eredmények, dolgozatok, tanulmánykötetek, monográfiák anyanyelven történő kiadását. Elengedhetetlennek tartjuk a megfelelő infrastruktúra, külföldi könyv- és folyóirat-állomány biztosítását. Nagy fontosságot tulajdonítunk az egyetemisták kutatóvá képzésének, a fiatal kutatók támogatásának ösztöndíjakkal és publikációs lehetőségekkel minden tudományágban.

4. Önálló magyar tudományos kutatási intézmény(ek) létesítésére törekszünk, és addig is szorgalmazzuk a koncepciózus kutatási programok beindítását és anyagi támogatását.

5. Egész oktatási rendszerünkben szükségesnek tartjuk a reformfolyamat beindítását, a korszerű követelményekhez igazodó és tudományosan megalapozott nevelői és didaktikai szemléletváltást, melyben a gyermek, az ifjú személyiségének teljes kibontakoztatása válik legfőbb céllá. Ennek érdekében támogatjuk az alternatív taneszközök és oktatási formák bevezetését az oktatás minden szintjén.

6. Ennek érdekében önálló magyar tankönyvkiadó(k) alapítását tartjuk célravezetőnek.

(...)¹⁰

IFJÚSÁG

1. Az RMDSZ a romániai magyar ifjúságot a maga sorsának alakítására képes, jellegzetes arculatú társadalmi kategóriának tekinti. Az ifjúság önálló és független szervezeteit, valamint a különböző oktatási, kulturális és egyházi intézmények védnöksége alatt megalakult ifjúsági csoportokat elismeri a romániai magyar ifjúság legitim képviselőinek. E szervezetek országos képviseleti és egyeztetési fóruma a Romániai Magyar Ifjúsági Tanács (MIT), amelynek tagszervezetei közül a Romániai Magyar If-

júsági Szervezetek Szövetsége (MISZSZ), a Romániai Magyar Középiskolák Szövetsége (MAKOSZ) és az Országos Magyar Diákszövetség (OMDSZ) az RMDSZ társ-szervezetei.

2. Az RMDSZ vállalja és szorgalmazza az ifjúsági szervezetekkel való közös fellépést, elismerve ugyanakkor annak a jogosságát, hogy az ifjúság saját céljait saját maga által megválasztott úton és saját eszközökkel kövesse.

3. Az ifjúság országos szövetségei partnerek mind az RMDSZ tevékenységében, mind döntéseiben. Ennek értelmében az ifjúsági szervezetek — társadalmi jelentőségüknek megfelelően — részt vesznek az RMDSZ vezető testületeiben minden szinten.

4. Az RMDSZ az ifjúságnak szánt jogosítványokat és juttatásokat a MIT hatáskörébe utalja. E juttatások és támogatások a MIT tagszervezeteit illetik meg. Az újraelosztás kiemelt szempontja a területi képviselet elve.

5. Az RMDSZ együttműködése az ifjúság országos szövetségeivel önrányított szövetségek kapcsolata formájában valósul meg, a kölcsönös tisztelet alapján, szorosan együttműködve a felmerülő problémák megoldásában.

6. Az RMDSZ a kollektív tagjaiként működő szervezeteket, egyesületeket arra ösztönzi, hogy mind nagyobb számban vonják be munkájukba a fiatalokat. Ugyanakkor szorgalmazza és támogatja a különböző arcélú ifjúsági szervezetek megalakítását, segíti munkájukat, hogy minél sokrétűbbé váljon a fiatalok szervezeti élete. Ennek jegyében az RMDSZ, a romániai magyarság érdekképviseleti szerveként, minden szinten támogatja a diákok iskolán belüli önrendelkezésre irányuló tevékenységét (lásd: diáktanácsok, diákszövetségek), valamint a törvények megszabta keretek között elősegíti azok létjogosultságának törvényes elismerését. Kezdeményezi továbbá, hogy Románia új költségvetési tervezetének kidolgozásánál jelenjen meg egy elkülönített tétel, amelyet az állam az országos ifjúsági szervezetek működési és fejlesztési támogatására fordít.

7. Az RMDSZ ifjúságpolitikájának tulajdonképpeni értelme azon feltételek megteremtése, amelyek mellett ifjúságunk társadalmi jelentőségének megfelelően vehet részt az ország társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális életében.

A távlatokban való gondolkodás szempontjából az RMDSZ számára stratégiailag fontos a generációs alapon és az ifjúság minden kategóriáját magába foglaló ifjúsági kulturális tér kialakítása, helyi és területi intézmények mellett működő, általuk támogatott ifjúsági intézmények, hivatalok létrehozása, amelyek a helyi költségvetési keretből az ifjúságot hivatottak támogatni.

8. Az ifjúság társadalmi beilleszkedésének és hatótényezővé válásának záloga a sokoldalú, rugalmas, korszerű képzés biztosítása, a tanulmányaikat folytató, családalapító és pályakezdő fiatalok kiemelt anyagi, szociális támogatása, s természetesen az egyéni kezdeményezéseket felkaroló és érvényesítő szervezeti keret, társadalmi, közösségi közeg létezése. Ugyanakkor a beilleszkedés elképzelhetetlen az anyanyelvű oktatás, a sajátos és korszerű identitástudat és a kulturális kibontakozás feltételeinek megteremtése nélkül.

A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATOK

Alapelvek:

a. Az RMDSZ alapvető elvi álláspontjának megfelelően a települési önkormányzatok lehető legszélesebb körű autonómiája, a központi hatalom maximális decentralizációja kell hogy képezze az önkormányzati élet alapját.

b. A települési önkormányzatok egész tevékenységét a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájában foglaltak szellemében kell szabályozni, és ennek megfelelően végezni.

c. A szubszidiaritás elvének megfelelően biztosítani kell a helyi közösségek és polgárok részvételét minden olyan döntésben, melynek következményei kihatással vannak életükre.

d. Az önkormányzati munkát a lakossággal való szoros kapcsolattartásnak és a teljes transzparenciának kell jellemeznie.

e. Az RMDSZ-színekben megválasztott önkormányzati tisztségviselők egész tevékenységüket a szövetség programja, alapszabályzata és a vonatkozó hivatalos RMDSZ-dokumentumok ismeretében és szellemében kell hogy végezzék.

f. Az RMDSZ területi szervezeteinek és az önkormányzatokban dolgozóknak szoros együttműködve kell tevékenykedniük a szövetség programjának megvalósítása érdekében.

g. Az RMDSZ vállalt érdekvédelmi szerepkörének megfelelően az önkormányzati munkában minden esetben össze kell egyeztetni a települési, lakóközösségi érdekeket a kisebbségek sajátos érdekvédelmi feladataival.

h. Az önkormányzatoknak — közös területeiken — jó kapcsolatokat kell kialakítaniuk, együtt kell működniük egyházainkkal.

i. A szövetség önkormányzati programjának részletes kidolgozását, megvalósítási tervét a helyi, települési szinteken kialakított programokra alapozza, melyek a területi szervezetek, pártok, platformok és önkormányzati tisztségviselők együttműködésével alakulnak ki.

Alapvető célkitűzések:

a. Mindazoknak a törvényeknek és szabályozóknak a módosítása, amelyek ellentmondanak az önkormányzati autonómia elvének, illetve kisebbségellenes kitételeket tartalmaznak. Ez elsősorban az 1991/69-es törvényre vonatkozik, de a földtörvényt, a nyelvhasználat, oktatással, egészségüggyel stb. kapcsolatos törvénymódosításokat is érinti. E törvényeket szövetségünk a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája, az Európa Tanács 1201-es Ajánlása és más vonatkozó nemzetközi dokumentumok szellemében kívánja elvégezni. A parlamentben továbbra is szorgalmazzuk/kezdeményezük azoknak a törvényeknek az elfogadását, melyek elengedhetetlenek az önkormányzatok hatékony működéséhez.

b. Szövetségünk olyan tevékenységi keretprogramot hoz létre, amely lehetővé teszi, illetve modellként szolgál helyi cselekvési programok kidolgozásához, a településfejlesztéssel, a kisebbségek védelmével, a privatizációval, az erdőgazdálkodással, a kárpótlással, a környezetvédelemmel stb. kapcsolatban.

c. A szövetség szorgalmazza és támogatja olyan konkrét kisebbségi érdekvédelmi programok kidolgozását, melyek differenciáltan kezelik a különböző helyzetben élő romániai magyar közösségek sajátos problémáit. Ennek érdekében támogatjuk az olyan programok létrejöttét, melyek mintául szolgálhatnak azon önkormányzatok érdekvédelmi tevékenysége számára, melyekben a magyarság többséget képez. Ugyancsak sajátos programokat kell kialakítani a vegyes lakosságú településeken és kitüntetett fontosságú szórányszervezetekben élő magyar közösségek önkormányzati kérdéseinek megfogalmazása és a programok végrehajtása érdekében.

d. A szövetség, az Országos Önkormányzati Tanáccsal együttműködve, programot dolgoz ki a helyhatósági választásokra való felkészülésre, szakmai képzésre és a tisztviselők kiválasztására vonatkozóan.

e. Az Ügyvezető Elnökség folyamatosan működteti szakmai tanácsadó programjait és az önkormányzatokkal közös rendezvényeit.

f. Az Ügyvezető Elnökség áttekinti a testvértelepülési kapcsolatok rendszerét, javaslatcsomagokat dolgoz ki tartalmazó együttműködési formákra, felkérés esetén megvizsgálja a már meglévő kapcsolatokat, új kapcsolatokat és együttműködési formákat igyekszik kialakítani.

g. A szövetség támogatja a települési önkormányzatok közötti társulások, regionális és nemzetközi együttműködések hatékony formáit.

h. A közigazgatási reform keretében a szövetség szorgalmazza a községek újjászervezését, új kistérségi vagy regionális vonzáskörzetek létrehozását.

SZOCIÁLPOLITIKA ÉS EGÉSZSÉGÜGY

9. Létrehozza a szociális védelem kérdéskörével foglalkozó RMDSZ-intézményrendszert.

10. Elkészíti a karitatív szervezetek és segélyszolgálatok munkáját megkönnyítő nyilvántartásokat.

(...)¹¹

INTÉZMÉNYES KAPCSOLATOK

1. Az RMDSZ a romániai magyarság érdekvédelmét és közképviselését a különböző autonóm területi, politikai, társadalmi, szakágazati (RMKT, RMGE, EMKE, EME, EMT, RMPSZ, RMDE, a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége, Bolyai Társaság stb.) szervezetekkel és azokat minden téren támogatva látja el.

¹¹ A környezetvédelmi fejezet megegyezik az 1993-as programban megfogalmazottakkal.

Az RMDSZ támogatja szervezeteinek együttműködését a megfelelő román és külföldi szervezetekkel.

5. A szövetség Románia Parlamentjébe beválasztott képviselői és szenátorai kötelesek az RMDSZ kongresszusa által elfogadott programjában rögzített elvekkel és célkitűzésekkel összhangban álló törvényhozói tevékenységet kifejteni.

Kolozsvár, 1995. május 26—28.

Elfogadta az RMDSZ IV. kongresszusa

RMDSZ Közlöny 1995. 16. sz. 1—11.

34.

Közlemény

(Az RMDSZ oktatási törvénykezdeményezéséről)

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség megalakulása óta következetes politikai küzdelmet folytat a romániai magyar közösség és minden kisebbségben élő közösség jogaiért. Kezdettől fogva egyértelműen kinyilvánítottuk, hogy a nemzeti önazonosság megőrzése és továbbfejlesztése teljes körű anyanyelvű oktatás nélkül nem lehetséges. 1989 előtt éppen az anyanyelvű oktatás visszaszorítása volt a kisebbségek asszimilációjának leghatékonyabb eszköze, és ezen a helyzeten kívánt parlamenti eszközökkel változtatni az RMDSZ.

Románia Alkotmányának 32. cikkelye szavatolja a teljes körű anyanyelvű oktatáshoz való jogot, és csak e jog gyakorlásának módozatait utalja a törvény hatáskörébe. Ennek ellenére 1994 júniusában a képviselőház által megszavazott törvénytervezet súlyosan korlátozta ezt a jogot, és most a szenátus újabb diszkriminatív intézkedésekkel kívánja csorbítani a kisebbségek nyelvén történő oktatás lehetőségeit.

1994 szeptemberében hiába nyújtottunk be 492 000 aláírással támogatott állampolgári törvénykezdeményezést a szenátusba, mert ez a tervezet az Alkotmánybíróságtól, ahova ellenőrzés végett elküldték, azóta sem került vissza a szenátusba.

Sem erre a törvénykezdeményezésre, sem számtalanszor megismételt indítványunkra, hogy tegyük politikai dialógus tárgyává ezt a rendkívül fontos kérdést, semmiféle konkrét, pozitív választ nem kaptunk, holott meggyőződésünk, hogy sajátos helyzetben élő közösségek sorsáról dönteni véleményük meghallgatása, akaratuk figyelembe vétele nélkül a demokrácia leleményesebb szabályainak lábbal tiprása.

Így történhetett meg, hogy az oktatási törvény vonatkozó cikkelyei, beleértve az ezzel a kérdéssel közvetlenül foglalkozó XII. fejezetet, a kisebbségek nyelvén történő

állami és egyházi oktatás jogi kereteinek pozitív megfogalmazása helyett, a jogszabályozás elemi logikáját is mellőzve, valójában a jogfosztás módozatait, az anyanyelvű oktatás nyílt visszaszorításának eszközeit tartalmazzák.

Sem az alkotmánynak, sem az európai integrációs követelményeknek nem felel meg ez a törvény, amely egyértelműen csorbítja a kisebbségi jogokat, amint azt más szervezetek, köztük a romániai németek, csehek, szlovákok képviselői is kifejezték tiltakozásukban.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség nem fogadhatja el az általa képviselt közösség akaratának teljes mellőzését, és minden lehetőséget megragadunk, hogy bel- és külföldön, a megfelelő politikai fórumokon és a mass mediában ezt a helyzetet leplezetlenül föltárjuk, az anyanyelvű oktatást korlátozó törvény alkotmány- és demokráciaellenességét bebizonyítsuk.

Ugyanakkor a Romániai Magyar Demokrata Szövetség minden alkotmányos eszközt fel fog használni arra, hogy a teljes körű magyar oktatást, mint a nemzeti önazonosság megőrzésének és továbbfejlesztésének egyik legfőbb garanciáját, biztosítani lehessen.

Marosvásárhely, 1995. június 16.

*Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök*

RMDSZ Közlöny 1995. 17. sz. 3.

35.

A tanügyi törvény nemzeti kisebbségeket érintő szakaszainak elemzése és következményei

A.

A nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatásának korlátozása

Az alkotmány 32. szakaszának 3. bekezdése a kisebbségi oktatásra vonatkozólag a következőket tartalmazza:

„Garantált a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek joga anyanyelvük tanulásához és a jog ahhoz, hogy ezen a nyelven oktathassák őket; e jogok gyakorlásának a módozatait törvénnyel állapítják meg.”

A tanügyi törvény XII. fejezetének 118. szakasza megfelel a fent idézett paragrafus szellemének:

„A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek az oktatás minden szintjén és formájában joguk van az anyanyelvű oktatáshoz és képzéshez”.

Ennek ellenére a törvény nem az alkotmányos jog garanciáit dolgozza ki a továbbiakban, hanem módszeresen arra irányul, hogy ezt a jogot olyan mértékben korlátozza, amely az anyanyelvű oktatás tudatos felszámolásához vezet:

a) A 8. szakasz 1. bekezdése az 1970/80-as évek gyakorlatát szentesíti:

„Az oktatás minden szinten román nyelven folyik. Minden helységben román tannyelvű osztályokat szerveznek és működtetnek.”

Ennek érvényre juttatásával a magyarlakta falvakban, ahol eddig nem volt igény a román tannyelvű osztályokra és iskolákra, a hatalom befolyásolni tudja a magyar szülőket abban, hogy az anyanyelvű oktatás folytonosságának hiányában (a szakoktatás és felsőoktatás jórészt román tannyelvű) gyermekeiket eleve román tannyelvű osztályba írassák. Kis létszámú iskolák esetében pedig, akár 1—2 román tagozatos gyermek miatt, az anyagi lehetőségek korlátaira hivatkozva, csak a román tannyelvű osztályokat fogják működtetni, magyar tagozatok vagy önálló iskolák egész sorát szüntetve meg.

b) A törvény 9. szakaszának 2. bekezdése értelmében az állam az általa elismert felekezeteket csak a sajátos közép- és felsőfokú oktatási intézményeik szervezésében, az egyházi személyek képzésében támogatja. Más típusú és szintű oktatási egységeket a felekezetek csak a magánoktatás szerves részeként, és az erre vonatkozó törvények értelmében, állami támogatás nélkül szervezhetnek. Miután az elkobzott felekezeti és magániskolákat, valamint vagyonukat nem szolgáltatják vissza, ez igazságtalanságot jelent a központi államgépezet minden szigorának amúgy is kitett magán- és felekezeti oktatással szemben. A demokratikus országok legtöbbjében az állam minden gyermek számára, függetlenül attól, hogy állami, felekezeti vagy magániskolában tanul, „fejkvótát” biztosít.

c) Románia földrajzának és a románok történelmének, valamint a szaktantárgyaknak román nyelven történő tanításával a törvény korlátozza a kisebbségek anyanyelvű tanulásához való jogát, és kizárja az anyanyelvű képzés lehetőségét:

„A gimnáziumi és líceumi oktatásban Románia földrajzát és a románok történelmét a román tannyelvű osztályokéval azonos tanterv és tankönyv alapján románul tanítják. Ezekből a tantárgyakból a vizsgáztatás románul történik. Az elemi oktatásban ezeket a tantárgyakat anyanyelven tanítják” (120. szakasz, 2. bekezdés)

„Az állami szakiskolai, líceumi — műszaki, közgazdasági, közigazgatási, mezőgazdasági, erdészeti, turisztikai — és posztliceális oktatásban a szakképzés román nyelven folyik, a lehetőségek függvényében biztosítva a szakkifejezések anyanyelven történő elsajátítását.” (122. szakasz, 1. bekezdés)

Azokon a szakokon (jog, történelem, művészettörténet, közgazdasági, agrártudományok, állatorvosi stb.), ahol a kötelező módon románul tanított tantárgyak felvételi tárgyak, a nemzeti kisebbségekhez tartozó diákok nem indulhatnak egyenlő eséllyel azokkal a diákokkal szemben, akik ezeket anyanyelvükön tanulták.

d) Az anyanyelvű felsőoktatást a tanár- és művészképzésre redukálja a törvény, és az anyanyelvű orvos- és gyógyszerészképzést sem jogi, hanem konjunkturális kérdésként kezeli — gyakorlatilag az egyetlen létező, marosvásárhelyi intézményhez kötve azt.

„Az állami felsőoktatásban, kérésre és e törvény keretein belül, tanár- és művészképzésre anyanyelvű csoportokat és tagozatokat szervezhetnek.” (123. szakasz)

„Az anyanyelvű orvos- és gyógyszerészképzés, a már működő tagozatokon — a román szaknyelv elsajátításának kötelezettségével — anyanyelven folytatható.” (122. szakasz, 2. bekezdés)

e) A tanügyi törvény legveszélyesebb szakasza a 124.:

„Az oktatás minden szintjén a felvételi és záróvizsgák román nyelven folynak. Anyanyelven vizsgálhatnak — jelen törvény keretein belül — azokban az iskolákban, osztályokban, illetve azokon a szakokon, amelyeken az oktatás anyanyelven történik”.

Figyelembe véve, hogy a szak- és inasiskolák, szaklíceumok, mesteriskolák, posztliceális osztályok és a felsőoktatási intézmények — mint az a mellékletek, táblázatok statisztikai adataiból kiderül — nagyon kevés kivétellel román tannyelvűek, a magyar és más kisebbség igen elenyésző hányada felvételizhet ezentúl anyanyelvén az állami közép-, illetve felsőoktatási intézményekbe. Az előírás értelmében a nemzeti kisebbségekhez tartozó felvételizők az anyanyelvükön tanult tantárgyakból is román nyelven kell hogy versenyezzenek azokkal, akik az illető tárgyakat anyanyelvükön tanulták.

B.

Helyzetelemzés

Azzal a szándékkal, hogy konkrét adatok ismeretében mérhessék fel azt a veszélyt, amelyet a törvény hatályba lépése jelentene, a továbbiakban bemutatjuk a romániai nemzeti kisebbségek és elsősorban a romániai magyarság anyanyelvű oktatásának helyzetét, valamint eddigi tendenciáit. Nem mellékes megjegyeznünk, hogy az oktatás szervezésére és irányítására vonatkozó eddigi törvények és kormányhatározatok kevésbé korlátozták a nemzeti kisebbségekre vonatkozó anyanyelvű oktatást.

Az általános iskolai osztályokban az 1993/94-es tanévben 1 558 980 tanulóból 79 508 (6,4%) magyar nemzetiségű, de csak 4,9% tanul magyar tannyelvű iskolákban. Azokban a megyékben, ahol a magyarság szóróványban él, a magyar nemzetiségű gyermekek több mint fele vagy még nagyobb hányada kényszerült/kényszerül román tagozatra már elemi és gimnáziumi osztályokban (1. táblázat).

A szakoktatás elrománosítása évek óta módszeresen folyik. A magyar tannyelvű szaklíceum illetve szakiskola már csak névlegesen az, hiszen a profiltól függően a tantárgyak közel 50%-át illetve 71%-át román nyelven tanítják. A szakoktatási hálózat, főleg a keresett és rangos szakmákban, egyre szűkül. A szülő és diák döntésre kényszerül: vagy ragaszkodik ahhoz, hogy anyanyelvén tanuljon tovább, és kevésbé ran-

gos szakmát tanulhat ki, esetleg szándéka és képességei ellenére elméleti liceumba, tanítóképzőbe, illetve felekezeti iskolába megy, vagy a jobb szakma mellett dönt, de ennek az ára a román tannyelvű iskola elvégzése.

A Romániában tanuló 727 421 középiskolás diákból 5,64% magyar, de csak 4,2% tanul magyarul. Felméréseink alapján a gimnáziumot végzett diákok kb. 60%-a választaná liceumi szinten a keresett, megbecsült és megfizetett szakok valamelyikét. A magyar tannyelvű osztályokban a diákok 65,4%-a tanul elméleti, teológiai, illetve tanítóképző osztályokban, és csak 34,6%-a tanul különböző profilokon. Ezzel szemben a román tannyelvű osztályok tanulói a társadalmi igénynek megfelelően oszlanak meg az elméleti és szakoktatás között: a diákoknak mindössze 44,8%-a tanul elméleti, teológiai, illetve tanítóképzős osztályokban, és 56,2%-a szakmai képzésben részesül. A profilokon belüli százalékos megoszlást követve megállapítható, hogy sokkal rosszabb a magyar osztályokban tanuló diákok helyzete. Míg a román tannyelvű osztályokban tanulók 30,1%-a tanulhat ipari, illetve 8,6%-a gazdasági profilokon, addig a magyar tannyelvű osztályokban tanulók csak 17,4% illetve 4,5%-ban. Vannak olyan profilok, amelyekben egyáltalán nincs magyar tannyelvű osztály (2. táblázat). Az anyanyelvű szakoktatás mutatóit a székelyföldi iskoláink javítják. A valós helyzet ennél sokkal aggasztóbb: tipikus a Szatmár megyei helyzet (3. táblázat). Itt a magyar tannyelvű osztályokban tanuló diákok 73,1%-a tanul elméleti, tanítóképzős, illetve teológiai osztályokban és csak 26,9%-a ettől eltérő profilú osztályokban, de teljesen kimaradva a keresett sport, kereskedelmi és metrológia¹² szokról. Az ipari profilt lebontva a diszkrimináció még nyilvánvalóbb: könnyűipari, közlekedési, távközlési, élelmiszeripari szakokat csak román tannyelvű osztályokban engedélyeznek. Az építőipari, gépipari és faipari szakokon még egy-egy magyar osztály működését is jóváhagyják. *Megjegyzendő, hogy a megye lakosságának 38%-a magyar nemzetiségű.* A szórvány megyékben gyakorlatilag nem létezik magyar tannyelvű szakoktatás.

Azokban a megyékben, ahol létezik magyar nyelvű liceumi hálózat — 141 intézmény —, az 1993/94-es tanévben az 51 697 magyar nemzetiségű középiskolás diákból 10 611 tanuló, azaz 20,53% kényszerült román tagozatra, éppen a szakoktatás elrománosítása miatt (4. táblázat).

Az ország szakiskoláiban tanuló 390 681 diák 6,5%-a (25 394) magyar, de csak 1,6%-uk (6242) tanul magyar nyelven.

Az 1993/94-es tanévben összesen négy megyében és 12 intézményben működött 25 szakiskolai osztály. Ezekben az osztályokban is a tantárgyak 70%-át románul tanítják. *Gyakorlatilag nem beszélhetünk magyar tannyelvű szakiskolai oktatásról.*

A felsőoktatásban csak a tanár- és színészképzésben folyik magyar tannyelvű oktatás, a többi szakokon diákjaink románul tanulnak. A magyar nemzetiségű hallgatók számának lassú növekedése ellenére, az ország hallgatói összlétszámához viszonyított részarányuk gyors ütemben csökken, és az új törvény szabta feltételek között a további csökkenő tendencia kétségtelenné válik (5. táblázat és 4. melléklet). Kevesen jelentkeztek és még kevesebben jutottak be azokra a szakokra, amelyeken

¹² Szabvány és mértékhitelítés (szerk.).

románul tanult tantárgyból kellett felvételizni: jog, közgazdaság, történelem, filozófia. Eklatáns példa erre az ország állami egyetemén tanuló magyar joghallgatók minimális részaránya: a 11 932 joghallgatóból mindössze 98 (0,8%) magyar nemzetiségű. Hasonló következtetéseket vonhatunk le a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, szakokra és nemzetiségekre lebontott, diáklétszámára vonatkozó adataiból (6. táblázat).

Kolozsvár, 1995. július 17.

Fischer Fülöp Ildikó
oktatási előadó
Prof. Dr. Cs. Gyimesi Éva
ügyvezető alelnök

1. táblázat. Román tagozaton tanuló magyar nemzetiségű általános iskolások

Megye	Elemi oszt.	Gimnáziumi oszt.
Arad	42,2%	54,2%
Hunyad	69,4%	62,8%
Máramaros	48,1%	61,5%
Szeben	46,8%	64,0%
Temes	74,0%	79,6%

2. táblázat. A tanulók profilok szerinti megoszlása

Iskolatípus	Román osztályban tanulók	Magyar osztályban tanulók
Ipari	30,1%	17,4%
Mezőgazdasági	6,0%	3,9%
Erdészeti	0,4%	0,4%
Kereskedelmi	8,6%	4,5%
Metrológia	0,2%	—
Művészeti	1,1%	2,0%
Sport	1,8%	0,7%
Katonai	0,7%	—
Fogyatékosok	0,1%	—

3. táblázat. A tanulók profilok szerinti megoszlása Szatmár megyében

Iskolatípus	Román osztályban tanulók	Magyar osztályban tanulók
Elméleti	1080 (37,0%)	360 (46,2%)
Informatika	120 (4,1%)	30 (3,8%)
Tanítóképző	60 (2,05%)	30 (3,8%)
Sport	60 (2,05%)	—
Művészeti	30 (0,1%)	—
Metrológia	30 (0,1%)	—
Kereskedelmi	270 (9,3%)	—
Mezőgazdasági	240 (8,2%)	180 (7,7%)
Ipari	1030 (35,3%)	120 (14,4%)
Teológiai	—	180 (23,1%)

4. táblázat. A magyar nemzetiségű középiskolások megoszlása a magyar, illetve román tannyelvű líceumi osztályok között

Megye	Magyarul tanul	Románul tanul
Arad	41,0%	59,0%
Beszterce-Naszód	36,8%	63,2%
Bihar	59,4%	40,6%
Brassó	56,9%	43,1%
Fehér	73,5%	26,5%
Hargita	95,8%	4,2%
Hunyad	14,6%	85,4%
Kolozs	77,4%	22,6%
Kovászna	94,9%	5,1%
Maros	70,3%	29,7%
Máramaros	23,4%	76,6%
Szatmár	53,2%	33,1%
Szeben	31,8%	68,2%
Szilágy	66,9%	33,1%
Temes	21,7%	78,3%

5. táblázat. A magyar nemzetiségű egyetemi hallgatók részarányának alakulása a román felsőoktatásban

1970—1980 között		5,4%—5,8%
1991—1992-es tanév	8 777 hallgató	4,5%
1993—1994-es tanév	kb. 10 000 hallgató	3,7%

Megjegyzés: Az 1993/94-es tanévre a Tanügyminisztérium az állami felsőoktatásban tanuló teljes hallgatói létszámon kívül semmiféle más, a nemzetiségi megoszlásra vonatkozó adatot nem közölt. A magyar nemzetiségű hallgatók számát felméréseink alapján csak hozzávetőlegesen tudtuk megállapítani.

6. táblázat. A magyar nemzetiségű egyetemi hallgatók részaránya a Babeş—Bolyai Tudományegyetem Jogi és Közgazdasági Karán

Kar		1989/90	1990/91	1991/92	1992/93
Jog	R	92,78%	92,39%	96,32%	96,57%
	M	7,43%	7,41%	3,57%	3,53%
Közgazdasági	R	87,43%	91,80%	91,95%	91,38%
	M	12,47%	8,16%	7,97%	8,59%

R: román nemzetiségű egyetemi hallgatók.

M: magyar nemzetiségű egyetemi hallgatók.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1986.

Tőkés László levele Göncz Árpád és Ion Iliescu államfőkhöz

Göncz Árpád úrnak,
a Magyar Köztársaság elnökének
Budapest

Ion Iliescu úrnak,
Románia államelnökének
Bukarest

Tisztelt Elnök Úr!

A közép-európai kormányfők október eleji, varsói tanácskozásai keretében sorra került találkozzuk alkalmával *Horn Gyula* és *Nicolae Văcăroiu* miniszterelnökök kölcsönösen megállapították, hogy mivel a két ország *alapszerződésének* ügye egyelőre holtpontra jutott, a közeli jövőben nem időszerű újabb egyeztetést tartani — viszont a román—magyar történelmi megbékélést célzó három román dokumentumtervezettel összefüggésben esetleg magas szintű szakértői fórumot hoznának létre.

Tekintettel a küszöbön álló megbékélési tárgyalásokra, és attól a szándéktól vezéreltetve, hogy a román—magyar államközi kapcsolatok rendezésében és a történelmi megbékélés megvalósításában a romániai magyar nemzetközösség is építő módon kivegye a részét — ezennel tisztelettel kérem az Elnök urat, hogy a rövidesen elkezdődő megbeszélések jó előmenetele érdekében, kiemelkedő tekintélyét és befolyását latba vetve, támogassa és segítse érvényre jutni a következő *alternatív megbékélési indítványomat*.

A francia—német megbékélési modell helyett a felek az olasz—osztrák, illetve a dél-tiroli mintát tekintsek mértékadónak és követendőnek — az alábbi megfontolásokból:

a) A francia—német modell nem annyira releváns a román—magyar viszonyokra nézve, mint a dél-tiroli. Míg az Elzász-Lotaringia ügyében megkötött egyezség a hagyományos német—francia *revansizmustól* terhes *államközi viszonyokat* volt hivatott rendezni — ezzel szemben a magyar—román kapcsolatok tétje nem annyira az államközi kapcsolatok, mint inkább a *romániai magyar nemzetközösség helyzetének* a rendezése, miként az a dél-tiroli németek esetében is történt.

b) A román—magyar történelmi megbékélés legfőbb akadálya a román—romániai magyar kapcsolatokban keresendő — következésképpen a tulajdonképpeni megbékélésnek nem két állam között, hanem *hazai román—magyar viszonylatban* kell megvalósulnia.

Mindezeknek megfelelően a román—magyar történelmi megbékélés egyetlen útja, feltétele és lehetősége: a romániai magyar nemzetközösség *autonóm státusának, egyéni és kollektív emberi jogainak a biztosítása* — az olasz—osztrák megegyezés jól bevált mintája szerint. Amennyiben a kibontakozás és a megnyugtató rendezés őszinte szándékától vezéreltetve a felek ezt az utat követnék — egyúttal a jogi szempontból kívánatos és a végleges és tényleges megoldást szavatoló *államközi alapszerződés* megkötésének az útjából is természetesen elhárulnának az akadályok.

Alternatív megbékélési indítványom megtételére még egy nyomós ok késztet. Románia, illetve Erdély ezredéves történelmi-államalkotó közösségeként, mint olyan nemzetközösség, mely — a hazai németiséggel együtt — döntő módon és mértékben hozzájárult országunk és térségünk politikai, kulturális, gazdasági és civilizációs fejlődéséhez: a romániai magyarság semmiképpen nem óhajt az elzászi németek szomorú sorsára jutni. Mi nem az *asszimiláció*, hanem a *társadalmi integráció* útján járva szeretnénk hasznos állampolgáraivá, alkotó nemzeti közösségévé válni Romániának — annak az országnak, melynek sorsfordító 1989-es változásaiban mi is tevékeny módon kivettük a részünket.

Tisztelt Elnök úr!

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség már az 1991-es marosvásárhelyi kongresszusán, majd utóbb az 1993 januárjában sorra került III. kongresszusa alkalmával síkraszállt egy olyan kétoldalú *román—magyar kerekasztal-értekezlet* összehívása mellett, amely megegyezésem alapon volna hivatott „rendezni végre közös dolgainkat”, s mely ugyanakkor „biztos alapja lehetne a *román—magyar államközi megegyezésnek*, és meghatározó fórumává válhatna az *egyetemes román—magyar megbékélésnek*”. *Magyar keresztyén egyházaink* is, a Romániai Magyar Demokrata Szövetséggel karöltve, ennek a megbékélésnek és kétoldalú nemzeti egyezésnek a megvalósításán fáradoznak.

Kérem az Elnök urat, hogy fontolja meg tiszteletteljes, a román és a magyar érdekeket egyaránt szem előtt tartó alternatív megbékélési indítványomat, mely a látzólagos megbékélés és az alapszerződés kudarcát kompenzálni akaró törekvések zsákutcáját elkerülve, reális lehetőséget kínál a tényleges történelmi megbékélésre.

Tisztelettel és nagyrabecsüléssel:

*Tőkés László püspök,
az RMDSZ tiszteletbeli elnöke*

Nagyvárad, 1995. október 31.

RMDSZ Közlöny 1995. 19. sz. 2—3.

Nyilatkozat

(Az 1996-os helyhatósági és parlamenti választások előtt)

I. A romániai magyar közösségnek legfőbb célja, hogy nemzeti identitásának háborítatlan megtartásához minden feltétele meglegyen egy demokratikus Romániában, amelynek kialakításában a romániai társadalom alkotó és meghatározó tényezőjeként, a többségi román nemzet partnereként kíván részt venni.

A IV. kongresszuson elfogadott program alapelvei értelmében a Romániai Magyar Demokrata Szövetség a romániai magyarság különböző autonóm területi, politikai és rétegszervezeteinek érdekvédelmi közössége, amely országos és helyhatósági szinten biztosítja a romániai magyarság közképviselétét, egyezteteti és ösztönzi a társadalmi önszerveződés különböző formáit. Az RMDSZ elengedhetetlennek tartja olyan politikai környezet kialakítását, amelyben az érdekvédelem elvi alapját az egyetemes emberi jogok, illetve a kollektív nemzeti közösségi jogok, a jogállam, a piacgazdaság és a civiltársadalom értékei képezik, egy olyan államban, amely elutasít minden totalitarista, fasiszta, kommunista ideológiát és gyakorlatot, az antiszemitizmust, a nacionalizmust, a sovinizmust.

Ennek a célnak a megvalósításához az RMDSZ elengedhetetlenül szükségesnek tartja:

- a romániai magyar közösség politikai, gazdasági, kulturális megerősödését;
- a belső önrendelkezés jogának fokozatos érvényesítését, ami önkormányzati elven működő, a román jogrendbe beilleszkedő saját intézményrendszert feltételez;
- az aktív szerepvállalást a romániai politikai életben, a társadalom mielőbbi demokratizálása, a jogállam megteremtése, a gazdaság szerkezetének korszerűsítése, a privatizáció és a piacgazdaság megvalósítása érdekében;
- Romániának az európai és euroatlanti közösségbe való integrálódását;
- Románia és Magyarország viszonyának kölcsönös politikai és gazdasági érdeken alapuló rendezését, amely csak a romániai magyarság helyzetének méltányos megoldásával valósulhat meg;
- a román nemzettel és más nemzeti kisebbségekkel konfliktusmentes és konstruktív együttélési formák kialakítását, egy olyan közös haza megteremtését, amelynek alapja a plurális társadalom elismerése, a szabad, egyenjogú állampolgárok melérendelő viszonya, eleve kizárva a hátrányos megkülönböztetést, a nemzeti kizárólagosság és felsőbbrendűség bármely formáját.

II. Tudatában annak, hogy az 1996-os esztendő hosszú időre meghatározza az ország demokratizálódásának lehetőségeit, és a választások döntő jelentőségűek lesznek a romániai magyar nemzeti közösség számára, kiemelten fontosnak értékeljük azt a szerepet, amelyet szövetségünk az elkövetkező időszakban vállal. A helyhatósági és a parlamenti választások döntik el, hogy a romániai magyarság képes-e olyan helyzet-

be hozni saját érdekképviseleti szervezetét — az RMDSZ-t —, hogy az döntéshozói, akár kormányzati tényezőként is érvényesíteni tudja érdekvédelmi feladatait.

Támogatni kívánjuk mindazokat a román politikai erőket, amelyek valós garanciát jelenthetnek a jogállamiság, a piacgazdaság, a demokratikus törvényhozás és kormányzás, a széles körű helyi autonómia megvalósításában, és ismételten szorgalmazzuk a többségi román nemzet képviselőivel való párbeszédet, amelynek célja az érdekegyeztetés, a fogalomtisztázás, a megoldáskeresés, valamint a közösen kidolgozott megoldások érvényesítése. Meggyőződésünk, hogy egy olyan dialógus, amely a szubszidiaritás, az önkormányzatiság és a különböző autonómiaformák fogalmának a román közvélemény előtti tisztázásához, az ezek érvényre juttatásához fűződő összetársadalmi érdek felismeréséhez is elvezet, fontos szerepet játszhat egy pozitív irányú választási kampányban. Egy magyarellenességre kiélezett, nacionalista központú kampány újabb négy évre az ország elszigetelését és az integrálódás folyamatát gátló erők előretörését eredményezné. Ennek megakadályozásáért felelős minden politikai erő.

Részt veszünk és felelősséget vállalunk az ország demokratikus fejlődését meghatározó helyi és országos döntések meghozatalában, szövetségeket kötve a többségi román nemzet azon erőivel, amelyek egyértelműen vállalják az európai és euroatlanti integrációt, ezáltal szavatolva a reformfolyamat következetes véghezvitelét, és célul tűzik ki a demokratikus gyakorlat, a plurális társadalom megvalósítását Romániában. Fontosnak tartjuk, hogy a választási kampány során a társadalom valós problémái és az azok gyakorlati megoldását célzó programok kerüljenek előtérbe. Az RMDSZ tudatában van annak, hogy a demokratikus választások egyik meghatározó tényezője a kampány hangvétele. Olyan európai stílusú kampány hívei vagyunk, amely kizárja annak lehetőségét, hogy szélsőséges, sovén erők a közvélemény megtévesztésével, valótlán ellenségkép kialakításával megszerezhessék a politikai hatalmat, amelyet Románia valós érdekei ellen gyakorolnának.

III. Az RMDSZ az 1996-os választások jelentőségét abban is meghatározónak látja, hogy — az elmúlt évek ilyen irányú negatív tapasztalatával ellentétben — a jövőben a romániai helyhatóságokban és a parlamentben a minőségi kritériumoknak kell érvényesülniük. Ennek érdekében a maga részéről vállalja jelöltjei szakmai hozzáértésének és megbízhatóságának szigorú megmértetését. A jelöltek kiválasztásának folyamatában az eddiginél nagyobb szerepet kívánunk biztosítani a civil társadalmi szervezeteknek, hogy ez a szféra is hatékonyabb társadalomalakító erővé váljék. Általában szükségesnek véljük a minél szélesebb közvélemény bevonását a jelöltek kiválasztásába. A szövetség és választói közötti bizalom erősítéséhez elengedhetetlennek tartjuk az elmúlt négy év tapasztalatainak átvilágítását és kritikus elemzését.

Ugyanakkor az RMDSZ-nek meg kell találnia a belső érdekegyeztetésnek azokat a módjait, amelyek a vitás kérdéseket nyugvópontra juttatják, érvényesítik a szövetség által meghatározott prioritásokat, biztosítják testületeink működését és a társadalommal való kapcsolat zavartalanságát.

Következésképpen: programunk alapelveinek, az RMDSZ taktikai-stratégiai elképzeléseinek érvényesítésében prioritásnak tekintjük a romániai magyarság súlyának növelését az ország politikai, gazdasági életében és a közigazgatásban, részvételünk erősítését az ország sorsát befolyásoló központi és helyi szervekben.

Meggyőződésünk, hogy jelen nyilatkozatunk nemcsak a romániai magyar nemzeti közösség egységes akaratát fejezi ki, hanem a fenti célok megvalósítása Románia valamennyi állampolgárának közös érdeke is.

Székelyudvarhely, 1996. január 14.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1986.

38.

Alappal szerződni A marosvásárhelyi SZKT-SZET ülés állásfoglalása

A Szövetségi Képviselők Tanácsa és a Szövetségi Egyeztető Tanács 1996. szeptember 6-án Marosvásárhelyen tartott együttes ülésén,

tudatában annak, hogy a Románia és a Magyar Köztársaság közötti alapszerződés küszöbön álló aláírása a romániai magyar nemzeti közösség számára új helyzetet teremt; megerősítve, hogy a két ország — és egyben a két nép — közeledése, több évtizedes feszültségek eloszlatása, az európai és euroatlanti struktúrákba való integrálódás alapvető érdeke a kisebbségben élő romániai magyar nemzeti közösségnek is;

figyelembe véve, hogy egy, a megbékélését elősegítő alapszerződés feltételét képezi a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködésnek és az európai és euroatlanti integrációnak;

szem előtt tartva az egész romániai társadalom ebből fakadó politikai és gazdasági érdekeit,

a következő állásfoglalást teszi közzé:

1. A romániai magyar nemzeti közösség és annak képviselőiben a Romániai Magyar Demokrata Szövetség az elmúlt években az alapszerződést a kisebbségi helyzet rendezése kiemelkedő jelentőségű eszközének tekintette, és ma is annak tekinti, de véleményünk szerint ez a dokumentum a neki tulajdonított szerepet csak részlegesen tudja betölteni.

2. Az RMDSZ tudomásul veszi a Románia és a Magyar Köztársaság kormányai által kidolgozott alapszerződést, bár a dokumentum több vonatkozásban nem elégíti ki a romániai magyar nemzeti közösséget, mivel jelenlegi formájában sok tekintetben nem lép túl a szándéknyilatkozat szintjén.

3. Úgy véljük, hogy — bár az RMDSZ következetes fellépésének köszönhetően az 1201-es Európa Tanács-i Ajánlás jogi erejű kötelezettséggé válik — csak megfele-

lő törvényalkotás, végrehajtás és ellenőrzés esetén lesz lehetőség arra, hogy az anyanyelvű oktatásra, a kétnyelvű feliratokra, a saját médiára, az erőszakos asszimiláció tiltására vonatkozó rendelkezések már a közeljövőben helyzetünk jó irányú változásához vezessenek.

4. Kijelentjük, hogy az RMDSZ változatlanul kiáll a programjában kiemelkedő helyet elfoglaló jogállamiság, szociális piacgazdaság, európai és euroatlanti integráció, valamint a kisebbségi kérdésnek az előremutató európai gyakorlat szerinti rendezése mellett, az oktatás, a művelődés, a nyelvhasználat, a tájékoztatás területén, a különböző autonómiaformák érvényesítésével, mint ahogyan azt többszöri politikai állásfoglalásában is kinyilvánította.

5. A kollektív jogok elvetése, a nyelvhasználatot korlátozó rendelkezés, illetve más, a jelenlegi állapoton nem változtató kitételek ellentmondanak, vagy nem felelnek meg az RMDSZ törekvéseinek. Ugyanakkor számunkra elengedhetetlen követelmény az elkobzott egyházi és közösségi javak helyzetének rendezése. Nem tartjuk kielégítőnek a dokumentumba foglaltak betartását és alkalmazását biztosító garanciákat sem.

6. Aláírás előtt még egyszer emlékeztetjük az aláíró feleket politikai és történelmi felelősségükre. Az aláírás helyszínének kiválasztásával az aláíró felek egyértelműen elfogadták Temesvár szellemét, csakhogy a dokumentum tartalma és szándéka nem annak jegyében fogantatott. A dokumentum csak akkor tölthet be pozitív szerepet, ha az abban foglaltakat teljes jóhiszeműséggel, valamint jobbitó szándékkal alkalmazzák, és a korlátozó rendelkezéseket, illetve a súlyos hiányosságokat a megbékélési folyamat továbbvitelének során felszámolják. Az RMDSZ elvárja, hogy ez a folyamat a romániai magyar nemzeti közösség számára is elfogadható rendezéshez vezessen, amelyet a dokumentumba foglalt minimális szint nem biztosít.

7. A fenti elvek megvalósulása az egész romániai magyar nemzeti közösség létfontosságú érdeke, ugyanakkor a közösség közképviseleti súlyával, gazdasági erőforrásaival, önszervező képességével — a program körüli egységével ennek a legfőbb eszköze is.

8. Mindezek tükrében az RMDSZ kiemelten hangsúlyozza, hogy a romániai magyar nemzeti közösségnek a jövőben még inkább olyan közképviseletre van szüksége, amely mind támogatottságával, mind parlamenti súlyánál fogva hatékonyan lép fel a célok megvalósításáért.

9. Ezt a közképviseletet csak a romániai magyar nemzeti közösség egységes és aktív hozzáállása biztosíthatja. A parlamenti képviselő megerősítése szavatolja olyan törvények kezdeményezését, amelyeknek elfogadtatásával és végrehajtásuknak ellenőrzésével a gyakorlatban megvalósíthatók a dokumentum számunkra elfogadható előírásai, és lehetőség teremthető a továbblépésre.

Marosvásárhely, 1996. szeptember 6.

Szövetségi Képviselők Tanácsa
Szövetségi Egyeztető Tanács

Szövetség 1996. szeptember 12.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Kormánykoalíciós cselekvési prioritásai

Kormányzati működés

- A kormányzati feladatok újratervezése és a kormányzati szervek hatékony reformja.
- Az államhatalmi szervek közötti információáramoltatás, a döntéshozási mechanizmusok és eljárások újratervezése.
- A pártpolitika és a kormányzati tevékenység összehangolásának szorgalmazása.

Külpolitika

- a mielőbbi NATO-felvétel további támogatása;
- az európai integrációs tárgyalások egyidőben való elkezdésének szorgalmazása;
- az európai jogharmonizációt biztosító törvénytervezet-csomag összeállítása és elfogadása;
- a vízumkényszer eltörlésének szorgalmazása minden EU-hoz társult ország esetében;
- a Románia által aláírt alapszerződések és a hazánk által ratifikált kisebbségvédelmi egyezmények alkalmazása;
- az ET, a NATO és a WEU parlamentáris közgyűlésében, illetve az EP — román parlament közös bizottságaiban való hatékonyabb tevékenység érdekében megfigyelői státusz kérése az EU konzervatív pártjait tömörítő Európai Néppártban (EPP);
- a jószomszédi kapcsolatok, a Románia és Magyarország közötti együttműködés kibővítése.

Gazdaság

- a privatizációs folyamat felgyorsítása, a vállalatok részvényeinek és aktívumainak piaci úton történő értékesítésével;
- szakmai befektetőknek történő eladás esetén komplex-feltételrendszer kialakítása;
- veszteséges vállalatok esetén csődeljárást követő privatizáció, különös tekintettel a nagy nyersanyag- és energiaigényes vállalatokra;

- az önkormányzatok számára résztulajdon biztosítása a privatizáció során;
- a reprivatizáció esetében teljes vagyonvisszaadás természetben, ahol ez nem lehetséges, ott teljes körű kárpótlás;
- a szövetkezeti vagyon teljes visszaadása a szövetkezetek tulajdonába;
- a szakminisztériumok által elkészítendő ágazati stratégiák véglegesítése;
- a fejlesztési alapokhoz való hozzáférés biztosítása a környezetkímélő technológiák meghonosítása érdekében;
- ipari parkok létesítése;
- a saját elhatározáson alapuló társult termelés ösztönzése a mezőgazdaságban;
- mezőgazdasági termékegyesülések (agrárkamarak) kialakítása;
- a turizmus kiemelt ágazatként való kezelése, turizmusfejlesztési alap létrehozása, helyi, regionális és országos fejlesztési programok kidolgozása az önkormányzatok bevonásával;
- az infrastruktúra fejlesztése a költségvetési erőforrások jelentős részének átirányításával, illetve a külföldi tőke és leasingtársaságok bevonásával;
- átgondolt közlekedéspolitikai koncepció kidolgozása a közép-kelet-európai tendenciákkal összhangban;
- a közüzemi szolgáltatások ellátóhálózatának fejlesztése a magántőke bevonásával is;
- regionális programok kidolgozása a falusi települések ivóvízellátásának és csatornahálózatának a megvalósítása érdekében;
- az új törvényes keret megalkotását követően a szövetkezeti mozgalmat támogató átfogó program kidolgozása;
- a kis- és középvállalkozások támogatási rendszerének véglegesítése, mely magában foglalja a beruházások támogatását a pénzügyi kötelezettségek módosításával, a leasingtörvény megalkotását és törvénybe ültetését, egy szakosított bank létrehozását a kis- és közepes vállalatok számára és a lehetőség megteremtését az állami szférában kihasználatlan termelési felületek és kapacitások használatára;
- a személyi jövedelemadó bevezetése;
- a vállalkozások profitadójának csökkentése és kedvezményes adózási rendszer kialakítása a termelő, munkahelyteremtő és technikai fejlesztést megvalósító vállalkozások számára;
- az adók és illetékek nyilvántartására és bevételezésére felhatalmazott intézményrendszer modernizációja, decentralizációja és az önkormányzatok felügyelete alá helyezése;
- egyes adónemek helyi adóvá történő átalakítása;
- a Hozzáadott Érték Adó (TVA) fizetési kötelezettsége a számlák kiegyenlítésekor és nem a számlák kibocsátásakor;
- a központi költségvetési leosztások növelése a helyi érdekeltégű közberuházások területén;
- a társadalombiztosítási alapok szakszerű, értékvédő kezelése az érdekelt társadalmi rétegek bevonásával;

— az infláció mérséklése, fékezése, a lej belső és külső értékállandóságának megteremtése, illetve az árfolyamváltozás kiszámíthatóságának biztosítását célzó gazdaságpolitikai intézkedések foganatosítása;

— a „körbetartozás” felszámolása a csődeljárást követő privatizációval;

— a bankok privatizációja előzetes (vagy a vevővel közös) konszolidálásuk és a kertes hitelektől való megtisztításuk után;

— az értéktőzsde és a tőzsdén kívüli piac működését befolyásoló korlátozások megszüntetése;

— a külföldi tőke beáramlásának ösztönzése, a szakmai befektetők előnyben részesítése;

— az EU-társulási egyezménybe foglalt közös engedmények hatékony felhasználása az iparágak versenyképességének növelésére;

— külön stratégia kidolgozása a regionális kooperáció terén, a Románián belül létrejött nyolc régió közötti együttműködés felgyorsítása és intézményesítése;

— a határ menti régiók együttműködésének ösztönzése és intézményesítése.

Munkaerő-gazdálkodás

— A munkaerőképzés piacérzékeny alakítása;

— kedvező körülmények teremtése a pályakezdők számára, a pályakezdőt alkalmazó munkaadó bértámogatása;

— a helyi közösségek és közigazgatási szerveik bevonása a munkaerő-gazdálkodási szakpolitikák kialakításába és végrehajtásába;

— olyan adórendszer kialakítása, amely a munkaadókat a személyzeti állomány (át)képzésére, minőségi fejlesztésére serkenti;

— az Országos Foglalkoztatási és Munkaerőképzési Ügynökség létrehozása a munkahely elvesztésének kockázatát csökkentő kontributív alap kezelésére.

Szociális védelem

— Szociális lakások építése költségvetési alapokból és/vagy nemzetközi szervezetek támogatásával;

— Országos Lakásalap létrehozása, amely biztosítja a kedvezményes hitelek felvételét lakásépítés céljából;

— szociális szolgáltatások normatív finanszírozásának bevezetése; a normamegállapítás alapja a létminimum (vagy regionális létminimum);

— nyugdíjtörvény kidolgozása, amely tartalmazza az alternatív nyugdíjrendszer bevezetését;

— idős emberek támogatása; öregek háza hálózatának kialakítása üzleti alapon, állami támogatással.

Egészségügy

- Szakmailag hatásosabb, gazdaságilag működőképesebb rendszer kialakítása;
- az egészségügyi szociális biztosítási rendszer szervezeti kereteinek kialakítása, a finanszírozási rendszer biztosítása;
- a szolgáltatások szervezeti hálózatának decentralizációja;
- a privatizáció folyamatosságának biztosítása alapellátási és szakhálózati szinten;
- a szakmai szolgáltatások és szolgáltatók akkreditációja;
- az egészségügy különböző szereplői együttműködésének szabályozása;
- az egészségügy és civil társadalmi szférák szociális és egészségügyi tevékenységének összehangolása;
- a közegészségügyi intézményrendszer szervezeti és szakmai funkcióinak átalakítása;
- az alapellátási rendszer területi, családorvosi és célcsoportokat ellátó rendszerének kialakítása;
- az egészségügyi szakemberképzés és posztgraduális képzés decentralizációja.

Önkormányzatok

- A Helyi Közigazgatási törvényt módosító sürgősségi kormányrendelet parlamenti megerősítése;
- a helyi önkormányzati vagyonról szóló törvény megalkotása;
- a helyi költségvetést szabályozó törvény megalkotása;
- a helyi népszavazásról szóló törvény megalkotása;
- a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája szellemének és betűjének betartása és érvényre juttatása a belső normaalkotás során;
- a közalkalmazottak és köztisztviselők jogállását szabályozó törvények megalkotása;
- a helyi pénzügyi intézmények — az önkormányzatok bankja — létrehozása.

Kisebbségpolitika

Az RMDSZ a kisebbségi kérdés megoldását továbbra is a szubszidiaritás elvének következetes alkalmazásában látja, amely a kisebbségvédelmi jog- és intézményrendszer kiépítését feltételezi.

Ennek érdekében jogalkotási prioritásaink a következők:

- a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikálása és alkalmazása;
- a közösségi és egyházi javak visszaszolgáltatásának törvényi szabályozása;
- a helyi autonómiát megerősítő törvények kisebbségvédelmi vonatkozásainak kidolgozása, a nemzetközi egyezmények előírásainak jóhiszemű értelmezésével és a hazai jogszabályokba való foglalásával;

- az erőszakos beolvasztás és a kisebbséglakta övezetek demográfiai összetételének módosítását tiltó rendelkezések felügyelete; elvárjuk a kormánytól, hogy betartsa a programjában ezzel kapcsolatosan tett ígéreteit;
- a közalapítványokról szóló törvény kidolgozása;
- a nemzeti kisebbségek nyelvén folyó oktatáshoz szükséges intézményrendszer működésének biztosítása;
- a kisebbségvédelmi kerettörvény elfogadása.

Oktatás

- Az oktatási rendszer decentralizációjának és reformjának folytatása; az oktatás szerkezetének a következő évtizedek szakemberigényéhez igazodó átalakítása, azoknak a távlatos célkitűzéseknek a jegyében, amelyeket az RMDSZ önálló oktatási törvénytervezete tartalmaz;
- az Oktatási törvényt módosító sürgősségi kormányrendelet parlamenti megerősítése;
- az anyanyelvű oktatást korlátozó intézkedések megszüntetése;
- minden szükséges profilt magába foglaló magyar nyelvű oktatási rendszer kiépítése a közoktatásban;
- az anyanyelvű felsőoktatás szükségletek szerinti kiszélesítése, a kolozsvári központú, önálló, államilag támogatott magyar tudományegyetem visszaállítása, székelyföldi és partiumi felsőoktatási intézmények létrehozása és támogatása;
- a szórányoktatás sajátos gondjainak kezelése, a csángómagyar oktatás helyi igényeinek érvényesítése, beleértve a csángóság történetének oktatását is.

Kultúra

- Nemzetiségi Kulturális Statútum kidolgozásának kezdeményezése;
- a következő jogszabályok megalkotása: Kulturális tárgyi örökség törvénye, Műemlékvédelmi törvény, Közkönyvtárak törvénye, Színházi törvény, Múzeumok törvénye;
- pályázati rendszer bevezetése a Nemzetiségi Főigazgatóság pénzalapjának hatékonyabb, értékorientált felhasználása érdekében;
- kormányhatározat kezdeményezése a Humán Tudományok Kutató Intézetének létrehozására;
- a Nemzeti Levéltárak közszolgálati intézményekké való alakítása az 1996/16-os Törvény módosításával.

Egyházak

- Az Egyházügyi törvény mielőbbi elfogadása;
- az elkobzott egyházi javak visszaszolgáltatása;

— minden szintű és profilú felekezeti oktatási intézmény létrehozása és ezek állami támogatása;

— azon egyházpolitikai intézkedések támogatása, amelyek a moldvai csángó hitközségek érdekében a magyar nyelvű egyházi szolgálat — mise celebrálás — visszaállítását célozzák.

Ifjúságpolitika

— Szorgalmazzuk, hogy a szubszidiaritás elve alapján jöjjön létre az ország ifjúsági szervezeteit tömörítő Román Ifjúsági Tanács, mely a mindenkori kormány partnere kell legyen az érdekegyeztetésben és az állami támogatások áttekinthető elosztásában;

— a diákszervezetek külföldi kapcsolatainak kibontakozása érdekében szorgalmazzuk, hogy Románia csatlakozzon azokhoz a nemzetközi egyezményekhez, melyek lehetővé teszik hogy az ISIC kártyával rendelkező diákok kedvezményekben részesüljenek külföldön;

— kezdeményezzük a munkaerő-gazdálkodás intézményesítését, hogy a fiataloknak lehetőségük legyen versenybe szállni képességeiknek megfelelő állásért.

Elfogadta az RMDSZ V. Kongresszusa

Marosvásárhely, 1997. október 3—4.

RMDSZ Közlöny 1997. november 27. sz. 20—24.

II. SZLOVÁKIA

1.

A Független Magyar Kezdeményezés nyilatkozata

Csehszlovákiában 1989. november 18-án megalakult a Független Magyar Kezdeményezés. Alapító tagjai Szlovákiában élő magyar írók, művészek, pedagógusok, tudományos és kulturális dolgozók, műszaki értelmiségiek, munkások.

A Független Magyar Kezdeményezés célja az alulról építkező demokratizációs folyamat támogatása Csehszlovákiában, az osztálytársadalmi dialógusba való bekapcsolódás, a magyar nemzeti kisebbség képvisellete ebben a párbeszédben.

A Független Magyar Kezdeményezés szolidaritását fejezi ki a sztrájkoló diákokkal és művészekkel. Támogatja az Občianské fórum (Polgári Fórum) és a Verejnost' proti násiliu (Nyilvánosság az Erőszak Ellen) tevékenységét és programját. Felhívja a Csehszlovákiában élő magyarokat, hogy aktív részvételükkel támogassák ezen szervezetek prágai és pozsonyi felhívását.

A Független Magyar Kezdeményezés követeli:

1. A politikai foglyok és az elmúlt napokban letartóztatottak azonnali szabadon bocsátását!

2. Mindazok azonnali lemondását, akik felelősek a tüntetések szétveréséért és a politikai párbeszéd megghiúsításáért!

3. Demokratikus alkotmány kidolgozását!

4. Szabad választásokat!

Határozottan visszautasítjuk azt az 1989. november 20-án kiadott hivatalos közleményt, mely szerint a csehszlovákiai demokratizációs folyamat a CSKP vezetésével már rég elindult, és a rendőrség november 17-i beavatkozása jogos volt. Elutasítjuk az ellenzéki erők negatív minősítését a vezetés részéről.

A demokratizációt támogató erők közös fellépésére van szükség társadalmunk akarátának érvényesítéséhez.

1989. november 20.

*Szabadság és felelősség. A Magyar Polgári Párt programja.
MPP, Pozsony, 1992. 102.*

A Független Magyar Kezdeményezés elvi nyilatkozata

A Független Magyar Kezdeményezés a hatalmi szervektől független, alulról építkező állampolgári kezdeményezés. Folytatója kíván lenni mindazon politikai, társadalmi és egyéni törekvéseknek, amelyek az elmúlt évtizedekben a független, autonóm gondolkodást és magatartást képviselték a hatalmi önkénnyel szemben. Magáénak vallja Európa, ezen belül Csehszlovákia polgárjogi mozgalmainak eszmeiségét, demokratikus és szabadelvű hagyományait, a Közép-Európa erkölcsi megújulását sürgető törekvéseket, mindazokat az erőket, amelyek Csehszlovákia Európába való integrálásán fáradoztak.

Elődjének tekinti a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottságát, mint az elmúlt két évtizedben a magyar kisebbség egyetlen független érdekvédelmi kezdeményezését. Ugyanakkor kinyilvánítja, hogy nem kíván annak helyébe lépni, mert úgy véli, az egyéni és kollektív jogok védelmének erre a formájára a jövőben is szükség lesz.

A Független Magyar Kezdeményezés tagad minden totalitárius ideológiát.

Tagadja, hogy a közösségiség és egyenlőség eszméje jogosult lenne az egyéni szabadság bárminemű korlátozására.

A Független Magyar Kezdeményezés a modern individualizmus és liberális humanizmus híve. Olyan tagolt, autonóm társulási és közösségi formák kialakítását sürgeti, amelyeket tagjai önként vállalnak, illetve választanak, amelyek nemcsak érdekük és akaratuk kifejezői, hanem védelmük biztosítója is egyben mindenfajta manipulációval szemben.

A Független Magyar Kezdeményezés elveti mind a nacionalista, mind pedig a sztálinista kollektivistá ideológiákat.

A Független Magyar Kezdeményezés számára a legfőbb érték az *egyén szabadsága*, a *tolerancia* és a *szolidaritás*.

A Független Magyar Kezdeményezés célja:

- Az állam szuverenitásának biztosítása.
- A többpártrendszerű demokrácia megteremtése.
- A hatalom hármasság megosztása (törvényhozói, végrehajtói, bírói).
- Az állam hatalmának korlátozása az állampolgári jogok által.
- A többség hatalmának érvényesülése mellett a kisebbségek jogainak a védelme.
- A társadalmi önszerveződés és öngazgatás biztosítása a helyi, regionális, kisebbségi, munkavállalói, vallási és egyéb törekvések, csoportok, közösségek, mozgalmak számára.
- A tulajdonformák egyenjogúságának az elismerése.
- A piacgazdaság megteremtése, vállalkozói szabadság.
- A szociális biztonság szavatolása.
- Az egészséges természeti környezethez való jog biztosítása.

— Az oktatás, a kultúra és a tudomány ideológiai alávetettségének megszüntetése. *Mivel a Független Magyar Kezdeményezés céljai közt a nemzeti kisebbségi kérdés megoldása, illetve képviselete is szerepel, ezért fontosnak tartja, hogy ennek elvi kiindulópontjait is leszögezze:*

— A Független Magyar Kezdeményezés meggyőződése, hogy a nemzeti kisebbségek problémáit csak a demokrácia oldhatja meg. Olyan demokrácia, melyben minden nemzeti, etnikai, politikai, vallási és egyéb kisebbség a kölcsönös tolerancia légkörében érvényesítheti érdekeit.

— Leszögezzük, függetlenül nemzeti hovatartozásuktól, a Cseh és a Szlovák Köztársaság állampolgárainak államalkotó szerepét. Csehszlovák állampolgárságától senki sem fosztható meg.

— A nemzeteket és nemzeti kisebbségeket kollektív jogok illetik meg. A nemzeti hovatartozás emberi jog. Ezért a kollektív jogok a nemzetek és nemzeti kisebbségek minden egyes tagját megilletik.

— A kisebbségek jogainak szavatolásához elengedhetetlen egy nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer létrehozása is.

*

Az elmúlt napokban a civil társadalom hatalmas erkölcsi megújulásának lehetünk tanúi. Kiáltványok, beszédek, proklamációk száza sűrgették Csehszlovákia azonnali felzárkózását a Közép-Európában zajló demokratikus átalakuláshoz. A kommunista párt és az állam hatalmi szervei, engedve a társadalom nyomásának, kénytelenek voltak meghátrálni. A rendszerváltásnak azonban csak az esélye teremtetődött meg! A jövő feladata, hogy a civil társadalom a jogállamiság feltételeit megteremtse.

Ennek elengedhetetlen követelményei:

— A pártmonopólium megszüntetése és a hatalmi centrumok korlátozása, illetve ellenőrzése.

— Új sajtótörvény, amely garantálja a független sajtó és tájékoztatás működését.

— Új, demokratikus egyesülési törvény.

— Új, demokratikus választójogi törvény.

— Mozgás- és utazási szabadság, a lakóhely szabad megválasztásának joga.

— A gondolat- és lelkiismereti szabadság tiszteletben tartása.

A Független Magyar Kezdeményezés elvei szellemében együtt kíván működni valamennyi demokratikus gondolkodású személlyel, illetve a demokrácia alapelveit magáénak valló valamennyi hazai és külföldi szervezettel és mozgalommal.

Pozsony, 1989. november 24.

A Független Magyar Kezdeményezés Szóvivői Testülete

Szabadság és felelősség. A Magyar Polgári Párt programja.

MPP, Pozsony, 1992. 106—108.

A Nyilvánosság az Erőszak Ellen és a Független Magyar Kezdeményezés közös nyilatkozata a nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok együttéléséről Szlovákiában

A Független Magyar Kezdeményezés (FMK) indítványozására találkozott 1990. január 6-án a Nyilvánosság az Erőszak Ellen (VPN) Koordinációs Bizottsága és az FMK Szóvivői Testülete. Ezen az összejövetelen megtárgyalták a két kezdeményezés jövőbeni együttműködésének és koordinációs tevékenységének formáit. Az együttműködés keretében a VPN és az FMK kidolgozza a Szlovákiában élő nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikumok együttéléséről szóló közös álláspontját, amely kiindulópontja lehet a Csehszlovákiában és Közép-Európában létező problémák megoldásának.

Az elmúlt évben tanúi lehettünk a közép- és kelet-európai társadalmi válság megoldására irányuló újszerű és demokratikus módozatok létrejöttének. Tudatosítanunk kell azonban, hogy az új, demokratikus struktúrák kialakulása, élettartama és perspektívái jelentős mértékben attól függenek, miképpen leszünk képesek leküzdeni a térségünkben meglévő, történelmi gyökerű nemzeti, nacionalista előítéleteket.

Térségünk új helyzete nem csupán az egyes államok és nemzetek egyenjogúságon alapuló kapcsolatait terén kíván új megközelítéseket, hanem a nemzeti kisebbségek és etnikumok problematikájában is, mégpedig nemzetközi viszonylatban. El kell utasítani a sztálinizmus örökségét, le kell küzdeni a régi félreértéseket, ellentéteket, amelyek az antidemokratikus államalakulatok tartósan hibás politikája következtében keletkeztek, figyelmen kívül hagyva valamennyi nemzet, kisebbség és etnikum egyenjogúságát. A VPN polgári mozgalom készülöben levő programja az FMK programjához hasonlóan a politikai rendszer, az ökológia, a gazdaság, a szociális biztonság, az egészségügy, az iskolaügy, valamint a kultúra és a társadalmi lét egyéb területei mellett részletes javaslatot tartalmaz nemzeteink, nemzeti kisebbségeink és etnikumaink együttélése problémáinak megoldására is.

A megoldásnak a következő alapelvekből kellene kiindulnia:

— A társadalmi lét valamennyi szférájában megnyilvánuló törekvések célja és kiindulópontja az *állampolgár, az egyén*. Az állam minden állampolgára államalkotó szubjektum.

— A VPN és az FMK sikrasszállnak az európai államok szuverenitásának tiszteletben tartásáért és az államhatárok sérthetlenségéért, különös tekintettel a jelenlegi helyzetre, amikor is a határok fokozottan nyitottá válnak. Egyúttal *elvetik a reciprocitás elvét* a nemzeti kisebbségek kérdésének rendezésében, tudatosítva, hogy ennek az elvnek az érvényesítése kölcsönösen *tűsz helyzetbe* juttatná a kisebbségeket. Az állampolgári, következképp a kisebbségi jogokat nem tehetjük függővé más ál-

lamok politikájától és annak gyakorlati megvalósításától. A nacionalista előítéleteket csak demokratikusan, kulturált módon, a kölcsönös tisztelet és egymásra figyelés alapján lehet kiküszöbölni. Csehszlovákia nemzeti és nemzeti kisebbségei valamennyi tagjában ki kell alakítani a tolerancia és egymás kölcsönös elismerésének tudatát.

— A nemzetekhez tartozás alapvető emberi jog. A nemzeteket, nemzeti kisebbségeket és etnikumokat *kollektív jogok* illetik meg. Ezekből a kollektív jogokból következnek az egyéni jogok valamennyi egyén számára.

— Az emberi, állampolgári és szabadságjogok — beleértve a nemzeti, kisebbségi és etnikai kollektív jogokat — együvé tartozásából és kölcsönös függőségéből kiindulva elutasítjuk azt a múltbeli és jelenlegi gyakorlatot, próbálkozásokat, amelyek a *kollektív bűnösség* vádjával illetik a nemzeti kisebbségeket és etnikumokat. A sztálinizmus és a náciizmus elrettentő példái bizonyítják, mit jelent a lakosság egy adott csoportjának „kollektív felelősségre vonása”.

— A nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikumok kollektív jogaiból kiindulva *önigazgatás* illeti meg azokat minden olyan kérdésben, amely kizárólag őket érinti, továbbá egyenjogú, közös döntésre jogosultak minden olyan kérdésben, amely őket is érinti.

— A nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikumok kollektív jogainak gyakorlati megvalósítása, ellenőrzése során a Helsinkiben megrendezett Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, valamint az azt követő utótalálkozó záródokumentumaiból és a nemzetközi jogok belső állami jogokkal szembeni prioritásából kell kiindulni — ez az alapelv került be a bécsi utótalálkozó dokumentumába. A bécsi dokumentum lehetővé teszi az egyes államok számára a kölcsönös ellenőrzést, az emberi jogok, ezen belül a nemzeti, nemzeti kisebbségi és az etnikumokra vonatkozó jogokat illetően is. Európában kialakulóban van egy, *az emberi jogok betartását ellenőrző, államok fölötti rendszer*. Ennek a rendszernek kellene nemzetközileg szavatolnia a nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikumok jogainak védelmét.

— *A nemzeti és etnikai kisebbségek jogai nem függenek azok létszámától.*

Ezek az alapelvek közvetlenül kötődnek a VPN 1989. november 25-én közzétett tizenkét pontos nyilatkozatához, amely állást foglal a nemzetek, a nemzeti kisebbségek és etnikumok teljes és tényleges egyenjogúsága mellett.

A VPN és az FMK helyi szervezetei — hasonlóan a VPN Koordinációs Bizottsága és az FMK Szóvivői Testülete együttműködéséhez — továbbra is a demokratikus alapelvek, a pluralizmus, az emberi, állampolgári jogok és szabadság szellemében és érdekében szándékoznak együttműködni.

A VPN és az FMK egyúttal tárgyalásokat kezd a magyar állam illetékes képviselőivel a Magyarországon élő szlovákoknak mint egyenjogú állampolgároknak a helyzetéről.

Csehszlovákia számára a nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikumok helyzetének rendezése az egyenjogúság elve alapján egyike a kulcsfontosságú feladatoknak, amely a demokratikus Európába vezető utat nyitja meg.

Pozsony, 1990. január 21.

Szabadság és felelősség.

Magyar Polgári Párt, Pozsony, 1992. 117—119.

A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom programja 1990

A keresztény út

Az uralkodó hatalmi rendszer több mint negyvenéves, hibás és népünk alapvető érdekeivel ellentétes társadalmi, gazdasági, bel- és külpolitikai irányítása után a nép most újra kezébe veheti saját sorsának irányítását. Ezt a történelmi lehetőséget a nemzetközi helyzet alakulása, az uralkodó hatalmi rendszer talajvesztése, meggyengülése, népünknek a hatalomra gyakorolt nyomása és a novemberi eseményekben való kicsúcsosodása teremtette meg.

A totalitárius rendszer legnagyobb vétké, hogy módszeresen rombolta azt az értékrendet, amely népünket a keresztény Európához kapcsolta, és egy évezreden keresztül nemzeti fennmaradását biztosította, anélkül, hogy új, népünk számára megfelelő értékrendet tudott volna elfogadtatni vagy akár csak ajánlani. A rombolás következtében erkölcsiségünk megrendült, erkölcsi eszményeink megkoptak, népünk önfenntartó tulajdonságai háttérbe szorultak. Az ország a politikai, társadalmi, gazdasági válság állapotába jutott, melynek gyökere és lényege az erkölcsi értékrend hiánya.

A válság okának ismeretéből következik, hogy mozgalmunk a kiutat, a reformok hajtóerejét az országunk egészét átfogó erkölcsi megújulásban keresi.

I. Emberközpontú társadalmat!

1. Az ember test és lélek egysége, akiben az anyag, a szervezet, az élet és a szellem egységes valóságot alkotnak. Mozgalmunk ennek az emberképnek a kialakulását azzal magyarázza, hogy az embert Isten teremtette a saját képére és hasonlatosságára. Az embert tehát létéhez kötődő változhatatlan tulajdonságok jellemzik. Ezek alkotják az ember személyiségét, ami azt jelenti, hogy az ember olyan eszes lény, aki értelmével, akaratával, öntudatával és önelhatározásával képes átfogni önmagát, kezében tartani létét és tevékenységét. Az ember célja személyiségének kibontakoztatása, kiteljesítése, ami nemcsak cél, hanem egyben a legfontosabb erkölcsi törvény is.

2. Az ember alapvetően társas lény. Emberi közösségben születik, ahol cselekedni, céljait megvalósítani, képességeit kiteljesíteni kizárólag más emberekkel való kapcsolatain keresztül tudja. A személyiségüket kiteljesítő emberek egymással való kapcsolata: a társadalom.

Mozgalmunk olyan társadalmat akar, amely egyrészt minden tagja számára biztosítani tudja személyisége kibontakozását, a társadalom tagjainak ezt a törekvését elősegíti, másrészt viszont korlátokat állít az egyéni törekvések elé akkor, ha azok a közösség érdekeit, mások jogos törekvéseinek érvényesülését veszélyeztetik. A mozgalmunkba tömörülő vallásos embereknek az is meggyőződésük, hogy a harmonikus, békés társadalom csakis a krisztusi szeretetparancs alapján teremthető meg.

II. Erkölcsi törvényre és természetjogra épülő államot!

3. Olyan államot akarunk, amely mind elvi vonásaiban, mind gyakorlati működésében megfelel a keresztény világnézet követelményeinek. Felfogásunk szerint az államnak az a célja, hogy biztosítsa polgárai személyiségének a közösségben való kiteljesítését. Ezt a közjó biztosításával éri el, vagyis akkor, ha államhatalmi eszközökkel biztosítja mindazt a segítséget és feltételeket, melyek szükségesek ahhoz, hogy polgárai kielégíthessék e világi testi és lelki szükségleteiket.

4. Az állam jogrendszerének alapja az erkölcsi törvény, vagyis az ember természetéből adódó, rendeltetésének és céljainak megfelelő magatartási szabály. Magunkénak valljuk az államhatalomról, annak szervezetéről és működéséről szóló korszerű elméleteket, melyek egybevágznak a keresztény világnézettel. Ilyenek: a jogállamiság, a pluralizmus, a jóléti állam eszménye.

5. Mozgalmunk eszmei alapja a keresztény világnézet, népünk Szent Istvánig visszanyúló történelmi öröksége. Világnézetünk az egyetemes emberi értékek elismerésén, tiszteletén nyugszik, azok szolgálatára, megvalósítására kötelez bennünket. Értékrendünk középpontjában a felebaráti szeretet parancsa áll. Népünk ezeréves fennmaradása szorosan kötődik a Szent István által meghatározott úthoz: a kereszténységhez és Európához. Ezért olyan alkotmány létrehozását tűztük ki célul, amely kifejezi mind a nyugati kereszténység és demokrácia elveit, mind népünk további mindennemű fejlődését.

III. Kereszténydemokráciát!

6. Az előbbieken alapján összegezzük a kereszténydemokrácia lényegét. A kereszténydemokrácia

— feltételezi a keresztény eszméknek és világnézetnek megfelelő államhatalom és államszervezet kialakítását;

— jelenti magát a demokráciát, a népuralmat, a népfelség elvét, amely nem csupán a parlamenti demokratikus államformában, hanem az önkormányzatokban és a gazdasági életben is érvényesül;

— és jelenti azt, hogy ez a demokrácia a keresztény perszonalizmuson, az ember személyisége mindenek felett álló értékén és az ebből eredő erkölcsi törvényeken és természetjogi szabályokon alapul.

IV. Keresztény közéletiség

7. A közösségi életben való részvétel az embernek nemcsak emberi természetéből fakadó joga, hanem egyben kötelessége is. A vallásos emberek kötelessége egyházuk építése, szervezése, közösségi életük fejlesztése, az állampolgárok kötelessége erejük, szervezőképességük, állampolgári aktivitásuk egyesítése a mind tökéletesebben megvalósítandó közös érdekében.

8. Mozgalmunk nem politikai párt!

9. Az egyházak alapvetően az emberi személy transzcendenciáját, vallási és lelki igényeinek kielégítését és az ezekkel összefüggő oktatási, szociális, karitatív, egyház-építő és szervező munkát irányítják és szolgálják. A különféle mozgalmak és politikai pártok az embereknek az államügyekben való részvételét szervezik.

10. Mozgalmunk követeli az egyházak jogainak teljes visszaállítását és működési szabadságuk biztosítását. Mielőbb hatályon kívül kell helyezni az egyházak és az állam viszonyát szabályozó elavult jogszabályokat, és meg kell hozni a vallásszabadságról szóló korszerű, az egyházakkal egyeztetett törvényt. A közhasznú tevékenységet folytató egyházi szervezeteknek ugyanolyan mértékű állami segítséget kell biztosítani, mint a hasonló tevékenységet folytató állami szervezeteknek és intézményeknek. Az egyházak és az államigazgatás szervei közé felügyeleti-koordináló szervezet beiktatni nem szabad. Magunkévá tesszük és támogatjuk az egyházaknak mindazon kezdeményezéseit és törekvéseit, melyek a közerkölcs helyreállítására és megszilárdítására, a család szerepének növelésére, az ifjúság vallásos nevelésére, humanitárius, szociális feladatok megoldására és a felekezeti közötti kapcsolatok szorosabbra fűzésére és ökumenikus felfogására irányulnak.

11. Világnézetünkől fakad a béke szeretete, és politikai magatartásunkban ez a kompromisszumok, az igazi közmegegyezés keresése felé vezet. A közéletben — éppúgy, mint a magánéletben — elutasítjuk az erőszak, a fenyegetés, a zsarolás minden formáját és módszereit. Nemzeti megbékélést és összefogást akarunk! Világnézeti magatartásunk a megbocsátás. Jövönk szempontjából fontosabbnak tartjuk a múlt hibáinak feltárását és az azokból eredő tanulságok levonását, mint valamennyi vétkes felelősségre vonását.

12. A béke akarásával összefüggő politikai magatartásunk a tolerancia. A nézetkülönbségek elintézésének egyetlen módja a törvényes keretek közt maradó vita, véleménynyilvánítás és megegyezés. A vitákat egymás nézeteinek messzemenő tiszteletben tartásával, álláspontjainak megértésével, türelemmel és a megegyezés kérésével kell bonyolítanunk.

V. A keresztény gazdaság pillérei

13. A munka lehetőség és eszköz arra, hogy az ember eszes lény voltának megfelelő képességeit kiteljesítse. A vallásos emberek meggyőződése szerint a munka isteni parancs, melyet az első emberpárhoz intézett azzal, hogy ... növekedjete, sokasodjatok és töltsétek be a Földet, s hajtsátok uralmatok alá... Az embernek tehát a munka joga és egyben erkölcsi — sőt Isten által megszabott — kötelessége.

14. A munkának mint erkölcsi kategóriának elsőbbsége van a tőkével szemben. Ez az elv mind a magántulajdonon, mind a közösségi tulajdonon alapuló rendszerekre nézve érvényes.

15. A munka személyes jellegének, természetének a tulajdonviszonyokban is kifejezésre kell jutnia. A dolgozó számára nagyobb hajtóerő, ha sajátjában dolgozik, munkája eredményét tulajdonának gyarapodásában is közvetlenül érzi.

16. A föld legfontosabb és legértékesebb kincsünk, olyan természeti adottság, melyre jólétünk biztonságosan építhető. Olyan szervezeti és tulajdoni szisztémák bevezetését kell szorgalmazni, amelyek gazdasági felemelkedésünknek alapjai lehetnek. Programunk a jelenlegi tulajdon- és gazdasági szervezeti viszonyokból indul ki. Olyan, a piacgazdaság követelményeinek megfelelő mezőgazdasági struktúra létrehozása a célunk, amely tág teret enged az egyéni kezdeményezésnek, biztosítja a hatékony és versenyképes termelést, ugyanakkor kiegyensúlyozottan figyelembe veszi a vidéki közösségek igényeit és fejlődésük szükségleteit.

17. A parasztság jogos sérelmeinek orvoslását meg kell oldani. Az ország gazdasági helyzetére való tekintettel azonban ez csak fokozatosan történhet. A tulajdoni és kártalanítási problémák rendezését az általános elvek törvényi szabályozására kell bízni.

18. Az eredményesen gazdálkodó termelészövetkezetek működési feltételeit a jövőben is biztosítani kell, az önkéntesség elvének szigorú betartása mellett. Az új feltételeknek megfelelően új szövetkezeti törvényt kell alkotni, amely a szövetkezeti társulások új és változatos formáit hozza létre.

VI. A világ Isten ajándéka!

19. A világ az ökológiai válság állapotában van. A világméretű gazdasági növekedés, a fegyverkezési verseny, a növekvő energiafogyasztás juttatta ide. A keresztény környezetetika abból indul ki, hogy az ember és a természet egyaránt Istennek köszönheti létét, és ezért az ember természetátalakító hatalmának korlátot szab Isten előtti felelőssége, amely őt a természet megőrzéséért és fenntartásáért terheli. A jelen és jövő nemzedékek érdeke megkívánja, hogy hathatósan védjük környezetünket a társadalmi lét és a természet minden érintkezési területén. A természet leigázása helyett valljuk a természetet is szolgáló elrendezés keresésének a szükségességét, mert minden élőlénynek joga van az egészséges környezethez, létének biztonságához. Ezeket a jogokat nem korlátozhatjuk értelmetlen pusztítással.

20. Kötelességünk védekezni a szennyeződés és a zajártalom ellen, védenünk kell mind az élő, mind az élettelen természetet, állandóan ügyelnünk kell a talaj, a víz, a levegő minél jobb állapotára.

21. Állandó ellenőrzés alatt kell tartani az atomerőműveket meg a veszélylehetőség egyéb gócait, minél több nemzeti parkot és más természeti rezervátumot kell létrehozni.

22. Célunk az egyénnek önmagával, a társadalommal és a természeti környezetével való harmóniája.

VII. Kultúra és közoktatás

23. A kultúra mindazt jelenti, aminek segítségével az ember kibontakoztathatja testi-lelki képességeit, a földet megismerés és munka révén uralma alá hajthatja, az erkölcsök és intézmények tökéletesítésével társadalmi életét emberibbé alakíthatja, szellemi tapasztalatait, vágyait, érzéseit alkotásaiban az emberiség közkincsévé teheti. Személyiségének kiteljesítése az embernek nemcsak joga, hanem kötelessége is. A keresztény ember kötelessége, hogy kivegye részét a tanulásból, az oktatásból, a természet-, humán és társadalomtudományokból, az irodalomból és a művészetekből. A magyar kulturális értékek terjesztésének elsőbbséget kívánunk biztosítani. Azonkívül tiszteletben tartjuk és ápoljuk más népek és nemzetek kultúráját mint az emberiség egyetemes kultúráját. Mindamellet előnyt kell biztosítani a keresztény értékek bemutatásának és a keresztény kulturális hatások érvényesülésének.

24. A közoktatás és ezen belül az anyanyelven folyó közoktatás fejlesztésének mozgalmunk különleges jelentőséget tulajdonít. Az ország jövője ifjúságunk erkölcs- és jellemfejlődésétől, szellemi, lelki erőinek és energiáinak széles körű kiteljesedésétől függ.

25. Az oktatási intézményekben haladéktalanul meg kell szüntetni a marxista, ateista ideológia vezérelvű befolyását. A tanárok meggyőződésük szerint foglalkhatnak állást világnézeti kérdésekben, de állásfoglalásukat nem kényszeríthetik a tanulókra. A keresztény eszmeiség megismertetését a tananyag részévé kell tenni, az igényeknek megfelelően minden iskolában meg kell teremteni az anyanyelvű vallásoktatás lehetőségét.

26. Nagy hangsúlyt helyezünk az anyanyelvű oktatásra. Alkotmányosan kell szavatolni az anyanyelven való tanulás jogát, és ezt semmilyen szinten korlátozni nem szabad. Gondoskodni kell a nemzetiségi iskolahálózat bővítéséről.

27. Meg kell teremteni felekezeti szellemű állami iskolák és keresztény kollégiumok létesítésének lehetőségét is. Emellett emelni kell az oktatás színvonalát és hatékonyságát. Az oktatási intézményekben szigorúbb követelményeket kell támasztani.

28. Támogatjuk az ország oktatási rendszerének az egységes európai rendszerhez való közelítését, a nemzeti és nemzetiségi értékek és hagyományok fenntartása mellett.

29. Ha a felsőfokú oktatást gazdasági okok miatt nem lehet az anyanyelven megoldani, biztosítani kell ezt más országok felsőoktatási intézményeiben.

VIII. Szociálpolitikánk

30. Népünk átlagéletkora az európai átlagnál hat-hét évvel alacsonyabb, nő az abortuszok száma, szaporodnak az öngyilkossági kísérletek. A megdöbbentő helyzet megoldására egészségügyi és szociális ellátási rendszerünket kell megreformálni. Haladéktalanul gátat kell vetni a megfogant, de még meg nem született életetek szervezett kioltásának. A terhességmegszakítást kizárólag az anya egészségvédelmének orvosilag indokolt eseteire kell korlátozni.

31. Az új egészségellátási rendszernek a betegségek megelőzése, a leggyakoribb népbetegségek visszaszorítása, a járványok gyors leküzdése is feladata lesz. Megfontolandó a bevált háziorvosi rendszer visszaállítása, valamint az állam, az egyházak és magánszemélyek tulajdonában lévő, betegközpontú kórházak létrehozásának a lehetősége.

32. Külön figyelemmel kísérjük az öregek és elhagyottak sorsát. Az esetleges infláció mértékét át kell vetíteni a nyugdíjakra és a szociális juttatásokra úgy, hogy ezek megőrizzék reálértéküket.

33. Ki kell építeni elsősorban az ifjúság és az öregek szociális hálóját, valamint ez ügyben szorosan együttműködve az egyházakkal, bevonni a keresztény társadalom önkénteseit és az állam erre a célra létrehozott gazdasági eszközeit.

34. A várható munkanélküliség enyhítésére létre kell hozni az átképző intézményeket, valamint olyan pénzbeli juttatást kell bevezetni, amely azoknak jár, akik hajlandók új szakmát, új foglalkozást tanulni.

1990 március

Közösségünk szolgálatában.

A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom öt esztendeje.

MKDM, Pozsony, 1995. 45—49.

5.

Az Együttélés alapítólevele

A politikai mozgalom neve: Együttélés — Spolužitie politikai mozgalom a demokráciáért és a nemzeti kisebbségek jogaiért

A mozgalom

a nemzeti kisebbségek jogait a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Záróokmánya, valamint ennek a teljesítését ellenőrző bécsi utótalálkozó Zárónyilatkozata és az Emberi Jogok Nemzetközi Föderációja (FIDH) 1990 januárjában Prágában megtartott ülésén a nemzeti kisebbségek jogairól elfogadott nyilatkozatának szellemében kívánja érvényesíteni. Munkálkodni fog a demokráciáért, a jogállamért és a közös európai értékek meghonosításáért.

Küzdeni fog

a nemzeti kisebbségek jogaiért, kollektív politikai képviselőjükért, saját ügyeikben való döntési jogukért, állampolgári egyenlőségükért és egyenjogúságukért, az egyenlő esélyek, valamint a hátrányos megkülönböztetés minden formája ellen.

Harcolni fog

a nacionalizmus, a sovinizmus, az antiszemitizmus és az idegengyűlölet ellen.

Védelmesni óhajtja

a nemzeti kisebbségek kulturális, természeti és szellemi kincseit, gazdasági, területfejlesztési, szociális és ökológiai érdekeit, hogy azok ezáltal is

megeteremthessék

a nemzeti önazonosságuk megtartásához szükséges lelki, szellemi, anyagi és erkölcsi feltételeket. Célul tűzi ki, hogy

a nemzeti kisebbségek

a sok évtizedes romboló hatások ellenére, s azok alól felszabadulva, ismét felépíthessék az önigazgatáson és önkormányzáson alapuló társadalmukat.

E célkitűzések elérésének alapfeltétele a különböző nemzetiségű állampolgárok kölcsönös türelme, legfőképpen a magyar, német, lengyel, rutén és ukrán kisebbség, valamint a zsidóság egyezményes együttélése a szlovák és a cseh nemzettel.

Támogatni fogja a romák etnikai közösségeinek minden önazonosságra irányuló igyekezetét, tudomásul véve valamennyi jogos, sajátos etnikai törekvésüket. Mozgalomunk ebben lehetőségeihez mérten segítségükre lesz, az emberi normák és méltányossági elv alapján.

A mozgalom alapvető célkitűzései közé tartozik annak elérése, hogy

a demokrácia elvei

a csehszlovák politikai gyakorlatban úgy érvényesüljenek, hogy az állam a népet szolgálja és a kisebbség ne lehessen kiszolgáltatva a többség akaratának.

A mozgalom a tevékenységét a felsorolt elvek alapján néhány fő pillérré kívánja fölépíteni

1. Politikai képviselet

Csak egy demokratikus, pluralista rendszerben képzelhető el oly módon, hogy a nemzeti kisebbségek képviselete a törvényhozó testületekben sajátos reprezentációt alkosson. Legyen joga dönteni a kisebbségeket érintő ügyekben. A demokrácia alapját jelentő többségi elvet korlátozza a nemzeti kisebbségek védelme és a sajátos kérdésekben a leszavazhatóságuk ellen ható jogi védelem.

2. Gazdasági élet

A jó társadalmi közérzet alapja az általános vagyoni biztonság és az anyagi jólét, amely csak a környezetkímélő szociális piacgazdasági viszonyok között képzelhető el. Alapfeltétele a privatizálás, a magánvállalkozások elterjedése és a helyi önigazgatás. A nemzeti kisebbségek viszonyai között ennek egyik legfontosabb területe a mezőgazdasági szövetkezetek átalakítása tényleges szövetkezetekké, részvénytársaságokká stb., valamint a föld magántulajdonának a visszaállítása.

3. Szociálpolitika

Alapvető célja a családvédelem, amely a munkavállalók védelméből, az esélyegyenlőség biztosításából, a településszerkezet megóvásából, helyi munkaalkalmak megteremtéséből épül fel. A szociálpolitika egyik célkitűzése azon aránytalan elvonások visszatértése, amelyekkel évtizedeken keresztül sújtották a nemzeti kisebbségek által lakott területeket.

4. Létfeltételek és a természet védelme

A kellemes közérzetnek az anyagi jóléten kívül más feltételei is vannak. A természet harmóniájának megbomlása, és az emberi értékrend zavarai az élet minőségének romlásához vezethetnek. E veszély elkerülése, illetve csökkentése érdekében kezdeményezni fogjuk a természet védelmét, valamint az ember által teremtett javak: műemlékek, települések, kulturális értékek védelmét. A nemzeti kisebbségek számára ez mindenekelőtt régiójuk komplex védelmét jelenti.

5. Oktatásügy

Az oktatásügy legyen öngazgató. A nemzeti kisebbségek iskolarendszerét újjá kell szervezni. A kisiskolák mindenütt visszaállíthatók, ahol szükséges. A közös igazgatású iskolák szétválasztandók az oktatási nyelv szerint. Minden nemzeti kisebbségnek alapvető és elidegeníthetetlen joga anyanyelvén tanulni az alapoktól a legfelső szintig.

6. A kultúra

Szervezése az iskolaügyhöz hasonlóan legyen öngazgató. A nemzeti kisebbségek önmaguk döntsék el, milyen intézményekre van szükségük. A kormány kulturális költségvetéséből a kisebbségek számarányuknak megfelelően részesüljenek, a nemzeti kisebbségeket semmilyen törvény vagy pénzügyi rendelet ne akadályozza abban, hogy kapcsolatot tartsanak az államhatárokon túl élő nemzetrészeikkel. Törekvésünk arra irányul, hogy senki se vonhassa kétségbe a több államban élő, azonos nemzetrészek kulturális egyetemességét és nyelvi azonosságát.

7. Nyelvhasználat

A törvény biztosítsa, hogy a nemzeti kisebbségek a hivatalos érintkezésben szóban és írásban szabadon használhassák anyanyelvüket az általuk is lakott közigazgatási területeken (községekben, városokban, járásokban stb.). A két-, illetve többnyelvűség zavartalanul érvényesüljön mind a közterületeken lévő feliratokon, mind a hivatalos nyomtatványokon.

8. Hitélet

Az ember legalapvetőbb joga, hogy vallását anyanyelvén, szabadon gyakorolhassa. A mozgalom szervezetten támogatni szándékozik a hívők ilyen irányú igényét. A vallásos és erkölcsös nevelés érdekében támogatja a cserkészlet újraszervezését az Isten-Haza-embertárs hármas egysége alapján.

9. A különböző nemzetiségűek együttélése

Alapja a türelem, a megbocsátás, kölcsönös tisztelet, valamint egymás kultúrájának és nyelvének ismerete, mivel egyenjogúság, egyenrangúság és törvények nélkül nem képzelhető el normális együttélés. Az együttélés politikai-társadalmi normáit a közös lakóhelyhez fűződő érdekek alakítsák ki. Az együttélés gyakorlásának alapsejtje legyen a községi autonómia.

Jóváhagyta az Együttélés alakuló közgyűlése 1990. március 31-én, Pozsonyban.

Új Szó 1990. február 7.

6.

Az Együttélés 1990. évi választási programja

Az Együttélés politikai mozgalom egy demokratikus többpártrendszer kialakításáért, az emberi jogok és a nemzeti kisebbségek jogainak érvényesítéséért küzd, a nemzetközi egyezségokmányokban foglalt elvek szellemében.

Politikai programunkat az alábbi tézisek fejezik ki:

- demokrácia, politikai pluralizmus;
- az emberi jogok és a nemzeti kisebbségek jogainak érvényesítése a belpolitikai és a jogi gyakorlatban;
- a jogállam megteremtése, amelyben az egyéni jogokat, valamint a kisebbség kollektív jogait törvények védik, és betartásuk felett független bíróság őrökdi;
- a demokrácia alapját képező többségi elv mellett a nemzeti, vallási és etnikai kisebbségek jogainak védelme;
- az egyenrangúság és egyenjogúság meghonosítása a politikában és az államjogban;
- az egyenlő politikai esélyek mellett a nemzeti kisebbségek arányos és kollektív politikai képviselése;
- a népszuverenitás eszméje;
- a demokratikus önkormányzat és öngazgatás megteremtése;
- a különböző ideológiák, meggyőződések és nemzetiségek békés és türelmes együttélésének megteremtése;
- a türelmetlenségre, erőszakra és kizárólagosságra biztató eszmék elutasítása;
- küzdelem az antiszemitizmus, az idegengyűlölet, valamint minden vallási és nemzeti hátrányos megkülönböztetés ellen;
- a bosszúállás, a megtorlás és a kollektív bűnösség mindenkori elutasítása.

A kisebbség érdekei

A nemzeti kisebbség kettős fogalom: mennyiségi és helyzeti. Ez azt jelenti, hogy a számarány szerinti kisebbségi állapot mellett létezik egy olyan politikai körülmény, amelyben például az elnyomottság, a hátrányos megkülönböztetés, a politikai képviselet hiánya vagy a jogi körülmények miatt alakult ki a kisebbségi helyzet. E két halmoz együtt alkotja azt a kisebbségi létet, amelyben a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság és Közép-Európa nemzeti kisebbségei élnek. Ez a kérdés végső soron csak egy demokratikus rendszerben oldható meg.

Ezért a nemzeti kisebbségek érdekeinek védelme is csak demokratikus többpárt-rendszerben képzelhető el, mely tiszteletben tartja a társadalom sokrétűségét, pluralitását is. Önmagában a demokrácia (ha csupán klasszikus értelemben érvényesül, és a többségi elv szerint igazodik) vagy a pluralizmus (ha az a politikai és az ideológiai pluralizmusra korlátozódik) nem nyit elegendő teret a nemzeti kisebbségek jogos érdekeinek érvényesítésére.

Ezért hiú ábránd azt hinni, hogy az elvek és rendszerek automatikusan megoldják a nemzeti kisebbségi kérdést, és kiszabadítják a kisebbségeket az őket gúzsba kötő kisebbségi helyzetből.

Emiatt a kisebbségi kérdés megoldásának fő kulcsa a többség hatalma mellett a kisebbségek törvény általi védelmében rejlik. Ez pedig csak megfelelő politikai képviselet, törvények és kötelező egyezmények útján lehetséges.

Nemzetközi vonatkozások

A második világháború végével a nemzeti kisebbségek ügye a győztes államok felfogása szerint az egyes államok belügyévé vált. Ezzel a helyzettel végződött az a rövid korszak, amelyben — az első világháborút követően — a nemzeti kisebbségek irányában folytatott állampolitikát nemzetközi jogi normák, kisebbségvédelmi szerződések szabályozták. A második világháborút lezáró béketárgyalásokon még születtek nemzetközi megállapodások a nemzeti kisebbségek sorsáról, de ezek már nem az ő érdekeiket vették figyelembe, hanem az államok kizárólagos érdekeit. A kizárólagosságra való törekvés azonban mégsem teljesezhetett be korlátlanul, mert a nemzeti kisebbségek anyanemzeteik révén többé-kevésbé az államok közötti kapcsolatok részévé váltak. Ennek eredményeként például 1948 őszén vissza kellett adni a magyar kisebbségek állampolgári jogait Csehszlovákiában.

Az államtotalitarizmus monolitikus tömbjén az első rést az 1948 decemberében elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata ütötte, melynek azonban Kelet-Közép-Európában semmilyen foganata nem volt. Térségünkben ugyanis akkor alakult ki az emberi és politikai jogokat lábbal tipró újabb totalitarista rendszer. A nemzetközi egyezségokmány azonban csak az egyéni jogok tiszteletben tartásáról szólt, figyelmen kívül hagyva a kisebbségek kollektív érdekeit.

Ez utóbbi irányban csak 1975-ben történt áttörés, az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Helsinkiben elfogadott Záróokmányában. Ez a dokumentum a nemzeti kisebbségeket mint csoportokat az államok közötti kapcsolatok részévé teszi. Kimondja, hogy a kulturális és az oktatásügyi kapcsolatokban tekintettel kell lenni a kisebbségek jogos érdekeire. Ettől az időtől kezdve egyre többször kerül

az államok közötti két- és többoldalú tárgyalások és nemzetközi konferenciák, valamint szakértői értekezletek napirendjére a nemzeti kisebbségek helyzete, az ellenük elkövetett jogsértések.

Az Emberi Jogok Nemzetközi Szövetségének (FIDH) 1990 januárjában Prágában megtartott ülésén fogalmazták meg először a nemzeti kisebbségek kollektív művelődési és politikai jogainak körét, hangsúlyozva az oktatásügyi és kulturális öngazdálkodáshoz való jogukat.

Mozgalmunk célkitűzései között szerepel ennek a folyamatnak a támogatása. Szorgalmazni fogjuk, hogy a nemzetközi jogi elvek váljanak a csehszlovákiai joggyakorlat részévé.

Alkotó módon kívánunk részt venni a nemzetközi szervezetek ilyen irányú munkájában. Szorgalmazni fogjuk az Európai Kisebbségek Tanácsának megalakulását, mely egy további lépés lenne a nemzeti kisebbségek jogainak nemzetközi garanciája terén.

Politikai képviselet

Rövid távon mozgalmunk egyik fő célkitűzése, hogy a nemzeti kisebbségeket felkészítse és megszervezze a képviselő- és helyhatósági választásokra, a megfelelő képviselet megszerzésére. Ennek érdekében választási koalíció kötését fogjuk kezdeményezni azon politikai pártokkal és mozgalmakkal, amelyeknek hasonlóak a célkitűzései.

Hosszabb távon a nemzeti kisebbségek sajátos politikai képviseletének felállításáért fogunk küzdeni, hogy ne csupán szimbolikus vagy szűk pártérdeket szem előtt tartó képviseletük legyen a kisebbségeknek a Szövetségi Gyűlésben, valamint a Cseh és Szlovák Nemzeti Tanácsban, hanem szakmailag felkészült és hiteles személyek töltsék be a testületekben ezeket a tisztségeket.

A nemzeti kisebbségek soraiból demokratikus úton megválasztott képviselők testülete kialakításának lehetőségét az alkotmánynak kell megteremtenie oly módon, hogy az megfeleljen a nemzeti kisebbségek számarányának. Minden olyan kis létszámú nemzeti kisebbségi csoportnak, amelynek számaránya miatt nincs esélye mandátumot szerezni, legalább egy-egy hely jusson a képviseleti testületekben.

A nemzeti kisebbségek így kialakított képviselete alkosson önálló parlamenti testületet (kamarát), amelynek legyen önálló döntési joga a kisebbségek kulturális identitásával kapcsolatos ügyekben — az iskolaügyben, a kultúrában, valamint a lakóterületükkel és régiójukkal kapcsolatos területfejlesztési, környezetvédelmi és nagyberuházási ügyekben, továbbá a sajátos jogi és szociálpolitikai kérdésekben.

Ezzel kapcsolatos olyan parlamenti döntési rendszert kell kialakítani, amelyben a nemzeti kisebbségek képviselete az említett kérdésekben ne legyen leszavazható a többség által.

Mozgalmunknak nem célkitűzése az ellenzéki magatartás, de az sem, hogy mindenáron tagjává váljon egy kormánykoalíciónak, viszont szorgalmazni fogjuk, hogy a mindenkori kormány a nemzeti kisebbségek ügyének intézésére a kisebbségek mozgalmaival, illetve pártjaival együttműködve alakítson ki egy konzultatív, investigációs és döntési jogkörrel felruházott kormányzati szervet, valamint miniszteri és államtitkári (miniszterhelyettesi) funkciót. Ezek az államhatalmi szervek a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletének ellenőrzése alatt álljanak.

Önkormányzat és öngazgatás

A mozgalom küzdeni fog egy általános helyi önkormányzat kialakításáért, amely lehetővé teszi a községek, városok, illetve a közigazgatási körzetek — járások — önkormányzatainak kialakítását. Támogatni fogjuk a helyi lakosság ilyen irányú törekvéseit.

Az így kialakított közigazgatási és önkormányzati rendszeren belül képzeljük el a nemzeti kisebbségek helyi képviselőit oly módon, hogy a nemzeti kisebbségek súlyuknak megfelelően legyenek jelen a képviselői testületekben, és ne legyenek leszavazhatók a kulturális identitásukkal kapcsolatos döntések meghozatalánál. Ez az elv vonatkozzék minden olyan nemzetiségre, mely helyi viszonylatban kisebbségben él. Tehát az ország többségi nemzeteinek tagjaira is, ha azok az adott helyen kisebbségben élnek.

Küzdeni fogunk egy sajátos öngazgatási elv elfogadtatásáért és gyakorlati bevezetéséért, elsősorban a nemzeti kisebbségek kultúrájának és iskolaügyének szervezésében, valamint az információk terjesztésében.

Külkapcsolatok

Egy demokratikus államban — a diplomáciai kapcsolatok, követségi és konzuláris képviselők, valamint a rendkívüli és hadiállapot kivételével — a külkapcsolatok teljes szabadságának kell uralkodnia. Az állam polgárát az államhatalom sem belföldön, sem külföldre való utazása esetében nem korlátozhatja szabad mozgásában, ha a bíróság nem fosztotta meg állampolgári jogainak gyakorlásától. Ugyanígy nem korlátozhatja szabad költözködési jogát külföldre vagy onnani hazatérését.

Az emberi és polgári jogokat tartalmazó nemzetközi egyezségokmányokban ilyen módon megfogalmazott polgári szabadságjogoknak érvényesülniük kell a nemzeti kisebbségek sokrétű külkapcsolatának kialakításában. Főleg a más állam területén élő anyanemzetével, valamint a más országok területén élő, vele azonos etnikumokkal kialakítandó sokoldalú kapcsolatok fejlesztésében. Az államok közötti szerződéseknek a jog alkalmazását szavatolniuk kell, főleg a kulturális és oktatásügyi kapcsolatokban, a tudományos együttműködésben, az információk szabad áramoltatásának biztosításában és a családi kapcsolatok korlátlan ápolásának biztosításában.

Mivel a nemzeti kisebbségek sokoldalú fejlődésének egyik objektív akadálya a tökéhiány, ezért az államnak biztosítania kell a kisebbségeket támogató nemzetközi szervezetek és alapítványok akadálytalan működését a nemzeti kisebbségek körében.

A kormányzat ne akadályozza a nemzeti kisebbségeket az államok közötti kapcsolataik szervezésében tevékenységüket hátrányosan érintő pénzügyi előírásokkal és vízumkénszerrel.

1990 április

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1978.

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének programja

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének (szövetség) első országos közgyűlése 1990. május 12-én, Komáromban, a következő programot hagyta jóvá:

I. A szövetség célja és küldetése

A Szövetség a hazai magyar pedagógusok szakmai érdekvédelmi szervezete. Képviseleti a magyar nemzeti kisebbség általános és sajátos oktatásügyi érdekeit. Támogatja a hazai iskolarendszer tartalmi és szerkezeti megújulását az öngazgatás elve alapján. A nevelés és oktatás érdekében felkarolja és elősegíti a szövetség tagjainak kezdeményezéseit, és együttműködve más intézményekkel, szervezi a pedagógusok szakmai fejlődését. A szövetség az oktatásügyi szervek és képviselőtestületek felé kezdeményező, véleményező, javaslattevő és tanácsadó tevékenységet folytat. Fenntartja magának a jogot, hogy a nemzeti kisebbség oktatásügyi kérdéseiben az államigazgatási szervek a szövetség jóváhagyása nélkül ne döntsenek.

II. A szövetség tevékenysége a nemzetiségi iskolahálózat fejlesztésében és irányításában

A szövetség szorgalmazza a magyar nemzeti kisebbség iskolahálózatának arányos kiépítését, különös tekintettel:

- a magyar nevelési nyelvű bölcsődék létesítésére;
- az óvodai osztályok számának növelésére;
- a körzetesítéssel megszüntetett iskolák helyi igények szerinti visszaállítására;
- a szakközépiskolák hálózatának bővítésére;
- a szakmunkásképző intézetek hálózatának bővítésére;
- egy önálló pedagógusképző és humán értelmiséget képző felsőoktatási intézmény létrehozására.

Indítványozza a közös igazgatóságú iskolák szétválasztását mindenütt, ahol erre igény mutatkozik.

Javasolja az anyanyelven való továbbtanulás lehetővé tételét Magyarországon.

Szorgalmazza a hazai főiskolai felvételiknél az anyanyelven való felvételi vizsga jogának biztosítását.

A nemzetiségi oktatásügy irányításának javítása céljából szükségesnek tartja:

- nemzetiségi oktatásügyi miniszterhelyettes kinevezését;

- az oktatásügyi minisztérium nemzetiségi főosztályának kiépítését;
- a vegyes lakosságú területeken az oktatásügyi szervezetekben a nemzetiség arányos képviselőjét.

III. A szövetség módszertani tevékenysége

A szövetség legfontosabb feladatának tartja a pedagógusok szakmai tevékenységének összehangolását, színvonalasabbá tételét. Ennek érdekében, az iskolatípusokat figyelembe véve, hét módszertani szekciót hoz létre, ezek:

- a bölcsődék és óvodák módszertani szekciója,
- az alapiskolák 1—4. évfolyamainak módszertani szekciója,
- az alapiskolák 5—9. évfolyamainak,
- a gimnáziumok és szakközépiskolák,
- a szaktanintézetek,
- a specifikus oktatási intézetek,
- az egyetemek és főiskolák módszertani szekciója.

A szekciótanácsok országosan a kölcsönös információátadás feladatát látják el, a minisztérium felé tanácsadó szerepet töltenek be. Javasoljuk a tanfelügyelő rendszer átalakítását szakfelügyelőivé.

IV. A szövetség kapcsolatai

A szövetség kapcsolatait az ország egyéb pedagógusszervezeteivel a szervezeti önállóság megtartásával, egyenrangú partneri elvek alapján építi ki.

Együttműködik ifjúsági és kulturális szervezetekkel és mindazon politikai mozgalmakkal, melyek felvállalják a nemzetiségi iskolaügy megoldását, érdekeinek védelmét.

Igényli a pedagógiai kutatóintézet és a tankönyvkiadó hatékonyabb segítségét és együttműködését a módszertani szekciókkal.

Felveszi a kapcsolatot a külföldi szakmai szervezetekkel.

Kezdeményezi egy központi magyar pedagóguskönyvtár létrehozását és a Nevelés című folyóirat megújítását.

V. A szövetség szervezeti élete

A szövetség szervezeti életét az alapszabályzat határozza meg.

Komárom, 1990. május 12.

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének első országos közgyűlése

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1979.

A Magyar Néppárt programnyilatkozata

A Magyar Néppárt programnyilatkozata pártunk legtágabban vett céljait öleli fel. A részletes program kidolgozása folyamatban van, s azt a szervező bizottság a párt alakuló országos közgyűlésén szándékszik beterjeszteni.

A Magyar Néppárt célja, hogy minden rendelkezésére álló demokratikus és törvényes eszközzel küzdjön a jogállamiságért, s ezen belül a csehszlovákiai magyar nemzetrészt politikai, gazdasági, kulturális, nyelvhasználati, valamint minden egyéb általános emberi jogaiért. E cél érdekében szándékában áll politikailag megszervezni a csehszlovákiai magyarság minél szélesebb tömegeit, s a már létező magyar politikai mozgalmakkal karöltve, illetve azok támogatásával hatékony és elkötelezett képviselőjévé kíván válni a magyar nemzeti kisebbség érdekeinek. A Magyar Néppárt küzdeni szándékszik mindenfajta nemzeti diszkrimináció és elnemzetietlenítés ellen, s a lehető leghatározottabban elítéli a faji, nemzeti, nyelvi és vallási sovinizmust; híve a szociális igazságosság érvényesülésének és a demokráciának. Az elmondottakkal összhangban a Magyar Néppárt programja a következő négy alappilléren nyugszik: 1. a keresztény erkölcsi értékek; 2. a nemzeti megbékélés eszméje; 3. a környezetkímélő szociális piacgazdaság; 4. a demokrácia.

1. A keresztény erkölcsi értékek

Pártunk egyik alapvető célkitűzése, hogy a keresztény erkölcsi elvek maradéktalanul érvényesülhessenek a politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális élet minden megnyilvánulásában.

Társadalmunk jelentős részét hívők alkotják, de a nem hívők túlnyomó többsége számára is értéket jelentenek a keresztény Európa kulturális és vallás erkölcsi hagyományai. Ezért célszerűnek tartjuk, hogy az iskolai oktatás minden szintjén helyt kapjon a fakultatív vallástörténeti és vallás erkölcsi nevelés.

Abból az alapelvből kiindulva, hogy az ember elidegeníthetetlen joga hitbéli meggyőződésének és felekezeti hovatartozásának szabad megvallása, támogatjuk minden hívő eziránti igényét. Ellene vagyunk azonban minden vallási fanatizmusnak és türelmetlenségnek. Támogatjuk a keresztény (és keresztényen) egyházak ökumenikus törekvéseit.

Valljuk, hogy a szabad és zavartalan vallásgyakorlást összhangba kell hozni az anyanyelv szabad gyakorlásával. Az egyházak törekedjenek arra, hogy a nemzeti kisebbségek hívőiről az ő soraikból származó lelkipásztorok gondoskodhassanak, s ilyenek elégíthessék ki azok lelki igényeit. A magyar papjelöltek számára pedig meg kell teremteni — ha kezdetben csak részben is — a magyar nyelvű képzést. Amíg ez Csehszlovákiában elérhetővé válik, lehetővé kell tenni, hogy ezt magyarországi intézmények végezhessék.

Szorgalmazzuk egyházi iskolák alapítását, illetve a megszüntetettek újraindítását mindenütt, ahol erre igény mutatkozik, s ahol ennek megvannak a feltételei.

2. A nemzeti megbékélés eszméje

Nemzetiségi politikánk egyik sarkalatos célja mindenféle nemzeti, etnikai és faji diszkrimináció megszüntetése, illetve feléledésének lehetetlenné tétele. Arra törekszünk, hogy minden nép és néptöredék megőrizhesse nemzeti, etnikai és faji önazonosságát az egyesülés felé haladó Európában. Olyan állapotok megteremtését tűzzük ki célul, amelyekben egy bizonyos nemzethez, nemzeti, etnikai vagy faji kisebbséghez való tartozás pusztá ténye önmagában nem minősülhet sem érdemnek, sem véteknek, mivel az egyszerűen csupán a létezés természetes állapota.

A toleráns, egymás értékeire figyelő és azokat kölcsönösen tiszteletben tartó közszellem kialakítása közös felelősség, amelyben mindig a többségnek kell vállalnia a nagyobb részt. A Magyar Néppárt a maga nevében kinyilvánítja, hogy megőrzendő értékeknek tartja a nemzeti és etnikai kultúrákat, s ezért elítéli az asszimiláció minden nyílt vagy burkolt módját, miközben a rendelkezésére álló törvényes eszközökkel küzd annak valamennyi megnyilvánulási formája ellen.

Véleményünk szerint a nemzeti, etnikai és faji kisebbségek jogainak sokoldalú rendezése csakis a létrehozandó új alkotmány részét képező, átfogó nemzetiségi törvény keretében képzelhető el. Ennek a törvénynek azonban nemcsak deklaratív szinten kell kinyilvánítania az állampolgárok politikai és jogi egyenlőségét, tekintet nélkül azok nemzetiségi, nyelvi és faji hovatartozására, hanem ki kell mondania azok elidegeníthetetlen jogát az anyanyelv szabad hivatalos használatára az általuk lakott területen, valamint tételesen biztosítania kell a kisebbségek számára mindazon egyéni és kollektív jogokat, amelyek nemzeti, etnikai és faji identitásuk és kultúrájuk megőrzése, sőt fejlesztése szempontjából szükségesek és kívánatosak.

Tudatában vagyunk, hogy a nemzeti megbékélés eszméjét célzó nemzetiségpolitikai programunk sikere az egész közép-európai térségre pozitív kihatású lehet, ellenben kudarca esetén a térség valamennyi nemzete, nemzeti kisebbsége kárvallottja lesz e sikertelenségnek.

4. A demokrácia

A Magyar Néppárt egyik sarkalatos célja, hogy hatékony elősegítője legyen a demokratikus jogállamiság megteremtésének. Bár az alapozás ezen a téren már megtörtént, tennivaló azonban még akad bőven. Ezzel kapcsolatban valljuk, hogy a jogállamiság nem csupán jogszabályok kérdése, hanem elsősorban és mindenekelőtt a politikai kultúra és az adott társadalom etikai értékrendjének függvénye.

Programnyilatkozatunknak a demokratikus jogállamiságot taglaló pontja természetesen abból a sokat hangoztatott, de tájainkon sajnos oly ritkán méltányolt tételtől indul ki, mely szerint a valódi demokrácia egyik legfontosabb próbaköve a nemzetiségi-kisebbségi kérdés igazságos és méltányos rendezése. Mi mint nemzettöredék, nemzeti kisebbség pedig csakis egy valódi demokráciában vagyunk képesek emberi

életet élni, mivel a mi egyedüli mentsvárunk, az igazság és igazságosság csakis ilyen feltételek közepette érvényesülhet.

A Magyar Néppárt egyaránt küzdeni kíván mind az egyén politikai szabadságjogaiért, mind a természetes közösségek, mindenekelőtt a területi, vallási, valamint népi-nemzeti-etnikai közösségek önrendelkezéséért és önmeghatározási jogaiért. Országunk készülő új alkotmányától joggal elvárjuk, hogy az egy valóban demokratikus jogállam alaptörvénye legyen, s mint ilyen, az általános emberi és állampolgári jogokon túlmenően a nemzeti kisebbségek egyéni és kollektív jogait is biztosítsa.

Természetesen annak is tudatában vagyunk, hogy a demokrácia önmagában véve semmiképpen sem lehet politikai programunk és törekvéseink végcélja; az csupán eszköz, a kedvező feltételeket biztosító kerete lehet minden más politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, nyelvhasználati, vallási, szociális, környezetvédelmi stb. célkitűzésünknek. Megléte lehetővé teszi megmaradásunk feltételeinek biztosítását, hiánya azonban rendkívül negatív kihatású lehet, elnyomottakra és elnyomókra egyaránt.

1991 nyara

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1980.

9.

Állásfoglalás Cseh-Szlovákia államjogi elrendezéséről

A mai Európában két nagy irányzat érvényesül: az integrálódás és a dezintegrálódás, melyek egyidejűleg hatnak nemcsak tágabb környezetünkben, hanem nálunk is. Ez azonban nem politikai tudathasadás, hanem tény, mellyel ki kell békülnünk, és meg kell keresnünk az optimális megoldást. Parlamenti klubunk, melyet a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és az Együttélés képviselői alkotnak, a Szlovák Nemzeti Tanácsban 10 százalékot tesz ki. Ez a részarány az SZNT politikai összetételében, a jelenlegi szétforgácsoltág mellett, a döntő pillanatokban alapvető feladatot tölthet be. Az első demokratikus választások óta eltelt időben tények bizonyították, hogy képviselőink következetesen töltik be konstruktív ellenzéki szerepüket, és nem pillanatnyi politikai hangulatok befolyásolják őket. Többször elmondtuk véleményünket a leendő alkotmányról, a köztársaságok államjogi elrendezéséről, állampolgáraink sorsáról az új elrendezettsgű Európában és a nemzeti kisebbségek helyzetéről államunkban.

Most is megismételjük álláspontunkat, hogy a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság nemzetközi jogi folytonossága mellett szállunk síkra, de egyszersmind irányadónak tartjuk az önrendelkezési jog elvét.

Mi is felelősséget érzünk az állam jövőjéért, a törvények és az alkotmány tiszteletben tartásáért minden helyzetben, hogy ne következhessek be olyan tragikus események, mint például Horvátországban.

Mélységes felelősséget érzünk választóink iránt, akik mind a Cseh, mind a Szlovák Köztársaságban állampolgárként élnek, és nemcsak a szomszédos országok határai mentén, hanem mindenütt a köztársaság területén. Ma, amikor oly erőteljesen nyilvánul meg Szlovákia szuverenitási törekvése, természetesnek kellene tartani, hogy a jogállam építésével egyidejűleg alkotmányosan kell szavatolni a nemzeti kisebbségek jogait az új államjogi elrendezésben is. A kelet- és közép-európai tapasztalatok egyértelműen bizonyítják, hogy az önrendelkezés és öngazgatás jogának megtagadása, valamint a nemzeti kisebbségek jogainak korlátozása fokozza a feszültséget mind az országban, mind a térségünkben.

Ezért mi az állampolgárok következetes egyenjogúságának biztosítása mellett szállunk síkra, a nemzetiségileg különböző csoportok egyenjogú posztra állítását szorgalmazzuk, az alkotmányosan garantált feltételeket követeljük a nemzeti kisebbségek identitása megőrzéséhez és fejlesztéséhez, főként az oktatásügyben, a kultúrában, az anyanyelv sokoldalú használatában a hivatalos érintkezés területén, hogy védve legyen a szervezett asszimilációtól és az általunk lakott területeken védelmet kapjon a régió etnikai jellege.

Az említett tapasztalatok bizonyítják, hogy a tavaly nyáron Koppenhágában — az emberi dimenzióval foglalkozó tanácskozáson — elfogadott elvek helyesek, ezek közt pedig ott van, hogy a nemzeti kisebbségek identitása biztosításának eszköze az autonóm igazgatási területek létrehozása. Képviselőink olyan megoldás hívei, melyben egyéni (kulturális) és területi autonómia ötvöződik. Egy ilyen rendezés jogi feltételeit az ország új államjogi elrendezésének kialakításával együtt kell megteremteni, mégpedig mindannyiunk jogi biztonságának és nemzetközi biztonságának megszilárdítása érdekében.

(Elhangzott a Szlovák Nemzeti Tanács és a Cseh Nemzeti Tanács elnökségének együttes tanácskozásán, 1991. szeptember 9-én, Pozsonyban, az SZNT Együttélés-Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom képviselői klubja nevében.)

*Az Együttélés öt éve. Összeállította Pogány Erzsébet.
Együttélés, Pozsony, 1995. 193—194.*

Merre tart Csehszlovákia?

Az Együttélés politikai mozgalom memoranduma a csehszlovákiai nemzeti kisebbségekről

Csehszlovákiában 1989. november 17-én kezdődött a kommunista egypárti hatalom gyakorlati felszámolása. Ebben a folyamatban egyszerre több szempont is érvényesült. Ezek mindmáig jelen vannak az ország belpolitikájában.

Az általános szempontok

mellett, amelyek közül a legmeghatározóbb a *kommunista párt hatalmának a megtörése*, majd ezt követően a *politikai és gazdasági rendszerváltás*, valamint a *jogállam fokozatos kialakítása* és az *európai értékrendbe való beilleszkedés* volt,

sajátos szempontok

is érvényesültek. Legerőteljesebben a *szlovák nemzeti önrendelkezés* nyilvánult meg. Főleg két formában: a *szövetségi állam fokozatos lebontásában*, valamint a *szlovák szuverenitásában és a nemzetállam megteremtésében*. Emellett azonban a nemzetiségileg vegyes területek jellemzőjévé vált egész Csehszlovákiában, hogy a többségi nemzetek helyi politikusai a nacionalista szemlélet felé hajlanak, amit mind pártjuk, mind a központi kormányzat tétlenül néz.

Ezzel egy időben került előtérbe a *nemzeti kisebbségek jogállásának megváltoztatása*. Irányát — kezdettől fogva — az érdeellentétek határozták meg. Emiatt szinte felváltva kerültek napirendre a *nemzeti kisebbségek egyenjogúsági törekvései* és a *nemzeti kisebbségek jogainak korlátozása* az etatista, valamint a nemzetállam eszméjét propagáló politikai erők hatására.

Az említett célok és eszmék követői között törvényszerű és kemény politikai harc keletkezett. Ennek az eredménye nem csupán a *jobboldali* (konzervatív, liberális, radikális demokrata, keresztény) és a *baloldali* (kommunista, volt kommunista, kollektivisták) politikai erők összecsapása volt, hanem a *civil társadalom* és a *nemzeti kisebbségek érdekeit képviselő csoportok* egymással folytatott küzdelme is. *Memorandumunkban a sajátos szempontok közül a nemzeti kisebbségeket érintő néhány problémát válaszoljuk fel, és javasolunk néhány lehetőséget a kisebbségek helyzetének megoldására.*

Előzmény:

A prekommunista és a kommunista rendszer nemzetiségi politikájának jogtalanságai a második világháború után.

A háború végével Csehszlovákiában a *nemzeti diszkrimináció* korszaka köszöntött be. A nemzetállami ideológia szellemében a kormányzat *megfosztotta minden*

alapvető állampolgári jogától a német és a magyar nemzetiségű lakosság millióit. A „nemzeti és demokratikus” korszakban meghirdetett nemzetállami ideológia a *kommunista puccs* után általános kisebbségellenes politikává fajult, amely minden nemzeti kisebbséget — tehát a lengyeleket és a ruténokat, illetve az ukránokat, valamint a cigányokat is — hátrányosan megkülönböztette a többségi nemzetekkel szemben. Első alkalommal 1960-ban, majd 1968-ban szabályozta az alkotmány a nemzeti kisebbségek jogait. Ennek ellenére az 1968-ban elfogadott nemzetiségi államtörvénnyel egy időben kiadott államszövetségi alkotmány kimondta, hogy *Csehszlovákia a csehek és szlovákok közös állama*. Az alkotmány tehát továbbra is nemzetállamként határozza meg Csehszlovákiát. Eszerint a *nemzeti kisebbségek másodrendű polgárai* az országnak. Az 1968-ban elfogadott „nemzetiségi törvény” ugyan tétélesen megfogalmazta a kisebbségek jogainak néhány elvét, melyeket azonban a kommunista hatalom sem törvények, sem politikai határozatok útján sohasem valósított meg. Sőt a *nemzeti kisebbségek asszimilálására, társadalmi szerkezetű szétrombolására, iskoláik megszüntetésére törekedett*. A központi irányítás ehhez kedvező feltételeket teremtett.

Az új helyzet:

Az új hatalom érzéketlensége a nemzeti kisebbségek iránt.

A rendszerváltás kezdetén, 1989 decemberében javaslat született, hogy alakuljon meg a szövetségi kormányban egy *nemzetiségi minisztérium*. Feladata lett volna a kommunista rendszer mulasztásainak a helyrehozása a nemzetiségi politikában. A kormányalakítási tárgyalásokon, 1989. december 8-án ez volt az egyetlen javaslat, amely megbukott.

Az új kormány sem foglalkozik a kisebbségekkel.

Néhány hónap múlva, 1990 februárjában és márciusában javaslat született, hogy a nemzetiségi minisztérium helyett alakuljon egy *kormánybizottság* a szövetségi kormányban a *nemzeti kisebbségek ügyeinek koordinálására*. *Megalakítására azonban nem került sor*, mert a szlovák kormány elnöke nem értett egyet a javaslattal. Az 1990 júniusában megtartott választások után a szövetségi kormány egyik alelnöki posztját új politikus foglalta el. Ő azonban már nem ismételte meg elődjének a kormánybizottságra tett javaslatát. Egy évvel később előterjesztette a szövetségi kormány nemzetiségi politikájának alapelveit. Ezt a javaslatot az Együttélés Politikai Mozgalom azonban elutasította — tekintettel annak formális voltára —, és egy konferencia összehívását javasolta a nemzeti kisebbségek parlamenti és politikai képviselőinek részvételével.

Újabb támadások a nemzetiségi kisebbségek oktatásügye ellen.

A rendszerváltás elmúlt két éve alatt nem javult az új hatalom politikája a kisebbségek iskolaügyében a kommunista rendszer elképzeléseihez képest. Nem javult az ukrán és rutén kisebbség iskoláinak katasztrófális helyzete. A német kisebbség számára továbbra sem nyitottak anyanyelvi iskolákat, csupán a német nyelv oktatását

engedélyezték néhány helyen, ahol német nemzetiségű diákok tanulnak. Nem nyitották meg újra a lengyel kis falvak iskoláit sem. A magyar kisebbség iskolaügyéhez pedig hagyományosan elutasítólag viszonyul a szlovák kormányzat.

Három magyar parlamenti képviselő 1990 februárjában törvényjavaslatot nyújtott be a Szövetségi Gyűlésben egy önálló magyar felsőoktatási intézmény alapítására. A javaslatot a parlamenti bizottságok elutasították. Ebben a döntésben fontos szerepet játszott az a képviselői vélemény, hogy egy magyar főiskola engedélyezése politikailag hibás lépés lenne, mert egy ilyen intézmény a „magyar szeparatizmus központjává válna”.

A magyar szülők és pedagógusok 1990 tavaszán kezdeményezték a kommunista rendszerben összevont magyar iskolák szétválasztását (függetlenítését a szlovák iskoláktól) és a magyar iskolák hálózatának bővítését. A szlovák iskolaügyi miniszter 1990 tavaszán körlevélben betiltotta a magyar pedagógusoknak ezt a tevékenységét. Arra is figyelmeztetett, hogy fegyelmi eljárást indíttat azon pedagógusok ellen, akik nem tartják be ezt az utasítást. Szlovákia oktatásügyi minisztériuma — az ismételt kérvények ellenére — azóta sem engedélyezett egyetlen iskola-szétválasztást sem, sőt további iskolák összevonását kezdeményezte, valamint törvényjavaslattal próbálkozott a nemzeti kisebbségek nyelvének visszaszorítására a kisebbségek iskoláiban — az utóbbi azonban nem sikerült. Ezzel egy időben a szlovák oktatásügyi minisztériumban megszüntették a kisebbségek iskoláit gondozó szakosztályt.

A kisebbségek nyelvi diszkriminálása.

A Szlovák Nemzeti Tanács Pozsonyban 1990. október 25-én a szlovák nacionalista erők javaslatára az összes kormánypárt támogatásával nyelvtörvényt fogadott el, amely a kommunista időszakhoz képest lényegesen korlátozza a nemzeti kisebbségek anyanyelvének használatát, és amely alapján a nemzeti kisebbségek által lakott területeken akadályozzák, illetve tiltják a kétnyelvű feliratok elhelyezését, a községek nevének kétnyelvű megjelölését, az állami hivatalok, sőt a római katolikus egyház részéről végzett szertartásoknak (keresztelő, névadás, házasságkötés, temetés) a kisebbség nyelvén való lebonyolítását stb. A törvény ráadásul előírja, hogy az állami hivatalnokok a szlovák nemzetiségű ügyfelet kizárólag csak szlovákul szólíthatják meg. Ezzel prejudikálva azt, hogy a jövőben esetleg várható a nem szlovák személyeknek, tehát a kisebbségnek a kötelező megjelölése, mondjuk egy messziről felismerhető élénk színű jelvénnel. A Cseh Köztársaság területén ugyan nem szabályozza törvény a nyelvhasználatot, de a kisebbségek anyanyelvének a használata nincs biztosítva, és növekvő a velük szemben megnyilvánuló nyelvi türelmetlenség.

Jogfosztó törvény az emberi jogokról.

A Szövetségi Gyűlés Prágában 1991. január 9-én elfogadta a szabadságjogokról és alapvető jogokról szóló alkotmánytörvényt. A törvény két cikkelye határozza meg a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait. E meghatározás azonban nem veszi figyelembe a helsinki folyamatban elért eredményeket, a koppenhágai „emberi dimenziók” konferenciáján elfogadott elveket, az Európa Tanács 1990. október 1-jén hozott 1134-es ajánlását. Ugyanakkor hatályon kívül helyezi az 1968-ban elfogadott 144-es nem-

zetiségi alkotmánytörvény lényegi cikkelyeit, és ezekhez viszonyítva szűkebben fogalmazza meg a kisebbségek jogait. A nemzeti kisebbségek tíz parlamenti képviselője tiltakozással a jogok szűkítése ellen a törvény szavazásakor elhagyta a Szövetségi Gyűlés üléstermét.

Jogi és gazdasági diszkriminálás.

A Szövetségi Gyűlés az 1991-es tavaszi ülészakán három olyan rehabilitációs jellegű törvényt fogadott el, amely az elmúlt negyvenéves időszakban esett anyagi sérelmeket hivatott mérsékelni. A nemzeti kisebbségek szempontjából a kárpótlási törvény és a földtörvény kifogásolható, mert nem terjed ki az 1945 és 1948 közötti időszakra, amikor kizárólag nemzetiségi szempontok alapján, elsősorban a német és a magyar lakosságot érték jogi és anyagi sérelmek, valamint részben a lengyel kisebbséget, illetve azon zsidókat, akik német vagy magyar nemzetiségűnek vallották magukat. A törvényhozók zöme és a kormány is kategorikusan elutasította az 1945—1948 között esett sérelmek utólagos mérséklését és az igazságtalanul üldözött személyek rehabilitálását. A földtörvény pedig részben felújította a korábbi nemzetiségi diszkriminálást. A nemzetiségi alapon elkobzott földek egy részét ugyan a magyaroknak visszaszámaztatja (a nemzetisége miatt diszkriminált többi személynek nem!), de egy, a Szlovák Nemzeti Tanács által hozott, 1948. november 17-én kelt rendelete alapján. Eszerint csupán 50 hektár földterület adható vissza a jogosult személynek (különböző diszkriminatív feltételek teljesítése árán), noha az új földtörvény a többi jogosult személynek visszaadható földterület nagyságát maximum 250 hektár mezőgazdasági földterületben állapította meg. Parlamenti képviselőink kérdésére a szövetségi kormány azt válaszolta, hogy nem tervezi a diszkrimináló törvényekkel sújtott nemzeti kisebbségek rehabilitálását és a diszkrimináció anyagi következményeinek enyhítését, jövátételét, sem e törvények utólagos hatálytalanítását. Ezért az sem várható, hogy a német, a magyar és a lengyel kisebbség visszakapja a közadakozásból alapított társadalmi és kulturális intézményeinek az állam által elkobzott vagyonát.

Diszkriminatív elemek az alkotmány tervezetében.

Az új alkotmány előkészítése folyamán két, egymásnak ellentmondó szemlélet jelentkezett: polgári vagy pedig nemzeti elvet követő alkotmánya legyen-e Csehszlovákiának. A szlovákiai politikai pártok zöme és a csehországi politikai pártok egy része a nemzeti elvű alkotmányt támogatta kezdetben. Tehát azt az elképzelést, hogy Csehszlovákia továbbra is a „csehek és szlovákok közös állama” maradjon. Ezzel ismételtlen másodrendű állampolgárokká fokozná le a nemzeti kisebbségeket. Az alkotmány előkészítésének ezt a szakaszát azonban a fejlemények túllépték. Ma már az államszövetség léte forog kockán, és a cél az önálló szlovák alkotmány elfogadása. A szlovák alkotmány előkészítésében kizárólag a nemzeti elv uralkodik: Szlovákia legyen a szlovákok nemzeti állama, és nem a Szlovákiát lakó egyenjogú állampolgárok közös hazája.

Idegengyűlölet.

Kisebbség-nagyobb megszakításokkal 1990 februárjától a mai napig Pozsonyban és más szlovákiai városokban szlovák nacionalista tüntetések zajlanak, amelyeken cseh-,

magyar- és zsidóellenes jelszavakat hangoztatnak, éltetik Andrej Hlinka szlovák katolikus papot, aki 1936-ban szlovák Hitlernek nevezte magát, magasztalják a második világháború idején létezett fasiszta szlovák államot, annak elnökét — Josef Tisót —, akit a világháború után háborús bűnei miatt halálra ítélték és kivégeztek. A mai helyzetre jellemző, hogy e háborús bűnös emlékére a római katolikus egyház püspöke 1990 júliusában táblát leplezett le. A nacionalista és sovinszta tüntetéseken Szlovákiának nemzetállammá való átalakítását, a szlovák nyelv kizárólagossá való nyilvánítását, a cseh—szlovák államszövetség megszüntetését stb. követelik. A falakon magyar-, cseh-, zsidó- és cigányellenes feliratok jelennek meg, zsidó temetőket dúlnak fel. Ezek az akciók egyre szervezettebb keretet kapnak, melyekben ma már részt vesz a szlovák parlamenti pártok egyre több képviselője is. A helyzetre nézve a legjellemzőbb az, hogy a faj-, nemzet- és idegengyűlöletet szító személyek és szervezetek ellen az igazságügyi szervek nem lépnek fel, és nem alkalmazzák velük szemben az érvényes törvényeket.

A magyarok kitelepítésének óhaja.

1990 októberében és 1991 májusában közvélemény-kutatást végzett a pozsonyi Komensky Egyetem Társadalomelemző Intézete (Ústav pre sociálnu analyzu). A felmérésből kiderült, hogy 1990 októberében a Szlovák Köztársaságban a csupán szlovákok által lakott területeken megkérdezett szlovákok 56%-a kívánta kitelepíteni a magyar kisebbséget Csehszlovákiából. Azon a területen, ahol a szlovákok a magyarokkal vegyesen élnek, a megkérdezett szlovákoknak csak a 16%-a kívánta ugyanezt. A felmérésből kiderül az is, hogy 1991 májusában némileg csökkent a magyarokat kitelepíteni akaró szlovákok aránya. Az intoleráns szlovákok zöme azon pártok támogatói közé tartozik, amelyek az önálló Szlovákia kivívását tűzték ki célul. De még a legliberálisabb szlovák pártok (Nyilvánosság az Erőszak Ellen, Demokrata Párt) híveinek is több mint 20%-a a magyarok kitelepítését követeli. Ezért érthető, hogy a magyar, de a többi kisebbség is a szövetségi állam fenntartását kívánja. A szövetségi állam megtartásának óhaja a nemzeti és etnikai kisebbségek körében azonos okokra vezethető vissza a Cseh Köztársaság területén is. A nemzeti kisebbségek és zsidók is attól tartanak, hogy Csehszlovákia kettészakadásával a nacionalista és intoleráns politikai erők kerülnének hatalomra. Ezt a félelmet támasztja alá a Szlovák Nemzeti Párt egyik parlamenti képviselőjének (Ján Slota, Zsolna polgármestere) 1991. szeptember 18-án a Národná obroda című szlovák napilapban megjelent nyilatkozata. Véleménye szerint rövidesen megalakul az önálló szlovák állam, és mindazok, akik ezt ellenzik, a szlovák nemzet árulóiként lesznek elítélve.

A változás lehetőségei:

Tanulság.

A nemzeti kisebbségek sajátos helyzetének javítását és az elnyomási tendenciák megszüntetését nem tette lehetővé az egypárti hatalom bukása sem. Emiatt a parlamenti demokrácia keretei között is az etatista és a nemzeti, valamint a szociál-kollek-

tivista többség leszavazza a nemzeti kisebbségek javaslatait, valamint demokrata és liberális támogatóikat. Így a kisebbségek elnyomása a demokrácia klasszikus eszközeivel legalizálható. A helyi önkormányzatok szűk jogi keretei és szűkös anyagi lehetőségei ezt nem tudják ellensúlyozni. Egy átfogó rendezés hiányában az önkormányzatok mai helyzete inkább a parciális manipulálhatóságra ad lehetőséget. Ez utóbbit csak kihangsúlyozza, hogy az ország adminisztratív területi felosztása kezdettől fogva a kisebbségek elnyomására és egységes lakóterületének a megosztására irányult.

A kisebbség életképessége.

A nemzeti kisebbségek létszámát Csehszlovákiában radikálisan csökkentették az őket több mint hetven éve sújtó elnyomás különböző formái. Ennek ellenére a kommunista rendszer bukása után a *nemzeti kisebbségek, a parlamenti és helyhatósági választásokon, valamint a politikai életben való részvételük alapján megítélve, megőrizték életképességüket*. Hiszen az Együttélés Politikai Mozgalomnak és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalomnak 13—13 parlamenti képviselője van (összesen 26), ami több mint a fele a képviselői mandátumot szerzett nemzeti kisebbségieknek. Az Együttélésnek pedig 110 polgármestere és csaknem 2500 helyi önkormányzati képviselője van. Ennek kapcsán azonban azt is el kell mondani, hogy a kisebbségek helyzetében az egyetlen pozitívumot a választások jelentették. Egyéb tekintetben csak romlott a helyzetük.

A magyar kisebbség és az Együttélés Politikai Mozgalom a parlamenti demokrácia híve.

A korábban említett közvélemény-kutatás szerint megbizonyosodhattunk arról, hogy a Szlovákiában működő politikai pártok közül a különböző nemzeti kisebbségeket, de főleg magyarokat és lengyeleket, valamint részben az ukránokat, illetve ruténokat és a németeket is tömörítő Együttélés Politikai Mozgalom (Coexistentia) a legliberálisabb politikai szervezet, amely leginkább támogatja a politikai és a gazdasági rendszerváltást. Továbbá az is kiderült a felmérésből, hogy Szlovákiában a magyarok a legtoleránsabbak és a parlamenti demokrácia legodaadóbb hívei. A felmérésnek ezt az állítását alátámasztja az Együttélés Politikai Mozgalom programja is, valamint parlamenti képviselőinek részvétele a gazdasági és a politikai rendszerváltást támogató törvényjavaslatok körüli munkában.

A változás lehetőségei.

A második világháború után eltelt korszakban — a felsorolt negatívumok ellenére — először vannak kialakulóban a nemzeti kisebbségek helyzetének javulását elősegítő lehetőségek. Ennek a legfontosabb jeleit a kisebbségek politikai életének megerősödése, a parlamenti demokrácia erőteljes támogatása, az önkormányzatokban való erőteljes részvételük, a gazdasági rendszerváltás, a privatizálás követelése és vállalkozási kedvük mutatja. Erre építve lehetne egy átfogó rendezéssel állandósítani a kisebbségek helyzetének javulását elősegítő jelenségeket. Enélkül ugyanis a pozitív tendenciák visszafordulhatnak, és növelhetik a kisebbségek körében a konfliktusokhoz vezető feszültségeket.

A kisebbségek helyzetének javítása

Első lépés.

A jogrendbe be kell építeni az alkotmány révén mindazokat az elveket, amelyeket a helsinki folyamatban elfogadtak az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő országok. Erre kitűnő alkalom az új alkotmány előkészítése. Az alkotmány-előkészítő folyamatban létre kell hozni a kisebbségek társadalmi és parlamenti képviselőinek, valamint szakembereiknek alkotmányozó bizottságát — amint ezt javasoltuk Kroměřízben a parlamenti pártok képviselőinek alkotmány-előkészítő ülésén. Ezen alkotmányozó bizottság munkájának az eredménye lehetne az új alkotmány-nak a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló önálló fejezete.

Alapvető elvek.

Az új alkotmányban megfogalmazott elvek alapján olyan jobbiztonságot kellene teremteni a kisebbségeknek, hogy biztosítva legyen identitásuk, kultúrájuk, anyanyelvük megőrzésének feltétele; saját ügyekben, valamint kultúrájuk, iskolaügyük irányításában öngazgatók lehessenek, és biztosítva legyen számukra olyan területi igazgatási rendszer kialakításának a lehetősége, amelyen belül jogaik megvalósíthatók.

Kulturális és területi öngazgatás (autonómia).

Csehszlovákiában a nemzeti és etnikai kisebbségek egy része szórványban él, egy része (zöme) pedig egységes településrendszerben lakik. Ezért a nemzeti és az etnikai kisebbségek helyzetének megoldása a *kulturális* és a *regionális (területi) autonómiák* bevezetésével segíthető elő. A kulturális autonómia által lehetővé válna a szórványban élő kisebbségek identitásának, kultúrájának és nyelvének ápolása, iskoláinak sajátos szükségletei szerinti irányítása. A tömbben élő kisebbségek számára a területi autonómia teremtené meg a teljes önkormányzat lehetőségét, amelyen belül a többségi nemzet ott élő részével is szabályozott együttélést alakíthatna ki. A területi autonómia mellett szólnak azok a tények, amelyekre — a magyarokra vonatkozóan — a Komensky Egyetem Társadalomelemző Intézetének a felmérése is felhívta a figyelmet. Ez a felmérés bizonyította, hogy a magyar kisebbség politikai kultúrája a szlovákokétól eltérő (fejlettebb), a parlamentáris demokrácia megbízható támogatója (képviselőinek zöme a parlamentben a konstruktív opposíció szerepét tölti be), erőteljesebben támogatja a politikai és a gazdasági rendszerváltást, toleránsabb, mint a szlovákok túlnyomó többsége. Az azonos régióban együttélő szlovákok és magyarok viszonya jó, míg az ezen a területen kívül élő szlovákok intoleránsak a magyarokkal szemben, kitelepülésüket óhajtják, anyanyelvük használatának korlátozását követelik stb. A magyarelles tüntetéseket és a diszkrimináló nyelvtörvényt is a nemzetiségileg vegyes területen kívül élő szlovákok kezdeményezték. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek a megállapítások nem csupán magyar—szlovák viszonylatban érvényesek. Hasonló jelekkel találkozhatunk egész Csehszlovákiában a nemzetiségileg vegyes lakott területeken. A területi autonómia — amellett, hogy a jogok kiteljesedésének és érvényesülésének a feltételeit biztosítaná — védelmezné is a kisebbségeket a

többségi nemzet agresszív nacionalizmusával szemben, valamint megteremténé a jogi és közigazgatási feltételeit a különböző nemzetiségűek együttélésének.

Kelet- és közép-európai konferencia.

Ebben a térségben napjainkban nem csupán politikai és gazdasági rendszerváltás zajlik, hanem átalakulóban, illetve folyamatban van a Szovjetunió nyugati és délnyugati peremének a szétesése. Ezek a politikai jelenségek képlékennyé teszik a politikai helyzetet a térségben, és a folyamat előrehaladásával megkérdőjelezzik az eddigi nemzetközi jogi egyezmények és vállalások hatályát, valamint arra figyelmeztetnek, hogy a térségre vonatkozóan ki kell dolgozni egy új biztonsági, együttműködési és kölcsönös garanciarendszert. Ebben a politikai átalakulási folyamatban döntő hangsúlyt kapnak a nemzeti és nemzethatalmi szempontok, ezért félelmeink vannak a nemzeti kisebbségek jövőjével kapcsolatban. Emiatt is tartjuk fontosnak, hogy *létrejőjjön a térség nyugodt átalakulását politikailag szabályozó és jövőbeni békéjét előkészítő állandó konferencia*, amelynek példaadó kiindulópontja az ez év februárjában megrendezett visegrádi hármastalálkozó. Az állandó békekonferenciát természetesen ki kellene terjeszteni az egész térségre, ezért nem csupán más országok, illetve nemzetek képviselőit kellene ide meghívni, hanem a nemzeti kisebbségek képviselőit is. Memorandumunkat ezért különös figyelmébe ajánljuk a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság, a Magyar Köztársaság és a Lengyel Köztársaság elnökének, valamint kormányának és törvényhozásának, továbbá a térségünkkel határos államok elnökeinek, az Európai Tanács tagjainak és a helsinki folyamatban részt vevő országok kormányainak.

Érsekkéty, 1991. október 5-én.

*Az Együttélés öt éve. Összeállította Pogány Erzsébet.
Együttélés, Pozsony, 1995. 204—212.*

Az Együttélés alkotmánykiegészítő javaslata (Tervezet)

...FEJEZET A NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK JOGAI

Általános rendelkezések

1. cikkely

1. *A nemzeti és etnikai kisebbségek jogai természetes, megvonhatatlan, elidegeníthetetlen és megszüntethetetlen jogok.*

2. *Ezeket a jogokat a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság (a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság) elismeri, és szavatolja zavartalan gyakorlásukat.*

2. cikkely

1. Minden állampolgárnak jogában áll szabadon megvallani nemzetiségét, etnikai eredetét, és magát olyan népcsoport tagjának tekinteni, melyet nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális és egyéb jellemzői és öröksége a lakosság többi részétől megkülönböztetnek. Az említett kérdés eldöntésének befolyásolása tilos. Az elnemzetietlenítést előidéző bármiféle befolyásolás, valamint az asszimiláció szervezett módjai tilosak és büntetendők.

2. Bármely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás senkinek hátrányára nem lehet.

3. cikkely

1. Mindenkinek elidegeníthetetlen joga, hogy mind egyénileg, mind a csoportjába tartozó polgártársaival együttesen megőrizze és fejlessze nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális identitását és sajátosságait.

2. A nemzeti és az etnikai kisebbségek tagjainak egyénileg, illetve a csoportjuk tagjaival együtt jogában áll szabadon kinyilvánítani jogos követeléseiket, érvényesíteni jogaikat, valamint részt venni e jogok gyakorlásában és e jogok gyakorlásának ellenőrzésében.

4. cikkely

1. A nemzeti és etnikai kisebbségeket különleges jogvédelem illeti meg az identitásuk megőrzése és a kisebbségi helyzetükből eredő hátrányaik kiegyenlítése érdekében.

2. A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van szülőföldjükhöz, szellemi és anyagi örökségük megőrzéséhez és gyarapításához, lakóhelyük nemzeti és etnikai összetételének védelméhez bármilyen adminisztratív és egyéb olyan beavatkozásokkal szemben, amelyek korlátoznák az e törvény szavatolta jogaik érvényesítését.

5. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van:

1. a saját egyesületeikben, társadalmi szervezeteikben és politikai pártjaikban való társuláshoz;
2. ahhoz, hogy saját nemzetük vagy etnikumuk közösségének tagjaival szabadon létesíthessenek és tarthassanak fenn kapcsolatokat mind az állam területén, mind annak határain kívül is, a saját nemzeti és etnikai identitásuk ápolása, valamint nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük ápolása érdekében;
3. részt venni nem kormányzintű nemzetközi szervezetek tevékenységében;
4. nemzetközi szervezetekhez fordulni jogaik védelmének szavatolása érdekében.

Művelődés, nyelvhasználat, kultúra és információk

6. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó polgároknak joguk van az anyanyelvükön való művelődéshez az óvodától kezdve a legfelső tanintézetekig.

7. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó polgároknak joguk van:

1. Anyanyelvük szabad használatához írásban és szóban, magánéletükben, a közéleti és hivatalos érintkezésben;
2. ahhoz, hogy családnevüket és keresztnévüket az anyanyelvükön vezessék be az anyakönyvbe, valamint e nevek szabad és korlátozatlan használatához a hivatalos érintkezésben is;
3. a helység- és más földrajzi nevek anyanyelvükön való szabad használatához, szóban és írásban, valamint a községek, közterületek és utcák két-, esetleg többnyelvű megjelöléséhez.

8. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségeket alkotó állampolgároknak joguk van a sokoldalú fejlődéshez, főként pedig ahhoz, hogy a kisebbség többi tagjával közösen:

1. fejlesszék kultúrájukat;
2. könyveket és sajtótermékeket adjanak ki, terjesszenek, tömegtájékoztatási eszközöket üzemeltessenek, és használjanak a saját anyanyelvükön;
3. az államhatárookra való tekintet nélkül információkat szerezzenek, birtokoljanak, terjesszenek, és cseréljenek az anyanyelvükön;
4. saját kulturális és tudományos intézményeket alapítsanak és működtessenek.

Politikai képviselet és önkormányzat

9. cikkely

A nemzeti kisebbségeknek és etnikai csoportoknak joguk van:

1. saját politikai képviseletükhöz az önkormányzati testületekben;

2. saját képviseleti és önkormányzati szervek létrehozásához, amelyek az akaratukat képviselik;

3. részt venni a nemzeti és etnikai kisebbségek ügyeit érintő kérdések megoldásában;

4. önálló döntéseket hozni, főként az identitás, az oktatásügy és a kultúra kérdéseiben.

10. cikkely

A választási törvények szavatolják a nemzeti és etnikai kisebbségek politikai képviseletét.

11. cikkely

1. A nemzeti és etnikai kisebbségeknek az államhatalom és az államigazgatás legfelső végrehajtó szervében saját végrehajtó szervük van.

2. A közigazgatás és az államhatalom valamennyi végrehajtó szervében a nemzeti és etnikai kisebbségeknek arányos képviselet jár.

12. cikkely

1. A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van:

— valamennyi szinten létrehozni önkormányzati szerveiket identitásuk megőrzése érdekében;

— az önkormányzatokhoz, főként az oktatásügy, a kultúra, a nyelvhasználat, a könyvkiadás és a sajtótermékek kiadása, a tömegtájékoztatási eszközök működtetése és használata, az egészségügy és a testnevelés (sport) terén.

2. A nemzeti és etnikai kisebbségek önkormányzati hatáskörébe tartozó jogok érvényesítésének érdekében a kormányok a nemzeti és etnikai kisebbségek létszámának megfelelő arányos költségvetési összeget állapítanak meg, figyelembe véve a kisebbségi helyzetből adódó hátrányok kompenzálását is.

3. A pénzeszközök felhasználásáról való döntéshozatal, valamint a felhasználás fölötti felügyelet a nemzeti és etnikai kisebbségek önkormányzati szerveinek jogkörébe tartozik.

13. cikkely

A közigazgatási területi egységek kialakítása során tiszteletben kell tartani a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait.

14. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogait és azok érvényesítését részletesen a nemzeti és etnikai kisebbségek törvénykönyve, valamint a Szövetségi Gyűlés (a Cseh Nemzeti Tanács és a Szlovák Nemzeti Tanács) törvényei határozzák meg.

(1991 október)

*Az Együttélés öt éve. Összeállította Pogány Erzsébet.
Együttélés, Pozsony, 1995. 197—200.*

Az Együttélés az önrendelkezésről

Közép- és Kelet-Európa ismét a gyökeres átalakulás korszakát éli. Ez nem csupán az itt élők zömének óhajával egybeeső politikai rendszerváltásban, a politikai pluralizmus és a parlamenti demokrácia újraszületésében nyilvánul meg, hanem abban is, hogy újra feltámadt a politikai és nemzeti *önrendelkezés* iránti vágy.

Térségünkben a politikai rendszer szabad megválaszthatóságának és az önrendelési jog érvényesíthetőségének a határát évszázadunkban a történelmi és etnikai, illetve a nemzetközi adottságainkat hanyag nagyvonalúsággal kezelő trianoni és párizsi békeszerződés szabta meg. Emiatt a jogok torz formában valósulhattak meg. Ezért vált lehetetlenné több mint fél évszázadra az itt élő népek szerves, saját adottságaik által vezérelt kibontakozása, a természetes egyensúlyi állapot kialakulásával feltételezett együttélése.

Az elmúlt háromnegyed évszázad a szabadságok elnyomása és diszkriminatív érvényesíthetősége miatt a félelmek időszaka volt. Korunk szégyenletes és véres eredményeként vonult be az emberiség történelmébe a Közép-Európában kirobbant második világháború, a fasizmus és a náciizmus, valamint a sztálini diktatúra. További következménye pedig napjaink történelme is: a nemzeti kisebbségek törvényekkel vagy törvényszegésekkel irányított folyamatos felszámolása.

Térségünk helyzetére jellemző, hogy a világot a rajtunk keresztülhúzott határral lehetett évtizedekre erőszakosan kettéválasztani. És az is közép-európai sajátosság, hogy a békeszerződésekkel kialakított új államok a külső, összetartó hatás megszűntével politikai válságba kerültek.

Mindez azt bizonyítja, hogy az elmúlt hetven év történelmét irányító politika alapján hibás volt. De az említett világhatalmi határ megszűnése és a válságba jutott államokban kialakult függetlenségi és autonómia-törekvések jellege azt sejteti, hogy — ha nem is konfliktusmentesen, de — talán végre *van esélyünk* a jogok kölcsönhatásával liberálisan korlátozott önrendelkezés megvalósítására, az egyéni és a közösségi autonómiák kialakítására, mert *itt Közép-Európában most más történik*, mint amire a körülmények évtizedeken keresztül lehetőséget nyújtottak.

Ezek az események és folyamatok *Cseh-Szlovákiában* is erőteljesen alakítják a belpolitikát.

Az önrendelkezési jog érvényesítésének szándékát legenergikusabban az ország szlovák és morva lakosságának körében fogalmazták meg. A morvák zöme Morvaország és Szilézia tartományi önállóságára törekszik. A szlovákok többsége Szlovákia függetlenítésére, önálló alanyiságára a nemzetközi jogban és teljes állami önállóságára.

A csehszlovák politikai hadszínterén azonban az önrendelkezés égisze alatt valójában *nemzeti-hatalmi küzdelem* folyik. Két szemben álló érdek képviselői — az eddigi államforma védelmezői és az ezt átalakítani, illetve megszüntetni óhajtók csapnak össze.

Nyugtalanító tény, hogy az önállóság eszméjével most fellépő politikai erők politikai vakságban szenvednek. A saját önállóságuk szorgalmazása mellett másokkal szemben türelmetlenek és a kisebbségek ellen egyenesen gyűlöletet szítanak. Az önrendelkezést nem a mindenkit megillető alapvető szabadságjogként értelmezik, nem az egyén alapvető jogából származtatják, hanem a nemzet lényegéből eredeztetik. Holott a nemzetek önrendelkezési joga sem más, mint az azonos identitású személyek csoportjoga.

Tragikus ez a szembenállás.

Egyik oka nyilvánvalóan az, hogy az érdeellentét hatalmi ellentétként jelentkezik. A másik ok az, hogy a 20. század végén a nemzeti önrendelkezési törekvések élére nem a társadalom legfelvilágosultabb erői kerültek, és nem korunk szellemében kívánják végrehajtani történelmi küldetésüket. Ez veszélybe sodorhatja az egész térséget. Leginkább a leggyengébbek, a kisebbségben élők láthatják kárát. Látszólag *két értékrend áll egymással szemben: a polgári és a nemzeti.*

Az előbbi a „föderalisták”, azaz a csehek zöme és a csehszlovák államiság hívei képviselik, illetve mindazok, akiknek a jelenlegi helyzet védelme a saját vagy csoportérdekük védelmét is jelenti. Az utóbbit a „konföderalisták” tábora támogatja, amely a szlovákok és részben a morvák köréből toborzódik.

Ez a konfliktus azonban a láthatónál bonyolultabb, mert a két szembenálló fél nincs tekintettel arra, hogy Cseh-Szlovákiában cseheken és szlovákokon kívül milliós nagyságrendben élnek más nemzetiségűek is: magyarok, lengyelek, németek, ruszinnok, ukránok, horvátok, romák stb.

Következésképpen a fennálló csehszlovák államiság védelmezőinek nagy része és a szlovák nemzeteszmé képviselői egy kérdésben egyetértenek: *az államiságot nemzetállamként értelmezik*, a csehek és a szlovákok államaként. Ez a nézetazonosság elmosza az értékrendek közötti különbséget és az állam nemzethatalmi tartalmánál fogva közelebb hozza egymáshoz a szembenálló felek alapvető szándékát. Lényege, hogy a náluk kisebb, illetve *a kisebbségekben élő népcsoportokat* elzárják az önrendelkezési jogtól.

A csehszlovákisták a szlovák állami önrendelkezés híveit ugyanis azzal igyekeznek leszerelni, hogy az ország a két nemzet közös állama és senki másé. Az önrendelkezés pártolói pedig a saját óhajtott nemzetállamuk egységének és oszthatatlanságának kinyilvánítása mellett kívánják a nemzetállam eszméje alapján betetőzni az önrendelkezésüket. Szlovákia függetlenségét kizárólag a szlovák nemzet önrendelkezési jogából származtatják.

Ebben a nemzet-hatalmi töltetű helyzetben *a kisebbségben élő népcsoportok és nemzetrészek számára nem marad más, csak a küzdelem*, és a félelem attól, hogy nem csupán az önrendelkezési jog hatóköréből szorulnak ki, hanem elvesztik meglévő csekély jogukat is.

Nem szándékozunk mindenáron ütköztetni az érdekeket és a nézeteket, noha ez nehezen elkerülhető eleme a politizálásnak. De elfogadhatatlannak tartunk minden olyan államjogi vagy politikai megoldást, amely korlátozza a demokratikus jogokat. Politikai törekvéseinkben a jogállam kibontakoztatását, a civil társadalom kialakítá-

sát és a stabilitást tartjuk szem előtt. Ezért *nem értünk egyet az önrendelkezési jog kizárólagos érvényesítésével.*

Az államot, ha nemzetileg, kulturálisan, nyelviileg, civilizációs hagyományaikban és történelmi múltjukban különböző csoportok alkotják, akkor stabilitását csak az ezen csoportok közötti konszenzus teremtheti meg. Az ez egyezség, illetve kiegyezés csupán akkor jöhet létre, ha egyenrangúan és adekvát módon érvényesül a csoportok önrendelkezési joga. Természetesen az önrendelkezés nem jelenti automatikusan a csoportok állami önállóságát vagy elszakadását. Sőt, főleg konszenzus esetében nem jelenti azt.

A nemzetek és a kisebbségben élő nemzetrészek, népcsoportok kölcsönösen korlátozott önrendelkezése, illetve autonómiájuk megteremtése a feltétele annak, hogy a jelenleg létező csehszlovák államalakulatnak és a fennálló államjogi formának a megtartásához, mint a nemzetközi politikai stabilitás tényezőjéhez viszonyuljunk. Ugyancsak hasonló követelményt állítunk bármilyen más, új államjogi megoldással és formációval szemben is. Ezért *alapkövetelésünk az önrendelkezési jog kiterjesztése a kisebbségben élő népcsoportokra és nemzetrészekre is.*

Ennek a jognak az érvényesítése csökkentené a politikai feszültséget is. Megnyugvást hozna a többségieknek, mert nem kellene védelmeznük a kisebbek kárára igazságtalanul bitorolt jogait. A kisebbségeknek pedig az egyenjogúságukat és egyenrangúságukat megteremtő *kulturális és területi önkormányzatot.*

Nagycétény, 1992. február 1.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2874.

13.

A nemzeti és etnikai kisebbségek hátrányos megkülönböztetésének veszélyei a Szlovák Köztársaság Alkotmányában

A Szlovák Köztársaság első Alkotmányát 1992. szeptember 1-jén fogadták el.

Az Együttélés Politikai Mozgalom és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom képviselői az alkotmány előkészítési módja és tartalma ellen való tiltakozásul nem vettek részt a javaslat végső szavazásán, és elhagyták a Szlovák Nemzeti Tanács ülését.

Az általános szempontokat tekintve kifogásoltuk, hogy az alkotmány előkészítését sietteték, és hogy az előkészületek csak a Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom, a Demokratikus Baloldal Pártja (a kommunista párt utódpartja) és a szélsőséges nemzeti

erők, mint a Szlovák Nemzeti Párt és a Matica slovenská segédletével folytak. Az alkotmánytervezetet nem bocsátották általános vitára. Az ellenzéki parlamenti pártok csak a parlamenti bizottságokban és az egy napig tartó általános vitában mondhattak róla véleményt. Az ellenzéki pártok javaslatait a fent említett pártok elutasították.

Alapvető kifogásunk, hogy az alkotmány lehetővé teszi a hatalomnak a végrehajtó hatalom kezében való összpontosulását, valamint a demokratikusan hozott döntések túlzott mértékű ellenőrzését. Ez főként abban nyilvánul meg, hogy a kormányt és az államfőt feljogosítja a parlament törvényeinek visszaadására, és lehetőséget ad a Szlovák Nemzeti Tanácsnak a népszavazás eredményének semmissé nyilvánítására.

Az alkotmány bizonytalanságot teremt a magántulajdon terén. Lehetővé teszi az állam általi kisajátítását, valamint korlátozó törvények meghozatalát, melyek szerint bizonyos esetekben a tulajdonjog korlátozható azon szlovák állampolgárokra, akiknek állandó lakóhelye, valamint azon szlovákiai jogi személyekre, melyeknek székhelye a Szlovák Köztársaság területén van.

Legsérelemesebbnek azonban a nemzeti kisebbségek jogkörével kapcsolatos cikkelyeket tartjuk.

*

A Szövetségi Gyűlésben és a Szlovák Nemzeti Tanácsban képviselőink az 1990—1991-es években két átfogó javaslatot terjesztettek be a nemzeti és etnikai kisebbségek jogi helyzetének alkotmányos megoldására.

A Szövetségi Gyűlés az Alapvető Emberi Jogok és Szabadságjogok Alkotmánylevelének tervezetéhez kidolgozott javaslatunkat (lásd az 1. számú mellékletet) teljes egészében elutasította, csupán néhány, általunk felvetett szempontot vett figyelembe.

A Szlovák Köztársaság Alkotmányának előkészítése során 1991-ben (azaz a korábbi választási időszakban) a nemzeti és etnikai kisebbségek jogaira vonatkozó javaslataink (lásd a 2. számú mellékletet) önálló fejezetként bekerültek az alkotmánytervezet egyik változatába, de az alkotmány előkészítési folyamata megszakadt.

Mindkét esetben a koppenhágai Emberi Dimenziók Konferencián 1990-ben elfogadott alapelvekből és az Európa Tanács Parlamenti Gyűlésének 1134. számú ajánlásából indultunk ki.

Az a javaslat, amelyet 1992-ben a Szlovák Köztársaság alkotmánytervezetéhez dolgoztunk ki, ezen a két dokumentumon alapul, továbbá a kisebbségek öngazgatásának elvén, amely új elemként jelent meg a javaslatunkban.

A következő jogok és szabadságjogok alapelveiből indultunk ki:

A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van:

— szabadon dönteni nemzetiségükről és etnikai hovatartozásukról. Ennek a döntésnek a befolyásolása, az elnemzetietlenítés és az asszimiláció szervezett formája tilos és büntetendő;

— kapcsolat létesítésére és fenntartására a nemzet tagjai között az országon belül, valamint az országhatárokon kívül, a nemzeti és etnikai sajátosságok fejlesztése és a hagyományok, a kulturális örökség megőrzése érdekében;

— részt venni nem kormányzintű nemzetközi szervezetek tevékenységében;

- nemzetközi szervezetekhez fordulni jogaik védelmének szavatolása érdekében;
- saját politikai képviselőhöz, melyet a választási törvény biztosít;
- az anyanyelvük szabad használatára a hivatalos érintkezésben;
- az anyanyelvükön való művelődéshez a tanintézetek minden fokán és típusában;
- saját kultúrájuk fejlesztéséhez;
- az információknak az anyanyelven történő szerzéséhez, birtoklásához, terjesztéséhez és cseréjéhez;
- saját kulturális és tudományos intézmények alapításához;
- szabadon kinyilvánítani jogos követeléseiket, érvényesíteni jogaikat, valamint részt venni e jogok gyakorlásában és e jogok gyakorlásának ellenőrzésében;
- döntéseket hozni önkormányzataik által identitásuk megtartását és fejlesztését érintő kérdésekben;
- különleges jogvédelemre a kisebbségi helyzetükből eredő hátrányaik kiegyenlítése érdekében;
- szülőföldjükhöz, lakóhelyük etnikai összetételének védelméhez és az összetétel megváltoztatására irányuló bármilyen adminisztratív beavatkozással szembeni védelemre.

Javasoltuk továbbá, hogy

- a községeket tömörítő felsőbb szintű közigazgatási területi egységek kialakításánál a kisebbségek identitásának védelme érdekében vegyék figyelembe az etnikai és nyelvi viszonyokat;
- alakuljon meg a Szlovák Nemzeti Tanács mellett a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Tanácsa, mint a kisebbségek önzaggatási szerve, amely elsősorban az oktatási és kulturális kérdésekkel foglalkozzék;
- a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait és azok érvényesítésének részleteit a nemzeti és etnikai kisebbségek törvénykönyve (kódexe) rögzítse.

Javaslatainkat elutasították mind a Szlovák Nemzeti Tanács bizottságai, mind a plénuma. A jóváhagyott alkotmány a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok jogait két cikkelyben (a 33. és 34. sz. cikkely) határozza meg. Ezek a cikkelyek a következő jogokat tartalmazzák:

A nemzeti kisebbségeknek és etnikai csoportoknak

- nemzetiségi szövetségekben való tömörülési jogát;
- művelődési és kulturális intézmények alapításához való jogát;
- az anyanyelvi műveltséghez való jogát;
- az államnyelv elsajátításához való jogát;
- az őket érintő ügyek megoldásában való részvétel jogát.

Ezek a cikkelyek közvetve lehetővé teszik a felsorolt jogok érvényesítésének kollektív formáit, emellett az alkotmány értelmében ezen jogok gyakorlása nem vezethet a Szlovák Köztársaság szuverenitásának és területi integritásának veszélyeztetéséhez sem a többi lakosának diszkriminálásához. (Lásd a 3. sz. mellékletet.)

Ezen cikkelyeken kívül néhány további rendelkezés is közvetlenül vagy közvetve összefügg a nemzeti kisebbségek jogi helyzetével:

— az alkotmány preambuluma közvetve a szlovákok nemzeti államaként határozza meg a Szlovák Köztársaságot, miközben formálisan utalást tesz a polgárookra mint az államhatalom hordozóira;

— a szlovák nyelvet mint a Szlovák Köztársaság államnyelvét határozza meg; ezzel helyettesíti az eddig használt hivatalos nyelv kifejezést.

Az alkotmányban rögzítve vannak bizonyos általános állampolgári jogok, amelyek a Szlovák Köztársaság minden lakosára vonatkoznak, ezzel szemben a kisebbségi jogok meghatározása korlátozó jellegű. Az alkotmány szellemében a kisebbségi jogok minimalizálásának elve érvényesül.

Az alkotmánynak a kisebbségekre vonatkozó két cikkelye (a 33. és 34. cikkely), valamint néhány további rendelkezése, amely megteremti a kisebbségekhez való viszonyulás teljes jogi légkörét, a diszkriminálás lehetőségét rejti.

1. A társulási jog

Az alkotmány 29. cikkelye értelmében mindenkinek jogában áll másokkal társulni, és politikai szervezeteket hozni létre (pártokat, mozgalmakat stb.) Az alkotmány 34. cikkelyének 1. bekezdése szerint azonban *a nemzeti kisebbségek csak úgynevezett nemzetiségi szövetségeket hozhatnak létre.*

Szó szerint értelmezve az alkotmány lehetőséget nyújt a nemzeti kisebbségek politikai szervezeteinek betöltésére.

2. A művelődés

Az alkotmány általános érvénnyel biztosítja mindenki számára a műveltséghez és a művelődéshez való jogot (42. cikkely).

A kisebbségek számára viszont csak a művelődési és kulturális intézmények létesítését teszi lehetővé. Az alkotmányban ugyanakkor benne foglaltatik a művelődési intézmény és az iskola fogalma közötti különbség (lásd a 42. cikkely 2. bekezdését és a 34. cikkely 1. bekezdését).

Nem biztosítja tételesen a nemzeti kisebbségek számára az anyanyelvi iskolák létrehozásának jogát, így az alkotmány szerint a létezők is megszüntethetők.

3. A nyelvhasználat

Az alkotmány (6. cikkely, 1. bekezdés) a szlovák nyelvet egyértelműen államnyelvként határozza meg a Szlovák Köztársaság területén. Ez új jogi fogalom Szlovákiában, mivel az 1990 óta érvényes nyelvtörvény a hivatalos nyelvről rendelkezik. Ez a törvény is diszkriminálja a nemzeti kisebbségeket (lásd a 4. sz. mellékletet). A fentiek alapján *várható a nyelvtörvény módosítása, amely a nemzeti kisebbségek nyelvhasználati jogának további korlátozását vonhatja maga után.* Az alkotmány ugyanis kötelezővé teszi az államigazgatási szerveknek és a területi önkormányzati szerveknek, hogy az állam nyelvén nyújtsanak tájékoztatást tevékenységükről (lásd a 26. cikkely 5. bekezdését).

4. Bizalmatlanság a kisebbségekkel szemben

Az alkotmányból egyértelműen következik a kisebbségek iránti bizalmatlanság. A kisebbségek jogairól szóló fejezetek rendelkezései a kisebbségek védelmének biztosítása helyett a jogaiknak minimalizálását teszik lehetővé. Ugyanakkor leszögezi, hogy ezen jogok gyakorlása nem vezethet a Szlovák Köztársaság szuverenitásának és területi integritásának veszélyeztetéséhez. Ilyen értelemben a nemzeti kisebbségeket olyan társadalmi csoportoknak tekinti, amelyek veszélyeztetik az államot.

5. A szülőföldre való jog megtagadása

Mivel az alkotmány nem tartalmazza tételesen a nemzeti kisebbségek szülőföldre való jogát, megfosztja őket egyik alapvető emberi joguktól. Ezenkívül az alkotmány nem biztosítja a nemzeti kisebbségek által lakott területek etnikai összetételének védelmét az adminisztratív intézkedések és az asszimiláció szervezett formáival szemben. A kisebbségek szülőföldre való jogának megtagadása ezért a többségi nemzetel szemben a kisebbségekben bizalmatlanságot vált ki.

Alapot ad erre az utóbbi évtizedekben a kormány által irányított munkaerő-toborzás, amely lehetővé tette a nemzeti kisebbségek által lakott területekre való szervezett betelepítést. A cigány lakosság áttelepítése szisztematikusan és szervezeten folyt. Az elmúlt háromnegyed évszázad alatt a kisebbségek több millió tagját üldözték el, telepítették ki, és deportálták szülőföldjéről.

6. A kisebbségek öngazgatásának, illetve autonómiájának elutasítása

A kulturális öngazgatásra, illetve autonómiára irányuló igényt a Szlovák Nemzeti Tanács agresszívan elutasította. A szlovák politika úgy értelmezi a kisebbségi autonómia minden formáját, mint a szlovák államiság elleni támadást. Javaslatunkat, miszerint „a felsőbb területi egységek kialakításánál érvényesüljön a természetes etnikai, regionális és nyelvi területi egységek fennmaradásának elve a lakosság identitásának védelme érdekében”, a Szlovák Nemzeti Tanács azzal az indoklással vetette el, hogy ez az állami integritás megbontására irányuló kísérlet.

7. Kisebbségek — másodrendű állampolgárok

A Szlovák Köztársaság Alkotmánya egy nemzetállam alapdokumentuma. Erről tanúskodik az alkotmány preambuluma: „Mí, a szlovák nemzet... képviselőink által a következő alkotmányt hozzuk”. A preambulum egy esetben ugyan megemlíti a nemzeti és etnikai kisebbségeket, de csak oly módon, mintha a szlovák nemzet tartozékai lennének.

A kisebbségek másodrendűségét hangsúlyozza az egyenlő politikai és művelődési jogok hiánya. Ennek további bizonyítéka, hogy nincs biztosítva

— joguk a nem kormányzati nemzetközi szervezetek tevékenységében való részvételre;

— joguk a saját nemzetük részeivel való kapcsolat tartására az ország határain kívül.

Az alkotmány diszkriminációs szándékát megerősíti az a korlátozó rendelkezés, mely sugallja, hogy a kisebbségek veszélyeztetik az állam szuverenitását és az ország területi integritását.

*

Ezen alkotmány módosítása nélkül nem mérsékelhető a kisebbségek diszkriminálása, identitásuk, szülőföldjük és polgári egyenjogúságuk veszélyeztetettsége miatt érzett félelme, és nem rendezhető jogi helyzetük a koppenhágai Emberi Dimenziók Konferencia záródokumentuma szellemében. A nemzeti kisebbségek jogainak kisebbségi törvénykönyvben való rögzítésére vonatkozó javaslatunk is elutasításra talált a szlovák politika részéről.

Ez az elutasító magatartás a Szlovák Köztársaság lakosságának legalább tizenöt százalékát sújtja.

Ez a tisztázatlan jogi helyzet fokozza a nemzeti és etnikai kisebbségeknek az etnikai tisztogatástól való félelmét.

Pozsony, 1992. szeptember

*Az Együttélés öt éve. Összeállította Pogány Erzsébet.
Együttélés, Pozsony, 1995. 236—241.*

14.

Gazdag kisebbséget A Magyar Polgári Párt nemzeti kisebbségi programja

*„Jogaink nem azért vannak, mert azokat
mások adják, hanem mert létezőnk!”*

Bevezető

Csehszlovákia egész története bizonyítja, hogy a nemzeti kisebbségi kérdés egyike azoknak a fájó pontoknak, melyekre a demokratikus intézményrendszer segítségével gyógyírt kell találni.

A demokrácia a többség hatalmát jelenti, de a modern demokráciában érvényesülniük kell a kisebbségek jogainak is. A többség hatalma és a kisebbség joga — ez a modern demokrácia legfőbb jellemzője.

Nem lehet szabad az a társadalom, mely embereket, embercsoportokat kirekeszt soraiból, és másodrangú lényekként kezeli őket, a lehetőségét sem teremtve meg annak, hogy kultúrájukat, közösségi életüket maguk alakítsák, és elképzeléseik szerint formálják.

A demokráciában állnak rendelkezésre azok az eszközök, melyek segítségével a nézőpontok közelíthetők, és a problémák megoldhatók. De hiú ábránd abban hinni, hogy a demokrácia „kikiáltásával” a problémák máris megoldódnak. A demokratikus intézmények kialakulásával ennek csak a lehetősége teremthető meg, és rajtunk áll, hogy mennyire tudunk élni ezzel a lehetőséggel, mennyire tudjuk érvényesíteni a jogainkat. A kisebbségek által létrehozott és létrehozható valamennyi intézmény, párt, társadalmi, érdekvédelmi, kulturális szervezet és a kisebbséghez tartozó állampolgárok összessége együtt, a maga helyén és eszközeivel, saját felelőssége tudatában folyamatosan kell hogy éljen jogaival, hogy érvényesítse azokat.

Jogaink nem azért vannak, mert azokat mások adják, hanem mert léteünk. De jog csak ott van, ahol a joggal élni tudnak, ahol jogot formáló polgárok vannak.

A csehszlovákiai magyarság és a többi kisebbség nagyon sok keserű tapasztalatot szerzett az elmúlt évtizedekben. Ám egyre világosabb, hogy nem a kisemmizettség hamis és tehetetlenségre kárhozható érzését kell magunkban táplálni, hanem azt a tudatot, hogy képesek vagyunk sorsunk alakítására. Ahhoz, hogy beleszólhassunk a sorsunkat meghatározó döntésekbe, jelen kell lennünk mindenütt, ahol rólunk döntenek. Ha nem élünk lehetőségeinkkel, és elutasítjuk a bennünket érintő ügyek intézésében való részvételt, akkor csak a siránkozás marad, hogy már megint mások döntöttek rólunk, nélkülünk.

Pontosan látnunk kell, melyek azok a politikai erők, amelyek a demokráciát, a kisebbségi jogokat nem kufárok módján kezelik, hanem elvi szinten viszonyulnak hozzá. Akik tudják, hogy egy pluralista társadalomban mindenki mindenkor kisebbségben van. S ha valaki csak azért nem veszi figyelembe más jogait, mert az kisebb nála, ő maga is nagyon gyorsan hasonló helyzetbe kerülhet.

Határozottan visszautasítjuk azt az egyre inkább teret hódító nézetet, hogy a kisebbségeknek és a csehszlovákiai magyarságnak a kommunizmus ideje alatt több joga volt, mint ma van. A magyarságnak 45 év után újra vannak politikai szervezetei, lehetősége van kultúrája szabad fejlesztésére, gazdasági alapjainak kialakítására. Ez a lehetőség immár megadatott azoknak a kisebbségeknek is, amelyek létezéséről a volt állampárt tudomást venni sem volt hajlandó. Ha akad olyan politikai erő, amely a kommunista rendszer látszatjogait többre értékeli ennél, csak tehetetlenségéről tesz tanúbizonyságot. Csak azt mondja ki, hogy képtelen a csehszlovákiai kisebbségek érdekeinek és jogainak érvényesítésére. Ugyanakkor tény, hogy a rendszerváltás óta újonnan létrejött, illetve megújított szerveződések mindeddig nincsenek megfelelő alkupozícióban az államhatalommal szemben. *Ennek eléréséhez egy komplex, a kisebbségi lét minden területét érintő fejlesztési program szükséges.*

A csehszlovákiai magyarság első számú létérdeke gazdasági megerősödése.

A magyar polgárság kialakulása garancia lehet ehhez. Iparosokra, kereskedőkre, gazdálkodó földművesekre, tanult, művelt orvosokra, tanárookra, mérnökökre, szakképzett alkalmazottakra és munkásokra van szükség ahhoz, hogy ez a polgárság létrejö-

hessen. Magyar polgár nélkül nincs magyarság. A magyarságot megillető *sajátos* jogok a magyar polgárság megerősödésétől függenek. Ezt az új vállalkozói, polgári közérteget immár nem a múltja, múltbéli tettei minősítik, hanem az, hogy mennyire képes tudatosítani mai szerepét és feladatait.

Látnunk kell, hogy csak a gazdaságilag erős, felkészült és nyitott magyar polgárok társadalma képes felülemelkedni a kicsinyes nemzeti és nacionalista indulatokon. Túllépni azon a bezárkózáson, kisebbségi tudaton, amelyet évtizedeken keresztül próbáltak ránk erőltetni. Magyarország sem örül a menekülteknek és kéregetőknek, neki is inkább gazdaságilag erős partnerekre van szüksége a határokon túl. Gazdasági megerősödésünk közeledést jelent más nemzetek és Magyarország irányába is.

Magyar nemzet csak egy van, ahogy kulturális-etnikai értelemben egységes a többi nemzet is, melynek tagjai Csehszlovákia területén élnek. A csehszlovákiai magyarság a magyar nemzet része, elidegeníthetetlen jogunk, hogy nemzeti kultúránkat ápoljuk, és a magyarság részének tudjuk magunkat. Ugyanígy joga van erre országunk többi kisebbségének is. Ez a tény azonban nem jelentheti azt, hogy a kisebbségek és a kisebbségek tagjai teljes értékű állampolgárokként ne vállaljanak aktív szerepet Csehszlovákia politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális életének alakításában.

Magyarságunkat csak demokratikus viszonyok között tudjuk megőrizni. A Magyar Polgári Párt meggyőződése, hogy a *nemzeti kisebbségek problémái* csak demokratikus viszonyok közt oldhatók meg. Olyan demokráciában, amelyben minden nemzeti, etnikai, politikai, vallási és egyéb kisebbség a kölcsönös tolerancia légkörében érvényesítheti érdekeit.

A Magyar Polgári Párt a hagyományos, ellenségképre épülő nemzetfelfogás átértelmezésére törekszik. Célja olyan korszerű nemzettudat kialakítása, amely saját pozitív értékeiben találja meg önazonosságának alapját. Ez és csakis ez teremtheti meg a feltételét annak, hogy Csehszlovákia az európai integrálódás aktív részese lehessen.

A Magyar Polgári Párt leszögezi, hogy hatékony kisebbségvédelmet mindig csak a többség tud nyújtani. A többségnek ez kötelessége. Hatékony kisebbségvédelem lehetetlen akkor, ha ennek fontosságát csupán a kisebbség tudatosítja. A többség nem háríthatja el magáról ezt a felelősséget pusztán azzal, hogy teret enged a kisebbségi önszerveződésnek. Ilyen körülmények között az ország egymással szembenálló etnikai tömbökre szakadhat, és destabilizálódhat az egész társadalom. A tartós etnikai konfliktusok az egész ország fejlődését hátráltatják.

A Magyar Polgári Párt célja a kisebbségek politikai, gazdasági és szociális egyenrangúsítása egy olyan Csehszlovákiában, melyben az állam egyenlő polgáraiként, annak minden nemzetével, nemzeti kisebbségével és etnikumával együtt közeledhet egy demokratikus, egyesült Európához.

Ezért fontosnak tartjuk:

— Aktívan részt venni abban a felgyorsuló nemzetközi aktivitásban, amely a világ első számú problémájává váló kisebbségi kérdést kívánja megoldani. Az ehhez kapcsolódó nemzetközi egyezményeket a lehető leggyorsabban a csehszlovák jogrend részévé kell tenni.

— Szorosan együttműködve a demokratikus erővel egy olyan rendszert kell megvalósítani, amely minimalizálja a kisebbségi diszkrimináció esélyeit egy demokratikus jogrend felépítésével.

— Maximálisan ki kell használni az új, demokratikus jogrend adta lehetőségeket.

— Indítványozni kell olyan törvények megalkotását, melyekre ahhoz van szükség, hogy a jogrend hézagaival ne lehessen visszaélni, kizárva így a kisebbségeket a demokratikus jogrend kínálta lehetőségekből.

— Olyan kisebbségvédelmi törvényt kell alkotni, amely az ország valamennyi kisebbségét védi.

A saját lábunkon kell állni és bebizonyítani, hogy felkészültek vagyunk, képesek saját ügyeink intézésére. Érett politizálásra van szükség, átgondolt stratégiára, toleranciára és elszántságra. Ki tenné meg ezt, ha nem mi magunk? A Magyar Polgári Párt erre a feladatra vállalkozik.

A magyarság és a többi nemzeti kisebbség problémáira nem lehet *egyetlen és végső* megoldást találni. Az ilyen egyetlen és végső megoldásokban már volt részünk a múltban. A nemzeti kisebbségek gazdasági, kulturális, iskolaügyi helyzetét, jogainak biztosítását *komplex módon kell megközelíteni, és így törekedni a megoldásukra.*

Kiindulási pontjaink a következők:

— *A kisebbségi jogokat demokratikus viszonyok között nem lehet elvitatni semmilyen kisebbségtől.*

— A nemzeti kisebbségek és etnikumok jogállása, a kisebbségi kérdés megoldása szorosan összefügg a csehszlovákiai és szlovákiai jogrend egészének fejlődésével. Ezért *a kisebbségi jogokat nem szabad elszigetelten kezelni*, hanem a nemzetközi megállapodások, illetve a demokratikus állami életet biztosító csehszlovákiai és szlovákiai jogrend szerves részeként.

— A kisebbségi jogok biztosítása elsősorban kormányzati feladat, *de nem történhet az adott kisebbség akarata és érdeke ellenében.*

— A különböző jellegű és nagyságrendű problémákat a maguk helyén és idejében kell megoldani a helyi, önkormányzati szinttől az államigazgatás különböző szintjein keresztül a parlamentekig és kormányokig bezáróan. Fontos, hogy ezeken a szinteken kialakuljanak azok a *megoldások* (tárgyalási módok), amelyek a megegyezés irányába mutatnak, és nem a konfliktusok kiélezését szolgálják.

— Csehszlovákiában aligha lehet valamely, Nyugat-Európában bevált és működő modellt automatikusan alkalmazni, de mindenképpen *arra kell törekedni, hogy a nemzetközi normák maradéktalanul érvényesüljenek*, sőt Csehszlovákia (mivel soknemzetiségű állam) irányadó és kezdeményező legyen a nemzeti, nemzeti kisebbségi és etnikai kérdések megoldása terén.

— Az egyéni kisebbségi jogokat az emberi jogok részeként kell kezelni, hogy *az általános nemzetközi emberjogi normák és garanciák a nemzeti kisebbségekre is vonatkozzanak.*

— Senkit sem akarunk akarata ellenére boldogítani. Ugyanakkor a lehető legtöbb teret kívánjuk biztosítani *az egyéni és csoportkezdeményezéseknek*, ami az álla-

mi beavatkozás visszaszorításával érhető el. Vonatkozik ez a kisebbségi kérdés kezelésére is.

— Kötelességünk a kisebbségek hátrányos helyzetének kiegyenlítése, és az önszerveződés számára szabad tér biztosítása. A tapasztalat azt mutatja, hogy ehhez nem elegendő csupán a *diszkrimináció tiltása*, de szükséges a *kollektív jogok* fogalmába foglalható *pozitív diszkrimináció* is.

I. rész

Nyugodt életet, erős gazdaságot

A nemzeti kisebbségek fejlődésének alapja a szilárd gazdasági háttér. Ez az, ami

— meghatározó lehet a magyarság helyzetére nézve;

— lehetőséget teremt az önkormányzati, kulturális és politikai élet számára;

— a magyarság biztonságérzetét leginkább befolyásolja.

A csehszlovákiai magyarság kedvező helyzetben van, hiszen termékeny mezőgazdasági területen él, és alkalma van kihasználni a határokon átnyúló regionális gazdasági együttműködés lehetőségeit. Ez olyan előnyt jelent számára, mellyel élnie kell. A privatizáció révén, vagyoni jogi helyzetének rendezésével, átgondolt gazdasági stratégia kidolgozásával és széles körű gazdasági kapcsolatok kialakításával ez az előnyös helyzet tovább javítható.

Ezért:

— A magyarságnak részt kell vállalnia a *privatizáció* minden formájában (a mezőgazdasági, a vagyonyegyes, a kis- és a nagyprivatizációban egyaránt). Első számú feladat, hogy kisebbségünk tagjai vagyonhoz jussanak. Tulajdon nélkül nincs szabadság. Csak a *magántulajdon* lehet az alapja annak, hogy a kisebbség biztonságban éljen, és a negatív hatásokat ki tudja védeni.

— A földtörvény és a szövetkezetek vagyoni jogi rendezéséről szóló törvény lehetővé teszi, hogy a falvakon élők újra tulajdonosokká váljanak. Ezt az átalakulást méltán nevezhetjük a *falu forradalmának*. A tulajdonosi átrendeződés nagyfokú önfegyelmet és tudatosságot követel meg; el kell érni, hogy a szövetkezeti vagyon a falvakban élők tulajdonába kerüljön.

— Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a földvagyon egy jelentős része állami tulajdonban marad, és a Nemzeti Földalap Hivatala fogja azt kezelni, illetve privatizálni. Részt kell vállalni ezeknek a földeknek a bérlésében és megvásárlásában, hogy nagy (10—20 hektárnál nagyobb) mezőgazdasági egységeket lehessen kialakítani.

— Az állam az elkövetkező években támogatni fogja a magángazdálkodást a mezőgazdaságban, ezzel az anyagi *támogatási rendszerrel* élni kell, és ki kell tudni használni.

— Kezdeményezőként részt kell vállalni az iparszerkezet átalakításában. Az egyes mezőgazdasági egységekhez olyan *feldolgozóipari és ipari létesítményeket* kell közvetlenül kapcsolni, melyek lehetővé teszik a termékek *finalizációját*, csökkentik a szállítási és raktározási költségeket. Fontos, hogy a kitermelt tőke helyben maradjon, és itt kerüljön újra befektetésre.

— Aktívan részt kell venni a gazdasági intézményrendszer kiépítésében, hogy a gazdasági érdekvédelmet és érdekérvényesítést biztosítani lehessen. Ki kell építeni a *regionális gazdasági kamarákat, vállalkozói érdekvédelmi szervezetekbe* kell tömörülni, a magángazdáknak pedig létre kell hozniuk a *gazdaszövetséget*.

— Rendkívül fontos, hogy a gazdálkodás anyagi feltételeihez helyben lehessen hozzájutni. Az egyes *bankok* fiókjait le kell hozni a régiókba, illetve a központi falvakba, hogy a gazdálkodáshoz szükséges kölcsönökhöz helyben lehessen hozzájutni.

— Széles körű *biztosítási rendszer kiépítésére* van szükség, hogy a gazdálkodók biztonságérzete növekedjék, és nagyobb vállalkozásokban is részt tudjanak venni.

— Szükségesnek tartjuk egy, minden vállalkozó számára hozzáférhető és áttekinthető információs hálózat megteremtését, amely naprakész gazdasági, pénzügyi, kulturális, közigazgatási, a privatizációval, ármozgással kapcsolatos és egyéb tudnivalókkal látja el a vállalkozókat. E téren ki kell használni a nemzeti kisebbségi sajtót és rádiót.

— Kockázat és verseny nélkül nincs erős gazdaság, de ennek felvállalásához bizonyos szervezettségre, a közös érdekek tudatosítására és egy egészséges versenyhelyzet megteremtésére van szükség.

— Nem minden kisebbség van ilyen kedvező helyzetben, és az iparfejlesztés elmaradottsága miatt a magyarság kedvező helyzete is viszonylagos. Ezért a *kisebbségek lakta régiók fejlesztése kormányzati feladat* is.

Meggyőződésünk, hogy azok, akik a gazdálkodás területén bizonyítani tudnak, elég erősek lesznek ahhoz, hogy egyéb érdekeiket is megfogalmazzák és érvényesítsék. Csak akkor lesz a magyarság gazdag, ha egyes tagjai gazdagok lesznek, és minél inkább lesznek gazdaságilag önállóak, annál nagyobb lehetőség nyílik a magyarság egyéb intézményrendszerének megszervezésére és működtetésére.

II. rész

Kisebbségi önkormányzat

Nemzeti kisebbségi önkormányzat alatt nálunk az elmúlt időszakban, de napjainkban is, általában az érdekvédelmet szokták érteni. Olyan szerveződést, mely a kisebbségi érdekek megjelenítését és védelmezését szolgálja.

A kisebbségi önkormányzat a kisebbségi társadalom belső életének a megszervezését jelenti, széles körű pluralizmusra és érdekegyeztetésre alapozva.

De a magukat valamely kisebbség tagjának valló állampolgárok és a kisebbségek egésze önazonosságának megőrzéséhez szükséges öntudat, önbecsülés megalapozásához a kisebbségi önkormányzatok létrejötté önmagában kevés. Mi több, valószínű, hogy a saját erejükben nem bízó kisebbségek nem hozhatnak létre működőképes önkormányzatokat. Ezért egy átfogó identitás erősítő elképzelés nem összpontosíthat csupán az önkormányzatra.

A csehszlovákiai jogfejlődés nem kedvez a kisebbségi önkormányzatnak. Nem alakult ki a hagyománya, normái és helye az államszerkezetben. Feltételezhető, hogy a jövőben is csak nagyon nehezen lehet majd ennek elemeit bevinni a jogalkotásba és

az állam szerkezetébe. Éppen ezért nem csupán egy, *kizárólagos modellben* kell gondolkoznunk, hanem olyan *rendszerben*, amely *elemeinek együttes hatása hozhatja meg azt az eredményt, amelyet egy kisebbségi önkormányzati modell működésétől remélünk*. Olyan adottság ez, melyet az önkormányzatról gondolkozva szem előtt kell tartanunk, hogy ne megalapozatlan ábrándképekről gondolkozzunk, hanem olyan intézményekről, melyek meg is valósíthatók és hatékonyan működtethetők.

A kisebbségi önkormányzati rendszer feltételei

— A jogállamiság megléte. Ezt ma leginkább az egységes Csehszlovákia, mint szövetségi állam biztosíthatja.

— A föderalizmus elvének érvényesülése jelenthet csak garanciát arra nézve, hogy az illetékességi körök az egyes államigazgatási és önkormányzati-döntéshozói szintek között megosztódjanak, és hogy a kisebbségek létezéséhez elengedhetetlen közhatalmi jogosítványok egy önkormányzati testülethez kerüljenek.

— Annak az akaratnak a kinyilvánítása, hogy a kisebbség döntő hányada élni kíván az önkormányzat lehetőségével, és ezt politikailag érvényesíteni is kívánja.

— Olyan fejlett politikai kultúra léte, mely garantálni tudja, hogy az önkormányzati rendszer nem a bezárkózást, a kisebbségi rezervátumlét kialakulását szolgálja, hanem a reagáló- és fogadóképesség növelését, a társadalmi, gazdasági és politikai nyitottság megsokszorozódását, a gazdasági és társadalmi integráció elősegítését.

A kisebbségek megerősödésének intézményes keretei:

1. A helyi, regionális és megyei szintű önkormányzatok *illetékességi körének szélesítése*. A kisebbségek létéből adódó sokszínűség csak olyan államban érték, ahol nem törekednek a hatalom központosítására.

2. A helyi önkormányzatok szintjén létrejövő regionális szerveződés — régiók kialakítása.

Két irányba ható folyamat ez. Részben a *kis régióknak*, községi vonzáskörzeteknek a szerveződése, részben a történelmileg, gazdaságilag, kulturálisan, földrajzilag egységes, *természetes régiók* létrejötte. Ezek létrehozásának lehetőségét, jogkörét alkotmányosan kell garantálni. Amennyiben kialakulnak a régiók, második fázisban mérlegelni kell egy *régiók közötti egyeztető tanács* felállítását. A régiók létrehozását nem ésszerű kizárólag az etnikai elvre alapozni, mert ez önmagában nem biztosítja a hatékony működtetést. De a szerveződésnek ez a szempontja ugyanakkora legitimitással bír, mint a gazdasági, földrajzi és egyéb szempontok.

3. A kisebbségi gazdasági, társadalmi, érdekvédelmi, kulturális szerveződések megléte. Demokratikusan szerveződő *egyletek, társaságok és szervezetek* létezése, melyek a különböző érdekeket védeni és érvényesíteni képesek az államigazgatási, az önkormányzati szervekkel és egymással szemben. Fontos, hogy mindezek a szerveződések egyszerre szolgálják a kisebbségek integrációját és az integráció folyamatában az etnikai identitás megőrzését. A gazdasági társulások esetében meghatározó kell hogy legyen a regionális szemlélet és a versenyképesség.

4. Csehszlovákiában több kisebbség hozott létre saját politikai pártokat, illetve a magyar kisebbség több politikai pártot is. Ezek a politikai érdekérvényesítés igen ha-

tékony formáinak bizonyultak. Ennek ellenére politikai pártok működését nem tartjuk az autentikus kisebbségi lét elengedhetetlen elemének. Fontosságuk, illetve szükségtelenségük valószínűleg a nagy, országos, „többségi” pártok kisebbségi politikájának, valamint elsősorban és mindenekelőtt a kisebbségi önkormányzat létrejöttének és hatékony működésének függvénye. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy országunkban több olyan történelmi kisebbség is él, amely létszámánál fogva nem tud politikai pártot szervezni.

Fontos, hogy az etnikai elv alapján szerveződő pártok is valódi *politikai pártokként* viselkedjenek, hogy az őket választó polgárok részesei lehessenek az ország egész politikája alakításának. A Magyar Polgári Párt a kezdetektől erre törekszik, és ezt képviseli.

5. *Egyeztető tanácsok* létrejötté a politikai, társadalmi, érdekvédelmi, ifjúsági és kulturális szervezetek-mozgalmak között, a kisebbségi élet egyes területein végzett munkájuk egyeztetése és összehangolása céljából (például iskolaügy, könyvkiadás, sajtó, kultúra, kulturális rendezvények stb.).

6. A törvényhozásban, a kormány, a végrehajtó és döntéshozó testületek egyes szintjein olyan *kisebbségi tanácsadó szervek, bizottságok* létrehozása, melyek befolyásolni tudják a kisebbséget érintő döntéseket, melyek megkérdésezése nélkül a kisebbségi élet főbb területeit érintő kérdésekben nem lehet döntést hozni.

7. Nagyon fontos szerepe van a közigazgatási egységek kialakításának. Az *állami közigazgatási egységeknek* a regionális önszerveződések határait messzemenően figyelembe kell venniük. Ez nemcsak a régiók hanem az államnak is alapvető érdeke. A kisebbségek megbecsültségének, presztízisének fontos mutatója részvételük az államigazgatási szakhivatalokban. Az aránytalanul alacsony részvételi arány rejtett diszkriminációra utalhat.

8. Többpártrendszerre épülő parlamenti demokráciában a választásokból győztesen kikerülő pártok joga, hogy olyan kormányt alakítsanak, amely szavatolja választási programjuk megvalósítását. Ugyancsak a mindenkori kormány joga, hogy a közhivatalok törvények által megszabott körében saját elképzelése szerint nevezzen ki állami hivatalnokokat. Ámbár felettébb kívánatos, hogy a posztok betöltésekor a kormány tekintettel legyen az érintett területek lakosságának véleményére (a közmegelégedettség a kormánynak is elemi érdeke), kinevezési joga nem kérdőjelezhető meg. A végrehajtó hatalomban való arányos kisebbségi részvétel követelésével éppen ezt tennénk.

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai azt is bizonyítják, hogy egy, a kisebbségek számára elfogadhatatlan politikát folytató kormányzat hiába alkalmaz saját apparátusában bármennyi kisebbségit, ezek saját népcsoportjuk előtt nem bírnak, és nem is bírhatnak másfajta legitimitással, mint bármely más kormánytisztviselő, állami hivatalnok.

Az általunk elképzelt út nem erre vezet. Véleményünk szerint az a megoldás, amely nem csorbítja a kormányzat jogait, ugyanakkor kielégítheti az eddig csupán homályosan megfogalmazott kisebbségi autonómiaigényt, a *kisebbségi önkormányzatok* létrehozása. Ez a megoldás több haszonnal is járna:

— A kisebbségek számára lehetővé tenné, hogy az etnikai önazonosságuk megőrzéséhez feltétlenül szükséges alapintézményeket garantáltan állami befolyástól mentesen működtessék.

— A kormányzat számára a népszámlálási adatoknál sokkal biztosabb fogódzót nyújtana abban a tekintetben, hogy mely kisebbségek, illetve a valamely kisebbséghez tartozók mekkora arányban óhajtának élni az önkormányzatok számára biztosított jogosítványokkal.

— Az etnikai elv alapján szerveződő politikai pártoktól az önkormányzatok átvehetnék az érdekvédelmi funkciókat.

— Lehetőséget nyújtana a szórványban élő kisebbségeknek a hatékony közös felépésre, a viszonylag kompakt egységben élő kisebbségek szórványokban élő tagjai számára az adott kisebbség életében való azonos súlyú részvételre.

— Mivel az önkormányzat nem csupán saját tagjai, de az államhatalom felé is törvényben megszabott jogokkal kell hogy bírjon, megfelelő, a kisebbség számára is legitím módon lehet az Emberi Jogi Alkotmánylevél azon paragrafusának címzettje, amely szavatolja a kisebbségek részvételét az őket is érintő ügyek intézésében.

III. rész

Törvényalkotás és a kisebbségek

A többség hatalma és a kisebbség joga

— A jogalkotás a nemzeti kisebbségek és etnikumok szempontjából *a legfontosabb és a legérzékenyebb terület*, amely hosszú távon kihathat a kisebbségek jogállására, érdekeik képviselésére és érvényesítésére.

— A jogalkotásban *minden politikai pártnak szem előtt kell tartania a kisebbségek* (nemzeti, vallási, politikai és egyéb kisebbségek) *érdekeit*, hiszen ez a demokrácia alapja. Csehszlovákiában a nemzeti kisebbségek védelme és érdekeiknek érvényesítése, illetve azok figyelmen kívül hagyása olyan neuralgikus pont lehet, mely — akár a múltban — kihathat az egész demokratikus fejlődésre.

— Polgári demokráciában *egyik nemzet vagy nemzeti kisebbség sem lehet kiváltságos helyzetben*, ugyanakkor mindegyik számára meg kell teremteni a széles körű nemzeti kiteljesedés, nemzeti fejlődés lehetőségét.

— Elfogadhatatlan az az álláspont, mely bizonyos nemzeteket fölébe helyez másoknak, „államalkotóknak” kiáltva ki azokat. *Minden egyes állampolgár az állam alkotója*, akiknek lehetőséget kell teremteni, hogy *akár egyénenként, akár közösségként a szükségleteiket és érdekeiket kifejezhessék és érvényesíthessék*.

— A nemzeti kisebbségek és etnikumok fennmaradásához és fejlődéséhez *pozitív diszkriminációra* van szükség. Ez nem többletjogokat jelent, hanem olyan jogok megadását, melyekkel a többségi nemzetek helyzetükből adódóan már eleve rendelkeznek.

— A kisebbségi jogvédelem területén *alkotmányos jogvédelemre van szükség és egy nemzetközi garanciarendszer működésére Csehszlovákiában is*.

A kisebbségi törvényalkotás nem korlátozódhat pusztán a kisebbségek jogállását és jogait biztosító specifikus törvényekre. *A kisebbségek érdekeit minden olyan törvénybe be kell építeni, amely kihatással lehet a nemzeti kisebbség létezésére*.

Ebből adódóan nem pusztán a kisebbségek jogállását szabályozó törvényekre kell ügyelnünk, hanem a csehszlovákiai és szlovákiai törvényalkotás egészére, hogy min-

denüzt érvényesüljenek a kisebbségek sajátos érdekei. Szorgalmazzuk ezért, hogy a Szövetségi Gyűlésben is alakuljon állandó emberjogi és kisebbségi bizottság.

A kisebbségek érdekeinek akkor is érvényesülniük kell a törvényhozásban, ha történetesen nem jut be a parlamentbe kisebbségi képviselő. Ennek elérése végett a kisebbségi önkormányzat mellett létre kell hozni a *Nemzeti Kisebbségi Szóvivő* intézményét, mely mind a törvényhozásban, mind pedig a végrehajtó testületekben meg tudja jeleníteni a kisebbségek sajátos érdekeit. A Nemzeti Kisebbségi Szóvivőnek részt kell vennie a készülő nemzetközi szóvivők intézményének munkájában.

Az eddigi tapasztalatok arról tanúskodnak, hogy a kormány struktúrájában nem megfelelő megoldás az emberi és kisebbségi jogok felügyeletét a kormányelnök egyik helyettesére bízni. Hatékonyabban tudná ellátni ezt a feladatot egy tárcánélküli miniszter, vagy az a kormányelnök-helyettes, aki a legiszlatív tanács munkáját felügyeli.

El kell érni, hogy nemzeti kisebbségi és etnikai jogsérelem esetében *nemzetközi fórumokhoz* lehessen fordulni.

A nemzeti kisebbségek és etnikumok jövőbeni jogállása

— Az *Emberjogi Alkotmánylevél* elfogadásával lehetőség nyílt arra, hogy Cseh-szlovákiában tényleges jogállam alakuljon ki. Az Emberjogi Alkotmánylevélben foglalt emberi jogokat az élet minden területén érvényesíteni kell, így a kisebbségi jogalkotás területén is.

— A legfontosabb feladat, hogy a nemzeti kisebbségi jogok a készülő *szövetségi és köztársasági alkotmányokban* rögzíttessenek. A kisebbségi jogokat az emberi jogokon belül kell belefoglalni az alkotmányba, hogy a nemzetközi garanciarendszer ezekre a jogokra is vonatkozzék.

— A kisebbségi jogok csak akkor fognak érvényesülni, ha az Emberjogi Alkotmánylevélhez kapcsolódó végrehajtási törvényeket elfogadja a Szövetségi Gyűlés. Ezért ki kell dolgozni és a parlamentbe beterjeszteni a *nemzeti kisebbségekről és etnikumokról szóló törvénytervezetet*, mely szabályozná a nemzeti kisebbségek jogállását, jogaikat és kötelezéseiket, a kisebbségi önkormányzat kereteit.

— A törvényalkotás és végrehajtás *egyéb területein* figyelemmel kell kísérni, hogy a nemzeti kisebbségek specifikus érdekei érvényesülnek-e, különösen az *önkormányzatok, az államigazgatás, a területi elrendezés, a nyelvhasználat, a kultúra és az iskolaügy terén*.

IV. rész

Kisebbségi kultúra és művelődés

Meggyőződésünk, hogy a kultúra és művelődés problémáinak, igényeinek megfogalmazása nem lehet a politikai pártok feladata. A politikai párt csak arra vállalkozhat, hogy a fenti területek szabad fejlődésének feltételeit biztosítsa. Olyan szervezeteknek, szerveződéseknek teremtsen létalapot, amelyek azután a szakmai és intézményi kérdéseket fel tudják vállalni, és meg tudják oldani.

Éppen ezért programunkban nem törekszünk konkrét receptet adni a kultúra és művelődés fejlesztésére, csak az általunk kívánatosnak tartott főbb irányelvek megfogalmazására szorítkozzunk.

Természetesen mindezeket túl pártunk kész felvállalni azokat a feladatokat, amelyek politikai képviselőket követelnek a kultúra és a művelődés területén, és amelyek összhangban vannak kitűzött céljainkkal.

A kultúrát, az iskolaügyet, a tudományt, az egyházak kulturális tevékenységét, a közművelődést nem szabad függővé tenni az állami gyámkodástól. Az államnak ugyanakkor gondoskodnia kell a kisebbségi kultúra anyagi feltételeinek biztosításáról. Az anyagi eszközök szétesztését egy igazságos, célirányos *állami alapítványi rendszeren* keresztül kell biztosítani, hogy a kultúrára szánt állami pénzek a kulturális értékek létrejöttét, és ne pusztán a kultúrában dolgozók megélhetését biztosítsák. Ezen túl a legkülönbözőbb *magánalapítványok* létrehozásával kell ösztönözni a kisebbségi kultúra és kutatás támogatását.

Iskolaügy

Biztosítani kell *az oktatás és művelődés szabadságát*. Biztosítani kell alkotmányos szinten *az anyanyelven való művelődés jogát* az óvodától a felsőoktatási intézményekig. Csak az anyanyelvi oktatás biztosíthatja a személyiség szabad fejlődését.

Az iskolák, ezen belül is elsősorban *a felsőoktatási intézmények autonómiája* olyan érték, amelyet minden körülmények között meg kell őrizni. Ez az autonómia hosszú távon a művelődés és az igények szabad megfogalmazásának a talaja lehet.

Biztosítani kell, hogy mindenki ott tanulhasson, ahol kíván, *sem oktatási módszerek, sem államhatárok ne állhassanak ennek útjában*.

A hátrányos helyzetben levő diákok számára állami ösztöndíjrendszer, a többi diák számára pedig kedvezményes hitelek folyósítása révén kell biztosítani a továbbtanulás anyagi feltételeit is.

A magyar tanítási nyelvű iskolák anyagi helyzete, létfeltételei az egyes régiókban katasztrofális állapotban vannak. Ezen a helyzeten nagyon gyorsan változtatni kell. Ez nem pusztán az iskolaügyi minisztérium, de az egyes iskolák vezetésén is múlik. Ki kell dolgozni azokat a tervezeteket, amelyek az iskolák anyagi ellátottságát és létfeltételeinek a javítását szolgálják, és ezeket érvényesíteni kell a megfelelő minisztériumokban.

Támogatjuk a *magán- és egyházi iskolák* létrejöttét, melyek versenyhelyzetet teremthetnek az oktatás területén.

Tudatos együttműködésre és a jó viszony kialakítására törekszünk a Magyar Pedagógusok Szövetségével, illetve a különböző ifjúsági és diákszervezetekkel; csak az ő részvételük révén oldhatók meg a kisebbségi iskolaügy problémái.

Szükségesnek tartanánk *az alapiskolák községi és városi önkormányzatok hatáskörébe való utalását*, mivel úgy véljük, hogy az alapiskolák alapvető gondjait helyben ismerik a legjobban, és a gondok orvoslása helyhatósági szinten gyorsabban megoldható.

A pedagógusok és a szülők hozzáállásán is múlik, hogy ezt milyen ütemben tudjuk elérni.

Nemzeti kisebbségi oktatáspolitikai

Az anyanyelven történő oktatás-nevelés joga, mint az alapvető emberi jogok egyik legjelentősebbike, minden demokrácia alappillére. Ennek megfelelően az államnak a Csehszlovákiában érvényben levő alkotmánytörvényekkel és nemzetközi egyezményekkel összhangban biztosítani kell a nemzetiségek nevelésének, oktatásának anyagi, személyi és szervezési feltételeit.

Fő célunk, hogy ezek a feltételek megteremtődjenek.

1. Törvények és más jogi normák szintjén biztosítani akarjuk:

a) Az anyanyelven való művelődés jogát az óvodától a felsőoktatási intézményekig. Ezen belül a nemzeti kisebbségi felvételizők számára az anyanyelven való felvételzés jogát, az esélyegyenlőség megteremtése érdekében.

b) A nemzeti kisebbségi oktatásügy fokozatos leválasztását az államról, annak specifikus helyzete miatt.

c) Magán és egyházi oktatási intézmények létrehozásának legegyszerűbb formáit, létének lehető legkisebb állami függőségét és lehető legnagyobb anyagi, erkölcsi támogatását.

d) A kisebbséghez tartozó diákok tanulmányaikat külföldön is folytathassák, különös tekintettel olyan országokra, ahol saját anyanyelvükön tanulhatnak. Mindez természetesen nem helyettesítheti a hazai képzést, de annak szakmai és kulturális szempontból fontos kiegészítője lehet.

2. Az intézmények szintjén:

a) Ki kell építeni a csehszlovákiai magyarok teljes oktatási rendszerét, azaz modern pedagógiai elvek alapján működő óvodákat, alapiskolákat, középiskolákat, szakiskolákat kell létrehozni.

Az elmúlt két év egyik rendkívül biztató jelének tekintjük, hogy egyre nő a magyar tannyelvű alapiskolákba jelentkezők száma. Hogy a növekvő igényt iskoláink ki tudják elégíteni, támogatjuk az új osztályok megnyitását, iskolai bővítést, új iskolák létrehozását.

b) Külön figyelemmel kívánjuk kezelni:

— a kisiskolák újraindítását;

— a piaci feltételekre reagáló szakmunkásképző iskolák alapítását;

— a szakmunkásképző iskolák hálózatának bővítését;

— a mozgássérült, hallás- és látáskárosult, valamint szellemileg visszamaradott gyermekek számára anyanyelvi intézmények létrehozását;

— a nemzeti kisebbségi kultúrák önálló karának létrehozását;

— a katolikus teológia karon magyar tagozat létrehozását;

— a Pedagógiai Kutatóintézet magyar részlegének visszaállítását, illetve minden más nemzeti kisebbségi iskolatípust érintő, pedagógiai, pszichológiai, szociológiai és didaktikai vizsgálatokat végző kutatóintézet felállítását, melyek nélkül a nemzeti kisebbségi tanügy fejlődése elképzelhetetlen.

Támogatunk minden, szakmailag megalapozott kezdeményezést egy nemzeti kisebbségi felsőoktatási intézmény létrehozására.

Külön figyelemmel kívánjuk kezelni a metodikai központokon belüli nemzeti kisebbségi részlegek létrehozását, hogy az óvodákat és iskolákat az oktatás nyelvét értő és beszélő szakemberek ellenőrizzék, illetve lássák el tanácsokkal.

A felsorolt jogi és intézményi feltételek megvalósítása adja meg a lehetőséget ahhoz, hogy a nemzeti kisebbségi tanügy specifikus szakmai problémáit a legjobban képzett szakembereink a legmegfelelőbb intézményekben oldják meg.

Megoldásra váró szakmai problémának tekintjük a nevelési-oktatási intézmények:

- pedagógusainak magas szintű szakmai felkészítését, folyamatos továbbképzését;
- a tökéletes (szakmai) nyelvismeret feltételeinek megteremtését;
- a szlovák és más idegen nyelvek szakterminológiájának elsajátítását, mely lehetővé teszi, hogy diákjaink minden felsőoktatási intézményben megállják a helyüket.

Segíteni kívánunk abban, hogy a környező országok főleg a nemzeti kultúrával kapcsolatos tankönyvei eljuthassanak iskoláinkba.

Célunk a szülők és diákok pontos tájékoztatása a nemzeti kisebbségi tanügy helyzetéről, változásairól és lehetőségeiről.

Törekvéseink végcélja egy olyan demokratikus és humánus alapelveken felnőtt, magas szakmai követelményeknek megfelelő értelmiség megteremtése, amely magyarságunk megmaradásának és szellemi gyarapodásának biztosítója lehet.

A kisebbségi tanügy finanszírozása — a tanügyi autonómia gazdasági és törvényhozási előfeltételei:

1. Törvény által kell meghatározni a kisebbségi tanügy objektumait. Nélküle akár pénzügyi, akár egyéb autonómiáról lehetetlen gondolkodni, hiszen nem tudjuk, mi az autonómia alanya. A meghatározás törvényesítése megkérdőjelezi a közös igazgatású, illetve azon iskolák létjogosultságát, amelyekben néhány osztály keretében magyar nyelven is folyik oktatás. A meghatározás kidolgozását kell hogy kövesse a nemzeti kisebbségi tanügy intézményei hatáskörének tisztázása.

2. A költségvetés belső rendszere keretében nevesíteni kell a kisebbségi tanügyet *fejezet, alfejezet, esetleg külön paragrafus keretében*, hogy az a költségvetésben önállóan legyen kezelhető. Csak így valósítható meg a költségvetési bevételek és kiadások számvitele, nyilvántartása, ellenőrzése.

3. Törvénnyel kell szabályozni a kisebbségi tanügy finanszírozását — ennek része lehet a költségvetés struktúráját módosító intézkedés is.

Út a nemzeti kisebbségi tanügyi autonómia felé

(Egy lehetséges megoldás)

Bezetőként elevenítsük fel azokat a tényeket 1990 júniusától, az első parlamenti választások idejétől, amelyek meghatározóak voltak gondolatmenetünkre.

1. Az említett időszak oktatáspolitikája megmutatta:

— Szlovákia oktatáspolitikája a centrális irányítás alapelveiből indul ki. A minisztérium így látta megvalósíthatónak az oktatásügy debolsevizációját és reformját. Ez

azonban kevésbé segíti az alulról építkezést, a magánkezdeményezések érvényesülését.

— Jelentős hiányosságok vannak már a nemzetiségi oktatásügy puszta definíciójában is. Az 1992. év költségvetési vitája megmutatta, hogy a kormányok szakmailag nem megfelelő módon kezelték a nemzetiségi oktatásügy finanszírozását, jelentős politikai feszültséget okozva ezzel.

2. Az elmúlt időszakban a szlovákiai magyar pedagógustársadalom politikailag megosztott lett. Ez a tény akkor válhat veszélyforrássá, ha a megosztottságból adódó politikai feszültségek befolyásolják a pedagógusszervezetek munkáját, háttérbe szorítják a szakmai érveket és problémákat. Különösen veszélyes lenne, ha a politikai feszültségek az oktatás menetére is kihatással lennének, és így az oktatás szabadsága és függetlensége kérdőjeleződne meg újra.

A felsorolt pontok elemzése azt mutatja, hogy az egyes problémák eltérő jellegűek, így a megoldásnak is többlépcsősnek kell lennie. Tartalommal kell megtölteni az autonómia bűvös fogalmát, majd reális módot találni a megvalósításra.

1. Olyan intézményrendszert kell létrehozni, mely több, egymástól részben független intézményből áll. Ezek (törvénnyel biztosított) tárgyalópozícióba kerülnek az állami szervekkel szemben, meghatározó szerepük lesz az ország nemzeti kisebbségi oktatáspolitikájában, s e politika megvalósításának jelentős részét is át tudják vállalni.

2. Meg kell találni azokat a már létező intézményeket, melyek modellként szolgálhatnak, valamint azokat a folyamatokat, kezdeményezéseket, melyekbe az új intézményrendszer megalkotása beilleszthető.

3) A kisebbségi pedagógustársadalomnak olyan belső rendszert kell létrehoznia, amely politikától mentesen képes ellenőrzési és szervezési szerepet betölteni, és egyúttal magas szakmai és erkölcsi tekintélynek örvend.

Melyek azok az intézmények és folyamatok, amelyekre támaszkodhatunk?

1. A szlovákiai tanügy ma két önkormányzati intézményt ismer. Az egyik a felsőoktatási intézmények autonómiája, a másik a tudományos dolgozók törekvése olyan intézményrendszer kiépítésére, melynek több elemét a kisebbségi iskolaügy is használni tudja.

2. Azokban az ágazatokban, ahol komolyan gondolják a központi irányítás leépítését, az állami beavatkozást alapok létrehozásával próbálják csökkenteni (például a Pro Slovakia Kulturális Alap). Az alapok pénzeszközeinek elosztásáról jelentős mértékben az érintettek döntenek.

3. Egyes szakmák dolgozói kamarák létrehozásával jelentős autonómiát biztosítottak maguknak. A kamarák sokkal nagyobb jogkörrel bírnak, mint más társulások, és egyben a szakmai színvonal megtartására is ügyelnek. Ezek a jogok azonban nagyobb felelősséget is jelentenek, így a kamarák belső felépítése szigorúbb szabályokhoz kötött, mint a társulási törvény szerint alakult szervezeteké.

A tanügyi autonómia intézményes feltételei

1. Létre kell hozni a *Nemzetiségi Pedagógusok Kamaráját*, amely képes magára vállalni az oktatás ma még állami irányításának jelentős részét. A kamara „külső” szerepe: egyeztetni és képviselni tagjai közös érdekeit a nemzetiségi oktatáspolitikai területén. „Belső” funkciója: a tagok szakmai fejlődésének elősegítése, az egész nemzeti kisebbségi tanügy színvonalának emelése, az információáramlás biztosítása.

A kamara legfelső szerve a közgyűlés, mely a regionális kamarák küldötteiből áll. A közgyűlés hagyja jóvá a Szlovák Köztársaság oktatáspolitikájával kapcsolatos álláspontot, állást foglal a parlament elé kerülő törvénytervezetekkel kapcsolatban. A közgyűlés választja meg a kamara elnökségét, amely a szlovákiai nemzeti kisebbségi oktatásügy reprezentánsa kül- és belföldön. Feladata az oktatás koncepciójának, stratégiájának előterjesztése. A kamarának döntő beleszólást kell biztosítani a nemzeti kisebbségi oktatás finanszírozási rendszerébe.

Hogy ez megtörténhessék:

2. Létre kell hozni a *Szlovák Köztársaság Nemzeti Kisebbségi Oktatásügyi Alapját* (a továbbiakban: *alap*). Az alap jogi személy, pénzforsásai:

- a) állami dotáció;
- b) bel- és külföldi egyéb juttatások.

Az állam köteles költségvetési hozzájárulással támogatni az alapot. A parlament által jóváhagyandó hozzájárulás nagyságát a *Nemzeti Kisebbségi Oktatásügyi Költségvetési Tanácsa* (NKOKT) terjeszti elő, amely egyben az alap irányítója. Az NKOKT-ban miniszterhelyetttel képviselteti magát az oktatásügyi és pénzügyminisztérium, a kamara pedig választott képviselőkkel, akik mindig szavazati többséggel bírnak. Az NKOKT az iskolatanácsokkal és a helyi önkormányzatokkal együttműködve kidolgozza a nemzetiségi oktatásügy költségvetését.

A költségvetést a kamara közgyűlése hagyja jóvá. Az elosztás az érvényes országos gyakorlat szerint történne.

Elképzelésünk szerint tehát a nemzeti kisebbségi oktatásügyet három különböző intézmény hivatott átvállalni az államtól. Az első a kamara és annak elnöksége, amely koncepcionális, szakmai kérdésekben illetékes. A másik, illetve harmadik az alap és az NKOKT, amely részben a kamara, részben az illetékes tárcák végrehajtó szerve, és mint ilyen, átvállalja az oktatásügy finanszírozását. Mindhárom intézmény a kamara közgyűlésének felelős. Így a nemzeti kisebbségi oktatásügy a legilletékesebbek, a pedagógusok kezébe kerül.

Tudomány

A csehszlovákiai magyaroknak nincsenek tudományos intézményeik. *Kutatóintézeteket, magyar múzeumhálózatot, központi könyvtárat, illetve dokumentációs központot és kutatástámogató ösztöndíjrendszert kell létrehozni.*

Fontosnak tartjuk olyan alapítvány létrehozását, amely biztosítaná a különösen tehetséges magyar fiatalok szakmai továbbfejlődését.

Biztosítani kell kisebbségi közegben is a kutatás szabadságát, ugyanakkor részt kell venni minden olyan állami és más kutatási programban, amelynek eredményei hasznosíthatók a kisebbségek jövőbeni igényeinek megfogalmazásában.

Egyházak

A Magyar Polgári Párt magáénak vallja azt a keresztényi eszmekört, amely az európai fejlődés gerincét alkotta, s végső soron az erkölcs univerzális megfogalmazását és az egyén felszabadulását lehetővé tette.

Fontos kérdés az egyházak vagyoni jogi helyzetének a rendezése és kárpótlása. A Magyar Polgári Párt a zsidó egyház szempontjából az 1938-as, a református egyház esetében az 1945-ös, a katolikus egyház esetében pedig az 1948-as időpontot tekinti mérvadónak.

Művelődés

A Magyar Polgári Párt a művelődést, a széles értelemben vett kulturális fejlődést tekinti a gazdag kisebbség nélkülözhetetlen feltételének. Politikai pártként határozottan felvállalja az egyes régiók szabad fejlődésének meggyorsítását és feltételeinek biztosítását. Ezért támogatja és szorgalmazza művelődési, szakmai, tudományos szerveződések, szervezetek megalakítását és intézmények létrehozását.

A kultúrát, az iskolaügyet, a tudományt, az egyházak kulturális tevékenységét, a közművelődést meg kell szabadítani a központi államhatalom befolyásától. Az államnak ugyanakkor biztosítani kell az önkormányzatokon keresztül a kultúra anyagi feltételeit. A nemzeti kisebbségek és etnikumok művelődése és kulturális fejlődése hátrányos anyagi feltételeinek kiegyenlítését az államnak kell felvállalnia. Ezt leginkább egy igazságos, célirányos állami alapítványi rendszeren keresztül látjuk megvalósíthatónak, hogy a kultúrára szánt pénzek a művelődés szintjének emelését, a kulturális értékek létrejöttét szolgálják, és ne pusztán a kultúrában dolgozók megélhetését biztosítsák. Ezen túl elősegítjük, és hozzájárulunk olyan magánalapítványok létrehozásához, amelyek a kisebbségi művelődést, kultúrát és kutatást támogatják.

Szükség van egy kulturális rendezvényeket, a népművelő munkát szervező és menedzselő, a politikától független, demokratikus felépítésű *kulturális szövetségre*. Támogatni kell a magyar *színházakat* és az *amatőr színjátszást, művészeti társaságok* alakulását. A művészeket támogató pályázati és ösztöndíjrendszert kell létrehozni.

Szükségesnek tartjuk az egyes országos szintű rendezvények megrendezésére *pályázati rendszer* felállítását, ahol a pályázó községek, városok az anyagi fedezeten túl a programtervezetükkel nyerhessék el a programszervezési jogot. Ez a kiírási rendszer feloldaná az országos rendezvények nyomasztó sablonosságát.

A különböző honismereti, kulturális és egyéb táborok sorát bővíteni kell színvonalas vállalkozói táborokkal, amelyeket alapfokon is nemzetközivé kívánatos tenni. A táborok megrendezési joga pályázati kiírás eredménye legyen.

A művelődési központok és egyéb kulturális intézmények közötti együttműködés megteremtése érdekében helyénvalónak tűnik egy információs lánc létrehozása, amely működhetne a napisajtó és a rádió állandó rovataként is.

A múlt sérelmeinek orvoslása

Az elmúlt negyven év rendkívül visszavetette a kisebbségi történelmi kutatásokat. Alig születtek történelmi elemzések a kisebbségben élő magyarság múltjáról. Azok a munkák pedig, amelyek megkísérelték ezt, a jogi és történeti elemzéseken, vázlatmunkákon túl nem foglalkoztak a kisebbség szellemtörténeti fejlődésével, kulturális értékváltozásaival, polgári hagyományaival.

Rendkívül szegényes a politológiai és szociológiai irodalom, mely nélkül aligha lehet megalapozott politikai munkát kifejteni, a politika kontinuitását tudatosítani és az új elemeket értékelni. Ezért szorgalmazzuk a sokoldalú, más-más megközelítésű múlt- és történelmi kutatásokat. Külön hangsúlyt kell fektetni az elmúlt 45 év történéseinek a kutatására (1945, 1948, 1956, 1968, '70-es és '80-as évek), az értelmiség és más társadalmi rétegek benne játszott szerepére. Csak a múlt ismeretében nézhetünk szembe a ma problémáival.

Csehszlovákiában a nemzeti kisebbségeket (elsősorban a magyar, a zsidó, a cigány és a német kisebbséget) olyan jogsérelmek érték, amelyek máig hatóan éreztetik hatásukat, és amelyek máig nem nyertek megfelelő jogorvoslatot. Elsősorban a Szlovák Köztársaság diszkriminatív zsidó- és cigányellenes törvényeiről, valamint a háború utáni köztársasági elnöki dekrétumokról és a belőlük adódó végrehajtó törvényekről és intézkedésekről van szó.

Ezek érvénytelenségét a legrövidebb időn belül és a leghatározottabban ki kell mondani. Törvényt kell alkotni arról, hogy Csehszlovákiában a kollektív bűnösség elvét soha senkivel szemben nem alkalmazzák.

V. rész

A csehszlovákiai magyar kisebbség politikai életének új rendszere

Kisebbségi politikai pártok

A Magyarországgal szomszédos országok magyar kisebbségei közül egyedül a szlovákiai magyarság hozott létre tényleges többpártrendszert a kisebbségi társadalmon belül.

Alapvonásaiban a szlovákiai magyar pártok struktúrája megfelel az országos politikai szintérnek.

A Magyar Polgári Párt károsnak tartja a kisebbségi pártok tömörszerű egyesülésének a gondolatát, nemzetiségi politikai csúciszerv létrehozását és egy hierarchikus szervezet kialakítását. Demokratikus megoldásnak a szuverén politikai erők közti korrekt párbeszédet, a minimális konszenzuson alapuló megegyezést tartja.

Politikai értékek és társadalmi szervezetek

A kisebbségi társadalom több, a múlt rendszerből örökölt központi intézménnyel és szervezettel rendelkezik, és az elmúlt év során újak keletkeztek. Mindezek keresik a helyüket a megváltozott társadalmi és politikai viszonyok között. A Magyar Polgári Párt a társadalmi szervezetekkel kapcsolatban a *pártsemlegesség* híve.

A kisebbségi ügyek új politikai rendszere

A nemzeti kisebbségek politikai életének a modern, szabadelvű demokrácia alapelveivel azonos eszmék alapján kell elrendeződnie. A politika elsődrendű feladata a társadalom szabad, autonóm, belső értékekre épülő fejlődését szolgáló lehetőségek és feltételek biztosítása. Ezért a politika nem korlátozhatja a vállalkozás szabadságát, a kultúra, a művelődés, a művészet, a tudomány, az iskolaügy, a tájékoztatás szabadságát, a törvényességet és a társadalmi élet többi, autonóm területének öntörvényű fejlődését.

Ma adott a lehetőség, hogy a létrejött pártok között egy olyan új *együttműködési modellt* alakítsunk ki, mely rugalmasan és sokrétűen biztosítja a politikai képviselő hatékony rendszerét. A Magyar Polgári Párt tárgyalásokat kezd ez ügyben minden érintett féllel.

Az új együttműködési modell, megítélésünk szerint, a következő alapelveken nyugodhatna:

a) *A magyar nemzeti kisebbség politikai élete plurális, azaz szerkezetét több politikai mozgalom és párt alkotja. A rendszer alapeleme a független szervezetek közötti megegyezés.*

b) *Az alapelvek megvalósításában részt vevő politikai pártok és mozgalmak (a továbbiakban résztvevők) nem törekednek egymás szuverenitásának csökkentésére.*

c) *A résztvevők garantálják a kulturális élet szabadságát:*

— *Kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem sértik meg a független sajtóorgánumok belső autonómiáját.*

— *A résztvevők garantálják az oktatás szabadságát.*

— *A résztvevők garantálják a kulturális és ifjúsági szervezetek, illetve szövetségek, a kulturális és művelődési társaságok, az egyletek, az érdekvédelmi szervezetek és más társadalmi, kulturális szövetségek függetlenségét.*

d) *A résztvevők támogatják a társadalmi lét mindazon további területeinek politika- és ideológiamentességét, melyek természetüknél fogva erre törekszenek.*

e) *A résztvevők megtárgyalják egymás között a kisebbséget érintő minden fontos kérdést.*

f) *A résztvevők a kölcsönös megegyezés alapján a kötelezettségeket és a garanciális tényezőket további pontokkal egészíthetik ki, illetve közös megegyezés alapján a pontokat módosíthatják.*

A társadalmi érdekegyeztetés új rendszere

A kisebbségi társadalmi lét legfontosabb összetevője a kisebbségi mozgalmak és pártok közötti minimális közmegegyezés. A Magyar Polgári Párt céljának tekinti, hogy a kisebbségi lét minél több területét vonja ki a politika és az ideológia befolyása

alól. Továbbra is szorgalmazni fogjuk a konszenzuson alapuló együttműködési hálózatok kialakítását.

a) *A közös cél vagy közös érdek végett összejött szervezetek az egész egyeztető folyamatban megőrzik önállóságukat és részvételük önkéntességét.*

b) *Az érdekegyeztetés egyetlen fázisában sem születhet többségi döntés, tehát egyetlen felet sem lehet leszavazni és nézeteivel, érdekeivel ellenkező cselekedetre kényszeríteni.*

c) *Döntés csakis közmegegyezéses (konszenzusos) alapon születhet, vagyis valamennyi résztvevőnek közös álláspontra kell jutnia.*

Úgy véljük, hogy ezen együttműködési modell alkalmazása elősegítheti a kisebbségen belüli eltérő érdekek megjelenítését, és egyben az alapvető kérdésekben a megegyezés létrejöttének lehetőségét.

1992. ősz

Szabadság és felelősség.

Magyar Polgári Párt, Pozsony, 1992. 67—97.

15.

Nyilatkozat Csehszlovákia megszűnésének körülményeiről

Ismét történelmi sorsforduló részesei vagyunk:

1992. december 31-ével Csehszlovákia megszűnt létezni. Ez az esemény nem egyedülálló, és számunkra nem is váratlan. Az ország rövid, háromnegyed évszázados történelmében ez egyszer már bekövetkezett. Akkor ez nagyrészt külhatalmi befolyás következménye volt. Ezúttal azonban az 1992 júniusában lebonyolított parlamenti választások során demokratikus úton szenvedett vereséget a csehszlovák állam eszméje. A választások politikai eredménye azonban nem teremtette meg az ország megszűnésének jogi alapját, sem annak demokratikus kereteit.

Az államfordulat látszólag ugyan összhangban áll a nemzetek önrendelkezésének elvével. Egy ország megszületéséről vagy megszűnéséről azonban azoknak kell dönteniük — népszavazás útján —, akiket az esemény közvetlenül érint. Ez sem Csehszlovákia létrejöttékor, sem jelenlegi megszűnésekor nem történt meg.

Ismét antidemokratikus folyamat megelői vagyunk. Sorsunkról olyan politikai pártok döntenek, amelyeknek programjában nem szerepelt az ország fölszámolása. S ami szintén lényeges: a magyar választópolgárok több százezres tömege nem ezekre a pártokra szavazott.

- Ezért mind személy szerint, mind pártjaink nevében elítéljük, hogy
- a) Csehszlovákia megszűnéséről és az önálló Szlovákia kialakításáról nem népszavazás dönt;
 - b) az önálló Szlovákia alkotmánya megsérti
 - a magántulajdonosi jogot,
 - a helyi önkormányzatok jogait,
 - a nemzeti kisebbségek jogait, és
 - nem veszi tekintetbe a helsinki folyamatban elfogadott elveket;
 - c) Szlovákia kormánya elutasítja Csehszlovákia megszűnése után az új parlamenti választások kiírását.

Léva, 1992. december 5.

A. Nagy László,
a Magyar Polgári Párt elnöke
Bugár Béla,
a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnöke
Duray Miklós,
az Együttélés Politikai Mozgalom elnöke
Popély Gyula,
a Magyar Néppárt elnöke

Közösségünk szolgálatában. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom öt estendeje.
MKDM, Pozsony, 1995. 97.

16.

A magyar koalíció nyilatkozata a „helsinki elvek” betartásának hiányosságairól a kisebbségeket érintő jogalkotásban Csehszlovákiában, illetve Szlovákiában

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet a II. világháború óta legjelentősebb fóruma az európai és az észak-atlanti térségben élő nemzetek, illetve államok együttműködésének. Ez az első és mindmáig egyetlen nagyméretű kísérlet arra, hogy ideológiáktól és politikai rendszerektől függetlenül közös elvek egyesítsék e nagy térség lakosságát.

A II. világháború után 30 évvel Helsinkiben fogadták el először — ha csak hallgatólagosan is —, hogy a nemzeti, a kisebbségi kérdés nem az egyes államok kizárólagos belügye, hanem a biztonsággerjesztő együttműködés része.

A helsinki elvek torzítása Csehszlovákiában sajnálatos módon épp a kisebbségi kérdés vonatkozásában kezdődött. A Záródokumentum eredeti szövege a kisebbségek jogos igényeit helyezi előtérbe az államok együttműködésében. A cseh és a szlovák nyelvű hivatalos értelmezés szerint ezt azonban mindmáig törvények által korlátozott jogként, tehát belügyi kérdésként kezelik.

A kommunizmus bukásáig nem is reménykedhettünk az eredeti elvek gyakorlati érvényesülésében. Ennek ékes bizonyítéka a Charta 77 tevékenysége. Sajnálattal kell azonban megállapítanunk, hogy a „helsinki elveket” a rendszerváltozás után sem sikerült a kisebbségi jogok terén átültetni a gyakorlatba. Erre számos bizonyítékunk van:

Szlovákiában egy olyan diszkriminatív nyelvtörvényt fogadtak el 1990. október 25-én, amely a szlovák nyelvet teszi egyetlen hivatalos nyelvvé az ország egész területén. Erre a törvényre hivatkozva távolítják el folyamatosan a magyar nyelvű helység-név- és információs táblákat, utasítják el az anyakönyvi hivatalok a magyar keresztnévek bejegyzését stb. A kisebbségek nyelvhasználatában alapvetően csorbulnak a Kopenhágában elfogadott elvek.

A Szövetségi Gyűlés 1991. január 9-én elfogadta az alapvető jogokról és szabadságjogokról szóló alkotmánytörvényt, amely még a korábbiakhoz viszonyítva is jelentősen csökkenteti a nemzeti kisebbségek jogait. Ez a törvény ugyanis nem tiltja tételesen a szervezett asszimilálást, nem biztosítja az anyanyelvi iskolákhoz való jogot, az identitásuk védelmét, a velük kapcsolatos közügyek döntési folyamatában való részvételt stb.

A kárpótlási törvények és a földtörvény felújították a magyar kisebbség 1945—48 közötti vagyoni jogi diszkriminációját. Ezek ugyanis nem vonatkoznak a nevezett időszakban elszenvedett jogséremlerekre. A földtörvény esetében szembeötlő például, hogy a magyarok, akiktől 1945—48 között kobozták el földjüket, valamint egyéb ingatlanait, a most elfogadott törvények értelmében is, egy 1948. november 17-én hozott korlátozó rendeletre hivatkozva, csak 50 hektár földet kaphatnak vissza. A többi állampolgárra ez a korlátozás nem vonatkozik.

Szlovákia alkotmánya tovább fokozza a nemzeti kisebbségek hátrányos megkülönböztetését, mert

- nem biztosítja sem a saját iskolákhoz való jogot, sem az anyanyelvű művelődési folyamat szervezésének jogát. Csupán a műveltségre való jogot adja meg;
- kizárja a hivatalos nyelvhasználatban a kétnyelvűség lehetőségét, mivel az állami hivatalnokoknak előírja, hogy csak az állam nyelvén, tehát szlovák nyelven érintkezhetnek az ügyfelekkel (26. cikkely, 5. bek.);
- nem biztosítja sem a szülőföldhöz, sem az autonómiához való jogot.

Csehszlovákia megszűnésével, 1993. január 1-jén létrejön az önálló Szlovákia. Természetes elvárás, hogy az újonnan keletkezett államok Európában csatlakozzanak a helsinki folyamathoz. Szükségszerűnek tartjuk, hogy ez Szlovákia esetében is megtörténjék, de ugyanakkor a demokrácia és a polgári, valamint a kisebbségek jogbiztonsága szempontjából is fontosnak tartjuk, hogy a csatlakozáskor azok az elvek, ame-

lyeket a korábbiakban már elfogadtak a helsinki folyamatban, részét alkossák az ország jogrendjének, illetve a belépés idejére eltávolítottassanak az alapvető ellentmondások az állam jogrendje és a helsinki folyamat normatívái között.

Ez az elvárás Szlovákiával szemben azért is megalapozott, mert a most keletkező új állam jogi alapidokumentumát — alkotmányát — már az 1993 januárjában bekövetkezendő új helyzetre alkalmazva fogalmazták meg, ez azonban messzemenően eltér a „helsinki elvektől”.

Azzal a kéréssel fordulunk az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletben részt vevő országok képviselőihez, hogy Szlovákia felvétele előtt mérlegeljék ezen elvek érvényesülését az országban. Meggyőződésünk, hogy ezen elvek maradéktalan érvényesülése egyaránt érdeke mind a többségi szlovák nemzetnek, mind a vele együttélő nemzeti kisebbségeknek.

Pozsony, 1992. december 11.

Bugár Béla, az MKDM elnöke
Duray Miklós, az Együttélés elnöke
Popély Gyula, a Magyar Néppárt elnöke

Az Együttélés öt éve. Összeállította Pogány Erzsébet.
Együttélés, Pozsony, 1995. 248—249.

Az elnyomott kisebbségből legyen társnemzet (Magyarok Csehszlovákiában/Szlovákiában 1918—1992) Politikai memorandum

(Részletek)¹

B. MŰLT ÉS JELEN

IV. A kommunizmus bukása után

A kommunizmus bukását követő politikai rendszerváltozás a magyar nemzeti közösség (népcsoport) számára elsősorban a politikai életben hozott pozitív változást. Más területeken inkább visszaesést jelentett.

1. Politikai élet

A szlovákiai magyarság — több mint félévszázados kényszerű szünet után — 1989 novemberét követően szervezte újra politikai életét, hozta létre politikai szervezeteit.

A rendszerváltozást követően négy politikai pártot alapított.

— Az *Együttélés* 1990 februárjában alakult, centrupárt jellegű politikai szervezet, mely főleg a liberális és a konzervatív értékeket vállalja fel. Célkitűzése a demokrácia és a piacgazdaság megteremtése, valamint a magyarság és a többi nemzetiség kollektív jogainak kivívása. A magyarság legnagyobb politikai szervezete. Parlamenti párt. A Liberális Internacionálé (LI) társult tagja, valamint rendes tagja az Európai Népcsoportok Föderalista Uniójának (FUEN).

— A *Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom* 1990 márciusában alakult. Parlamenti párt. Az Európai Kereszténydemokrata Unió (EUCD) társult tagja.

— A *Magyar Néppárt* 1991 decemberében jött létre. A parlamentben nincs képviselője.

— Az 1989 novemberében létrejött Független Magyar Kezdeményezésből alakult 1992 januárjában a *Magyar Polgári Párt*. Kezdetben a szlovákiai kormánykoalíción belül politizált, és a koalíció egyik pártja révén jutott néhány képviselői mandátumhoz. Az 1992-es parlamenti választásokon nem szerzett mandátumot. A Liberális Internacionálé társult tagja.

¹ Kimaradt fejezetek: A. Bevezetés; B. Múlt és jelen I—III.; D. Grafikonok, térképek, ábrák

Az Együttélés és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom az 1990-es parlamenti választásokon kettős koalíciót alkotott, az 1992-es parlamenti választásokon pedig a koalíció harmadik tagja a Magyar Néppárt lett. Képviselői bejutottak mind a prágai Szövetségi Gyűlésbe, mind a pozsonyi Szlovák Nemzeti Tanácsba. Mindkét helyen az ellenzék soraiban politizál. A koalíció az első szabad választásokon, 1990-ben a szlovákiai szavazatok 8,66%-át, majd 1992-ben a 7,42%-át szerezte meg. Mindkét parlamenti választás alkalmával a koalíció azonos számú mandátumot szerzett: a prágai Szövetségi Gyűlésbe 12, a szlovák parlamentbe 14 képviselőt juttatott be.

A Magyar Polgári Párt az 1992-es parlamenti választásokon a szlovákiai szavazatok 2,3%-át szerezte meg. A négy magyar párt a szlovákiai szavazatoknak csaknem a 10%-át birtokolja.

Az 1990-es helyhatósági választásokon a magyar pártok az alábbi eredményeket érték el:

az *Együttélés* 105 polgármesteri és 2416 képviselői helyet, a *Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom* 35 polgármesteri és 1153 képviselői helyet, a *Magyar Polgári Párt* elődje, a Független Magyar Kezdeményezés 27 polgármesteri és 482 képviselői helyet szerzett a községi és városi önkormányzatokban. A magyar politikai szervezetek közül az azóta megtartott pótválasztásokon is az Együttélés bizonyult a legjelentősebb politikai erőnek, 1993 januárjában már 120 polgármestere volt.

2. Újabb jogi diszkrimináció

Az 1989 novemberét követő politikai változások az általános emberi és szabadságjogok terén jelentős eredményt hoztak, a nem szlovák nemzetiségűek jogait illetően viszont több szempontból is visszalépést jelentettek.

A nyelvi jogok csorbítása

Diszkriminatív jellegű a Szlovák Köztársaságban 1990 októberében elfogadott nyelvtörvény, mely a szlovák nyelvet védi a nem szlovákok nyelvével szemben, nem biztosítja egyenrangúságukat, tehát a hivatalos érintkezésben való használatuk jogát sem. Erre a törvényre hivatkozva nem írják be például a magyar neveket sem az anyakönyvbe. A belügyminisztérium semmisnek nyilvánítja a községekben tartott népszavazások eredményét az eredeti magyar helységnevek visszaállításáról, s az időközben felállított két-nyelvű helységnevtáblák helyett szlovák táblákat állít. Az illetékes hivatalok több helyen nem hajlandók esküvői és temetési szertartásokat végezni magyar nyelven.

Az alkotmányos jogok korlátozása

Az emberi jogokról és szabadságjogokról szóló alkotmánylevél, amelyet 1991 januárjában a prágai Szövetségi Gyűlés fogadott el, a korábbiakhoz képest szűkítette „a nemzeti és etnikai kisebbségek” jogait, és hatályon kívül helyezte az 1968-ban elfogadott 144-es sz. „nemzetiségi” alkotmánytörvényt is. Az államot a csehek és a szlovákok nemzetállamaként határozta meg. A magyar parlamenti képviselők által benyújtott módosító javaslatokat, melyek a helsinki folyamat keretében 1990 júliusában Kop-

penhágában aláírt dokumentumból, valamint az Európa Tanács 1990 októberében elfogadott 1134-es ajánlásából indultak ki, a parlament elutasította. A magyar képviselők tiltakozásul a törvényjavaslat megszavazásakor elhagyták az üléstermet.

Vagyonjogi diszkrimináció

A Szövetségi Gyűlésben a vagyonjogi sérelmek orvoslására elfogadott törvények (kárpótlási törvény, földtörvény) csupán azokra a jogsérelmekre vonatkoznak, amelyek 1948. február 25-e, a kommunista hatalomátvétel után keletkeztek. Nem vonatkoznak a magyarok 1945—1948 között elszenvedett jogsérelmeire. Az ő rehabilitációjuk a mai napig várat magára. A földtörvény esetében szembeötlő például, hogy a magyarok, akiktől 1945—48 között vették el a földjüket, a most elfogadott törvényes rendelkezések értelmében is — egy 1948. november 17-én hozott rendeletre hivatkozva — csak 50 hektár földet kaphatnak vissza, míg a többi állampolgárra ez a korlátozás nem vonatkozik.

A másodrendűség alkotmányos megerősítése

Az 1992 júniusi parlamenti választások után került sor a Szlovák Köztársaság szuverenitásáról szóló nyilatkozat kihirdetésére, majd 1992. szeptember 1-jén elfogadták a Szlovák Köztársaság Alkotmányát. Mindkét alapidokumentum a Szlovák Köztársaság 1993. január elsejétől bekövetkezett önállósulását készítette elő. A magyar parlamenti képviselők javaslatait, melyek

- a polgári elvet,
- a kisebbségben élő nemzeti közösségek (népcsoportok) identitáshoz és önkormányzathoz való jogának biztosítását,
- a többségekkel való egyenjogúságát,
- a parlamenti demokrácia garanciáinak megerősítését célozták: elvetették.

A magyar képviselők egyöntetűen elutasították ezt az alkotmányt. A végső szavazás előtt elhagyták a Szlovák Nemzeti Tanács üléstermet.

Az alkotmány Szlovákiát nemzetállamként határozza meg, a nem szlovák nemzetiségű lakosok identitásának megőrzésére, védelmére nem nyújt garanciát, ezért a lakosok másodrendű állampolgár volta hangsúlyosabbá vált.

Az alkotmány ebből a szempontból leginkább sérelmes cikkelyei:

— *a társulási jog terén* — az alkotmány alapján csupán „nemzetiségi szövetségeket” hozhatnak létre. Ez lehetőséget teremt arra, hogy politikai pártjaikat bármikor feloszlathassák;

— *a művelődés terén* — az alkotmány tételesen nem biztosítja számukra az anyanyelvi iskolák létrehozásának és működtetésének jogát, így az alkotmány szerint a létezők is megszüntethetők;

— *a nyelvhasználat terén* — az alkotmány az eddigi hivatalos nyelv fogalma helyett az államnyelv fogalmát vezeti be. Nem nyújt jogi garanciát más nemzeti közösségek nyelvének hivatalos használatára, így ezen közösségek eme jogának további korlátozása várható;

— *bizalmatlanságot sugall a nem szlovákokkal szemben* — az alkotmány leszögezi, hogy a „nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok” jogainak gyakorlása nem ve-

zethet a Szlovák Köztársaság szuverenitásának és területi integritásának veszélyeztetéséhez. Az alkotmány azonban nem tartalmaz garanciát arra vonatkozóan, hogy ezzel a korlátozással a hatalom nem él vissza.

Az *identitáshoz*, a *szülőföldhöz* és az *önkormányzathoz* való jog megtagadása előrevetíti a hatalom asszimilációs szándékát és főként a magyarság további homogenizálására, valamint az *újabb etnikai tisztogatásra* irányuló törekvését.

C. JAVASLAT A JÖVŐBENI EGYÜTTÉLÉSRE

1. Az elmúlt hetvennégy év tanulságainak összegezése

Csehszlovákia fennállása 1918-tól 1992 végéig azt bizonyította, hogy az országban — tekintet nélkül a politikai rendszerre — a kormányzati célok egyike a magyarok számának csökkentése, az identitásuk megőrzéséhez és ápolásához szükséges eszközök felszámolása, gazdasági diszkriminálásuk és jogi megnyomorításuk volt. Amint a külpolitikai helyzet lehetővé tette, igyekeztek megvalósítani az ország magyaroktól való etnikai megtisztítását — a kisebbségbe szorult magyar népcsoport teljes felszámolására törekedtek.

Ebben a háromnegyed évszázadnyi időszakban tehát főként negatív eredmények születtek: megcsonkították a magyarok személyiségét, megrendítették egyéniségüket és önbizalmukat, mind egyénként, mind csoportként társadalmilag lefokozták, és gazdaságilag kifosztották őket, tömeges elkeseredést és félelmet váltottak ki bennük.

Mindez azt igazolja, hogy a magyarok hagyományos egyenjogúsági törekvései, apró küzdelmei, lokális túlélési harcai nem hoztak megoldást, csupán csökkentették a felszámolásukra tett kísérletek hatékonyságát.

A kizárólag kisebbségi jogaik biztosításáért folytatott, kompromisszumokkal teli harc az elmúlt évtizedekben nem vezetett sikerre.

A végső tanulság tehát az, hogy *az eddigi törekvésektől minőségileg eltérő és tartós, kölcsönösségen alapuló megoldást kell találni*. A népcsoportok helyzete nem függhet folyamatosan és esetenként a többségiek jó vagy rossz szándékától. Meg kell teremteni intézményesített *egyenrangúságukat* és annak állandó, megkérdőjelezhetetlen, visszavonhatatlan jogi garanciáit.

2. A megoldás szempontjai

Az új megoldás keresésekor több szempontot kell figyelembe venni:

1. Legyen *csökkenthető* a közép-európai térségben az *új totalitarizmus* és a *destabilizálódás* veszélye. A kisebbségi helyzetben levő népcsoportok kérdésének megoldatlansága fokozhatja azt a feszültséget Közép-Európában, melyet eddig főként a fegyveres erejükben bízó szerb, román és a szlovák szélsőségesen nemzeti politikai erők keltettek. Demokratikus ellensúly nélkül ezek az erők tovább destabilizálhatják ezt a térséget, balkanizálhatják Közép-Európát, és veszélybe sodorhatják az egész

kontinentst. Politikai hatásukban veszélyeztetik az európai integrációs folyamatot, járulékos következményként pedig fenyegetik Nyugat-Európa gazdasági és energetikai biztonságát. Közép-Európa a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok tranzitterülete, és erre vezetnek Nyugat-Európa felé az energiahordozók (gáz, kőolaj) tranzitvezetékei is.

2. A megoldás legyen *példaértékű* hasonló helyzetben lévő *más népcsoportok számára* is, hogy

— *csökkenthető* legyen a volt Szovjetunió területén kialakult etnikai háborúk elterjedésének a veszélye;

— legyen *békésen* megoldható Közép- és Kelet-Közép-Európa politikai átalakulása;

— *elkerülhető* legyen egy Jugoszláviához hasonló konfliktus kialakulása a Kárpát-medence északi részén, illetve megelőzhető legyen egy ehhez hasonló helyzet kialakulása.

3. *Csökkentse* az államot alkotó *többségi nemzet*hez tartozó *állampolgárok félelmét az állam szuverenitásának veszélyeztetettségétől*. Ennek a félelemnek a csökkentése hozzájárulna ahhoz, hogy megszűnjön a többségiek ragaszkodása a nemzetállam eszméjéhez.

4. Épüljön a *teljes állampolgári egyenjogúságra* és a különböző nemzetekhez tartozó *népcsoportok egyenrangúságára*, partneri viszonyára.

5. Irányuljon a nemzeti kisebbségi helyzet felszámolására, alkalmazza progresszíven a helsinki elveket, és segítse elő az *egyenjogú nemzetek Európájának* kialakítását.

Ezekkel a szempontokkal csak olyan megoldás egyeztethető össze, amely *leszámol a csupán számszerű többségen alapuló, mások elnyomására törekvő nemzetállami elképzelésekkel*, és az *azonos identitású, kultúrájú, hagyományú népcsoportok kölcsönösen korlátozott önrendelkezési jogának* elismeréséből indul ki.

Ez azt jelenti, hogy az *eddig hagyományos értelemben vett kisebbség nemcsak mennyiségi, hanem új minőségi kategóriává válik, és az eddig nemzeti kisebbségi helyzetbe kényszerített őslakos népcsoportok elnyernék eredendő — nemzeti közösségi — státusukat*. Ily módon a *többségi nemzettel társnemzeti viszonyba* kerülnének.

3. A társnemzeti viszony megteremtésének alapelvei

A szlovákiai magyarok több szempontból is megfelelnek az államalkotói partnerséget megteremtő társnemzeti viszony kialakításának. Elsősorban azért, mert:

— 1918-ig a magyar nemzet integráns részét alkották, és részesei voltak az államalkotás politikai élményének. Ez a helyzetük csupán akkor változott meg, amikor lakóterületüket az egységes magyar területtől államhatárokkal választották el;

— elnyomott helyzetük és többszöri jogfosztottságuk ellenére megőrizték képességüket az önálló politikai struktúra kialakítására;

— megtartották társadalmi és demográfiai vitalitásukat;

— megőrizték eredeti településszerkezetüket.

A magyarok által lakott területeken sokkal nagyobb a tolerancia mértéke és a parlamenti demokráciába vetett bizalom, mint a tisztán szlovákok által lakottakon. (A po-

zsonyi Komenský Egyetem Szociális-analitikai Intézetének adatai alapján például 1990—91-ben a tisztán szlovákok által lakott területeken a lakosság 56%-a kívánta a magyarok kitelepítését Szlovákiából, míg a magyarokkal együtt lakó szlovákoknak csupán 16%-a vallotta ezt a nézetet. Az Együttélés Politikai Mozgalom támogatói között volt legnagyobb a parlamenti demokrácia híveinek aránya.)

A jogok tartalma szempontjából meghatározónak kell lennie az *identitáshoz*, a *szülőföldhöz* és az *önkormányzathoz* (autonómiához) való jog elismerésének.

A gyakorlati megvalósítás szempontjából meghatározó a nyelvi, illetve a kulturális azonosság, a különböző identitású személyek, illetve csoportok egymáshoz viszonyított aránya, valamint a területiség — azaz az etnikailag behatárolható területek, régiók kialakítása vagy spontán kialakulása.

A jogszabályozásnak meg kell határoznia a *községi, illetve a regionális önkormányzat*, valamint a kulturális autonómiát is magában foglaló *személyi autonómia közötti különbséget*.

Ebben három *arányossági határt* kell megállapítani:

I. *A többségi területet*, ahol a közigazgatásilag behatárolható legkisebb területen, illetve az egy önkormányzathoz tartozó területen vagy az önkormányzatok társulásával kialakult régióban a nemzetiségileg (nyelvileg) azonos lakosság aránya eléri az 50%-ot, túllépi ezt a határt, illetve valamelyik azonos identitású csoport relatív többségben van.

II. *A kisebbségi területet*, ahol az előbbi pontban meghatározott területen legalább az egyik nemzetiségileg (nyelvileg) azonos lakosság aránya 50% alatt van, de nem csökken 10% alá, illetve relatív kisebbségben van.

III. *A szóróványterületet*, ahol legalább az egyik azonos nemzetiségű (nyelvű) lakosság aránya kisebb, mint 10%, vagy legkevesebb 100 fő.

A nemzetiségi (nyelvi) csoportok közötti arányok megállapítására az eddigiektől eltérő módszert kell alkalmazni, mert a nemzetiség vagy anyanyelv nyilvános bevallása befolyásolható. Legobjektívabb módszernek a titkos szavazás tekinthető: a községek lakosai az általános és titkos választás szabályainak értelmében titkosan vallanak be nemzetiségüket és anyanyelvüket egy erre elkészített szavazólapon.

A szlovákiai magyarok esetében még az 1991-es népszámlálás alapján is a többségi magyar községek (közigazgatási területek) viszonylag nagy, kompakt egységet alkotnak (lásd a B. rész III. fejezet 1., 2. bekezdését, valamint az 5. sz. térképet). Ezen önkormányzatok társulásai helyenként már kialakultak, másutt kialakulóban vannak. Az ilyen módon társult községek alkotnák összességükben a magyar, illetve a magyar jellegű régiókat — *etnorégiókat*.

Azokban a községekben, amelyek ugyan egy-egy regionális társuláson belül vannak, de az ott élő valamelyik népcsoport (nemzeti közösség) aránya szerint kisebbségi vagy szóróványterületnek minősülnek, *személyi autonómia* alakulna. Ily módon a szlovák többségű területeken védve lennének a szám szerint kisebbségben élő magyarok, illetve a magyar többségű területeken így nyernének védelmet a szám szerint kisebbségben élő szlovákok. A kisebbségben lévő közösségek autonóm jogait ez a reciprocitás biztosítaná.

A személyi autonómia képviselői szervét a helyhatósági választásokkal egy időben lehetne megválasztani. A helyi önkormányzatokban a kisebbségi lakosság arányá-

nak megfelelő számú képviselői helyet kapnának a személyi autonómia választott szerveinek küldöttei.

Mind a régiók (etnorégiók), mind a személyi autonómiák esetében pontosan meg kell határozni a döntési és a gazdasági illetékességeket.

Alapelvként azt kell leszögezni, hogy:

- a) az etnoregionális szerveződések a helyi önkormányzatok szabad társulásán alapuljanak;
- b) a községeket, illetve a régiókat érintő kérdésekben a helyi, illetve regionális önkormányzat vagy népszavazás illetékes dönteni;
- c) az etnikai (nemzeti, kulturális, iskolaügyi stb.) kérdésekben a többségiek esetében, illetve az etnorégiókban az önkormányzat, a kisebbségiek vagy a szórványok esetében a személyi autonómia választott szerve illetékes dönteni.

A régió területét érintő, de interregionális érdekeket képviselő ügyekben csak regionális népszavazással lehessen dönteni.

Az adórendszerben ki kell alakítani a háromszintű adózást: el kell választani egymástól a helyi, a regionális és a központi adót, és meg kell határozni, hogy a helyben képződött értékek adójából mennyi illeti meg a helyi, illetve a regionális önkormányzatot. A közérdekű ügyek és a kultúra, valamint az iskolaügy költségvetési támogatásában meg kell határozni az egy főre jutó támogatás összegét.

A nyelvhasználat az önkormányzaton, illetve a régión belüli nyelvi (nemzetiségi) arányok szerint legyen meghatározva. A relatív vagy abszolút többség nyelve legyen az első a többi használatos nyelv között a község, illetve a régió területén a hivatalos érintkezésben és a nyilvános használatban. A községen, illetve a régión kívüli különböző szintű állami szervekkel való kapcsolattartásban a hivatalos érintkezés nyelve legyen az illető önkormányzat vagy régió területén első nyelvként használt nyelv. Ugyanakkor az ott használatos más nyelveken is lehessen érintkezni a hivatalokkal, és lehessen használni e nyelveket nyilvános fórumokon. A más-más nyelvet első nyelvként használó önkormányzatok, illetve régiók egymás között használják az országban használatos többségi — azaz szlovák nyelvet.

Szlovákia területén e szerkezet szerint kialakíthatók szlovák, magyar és rutén-ukrán régiók, valamint szlovák, magyar, rutén-ukrán, horvát, német és roma személyi autonómiák.

A fent vázolt elképzelést azonban csakis az európai hagyományoknak megfelelő politikai akarattal, demokratikus hozzáállással és nemzetközi garanciákkal lehet megvalósítani. A nemzetiségi kérdés illetően megoldása hozzájárulna Szlovákia társadalmi egyensúlyának kialakulásához, a térség megbékéléséhez és a jószomszédi kapcsolatok kiépítéséhez, ami minden gazdasági fellendülés alapja.

Pozsony, 1993. január

Az elnyomott kisebbségből legyen társnemzet.

Magyarok Csehszlovákiában/Szlovákiában 1918—1992. Politikai memorandum.

Együttélés Politikai Mozgalom, Pozsony, 1992. 12—18.

Az Együttélés, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, a Magyar Néppárt és a Magyar Polgári Párt memoranduma a Szlovák Köztársaság felvételéről az Európa Tanácsba

A Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság, amely 1991. február 21-től tagja volt az Európa Tanácsnak, 1992. december 31-én megszűnt létezni. A magukat utódállamoknak nyilvánító Cseh Köztársaság és Szlovák Köztársaság nemzeti tanácsaik révén kifejezték óhajukat, hogy az Európa Tanács tagjaivá váljanak.

A legitimitás kérdései

A Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság megszűnésének ténye vitathatatlan, legitimitása viszont megkérdőjelezhető, mert:

1. *A szövetségi állam megszűnéséről nem népszavazás döntött. A népfeljegyzégből származó önrendelkezési jog érvényesítését pártpolitikai döntések helyettesítették.*
2. *A népszavazás hiányát egy, a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság megszűnéséről 1992. november 28-án elfogadott szövetségi alkotmánytörvény pótolta (a Tt. 1992/542. sz. törvénye), amely mindössze két szavazattal kapott többit, mint az elfogadásához szükséges szavazatarány.*
3. *A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 1993. január 19-én hozott döntésével elvetette a Szlovák Köztársaság területén megválasztott szövetségi gyűlésbeli képviselők becsatlakoztatását Szlovákia törvényhozói testületébe. Ezzel megsértette az előző pontban említett törvény 4. cikkelyét, és még kétségesebbé tette a szövetségi állam megszűnésének és az új államok létrejöttének legitimitását.*
4. *A Szlovák Nemzeti Tanács már 1992. szeptember 1-jén, Szlovákia alkotmányának elfogadásával egyoldalú lépést tett a szövetségi állam megszűnése felé. Ezt az alkotmányt tartalmi okokból az ellenzéki Kereszténydemokrata Mozgalom, valamint az Együttélés és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom képviselői nem szavazták meg.*

A Szlovákia alkotmányával szemben felvethető kifogások

5. *Az alkotmány a „Mi, a szlovák nemzet...” bevezető szavaival a nemzetállam szellemét támasztja fel, és a „nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok” állampolgá-*

ri másodrendűségét sugallja. Ezt erősíti az alkotmány néhány további meghatározása is.

6. A kisebbségben élő nemzeti közösségek jogait illetően olyan pontatlan megfogalmazásokat tartalmaz, amelyek e közösségek *jogi viszonyait a parlamenti többség kényének-kedvének szolgálatják ki*. Például előírja, hogy Szlovákiában a szlovák nyelv az egyetlen államnyelv (6. §). Más nyelvek használatát törvénynek kellene szabályoznia. Ugyanakkor kimondja, hogy *az állami szervek és az öngazgatás területi szervei államnyelven kötelesek információkat nyújtani* tevékenységükről. *Ez eleve kizárja, hogy a kisebbségben élő nemzeti közösségek nyelve használható legyen a hivatalos kapcsolatban.*
7. *Nem garantálja tételenen a nem szlovák nyelvű iskolák létezését.* A kisebbségben élő nemzeti közösségek számára „művelődési és kulturális intézmények” létesítését engedélyezi. Ezek fogalmilag nem azonosak a 42. cikkelyben meghatározott iskolai intézményekkel.
8. Az alkotmány 34. cikkelye első bekezdésének értelmében a kisebbségben élő nemzeti közösségek csupán „nemzetiségi társulásokat” hozhatnak létre. Ez a megfogalmazás szűkíti az alkotmány 22. cikkelyének 2. bekezdésében biztosított, a politikai pártok alapítására vonatkozó általános jogot.
9. A „kisebbségek és etnikai csoportok” jogait érintő rendelkezések *restriktívek*, és nem megengedők. Az alkotmány 34. cikkelyének 3. bekezdése megfelelő jogalapot nyújt a jövőben a kisebbségben élő nemzeti közösségekkel szembeni diszkriminatív bánásmódra azáltal, hogy egyedül őket említi a lehetséges dezintegrációs és az államnemzet jogait korlátozó tényezőként.
10. Az alkotmány ugyan elismeri a községi öngazgatást, de a nagyobb *területi önkormányzati egységek létrehozását jelenleg még törvényileg sem garantálja.*
11. Az alkotmány nem biztosítja
 - a) a bíróságok függetlenségét a végrehajtó hatalomtól (145. cikkely) és
 - b) a különböző tulajdonformák egyenjogúságát és egyenrangúságát (20. cikkely 2. bek.).
12. Túlságosan nagy *lehetőséget* biztosít a *demokratikus döntések eredményeinek felülbírálatára és megváltoztatására.* Ezt főleg a köztársasági elnök törvényvisszaadási jogkörével, valamint a népszavazás eredményének a parlament általi annullálhatóságával teremti meg.

A 3., 4. és a 7. pontban felsorolt kifogások kétségessé teszik, hogy Szlovákia hajlandó-e betartani az Európa Tanács Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok védelméről szóló Egyezményének minden előírását.

Jogsértések

Az állami hivatalok és a kormány több intézkedése csökkenti a jogbiztonságot, és diszkriminációs szándékról tanúskodik.

13. *Erőszakkal és tömegesen távolítják el a magyar nyelvű helységnevtáblákat, és cserélik ki csupán szlovák nyelvűekre, noha ezen rendelkezéseknek nincsen semmilyen törvényes alapjuk.*
14. *Akadályozzák a magyar keresztnevek, valamint a más ország területén született személyek keresztnevének anyakönyvezését. Ezáltal megsértik azt az általánosan elfogadott elvet, mely benne foglaltatik a szlovák alkotmány 19. cikkelyének 1. bekezdésében is, miszerint a személy neve sérthetetlen.*
15. Az 1991. évi népszámlálás adatai szerint Szlovákia lakosságának 15, 7%-a nem szlovák anyanyelvű. Az állami költségvetés azonban *diszkriminálja a kisebbségi nemzeti közösségek kultúráját és iskolaügyét.*
 A kulturális költségvetés 2, 6 milliárd koronát irányoz elő az 1993-as évre, de ebből csupán 130 milliót (5%-ot) szán a kisebbségek kulturális intézményeinek támogatására.
 Az iskolaügyi költségvetésben nehéz kimutatni a nem szlovák iskolákra fordított összeget. Az 1991-es adat alapján azonban egyértelmű a hátrányos megkülönböztetés, mert 16 milliárd koronából csak 860 milliót (5, 4%-ot) költöttek a kisebbségben élő nemzeti közösségek iskoláira.
16. A szlovák kormány *megsértette az ország alkotmányát*, mivel nem az abban rögzített hatáskörrel összhangban nevezte ki az alkotmánybírákat.

Recesszív politikai és gazdasági rendszerváltozás

17. A szlovák kormánypolitikusok nyilatkozatai alapján már 1992 őszén sejthető volt, hogy a *privatizáció korábbi üteme* lelassul. A mai helyzet pedig arról tanúskodik, hogy ez a folyamat *szinte teljesen leállt*. Ezzel egy időben a hitel- és az adópolitika *korlátozza a magánvállalkozásokat* is. Ez hatványozottan jelentkezik a mezőgazdaságban, *ami főként a magyar népcsoportot érinti negatívan*. A kormány fékezi a független bankrendszer kialakulását, és több jel utal arra, hogy fokozni szándékszik a fegyvergyártást és -kereskedelmet.
18. A kormányváltás következtében számos vezető államigazgatási hivatalnokot *bocsátottak el, közöttük sok magyart is, mert nem teljesítették a kormányzat törvénysértő, kisebbségellenes és jogkorlátozó rendeleteit*.
19. Az állam gyakran megsérti a sajtószabadságot és a hírközlő szervek függetlenségét. A nagyszombati egyetem megszüntetésére tett kísérleteivel a jelenlegi hivatalos hatalom megkérdőjelezte az akadémiai szabadságot.

Újabb vagyoni jogi diszkriminálás

20. Amikor a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaságot az Európa Tanács fölvette a tagországok sorába (1991. február 21-én), a prágai Szövetségi Gyűlés elfogadta a „bíróságon kívüli rehabilitációról” (kárpótlásról) szóló (a Tt. 1991/87-es sz.) törvényt. E törvény szerint 1948. február 25-től 1990. január 1-jéig a politikai rend-

szer által okozott anyagi és egyéb károk szenvedő alanyai, valamint ezek leszármazottjai kárpótlásban részesülhetnek. A törvény *nem vonatkozik azokra a károsultakra, akik az 1945—48 közötti időszakban nemzeti hovatartozásuk miatt, az 1945-ben kelt 33-as és 108-as elnöki dekrétum alapján veszítették el vagyonukat. Az említett két dekrétum alapján fosztották meg vagyonától az ország valamennyi német és magyar állampolgárát.*

E kárpótlási törvény vonatkozási ideje felújította a második világháború utáni nemzeti diszkrimináció vagyoni jogi következményeit, elsősorban a magyar nemzetiségű állampolgárokra való tekintettel. Ez a törvény érvényes a Szlovák Köztársaság területén.

21. A Szövetségi Gyűlés 1991. május 21-én hagyta jóvá a földről és más mezőgazdasági vagyronról szóló törvényt (a Tt. 1991/229. sz. törvénye).

Ez a törvény ugyanúgy határozza meg a vonatkozási időt, mint a kártérítési törvény. Csupán az a különbség, hogy felújítja a Szlovák Nemzeti Tanács 1948. november 4-én hozott, a Tt. 26-os szám alatt megjelent rendeletét, amely alapján a csehszlovák állampolgárságot visszanyert magyarok 1945-ben elvett földjeit különböző megszorítások mellett vissza lehet szolgáltatni eredeti tulajdonosaiknak (lásd a törvény 6. §, 2. bek.). A földtörvény *olyan értelemben diszkriminálja a magyarokat, hogy míg a többi állampolgárnak 250 hektár összterületben határozza meg a visszaadható földterületet, a magyarok esetében ezt továbbra is, az 1948-ban hozott rendelet értelmében, 50 hektárban határozza meg. Ezt a törvényt az 1992. február 18-án elfogadott törvény módosította (Tt. 1992/93. sz. törvény), mely azonban a magyarokra vonatkozó korlátozást nem távolította el (lásd a törvény 6. §, 2. bek.). Ez a törvény érvényes a Szlovák Köztársaság területén.*

Szükségszerű változtatások Szlovákia jogrendjében

A fenti tényeket nem konfliktuskeltés végett, hanem annak elhárítása érdekében tettük szóvá. Az Európa Tanács mérje fel a helyzetet, és ellenőrizze a fenti tények valós voltát. Fontosnak tartanánk, ha a Szlovák Köztársaság mielőbb eleget tenne az Európa Tanács normarendszerének. Ehhez megítélésünk szerint elengedhetetlen lenne, hogy:

- a) a Szlovák Köztársaság *összhangba hozza alkotmányát* az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1990. október 1-jén kelt 1134-es, valamint az 1993. február 1-jén kelt 1201-es ajánlásával;
- b) az alkotmányban biztosítsa:
 - a különböző tulajdonformák egyenjogúságát és egyenrangúságát;
 - a bírói hatalom függetlenségét a végrehajtó hatalomtól;
- c) *módosítsa azokat a törvényeket és jogi normákat* (a nyelvtörvényt, anyakönyvi törvényt stb.), amelyek nincsenek összhangban ezzel az ajánlással, illetve nincsenek összhangban az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok védelméről szóló Egyezményel;

- d) *hatálytalanítsa* az 1945—48 közötti, a nemzeti hovatartozás alapján diszkrimináló elnöki dekrétumokat és törvényeket, s kárpótlással mérsékelje ezek negatív következményeit. Ebből kifolyólag *változtassa meg* a magyar és német nemzetiségű állampolgárokat hátrányosan érintő kárpótlási törvényt;
- e) *távolítsa el* a földtörvényből a magyarokat hátrányosan érintő kitételeket.
- A Szlovák Köztársaság a felvétellel egy időben kötelezze magát, hogy:
- f) *felülvizsgálja* azokat a szerződéseket, amelyeket a csehszlovák állam a magántulajdonosok rovására más állammal kötött (például a Csehszlovákia és Magyarország között 1947 februárjában megkötött lakosságcsere-egyezmény, amely jelentős anyagi kárt okozott a Szlovákia területén lévő szülőföldjükről Magyarországra áttelepülni kényszerített magyaroknak);
- g) *aláírja*, majd ezt követően ratifikálja a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját, a Kisebbségi és Szórványnyelvek Európai Chartáját és a környezetvédelemről szóló helsinki konvenciót.

Ezt a memorandumot négy magyar politikai párt nevében készítettük, melyek az 1992-es parlamenti választásokon elnyerték a szlovákiai szavazatok 10%-át. Pártjaink a liberális, keresztény és konzervatív eszmerendszer értékeit tartják követendőnek, elutasítva bármiféle erőszakot, gyűlöletet és megkülönböztetést.

Meggyőződésünk, hogy a memorandumunkban kifogásolt jelenségek megszüntetésével és a felsorolt feltételek elfogadásával Szlovákia bekapcsolódása az európai integrációs folyamatba zavartalanná válhatna. Ez hasznos lenne mind Szlovákia összes polgára számára, mind az ország demokratikus fejlődése szempontjából.

Pozsony, 1993. február 4.

A. Nagy László, az MPP elnöke
Bugár Béla, az MKDM elnöke
Duray Miklós, az Együttélés elnöke
Popély Gyula, az MNP elnöke

Közösségünk szolgálatában. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom öt esztendeje.

MKDM, Pozsony, 1995. 98—102.

**A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának törvénye
a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok helyzetéről
és jogairól a Szlovák Köztársaságban
A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom javaslata**

Javaslat

Bratislava — Pozsony, 1993. február

Tartalom:

Preambulum

I. Alapvető rendelkezések

II. A kisebbségek jogai

III. A kisebbségek önkormányzata

Első fejezet: Általános rendelkezések

Második fejezet: Oktatásügyi önkormányzat

Harmadik fejezet: Kulturális önkormányzat

Negyedik fejezet: Területi (regionális) önkormányzat

IV. A kisebbségek gazdasági támogatása, a kisebbségek önkormányzati szervei-
nek gazdálkodása, a kisebbségek önkormányzati szerveinek vagyona

V. Záró rendelkezések

Preambulum

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa, a Szlovák Köztársaságban élő nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok jogi helyzetéről szóló alkotmánytörvénnyel összhangban, attól az igyekezettől vezérelve, hogy a Szlovák Köztársaság minden állampolgára számára valódi otthon biztosítson, az Európa Tanács, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, az Európai Közösségek és az ENSZ többéves igyekezetének szellemében az alábbi törvényt hozta meg:

I. ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK

1. cikkely

1. A Szlovák Köztársaságban élő nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok (a továbbiakban kisebbségek) a nép hatalmának részesei, államalkotó tényezők.
2. A nemzeti és etnikai önazonosságához való jog alapvető emberi jog, amely mind az egyéneket, mind azok csoportjait megilleti.

2. cikkely

1. Minden állampolgár szabadon tartozhat bármely kisebbséghez.

2. Minden befolyástól mentes akaratnyilvánítása.

3. cikkely

1. A Szlovák Köztársaságban a kisebbségek jogait az alkotmány és a törvények szavatolják.

2. A Szlovák Köztársaságban a kisebbségek alkotmányos joga, hogy érdekeik kifejezése, biztosítása és védelme érdekében, valamint saját önkormányzatuk érdekében egyesületeket, pártokat, valamint helyi, regionális és országos önkormányzati szerveket hozzanak létre.

4. cikkely

A közigazgatási egységek kijelölésénél és a választóköri körzetek meghatározásánál, a településfejlesztési, gazdasági és környezetvédelmi tervek kidolgozásánál a Szlovák Köztársaság kötelezi magát, hogy kellőképpen figyelembe veszi a kisebbségek által lakott területek kapcsolatait, gazdasági érdekeit és hagyományait.

II. A KISEBBSÉGEK JOGAI

5. cikkely

Anyanyelvét mindenki szabadon használhatja a magán- és közélet minden területén, hivatalos érintkezésben, valamint a hivatalos eljárásokban.

6. cikkely

A kisebbségek joga:

- a) a saját nyelven való művelődés;
- b) a kisebbségek életét érintő ügyek intézésében való hatékony részvétel;
- c) az önkormányzatok alakítása;
- d) nevük és vezetéknevük anyanyelvük szabályai szerinti használata;
- e) anyanyelvük, történelmük és hagyományaik megismerése;
- f) a saját kisebbségi állapottal összefüggő személyi adatok védelme;
- h) az államhatár által elválasztott azonos kultúrájú lakosokkal, valamint a más országokban élő, más kisebbségekkel való szabad kapcsolattartás;
- i) a helyi és regionális közigazgatási testületekben való arányos képviselés;
- j) állami támogatás, ajándékok, valamint más támogatás elfogadása;
- k) nemzetközi szerződések kötése a nemzetközi jog, a Szlovák Köztársaság Alkotmánya és törvényei által biztosított keretben;
- l) saját nemzeti szimbólumok használata és a nemzeti ünnepek megünneplése;
- m) érdekeiknek a tömegtájékoztatási eszközök segítségével való érvényesítése;
- n) saját történelmi és kulturális emlékhelyeik ápolása és megőrzése;
- o) jog arra, hogy érdekeik védelmében nemzetközi szervezetekhez forduljanak;
- p) jog a nemzetközi, nem kormányzati szervezetek tevékenységében való részvételre.

7. cikkely

A kisebbségeknek joguk van saját parlamenti képviselőre a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsában. A részleteket a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsáról szóló választási törvény szabályozza.

8. cikkely

A kisebbségek részt vesznek a bíróságok tevékenységében. A részleteket törvény határozza meg.

9. cikkely

1. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsában a képviselők szabadon használhatják anyanyelvüket.
2. A helyi önkormányzatok képviselő-testületeiben a képviselőnek joga van saját anyanyelve használatára.
3. Az anyanyelv használatával és eme törvény alkalmazásával kapcsolatos kiadásokat az állam fedezi.

10. cikkely

1. A Szlovák Köztársaság támogatni fogja a kölcsönös tisztelet, együttműködés és szolidaritás kialakításának légkörét minden, a területén élő személy között, tekintet nélkül annak nemzetiségi vagy etnikai származására csakúgy, mint vallására, és támogatni fogja az előforduló problémák megoldását a jogállam elvein alapuló párbeszéd útján. A faji vagy más gyűlölet mindennemű megnyilvánulása tiltott és büntetendő.
2. Az oktatási intézményekben a Szlovák Köztársaság biztosítja a toleranciára, illetve a többségi nemzet és a kisebbségek tagjai közötti kölcsönös tiszteletre való nevelést. A történelem és a kultúra oktatásánál minden iskolában tekintetbe veszik a kisebbségek történelmét és kultúráját is.

III. A KISEBBSÉGEK ÖNKORMÁNYZATA

Első fejezet

Általános rendelkezések

11. cikkely

1. A kisebbségek önkormányzatának szervei képviseleti és végrehajtó szervek.
2. A képviseleti testületeket választások által hozzák létre, és a kisebbségek jogállásáról szóló alkotmánytörvény, valamint e törvény szerinti jogkörökkel bírnak. Mandátumuk 4 évre szól.
3. Az önkormányzatok végrehajtó szervei e törvény értelmében, valamint a Szlovák Köztársaság további törvényeinek értelmében jönnek létre. Jogkörüket e törvény és az SZK Nemzeti Tanácsának vonatkozó törvényei határozzák meg. A tisztségek betöltésére, valamint az ezek alól való felmentésre az önkormányzatok illetékes képviseleti szervei tesznek kötelező javaslatot. A kinevezés az államigazgatásban érvényes szokások alapján történik.

12. cikkely

A kisebbségek önkormányzatának szervei legitim módon képviselik a kisebbségek érdekeit, és jogosultak arra, hogy hatékonyan részt vegyenek a kisebbségek életét és érdekeit érintő ügyek intézésében.

13. cikkely

A kisebbségek önkormányzatának képviseleti szervei jogi személyiséggel rendelkező testületek, amelyek megfelelő jogkörökkel rendelkeznek; alapszabályukban rögzítik tevékenységük módját, belső szerkezetüket, kölesönös jogkörüket, valamint jellegüket, elsősorban azt, hogy mely kisebbség képviseletét tartják feladatuknak. Az önkormányzatok képviseleti szervei saját ülésrendet és más dokumentumokat fogadnak el.

14. cikkely

1. A kisebbségek önkormányzata lehet országos, regionális és helyi.
2. Az önkormányzatok országos szerveinek hatásköre kiterjed a Szlovák Köztársaság egész területére. A kisebbség országos képviseleti szervének megalakítása úgy történik, hogy a kisebbségekhez tartozó állampolgárok minimum 3%-a bejelentí eme jog gyakorlásának igényét a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának. Minden kisebbség csak egy országos képviseleti szervet hozhat létre. A kisebbség országos önkormányzati szervének megalakítására tett javaslatok körüli esetleges viták során a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa dönt. Az országos végrehajtó szerv minden kisebbség közös szerve.
3. A kisebbségek önkormányzatának regionális szerveit a Szlovák Köztársaság területi egységei vagy régióinak szintjén e törvény 26. cikkelye alapján hozzák létre.
4. A helyi kisebbségi önkormányzatok területi hatásköre általában megegyezik a község, város, vagy azok része közigazgatási felosztásával, de tekintettel a valamely kisebbség által lakott terület elhelyezkedésére, kialakítható több közigazgatási egység (a község, a városok különböző részei stb.) területén is.

15. cikkely

1. Minden kisebbség önkormányzatának országos képviseleti szerve a Szlovák Köztársaságban, e törvény 14. cikkelye 2. bekezdésének értelmében, az adott kisebbség Országos Tanácsa.
2. Az adott kisebbség Országos Tanácsának szervei: a kisebbség Országos Tanácsának Testülete, a kisebbség Országos Tanácsának Vezetősége és a kisebbség Országos Tanácsának elnöke. Ezek jogkörét minden Országos Tanács alapszabálya határozza meg.
3. A kisebbségek országos tanácsai általános, egyenlő, közvetlen és titkos választások alapján jönnek létre. Ezeket a választásokat időpontilag össze lehet kapcsolni a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsába való választásokkal.
4. A kisebbségek Országos Tanácsának tagjává a Szlovák Köztársaság olyan polgárát lehet választani, aki választójoggal rendelkezik, 18. életévét betöltötte, és a Szlovák Köztársaság területén állandó lakhelye van. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsába való jelölés nem akadály a kisebbségek Országos Tanácsába való jelölésnek.
5. A jelölésre a javaslatokat politikai pártok, kulturális és társadalmi szervezetek vagy meghatározott számú választópolgár (lásd e cikkely 5. bekezdését) a Szlovák Köztársaság Központi Választási Bizottságának nyújthatják be, legkésőbb 60 nappal a választások előtt. A Szlovák Köztársaság területe e választások szempontjából egy választóközretet alkot.

6. E cikkely 5. bekezdése értelmében a meghatározott szám alatt értendő: a magyar nemzeti kisebbség esetében 3000 választópolgár, a cseh, ruszin, ukrán és roma kisebbség esetében 1000 választópolgár, a többi kisebbség esetében 400 választópolgár.
7. A kisebbségek Országos Tanácsába a Szlovák Köztársaság minden olyan polgárának joga van választani, aki betöltötte 18. életévét, a választások során igényli e jog gyakorlását, és egyértelműen igazolja a választási bizottság előtt az adott kisebbséghez való tartozását.
8. Az adott kisebbség Országos Tanácsának képviselőjévé azok a jelöltek válnak, akik az országos listán a legtöbb szavazatot kapták. A többi jelölt pótképviselővé válik.
A magyar nemzeti kisebbség országos képviseleti szerve 25 képviselőből, a többi kisebbség országos képviseleti szervei 15 képviselőből állnak.
9. Minden kisebbség Országos Tanácsa saját tanácsadó szerveket hozhat létre.

16. cikkely

A magyar, ruszin, ukrán és cseh kisebbség Országos Tanácsa önállóan dönt, főleg:

- a) saját alapszabályának jóváhagyásáról;
- b) saját szerveinek választásáról és azok belső jogkörének meghatározásáról;
- c) a kisebbség érdekeinek képviseletéről és védelméről;
- d) a kulturális és oktatásügyi önkormányzat megvalósításáról, az ehhez szükséges tevékenységekről, az intézkedések és ajánlások elfogadásáról, szabályok alkotásáról, intézmények, gazdasági szervezetek létrehozásáról és működtetéséről és a velük kapcsolatos főbb perszónális kérdésekről;
- e) a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának és a Szlovák Köztársaság kormányának tanácsadó szerveként működik;
- f) regionális jellegű ajánlásokat és rendeleteket fogad el a helyi önkormányzatok számára e törvény 26. cikkelye értelmében, esetleg, ha szükséges, összehangolja a regionális önkormányzati szervek döntéseit, dönt a kisebbség által lakott területeken (5% felett) a kisebbség nyelve használatának elveiről;
- g) meghatározza a kisebbségi önkormányzati szervek törzsvagyonának körét;
- h) meghatározza a kisebbségi önkormányzat szimbólumait, valamint ünnepeit, kiüntetéseit, ezek odaítélésének feltételeit és szabályait;
- i) dönt a jogi szabályoknak megfelelően rendelkezésre álló rádió- és tévéfrekvenciák felhasználásának módjáról és elveiről;
- j) dönt a közszolgálati kisebbségi és regionális tévé- és rádióadás felhasználásának elveiről és az ezzel összefüggő főbb perszónális kérdésekről;
- k) illetékes minden más kérdésben, amelyet a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának Alkotmánya vagy más jogi szabály a hatáskörébe utal.

17. cikkely

A többi kisebbség országos tanácsainak döntéshozatali jogköre az e törvény 16. cikkelyében foglaltakkal azonos, kivéve a d) és f) bekezdést.

18. cikkely

A kisebbségek Országos Tanácsának döntéseit és rendeleteit szlovák nyelven és az illető kisebbség nyelvén hirdetik ki, sorszámmal és az illetékes Országos Tanács nevének feltüntetésével. Vitás értelmezés esetén a szlovák szöveg a mérvadó.

19. cikkely

Az Országos Tanács tagja és megbízott képviselője tiszttségének betöltése során hivatalos személynek minősül, és ennek megfelelő védelem illeti meg.

20. cikkely

1. A kisebbségek országos tanácsai jogosultak arra, hogy tagokat küldjenek azokba a kuratóriumokba, amelyek az állami közszolgálati tömegtájékoztatási eszközök (rádió, tévé) kisebbségi adásait felügyelik.
2. A kisebbségek önkormányzatának országos tanácsai jogosultak arra, hogy véleményt nyilvánítsanak a kisebbségek életét és érdekeit érintő törvények és más jogi előírások javaslatait illetően. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa és a Szlovák Köztársaság kormánya köteles tekintetbe venni az országos tanácsok álláspontját.

21. cikkely

1. A kisebbségek Országos Tanácsa a kisebbségeket érintő kérdésekben kötelező állásfoglalást kérhet ki az illetékes állami szervektől, ezeknek javaslatot tehet, és intézkedéseket követelhet tőlük. Az e téren mutatkozó ellentétek esetében az országos tanácsok jogosultak a Szlovák Köztársaság kormányához vagy a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsához fordulni.
2. Az államigazgatási szervek döntései ellen minden kisebbség Országos Tanácsa a Szlovák Köztársaság illetékes bíróságához fordulhat.

22. cikkely

1. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának elnöke az országos tanácsok elnökeiből saját tanácsadó szervezet hoz létre.
2. A kisebbségek önkormányzata köztársasági szerveinek kialakítása nem befolyásolja a kisebbségekhez tartozó polgárok egyéb politikai jogait.

23. cikkely

1. Minden kisebbség Országos Tanácsa saját házszabálya szerint működik. Minden szerv házszabályát, alapszabályát, valamint döntéseit az alkotmányosság és törvényesség betartásának szempontjából megvizsgálhatják az SZK illetékes bíróságai.
2. Az egyes kisebbségek országos tanácsai közös koordinációs szervezet hozhatnak létre.
3. A kisebbségi önkormányzatok országos szerveiben végzett munkát az állam megfelelőképpen jutalmazza.

24. cikkely

A kisebbségi önkormányzatok végrehajtásának, valamint az állami kisebbségi politika érvényesítésének központi szerve a Nemzeti Kisebbségek és Etnikai Csoportok Ügyeinek Minisztériuma (a továbbiakban minisztérium).

25. cikkely

1. A minisztérium biztosítja a kisebbségek országos tanácsai döntéseinek végrehajtását és az állami kisebbségi politika megvalósítását.
2. A minisztériumban minden kisebbség ügyeit külön részleg irányítja, amelynek tagjai az adott kisebbségből kerülnek ki, az illető kisebbség Országos Tanácsának javaslata alapján.

3. Az országos tanácsok döntései saját hatáskörben kötelezőek a minisztérium számára. Az országos tanácsok közötti esetleges ellentétek eldöntésének ügyében, a konszenzus elérése érdekében a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa dönt.
4. A minisztérium élén az SZK kormányának minisztere áll, akit a szakemberek sorából az egyes kisebbségek országos tanácsainak koordinációs szervének javaslatára neveznek ki.

26. cikkely

1. Az önkormányzatok regionális szerveit a régiók vagy a Szlovák Köztársaság nagyobb területi egységeinek szintjén alakítják ki, az adott kisebbség Országos Tanácsának javaslatára.
2. Az önkormányzat regionális szervei képviseleti és végrehajtó szervek.
3. A kisebbségi önkormányzat regionális képviseleti szerve a kisebbségek önkormányzatának Regionális Tanácsa. A helyi kisebbségi önkormányzatok tagjaiból hozzák létre, az adott kisebbség Országos Tanácsának irányelvei szerint.
4. A regionális kisebbségi önkormányzat végrehajtó szervei megfelelő hatáskörrel vannak felruházva a kisebbségek önkormányzata regionális tanácsai határozatainak végrehajtására, e törvény 28. cikkelye értelmében. Ezek személyi összetételére kötelező javaslatokat a kisebbségek önkormányzatának regionális tanácsai tesznek.

27. cikkely

1. A kisebbségek önkormányzata Regionális Tanácsának szervei a testület, az elnök és az alelnök.
2. A kisebbségi önkormányzat Regionális Tanácsa saját alapszabályt, valamint saját ülésrendet fogad el.
3. Minden kisebbség ugyanabban a régióban, illetve területi egységben csak egy Regionális Tanácsot alkothat.

28. cikkely

A kisebbségek önkormányzatának regionális tanácsai jogosultak arra, hogy önállóan döntsenek a kultúra és az oktatásügy területén, főleg:

- a) a kisebbségek érdekeinek képviselésében regionális szinten, ahol jogosultak ezen érdekek képviselésére;
- b) az e törvény 38. cikkelyének 2. bekezdése a), b) és e) betűje szerinti ügyekben javaslatokat tesznek az adott kisebbség Országos Tanácsának;
- c) irányítják és ellenőrzik a kisebbségi önkormányzat végrehajtó regionális szervének tevékenységét;
- d) szakmai szempontból biztosítják az együttműködést a régióban e törvény 38. cikkelyének 2. bekezdése f) betűje értelmében;
- e) javaslatokat tesznek az adott kisebbség országos tanácsainak e törvény 40. cikkelyének 3. bekezdése b), c), e), f) betűje értelmében, regionális szinten;
- f) gondoskodnak a kisebbségek történelmi és kulturális emlékhelyeiről a régióban.

29. cikkely

1. A helyi kisebbségi önkormányzatok működtetése céljából e törvény 14. cikkelye 4. bekezdésének értelmében kisebbségi önkormányzatok helyi tanácsai hozandók létre.

2. A helyi kisebbségi önkormányzatok megalakítására a község legalább 30 lakosa tehet javaslatot, akik az illető kisebbséghez tartoznak.
3. A kisebbségi önkormányzatok helyi tanácsai általános, közvetlen és titkos választások alapján jönnek létre. Ezeket a választásokat — időpontilag — egybe lehet vonni a helyi önkormányzati választásokkal. A kisebbségi önkormányzatok helyi tanácsainak 5—15 képviselője van.
4. A kisebbségi önkormányzatok helyi tanácsainak megválasztására e törvény 15. cikkelye 4.) és 7.) bekezdései arányosan vonatkoznak.
5. A kisebbségi önkormányzatok Helyi Tanácsának jelöltjeire javaslatokat a politikai, társadalmi vagy kulturális szervezetek alapszervezetein kívül a község legalább 20 lakosa is tehet, akik az illető kisebbséghez tartoznak.

30. cikkely

1. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsának szervei a testület, az elnök és az alelnök.
2. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsának elnöke a helyi önkormányzat teljes jogú tagja lesz, a helyi önkormányzat képviselőjének minden jogkörével és kötelességével.

31. cikkely

A kisebbségi önkormányzat helyi tanácsai saját alapszabályt, valamint saját ülésrendet fogadnak el. A községben minden kisebbség saját helyi kisebbségi önkormányzati tanácsot alakíthat, azonban minden kisebbség csak egyet. A 30. cikkely 2. bekezdése azonban minden kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsának elnökére vonatkozik.

32. cikkely

A kisebbségi önkormányzat helyi tanácsai önállóan döntenek a saját kultúra és oktatásügy területén, és főleg:

- a) helyi szinten képviselik a kisebbség érdekeit;
- b) további döntés hozatalára javaslatot tesznek a kisebbségek önkormányzata Regionális Tanácsának, a 38. cikkely 2. bekezdése a), b), d) betűi értelmében, az alapiskolák szintjén, a község területén;
- c) javaslatot tesznek a kisebbségek önkormányzata Regionális Tanácsának további döntéshozatalra, illetve a község önkormányzatának a helyi jellegű kulturális intézmények vezető tisztségviselői helyeinek betöltésére;
- d) védelmezik és ápolják a kisebbségek helyi kulturális és történelmi emlékhelyeit.

33. cikkely

1. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsa az államigazgatás összes olyan szervéhez fordulhat, amely hatáskörrel rendelkezik a kisebbség életét érintő bármilyen kérdésben, és:
 - a) tájékoztatást, adatokat kérhet szakmai kérdésben és értelmezési kérdésben;
 - b) javaslatot tehet, intézkedés elfogadását kezdeményezheti;
 - c) vétőjoga van a kisebbségi iskolaügy és kultúra kérdéseiben a helyi önkormányzat irányában;
 - d) az államigazgatási szerv, illetve önkormányzat által irányított intézmény tevékenységével kapcsolatban észrevételeket tehet, rendeleteket vagy azok megváltoztatását kezdeményezheti;

e) véleményezheti a helyi önkormányzat rendelkezéseinek, illetve döntéseinek javaslatát, mindenekelőtt azokat, amelyek a kisebbségek életét érintik. Ezekben az esetekben vétőjoga lehet.

2. Területfejlesztési, illetve községfejlesztési tervek kidolgozása esetén, amelyek érintik a kisebbségek történelmi és építészeti emlékeinek megőrzését, szükséges a kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsának beleegyezése.

34. cikkely

1. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsa oktatási, kulturális, sport- vagy más intézményeket üzemeltethet, az illetékes szervekkel való megegyezés alapján. Ilyen esetekben a kisebbségi önkormányzat átveszi az intézmény egész vagyonát (ingót és ingatlant), valamint az intézmény költségvetését is.
2. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsa jogosult saját intézmények, vállalatok és gazdasági szervezetek létrehozatalára.

35. cikkely

1. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsa saját tevékenysége biztosítása érdekében:
 - a) meghatározza saját költségvetését és a rendelkezésére álló források felhasználásának tervét;
 - b) elkészíti zárszámadását és vagyona leltárát;
 - c) meghatározza a kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsának alapvető tulajdonát és a vele való gazdálkodás szabályait.
2. A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsa jogosult az állami pályázatokon való részvételre, és állami támogatást kérhet.
3. A kisebbségek önkormányzatának helyi tanácsai egymás között együttműködési egyezményt köthetnek, hasonló egyezményeket köthetnek más kulturális vagy társadalmi szervezetekkel.

36. cikkely

A kisebbségi önkormányzat Helyi Tanácsa a helyi és területi önkormányzat döntései és rendeletei ellen — amennyiben ezek sértik jogait vagy jogos érdekeit — jogorvoslást kérhet, a közigazgatási eljárás általánosan érvényes szabályai alapján. Az államigazgatás jogerős döntését a bíróság előtt a jogi előírásokkal összhangban lehet megtámadni. Az ilyen javaslatnak halasztó hatálya van, amennyiben a megtámadott döntés a 33. cikkely 1. bekezdésének c) pontjában foglaltakat érinti.

37. cikkely

1. A helyi és területi önkormányzatok nem dönthetnek olyan kérdésekben, amelyek a kisebbségi önkormányzat hatáskörébe tartoznak.

2. Az állami szervek a hozzájuk érkező, de a kisebbségi önkormányzatok hatáskörébe tartozó kérvények, panaszok, beadványok stb. esetében kötelesek megállapítani, hogy nem illetékesek, és az ügyet az illetékes kisebbségi önkormányzathoz utalják át.

3. A kisebbségi önkormányzatok közötti viták eldöntése a bíróság hatáskörébe tartozik.

4. A kisebbségi önkormányzatok Helyi Tanácsának hatáskörét indokolt esetben a helyi önkormányzatok vehetik át. Ehhez azonban meg kell alakulnia a kisebbségi

önkormányzat Helyi Tanácsának, majd 3/5-ös többséggel át kell adnia hatáskörét a helyi önkormányzatnak, amely aktusról hiteles jegyzőkönyv készül. Minden választási időszakban így kell eljárni.

Második fejezet Oktatásügyi önkormányzat

38. cikkely

1. A nemzeti kisebbségek oktatásügyi önkormányzatának legfelső döntési szerve az adott nemzeti kisebbség Országos Tanácsa.
2. Az önkormányzat Országos Tanácsának főleg a következő kérdésekben van döntési jogköre:
 - a) az adott kisebbség anyanyelvén oktató alap- és középiskolák jogállása, alapítása és megszüntetése, a magániskolákat kivéve;
 - b) javaslat beterjesztése az iskolaigazgatók kinevezésére e cikkely 2. bekezdésének a) pontja alapján, amely az önkormányzat illetékes végrehajtó szerve számára kötelező erejű;
 - c) beleegyezését adja a kisebbség anyanyelvén oktató főiskolák vagy tanszékek rektorainak, dékánjainak vagy dékánhelyetteseinek kinevezéséhez;
 - d) a közös iskolák osztályai szétválasztásának, összevonásának vagy elkülönítésének ügyében;
 - e) az állami támogatás elosztása ügyében az iskolák között;
 - f) szakmai szemszögből biztosítja az együttműködést az illetékes államigazgatási szervekkel, valamint a kisebbségek pedagógusainak társadalmi-szakmai szervezeteivel;
 - g) együttműködve az illetékes államigazgatási szervekkel, meghatározza a kisebbségi oktatás tananyagát az érvényes jogi szabályok keretében az óvodákban, alap- és középiskolákban, meghatározza a kisebbségi iskolák oktatásának ellenőrzésére szolgáló szakfelügyelet szervezési és működési rendjét, valamint alapelveit.
3. Országos szinten az önkormányzat legfelső végrehajtó szerve a Nemzeti Kisebbségek és Etnikai Csoportok Ügyeinek Minisztériuma.

39. cikkely

A szakmai ügyek biztosítására a Szlovák Köztársaság Oktatás- és Tudományügyi Minisztériumában önálló osztály létesül. Az osztály személyi összetételénél kötelező érvénnyel kell figyelembe venni az illetékes országos tanácsok javaslatait. Az osztály szorosan együttműködik a Nemzeti Kisebbségek és Etnikai Csoportok Ügyeinek Minisztériumával.

Harmadik fejezet

Kulturális önkormányzat

40. cikkely

1. A kisebbségek kulturális önkormányzatának legfelső döntési szerve az adott kisebbség Országos Tanácsa.
2. A kisebbségek kulturális önkormányzata alá tartoznak:
 - a) a kisebbségek kulturális szervezetei;
 - b) kisebbségi kiadók (a magánkiadókon kívül);
 - c) színházak és más kulturális intézmények (a magánintézményeken kívül);
 - d) múzeumok, múzeumok önálló osztályai;
 - e) a kisebbségek kulturális tudományos intézményei.

Az intézmények pontos jegyzékét minden Országos Tanács a saját alapszabályzatában rögzíti.
3. A kulturális önkormányzat területén az Országos Tanácsnak a következő kérdésekben van döntési jogköre:
 - a) intézmények megalakítása, illetve megszüntetése e cikkely 2. bekezdése alapján;
 - b) javaslatok előterjesztése a Nemzeti Kisebbségek és Etnikai Csoportok Ügyeinek Minisztériuma számára az e cikkely 2. bekezdése szerinti intézmények igazgatóinak kinevezésére;
 - c) az állami támogatások szétosztása ügyében az e cikkely 2. bekezdése szerinti intézmények között;
 - d) az e cikkely 2. bekezdése szerinti intézmények működési szabályainak és alapszabályának jóváhagyása;
 - e) saját költségvetésének meghatározása, az önkormányzatok szervei számára rendelkezésre álló források felhasználása, zárszámadás készítése, és saját vagyona leltározása;
 - f) az önkormányzat szervei alapvagyonának meghatározása, a gazdálkodás szabályai és ezek ellenőrzése.
4. Országos szinten az önkormányzat legfelső végrehajtó szerve a Nemzeti Kisebbségek és Etnikai Csoportok Ügyeinek Minisztériuma.

Negyedik fejezet

Területi (regionális) önkormányzat

41. cikkely

1. A területi önkormányzat alapja a község, amely saját vagyonnal és költségvetéssel rendelkezik, az SZNT 369/1990. számú, a községi elrendezésről szóló törvénye alapján.
2. A község a Szlovák Köztársaság önálló területi és közigazgatási egysége, amely magába foglalja a község területén állandó lakhellyel rendelkező személyeket.

42. cikkely

1. A község jogi személy, amely a törvény által meghatározott feltételek mellett önállóan gazdálkodik saját vagyonával és saját pénzeszközeivel.
2. A község saját szükségleteit mindenekelőtt saját bevételeiből, valamint az állami támogatásból fedezi. A törvény meghatározza, hogy mely adók és illetékek képezik a község bevételeit. A község bevételeiből csakúgy, mint az állami támogatásból, a helyi kisebbségi önkormányzatok arányosan részesülnek.

43. cikkely

1. A területi önkormányzat ügyeiben a község önállóan dönt. Kötelességeket és korlátozásokat csak törvény állapíthat meg számára. A területi önkormányzat a község polgárainak közgyűlésein, helyi népszavazással vagy a község szervei által valószínűleg.
2. A területi önkormányzat ügyeiben a község általánosan kötelező rendeleteket adhat ki.

44. cikkely

1. A község szervei:
 - a) a községi képviselő;
 - b) a község polgármestere.
2. A községi képviselőt a község képviselői alkotják. A községi képviselők választása általános, egyenlő és közvetlen titkos választással történik. Azokban a községekben, ahol nemzetiségi összetétel szempontjából vegyes a lakosság, tekintetbe veszik a község nemzetiségi összetételét is. A részleteket a helyi önkormányzatba való választásokról szóló törvény határozza meg.
3. A község polgármesterét a község lakosai általános, egyenlő és közvetlen választási jog alapján titkos szavazással választják meg. A község polgármestere végzi a község igazgatását és képviseli a községet kifelé.

45. cikkely

1. A községre törvény alapján átruházható a helyi államigazgatás meghatározott feladatainak elvégzése.
2. Az államigazgatási feladatok végzésénél a község törvény alapján saját területi hatáskörében általánosan érvényes rendeleteket adhat ki, amennyiben erre a törvény felhatalmazza. A községre törvény által átruházott államigazgatási feladatok végzését a kormány irányítja és ellenőrzi. A részleteket törvény szabja meg.

A községek társulása

46. cikkely

1. A községnek joga van más községekkel társulni a közös érdekű ügyek biztosítása érdekében. A regionális társulások lehetnek állandóak vagy ideiglenesek, erről a községek szervei döntenek.
2. A községek regionális társulásai saját képviselői és irányítási szerveket alakíthatnak, és megegyezhetnek abban, mely tevékenységet végzik közösen saját hatáskörükben.

rükben. A regionális társulásoknak joguk van saját alapszabály kidolgozására. Az állam csupán törvényességi felügyeletet gyakorolhat a regionális társulások fölött.

47. cikkely

1. A regionális társulások szervei:
 - a) a régió képviseleti testülete;
 - b) a képviselet vezetősége;
 - c) a képviselet elnöke.
2. A régió képviseletét az arányos képviselet elve alapján alakítják ki úgy, hogy minden községnek, amely tagja a községek regionális társulásának, legalább 1 tagja legyen a képviseletben. A képviselet létrehozásának részleteit a regionális társulás alapszabálya határozza meg.
3. A képviselet vezetőségét és elnökét a régió képviselite titkos szavazással választja meg, a regionális társulás alapszabálya értelmében. Jogkörüket az alapszabály határozza meg. A régiót kifelé a képviselet elnöke és vezetősége képviseli.

48. cikkely

1. A régió területén lévő körzeti és járási hivatalok előjáróit a régió képviselite választja meg titkos szavazással.
2. Az előjárói tisztségre e cikkely 1. bekezdése szerint javaslatokat a régió képviselének tagjai tesznek.

49. cikkely

A községek regionális társulásának tevékenységét mindenekelőtt a közös pénzügyi eszközökből fizetik, s emellett a regionális társulásnak joga van a törvény keretei között állami támogatásra is.

50. cikkely

A regionális társulások saját területi hatáskörükben általánosan kötelező rendelkezéseket hozhatnak. A regionális társulások hatáskörét a 369/1990. számú, a községi elrendezésről szóló törvény módosítása határozza meg.

51. cikkely

A regionális társulásokra arányosan vonatkoznak e törvény 45. cikkelyének rendelkezései.

52. cikkely

A községek, valamint a községek regionális társulásai a törvények értelmében együttműködhetnek egymással vagy más országok regionális társulásaival, és joguk van a nemzetközi jellegű eurorégiókhöz való csatlakozásra. E tekintetben joguk van, a törvényekkel és a nemzetközi joggal összhangban, gazdasági vagy más szerződések megkötésére.

53. cikkely

A községek regionális társulásai kölcsönös megegyezés alapján makrorégiót alakíthatnak. A makrorégióhoz való csatlakozásról a régiók szervei döntenek. A makrorégiók saját szerveket hozhatnak létre e törvény 47. cikkelye értelmében.

54. cikkely

A községek, illetve a községek társulásai saját jogaik védelmének érdekében bírósághoz, valamint nemzetközi fórumokhoz is fordulhatnak.

Kétnyelvűség

55. cikkely

Különleges státusú községek és régiók

1. Azokban a községekben, ahol a polgárok több mint 20%-a a nemzeti kisebbséghez tartozik, teljes kétnyelvűség érvényesül.
2. A községekben, ahol a polgárok több mint 5%-a a nemzeti kisebbséghez tartozik, részleges kétnyelvűség érvényesül.

56. cikkely

A különleges státusú községek és ezek szervei, a törvénnyel összhangban, előírásokkal és rendeleteikkel szavatolják a más nemzetiségű és identitású polgárok egyenrangú helyzetét. A más nemzetiséghez és etnikai csoporthoz tartozó lakosokra, akik a községekben kisebbséget képeznek, az e törvény II. fejezetében rögzített jogok és kötelességek vonatkoznak.

57. cikkely

1. Teljes kétnyelvűség e törvény szükségletei szempontjából annyit jelent, hogy az érintett különleges státusú községekben:
 - a) a község és utcák nevét jelölő táblákon, továbbá azokon a táblákon, amelyek a közszolgálatot végző közhivatalok, illetve szervek nevét jelölik, valamint az ezek tevékenységével kapcsolatos közleményekben a szlovák nyelven kívül azonos módon használják a kisebbség nyelvét is;
 - b) a közigazgatási eljárásban használt nyomtatványok kétnyelvűek, ez azt jelenti, hogy az előnyomott szöveget szlovák nyelven és a kisebbség nyelvén is feltüntetik;
 - c) a helyi kisebbségi önkormányzat rendeleteit, illetve a hirdetéseket a kisebbség nyelvén is közzéteszik;
 - d) a szlovák nyelvet és az adott kisebbség nyelvét egyenrangúan használják a hivatalos érintkezésben;
 - e) minden polgárjogi aktusra, a polgárok igénye alapján, a kisebbség nyelvén is sor kerülhet.
2. A részleges kétnyelvűség e törvény szempontjából annyit jelent, hogy az adott különleges státusú községekben:
 - a) a község nevét jelző táblákon, valamint azokon a táblákon, amelyek a közszolgálatot végző közhivatalok, illetve szervek nevét jelölik, valamint az ezek tevékenységével kapcsolatos közleményekben a szlovák nyelven kívül azonos módon használják a kisebbség nyelvét is;
 - b) a szlovák nyelvet és a kisebbség nyelvét egyenrangúan használják a hivatalos érintkezésben;
 - c) a helyi önkormányzat rendeleteit, illetve a hirdetéseket a kisebbség nyelvén is közzéteszik;
 - d) minden polgárjogi aktusra, a polgárok igénye szerint, a kisebbség nyelvén is sor kerülhet.

58. cikkely

A polgárok igénye alapján, akik a községben e törvény 56. cikkelye szerint kisebbséget alkotnak, már 8 érdeklődő esetén alapiskolát kötelező nyitni, amelynek tanítási nyelve az adott kisebbség anyanyelve.

59. cikkely

Az e törvény 57. és 58. cikkelyéből adódó kötelezettségek teljesítésének költségeit az állami költségvetés fedezi, az önkormányzatok, esetleg az illetékes hivatalok igényei alapján.

60. cikkely

Ha a községek regionális társulásának több mint kétharmada különleges státusú község, a regionális társulást különleges státusú regionális társulássá nyilvánítják. A különleges státusú regionális társulásokban arányosan alkalmazzák e törvény 56. cikkelyének rendelkezéseit.

61. cikkely

A különleges státusú községekben és régiókban a községi, regionális és állami hivatalok állásainak betöltésénél szükséges biztosítani — a szakmai követelmények betartása mellett — a kisebbség nyelvét ismerő hivatalnokok alkalmazását is.

IV. A KISEBBSÉGEK GAZDASÁGI TÁMOGATÁSA, A KISEBBSÉGEK ÖNKORMÁNYZATI SZERVEINEK GAZDÁLKODÁSA, A KISEBBSÉGEK ÖNKORMÁNYZATI SZERVEINEK VAGYONA

62. cikkely

1. Az állam különleges alapot hoz létre a kisebbségi önkormányzatok támogatására. Ez az alap a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának az SZK állami költségvetéséről szóló törvény része. Az alap finanszírozására szánt összeget külön számlán helyezik el, s ez nem lehet kevesebb, mint a Szlovák Köztársaság kulturális költségvetése 8%-ának és az oktatásügyi költségvetés 12%-ának összege. Az említett alappal a kisebbségi önkormányzatok önállóan gazdálkodnak. A kisebbségi önkormányzatok tevékenysége törvényességének ellenőrzését e területen a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa és további szervek végzik, a Nemzeti Tanács törvényeinek értelmében.
2. A helyi kisebbségi önkormányzatok pénzügyi támogatása a helyi önkormányzat alapjaiból és eszközeiből is lehetséges.

63. cikkely

1. A kisebbségi önkormányzatok eszközeivel és vagyonával való gazdálkodás az SZK Nemzeti Tanácsának érvényes törvényei alapján valósul meg.
2. A kisebbségi önkormányzatok vagyonáról pontos nyilvántartást vezetnek.
3. A kisebbségi önkormányzatok jogosultak bővíteni bevételüket:
 - a) saját gazdasági tevékenységükből;
 - b) adókból és illetékekből, amelyeknek összhangban kell lenniük a törvénnyel;
 - c) saját ingó és ingatlan vagyonuk eladásából és bérbeadásából;
 - d) ajándékokból és öröklésből;

e) más, törvény által meghatározott bevételből.

E bevétel összege nem befolyásolhatja az állami költségvetés nagyságát e törvény 63. cikkelyének 1. bekezdése értelmében.

4. E cikkely 3. bekezdése megfelelő mértékben vonatkozik a regionális társulás szerveire is.

64. cikkely

A kisebbségi önkormányzatok országos tanácsainak szervei tevékenységük kiadásait az állami költségvetés eszközeiből fedezik.

65. cikkely

Az állam a restitúciós törvények módosításával anyagilag biztosítja a kisebbségi önkormányzatok működését, különös tekintettel az egykori kisebbségi kulturális és politikai szervezetek ingatlanainak visszajuttatására.

V. ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

66. cikkely

Eme törvény 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 36., 37. és 58. cikkelyének rendelkezései analóg módon vonatkoznak a Szlovák Köztársaság ama szlovák nemzetiségű állampolgáira is, akik olyan községekben vagy régiókban élnek, amelyekben valamely kisebbséghez tartozó állampolgárok alkotják a lakosság többségét.

67. cikkely

1. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának összes törvényét, amelyeket ez a törvény érint, az e törvény hatályba lépése utáni 9 hónapon belül összhangba kell vele hozni.
2. A kormány e törvény hatályba lépése után 6 hónapon belül kidolgozza e törvény kötelező végrehajtási programját.

68. cikkely

E törvény kihirdetése napján lép érvénybe.

1993. február

Közösségünk szolgálatában. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom öt esztendeje.

MKDM, Pozsony, 1995. 70—83.

A Csemadok programja

Szövetségünk — mely szellemi elődjének tekinti az SZMKE-t² — nyitott kulturális, társadalmi, érdekvédelmi szervezet, mely pártállásra, vallásra, társadalmi hovatartozásra és nemre való tekintet nélkül tömöríti a szlovákiai magyar nemzeti közösség tagjait. A szervezeti élet minden szintjén olyan civil társadalom kialakításához járul hozzá, amelyben a szlovákiai magyarság jövője környezetünk károsítása nélkül egy kulturális és oktatásügyi önrendelkezés keretében valósul meg. Támogatja a nemzetközileg elfogadott elvek alapján kidolgozott, és politikai mozgalmaink által nyilvánosságra hozott kulturális és oktatásügyi öngazgatás-tervezetet, valamint a Szlovák Köztársaság csatlakozását a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájához, valamint más hasonló vagy azonos tárgyú nemzetközi dokumentumhoz.

A nemzetközi dokumentumokban lefektetett, a Szlovák Köztársaság által ratifikált és a Szlovák Köztársaság Alkotmányában az állam által a nemzetiségi kultúra területén biztosítandó feladatok teljesítése érdekében igényt tart működésének anyagi támogatására. A kulturális és oktatási célokra fordított költségvetési pénzalapból a szlovák nemzettel és a többi, létszámában kisebb nemzeti közösséggel és etnikai kisebbséggel a magyarság számarányának megfelelően óhajt részesedni.

I. FELADATOK

Szövetségünk elsődrendű feladatának tartja a kultúra eszközeivel támogatni és ösztönözni:

- a szlovákiai magyarság társadalmi önszerveződését, közösségei (minden korosztálynak) kialakítását;
- nemzeti identitástudatának további megőrzését, ápolását, fejlesztését és megerősítését;
- a szülőföld szeretetének elmélyítését és a hozzá való jog tudatának erősítését;
- az anyanyelv szabad használatának biztosítását az oktatás, a kultúra és a művelődés területén;
- a szlovákiai magyarság kulturális és szellemi fejlődésének elősegítését, az egyetemes magyar kultúrnemzet kialakítását;
- a népi, nemzeti, vallási és társadalmi szolidaritás elmélyítését — az olyan környezetvédelmi intézkedéseket, melyek összhangban vannak a vonatkozó nemzetközi normákkal, és a Kárpát-medence ökológiai egyensúlyának megőrzését tartják szem előtt;
- az együttműködést a Szlovák Köztársaság területén élő minden nemzettel, nemzeti közösséggel és etnikai csoporttal;

² Szlovenszkói Magyar Kulturális Egyesület

— az együttműködést az anyanemzettel, valamint a kisebbségben és a szórványban élő magyarok szervezeteivel.

Olyan társadalmi feltételek kialakítását szorgalmazza, amelyek a létszámukban kisebb nemzeti közösségek tagjai számára lehetővé teszik anyanyelvük és nemzeti szimbólumaik használatát, nemzeti identitásuk vállalását anélkül, hogy azért bármilyen erkölcsi vagy jogi diszkriminációnak volnának kitéve.

II. MŰKÖDÉSI TERÜLETEK (CÉLOK)

Az anyanyelv ápolása

Szövetségünk szorgalmazza, hogy törvényes keretek biztosítsák anyanyelvünk szabad használatát az oktatás minden szintjén és az élet minden területén.

Anyanyelvünk értékeinek megőrzése, ápolása, művelése érdekében szövetségünk a szakmai társaságokkal (anyanyelvi és tudományos), a magyar intézményekkel, egyetemi tanszékekkel, a Csehszlovákiai Magyar Írók Társaságával, valamint az Anyanyelvi Konferenciával együttműködve nyelvművelő összejöveteleket, anyanyelvi vetélkedőket, nyelvjárásgyűjtést, író-olvasó találkozókat, gyermek- és ifjúsági olvasó-, valamint nyári anyanyelvi táborokat szervez.

Az anyanyelv hetével és szótárak készítésének szorgalmazásával kíván hozzájárulni a köznyelv, a közélet és a tömegkommunikáció nyelvének alakításához.

Közművelődés

A Szlovák Kormány Nemzetiségi Tanácsába, a Kulturális, valamint az Oktatásügyi és Tudományos Minisztériumokban, s képviselőink útján a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsában szövetségünk szorgalmazza a közművelődés jogi, szervezeti és anyagi feltételeinek biztosítását. Szövetségünk feladatának tartja nemzeti közösségünk kultúrájának ápolását, időszerűsítését és a nemzetiség kultúrateremtő képességének erősítését és fejlesztését. Népfőiskolák, a helyi könyvtárak, irodalmi ismeretterjesztő és művelődési klubok és egyletek, valamint a szakmai társaságok (Tudományos, Irodalmi, Zenei, Néprajzi) közreműködésével szövetségünk megkülönböztetett figyelmet szentel nemzeti közösségünk közművelődésének. A szülői közösségekkel, a helyi önkormányzatokkal, a Szlovákiai Magyar Pedagógusszövetséggel és politikai mozgalmainkkal együttműködve szorgalmazza a teljes anyanyelvi iskolahálózat kiépítését a bölcsődéktől az egyetemekig, és az anyanyelvi oktatás Komensky nevével fémjelzett értékeinek a pedagógusok és szülők legszélesebb körökben való megismerését.

Törekszik új anyanyelvi iskolák létrehozására, az anyanyelvi iskolahálózat bővítésére a legkisebb településektől, középiskolákon, szakmunkásképzőkön át a független magyar felsőoktatásig. Iskoláink anyanyelvi tagozatain a szlovák nyelv és irodalom, valamint az idegen nyelvek kivételével minden tantárgyat magyarul kell oktatni. Meg

kell teremteni a feltételeket, hogy minden tanuló elsajátítsa saját nemzete kultúráját és történelmét.

A szórványmagyarország számára is anyanyelvi oktatást szorgalmaz, ahol azonban erre nincs lehetőség, vasárnapi iskolákat, tanfolyamokat és táborokat szervez, elősegítendő az anyanyelv és a magyar szellemi élet, a tudomány értékeinek elsajátítását.

Létfontosságúnak tartja olyan magyar felsőoktatási intézmény létrehozását, mely magában foglalná a pedagógusok, népművelők, néprajzkutatók, közösségszervezők, könyvtárosok, lelkészek, újságírók és színművészek képzését.

Honismereti, természetrajzi, néprajzi, környezetvédelmi gyűjtéseket, kiállításokat, táborokat és ismeret terjesztő tanfolyamokat (főzés, kézimunka, gyermekápolás, egészségvédelem, számítástechnika stb.), tanulmányi kirándulásokat és nyelvi táborokat szervez.

Történelmi-honismereti tevékenység

Szövetségünk az egyetemes magyar és helyi forrásokból táplálkozó történelmi tudat kialakítása és megőrzése céljából szorgalmazza szellemi és tárgyi értékeink (történelmi és népi építmények, emléktáblák, szobrok, emlék és kegyhelyek, helytörténeti és honismereti emlékszobák, temetők, síremlékek, dülönevek stb.) feltárását, számbavételét és feldolgozását.

Szorgalmazza a népi kultúra szellemi és tárgyi emlékéanyagának tudományos igényű feltárását és dokumentálását, kihasználva a szakmai társaságok (néprajzi, folklór, zenei) által képviselt szakértelmet. A magyar tannyelvű iskolákra és a helyi önkormányzatok segítségére is támaszkodva törekszik a népi hagyományok ma is időszzerű vagy időszzerűsíthető területeinek ápolására és továbbadására.

A helyi önkormányzatokkal, múzeumokkal, irattárakkal, könyvtárakkal, képtárakkal együttműködésben, valamint a Néprajzi Társaság szakmai segítségével az anyagfeltárás és -feldolgozás intézményesítésére törekszik.

Szükségesnek tartja városaink és falvaink magyar elnevezésének, kegyhelyeink eredeti megnevezésének visszaállítását, illetve a történelmi településnevek anyanyelvi használatát. Ösztönzi falu-, hely-, családtörténetek megírását és kiadását.

Műkedvelő tevékenység

A kisközösségek kialakítása és személyiségalkotó szerepének elmélyítése végett szövetségünk kiemelt figyelmet szentel a színjátszó, a bábozó együttesek, énekkarok, zenekarok, tánc-, folklór-, képzőművészeti és kézművescsoportok, baráti társaságok megalakításának.

A szakmai társaságokkal (színjátszó, ének, folklór) együttműködve, helyi, területi és országos (tánc-, ének-, irodalmi vagy kisszínpadí, vers- és prózamondó, bábozó, képzőművészeti, zenekari, iparművészeti) táborokat, bemutatókat és versenyeket szervez.

Művészet és tudomány

Szövetségünk ismerteti és terjeszti a művészeteket (irodalmat, zenét, táncot, képzőművészetet) és a tudományt. E célból a belső szervezeti élet minden szintjén s a szakmai társaságokkal (anyanyelvi, irodalmi, néprajzi, zenei, tudományos) együttműködve tudományos tanácskozásokat, kiállításokat, hangversenyeket, színházi bemutatókat és látogatásokat, irodalmi és kulturális napokat, író-olvasó találkozókat, képzőművészeti, zenei, művelődési vetélkedőket, film-, video-, fotoklubokat szervez.

Segíti a tudományos és művészeti kiadványok megjelenését és terjesztését.

Szorgalmazza a szlovákiai magyar kortárs képzőművészek kiállításait és állandó kiállítótermek létrehozását.

Szövetségünk elmélyíti az együttműködést az SZMPSZ-szel, az ifjúsági szervezetekkel, a cserkészszövetséggel és iskoláinkkal.

Kiemelt figyelmet szentel a gyermek- és ifjúsági közösségek kialakítására, például gyermektáborok, gyermekjátsszínházak, természetjárók, gyermekönkormányzatok kialakításával.

III. INTÉZMÉNYEK

Szövetségünk céljai elérése érdekében szükségesnek tartja a kulturális és oktatási öngazgatás keretében tevékenysége egy részének intézményesítését és ennek költségvetési támogatását.

Az eddigi anyanyelvi intézmények (iskolák, kiadók, sajtó, színházak, egyetemi tanzsékek) megőrzése mellett elkerülhetetlen olyan felsőoktatási intézmény létrehozása, amely biztosítja a rendszeres nyelvészeti, történelmi, néprajzi, demográfiai és szociális folyamatok, ökológiai és jogi kérdések, valamint az interetnikus kapcsolatok tudományos feltárását és feldolgozását.

Szükséges továbbá egy adatbank és archívum, központi magyar könyvtár, magyar népművelő szakközpont és önálló magyar nyelvű rádió- és televízióstúdiók, valamint bábszínház létrehozása.

IV. EGYÜTTMŰKÖDÉS

Szövetségünk a kultúra eszközeivel járul hozzá a népek közötti kölcsönös megértéshez.

A szlováksággal, valamint az ország többi etnikumával a kölcsönös identitástisztelet elmélyítésére törekszik. Szorgalmazza sokrétű interetnikus kapcsolatok kialakítását, a kölcsönös megismerésen alapuló, konfliktusmentes együttélést és a kulturális értékek cseréjét. Törekszik az egymás identitását tiszteletben tartó alapokon nyugvó együttélésre a szlováksággal, közös történelmi múltunk, kulturális hagyományaink megbecsülésére, s ezek értékeinek közös ápolására.

E cél érdekében az egyenrangúság elve alapján együttműködést szorgalmaz minden szlovákiai magyar iskolával, társadalmi, szakmai, ifjúsági, diák-, egyházi, politikai szervezettel, intézménnyel (színházak, kiadók, újságok, lapok, városi egyetemek, egyetemi tanszékek, Duna Menti Múzeum, Nemzetiségi Dokumentációs Centrum, Bibliotheca Hungarica, Peoples Academy of Minorities, Magyar Népfőiskolai Társaság, Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság), alapítvánnyal, kulturális, etnikai és társadalmi szervezettel, helyi önkormányzattal, hivattal, melyek hasonló célokat támogatnak vagy valósítanak meg. Így szorosan együttműködni óhajt Szlovákia többségi és nemzetiségi kulturális szervezeteivel és csoportjaival.

Alakítani, fejleszteni óhajtja a szülőföldhöz és a hazához való jog érzését, valamint az anyanemzettel való kapcsolat szabad ápolását. Tagszervezetként szorosan együttműködik a Magyarok Világszövetségével és annak tagszervezeteivel (beleértve az Anyanyelvi Konferenciát és a Magyar Kollégiumot, valamint a Csehországban, a Kárpát-medencében és a nyugati szórványban élő magyarok szervezeteit, kihasználva a közös regionális fórumok szervezésének lehetőségét), a Magyar Kulturális Központtal, a Közép-Európa Intézettel, az Országos Széchényi Könyvtárral, a Magyar Művelődési Intézettel, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségével, az Illyés Alapítvánnyal és egyéb, hasonló jellegű szervezetekkel és intézményekkel. Megkülönböztetett figyelmet szentel a Rákóczi Szövetséggel és annak alapítványaival való együttműködésnek.

Kölcsönös együttműködésre törekszik más nemzeti kisebbségekkel (a magyarországi szlovákokkal, a németországi luzsikai szerbekkel, a csehországi lengyelekkel) is.

CSEMADOK Közgyűlés

1993. április 3—4.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1990.

21.

Négyparti memorandum az Európa Tanácshoz

Tisztelt Hölgyem, Uram!

Tájékoztatjuk Önt arról, hogy Szlovákiának az Európa Tanácsba való felvétele óta olyan lépésekre került sor az országban, amelyek ellentétesek azokkal az ígéretekkel, illetve kötelezettségvállalásokkal, amelyeket a Szlovák Köztársaság törvényhozása és kormánya tettek. Ezek mindenekelőtt a kétnyelvű helységnévtáblák használatával (a történelmi helységnevek írásának tiltásával), a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatásával és a névhasználattal kapcsolatosak.

Emlékeztetnünk kell arra, hogy a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa (parlamentje) 1993. június 23-i határozatában (225. határozat) — tehát Szlovákiának még az Európa Tanácsba való felvétele előtt — ígéretet tett arra, hogy a kisebbségi jogok védelmét biztosító rendelkezésekben betartja az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1201. Ajánlásában lefektetett alapelveket. Ezzel összefüggésben a parlament felkérte a kormányt, hogy szeptember 1-jéig tájékoztassa a fent említett ígéret betartásáról.

I. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a Szlovák Köztársaság Közlekedési és Távközlési Minisztériuma 1993. július 14-én kiadott utasítására a dél-szlovákiai járássokban erőszakkal eltávolították a magyar nyelvű helységnevtáblákat, amelyek a községek tulajdonát képezték. A járási útkarbantartó vállalatok igazgatói ezt a rendelkezést azzal egészítették ki: „amennyiben a táblák eltávolítása ellenállásba ütközne, a karhatalom segítségét fogják kérni”. Mivel az ország más területén nem történt hasonló beavatkozás, megállapíthatjuk, hogy az akció célja egyértelműen a magyar helységnevtáblák eltávolítása volt.

II. Szlovákiában 1993 szeptemberétől nincs biztosítva anyanyelven a magyar tanítási nyelvű alap- és középiskolák szaktantárgyakat oktató pedagógusainak képzése, ami a magyar pedagógusképzés újabb korlátozását jelenti. Ez a magyar iskolák további leépülését eredményezheti. Erre a veszélyre utal az is, hogy az oktatásügyi minisztérium olyan belső rendeletet bocsátott ki, amely lehetőséget teremt a magyar nyelvű oktatás korlátozására. Hangsúlyozzuk, hogy Szlovákiában minden magyar tanítási nyelvű iskolában az első osztálytól tanítják a szlovák nyelvet, míg a vegyesen lakott területek szlovák tanítási nyelvű iskoláiban nem tanítják a magyar nyelvet. Leszögezzük, hogy számunkra az iskolák erőszakolt kétnyelvűvé tétele visszalépést jelent, amely veszélyezteti iskoláink jövőjét.

III. A Szlovák Köztársaság parlamentje 1993 júliusában egy számunkra is elfogadható törvényt szavazott meg a vezeték- és keresztnév használatáról. Ezt a törvényt a köztársasági elnök a kormány javaslatára újratárgyalásra visszaadta a parlamentnek. A lépés indoklása miatt (amely a nyelvtani szabályokat az alapvető emberi és szabadságjogok fölé rendeli) tartunk attól, hogy az újratárgyalás során jogkorlátozások kerülnek a törvénybe.

IV. Tisztelettel informáljuk Önt, hogy a Szlovák Köztársaság Alkotmányának hivatalos angol nyelvű fordítása néhány helyen pontatlan. A szlovák nyelvű szöveg az alkotmány preambulumban szlovák nemzetet említ (Slovak nation), míg az angol fordításban szlovák nép (Slovak people) szerepel. Ugyanígy a 6. cikkelyben az eredeti szöveg a szlovák nyelvet államnyelvként deklarálja (state language), míg a fordításban hivatalos nyelvként (official language). Tartunk tőle, ezek a fordítási tévesztések tudatosan kerültek az alkotmány angol nyelvű változatába, hogy elfedjék azon kisebbségellenes lépések lehetőségeit, amelyekre az alkotmány kapcsán mi is többször rámutattunk.

V. Tájékoztatjuk Önt, hogy parlamenti képviselőink által alkotmánytörvény-javaslatot nyújtottunk be a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának, a nemzeti közösségek és kisebbségek jogállásának rendezésére. Ebben az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201. Ajánlásából indultunk ki. Javaslatunk elfogadása lehetőséget te-

remtene e levelünkben felvetett hiányosságok kiküszöbölésére is. Felhívjuk szíves figyelmüket, amennyiben a szlovák kormány az Európa Tanács ajánlásait nem tartja be, ez a magyarok körében beláthatatlan következményekkel járhat.

Tisztelt Hölgyem/Uram!

Minden eddigi igyekezetünkkel azon voltunk, hogy a fent említett kérdéseket tárgyalások útján oldjuk meg az ország alkotmányos szerveivel. Azt követően, hogy ez irányú törekvéseink nem vezettek sikerre — javaslatainkat sorra elutasították, az Európa Tanács ajánlásait megsértik —, fordulunk Önhöz levelünkkel.

Maradunk tisztelettel:

Duray Miklós, az EPM elnöke
Bugár Béla, az MKDM elnöke
Duka Zólyomi Árpád, az EPM parlamenti
frakcióvezetője
Csáky Pál, az MKDM parlamenti
frakcióvezetője

Aláírásukkal támogatják:

A. Nagy László, az MPP elnöke
Popély Gyula, az MNP elnöke

Pozsony, 1993. augusztus

Magyarság és Európa 1993. 3. sz. 96—97.

22.

Dél-Szlovákia helyi önkormányzati képviselőinek, polgármestereinek és parlamenti képviselőinek állásfoglalása

A dél-szlovákiai választott helyi önkormányzati tagok, polgármesterek és parlamenti képviselők 1994. január 8-án Komáromban tartott országos nagygyűlésükön az alábbi állásfoglalást teszik közzé:

A szlovákiai magyarság az 1989 végén bekövetkezett rendszerváltozás óta két parlamenti választáson és egy alkalommal a helyhatósági választáson tett hitet a pluralizmus, a parlamenti demokrácia és az önkormányzati elv megvalósítása mellett.

A Szlovák Köztársaság parlamentjében jelenleg 14 képviselője van az MKDM-Együttélés koalíciónak, akik választási programjukban főleg a szlovákiai magyarság jogállásának javítását tűzték ki célul. A községi önkormányzatokban ötezer magyar képviselő és hozzávetőlegesen négyszáz magyar polgármester tevékenykedik.

A magyar anyanyelvűek Szlovákiában az 1991-es népszámlálás szerint több mint 600 ezer lelket számlálnak, ami az összlakosság 11, 5%-át teszi ki. A magyar közösség 437 városban és községben többségben él, további 85 településen a lakosságnak jelentős (10—50%) arányát képezi. Ez az 522 község összefüggő — kompakt — területet alkot a Szlovák Köztársaság déli határa mentén, ahol az ott élő lakosságnak közel 70%-át, a szlovákiai magyarság összlétszámának pedig a 98%-át alkotják. Ezen felül még négy városban él jelentős számú (ezer-húszezer közötti lélekszámú) magyarság.

Az 1990 októbere óta folyamatosan végzett szociológiai felmérések azt bizonyítják, hogy a Szlovák Köztársaságban a magyar lakosság körében nagy a parlamenti demokrácia iránti elkötelezettség, az összlakossághoz viszonyítva a legkisebb mértékű az idegengyűlölet, az antiszemitizmus, és a legnagyobb a másság iránti türelmeség. A magyarok pozitívan viszonyulnak a szlovákokhoz, és a szociológiai felmérések azt bizonyítják, hogy a magyarokkal együtt lakó szlovákok is hasonlóképpen gondolkodnak.

A nagygyűlés résztvevői ezekre az értékekre alapozva kívánják a jövőben fejleszteni a szlovákiai magyarság társadalmát és azokat a területeket, ahol a magyarok és a szlovákok együtt élnek. Tudatosítják, hogy a különböző nemzetiségűek közötti béke és törvényekkel szabályozott viszony a társadalmi béke, a fejlődés és az emberi jólét alapja. Ez az előfeltétele annak, hogy a közép-európai térségben mihamarabb végbemenjen a politikai és gazdasági rendszerváltozás, és a térség országai integrálódjanak az Európai Unióba.

A kommunista rendszer bukásával új feladatok előtt állnak a volt kommunista országok lakosai, kormányai és egész Európa: megteremteni az új európai biztonsági és stabilitási rendszert, amely elejét veheti mind a lokális, mind a regionális konfliktusoknak, megteremtheti az európai integráció kiterjesztésének alapfeltételeit a volt kommunista országokban is.

A közép-európai térség jellemzői közé tartoznak többek között a kiegyensúlyozatlan etnikai viszonyok és a felgyülemlett feszültségek, melyek tragikus konfliktusba is torkollhatnak. Mindent elkövetünk annak érdekében, hogy ilyen konfliktusra a Kárpát-medencében ne kerüljön sor. Fel kell azonban hívni a figyelmet arra, hogy az etnikai kérdés itt is megoldást igényel.

Az 1993-ban önállósult Szlovákiában ez azt jelenti, hogy elsősorban a szlovákok és magyarok közötti viszonyt kell új alapokra helyezni. Ezért új kapcsolatrendszert kell kialakítani a szlovákok és a magyarok között, aminek érdekében számos új törvényt kell alkotni. A kormány eddigi lépései a kölcsönös viszony elmérgesítéséhez járultak hozzá. Az új viszonyt meg kell erősítenie a demokrácia alappilléreit: az önkormányzati rendszert, a jogállamiságot és a nemzeti közösségek alkotmányos jogállását.

A nagygyűlés résztvevői ezért három alapvető kérdésben foglalmazták meg állásfoglalásukat.

Az önkormányzatok jogairól

A nagygyűlés résztvevői:

Tudatosítják, hogy a jogállamiság létrehozásának egyik alappillére a széles joggal felruházott önkormányzat, amelynek keretében az állampolgárok demokratikusan kinyilváníthatják akaratukat, megteremthetik érdekképviseletüket, ellenőrizhetik érdekeik érvényesítését és szabadságjogaik tiszteletben tartását.

Megállapítják, hogy a Szlovák Köztársaságban az önkormányzatok jogai nem kielégítőek. Az önkormányzatok kibontakozása akadályokba ütközik, jogaikat tudatosan korlátozzák, rovásukra erősödik a központi hatalom, és az államigazgatási szervek felsőbbrendűsége érvényesül velük szemben. A Szlovák Köztársaság Alkotmányának a területi önkormányzatokról szóló fejezete (64—71. cikkely) csak általános meghatározásokat tartalmaz, ezért az elvek mind a törvényekben, mind a gyakorlatban a központi hatalom érdekei szerint a felismerhetetlenségig torzíthatók.

Szükségesnek tartják, hogy az önkormányzatok jogkörét a közjog egyértelműen határozza meg, vagyis alakuljon ki olyan önkormányzati területi rendszer, amelyben az adott területeken megtermelt értékek adójának nagy részével az önkormányzat maga gazdálkodik, és biztosítja az ott élő lakosság demokratikus öngazgatását, valamint önkormányzatát.

Ennek előmozdítása érdekében:

1. A Szlovák Köztársaság mielőbb csatlakozzon a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájához, amelynek alapeszméje a demokrácia erősítése, a hatalom decentralizációja, a szubszidiaritás, valamint a szerződő felek tisztességes és nyilvános kötelezettségvállalása.

2. A csatlakozó nyilatkozat tartalmazza a charta 12. cikkelyében meghatározott legalább húsz pontot, s közöttük legyen az alábbiakban megjelölt, általunk fontosnak tartott tíz pont:

2. cikkely — a helyi közigazgatás alkotmányos és törvényes rögzítése;

3. cikkely, 1. pont — a közügyek túlnyomó részének intézése;

4. cikkely, 3. pont — a közügyekért a lakossághoz területileg legközelebb álló szerv a felelős; 4. cikkely, 4. pont — a helyi szervek teljes és kizárólagos jogköre;

5. cikkely, 5. pont — az önkormányzatok határainak megmásíthatatlansága a lakosság beleegyezése nélkül;

8. cikkely, 1. pont — az önkormányzatok tevékenységének törvény által szabályozott felügyelete;

9. cikkely, 2. pont — a jogköröknek megfelelő pénzügyi fedezet;

10. cikkely, 1. pont — az önkormányzatok társulási joga;

10. cikkely, 2. pont — az önkormányzatok nemzetközi társulási joga;

11. cikkely — az önkormányzatok szabad joggyakorlásának bírósági védelme.

3. A jogbiztonság érdekében az alkotmány tételesen rögzítse az önkormányzatok rendszerét, illetőségét, jogkörét és ezek változtathatatlanságát egyéb jogi normák által.

4. Az alkotmány tételesen rögzítse a kisebbségi önkormányzatok rendszerét, illetőségét és jogkörét.

5. Az ország területi-közigazgatási rendszerének újrarendezése előtt a Szlovák Köztársaság Alkotmánya 64. cikkelyének 3. bekezdése értelmében létre kell hozni az önkormányzatok önkéntes társulása alapján a majdani területi önkormányzatok hatáskörébe tartozó nagyobb területi egységeket, tiszteletben tartva az Európa Tanács 1201. ajánlását.

6. Az alkotmányban rögzíteni kell az önkormányzatok teljes és kizárólagos jogkörét a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája 4. cikkelyének 3. bekezdése szerint, biztosítva, hogy e jogköröket ne lehessen semmiféle központi vagy regionális előírásokkal korlátozni.

7. A hatalom decentralizálása, az államigazgatás ésszerűsítése, a közjogi felelősség erősítése érdekében az államigazgatási szervek jogkörének átruházásával közelebb kell vinni az ügyintézés az érintettekhez, és bővíteni kell az önkormányzatok alkotmányos jogkörét, főleg

az oktatásügy,

a kultúra,

az egészségügy,

a közbiztonság

és a környezetvédelem területén.

8. Az önkormányzatok jogkörével és felelősségével összhangba kell hozni a működésükhöz szükséges anyagi, gazdasági és pénzügyi feltételeket. Minden olyan ingó és ingatlan vagyon, amely a község kataszteri területén van, és tulajdonosa nem ismert, illesse az illetékes önkormányzatot.

A demokratikus jogrend kiépítése, a jogbiztonság és a jogállamiság szempontjából előnyösnek, megvalósíthatónak és a stabilitás érdekében szükségesnek tartjuk, hogy az önkormányzatokkal kapcsolatos valamennyi törvényhozói aktust a parlament háromötödös többséggel fogadja el. A kisebbségi önkormányzatok esetében legyen biztosítva ezek vétőjoga a rájuk nézve hátrányos rendelkezések érvényesítésével szemben, mivel a pusztán „numerikus” demokrácia — természetéből fakadóan — nem képes a számbeli kisebbségben lévők érdekeinek teljes körű érvényesítésére.

Szlovákia közigazgatási és területi átszervezéséről

A nagygyűlés résztvevői abból indulnak ki, hogy:

— az állam a szabadságjogok és az alapvető emberi jogok megvalósításának és védelmének kerete;

— az ország közigazgatási és területi elrendezésének a közügyek intézése egységes rendszerén kell alapulnia, melynek leglényegesebb elemei: a decentralizált államigazgatás, az ügyintézés gazdaságossága és az állampolgárok alapvető érdekeinek a szolgálata.

A nagygyűlés résztvevői leszögezik, hogy

a Szlovák Köztársaság jelenlegi közigazgatási rendszere nem felel meg sem az európai követelményeknek, sem a helyi igényeknek, mert nem gazdaságos, nehézkes,

túladminisztrált, a döntéshozatal körülményes, az illetékességek tisztázatlanok. A jogkörök elosztása az államigazgatási szervek és az önkormányzatok között ésszerűtlen. A sajátos jogkörökkel felruházott, területileg összevont államigazgatási hivatalok rendszere ellentétes a helyi érdekekkel. A kormány 1990 óta tervezi a közigazgatás rendszerének átalakítását. Kezdetben a decentralizációra való törekvés volt a kitűzött cél. Ma viszont a központi hatalom érdekeit szolgáló újraközpontosítási szándék került előtérbe.

A nagygyűlés résztvevői kimondják:

1. A szlovákiai önkormányzatok többségének nem felel meg a kormány tervezete. A magyar közösség számára az általános kifogásokon túl azért sem fogadható el ez a tervezet, mert a magyar közösség lakóterületét öt nagy közigazgatási egység — régió — között osztaná fel, ez a magyarság teljes marginalizálódásához és a saját ügyeinek intézésétől való elzáráshoz vezetne. Ez a szervezett asszimilációt segítené elő.

2. Az ország közigazgatási területeinek és közigazgatási szerveinek kialakításakor alapelvnek kell tekinteni a jogbiztonságot és a kétfokozatú közigazgatási rendszert.

3. A közigazgatást annak az alapelvnek a megtartásával kell kialakítani, mely szerint a közügyeket a lakossághoz területileg legközelebb álló szervnek kell intéznie. Ez ma Szlovákiában azt jelenti, hogy a helyi önkormányzatok jogköre mellett az első fokú államigazgatást a létező (vagy ezekhez hasonló) államigazgatási körzetek területén kell létrehozni. Az első fokú közigazgatást fel kell ruházni a területet érintő ügyekre vonatkozó valamennyi közigazgatási jogkörrel, beleértve a ma működő sajátos jogkörű hivatalok működésének átruházását. Ezzel párhuzamosan meg kell szüntetni a jelenlegi járási államigazgatási hivatalokat.

4. A másodfokú közigazgatási területek kialakításakor alapelveként kell betartani, hogy ez az önkormányzatok önkéntes társulása alapján létrejött területi egységekben alakuljon meg.

5. A közigazgatási és területi átszervezés tartsa tiszteletben a magyar nemzeti közösség alapvető érdekeit:

— a lakóterülete ne legyen szétdarabolva olyan közigazgatási egységek között, ahol hangsúlyozottan kisebbségbe kerülne, nem nyílna lehetősége érdekeinek érvényesítésére, és nem volna beleszólása saját ügyeinek az intézésébe;

— az ország közigazgatási és területi átszervezése során legyen betartva az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1201-es ajánlásának 11. cikkelye, amely kimondja:

Azokban a körzetekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelő és az állam nemzeti törvénykezésével összhangban álló helyi vagy autonóm közigazgatási szervekkel vagy különleges jogállással rendelkezzenek.

A fenti igények jogosságát az alábbi adatok támasztják alá:

A szlovákiai magyar nemzeti közösség által lakott községeket, városokat az 1991-es népszámlálás adatai alapján három kategóriába lehet sorolni.

Többségi terület. — Azon községek területe, ahol a magyar lakosság az összlakosságnak legalább 50%-át teszi ki. Az ilyen jellegű területet 432 település alkotja, 437 727 magyar nemzetiségű lakossal.

Kisebbségi terület. — Azon községek területe, ahol a magyar lakosság az összlakosságnak legalább 10%-át, de kevesebb mint 50%-át alkotja. Ebbe a kategóriába 90 község tartozik (ezekből öt községben relatív többségben élnek a magyarok), 83 125 lakossal.

Szóróványterület. — Azon községek területe, ahol a magyarság az összlakosságuknak kevesebb mint 10%-át alkotja, de lélekszáma meghaladja a 100 főt. Ebben a kategóriában 28 község és város található, 39 519 magyar lakossal. Ezek között négy olyan város van (Pozsony, Kassa, Nyitra, Nagykürtös), ahol a magyarok száma ezer és húsz-ezer között van.

A nagygyűlés résztvevői javasolják, hogy:

1. A másodfokú közigazgatási rendszer a többségi és a kisebbségi kategóriába tartozó községek önkéntes társulása alapján létrehozott területi egységekhez alkalmazkodjon.

Két megoldási lehetőség nyílik:

a) Egy összefüggő közigazgatási egységként — régióként: Pozsony mellékétől Kassáig, majd kis megszakítással a dél-zempléni és ungi területig. E területen 511 község és város van, 824 946 lakossal, közülük 507 073 (61,47%) magyar.

b) Három közigazgatási területi egységre — régióra — bontva:

— Pozsony mellékétől Ipolyságig: 526 620 lakos, ebből 331 704 magyar (63,11%), 230 község;

— Ipolyságtól Kassáig: 239 341 lakos, 129 793 magyar (54,23%), 228 község;

— Dél-Zemplén és Ung: 58 985 lakos, 45 576 magyar (77,27%), 53 község.

A Nyitra vidéki magyar sziget alkosson különálló területet (elsőfokú államigazgatási területet) 18 községgel, ahol a 12 895 magyar az összlakosság 51%-át alkotná.

2. Az ilyen elv alapján kialakult első- és másodfokú különleges jogállású közigazgatási területeken működő hivatalokban törvényesen kell biztosítani a kétnyelvű ügyintézés valamennyi formáját — szóban és írásban.

3. A területi és a közigazgatási egységek intézményrendszerének a jogkörök és az illetékességek terén is azonosnak (kompatibilisnek) kell lennie egész Szlovákia területén. Ettől csak a jelentős számban magyarok, illetve más nemzetiségű kisebbség által lakott területek különleges jogállása térjen el.

A nagygyűlés résztvevői elengedhetetlennek tartják, hogy

a fenti elvek és szempontok érvényesüljenek az ország közigazgatási és területi átszervezése során. Ez hozzájárulna a belső stabilitás és a társadalmi béke kialakításához.

A magyarok alkotmányos jogállásáról

A nagygyűlés résztvevői megállapítják, hogy

a szlovákiai magyarság a jogkorlátozás, többszörös üldöztetés és a második világháború óta tartó totalitárius rendszer alatti elnyomás és egyéb homogenizációs igye-

kezet ellenére megtartotta azt a képességét, hogy újra kifejezze politikai alanyiságát, újra megszervezze társadalmát, és megőrizze eredeti településszerkezetének nagy részét azon a területen, ahol ezer éve őshonosként él, a helyi lakosság viszonylatában legtöbb esetben számbeli többséget alkot. Ebből fakadóan a szlovákiai magyarság nemzeti közösségként határozza meg magát, eltökélten küzd a mindenkit megillető egyéni jogokon túlmenően közösségi jogaiért és közösségi státusának alkotmányos rögzítéséért.

Az ENSZ Közgyűlésének abból a határozatából indulnak ki, hogy az identitáshoz való jog alapvető emberi jog, amely megillet egyéneket és közösségeket. Ezen alapszik az a meggyőződésük, hogy a szlovákiai magyar nemzeti közösségnek alapvető joga a politikai és kulturális önmeghatározás, valamint az állam keretei közötti önrendelkezés.

A nagygyűlés résztvevői leszögezik:

A szlovákiai magyar nemzeti közösség fejlődéséhez nélkülözhetetlen, hogy:

— mindenütt, ahol számaránya eléri a lakosság 10%-át, használhassa anyanyelvét szóban és írásban a közigazgatási és állami szervekkel való kapcsolatban, illetve a közéletben, és igényli a köztéri feliratok és információk magyar nyelvű feltüntetését;

— ahol a magyarság többségben él, a magyar nyelv a szlovák nyelvvel együtt legyen hivatalos nyelv;

— a Szlovák Köztársaság aláírja és ratifikálja az Európa Tanács Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Chartáját;

— a magyar nemzetiségű személyek közösségük számaránya szerint legyenek képviselve az állami hivatalokban és közintézményekben;

— számarányának megfelelően részesüljön az állami és önkormányzati költségvetésből.

A nagygyűlés résztvevői kimondják, hogy a magyarság

— a polgári jogegyenlőség elvéből kiindulva a Szlovák Köztársaságot a szlovák nemzettel egyenrangú közösségként kívánja építeni;

— politikai alanyiságát demokratikus választás útján létrehozott saját képviselői testületei révén, a magyar koalíció képviselői által megfogalmazott alkotmánytervezet szerint kívánja kifejezni;

— identitása védelmének érdekében az általa jelentős számban lakott régióknak különleges jogállást igényel.

A nagygyűlés résztvevői kifejezik meggyőződésüket, hogy

az egyenrangúság egyik legfontosabb alapeleme a kölcsönösség elvének következetes betartása. Ez azt jelenti, hogy mindazon régiókban vagy településeken, ahol az azonos nemzetiségű, illetve anyanyelvű személyek által alkotott közösség számbeli kisebbségbe kerül, törvény biztosítsa ennek a közösségnek a művelődésre (az iskolaügyre és a kultúrára kiterjedő), a nyelvhasználatra és az anyanyelven való információszerezésre, valamint -továbbításra vonatkozó jogát. Ezen jogokat illetően a helyi vagy re-

gionális önkormányzat és államigazgatás viszonylatában egyetértési joga legyen, azaz beleegyezése nélkül ezekben a kérdésekben ne lehessen döntéseket hozni.

A nagygyűlés résztvevői kinyilvánítják, hogy

a Szlovák Köztársaság keretei között a fenti elvek megvalósítása és a magyar nemzeti közösség egyenrangú viszonya a szlovák nemzettel az államalkotásban és a jogok gyakorlásában a Szlovák Köztársaság államiságát és területi integritásának erősítését, valamint a demokratikus jogállam megteremtését szolgálja.

Komárom, 1994. január 8.

Magyarság és Európa 1994. 1. sz. 76—83.

23.

Az Együttélés alkotmánytörvény-javaslat

**A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának
alkotmánytörvény-javaslat a Szlovák Köztársaságban élő
nemzeti és etnikai közösségek és kisebbségek jogállásáról**

Bevezetés

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa mint a Szlovák Köztársaság törvényhozó és alkotmányozó szerve

— kiindulva a különböző nemzeti és etnikai közösségek együttélésének többszáz éves hagyományából,

— elismerve, hogy az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok a demokratikus jogállam alapját képezik,

— attól az őszinte törekvéstől vezérelve, hogy a Szlovák Köztársaság területén létrejőjenek a szlovák nemzet és a nemzeti és etnikai közösségek és kisebbségek harmonikus együttélésének feltételei,

— attól a törekvéstől vezérelve, hogy kialakuljon a nemzeti és etnikai közösségek és kisebbségek sajátos jogvédelme, belső önrendelkezésükhöz és az önazonossághoz, valamint a szubszidiaritás elvén alapuló önkormányzashoz — mint a demokratikus államberendezkedés törvényes garanciáihoz — való joguk szavatolásával, az alábbi alkotmánytörvényt fogadta el.

Első fejezet Bevezető rendelkezések

1. cikkely

1. Az államot a Szlovák Köztársaság állampolgárai alkotják. Az államhatalmat saját választott képviselőiknek, az alkotmányban vagy ebben az alkotmánytörvényben megjelölt szerveknek az útján, vagy közvetlenül gyakorolják.
2. A Szlovák Köztársaság állampolgárai a törvény előtt egyenlőek. A szlovák nemzet és a nemzeti és etnikai közösségek vagy kisebbségek közötti viszony az egyenrangúság és a partnerség elvén alapul.

2. cikkely

1. A Szlovák Köztársaságban élő nemzeti és etnikai közösségek vagy kisebbségek (a továbbiakban nemzeti közösségek) a Szlovák Köztársaság területén számbeli kisebbségben élő azon állampolgárok szervezett közösségei, melyek nemzeti és történelmi hagyományaik, nyelvük, kultúrájuk, vallásuk vagy etnikai eredetük alapján különböznek a szlovák nemzettől.

3. cikkely

1. Az önazonossághoz való jog az alapvető emberi jogok közé tartozik, megvonhatatlan és megszüntethetetlen, megillet egyéneket és közösségeket.
2. A nemzeti közösséghez való tartozás elismerése és kinyilvánítása minden állampolgár elidegeníthetetlen joga.
3. A Szlovák Köztársaságban élő nemzeti közösségeknek joguk van belső önrendelkezésükről önállóan dönteni.

Második fejezet

A nemzeti közösségek és a hozzájuk tartozó személyek alapvető jogai

4. cikkely

A Szlovák Köztársaságban élő nemzeti közösségek tagjai számára az alábbi jogok vannak szavatolva, elsősorban:

- a) a nemzeti, etnikai, kulturális, nyelvi és vallási azonosságuk védelméhez, megtartásához és fejlesztéséhez való jog;
- b) a szülőföldhöz, saját szellemi és anyagi értékeik megtartásához és fejlesztéséhez való jog;
- c) az anyanyelven való tanulás és művelődés joga minden szinten, az állami költségvetésből finanszírozott iskolarendszeren belül, olyan iskolákban, melyek elhelyezkedése összhangban van a nemzeti közösség településszerkezetével és területi elhelyezkedésével;
- d) az iskolák és nevelő intézmények fenntartásának és működtetésének joga;
- e) a művelődési és tudományos intézmények alapításának és működtetésének joga;
- f) az anyanyelven való információszerzés és -továbbítás joga;

- g) saját szervezetek és egyesületek — ideértve a politikai pártokat is — létrehozásának a joga;
- h) a szabad és korlátlan kapcsolattartás joga a Szlovák Köztársaság területén és külföldön olyan személyekkel, közösségekkel és intézményekkel, melyekhez nemzeti, etnikai, nyelvi, vallási szálak kötik őket, valamint egyéb etnikai közösségekkel és azok tagjaival.

5. cikkely

A nemzeti közösségek tagjai számára szavatolva van a saját képviselő és végrehajtó szervek létrehozásának joga, illetve az a jog, hogy e szervek révén önállóan és önkormányzatilag döntsenek azokban az ügyekben, melyek a nemzeti közösséghez tartozó személyek identitásának megőrzése és fejlesztése szempontjából meghatározó jelentőséggel bírnak, elsősorban az alábbi területen:

- oktatásügy,
- művelődés,
- a nemzeti közösség nyelvének használata az ebben a törvényben meghatározott keretek között,
- saját jelképeik használata,
- és egyéb, a törvény által meghatározott ügyekben.

Harmadik fejezet Nyelvi jogok

6. cikkely

A nemzeti közösségek tagjainak joguk van szabadon használni anyanyelvüket a magán- és a közéletben, szóbeli és írott formában, a nyomtatott és elektronikus médiákban.

7. cikkely

Az e törvény alapján létrehozott minden szerv a nemzeti közösség nyelvét tárgyalási és hivatalos nyelvként szabadon használja.

8. cikkely

1. Azokon a településeken és régiókban, ahol a nemzeti közösség tagjai abszolút vagy relatív többséget alkotnak, az adott nemzeti közösség nyelve a szlovák nyelvvel egyenrangú hivatalos nyelv.
2. Azokon a településeken és régiókban, ahol az egy nemzeti közösséghez tartozó személyek az összlakosságnak legalább 10%-át alkotják, a személyeknek joguk van anyanyelvüket használni a hivatalokkal való érintkezésben.
3. Azokon a településeken és régiókban, ahol a nemzeti közösséghez tartozó személyek száma eléri az összlakosságnak legalább 10%-át, a településnek és részeinek, valamint az utcáknak és egyéb közterületeknek a nevét, a hivatalok, intézmények elnevezését, valamint egyéb információkat feltüntetik a nemzeti közösség nyelvén is, hagyományaiknak megfelelő formában.

9. cikkely

Bíróság vagy közigazgatási szerv előtt folyó eljárásban a nemzeti közösséghez tartozó személyeknek joguk van szóban és írásban használni anyanyelvüket. Azokban a régiókban, melyekben a lakosságnak legalább 10%-át a nemzeti közösséghez tartozó személyek alkotják, az első és másodfokú bíróságokon a kijelölt bírák és tanácsok (testületek) a nemzeti közösség nyelvén folytatják le a tárgyalást.

10. cikkely

A nemzeti közösség minden tagjának joga van anyanyelvén és a közösség hagyományainak megfelelően nyilvánosan használni családi nevét és utóneveit, valamint joga van ezek hivatalos elismerésére is.

Negyedik fejezet Az önkormányzati szervek rendszere

11. cikkely

Sajátos jogállású települések

1. Az a település, ahol az egy nemzeti közösséghez tartozó személyek legalább relatív többséget alkotnak, sajátos jogállással rendelkezik, mely ebben az alkotmánytörvényben, valamint a település statútumában is kifejezésre jut.
2. A sajátos jogállású településekre az általánosan kötelező jogszabályok rendelkezései vonatkoznak, amennyiben ez az alkotmánytörvény másképp nem rendelkezik.
3. A sajátos jogállású települések önállóan döntenek azokban az ügyekben, melyek az adott településen élők, a nemzeti közösséghez tartozó személyek identitásának megőrzése és fejlesztése szempontjából meghatározó jelentőségűek; főleg az alábbi ügyekben:
 - településfejlesztés és településszerkezet;
 - a település gazdasági fejlődése;
 - környezetvédelem;
 - a településen élő lakosság közös szükségleteinek kielégítése;
 - helyi kultúra;
 - szociális és egészségügyi ellátás;
 - az alapfokú iskolák, a gyermekintézmények és oktatási létesítmények irányítása;
 - azoknak a sajátos feltételeknek a meghatározása, melyek alapján a településen állandó lakhely szerezhető;
 - a nemzeti közösség és tagjai jogainak érvényesítése;
 - egyéb ügyekben, melyeket az alkotmány, ez az alkotmánytörvény, illetve más egyéb törvény a települések hatáskörébe utalt.

12. cikkely

Azokon a településeken, ahol az egy nemzeti közösséghez tartozó személyek számbeli kisebbségben vannak, de a település lakosságának legalább 10%-át alkotják, a nemzeti közösség tagjai jogaik gyakorlása érdekében községi kisebbségi önkormány-

zatot hozhatnak létre, melynek hatásköre kiterjed az oktatásügy, a művelődés, a nyelvhasználat, az információszerzés és -átadás területére.

13. cikkely

Sajátos jogállású régiók

1. A sajátos jogállású települések döntése alapján jönnek létre a sajátos jogállású régiók (a továbbiakban: régió).
2. A régió területén létrejönnek az alkotmányban, illetve a jelen alkotmánytörvényben meghatározott magasabb szintű területi egységek önkormányzati szervei és a törvényben megjelölt államigazgatási szervek.
3. A sajátos jogállású régiók esetében az önkormányzatokra, magasabb szintű területi egységekre vonatkozó általános törvényi szabályozás érvényes, amennyiben ez az alkotmánytörvény másképp nem rendelkezik.
4. A régió megszüntetése vagy más területi-közigazgatási egységhez való csatolása csak az egész régió területén megtartott népszavazás alapján lehetséges.
5. A sajátos jogállású régió önállóan dönt mindazokban az ügyekben, melyek az adott régióban élő nemzeti közösséghez tartozó személyek identitásának megőrzése és fejlesztése szempontjából alapvető jelentőségűek, így főleg az alábbi ügyekben:
 - a regionális adók kivetése;
 - a régióban lefolytatandó népszavazás kiírása;
 - az adott szintű bíróságok és ügyészségek személyi összetételének jóváhagyása;
 - az államigazgatási szervek, a rendőrség személyi összetételének és területi illetékességének jóváhagyása;
 - a régió településszerkezete, településfejlesztés, környezetvédelem;
 - regionális kultúra;
 - a közép- és felsőfokú iskolák, valamint iskolai létesítmények irányítása;
 - egyéb ügyekben, melyeket az alkotmány, ez az alkotmánytörvény, illetve más törvények a régiók hatáskörébe utaltak.
6. A közös feladatok teljesítése végett, saját érdekeik és szükségleteik képviselőire vagy egyéb okokból a régiók megfelelő jogkörökkel felruházott közös szerveket hozhatnak létre.
7. Az a település, mely a jelen alkotmánytörvény 11. cikkelyének 1. bekezdésében megfogalmazott feltételnek nem felel meg, a régióba csak a régió önkormányzati szervének döntése alapján léphet be. Törvény határozza meg azokat a feltételeket, melyek fennállása esetén az adott településnek a régióba való felvételét nem lehet megtagadni.
8. Az a település, mely a régió területén található, de melynek esetében nem teljesül a jelen alkotmánytörvény 11. cikkelyének első bekezdésében megfogalmazott feltétel, az iskolaügy, a kultúra, a nyelvhasználat, az információszerzés és -átadás területén nem tartozik a régió szerveinek a sajátos jogállásból adódó hatáskörébe. Az említett ügyekben az érintett település lakossága saját jogait a jelen alkotmánytörvény 12. cikkelyének megfelelően érvényesítheti.

Ötödik fejezet Országos önkormányzat

14. cikkely

1. A nemzeti közösséghez tartozó személyeknek joguk van arra, hogy saját ügyeik intézésére országos önkormányzatot hozzanak létre.
2. A nemzeti közösség országos önkormányzata önálló jogi személy, közjogi intézmény, és az alkotmány, valamint a jelen alkotmánytörvény által meghatározott mértékben önkormányzati és közigazgatási feladatokat lát el.
3. A nemzeti közösség országos önkormányzatának hatásköre kiterjed mindazokra az ügyekre, melyek az adott nemzeti közösséghez tartozó személyek identitásának megőrzése és fejlesztése szempontjából meghatározó jelentőségűek; így főleg az alábbi ügyekben:
 - művelődés;
 - oktatásügy;
 - információszerzés és -átadás;
 - nyelvhasználat;
 - a nemzeti közösség intézményeinek és létesítményeinek alapítása, irányítása és működtetése;
 - a nemzeti közösség és a hozzá tartozó személyek jogainak érvényesítése.
4. Az országos önkormányzat szervei a következők:
 - a nemzeti közösség országos képviselő-testülete,
 - végrehajtó tanács,
 - az országos önkormányzat elnöke.
5. Az országos képviselő-testület tagjainak a számát a nemzeti közösséghez tartozó személyek száma határozza meg. Ha a nemzeti közösség tagjainak a száma nem haladja meg a tízezret, az országos képviselő-testület tíztagú, ha a nemzeti közösség tagjainak a száma meghaladja a tízezret, de nem éri el a százezret, az országos képviselő-testület tagjainak száma 20. Ha a nemzeti közösség tagjainak a száma meghaladja a százezer főt, az országos képviselő-testület tagjainak száma minden százezer fő után 10 taggal emelkedik.

Hatodik fejezet

A nemzeti közösség és a nemzeti közösséghez tartozó személyek jogvédelme

15. cikkely

1. A Szlovák Köztársaságban a nemzeti közösségeknek és a hozzájuk tartozó személyeknek szavatolva vannak a jelen alkotmánytörvényben meghatározott jogok.
2. A Szlovák Köztársaságban tilos:
 - a) a nemzetiségi hovatartozáson, illetve a nemzeti közösséghez való tartozáson alapuló bármilyen diszkrimináció;

- b) az asszimiláció irányában ható tevékenység, illetve az olyan tevékenység, mely a nemzeti közösség vagy a nemzeti közösséghez tartozó személy asszimilációjához vezet;
 - c) a nemzeti közösség tagjai által lakott területi és közigazgatási egységek megváltoztatása az érintett személyek beleegyezése nélkül;
 - d) a nemzeti közösség tagjai által lakott terület demográfiai összetételének az adott közösség kárára történő megváltoztatása, a nemzeti közösség tagjainak erőszakos áttelepítése vagy kitelepítése a Szlovák Köztársaság területén vagy azon kívül;
 - e) az életfeltételek erőszakos és tudatos megváltoztatása oly módon, hogy az károsan érintse a nemzeti közösség tagjainak életét.
3. A jelen alkotmánytörvényben felsorolt rendelkezések megszegése esetében a büntetőjogi felelősséget részleteiben a Büntető Törvénykönyv szabályozza.

Hetedik fejezet

Közös és záró rendelkezések

16. cikkely

1. A jelen alkotmánytörvény rendelkezései a megfelelő mértékben érvényesek a szlovák nemzethez tartozó személyekre is, amennyiben egy adott régióban kisebbséget alkotnak.
2. A nemzeti közösségnek (és tagjainak) a jelen alkotmánytörvényben rögzített jogok gyakorlásához joguk van az állami költségvetés arányos részéhez.
3. A nemzeti közösségek és a hozzájuk tartozó személyek jogainak részletes szabályozását — a jelen alkotmánytörvény rendelkezéseivel összhangban — A nemzeti és etnikai közösségek és kisebbségek kódexe tartalmazza, melyet a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa a jelen alkotmánytörvény hatályba lépését követő hat hónapon belül hagy jóvá.
4. A Szlovák Köztársaság Alkotmánya érintett rendelkezéseinek a jelen alkotmánytörvény értelmében történő módosítását és bővítését a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa alkotmánytörvényben rögzíti, a jelen alkotmánytörvény hatályba lépésétől számított 3 hónapon belül.
5. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa által hozott törvények a jelen alkotmánytörvény hatályba lépésétől számított egy éven belül összhangba hozandók ezzel az alkotmánytörvénnyel.
6. A Szlovák Köztársaság Alkotmányának vagy a jelen alkotmánytörvénynek egyik rendelkezése sem értelmezhető a nemzetközi egyezményekkel vagy a nemzetközi jog elveivel ellentétesen, ideértve az állam szuverenitását, területi sérthetlenségét és politikai függetlenségét.

17. cikkely

Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.

(Az 1994. január 8-i komáromi nagygyűlés után az Együttélés Intézőbizottsága a nagygyűlésen elfogadott dokumentumok alapján véglegesítette alkotmánytörvény-javaslatát, melyet az országos tanács 1994. február 22-én Királyhelmeceen jóváhagyott.)

1994. február 22.

*Az Együttélés V. Országos Kongresszusának programértékű dokumentumai.
Az Együttélés kézikönyve, Pozsony, 1995. 51—60.*

24.

A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom új programjának kivonata 1994

Az elmúlt évek, évtizedek történései és az európai demokráciák nehézségei mutatják, hogy keresztény-keresztény szellemű erkölcsi megújulás nélkül nem lehet igazságos társadalmi rendet kiépíteni. Csak nyíltan megfogalmazott, tisztán érthető és a nemzetközi jogrenddel összeegyeztethető elképzelésekkel tudjuk sikeresen képviselni választóink, egyszersmind pedig a szlovákiai állampolgárok érdekeit. Békében szeretnénk élni mindenkivel, ezért tisztáznunk kell jogállásunkat, és választóink számára méltó társadalmi helyzetet szükséges teremtenünk. Új programunk a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom eme céljainak eléréséhez kíván hozzájárulni. Az Országos Választmányon keresztül minden alapszervezetünknek lehetősége volt a programtervezetet véleményezni; változtatására, illetve módosítására javaslatokat tenni. Mindezeket figyelembe véve, az Országos Elnökség és a központi iroda munkatársai szakemberek bevonásával módosították, kiegészítették a programtervezetet. Az így átdolgozott programtervezetet vitatták meg, és néhány módosítással kiegészítve fogadták el az MKDM I. kongresszusának küldöttei 1994. február 26-án, Dunaszerdahelyen.

Mozgalmunk új programja hét fejezetből áll:

I. Preambulum

II. A stabil jogállamiság a prosperitás alapvető feltétele

III. A piacgazdaság megteremtése és stabilitása

IV. Szociális és egészségügyi biztonság

V. Decentralizált államigazgatást, széles jogkörű önkormányzatot!

VI. Nevelés, oktatás

VII. A kisebbségi lét megtartásának alapja az oktatási és kulturális autonómia

A preambulum összefoglalja térségünk politikai helyzetét: a demokrácia megteremtésének bizonyos nehézségeit, az újjáéledő nacionalizmust, a kereszténydemokrácia nélkülözhetetlen szerepét és ebből fakadó feladatait, kötelességeit. Külön kitér a külpolitika fontosságára, hiszen az MKDM-nek vállalnia kell a „híd” szerepét nemcsak Szlovákia és Magyarország között, hanem jelentős szerepet játszhat Szlovákia és olyan európai országok közötti kapcsolatok megteremtésében is, ahol az MKDM-et szoros szálak fűzik a kereszténydemokrata erőkhöz.

A II. fejezet a sikeres fejlődés alapvető feltételével — a stabil jogállamisággal foglalkozik. Ebben megállapítjuk, hogy Szlovákia szervezetenként nem volt megfelelően felkészülve az önálló állam problémamentes működtetésére. Az SZK Alkotmánya nem tükrözi következetesen egy olyan állam megteremtésének szándékát, amely a parlamenti demokrácia elvén működne. Az alkotmányban tisztázatlan a hatalmi háromszöget alkotók egymás közti viszonya, ezért máig problémák merülnek fel a független ellenőrző szervek és intézmények jogköreinek értelmezésében. Programunkban a hármas hatalmi struktúra tisztázásának érdekében alkotmánymódosítást javaslunk, s bizonyos esetekben olyan nemzetközi dokumentumok alapján történő törvénymódosításokat, amelyeket az alkotmány mindeddig nem tartalmaz. Ugyancsak módosítani javaslunk bizonyos alkotmánytörvényeket és törvényeket, amelyek oly módon szabályoznák a különböző önálló hivatalok és intézmények működését, hogy azok mindenmű pártérdekektől függetlenül végezhesék feladatukat, mint például a Számvevőszék (Legfelső Ellenőrzési Hivatal) vagy a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala.

Az MKDM programjában kiáll a piacgazdaság stabilizálása mellett. A III. fejezetben megállapítást nyer, hogy a gazdasági átalakítás folyamata jelentős mértékben lelassult, s ennek következtében szociális megszorításokra volt szükség, ami viszont nagy nyugtalanságot vált ki a lakosság körében, és általános feszültséget kelt a társadalmi kapcsolatokban is.

Az MKDM ezért a helyzet javításának érdekében a tulajdonformák egyenjogúságát, a tulajdon védelme törvényes garanciáinak megteremtését fogja szorgalmazni, és minden igyekezetével azon lesz, hogy felgyorsuljon a privatizáció folyamata, amelybe be kell vonni a külföldi tőkét is.

A bankrendszerrel szóló törvény módosítását is javasoljuk, a bankrendszer liberalizálása, a külföldi tőke megnyerése és a szlovák korona belső konvertibilitásának stabilizálása céljából. A kis- és középvállalkozók támogatására önálló pénzalapok létrehozását javasoljuk.

Az MKDM külön figyelmet szentel a mezőgazdaságnak, a családi és magántermelés, de a szövetkezeti termelés támogatását egyaránt szorgalmazva, az utóbbit természetesen a tagok közti tulajdonviszonyok tisztázása mellett.

Az MKDM, az európai példából kiindulva, teljes mértékben támogatja a regionális gazdasági együttműködést csakúgy, mint a falusi turizmus fejlesztését. Nagy hangsúlyt fektet a gazdasági átalakulás környezetvédelmi szempontjaira is.

Az MKDM programjának IV. fejezete a szociális és egészségügyi ellátás mai állapotát elemzi. Az MKDM az európai kereszténydemokrata erőkhöz hasonlóan abból indul ki, hogy a társadalomnak a családok szociális biztonságának megalapozására kell

összpontosítania erejét, s ennek érdekében a szolidaritás elvének alkalmazására szólítja fel a társadalom minden tagját.

A programban mozgalmunk konkrét megoldási javaslatokat sorol fel a társadalombiztosítási rendszer kiépítésével kapcsolatban, mind a szociális, mind pedig az egészségügyi szférát illetően. Az MKDM külön figyelmet szentel a humanitárius kezdeményezéseknek, a nyugdíjasoknak és a sokgyermekes családoknak.

A decentralizált államigazgatási rendszer és a széles jogkörű önkormányzatok kiépítésével és jogköreivel foglalkozik a program V. fejezete. Elutasítjuk a hatalom centralizálásának minden formáját. Az általános demokrácia fejlődése szerintünk az önkormányzatok pozíciójának megerősödésétől függ országunkban. Azt is szorgalmazni fogjuk, hogy a falusi és városi önkormányzatok, de a másodfokú önkormányzatok is megfelelő anyagi bázissal rendelkezzenek, amelyet csak a végrehajtó hatalomtól való függetlenség szavatolhat számukra.

A VI. fejezet az oktatás és nevelés kérdéseit tárgyalja. Nyitott, független iskola-rendszert akarunk, amelynek szerintünk függetlennek kell lennie a mindenkori végrehajtó hatalomtól, s amelynek középpontjában mindig az ember s az általános emberi és erkölcsi értékek állnak. Ezért javasoljuk egy általános alaptanterv kidolgozását s annak törvényes védelmét. Mindamellet szorgalmazzuk az oktatási intézmények minden formájának, tehát a magán-, az egyházi és az állami iskoláknak az egyenjogúsítását s az egyes oktatási intézmények anyagi támogatásának lehetőségét, az állami támogatástól függetlenül. Ebben a fejezetben felhívjuk a figyelmet arra is, hogy a kisebbségi iskola-rendszer nincs megfelelően kiépítve, valamint arra, hogy az MKDM elfogadhatatlannak tartja az úgynevezett alternatív oktatás bevezetését a kisebbségi iskola-rendszeren belül.

Programunk utolsó fejezte a Szlovák Köztársaságban élő nemzeti és etnikai közösségek helyzetével foglalkozik, miközben megállapítja, hogy nézetünk szerint kisebbségi helyzetben a kulturális és oktatási autonómia a nemzeti élet, az identitás megőrzésének és fejlődésének legmegfelelőbb formája. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom az európai kereszténydemokrata erővel együtt azt a nézetet vallja, hogy Európa békéjének és harmonikus fejlődésének alapja a nemzetiségi kérdés megoldása, a többség és a kisebbség viszonyának rendezése. Mozcalmunk olyan megoldást javasol, amelynek következtében az egyik fél jogainak biztosítása nem jelenti a másik fél jogainak csorbítását.

Hangsúlyozzuk, hogy nem fogadjuk el a „rólunk — nélkülünk” hozott döntések módszerét. Úgy véljük: elérkezett az idő, amikor tárgyalóasztalhoz ülve kell megkezdennünk a párbeszédet — például a nemzeti és etnikai közösségek jogállásával kapcsolatos alkotmánytörvény-javaslat alapelveiről.

1994. március

Közösségünk szolgálatában.

MKDM, Pozsony, 1995. 85—87.

Szerződés a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, az Együttélés és a Magyar Polgári Párt együttműködéséről és koalíciójáról

Bevezetés

A három politikai szervezet

— tudatában annak, hogy a szlovákiai magyar nemzeti közösség óhaja az egységes politizálás megteremtése;

— abban a meggyőződésben, hogy ez elsősorban az MKDM, az Együttélés és az MPP szoros és sokoldalú együttműködésével valósítható meg;

— azzal az elhatározással, hogy ennek az együttműködésnek ki kell terjednie a választásokon való közös fellépésre, valamint az egész magyar nemzeti közösség érdekeinek képviselésére egyrészt belföldön, másrészt külföldön;

— a kölcsönös együttműködés eddigi tanulságaiból és pozitív tapasztalataiból kiindulva

úgy határozott, hogy szerződést köt a sokoldalú együttműködés megteremtésére és a koalíció kialakítására.

I. rész

Általános megállapítások

1. cikkely

1. Ezen szerződés alapját a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és az Együttélés között az 1994. június 24-én megkötött sokoldalú együttműködési és koalíciós szerződés alkotja, melynek 12. cikkelye 2. bekezdésében a két szerződő fél elhatározta, hogy a széles körű és sokoldalú együttműködés érdekében szerződésüket további jogalany irányában kívánják bővíteni, és az ennek érdekében folytatandó tárgyalásokon közösen lépnek fel.
2. A két fél között megkötött szerződés értelmében ezen új szerződés célja hangsúlyozottan biztosítani a szlovákiai magyarság érdekében kifejtendő egységes politizálás feltételeit bel- és külföldön egyaránt, biztosítani a parlamenti választásokon való egységes föllépést és a szlovákiai magyarság minél teljesebb parlamenti képviselését.
3. A szerződést aláíró három fél megállapítja, hogy a szlovákiai magyarság képviselését leghatékonyabban az egységes politikai fellépéssel biztosíthatják. Elítélenődnek és károsnak tartják azt a politikai szembenállást, amely 1990 és 1992 között egyik oldalon a Magyar Polgári Párt és jogelődje, a Független Magyar Kez-

deményezés, másik oldalon a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és az Együttélés koalíciója között létezett. A felek kötelezik magukat, hogy véget vetnek az olyan politikálásnak, amely ilyen megosztásra ad lehetőséget, mindent megtesznek az ilyen veszély elkerülésére, és a jövőben együttműködésük, eddigi kapcsolataik pozitív tapasztalataira építenek.

2. cikkely

1. A három szerződő fél az 1. cikkelyben megfogalmazottak alapján elhatározta, hogy szoros együttműködésük részeként az 1994-es parlamenti választásokra koalíciót köt és közös választási listán indítja jelöltjeit.
2. A szerződő felek megállapodtak abban, hogy választási koalíciójuk, illetve közös listájuk megnevezése:

Magyar Koalíció — Madarská koalícia

Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom — Madarské kresčanskodemokratické hnutie —, Együttélés — Spoluzitie —, Magyar Polgári Párt — Madarská občianska strana

II. rész

Az együttműködés politikai alapelvei

3. cikkely

1. A szerződő felek közös célnak tekintik, hogy az 1993. január elseje óta független Szlovák Köztársaság olyan jogállammá fejlődjön, amelyben a jogállam alapismérvain túl:
 - törvények biztosítják a politikai pluralizmust, védelmet nyújtanak mindenfajta kizárólagossággal szemben, tiltanak bármiféle hátrányos megkülönböztetést;
 - az alkotmány és a törvények biztosítják az emberi jogokat, az alapvető szabadságjogokat és a számbeli kisebbségben élő népcsoportokhoz tartozó személyek egyéni, valamint közösségi jogait;
 - az önrendelkezési jog, mint az azonos identitású, illetve érdekezonságú személyek csoportjoga, megillet minden közösséget, éljen akár számbeli többségben vagy kisebbségben;
 - a helyi önkormányzatok és ezek regionális szerveződésai alkotják az állam építésének alapját;
 - az alkotmány biztosítja a magyar nemzeti közösség és a szlovákság egyenrangú partneri viszonyát.
2. Egyetértenek abban, hogy:
 - a jó társadalmi közérzet alapja a környezetkímélő szociális piacgazdaság;
 - a társadalmi türelmesség alapelve a világnézeti és lelkiismereti szabadság tiszteletben tartása;
 - politikálásukban és a társadalom szervezésében a konzervatív és keresztény szellemiség alapvető értékeit, valamint a magyar politikatörténet nemzeti liberális hagyományait tekintik mérvadónak.

3. A szerződő felek megegyeztek abban, hogy egyeztetett cselekvési programot dolgoznak ki a jogszabályalkotás és a végrehajtás területén abból a célból, hogy hatékonyan képviseljék a magyar nemzeti közösség nemzeti, gazdasági, szociális, kulturális, tanügyi és településszerkezeti érdekeit.
4. A politikai egyensúly alapelemének tekintik:
 - a közép-európai államok és nemzetek együttműködését;
 - a különböző kultúrájú, nyelvű, nemzetiségű, vallású személyek, illetve számbeli kisebbségben élő közösségeik törvényekkel és szerződésekkel szabályozott kapcsolatát, illetve együttélését;
 - bármiféle megkülönböztetés kiküszöbölését, beleértve az egyik fél számára hátrányos szerződések, illetve valamely társadalmi csoportot sújtó törvények következményeinek felszámolását is.
5. Az európai stabilitás és együttműködés szerves részének tekintik, hogy Szlovákiában úgy alakuljon a magyar nemzeti közösség jogállását garantáló alkotmányos állapot, hogy az megfeleljen a magyar nemzeti közösség igényeinek, és összhangban legyen a parlamenti választások által legitimált magyar pártkoalíció részéről megfogalmazott elképzelésekkel. Ezen alapuljon Szlovákia és Magyarország jószomszédi kapcsolata és az európai stabilitást megteremtő szerződésrendszer. A Szlovákia és Magyarország közti alapszerződés létrejöttének alapfeltétele a szlovákiai magyar nemzeti közösség jogainak törvényes garantálása, az érintett magyar közösség legitim képviselőinek beleegyezése alapján.

4. cikkely

1. A szlovákiai magyarság kapcsolatai a magyar kormánnyal az itteni magyarság parlamenti pártjai által kialakított konszenzus alapján fejlődjenek.
2. Egyetértenek abban, hogy minden tevékenységükkel a számbeli kisebbségben élő nemzeti közösségek és népcsoportok társadalmi szerkezetének felújítására, kiteljesítésére és fejlődése folyamatosságának megtartására kell törekedni.
3. A számbeli kisebbségben élő közösségek társadalmi kibontakozása és jövőbeni fejlődése szempontjából is alapvető fontosságot tulajdonítanak:
 - a magántulajdon teljes visszaállításának, beleértve az 1945 után a nemzeti-ségi eredet miatt megszüntetett tulajdonviszonyok helyreállítását is;
 - a magánvállalkozások megerősödésének, valamint a külföldi tőkével megalakított vegyes vállalatok száma gyarapításának;
 - a regionalizmus eszméje megerősödésének és a határ menti régiók együttműködésének az országhatár túloldalán fekvő régiókkal;
 - az ütöképes, szakmailag rátermett és hivatásos politikai reprezentáció kialakításának;
 - a teljes szerkezetű, az alapoktól a legfelső fokig kiépített anyanyelvű nevelési és oktatási intézményrendszer létrehozásának, az önálló magyar felsőoktatási intézmény megteremtését is beleértve.
4. A közös politikai program alapja a választott képviselők 1994. január 8-i komáromi nagygyűlésén elfogadott dokumentumok tartalmának politikai vállalása, a bennük foglalt célkitűzések elérése, azaz a belső önrendelkezés, a területi önkormányzat vagy autonómia megalakítása, a helyileg számbeli kisebbségben élők személyi

autonómiájának megteremtése, valamint a magyar közösség és a szlovákok közötti partneri viszony megteremtése. Ennek érdekében készek élni minden törvényes eszközzel belföldön és külföldön egyaránt.

5. Elutasítják a kollektív bűnösség elvét, kiváltképpen azokat a jogi normákat, amelyeket ezen elv alkalmazása során foganatosítottak, főleg a 2. világháború végén és közvetlenül utána Csehszlovákiában, elsősorban a német és magyar nemzeti-ségű lakossággal szemben.

Hátrányosan megkülönböztetőnek tartanak minden olyan törvényt, amely a kollektív bűnösség elvének alkalmazásából származó sérelmeket nem orvosolja, amennyiben tárgyköréből adódóan ezt megtehetette volna. Ezen törvények megváltoztatására a törvényhozásban és a parlamenten kívüli politikai munkában mindent megtesznek.

6. Elutasítanak minden olyan partikuláris személyi, illetve pártérdeket, amely miatt ezekben a kérdésekben nem jönne létre előrelépés.
7. Céljaik elérése érdekében alapidokumentumnak tekintik az emberi jogokra, illetve a kisebbségek jogaira vonatkozó nemzetközi dokumentumokat, főleg:
 - az ENSZ talaján elfogadott egyezségokmányokat;
 - a helsinki folyamatban elfogadott dokumentumokat;
 - az Európa Tanács erre vonatkozó ajánlásait;
 - a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját;
 - a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját.

III. rész

A parlamenti együttműködés

5. cikkely

1. A három fél megegyezett abban, hogy a választások után:
 - a) amennyiben a parlamentbe bejutott képviselők száma lehetővé teszi, jogalanyonként külön-külön parlamenti frakciót alakítanak;
 - b) amennyiben a koalíciós felek valamelyikének kevesebb képviselője lesz, mint amennyi szükséges az önálló frakció megalakításához, egy, a megegyezés szellemében működő közös parlamenti frakciót hoznak létre.
2. A koalíciós felek közös törvényalkotási tervet készítenek, melyet a koalíciós tanács hagy jóvá.

6. cikkely

Amennyiben önálló frakciók alakulnak a parlamentben (5. cikkely, 1. bekezdés, a) pont):

1. A frakciók egy koordinációs bizottságot hoznak létre, amelyet a frakciók elnökei alkotnak.
2. A frakciók lépéseiket és döntéseiket összehangoltan végzik.
 - a) A parlamenti határozati vagy törvényjavaslatok támogatásához vagy elutasításához a frakciók beleegyezése szükséges. A frakciók véleményeiket a koordinációs bizottságban egyeztetik.

- b) A felek valamelyike által kezdeményezett parlamenti betérjesztéshez a másik két frakció elnökének előzetes beleegyezése szükséges. A beleegyezést aláírással kell igazolni. Ebben az esetben a betérjesztés a frakciók közös betérjesztésévé válik. Amennyiben nem jön létre megegyezés, az ügyet a koalíciós tanács elé terjesztik.
- c) Ha a frakciók bármelyike felé együttműködést kezdeményez egy koalíción kívüli fél, arról értesíti a koalíciós partnereket. A további tárgyalásokat a koalíción kívüli féllel a teljes létszámú koordinációs bizottság folytathatja.
- d) Az alapvető politikai célokkal összefüggő kérdésekben a parlamenti frakciók tagjai mindig egységesen szavaznak. Erről előzetesen a koordinációs bizottság dönt. Amennyiben nem tud dönteni, a döntést a koalíciós tanács hozza meg.

7. cikkely

Amennyiben közös frakciót hoznak létre (5. cikkely, 1. bekezdés b) pont):

1. A frakció élén elnökség áll, amelyet a frakció elnöke és három alelnöke alkot.
2. A frakció elnökét a tagok titkosan választják.
3. Az alelnököket a koalíciót alkotó jogi alanyok részéről bekerült képviselők saját soraikból delegálják.
4. A frakció nevében az elnökség lép fel. Amennyiben az elnökségen belül nem születik megegyezés arra vonatkozóan, hogy az elnökség tagjai közül ki képviselje a frakciót, a frakció hoz döntést.
5. Az elnökség akkor határozatképes, ha minden tagja jelen van.
6. Az elnök akadályoztatása esetén a három alelnök csak közösen léphet fel.
7. A frakció rendszerint konszenzusos alapon alakítja ki állásfoglalásait. Amennyiben nem jutnak konszenzusra, szavazni kell.
8. A frakció határozatképes, ha tagjainak több mint a fele jelen van. A frakció az egyes ügyeket átutalhatja a koalíciós tanácsnak megtárgyalásra. A koalíciós tanács minden parlamenti betérjesztésben, amely összefügg az alapvető politikai célokkal, előzetesen dönt.
9. Amennyiben valamelyik képviselő az alapvető politikai célokkal összefüggő kérdésekben nem tudja magát alávetni a frakcióban hozott döntésnek, ne vegyen részt a parlamenti szavazáson.
10. A frakció, tagjainak minden parlamenti betérjesztésével és a frakció nevében elmondandó felszólalásokkal kapcsolatban előzetesen állást foglal. Bárminemű parlamenti betérjesztéssel kapcsolatban a frakció állást foglal, mielőtt azt a parlamentben megtárgyalják. A frakció tagjai tervezett felszólalásaikat lehetőleg előzetesen bejelentik a frakció ülésén vagy az elnökségnek.
11. A frakció egyes témákban szóvivőket választ. A frakció nevében, ha előzetesen nem lehetséges megtárgyalni a kérdést, az elnök vagy az elnökség megállapodása szerint valamelyik alelnök jogosult fellépni. Ez nem vonatkozik az ún. tárgyi megjegyzésekre és replikákra.
12. Amennyiben a koalíciós partnerek valamelyikéhez tartozó képviselők fele kilép a közös klubból, azt jelenti, hogy ez a szubjektum kilépett a koalícióból, és elutasította az együttműködés alapelveit és céljait, hacsak az érintett koalíciós partner statuárisan illetékes szerve nem határolja el magát a kilépő személyektől.

13. Amennyiben a szubjektumok valamelyikéhez tartozó képviselők fele kilép a közös klubból, azt jelenti, hogy az illető koalíciós partner a választások után járó állami támogatás ráeső részéről lemond a többi partner javára.

IV. rész

A parlamenten kívüli együttműködés

8. cikkely

A három fél az egyeztetett kül- és belpolitikai célkitűzések elérése érdekében közös

- külügyi bizottságot;
- önkormányzati tanácsot;
- művelődéspolitikai tanácsot;
- gazdaságpolitikai tanácsot

hoz létre, amelyek működtetéséhez a szükséges anyagi fedezetet a választási eredmények alapján kapott állami támogatás elosztásának arányában teremtik meg.

9. cikkely

A felek a sikeres önkormányzati politika érdekében a helyhatósági választásokon lehetőleg nem állítanak egymással szembe polgármesterjelölteket, és egyeztetik az önkormányzati jelöltek állítását. Vitás kérdésekben a partnerek helyileg, illetve központilag egyeztetnek.

10. cikkely

Közös testületeik kialakítására, munkájukkal kapcsolatos politikai döntéseik előkészítésére, a parlamenti munka összehangolására, valamint az együttműködés további formáinak megteremtésére koalíciós tanácsot hoznak létre.

11. cikkely

A koalíciós tanácsot paritásos alapon alakítják ki. Tagjait a pártok delegálják. Minden delegációnak egy szavazata van a tanácsban. A koalíciós tanács ülésvezetői tisztségét a pártok rotációs elv szerint töltik be. A koalíciós tanács a közös politika kialakításának testülete. A koalíció parlamenti munkájával kapcsolatban hozhat döntéseket. A közös szakmai testületek működését politikailag koordinálja. Ezek a testületek javaslatokat a koalíciós tanács elé terjesztik. A koalíciós tanács bármelyik fél kérésére vagy a parlamenti frakció (koordinációs bizottság) kérésére köteles haladéktalanul összeülni.

12. cikkely

A fent meghatározott területeken kialakuló együttműködés nem korlátozza a három párt programjának megvalósítását, valamint belföldi és külföldi pártkapcsolatait.

V. rész

Választási együttműködés

13. cikkely

1. A három fél a közös választási kampány összehangolására közös választási bizottságot hoz létre.

2. Közös választási kampányon a szerződő felek legalább egy közös plakát, egy közös szórólap kiadását, egy féloldalas újsághirdetés legfeljebb négyszeres közzétételét, esetleg egy egész oldalas hirdetés megjelentetését, valamint három percnél hosszabb időtartamú tévéreklámot értenek. (A nem közös tévéreklám idejét a koalíció belső arányai szerint osztják el.)

14. cikkely

A közös választási bizottság ellenőrzi:

— a választójogi törvény által előírt, a koalícióra háruló köteleességek, határidők betartását, a koalíció választási biztosainak bejelentését és működését a központi, a kerületi, a járási és a körzeti választási bizottságokban;

— a közös választási előkészületeket, megteremti a közös választási kampány feltételeit.

15. cikkely

1. A három fél közös jelölőbizottságot hoz létre, amelyet a szerződő felek által kinevezett és meghatalmazott 3—3 megbízott alkot.
2. A közös jelölőbizottság a szerződő felek országos testületei által jóváhagyott jelöltekből a választójogi törvénnyel összhangban és az ezen szerződésben megállapított feltételek betartásával állítja össze a jelöltek végleges névsorát a közös jelölőlistán. Az egyes jelöltek sorrendjének megállapításánál a közös jelölőlistán tiszteletben kell tartani a szerződő felek országos testületeinek a sorrendre vonatkozó döntését.
3. A szerződő felek megegyeztek abban, hogy a választási törvény 17. §-a 6. bekezdésében említett választási meghatalmazottak és helyetteseik személyéről sorsolással döntenek úgy, hogy minden szerződő fél választókerületenként 1—1—1 jelöltet javasol.
4. A jelölőbizottság állítja össze a második forduló jelöltjeinek listáját, ezen szerződésben megállapított helyelosztás szerint.
5. A szerződő felek kötelezik magukat, hogy minden sorsolást, amely ezen koalíciós szerződés alapján történik, illetve amely szorosan összefügg, és meghatározza a szerződő felek jogállását, a pártok elnökeinek jelenlétében hajtanak végre.

16. cikkely

1. A jelöltállítás személyi feltételei:
 - szakmai felkészültség, közéleti tapasztalat és gyakorlat;
 - a szlovák nyelv megfelelő ismerete;
 - a keresztény értékrend tiszteletben tartása.
2. A közös jelölőlistán a három fél részéről állított jelöltek elfogadják a jelölő szervezet programját és alapszabályzatát, melyet aláírásukkal igazolnak.
3. A jelöltek kötelezik magukat, amennyiben képviselővé választják őket, polgári foglalkozásukat nem folytatják. Erről becsületbeli nyilatkozatot tesznek.
4. A szerződő felek kötelezik magukat, hogy jelöltjeiket a 451/91-es törvény 8. és 9. paragrafusában értelmében feddhetetlenségi vizsgálatnak rendelik alá. Amennyiben e törvény értelmében a jelölt nem feddhetetlen, valamint nem hajlandó bemutatni feddhetetlenségi bizonylatát (a másik szerződő félnek köteles bemutatni), a szerződő felek kötelezik magukat, hogy visszahívják a jelöltek sorából. Amennyi-

- ben ilyen bizonylat a jelölés időpontjáig nem szerezhető be, a jelölt becsületbeli nyilatkozatot tesz. Ha a megválasztott személy a későbbiekben pozitív bizonylatot kap, és nem mond le mandátumáról, a parlamenti frakció kizárja őt soraiból.
5. Azon személyek, akik az MKDM-együttélés közös jelölőlistáján az 1990-ben és 1992-ben tartott parlamenti választásokon szerepeltek, és őket megválasztották, illetve képviselővé váltak, de nem vállalták a képviselőiséget, vagy lemondtak mandátumukról, nem szerepelhetnek az 1994-es parlamenti választások közös jelölőlistáján.
 6. Az egyes választókerületekben a jelölőlistán lehetőleg olyan személyek szerepeljenek, akiknek ezekben a kerületekben van az állandó lakhelyük. Ez elsősorban a közép- és kelet-szlovákiai választókerületekre vonatkozik, a választók és a leendő képviselők hatékonyabb kapcsolattartása érdekében.
 7. Azon személyek, akik az 1990-es parlamenti és helyhatósági választások és az 1992-es parlamenti választások során nem a koalíciót alkotó jogi szubjektumok vagy jogi elődjük listáján szerepeltek, csak a koalíciós partnerek egyhangú beleegyezésével kerülhessenek a jelölőlistára.
 8. Azon személyek, akik az 1990-es helyhatósági és parlamenti választások során, illetve utána a jelenlegi koalíción belül nem az őket most jelölő párt listáján szerepeltek, független jelöltként kerüljenek a közös listára.
 9. A koalíció listáján csak olyan jelöltek szerepelhetnek, akikről nem bizonyítható, hogy ellenezték a komáromi nagygyűlés megrendezését, és akik aláírásukkal igazolják, hogy egyetértenek a koalíció e szerződésben lefektetett célkitűzéseivel, és támogatják az 1994. január 8-i komáromi nagygyűlésen elfogadott dokumentumokat.

17. cikkely

1. A három fél megegyezett abban, hogy a képviselőjelöltek a hármas koalíció jelölőlistáján az alábbi arányban oszlanak meg:
A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom 45,5%, az Együttélés 45,5%, a Magyar Polgári Párt 9,0%.
2. A Magyar Polgári Párt az egyes választókerületekben az alábbi helyeket kapja:
— Pozsonyi kerület — 6 hely (5., 11., 15., 19., 23. és 25.)
— Nyugat-Szl. kerület — 2 hely (11. és 23.)
— Közép-Szl. kerület — 5 hely (7., 15., 23., 27. és 33.)
— Kelet-Szl. kerület — 5 hely (7., 15., 23., 27. és 33.)

18. cikkely

A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és az Együttélés jelöltjei esetében sorsolás dönt arról, hogy melyik mozgalom jelöltje vezeti a közös kerületi jelölőlistákat. Ennek értelmében, amelyik fél jelöltje kerül az első számú közös kerületi lista vezető helyére, ugyanezen szerződő fél jelöltje vezeti a harmadik számú közös kerületi listát. Az első számú kerületi lista a pozsonyi, a kettes számú a nyugat-szlovákiai, a hármas számú a közép-szlovákiai és a négyes számú a kelet-szlovákiai. Amennyiben az egyik fél nem tud állítani elegendő számú jelöltet, a ráeső helyekre a másik fél jelöltjei tölthetik fel a listát, amennyiben megfelelnek az ezen szerződésben megfogalmazott feltételeknek.

19. cikkely

1. A közös jelölőlistán a három párt jelöltjeinek neve mellett egyértelműen szükséges feltüntetni a politikai hovatartozást.
2. A szerződő felek megállapodtak abban, hogy a hármas koalíciót alkotó politikai mozgalmak és párt szimbólumát azonos arányban, egyforma kivitelezésben tüntetik fel a szavazócédulákon és a választási bizottságok által kiadott információs cédulákon.

20. cikkely

A töredékszavazatok elosztásában a következő elveket érvényesítik:

1. A szerződő felek megegyeztek abban, hogy a töredékszavazatok elosztására összeállítandó jelölőlista 1. és 2. helyét a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és az Együttélés jelöltje sorsolás alapján tölti be, a harmadik helyet a Magyar Polgári Párt kapja.
2. A felek továbbá megegyeztek abban, hogy ha a Magyar Polgári Pártnak az első szavazatszámhlálást követően nem lesz képviselője, és a töredékszavazatok érvényesítésére három hely áll a koalíció rendelkezésére, a helyek azonos arányban osztódnak el a koalíciós partnerek között, az előző pontban meghatározott sorrend alapján.
3. A szerződő felek megegyeztek abban, hogy ha az első szavazatszámhlálást követően a Magyar Polgári Pártnak nem lesz képviselője, és a töredékszavazatok érvényesítésére összeállítandó listán háromnál kevesebb hely áll a koalíció rendelkezésére, akkor a nyugat-szlovákiai választási listát vezető mozgalom átadja sorsolás útján szerzett helyét a második forduló során a Magyar Polgári Párt jelöltjének.

21. cikkely

A három fél megegyezett abban, hogy a közös választási kampány anyagi terheit a koalíción belüli arányoknak (lásd a 17. cikkely 1. bekezdését) megfelelően közösen viselik, amennyiben az egyes tételek jegyzőkönyvezve, illetve a szerződő felek 2—2 megbízottja által hitelesítve vannak.

22. cikkely

A választások után járó állami támogatás elosztása:

— a teljes összeg 50%-a a jelöltállítás arányában osztandó el, a további 50% a bejutott képviselők arányában. Amennyiben valamelyik koalíciós partner jelöltjei nem jutnak mandátumhoz, az illető párt visszakapja a közös választási terhekhez adott anyagi hozzájárulását, és a további elosztásból kimarad.

23. cikkely

A választásokért járó állami támogatás elosztásáról (a 7. cikkely 12. bekezdése és a 22. cikkely) a szerződő felek tájékoztatják a Szlovák Köztársaság pénzügyminisztériumát, és felkérlik, hogy az állami juttatást közvetlenül az illető párt számlájára utalja át.

24. cikkely

A koalíciónak járó állami anyagi juttatásokat az ebben a szerződésben meghatározott elosztási arányoknak megfelelően fogják érvényesíteni a koalíciónak kiutalt minden állami támogatás elszámolásánál az új parlamenti választásokig.

VI. rész Záró rendelkezések

1. A szerződő felek a fenti szerződést a három politikai szervezet közötti sokoldalú együttműködési és választási koalíciós szerződésnek tekintik. A választások utáni együttműködés további részletes szabályozására új politikai szerződés köthető.
2. Ezen szerződés felbontható a szerződő felek közös megegyezésével vagy az egyik szerződő fél írásban adott kilépési nyilatkozata alapján.
 - a) Amennyiben a szerződés felbontására a szerződő felek közös megegyezésével kerül sor, a koalíciónak járó állami támogatás az e szerződésben meghatározott elosztási feltételek szerint osztható el.
 - b) Amennyiben a szerződés felbontására az egyik szerződő fél írásban adott kilépési nyilatkozata alapján kerül sor, ez egyben ezen szerződő fél lemondását is jelenti a ráeső állami támogatásról a másik két szerződő fél javára.
3. Ezen szerződés aláírása után azonnal elkezdhetők a közös választási előkészületek.
4. Ez a szerződés az Együttélés részéről az Országos Tanács 1994. július 9-i határozata értelmében az aláírás napján érvénybe lép, hatályossá azonban a Magyar Kezdeténydemokrata Mozgalom, valamint a Magyar Polgári Párt országos szervejének jóváhagyása után válik.

Pozsony, 1994. július 21.

Bugár Béla, az MKDM elnöke
Duray Miklós, az Együttélés elnöke
A. Nagy László, az MPP elnöke

Az Együttélés öt éve. Összeállította Pogány Erzsébet.
Együttélés, Pozsony, 1995. 342—352

26.

A Szlovák Köztársaságban élő magyar közösség 1995-ben **A visegrádi csoporthoz tartozó államok kormányainak**

A hidegháború időszakának lezárására és Európa politikai megosztottságának felszámolására irányuló európai stabilitási egyezmény hangsúlyozza, hogy az egyes államok területén élő nemzeti közösségek és a hozzájuk tartozó személyek helyzetének a megoldása a stabilitás fontos eleme. A Balladur-terv megszületése óta követeljük,

hogy az egyezmény előkészítésének folyamatába bekapcsolódhassanak a XX. század elején anyaországuktól elszakított magyar nemzeti közösségek képviselői. Javaslatunk mind ez idáig nem talált meghallgatásra, a stabilitási egyezmény előkészítő találkozói a mi részvételünk nélkül, nézeteink figyelmen kívül hagyásával zajlanak. Ez a helyzet azt a veszélyt rejti magában, hogy az európai stabilitási egyezmény eleve destabilizáló elemeket is fog tartalmazni.

Meggyőződésünk szerint ez az egyezmény az első és egyedülálló alkalom az európai nemzetek közötti kiegyezésre, éppen ezért nemcsak azt említjük meg, hogy ebbe a folyamatba bennünket mindeddig nem kapcsoltak be, hanem fel szeretnénk hívni a figyelmet azokra a problémákra is, melyeket a stabilitás érdekében a Szlovák Köztársaságban élő magyarok helyzete kapcsán rendezni kell.

Fel kívánjuk hívni a figyelmet azokra a kérdésekre, melyek megoldatlanságuk okán eddig is feszültségforrásként jelentkeztek, ám a fő hangsúlyt azokra a gondokra helyezzük, melyek a Szlovák Köztársaság új kormánya által beterjesztett kormányprogram elfogadása után konfliktusokhoz vezethetnek, és ennek nyomán egész térségünket destabilizálhatják.

Elsősorban azokra a problémakörökre hívjuk fel a figyelmet, melyek az ENSZ 1992. december 18-i nyilatkozatában is megtalálhatók, tehát az említett nyilatkozat 1. cikkelyének 1. bekezdése, a 2. cikkely 1. bekezdése, a 2. cikkely 1., 2. és 3. bekezdése, valamint a 3. cikkely 2. bekezdése.

1. A kisebbségek önazonosságának védelme

a) Az iskolarendszer

Az összes magyar iskolaköteles gyermeknek mintegy 25%-a (15 ezer) nem anyanyelvű iskolát látogat. E gyermekek egy része azért nem jár magyar tannyelvű iskolába, mert az oktatási rendszerben hiányoznak ennek feltételei.

A Szlovák Köztársaságban az iskolák zömmel állami irányításúak, az állami szervek közvetlen ellenőrzése alatt állnak, a helyi öngazgatásnak vagy a szülői munkaközösségeknek egyáltalán nincs módjuk beleszólni működésükbe. Ezeket az iskolákat az állami költségvetés az állam adóbevételeiből működteti. Ha a szülő úgy dönt, hogy magyar nyelvű állami iskola hiányában gyermekét magyar magán- vagy egyházi iskolába íratja, az ezzel összefüggő költségeket nem írhatja le adóalapjából.

A magyar iskolákat — az iskolarendszer minden szintjén — leginkább a kormány-
nak az ún. alternatív oktatás bevezetését célzó terve veszélyezteti; ennek értelmében a magyar iskolákban szlovák tannyelvű osztályokat nyitnának. Ezt az oktatási formát mind a magyar szakemberek, mind a magyar közvélemény elutasítja; ennek egyik megnyilvánulási formája az aláírásgyűjtő akció volt, melynek során az SZK 45 ezer magyar nemzetiségű állampolgára írta alá az alternatív oktatás bevezetése ellen irányuló petíciót. Ezzel kapcsolatban az EBEÉ (EBESZ) főbiztosa 1994. június 20-i levelében figyelmeztette a Szlovák Köztársaság külügyminiszterét: nem lát okot arra, hogy a magyar iskolákban ezt az oktatási formát bevezessék.

A Vladimír Mečiar vezette új kormány programjában (1995) kifejezésre jut az alternatív oktatás bevezetésének szándéka. Sőt az oktatásügyi minisztérium azokon a dél-szlovákiai településeken, ahol nincs szlovák iskola, a magyar osztályok rovására szlovák osztályokat létesít. A minisztérium ezzel szemben — a szülők kérése ellenére — nem tervezi magyar iskolák nyitását azokon a településeken, ahol ilyenek nem működnek.

A Szlovák Köztársaságban kialakult magyar iskolarendszer alapvető hiányossága az, hogy a több mint hatszázézer magyar közösségnek nincsenek magyar felsőoktatási intézményei, holott a 18—26 éves korosztály létszáma mintegy 65 000. A Nyitrai Pedagógiai Főiskola keretében de facto nem alakult meg az olyan nehezen kiharcolt Nemzetiségi Kultúrák Kara. Az SZK oktatási minisztériuma nem ismeri el azoknak az oklevelét, akik végzettségüket bizonyos magyarországi tanító- és tanárképző főiskolákon szereztek — annak ellenére, hogy ezek az intézmények oktatási programjukat a Szlovák Köztársaságban érvényes követelményekhez igazították.

Meg kell jegyeznünk azt is, hogy az SZK alkotmánya a nemzeti kisebbségeknek nem szavatolja az anyanyelvű oktatási folyamatban való részvétel jogát, csak az anyanyelvű műveltséghez való jogot.

b) Közművelődés

A Szlovák Köztársaságban működő közművelődési intézmények az állami költségvetésből származó közvetlen és folyamatos támogatás nélkül megszűnnének. A nem szlovák kultúrák esetében ez a megállapítás fokozottan érvényes. 1994-ben a Szlovák Köztársaság költségvetésében közművelődési célokra 2,3 milliárd koronát különítettek el, ebből 140 milliót a „kisebbségek” részére. Ennek az összegnek 20%-át a művelődési tárca nem a megjelölt célra használta fel.

Szlovákiában csak egyetlen magyar közművelődési egyesület létezik, mely igyekszik megteremteni a művelődés alapvető feltételeit. 1994-ben az egyesület 10 millió korona állami támogatásban részesült, a két magyar színház szintén 10 milliót kapott. Ezekon kívül nem létezett semmiféle más magyar hivatásos jellegű kulturális intézmény.

Becslések szerint a Szlovák Köztársaságban egy magyar nemzetiségű lakosra egyharmadával kevesebb állami támogatás jut, mint egy szlovák nemzetiségű állampolgárra. Az 1995-ös ideiglenes költségvetés nem számol a magyar és egyéb nem szlovák kultúrák támogatásával. A kormányprogram csak azokat a szempontokat fogalmazza meg, melyeket a kisebbségnek szánt kulturális támogatás normatíváinak kidolgozásakor figyelembe vesznek. A kritériumok között gazdasági és politikai jellegűek vannak, így például a Szlovák Köztársasággal szemben tanúsított állampolgári lojalitás.

A kormányprogram megkérdőjelezi a kisebbségi kultúrák önállóságát, mivel a nemzeti kisebbségek tagjait úgy határozza meg, mint az államnak a többségtől csak nyelvükben különböző lakosait.

A művelődési minisztérium a nem szlovák nyelvű sajtót (időszaki kiadványok és könyvek) eddig évente mintegy 30 millió koronás támogatásban részesítette. Az 1994-es előrehozott parlamenti választások után kialakult új kormánykoalíció ezt a támogatást kétségessé tette, s a dotációt politikai kritériumokhoz és a Szlovák Köztársasággal szemben tanúsított lojalitáshoz köti. A kormányprogram 1995-re csak egy ma-

gyar nyelvű — illetve más nyelvű mutációban is megjelenő — újsággal számol. A kormányprogram szerint ezek feladata az, hogy a „nemzeti kisebbségek tagjait tárgyilagosan tájékoztassák a belpolitikai helyzetről”.

A kormányprogram értelmében a kormány egyházi kérdésekbe is bele kíván szólni, ugyanis a kormány az egyházakkal karöltve biztosítja, hogy a nyelvileg vegyes lakosságú településeken legyenek államnyelvű istentiszteletek.

c) A nyelvhasználat

A Szlovák Köztársaságban két olyan jogi norma létezik, mely korlátozza a nem szlovák nemzetiségű állampolgárok nyelvhasználatát. Ezek a nyelvtörvény és a Szlovák Köztársaság Alkotmánya. A nyelvtörvény nem engedélyezi a kétnyelvű nyelvhasználatot, csak lehetőséget nyújt arra, hogy a kisebbségek nyelvüket a szóbeli hivatalos kapcsolatban használják — amennyiben az adott településen vagy régióban a kisebbségi lakosság részaránya eléri a 20%-ot. E törvény értelmében az állami hivatalok alkalmazottai nem kötelesek válaszolni a kisebbség nyelvén; a törvény ugyanakkor tiltja számukra, hogy a szlovák nemzethez tartozó ügyfelekkel másképp, mint hivatalos nyelven tárgyaljanak. A Szlovák Köztársaság Alkotmánya ezeket a lehetőségeket tovább szűkíti, amennyiben az állami hivatalnokok és a közigazgatási dolgozók számára előírja, hogy az ügyfelek kérdéseire államnyelven válaszoljanak. Ezzel új fogalomként bevezeti az államnyelv kifejezést.

A kormányprogramban (1995) szó van az államnyelv védelméről szóló törvénytervezet elfogadásáról. Az eddigi folyamatok és a kormányprogramban megfogalmazódó restriktív nemzetiségi politika alapján arra lehet következtetni, hogy a Szlovák Köztársaságban élő magyarok és a többi, nem szlovák közösség számára ez a terv az anyanyelv használatának további korlátozását jelenti, s ez kihatással lesz iskolákra és kulturális életükre.

2. A magyarok részvétele az irányításban és a közigazgatásban — országos és helyi szinten

a) Választott képviselők

Az állampolgárok által közvetlenül választott képviselőket tekintve (parlamentari és önkormányzati képviselők) a magyar közösség képviselete az egyes választott szervezetekben a számarányának megfelelő. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsában a Magyar Koalíció képviselőinek aránya 11,33% (más pártok képviseletében nem jutottak mandátumhoz magyar nemzetiségűek). A Magyar Koalíció polgármestereinek aránya 13,7%, az önkormányzati képviselőké 15,0% — az összes magyar nemzetiségű választott önkormányzati képviselő aránya ennél magasabb.

Politikai kérdés, hogy a magyar pártok nem vesznek részt a kormánykoalícióban. Az azonban, hogy a helyi önkormányzatoknak nem kielégítőek a jogkörei a közügyeket érintő döntésekben, nemcsak a törvényalkotási folyamattal függ össze, hanem egyúttal politikai kérdés is. A kormányprogramban nem szerepel, hogy a Szlovák Köztársaság csatlakozik a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájához.

b) Kinevezett tisztségviselők

A felső vezetésben a kisebbségek képviselői elenyésző százalékban vannak jelen. A minisztériumok által rendelkezésre bocsátott 1993-as adatok szerint (az újabb adatok nem hozzáférhetőek) a nem szlovák nemzetiségű dolgozók részaránya az egyes minisztériumokban a következőképpen alakult: Földművelésügyi, Víz- és Erdőgazdálkodási Minisztérium 5,5% (magyar 2,6%), Környezetvédelmi Minisztérium 5,6% (magyar 1,9%), Külügyminisztérium 3,9% (magyar 1,1%), Munka- és Családügyi Minisztérium 14%. Az Oktatásügyi és Tudományos Minisztériumban az ún. nemzetiségi iskolák osztályán egy magyar nemzetiségű munkatárs volt megbízva a magyar tannyelvű iskolákkal kapcsolatos összes kérdéssel. Más nemzetiségek esetében is hasonló volt a helyzet. A Művelődési Minisztériumból azonban elbocsátották az egyetlen magyar nemzetiségű dolgozót, aki a magyar közművelődésért volt felelős, s ugyancsak elbocsátották a más nemzetiségi kultúrákkal megbízott dolgozókat is.

Azokon a területeken, ahol a magyar népesség aránya eléri a 10—99%-ot, a helyi államigazgatásból származó adatok még kedvezőtlenebb helyzetet tükröznek. A helyi környezetvédelmi hivatalokban a nem szlovák nemzetiségű alkalmazottak aránya csak 10% volt; más területeken — beleértve az iskolaüggyel foglalkozó helyi állami szervezetet is — ez az arány 4—7% között mozgott.

Az 1991-es szlovákiai népszámlálás adatai szerint a nem szlovák nemzetiségű lakosság részaránya mintegy 15% volt (az összlakosság 10,7%-a volt magyar nemzetiségű, magyar anyanyelvűnek viszont a lakosság 11,5%-a vallotta magát, tehát 608 ezer fő). Nincs pontos áttekintésünk a járási szintű államigazgatási szervekről, ám a 15 járás közül, amelyben a magyar lakosság él, egyetlenben sem volt a járási hivatalnak magyar nemzetiségű vezetője.

Az alacsonyabb szintű körzeti hivatalok esetében az elmúlt három év folyamán 17 hivatalvezető volt magyar nemzetiségű, ezeket 1995 elején — néhány kivételtől eltekintve — leváltották. Jelenleg minden járásban a kormánykoalíció képviselőjében öt fő politikai csoportok működnek, melyek a személyi tisztozgatásokat irányítják. Ján Slotának, a koalíciós kormány egyik tagjának, a Szlovák Nemzeti Párt elnökének 1995. január 13-i kijelentése szerint ez a kormánykoalíció hatalomátvételét jelenti. A tisztozgatások végeredményét még nem ismerjük.

c) A tanácsadó testületek és a párbeszéd lehetősége

A kormány nemzetiségi tanácsa, mely csak konzultatív szerv, s érdemi állásfoglalást nem hoz, rendszertelenül ülészik, nézetei nem tükröződnek sem a kormány politikájában, sem az egyes tárcák működésében.

Az 1993—94-ben a köztársasági elnök által néhány alkalommal összehívott nemzetiségi kerekasztal tanácskozásai sikertelenek voltak:

- az akkori kormány képviselőinek nem konstruktív viszonyulása miatt;
- mivel a Szlovák Köztársaság politikai és jogrendszerében sem institucionálisan, sem jogilag nem jelenik meg;
- mivel csak a problémák megnevezéséig és feltérképezéséig jutott el, miközben nyilvánvalóvá vált, hogy az egyes szlovákiai kisebbségi közösségek helyzetének megoldása különböző hozzáállást igényel.

Az 1994 márciusától szeptemberig tartó időszakban konstruktív együttműködés alakult ki a kormány és magyar parlamenti pártok között. Az előrehozott választásokat (1994. október 1.) követően semmiféle párbeszéd nem létezik a kormány és a kisebbségek között, s az SZK Nemzeti Tanácsában sem alakultak ki a hatékony eszmecsere feltételei. Az SZK Nemzeti Tanácsának politikai megosztottsága a kisebbségek érdekében sem nyújt lehetőséget az egyeztetésre. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésébe delegált küldöttségében a Magyar Koalíciónak nincs képviselője.

d) Az ország területi felosztása

A kormányprogram felújítja a Mečiar-kormány által 1993-ban kidolgozott tervet, melynek célja az államigazgatás átszervezése, s mely ellen 1994. január 8-án Rév-Komáromban 3500 magyar nemzetiségű polgármester, helyi önkormányzati és parlamenti képviselő tiltakozott. Ezt a kérdést tartalmazzák a Szlovák Köztársaság az Európa Tanácsba történt felvételekor szabott feltételek is; a jegyzőkönyv felhívja a figyelmet arra, hogy a Szlovák Köztársaság új területi-adminisztratív felosztásakor az etnikai elvet is figyelembe kell venni. Ezenkívül a Szlovák Köztársaság parlamenti határozattal kötelezte magát arra, hogy betartja az Európa Tanács vonatkozó 1201-es ajánlását.

3. A jogegyenlőség és a gazdasági életbe való hatékony bekapcsolódás

A tulajdonviszonyok szabályozásának tekintetében továbbra is hatnak az 1945-ös, a kollektív bűnösség elvére épülő törvények következményei. A kárpótlási folyamatban a tulajdonviszonyok rendezése, az államosított vagy egyéb jogtalan módon elvett vagyon viszonylatában, az érvényes jogi szabályozás értelmében nem vonatkozik a német és magyar nemzetiségű állampolgárok vagyonára, a törvény ugyanis csak azt a vagyont érinti, melyet 1948. február 25. után koboztak el, miközben a németek és magyarok vagyonát 1945—48 között sajátították ki. Kivételt csak az 1993-ban hozott, a földtulajdont szabályozó törvény képez, mikor is részben megszüntették azt a diszkriminatív rendelkezést, miszerint a magyaroktól kisajátított föld csak 50 hektárig adható vissza. Az érvényes törvények alapján az 1945—48 között a németektől és a magyaroktól a nemzetiségi hovatartozás címén kisajátított ingatlanvagyon nem adható ki az eredeti tulajdonosoknak vagy azok leszármazottainak. A reprivatizáció során ezt a vagyont azoknak származtatják vissza, akik 1945-ben a szlovák nemzethez való tartozásuk miatt kedvezményezettek voltak, és megkapták a magyarok és németek vagyonát. A jogrendszerből nem távolították el a további, 1945—48 között a németek és magyarok ellen hozott diszkriminatív törvényeket, illetve azok következményeit.

A piaczgazdaságra való áttérés szempontjából az a terület, melyen a magyar nemzetiségű lakosság döntő többsége él, Szlovákia leginkább konfliktusokkal terhelt övezetei közé tartozik. A munkanélküliség magasan meghaladja a szlovákiai átlagot (14%), 16—28% között mozog. A szociális helyzet romlása szociális konfliktusok forrása lehet, melyek azonban a kormány politikája következtében könnyen etnikai jellegű konfliktussá

válhatnak. Dél-Szlovákia mezőgazdaságilag a legtermékenyebb területek közé tartozik, ennek ellenére a mezőgazdasági termelés egész Szlovákia viszonylatában a leginkább veszteséges; ennek oka a kormány dotációs politikája, mely jelentős hátrányba hozza a magyarok lakta területeket. Ezekben a régiókban az átlagveszteség (1 hektár mezőgazdasági területre vetítve) 1992-ben 5,1%-kal, 1993-ban pedig 21,2%-kal volt magasabb, mint az ország egyéb vidékein. Ennek következtében Dél-Szlovákiában az átlagbérek alacsonyabbak, az elvándorlás pedig magasabb volt, mint máshol.

Zárszó

Az említett politikai és jogi torzulásokra azért hívjuk fel a figyelmet, mert létezésük már most fokozza a feszültséget a Szlovák Köztársaságban; ezzel nyilván tisztában van az új kormány is. A helyzet kezelése céljából azonban nem tervezi, hogy a Szlovák Köztársaságban élő kisebbségi közösségek jogegyenlőségét és jogi helyzetét megnyugtató módon, alkotmánytörvényben rendezi, hanem a kormányprogramban felveti fegyveres egységek — nemzetőrség (domobrana) — felállítását. Ezeket a fegyveres egységeket az ország érvényes védelmi doktrínája értelmében csak a belső ellenség ellen lehet bevetni.

Nem volt lehetőségünk bekapcsolódni az európai stabilitási egyezmény előkészítésének folyamatába, ennek ellenére mély felelősséget érzünk régióink stabilitása iránt, melynek hiányában zátonyra futhat az európai integrációs folyamat. Ezért szorgalmazzuk, hogy a demokrácia védelmének és az emberi jogok érvényesítésének érdekében észrevételeinkre mint komoly figyelmeztetésre tekintsenek, mellyel egy újabb közép-európai feszültségforrás keletkezésére mutatunk rá.

Pozsony, 1995. január 19.

Bugár Béla, az MKDM elnöke
Duray Miklós, az Együttélés elnöke
A. Nagy László, az MPP elnöke

Közösségünk szolgálatában.
MKDM, Pozsony, 1995. 138—144.

A szlovákiai magyarság művelődési nagygyűlésének állásfoglalása

A Szlovákiában élő magyarság, egyéni és közösségi jogai tiszteletben tartásának feltételével, Szlovákia társadalmának integráns részét alkotja, ugyanakkor kultúrája, nyelve, történelme, hagyományai, családi kapcsolatai és nemzeti azonosságának egyéb elemei révén a magyar nemzet integráns része.

E politikailag, jogilag és kulturálisan meghatározott kettős kötődését történelmi tényként kell kezelni. A magyar nemzeti közösség szlovákiában elutasít minden olyan törekvést, amelynek célja ezen kötődésnek erőszakos vagy mesterséges megbontása. A szlovákiai magyarok mind egyénileg, mind közösségként igénylik a kettős kötődésnek megfelelő társadalmi fejlődésünkhöz szükséges feltételek megteremtését.

A Szlovákiában élő magyarság igényli, hogy egyenrangú partnerként legyen Szlovákia államalkotó közössége, kodifikálva legyenek közösségi jogai, és biztosítottak nemzeti azonossága megőrzésének, átörökítésének és fejlesztésének a feltételei. Adófizetői kötelességének teljesítése feljogosítja, hogy művelődésügyi intézményeinek működéséhez a számarányának megfelelően részesüljön az állami költségvetésből, és az őt érintő ügyekben — a szubszidiaritás elve alapján — saját választott testületei által önmaga dönthessen.

A nagygyűlés résztvevői ebből az igényből kiindulva felmérték a szlovákiai magyar nemzeti közösség művelődésügyének helyzetét, és meghatározták fejlődésének rövid és hosszú távú feltételeit.

A szlovákiai magyar nemzeti közösség művelődésügyének helyzetéről és az azonnal szükséges intézkedésekről

A Szlovákiában élő magyarság művelődésügye azóta romlik folyamatosan, hogy hetvenhét évvel ezelőtt kisebbségi sorsra jutott.

Egyetlen olyan korszaka volt a szlovákiai magyar közoktatásnak, amely némi reményt keltett. Ez a korszak 1950 és 1964 között volt, amikor valóban az akkori igénynek megfelelően fejlődött a magyar iskolaügy. Innen számítva ismét fokozatosan a restriktív áldozata lett, és a magyar nyelv szinte teljesen kiszorult a közéletből. 1978-tól a mai napig pedig a tudatos, programszerű korlátozás áldozatává válnak a magyar iskolák, fogynak a tanítók, és 1990. őszén megkülönböztetést sugalló törvény korlátozza anyanyelvünk használatát.

Oktatásügyünk évtizedek óta pedagógushiánnyal, felszerelés és épülethiánnyal, valamint az állami jóakarát hiányával küzd. A magyarság anyanyelvű oktatási lehetőségét kizárólag az államhatalom szabja meg, és nem az állampolgár vagy a közigeny.

Az állami totalitarizmus még most is leginkább az oktatásügyben követhető nyomon, noha az országban formálisan pluralistává vált a politikai rendszer. Szlovákiában az iskolák fenntartási jogát csak azért nem ruházták át az önkormányzatokra, hogy az ezekbe beválasztott magyarok ne szólhassanak bele az iskolaügybe.

A jelenlegi kormányzat 1995. januárjától programként határozta el a magyar oktatásügy fokozatos felszámolását az úgynevezett alternatív oktatás bevezetésével, ami csupán egyik változata annak a nyelvi imperializmusnak, amelynek a korábbi Szovjetunió volt a példaképe.

A közművelődés — melynek egyetlen magyar intézménye a Csemadok — van a legreménytelenebb helyzetben. Csak provizióriumnak tekinthető a Csemadok működésének engedélyezése. A kommunista korszakban ez pozitívumnak bizonyult, hiszen akkor minden a párttól és az államtól függött. Most az államhatalom azt is el akarja venni, amit kockázatosan kiharcoltunk és nehezen megteremtettünk.

Kultúránk fejlesztése az állami költségvetésből mintegy évi 300 millió koronát igényel. Az elmúlt két-három évben ezzel szemben a költségvetés az összes kisebbség számára csak évi 130—140 millió koronával számolt, ebből a magyar kultúrára mintegy 80 millió jutott. A kormányzat az 1995-ös évben még ezt a minimális támogatást is megszüntette.

A kormány programja előrejelzett más veszélyes beavatkozást is a szlovákiai magyarság életébe. Megfosztott bennünket identitásunk alapelemeitől. Néhány hónapja Szlovákiában nem létezik magyar sajtó, csupán magyar nyelven megjelenő szlovák újságok vannak. Ezért meg is szűnt a magyar sajtó állami támogatása, még a korábban odaítélt támogatást is megvonták.

Határozottan tiltakozunk a politikai hatalom ilyen intézkedései ellen.

Meggyőződésünk, hogy a magyar közösség ellen hozott döntések nemcsak minket, hanem az ország jövőjét is veszélyeztetik: a politikai hatalom azon intézkedései, amelyek a polgári önrendelkezés azaz az önkormányzatiság elvét sértik, egészében véve veszélyeztetik a demokráciát az országban.

A helyzet azonnali javítása érdekében követeljük, hogy:

— a kormányzat álljon el a kétnyelvű úgynevezett alternatív oktatás bevezetésétől a magyar iskolákban,

— a köztársasági elnök ne írja alá az 542/1990. számú törvénynek a parlament által elfogadott módosítását, mert az sérti az önkormányzatiság elvét. Ezért a parlament a törvény módosítást a második megtárgyalásakor utasítsa el,

— az oktatásügyi minisztérium ismerje el a komáromi és a királyhelmei városi egyetem által szervezett felsőoktatást, mint a leendő hivatásra való felkészülés törvényes módját,

— a nyitrai Pedagógiai Főiskolán alakuljon meg az önálló magyar kar,

— a magyar közművelődés és a tömegtájékoztatás romlása megállításának érdekében a Csemadoknak és a nemzetiségi sajtó kiadóinak az állami támogatást legalább a korábbi évek szintjén folyósítsák,

— az oktatásügyi, valamint a tömegtájékoztatás helyezze vissza eredeti státuszukba mindazokat, akiket 1994. decembere óta politikai okokból elbocsájtottak.

Támogatja a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének az iskoláink színvonalát jobbitó tevékenységét. A magyar pedagógusok érdekvédelmének hatékonyabbá

tétele céljából javasoljuk az SZMPSZ Országos Választmányának a Szövetség szak-szervezetté való átalakítását, ha ezt a tagsága támogatja.

Szorgalmazzuk, hogy a magyar közművelődésben és oktatásügyben beállt válságos helyzet kezelésére mihamarabb alakuljon meg a szlovákiai magyarság Művelődési Tanácsa.

A szlovákiai magyar nemzeti közösség művelődése fejlődésének feltételeiről

A nagygyűlés résztvevői abból indulnak ki, hogy a közművelődés és az oktatásügy zavartalan, a közigenyeknek megfelelő fejlődése csak demokratikus körülmények között, az önkormányzatiság (autonómia) elvének megtartásával lehetséges. Ez azt jelenti, hogy az állami szervek feladata csupán a koordinálás, a működés anyagi feltételeinek biztosítása, valamint az iskolai műveltség alapkövetelményei betartásának ellenőrzése.

A közművelődés, közoktatás, felsőoktatás és az információszerzés, valamint -továbbítás működésének és fejlődésének általános feltétele az állami anyagi források hozzáférhetősége és az egy főre átszámított összeg felhasználásának ellenőrizhetősége, továbbá az ezen anyagi javak arányos része felett való önkormányzati rendelkezés. A művelődésügyi önkormányzatok létrehozását és fenntartásának feltételeit szavatolja törvény. A sajtó és a közszolgálati médiák legyenek mentesek a kormányzati beavatkozástól és függetlenek az államhatalomtól.

A nagygyűlés résztvevői a szlovákiai magyar nemzeti közösség művelődésügye fejlődésének szempontjából alapfeltételnek tekintik:

— a teljes szerkezetű magyar nyelvű oktatásra való jog törvényes biztosítása, az óvodától az egyetemig,

— szlovákiai magyar nemzeti közösség művelődési igényeit szolgáló költségvetési források elkülönítését. Ez a pénzösszeg feleljen meg a magyar nemzetiségű állampolgárok számarányának. E költségvetési tétel elosztásával és felhasználásával a magyar közösség az önkormányzatiság elve alapján önmaga dönthessen,

— minden községben, ahol a magyar lakosság nagyobb számban vagy legalább 10 százalékban él, a magyar nyelv a szlovák nyelvvel együtt legyen hivatalos nyelv,

— a Szlovák Köztársaság kormánya írja alá és parlamentje ratifikálja az Európa Tanács Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Kartáját.

A nagygyűlés résztvevői a magyar nemzeti közösség számára kulcsfontosságúnak tartják:

- a) a nemzeti, kulturális és nyelvi azonosság megtartásához, védelméhez és fejlesztéséhez való jogot,
- b) a szellemi és anyagi értékek megtartásához és fejlesztéséhez való jogot,
- c) az anyanyelven való tanulás és művelődés jogát minden szinten és az általuk igényelt formában, az állami költségvetési forrásokból finanszírozott iskolarendszeren belül, olyan iskolákban, amelyek elhelyezkedése összhangban van a magyar nemzeti közösség településszerkezetével és területi elhelyezkedésével,
- d) az egyéb iskolák és nevelőintézmények fenntartásának és működtetésének jogát,

- e) művelődési és tudományos intézmények alapításának és működtetésének jogát,
- f) az anyanyelven történő információszerzés és -továbbítás jogát,
- g) közművelődési intézmények és egyesületek létrehozásának és működtetésének jogát,
- h) a szabad és az államhatalom beavatkozásától mentes kapcsolattartás mind az ország területén, mind külföldön olyan személyekkel, melyekhez nemzeti, kulturális nyelvi érdekek kötik,
- i) olyan képviselői és végrehajtói szervek létrehozásának a jogát, melyek révén önállóan és önkormányzatilag dönthessen azon ügyekben, melyek identitásának megőrzése és fejlesztése szempontjából meghatározó jelentőséggel bírnak, főleg az oktatásügyekben közművelődési ügyekben, anyanyelvének és saját nemzeti jelképeinek használatában.

A nagygyűlés résztvevői a fenti elvek és feltételek alapján szükségesnek tartják első lépésként:

amennyiben a jelenlegi államigazgatási rendszer nem változik, törvény által létrehozni a magyar közösség országos választott testületét, amely az identitásával kapcsolatos összes kérdésben döntési joggal bírna. Ez a testület lenne jogosult dönteni a költségvetésből elkülönített pénzösszeg elosztásáról és felhasználásáról.

A magyar nemzeti közösség jogállásának alkotmányos rendezése esetén:

a magyar választott képviselők és polgármesterek 1994. január 8-i állásfoglalásában megfogalmazott önkormányzati elv szerint, illetve az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201-es ajánlása alapján létrehozott sajátos jogállás keretében megalkotott önkormányzati szervek jogkörébe kerülne át a kultúra és az oktatásügy irányítása, pénzügyi ellátása és módszertani felügyelete is.

A nagygyűlés résztvevői elengedhetetlennek tartják, hogy a Szlovákiában élő magyar nemzeti közösség jogállását a demokrácia elvei alapján, az egész országra kiterjedő közigazgatási átszervezés és az önkormányzatok jogainak bővítése során a fenti módon és a felsorolt kérdésekben törvény határozza meg.

Határozat a Magyar Művelődési Tanács megalapításáról

A Szlovákiai magyar nemzeti közösség művelődési nagygyűlésének résztvevői szükségesnek tartják egy országos hatáskörű Magyar Művelődési Tanács létrehozását.

A szlovákiai magyarság művelődéspolitikáját meghatározó testület feladata: összehangolni és megjeleníteni a szlovákiai magyar közművelődésre, közoktatásra, felsőfokú képzésre, információszerzésre és -átadásra vonatkozó igényeit, értékelni a javaslatokat és elképzeléseket.

A művelődési tanács addig töltené be küldetését, amíg törvényesen meg nem alakulnak a szlovákiai magyar közösség önkormányzati szervei.

A nagygyűlés résztvevői megbízzák a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség (Csemadok) és a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége központi választott szervét, hogy hozzák létre a Magyar Művelődési Tanácsot. A Tanács

jogállásának, feladatainak, a hatáskörének és összetételének kidolgozására hozzák létre annak előkészítő bizottságát. Az előkészítő bizottság tagjai a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, a Csemadok, a sajtó, a színházak, a rádió, a tévé a főiskolások és egyetemisták szervezetei, a Magyar Koalíció pártjai által delegált személyek és az egyházak képviselői.

Nyílt levél a Szlovák Köztársaság alkotmányos személyiségeihez és polgáraihoz

A szlovákiai magyarság művelődési nagygyűlésének résztvevői Szlovákia mindazon politikusaikhoz és polgáraihoz fordulnak, akik nemzetiségre való hovatartozástól függetlenül, részt kívánnak vállalni azon gondok orvoslásából, amelyek az ország valamennyi polgárát, de különösképpen a kisebbségek életét terhelik. A kormánykoalíció számtalan olyan lépést tett, amely a politikai rendszer fokozatos megváltoztatásához, az 1989. novembere előtti hatalmi struktúra felújításához vezet. Egy politikai erő kezében összpontosul a hatalom, és folytatódik a parlamentarizmus elveinek megsértése, a parlamenti demokrácia korlátozása. A féktelen hatalomkoncentráció az oktatás és a kultúra területén mindenkit érint, de fokozottan sújtja a szlovákiai magyar nemzeti közösség kulturális életét és iskolarendszerét.

A magyar kulturális intézmények egyre reménytelenebb anyagi helyzete, a megszűnés előtt álló magyar sajtó, a választott magyar képviselők ignorálása a kormány részéről, a kétnyelvű, úgynevezett alternatív oktatás tervezett bevezetése a magyar tannyelvű iskolákban, az iskolák államigazgatásáról szóló 542/1990. sz. törvény módosítása, mely lehetővé teszi, hogy megszabaduljon a számára kényelmetlenné vált iskolai és tanügyi igazgatóktól megalapozott aggodalmat kelt.

Mindenkinek joga van saját kultúrája és identitása megőrzésére. Nagygyűlésünk nem irányul senki ellen, védekezési reflexünket tükrözi, mert féltjük kultúránkat és az anyanyelvi művelődés lehetőségét. Közösen keressük a kiutat a mai nyomasztó helyzetből.

A Szlovák Köztársaság polgáraiként bízunk abban, hogy megértik: mi a problémák demokratikus megoldására, valamint arra törekszünk, hogy nemcsak kulturális, hanem politikai társadalmi életünkben együttes erővel felszámoljuk az összeférhetlenséget, az intolerancia, a türelmetlenség és a kölcsönös gyanúsítgatás okait.

Abban a reményben fordulunk Szlovákia polgáraihoz, hogy kifejezik szolidaritásukat a demokratikus intézményrendszert védelmező törekvéseinkkel. Ebben felszólítjuk az ország alkotmányos személyiségeit, hogy törvényes jogaiknak és kötelességeiknek megfelelően, haladéktalanul vonják vissza azon intézkedéseket, amelyek a szlovákiai magyarság kulturális intézményeinek felszámolásához, oktatásügyének degradálásához, anyanyelvének elsorvasztásához és sajtójának megszűnéséhez vezetnek.

Komárom, 1995. április 22.

A nagygyűlés résztvevői

Új Szó 1993. április 24.

A realitás tisztelete

A Magyar Polgári Párt stratégiája

— A pártnak tevékenysége során a valóságból kell kiindulnia, világosan kell látnia saját helyzetét, torzulásmentes visszacsatolással kell rendelkeznie saját tevékenységéről, és ki kell jelölnie tevékenységének prioritásait.

Politikai célok

Szlovákia

- a demokrácia és a jogállamiság eszméinek megvalósulása;
- a piacgazdaság és magántulajdon dominanciája;
- nyugati orientáció;
- az oktatásügyi, művelődési és kulturális politika prioritása;
- az egyén emberi és gazdasági jogainak prioritása;
- Szlovákia Európai Unió-tagsága;
- kulturális és oktatásügyi autonómia.

Régióink

— Dél-Szlovákia gazdasági, szociális, környezetvédelmi és egyéb érdekeinek megfogalmazása és érvényesítése.

Kisebbség

— Megállapítani a szlovákiai magyarság nemzeti, gazdasági és tulajdonosi súlyának csökkenését Szlovákián belül.

Pártélet

— Növelni a párt önkormányzati, parlamenti, kormányzati és társadalmi befolyását.

Közeg

Szlovákia

A lakosság és az általa választott politikai reprezentáció két, egyre élesebben szembenálló blokkra oszlik:

- az egyik tábor respektálja a polgári társadalom és a jogállamiság elveit,
- a másik csak akkor, ha azt érdekei úgy kívánják, illetve ha rá van kényszerítve.

Ez az állapot néhány választási időszakos távlatban tartósnak tűnik. Ez belpolitikai instabilitással, gyakori kormányváltásokkal és lassúbb ütemű fejlődéssel jár.

Szlovák belpolitika

A gyakorlati életben megnyilvánul az ún. szlovák nemzeti érdek, elsősorban külpolitikai, kisebbségpolitikai és regionális gazdaságpolitikai szinten. Ezt meg kell fogalmaznunk, és tevékenységünket ennek fényében terveznünk.

Magyarok

Meg kell fogalmazni olyan alternatívát, mely nem sérti ezeket a szlovák nemzeti érdekeket, és nem ösztönzi az első pontban felvázolt két táborra, hogy a demokratikus minimumot félretéve, helyettünk egymással kössenek szövetséget. Érdekünkhöz a tárgyalási alkupozíció kiharcolása a szlovákiai magyar politikai szubjektumok számára, a mérsékletesség és a stratégia.

Magyarország

Elsősorban saját magunknak kell megoldanunk helyzetünket, magyar partnereink segítségét csak a legvégső esetben szabad igénybe venni.

Módszer

A fenti célok a fenti közegben csak kormányzati és önkormányzati pozíciók birtokában valósíthatók meg.

Tennivalók a pártépítésben

1. Alapos és minden fontos kérdésre kiterjedő szociológiai felmérésben reális képet kell kapnunk a szlovákiai magyarok állapotáról, illetve az MPP öt éves tevékenységéről ahhoz, hogy politikai munkánkban a realitásból induljunk ki.

2. Eddigi tapasztalataink és a fenti felmérés kiértékelése tükrében újra kell fogalmaznunk saját jövőképünket, vagy új jövőképet kell a szlovákiai magyarság elé tárni. Ezt össze kell hasonlítani más politikai szubjektumok jövőképével.

3. Meg kell határoznunk a jövőkép két-három prioritását.

4. Újabb ellenőrző felmérésekkel, napi és stratégiai értékelésekkel visszacsatolást kapni munkánkról, és ennek alapján elvégezni az esetleges korrekciókat.

5. A jövőképet el kell fogadtatnunk az általunk megcélzott választópolgárokkal.

6. A pártban érvényesülnie kell az önkormányzati befolyásnak, valamint a tömegbázis befolyásának, a vállalkozói érdekeknek, minden szinten öntisztító mechanizmusoknak kell létezniük. Ezeket a feltételeket az alapszabályban kell rögzíteni.

7. Általánossá kell tenni az egyéni felelősségvállalást, az egyéni programok testületi jóváhagyását, a testületi számonkérést, valamint a világos egyéni és testületi célkitűzések rendszerét.

8. A párt tevékenységének négy fő területen kell megjelennie:

- belpolitika,
- önkormányzatok,
- oktatásügy, művelődés, kultúra,
- gazdaság és szociálpolitika.

9. Kapcsolatokat kell kiépíteni a már létező szakmai és hivatalos érdekszövetségekkel.

10. Meg kell fogalmazni a céljaink eléréséhez szükséges személyi, hatalmi és hivatali feltételeket.

11. El kell kerülnünk, hogy a következő választásokon ismét olyan helyzetbe kerüljünk, mint 1992-ben és 1994-ben.

12. A párt tanácsadó testületeként létre kell hozni egy prognosztikai-elemző csoportot.

Tennivalók belső kapcsolatainkban

1. A Magyar Koalíciót folyamatosan kormánykész állapotban kell tartani potenciális szövetségeseink és saját maga szempontjából is.

2. A pártnak a Magyar Koalíció dinamizáló, aktív részeként kell fellépnie.

3. Állandóan keresni kell a potenciális szövetségeseinkkel való közös fellépés módjait.

4. Hacsak lehet, kerülni kell a belpolitikai életben a konfrontációt és a demonstrációt mint politikai módszert.

Tennivalók külső kapcsolatainkban

Fenntartva jó kapcsolatainkat hagyományos magyarországi partnereinkkel, korrekt viszonyra kell törekednünk a mindenkori magyar kormány és a mindenkori magyar ellenzék valamennyi pártjával.

(1995)

*A Magyar Polgári Párt IV. közgyűlésének dokumentumai
MPP, Pozsony, 1995. 61—64.*

29.

Szolgálni és segíteni A Magyar Polgári Párt programnyilatkozata

Az 1994. december 10-én ülésezett Országos Választmány az elnökség javaslatára megválasztotta a programelőkészítő bizottságot azzal a megbízással, hogy a IV. közgyűlésre kezdje el az új programtervezet megírását. Ennek a vázlatát az 1995. január eleji elnökségi ülésre, illetve a kész szövegtervezetet a január végén sorra kerülő Országos Választmányi ülésre kellett volna beterveznie.

A programelőkészítő bizottság megkezdte munkáját, de már az első ülésén felvetődött, hogy ez az egy hónapnyi idő nem elegendő ahhoz, hogy komolyan és felelősségteljesen lehessen foglalkozni a kérdéssel. (Csak emlékeztetőül jegyzem meg, hogy a Szabadság és felelősség című programunk háromnegyed év alatt készült el, de a két

évvel ezelőtti programkiegészítéseink is fél évet igényeltek.) Éppen ezért a program-előkészítő bizottság nevében a következőket javaslom.

1. A mostani közgyűlésünk ne fogadjon el új programot, mert az kidolgozatlansága folytán politikailag nagyon veszélyes lehet.

2. Ugyanakkor a közgyűlés fogadjon el egy határozatot, melyben megbízza a Magyar Polgári Párt elnökét, elnökségét vagy Országos Választmányát, hogy kezdje el az új program kidolgozását, és annak tervezetét a párt megfelelő szerveiben végigkonzultálva terjessze be a Magyar Polgári Párt V. közgyűlésére.

3. A Magyar Polgári Párt IV. (ez évi) közgyűlése pedig a stratégiai bizottság szövegjavaslata mellett és azzal összhangban fogadjon el egy *programnyilatkozatot*, mely a legégetőbb belpolitikai kérdésekkel foglalkozna, s egyben megfogalmazná a párt politikai célkitűzéseit.

Ez a megoldás jelezne a közvélemény felé, hogy új program készül a Magyar Polgári Pártban (a kérdéshez az év folyamán többször vissza lehetne térni, akár belső viták, különböző elképzelések formájában), ugyanakkor kellő idő lenne arra, hogy bekapcsolva a Magyar Polgári Párt szakembereit, tényleg a párt szerveinek, tagjainak és szimpatizánsainak megfelelő program készülne el.

Szolgálni és segíteni A Magyar Polgári Párt programnyilatkozata

1994 szeptembere óta ismét kihívás előtt áll az ország. Olyan politikai csoportosulás került a végrehajtó hatalom élére, amelynek céljai gyökeresen eltérnek a liberális demokrácia elveitől. A Magyar Polgári Párt 1989 novembere óta számos nehéz helyzetben segítette a polgári demokrácia értékrendjének továbbterjedését. Most is ezt kell tennünk.

Több feladat vár ránk.

Meg kell védenünk a szlovákiai magyarság intézményeit, tudatosítva, hogy e feladatnak nem csak politikai elemei vannak.

Hatékony választ kell adnunk a most már állami szintre emelt nacionalizmusra az egész ország közvéleménye előtt. Azaz minden helyzetben hangsúlyoznunk kell, hogy a nacionalizmus nemcsak a magyarok, hanem a szlovákok szabadságának korlátozását is szolgálja. Tudatosítanunk kell, hogy minden helyzet sajátos, ezért a régi értékek megtartásával összehangolt újszerű lépéseket kíván.

Mindent meg kell tennünk a privatizáció tisztaságáért és a privatizáció folyamatában való esélyegyenlőségért.

Az eddiginél is erőteljesebben kell terjesztenünk az úgynevezett semleges vagy szolgáltató állam eszméjét, amely polgárai számára nem ír elő kötelező értékeket és gondolkodásmódot, hanem a polgárok közti konszenzusra építve teljesíti azok igényeit.

E célból fel kell lépünk:

- a kultúra egyneműsítése és újraideologizálása ellen;
- az igazságszolgáltatás pártatlanságáért;

— az állam gazdasági túlsúlya helyett a magántulajdon erősítéséért és a tulajdonformák szabad versenyeért;

— a korrupció és a hatalommal való visszaélés minden formája ellen;

— a fegyveres erők parlamenti ellenőrzéséért;

— az etnikai toleranciáért az állami szervezetekben;

— a pártállás miatti diszkrimináció ellen az állami szervezetekben;

— a nemzeti kisebbségi iskolai és kulturális intézmények leépítése és az ügynevezett alternatív oktatás bevezetése ellen.

Minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk a polgári demokrácia eddig kialakított intézményrendszerének megtartásáért, szem előtt tartva Szlovákia politikai sajátosságait.

Azaz védenünk kell:

— a parlamentnek felelős kormány intézményét;

— a köztársasági elnök hatásköreit;

— az Alkotmánybíróság jogköreit;

— az emberi és polgári jogok rendszerét, a jelen helyzetben különösképpen a sajtószabadságot, a gyülekezési és egyesülési szabadságot.

A Magyar Polgári Pártnak a rendelkezésére álló eszközökkel a szlovákiai magyarság számára kell perspektívát nyújtania.

— Az MPP önkormányzati politikájának a helyi és regionális döntéshozatal ésszerűsítését kell segítenie. A dél-szlovákiai települések együttműködése még számos területen javítható, s a tét most nem kisebb, mint a magyarok által lakott vidékek gazdasági talpon maradása.

— Az MPP-nek a külkapcsolatok területén arra kell törekednie, hogy az ország demokratizálódásának folyamata részesüljön támogatásban. A polgári demokrácia értékrendje ellen ható erőknek pedig szembe kelljen nézniük lépéseik külpolitikai következményeivel, különös tekintettel a nemzeti kisebbségek elleni lépésekre.

— Magyarországi kapcsolatainak keresztül szorgalmaznia kell, hogy a szlovákiai magyarok jogainak következetes érvényre juttatása a szlovák—magyar megbékélés eszméjével és az ebből fakadó politikai stílussal kapcsolódjék össze. Fontos ugyanis annak a felismerésnek a továbbterjesztése, hogy a másik nemzet iránti bizalmatlanság és előítéletek terjesztése belpolitikai célokat is szolgál térségünkben.

— A Magyar Polgári Pártnak minden rendelkezésére álló kapcsolatot és forrást fel kell használnia a nehéz anyagi helyzetbe került szlovákiai magyar kulturális élet megsegítésére. Eközben az eddigiekhez hasonlóan, törekednie kell a támogatási folyamat átláthatóvá tételére, s ezzel a mi kulturális életünkben is előforduló visszaélések és korrupció visszaszorítására.

— Főként pedig minden területen népszerűsíteni kell a szlovákiai magyarság autonómiájának azon koncepcióját, amely biztosítja a magyarok önazonosságát, ugyanakkor illeszthető a térség stabilitásának alapelveihez. Tehát azt az autonómia-koncepciót, amely a jövőben a megegyezés alapja lehet szlovákok és magyarok között.

A szabadság olyan érték, amelyért nap mint nap küzdenünk kell, de kínzó hiányát csak elvesztésekor érezzük. Ma olyan idők járnak, amikor szabadságunkért többet kell

tennünk, mint máskor. A Magyar Polgári Párt 1989 novembere óta számos esetben megfelelt e történelmi feladatnak, s a mostani kihívásra is megadja a választ.

(1995 tavasza)

A Magyar Polgári Párt IV. közgyűlésének dokumentumai
MPP, Pozsony, 1995. 65—68.

30.

A szlovákiai Magyar Koalíció állásfoglalása

1. A szlovákiai magyar pártok az alapszerződés kérdéséhez kezdettől fogva a két ország kapcsolatának és a kisebbségek helyzete javulásának igényével viszonyultak. A javulás esélyeit abban láttuk, ha az alapszerződés biztosítaná:

- a kisebbségek önkormányzati jogát;
- az önkormányzati rendszer megfelelő anyagi feltételeit;
- olyan nemzetközi ellenőrző rendszer kialakítását, melynek az érintett

kisebbségek is részét alkotják, és az megfelelő hatékonysággal tudja ellátni feladatát.

2. Tudomásul vesszük, hogy Horn Gyula és Vladimír Mečiar megállapodott a szlovák—magyar alapszerződés ügyében. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a jelenlegi szlovákiai körülmények közt, különös tekintettel a kormányprogramra és a kormánykoalíciót alkotó pártok programjaira, a szerződéstervezet megvalósítása komoly akadályokba ütközhet.

Ezért fontosnak tartjuk, hogy a magyar kormány a szlovákiai magyarság képviselőivel együttműködve a szerződés ratifikálása előtt konkrét csomagtervet fogadjon el a szerződés megvalósításáról.

Szükségesnek tartjuk a szerződésben foglaltak évenkénti felülvizsgálását. Amennyiben a szlovák fél nem tartja be vállalt kötelezettségeit, javasolni fogjuk a szerződés felbontását.

Szükségesnek tartjuk, hogy a szerződő felek az európai intézményekkel együtt garantálják az 1201-es ajánlás teljes szövegének érvényesítését, különös tekintettel az ajánlás 11-es cikkelyére.

3. Emlékeztetve arra a tényre, hogy a szerződéstervezet nem tartalmaz megfelelő garanciákat a kisebbségi jogok és a kisebbségi intézményrendszer anyagi feltételeinek biztosítására, fennáll annak a veszélye, hogy a szlovákiai magyar kultúra és iskolaügy anyagi fedezet nélkül marad. Felhívjuk a kormányok figyelmét, hogy a szlovákiai magyar kultúra és iskolaügy 1992. évi becsült költségei meghaladták a kétmilliárd csehszlovák koronát.

4. Az ellenőrzés elengedhetetlen feltételének tekintjük a kisebbségek hatékony részvételét az alapszerződés 15. cikkelyének 6. bekezdése értelmében létrehozandó vegyes bizottságban.

Véleményünk szerint az alapszerződés csak a fentiek szellemében valósítható meg, és töltheti be küldetését.

Pozsony, 1995. március 18.

Bugár Béla, az MKDM elnöke
Duray Miklós, az Együttélés elnöke
A. Nagy László, az MPP elnöke

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1977.

31.

A Magyar Koalíció által az Európa Tanácsba küldött állásfoglalás ajánlásai Az átfogó törvényi rendezésért

A Magyar Koalíció három pártja egy dokumentumot juttatott el az ET emberjogi bizottsága elnökéhez annak kapcsán, hogy a bizottság tárgyalja a Szlovákiáról szóló jelentést. A dokumentum az alábbi öt problémakörrel foglalkozik.

1. Nyelvhasználat

Szilárd meggyőződésünk, hogy csak olyan átfogó törvényi rendezés veheti elejét az etnikai feszültség növekedésének, s járulhat hozzá a Szlovákia és Magyarország közti viszony javulásához és a Kárpát-medence térségének stabilitásához, amely: a Szlovák Alkotmány 34. cikkelyéből kiindulva részletesen szabályozza a kisebbségi nyelvek használatát a hivatalokkal való kommunikációban, a művelődés és a kultúra, valamint az információterjesztés és befogadás területén; amely a kisebbségeket kielégíti, és kölcsönös jóindulaton alapszik.

2. Iskolaügy

Élesen ellenezzük az ún. alternatív oktatás bevezetését a magyar tannyelvű óvodákban, alapiskolákban és gimnáziumokban. Ugyanakkor támogatjuk a szlovák nyelv tanításának olyan módszereit, melyek hozzásegítik a magyar tanulókat a szlovák nyelv jó vagy kiváló elsajátításához. Ez azonban nem történhet az anyanyelvi tudás kárára,

hiszen az anyanyelv az identitás megőrzésének — amely alapvető emberi jog — legfontosabb biztosítója.

Mély aggodalmunkat fejezzük ki a szlovákiai kisebbségi tanárképzés jövője és egyáltalán a kisebbségi tanárképzés jövője és egyáltalán a kisebbségi iskolák jövője miatt. Nem látunk semmilyen okot, amely akadályozhatná a Nemzeti Kisebbségi Kultúrák Karának akár Nyitrán, akár másutt történő megnyitását. E tény javíthatna Szlovákia képén itthon és külföldön egyaránt. Tudatában vagyunk, hogy a kormány nem avatkozhat bele közvetlenül az egyetemek belügyeibe, azonban nem látjuk jelét annak, hogy politikailag egyáltalán támogatna ilyen kezdeményezést. Az új felsőoktatási törvény még azokat a képzési lehetőségeket is korlátozza, amelyek eddig léteztek, nevezetesen a komáromi Városi Egyetemen történő magyar tanerőképzést, amely a Győri Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozataként működött eddig.

3. Közigazgatási reform és területi átszervezés

Feltétlenül szükséges kialakítani legalább 5—6 új járást Dél-Szlovákiában (mind a hat egészen 1960-ig létezett), nevezetesen a Párkányi, Ipolysági, Tornaljai, Szepsi, Királyhelmei és Nagykaposi (vagy egy összevont Bodrogközi-Ung-vidéki) járást. Habár irreális feladatnak tűnhet, azonban szükséges a kerületi határok módosítása is, továbbá szükséges annak szavatolása, hogy a kisebbségek jogai és érdekei a járási és kerületi államigazgatásban, illetve a születendő regionális önkormányzatokban érvényesülhessenek.

4. Kultúra

A kisebbségi kultúra támogatásának összegét emelni kellene legalább az 1994-es szintre. A benyújtott igénylések elbírálásába a kisebbségek képviselőit is be kell vonni. A kisebbségi kultúra támogatására elkülönített pénz nem szolgálhat kormánypropaganda-célokat. Az egyes kisebbségek számát és igényeit figyelembe kell venni a támogatás nagyságának megállapításánál.

Az állami intendánsok szerepét és a regionális kulturális központok koncepcióját át kell értékelni. A Komáromi Jókai Színház, valamint az Ifjú Szívek jogi státusát vissza kell adni.

5. Földügyek

A nevesítetlen földeknek községi tulajdonba kell kerülniük. Ez egyszerűen elengedhetetlen feltétele a dél-szlovákiai régiók egészséges gazdasági és szociális fejlődésének.

1996. december 19.

Új Szó 1996. december 19.

A hosszú távú együttműködés alapja

A KDM, a DU, a DP, az SZSZDP, az SZPP, az MKDM, az MPP és az Együttélés pártelnökeinek közös nyilatkozata

Mi, a Szlovák Demokratikus Koalíció és a Magyar Koalíció képviselői Szlovákia és valamennyi polgára sorsáért érzett politikai felelősségünk tudatában kinyilatkozunk:

A Szlovák Köztársaság közös építése mellett kötelezzük el magunkat, s kifejezzük meggyőződésünket, hogy az állam építése valamennyi polgárának az ügye.

A szlovák nemzet, a magyar nemzeti kisebbség és a más nemzeti kisebbségek közötti jó viszonyt a Szlovák Köztársaság belső és külső stabilitása fontos feltételének tartjuk. A Szlovák Demokratikus Koalíció és a Magyar Koalíció együttműködését e feltétel politikai teljesítése módszerének tekintjük.

Az együttműködés alapjának tekintjük a kialakult nézetazonosságot, illetve a nézetek közelségét a bel-, a gazdaság-, a külpolitika és a nemzetiségi kapcsolatok terén, valamint a nemzetközi dokumentumok betartásának fontosságába, beleértve a Szlovák Köztársaság és a Magyar Köztársaság között megkötött jószomszédi viszonyról és baráti együttműködésről szóló szerződést.

Közösen fejezzük ki akaratumkat betartani az alkotmányban rögzített emberi jogokat, beleértve a nemzeti kisebbségek jogait és az alkotmány értelmében törvények formájában fogjuk szorgalmazni a jogok érvényesülését.

A területi és a közigazgatási elrendezés terén a szubszidiaritás elve alapján működő önkormányzati elrendezést fogjuk szorgalmazni.

Az SZDK elutasítja a nemzetiségi jogok erőszakos vagy adminisztratív korlátozásának politikáját.

Az MK kijelenti, hogy a koalíció egyetlen pártja sem szorgalmazza és politikai programjában vagy gyakorlati politikájában nem is fogja szorgalmazni az etnikai elvű területi autonómiát.

Az SZDK és az MK képviselői négy szakértői-politikai csoportban dolgoztak. A belpolitika, a külpolitika, a gazdaságpolitika és a kisebbségi kérdés terén a munkabizottságok azonos vagy közeli elképzelésekre jutottak, és megállapodtak abban, hogy a Szlovák Köztársaság folyamatosan fenntartható fejlődését fogják szorgalmazni az állam létének olyan értelmében, amely a polgári, a jogi, a decentralizációs, a szociális-gazdasági és a környezetvédelmi alapelvek betartásán nyugszik. Ezzel a munkabizottságok munkája nem fejeződik be. A felek készek a programegység lehető legszélesebb lehetőségeit keresni úgy, hogy a választásokon való győzelem után a majdani demokratikus kormány és a kormányprogram összeállításakor erre az egységre építhessenek.

A dokumentumban megfogalmazott elveket és kötelezettségeket együttműködésünk hosszú távú alapjának tekintjük. Tudatosítjuk, hogy a felvázolt célokat nem lehet elérni abban az esetben, ha folytatódna a jogállamiság leépítése, a polgári jogok

megsértése és Szlovákia nemzetközi izolációja; a dokumentumból fakadó elvek és kötelezettségek mindaddig érvényesek, amíg a nyilatkozat szellemében tart az együttműködés.

Pozsony, 1997. december. 2.

Ján Čarnogurský — Kereszténydemokrata mozgalom
Eduard Kukan — Demokratikus Unió
Ján Langoš — Demokrata Párt
Jaroslav Volf — Szlovákia Szociáldemokrata Pártja
Zdenka Tóthová — Szlovákiai Zöldek Pártja
Bugár Béla — Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom
Duray Miklós — Együttélés
A. Nagy László — Magyar Polgári Párt

Szabad Újság 1997. december 10.

33.

Az SZDK és MK képviselőinek nyilatkozata A szakértői csoportok munkájáról

Az SZDK és az MK képviselői — alelnöki ill. titkári szinten — négy szakmai — politikai bizottságban dolgoztak: a belpolitika, külpolitika, gazdaságpolitika és a kisebbségi politika problémakörével foglalkozó szakterületeken.

Az SZDK és az MK munkabizottságai eddigi tevékenységük alapján megállapították, hogy az egyes pártok programjában olyan azonos vagy közeli elképzelések találhatók, melyek megvalósítását szorgalmazni fogják e területeken:

1. Belpolitikában

- a parlamenti testületek létrehozása az arányosság elve alapján,
- a közigazgatás határozott decentralizációja,
- a környezetvédelmi hivatalok függetlenségének biztosítása a döntéshozatalban, az önkormányzatok jogköreinek megerősítése és pénzügyi forrásainak növelése, ami elsősorban az adóelosztás módjának megváltoztatásával érhető el,
- indokolt esetekben módosítani fogják a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának (SZK NT) Szlovákia területi és közigazgatási felosztására és a helyi államigazgatás megszervezésére vonatkozó törvényeit úgy, hogy egész Szlovákia területén azonos elvek érvényesüljenek,

- biztosítani azon súlyos bűncselekmények következetes kivizsgálását, amelyek kivizsgálása eddig politikai okokból megghiúsult,
- a hírszerző szolgálatok alapvető átalakítása,
- a rendőrség hatékony depolitizálása, műszaki felszereltségének javítás a professzionális növelése érdekében,
- a bírói függetlenség biztosításának intézményes megerősítése,
- a büntető eljárás során a bizonyítási folyamatot végző szervek alapvető átalakítása,
- azon törvények módosítása, amelyek az államigazgatásban a centralizált döntéshozatal elemeit tartalmazzák és ellentmondanak a polgári társadalom alapelveinek,
- az SZK folyamatos fejlődését biztosító nemzeti akcióprogram előkészítése és megvalósítása.

2. Külpolitikában

- a Szlovák Köztársaság belépése a NATO-ba, az Európai Unióba és további európai integrációs struktúrákba,
- a Szlovák Köztársaság egyoldalú függőségének fokozatos megszüntetése az Orosz Föderációból származó nyersanyagok behozatalától, a nyersanyagforrások bővítése, mivel ez a gazdasági függőség politikai függőséggé alakulhat,
- valamennyi szomszédos államhoz fűződő viszony javítása,
- az Európai Önkormányzati Charta aláírása, hatékony legitatív változások biztosítása, valamint a dokumentum ratifikálása.

Azon nemzetközi szerződések és egyezségek hatékony teljesítése, amelyekhez a Szlovák Köztársaság már csatlakozott — például a szlovák–magyar alapszerződés, a keretegyezmény és egyéb ratifikált szerződések és egyezmények, továbbá azon nemzetközi jogi normák betartásának ellenőrzése, amelyekhez a Szlovák Köztársaság vagy a Csehszlovák Szövetségi Köztársaság jogutódjaként, vagy már 1992. után csatlakozott, valamint a környezetalakítással és a tájrendezéssel kapcsolatos további nemzetközi jogi normák ratifikálásának biztosítása.

3. Gazdaságpolitikában

- a jelenlegi kormány által bevezetett adminisztratív gazdaságirányítási módszerek megszüntetése,
- a kivételezett termelési egységek adminisztratív védelmének megszüntetése,
- a gazdasági versenyt és a szabad vállalkozást korlátozó törvények — például az esődtörvény, az állam stratégiai érdekiről szóló törvény, a nagyprivatizációról szóló törvény, az árakról szóló törvény, az ingatlanadóról szóló törvény, a bevételi adóról szóló törvény, a szövetkezetek transzformációjáról szóló törvény, a befektetési társaságokról szóló törvény, az értékpapírokról szóló törvény, a vállalatok revitalizációjáról szóló törvény stb. — felülvizsgálata,
- a privatizációs határozatok alapos felülvizsgálata, s jogi következmények levonása azokban az esetekben, amelyekben törvénysértés történt,
- cselekvési terv kialakítása azon esetek rendezésére, amelyek során a privatizációs döntések nem voltak összhangban a közérdekkel,

- megteremteni a kötvényekkel való szabad kereskedést és a nemzeti Vagyon-alap- részvények vásárlásának lehetőségét,
- a polgárok és vállalkozók adó- és biztosítási terheinek csökkentése a közvetlen adók nagyságának csökkentésével a közvetett adókkal szemben,
- az adórendszer decentralizálása, a helyi és regionális önkormányzatok jogkö-reinek megerősítése az adópolitikában, környezetvédelmi adó bevezetése,
- az ökológiai audit következetes megvalósítása a transzformált vállalatok környe-zetvédelmi tartozásainak meghatározásában,
- az állam által a gyermekek, nyugdíjasok és munkanélküliek biztosítási téríté-sének növelése egészen a biztosítás teljes összegéig,
- az önkormányzati és szociális lakások építésének támogatása az állami telkek-nek az önkormányzatok tulajdonába való ingyenes átadásával, valamint a lakás-építési alap támogatása az önkormányzati lakásépítésre való átirányításával,
- a külföldi tőke beáramlásának támogatása stabil és hiteles politikai, legitatív és vállalkozói környezet kialakításával,
- új agrárpolitika elfogadása, a hatékony mezőgazdasági termelés és a nagyobb termelékenység biztosítása érdekében, a föld és egyéb mezőgazdasági vagyon tulajdonjogi viszonyainak végérvényes rendezése, a szövetkezetek transzfor-mációjának megnyugtató befejezése, az állam dotációs politikája hatékonysá-gának növelése és ésszerűsítése, az intenzív mezőgazdasági termelés, a környezetredezés szükségleteinek figyelembe vételével, valamint az intenzív gazdálkodásra kevésbé alkalmas területeken a föld megművelésének biztosí-tása, a piaci viszonyok rendezése, az EU normáinak beépítése saját jogren-dünkbe, az állami tulajdonban lévő beltelkeknek az önkormányzatok tulajdo-nába való ingyenes átutalása, illetve kezelésébe adása, a földpiac élénkítése és a mezőgazdaságnak hitelek folyósításával való támogatása, Szlovák Köztár-saság fenntartható fejlődése nemzeti akcióprogramjának előkészítése és meg-valósítása, a Szlovák Köztársaság energetikai és vízgazdálkodási koncepció-jának átértékelése úgy, hogy összhangban legyen az ökológiailag folyamato-san fenntartható fejlődéssel,
- az állami feladatok hatékonyságának növelése a szociális szférában, melynek feladata a munkavállalói érdekek megfelelő védelmének biztosítása,
- növelni a szociális szféra hatékonyságát növelése és a fejlett európai államok e téren szerzett tapasztalatainak felhasználása.

4. Kisebbségi kérdéskörben

- a felek tárgyaltak az állam politikai jellegéről, elismerve a szlovák nemzet ön-rendelkezési jogát, leszögezték a kisebbségek helyzete alkotmányos rendezé-sének szükségességét az általános alkotmányos változások keretében,
- a felek megegyeztek abban, hogy a kisebbségek és politikai képviselőik részvé-tele a közügyek intézésében az állam építésének stabilizációs eleme,
- a felek megállapították, hogy azoknak az intézményeknek a jelenlegi működé-se, amelyek a kisebbségi politikát végrehajtják, elégtelen, és szükséges az át-alakításuk,

- a felek szakértői szinten megállapodtak abban, hogy a kisebbségi oktatásügy terén a problémákat a Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Chartája ajánlásai első szintjének szellemében fogják rendezni, egészen a középiskolai szintig. Az oktatásügyi rendszer további szintjéről a tárgyalásos folytatódnak,
- a felek javasolni fogják azon törvények elfogadását, amelyeket a Szlovák Köztársaság Alkotmánya feltételez, s amelyek a kisebbségek alkotmányos jogai törvényes érvényesítésének feltételeit képezik.

Ez a dokumentum nyitott és feltételezhető a tárgyalások folytatása más formában esetleg további politikai pártok részvételével.

Pozsony, 1997. december 3.

Szabad Újság 1997. december 10.

34.

Az SZDK, a DBP, az MKP és a PEP koalíciós szerződése

A Szlovák Demokratikus Koalíció, a Demokratikus Baloldal Pártja, a Magyar Koalíció Pártja és a Polgári Egyetértés Pártja a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsába (SZK NT) megtartott választásokon kifejezésre juttatott állampolgári akaratnak megfelelően készen állnak a közös koalíciós kormány létrehozására — ezáltal a közügyek igazgatása és az SZK polgárainak általános jóléte érdekében a teljes felelősség vállalására, bizonyítva ezzel elkötelezettségüket a szabadság, a demokrácia és a jogállamiság elvei mellett, tiszteletüket az emberi jogok és szabadságjogok iránt, készen állnak a Szlovák Köztársaság alkotmányos rendjének erősítésére és elveinek tökéletesítésére, az alkotmányos szervek és intézmények hatékony működésének biztosítására, a társadalmi stabilitás kialakítására; készen állnak egy kiegyensúlyozott gazdaságpolitika keretében a piacgazdaság fejlődésének kedvező alapokat lerakni, az állampolgárok szociális biztonságát és a környezet védelmét erősíteni; készen állnak céltudatosan szilárdítani a Szlovák Köztársaság nemzetközi tekintélyét, elérni az SZK tagságát a NATO-ban, integrálni az SZK-t az Európai Unióba és az OECD-be, valamint garantálni a jó együttműködést a többi, elsősorban a szomszédos országokkal; tekintettel a politikai stabilitás elérésére, a gazdasági hanyatlás megállítására, az állampolgárok közt arányosan megoszuló közteherviselésre, a szociális béke elmélyítésének szándékára, a nemzetiségi, az etnikai és felekezeti tolerancia és a kölcsönös állampolgári megértés minden emberre kiterjedő jótékony hatásának elmélyítésére —, közösen úgy döntöttek, hogy koalíciós szerződést kötnek. (...)

A koalíciós partnerek a felsorolt célok elérése érdekében, kölcsönösen tiszteletben tartva egymás identitását, programját és önállóságát, konstruktív szellemben megvitatva és tisztázva álláspontjaikat, az alábbi koalíciós szerződést hagyták jóvá:

A koalíció működésének alapelvei

A koalíció alapcélja az SZK működőképes kormányának megalakítása és működési ideje alatt a szükséges támogatottság fenntartása, különösképpen az SZK Nemzeti Tanácsában a törvények és alkotmánytörvények meghozatala során. E fő feladat teljesítése érdekében a koalíciós együttműködés során szélesebb hatáskörű politikai döntések is meghozhatók, s ha azoktól függ a kormány működőképessége, a döntés vonatkozik az SZK Nemzeti Tanácsban dolgozó koalíciós partnerek tevékenységére is.

A koalíciós partnerek közösen tesznek javaslatot a kormány összetételére. Kinevezése után és azt követően, hogy az SZK Nemzeti Tanácsa bizalmat szavaz neki, a koalíció segíteni fogja a kormányt alkotmányos jogainak és kötelezettségeinek megvalósításában.

A koalíció együttműködés elvei

1. A koalíciós együttműködés célja a koalíciós partnerek koordinált fellépése úgy, hogy a kormány meg tudja valósítani programját. A koalíció teljes mértékben tiszteletben tartja az alkotmányos szervek és alkotmányjogi tényezők szerepét és hatásköreit.
2. A koalíciós partnerek a kormánynak kellő parlamenti többséget biztosítanak parlamenti frakcióikon keresztül. A koalíciós együttműködést, a vélemények és eljárások egyeztetését a koalíciós partnerek parlamenti frakcióinak vezetői biztosítják.
3. Törvényjavaslatot, módosító vagy kiegészítő javaslatot a kormány által előterjesztett törvényjavaslatokhoz a koalíciós képviselők csak a koalíciós frakcióvezetők tájékoztatását követően tesznek.
4. A kormány, az SZK NT és a koalíciós tanács minden lényegi döntést és határozatot úgy hoz meg, hogy előtte kölcsönös egyetértésre jut az összes koalíciós partner. Ha nem tudnak megegyezni, egyik fél sem terjeszti megtárgyalás céljából a vitatott kérdést az illetékes szerv elé addig, amíg az ügyben állást nem foglal a koalíciós tanács.
5. Az SZK kormányának esetleges átalakítása során mindig figyelembe veszik a koalíciós partnerek közti erőviszonyokat, mégpedig úgy, ahogyan ez a jelen szerződésben kikötésre került.
6. Interpellációt és kérdést a kormánytagokhoz a koalíciós partnerek csak képviselői frakciójuk vezetőjének tudtával intéznek.
7. Az SZK NT ülése napirendjének, valamint a kormány és a képviselők által betervezett törvényjavaslatok elfogadására vonatkozóan a koalíció tagjai kötelezik

magukat: mindent megtesznek, hogy koalíciós képviselők sorában a kormány javaslatái — beleértve annak állásfoglalásait is — számára megszerezzék a támogatást.

8. A koalíciós kormány tagjai és a koalíciós frakciók tagjai az SZK NT ülése előtt közös ülésen találkoznak és állást foglalnak minden olyan javaslatról, amelyet valamelyik közülük elő kíván terjeszteni.
9. Ha a koalíciós partnerek valamelyike kifogást emel a törvényjavaslat, esetleg a módosító vagy kiegészítő javaslatok ellen, a koalíciós partnerek azt javasolják képviselőiknek, hogy csak a koalíciós tanács döntése után hozzák meg saját döntésüket.
Más eljárásban is megállapodhatnak a koalíciós frakcióvezetők olyan esetekben, amelyek megkülönböztetett figyelemre méltóak.
10. A fenti elvek vonatkoznak az SZK NT szerveinek működésére.

A Koalíciós Tanács

1. A koalíciós partnerek e szerződés értelmében közös szervet hoznak létre, a Koalíciós Tanácsot.
2. A Koalíciós Tanács küldetése leginkább az, hogy:
 - megvitassa és egyeztesse a koalíció álláspontjait az elvi kérdésekben az együttműködés, a koalíciós tevékenység gördülékenysége érdekében;
 - biztosítsa az egyéves koalíciós fellépést a koalíciós tevékenység elvi kérdéseiben, valamint a koalíciós partnerek tevékenységében minden olyan területen, amelyet a koalíció tevékenysége érint, illetve jelentős mértékben meghatároz, mindazon esetekben is, amikor a taglalt problémák megoldása meghaladja az ezen szerződésben megfogalmazott együttműködés kereteit;
 - megoldja a Koalíciós szerződés teljesítése során felmerülő ellentéteket;
 - megvitassa és jóváhagyja a kormányprogram esetleges módosításait.
3. A Koalíciós Tanács a szerződő pártok mindegyikének 3—3 tagjából áll, mégpedig:
 - a) a koalíciós pártok elnökeiből, ill. azok képviselőjéből,
 - b) a koalíciós pártok parlamenti frakcióelnökeiből, ill. azok képviselőjéből,
 - c) A kormány tagjaiból, mégpedig pártonként egy-egy személyből.
4. A koalíciós partnerek mindegyike egy szavazattal bír a Koalíciós Tanács döntésének meghozatalakor.
5. A Koalíciós Tanács összehívásának, tanácskozásának, ülései vezetésének módjáról és formájáról a Koalíciós Tanács tanácskozási szabályzatában állapodnak meg a felek.
6. A Koalíciós Tanács rendszeresen ülésezik, legalább kétszer havonta, de összeül a partnerek bármelyikének kérésére is.

1998. október 28.

Szabad Újság 1998. november 4.

III. Jugoszlávia

1.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének programja

I. A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége a vajdasági magyarok kollektív érdekeinek kifejezését és képviselését szolgáló politikai szerveződési forma, amelynek célja, hogy Vajdaságban, illetve a Szerb Szocialista Köztársaságban sikeresen érvényesüljön a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúsága.

A közösség e törekvéseit sorsdöntő társadalmi változások közepette váltja valóra, amelyek szinte minden szocialista országban megindultak. A közösség támogatja az országban a társadalmi és gazdasági reformot, a pártállam jogállammá való átalakulását, a piacgazdálkodást és a politikai demokráciát, beleértve a többpártrendszert is.

A föderáción belüli bonyolult problémák és a föderatív közösségünk alapjait veszélyeztető nemzeti összetűzések tudatában a közösség úgy véli, hogy a szerb nemzetnek, amely Vajdaságban évszázadok óta együtt él a magyarokkal, történelmi joga megvédeni államának területi egységét. Ilyen értelemben a köztársaság egész területén érvényesített szuverenitás, amely az alkotmány módosításával vált lehetővé, a szerb nemzet demokratikus nemzeti fejlődésének alapját képezi, amelynek nem lenne szabad veszélyeztetnie a nemzetiségek jogait. Ugyanakkor a közösség úgy véli — és ezt bizonyítja a szocialista országokban megkezdődött változások általános irányvonala is —, hogy a legsúlyosabb nemzeti összetűzéseket is csak demokratikus módszerekkel, türelemmel lehet megoldani. A demokratikus módszer az egyetlen alternatíva, amely a politikai akció kedvező kimenetelét ígéri.

II. A közösség úgy véli, hogy a nemzeti egyenjogúság megvalósításának jelenlegi modellje magán viseli a pártállam politikájának minden jegyét, ezért kimerítette belső tartalékait. Nem nyújt megfelelő eredményeket, mert nem szavatolja a felgyorsult asszimiláció megállítását a kis nemzetiségek, így a vajdasági magyarok soraiban se.

Ezért új modellt kell kiépíteni, nem a nemzeti egyenjogúság eszméjének megváltoztatása, hanem épp ellenkezőleg, annak minél következetesebb érvényesítése érdekében, a jogállam, a piacgazdálkodás és a politikai pluralizmus feltételei között.

Az eddigi modellben a nemzetiségek jogait az alkotmányok, a törvények és a hatósági megőnigazgatási szervek előírásai rendkívül szélesen és általánosan határozták meg. E jogszabályok az igazságügy kivételével nem rendezték a nemzetiség szubjektív jogai megvalósításának jogi eljárását. A politikai rendszerben e jogok érvényesítésének foka és módja teljes egészében a szubjektív tényezőktől, mindenekelőtt a Kommunista Szövetségtől és a Szocialista Szövetségtől függ. E politikai szervezetek szervezettsége és munkamódszere, valamint a politikai rendszerben elfoglalt helyük miatt az esetben sincs lehetőség szabad, érvekkel alátámasztott vitára, ha egyes érvek a hivatalos álláspontok ellen szólnak. A másféle gondolkodással szembeni türelmetlenség Vajdaságban különösen az autonómiás hatalom idejében volt kifejezett. Konceptiója nem engedélyezte a nemzeti egyenjogúság megvalósulásával kapcsolatos problémák tudományos felmérését, mert a kedvezőtlen eredmények veszélyeztették volna az önmagáról alkotott képet.

A pártállam jogállammá való átalakulásával lényegesen megváltozik a nemzeti egyenjogúság megvalósításának modellje is. E kérdéskört is meg kell szabadítani az ideológia béklyóitól, hogy a nemzetiségi jogokat is az emberi jogok különleges területeként értelmezzük. Ilyen értelemben a nemzetiségek jogai emberi jogok, amelyek nemcsak az egyént, hanem a nemzetiséget mint kollektivitást is megilletik. Ezért a közösség sikraszáll a nemzetiségek jogainak minél konkrétabb törvényes szabályozásáért, még akkor is, ha ez csak az állam által az adott pillanatban szavatolt minimumot határozza meg. Meg kell határozni a vállalt kötelezettségek végrehajtásának és ellenőrzésének jogi eljárásait is. Szem előtt kell tartani, hogy a kis nemzetiségek, így a magyar nemzetiség soraiban is mind gyorsabb az asszimiláció. Ez az állam részéről külön védőintézkedéseket követel e folyamatok lelassítása, illetve megállítása érdekében.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége különösen a kis nemzetiségek következő jogainak megvalósításáért száll síkra:

— a választott hatósági szervekben való arányos részvétel és együttműködés, valamint az igazgatási és igazságszolgáltatási szervekben való megfelelő képviselő joga;

— az anyanyelv használatának joga a hatósági és igazságszolgáltatási szervekkel való érintkezésben és a közéletben általában;

— a nemzetiségi intézmények, szervezetek, egyesületek és klubok megalakításának és működésének joga;

— a nemzetiségi nyelvű tájékoztatásra való jog;

— a nemzetiségek nyelvén folytatott művészi alkotómunka ápolására és védelmére meg az etnográfiai értékek megőrzésére való jog;

— jog a nemzetiségek helyzetével kapcsolatos tudományos kutatásokra;

— a nemzetiségi jellegű urbanisztikai egységek védelmére és az anyagi kultúra tárgyi emlékeinek megőrzésére való jog;

— jog az anyanyelvű általános és középfokú oktatásra, valamint a megfelelő felsőoktatási forma biztosítására;

— jog az anyaországok intézményeivel való szervezett kapcsolatokra, az ott nyújtott anyagi kedvezmények szabad használatára, a tudomány és kultúra területén való egyéni képzés és továbbképzés céljából;

— jog a nemzetiségek és nemzeti kisebbségek nemzetközi szervezeteinek munkájába való bekapcsolódásra.

III. A közösség munkáját két formában szervezik meg: egyrészt a tartományi tanácskozásokon és a szakosztályok összejövetelein, másrészt a tagoknak a közösség által kezdeményezett tevékenységekben való személyes részvétele útján. A tevékenység mindkét formájába való bekapcsolódásról az egyén, a polgár szabad akaratára alapszik, politikai vagy nemzeti hovatartozásától függetlenül.

A közösségnek tagja lehet minden polgár. A beiratkozást a szakosztályok végzik.

IV. A II. szakaszban felsorolt kérdéseken kívül a közösség bekapcsolódik majd a társadalmi és gazdasági reformról folyó vitákba, és igyekszik termékeny együttműködést teremteni az ország minden demokratikus egyesületével és szövetségével.

Doroszló 1990. március 31.

Létünk 1990. 2—3. sz. 417—418.

2.

A holtakat el kell temetni **Levél a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia** **elnökének (Belgrád) és a Vajdasági Tudományos** **és Művészeti Akadémia elnökének (Újvidék)**

Tisztelt Elnök Úr!

Az elmúlt hónapokban a demokratizálódás útjára lépett kelet-európai országokban reménykeltő lépések történtek a múlt felülvizsgálatára és a történelem fehér foltjainak feltárására. Ennek igénye mind nagyobb nyomatékkal vetődik fel Jugoszlávián belül is, többek között a szerb nép részéről, hogy végre, csaknem 50 évvel a második világháború kitörése után, fény derüljön az 1941 és 1945 közötti időszakban lezajlott népiirtásokra, tömegmészárlásokra, kitelepítésekre.

A háború alatti atrocitások, vérengzések a Vajdaság területén élő népeket, nemzeti kisebbségeket sem kímélték. Mint ismeretes, az ún. „tisztogatási razziák”, Grassi és Zöldi-féle „rendcsinálás” során, 1942 januárjában, főleg Zsablya, Csurog és Újvidék körzetében, véltlen és büntelen szerbek, zsidók és cigányok ezrei vesztették életüket. Kevésbé ismeretes, hogy 1944 őszén viszont, a front elvonultával, nem kevésbé könyörtelen és véres hajsza folyt a védtelenül maradt kisebbségek után. Hogy az orosz csapatok árnyékában, máig tisztázatlan körülmények között, máig azonosíthatatlan személyek valóságos népirtást rendeztek az itt élő nemzeti kisebbségek — németek és magyarok — soraiban. Ezeknek a „bosszúhadjáratoknak”, tömegmészárlásoknak, erőszakos elhurcolásoknak, kitelepítéseknek a következtében, amelyek a legszigorúbb mércék szerint is kimerítik a genocídium fogalmát, jelentős mértékben megváltozott e vidék etnikai összetétele, az itt élő népek egymáshoz viszonyított aránya, társadalmi és gazdasági fejlődésük esélye.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy véli, hogy a beindult társadalmi változásokkal, demokratizálódási folyamatokkal összhangban, az igazság feltárásával és kimondásával célszerű és hasznos volna történelmünk eme fehér foltjait felszámolni. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a tények elhallgatásával, elfojtásával, a nép történelmi emlékezetének meghamisításával nem lehet jó célt szolgálni. Ellenkezőleg, mindaddig, amíg szégyenteljes dolgainkat szőnyeg alá söpörjük, amíg homály fedi az áldozatok számát és kilétét, amíg a jeltelen sírokban nyugvóknak, haláluk okától és nemzeti hovatarozásuktól függetlenül nem adatik meg a civilizációs normák szerint minden embert megillető végtisztesség, ez csak félelmet és bizalmatlanságot szít a népek között, láthatatlan barikádokat emel közénk; szükségesnek véljük a számvetést azért is, hogy az itt élő népek megújhódási szándékához, demokratizálódási törekvéseéhez Európa népei szemében ne férhessen semmi kétség.

Ezen meggyőződésből kiindulva a VMDK a Szerb Tudományos Akadémiának javaslatot kíván tenni egy — hazai és nemzetközi szakértőkből álló — elfogulatlan bizottság összeállítására, azzal a megbízatással, hogy derítsen fényt az 1941 és 1945 között a Vajdaság területén lezajlott erőszakolt „demográfiai változások” körülményeire és okaira. Hisszük, hogy egy ilyen vizsgálat nemcsak a múlt felülvizsgálatát, a történelem fehér foltjainak a felszámolását szolgálná, de hozzájárulna az együttélő népek közötti bizalom elmélyüléséhez is.

Ada, 1990. április 16.

A VMDK Tanácsa nevében dr. Hódi Sándor

VMDK Hírmondó 1990. szeptember 15. 1. sz. 4.

A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság Tevékenységi Programja

I. Tevékenységi célok

1. A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság (a továbbiakban Társaság) a jugoszláviai magyar írók, tudósok, kritikusok, publicisták, társadalom- és természet-tudományi, illetve műszaki szakírók, mű- és szakfordítók, kultúranépszerűsítők, valamint a más anyanyelvű, de a magyar kultúrával is alkotói kapcsolatban álló jugoszláviai írók, műfordítók, komparatisták önkéntes, demokratikus, szabad és politikai csoportosulásoktól független társulása.

Mint ilyen, a Társaság a tájaink egykori szabad lyceumainak, tudós- és irodalmi társaságainak meg szépírói céheinek, illetve az újabb kori tudományos ismeretterjesztő társaságoknak a hagyományát folytatja, a legáltalánosabb célja íráskultúránk szervezett közösségi istápolása és demokratizálása.

2. A Társaság közelebbi célkitűzései a következő feladatkörökbe csoportosíthatók:
 1. az alkotótevékenység közösségi serkentése,
 2. az alkotói eredmények szervezett népszerűsítése,
 3. az íráskultúra nemzetiségi szerepének fokozottabb érvényesítése s a magyar nemzeti kultúra egészébe, a jugoszláviai és az európai kultúrákba való bekapcsolódás ösztönzése,
 4. az országunk délszláv és más nemzeti / nemzetiségi íráskultúráival való kapcsolatok tervszerű ápolása,
 5. az alkotói érdekvédelem, önszegélyezés, szerzői és emberi jogvédelem.
 2. 1. Az alkotótevékenység közösségi serkentése végett a társaság hozzájárul a helyi, regionális, köztársasági és országos magyar nyelvterület egészére kiterjedő alkotómunka tervezéséhez, szervezéséhez és minőségi szintjének emeléséhez, a szakkritika ápolásához, az amatőr és szakértői gyűjtés, feldolgozás és publikálás támogatásához, az alkotómunka anyagi előfeltételeinek javításához, a művelődés-, irodalom-, művészet-, tudomány-, oktatás- és kiadópolitika demokratizálásához s olyan társadalmi feltételek kialakításához, amelyek a nemzetiségi alkotótevékenység számára is lehetővé teszik a zavartalan fejlődést és kiteljesedést.
 2. 2. Az alkotói eredmények szervezett népszerűsítése végett a Társaság tervszerűen él az alkotói előszó és írás népszerűsítésének, közlésének és az ismeretterjesztésnek régi és új eszköztárával, hagyományos és korszerű formáival s a rádió, a televízió és a videotechnika lehetőségeivel, irodalom- és tudománynépszerűsítő olcsó kiadványsorozatokat tervez, készít elő és kínál fel a kiadókknak, népszerűsíti az alkotótevékenység helyi és táji eredményeit az

- egész jugoszláviai magyar nyelvterületen, olvasóköroket (könyvbarátok körét) szervez s állandó kapcsolatot tart fenn velük, tagjai produkciójának népszerűsítése végett tervszerűen együttműködik a népkönyvtárakkal, nép-egyetemekkel, ifjúsági és más tribünökkel, iskolai önképzőkörökkel és egyetemista szakkörökkel, a lapok, folyóiratok, televízió- és rádióállomások szerkesztőseivel, a könyvkiadókkal és más hasonlókkal.
2. 3. Az íráskultúra nemzetiségi szerepének fokozottabb érvényesítése és a magyar nemzeti kultúra egészébe való bekapcsolódás ösztönzése végett a Társaság külön gondot fordít közírásunk, szépirodalmunk, humán és egyéb tudományaink azon műfaji és tematikai válfajainak támogatására, amelyek közvetlenebbül is hozzájárulhatnak a nemzeti/nemzetiségi azonosságtudat formálásához, művelődéspolitikai állásfoglalásával, indítványaival és visszajelzéseivel az anyanyelvű kultúra megtartását és fejlesztését s a művelődési autonómiát szorgalmazza, síkraszáll szakfolyóirataink megtartásáért és újak indításáért, affirmálja nemzeti és nemzetiségi szellemi hagyományainkat, értékeinket, rendezvényeivel, akcióival, kiadványaival és a művelődési öntevékenység különféle formáival íráskultúránk táji, regionális megosztottságának és viszonylagos elszigeteltségének csökkentésére törekszik.
 2. 4. Az országunk délszláv és más nemzeti/nemzetiségi íráskultúráival való kapcsolatok tervszerű ápolása végett a Társaság a helyi/regionális és szakosztályi munkaformáival állandó kapcsolatot tart fenn a más nyelvű, de a jugoszláviai magyar kultúra, irodalom, tudomány és művészet jelenével/múltjával is foglalkozó alkotókkal, szerkesztőségekkel, tanszékekkel, kutatóintézetekkel és más intézményekkel, csereakcióival és más megmozdulásaival elősegíti íráskultúránk régi és új értékeinek fordítását, ismertetését, kritikai értékelését és népszerűsítését országunk nemzeteinek és nemzetiségeinek nyelvén is, megkülönböztetett gondot fordít kölcsönös mű- és szakfordítás, valamint az irodalmi, nyelvi, művelődéstörténeti, folklorisztikai és más komparatiztikák ösztönzésére, rendezvényeivel, akcióival és kiadványaival tudatosítja és népszerűsíti a pannon-balkáni és kelet-közép-európai szellemi együttélés évszázados pozitív hagyományait, alkotói opusait, műfordítói és kapcsolattörténeti értékeit s általában az etnikai, kulturális és nyelvi tolerancia legértékesebb történelmi és közelmúlti megnyilvánulásait tájainkon.
 2. 5. Az alkotói érdekvédelem, önsegélyezés és szerzői/emberi jogvédelem gyakorlása során a Társaság tagjai kölcsönösen segítik egymás szakmai érvényesülését, figyelmet szentelnek a fiatal alkotótehetségek kibontakozásának, közvetítői szerep vállalásával hozzájárulnak az erre rászoruló tagok szociális védelmének biztosításához, tagsági kötelezettséget vállalnak egymás publikációinak megvásárlására, társasági nívódíjat létesítenek az alkotómunka erkölcsi és anyagi ösztönzésére, s hatással vannak az alkotómunka díjazásának Társaságon kívüli formáira is, az alkotómunka önértékének védelmében közös érdekvédelmet gyakorolnak a társadalmi alapokkal, kiadvállala-

latokkal, szerkesztőségekkel és más intézményekkel szemben, publikációikkal részt vesznek a Társaságot patronáló lapok, folyóiratok, kiadók munkájában, a szerzői jogvédő irodák és bírósági szervek révén intézményes jogvédelmet biztosítanak a Társaság valamennyi tagjának.

II. Szerveződési és működési alapelvek

3. A Társaság tevékenységének központi tényezője az egyéni alkotó a maga önkezdemenyező, indítványozó, egyéni és csoportmunkákat öntevékenyen vállaló szellemi aktivitásával.
4. A Társaság valamennyi szerveződési formájának közös alapelvei: alkotó jelleg, önállóság, határozott cselekvőképesség, ideologizáltságtól és bürokratizáltságtól mentes, rugalmas, változatos munkaformák biztosítása.
5. Szerveződési formáival, tevékenységi körével a Társaság viszonylagos — objektíve lehetséges — teljességre törekszik, vagyis társulási lehetőséget kínál fel az íráskultúra valamennyi, nálunk is művelt diszciplínája alkotóinak az irodalom, közírás, szak- és műfordítás, tankönyvírás, humán, műszaki és természettudományok köréből, valamint a kultúra, irodalom és tudomány kiemelkedő népszerűsítőinek is.

A Társaság eközben külön gondot fordít azon tudományágak és művészeti műfajok ápolására, amelyeknek kifejezettebb nemzetiségi fontossága is van (demográfia, statisztika, szociológia, régészet, etnológia, etnográfia, folklorisztika, szociográfia, politológia, jogtudomány, közgazdaságtan, településföldrajz, agronómia, környezetvédelem, építészet, művelődés- és helytörténet, historiográfia, pedagógia, pszichológia, tankönyvírás és -fordítás, nyelvtudományi diszciplínák, irodalom-, zene- és képzőművészet-történet, irodalmi, művészeti, folklorisztikai, nyelvi és egyéb komparatistikák stb).

Tevékenységének ilyen irányultságával a Társaság nem kíván egyetlen vállalója lenni nemzetiségi kultúránk hasonló, továbbra is az egyes művelődési, irodalmi, tájékoztatási és tudományos intézményeinkre, nyelvművelő és más egyesületeinkre váró feladatoknak, de vállalja azokat az intézmény- és egyesületközi feladatokat, amelyeket intézményeink és művelődési társulásaink eddig külön-külön nem tudtak eléggé hatékonyan végezni.

6. Tevékenységi programjának megvalósítása érdekében a Társaság együttműködik mindazon művelődési, irodalmi, művészeti, tudományos és tájékoztatási intézményekkel, művelődési alapokkal, vállalkozókkal, alkotói társulásokkal, társadalmi, gazdasági és politikai szervezetekkel, demokratikus pártokkal s elsősorban a jugoszláviai magyarok azon demokratikus szervezeteivel, amelyek méltányolják a Társaság tevékenységi programját és alapszabályát, hasznosnak találják közösségi célkitűzéseit és tevékenységét, s ezért hajlandók azt erkölcsi és anyagi támogatásban is részesíteni.

A Társaság ilyen feltételek mellett együttműködik külföldi irodalmi, művelődési és tudományos intézményekkel is, valamint a nemzetközi hungarológia társulásaival.

7. Programcéljai valóra váltása érdekében a Társaság kiadótevékenységet is folytat társadalmi és magánkiadók, lapok és folyóiratok révén, velük együttműködve.
8. A Társaság működésének anyagi forrásai: tagdíj, társadalmi alapokból származó juttatások, kiadótevékenység, patronáló intézmények és szervezetek juttatásai, egyéni és közületi adományok, a Társaság célkitűzéseinek megvalósítása érdekében létesülő egyéni és közületi alapítványok, legatumok.
9. A Társaság céljait, munkaformáit és szerveit, pénzellátását és pénzügykezelését, valamint a betársulás módját közelebbről az alapszabály határozza meg, amelynek ez a program is szerves része.
10. E tevékenységi programot az 1990. június 24-én Újvidéken megtartott alakuló közgyűlés fogadta el.

A tevékenységi program kiegészítése és módosítása a Társaság közgyűlésének hatáskörébe tartozik.

A társadalmi szervezetekről és a polgárok egyesületeiről szóló törvény (Vajdaság SZAT Hivatalos Lapja, 1984/3. sz.) alapján az 1990. június 24-én Újvidéken megtartott alakuló közgyűlés elfogadta.

A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság

Újvidék, 1990. június 24.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2876.

4.

Önkormányzatot! Kezdeményezés a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat létrehozatalára

Elfogadva a polgárok szuverenitásának a Szerbia új alkotmánya 1. szakaszába beépített elvét, a vajdasági magyarok nem tagadják a szerb állam szuverenitását, nem mondanak le azokról a kollektív kisebbségi jogokról, amelyek összhangban vannak a nemzetközi és európai jogrenddel. Ez az álláspont a többpárti parlamenti rendszerben szükségszerűen felveti politikai és más érdekeik demokratikus és törvénnyel szabályozott kifejezésének kérdését. Ez a szükséglet természetesen nem kérdőjelezi meg kötelezettségüket, hogy csakúgy, mint a Szerb Köztársaság többi polgára, fejlesszék és óvják a köztársaság demokratikus politikai rendszerének egészét.

Abból a tényből kiindulva, hogy a Szerb Köztársaság Alkotmánya a tartományt a területi autonómia formájaként határozza meg, valamint annak alapján, hogy más köztársaságok, például Horvátország és Szlovénia, konföderális javaslatukban nem említik a tartományokat mint Jugoszlávia alkotmányjogi felépítésének lehetséges alkotóelemeit, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy véli, létrejöttek a feltételek, és megvan a reális szükséglet is a vajdasági magyarok kollektív érdekeit kifejező közjogi keretek megteremtésére. A többpárti, pluralista társadalomban, a demokrácia feltételei között ezen érdekek kifejezésének és megvalósításának legalkalmasabb közjogi formája a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat.

Ennek az elképzelésnek az alapján a kisebbségi önkormányzat szerve a vajdasági magyarok önkormányzati tanácsa lenne. Az önkormányzat kifejezés természetesen nem az integrális öngazgatás eszméjéből indul ki, hanem a helyi önkormányzat Európában ismert fogalmából. A tanácsnak demokratikus, reprezentatív testületnek kell lennie, amely közvetlenül kifejezi a vajdasági magyarok érdekeit. Jó lenne, ha e tanács törvénnyel előírt kapcsolatban lenne a Népképviselőházzal olyképpen, hogy határozatai és álláspontjai a javaslat erejével bírjanak a képviselőházi eljárásban. Fontos, hogy e testület demokratikus választások útján jöjjön létre, demokratikus ellenőrzés közepette. Tagjait a köztársaságban élő magyar nemzetiségű választópolgárok választanák meg. Akik nemzetiségi hovatartozásukról nem nyilatkoznak, de használják a kisebbségi jogok érvényesítése céljából létrehozott intézmények szolgáltatásait, illetve mint polgárok anyagilag támogatják a kisebbségi jogok megvalósulását, szintén szavazhatnak. A tanács tagjává választható Szerbia minden polgára, nemzeti hovatartozásától függetlenül, mint valamely párt vagy polgári csoport jelöltje.

A tanács illetékessége a vajdasági magyarok kollektív nemzeti jogaival kapcsolatos kérdéseket öleli fel. E jogokat statútum határozza meg, amelyet a Népképviselőház is hitelesítene. A tanács mindenekelőtt az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás terén fejtené ki tevékenységét.

E személyi elven alapuló többpárti összetételű tanács demokratikusan szabályozott tevékenységgel és szerepkörrel, a vajdasági magyarok legitim képviselője lenne.

Az önkormányzati tanács megteremtésével létrejönnének a feltételek a vajdasági magyarok politikai szubjektivitásának demokratikus kifejezésére anélkül, hogy ez sértené a Szerb Köztársaság mint állam szuverenitását és érdekeit.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy véli, hogy hasonló tanácsokat létre lehetne hozni a Vajdaságban élő más kisebbségek, és talán a horvátok számára is. Az ilyen közjogi intézményeknek a politikai rendszerbe való beiktatása a további demokratizálódás, a humánus viszonyok és a bizalom tényezője lenne a Szerb Köztársaságban mint többnemzetiségű államban.

Újvidék, 1990. november 6.

A VMDK Tanácsa

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1990.

A VMDK követelései

1. Szerbia új alkotmánya Vajdaság tartomány eddigi autonómiájának fontos elemeit leépíti. Ezért a VMDK e népcsoport kollektív jogainak érvényesítéséért szükségesnek tartja egy (a területi elvvel szemben) személyi elven alapuló önkormányzat létrehozását.
2. A VMDK történelmi igazságtevést követel a vajdasági magyarok ellen 1944–45-ben elkövetett genocídiummal kapcsolatban. Ez két okból fontos: egyrészt, mert ezeket az eseményeket a mai napig nem kutatták, másrészt, mert csak így módon lehet feloldani a büntudatot, amelyet az egypárti állam hatalmi gépezete évtizedeken keresztül a vajdasági magyarokra kényszerített.
3. Az anyanyelvhasználattal kapcsolatos szerbiai törvényeknek nincsenek szankciói. Ezért gyakorlatilag nem beszélhetünk szabad nyelvhasználatról sem a közéletben, még kevésbé a hivatalos ügyintézésben. A nyelvhasználatban európai méreéket követelünk.
4. Teljes szabadságot követelünk a magyar nevek használatában.
5. A magyar kisebbség anyanyelvi oktatása az általános iskolától az egyetemig minden szinten csak részben valósul meg. A magyarul beszélő tanárok képzése nem megfelelő. A hatóságok nem engedélyezik kiegészítő tanárok alkalmazását a Magyar Köztársaságból. A tantervek nem teszik lehetővé a diákoknak és az egyetemi hallgatóknak nemzeti identitásuk megőrzését. Követeljük a magyar iskolák alapításának jogát. Ugyanezt a jogot követeljük a vallási közösségek számára is.
6. Követeljük a magyar bölcsődék és óvodák visszaállítását.
7. Nincsenek olyan szociális kutatások, amelyek lehetővé tennék e népcsoport önmagára találását és igényeinek reális meghatározását. Követeljük egy hungarológiai kutatóintézet létrehozását.
8. Követeljük azoknak a személyeknek az erkölcsi és anyagi rehabilitálását, akiket az utóbbi években a kisebbségi jogokért vívott harcuk miatt elítéltek.
9. Követeljük a magyar egyesületek államosított vagyonának hiánytalan visszajuttatását.

1991. január 19.

VMDK Hírmondó 1991. február 22. 12. sz. 1.

A vajdasági magyarság a rendszerváltásban

Új politikai helyzet

A többpártrendszer bevezetésével a vajdasági magyarság új helyzetbe került. Lehetősége nyílt arra, hogy önálló politikai tényezőként jelenjen meg Szerbia politikai színterén. E lehetőséggel a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége élt is, amikor öntudatra ébresztette a vajdasági magyarság széles rétegeit, a VMDK szervezeti felépítésével megteremtette kollektív érdekei kialakításának és kifejezésének mechanizmusát, a parlamenti választásokon való sikeres szereplésével pedig ezen érdekek képviselőjének lehetőségét.

Ezzel azonban feladatkörének csak egyik részét teljesítette. Folyamatosan hangsúlyoztuk, hogy a VMDK nem párt, hanem politikai érdekszervezet. A kisebbségi érdekképviselő intézményes rendszerének hiányában azonban rá van utalva bizonyos pártszerű tevékenységekre is. Emellett azonban a programjának alapját képező személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat embrionális alakjának is tekintjük, s e jellegének továbbfejlesztésével kell lehetővé tenni a magyar kisebbség szellemi életének fejlődéséhez szükséges intézményrendszer kialakítását.

A szerb állam csak politikai pártként volna hajlandó elfogadni a VMDK-t, mert ezzel, akárcsak a többi szerbiai ellenzéki párt és egyéb politikai szervezet minimális szinten való egyszíntálásának elfogadásával, a demokrácia színeiben igyekszik tetszelegni a hazai, és még inkább a nemzetközi közvélemény előtt. Alkotmányában a politikai élet alapvető tényezőjeként a polgárt jelöli meg, ami ugyancsak kétségtelenül demokratikus elv, a gyakorlatban azonban a köztársaság érdekét a szerb nemzet érdekeivel azonosítja, s ezzel a nemzetállam koncepciójához lép vissza. Több más volt kommunista rendszerrel ellentétben itt az ideológiai kizárólagosságot nem váltotta fel a nemzeti kizárólagosság, hanem csatlakozott hozzá. A két kizárólagosság ötvözését a volt Kommunista Szövetség utódpártjának, a Szerbiai Szocialista Pártnak az a koncepciója tette lehetővé, amely hatalmának megtartását a Szerbia és a szerb nemzet ellenségei elleni védekezés érdekében szükséges monolitizmus számonkérésére alapozta.

E monolitizmus nem ismer el semmiféle különbséget a köztársaság polgárai között. Egyenjogúságon az egyformaságra való jogot érti. E törekvés világosan megmutatkozik a szerb parlamentben, amely az ellenzéki képviselők kis száma folytán egyértelműen az SZSZP képviselői által érvényre jutó hatalmi csúcs kezében áll.

A szerb parlament a nemzeti kisebbségek helyzetének jogi rendezését célzó minden javaslatot elutasít.

Vajdaság autonómiájának olyan jelképes fokát hajlandó tolerálni, amely már nem jelent semmilyen garanciát a kisebbségi jogok megvalósulásának szempontjából sem, holott a gyakorlat megmutatta, hogy még az 1974-es alkotmány által meghatározott

keretekben is külön intézkedések lettek volna szükségesek a gyorsuló asszimiláció megállítására érdekében.

A parlament elvetette azt a javaslatot, hogy a kormányban létesüljön kisebbségi minisztérium vagy legalábbis titkárság.

A szerb hatalom korábban már elutasította azt a kezdeményezést, hogy külön törvényben határozzák meg a nemzeti kisebbségek jogait.

A sajtótörvényről folytatott vita során megmutatkozott, hogy a kormány javaslatára a parlament még egyes törvényekben sem hajlandó szavatolni egyes legalapvetőbb kisebbségi jogokat.

A köztársasági vezetők tárgyalásaik során a föderáció hatáskörét illetően csak a nemzetek egyenjogúságáról beszélnek, tehát a kollektív kisebbségi jogok mint emberi jogok szavatolását egyértelműen a köztársasági szuverenitás keretébe utalják.

Vajdaság statútuma kimondja ugyan, hogy a tartományi szerveknek szavatolniuk kell a nemzeti egyenjogúság megvalósítását, de azt is hozzáteszi, hogy a tartomány önálló pénzforszáimnak hiányában az ilyen célokra szánt eszközöket köztársasági törvénnyel biztosítják.

Intézményeink

Ilyen körülményekben a vajdasági magyarság érdekeltségét képező intézmények fennmaradása rendkívül kétséges, s az államalkotó nemzet vélt vagy valós érdekeit képviselő politikai akarat alkalmi döntéseire van bízva. E politikai akarat döntéseinek jellegét még egyértelműbbé teszi Szerbia gazdaságának mind súlyosabb helyzete.

Mindeközben a magyar érdekeltségű intézmények élén álló magyar vezetők nem tesznek semmit, vagy alig tesznek valamit azért, hogy ezeket az intézményeket felkészítsék a rendszerváltás feltételeihez való alkalmazkodásra. Az elmúlt évtizedek gyakorlatához híven „kenyéradójuk”, a hatalmi párt akaratát lesik, elsősorban személyes pozíciójukat féltve, s e rossz értelemben vett lojalitásukat azzal igyekeznek megindokolni, hogy ily módon biztosítják az intézmények megmaradását. Ez érthető is, hiszen magatartásukért annak tartoznak felelősséggel, aki kinevezte őket, nem pedig a vajdasági magyarságnak, akinek az érdekeit nekik és az általuk irányított intézményeknek szolgálniuk kellene. Félő, hogy ez a „privatizálásnak” ahhoz a formájához vezet, amely az intézményrendszer anyagi állagának teljes felmorzsolódását jelenti, s a rendszerváltás után a magyar intézmények rendszerét teljesen új alapokon kell ismét felépíteni. Ez azt jelenti, hogy a letűnőben levő politika emisszáriusai és komisszárjai bukásukkal magukkal rántják mindazokat az anyagi javakat is, amelyek az adófizető polgárok pénzéből halmozódtak fel több évtizeden át. Világosan ki kell mondani, hogy ilyen magatartásukért felelősséggel tartoznak a vajdasági magyarok előtt.

Önkormányzat

A VMDK-nak mint a vajdasági magyarság legitim képviselőjének kötelessége felkínálni a vajdasági magyarság számára legkedvezőbb cselekvési programot. Ez véleménye szerint a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat létrehozását lehetővé tevő feltételek megteremtése, majd magának a kezdeményezésnek a betervezése.

A személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat része egy szélesebb, a népek és régiók Európájára vonatkozó koncepciónak. Ebből kifolyólag a VMDK támogat minden olyan regionalizációs törekvést, amely nincs ellentétben a vajdasági magyarság alapvető érdekeivel.

A személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat elgondolása a polgárok szuverenitásának abból az európai mércékkel mérve is demokratikusnak tekinthető elvéből indul ki, amely Szerbia új alkotmányának 1. szakaszában is szerepel. Az az elv, hogy a szuverenitás eredendő letéteményese a polgár, lehetővé teszi, hogy a nemzeti érdek oly módon juthasson kifejezésre, amely lehetővé teszi az érdekek sokféleségébe való harmonikus beillesztését. E megoldás ugyanakkor nem kérdőjelezi meg a vajdasági magyarok kötelezettségét, hogy a kisebbségi jogokat szavatoló Szerb Köztársaság többi polgárával együtt fejlesszék és óvják a köztársaság demokratikus politikai rendszerének egészét.

Ennek az elképzelésnek az alapján a kisebbségi önkormányzat szerve a vajdasági magyarok önkormányzati tanácsa lenne. A tanácsnak demokratikus, reprezentatív testületnek kell lennie, amely demokratikus választások útján jön létre, demokratikus ellenőrzés közepette, és amely közvetlenül kifejezi a vajdasági magyarok érdekeit. Tagjait a köztársaságban élő magyar nemzetiségű választópolgárok választanák meg, valamint azok, akik nemzeti hovatartozásukról nem nyilatkoznak vagy nem magyarként nyilatkoznak, de használják a kisebbségi jogok érvényesítése céljából létrehozott intézmények szolgáltatásait, illetve mint polgárok, anyagilag támogatják a kisebbségi jogok megvalósulását. A tanács tagjává választható lenne Szerbia minden polgára, nemzeti hovatartozásától függetlenül, mint valamely politikai szervezet vagy polgári csoport jelöltje.

A tanács illetékessége a vajdasági magyarok kollektív nemzeti jogaival kapcsolatos kérdéseket ölelné fel. E jogokat státútum határozná meg, amelyet a Népképviselőház is hitelesítene.

A tanács törvénnyel előírt kapcsolatban lenne a parlamenttel olyképpen, hogy határozatai és álláspontjai a javaslat erejével bírnának a parlamenti eljárásban.

Pénzelés

A rendszerváltás után jelentősen megváltozik a felépítmény pénzelésének módja, bizonyos tevékenységek megnyílnak a magánkezdeményezés számára, de bizonyos tevékenységeket továbbra is az állami költségvetésből pénzelnek. Ez utóbbiak esetében a VMDK követeli az arányosság elvének tiszteletben tartását. A kisebbségi intézményrendszer működtetésére szánt eszközöket a köztársasági Népképviselőház ha-

tározattal az önkormányzati tanácsnak utalná át, amely döntene felhasználásuk módjáról és elszámolási kötelezettsége lenne a Népképviselőházzal és a vajdasági magyarokkal szemben is.

Az állami költségvetés mellett az önkormányzat saját forrásaiból megszervezhető egyes olyan vitális kisebbségvédelmi funkciók működésének pénzelését, amelyek a rendszerváltás során kikerülnének az állam hatásköréből. Ez természetesen ugyanakkor megkövetelné az állam iránti anyagi kötelezettségek arányos csökkentését is.

A rendszerváltás során jelentős mozgástér nyílik a magánintézmények számára. Az önkormányzati szervek e téren jelentős közvetítő és összehangoló szerepet játszanának.

A tanács mindenekelőtt az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás terén fejtené ki tevékenységét.

Oktatás

A magyar iskolák és a többnyelvű iskolák magyar tagozatának hálózatát magába foglaló iskolai önkormányzatnak a kisebbségi önkormányzat keretében kell megvalósulnia minden szinten, biztosítva a költségvetésből megszervezett magyar nyelvű oktatás és nevelés arányos lehetőségét.

Mivel az általános iskola elvégzése alkotmánnyal előírt állampolgári kötelezettség, ezt anyanyelven is az államnak kell szavatolnia mindenütt, ahol erre igény mutatkozik.

Követeljük a tanügyi intézmények alapításának pluralizmusát szavatoló törvényes rendszabályok meghozatalát.

Támogatjuk a magyar tanügyi dolgozók szakmai szervezetének létrehozatalát.

Művelődés

A kiemelt fontosságú magyar művelődési intézmények pénzelését az állami költségvetésnek a kisebbségi önkormányzat rendelkezésére bocsátott részéből kellene pénzelni, pályázat útján. Ezzel párhuzamosan ezen intézmények vezetőit az egyes kollektívák javaslata alapján az önkormányzati tanács nevezné ki, s azok ugyancsak az önkormányzati tanácsnak terjesztenék be elfogadásra évi munkatervüket és beszámolójukat.

A többi művelődési intézmény pályázat útján részesedne a magyar művelődési intézmények tevékenységének támogatására szánt eszközökből.

Létre kell hozni a magyar művelődési egyesületek szövetségét, amely munkájuk összehangolását szolgálja.

Tájékoztatás

Az állami tájékoztatási rendszer keretében a magyar kisebbséget arányosan megillető anyanyelvű tájékoztatásra szánt költségvetési eszközöket az önkormányzati ta-

nács osztaná el, s egyben felelősséget vállalna a Népképviselőház előtt e tájékoztatási eszközök objektív és pártatlan szerkesztéspolitikájáért. Ugyanakkor e tájékoztatási eszközök felelős szerkesztőit a szerkesztőségek javaslatára a demokratikus úton megválasztott önkormányzati tanács nevezné ki.

Emellett a sajtószabadság szellemében szükség van a magánkezdeményezés lehetőségének minél szélesebb kiteljesítésére a tájékoztatás terén.

Tudományos munka

Vajdaságban az interetnikai viszonyok kérdése a társadalmi lét olyan jelentős tényezője, hogy feltétlenül szükség lenne egy nemzetiségkutató intézetre. Elsősorban komparatistikai módszerekkel kellene dolgoznia, a nemzeti kollektivitások közötti viszonyokat kellene tanulmányoznia, így azt közvetlenül a szerb állami költségvetésből kellene pénzelni. Ennek keretében igényt tartunk a magyarságot is érintő kutatások arányos jelenlétére.

Emellett szükség lenne egy magyarságkutató intézetre, amely a tisztán tudományos kutatások mellett a kisebbségi önkormányzati szervek stratégiai döntései tudományos előkészítésének színhelye lenne. Az intézet keretében könyvtár és dokumentációs központ működne. Az önkormányzati tanács által létrehozott alapítványként működne, vezetőjét az alapítvány kuratóriuma nevezné ki, az önkormányzati tanács pénzelné az általa megrendelt tudományos projektumokat.

Ada, 1991. április 13.

A VMDK Tanácsa

VMDK Hírmondó 1991. április 19. 16. sz. 4.

Tiltakozunk!

Állami intézkedésekkel a nemzeti kisebbségek alapérdekei ellen

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének Tanácsa 1991. április 13-án megtartott ülésén megvitatta Szerbia kormányának programját, és a következő álláspontokat fogadta el:

1. A program egésze tükrözi a kormánynak azt a törekvését, hogy a piacgazdaság felé közelítsen, de komoly hiányosságai, amelyek hatni fognak mind politikai, mind gazdasági téren, nem teszik eléggé kompatibilissé a piacgazdaság és a politikai demokrácia azon formáival, amelyek az egyesült Európa alapját képezik.

2. A köztársasági alkotmányra támaszkodva ez a program államkapitalizmust kínál. Olyan gazdasági és politikai rendszert, amely nem ismeri el a köztársaság egyik alapvető realitását, nevezetesen azt, hogy Szerbia többnemzetiségű állam. Ezenkívül a program az általa meghatározott gazdasági eszközök alapján tükrözi az államnak az irányú elszántságát, hogy döntő tényező legyen a gazdasági élet irányításában, valamint, hogy ha célszerűnek tartja, akkor gazdaságon kívüli intézkedésekkel is hasson a gazdasági folyamatokra.

3. Konkrétan nem egészen érthető, miért jelenik meg a társadalmi tulajdon intézménye a programban olyan kulcsterületeken, mint amilyen a tulajdonviszonyok rendszere, valamint a tulajdonformák átalakításának lehetősége. Az, hogy a program nem eléggé nyitott az olyan eszközök irányában, amelyeket a külföldi tőketulajdonosok fektetnének be (a gazdaság egy részének megvásárlásával), a kormánynak azon elhatározását bizonyítja, hogy szigorúan, túl szigorúan ellenőrizze a szerb gazdaság integrációját az európaiba, holott az integráció leggyorsabban éppen a tőkebehozatal útján történhetne. A volt szocialista országok programjai arra utalnak, hogy céljuk az ésszerű korlátozás, de a megszabott korlátokon belül a fenti folyamatok határozott támogatása mellett. Mindez megmutatja e program koncepciójának hiányosságait, s azok a súlyos gazdasági válság mielőbbi túlhaladása szempontjából elfogadhatatlanok.

4. Annak a ténynek a megkerülése, hogy Szerbia többnemzetiségű állam, a program azon részeiben mutatkozik meg, amelyek a körzetesítésről rendelkeznek, és amelyekben elhanyagolják a fejlett területek gyorsabb fejlődésének szükségességét hangsúlyozni, valamint azokban a fejezetekben, amelyek a társadalmi tevékenységek fejlődését, a területi szerveződést és a közigazgatás funkcióinak megvalósítását taglalják. Ebben az értelemben a kollektív jogoknak és a nemzeti kisebbségek jogainak az állampolgári jogokra való leszűkítése, valamint a nemzetiségi jogok csupán deklaratív elismerése (elengedhetetlen konkretizációjuk nélkül) a gyakorlatban megalapozza az állam intézkedéseit a nemzeti kisebbségek érdekei ellen. Vajdaság területének adminisztratív úton eszközölt felosztása 4 körzetre, amelyek igen kötött centralista kapcsolatban állnak Belgráddal, az egymás közötti együttműködés komoly lehetőségei nélkül, más hi-

ányosságai mellett azt is jelenti, hogy 4 részre osztják az autochton vajdasági magyar nemzeti kisebbséget, mégpedig olyan körülmények között, amikor az állam minden intézkedése akadályozza a kollektív érdekek megvalósítását. A kormány programja nem ismeri el a nemzeti kisebbségek specifikus jogait sem a tájékoztatás, sem a művelődés, sem pedig az oktatás területén. Olyan körülmények között, amikor a kormány elnöke azt hangoztatja, hogy a tartomány, amely az alkotmány értelmében a területi autonómia formája, csak reprezentatív funkciókkal bír, biztosra vehető, hogy a nemzeti kisebbségek középiskolai problémáit az oktatás problémái egészének keretében rendezik, négy „načelnik” egyezkedésével, s nekik különböző véleményük lehet a törvények megvalósítását és a kormány intézkedéseit illetően. Mivel a program nem lát lehetőséget a vajdasági magyarok oktatásában jelentkező problémák felmérésére, ezt esetleg a kormány teszi meg. Ha ez nem történik meg (ami, tekintettel a kormány kötelezettségeire, igen valószínű), megteremtődnek a feltételek arra, hogy állami intézkedésekkel gyorsítsák fel a magyaroknak mint autochton nemzeti kisebbségnek már így is előrehaladott asszimilációját. A kormány programja alapján a hasonló folyamatokat nem lehet kizártnak tekinteni a művelődés és a tájékoztatás területén sem.

5. Mindezek miatt a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége történelmi felelősségének tartja, hogy a Szerb Köztársaság Képviselőházánál határozottan és érélyesen tiltakozzon a vajdasági magyarságot mint autochton nemzeti kisebbséget alapvető kollektív érdekeiben az állam részéről fenyegető veszélyeztetettség ellen.

6. A kiutat e helyzetből, amikor kollektív jogaik és érdekeik kerültek veszélybe, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat bevezetésében látja. A VMDK úgy véli, hogy ez a közjogi intézmény történelmi pillanatban a legmegfelelőbb a nemzeti kisebbségek kollektív érdekei körüli dilemma megoldására, s hogy demokratikus módon és eredményesen eleget tegyenek azoknak a mércéknek, amelyek a nemzetek és régiók Európájának kiépítését szolgálják. Ennek szellemében javasoljuk: a szerb képviselőház bízza meg a kormányt, hogy egy munkacsoportja a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének munkacsoportjával közösen vizsgálja meg egy, a személyi elven alapuló nemzetiségi önkormányzatról rendelkező törvény meghozatalának lehetőségét.

7. Függetlenül a hatodik pontban javasoltak eredményétől, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége élni fog minden lehetőséggel, hogy demokratikus úton értesítse a hazai és a nemzetközi nyilvánosságot azokról a nehézségekről, amelyek a vajdasági magyarságot sújtják. A VMDK ezáltal demokratikus úton kíván nyomást gyakorolni a köztársasági szervekre annak érdekében, hogy kellő figyelmet szenteljenek e kérdésnek, ugyanakkor az a szándék is vezérli, hogy a volt szocialista országokban és Európában élő nemzeti kisebbségek problémáival kapcsolatos legújabb nemzetközi elképzelések minél sikeresebben beépüljenek a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat projektumába.

Ada, 1991. április 13.

A VMDK Tanácsa

VMDK Hírmondó 1991. április 19. 16. sz. 1.

A vajdasági magyar oktatási hálózat

(Részlet)¹

II.

A vajdasági magyar oktatási hálózat szervezési kérdései

A bizottságok javaslatait Balla Lajos összegezte

a) Ahhoz, hogy a modellvázlatban fölrajzolt elképzelés valóra válhasson, a Szerb Köztársaság Alkotmányában deklarált polgári jogok nem biztosítanak kellő garanciát. Habár az említett jogszabály előíranyozza és megengedi, hogy az állam szuverenitásának egy részét átruházza más szubjektumokra, az, hogy ez miként valósulhat meg, nincs szabályozva.

Mivel a VMDK a vajdasági magyarság kollektív érdekeinek megvalósítására mint lehetséges modellt a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzatot vette tervbe, az egész magyar oktatási rendszer a Vajdaságban ehhez a koncepcióhoz kapcsolódik. Mindazok, akik kifejezik óhajukat, hogy a tanüggyel, a művelődéssel és a tájékoztatással kapcsolatos igényeik kielégítését a kisebbségi önkormányzat keretében szeretnék végezni, demokratikus módon megalakítják és megválasztják az önkormányzati tanácsot.

Az önkormányzati tanács a tanüggyel kapcsolatban a következőkben illetékes:

- a magyar nyelvű oktató-nevelő intézmények alakítása az óvodától az egyetemig, vagy az alapítás jóváhagyása,
- a magyar nyelvű oktató-nevelő intézmények pénzelés-politikájának kialakítása és a hatáskörében történő végrehajtása,
- az önkormányzati tanács oktatási bizottságának kinevezése,
- a szakfelügyeleti szerv kinevezése,
- a felügyelői szerv kinevezése,
- adatbázis létrehozása az oktatási bizottság részére,
- az oktatási bizottság által kidolgozott és javasolt technikai és káderföltételek, óra- és tantervek (stb.) jóváhagyása,
- az oktató-nevelő munkával kapcsolatos és az egész nyelvközösség szempontjából fontos egyéb kérdések.

b) Ahhoz, hogy az oktatási hálózat a lehető legracionálisabban működhessen, lehetővé kell tenni az intézmények alapításának pluralizmusát, azaz a következő oktató-nevelő intézmények létezhetnek:

¹ A nem közölt I. rész Ágoston Mihály: A magyar nyelvű oktatás kérdése a Vajdaságban

- önkormányzati („állami”),
- vállalatok, intézmények alapította,
- magán,
- alapítványi,
- egyházi és
- vegyes.

c) Egy oktatási modell működéséhez föltétlenül pontosan meghatározott eszközforrások szükségesek. Mivel ez a modell a személyi elven alapuló önkormányzathoz csatlakozó polgárok kollektív igényeit akarja kielégíteni, ezért a működéséhez szükséges eszközöket maguk a polgárok teremtik meg, amit adók és járulékok formájában eljuttatnak az államkasszába. Mindezek alapján az oktatási hálózat működéséhez szükséges eszközök nagy részét az államnak kell biztosítania (átutalnia az önkormányzati tanács részére). Az állam az oktatásra összegyűjtött eszközökből részarányosan juttatna a hálózatnak (esélyegyenlőséget biztosítva);

— vagy a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzathoz csatlakozó adófizető polgárok és az összes szerbiai adófizető polgár arányában,

— vagy a Szerbiában élő minden magyar adófizető polgár és minden szerbiai adófizető polgár arányában,

— esetleg óvodai, általános iskolai, középiskolai, főiskolai és egyetemi egyénekre átszámított költségtérítés meghatározásával a tényleges létszám alapján (azzal, hogy ez az egyénekre átszámított költségtérítés nem csak a magyar tanulók számára érvényes).

A felsorolt lehetőségek közül a szerbiai képviselőház és az önkormányzati tanács közötti megegyezés alapján kell kiválasztani a legmegfelelőbbet.

Az állami szuverenitás átruházásából eredő eszközbevitel képezi majd az egész modell pénzelési alapját. Az eszközök elosztása az intézmények fajtáját, hasonlóságait és sajátosságait is figyelembe vevő normatívum szerint történne, vagyis úgy, hogy csak az önkormányzat által igényelt programot pénzelik ezekből az eszközökből. Az intézmények által fölkinált külön programok vagy programrészek megvalósításához más eszközforrásokat kell fölkatatni, amelyek lehetnek:

- alapítványi eszközök,
- vállalatok, intézmények eszközei,
- önkéntes adományok,
- hazai és nemzetközi segélyszervezetek eszközei,
- védnöki díjak,
- szülői részvállalás fizetése,
- egyéb eszközök.

Ezen eszközforrások megkeresése és fölhasználása az intézmények autonóm joga.

d) Figyelembe véve a vajdasági magyarság körében tapasztalható asszimilációs folyamatokat, lelassításuk, illetve megállításuk érdekében az önkormányzati tanácsnak az a feladata, hogy megalapítsa a következő intézményeket:

- diáksegélyező alapítványt,
- általános és középiskolai kollégiumok hálózatát,
- a diákok szállítását végző diákbuszhálózatot,

Ezek működtetéséhez az államtól nem várhatunk támogatást, ezért feltétlenül nagy szükség lesz a vajdasági magyarság összefogására, de nemzetközi segítség-
szervezetek támogatására is.

A vajdasági magyar oktató-nevelő intézmények lehetséges módozatai

a) Bölcsődék és napközik

Ezek az intézmények létesülhetnek önállóan vagy más iskoláskor előtti és általános iskolai oktató-nevelő munkaszervezet keretében, de pénzelésük nem tartozhat az önkormányzati tanács kötelezettsége körébe.

b) Óvodák

— városi magyar óvodák,
— városi vegyes óvodák, ahol a magyar korcsoportok külön szervezési egységet képeznek,

— falusi magyar óvodák,

— falusi magyar gyűjtőóvodák,

— falusi vegyes óvodák, ahol több falu magyar korcsoportjai külön szervezési egységet képeznek,

— falusi magyar óvodák vegyes korcsoportokkal.

A fenti szervezési megoldások esetében a városi óvodák önálló igazgatásúak, ha mindkét korcsoportból legalább 5—5 és legfeljebb 10—10 tagozattal rendelkeznek, és a gyerekek száma 15 és 20 között mozog. A falusi óvodák igazgatásilag bármely esetben az általános iskolákhoz kapcsolódnak.

Az óvodák fölötti szakfelügyelet községi szinten az önálló igazgatású magyar óvodák szakemberének hatáskörébe tartozik.

c) Általános iskolák

— városi magyar iskolák (optimálisan osztályonként 3—4 tagozat, tagozatonként 25—30 tanuló, azaz iskolánként összesen 500—1000 tanuló),

— városi vegyes iskolák, ahol a magyar osztályok külön szervezési egységet, az ott dolgozó pedagógusok külön tantestületet képeznek (osztályonként 1—2 tagozat, tagozatonként, ha csak egy tagozat van, 10—30 tanuló, illetve ha osztályonként 2—2 tagozat van, 15—30 tanuló, azaz iskolánként 80—500 tanuló),

— falusi magyar gyűjtőiskolák (osztályonként 1—2 tagozat, azaz összesen 80—500 tanuló részére), ahol az ott dolgozó pedagógusok önálló tantestületet képeznek, más szomszédos falvakban levő hasonló iskolákkal közös igazgatású intézményt alkotnak,

— falusi magyar gyűjtőiskolák kihelyezett tagozatai (gyűjtőtagozatok); az alsó osztályok részére (tagozatonként 10—30 tanuló esetében két-két szomszédos faluban a munka úgy lenne megszervezve, hogy az egyik iskolájába az I. és III. osztály, a másik iskolájába pedig a II. és IV. osztály tanulói járnának,

— falusi vegyes gyűjtőiskolák (ahol a tanulólétszámból osztályonként csak 1—1 tagozat nyitható tagozatonként 10—30, azaz összesen 80—240 tanuló) azzal, hogy az ott dolgozó pedagógusok külön tantestületet képeznek,

— a szórványmagyarság részére az eddig felsorolt bármely változat megvalósítható bennlakással, ha a távolság a lakóhely és az iskola között nagyobb, mint 20 km.

A falusi iskolák bármely változatára az alsó osztályokat tanító pedagógusoknak biztosítani kell az otthagást, ezáltal az illető kisközösség művelődési életének a fejlesztése is lehetővé válhat.

Az általános iskolák munkája fölötti szakfelügyeletet közszégi szinten az önálló magyar igazgatású általános iskolák szakembere végzi.

d) Középiszkolák

A magyar középiszkolák hálózatát az adatbázis alapján állítanánk föl, és magában foglalná:

- az önálló magyar középiszkolákat,
- a magyar középiszkolai központokat,
- a középiszkolai központok kihelyezett tagozatait.

A magyar középiszkolák és a magyar középiszkolai központok esetében a magyar tanulók beíratkozási száma nem lenne korlátozva. Mindezen intézményekben más tannyelvű tagozatok megnyitása is lehetséges 12—24 tanulóval, amelyekre a jóváhagyást a szerbiai oktatásügyi minisztérium adná meg. A magyar középiszkolai központok rendelkeznének azzal a fölhatalmazással, hogy az oktatási bizottság jóváhagyásával kihelyezett tagozatokat létesítsenek állandó vagy idejénjelleggel főleg a szórvány magyarlakta területeken, illetőleg ott, ahol erre szükség mutatkozik, 12—24-es tanulólétszámmal.

e) Felsőoktatás

Az önálló szabadkai székhelyű egyetem magába foglalná, mind a főiskolákat mind az egyetemi karokat. Ezekben az oktatás tartamát és tantervét az új, egységes európai felsőoktatási rendszerrel összhangban kell megszervezni. A szabadkai székhely nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a székhelyen kívül ne működhetne kihelyezett tagozat — ha erre van lehetőség és igény. Célszerű volna a magyar tannyelvű egyetem keretében a magyar nyelvű főiskolák és a magyar nyelvű egyetemi karok egységes szervezetét létrehozni. Ez lényegesen csökkentené az anyagi kiadásokat és az egyetem teremigényét (közös előadótermek, laboratóriumok), és ésszerűsíthetné a káderszervezést. Az egyetem keretében a következő főiskolák és egyetemi karok megszervezését javasoljuk:

1. Pedagógiai főiskola (óvónőképzés).
 2. Egészségügyi főiskola.
 3. Gépészeti főiskola.
 4. Elektrotechnikai főiskola.
 5. Mezőgazdasági főiskola.
 6. Építészeti főiskola.
- I. Tanárképző kar.
II. Jogi kar.
III. Közgazdasági kar.
IV. Villamosmérnöki kar.
V. Vegyészmérnöki-biotechnológiai kar.

A szabadkai székhelyű magyar nyelvű egyetemen való képzés nem számol tömeges évfolyamok beírásával (az egyes karokon), sőt a beíratkozás nem is lenne minden esetben folyamatos, hanem szakaszos, így az épületek kérdése is könnyebben megoldható.

Az egyes főiskolák és karok beindításánál számításba jöhet a fokozatosság, noha a megemlítették bizonyára rövid időn belül beindíthatók. A főiskolák és karok önállósága az egyetem keretén belül nem zárja ki együttműködését egymással, a helybeni, valamint a belföldi és a külföldi hasonló intézményekkel.

A lehetséges módozatok felsorolásakor csakis az önkormányzati („állami”) intézmények hálózatát tüntettük fel. A többi tulajdonforma által alapított intézménytípusok esetében (ahol az önkormányzati tanács csak jóváhagyja az alapítást és végzi a szakfelügyeletet, valamint a felügyelői feladatokat) lehetővé kell tenni az igények és a lehetőségek függvényében az alapítók minél nagyobb önállóságát az intézménytípus kiválasztásában, pénzelésében, illetve működtetésében.

Az átmeneti időszakban, amíg az önkormányzat bármely módosulata meg nem válsul, igen nagy szükség lesz a jelenlegi intézményrendszeren kívül működő, iskola-pótló, művelődési és a lehető legszélesebb értelemben vett népművelő egyéb tevékenységekre, ami kialakíthatja az önkormányzat iránti igényeket.

Ada, 1991. július 20.

VMDK Szakértői Bizottsága

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1990.

9.

Levél Carringtonnak

Lord Peter Alexander Rupert Carrington Úrnak,
a Hágai Békekonferencia elnöklőjének
London
Nagyméltóságú Uram!

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége nevében kérem Önt, tegye lehetővé, hogy szervezetünk a 350 ezres magyarság képviselőjeként részt vehessen a Jugoszláviában folyó fegyveres összetűzések megszüntetését, valamint az ország új, demokratikus berendezkedését célzó béketárgyalásokon.

A VMDK eredetileg nem kívánt részt venni a délszláv népek történelmi vitájában arról, hogy milyen államban kívánnak élni, de a fegyveres konfliktusokba akaratlanul,

a jugoszláv hadsereg kötelékeiben mégis belekeveredett, s ez arra ösztönzi szervezetünket, hogy tevőlegesen is hozzájáruljon a béke helyreállításához s a demokratikus rendszerváltás mielőbbi megvalósításához.

Szervezetünk azon az állásponton van, hogy Jugoszlávia önálló államok szövetségéként továbbra is alanya maradjon a nemzetközi viszonyoknak. A szövetséget alkotó államokon belül olyan demokratikus politikai rendszer létrehozatalát tartjuk elengedhetetlenül szükségesnek, amelyben a nemzeti kisebbségek az emberi jogokon és a politikai szabadságjogokon, valamint a kisebbségi, kollektív többletjogokon túlmenően megkapják a politikai szubjektivitás jogát is. Nevezetesen, hogy legyenek olyan politikai intézményei, amelyek beépülnek a politikai rendszerbe, és anélkül, hogy veszélyeztetnék az állami szuverenitást, az oktatás, a kultúra és a tájékoztatás terén partneri viszony létrehozatalát tennék lehetővé az állami szervek és szervezetünk között.

A személyi elvű kisebbségi önkormányzat véleményünk szerint olyan modellé válhat a kisebbségi kérdés megoldásában, amely lehetővé teszi a kisebbségek politikai szubjektivitásának érvényesülését, de ugyanakkor nem veszélyezteti az állami szuverenitást és másodlagossá teszi a belső határok kérdését.

Az új európai rend kialakításában a jugoszláviai demokratikus átalakulás mérföldkő lehet, s ezért általános érdek, hogy eredményeket érzünk el. Szervezetünk megalkotásától kezdve a demokratikus megoldásokat szorgalmazza és demokratikus módszerekkel küzd a politikai színtéren. Sajnos Szerbiában eddig nem találtunk megértésre, elképzeléseinket a hatalmi szervek elutasították, ezért Szerbiában a magyar kisebbség kérdését megoldatlannak és nyitottnak tartjuk.

Meggyőződésünk, hogy a békefolyamatba való bekapcsolódásunk érdeke minden résztvevőnek, s hozzájárulna a demokratikus megoldások felkutatásához. Abban a reményben, hogy Ön is hasznosnak látja kérésünk teljesítését, maradok tisztelettel.

Újvidék, 1991. szeptember. 12.

Ágoston András, a VMDK elnöke

VMDK Hírmondó 1991. szeptember 27. 26. sz. 1.

Tiltakozunk a törvénytelen mozgósítások ellen!

A VMDK Elnökségének közleménye

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége 1991. október 5-én Adán megtartott elnökségi ülésén meghallgatta dr. Körmendi Ferenc beszámolóját a Jugoszláviával foglalkozó hágai békeértekezlet alelnökeivel folytatott tárgyalásáról, melyre lord Carrington meghívására került sor.

1. Az elnökség meglepéssel vette tudomásul, hogy immár a békekonferencia szervei is a VMDK-t, a vajdasági magyarság egyetlen legitim képviselőjének ismerték el, és mint ilyet, a Jugoszláviában élő nemzetiségek politikai érdekképviselői szervezetei közül elsőként hívták meg az értekezletre.

2. A VMDK képviselőjének tárgyalópartnerei annak a véleményüknek adtak hangot, hogy a gyakorlatra behívott mozgósítottak nem kötelesek a határterre menni, emellett arról biztosították képviselőnket, nemzetközileg is szavatolni kell, hogy mindazok, akik a háborús pszichózis hatására elhagyták szülőföldjüket, bántódás nélkül visszatérhessenek, visszakaphassák elveszített munkahelyüket és vagyonukat.

A tárgyaláson szóba került nemzetközi ténymegállapító bizottság esetleges vajdasági látogatása is.

3. A VMDK elégedetten nyugtázta, hogy a tárgyalópartnerek között nincs lényeges eltérés a kisebbségek státusának rendezése, valamint jogvédelmük megítélése kérdésében.

4. A VMDK Elnöksége megállapította, hogy a JSZSZK csonka összetételű elnöksége által szótöbbséggel meghozott határozatok a háborús helyzet kihirdetéséről és a további mozgósításokról minden törvényes alapot nélkülöznek, akárcsak az eddigi mozgósítások és úgynevezett katonai gyakorlatok is. Mivel mindezek az intézkedések a vajdasági magyarságot létében és jövőjében veszélyeztetik, a VMDK Elnöksége a leghatározottabb hangú tiltakozásának ad kifejezést.

Ada, 1991. október 5.

VMDK Hírmondó 1991. október 11. 27. sz. 1.

Rövid jelentés a vajdasági magyarság helyzetéről és törekvéseiről

A Szerb Köztársaság Vajdaság tartományában a hivatalos statisztika szerint 345 ezer magyar él. Ők Vajdaság lakosságának 17, Szerbia lakosságának pedig nem egész 3 százalékát teszik ki. Ez a népcsoport, amely a trianoni döntéssel került Jugoszláviához, klasszikus nemzeti kisebbség, amely sem politikailag, sem gazdaságilag nem veszélyezteteti a szerb többséget. Az utóbbi évtizedekben rohamosan gyorsuló erőszakos asszimilációs folyamatoknak van kitéve, amelyeket hatékony, nemzetközileg is szavaltolt kisebbségvédelmi intézkedések nélkül nem lehet megállítani.

A vajdasági magyarság kezdettől fogva csak egyet akar: szabad polgárként élni piacgazdálkodáson alapuló, demokratikus jogállamban. Mivel a Szerb Köztársaság ténylegesen többnemzetiségű állam, a vajdasági magyarság követeli magának azokat a kisebbségi jogokat is, amelyek a hágai békeértekezlet idevágó dokumentuma alapján megilletik.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) politikai érdekszervezet, amely feltárja, kifejezi és képviseli a vajdasági magyarok kollektív nemzeti érdekeit. Az első viszonylag szabad választásokon, 1990-ben a vajdasági magyarok 80 százaléka támogatta. A magyar többségű körzetekben mindenütt a VMDK képviselőjelöltjei győztek. Jelenleg a 250 tagú szerb parlamentben a VMDK-nak 8 képviselője van. A Tisza menti magyarság múlt év végén lezajlott politikai tüntetéssorozatában önállóan megnyilatkozó politikai szubjektumként szembefordult a polgárháborúval és megerősítette a VMDK idevonatkozó állásfoglalásait.

A VMDK a vajdasági magyarság politikai törekvéseinek kifejezőjeként elfogadja a hágai békeértekezlet ajánlásait, s különösen fontosnak tartja, hogy a dokumentum nem tesz elvi különbséget az egy országon belül élő kisebbségi és többségi nemzet között. Úgy véljük, hogy a kisebbségi kollektív jogok elismerésével és védelmével együtt alapját képezheti a kisebbségi kérdés megoldásának Európában.

A VMDK megalakulása óta a vajdasági magyarság politikai szubjektumként való elismertetésén fáradozik, mert úgy véli, ezzel lehetővé válik, hogy éljen az önrendelkezés azon formáival, amelyek más kisebbségi közösségek számára is hozzáférhetőek lesznek.

A hágai dokumentum értelmezésünk szerint elvben számunkra is lehetővé teszi a különleges jogállású területi autonómia létrehozatalát azokban a bácskai és bánáti körzetekben, ahol a magyarok képezik a lakosság többségét.

A dokumentumban rögzített kisebbségi kollektív jogokat jó alapnak tekintjük a VMDK által szorgalmazott személyi elvű kisebbségi önkormányzat létrehozatalához Vajdaságban. Ennek lényege, hogy az általános politikai szabadságjogok és az olyan kollektív jogok, mint például a hatalmi szervek arányos nemzetiségi összetételére vo-

natkozó jog gyakorlásán kívül lehetővé váljon számunkra, hogy az anyanyelvű oktatás, művelődés és tájékoztatás ügyeit olyan önálló testület (magyar önkormányzati tanács) irányítsa, amelyet maguk a magyar nemzetiségű állampolgárok választanak demokratikus többpárti választások útján. E három problémakör önálló kezelésének lehetőségére azért van szükség, mert azok magukba foglalják a nemzeti identitás megőrzésének feltételeit. Tekintettel arra, hogy az önkormányzati tanács feletti ellenőrzést a szerb parlament gyakorolná, a személyi elvű kisebbségi önkormányzat mint közjogi intézmény nem sértené az állami szuverenitást. Mivel az önkormányzathoz tartozás személyi elvű, tehát az ilyen önkormányzatokból egy területen (mint például a soknemzetiségű Vajdaságban) több is alakulhat, úgy véljük, javaslatunk modellértékű, és más kisebbségvédelmi rendszerekben is alkalmazható.

Szintén a hágai dokumentumra alapozva szükségesnek látjuk, hogy az egymástól területileg elszigetelt magyar települések Vajdaság-szerte létrehozassák azt a sajátos helyi önkormányzati formát, amely lehetővé teszi számunkra, hogy lakosságuk megőrizze nemzeti identitását.

A VMDK és a vajdasági magyarság tudatában van annak, hogy magának a tartománynak a jövőjéről csak az itt élő más nemzetiségű lakossággal együtt nyilatkozhat, hiszen a tartományon belül is kisebbséget képez. Mégis szükségesnek tartjuk kiemelni, hogy Vajdaságot olyan európai régióknak fogjuk fel, amelyben a történelmi körülmények folytán multikulturális társadalom alakult ki. Ezért e területen a nemzeti egyenjogúság olyan politikai szükségszerűség, amely nélkül nincs békés fejlődés.

A vajdasági magyar kisebbség szemszögéből nézve a többpártrendszerben létrejött új szerb vezetés nem hozott előrehaladást. A nemzeti kizárólagosság politikai érvényesítése során a szerb vezetés hangsúlyozza ugyan az alkotmányba is belefoglalt polgári jogegyenlőséget, de gyakorlati intézkedéseinek sorával egyszerűen megszünteti, illetve az anyagi támogatás megvonásával elsorvasztja azokat az intézményeket, amelyek alkalmasak lennének a kisebbségi érdekek érvényesítésére. Így például az érvényben lévő nyelvtörvény szerint a bírósági eljárás során a kisebbségi nyelvek csakis tolmács útján, illetve a szerbvel párhuzamosan használhatják anyanyelvüket. Egy másik törvény, a bíróságokról szóló, egyszerűen nem irányoz elő sem anyagi, sem technikai feltételeket, amelyek lehetővé tennék a kisebbségek számára az anyanyelv használatát a bírósági eljárás során. Így a kör bezárul, s ha a soron levő bírósági és ügyészválasztások során a magyarok kiszorulnak e testületekből — eddig voltak bennük magyarok —, akkor a közéletnek ezen a területén sem lehet többé szó a kisebbségi nyelv használatáról.

A polgárháború miatt a vajdasági magyarság különösen sokat szenved. Súlyos politikai nyomásként éli meg az ellene irányuló szerb háborús propagandát, s mivel számarányánál sokkal nagyobb mértékben mozgósítják, tömegesen menekül az országból. Nem a lojalitás hiányáról van szó, hisz a menekülők nem tagadták meg az ország határainak védelmét, de a polgárháborúban nem kívánnak részt venni, s nem érzik magukénak azokat a célokat, amelyekért a háború folyik. A VMDK már korábban kimondta, hogy ez a kisebbség nem kíván részt venni a szerbek és a horvátok történelmi vitájában, amely végül véres polgárháborúba torkollott.

A mintegy 25 ezer menekülőnek, a magyar népesség 7—8 százalékának a távozása alapján veszélyezteti a vajdasági magyarság megmaradását. Amennyiben a me-

nekültek nem jönnek vissza, joggal beszélhetünk a magyarlakta vajdasági területek nemzetiségi összetételének erőszakos megváltoztatásáról, amit az ENSZ dokumentumai is tiltanak. Mivel a menekülők hátrahagyták ingóságaik nagy részét, s természetesen ingatlanjukat is, a vajdasági magyarok most attól félnek, hogy a polgárháború által sújtott és hajléktalanná vált horvátországi szerbek egy részét betelepítik az elmenekült magyarok által itthagytott ingatlanokba, úgy, ahogy ez a szerbek által elfoglalt Baranyában részben már meg is történt. Ha ehhez hozzátesszük, hogy Szerbiában egyedül a magyaroknak nincs kiosztott, vagy becsempészett fegyverük, akkor egyértelművé válik, hogy nemzetközi segítség nélkül ez a népcsoport végveszélybe kerül.

A vajdasági magyarság mégis reménykedik. Elsősorban abban, hogy miután politikailag és erkölcsileg talpra állt, meg is marad. Az általa kért és várt kisebbségvédelmi megoldások ugyanis nem csak számára létfontosságúak. Európa érdeke is, hogy Közép- és Kelet-Európában piacgazdálkodású demokratikus jogállamok alakuljanak ki, ez pedig csak akkor lehetséges, ha nemzetközi összefogással oldják meg a kisebbségvédelem égető kérdéseit.

Ada, 1992. január 4.

A VMDK Elnöksége

VMDK Hírmondó 1992. január 31. 34. sz. 1.

12.

Alkotmányos és politikai státust a magyarságnak Ágoston Andrásnak, a VMDK elnökének levele Slobodan Miloševićhez, a Szerb Köztársaság elnökéhez

Elnök úr!

A mérvadó politikai tényezők legutóbbi megnyilatkozásai a nemzetközi életben, valamint a számunkra rendkívül fontos nemzetközi fórumokon kialakított határozatok és állásfoglalások szükségessé teszik, hogy azzal a javaslattal forduljak Önhöz, hogy alkotmányos és politikai felhatalmazásai keretében kezdeményezzen beszélgetést a megfelelő hatalmi szervek képviselői, illetve a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének képviselői között, hogy megállapodásra juthassunk a szerbiai magyar népcsoport helyzetét illetően, abból kiindulva, hogy ennek a népcsoportnak a helyzete továbbra is nyitott és megoldatlan.

A megbeszéléseket valószínűleg a legidősebb témákkal kellene kezdeni. Ezek közül megemlítenénk néhányat.

1. A pszichológiai háború és az a súlyos háborús propaganda, amit a VMDK és vezetősége, de általában véve a vajdasági magyarok ellen is folytatnak

Ennek a tevékenységnek a tájékoztatási eszközök a főszereplői, elsősorban a vajdasági tájékoztatási eszközök és közülük is a szerb nyelvűek, valamint az uralkodó struktúra politikusai és más tisztségviselői. Az igazságtól legtávolabb álló rágalmak ezzel kapcsolatban a következők: a VMDK a Magyar Köztársaságból kapja az utasításokat és végső célja a szecesszió. A VMDK dezertálásra szólít fel. A VMDK összeveszíti a magyarokat és a szerbeket, rontja az egyébként kiváló nemzetek közötti viszonyokat. A VMDK hamisan mutatja be külföldön a magyarok helyzetét és sorsát, s nem hajlandó tudomást venni arról a tényről, hogy a vajdasági magyaroknak több joguk van, mint bármelyik kisebbségnek kerek e világon.

Ezekről az állításokról általánosságban elmondhatjuk, hogy alapjukat nem a VMDK dokumentumaiban és képviselőinek megnyilatkozásaiban találják meg, hanem abban a tényben, hogy a szerbiai magyar nemzeti kisebbségnek önszerveződéssel sikerült kialakítania a saját politikai szubjektivitását, s ennek alapján politikai lehetőséget teremtett autentikus érdekeinek kifejezésre juttatásához, tehát ma már nem hajlandó ezzel kapcsolatban hálát rebegeve elfogadni mindazt, amit az aktuális hatalom felkínál neki.

A VMDK eddig nem reagált, mert megítélése szerint az ellene és a vajdasági magyarok ellen irányuló háborús propaganda egyáltalán nem érte el alapvető célját: a nép továbbra is támogatja a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségét, és hajlandó bátor politikai helytállással kinyilvánítani kollektív érdekeit.

A pszichológiai hadviselést és a mértéktelen háborús propagandát megalapozó premisszákra csak azért térnék ki röviden, hogy a szerb közvélemény is tájékozódhasson a VMDK és általában a vajdasági magyarok ellen irányuló támadásokról.

A VMDK a vajdasági magyarok legitim politikai érdekvédelmi szervezeteként önállóan tevékenykedik, ennek a kisebbségi népcsoportnak a legáltalánosabban vett érdekeivel összhangban. Rendkívül korrekt és jó együttműködést alakított ki az illetékes magyarországi hatalmi szervekkel. Ugyanilyen együttműködést kíván létrehozni a Szerb Köztársaság hatalmi szerveivel is. Kezdeményezéseire azonban vagy nem kapott választ, vagy ezek a válaszok elutasítóak voltak. Igaz azonban az is, hogy a vajdasági magyarok azt szeretnék, ha a magyar állam mielőbb bekerülne az Európai Közösségbe, és nem tenne semmit sem, ami akadályként jelentkezhetne ezen az úton. Ugyanezt kívánjuk azonban önmagunk és Szerbia számára is, márpedig ez mégsem lehet vita tárgya. Éppen ezeket a tényeket figyelembe véve nem ösztönöz bennünket Magyarország szecesszióra, s nem tesz sem a VMDK, sem a vajdasági magyarság olyasmit, ami szecessziós szándékokra utalna. Magyarország minden szomszédos ország felé elismerte a mostani határvonalakat. Persze ez logikus lépés volt, hiszen vitás határvonalakkal valószínűleg csöppnyi esélye sem lehetne arra, hogy bekerüljön az Európai Közösség tagállamai közé.

A jugoszláviai polgárháborúval kapcsolatban pedig (és hogy előre tisztázzunk minden félreértést ezzel a terminussal kapcsolatban, felhívánk a figyelmet arra, hogy ezt a meghatározást használja Jacques Delors, az Európai Közösség egyik vezető személyisége is) a VMDK állásfoglalása kezdetektől fogva változatlan maradt. Legelőbb is annak az óhajunknak adtunk hangot, hogy a vajdasági magyarok ne keveredjenek bele a délszláv népek történelmi vitájába, vagyis annak eldöntésébe, hogy miként is képzeli el közös életük további alakítását. Amikor kirobbant a háború, a VMDK hangoztatta, hogy a párizsi alapokmány rendelkezéseivel összhangban, aminek egyébként Jugoszlávia is aláírója, nem lát egyetlen olyan problémát sem, amit háborúval kellene megoldani. Ebből kiindulva, a VMDK a háború és általában a mozgósítás ellen lépett fel, főként a magyarok mozgósítása ellen, hiszen a magyarok nem kívántak háborúzni. A VMDK hangoztatta, hogy véleménye szerint a mozgósítás alkotmányellenes és egyúttal törvényellenes. Korábban is, ma is úgy véljük, hogy az egyén szuverén joga eldönteni, hogy miként fogadja a háborús behívót. Mi azokat támogatjuk, akik visszautasítva a polgárháborút, a behívó kézhez vétele után elmenekültek az országból, de támogatjuk azokat is, akik más megoldás híján elfogadták azt is, hogy a frontra menjenek. És végül azokat is támogatjuk, akik megkapták a behívót, de nem mentek el a frontra, és az országból sem menekültek el. Remélem, hogy mindebből egyértelműen kiderül, hogy a vád, miszerint dezertálásra szólítottunk fel, nem más, mint logikai képtelenség. Ezt a vádat propagandacélokra találták ki.

Lépünk azonban tovább. Igaz az a megállapítás, hogy a VMDK képviselői, elsősorban azért, mert Szerbiában nem sikerült párbeszédet kialakítani, járják a világot, és támogatást keresnek egy olyan autonómia létrehozásához, ami szavatolni tudná a vajdasági magyarok nemzeti identitásának megőrzését. A VMDK képviselői nem arról csevegnek a nagyvilágban, hogy bizonyos propaganda szerint a kisebbségeknek sehol sincs akkora joguk, mint éppen nálunk. A világ nem hajlandó behódolni semmilyen propagandának, és állásfoglalását a saját ismeretei alapján alakítja ki. Persze az is igaz, hogy a VMDK külföldön rendszeresen felhívja a figyelmet a hatalom ténykedésére, azokra a lépéseire, amelyekkel csökkenti vagy megszünteti az eddig létező kisebbségi jogok valamelyikét. Itt elsősorban a nyelvhasználatról van szó, a kultúráról, az oktatásról és a tájékoztatásról. Az a tény, hogy ötvennél is több kontaktust teremtettünk a hatalom képviselőivel, illetve az egyes pártok és politikai szervezetek csúcvezetőségeiben helyet foglaló személyiségekkel, továbbá azok a reális állásfoglalások, amelyek kisebbségi követeléseinkkel kapcsolatban jelentkeznek a hivatalos dokumentumokban, legalább két dolgot bizonyítanak: az egyik az, hogy a világ hisz nekünk, a másik pedig az, hogy következtetéseinket reálisnak ítéli meg.

2. Az erőszakos mozgósításról, az ország elhagyásáról és az állam iránti lojalitásról

Meggyőződésem, hogy a nyílt és reális politikai megbeszélések hozzájárulhatnak a mostani helyzet csillapításához, külön pedig a szerbiai magyar nemzeti kisebbség helyzetének megoldásához. Ezzel kapcsolatban elsősorban azt kell kiemelni, hogy

a magyar nemzetiséget két probléma aggasztja a leginkább. Az első az, hogy az erőszakos mozgósítás és a rendkívül heves háborús propaganda miatt legalább húszezer magyar katonaköteles férfi és családtagjaik nem mernek visszatérni az országba. Másrészt a nyilvánosság előtt is hangot kapott az a komoly politikai szándék, ami igen nagy veszélyt jelent számunkra, hogy a menekültek visszatérésének megtiltásával és más módon is erőszakkal változtassák meg a lakosság etnikai összetételét, noha ezt az Egyesült Nemzetek Szervezetének okmányai is tiltják. A másik probléma arra vonatkozik, hogy a magyarokat jóval tömegesebben mozgósítják, mint ahogyan az a szerbiai lakossághoz viszonyított részarányuk alapján reális lenne. Tekintettel arra, hogy a harctérről visszatérő emberek rendszerint arról adnak hírt, hogy főként az első harci vonalakban helyezték el őket, nem minősíthető alaptalannak az az állítás, miszerint diszkriminációs elbírálásban részesítik őket, amelyek alapvető emberi és kollektív jogukat veszélyeztetik. Sajnos, az a világosan kifejezésre juttatott politikai állásfoglalás, amit Zentán, Adán, Moravicán és más helységekben fogalmaztak meg a politikai tüntetések során, nem hozott eredményt: az erőszakos mozgósítás továbbra is napirenden szerepel.

Szólnunk kell a polgárok lojalitásáról is államuk iránt. A vajdasági magyarok lojális polgárai ennek az államnak. Lojálisak akkor, ha a lojalitást kötelességnek és hajlandóságnak tekintjük, hogy megőrizzék a nemzetközileg elismert határokat, amennyiben külső ellenség támad ezekre a határookra. Mivel a lojalitásnak erről a válfajáról a mostani polgárháborúban nem beszélhetünk, a felelősségre vonás az állítólagos illojalitás miatt nem más, mint egy, sajnos, meglehetősen hatalmas és veszélyes eszköz a pszichológiai hadviselésben és a háborús propagandában, ami a szerbiai magyar nemzeti kisebbséget sújtja.

A vajdasági magyarokat rendkívül súlyosan érinti a fizikai és pszichikai erőszak alkalmazása a mozgósításban. Jogállamban a behívó átvételének visszautasítása legfeljebb a megfelelő jogi eljárás beindításához szolgálthat alapot, hogy megállapíthassák: szabálysértésről vagy bűnügyi felelősségről van-e szó, és véletlenül sem szolgálhat ürügyül az erőszak alkalmazásához. Egyetlen esetben sem. Tekintet nélkül az ilyen esetek számára.

Mivel a mérvadó nemzetközi tényezők nemzetközi állásfoglalása ezzel kapcsolatban is világos és egyértelmű, nem ártana teljesebben megvilágítani az állam gesztusának indokoltságát, hogy felszólítsa minden polgárát, hogy térjenek haza mindenféle veszélyeztetettség, a polgárháborúból fakadó minden következmény nélkül. Magától értetődik, hogy ez a probléma nemcsak a szerbiai magyar nemzeti kisebbség sajátossága, hanem minden polgárt érint, akik a háborús körülmények és a heves háborús propaganda miatt az ország elhagyására kényszerültek.

3. A készülő alkotmányról

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Alkotmányának munka jellegű változtatásban található rendelkezések néhány rendkívül komoly hiányosságot is tartalmaznak, s ezért a nemzetek közötti viszonyok tekintetében az alkotmány munka jellegű változa-

ta nem tekinthető teljesnek, nem mondható megfelelőnek a nemzetiségi csoportok helyzetének korszerű, demokratikus rendezését illetően egy többnemzetiségű államban.

Az a tény, hogy az alkotmány szövege visszaautasítja a realitásokat, abban is kifejezésre jut, hogy nem ismeri el a tényállást, miszerint Szerbia, de a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság is többnemzetiségű közösség. Ez a viszonyulás már önmagában véve is antidemokratikus megoldásokat sejtet a konkrét törvényalkotó tevékenységben. Továbbá: az alkotmány munka jellegű változata nem ismeri el a nemzetiségi csoportok kollektív jogait, jogi és politikai szubjektivitásukat. Ezzel közvetlen módon megsértik a hágai dokumentum egyik alapvető kitételét, márpedig ez a dokumentum szolgáltat alapot a brüsszeli békefolyamathoz. És végül: az alkotmány munka jellegű változatának szövegében nem történik említés az autonómiákról, noha ezek az autonómiák az új európai rend kiépítésének folyamatában egyre gyakrabban kötelező intézményeként szerepelnek a nemzetiségi csoportok helyzetének rendezésekor.

Mindez annak a szükségességére utal, hogy a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság alkotmánytervezetének előkészítésében a megfelelő módon helyet kell adni a nemzetiségi csoportok legitim képviselőinek is. Csakis az érvek szabad szembesítésével és az uralkodó struktúra jóindulatával lehet demokratikus megoldást találni a nemzeti csoportok helyzetére az új államban.

Elnök úr,

tudatában vagyok történelmi pillanatunknak, és tudom, hogy a szerb nép és Ön személyesen is súlyos döntések meghozatalára kényszerül, amelyek közvetlenül gyakorolnak hatást a szerb nép sorsára ezeken a területeken. Biztosíthatom Önt arról, hogy a szerbiai magyar nemzetiségű csoport nem kívánja megnehezíteni a szerb nép helyzetét. Nekünk egymás mellett kell élnünk, minket a közös tényezők sokasága köt össze. A VMDK saját történelmi felelősségének is tudatában van, mert tudja, hogy ezen a területen a magyarok helyzetét most fogják elrendezni az elkövetkező évszázadra is. Ezért minden erővel azért harcol, hogy ez a nemzetiségi csoport olyan alkotmányjogi és politikai státust kapjon, ami szavatolni tudja számára a demokratikus életformát, nemzeti identitásának megőrzését és továbbfejlesztését. Érzésünk szerint eddigi törekvéseink, amelyek demokratikusak és reálisak, fenntartások nélkül beleillegnek a brüsszeli békefolyamat kereteibe, és összhangban állnak lord Carrington tervének kitételeivel.

Abban a reményben, hogy Ön is érdekének tekinti a párbeszéd kialakítását a VMDK képviselőivel a magyar nemzetiségű csoport helyzetéről, maradok tisztelettel.

1992. április 14.

VMDK Hírmondó 1992. április 25. 40. sz. 3.

Memorandum a Szerb Köztársaságban élő magyarok önkormányzatáról

A Jugoszláviáról szóló értekezlet dokumentumtervezetei, valamint a Szerb Köztársaság Alkotmányának 132. szakasza értelmében a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége az alulírott 50 nemzetgyűlési képviselő (alternatíva: 100 000 polgár) nevében

ALKOTMÁNYMÓDOSÍTÁSI JAVASLATOT
juttat el a Szerb Köztársaság Nemzetgyűléséhez.

I. módosítás

1. szakasz

Az alkotmány 117. szakasza után új alcím: Különleges státusú községek, majd utána új (117. a) szakasz kerül, az alábbi szöveggel:

Azok a községek, ahol valamely népcsoport egyszerű többségben él, különleges státust élveznek.

A különleges státusú községek helyzetét külön törvény szabályozza.

2. szakasz

A 117. a. szakasz után új alcím: Népcsoporti területi autonómiák, majd ezt követően új (117. b) szakasz kerül, a következő szöveggel:

Több szomszédos különleges státusú község egymással társulva létrehozhatja az ott többségben élő népcsoport területi autonómiáját.

A társulás módját és formáját, a népcsoporti területi autonómia hatáskörét minden egyes népcsoport részére külön törvény szabályozza.

II. módosítás

3. szakasz

A 117. b. szakasz után új alcím: Népcsoporti helyi önkormányzatok (lokális autonómiák), majd utána új (117. c.) szakasz kerül, a következő szöveggel:

Azokon a településeken, ahol a szórványban található valamely népcsoport tagjai egyszerű többségben élnek, népcsoporti helyi önkormányzatok (lokális autonómiák) hozhatók létre.

A népcsoporti helyi önkormányzatok (lokális autonómiák) működését külön törvény szabályozza.

III. módosítás

4. szakasz

A 118. szakasz után új főcím: VI. Személyi elven alapuló népcsoportai autonómia (kisebbségi önkormányzat). Ez után új (118. a.) szakasz következik, a következő szöveggel:

A köztársaság területén élő népcsoportok — amennyiben kifejezik ez irányú óhajukat — politikai szubjektumok lehetnek.

Ezek a népcsoportok létrehozhatják a személyi elven alapuló népcsoportai autonómiájukat. Ezen autonómia keretében az állam szuverenitásának oktatásra, művelődésre, tájékoztatásra és a nyelvhasználatra vonatkozó illetékességét átruházza a népcsoportokra.

A népcsoportok a személyi elven alapuló autonómiájukban saját törvényekkel szabályozzák az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás tevékenységeket, míg a nyelvhasználat területén az állam legmagasabb hatalmi szerveivel konszenzus alapján nyelvhasználati kódexet dolgoznak ki.

A személyi elven alapuló népcsoportai autonómiákat külön törvény szabályozza.

5. szakasz

Ezek az alkotmánymódosítások és a végrehajtásukról szóló alkotmánytörvény a kihirdetésük napján lépnek életbe.

Kezdeményezés a Szerb Köztársaságban élő magyarság önkormányzatának létrehozására

A Szerb Köztársaság Alkotmányából kiindulva, mely szerint a Szerb Köztársaság a benne élő polgárok demokratikus állama, amely a polgárok szuverenitásának elvén nyugszik,

figyelembevéve, hogy a helyi és nemzeti kisebbségi (népcsoportai) önkormányzat megerősítése és védelme fontos hozzájárulás a demokratizmusnak és a hatalom decentralizálásának elvein alapuló Európa kialakításához, s hogy a különböző önkormányzati formák azok, amelyek az elérhető legmagasabb szinten biztosítják a nemzeti sajátosságok kibontakoztatását, az etnikai és nyelvi identitás megtartását,

szem előtt tartva a nemzetközi közösség, különösen az Európai Közösség és a hágai, illetve brüsszeli Jugoszlávia-konferencia erőfeszítéseit, amelyeket a Jugoszlávia szétesésével és a területén alakuló új államok létrehozásával kapcsolatos nyílt kérdések megoldása érdekében tett,

elfogadva a Jugoszlávia-konferencia elnökének a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) helyzetének rendezésére vonatkozó javaslatát és célul tűzve ki annak megvalósítását,

bízva abban, hogy a Szerb Köztársaság ezen elvek alapján korszerű, nyitott, demokratikus tagja kíván lenni az európai államok közösségének, hogy elfogadja az Európa Tanács célkitűzéseit és az ENSZ törekvéseit, s megtesz mindent annak érdekében, hogy a jelenkori nemzetközi közösség demokratikus viszonyai között elért leg-

magasabb szinten megvédje és biztosítsa az emberi és kisebbségi (népcsoporti) jogok betartását,

a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy véli, hogy létrejöttek a feltételek, és megvan a reális szükséglet is a Szerb Köztársaság területén élő magyarok kollektív érdekeit kifejező közjogi keretek megteremtésére, nevezetesen:

1. a személyi (perszonális) autonómia,
2. a különleges státusú magyar területi önkormányzat és
3. a magyar helyi önkormányzatok létrehozására.

Ezeknek az önkormányzati formáknak a megteremtésével létrejönnének a feltételek az itt élő magyarok politikai szubjektivitásának demokratikus kifejezésére anélkül, hogy ez sértené a Szerb Köztársaság mint többnemzetiségű államnak a szuverenitását és érdekeit. A javasolt közjogi intézményeknek a politikai rendszerbe való beiktatása ugyanakkor a további demokratizálódás, a humánus viszonyok és a bizalom tényezője lenne a Szerb Köztársaságban mint többnemzetiségű államban.

A fentiek alapján a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének közgyűlése támogatta a magyarság önrendelkezésére vonatkozó alapokmányt, amelyet alkotmányos törvénytervezetként a Szerb Köztársaság Képviselőháza elé terjeszt elfogadásra.

Személyi (perszonális) autonómia

Általános rendelkezések

1. §. A helsinki, a madridi, a bécsi utóértekezlet záróokmányaival, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet emberi szabadságjogokkal foglalkozó konferenciájának határozataival, a párizsi, új Európával foglalkozó dokumentummal, a nemzeti kisebbségekkel foglalkozó genfi szakértői bizottság állásfoglalásával, valamint a hágai Jugoszlávia-konferencia javaslataival összhangban valljuk a következőket:

1. Az etnikai kisebbségek és népcsoportok a társadalom politikai és kulturális pluralizmusának lényeges összetevői.
2. Az etnikai kisebbségek és népcsoportok részesei a nép hatalmának, s hazájukban államalkotó tényezők.
3. Minden kisebbségnek és népcsoportnak sérthetetlen és elidegeníthetetlen joga identitásának védelme és nemzeti szimbólumainak használata.
4. Az etnikai kisebbségek és népcsoportok helyi és országos szinten szervezeteiket és önkormányzatokat hozhatnak létre céljaik elérése és jogaik megvalósítása érdekében.
5. A népek közötti barátság, a béke, a stabilitás és a demokrácia megköveteli a többségi népek részéről a kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának biztosítását és védelmét, amit a humánus politikai elvek mellett a kisebbségeknek (népcsoportoknak) az általános gazdasági folyamatokban való részvállalása is indokoltá tesz.

2. §. A személyi autonómiához, illetve valamely nemzeti, etnikai vagy nyelvi közösséghez való tartozás elidegeníthetetlen és elvitathatatlan alapvető jog, amely az emberek szabad akaratán nyugszik.

Kollektív jogok

3. §. A kisebbségi közösségekhez tartozó állampolgároknak és népcsoportoknak joguk van az autonómiára és saját ügyeik önálló igazgatására.

4. §. Az autonómia hatáskörébe tartozó kérdésekben, különösképp az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a nyelvhasználat területén, azaz minden olyan föladat ellátására, amelyek a rendelkezésre álló jogok védelméhez szükségesek, a népcsoportokat törvényalkotó jogokkal is föl kell ruházni.

5. §. Az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a nyelvhasználat terén kialakított személyi (perszonális) autonómia saját intézményeivel és tagjaival szembeni hatáskörét közvetlenül csak az alkotmány korlátozhatja.

6. §. A személyi autonómia pénzellátását az állam közvetlenül a költségvetésből és más forrásjövendelmek átengedéséből biztosítja. Az egykor a kisebbségi szervezetek tulajdonát képező és időközben államosított társadalmi tulajdonú oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények a személyi autonómia megalakulásának időpontjától kezdve átmennek az autonómia tulajdonába, magánjogi személyi voltak megőrzésével. Ahol nem lehetséges az egykori helyzet természetbeni helyreállítása, az állam méltányosan kártalanítja a jogfolytonosság helyreállítása alapján létrejött személyi autonómiát, biztosítva a lehetőséget új, működőképes és a célnak megfelelő intézmények kialakítására.

7. §. A személyi autonómia választott vezető szerve elfogadja az önkormányzat szervezeti szabályzatát és egyéb dokumentumait.

8. §. A személyi autonómia vezető szervébe történő választás általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazással történik. A szavazáson — amely a helyhatósági választások időpontjában történik — a kisebbségi közösségen belüli, választójoggal rendelkező személyek vesznek részt. Azok a személyek tekintendők megválasztottnak, akik a választókerületekben a legtöbb szavazatot kapják.

9. §. A személyi autonómia szervezeti szabályzatát, illetve javaslatait a parlament emeli törvényerőre, és az alkotmány szavatolja.

10. §. A parlament hatásköre kizárólag a szervezeti szabályzat alkotmányossági ellenőrzésére szorítkozik.

Személyi (perszonális) önkormányzat

11. §. Az önkormányzat célja:

1. a magyarság nemzeti, etnikai és nyelvi önazonosságának, valamint oktatási, művelődési, tájékoztatási és nyelvhasználati közösségi jogainak érvényre juttatása és védelme,
2. a magyarság történelmi hagyományainak, tárgyi és szellemi kultúrájának ápolása, gyarapítása és erősítése.

12. §. A személyi (perszonális) önkormányzat jogi személy, amely közttestületként az alkotmány vonatkozó rendelkezései és a szervezeti szabályzat által meghatározott jogkörben az államtól ráruházott hatalom birtokosa, s mint ilyen, tevékenységét az állam befolyásának kizárásával végzi.

13. §. A személyi önkormányzathoz tartoznak mindazon intézmények s személyek, amelyek, illetve akik kinyilvánítják óhajukat, hogy a perszonális autonómia keretében kívánnak működni, és nyilatkozatuk alapján nyilvántartásba vételük megtörténik, valamint azok az intézmények és szervezetek, amelyeket maga az önkormányzat alapít.

14. §. A személyi önkormányzat választott vezető szerve külön nyilvántartásba vehet olyan személyeket is, akik nem tartoznak a magyar nemzeti, nyelvi kisebbséghez, de neveltetésük, vallásuk, kulturális érdeklődésük alapján, vagy egyéb meggondolásból, részt kívánnak venni a magyar önkormányzat munkájában és anyagi alapjainak biztosításában.

15. §. A költségvetésből származó céleszközök felhasználására a személyi önkormányzat választott vezető szerve pályázatot ír ki. A céleszközök rendeltetésszerű felhasználásának törvényességi fölügyeletét az eszközök biztosítójának illetékes szerve látja el.

16. §. Az önkormányzat saját belátása szerint részt vehet olyan gazdasági vállalkozásban, ami hozzájárul anyagi helyzetének javításához, továbbá hitelt vehet föl, és kötvényt bocsáthat ki.

A személyi (perszonális) önkormányzat szervei

17. §. A személyi önkormányzat szervei:

1. a magyar népcsoport parlamentje
2. az önkormányzati tanács
3. az önkormányzat elnöke.

18. §. A magyar népcsoport parlamentjét a magyar, valamint a személyi autonómiához csatlakozó más nemzeti, nyelvi, vallási és etnikai kisebbségekhez tartozó választópolgárok által megválasztott képviselők alkotják. A képviselők mandátuma 4 évre szól.

19. §. A magyar népcsoport parlamentje a személyi önkormányzat legfelsőbb szintű törvényhozó testülete, amely:

- meghozza az önkormányzat statútumát,
- törvényeket terjeszt elő az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás területén,
- a legfőbb szervvel kialakított konszenzus alapján kódexet fogad el a magyarság nyelv- és íráshasználati jogának érvényesítéséről ott, ahol ez nem valósítható meg a területi önkormányzat keretében,
- szabályozza az állami szervekkel, az anyaországgal, valamint a nemzetközi szubjektumokkal kapcsolatos viszonyokat és együttműködést,
- megválasztja az önkormányzati tanácsot, az önkormányzat elnökét és a parlament munkatestületeit,
- meghozza az önkormányzat szervei működésének ügyrendjét,
- egyéb jogszabályokat és egyedi aktusokat hoz a saját hatáskörén belül.

20. §. Az önkormányzati tanács a személyi autonómia operatív, döntéshozó szerve. Tagjainak száma 30 fő. A tanács tagjaira vonatkozó ajánlásokat a parlament terjeszti elő a megválasztott önkormányzati képviselők köréből.

21. §. Az önkormányzati tanács vagy a tanács által kinevezett szakbizottság:

- kidolgozza a személyi önkormányzat statútumát, melyet a közgyűlés — a magyar népcsoport parlamentje — elé terjeszt,
- javaslatokat tesz a magyar oktatási intézmények létrehozására, átszervezésére és működtetésére, az óvodától az egyetemig, az összes igényelt szakon,
- felügyeletet gyakorol a személyi önkormányzathoz tartozó oktatási, művelődési, tájékoztatási, nyelvhasználati és egyéb intézmények működésében,
- biztosítja a magyarság érdekeit kifejező szabad tájékoztatást,
- a kisebbségi közösséghez tartozó személyek, csoportok, szervezetek sajátos jogainak megsértése esetén közbelép az illetékes hatóságoknál, amennyiben az ügy nem tartozik bírósági hatáskörbe,
- gondot visel a középületek és lakóépületek, valamint betétek, értékpapírok, pénzkészletek, ingóságok és vagyontárgyak sorsáról, amelyek a személyi önkormányzat tulajdonát képezik.

22. §. Az önkormányzat elnökét a parlament választja meg többes jelölés alapján. Az elnök megbízatása 4 évre szól.

23. §. Az önkormányzat elnöke:

- gondoskodik a törvényeknek, rendeleteknek, az önkormányzat rendeleteinek és intézkedéseinek végrehajtásáról,
- képviseli a személyi önkormányzat érdekeit,
- kinevezi az önkormányzat választás alá nem eső tisztségviselőit,
- ellátja mindazokat a feladatokat, melyeket a törvény vagy az önkormányzati statútum a jogkörébe utal,
- az önkormányzat elnöke, mielőtt elfoglalná hivatalát, esküt tesz a parlament előtt. Az eskü szövegét, valamint a felelősségrevonás módját az önkormányzat szervezeti szabályzata határozza meg.

Indoklás a személyi (perszonális) autonómiáról szóló javaslatához

Abból a meglátásból kiindulva, hogy az állampolgárok közvetlen részvételi joga a közügyek intézésében a demokrácia egyik alapelve, s hogy a társadalmi csoportok, szervezetek, amelyek a maguk kezébe vesznek bizonyos, hagyományosan az állami felelősség körébe tartozó feladatokat, a társadalmi pluralizmust erősítik a homogenizáló tendenciákkal szemben: a VMDK aktív szerepvállalásával sikraszáll a Szerb Köztársaságban élő magyarság helyzetének megnyugtató rendezéséért.

A demokratikus államnak egyszerre kell építenie az egyén, a kisebbségi csoportok (népcsoportok) és a nemzeti közösség szabadságigényére. A kisebbségek szabadságukat csak önrendelkezési joguk érvényesítésével élhetik meg. Az egyén szabadsága nemzeti szempontból nem biztosítható, ha magának a nemzeti kisebbségi csoportnak (népcsoportnak) nem nyújtanak védelmet. A nemzeti kisebbségek (népcsoportok) számára csak a kollektív jogok biztosítása jelenti a szabadság és az akaratnyilvánítás reális lehetőségét.

A kollektív kisebbségi (népcsoport) jogok közül legfontosabb az önkormányzat biztosításának a joga. Az önkormányzat intézménye az, amely — az állam részéről át-

ruházott hatalom függvényében — a nemzeti kisebbségek (népcsoportok), etnikai csoportok fönmaradását, értékeik és identitásuk megőrzését hatékonyan tudja szolgálni. A kisebbségi (népcsoport) kollektív jogok keretei között gyakorolt önrendelkezés ugyanakkor lehetővé teszi a nemzeti ellentétek föloldását, a térség stabilizálódását és az európai integrációt.

A 19. században normaerejűvé vált nemzeti, nemzetállami szuverenitás elve, amit a kelet- és közép-európai diktatúrák széthullása nyomán az önállósulásukért síkraszálló új nemzetállamok zászlajukra tűznek, nem képes a nemzeti ellentétek és a kisebbségi kérdés megoldására. Ékes példája ennek mindaz, ami az egykori Jugoszlávia területén lejátszódik.

Azt a nemzetkonceptiót, amely a hivatalosan hirdetett egyenjogúság ellenére másodrendű polgárként kezeli a nemzeti kisebbségeket, Szerbia sem tarthatja fenn sokáig. Szerbia az elmúlt időszakban már megpróbált tarthatatlan elveket, utópiákat átültetni a valóságba. Tudja, hogy ezért milyen árat kellett fizetnie.

A megoldást, a jövőt, a járható utat az a politika kínálja, mely egyszerre épít a kisebbségi (népcsoport) kollektivitás és a nemzeti közösség szabadságigényére. Amely nem törekszik arra, hogy a nemzet egészének akaratát egységes politikai keretbe gyömöszölje, s amely nem áztatja magát azzal, hogy a nemzeti önazonosságot csak önálló államiság keretei között lehet kinyilvánítani és megőrizni.

Ebben az etnikailag tarka régióban a gyakorlati élet elengedhetetlen követelménye a többféle politikai keret — állam, régió, kisebbségi (népcsoport) önkormányzat, illetve autonómia — egyeztetése és egyidejű jelenléte.

A kisebbségi (népcsoport) közösség és a nemzeti közösség szabadságigénye között nem tehetünk különbséget anélkül, hogy ezzel ne tennénk egyúttal a térség stabilitását is kérdésessé. Az a nemzetkonceptió, amit az etnikai intolerancia jellemez, ami ellene van az önrendelkezési elv érvényesítésének, s ami a nemzetet mindenáron egy országhatár keretei közé kívánja szorítani, hiába deklarálja a jogokat, a kisebbségi (népcsoport) problémát nem megoldja, hanem kizárja a megoldásra váró kérdések sorából. A jugoszláviai helyzet ismeretében fölösleges bizonygatnunk, hogy ez milyen következményekkel jár.

Egyenrangú partnerek racionális párbeszéde nélkül nem képzelhető el a válság áthidalása és a térség stabilizálódása. A vajdasági magyarság régen eljutott a politikai öntudatosodásnak arra a szintjére, ami alkalmassá teszi erre a párbeszédre. Ezzel összhangban a VMDK legfontosabb politikai törekvése az, hogy az itt élő magyarság kollektív jogainak érvényt szerezzen, hogy a személyi elvű önkormányzat létrehozásával a szerb néppel való partneri viszonyt az alkotmány rögzítse.

Ahhoz, hogy a partneri viszony létrejöhön, hogy racionális párbeszédre sor kerülhessen, a szerb politika irányadó köreinek le kell mondaniuk a nemzeti szuverenitás doktrínájának kizárólagos értelmezéséről. Arról, hogy az állam kizárólag a többségi nép szuverenitását jeleníti meg, s ebből kifolyólag minden önrendelkezési törekvést más nemzetek és nemzeti kisebbségek (népcsoportok) részéről nemzeti szuverenitása elleni merényletként fogjon fel. Ez a kizárólagosság nem teszi lehetővé a számbeli kisebbségeknek az önrendelkezést, fenyegetően lép fel minden ilyen igénnyel szemben. A fenyegetés, a represszió miatt a számbeli kisebbségek korlátozni kényszerülnek

szabadságigényüket, emancipálódási törekvéseiket: el kell fogadniuk, hogy másodrendű polgárok a többségi néppel szemben.

Mélységes meggyőződésünk, hogy egy demokratikus Szerbiának olyan alapelveken kell nyugodnia, amely a számbeli kisebbségek számára is lehetőséget biztosít arra, hogy törvényes keretek között önmaguk dönthessenek róla, milyen státust kívánnak, hogyan tudják nyelvi kultúrájukat, nemzeti önazonosságukat legjobban megőrizni és ápolni.

Mivel a Szerb Köztársaságnak számottevő érdeke fűződik a kisebbségek (népcsoportok) politikai státusának rendezéséhez, hisszük azt, hogy az előterjesztett személyi önkormányzat, amely az itt élő magyarság kollektív jogainak, közösségi jogalanyiségének elismerésén nyugszik, támogatásra talál a törvényhozó testület részéről.

A MAGYAR AUTONÓM KÖRZET

Társulási megállapodás a különleges státusú községek között

Általános rendelkezések

1. § A területileg összetartozó, különleges státussal rendelkező magyar többségű községek az elsődleges hatáskörükbe tartozó tevékenységek hathatósabb ellátása, valamint a magyarság nemzeti önazonosságának védelme, kulturális és szociális jogainak érvényre juttatása érdekében közösségbe tömörülnek.

2. § A csatlakozásról az első szabad többpárti helyhatósági választásokon megválasztott községi képviselő-testületek döntenek. Ha a községi képviselő-testület nem foglal állást a kérdésben, vagy a polgárok elégedetlenek a döntésével, 100 polgár javaslatot tehet a népszavazás kiírására, 1000 polgár aláírása pedig kötelez erre.

3. § Az együttműködési megállapodás kilátásba helyezi a magyar többségű települések szabad társulását más községek területéről is a magyar körzethez, illetve a szerb többségű települések kiválását, amennyiben azok a körzet határövezetébe esnek.

4. § A társulással létrejövő különleges közigazgatási és kormányzati egység neve: Magyar Autonóm Körzet.

5. § A társulási megállapodás attól a törekvéstől vezérelve, hogy a magyar területi önkormányzatnak méltó székhelye legyen, Szabadka városát a Magyar Autonóm Körzet kormányzatának és közigazgatásának központjául jelöli ki.

Az önkormányzat hatásköre

6. § A Magyar Autonóm Körzet önkormányzati hatásköre kiterjed mindazokra az ügyekre és az igazgatás mindazon formáira, amelyek a terület és nép sajátos viszonyainál fogva különleges igazgatást tesznek szükségessé, s amelyeket az erre vonatkozó nemzetközi egyezmények előíranyoznak.

7. § A Magyar Autonóm Körzet önkormányzati hatásköre kiterjed:

- a) a vallás- és közoktatásügy, továbbá a gazdasági és szociális ügyek igazgatásának körére,

- b) az egészségügyre,
- c) a hírközlésre,
- d) az igazságszolgáltatásra és rendfenntartásra — külön törvények rendelkezései szerint,
- e) pénzügyekben az önkormányzat költségeinek és a költségek fedezetének megállapítására,
- f) azokra a helyi igazgatási ügyekre, amelyek az autonómiára vonatkozó törvények és más jogszabályok szerint az önkormányzat hatáskörébe tartoznak.

8. § A Magyar Autonóm Körzet területén egyenjogú hivatalos nyelv a magyar, a szerb és a horvát. A magyar autonómia területén mindennemű hatósághoz, hivatalhoz, iskolához és minden más intézményhez olyan személyeket kell alkalmazni, akik úgy a magyar, mint a szerb, illetve a horvát nyelvben jártasak.

9. § Azok a polgárok, akiknek az anyanyelve nem magyar, szerb vagy horvát, a Magyar Autonóm Körzet területén ugyanolyan jogokat élveznek, mint amelyeket a törvények és egyéb jogszabályok az ország területén élő nemzeti kisebbségek (népcsoportok) számára előírányoznak.

10. § A Magyar Autonóm Körzet címerét a képviselő-testület állapítja meg. A zászló háromszínű: piros-fehér-zöld, mégpedig címer, illetve csillag nélkül. A Magyar Autonóm Körzet címerét és zászlaját hivatalosan az állam címere, illetve zászlaja mellett kell használni.

A Magyar Autonóm Körzet szervei

11. § A Magyar Autonóm Körzet szervei:

- a) a képviselő-testület
- b) a területi tanács
- c) az elnök.

12. § A Magyar Autonóm Körzet legfőbb képviseleti szerve a képviselő-testület. Tagjait a választók 4 évre választják.

13. § A képviselő-testület:

- a) meghozza az alapszabályt,
- b) saját soraiból megválasztja a területi tanács tagjait,
- c) saját soraiból megválasztja az elnököt,
- d) kinevezi, illetve megválasztja a Magyar Autonóm Körzet közigazgatási bizottságainak tagjait, a főügyészt, pénzügyi igazgatót, oktatási tanácsost, rendőrparancsnokot és más tisztségviselőket,
- e) meghozza a területi autonómia költségvetését és zárszámadását,
- f) ellenőrzi a hatáskörébe tartozó közigazgatást, és a körzet területén folyó kormányhatósági igazgatásra vonatkozólag kifejti észrevételeit és óhajait, amelyeket a helytartó útján közöl a miniszterelnökkel,
- g) határoz mindazon ügyekben, amelyeket a törvény vagy a miniszteri rendelet, illetve az alapszabály hatáskörébe utal.

14. § A Magyar Autonóm Körzet Képviselő-testülete a területi autonómia hatáskörébe tartozó ügyekben alapszabályt hoz meg.

A Magyar Autonóm Körzet statútuma meghatározza:

- a) a magyar autonómia szerveibe történő választások módját,
- b) a képviselő-testület összehívásának és működésének módját, rendes ülészakainak idejét, valamint az ülések rendjét,
- c) az autonómia alapszabályának és a szabályrendeletek kihirdetésének, közzétételének és hatálybalépésének szabályait,
- d) az elnök vezetése alatt álló hivatal szervezetét,
- e) az önkormányzati közigazgatás nyelvhasználatának részletes szabályait,
- f) a Magyar Autonóm Körzet címerét és zászlaját.

A Magyar Autonóm Körzet alapszabálya nem ütközhet az illetékes alkotmányba, a községi szabályrendeletek viszont nem térhetnek el az autonómia alapszabályától.

15. § A területi tanács:

— kidolgozza a területi önkormányzat statútumát és a képviselő-testület elé terjeszti,

— javaslatokat terjeszt a képviselő-testület elé az önkormányzat hatáskörén belül és végrehajtja a Képviselő-testület határozatait,

— felügyeletet gyakorol a területi önkormányzat munkájában,

— eljár mindazon ügyekben, amelyeket a törvény, illetve a statútum hatáskörébe utal.

16. § Az elnök:

— gondoskodik a törvényeknek, rendeleteknek, a területi önkormányzat szabályának és szabályrendeleteinek, továbbá a kormányhatóság és az önkormányzati szervek határozatainak és intézkedéseinek a végrehajtásáról,

— kinevezi az autonómia választás alá nem eső tisztviselőit,

— ellátja mindazokat a feladatokat, amit a törvény, a miniszteri rendelet és az önkormányzati alapszabály a jogkörébe utal,

— képviseli a Magyar Autonóm Körzet érdekeit,

— az elnök hivatalába lépését megelőzően a képviselő-testület előtt esküt tesz. Az eskü szövegét, valamint a felelősségrevonás módját az alapszabály irányozza elő.

Egyéb rendelkezések

17. § A Magyar Autonóm Körzet központi igazgatásának költségeit a területén élő polgárok hozzájárulásából, az állami költségvetés keretében előirányzott támogatásból és segélyből fedezi.

18. § Az államigazgatás alkalmazottainak fizetését a költségvetés fedezi, hasonlóképpen a községek alkalmazottainak illetményeit is.

19. § A Magyar Autonóm Körzet törvényhatóságainak és a községek önkormányzatainak költségeit a törvényhatóságok és a községek részére törvényekben és más jogszabályokban biztosított bevételekből és segélyekből fedezik.

Indoklás a magyar területi autonómiáról szóló javaslatához

A VMDK egyetértve a hágai, ill. brüsszeli Jugoszlávia-értekezlet elnökének, lord Carrington úrnak a nemzeti kisebbségek helyzetének rendezésére vonatkozó javaslatával, megfontolás tárgyává tette a jelzett dokumentum c) pontjában meghatározott különleges jogállás biztosításának lehetőségét azokra a községekre vonatkozóan, ahol a magyarok többséget alkotnak.

E megfontolás alapján a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége mint az itt élő magyarság széles körben támogatott, egyetlen legitim érdekszervezete, javaslatot terjeszt a Szerb Köztársaság Képviselőháza elé, azzal az igénnyel, hogy a törvényhozó testület biztosítsa a magyar többségű községek (területek) különleges státusát saját törvényhozással, rendőrséggel, intézményrendszerrel és a nemzeti szimbólumok szabad használatával.

A javaslat kilátásba helyezi Vajdaság magyar többségű községeinek, illetve településeinek szabad társulását a Magyar Autonóm Körzethez, illetve a kiválást belőle. A társulásról, illetve a magyar körzethez való csatlakozásról a polgárok, az első szabad többpárti helyhatósági választásokat követően a megválasztott új képviselő-testületek döntenének.

A Tisza-melléki magyar etnikai tömb: Kanizsa, Zenta, Ada, Csóka, Óbecse községek, illetve Közép-Bácskában Kishegyes, Topolya és Szabadka, néhány szomszédos községgel együtt olyan körülhatárolt területet képeznek, amelyet nagy többségben és viszonylag zártan mondható tömbben a magyarság népesít be.

Etnikai jellege mellett ennek a területnek a természeti, gazdasági és kulturális viszonyai is egységesek, azonos jellegűek. Ez az övezet a Szerb Köztársaság új közigazgatási egységeinek létrehozásakor a józan ész szabályai szerint magától értetődően egy körzetnek kínálkozott volna, de az illetékesek nem éltek ezzel a lehetőséggel, nyilvánvalóan mert merőben más szempontok vezérelték őket.

A körzetesítés, amely hétfelé szabdalja a vajdasági magyarságot, természetesen nem fogadható el számunkra, hiszen ez a magyarság kulturális és gazdasági megsemmisülését eredményezné. A területi autonómia létrehozásával arra törekszünk, hogy javítsuk számbeli kisebbségünkben eredő hátrányos helyzetünket, hogy egyenrangú félként, azonos jogokat és lehetőségeket élvezve más népekkel, megőrizzük nemzeti jellegzetességeinket. Nem kívánunk mást, csak azt, ami megilleti a Horvátországban vagy a többi önállósult államban élő szerbeket.

Szerbia nem alkalmazhat kettős mércét. Nem határolhatja el magát a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) új alkotmányjogi helyzetének rendezésétől; azoknak az önkormányzati formáknak a biztosításától, amelyek megegyeznek a béketerv betűjével és szellemével.

A kisebbségek (népcsoportok) hátrányos megkülönböztetése, amelyben hetvenvalahány éve részünk volt, a kettős mérce, ami ma is sért bennünket, olyan avítt jogforrásokban gyökerezik, mely jogforrásokat az Európai Közösség és a civilizált világ nem ismer. Nem ismeri, és nem fogadja el. Olyannyira, hogy azoktól az országoktól, amelyek nem tartják tiszteletben a kisebbségek (népcsoportok) jogaira vonatkozó szabályokat, a számbeliség alapján hátrányos megkülönböztetésben részesítik őket, vagy

kísérletet tesznek a kisebbségek helyzetének negatív alakítására, ma a nyugati országok megtagadják az Európai Közösséghez való csatlakozást. Hisszük, hogy ez még inkább így lesz a jövőben.

A beterveztett területi autonómiára vonatkozó javaslat nem foglalja magában, és nem részletezi az önkormányzat tartalmát az állami igazgatás különböző ágazataira vonatkozóan. Ez a javaslat nem tartalmaz mást, mint a körvonalazott terület, a Magyar Autonóm Körzet bizonyos keretű önkormányzata elvének kimondását, illetve ezen kereteknek, az önkormányzatnak és közigazgatási szerveinek, valamint azok hatáskörének megállapítását.

Abban a meggyőződésben, hogy a Szerb Köztársaságban élő magyarság hasznos tartalommal töltheti ki az önkormányzat nyújtotta kereteket és lehetőségeket, kérjük az állami törvényhozó testület jóváhagyását és az autonómiára vonatkozó javaslat törvénybe iktatását.

MAGYAR HELYI ÖNKORMÁNYZATOK

Javaslat a magyar helyi önkormányzatok létrehozására

Az alapvető emberi és kisebbségi jogok teljesebb érvényesülése érdekében, a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának rendelkezéseiből kiindulva, mely szerint a helyi hatóságok a demokratikus kormányzás egyik alapintézményét képezik, meggyőződve arról, hogy csak tényleges felelősséggel rendelkező helyi hatóságok, önkormányzatok biztosítanak egyszerre hatékony és a polgárok, valamint a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) szabadságjogaival összhangban álló közigazgatást,

figyelembe véve, hogy a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) nyelve, kultúrája, történelmi hagyományai olyan értékek, amelyek megőrzése és gyarapítása nemcsak a kisebbség joga, hanem a többségi nemzet érdeke is, továbbá

azzal a meggyőződéssel, hogy a kisebbségi létnek — különösen a szórványokban vagy nyelvileg elszigetelt településeken élő kisebbségiek helyzetének — hátrányaiból fakadó gondok felszámolásához mind az államnak, mind a társadalomnak hatékonyan hozzá kell járulnia,

ezen célkitűzésekkel, az ide vonatkozó nemzetközi megállapodások rendelkezéseivel, különösen a hágai Jugoszlávia-értekezlet állásfoglalásaival, jelesen a lord Carrington úr által beterveztett rendezési javaslat 2. 3-as pontjában előállott önkormányzati formával összhangban, a VMDK közgyűlése javaslatot terjeszt elő az elszigetelt falvakban élő, ott többséget alkotó magyar kisebbségek helyi önkormányzatának létrehozására vonatkozóan.

Általános rendelkezések

1. § A nemzeti kisebbségi (népcsoport) jogok mindenkit megillető alapvető szabadságjogok, amelyeket a Szerb Köztársaság elismer, és biztosítja zavartalan gyakorlásukat. E jogok alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadon kifejezze és vál-

lalja nemzeti közösségéhez, etnikai csoportjához való tartozását, ápolja nyelvét, kultúráját és hagyományait, gyakorolja vallását, szóban és írásban szabadon használja anyanyelvét.

2. § A szórványban élő magyarság azon településein, ahol a magyar népcsoport tagjai egyszerű többségben élnek, létrehozzák a magyar helyi önkormányzatokat.

A helyi önkormányzat hatásköre

3. § A helyi hatóságok illetékességét az alkotmány és a törvények határozzák meg. A magyar többségű falvakban, településeken a törvények és rendelkezések lehetővé kell tegyék a speciális célú — a magyarság nyelvi és kulturális érdekeit szem előtt tartó — hatáskörökkel és kötelezettségekkel való felruházást.

A helyi hatóságok jogszabályi keretek között teljes körű jogosítványokkal rendelkeznek minden olyan kérdésben, amely hatáskörükbe tartozik.

A helyi hatóságok előlátott hatásköre teljes és kizárólagos. Ezeket más központi vagy regionális szerv — község, körzet — csak a jogszabályok ilyen értelmű határozott rendelkezései alapján korlátozhatja.

A helyi önkormányzat területi határainak védelme

4. § A helyi öngazgatási határok az érintett területen végrehajtott népszavazás nélkül nem változtathatók meg.

A helyi önkormányzat igazgatási szervei

5. § A helyi önkormányzatoknak — anélkül, hogy a törvényes rendelkezést sértenék — a helyi szükségleteknek megfelelően és a hatékonyság biztosítása céljából saját maguknak kell meghatározniuk igazgatásuk belső fölépítését.

A helyi önkormányzatok felügyelete

6. § A helyi önkormányzat tevékenységének felügyeletére csak az alkotmányban vagy a törvény által előírt esetekben és eljárási keretek között kerülhet sor.

A helyi öngazgatási szervek tevékenységének felügyelete általában csak e tevékenység jogszerűségének és az alkotmány elveinek való megfelelés vizsgálatára irányulhat.

A magasabb szintű igazgatási szervek a helyi öngazgatási szervek fölött csak azon feladatok tekintetében gyakorolhatnak igazgatási felügyeletet, amelyek végrehajtására a helyi hatóságok illetékesek.

A helyi önkormányzatok pénzelése

7. § A gazdasági politika keretén belül a helyi öngazgatási szervek megfelelő, saját pénzügyi forrásokra jogosultak, és azokat hatáskörük gyakorlása során szabadon használhatják fel.

A helyi hatóságok pénzügyi forrásainak más részét helyi adó és díjbevételek teszi ki, amelyek mértékének meghatározása a törvény adta keretek között az önkormányzatnak módjában áll.

A pénzügyileg gyengébb önkormányzatok pénzügyi terheik korrekciójára állami vagy más pénzforrásokból származó támogatásban részesülhetnek.

A helyi öngazgatási szervek egyesülése

8. § A helyi öngazgatási szerveknek jogukban áll, hogy céljaik és feladataik megvalósítása során közös érdekeltségű feladataik ellátása érdekében együttműködjenek és más helyi hatóságokkal egyesüljenek.

Az állam köteles elismerni a helyi öngazgatási szervek jogát arra, hogy közös érdekeik védelme és elősegítése érdekében nemzeti szövetségek tagjai legyenek.

A helyi öngazgatási szervek kapcsolatokat létesíthetnek és együttműködhetnek más államok helyi önkormányzataival és öngazgatási szerveivel.

Indoklás a magyar helyi önkormányzatokról szóló javaslatához

Tekintettel arra a körülményre, hogy Vajdaság területén mintegy tizenöt olyan település van, amelyben nyelvi szigetet (szigetcsoportot) alkotva a magyarság többségben van, a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájával és a hágai Jugoszlávia-konferencián lord Carrington úr által beterveztett rendezési javaslat 2. 3-as pontjában előállott rendelkezési irányelvekkel összhangban, a VMDK síkraszáll a magyar helyi önkormányzatok megvalósításáért.

Úgy tartjuk, hogy a nemzeti kisebbségi (népcsoporti) kérdés megoldása elsőrendű fontosságú a tartós béke megteremtése és az etnikai konfliktusok tényleges megoldása szempontjából, s ezt a kérdést azonos elvek és azonos mércék alapján kell megoldani. Megengedhetetlen, hogy az önkormányzat különleges státusa ne illessen meg egyaránt minden nemzeti kisebbséget (népcsoportot) ott, ahol az helyileg többséget képez, azaz hogy bármely nép vagy népcsoport privilégiumokra tegyen szert más népekkel és népcsoportokkal szemben.

A hágai dokumentum — amely lényegében véve kiegyenlíti a nemzeti kisebbségeket (népcsoportokat) a többségi népekkel, és biztosítja számukra az identitásuk megőrzéséhez szükséges kollektív jogokat és önrendelkezési formákat — jó alapot kínál a vajdasági magyarok számára is nyílt és megoldatlan helyzetük rendezésére.

Az itt élő, őshonos magyar kisebbség (népcsoport) helyzetének demokratikus és a hágai dokumentumok szellemében történő rendezése — a jelzett önkormányzati jogok biztosításával — nagy előrelépést jelentene a geopolitikai térségben lévő ellentétek és feszültségek feloldása terén, a békés egymás mellett élés feltételeinek megteremtésében s az új európai rendezés folyamatában is.

A Vajdaság alkotmányjogi státusának rendezése

A Szerb Köztársaság Alkotmányának 2. és 81. szakasza értelmében a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége a kezdeményezést aláíró 100 000 polgár nevében követeléssel fordul Szerbia Nemzetgyűléséhez

NÉPSZAVAZÁS KIÍRÁSÁRA

Vajdaság államjogi státusának meghatározásáról

1. Mivel az alkotmány 2. szakasza szerint a polgárok szuverenitásukról népszavazáson dönthetnek, a követelés aláírói az alkotmány 81. szakasza értelmében kötelezik Szerbia Nemzetgyűlését a népszavazás kiírására.

2. A népszavazáson Vajdaság polgárainak, akik 1989. 01. 01-jén annak területén állandó lakhellyel rendelkeztek, véleményt kell nyilvánítaniuk az alábbi feltett kérdésekről.

Alternatív javaslat

A népszavazáson véleményt nyilváníthat minden polgár, illetve annak leszármazottja, aki az első világháború befejezésekor a mai Vajdaság területén állandó lakhellyel rendelkezett, valamint azok a polgárok, akik 1989. 01. 01-jén állandó lakhellyel rendelkeztek Vajdaság területén.

3. A népszavazás megtartásának időpontját a Szerb Köztársaság Képviselőháza határozza meg.

JAVASLAT

A VMDK évi közgyűlése megvitatta a szakértői bizottság által előkészített tervezetet, és a következő határozatokat fogadta el:

1. a hágai Jugoszlávia-értekezleten lord Carrington által betervezett rendezési javaslat értelmében a Szerbiában, illetve a Vajdaságban élő magyar népcsoport helyzetének rendezéséhez elengedhetetlenül szükségesek az alábbiak:
 - a) biztosítani kell a magyar népcsoport politikai szubjektivitását,
 - b) szavatolni kell a lehetőséget, hogy az itt élő magyarság létrehozassa:

- a személyi elven alapuló önkormányzatot,
 - a különleges státusú községek önkéntes társulásával létrejövő területi autonómiát,
 - a szórványban élő magyarok településeinek helyi önkormányzatait.
2. Lehetővé kell tenni Vajdaság polgárainak, hogy referendumon döntsenek e történelmi, földrajzi, gazdasági, művelődési és egyéb hagyományokkal rendelkező régió államjogi státusáról.
 3. A vajdasági magyarság saját autonómiájának megvalósítását az itt élő más népekkel és népcsoportokkal együtt élve kívánja elérni.
 4. Ezeket a határozatokat el kell juttatni a hágai Jugoszlávia-értekezlet folytatásaként működő brüsszeli értekezlet címére.

Magyarkanizsa, 1992. április 25-én

Ágoston András, a VMDK elnöke

*Esély a megmaradásra. A VMDK évkönyve, 1992.
VMDK, Ada, 1992. 87—107.*

14.

A VMDK képviselőinek és tanácsnokainak szerepe és működése a képviseleti testületekben

I. A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége politikai érdekszervezet, melynek az a célja, hogy demokratikus módszerekkel feltárja, kifejezze és képviselje e népcsoport alapvető érdekeit és törekvéseit. Részt vesz ugyan a választásokon, mert egy politikai erő sem vállalta a magyarok autonómiatörekvéseinek képviselését, de nem párt, hisz nem tör hatalomra, a magyarlakta községeken kívül nincs lehetősége a választási többség megszerzésére.

Tekintettel arra, hogy a VMDK nem párt, hanem érdekszervezet, amelynek célja a vajdasági magyarság autonómiatörekvéseinek az érvényesítése, mind a szervezet, mind pedig képviselőinek és tanácsnokainak elsődleges feladata a politikai harc az autonómiáért.

Ezzel összhangban a képviselők és tanácsnokok demokratikus módszerekkel támogatnak minden olyan politikai törekvést, amely a társadalom demokratizálódását, valamint a minél alaposabb és gyorsabb rendszerváltást célozza.

A képviseleti testületekben a VMDK képviselői koalíciós megállapodásokat is köthetnek a magukat demokratikusnak nevező pártokkal, de ennek fejében azoknak tá-

mogatni kell a VMDK törekvését, hogy az autonómiakövetelésekkel kapcsolatos dialógus mielőbb létrejöjjön.

Demokratikus törekvéseivel összhangban a VMDK és képviselői a politikai együttműködésre vonatkozólag csakis méltányos, demokratikus és a helyi körülményeknek megfelelő indítványokat tehetnek, és csak ilyeneket fogadhatnak el. Az együttműködésre és a tisztségek betöltésére vonatkozó döntéseket mind a VMDK szervei, mind pedig a képviselőcsoportok titkos szavazással és többes jelöléssel hozzák meg.

Az önkormányzati funkciók betöltésére vonatkozó jelölések ügyében az ajánlatokat a VMDK szervei és a tanácsnokok együtt teszik meg, de a jelölésről a tanácsnokok döntenek titkos szavazással. A politikai ellenőrzés és véleménynyilvánítás jogát viszont a VMDK megfelelő szervei gyakorolják.

A választások során a VMDK véglegesen hatékony politikai tényezővé vált a belpolitikai szintéren. Sorából jelentős tisztségekre kerülhetnek képviselők. Tőlük az érdekszervezet elvárja, hogy az autonómia eszméjéért minden poszton és minden alkalommal kiálljanak. Azt a szervezet nem várja el tőlük, hogy segítsenek törekvéseink konkrét valóra váltásában, de ha ártanak az autonómia eszméjének vagy a VMDK-nak mint a vajdasági magyarság érdekszervezetének, ezt a VMDK szervei közzéteszik, és elhatárolják magukat tetteiktől, állásfoglalásaiktól. A VMDK szervei fenntartják maguknak a jogot, hogy titkos szavazással meghozott döntések útján felszólítsák a magyar szavazókat, hogy a jövőben ne szavazzanak azokra, akik a vajdasági magyarság alapérdekei ellen cselekszenek.

II. Abban a politikai közegben, melyben jelenleg a VMDK-nak, valamint képviselőinek és tanácsnokainak tevékenykedniük kell, van néhány olyan körülmény, amely nehezíti elképzeléseink megvalósítását.

Közülük az első a VMDK érdekszervezetként történő működésére vonatkozik. Arról van szó, hogy a belpolitikai porondon a VMDK-n és a VHDSZ²-en kívül mind pártok működnek, amelyek elvben nem nemzeti alapon szerveződnek és a hatalomra törnek. E pártok azonban egyben mind megegyeznek: elegendőnek, vagy máris túl soknak tartják a kisebbségek jogait. A kisebbségi jogok ügyében a VMDK egy lényegében egységes pártblokkal áll szemben, amelytől engedményeket csak külső nyomás eredményeként várhat. Ugyanakkor képviselői és tanácsnokai a polgárokat is képviselik, és különben is, a VMDK demokratikus törekvéseit csakis ezen a meglévő politikai porondon valósíthatja meg. Ezért kettős tevékenységre van szükség: kisebbségi ügyekben nem tehet különbséget a vele szemben felvonuló pártok között, minden más ügyben pedig azokat kell támogatnia, akik a demokratizálódás és a minél gyorsabb rendszerváltás irányába fejtenek ki politikai tevékenységet. A gyakorlatban ezt a kettőséget nem könnyű szem előtt tartani és minden esetben elvszerűen cselekedni.

Egyre világosabban körvonalazódik az a probléma is, ami helyhatósági szinten a magyar többségű községekben jelentkezik. Az az egyöntetű VMDK-többség, amely több helyen már a májusi választások után létrejött, voltaképpen az egypárti irányítás veszélyét hozza felszínre. Igaz, nincs jelentős hatásköre az önkormányzatoknak, s a leendő magyar önkormányzati tanács többpárti alapon jön majd létre, de jelenleg

² Vajdasági Horvátok Demokratikus Szövetsége (szerk.)

nemegyszer elvtelen vita, már-már tülekedés jellemzi annak a néhány tisztségnek az elosztását, amiről ezek az önkormányzatok egyáltalán dönthetnek. Az ellenzék funkcióját ebben az esetben a VMDK szerveinek kell vállalniuk.

Harmadszor, rá kell mutatni, hogy a VMDK politikai tevékenységében, különösen a választási előkészületek során, de később a VMDK képviselőinek és tanácsnokainak napi gyakorlatában is bizonyos zavart okoz azoknak a magyaroknak a működése, akik a szerb pártok színeiben, demokratikus törekvéseket hangoztatva a VMDK-val szemben politikai ellenfélként jelentkeznek. Azzal, hogy a történelmi lehetőségeinket semmibe véve, főleg liberális szövegeket hangoztatva, a magukat demokratikusnak nevező szerb pártok malmára hajtják a vizet, s küzdenek a VMDK-nak a politikai önállósággal meg természetesen demokratikus felelősséggel járó autonómiakoncepciója ellen, ezek a magyarok vagy a korábbi, a szerb hatalomtól kapott tisztségeket kívánják visszaszerezni, vagy pedig simulékonyságuk jutalmaként bizonyos politikai, anyagi és más előnyöket várnak. Ezek a magyarok a VMDK-nak politikai ellenfelei, de nem ellenségei. Ellenzéknek kell tartanunk őket, amely arra serkenti a VMDK-t, hogy politikai legitimitásáért küzdve előbbre vigye a vajdasági magyarság alapérdekeit. Annál inkább ezt kell tenni, mivel a nemzetközi körülmények alakulása elfogadhatóvá tette a VMDK autonómiakoncepcióját. Azzal a politikai legitimitációval, amelyet a VMDK a választásokon újból megerősített, csak kitartásra, nem kevésbé ügyes politizálásra van szükség ahhoz, hogy az elképzelés valóra váljon.

III. A VMDK képviselői és tanácsnokai a gyakorlatban is hozzásegíthetnek érdekszervezetünk célkitűzéseinek megvalósításához.

A helyhatósági szervezetekben, ahol VMDK-többség van, a vajdasági magyarság alapérdekeinek következetes érvényesítésével:

— ha másként nem lehet, hangos szóval kell ellenállni a kisebbségi jogok beszűkítésére irányuló törekvéseknek;

— kiállni a magyarlakta területek etnikai összetételének erőszakos megváltoztatása ellen;

— kutatni kell és építeni azokat az együttműködési formákat, amelyek használhatóak lesznek az autonómia létrejötte után is;

— serkenteni az oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények munkáját, segíteni átalakulásukat, ezen a téren is lerakni az autonómia alapjait;

— óvni kell a község területén élő polgárok egyenjogúságát, megtalálni az együttműködés formáit a szerb lakossággal, különösen azokkal, akik a minél gyorsabb rendszerváltásért szállnak síkra;

— a gyakorlatban is érvényesíteni a VMDK-ban meghonosodott demokratikus módszereket, elsősorban a titkos szavazás intézményét minden olyan döntés meghozatalára, amelynek nagyobb politikai súlya van.

Ott, ahol a VMDK tanácsnokai kisebbségben vannak, mindezt nehezebb, vagy nem is lehet megvalósítani. A VMDK politikai tekintélyét azonban növelik azok a csoportok, amelyek a demokratikus politikai módszereket alkalmazva tevékenykednek, és elvszerűen szóvá tesznek minden támadást, amely a kisebbségi jogok ellen irányul. A rendszerváltás szószólóinak a kisebbségben levő VMDK-csoportok is nyújthatnak hatóság támogatást.

A VMDK-képviselők egyik parlamentben sincsenek többségben. Szerepük a VMDK politikájának propagálása és hatékony támogatása. Természetes, hogy a gyakorlati munkában a rendszerváltást szorgalmazó megoldásokat és képviselőket kell támogatniuk. Fontos az is, hogy azokban a közérdekű kérdésekben, amelyekben saját javaslatuk van, igyekezzenek megnyerni mind a demokratikus beállítottságú képviselőket, mind pedig a közvéleményt. A képviselők feladata is, hogy a hatalommal való dialógust szorgalmazzák, illetve propagálják.

Az elnökség állásfoglalása

1993. január 9.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1990.

15.

A genfi Emberjogi Konferencia résztvevőinek

Tudatjuk, hogy Vajdaságban a törvénytelen és erőszakos mozgósításokat a szerb hatalom az etnikai tisztogatás mellett közvetlen politikai célok elérésére is alkalmazza. Ennek legújabb példája az, ami a magyar többségű Csóka községben történt.

Hogy a községi képviselő-testületben megtörjék a magyar érdekvédelmi szervezetnek a legutóbbi választásokon a szerb demokratikus erővel megszerzett többségét, 1993. II. 12-én az esti órákban a rendőrség letartóztatta, és ismeretlen helyre szállította Barta Tibor (1962. I. 16-án született, címe: Padé = Padej, Tito marsall u. 9.) magyar nemzetiségű képviselőt.

Ezzel szinte egy időben, 1993. III. 11-ére a belgrádi hadbíróság elé idézték Pozsár Tibort (1955. VII. 26-án született, címe: Csóka = Čoka, Boris Kidrič u. 67.), aki ugyancsak magyar nemzetiségű tagja a községi képviselő-testületnek.

Kérjük Önöket, gyakoroljanak nyomást a jugoszláv és a szerb államhatalmi szervekre a két említett községi képviselő és a korábban erőszakkal mozgósított vajdasági magyarok kiszabadítása és felmentése érdekében.

A VMDK Elnöksége

1993. február 13.

VMDK Hírmondó 1993. november 13. 10.

A tájékoztatás mint a magyar autonómia funkciója

A VMDK Elnöksége 1993. II. 20-án megvitatta a szerb hatalom legújabb lépéseit, amelyekkel tovább szűkíti azokat a jogokat, amelyeket a kisebbségek eddig élveztek. Állásfoglalása a következő:

1. A Szerb Köztársaság Képviselőháza az elmúlt mandátumban tizenhét olyan törvényt hozott, amelyek csökkentik, vagy megszüntetik a legfontosabb kisebbségi jogokat. A helyzetet súlyosbítja, hogy a szerb kormány intézkedései a társadalmi tevékenységek területén, sőt a foglalkoztatás egészében a csöndes etnikai tisztogatás jellegét öltik.

2. A tájékoztatásban ezek a folyamatok oda vezettek, hogy a magyar nyelvű sajtó anyagi alapja szétforgácsolódott, a szerkesztőségek többsége már csak a magyar állam hathatós segítségével tudja a rendszeres megjelenést biztosítani. A Rádiótól a hatalom elvette azt a hullámhosszat, amely lehetővé tette, hogy a Szerbiában élő magyarság hallgathassa az Újvidéki Rádió magyar nyelvű műsorát. Az Újvidéki Televízió magyar műsorainak mennyiségi csökkentésére a napokban került sor.

3. Annak ellenére, hogy a tájékoztatási eszközök a külső politikai nyomás, valamint a belső csoportérdekek hatására egészében véve nem szállnak síkra a vajdasági magyarság alapérdekeinek védelmében, s nem szorgalmazzák a magyarság túlnyomó többsége által megszavazott autonómiakoncepciót, meg kell állapítani, hogy a magyar nyelvű tájékoztatásnak a szerb hatalom részéről történő lebontása elfogadhatatlan.

4. A jelenlegi helyzetben úgy kell küzdeni a szerb hatalom kisebbségellenes törekvései ellen, hogy egyben megkezdjük a leendő magyar autonómia tájékoztatási rendszerének kiépítését. Ennek érdekében a VMDK Elnöksége, ahogy ezt már 1990 októberében kinyilvánította, kész vállalni az alapító feladatait. Az alapítói jogok megszerzésére irányuló politikai akciónak a VMDK részéről természetesen csak akkor van helye, ha ezt jól felfogott érdekeiket szem előtt tartva a szerkesztőségek is kéri.

5. Tekintettel arra, hogy a szóban forgó szerb hatalmi intézkedések nemcsak a magyar, hanem a többi velünk élő kisebbséget is sújtják, a megoldást az ő esetükben is az jelentené, ha saját maguk vennék kezükbe tájékoztatási eszközeiket. A VMDK a többi kisebbség ezen törekvéseihez minden tőle telhető segítséget megad. Mivel ebben az esetben nemcsak a kisebbségek érdekei forognak kockán, hanem maga a demokrácia is, a VMDK elvárja, hogy az önálló kisebbségi tájékoztatásért folyó politikai küzdelemben a szerb demokratikus pártok hathatós támogatást nyújtsanak.

A VMDK Elnökségének állásfoglalása

1993. február 20.

VMDK Hírmondó 1993. november 13. 11.

17.

A vajdasági magyar tájékoztatási eszközök főszerkesztőiehez

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Összhangban a VMDK Elnökségének 1993. február 20-i állásfoglalásával, mellékelten küldöm a magyar tájékoztatási autonómiára vonatkozó VMDK-dokumentumokat. Kérem Önt, közölje velem, igényt tart-e a szerkesztőség arra, hogy a VMDK Tanácsa ideiglenesen, a magyar autonómia kisebbségi tanácsának megalakításáig vállalja az alapító feladatait s az azzal járó politikai kötelezettségeket. A VMDK Elnöksége úgy tartja, hogy a magyar autonómia politikai szárnyának létrehozatala, valamint a magyar helyi önkormányzatok létrejötte után a nehézségek ellenére megvannak a feltételek az oktatási, a művelődési és a tájékoztatási autonómia megalapozására. Meggyőződésem, hogy közös erőfeszítéssel megkezdhetjük a magyar oktatási, művelődési és tájékoztatási autonómia kiépítését, és megakadályozhatjuk a szerb hatalom abbéli törekvéseit, hogy a vajdasági magyarokat megfossza az olyan ingatlanoktól, amelyek eddig is a kisebbségi jogok érvényesítését szolgálták.

Válaszát várva, nagyrabecsúlással,

Ágoston András, a VMDK elnöke.

1993. március 16.

VMDK Hírmondó 1993. november 13. 11.

18.

A vajdasági magyar hírközlő eszközök szerkesztőségeinek

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének Elnöksége javasolta a Tartományi Képviselőháznak, hogy a vajdasági magyar hírközlő eszközök alapítói jogát ruházza át a VMDK-ra, továbbra is folyósítva a hírközlő eszközöknek az állami támogatást.

E javaslat a következő tényeken alapul:

— a VMDK a vajdasági magyarság egészének politikai érdekszervezete, amely feltárja, kifejezi és képviseli a vajdasági magyarság kollektív érdekeit a többpártrendszerben;

— a VMDK nem párt, hanem a leendő személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat politikai szárnya, amelyet mind a szerb, mind a magyar kormány elismer;

— a VMDK az alapítói jogok gyakorlásával két célt kíván elérni:

1. hogy politikai befolyásával biztosítsa, illetve állandósítsa a magyar hírközlő szervezet demokratikus és a magyarság alapérdekeinek megfelelő szerkesztési politikáját;

2. hogy megszüntesse a még mindig működő pártállam egyoldalú befolyását, és elhárítsa a mindenkori kormány olyan irányú nyomását a szerkesztőségekre, amely a vajdasági magyarság alapvető érdekeivel ellentétben áll;

— a VMDK nem kíván egyetlen vajdasági magyar hírközlő eszközt sem a saját szócsövévé átalakítani. Ez ellentétben állna önkormányzati koncepciójának egyik alapvetőével, amely szerint a kisebbségi közösség természetes fejlődéséhez nélkülözhetetlen a szellemi élet többszólamúsága, amely akkor nem irányul a vajdasági magyarság többsége által demokratikus önkormányzati választások útján kifejezett érdekek ellen, ha a szellemi élet intézményrendszerének anyagi alapját a vajdasági magyarság politikai erejére alapozó önkormányzati rendszer fogja össze;

— a VMDK-nak az új típusú politikai rendszerben elfoglalt helye biztosítja, hogy csakúgy, mint ez a politikai szervezet, a vajdasági magyar hírközlő eszközök is európai értelemben vett lojalitást tanúsítsanak majd a szerb állam és annak szervei iránt.

A Vajdasági Képviselőház illetékesei szintén partnernek tekintik a VMDK-t, és lehetővé teszik a küldötteknek, hogy véleményt mondjanak az alapítói jogokra vonatkozó javaslatról. Az ügyben a Tartományi Végrehajtó Tanács úgy nyilatkozott, hogy nem lenne rendjén, ha a VMDK mint párt megkapná az alapítói jogokat. A közelmúlt eseményei a VMDK Tanácsának véleménye szerint világosan megmutatták, hogy e két szerv vezető tisztségviselői képtelenek a pártatlanságra, amikor fenyegetve érzik hatalmi pozíciójukat.

Jogi szempontból azonban nem a Tartományi Képviselőház és a Tartományi Végrehajtó Tanács állásfoglalása a mérvadó, hiszen az alapítói jogok kérdése a Köztársasági Képviselőház illetékességébe tartozik. Ezért a VMDK kéri a Köztársasági Képviselőháztól, hogy hajtsa végre azokat a változásokat a köztársasági tájékoztatási törvényben, amelyek lehetővé teszik a VMDK részére a vajdasági magyar hírközlő eszközök alapítói jogának átvételét.

Abban a meggyőződésben, hogy a vajdasági magyar hírközlő eszközök dolgozói tudatában vannak a kezdeményezés jelentőségének, és maguk is szükségesnek tartják a vajdasági magyarság politikai tényezőként való szerveződését, önkormányzatának kialakulását, kérjük, hogy támogassák a VMDK Tanácsának kezdeményezését.

Tekintettel a vajdasági magyar hírközlő eszközök eddigi rossz tapasztalataira, a VMDK Tanácsa szükségesnek tartja, hogy már most megjelölje a VMDK és a hírközlő eszközök szerkesztőségei közötti viszonyt meghatározó jogi és politikai kereteket.

A VMDK sikraszáll a szerkesztőségek tényleges önállóságáért, politikai irányvonaluk önálló meghatározásának jogáért. Természetes, hogy a főszerkesztők kijelölé-

sét csakis maguk a szerkesztőségek végezhetik. A szerkesztéspolitika meghatározásakor a szerkesztőséget csak a vajdasági magyarok legalapvetőbb kollektív érdekei kötik. A VMDK Tanácsa nem tartja szükségesnek laptanácsok kinevezését, mert ezek jobbjára a külső részérdekek érvényesítésének csatornái voltak. A szerkesztőségeknek a VMDK felé egyetlen kötelezettséget kell vállalniuk: hogy helyet adjanak a VMDK meghatalmazott vezetői, illetve a VMDK Tanácsa által megfogalmazott, négy gépelt oldalnál nem hosszabb észrevételeknek. Amennyiben az észrevételek vitát váltanak ki, ebben a vitában a szakma szabályainak megfelelő sorrendben és eljárásban minden érdekelt részt vehet.

A VMDK vállalja a politikai kötelezettséget, hogy figyelembe véve a piacgazdálkodás törvényszerűségeit, de azokat a jellegzetes nehézségeket is, amelyek a népesség számából adódnak, kieszközli a hatalmas szerveknél a szükséges évi állami támogatást, ami biztosítja a hírközlő eszközök rendszeres megjelenését. Az erre vonatkozó törvény tervezetét a VMDK a legrövidebb időn belül eljuttatja a Köztársasági Képviselőháznak.

1993. március 16.

VMDK Hirmondó 1993. november 13. 12.

19.

Az Európai Stabilitási Egyezmény tervezete és a vajdasági magyarság

A vajdasági magyarság és politikai érdekszervezete, a VMDK az Európai Stabilitási Egyezmény megkötésére irányuló kezdeményezést nagyra értékeli. Olyan elképzelésnek tartja, amely végső soron méltányos rendezést ígér a kisebbségek, így a vajdasági magyarok nyílt és megoldatlan helyzetére. Különösen fontos, hogy a tervezet reális helyzetértékelésből indul ki, s a nemzetközi közösség tehetetlenségét megelégtelve, az eredménytelen konfliktuskezelésről a megelőzésre helyezi át a hangsúlyt.

Az, hogy a dokumentum tervezete eljutott a kisebbségi kollektív jogokig, s hogy felismeri a jogoknak a biztonsági problémákkal való szoros összefüggését, a nemzetközi közösség eltökéltségét bizonyítja, hogy a dokumentum alapján érdemben kívánja rendezni a határok és kisebbségek kérdését. A kívülről is serkentett dialógus módszere hatékonytá teszi a legáltalánosabb demokratikus elvekre alapuló méltányos megoldások felkutatását, s egyben feleletet ad, miért nem hozott tényleges megoldást az idevágó nemzetközi dokumentumok sokasága.

Mind a Békéltető és Döntőbíróóság, mind pedig a Nemzeti Kisebbségek Főbiztosa olyan intézmény, amely hozzájárul a megkötött, egyezménybe foglalt megállapodások végrehajtásához, életre keltéséhez.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége támogatja az Európai Stabilitási Egyezmény elfogadását, és legitim politikai érdekszervezet lévén, maga is segíteni akarja annak előkészítését és meghozatalát. E jószándék jegyében rögzíti alábbi észrevételeit is:

1. Mivel a rendezésben a vajdasági magyarság, csakúgy, mint a többi közép-európai kisebbség, különösen érdekelt, Jugoszlávia, illetve Szerbia meghívása az egyezményt előkészítő értekezletre teljessé tehetné a közép-európai érdekeltek listáját, s egyben bevezethetné a balkáni rendezést is.

2. Az Európai Stabilitási Egyezmény tervezete ezt nem irányozza elő, de meggondolandó, hogy az érdekelt legitim kisebbségi szervezetek jelenléte mennyiben segítené a méltányos megoldás felkutatását. A kisebbségek jelenléte ugyanis, mivel a legközvetlenebb tapasztalattal rendelkeznek, nemcsak bizalomerősítő mozzanat lenne, hanem hosszú távú stabilizációs hatást is kiválthatna.

3. Tekintettel az EK-közvetítők tervezett szerepére, felmerül a kérdés, nem lenne-e célszerű a kisebbségi jogokat olyan szerződésekből és részmegállapodásokban rögzíteni, amelyeket erősítésük végett aláírnának a közvetítők is. Ez egy újabb ellenőrzési lehetőséget teremtene, hiszen kétoldalú bizottságok útján, a közvetítők bevonásával, szinte állandó ellenőrzés serkenthetné a megvalósítás folyamatát.

4. Bizonyára növelné az egyezmény előkészítésének és elfogadásának az esélyét, ha a tervezetben a megelőző intézkedésekkel kapcsolatos kérdések szerepeltetésére a szervezők igennel felelnének. A megelőzés egyik lényeges sajátossága ugyanis, hogy a külső tényezők tevékenysége nem szorítkozhat az egyezmény előkészítésének és meghozatalának a folyamatára. Félő, hogy intézményes nemzetközi ellenőrző és serkentő tevékenység nélkül, amely szükség szerint évekig eltarthat, aligha kerül sor azokra a fontos változásokra, amelyeket a leendő Európai Stabilitási Egyezménynek kell majd rögzítenie.

A VMDK Elnökségének állásfoglalása

1993. július 31.

VMDK Hirmondó 1993. november 13. 22.

Beszédek a VMDK zentai, tisztújító közgyűlésén

Ágoston András

Tisztelt közgyűlés, kedves barátaim!

Rendkívüli körülmények között kerül sor a VMDK első tisztújító közgyűlésére. Türelemre, bölcsességre és bátorságra van most szükségünk, hogy leküzdjük az elébünk tornyosuló akadályokat. Az utóbbi napok történései alapján talán úgy tűnhet, hogy nincs kiút, a szakadás elkerülhetetlen. Lehet, hogy így van, de most a közgyűlésen még egy erőfeszítést kell tennünk, hátha sikerül megőrizni azt, amit felépítettünk, s másnak még nem sikerült lerombolnia.

Két súlyos problémára kell most megoldást találnunk. Az anyagiakkal összefüggő és az utóbbi időben előtérbe került politikai ellentétekre gondolok. Megtalálható-e az áthidaló megoldás ebben a két vitatott kérdésben? Én erre látok lehetőséget. Engedjék meg, hogy röviden kifejtsem, mi lenne szerintem a jó megoldás!

Tényként állapítom meg, hogy alelnökünk a VMDK illetékes szerveinek a mai napig nem számolt el azokkal a támogatásokkal, amelyeket különféle forrásokból a VMDK nevében, illetve arra hivatkozva eszközölt ki. Örömmel hallottuk viszont, hogy az Illyés Alapítvány felhívására dr. Hódi Sándor a VMDK tisztújító közgyűlése előtti utolsó munkanapon felében eleget tett közvetítői tisztjének: elszámolt azokkal a támogatásokkal, amelyeket az elmúlt években a VMDK nevében, illetve rá hivatkozva ettől az alapítványtól eszközölt ki.

Most a VMDK-ban azt várjuk, hogy az önként vállalt közvetítői feladat másik felének is eleget tesz. Mert közvetítőként a kedvezményezett, a VMDK Ellenőrző Bizottsága felé még nem számolt el.

Amennyiben dr. Hódi a mai közgyűlésen nyilatkozik, miszerint hajlandó lenne az általa kezelt pénzekkel a VMDK Ellenőrző Bizottságának teljes egészében elszámolni, valamint az általa kezelt, s a VMDK-val összefüggésbe hozható pénzeket meg az esetleges jövőbeni kérelmeket hajlandó a VMDK illetékes szerveinek ellenőrzése alá helyezni, s velük a jövőben együttműködve benyújtani, mindez alapja lehetne egy egészséges kompromisszumnak.

Közbevetőleg említtem meg, de kulcsfontosságú mozzanat a következő: amennyiben dr. Hódi nem hajlandó a VMDK-val összefüggő anyagi természetű ügyeket a javasolt módon, tehát a VMDK szerveivel együtt, s azok ellenőrzése alatt végezni, akkor a közgyűlésnek most döntenie kell. Vagy vállalja, hogy a VMDK ellenőrizhetetlen magánadományként kaphasson csak az általa fontosnak tartott célokra támogatást, méghozzá úgy, hogy a közvetítést a VMDK alelnöke végezze, vagy pedig elveti ezt a megoldást.

Tekintettel arra, hogy a politikai funkciói és az ilyen típusú közvetítői szerep egy demokratikus politikai szervezetben összeférhetetlen, ha a közgyűlés dr. Hódit elvállalja közvetítőnek, ez mindenképpen a VMDK szétesését jelenti.

Azok ugyanis, akik úgy gondolják, hogy egy demokratikus szervezetben az Ellenőrző Bizottságnak teljes egészében ismernie és ellenőriznie kell a pénzügyeket, nem vállalják, hogy egy vezetőségben legyenek dr. Hódival, aki a pénzzel együtt külső politikai befolyást is közvetít a szervezetbe. Tudni kell ugyanis, hogy a Hódiék által létesített alapítvány harmadik alapító tagja az egyik magyarországi párt apparátusában magas rangú tisztviselő.

Javaslom, hogy a közvetítő vállalására vagy elutasítására vonatkozó szavazást, ha egyáltalán szükség lesz rá, a jelöléseket is magában foglaló napirendi pont keretében ejtsük meg.

Amennyiben dr. Hódi vállalja a fent leírt módon történő együttműködést, az anyagi ügyeket ma levehetjük a napirendről. De a mai nap folyamán megválasztott ellenőrző bizottságot meg kell bízunk, hogy testületileg végezze el dr. Hódi elszámoltatását. A cél az, hogy tételről tételre haladva felmérhessük a valós helyzetet, aminek alapján intézkedni lehet. A céladományokat mielőbb el kell juttatnunk a címzettekhez. (Vannak olyan összegek, amelyek már tavaly júniusban megérkeztek az alelnökünk folyószámlájára, és még mindig nem jutottak el a címzethez.) Másrészt meg kell találni az ellenőrzés és a pénzek közös kezelésének módját. Különösen fontos az, hogy a VMDK nevében vagy az általa megállapított szükségletekre hivatkozva, csakis a VMDK Elnökségének jóváhagyásával lehessen további kérelmeket benyújtani. Tekintettel a kérdés horderejére, az lenne a legjobb, ha ebben az ügyben júniusban rendkívüli közgyűlést hívnánk össze, s akkor az anyagi helyzet teljes ismeretében dönthetünk.

Ezzel összefüggésben alelnökünknek most nem kellene jelölést vállalnia: a körülmények ismeretében a rendkívüli közgyűlés utólag a választást is megejthetné.

A politikai vitával kapcsolatban szintén van egy jó megoldás. Az alábbiakban röviden vázolom azt a politikai minimumot, melyre vonatkozóan a megfelelő napirendi pont keretében lehetne dönteni. Ha ebben is egyetértünk, akkor a szakadás veszélyét gyakorlatilag elkerültük.

Én úgy látom, a VMDK lényegében eljutott autonómiakoncepciója megvalósításának harmadik szakaszához. A koncepció megalkotása, a kanizsai döntés különösen nehéz feladat volt. Utána következett, még mindig a polgárháború körülményei között, a koncepció megismertetése és elfogadtatása Nyugaton. Igaz, az autonómiakoncepció bemutatása és legitimizálása belföldön kemény politikai ellenállásba ütközött, s átmenetileg az egész vajdasági magyarság nagyobb nyomás alá került, de a VMDK követelése végül mégis napirendre került. A koncepció külföldi elfogadtatása gyakorlatilag megtörtént. Ami a legfontosabb, a VMDK koncepcióján kívül nincs más legitimnek mondható elképzelés a Jugoszlávia értekezlet irányítóinak asztalán.

Most a megvalósítás szakasza következik. Hogy ez a szakasz meddig fog tartani, azt nehéz megjósolni. Az biztos, hogy nincs sok időnk. A vajdasági magyarság fogy, egyre inkább szétszéled, lemorzsolódik. A VMDK-nak eredményeket kell felmutatnia, hogy meggyőzze a magyarokat, érdemes maradni.

A körülményekről, melyek közepette eredményeket kell elérni, el kell mondani a következőket:

1. A szerb pártok továbbra sem támogatják a VMDK autonómiakoncepcióját.

2. A Jugoszlávia értekezlet irányítói nem érdekeltek túlságosan az ügyben. Autonómiát Vajdaságnak nem adhatnak, hiszen erre vonatkozólag nincs politikailag legitim követelés, amelynek alapján intézkedhetnének. Így marad a VMDK autonómia-konceptiója, amelyet, ha a körülmények úgy hozzák, nem lehet az asztalról lesöpörni.

3. Amíg nem kezdődik meg a Balladur-terv megvalósítása, van rá esély, hogy a magyar kisebbségek nyílt és megoldatlan helyzetének rendezése céljából Szerbiát is bekapcsolják a rendezés folyamatába.

Ilyen helyzetben tovább kell folytatni a VMDK eddigi tevékenységét: küzdeni kell a magyar autonómiáért, s amennyire lehet, a rendszerváltásért, amire az országban még nem került sor. Csak demokratikus eszközökkel élhetünk, de kitartóaknak kell lennünk, s ki kell használnunk a nemzetközi körülmények minden kedvező változását: kezdeményezünk itthon, Magyarországon és külföldön is.

Milošević ígéreteivel kapcsolatban nincs más megoldás, mint elindulni a felkínált úton. Tudva persze nemcsak azt, hogy a tárgyalásoknak akár meg sem kell kezdődniük, s azt is, hogy bármikor abbamaradhatnak. Mivel a célt, a magyar autonómiának a megvalósítását, már kitűztük, ha másként nem lehet, lépésben kell haladnunk. Csak egy a fontos: nem szabad megállni.

Hódi Sándor

A mai nap, március 27-e sorsformáló dátuma lesz a vajdasági magyarságnak. Sokszor voltunk már nehéz helyzetben, de ekkora felelősség talán még sohasem nyomta a vállunkat, mint ma. Eddig még mindig valamilyen külső veszéllyel kellett szembenéznünk, ma azonban saját bajainkkal. És ez utóbbi sokkal nehezebb, sokkal fájdalmasabb.

A mai közgyűlés kimenetele, a megállapodás, ha megszületik egyáltalán, az új vezetőség összetétele meghatározza, hogy milyen irányt vesz a VMDK politikai arculata, és hogy a továbbiakban milyen távlatot kínál fel a vajdasági magyarság számára. Érezzük, tudjuk mindnyájan azt, hogy súlyos konfliktusba keveredtünk egymással: erköcsi és politikai konfliktusba. De vajon tisztán látjuk-e valamennyien, hogy mi ennek a konfliktushelyzetnek az oka, hogy mi váltotta ki ezt a helyzetet? A tisztújító közgyűlést megelőző vihar, az elszabadult indulatok, a rettenetes vádak azt sejtetik, hogy nem, hogy az okokat másban látjuk. Ez pedig megnehezíti az előttünk tornyosuló probléma megoldását.

A magam szemszögéből én a legnagyobb bajt abban látom, hogy valamiért kimerült a VMDK közösségteremtő szelleme, hogy elvesztettük szerveződéskéességünket, és ezáltal csökkent a vajdasági magyarság önmegtartó ereje. Induláskor még mindnyájan az alulról jövő szerveződésre esküdtünk, mindannyian az így létrehozott politikai érdekvédelmi szervezet keretében kerestük és láttuk a jövőt. De ebből nem lett semmi. Felülről szerveztük meg, amit lehetett, aztán a közép- és kelet-európai történésekkel összefüggésben a civil társadalmak demokratikus szerveződése helyett a pártosodás útjára sodródtunk mi is.

Lehet, hogy ennek így kellett történnie. Lehet, hogy a pártosodásra nekünk is szükségünk van. Az viszont már baj, hogy hagytuk eluralkodni a pártosodással járó

vezérkedést és csordaszellemet, ami szemben áll a modern társadalmak szuverén egyéniségeivel, szervezeteivel és kisközöségeivel. Ennélfogva átgondolásra és megválaszolásra vár a kérdés: a szűk pártosodás vagy a vajdasági magyarság átfogóbb gondjait felvállaló szerveződés az, ami nagyobb esélyt nyújt a megmaradásra, vagy a kettő együtt valamilyen formában?

A VMDK-n belül a két koncepció csirái már kezdettől fogva megvoltak. Voltak, akik — mindenekelőtt Ágoston András — kisebbségi esélyeinket illetően egy magyar párt létrehozásához fűztek nagyobb reményeket. Mások — köztük jómagam is — inkább a magyarság megszervezését és talpra állítását tartottuk fontosabbnak. Végül is, mint tudjuk, kompromisszumos megoldás született: a VMDK érdekszervezetnek nevezte magát, de az utóbbi időben egyre inkább pártként funkcionált.

A pártjelleg erősödésével nem tudtak megoldódni, sőt tovább mélyültek a magyarság meglévő intézményei, szervezetei és a VMDK közötti feszültségek. De súlyos elmentések merültek fel a VMDK és a vajdasági magyarság más új önszerveződési formái között is. A pártszellem nem ismeri el sem a másságot, sem a többes társadalmi szerephelyzetet. A VMDK vezetőségében eluralkodóvá vált az a nézet, hogy mindazok a szervezetek, amelyek nem a VMDK támogatásával, hanem VMDK-sok kezdeményezésével és részvételével jöttek létre, a VMDK-nak vannak alárendelve. A VMDK elnöksége önkényesen beleszólhat dolgaikba, leltárba veheti készleteiket, elszámoltathat velük, kisajátíthatja anyagi javaikat, menesztheti vezetőségüket, felfüggesztheti tevékenységüket stb.

Ez az örület a Vox Humana bekebelezési kísérletében csúcsosodott ki január elején, amikor a VMDK balos szárnya meneszteni kívánta a papokat, apácákat, orvosokat, értelmiségieket és más „VMDK-ellenes” elemeket a segélyszervezetből, hogy a „húsosfazék” kizárólag a pártvezetőség felügyeletébe kerüljön.

A pártosodás sok minden mást is felszínre vetett. A VMDK-n belüli többféle eszmei-politikai irányzat között jelentős hangsúlyeltolódás következett be. Megszűnt a pártsemlegesség, amelynek következtében veszélybe került az a kompromisszum, amely az autonómiáért való küzdelem érdekében összetartott bennünket. Talán ez sem véletlen. A rendszerváltás folyamatának lelassulása Közép- és Kelet-Európában, a baloldali visszarendeződés illúziója Magyarországon, a kommunista hatalom megszilárdulása Szerbiában sokakat felbátorított, akik eddig a pártsemlegesség mögött meghúzták magukat, és kezdték megmutatni igazi arcukat.

A VMDK vezetésén belüli kommunista frakció részéről leplezetlenül megjelent a hatalom kisajátítására és a másként gondolkodókkal való leszámolásra irányuló törekvés. Módszerekben nem válogatva, vádaskodással, rágalomhadjárattal próbálják félreállítani politikai ellenfeleiket. A szervezeti munka erősítése, javítása, demokratizálása helyett a frakció magához ragadta az információközvetítés, a kapcsolattartás, a politikai döntéshozatal előkészítésének jogkörét. Kierőszakolt testületi döntésekkel próbálják szentesíteni csoportérdekeiket, amelyek nagy veszélyt jelentenek a közösségre nézve. Ennél is nagyobb gondot jelent az, hogy Ágoston András, messze túllépve elnöki szerepkörét, önkényesen levelezget a VMDK nevében, anélkül, hogy a VMDK vezetésével egyeztetne. Úgynevezett elnöki leveleivel nagy károkat okozott már eddig is a szervezetnek, újabb rágalmozó és peres-

kedő levéláradatával azonban már súlyosan ártott az egyetemes magyarság érdekeinek is.

Sajnos az a helyzet, hogy a VMDK már csak a nevében azonos önmagával. Se nem demokratikus, se nem közösség többé. Átalakult párttá, kommunista párttá, legalábbis ami a vezetését illeti. Hiszem azt, hogy ezek a dolgok itt a közgyűlésen a helyükre kerülnek, hogy a VMDK újra nyitott, demokratikus közösséggé fog válni, amely hozzájárul a vajdasági magyarság közösséggé szerveződéséhez, s amelyen belül mindenki megtalálja helyét a számára legmegfelelőbb szerepkörben.

De hogyan történjen mindez? Szerintem a szervezeten belüli politikai ellentétek, az ellentétes ideológiai platformok jól megférhetnek egymás mellett egy demokratikus szervezetben. A baj az, ha egy szűk csoport kisajátítja a hatalmat és a vajdasági magyarság érdekeit, ahogyan ez történt. Bármelyik politikai opció felülkerekedése óhatatlanul feszültségekhez konfrontálódáshoz és hosszú beháborúhoz vezet, egy bolsevista vonal pedig kifejezetten tragikus lenne a vajdasági magyarságra nézve. A megoldás lehetőségét a platformosodásban látom, a másság elismerésében és az érdekek egyeztetésében. Ennek érdekében, amíg a platformok felállnak, és a szervezet új szabálya elkészül, ideiglenes ügyvezető elnökséget kellene kineveznünk.

Ez lenne a legésszerűbb megoldás. Tragikus lenne, ha nem adnánk magunknak időt a dolgok rendeződésére. Tragikus lenne, ha követnénk az elmúlt évtizedek kommunista gyakorlatát, hogy a problémákkal való szembenézés és azok tényleges megoldása helyett tisztogatások és leszámolások mennének végbe a szervezetben. Azt a mély politikai válságot, amibe kerültünk, tisztogatással amúgy sem lehet megoldani, az ellentétek azzal csak mélyülnek.

Körülöttünk fenyegető események, egymásra acsargó népek. A veszély összehozott és összetartott bennünket. Egymásra leszünk utalva ezután is. A külső veszélyeztetettség ellenére foglalkoznunk kell belső bajainkkal. Minden népnek és népcsoportnak át kell mennie azon a tisztulási folyamaton, amely nélkül nem képesek megbékélni sem egymással, sem önmagukkal. Szeretném remélni, hogy felnőttünk az előttünk álló problémák megoldásához, hogy a magyarság érdekeit nem rendeljük alá szűk pártpolitikai érdekeknek és meggondolásoknak.

Kasza József

Tisztelt hölgyek és urak, kedves barátaim!

Nagyon szeretném hinni, hogy a mai találkozásunk és vitánk a felgyülemlett gondok és problémák megoldását eredményezi majd, és beindítja azt a letisztulási és megújítási folyamatot, amely után nemcsak tiszta lelkiismerettel tudunk egymás szemébe nézni, hanem emelt fővel tudjuk kijelenteni a vajdasági magyarság előtt, hogy felértük az eddig megtett utat, tanultunk hibáinkból, tudjuk és merjük vállalni azt a hatalmas feladatot, amelyet bizalmukkal és szavazataikkal vállunkra helyeztek. De ahhoz, hogy eddig eljussunk, nyíltan és bátran meg kell nevezni mindazokat a problémákat, amelyek most fekete felhőként lebegnek felettünk, hordják magukban a meg-

semmisülés vagy többfelé szakadás veszélyét is. S hogy ez így van, bizonyosan érezzük, tudjuk. Az elmúlt néhány hónap eseménye, a nyíltszíni levelezgetések, kutatások, áskálódások, szervezkedések bizonyítják, hogy eluralkodott a hatalmi harc, elfelejtetni hagyta azokat a feladatokat, amelyekért a szervezet alakult.

Nem vitatható az eredmény, amelyet az elmúlt 4 év alatt elért a VMDK, mégpedig az, hogy elismert politikai tényező lett úgy külföldön, mint belföldön. De észre kell venni, hogy elmúlt a vállvergetések időszaka, hogy elmúlt a fellobbant lelkesedés, hogy bekövetkezett az az időszak, amikor a megsemmisülés veszélye már kézzelfogható lett nemcsak a szervezetben, hanem a vajdasági magyarság körében is. Rá kell hogy eszméljünk és hangosan ki kell hogy mondjuk, hogy a vajdasági magyarság sorraiból nem 20—25 000 ember hiányzik, hanem ettől sokkal több. Lehet, hogy sokan túlzásnak veszik, ha azt mondom, hogy ez a szám már megközelítette a 100 000-et is. Csak nézzünk magunk között körül. S nézzük meg azt is, hogy mit tett a VMDK azért, hogy ezt meggátoljuk és lelassítsuk. Sajnos szépkeveset. Addig, míg külföldön kerestük az elismerést, nem akartuk észrevenni a menekülők folyamát. Még most sem akarjuk, sőt viselkedésünkkel, meggondolatlan nyilatkozatainkkal gyorsítjuk ezt a folyamatot. Külön felszólítás nélkül is már majdnem elértük azt a számot, amellyel elnökünk sokkolni akarta az anyaországot a menekültekkel. A csúcsvezetőségnek észre kellett volna már régen venni, hogy a háború és a gazdasági zárlat elhúzódása, valamint a kül- és belpolitika alakulása elodázta, sőt a mилоševići ígéretek ellenére bizonytalan ideig kitolta a hármasság autonómia megvalósítását, de időközben a vajdasági magyarság gazdaságilag és társadalmilag mind fokozottabb mértékben morzsolódik fel, még annak ellenére is, hogy sok esetben a különböző spontánul szerveződő értelmiségi csoportok nem várva a VMDK vezetésére hoztak létre, és eddig sikeresen működtetnek szervezeteket, amelyek megkísérik a már majdnem lehetetlent — itt tartani vagy legalább fékezni az elvándorlás ütemét. Itt azokra a szervezetekre gondolok, mint a Kosztolányi Dezső Diákegyleti Bizottság, vagy a különböző nyári táborok szervezői, vagy a tananyagpótló füzetek kiadói, hogy a többit ne soroljam. Itt kell hogy kiemeljem azt a tényt is, hogy a vajdasági magyar színház megálmodója sem a VMDK csúcsvezetősége, hanem egy még kedvét nem vesztett értelmiségi csoport, azokkal a polgármesterekkel karöltve, akik hisznek az itt maradásban, és bár kis lépésekkel lassan építgetik az autonómia körvonalait. A VMDK önkormányzatai sem ülték babérjaikon, hanem önkezdeményezően hozták létre az együttműködés olyan formáját, amely előrevetíti a területi autonómia megvalósításának lehetőségét. Sajnos azt is meg kell hogy jegyezzem, erre az együttműködésre sokkal jobban figyelt fel a CPC,³ mint saját szervezetünk vezetői, akik még mindig nem vettek magukon erőt, hogy végighallgassák a polgármestereket és önkormányzatokat, de ennek ellenére előszere-tettel kritizálják és minősítik azok tevékenységét. Nem ritkaság az a jelenség sem, hogy bátorítás helyett, tanácsadás helyett kárörvendve figyeljük, hogyan fuldokolnak a problémákban az önkormányzatok. Ne értsenek félre, nem hibátlan az önkormányzatok működése, mert sokan még most tanulják a politikai vezetés-irányítás szabályait, s teszik ezt olyan körülmények között, mint a pénztelenség, kommunista-szocialis-

ta apparátus öröklése, ezeknek kisöprési lehetetlensége, valamint az államapparátus szocialista diktátuma. Hangosan kell kimondani azt a tényt is, hogy a segítség helyett rejtett rivalizálási sugallatok elhintését is tapasztalhatták ezek az emberek a csúcsvezetés részéről, megkísérelve Szabadka ellen fordítani legalább a VMDK körzeti szervezeteit, ha már az önkormányzatokat nem lehetett.

Nem véletlen, hogy elnökünk a szabadkai közgyűlésen körömszakadtáig a gazdasági vállalkozások, valamint a gazdasági program kidolgozása ellen kardoskodott, megosztva a szervezetet, de egy szóval sem reagált az egy évvel későbbi eseményre, hogy a sajtó hasábjain keresztül méltatják a zentai VMDK gazdasági programját, ugyanazokkal a tézisekkel, amelyeket a szabadkai közgyűlés már jóval korábban és sokkal kidolgozottabb formában javasolt. Az akadémikuskodás feltételezhető oka valószínűleg az, hogy az okos és az elengedhetetlenül szükséges gazdasági program kidolgozása még jobban megerősítette volna Szabadka pozícióját, s annak ellenére, hogy a vajdasági magyarság javát szolgálta volna, a csúcsvezetőség ezt semmiképpen sem óhajtotta. Ez nemcsak a legerősebb körzeti szervezetnek okozott kárt, mert tagsága hitevesztetten morzsolódik le, hanem a vajdasági magyarságnak is. A gazdasági program hiányában polgáraink saját hazájukban jogfosztottak, kiszolgáltatottak lesznek, bér munkásként dolgozhatnak majd a nagy szerb vállalatokban, magáncégeknél stb., mert a VMDK nem hozta őket olyan helyzetbe, hogy itt felkészülve gazdaságilag kapaszkodjanak meg a vajdasági rónán. Azt sem szabad elhallgatni, hogy a négyes funkciójú gazdasági bizottság, amelynek feladata:

- a VMDK pénzügyi helyzetének pontos nyilvántartása,
- a vajdasági magyarság anyagi támogatásának szervezett és nyilvántartott begyűjtése,
- a délvidéki magyarság gazdasági felemelkedésének megtervezése és megszerzése,
- országos gazdasági tervjavaslat kidolgozása

lett volna, bizony sok kellemetlenségtől mentesíthette volna érdekszervezetünket. Most itt állunk olyan rendezetlen pénzügyi viszonyok között, amelyek ha hamarosan nem tisztázódnak, a szervezet felbomlásához vezethetnek.

Érzik hangomon, hogy idegesen reagálok. Ugyanis érzem a pillanat súlyát, azt, hogy a vezetőség elszakadt a néptől, megfélemedezett a nyomorról, az éhínségről, a télről, amit ez a magyarság itt átélt. Magával volt elfoglalva, nem orvosolta ezt. Nekünk ezen nagyon gyorsan változtatni kell, legszükségesebb most az összetartás. Elfeledni azt, ami volt, nem ellenségeskedni egymás között, hanem összefogni, kézzsoritva, célravezetően körvonalazni az elkövetkező hónapok munkáit, hogy meg tudjuk még azokat tartani, akik úgy döntöttek, hogy itt élnek továbbra is velünk, hogy meg tudjuk még tartani azokat a szavazópolgárokat, akik nem ábrándultak még ki teljesen belőlünk.

Eljöttem Zentára, a zenta csatába. Hideg észre és nyugalomra lesz szükségünk. Azért jöttem ki, hogy magukba nyugodtságot öntsek, amennyire ez az én képességeimtől kitelik.

A tisztújító közgyűlés nem lehet a hiúság vására. Jómagam is már e hiúságokon túltettem magam, de a tisztújító közgyűlés a legszigorúbb bírója mindenkinek. Legjobban meg lehet különböztetni azt, aki demagógiát szór, attól, aki valamit tett a magyarság érdekében.

A magyar közösségnek állandóan rövid idő áll a rendelkezésére, bármihez is nyúljon hozzá. Ez még sokáig így lesz. Nincs idő tanulni a politikát, a politikát most gyorsan csinálni és cselekedni kell.

Az országban kíméletlen politikai harc folyik, rendkívüli állapot uralkodik, és ebből kifolyólag a szervezet is rendkívüli körülmények között cselekszik.

Tisztújító hozzáállásunkkal feltétlenül biztosítani kell a következő két célt: 1. a szervezet eddigi tevékenységének a folyamatosságát; 2. a szervezet politikai alanyiságát, vagyis az önállóságát és függetlenségét minden irányban. Erre teszem a legnagyobb hangsúlyt. Figyelembe véve e két célt, a körülményeket és a követelményeket, ajánlom a tisztújító közgyűlésnek a következőket: az alelnökök számát kettőről háromra kell emelni, és az egyik alelnök kötelezően Bánátnál kell hogy kikerüljön. Ismét ajánlom Ágoston Andrászt a VMDK Elnökségébe, illetve elnöknek. Ismét ajánlom Vékás Jánost a szervezet elnökségébe és alelnöknek.

Ez a tisztújító közgyűlés, amennyire csak lehet, újítsa fel az elnökséget és a tanácsot olyan személyiségekkel, akik élvezik a tagság bizalmát. Ágoston Andrásról és Vékás Jánosról elmondható, hogy lemérhető következetességgel védtek a magyar közösség önállóságát és függetlenségét minden irányban. Személyiségük ezért szavatolja a magyar közösség tevékenységének folyamatosságát. Meglehető, sőt nagyon is biztos, hogy az ő politikai munkásságukban is sok elkerülhető hiba volt. Mulasztások, melléfogások, tévedések stb. Mindent egybevéve azonban a politikai tevékenységükben azt tették, amit most tenniük kellett, amit tehettek, és amit a tagság elvárt tőlük. Példájukon meggyőződhetünk, ahogy változik a szervezet, ők is úgy szabadulnak meg számos régi beidegződésüktől és az elmúlt rendszerből magukkal hozott, közéletben káros, rossz tulajdonságuktól. Ugyanakkor feladatuknak kell megtenni, hogy folyamatosan dolgozzanak a magyar közösség vezetőségének a személyzeti megújításán, minél több új személyiség bevonásával az aktív politikai életbe, az aktív részvételbe, tárgyalásokba stb.

Jobban érződjön a körzeti és szórványokban működő vezetőségek hatása az országos vezetőségre. E téren Ágoston Andrásról és Vékás Jánostól meg kell követelnie, hogy tegyék túl magukat minden személyi jellegű hiúságon. Önzetlenül egyengessék minél több politikai és közéleti munkára rátermett személyiség kibontakozását. A helyzetünk és a körülményeink továbbra is aggasztóak. A lehetőségeink továbbra is korlátozottak. A tér, amelyben működhetünk, a lehetőségeinknél is szűkreszabottabb. Ebben a politikai valóságban kell tenni annyit, amennyit meg lehet

tenni. A vezetőségunktől nem szabad elvárni lehetetlen dolgokat, de a tagság kérje tőlük számon a lehetőségeket.

Elhangzottak a VMDK zentai tisztújító közgyűlésén, 1994. március 29-én

*A botrány. Szerk. Ágoston András, Vékás János, Újvidék, VMDK, 1994. 16—20.
TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/2029.*

21.

Állásfoglalás a válságról

A VMDK-ban kirobbant pénzügyi botrány nyomán a vajdasági magyarság eddig nem tapasztalt politikai válságba került. A vitatkozó politikusok valótlan állításai és a sajtó fékevesztett VMDK-ellenes hadjáratának nyomán a vajdasági magyarság értetlenül, zavarodottan és gyanakvással figyeli az eseményeket. Ez a helyzet, ha sokáig eltart, végül is alkalmatlanná teszi a vajdasági magyarságot arra, hogy önállóan küzdjön, s eredményeket érjen el autonómiatörekvéseinek megvalósításában.

A válság okai

Az elmúlt időszakban, jóllehet minőségileg új viszonyok alakultak ki a kisebbségek és az anyaország között, az anyagi támogatások terén számos hiányosság jelentkezett. Vajdasági vonatkozásban ezek közül kettőt kell kiemelni.

Először, a magyar kormányzat politikailag támogatta ugyan a VMDK-t, végül már az általa képviselt autonómiatörekvéseket is, de az anyagi támogatást a VMDK-t és az általa képviselt autonómiatörekvéseket ellenző csoportok, intézmények kapták. Így az anyagi támogatásnak nem volt meg az a kettős funkciója, amely nélkül az eredményes politikai harc elképzelhetetlen. Az anyagi támogatás ugyanis akkor hatékony, ha egyrészt hozzájárul a segélyezett tevékenység fenntartásához, másrészt ösztönzi az autonómiatörekvéseket.

Másodszor, a magyar kormányzat néhány erős embere, azzal a céllal, hogy a VMDK-t is felsorakoztassa a kormánykoalíció támogatói közé, a VMDK szempontjából fontos tevékenységek kiegészítő pénzelését a párhűség kinyilatkoztatásától tette függővé. Mivel ezzel a VMDK tisztújító közgyűlésén a küldöttek több mint kétharmados többsége nem értett egyet, s nem vállalta az anyagi támogatás politikai közvetítő útján történő leosztását sem, a VMDK-n belüli összeütközés, majd szakadás elkerülhetetlenné vált.

A VMDK-ban folyó beharc szárnyakat adott a reformos és restaurációs ellenzéknek (ide sorolható az egypártrendszerben hatalmon levő vezetők csoportja, beleértve

a Magyar Szó, valamint a Magyar Tanszék politizáló élcsapatát is) mind a VMDK-ban, mind pedig azon kívül. Szövetkeztek, s úgy döntöttek, hogy a VMDK pénzügyi botrányba keveredett tisztségviselőivel együtt egy új, úgymond érdekszervezetet alakítanak, hogy megtarthassák a már átutalt pénzt, illetve, hogy újra politikai pozíciót vívhassanak ki maguknak.

Ezzel párhuzamosan, mivel ezt a VMDK demokratikus alapszabálya lehetővé teszi, megkísérlik belülről is rombolni a szervezetet. Így kerülhetett sor például arra, hogy Csubela Ferenc, az új szervezet egyik legaktívabb kezdeményezője és szervezője, jelenleg is ott ül a VMDK Elnökségében.

Miért került sor a válság elharapózására?

Mindenekelőtt azért, mert a VMDK nem tudta kompromisszum útján megoldani belső anyagi és politikai természetű vitáit. A titkos szavazás során alulmaradtak nem tudtak belenyugodni a vereségbe, s az új szervezet létrehozatalában látják a kiutat. A politikai válság kirobbanásához azonban az is hozzájárult, hogy autonómiaügyben kezdetől fogva kemény ellenzéknek bizonyult mind a reformos, mind pedig a restaurációs politikusok csoportja. Ők a Magyar Szó segítségével igyekeztek politikailag semlegesíteni a VMDK autonómiatörekvéseit.

Mi a lényege az autonómia körüli politikai küzdelemnek?

A VMDK értelmezése szerint a vajdasági magyarságnak olyan autonómiára van szüksége, amely jogi keretet ad identitása megőrzéséhez s ahhoz, hogy itt maradjon és megmaradjon. Az autonómia fő elemeként ki kell emelni a politikai szubjektivitást, a lehetőséget, hogy politikai érdekszervezetén, a VMDK-n keresztül a vajdasági magyarság feltárja, kifejezze és képviselje legáltalánosabb politikai érdekeit. Ez azt jelenti, hogy politikai követeléseivel a vajdasági magyarság kifelé egységesen és önállóan léphet fel.

Eddig a magyar vezetők mindig felfelé, a szerb hatalom irányában tartoztak felelősséggel, s lefelé, a magyarok irányában intézkedtek. A VMDK autonómiakonceptiója azt szorgalmazza, hogy a magyarok által megválasztott vezetők maguknak a magyaroknak tartozzanak felelősséggel, ne pedig másnak.

Természetes, hogy az autonómia szervének, a Kisebbségi Tanácsnak a megválasztása a többpártrendszer elvei alapján történik. A Kisebbségi Tanács döntene azokban az ügyekben, amelyek az autonómia hatáskörébe tartoznak. Eszerint a VMDK kifelé, a szerb, illetve a nemzetközi politikai színtéren jeleníti meg a vajdasági magyarság kollektív érdekeit, a Kisebbségi Tanács pedig, a magyar autonómia döntéshozatali szerveként, befelé, a vajdasági magyarság felé lép fel, kifejezve annak rétegérdekeit, belső sokszínűségét.

A VMDK nem ragaszkodik az általa megfogalmazott autonómiamodell minden betűjéhez, hisz a modell kétségtelenül tartalmazhat elfogadhatatlan rész megoldásokat is, de esetleges módosítása a fent rögzített lényegét nem érintheti. Amennyiben módosításra kerülne sor, Glatz Ferenc akadémikusnak a kisebbségi autonómiák megvalósítására vonatkozó tanulmányából lehetne kiindulni. Ő kiemelten foglalkozik a ki-

sebbségi közösségek politikai szubjektivitásával és szorgalmazza a saját ügyekben való önálló döntéshozatal különböző formáit, valamint az ezzel járó politikai felelősséget.

A VMDK politikai ellenfelei vagy nem akarnak egyáltalán autonómiát, vagy pedig megelégednének formális autonómiával, amely nem tartalmazza sem a politikai szubjektivitás elvét és ezzel összefüggésben az önálló döntéshozatal igényét, sem pedig a sokak számára nem túl vonzó, lefelé, a magyarok felé irányuló felelősséget.

Mit fog most tenni a VMDK?

Ha politikai szervezet vagy politikai szervezetek alakulnak, s ezek politikai programmal lépnek fel, akkor politikai küzdelem várható, melyben a VMDK arra fog törekedni, hogy továbbra is megtartsa a magyar szavazók többségének támogatását.

Ha olyan nem politikai jellegű egyesület alakul, amely részt kér az érdekvédelmi tevékenységből, akkor politikai küzdelemre csak abban az esetben kerül sor, ha az a fenn vázolt autonómiakonceptió megváltoztatására törekszik.

Lehetséges az együttműködés minden olyan politikai akcióban, amely összhangban van a VMDK célkitűzéseivel. Jelenleg ilyen a VMDK-nak a magyar iskolahálózat kiépítésére irányuló kezdeményezése.

Lehetséges-e a pénzügyi botrányt követő politikai válság leküzdése?

Igen, de csak nyilvános vitában, úgy, hogy közben a vajdasági magyarság maga is véleményt formáljon arról, mi most a teendő. Vita közben figyelni kell arra, melyik megoldás van leginkább összhangban a Kárpát-medencében élő magyarság legáltalánosabb érdekeivel. Nagyon fontos, hogy a vita közben a VMDK folytassa szokásos politikai tevékenységét, mert a belső nézetkülönbségeket máris igyekeznek kihasználni azok a politikai erők, amelyek a vajdasági magyarság autonómiatörekvéseinek akarnak gátat vetni.

Ada, 1994. június 15-én

A VMDK Elnöksége

Magyar Szó 1994. június 17.

Kezdeményezés a Szerb Köztársaságban élő magyarság önkormányzatának létrehozására

Az idevágó nemzetközi dokumentumokból, valamint a Szerb Köztársaság Alkotmányából kiindulva, mely szerint a Szerb Köztársaság a benne élő polgárok demokratikus állama, amely a polgárok szuverenitásának elvén nyugszik,

figyelembe véve, hogy:

— a nemzeti kisebbségi önkormányzat nélkülözhetetlen feltétele a vajdasági magyar népcsoport identitása megőrzésének;

— a Kárpát-medencében és a balkáni térségben a kisebbségek megoldatlan helyzetének demokratikus rendezése biztonsági tényező;

— a politikai szubjektummá vált kisebbségek, demokratikus módszerekkel folytatott küzdelmük során, fontos tényezőivé váltak a térségben zajló demokratizálódási folyamatoknak;

szem előtt tartva a nemzetközi közösség, különösen az Európai Unió és a Jugoszlávia-konferencia erőfeszítéseit, amelyeket a Jugoszlávia szétesésével és a területén alakuló új államok létrejöttével összefüggő nyílt kérdések megoldása érdekében tett;

bízva abban, hogy a volt Jugoszlávia területén a kisebbségek nyílt és megoldatlan helyzetének rendezésekor a békefolyamat irányítói nem alkalmaznak kettős mércét, s ha kell, közvetítőkkkel is segítik a demokratikus megegyezés létrejöttét;

feltételezve, hogy a Szerbiából és Crna Gorából álló Jugoszláv Köztársaság, a szerb és a Crna Gora-i nép érdekeinek megfelelően tagja kíván lenni a demokratikus európai államok közösségének, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy véli, hogy a Szerb Köztársaságon belül, a köztársaság szervei és a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége közötti dialógus és a közös érdekeket kifejező megegyezés alapján, megalakítható a vajdasági magyarság közösségi identitása megőrzésének jogi kerete, a hármas tagolású Magyar Autonómia, mely magában foglalja:

— a részleges, illetve a teljes politikai-igazgatási és nyelvi-kulturális magyar helyi önkormányzatokat,

— a különleges státusú Magyar Autonóm Körzetet,

— valamint a személyi elvű kisebbségi önkormányzatot.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének Közgyűlése 1995. március 11-én magáévá tette a Magyar Autonómia létrehozataláról szóló kezdeményezést, s azt a Szerb Köztársaság Népképviselőháza elé terjeszti elfogadásra.

Magyar Autonómia

A Magyar Autonómia modellje demokratikus kompromisszum, amely a népek önrendelkezése és az állam szuverenitásának a nemzetközi jogban meghirdetett elve közötti egyensúlyon alapul. Érvényesítése háttérbe szorítja mind a szeparatista, mind pedig a nemzetállamot abszolutizáló szélsőséges erőket. Felépítésében megmutatkozik a felismerés, hogy a kisebbségek politikai szubjektum volta a Kárpát-medencében és a Balkánon, de máshol is, olyan tény, amelyet nem lehet megkerülni. Másrészt, a Magyar Autonómia a kisebbségi törekvésekből adódó konfliktusokat az államon belül, az állami szuverenitás tiszteletben tartásával kívánja megoldani, elősegítve ezzel a Szerbiában zajló demokratizálódási folyamatokat is.

Alapvetően demokratikus modelltől lévén szó, a Magyar Autonómia csak a piaccgazdálkodás és a politikai pluralizmus feltételei között valósítható meg. Ezért a VMDK maga is részt vállal azokban a politikai folyamatokban, amelyek e feltételek létrehozatalára irányulnak.

A Magyar Autonómia szavatolja:

— a vajdasági magyarság politikai szubjektum voltának megjelenítését mind a szerb, mind pedig a nemzetközi szinten;

— legitím magyar vezetők megválasztásának lehetőségét;

— az autonómia intézményrendszerének működését a tömbmagyarság, illetve a szórvány- és a szigetmagyarság részérdekeinek, valamint a vajdasági magyarság egésze érdekeinek megfelelően;

— a politikai pluralizmus érvényesítését.

A szerbiai társadalom következetes demokratizálódása, s így a Magyar Autonómia megvalósítása is, szükségessé teszik, hogy a Szerb Köztársaság Népkepviselet-háza becikkelyezze az erre a kérdéskörre vonatkozó nemzetközi dokumentumokat és a bennük foglalt jogszabályokat beépítse jogrendszerébe.

A VMDK a Magyar Autonómia modelljének kidolgozásakor figyelembe vette a helsinki Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, valamint a madridi és a bécsi utóértekezlet záróokmányait, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet emberi szabadságjogokkal foglalkozó határozatait, a Párizsi Charta ajánlásait, a nemzeti kisebbségekkel foglalkozó genfi szakértői bizottság állásfoglalásait, valamint a hágai Jugoszlávia-konferencia javaslatait, különösen a Badinter-bizottság állásfoglalásait, lord Carrington béketervét, valamint a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját. Az említett szempontok és felsorolt dokumentumok alapján a Magyar Autonómiát a VMDK a következőkben határozza meg:

1. Területi autonómiák

A területi autonómia a földrajzilag és közigazgatásilag meghatározott területen belül érvényesülő kisebbségi jogok összessége. E kisebbségi jogok megvalósítását a képviselői testületek megfelelő nemzeti összetétele szavatolja. A területi autonómia nem bontja meg az állam területét. Ellenkezőleg, erősíti az állampolgár és az államterület kapcsolatát.

A területi autonómiák a helyi lakosság egészét szolgálják. Keretet adnak a lakosság különböző nemzetiségű csoportjainak érdekeik összehangolásához és érvényesítéséhez. A Magyar Autonómia modelljében a területi autonómia célja, hogy a lakosság összetételének megfelelően biztosítsa a magyar népesség arányos részvételét és érdekeinek érvényesítését a képviselői szervezetekben, a közigazgatásban, a közbiztonság szerveiben és az igazságszolgáltatásban.

A Magyar Autonómia területén élő polgárok különböző nemzetiségű csoportjai politikai és anyagi érdekeiket az arányos részvétel útján juttathatják kifejezésre, különösen a nyelvhasználat, a területrendezés, a területigazgatási beosztás, a közszolgáltatások, valamint az önkormányzati vagyonnal való gazdálkodás során.

A VMDK a területi autonómiákat a szerbiai alkotmányos rendszer demokratikus fejlődésének reményében, a lord Carrington béketervében leírt különleges státusú községek mintájára, valamint a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának megfogalmazásai alapján kívánja felépíteni.

A területi autonómiák tevékenységének felügyelete az alkotmányban vagy törvényben előírt eljárásban és keretekben valósul meg.

Ennek értelmében az országos hatáskörű igazgatási szervek jogosítványokat adnak át a helyi autonómia szerveinek.

A magasabb szintű igazgatási szervek a helyi szervek fölött csak azon feladatok tekintetében gyakorolhatnak igazgatási felügyeletet, amelyek végrehajtására a helyi hatóságok tőlük kaptak megbízatást.

A területi autonómiák törvényben lehetővé tett saját pénzforrásokra jogosultak, és abból eredő jogaikat hatáskörük gyakorlása során szabadon használhatják fel.

A területi autonómiák szükség esetén állami vagy más pénzforrásokból származó támogatásban részesülhetnek.

A területi autonómiák közös céljaik megvalósítása érdekében együttműködésre törekednek.

A területi autonómiák kapcsolatokat létesíthetnek és együttműködhetnek más államok helyi önkormányzataival.

1. 1. Községi autonómiák

A községi autonómia a területi autonómia alapja. Mivel a Szerb Köztársaságban a községek több településből állnak, a községi autonómiákra vonatkozó megállapítások a községeket alkotó településekre (helyi közösségekre) is vonatkoznak.

Az állam a községekben a kisebbségek számára részleges vagy teljes politikai-igazgatási és nyelvi-kulturális autonómiát szavatol.

1. 1. 1. Részleges politikai-igazgatási és nyelvi-kulturális autonómia

1. 1. 1. 1. A **nem magyar többségű községekben**, ahol legalább öt százalék a magyar lakosság aránya, vagy ahol ennél kevesebb, de a helyi magyar lakosság igényli, a képviselői testület:

— a törvényben meghatározott módon gondoskodik a hivatali nyelvhasználatban és a középületek felirataiban a kétnyelvűségről, a közösségi rendezvényeken és a középületeken pedig a magyar zászló és egyéb nemzeti szimbólum használatáról, továbbá biztosítja a magyar zászló és egyéb nemzeti szimbólumok haszná-

latának szabadságát a köz- és magánépületeken, a községi, egyesületi és magánrendezvényeken egyaránt;

— törekszik arra, hogy a községi közigazgatásban, a községi szintű igazságszolgáltatási szervezetben, valamint a községi képviselő-testület által alapított vállalatokban, intézményekben a választott és kinevezett vezetők, valamint a közbiztonsági szervek nemzeti összetétele minden szinten megfeleljen a lakosság nemzeti összetételének;

— anyagilag és erkölcsileg támogatja a községi magyar oktatási és művelődési intézményeket, valamint tájékoztatási eszközöket;

1. 1. 2. A szórványban levő magyar többségű településeken (helyi közösségekben) a képviseleti testület:

— a törvényben meghatározott módon állami segítséggel gondoskodik a két-nyelvűségről a hivatalokban, valamint a középületek, az utca- és helységnévtáblák feliratozásában, továbbá biztosítja a magyar zászló és egyéb nemzeti szimbólumok használatának szabadságát a köz- és magánépületeken, a községi, egyesületi és magánrendezvényeken egyaránt;

— anyagilag támogatja a községi magyar oktatási és művelődési intézményeket, valamint tájékoztatási eszközöket;

— a személyi elvű kisebbségi önkormányzattal együttműködve kíséri a nemzeti identitás megőrzése szempontjából fontos intézmények működését és javaslatokat tesz a jelentkező problémák megoldására.

1. 1. 2. Teljes politikai-igazgatási és nyelvi-kulturális autonómia

A magyar többségű községekben teljes politikai-igazgatási és nyelvi-kulturális autonómia alakul. A községi képviselő-testület az államban érvényes önkormányzati választási törvények alapján jön létre.

A magyar többségű községek képviseleti testülete:

— állami segítséggel gondoskodik a nyelvi egyenjogúságról a hivatalokban, a tanügyben, valamint a középületek, az utca- és helységnévtáblák feliratozásában, továbbá biztosítja a magyar zászló és egyéb nemzeti szimbólumok használatának szabadságát a köz- és magánépületeken, a községi, egyesületi és magánrendezvényeken;

— vállalja, hogy a helyi többségi nyelv ismeretének megkövetelésén kívül semmi származásbeli vagy kisebbséghez tartozási követelményt a tisztviselői karral szemben nem támaszt;

— törekszik arra, hogy a községi közigazgatásban, a községi szintű igazságszolgáltatási és közbiztonsági szervezetben, valamint a községi képviselő-testület által alapított vállalatokban, intézményekben, valamint a közbiztonsági szervezetben a választott és kinevezett személyek nemzeti összetétele megfeleljen a község nemzeti összetételének;

— a kommunális, területrendezési, valamint más községi szintű tevékenységek esetében, a törvényekkel összhangban érvényesíti a helyi lakosság alapvető érdekeit;

— anyagilag támogatja a községi oktatási, művelődési intézményeket és tájékoztatási eszközöket;

— a személyi elvű kisebbségi önkormányzat szerveivel együttműködve kíséri a nemzeti identitás megőrzése szempontjából fontos tevékenységek és intézmények működését, és javaslatokat tesz a jelentkező problémák megoldására;

— dönt a Magyar Autonóm Körzethez való csatlakozásról.

1. 2. A Magyar Autonóm Körzet

A Szerb Köztársaságban, a magyar többségű — különleges státusú — községek, a magyar népcsoport nemzeti identitásának hatékonyabb megőrzése céljából létrehozzák a Magyar Autonóm Körzetet.

A Magyar Autonóm Körzet közigazgatási körzetként beépül a Szerb Köztársaság közigazgatási rendszerébe. Önkormányzati hatáskörét és szervezeti felépítését a személyi elvű kisebbségi önkormányzat legfelsőbb szervének, a Vajdasági Magyarok Gyűlésének Politikai Tanácsa és a Szerb Köztársaság Kormányának Megállapodása alapján a Szerb Népképviselőház törvénnyel jelöli ki.

A megállapodás kitér:

- a közoktatásügyre,
- a művelődésre,
- a tájékoztatásra,
- a vallásügyre,
- a gazdasági és szociális ügyek igazgatásának körére,
- az egészségügyre,
- az igazságszolgáltatásra és közbiztonságra,
- a műemlékvédelemre,
- a környezetvédelemre,
- az önkormányzat költségeire és a költségek fedezetének megállapítására,
- azokra a helyi igazgatási ügyekre, amelyek az autonómiára vonatkozó törvények és más jogszabályok szerint az önkormányzat hatáskörébe tartoznak.

A csatlakozásról a községi képviselő-testületek döntenek. Ha a községi képviselő-testület nem foglal állást a kérdésben, vagy a polgárok elégedetlenek a döntésével, 100 polgár javaslatot tehet a népszavazás kiírására, 1 000 polgár aláírása pedig kötelez erre.

A Magyar Autonóm Körzet létrehozatalának folyamatában, a körzethatár mentén, a különböző községekhez tartozó települések, a helyi lakosság népszavazáson kinyilvánított érdekeinek megfelelően, csatlakozhatnak a Magyar Autonóm Körzethez tartozó valamely községhez. Az erre vonatkozó népszavazást a település 100 szavazópolgára kezdeményezheti, ezer szavazópolgár vagy a szavazópolgárok 20 százalékának aláírása pedig kötelez a népszavazás kiírására.

A Magyar Autonóm Körzet székhelye Szabadka.

A Magyar Autonóm Körzet önkormányzati hatásköre kiterjed mindazokra az ügyekre és az igazgatás mindazon formáira, amelyek a terület és nép sajátos viszonyainál fogva különleges igazgatási formákat tesznek szükségessé.

A Magyar Autonóm Körzet területén egyenjogúak azok a nyelvek, melyeket a csatlakozó községek alapszabálya egyenjogúnak nevez meg.

A Magyar Autonóm Körzet zászlója háromszínű: piros-fehér-zöld. A zászlót és más nemzeti szimbólumokat az alkotmánnyal és törvénnyel összhangban használják.

2. Személyi elvű kisebbségi önkormányzat (perszonális autonómia)

2. 1. Alapelvek

2. 1. 1. Az etnikai kisebbségek és népcsoportok a társadalom politikai és kulturális pluralizmusának lényeges összetevői. Minden kisebbségnek és népcsoportnak sértethetetlen és elidegeníthetetlen joga önazonosságának védelme és nemzeti szimbólumainak használata.

2. 1. 2. Az etnikai kisebbségek és népcsoportok részesei a nép hatalmának, s hazájukban államalkotó tényezők. A kisebbségi jogok kiterjednek a kisebbségi alapon történő szervezkedés szabadságára, a területi autonómiákra, valamint a személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzatra.

2. 1. 3. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat és annak szervei, illetékességüket tekintve közvetlenül szolgálják a vajdasági magyarság önazonosságának megőrzését. Az itt folyó döntéshozatalban csak a magyarok által megválasztott képviselők vesznek részt, s ezért közvetlenül felelősek a vajdasági magyarság sorsának alakulásáért.

2. 1. 4. Az állam részvételét az autonómia intézményeinek pénzellátásában a kisebbségeknek az általános gazdasági folyamatokban való részvállalása indokolja.

2. 1. 5. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat pénzellátását az állam közvetlenül a költségvetésből és más forrásjövendelmek átengedésével fedezi. Az egykor a magyar egyesületek és szervezetek tulajdonát képező, időközben államosított oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények a személyi elvű kisebbségi önkormányzat megalakulásakor annak tulajdonába mennek át.

Azokat az ingatlanokat, amelyek a reprivatizáció folytán polgári és egyesületi tulajdonba kerülnek, s a kisebbségi oktatás, művelődés és tájékoztatás ügyét szolgálják, az autonómia, a tulajdonos beleegyezésével, kezelésbe veheti.

Ahol nem lehetséges az egykori helyzet természetbeni helyreállítása, az állam méltányosan kártalanítja a létrejött személyi elvű kisebbségi önkormányzatot, szavatolva a lehetőséget új, működőképes s a célnak megfelelő intézmények létrehozatalára.

2. 1. 6. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat hatáskörébe tartozó ügyekben, különösképp az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a nyelvhasználat területén, azaz minden olyan feladat ellátására, amelyek a rendelkezésre álló jogok védelméhez szükségesek, a Magyar Autonómia szerveinek az alkotmánnyal és a törvényekkel összhangban jogszabályalkotási joga van, s hatáskörében önállóan tevékenykedik.

2. 1. 7. A perszonális autonómia szerveit a vajdasági magyarok választási névjegyzékére felkerült személyek hozzák létre.

A vajdasági magyarok választói névjegyzékére felkerül az, aki

— magyarnak vallja magát,

— nemzeti hovatartozásáról nem nyilatkozik, vagy nem magyarként nyilatkozik, de ő vagy kiskorú gyermekei használják a személyi elvű kisebbségi önkormányzat intézményeit,

— nem nyilatkozik, vagy nem magyarként nyilatkozik nemzetiségéről, és sem ő, sem kiskorú gyermekei nem használják a személyi elvű kisebbségi önkormányzat intézményeit, de évente bizonyos összeggel segíti az autonómia működését.

A személyi elvű kisebbségi önkormányzat választott vezető szerve a vajdasági magyarok választói névjegyzékébe felvehet olyan személyeket is, akik nem tartoznak a magyar nemzeti, nyelvi kisebbséghez, de neveltetésük, vallásuk, kulturális érdeklődésük alapján, vagy egyéb meggondolásból, részt kívánnak venni a magyar önkormányzat munkájában és anyagi alapjainak biztosításában.

2. 1. 8. A költségvetésből származó céleszközök felhasználására a személyi önkormányzat választott vezető szerve pályázatot ír ki. A céleszközök rendeltetésszerű felhasználásának törvényességi felügyeletét az eszközök folyósítójának illetékes szerve látja el.

2. 1. 9. Az önkormányzat saját belátása szerint részt vehet olyan gazdasági vállalkozásban, amely hozzájárul anyagi helyzetének javításához, továbbá hitelt vehet föl és kötvényt bocsáthat ki.

2. 1. 10. A Vajdasági Magyarok Személyi Elvű Kisebbségi Önkormányzatának alapszabályát a Vajdasági Magyarok Gyűlése hozza meg, s az a Szerb Népképviselőház ellenjegyzése után lép életbe.

2. 1. 11. A személyi elvű kisebbségi önkormányzathoz tartoznak mindazon intézmények és szervezetek, amelyeket az önkormányzat alapít, vagy amelyek állami, illetve társadalmi tulajdonból kerülnek át az önkormányzathoz.

A személyi elvű kisebbségi önkormányzathoz csatlakozhatnak azok a jogi személyek is, amelyek kinyilvánítják ez iránti óhajukat, és kérik a nyilvántartásba való felvételüket.

2. 2. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat célja

A személyi elvű kisebbségi önkormányzat célja, hogy:

- a) feltárja, kifejezze és képviselje a vajdasági magyarság alapérdekeit;
- b) a Szerb Köztársaság hatalmi szerveivel kialakított demokratikus dialógus alapján, közös megegyezéssel szavatolja:
 - a vajdasági magyarság nemzeti, etnikai és nyelvi önazonosságának megőrzését, oktatási, művelődési, tájékoztatási, nyelvhasználati és más közösségi jogainak érvényesítését és védelmét;
 - a vajdasági magyarság történelmi hagyományainak, tárgyi és szellemi kultúrájának ápolását, értékeinek gyarapítását.

2. 3. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat szervei és hatásköre

A személyi elvű kisebbségi önkormányzat legfelsőbb szerve a Vajdasági Magyarok Gyűlése. Két tanácsa van: a Perszonális Autonómia Tanácsa és a Politikai Tanács.

A Vajdasági Magyarok Gyűlésének végrehajtó szerve az Ügymintéző Bizottmány.

A személyi elvű kisebbségi önkormányzat szerveinek hatásköre:

2. 3. 1. A Vajdasági Magyarok Gyűlése:

— meghozza a Vajdasági Magyarok Személyi Elvű Kisebbségi Önkormányzatának alapszabályát;

— elfogadja a személyi elvű kisebbségi önkormányzat munkájáról szóló évi jelentést, amelyet a Perszonális Autonómia Tanácsa terjeszt elő;

- elfogadja a vajdasági magyarság helyzetéről szóló évi jelentést, amelyet a Politikai Tanács terjeszt elő;
 - elfogadja a személyi elvű kisebbségi önkormányzat költségvetését;
 - törvénytervezeteket terjeszt Szerbia Népképviselőháza elé az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás területéről;
 - elfogadja a magyar nyelv- és íráshasználat joga érvényesítésének programját;
 - meghatározza az állami szervekkel, az anyaországgal, valamint a nemzetközi politikai élet résztvevőivel kialakítandó viszony és együttműködés alapjait;
 - titkos szavazással megválasztja a Vajdasági Magyarok Gyűlésének elnökét és alelnökét, valamint az Ügyintéző Bizottmányt;
 - dönt az Ügyintéző Bizottmány elnökének és tagjainak visszahívásáról;
 - megválasztja a Vajdasági Magyarok Gyűlésének munkatestületeit;
 - meghozza a Vajdasági Magyarok Gyűlésének ügyrendjét;
 - hatáskörén belül egyéb jogszabályokat és egyedi aktusokat hoz.
2. 3. 2. A Perszonális Autonómia Tanácsa:
- az Ügyintéző Bizottmány előterjesztésében véglegesíti a személyi elvű kisebbségi önkormányzat tevékenységéről szóló évi jelentés javaslatát, amelyet a Vajdasági Magyarok Gyűlésének nyújt be elfogadásra;
 - elfogadja az oktatással, művelődéssel és a tájékoztatással kapcsolatos évi pénzügyi tervet;
 - elfogadja az oktatás, művelődés és tájékoztatás pénzellátására és fejlesztésére vonatkozó középtávú tervet, valamint az elosztás mércéit;
 - elfogadja a területi autonómiák szerveivel való kapcsolattartás alapelveit, és szabályozza az együttműködés és kapcsolattartás rendjét;
 - jogszabálytervezeteket terjeszt be a Szerb Köztársaság kormányának;
 - véleményezi az Ügyintéző Bizottmány által a Vajdasági Magyarok Gyűlésének betervezett törvénytervezeteket;
 - titkos szavazással megválasztja elnökét, alelnökét és munkatestületeit;
 - titkos szavazással, listás választás útján, megválasztja a Politikai Tanács tagjait;
 - dönt a Politikai Tanács tagjainak visszahívásáról;
 - kinevezi a személyi elvű kisebbségi önkormányzat választás alá nem eső tisztviselőit;
 - meghozza a tanács ügyrendjét;
 - határoz a tanács szakszolgálatainak felállításáról s azok szervezeti felépítéséről;
 - ellenjegyzí a személyi elvű kisebbségi önkormányzathoz tartozó intézmények, egyesületek, vállalatok alapszabályának a tanács hatáskörét érintő részeit;
 - egyéb jogszabályokat és egyedi aktusokat hoz a saját hatáskörén belül.
2. 3. 3. A Politikai Tanács:
- feltárja, kifejezi és a Szerb Köztársaság illetékes szervei előtt meg a nemzetközi politikai színtéren képviseli a vajdasági magyarság alapvető politikai érdekeit;
 - előkészíti a Vajdasági Magyarok Gyűlésének a vajdasági magyarság helyzetéről szóló évi beszámolót;

— a Szerb Köztársaság kormányával megállapodást köt a Magyar Autonóm Körzet hatásköréről és szervezeti felépítéséről;

— állásfoglalásokat alakít ki és képvisel, a vajdasági magyarság politikai törekvéseinek megfelelően;

— hatáskörével összhangban koordinálja a tartományi, köztársasági és szövetségi képviselők tevékenységét;

— titkos szavazással megválasztja a tanács elnökét és alelnökét;

— munkacsoportot jelöl ki, amely a Szerb Köztársaság kormányának képviselőivel tárgyalásokat folytat az évi megállapodás ügyében, a személyi elvű önkormányzat működésének anyagi és politikai feltételeiről;

— elfogadja és az illetékes állami szervvel megkötöti a személyi elvű kisebbségi önkormányzat működésének politikai és anyagi feltételeire vonatkozó évi megállapodást;

— meghozza a tanács ügyrendi szabályzatát.

2. 3. 4. Az Ügyintéző Bizottmány:

— gondoskodik a személyi elvű kisebbségi önkormányzat tevékenységét érintő törvények és más általános érvényű jogszabályok, valamint a Vajdasági Magyarok Gyűlése és a Perszonális Autonómia Tanácsa által hozott előírások, határozatok végrehajtásáról;

— előkészíti és előterjeszti a Perszonális Autonómia Tanácsának a személyi elvű kisebbségi önkormányzat tevékenységéről szóló évi jelentés javaslatát;

— gondoskodik az oktatással, művelődéssel és a tájékoztatással kapcsolatos évi pénzügyi terv megvalósításáról;

— gondoskodik az oktatás, művelődés és tájékoztatás pénzellátására és fejlesztésére vonatkozó évi és középlejártatú tervek, valamint az elosztás mércéinek előkészítéséről;

— kidolgozza a területi autonómiák szerveivel való kapcsolattartás alapelveit és az együttműködés meg a kapcsolattartás rendjéről szóló határozat tervezetét;

— kapcsolatot tart a Szerb Köztársaság illetékes minisztériumi szerveivel a személyi elvű kisebbségi önkormányzat működésének politikai és anyagi feltételeiről szóló évi megállapodás gyakorlati megvalósítása érdekében;

— hatáskörével összhangban törvény- és jogszabálytervezeteket készít elő a Vajdasági Magyarok Gyűlésének és a Perszonális Autonómia Tanácsának;

— nyilvántartásba veszi a személyi elvű kisebbségi önkormányzat keretében működő személyeket, vállalkozásokat, vállalatokat, intézményeket, szervezeteket, egyesületeket;

— hatáskörével összhangban kinevezéseket eszközöl;

— meghozza a bizottmány ügyrendjét,

— ellenjegyzésre begyűjti és véleményezi a személyi elvű kisebbségi önkormányzathoz tartozó intézmények, egyesületek és vállalatok alapszabályának a tanács hatáskörét érintő részeit;

— általános felügyeletet gyakorol a személyi elvű kisebbségi önkormányzatokhoz tartozó oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények működésében;

— figyelemmel kíséri a nyelvhasználati gyakorlatot és javaslatokat tesz a nyelvi egyenjogúság előbbrevitelére;

- egyéb jogszabályokat és egyedi aktusokat hoz;
- dönt a bizottmány szakszolgálatainak felállításáról s azok szervezeti felépítéséről.

2. 4. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat szerveinek létrehozatala

A személyi elvű kisebbségi önkormányzat szerveinek létrehozatalának sorrendje a következő:

2. 4. 1. A Perszonális Autonómia Tanácsának megalakulása:

2. 4. 1. 1. A Perszonális Autonómia Tanácsa 51 tagjának megválasztása általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazással történik. A szavazáson — amely a helyhatósági választások időpontjában történik — azok vehetnek részt, akik felkerültek a vajdasági magyarok választói névjegyzékére.

2. 4. 1. 2. Jelölt lehet minden olyan polgár, aki rajta van a vajdasági magyarok választói névjegyzékén.

2. 4. 1. 3. A jelöléseket a bejegyzett politikai pártok és a vajdasági magyarok választói névjegyzékében szereplő polgárok csoportjai végzik.

2. 4. 1. 4. A választásokat követő 15 napon belül a Perszonális Autonómia Tanácsa megtartja alakuló ülését.

2. 4. 2. A Politikai Tanács megalakulása:

2. 4. 2. 1. A Perszonális Autonómia Tanácsa megalakulását követő 15 napon belül, külön ülésen, listás választásokon, titkos szavazással megválasztja a 21 tagú Politikai Tanácsot.

2. 4. 2. 2. Jelölt lehet minden polgár, aki rajta van a vajdasági magyarok választói névjegyzékén és a jelölés időpontjában tagja valamelyik általános választásokon megválasztott képviseleti testületnek, de nem tagja a Perszonális Autonómia Tanácsának.

2. 4. 2. 3. A jelöléseket a bejegyzett politikai pártok és a vajdasági magyarok választói névjegyzékében szereplő polgárok csoportjai végzik.

2. 4. 2. 4. A választásokat követő 15 napon belül a Politikai Tanács megtartja alakuló ülését.

2. 4. 3. A Vajdasági Magyarok Gyűlésének megalakulása:

2. 4. 3. 1. A Politikai Tanács megalakulását követő 15 napon belül a Perszonális Autonómia Tanácsa és a Politikai Tanács tagjainak részvételével a Vajdasági Magyarok Gyűlése megtartja alakuló ülését.

2. 4. 3. 2. Az alakuló ülésen a Vajdasági Magyarok Gyűlése elfogadja a gyűlés ügyrendjét, megválasztja elnökét, alelnökét és munkatestületeit.

2. 4. 3. 3. A Vajdasági Magyarok Gyűlése megalakulása után öttagú jelölő bizottságot választ, amely lehetőleg még az alakuló ülésen javaslatot tesz az Ügyintéző Bizottmány elnökének és tagjainak megválasztására.

2. 4. 3. 4. A Vajdasági Magyarok Gyűlése listás választás útján, titkos szavazással megválasztja a 11 tagú Ügyintéző Bizottmányt.

2. 4. 4. Az Ügyintéző Bizottmány megalakulása:

2. 4. 4. 1. Az Ügyintéző Bizottmány megválasztása után alakuló ülést tart.

2. 4. 4. 2. Az alakuló ülésen a bizottmány elfogadja a testület ügyrendjét.

2. 4. 4. 3. A bizottmány titkos szavazással megválasztja alelnökét.

2. 4. 4. 4. Megalakulását követő első ülésén a bizottmány meghatározza tagjai munkaterületét.

2. 5. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat szerveinek működése

2. 5. 1. A személyi elvű kisebbségi önkormányzat szervei a Vajdasági Magyarok Személyi Elvű Kisebbségi Önkormányzata alapszabályának megfelelően működnek.

2. 5. 2. Az alapszabály megjeleníti a vajdasági magyarság politikai szubjektum voltát, s meghatározza a Szerb Köztársaság hatalmi szerveivel folytatott állandó dialógus és együttműködés konkrét formáit.

Szabadka, 1995. március 11.

A VMDK közgyűlése

VMDK Hirmondó 1996. február 17. 2—9.

23.

Magyarként itt maradni

A Vajdasági Magyar Szövetség programja

Az egy évvel ezelőtt megalakult Vajdasági Magyar Szövetség tagjai sokáig hittek abban, hogy létrejöhet — ha másképpen nem, hát a VMDK platformosodásával — egy választási szövetség, amely felkarolhatja mindazon személyeket és szervezeteket, akik, illetve amelyek a vajdasági magyarság érdekében kívánnak politizálni. Ilyen megfontolásból lett szövetségünk polgárok egyesületeként bejegyezve.

A VMDK erre a lépésre a rágalmak további özönével válaszolt, majd szabadkai közgyűlésén 75 másként gondolkodót — közöttük olyanokat is, akik a Vajdasági Magyar Szövetségnek nem is lettek tagjai — kizárt soraiból. Ezen az összejövetelelen hirdették meg a harcot a Vajdasági Magyar Szövetség s egyben a vajdasági magyarság alapvető érdekei ellen is. Ennek folytán küszöbön álló közgyűlésünk már eleve sorsdöntőnek mondható, hiszen ha a küldöttek többsége egyetért, a Vajdasági Magyar Szövetség politikai szervezetté alakul, azaz a gyakorlati érdekvédelem mellett politikai szerepet is vállal. Ebben az esetben szövetségünket olyan szervezetté kell átalakítanunk, amely mozgalmi feladatokon kívül pártjellegű, politikai képviseleti teendőket is ellát.

Mínthogy végleges központosításra törekvő nemzetállami jegyeket magán viselő társadalomban élünk, így legfőbb feladatunknak a decentralizált, különféle autonómi-

ák rendszerén, szociális igazságosságon, szabad piacgazdaságon, az egyéni és közösségi jogok és szabadságjogok elismerésén alapuló polgári társadalom létrehozását kell tekintenünk.

A háromnegyed évszázaddal ezelőtt kisebbségi sorsba kényszerített nemzeti közösségünk méltán várhatja el és követelheti a teljes körű — erkölcsi és anyagi — rehabilitálást, illetve kárpótlást.

Mindezek alapján a Vajdasági Magyar Szövetség egyéni és testületi tagjainak javasoljuk az alábbi PROGRAMTERVEZET elfogadását.

A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) programja

1. Alapelvek

Itt, ahol élünk, a pártállamot a nemzetállam váltotta fel. Mindkettőnek jellemzője és alapvonása a másság tagadása. A vajdasági magyarság alapigénye a másság igénylése.

A Vajdasági Magyar Szövetség vállalja a másságot. Ezért szembehelyezkedik a pártállammal és a nemzetállam eszméjével. A másságnak nemcsak a rajtunk kívül állók körében, de magunk között is méltánylást kell kivívnunk. A magyarságot nem lehet pártnemzetként fenntartani — mert nem az.

Mi polgári társadalmat építünk a településeken, az önkormányzatokban, Vajdaságban, Jugoszláviában. Olyan társadalmat, amelyben megbecsülés jár azoknak is, akik más párt tagjai, akik más nyelven beszélnek, más nemzethez tartoznak, más vallásúak, más a véleményük. A pluralizmus nemcsak az európai civilizáció igénye, hanem a vajdasági magyarságnak is létszükséglete. **CSAK AKKOR MARADHATUNK FENN, HA NEM REKESZTJÜK KI MAGUNK KÖZÜL A MÁSKÉPPEN GONDOLKODÓKAT.**

A Vajdasági Magyar Szövetséget az a törekvés hozta létre, hogy a vajdasági magyarságot lélekben, szellemben, kultúrában, társadalmi és gazdasági vonatkozásban összekösse, az anyaországban élő és a világban szétszórt magyarsággal egymáshoz közelítse, ugyanakkor erősítse kapcsolatait a vele együtt élő népekkel. A Vajdasági Magyar Szövetség alapvető célja, hogy tevékenységével szolgálja a magukat magyarnak valló, a magyarsághoz tartozónak érző személyeket és szervezeteket, hogy támogassa a vajdasági magyarság nyelvi kultúrájának és nemzeti identitásának megőrzését, erősítse a magyarság különböző csoportjai közötti kapcsolatokat, ápolja a nemzeti összetartozás érzését. Célunk egyszersmind országunk demokratikus átalakulása európai polgári mércék alapján. A vajdasági magyarságnak legitim érdeke, hogy nemzeti identitásának háborítatlan megtartásához minden feltétele meglegyen, beleértve saját intézményrendszerét is.

A vajdasági magyarság állami hovatartozását tekintve Jugoszlávia állampolgárainak körébe tartozik. Ezen belül önmagát mint őshonos közösséget önálló politikai alanyként s mint ilyent, a szerb és egyéb itt élő nemzetek egyenjogú társának tekinti. Nyelve, etnikuma, azonosságtudata, kultúrája és hagyományai szerint a magyar nemzet szerves része, ugyanakkor történelmi és kulturális szálak kötik mindazokhoz a délszláv és más népekhez, amelyekkel évszázadokon át együtt élt. Otthonának vallja szü-

lőföldjét, amelynek gazdasági és kulturális fejlődéséhez maga is hozzájárult, és hozzájárul ezentúl is. Nem akar sem elvándorolni, sem más nemzetbe beolvadni. A vajdasági magyaroknak mint jugoszláv állampolgároknak érdekük a szerb és jugoszláv társadalom mielőbbi demokratizálódása, a jogállam megteremtése, a gazdasági szerkezet korszerűsítése, a privatizáció és a piacgazdálkodás.

Érdeke, hogy egyenjogú állampolgárként Szerbiában, illetve Jugoszláviában a szerb és a nemzeti kisebbségekkel olyan együttélési formákat alakítson ki, amelyek folytán otthon érezhesse magát szülőföldjén. Ennek alapja a szabad, egyenjogú állampolgárok mellérendelő viszonya, amely eleve kizárja a hátrányos megkülönböztetést, a nemzeti kizárólagosság és felsőbbrendűség bármely formáját. Mint a magyar nemzet szerves részének az az érdekünk, hogy szabadon ápolhassuk kapcsolatainkat az anyanemzettel és a bárhol élő magyarsággal.

A Vajdasági Magyar Szövetség — a kizárólagosság igénye nélküli együttműködésre törekedve — vállalja a vajdasági magyarság politikai képviselését.

A magyarság integrálása mellett arra törekszik, hogy gyarapítsa a magyarság kapcsolatait a vele együtt élő népekkel. Ennek szellemében nem maradhat közömbös sem az országban uralkodó állapotok, sem az itt élő más népek sorsának alakulása iránt. A szövetség elutasít minden háborús politikát, elutasít minden, az emberek biztonságát és a társadalom békéjét veszélyeztető megnyilvánulást.

A Vajdasági Magyar Szövetség szorgalmazni fogja az utóbbi fél évszázad tragikus történelmi eseményei során áldozatul esett, ártatlanul elítélt vagy meghurcolt vajdasági magyar személyek rehabilitálását, valamint az állami intézkedésekkel vagyonuktól igazságtalanul megfosztottaknak vagy megkárosítottaknak, illetőleg hátramaradottaiknak a méltányos kárpótlását.

Ezen az úton haladva a Vajdasági Magyar Szövetség kész együttműködni a felsoroltakkal azonos vagy hasonló célokért az általa is elfogadott módszerekkel küzdő politikai, társadalmi és érdekvédelmi szervezetekkel, egyházakkal, szakmai egyesületekkel és egyénekekkel.

2. Önszerveződés

Az elmúlt évek során a polgárháborúba torkolló nemzeti kizárólagosság, majd a végleges centralizáció egyre inkább elválasztott minket, vajdasági magyarokat a sorsunkat alakító és létünket megszabó döntések befolyásolásának a lehetőségétől, holt az alapvető emberi jog. Nem külön államot akarunk, nem is valamiféle államot az államban. Az önszerveződés, az autonómia különböző formái nem tagadják, hanem gazdagítják az államot.

A demokratikus társadalom kialakulásának és azzal összefüggésben a kisebbségi/népcsoportni kollektív jogok érvényesülésének egyik legfontosabb feltétele a különféle autonómiák, helyi önkormányzatok, civil társadalmi szervezetek kialakítása, illetve szerepének növelése.

Szövetségünk a belső önrendelkezés joga és a biztonság elve alapján feladatának tekinti olyan politikai, gazdasági, kulturális, jogi és közigazgatási keretek lét-

rehozását, amelyek szavatolják a teljes jogegyenlőséget, a vajdasági magyar nemzeti kisebbség és más nemzeti kisebbségek egyéni és kollektív jogainak szabad érvényesítését. Célja egy olyan polgári társadalom, amely biztosítja minden állampolgár számára a jólét, a biztonság, a társadalmi igazságosság és szabadság méltányos szintjét, valamint a különböző nemzetiségű jugoszláv állampolgárok harmonikus együttélését.

A volt Jugoszlávia nemzeteinek és nemzeti kisebbségeinek önszerveződése és együttélése, a többkultúrájú társadalom építése a mi gondunk, a mi feladatunk is, de nem csak a miénk. A megoldások felkutatásában igyekszünk mi is részt vállalni. A Vajdasági Magyar Szövetség követeli, hogy a volt Jugoszlávia területén esedékes általános rendezés keretében a vajdasági magyarság sorsa is méltányos rendezést nyerjen. A vajdasági magyarság méltányos követeléseihez ragaszkodva a Vajdasági Magyar Szövetség a jugoszláv és a szerbiai kormányzattal, más politikai tényezőkkel és a többségi nemzettel folytatott dialógusban igyekszik megoldást találni nemzeti kollektivitásunk gondjaira. A megoldást keresve olyan rendezési javaslatokhoz ragaszkodunk, amelyek biztosítják mind a tömbben, mind a szórványban élő magyarság megmaradását és ésszerű önrendelkezését.

Szorgalmazzuk a vajdasági magyarság autonómiájának létrehozását, és támogatjuk Vajdaság tényleges autonómiájának visszaállítását is, mert ez elősegítené a kérdések ésszerű felvetését és megoldását is azáltal, hogy közelítené a döntéshozatalt a megoldandó kérdésekhez. Ugyanezekből a megfontolásokból támogatjuk a decentralizációt és a regionalizációt Szerbia és Jugoszlávia egész területén.

A Vajdasági Magyar Szövetség azt vallja, hogy az önszerveződést nem a végleges és teljes megoldások megszületése után kell elkezdni, hanem azonnal. A távlati célok mellett nem feledkezhetünk meg a napi feladatokról, a közvetlenül elérhető célokról, és ezek keretét kell türelmesen és szívósan bővíteni.

Magyarként való itt maradásunk szempontjából különösen fontosak iskoláink és a velük kapcsolatos kérdések. Anélkül, hogy elhanyagolná az önszerveződés más területeit, a Vajdasági Magyar Szövetség megkülönböztetett figyelmet szentel a küszöbön álló időszakban az önszerveződésen alapuló iskoláknak, minden egyes érdekelt vajdasági magyar egyénnel és szervezettel kitartóan keresve és alakítva a megoldást, valamint a kormánnyal, a többségi nemzettel és más kisebbségek szervezeteivel folyó párbeszéd során.

Ezen az általános célkitűzésen túl a Vajdasági Magyar Szövetség egyik legfontosabb feladatának tekinti a vajdasági magyarságnak a szülőföldön maradását, amihez az érintettek közvetlen és valós érdekein nyugvó, konkrét cselekvési programra van szükség. A vajdasági magyarság cselekvési programjának — nemzeti stratégiájának — a kidolgozása és megvalósítása elképzelhetetlen a különféle magyar oktatási és művelődési intézmények, a magyar önkormányzatok, az őshonos települések, a történelmi egyházak, a humanitárius szervezetek, a különféle egyesületek, lapkiadók, szerkesztőségek, gazdakörök, szakmai és értelmiségi tömörülések és társulások, vállalkozók, jeles közéleti személyiségek és mások közvetlen és tevékeny részvétele nélkül. A Vajdasági Magyar Szövetség ehhez a sokirányú és elmélyült munkához kíván megfelelő fórumot és politikai keretet nyújtani.

3. Autonómiarendszerek és önkormányzatok

Mivel a nemzeti egyenjogúság és polgári szabadságjogaink biztosítása csak szabad, demokratikus jogállamban képzelhető el, a Vajdasági Magyar Szövetség sikraszáll a rendszerváltozásért, a többpárti tényleges parlamentáris rendszeren alapuló társadalom békés létrehozásáért. Annak érdekében, hogy a kisebbség ne lehessen kiszolgáltatva a többség kénye-kedvének, hogy a demokrácia alapját jelentő jog ne korlátozhatta a kisebbség létérdekeit, leszavazhatóságuk ellen és sajátos nemzeti érdekeik biztosítása érdekében a Vajdasági Magyar Szövetség alapvető fontosságúnak tartja a kisebbségi/nép csoporti kollektív jogok biztosítását, a kulturális, területi autonómiák és helyi önkormányzatok rendszerének kialakítását.

A különböző érdekvédelmi alapokon szerveződő autonómiák és önkormányzatok a modern társadalmak velejárói, amit az a törekvés és természetes igény táplál, hogy a polgárok csoportjai területi, nyelvi, tevékenységi alapon tevőlegesen részt kívánjanak venni a sorsuk alakításában. A demokratikus fejlődés megköveteli az önkormányzatok hatáskörének lényeges kibővítését, valamint szabad társulásukat. A jogosítványoknak ki kell terjedniük az egészségügyi, közigazgatási, népjóléti, sport és testnevelési, valamint tájékoztatási illetékességen kívül az igazságszolgáltatásra, a közoktatásra és a rendfenntartásra is. A szóban forgó hatáskörök viszont csak önálló jövedelemforrásokkal működtethetők.

Célunk, hogy a polgári társadalomnak meghatározó szerepe legyen az állam ügyeinek intézésében. A szakmai, területi, nemzeti alapon szerveződő önkormányzatok kialakulásához szükséges politikai, gazdasági és jogi környezet ma még hiányzik, de ennek megteremtése nemcsak a vajdasági magyarságnak, hanem Jugoszlávia egész polgárságának az érdeke.

A Vajdasági Magyar Szövetség rendkívüli fontosságot tulajdonít annak a körülménynek, hogy a helyhatósági választásokon való sikeres szereplés eredményeként magyar többségű önkormányzatok jöttek létre Szerbiában. Ezen önkormányzatok sikerének fokmérője az is, hogy mennyire képesek az önkormányzatok területén élő nem magyar polgárok érdekképviselésének felvállalására. Kisebbségi tapasztalataink folytán megértőbbeknek kell lennünk.

A Vajdasági Magyar Szövetség fontosnak tartja a magyar többségű önkormányzatok létrejöttét annak ellenére is, hogy a községek leszűkített jogköre miatt az önkormányzatok igen korlátozott szerepet játszanak a közösségi ügyek intézésében. A magyar többségű önkormányzatok megjelenése a nemzeti érdekképviselő konkrét megjelenési formáját, a politikai érdektagoltságba való bekapcsolódást jelenti a vajdasági magyarság számára.

4. Gazdaságpolitikai elgondolások

A jó társadalmi közérzet és a népek közötti megbékélés alapja az anyagi jólét és az általános vagyoni biztonság, de ez csak békés körülmények és piacgazdálkodási vi-

szonyok között képzelhető el. Ennek érdekében támogatjuk a privatizálást, a magánvállalkozást és a szabad, esélyegyenlőségen alapuló piaci versenyt.

A privatizációs folyamatban a magyar vállalkozók a reális hatalom megosztlása folytán nem vehetnek részt. A közösen megteremtett közvagyonot mások megkaparintották. Ezért a vajdasági magyarság számára elsősorban az olyan, családi körben kezdetű vállalkozásokat tartjuk megoldásnak, amelyek vidékünk hagyományain alapulnak. Ez főleg az élelmiszer-termelést és -feldolgozást jelenti, ahol a tapasztalat apáról fiúra szállt.

Ezáltal a magyarság részint mint vállalkozó, részint mint foglalkoztatott biztosítja magának a megélhetést. A Vajdasági Magyar Szövetség feladatának tartja, hogy mindehhez megteremtse a szükséges háttérintézményeket: bankhátter, szakmai szerveződés, adatbázis létrehozása, adatközvetítés hazai és külföldi viszonylatban. Az embargó feloldása utáni időszakban vidékünk jelentős szerepet tölthet be a Magyarországgal s egyáltalán a világgal történő áruforgalomban. A lehetőséggel oly mértékben élhet a magyarság, amilyen mértékben intézményes formában felkészül rá. Ebben vállal segítő szerepet szervezetünk.

Az anyaországtól s egyáltalán minden külföldi barátunktól segítséget várunk, de nem könyöradományként, hanem tőkeközvetítés, konkrét gazdasági beruházások létrejöttének elősegítése révén. Ehhez nagyobb méretű összefogásra van szükség mind a politikai életben, mind a vállalkozók körében.

A vajdasági magyarság fő jövedelemforrását jelentő ágazat, az élelmiszer-termelés, a társadalom mostohagyermeké. Választott képviselőink révén mindent megtevéstünk az áldatlan helyzet megváltoztatásáért. Ugyanakkor gazdasági érdekeken alapuló önszerveződéssel magunk is sokat tehetünk sanyarú sorsunk javításáért. A gazdaságban egyáltalán, de a mezőgazdaságban kifejezetten szükség van az összefogásra, legalább annak a kis jövedelemnek a megtartására.

Az önkormányzatok ugyan nem gyakorolhatnak befolyást az úgynevezett „társadalmi vállalatokra”, ám a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben összefoghatják a magánvállalatokat. Sokat tehetnek és kell tenniük a felaprózottság ellen. Bátorítaniuk kell a magyar vállalkozókat, akik gyakran éppen a magárahagyatottság érzése miatt nem merik felvállalni a magyarság sorskérdését, nem merik vállalni magyarságukat s a magyar kultúra, sajtó vagy a fontos művelődési mozgalmak támogatását. A magyar többségű önkormányzatokban tevékenykedő tagjainktól elvárjuk, hogy vállalkozóbarát helyi politikát folytassanak. A korszerű vállalkozásszemlélet terjesztése, valamint a vállalkozók gazdasági érdekeinek helyi és országos szinten történő képviselete egyik kiemelt feladatunk. Gazdaságpolitikai kapcsolatot kell létesíteni a szórvány-magyarsággal. Információcsere és beruházási támogatás révén kölcsönös és tartós érdekek feltárása politizálásunk egyik alappillére.

Külön fontossággal bír a tőkeközvetítés megszervezése. Miután teljesítményközpontú politikát kívánunk folytatni, ennek fő fokmérője, hogy milyen eredményt tudunk felmutatni gazdasági síkon.

A regionális kapcsolatteremtés fennmaradásunk egyik előfeltétele. Olyan gazdaságpolitikát kell kialakítanunk és folytatnunk, amely a lehető legnagyobb mértékben figyelembe veszi meglévő regionális adottságainkat, s úgy illeszkedik a nemzetközi tör-

ténésekbe, hogy a vajdasági magyarság gazdaságpolitikai mozgásteret mind Szerbia, mind Magyarország irányába megmaradjon.

Érdekeink — de a méltányosság is — az adórendszer módosítását igénylik. Az önkormányzatok területén befolyó adó számottevő részének az önkormányzatok kezében kell maradnia.

5. Oktatás

Az iskoláztatás, a szakemberképzés, a felsőoktatás hosszú időre meghatározza, hogy egy népesség milyen szellemi felkészültséggel és teljesítőképességgel rendelkezik. A Vajdasági Magyar Szövetség elengedhetetlennek tartja a nemzeti kisebbségek autonóm iskolarendszerének létrehozását, az anyanyelvű oktatás-nevelés biztosítását, fejlesztését az óvodától az egyetemig. Ebből következik az is, hogy az érvényben lévő óra- és tanterveket a magyarság részvételével ki kell egészíteni, mégpedig olyan irányban, hogy az megfeleljen a magyarság művelődési igényeinek is.

A magas színvonalú, esélyegyenlőséget biztosító oktatás érdekében a szövetség a pragmatikus megoldások érdekében száll síkra. Nem egy elképzelést, hanem a magyar diákok, tanárok és szülők érdekeit akarjuk megjeleníteni és védelmezni. Előnyben részesítjük az oktatási nyelv szerint alakuló iskolákat, de más megoldásokat keresünk ott, ahol a helyi adottságok a külön igazgatású, de közös infrastruktúrát felhasználó iskolák fenntartását és korszerűsítését igénylik.

A jelenlegi helyzet súlyos, de nem megoldhatatlan. A meglévő iskolák ellátottsága, a nemzeti jövedelemből való részesedése összehasonlíthatatlanul rosszabb, mint akár néhány évvel ezelőtt, tekintélyes részük megszűnt, jelentős hányaduk pedig a működőképesség határára jutott. A Vajdasági Magyar Szövetség elsődleges feladatának tekinti a meglévő erőforrások feltárására és ésszerű hasznosítására vonatkozó projektumok támogatását, s ezzel párhuzamosan a magyar iskolahálózat modelljének kidolgozását.

A Vajdasági Magyar Szövetség a pillanatnyi megoldást abban látja, hogy a közoktatást tartományi szinten pénzeljék, és az e célra fordított teljes összegnek nem kevesebb, mint tizenhét százaléka (17%) a magyar nyelvű közoktatást illesse meg. *(Ez a részarány megfelel a vajdasági magyarság — az állami szervek által deklaráltan elismert — arányának.)* A pozitív diszkrimináció elvének alkalmazása mellett sikrasszállunk, hogy a magyar nemzeti kisebbségnek a többségi nemzettel egyenlő fejlődési feltételeket biztosítsanak.

Rendkívül fontosnak tartjuk, hogy az együttélő nemzeti közösségek kölcsönösen megismerjék egymás kultúráját és valós történelmét. Ezért elengedhetetlen, hogy az iskoláztatás során mindenki megismerkedjék a környezetében élő más népcsoportok nemzeti történelmével, kulturális és tudományos eredményeivel és alkotóival.

6. Művelődés

Sem a politikai rendszer átalakulásával, sem az embargóval nem magyarázható a vajdasági magyarság kulturális intézményeinek, szellemi műhelyeinek, egyesületeinek és közművelődési hálózatának a tönkretétele. A leépülésben jelentős szerepe volt és van annak a pártnemzeti jellegű, módszeres kisebbségi politizálásnak is, mely a legfontosabb kulturális intézményeinkben, kiadóinkban, folyóiratainkban, egyesületeinkben stb. ellenfelet lát, és arra törekszik, hogy a támogatások elapasztásával *(más erőforrások nem állnak rendelkezésre)* végérvényesen megsemmisítse azokat.

A Vajdasági Magyar Szövetség művelődéspolitikája szembeáll a hatalmi, presztízsszemponitú, a nemzeti kisebbségek érdekeit a hatalom minden eszközével elnyomó, rivalizáló kultúrpolitikával. Szövetségünk hangsúlyozza a kulturális folyamatok autonóm jellegének elengedhetetlen szükségességét, s arra törekszik, hogy a legteljesebb önállóságot szavatolja a közösségi intézményeknek, szervezeteknek, művelődési egyesületeknek és az alkotóknak. A Vajdasági Magyar Szövetség álláspontja az, hogy a kulturális vállalkozásokat, szellemi megmozdulásokat, amatőr tevékenységeket minden eszközzel bátorítani és támogatni kell.

A költségvetésből a nemzeti kisebbségek legalább olyan mértékben jussanak támogatáshoz, amilyen arányban maguk is hozzájárulnak a nemzeti jövedelem megvalósításához. Ezenfelül elengedhetetlen feltétele a nemzeti kultúra hathatós ápolásának az, hogy az említett anyagi eszközök felhasználási módozatait a közvetlenül érintett nemzeti közösségek maguk határozzák meg, mire költik a pénzt, milyen intézményekre van szükség stb.

A támogatásnak tevékenységorientátnak kell lennie, és a politikai szervezetek támogatása mellett a tudósok, művészek és az alkotók nagyobb megbecsülésére van szükség. A tehetségek itthon marasztalásával, különböző projektumok támogatásával ezek az egyének a kisebbségi kultúra kisugárzó szellemi központjává válhatnak. A támogatásra szánt összegben belül ugyanakkor célszerű keretet biztosítani a polgári kezdeményezéseknek és a legkülönbözőbb civil szerveződéseknek, az egyesületek, társaságok, szellemi klubok, értelmiségi társulások, művelődési közösségek széles körének.

A Vajdasági Magyar Szövetség azon az állásponton van, hogy a magyarság megmaradása érdekében messzemenően támogatni kell a vajdasági magyar társadalom autonóm közösségszerveződését, a közéletet megtestesítő öntevékeny szervezeteket.

Az elmúlt évtizedekben a vajdasági magyarság kultúrája olyan eredményeket mutatott fel, amelyek mindmáig kiemelkedő helyen állnak az összmagyar és a jugoszláv kultúrában is.

7. Tájékoztatás

A pluralista társadalom és a demokratikus helyi közélet természetes velejárója a nyilvánosság. A vajdasági magyarság közösséggé válásának egyik lényeges feltétele, hogy legyenek szabad tájékoztatási eszközei.

A Vajdasági Magyar Szövetség a sajtószabadság és a nyilvánosság tiszteletben tartásának elvét vallja, és elutasít minden olyan jelenséget, amely a sajtószabadság címén alapvető emberi jogokat és értékeket sért. A szövetség elvárja, hogy a sajtóban, a televízióban és a rádióban elsősorban az elfogulatlan és pontos tájékoztatás, a vajdasági magyarság érdekei, az emberi műveltség és igényesség követelményei érvényesüljenek. A leghatározottabban ellenzi, hogy a médiában állami, valamint szűk párt- és csoportérdekek jussanak kifejezésre.

A Vajdasági Magyar Szövetség támogatja a működőképes és a vajdasági magyarság által elfogadott magyar nyelvű tájékoztatási eszközöket. Fontosnak tartjuk a magyar nyelvű, sokoldalú tájékoztatást és a szabad sajtó kibontakozását. Tömegtájékoztatásunk erősítése érdekében az önkormányzatok jogi, gazdasági és politikai erőforrásainak összehangolásával újabb regionális és helyi tájékoztatási eszközöket (*különösképpen pedig rádió- és televízióadót*) kell létrehozni.

8. Nyelv és identitás

Követeljük a nyelvi egyenjogúság biztosítását, a nemzeti kisebbségek nyelvének egyenrangú szabad használatát szóban és írásban a közéletben, a hivatalos érintkezésben az általuk is lakott településeken.

A nyelvi egyenjogúság legyen kötelező érvényű a két- és többnyelvű községekben és hatálya terjedjen ki: az oktatás, a sajtó és tájékoztatás, a közigazgatás, a bírósági eljárás és rendfenntartás minden fokára, az anyakönyvezés, a helység- és személynevek használatának területére.

Az elmúlt évtizedben anyanyelvhasználati jogaink erősen megcsappantak. Meggyőződésünk, hogy helyreállításuk és továbbfejlesztésük nem ellentétes sem az állam, sem pedig a többség érdekeivel.

Az anyanyelv akadálytalan használata és fejlesztése mellett az alkotmány elvileg szavatolja számunkra nemzeti identitásunk ápolását és szabad kifejezését a társadalmi és kulturális élet minden területén. A Vajdasági Magyar Szövetség ezzel a lehetőséggel élni kíván, igényt tart nemzeti szimbólumaink használatára, nemzeti kultúránk értékeinek megőrzésére és népszerűsítésére.

9. Vallás és vallásgyakorlás

Minden ember alapvető joga, hogy vallását anyanyelvén szabadon gyakorolhassa. A Vajdasági Magyar Szövetség támogatja a hívők ilyen irányú igényeit, és követeli a hitük miatt jogsérelmet szenvedett személyek rehabilitálását. A vallásos és erkölcsös nevelés érdekében biztosítani kell az egyházak jogát alapítványok, társadalmi karitatív szervezetek, oktatási és nevelő intézmények létrehozására. Nemzeti hagyományaink és identitásunk ápolása céljából fontosnak tartjuk a szabad vallásgyakorlást, valamint a vallási és nemzeti ünnepek szabad megünneplését.

10. Egészségvédelem

A Vajdasági Magyar Szövetség egészségvédelmi politikájának a célja a népesség egészségügyi állapotának javítása, az átlagéletkor meghosszabbítása. Mindenáron meg kell teremteni az egészséges életvitel, az egészségvédő magatartás és az élet megbecsülésének a gazdasági és szociális alapját. A Vajdasági Magyar Szövetség elengedhetetlennek tartja az aggasztó népegészségügyi helyzet javítását, amit az állami költségvetés méltányosabb elosztásával lehet elérni.

A nemzeti kisebbségek/népcsoportok körében tapasztalható deviáns jelenségek (*alkoholizmus, depresszió, öngyilkosságok*) orvoslására mielőbb megoldást kell találni. A népegészségügyi helyzet pontos feltárása céljából a Vajdasági Magyar Szövetség fontosnak tartja különböző kutatási projektumok kidolgozását és támogatását, és a kapcsolat mielőbbi felvételét az Egészségügyi Világszervezettel.

11. Családvédelem és szociális gondoskodás

A Vajdasági Magyar Szövetség a magyarság megmaradása szempontjából kulcskérdésnek tekinti az itt élők létbiztonságának megteremtését. A népesség fogyása, az elvándorlás, a gyermektelenség, az öngyilkosságok, az alkoholizmus más népbetegségekkel együtt már évtizedek óta folyamatos nemzeti önpusztítást eredményeznek. Amennyiben ezt a folyamatot nem sikerül mérsékelni vagy megállítani, értelmetlenül válik mindenféle politikai küzdelem a kollektív jogokért és az autonómiáért.

Az anyaság megbecsülése és a családtervezés terén társadalmi elkötelezettség szükséges. A természetes reprodukció biztosítását gazdasági, kulturális és propagandaeszközökkel a legmagasabb rendű értékékké kell tennünk. Szociálpolitikai téren olyan támogatási rendszert kell kidolgozni, amely gyermekvállalásra és gyermeknevelésre ösztönöz.

A Vajdasági Magyar Szövetség csatlakozik azokhoz, akik a gyermekvállalás és a többgyermekes családok védelme érdekében meg kívánják valósítani a főfoglalkozású, nyugdíjra jogosító anyaság rendszerét. Addig is, amíg ez a törekvés megvalósul, fontosnak tartja, hogy ezekben a háborús, anyagiakban rendkívül szűkös években segítséget szerezzen a lehetetlen helyzetbe került családok részére. A támogatást e téren is újra kell gondolni; a szociális rászorultság mellett a Vajdasági Magyar Szövetség kiemelten fontosnak tartja az anyaság, a gyermek és az ifjúság védelmét.

Szabadka, 1995. június 17.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1988.

Az ENSZ és az etnikai összetétel megbontása

A VMDK Tanácsa 1995. november 25-én megtartott ülésén összegezte a politikai szervezetnek a szerb menekültek betelepítésének megakadályozására folytatott eddigi tevékenységét. Megállapította, hogy a magyar többségű községekbe és településekre a szerb hatalom a polgárháború alatt eltávozott mintegy 30—35 ezer magyar helyébe, 1992-ben és 1995-ben mintegy negyvenezer szerb menekültet irányított. A Szerbiai Szocialista Párttal koalícióban levő VMSZ-es polgármesterek sajnos ellenállás nélkül fogadták be a menekültek második hullámát.

A polgármesterek részben megkésétt, részben elmaradt reakciójának következtében a menekültek mintegy 85 százaléka, súlyosan megbontva ezzel a magyar többségű községek és települések nemzetiségi összetételét, már letelepedett.

A fennmaradt 15 százalék ma is közösségi szállásokon van. Ezeket a szerb kormány ENSZ-pénzek igénybevételével most készül véglegesen letelepíteni.

A VMDK kezdettől fogva ellenzi a betelepítést. Megakadályozását sikertelenül kísérelte meg elérni a jugoszláv hatóságoknál. Időközben a magyar politikát is figyelemztette a betelepítés tényére, és segítséget kért a magyar kormánytól is. A magyar kormányservek közbenjárásának a jugoszláv szervek részéről tett, be nem váltott ígéreteken kívül más eredménye nem lett.

Újabban a VMDK az ENSZ-szervezeteknél, elsősorban a Menekültügyi Főbiztosság belgrádi megbízottjainál igyekszik elérni, hogy azok ne adjanak pénzesgélyt a menekültek fennmaradó 15 százalékának a magyar többségű községekbe és településekre való betelepítésére. Az eddigi tárgyalások alapján megállapítható, hogy van esély a sikerre, de a teljes kudarcra is.

Az ENSZ és a Menekültügyi Főbiztosság belgrádi képviselői elismerik, hogy nincs tiszta képük a szerb menekültek elhelyezésére vonatkozó szerb kormánypolitikáról, s ezzel összefüggésben a magyar többségű községek és települések nemzetiségi összetételének megbontásáról. Ennek ellenére nem mutatnak készséget pénzügyi segélyek felfüggesztésére, illetve átirányítására.

Ebben a helyzetben a VMDK három irányban folytatja tovább politikai tevékenységét:

— igyekszik meggyőzni a VMSZ-t, hogy a Szerbiai Szocialista Párttal fennálló koalíciója ellenére készítse polgármestereit határozott politikai ellenállásra, induljanak magyar önkormányzati küldöttségek Belgrádba, az ENSZ illetékesekhez, hogy ismertessék velük azokat a politikai problémákat, amelyeket a nemzetiségi összetételt megbontó betelepítések okoznak,

— felkéri a magyar diplomáciát, hogy Genfben, illetve New Yorkban az ENSZ székhelyén igyekezzenek elérni, hogy az ENSZ szervezetei ne pénzeljék az etnikai összetétel szándékos megbontását a magyar többségű községekben és településeken.

— saját ismeretségeit és külföldi kapcsolatait felhasználva a VMDK tájékoztatja az előállt helyzetről az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának genfi igazgatóját és más illetékeseket is.

1995. november 25.

A VMDK Tanácsa

VMDK Hírmondó 1995, december 9. 70. sz. 1.

25.

A vajdasági magyarok önszerveződésének alapjairól szóló megállapodás tervezete A VMSZ koncepciója

I. Bevezető megfontolások

Az elmúlt évek során a polgárháborúba torkolló nemzeti kizárólagosság, a végleges centralizáció egyre inkább elválasztott minket, vajdasági magyarokat, annak a lehetőségétől, hogy befolyásolhassuk a sorsunkat alakító döntéseket. Ez pedig alapvető emberi jog megtagadása. Mi a tagadásra nem tagadással akarunk válaszolni, csupán részt kívánunk venni annak az államnak az életében, amelynek polgárai vagyunk, s *ugyanúgy a saját életünk alakításában is.*

Felbátorít bennünket, hogy A nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól 1992. december 18-án elfogadott ENSZ Nyilatkozat abból indul ki, hogy „a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak előmozdítása és védelme hozzájárul azon államok politikai és társadalmi stabilitásához, melyben élnek”.

Ezért a jugoszláv államon belül, annak kereteit tisztelve, a jugoszláv társadalommal közösséget vállalva, igényeljük az önszerveződés lehetőségét, és igyekszünk jogainkat védelmezni, identitásunkat megtartani.

Az idézett ENSZ Nyilatkozat kezdeményezője az egykori Jugoszlávia volt. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság jelen Alkotmánya nem lép vissza a nemzetközi kötelezettségek és elvárások elől. Ellenkezőleg, a 11. szakasz elismeri és *szavatolja* a kisebbségek azon jogát, hogy a *nemzetközi joggal összhangban* megőrizzék és fejlesszék identitásukat. A 47. szakasz pedig feljogosítja őket, hogy szervezeteket és egyesületeket alakítsanak az oktatás és művelődés területén.

A Nyilatkozat első mondata szerint, „Az államok a saját területükön védik a kisebbségek létezését és nemzeti vagy etnikai, kulturális, vallási és nyelvi identitását, valamint ösztönzik ezen identitás előmozdításának feltételeit”. A 2. cikk szerint „A kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van hatékonyan részt venni a kulturális, vallási, társadalmi, gazdasági életben és a közéletben.” Joguk van arra is, hogy „hatékonyan részt vegyenek a regionális szintű döntésekben, melyek arra a kisebbségre vonatkoznak, amelyekhez tartoznak, illetve azokra a területekre, ahol élnek”. A 3. cikk azt szavatolja, hogy a kisebbségekhez tartozók jogaikat „egyéniileg, valamint csoportjuk más tagjaival közösen, bármilyen megkülönböztetés nélkül gyakorolhatják”.

A VMSZ ezeket az elveket igyekszik kimunkálni, és a Vajdaságon (azaz Szerbián és Jugoszlávián) belül realitássá formálni.

Hogy *valóban* hatékonyan részt vehessünk a regionális szintű döntésekben, hogy identitásunkra, nyelvünkre, iskoláinkra való jogainkat *valóban* gyakorolhassuk, ÖNSZERVEZŐDÉSRE, AUTONÓMIÁRA van szükségünk. Ez az igény nem egyedülálló, és példák is vannak rá. Az önszerveződés különböző formái között alakul a kisebbségek élete Spanyolországban, Olaszországban, Finnországban, Belgiumban, Németországban, Ukrajnában, Magyarországon, Moldáviában, Lettországon, Észtországon és másutt is. Ilyen igényt támasztanak a volt Jugoszlávia kisebbségei és kisebbségi helyzetbe került nemzetei is. Ennek az igénynek a fenntartásával igyekszik egy multikulturális közösség egyenrangú tagjává válni a vajdasági magyarság is.

A VMSZ tudatában van annak, hogy egy kisebbségi autonómiának nem az az értelme, hogy a kisebbséget kiszakítsa a társadalom egészéből, hanem az, hogy a kisebbség maga dönthessen önazonosságának kérdéseiben, és ne kelljen mástól várnia annak eldöntését, hogy szüksége van-e saját iskoláira, kultúrájára. Az igényelt autonómia nem jelenthet bezárkózást, államot az államban, kapcsolódnia kell az ország intézményrendszeréhez. Egy ilyen mértéktartó és ésszerű önszerveződés azonban azt is feltételezi, hogy *az ország intézményrendszere tudomásul vegye a kisebbségek létezését, problémáit, igényeit.*

A VMSZ azt vallja, hogy csakis önszerveződéssel, állhatatos érdekvédelemmel juthatunk el az autonómiáig, ahelyett, hogy autonómiára várunk, és csak annak a létrejötte után fognánk hozzá az önszerveződéshez és érdekvédelemhez.

Ez a terv az önszerveződés alapjait igyekszik lefektetni, amelyek két éven belül megvalósulhatnak. Ezalatt magyarként itt maradva, síkraszállunk azért, hogy a volt Jugoszlávia területén minden kisebbségnek — a magyarnak is — mértéktartó, de megfelelő és hatékony önszerveződés biztosítsa önazonosságát.

II. Az önszerveződés három alappillére

Annak az autonómiának, amelyet igényelünk és építeni akarunk, három alappilléreért szükséges lefektetni az elkövetkező két évben:

— Az első egy olyan környezet kialakítása Vajdaságban, melyben az itt évszázadok óta egymás mellett fejlődő nyelvek és kultúrák teljes egyenrangúságot nyernek.

Ennek alapja egy olyan szabályrendszer, mely elismeri az egyenrangúságot. Ezen az alapon kell a kölcsönös megbecsülést felépíteni.

— Másodsor, meglevő intézményeinkre támaszkodva, azokat fejlesztve és kiegészítve kell megindítanunk a személyi alapon történő önszerveződést. Ebből fejlődhet ki az a perszonális autonómia, amely megfelel a nemzetközi mércéknek, tiszteletben tartja mind a jugoszláv állam, mind a magyar kisebbség jogos igényeit.

— Ezzel párhuzamosan meg kell alapozni a területi önszerveződést is.

A VMSZ bízik abban és az a meggyőződése, hogy a *SZEMÉLYI ELVŰ AUTONÓMIA ÉS A MAGYAR AUTONÓM KÖRZET 1997. január elsejétől, a magyar iskolahálózat pedig az 1997 szeptemberében induló tanév kezdetétől válhatnak működőképessé.*

Hogy ez valóban így történjen, a vajdasági magyarságnak minden kizárólagosságot és önérdelmet félretéve, haladéktalanul hozzá kell fognia ahhoz, hogy közös álláspontokat alakítsunk ki az érdekvédelem és autonómia alapkérdéseiben. A VMSZ erre készen áll.

III. A multikulturális együttélés keretei

A VMSZ először is áthidaló megoldásokat javasol. Ezek a megoldások 1996 folyamán léphetnének életbe, és esélyt adnának a multikulturális együttélésnek Vajdaságban — ezen belül pedig egyenrangúságot biztosítanának a magyar nyelvnek és kultúrának is a többi nyelv és kultúra között. *Az a célunk, hogy az oktatásra vonatkozó átmeneti megoldások 1996 szeptemberében lépjenek életbe.*

E megoldásoknak a vajdasági kultúrák együttélésének és mellérendeltségének a tartós keretévé kell válniuk, míg egy részüket majd az önszerveződés intézményes szabályai váltják fel.

A következő áthidaló megoldásokért szállunk síkra:

3. 1. A nyelvhasználatra, oktatásra, kultúrára és a kisebbségi nyelvű tájékoztatásra vonatkozó törvényalkotást visszahelyezni köztársasági szintről tartományi szintre.

Ennek megoldását lehetővé teszi Szerbia Alkotmánya 109. szakaszának 2. bekezdése, mely szerint a Szerb Köztársaság egyes jogokat és kötelezettségeket a saját jogköréből a tartományokra ruházhat át megfelelő pénzeszközök átengedése mellett.

Ez a megoldás azért volna célszerű, mert sokkal könnyebb a sajátos történelemből és sajátos etnikai összetételből eredő kérdéseket ott megérteni és megoldani, ahol azok a problémák létrejöttek és kialakulnak.

3. 2. A nyelvhasználatra vonatkozó jogszabályoknak biztosítaniuk kell a magyar nyelv egyenrangúságát azokon a területeken, ahol magyarok élnek.

Ez különösképpen a következőket feltételezi:

Vajdaság területén a szerb nyelv mellett egyenrangúan hivatalos használatban levő nyelv a magyar (és kívánatos lenne, hogy ezt a státust kapja meg ismét a szlovák, a román és a ruszin nyelv is).

A tartományi szinten kívül biztosítani kell a magyar nyelv hivatalos használatának jogát az olyan területi egységekben (pl. községben, településen) is, ahol a kisebbség lélekszáma eléri az összlakosság 5%-át vagy legalább 500 főt.

Egy kisebbségi nyelv hivatalos nyelvként történő elismeréséből az alábbi következmények származnak:

- a) az állampolgárok ezen a nyelven fordulhatnak bármely állami vagy helyi önkormányzati hatósághoz, és ugyanezen a nyelven írott válasz illeti meg őket;
- b) bírósági és közigazgatási eljárást magyar nyelven is folytatnak;
- c) a földrajzi nevek mind a hivatalos, mind a nem hivatalos használatban a történelmileg meghonosodott alakjukban magyarul is szerepelhetnek;
- d) hatóságok, intézmények, iskolák stb. neve az adott területen elismert valamennyi hivatalos nyelven, tehát magyarul is szerepel. Ugyanez vonatkozik valamennyi nyilvános feliratra;
- e) azokon a területeken, ahol a magyar nyelv hivatalos használata elfogadott, a hivatalos közlönyök ezen a nyelven is kiadásra kerülnek, és emellett magyar nyelven megjelenik a Szerb Köztársaság és Jugoszlávia hivatalos közlönye is;
- f) a kisebbségek tagjai nyelvüket valamennyi nyilvános összejövetelen szabadon és egyenrangúan használhatják;
- g) a kisebbségi nyelv (a mi esetünkben a magyar nyelv) ismerete mindig előnyt jelent — bizonyos megalapozott esetekben pedig előfeltétel — a kisebbség tagjaival folytatott kommunikációt igénylő állások betöltésénél. (Ezen előny nem etnikai hovatarozáson, hanem kizárólag a nyelvtudáson alapulhat);
- h) a kisebbségek tagjainak joga, hogy nevük valamennyi iraton a kisebbségi nyelv szabályainak megfelelően legyen feltüntetve. (Ugyanakkor a többségi nyelv szabályait követő ábécé és írásmód párhuzamos használata jogszerűen előírható);
- i) a kisebbségi (magyar) nyelven írott okmányok hitelesnek számítanak.

Új közigazgatási beosztás a kisebbségi nyelvhasználatra nem lehet káros következménnyel, az újonnan létrehozott községben, körzetben vagy egyéb egységben élő kisebbségi lakosok számától függetlenül.

3. 3 Esélyt adni a magyar nyelvű oktatásnak.

- a) Jogszabály vagy annak értelmezése tegye lehetővé a (kizárólag) magyar tannyelvű iskolák létesítését (ahol ez a lakosság megoszlása és számaránya alapján célszerű lehet). Ilyen igény támasztásánál figyelembe kell venni azt a tényt, hogy vegyes lakosságú területeken nem ritka a — kizárólag — szerb nyelvű iskola.
- b) Ha ez nem lehetséges, vagy nem célszerű, vegyes tannyelvű iskolák keretében külön magyar nyelvű (vagy egyéb kisebbségi nyelvű) szervezeti egységet kell létrehozni önálló vezetővel (ez lehet az igazgatóhelyettes vagy maga az igazgató is, ha magyar). A szóban forgó önállóan mérlegel és dönt a felvétel kérdésében, valamint más oktatásszervezési kérdésekről az adott törvényes keretek között.
- c) A magyar iskolák, illetve iskolarészlegek vezetőinek kinevezése, illetve felmentése a VMPSZ⁴ egyetértésével történik.

- d) Azok a diákok, akik kisebbségi nyelven végezték korábbi tanulmányaikat, anyanyelven tehetnek felvételi vizsgát. Ez azt is jelenti, hogy ha az egyik felvételi tárgy a szerb nyelv, ez a kisebbségi anyanyelvvel helyettesítendő, a történelem esetében pedig a tananyag a nemzetiségi iskolában tanítottnak felel meg.
- e) A bizonyítványok kétnyelvűek, a naplót az oktatás nyelvén vezetik.
- f) Az iskolahálózat kialakításáról és a tantervnek és a tananyagnak a magyar nyelvű oktatást is érintő elemeiről az illetékes szervek csak a Vajdasági Magyar Pedagógusszövetséggel egyetértésben dönthetnek.
- g) Azokat a tantárgyakat, amelyek a jugoszláv államberendezés szempontjából semlegesek, magyarországi oktatók is taníthatják, és az oktatásban magyarországi tankönyvek is használhatók. (Magyarországi szerb iskolákban is tanítanak jugoszláv állampolgárok, és használnak szerb tankönyveket.)
- h) A törvényben meghatározott legkisebb létszám (15 diák) alatti tagozatok megnyitásánál egyenlően kell elbírálni valamennyi kisebbségi helyzetben levő állampolgárt, tehát ugyanazon szabályoknak kell vonatkozniuk a többségi szerbekre, ott, ahol helyi szinten ők vannak kisebbségben, és a kisebbségi magyarokra. Helyes lenne nem egyszerűen mérlegelésre bízni, hanem szabályban lefektetni, hogy kisebbségi helyzetben levő jugoszláv állampolgárok esetében kisebb számú diákkal is indulhat tagozat. Ez a szám lehet középiskolák esetében tíz, általános iskolák esetében hét.

3. 4. Zászló és egyéb jelképek szabad használata.

A Jugoszláviában élő magyarok (és más kisebbségek) szabadon és nyilvánosan használhatják nemzetük zászlóját és egyéb jelképeit. (E jog kötődhet ahhoz a feltételhez, hogy a kisebbségi jelképekkel párhuzamosan az állam jelképeit is használják.)

3. 5. Személyi és vagyoni biztonság, félelem nélküli visszatérés.

Százezer fölé tehető azoknak a száma, akik nem akartak részt venni az utóbbi évek tragikus vérontásában, és ezért elhagyták az országot. Ezeknek a polgároknak számottevő része magyar. Tekintet nélkül nemzetiségükre, mindannyiuknak jogot és esélyt kell adni arra, hogy szabadon és félelem nélkül térjenek vissza Jugoszláviába. Ennek előfeltétele az *amnesztiatörvény* meghozása, valamint mindazoknak a jogfosztást eredményező szabályoknak az eltörlése, amelyek azokat sújtják, akik a polgárháború elkerülésének szándékával az országot elhagyták. (Ez vonatkozik az öröklési jogot korlátozó újonnan elfogadott szerbiai jogszabályokra is.)

A személyi és vagyoni biztonságnak előfeltétele az is, hogy a kisebbségek által lakott területeken az állami szervek nemzetiségi összetétele tükrözze a lakosság összetételét. Ezt szorgalmazó jogszabályokat, káderpolitikát és pályázati feltételeket kell haladéktalanul alakítani.

IV. A SZEMÉLYI ELVŰ AUTONÓMIA MEGALAPOZÁSA

A perszonális autonómia létrehozása végett az eddigi szerződési eredményekre és formákra támaszkodva öt tanács létrehozását javasoljuk. Ezek a Politikai Tanács,

az Oktatási Tanács, a Művelődési Tanács, a Tájékoztatási Tanács és a Tudományos Tanács.

A tanácsok működésének anyagi alapja a Vajdaságban vajdasági (vagy felsőbb) szervek által oktatásra, művelődésre, tájékoztatásra és tudományra elkülönített eszközök 17 százaléka (ami megfelel a vajdasági magyar adófizetők hozzájárulási részarányának). Ez természetesen kiegészíthető adományokkal és egyéb jövedelemmel is. Az említett 17 százaléknak megfelelő összeg annyival csökken, amennyit a tartományi, a szerbiai vagy a szövetségi költségvetés a Magyar Autonóm Körzetre ruház a magyar nyelvű oktatás, művelődés, tájékoztatás vagy tudományos tevékenység finanszírozására.

A tanácsok már 1996 folyamán megalakíthatók akkor is, ha nem rendelkeznek azonnal minden jogosítvánnyal. Célkitűzéseink szerint 1997-ig tárgyalások nyomán kialakíthatók az alább vázolt hatáskörök. A tanácsok jogainak és kötelezettségeinek felvázolásakor abból indultunk ki, hogy a személyi önszerveződéssel párhuzamosan területi önszerveződés is folyik:

I. Politikai Tanács

A Politikai Tanácsot azok a magyar nemzetiségű tartományi, köztársasági és szövetségi képviselők, valamint a Magyar Autonóm Körzet önkormányzatainak egy-egy legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztviselője és három-három küldötte, továbbá a szórványmagyság körében a helyhatósági választásokon megválasztott arányos számú, de összesen legalább 4 képviselője alkotja, akik ezt a megállapodást (illetve annak véglegesített, egyeztetett, megkötött változatát) írásos nyilatkozatban magukra nézve kötelező érvényűnek ismerik el.

A Politikai Tanács koordinálja a magyar képviselők tevékenységét, közös álláspontokat és tevékenységeket javasol. Egyetértési joggal él a kisebbségek jogait érintő törvények meghozásánál és módosításánál.

A Politikai Tanács dönt arról, hogy milyen módon történjen az állami pénzeszközök elosztása a Magyar Autonóm Körzeten belül, és az azon kívül működő magyar intézmények között.

2. Oktatási Tanács

Az Oktatási Tanácsnak 15 tagja van, akiket a vajdasági magyar pedagógusok közgyűlésen választanak meg. Az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszéke 2 tagot, a Belgrádi Egyetem Magyar Tanszéke egy tagot delegál. Az első közgyűlést a Vajdasági Magyar Pedagógusok Szövetsége szervezi, s arra meghív mindenkit, aki bármely vajdasági iskolában vagy felsőoktatási intézményben magyarul oktat. A Vajdasági Magyar Pedagógus Szervezet elkészíti a közgyűlés és az Oktatási Tanács alapszabály-tervezetét, s azt a közgyűlés elfogadja.

Az Oktatási Tanács a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben dönt a vajdasági magyar iskolahálózat kérdéseiről, beleértve annak költségvetését is;

— pályázatokat hirdet és gondoskodik azoknak szabályszerű és rendeltetészerű lebonyolításáról;

— a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben évi terveket és távlat-terveket fogad el a vajdasági magyar iskolák és a magyar nyelvű oktatás fejlesztéséről, valamint — az illetékes állami szervek véleményét kikérve — meghatározza a finanszírozás közös mércéit;

— a megállapított közös mércéket megtartva döntéseket hoz a Magyar Autonóm Körzeten kívül eső magyar iskolák vagy iskolarészlegek finanszírozásáról;

— a tartományi szervekkel egyetértésben kidolgozza és elfogadja a magyar nyelv és a történelem oktatásának programját általános iskolai és középiskolai szinten;

— az alkalmazottak által javasolt személyek köréből választva kinevezi a vajdasági magyar iskolák igazgatóját, valamint a vegyes tannyelvű iskolák magyar részlegének vezetőjét.

3. Művelődési Tanács

A Művelődési Tanácsnak 15 tagja van. Tagjait a közgyűlés választja. Az első közgyűlést a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség és a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság közösen hívja össze. A közgyűléseken részt vehetnek a vajdasági művelődési intézmények dolgozói, a Vajdasági Írószövetség és a képzőművészeti egyesületek magyar tagjai, valamint azok az írók és képzőművészek, akik a magyar irodalomhoz és művészetéhez kötődnek.

A Művelődési Tanács a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben dönt a vajdasági magyar művelődési intézmények, folyóiratok hálózatának kérdéseiről, beleértve azok költségvetését is;

— a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben évi terveket és távlat-terveket fogad el a vajdasági magyar művelődés fejlesztéséről, és — az illetékes állami szervek véleményét kikérve — meghatározza a finanszírozás közös mércéit;

— a megállapított közös mércéket betartva döntéseket hoz a Magyar Autonóm Körzeten kívül eső magyar művelődési intézmények vagy részlegek finanszírozásáról;

— az állam által finanszírozott magyar intézmények, folyóiratok tekintetében alapítói jogokat gyakorol, és közvetítőként vesz részt a finanszírozásban a Jugoszláviában érvényes törvényekkel, valamint az elfogadott általános mércékkel és költségvetéssel összhangban;

— az alkalmazottak által javasolt személyek között választva kinevezi a vajdasági magyar művelődési intézmények vagy részlegek vezetőjét.

4. Tájékoztatási Tanács

A Tájékoztatási Tanácsnak 15 tagja van, akiket a közgyűlés választ meg. A közgyűlés tagja valamennyi magyar nyelven író újságíró. Az első közgyűlést az Újságíró-szövetség magyar tagjai készítik elő (megfogalmazva az alapszabály tervezetét is).

A Tájékoztatási Tanács a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben dönt a vajdasági magyar tájékoztatás kérdéseiről, beleértve annak költségvetését is;

— a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben évi terveket és távlat-terveket fogad el a vajdasági magyar nyelvű tájékoztatás fejlesztéséről, és — az illetékes állami szervek véleményét kikérve — meghatározza a finanszírozás közös mércéit;

— a megállapított közös mércéket megtartva döntéseket hoz a Magyar Autonóm Körzeten kívül eső magyar tájékoztató intézmények vagy részlegek finanszírozásáról;

— pályázatokat hirdet és gondoskodik azoknak szabályszerű és rendeltetésszerű lebonyolításáról;

— az állam által finanszírozott magyar intézmények tekintetében alapítói jogokat gyakorol, és közvetítőként vesz részt a finanszírozásban a Jugoszláviában érvényes törvényekkel, valamint az elfogadott általános mércékkel és költségvetéssel összhangban;

— az alkalmazottak által javasolt személyek köréből választva kinevezi a vajdasági magyar tájékoztató intézmények vagy részlegek vezetőjét.

5. Tudományos Tanács

A Tudományos Tanácsnak hét tagja van. A tanács tagjait a közgyűlés választja. Az első közgyűlést a JMMT készíti elő, megfogalmazva az alapszabály tervezetét is. A közgyűlésre a JMMT meghív minden, tudományos fokozattal rendelkező vajdasági magyar főiskolai és egyetemi oktatót, valamint tudományos kutatót.

A Tudományos Tanács a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben dönt a vajdasági magyar tudományos kutatás, intézmények és folyóiratok kérdéseiről, beleértve azok költségvetését is;

— a Magyar Autonóm Körzet illetékeseivel egyetértésben évi terveket és távlat-terveket fogad el a vajdasági magyar tudományos kutatás fejlesztéséről, és — az illetékes állami szervek véleményét kikérve — meghatározza a finanszírozás közös mércéit;

— a megállapított közös mércéket betartva döntéseket hoz a magyar tudományos kutatás finanszírozásáról;

— az állam által finanszírozott magyar intézmények, tudományos folyóiratok tekintetében alapítói jogokat gyakorol, és közvetítőként vesz részt a finanszírozásban a Jugoszláviában érvényes törvényekkel, valamint az elfogadott általános mércékkel és költségvetéssel összhangban;

— az alkalmazottak által javasolt személyek köréből választva kinevezi a vajdasági magyar tudományos intézmények vagy részlegek vezetőjét.

V. A területi önszerveződés megalapozása

A.

Tekintettel arra, hogy a centralizáció szűkíti a polgárok azon jogát, hogy saját sorukat befolyásolják, és hogy ez fokozottan áll a kisebbségek vonatkozásában, akiknek hangja és befolyása közvetve sem ér el a központi szervekig, esélyt kell adni egy ésszerű mértékű területi önszerveződésnek. Ez egyszersmind esély arra is, hogy a helyi szinten jelentős számban élő kisebbségek hatékonyabban védjék önazonosságukat, de arra is, hogy fenntartások nélkül a magukénak érezzék a szélesebb közösséget, az országot, melyben élnek.

A VMSZ a területi önszerveződés legalkalmasabb keretének a Magyar Autonóm Körzetet tartja. *Átmeneti megoldásként* az alább leírtakat látjuk lehetségesnek, helyesnek, és 1996 folyamán megvalósíthatónak.

Az autonómia alapjai lefektethetők a jelenlegi szerbiai közigazgatási rendszeren belül, a fennálló szabályok néhány kisebb módosításával. Ezek a módosítások a következők:

a) Ada, Bácsstopolya, Becse, Csóka, Kanizsa, Kishegyes, Szabadka, Törökkanizsa és Zenta község egy körzetet alkot. Kisebb területkiigazítások lehetségesek, célszerű lenne, ha néhány bánáti Tisza menti település és Telecska is ide tartoznának. E körzet része a szerbiai közigazgatási rendszernek, jogosítványai és kötelezettségei lényegében azonosak a többi szerbiai körzetével;

b) A körzetvezető személyét a szerb képviselőház választja azon személyek közül, akiknek a jelölésében a kilenc önkormányzatból legalább öt egyetért.

B.

1997-ben, tárgyalások nyomán, egy új arcélű magyar önkormányzat működhet. Ennek alapjait a következőkben látjuk:

A Szerb Köztársaságban a magyar többségű községek és az azokkal határos, magyarlakta települések, a magyar népcsoport nemzeti önazonosságának hatékonyabb megőrzése és fejlesztése céljából Körzeti Önkormányzatot alkotnak.

I. Körzeti Önkormányzat

a) A Körzeti Önkormányzat területe

A Körzeti Önkormányzat területe magában foglalja a következő községeket: Ada, Bácsstopolya, Becse, Csóka, Kanizsa, Kishegyes, Szabadka, Törökkanizsa és Zenta.

Lehetővé kell tenni a nevezett községeken kívül eső, de a körzettel határos magyarlakta települések csatlakoztatását is.

b) A körzet székhelye: Szabadka.

c) A Körzeti Önkormányzat jogai és hatásköre:

- közoktatás
- művelődés
- közszolgálati tömegtájékoztatás
- műemlékvédelem

- környezetvédelem
- az állami és önkormányzati tulajdonú vállalatok gazdálkodásának a felügye-
lete
 - szociális gondoskodás
 - szociálpolitikai intézkedések foganatosítása, ennek keretében:
- a) szociális intézmények működtetése
- b) a szociális segélyre szorulóknak nyilvántartásba vétele és a nyilvántartás napraké-
szen tartása
- c) kiöregedett háztartások ellátása
- d) külföldi származású szociális segélyek közvetítése
 - egészség- és nyugdíjbiztosítás
 - regionális szintű egészségvédelem
 - a gazdasági és nem gazdasági szféra önszerveződése — kamarák
 - a hivatalos nyelv- és íráshasználat szabályozása és érvényesítése a tör-
vényvel
összhangban
 - a körzet területén élő népcsoportok nemzeti szimbólumainak használata
(nemzeti zászló, címer és himnusz) a törvényvel összhangban
 - lakásgazdálkodás
- a) lakásalappal való rendelkezés
- b) a lakásépítés helyi jellegű rendszabályozása
 - területrendezés
 - az ingatlan-nyilvántartás minden formája
 - nemzeti parkok, védett területek kezelése
 - mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, vadászat, halászat
 - kézművesség
 - szakképzés, átképzés
 - ipar
 - kereskedelem
- d) A köztársasági parlament különleges egyetértési jogai
A Körzeti Önkormányzat — a köztársasági parlament különleges egyetértési
joga mellett — választja és menti fel a területén működő következő állami szer-
vek vezetőit és tisztségviselőit:
 - községi, kerületi és gazdasági bíróságok
 - községi és kerületi ügyészségek
 - a körzeti Belügyi Titkárság és a helyi belügyi osztályok
 - felügyelőségek
 - adóhatóság
- f) A Körzeti Önkormányzat szervei:
 - képviselő-testület (ötven tagú)
 - Végrehajtó Bizottság
- g) Választások
A körzeti önkormányzati választást a köztársasági vagy helyhatósági választá-
sokkal lehetőleg egyidejűleg kell lebonyolítani. Aktív és passzív választójog-

gal rendelkeznek mindazok a polgárok, akiknek állandó lakhelye 1991. június 28-án a körzet területén volt. A testület a saját köréből választ elnököt, és nevezi ki a Végrehajtó Bizottság tagjait.

h) Finanszírozás

Adórendszeri reformmal és törvénnyel kell biztosítani azt, hogy a közszolgálati szféra finanszírozása a körzetben méltányos, a központi költségvetési rendszertől megfelelő mértékben elkülönülő módon történjen. A fiskális bevételek behajtásának a körzetben kell történnie, és ebből a törvénnyel meghatározott mértékű bevételhányad a központi költségvetés(ek)be kerül átutalásra.

i) A körzet vagyona

A körzet területén található, állami és társadalmi tulajdonban levő vagyonnal (kivéve a hadsereg, az állami szervek és a községek vagyonát) a Körzeti Önkormányzat rendelkezik.

Községi szintű kisebbségvédelem a szórványban

A nem magyar többségű községekben, ahol bármely településen a magyar lakosság aránya eléri vagy meghaladja az 5%-ot, gondoskodni kell a hivatalos nyelvhasználatban, illetve középületek feliratain a két-, illetve többnyelvűségről, a községi rendezvényeken és középületeken pedig a nemzeti szimbólumok használatáról.

Távlati elképzelések

A Vajdasági Magyar Szövetség az előzőekben leírtakat tartja belátható időn belül — két év alatt — megvalósítható koncepciónak. Minthogy a társadalom gazdasági-politikai körülményei állandó változáson, fejlődésen mennek át, meggyőződésünk, hogy a koncepciót nem lehet zárt rendszerként felfogni, hanem távlati elképzeléseket is kell fűzni hozzá, így ez a megállapodástervezet a VMSZ által kidolgozás alatt álló autonómiaelképzelésnek csupán az első részét képezi.

Elképzelésünk szerint távlatilag olyan autonómiát kell létrehozni, amelyben a választási rendszer reformjával a vajdasági magyarság saját sorából választja meg saját vezető testületét (Nemzeti Tanácsot), amely kimunkálja az itt élő magyar nemzeti közösség céljait és annak képviseleti formáit, koordinálja a perszonális autonómia tanácsainak a munkáját, és határoz a perszonális autonómiára ruházott anyagi javak elosztásáról. Ebben a rendszerben a helyi lakosságnak közvetlen befolyása van a társadalmi-gazdasági folyamatokra. Ehhez tartozik a régió gazdasági fejlődésének és folyamatainak szuverén ellenőrzése, a megtermelt javak újraelosztása feletti ellenőrzés gyakorlása, a teljes költségvetési önállóság, a közbevételek mértékének és behajtásának meghatározása, a központiállami költségvetési igények kielégítésében való méltányos mértékű kötelezettségvállalás, a jogalkotás, a jogszabályok végrehajtása, az igazságszolgáltatás, a közrend és a közbiztonság fenntartása, a népjóléti és egészségvédelmi jogok megvalósítása, valamint minden olyan jog érvényesítése, amely közvetlen vagy közvetett módon befolyásolja akár az egyén, akár a közösség érdekeit.

A VMSZ reálisnak és a jugoszláv állam érdekeivel összeegyeztethetőnek tartja az autonómiatörekvéseket. Ennek megvalósításához nem kevés erőre és időre van szükség. Ha komolyan akarjuk a változásokat, és eredményekben, nem pedig szövegekben akarunk versenyezni, akkor a munkához haladéktalanul hozzá kell látni, de nem áltatni magunkat céljaink közeli megvalósulásával.

A VMSZ kész a VMDK-val közösen fellépni, hogy megindulhassanak az érdembeli tárgyalások az illetékes állami szervekkel az autonómiakoncepció megvalósításáról. Ezekbe a tárgyalásokba a VMSZ álláspontja szerint be kell vonni olyan vajdasági magyar értelmiségieket és szakértőket is, akik nem kötelezték el magukat egy politikai szervezet vagy koncepció mellett.

1996. január 18.

Magyar Szó 1996. január 21. 10—11.

26.

A VMDK és a Határon Túli Magyarok Hivatala

A HTMH kormányzati rendszerben betöltött helyét és szerepét a VMDK kezdetől fogva nem látja tisztázottnak. Hogy ebben lehet valami, bizonyítják a HTMH-t érintő jogi és politikai változások is, amelyeket rövid fennállása alatt el kellett szenvednie. Miben nyilvánul ez meg?

Ismereteim szerint az idevágó jogszabályok a magyar kisebbségekről való gondoskodást, ami alkotmányos kötelezettségnek is tekinthető, a jogosítványokat megosztják a külügyminisztérium és a HTMH között. Eközben az átfedések vagy a túl általánosan megfogalmazott feladatok mindkét oldalon kompetenzavarokat okoznak. Mi sem természetesebb, mint hogy ez a gyakorlatban nemegyszer rivalizáláshoz vezet, s igencsak súlyos következményekkel jár. Egyikük-másikuk árt, vagy árthat Magyarországot tekintélyének is. Elég, ha az a hír járja, hogy az egyik vezető nem beszél a másikkal, rögtön megkezdődik a helyezkedés a kisebbségi vezetők részéről, ami viszont a közös ügynek árthat. A jogi szabályozás szakmai hibáiról lenne itt szó csupán? Aligha.

Az alapvető gond az, hogy a magyar politikai elit nem döntött, elfogadja-e politikai partnernek a kisebbségi szervezetek vezetőségeit vagy nem. Ha igen, akkor a HTMH-ra nincs szükség. A politikai kapcsolatok fenntartására elég a külügyminisztérium. Jelenleg, a látszat ellenére, a gyakorlati tevékenység során a kisebbségi szer-

vezetek vezetőségei, bár van politikai legitimitásuk, nincsenek politikai partneri viszonyban a magyar kormánnyal.

Az okok keresésekor abból kell kiindulni, hogy Magyarország gazdaságilag nem emelheti fel a környező országokban élő kisebbségeket. Ugyanakkor ez nem lehet ok arra, hogy határozott, egyértelmű formában ne támogassa azok demokratikus politikai törekvéseit. A politikai távolságtartás fő oka az, hogy Magyarországon a politikai elit nem alakított ki konszenzust a trianoni traumára vonatkozóan. Az egyik szárny azt vallja, hogy amíg Magyarország nem jut be az Európai Unióba, csínján kell bánni a kisebbségi követelésekkel. A másik nem követel nyíltan mindent vissza, de azt hangsúlyozza, hogy nem szabad semmiről sem lemondani. Így a kisebbségi autonómia követelések légüres térbe kerültek.

A trianoni trauma meghaladására vonatkozó nézetkülönbségek okozta tehetetlenséget, nemkülönben a térségben élő magyar kisebbségek gazdasági megsegítésére irányuló drága, csak a kiválasztottakat serkentő, csaknem meddő próbálkozásokat a VMDK meghaladhatónak tartja.

Megoldásként a Kárpát-medencében élő magyarság határmódosítás nélküli, demokratikus követelésekre épülő politikai integrációját javasolja. Ennek lényege, hogy a mindenkori magyar kormány és a magyar diplomácia a gyakorlatban is vállalja a kisebbségek autonómia törekvéseit, s a nemzetközi porondon velük közösen küzdjön mind az Európai Unióba való felvétel feltételeinek megvalósításáért, mind pedig a kisebbségek politikai szubjektum voltát megjelenítő autonómiáikért. A régió demokratizálását serkentve, s így a hátrányból előnyt kovácsolva, a magyar kormánynak nem kellene a kisebbségek kérdését a szőnyeg alá söpörni és rossz lelkiismerettel araszolni az Európába vezető úton. A kisebbségekkel való együttes küzdelem egyszersmind keretet adhatna a trianoni trauma meghaladásának is.

A VMDK álláspontja szerint a kisebbségek politikai szubjektum voltát megjelenítő kisebbségi autonómiák megvalósításával e robbanásveszélyes kérdés az egész térségben nyugvópontra juthat. Nem véletlen tehát a perszonális autonómia modellje iránt megnyilvánuló egyre nagyobb nemzetközi érdeklődés.

A Kárpát-medencében élő magyarság határmódosítás nélküli politikai integrációja azért is hasznos lenne, mert folyamatában szemlélve, épp a közös nemzetközi fellépésnek köszönhetően, megszabadítaná a szomszéd országokkal fennálló államközi kapcsolatokat a kisebbségi kérdés terhétől. Nem vitás ugyanis, hogy az e kapcsolatokból származó összes gazdasági előnyt ki kell használni.

Miközben a magyar politikai elit nem ismeri el politikai partnernek a legitim kisebbségi szervezeteket, és nincs koncepciója, mit hajlandó vállalni a határon túli magyarok gondjaiból, de azt sem tudja, hogyan kellene meghaladni a trianoni traumát, a HTMH-nak igencsak hálátlan a szerepe. Az, hogy leépítse, illetve ha ezt nem lehet, különböző fortélyokkal semlegesítse a kisebbségek autonómia követeléseit. Ebből kifolyólag a VMDK-nak jelenleg kétfrontos csatát kell folytatnia a vajdasági magyarság autonómia követeléseinek megvalósításáért. A szerb hatalommal s a politikai elitel meg kell vívnia a perszonális autonómia modelljének kölcsönösen előnyös alkalmazásáért. A HTMH-val pedig azért, mert — az eszközökben nem válogatva — el akarja lehetetleníteni a perszonális autonómia VMDK által képviselt modelljét.

Entz Géza, a HTMH korábbi elnöke ott volt azon az összejövetelen, amelyen a volt kormányzat erős emberei és néhány VMDK-disszidens megállapodtak a VMSZ létrehozatalában, Tabajdi Csaba pedig, aki e szervezetet kezdettől fogva felkarolta, s anyagilag is segítette, olyan adatokhoz juttatta Kasza Józsefet, a VMSZ elnökét, melyeknek a Magyar Szóban történt minapi közzétételével ők ketten a VMDK betiltását kívánják előidézni.

(Ágoston András elemzését a Magyar Országgyűlés Külügyi Bizottsága május 15-i ülésére készítette, melyen a HTMH szerepéről lett volna szó, s melyre ő is meghívót kapott. A napirendi pontot időközben kiiktatták.)

1996. május 26.

VMDK Hirmondó 1996. május 26. 79. sz. 20.

27.

A VMSZ együttműködési kezdeményezése

Ágoston Andrásnak,
a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége elnökének
és a VMDK Elnökségének

Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Elnökség!

A vajdasági magyarság szempontjából létfontosságúak a november 3-ra kiírt választások. Eredményüktől nemcsak az annyszor hangoztatott megmaradásunk függ, hanem az is, hogy tovább is emberül élhessünk ezen a tájon, Vajdaságban. Ezt kívánja, ezt akarja a vajdasági magyar ember.

A Vajdasági Magyar Szövetség is ugyanazt akarja, amit a vajdasági magyarság: emberül élni, egyenjogú állampolgárként dolgozni, békességben gyarapodni, a szülőföldön itthon lenni. A vajdasági magyar ember azonos esélyekkel óhajt vállalkozni, nyugodtan dolgozni, a szomszédaival jó viszonyban, biztonságban, jobban akar élni. Gyermekének anyanyelvű iskolát szeretne biztosítani, ahova abban a tudatban küldi őket, hogy útközben nem esik bántódásuk. Saját művelődési egyesületeket kíván működtetni, ahol kedvére szórakozhat, és ápolhatja nemzeti hagyományait. A vajdasági magyar ember nyugodt, méltóságteljes öregkort óhajt, s szülei, nagyszülei, ősei mellé akar temetkezni.

A vajdasági magyar ember nem akarja, hogy civakodjunk, nem akarja, hogy önös érdekeket hajszolva marakodjunk, nem akarja, hogy romlásba vigyük még itthon maradt népünket, nem akarja, hogy a választásokon magyar magyar ellen induljon, nem

akarja, hogy a vajdasági magyarságot vesztére és vesztünkre két táborra szakítsuk. A vajdasági magyar ember a Vajdaságban magyar egységet akar, szölamok helyett cselekvést, egyenlő jogot és esélyt a munkára, a vállalkozásra, a jobb életre. Azt akarja, hogy megőrizzük templomait, iskoláit, hogy fejlesszük, gyarapítsuk művelődési egyesületeinek tevékenységét, hogy ésszerűbben és hatékonyabban működtessük az identitásunkat megtartó intézményeinket, hogy kedvére, anyanyelvén olvashassa újságait, hallgathassa rádióját, nézhesse tévéjét.

Mindezt csak úgy tudjuk biztosítani, ha képviselőink lesznek a szövetségi, a köztársasági és a helyi parlamentekben, akiket mi magunk egységesen választunk meg, ha megőrizzük és felerősítjük a helyi, magyar többségű önkormányzatainkat, ha a választásokra egységes választási programmal, közös stratégiával, közös képviselőjelöltekkel együtt megyünk ki.

E cél — amelynél ebben a pillanatban nincs fontosabb dolog — megvalósítása érdekében felkérem a tisztelt Elnök Urat és a VMDK Elnökségét, hogy keressük meg sürgősen a cselekvő együttműködés útját és formáit, alakítsuk ki a közös választási stratégiánkat, és dolgozzuk ki az egységes választási programunkat, amely mögött fel sorakozik majd minden vajdasági magyar választópolgárunk.

Teszem mindezt a mély meggyőződéssel, hogy ennél most nincs fontosabb politikai dolgunk.

Szabadka, 1996. augusztus 24.

*Kasza József,
a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke*

*VMSZ Körkép 1996. szeptember 5. 1. sz. 3.
(Szabad Hét Nap melléklete 1996. szeptember 5. 36. sz.)*

28.

A válasz

(A VMSZ együttműködési kezdeményezésére)

Kasza József úrnak, a VMSZ elnökének
Tisztelt Elnök Úr!

Köszönettel nyugtázzuk a VMDK Elnökségéhez írt nyílt levelének sorait. Nyílt-ságra nyíltsággal válaszolunk.

Őn azt írja, hogy a vajdasági magyar ember Vajdaságban magyar egységet akar, majd kifejti aggodalmait, hogy mi lesz, ha a választásokon két táborra szakadunk.

Tisztelt Elnök Úr, a VMDK-nak meggyőződése, és ezt már többször kifejtette, hogy a vajdasági magyarság nem megosztott. Népünk túlnyomó többsége autonómiát akar. Ennek ellenére osztjuk az önök aggodalmait. Különösen azóta, hogy a VMDK-val rivalizáló új szervezetet hoztak létre, és ezáltal eszközeivé váltak azon törekvéseknek, amelyek a vajdasági magyarság addig egységes politikai akaratának a megosztására irányultak. Ezt követően külső és belső támogatással mindent megtettek a VMDK lejárataért, elszigeteléséért és bomlasztásáért. Miközben jó néhány — immár csak névleg magyar — önkormányzatban a magyarságra nézve káros módon alakítottak ki szoros együttműködést a Szerbiai Szocialista Párttal, visszautasították a VMDK többrendbeli tárgyalási ajánlatát, mondván, feltételekkel nem tárgyalnak. Pedig a feltétel teljesítése nagyon egyszerűnek ígérkezett: reméltük, csatlakozni fognak a VMDK autonómiáért folytatott küzdelméhez. Időközben azonban más történt. Ön, Elnök Úr, a Tanjug hírügynökségnek adott június 29-nyilatkozatában végleg lemondott a vajdasági magyarok autonómiájáról, amikor kijelentette: „a VMSZ a magyarok önszerveződéséről ez év elején kiadott dokumentuma óta nem támogatja a perszonális, a területi és a politikai autonómiát”.

Vagyis semmit.

E nyilatkozat fényében válik világossá, hogy az Ön levelének szívhez szóló szövegében miért nem esik egyetlen szó sem a magyarok önrendelkezéséről. Pedig enélkül az Ön által ecsetelt célok egyikét sem lehet tartósan megvalósítani. Ha csak azt nem, hogy munkahelyek, intézmények, iskolák és főleg autonómia nélkül jogunk maradjon — mint Ön írja — őseink mellé temetkezni.

Tisztelt Elnök Úr!

Nem becsüljük le azt a kérdést, hogy lesz-e magyar képviselője a jugoszláv parlamentnek, azonban a vajdasági magyarság jogérvényesítéséért folyó küzdelemben ezt másodlagos jelentőségűnek tartjuk. A vajdasági magyarok számára teljesen közömbös, hogy hány képviselői munkahelyet és fizetést fog megszerezni vagy elveszíteni a magyar politikai elit. Nem közömbös viszont a magyarok számára az, hogy autonómiatörekvésüket politikailag legitim módon tudjuk-e megjeleníteni, s hogy idővel végső soron ki tudjuk-e harcolni az autonómiát, vagy sem. Éppen ezért hajlandók vagyunk az együttműködésre bárkivel — értelemszerűen a VMSZ-szel is —, akkor, ha fel tudja vállalni a VMDK autonómiamodelljét, vagy azzal egyenértékű modellt tud benyújtani a Szerb Köztársaság Képviselőházához. Az együttműködéshez azonban az is szükséges, hogy potenciális partnereink vállalják az arányos részvételt a közös aláírások összegyűjtésében.

Temerin, 1996. augusztus 28.

*A VMDK Elnöksége nevében Csorba Béla,
az elnökség tagja*

VMSZ Körkép 1996. szeptember 5. 1. sz. 3.

(Szabad Hét Nap melléklete 1996. szeptember 5. 36. sz.)

Felhívás a Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum programjavaslatának véleményezésére

A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság intézőbizottsága és a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elnöksége az 1996. szeptember 28-án Kishegyesen megtartott közös értekezletén megvitatta, véglegesítette s ezúton a nyilvánosság elé tárja a tóthfalusi értelmiségi kerekasztal (1994) folytatásaként elképzelt Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum szervezési alapelveit és programjavaslatát.

I. Szervezési alapelvek

1. A találkozó társszervezői: a JMMT és a VMMSZ.
2. A programjavaslatot véglegesítő szervek: a két civil szervezet intézőbizottsága, ill. elnöksége.
3. Vendéglátó intézmény: Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Zenta.
4. A találkozó időpontja: 1996. november 30., szombat.
5. A találkozó programjának központi tárgya, témája: A vajdasági magyar értelmiség mai helyzetállása.
6. A tanácskozás gyakorlati célja: időszerű értelmiségi közteendők számbavétele az egyetértés minimumának elérésével (konszenzussal).
7. A tanácskozás jellege: tömeges, szabad értelmiségi fórum, delegálás és névre szóló meghívók kézbesítése nélkül, a hírközlő eszközökben közzéteendő programjavaslat iránt személyi érdeklődést tanúsító értelmiségiek önkéntes részvételével.
8. A találkozó időtartama és lebonyolításának alapelve: egynapos, két ülészakos nyílt fórum, a médiában előzetesen közzétett programtézisek, a rájuk visszaérkező írásos, ill. a tanácskozás helyszínén felmerülő szóbeli javaslatok/ellenjavaslatok megvitatásával és közmegegyezéssel történő elfogadásával.

II. Programjavaslat

Értelmiségi helyzetálláson tevékeny viszonyulást értve a kisebbségi létünkkel kapcsolatos közkérdésekhez, a JMMT Intézőbizottsága és a VMMSZ Elnöksége e tevékeny viszonyulás lehetséges főbb célpontjaiként az alábbi témaköröket és téziseket javasolja előzetes véleményezésre:

1. Értelmiségi viszonyulás a vajdasági magyar kulturális, művészeti, oktatási, tudományos és tömegtájékoztatói intézményekhez.

1. 1. Nézetünk szerint intézményeinket kritikai viszonyulással megújítani és fejleszteni kell, nem pedig rombolni egy „radikális újat kezdés” ígézetében.
1. 2. Szorgalmazzuk intézményeinknek a korábbinál közösségközpontúbb irányultságát.
2. Viszonyulás a kulturális, művészeti, oktatási, tudományos és tömegtájékoztatási civil szervezeteink tevékenységéhez.
 2. 1. Örvendetesnek találjuk e szervezeteink közelmúlti, jelen és jövőbeni számbeli gyarapodását.
 2. 2. Javasoljuk a rokon tevékenységű civil szervezeteink élénkebb együttműködését és munkájuk ésszerűbb összehangolását.
 2. 3. Célszerűnek találjuk civil szervezeteink fokozottabb együttműködését a hivatásos rokon intézményeinkkel is.
3. Viszonyulás egyházi intézményeinkhez és szervezeteinkhez.
 3. 1. Kiemeljük egyházi intézményeink és szervezeteink magyarságmegtartó szerepének jelenlegi és jövőbeni fontosságát.
 3. 2. Saját értelmiségi tevékenységünkkel is törekedjünk az ökumenizmus szellemiségének érvényesítésére népközösségünk életében.
4. Viszonyulás a mai fiatal és a potenciális közeljövőbeni vajdasági magyar értelmiségi nemzedékekhez.
 4. 1. A vajdasági magyar értelmiség előregedőben van; felfrissítése érdekében támogatjuk az értelmiségi utánpótlás tervszerű képzését.
 4. 2. Méltányoljuk az értelmiségi korosztályok és nemzedékek között mindig is fennálló szemléleti és életérzésbeli különbségeket; az idősebb értelmiségiek ne igyekezzenek mindenáron önnön képükre formálni a fiatalabbakat.
 4. 3. Indítványozzuk, hogy intézményeink, civil és politikai szervezeteink egyaránt dolgozzák ki s folyamatosan érvényesítsék saját utánpótlás-stratégiájukat.
5. Viszonyulás a külföldre távozott értelmiségieinkhez.
 5. 1. Keressük az együttműködés gyakorlati lehetőségeit az ideiglenesen vagy véglegesen külföldre távozó értelmiségieinkkel.
 5. 2. Kezdeményezzük a szellemi és gazdasági kapcsolatok kialakítását a külszágban élő értelmiségieinkkel, egyebek közt szakmai és érdekerületenkénti találkozók útján is.
 5. 3. Segítsük a visszatérni akaró értelmiségieink itthoni egzisztenciateremtését.
6. Viszonyulás a vajdasági magyar autonómiaformák kérdésköréhez.
 6. 1. Az önkormányzatiság elvét a kisebbségi kollektív jogok egyik alapelveként, s mint ilyet, a nemzetközi kisebbségjog ígéretes princípiumának tartjuk.
 6. 2. Tanúsítsunk nyitottságot az önkormányzatiság valamennyi lehetséges formája iránt.
 6. 3. Keressük az együttműködést más vajdasági kisebbségek és a többségi nemzet azon értelmiségijeivel, intézményeivel és szervezeteivel, akik/amelyek fogékonnyak és toleránsak az önkormányzatiság és a kollektív kisebbségi jogok iránt.
7. Viszonyulás politikai pártjaink és érdekvédelmi szervezeteink tevékenységéhez.

7. 1. Tanúsítsunk egyforma nyitottságot és toleranciát, egyúttal pedig kritikai viszonyulást is valamennyi létező és esetleg leendő politikai szervezetünk gyakorlati tevékenysége iránt.
7. 2. Amennyire csak lehet, értelmiségünk kerülje a részvételt közéletünk „szellemi környezetszennyeződés”-t eredményező, terméketlen vitáiban.
7. 3. Saját művelődés-, művészet- és tudománypolitikai tevékenységünkkel is próbáljunk hatni politikai szervezeteink elvszerű, a politikai többszólamúságot jobban méltányoló együttműködésére.
8. Viszonyulás a Magyar Köztársaság határon túli kisebbségpolitikájához.
8. 1. Alapvetően fontos magyarságmegtartó tényezőnek tartjuk a Magyar Köztársaság mindenkori kormányzatának tevékeny támogatását, a szomszédos államok mindenkori kormányzataival e tekintetben is folyamatos párbeszédét és együttműködését kisebbségi létünk valamennyi részterületén.
8. 2. Elvárjuk, hogy a Magyar Köztársaság mindenkori kormányzata támogassa a határon túli, tehát egyúttal a vajdasági magyar szellemi életet is, ám eközben törekedjék a többpárti kormányzatok belső hatalmi súrlódásaiból eredő elvszerűtlenség, lobbizás és támogatáskorlátozás kiküszöbölésére.
9. Viszonyulás néhány időszzerű művelődéspolitikai konkrétumhoz.
9. 1. Sürgetjük: a vajdasági magyar oktatás egységes rendszerének kidolgozását; a magyar nyelven előadó szaktanárok elhelyezését iskoláink magyar tagozataiban, valamint megfelelő magyar tankönyvekkel és segédeszközökkel való ellátásukat; a zombori Tanítóképző Kar magyar tanszékének kihelyezett tagozatként való átelyezését Szabadkára.
10. Viszonyulás a Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum jövőjéhez.
10. 1. A tóthfalusi értelmiségi kerekasztal hagyományát folytatva találkozzunk alakuljon át a vajdasági magyar értelmiségi nyitott, sokszólamúságot szavatoló, demokratikus, állandó fórumává.
10. 2. A Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum fő tevékenysége az évi egyszeri értelmiségi találkozó programjának előkészítése és a találkozó lebonyolítása legyen, egy 8—10 tagú, 2—4 évi megbízással felruházott intézőbizottsággal az élen.
- Kérjük a fenti programjavaslat iránt érdeklődő tanügyi, népművelő/kultúranépszerűsítő, természettudományi, műszaki, tömegtájékoztatási és alkotó értelmiségiakat, hogy írásos észrevételeiket és saját javaslataikat egy-egy probléma-, ill. tézis csoporttal kapcsolatban f. é. november 10-ig juttassák el a vendéglátó intézmény címére (Thurzó Lajos Közművelődési Központ, 24 000 Senta, Petar Drapšin u. 18.). A véleményeket/indítványokat a szervezők tematizált és sokszorosított formában kézbesítik a tanácskozási résztvevőinek. A találkozóval kapcsolatos technikai információkat (ingyenes kollektív utazás lehetősége stb.) a médiában idejében közzéteszük.

Kishegyes, 1996. szeptember 28.

A JMMT Intézőbizottsága és a VMMSZ Elnöksége

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 97/1990.

Megállapodás

(Tervezet)

A magyar nemzeti közösség legitim képviselői, továbbá Szerbia és Vajdaság AT a megtartott tárgyalások alapján megkötik

A VAJDASÁG ÖNKORMÁNYZÁSA POLITIKAI KERETEIRŐL SZÓLÓ MEGÁLLAPODÁST

Ez a megállapodás minden vajdasági nemzeti közösség számára nyitott. Az aláírók elvárják, hogy az egyes nemzeti közösségeket érintő szükséges pontosítások után csatlakozzanak hozzá más vajdasági nemzeti közösségek is.

1. Alapelvek

1. 1. Abból a történelmi tényből, kiindulva, miszerint Vajdaság többnemzetiségű, több vallású és multikulturális közösség Szerbia és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság keretein belül, elengedhetetlen a tartomány jelenlegi alkotmányos helyzetének közelebbi meghatározása, hogy az megfelelő kerete legyen a multietnikus és multikulturális együttélésnek.

1. 2. A Vajdaság alkotmányos helyzetére vonatkozó megoldások alapját kell, hogy képezze a Vajdaságban élő polgárok és nemzeti közösségek egyenragúságának teljes tiszteletben tartása. Ennek érdekében garantálják a nemzeti, vallási és kulturális értékek, továbbá a történelmi hagyományok teljes érvényesülését és az irántuk való egyenrangú viszonyulást.

1. 3. Vajdaság alkotmányos helyzete, jogi rendezésének összhangban kell lennie Szerbia és a JSZK jogrendjeivel, továbbá a nemzetközi normákkal és az elfogadott dokumentumokkal. Az aláírók tisztában vannak azzal, hogy e megállapodás megvalósítása érdekében bizonyos változtatásokat kell eszközölni Szerbia és a Jugoszláv SZK előírásaiban.

1. 4. Vajdaság polgárai jogukat demokratikusan, a képviselőházi, végrehajtó- és bírósági szervek útján valósítják meg.

1. 5. Vajdaságban a polgárok és a nemzeti közösségek tagjai korlátozás nélkül élhetnek emberi és demokratikus jogaikkal, és lehetőségük lesz arra, hogy képviseltesék magukat minden hatalmi szervben.

1. 6. A nemzeti közösségek tagjainak egyenragúaknak kell lenniük Vajdaság más polgáraival, nyelvük és kultúrájuk tekintetében pedig lehetővé teszik számukra, hogy kifejezzék és megőrizték nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitásukat.

A törvény előtt Vajdaság minden polgárának egyenjogúnak kell lennie, azonos jogokkal kell rendelkeznie nyelv és kultúrája megőrzése és fejlesztése érdekében, és jogait nem használhatja fel arra, hogy veszélyeztesse más nemzeti közösségek jogait, vagy a polgárok egyéb jogait, különösen pedig az állam területi integritását és szuverenitását.

1. 7. Vajdaság szerveinek hatáskörét ez a dokumentum határozza meg. Vajdaság saját hatáskörben tevékenykedő szervei önállóak.

1. 8. Vajdaság minden polgárának joga lesz a nemzetközi intézményekhez fordulni jogainak védelme érdekében, beleértve az Emberi Jogok Európai Bíróságát is, miután kimerítette a hazai törvényhozás által előírányzott jogi eszközöket.

2. A nemzeti közösségek tagjainak jogai nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitásuk tekintetében

2. 1. Vajdaság minden polgárának, avagy a nemzeti közösségek tagjainak is joguk kell hogy legyen nemzeti, nyelvi, vallási és más nemzeti közösségi sajátosságok biztosítására és kifejezésére a nemzetközi normákkal és más nemzetközi dokumentumokkal összhangban.

2. 2. A többségi népnek és a nemzeti közösségeknek (nemzeti kisebbségeknek) jogilag egyenrangúaknak kell lenniük, és nem használhatják jogaikat más nemzeti közösségek jogainak vagy a polgárok egyéb jogainak veszélyeztetésére.

2. 3. A vajdasági magyarok nemzeti közösségének Nemzeti Tanácsa van, amelynek tagjai:

— azoknak a politikai pártoknak egy-egy képviselője, amelyek a vajdasági magyarok pártjaiként szerveződtek,

— a vajdasági magyarok politikai pártjainak színeiben megválasztott képviselők a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Szövetségi képviselőházába, Szerbia Köztársaság népképviselőházában és Vajdaság Autonóm Tartomány képviselőházában,

— helyi önkormányzatok bizonyos számú képviselője azon tanácsnokok soraiból, akiket vajdasági magyar politikai pártok képviselőiként választottak meg,

— vajdasági magyarok művelődési, oktatási és tudományos életében jelentős szerepet betöltő intézmények és kormányon kívüli szervezetek bizonyos számú képviselője.

Más nemzetközi közösségek tanácsai azonos vagy más módon alakulhatnak meg, az adott nemzeti közösség és Vajdaság AT, továbbá a Szerbia Köztársaság közötti megállapodásban meghatározott módon.

A nemzeti közösség tanácsa saját nemzeti közössége nyelvi, művelődési, oktatási-nevelési és egyéb jogairól dönt, amelyeket az ország jogrendje és ez a megállapodás tartalmaz. A nemzeti közösség tanácsa saját szerveket hozhat létre.

2. 4. Kulturális és nyelvi egyenrangúságára való jogát megvalósítva a vajdasági magyarok nemzeti közössége (éppúgy, mint más nemzeti közösségek) az alábbi jogokkal is rendelkeznek:

— nyelve és írása használata a hivatalos és közéletben, amiből következik:

— a magyar nyelv egyenjogú hivatalos használata minden olyan községben, ahol a magyar nemzetiségű lakosság aránya legalább 5% vagy 500 ember Vajdaság Autonóm Tartományban, továbbá a köztársasági és szövetségi szervek előtt,

— a Jugoszláv, SZK és Szerbia Köztársaság törvényeit magyar nyelven is kiadják.

— azokon a területeken, ahol a magyar nyelv egyenjogú hivatalos használatban van, a polgárok minden hatalmi szervhez és közhivatalhoz magyar nyelven fordulhatnak és joguk van a válaszra is ezen a nyelven. Az államnak kötelessége biztosítani az állami szervek és közhivatalok működését, beleértve a magyar nyelven történő funkcionálást is,

— a bírósági és közigazgatási eljárások magyar nyelven is folynak,

— biztosítják a lakott települések, utcák és terek, továbbá más hagyományos topográfiai megnevezések helyi neveinek kiírásait a magyar nyelvben elfogadott formában és módon a szerb nyelvű feliratokkal együtt (illetve más nemzeti közösségek nyelvén is, amelyek az adott területen hivatalos használatban lesznek),

— a vajdasági magyarok nemzeti közössége (és más nemzeti közösségek) tagjainak joguk van arra, hogy minden személyes dokumentumukban és okmányukban nemzeti közösségük nyelvének szabályai szerint írják nevüket, ami nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a neveket párhuzamosan a szerb nyelv szabályai szerint is kiírják,

— a magyar nyelven (és más vajdasági nemzeti közösségek nyelvén) kiadott közokiratokat érvényeseknek tekintik,

— a magyar nyelven (és más nemzeti közösségek nyelvén) biztosított tömegtájékoztatás, amely magába foglalja tömegtájékoztatási eszközök létrehozását és irányítását is. A vajdasági magyarok nemzeti közösségének (illetve más vajdasági nemzeti közösségeknek) Vajdaság szintjén biztosítanak legalább egy középhullámú és egy rövidhullámú (FM és AM) rádiófrekvenciát és egy földi tévéfrekvenciát, amelyeken a nemzeti közösség irányít,

— oktatási, tudományos, kulturális és vallási egyesületek alapítása, amelyeknek az állami szervek pénzügyi támogatást nyújtanak, vajdasági magyarok nemzeti közösségének a megfelelő önkormányzási formákon keresztül joga van az oktatási-nevelési intézmények (és a többnyelvű oktatási-nevelési intézmények részeinek) irányítására,

— zavartalan kapcsolattartás a JSZK területén kívüli saját nemzeti közösségekkel, beleértve pénzügyi segítyek elfogadását is,

— a nemzeti jelképek használata és kitűzése Szerbia és a JSZK állami jelképeivel együtt,

— anyanyelvű oktatás minden szinten, különösen az iskolai oktatás vonatkozásában mindazoknak a tantárgyaknak az esetében, amelyek saját nyelvüket és írásukat, nemzeti kultúrájukat és történelmüket érintik. A Nemzeti Tanács saját szakmai szervezeteivel együttműködve határozza meg azoknak a tantárgyaknak a tanterveit és tanmeneteit, amelyek a nemzeti azonosságtudat megőrzésére vonatkoznak,

— nemzeti közösségek számára történelmi, vallási és kultúrtörténeti jelentőséggel bíró lelőhelyek védelme,

— a vajdasági magyarok nemzeti közössége (és más vajdasági nemzeti közösségek) tagjainak arányos képvisellete az állami szervek és közhivatalokban.

A Nemzeti Tanácsnak joga van részt venni a regionális és nemzetközi nem kormányzati szervezetek munkájában, ezeknek a szervezeteknek a szabályzataival összhangban.

A vajdasági magyarok nemzeti közössége (és más vajdasági nemzeti közösségek) számára garantálják az oktatási-nevelési, kulturális, közszolgálati-tájékoztatási és tudományos intézmények költségvetési pénzelését az adott nemzeti közösség tagjainak adóhozjárulásával arányban. A vajdasági magyarok nemzeti közösségének garantálják a Vajdaságban megvalósított és oktatási-nevelési, nyelvi, kulturális, tájékoztatósi és tudományos célokra fordított eszközök 17 százalékát.

3. Vajdasági autonóm tartomány

3.1. Hatáskör

Vajdaság Autonóm Tartomány, a Vajdaság AT Statútumában meghatározott hatáskörök mellett, amelyeket Szerbia Köztársaság Népképviselőháza részéről Szerbia alkotmánya 109. szakaszának 2. bekezdése értelmében helyeztek tartományi hatáskörbe, rendezi és biztosítja:

1. a területi szerveződést és a helyi önkormányzást Vajdaság AT területén, a vagyoni viszonyokat Vajdaság AT és a helyi önkormányzatok vagyona vonatkozásában,

2. az emberi és polgári szabadságjogok, továbbá a nemzeti közösségek jogainak megvalósítását és védelmét, az alkotmányosságot és törvényességet, Vajdaság AT bíróságai, ügyészségei és szabálysértési bíróságainak szervezésében,

3. Vajdaság AT területén a belügyi és közbiztonsági feladatok ellátást, intézkedések meghozatalát rendkívüli helyzetekben,

4. a viszonyokat a családi és örökösödési jog, az örökbe fogadás, gyámság, személyi nyilvántartás, személyi nevek, hivatalos nyelvhasználat kérdéseiben, a vallási közösségek jogi helyzetét, a közzállalatok és más tartományi érdekeltségű szervezetek tevékenységét, a gazdasági és gazdaságon kívüli szervezetek és kamarák jogállását, a piac, a tervezés, a munkaviszonyok, a munkavédelem, a foglalkoztatás, a szociális biztosítás és a szociális biztonság egyéb formáival, valamint más, közérdekű gazdasági és szociális viszonyokkal kapcsolatos kérdéseket,

5. a környezet védelmének és fejlesztésének rendszerét, a növény- és állatvilág védelmét és gazdagítását,

6. az egészségügyi, szociális védelmi, harcos- és rokkantvédelem, gyermek és ifjúságvédelem, oktatás, művelődés, a kulturális javak, védelme, a levéltári közgyűjtemények állagának kezelése és őrzése, a testnevelés, a nemzeti közösségek nyelvén a tömegtájékoztatás, szerb nyelven pedig a tartományi érdekeltségű tömegtájékoztatás rendszerét,

7. a közszolgálatok rendszerét,

8. a jogi személyek pénzügykezelése törvényességének ellenőrzését, a közkiadások pénzügyi revízióját és ezeknek a munkáknak egységes szervezési módját, az általános, illetve közérdekű statisztikai és egyéb adatok összegyűjtését és rendszerezését,

9. a gazdasági, tudományos, technológiai, demográfiai, regionális és szociális fejlődéssel kapcsolatos, a mezőgazdaság és a falu fejlődésére vonatkozó alapvető célokat és fejlődési irányokat, a területszervezést és fejlesztést, a fejlesztés serkentését és irányítását célzó politikát és intézkedéseket, beleértve a nem eléggé fejlett vidékek fejlesztését is, az árutartalékokat, a területfejlesztést,

10. Vajdaság AT alkotmányban, törvényben, Vajdaság AT Statútumában és ebben a megállapodásban meghatározott jogai és kötelezettségei megvalósításának pénzelését, adók kivetését (forgalmi adó, jövedelmi adó, vagyoadó, nyereségi adó) és jövedéki adó, a közbevételek meghatározását és megfizettetését,

11. a tartományi szervek szervezését, hatáskörét és munkáját,

12. a Vajdaság AT érdekeit képező egyéb viszonyokat, amelyeket az alkotmány, a törvény, Vajdaság AT Statútuma és ez a megállapodás rögzít.

3.3. A képviselőház

3.2.1. A képviselőház két testületből áll:

a Polgárok Tanácsából és a Nemzeti Közösségek Tanácsából.

3.2.2. A Polgárok Tanácsának tagjait az egy polgár egy szavazat elve alapján közvetlenül választják.

3.2.3. A Nemzeti Közösségek Tanácsának tagjait a nemzeti közösségek keretein belül választják. Minden olyan nemzeti közösség, amelynek tagjai a tartomány lakosságának legalább 3 százalékát teszik ki, küldöttséggel rendelkezik a Tanácsban, amely tagjainak száma arányos az adott nemzeti közösség tagjainak számával Vajdaság lakosságának összetételében. A delegációt az adott nemzeti közösség Nemzeti Tanácsa alakítja meg.

A vajdasági magyarok nemzeti közössége kész a Nemzeti Tanács létrehozására, delegáció küldésére a Tartományi Képviselőház Nemzeti Közösségek Tanácsában, és készen áll az együttműködésre is más nemzeti közösségek delegációival a Nemzeti Közösségek Tanácsában.

3.2.4. A képviselőház hatáskörébe tartozik:

— a Statútum meghozatala, változtatása és bővítése,

— a Vajdaság AT Statútumában és ebben a megállapodásban előírt kérdésekben hatályos előírások meghozatala,

— a költségvetés és a zárszámadás elfogadása,

— együttműködés Szerbia Népképviselőházával,

— az ebben a megállapodásban meghatározott és létrehozott szervek munkájának pénzelése,

— a községek és nemzeti közösségek közötti koordináció, amikor erre a jelen Megállapodás 2. részében meghatározott jogokkal kapcsolatos döntések meghozatalakor szükség mutatkozik,

— a jelen megállapodásban meghatározott szervek tagjainak megválasztása,

3.2.5. A Képviselőház mindkét tanácsában szavazattöbbséggel döntenek, kivéve a 3.2.6. pontban érintett kérdéseket.

3.2.6. Amennyiben egy nemzeti közösség delegációja úgy véli, hogy a javasolt határozat sérti az adott nemzeti közösség érdekeit, külön vitát folytatnak, a határozatot pedig csak abban az esetben tekintik elfogadottnak, ha a lefolytatott

vitát követően a Nemzeti Közösségek Tanácsában az adott nemzeti közösség delegációja tagjainak többsége megszavazza.

A foglalkoztatott dolgozók és vezető beosztású személyek nemzetiségi összetétele meg fog felelni Vajdaság lakossága, illetve a lokális közösség nemzetiségi összetételének.

3. 5. Az ombudsman

Az ombudsman figyelemmel kíséri a nemzeti közösségek jogainak megvalósulását, és védelmük érdekében intézkedéseket javasol. Az ombudsmant a Képviselőház Elnöksége konszenzus alapján javasolja és a Képviselőház mindkét tanácsa választja négyéves megbízási időre. Az ombudsman intézményét más országok pozitív tapasztalataival összhangban külön előírás szabályozza.

4. A helyi önkormányzatok

4. 1. A helyi önkormányzatok alapegységei a közösségek és a városok.

4. 2. A helyi önkormányzatok feladatait a törvényben, továbbá Vajdaság AT Képviselőházának határozatában szabályozzák, összhangban más országok pozitív tapasztalataival és a helyi önkormányzatokra vonatkozó nemzetközi konvenciókkal.

4. 3. A körzetek területeit a Nemzeti Közösségek Tanácsának javaslatai alapján határozzák meg, tiszteletben tartva azt az elvet, hogy a nemzeti közösségeket a körzetek határai minél kevésbé darabolják szét.

5. Vajdaság polgárainak képviselete a köztársasági szervezetben

5. 1. A nemzeti közösségek soraiból a köztársaság lakosságának struktúrája arányában megfelelő számú képviselőt választanak a Népképviselőházba. A képviselők számát és megválasztásuk módját a Nemzeti Közösségek Tanácsának javaslataival összhangban törvénnyel szabályozzák.

5. 2. A nemzeti közösségek tagjainak soraiból a Képviselőház Nemzeti Közösségek Tanácsának egyetértésével legalább 15 bírót választanak Szerbia Legfelsőbb Bíróságába.

5. 3. Megalakult a nemzeti közösségek tagjai jogainak védelmével foglalkozó Szerbiai Köztársaság Tanácsa. A Tanács elnöke a köztársasági elnök lesz.

6. Az igazságszolgáltatás és a helyi rendőrség

6.1. A bíróságok és szabálysértési szervek

A nemzeti közösségek tagjai elfogadják Szerbia Köztársaság igazságszolgáltatási rendszerét, azzal a feltétellel, hogy biztosítják a nemzeti közösségek nyelveinek teljes egyenjogúságát, illetve hivatalos használatát, a bírósági és szabálysértési eljárások lefolytatását a nemzeti közösségek nyelvén minden döntéshozatali szinten, külön tör-

vénnyel összhangban, valamint a nemzeti közösségek soraiba tartozó szakemberek arányos részvételének biztosítása mellett a bírósági és szabálysértési szervekben.

Biztosítják a bíróságok és szabálysértési szervek személyi és anyagi feltételeit ahhoz, hogy a nemzeti közösségek nyelvén folytathassák le az eljárásokat.

6. 2. 7. Amennyiben nem születik döntés a 3. 2. 6. pontban meghozott okokból kifolyólag, külön mechanizmus alapján megkezdődik az egyeztetés. Amennyiben a döntéshozatal elmaradása miatt pótolhatatlan kár keletkezne, a Nemzeti Közösségek Tanácsa egyszerű többséggel ideiglenes határozatot hoz.

6. 2. 8. A Képviselőház elnöksége választ, amelynek tagjai a tanácsok elnökei és a tanácsok két-két alelnöke. A tanácsok elnökei és alelnökei nem tarthatnak ugyanahhoz a nemzeti közösséghez (akár a többség, akár a kisebbség soraiból választották őket). Az elnökségnek elnöke lesz, akinek funkcióját évente rotálják.

Az Elnökség hatáskörébe tartozik:

- A Képviselőház mindkét tanácsa üléseinek összehívása és a napirend előterjesztése,
- a Képviselőház képvisellete,
- a rendszeres kapcsolattartás a nemzeti tanácsokkal és a nemzeti közösségek más képviselőivel a Képviselőház minél hatékonyabb munkája érdekében.

A Képviselőház Elnökségének és a Végrehajtó Bizottság elnöke nem tarthatnak ugyanahhoz a nemzeti közösséghez. (Akár a többség, akár a kisebbség tagjaiból választották őket.)

6. 3. Végrehajtó Bizottság

A Végrehajtó Bizottság végzi a végrehajtó hatalmat.

A Végrehajtó Bizottság összetételében minden olyan nemzeti közösségnek legalább egy-egy tagja helyet kap, amelynek delegációja van a Nemzeti Közösségek Tanácsában.

A tagjelölteket konszenzussal a Képviselőház Elnöksége javasolja a két tanács pedig egyenrangúan választja meg őket.

A Végrehajtó Bizottság felel a törvények és más előírások és Vajdaság AT Képviselőháza határozatainak végrehajtásáért, a köztársasági előírások végrehajtásáért pedig azokban az esetekben, amikor erre ezek az előírások felhatalmazzák.

A Végrehajtó Bizottság döntéseit a jelen levő tagok többségének szavazatai alapján hozza meg, kivéve a 3. 1. 6. pontban rögzített kérdéseket, amikor a 3. 1. 7. pontban meghatározott elvet kell alkalmazni.

6. 4. A közigazgatási szervek

A közigazgatási szervek hatáskörébe fog tartozni az ezen megállapodásban meghatározott döntések és általános rendelkezések, valamint a köztársasági és szövetségi előírások alkalmazása.

Biztosítják a nemzeti közösségek nyelvének teljesen egyenrangú hivatalos használatát minden közigazgatási szerv előtt — beleértve a szövetségi és köztársasági közigazgatási szervek, valamint a katonai hatóságok területi egységeit is — továbbá a közigazgatási és bírósági eljárások lefolytatását a nemzeti közösségek nyelvén minden döntéshozatali fokozaton, amit külön törvényben szabályoznak.

Biztosítják minden közigazgatási szerv személyi és anyagi felkészítését ahhoz, hogy az eljárásokat a nemzeti közösségek nyelvén folytathassák le.

A tartományi és helyi közigazgatási szervezetekben, továbbá a köztársasági és szövetségi szervek területi egységeiben, valamint a katonai-területi szervezetekben.

Az igazságügyben a vezetők kinevezése során, amikor a jelöltek a nemzeti közösségek sorából valók, a kinevezéseket a Nemzeti Közösségek Tanácsának egyetértésével végzik.

6. 5. A helyi rendőrség

Minden község helyi rendőrséget hoz létre, amelynek összetétele megfelel a község lakossága nemzetiségi összetételének.

A helyi rendőrség hatáskörét, kiképzését és a kényszerítő eszközök alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket törvénnyel szabályozzák, összhangban a Nemzeti Közösségek Tanácsának véleményével.

A helyi rendőrség és a Szerbiai Belügyminisztérium közötti viszonyokat, továbbá a helyi rendőrség munkájának a községi szervek által történő ellenőrzését törvénnyel szabályozzák.

7. Pénzelés

7. 1. Az ezen Megállapodásban meghatározott intézmények és szervek, valamint egyéb tevékenységek pénzelését, amelyekre nem biztosítanak eszközöket Szerbia költségvetésében, Vajdaság AT költségvetési eszközeiből pénzelik.

8. Megállapodás megvalósítása

8. 1. Az állami szervek halaszthatatlanul megkezdik azoknak az előírásoknak a bővítését és módosítását, amelyekre a jelen megállapodás megvalósítása érdekében szükség van.

8. 2. Ennek a megállapodásnak az aláírói tevékenyen részt vesznek a Megállapodás megvalósításában.

8. 3. Az ezen megállapodás megvalósításának végső határidejét a helyi önkormányzati szervek megválasztásának kiírási idejében határozzák meg.

9. A jelen megállapodásban használt egyes kifejezések értelmezése

9. 1. Ennek a Megállapodásnak az alkalmazás során a „nemzeti közösségek” kifejezés alatt azok a közösségek értendők, amelynek tagjai nem szerb és Crna Gora-i nemzetiségűek, és akik Vajdaság Autonóm Tartomány területén élnek.

A VMSZ szakértői által a Hill terv kapcsán kidolgozott tervezet.

A Megállapodás aláírói

1998. december 27.

Magyar Szó 1998. december 27.

Megállapodás Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről — tervezet

(Részletek)⁵

A magyar nemzeti közösség legitim képviselői valamint a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Kormánya, a Szerb Köztársaság Kormánya és Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsa, tárgyalásaik eredményeként megkötik az alábbi

MEGÁLLAPODÁST VAJDASÁG ÉS A VAJDASÁGI NEMZETI KÖZÖSSÉGEK⁶ ÖNKORMÁNYZATÁNAK POLITIKAI ÉS JOGI KERETEIRŐL

2. A nemzeti közösségek tagjainak a nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitásra vonatkozó jogai

2. 1. Vajdaság minden polgárának — így a nemzeti közösségek tagjainak is — biztosítani kell a nemzeti, nyelvi, vallási és más nemzeti-közösségi sajátosságainak kinyilvánítására, megőrzésére és fejlesztésére való jogát, összhangban a nemzetközi dokumentumokkal és az európai gyakorlatot követve.

2. 2. Kulturális és nyelvi egyenjogúságra vonatkozó jogainak a érvényesítésében a vajdasági magyar nemzeti közösség az alábbi alapvető jogokkal rendelkezik:

— anyanyelvének és írásmódjának közéleti és hivatalos használata, amiből az alábbi alapvető jogok következnek:

- a) a magyar nyelvnek egyenjogú hivatalos használatban kell lennie minden olyan községben, ahol a magyar nemzetiségű lakosság aránya legalább 5% vagy 500 fő, Vajdaságban, továbbá a köztársasági és szövetségi szervek előtt;
- b) Jugoszlávia, Szerbia, Vajdaság, valamint az előző bekezdésben felsorolt községek jogszabályait magyar nyelven is közzé kell tenni;
- c) mindenütt, ahol a magyar nyelv egyenjogú hivatalos használatban van, a polgárok minden hatalmi szervhez és közhatalhoz magyar nyelven fordulhatnak,

⁵ Mivel az előző dokumentumban is szerepel, nem közöljük az 1. Alapelvek; 5.1., 5.2., Vajdaság Autonóm Tartomány; 8. Az igazságszolgáltatás és helyi rendőrség fejezeteket (szerk.).

⁶ Ezen Megállapodás alkalmazásában a "nemzeti közösség" kifejezés alatt azon, Vajdaság Autonóm Tartomány területén élő közösségeket kell érteni, amelyek tagjai nem szerb és nem Crna-Gora-i (montenegrói) nemzetiségűek.

és válaszra is ezen a nyelven jogosultak. Az állam kötelessége biztosítani az állami szervek és közhivatalok magyar nyelven és más nemzeti közösségek nyelvén történő működését;

- d) bármely fél kérésére a bírósági és közigazgatási eljárásokat magyar nyelven kell lefolytatni;
- e) biztosítani kell a településeknek, utcáknak és tereknek, továbbá más hagyományos földrajzi megjelöléseknek a magyar nyelvben elfogadott, hagyományos formában és módon történő kiírását, a szerb nyelvű feliratokkal együtt;
- f) a vajdasági magyar nemzeti közösség tagjainak joguk van nevüknek az anyanyelv szabályai szerinti feltüntetésére minden közokiratban és személyes okmányban (ami nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a neveket egyidejűleg a szerb nyelv szabályai szerint is feltüntessék);
- g) a magyar nyelven kiadott közokiratokat érvényeseknek kell tekinteni;

— a magyar nyelven biztosított tömegtájékoztatás, amely magába foglalja a tömegtájékoztatási eszközök alapítását és azok igazgatását is. A vajdasági magyar nemzeti közösség számára biztosítani kell legalább egy középhullámú és egy ultra-rövidhullámú (AM és FM) rádiófrekvenciát és egy földi tévéfrekvenciát Vajdaság területén, amelyek felett a nemzeti közösség rendelkezik;

— oktatási, tudományos, kulturális és vallási egyesületek alapítása, amelyeket az állami szervek pénzügyi támogatásban részesítenek. A vajdasági magyar nemzeti közösség — megfelelő önkormányzati formák révén — jogosult az oktatási-nevelési intézmények irányítására;

— a Jugoszlávia területén kívüli nemzeti testvérközösségekkel való zavartalan kapcsolattartás, beleértve pénzsegélyek fogadását is;

— a nemzeti jelképek használata és kitűzése, Szerbia és Jugoszlávia állami jelképeivel együtt;

— anyanyelvű oktatás minden szinten, különösen az iskolai oktatás vonatkozásában, és mindazon tantárgyak esetében, amelyek a nemzeti közösség anyanyelvét és írásmódját, nemzeti kultúráját és történelmét érintik. A Magyar Nemzeti Tanács, saját szakmai szervezeteivel együttműködve határozza meg azoknak a tantárgyaknak a tanterveit és tanmeneteit, amelyek a nemzeti azonosságtudat megőrzésére vonatkoznak;

— a nemzeti közösségek számára történelmi, vallási és kultúrtörténeti jelentőséggel bíró műemlékek és emlékhelyek védelme;

— a vajdasági magyar nemzeti közösség tagjainak arányos képvisellete az állami szervekben és közhivatalokban;

2. 3. A vajdasági magyar nemzeti közösség számára szavatolni kell az oktatási-nevelési, kulturális, közszolgálati-tájékoztatási és tudományos intézményeknek, a nemzeti közösséghez tartozó személyek adó-hozzájárulásával arányos költségvetési finanszírozását. A vajdasági magyar nemzeti közösség számára kötelező minimumként szavatolni kell a Vajdaságban az oktatási-nevelési, nyelvi, kulturális, tájékoztatási és tudományos célokra fordított eszközök 17 százalékát.

3. A perszonális (személyi elvű) önkormányzat

3. 1. A nemzeti közösségek anyanyelvük, kultúrájuk, oktatásuk, és az anyanyelven történő tájékoztatás, valamint nemzeti önazonosságuk megőrzését érintő jogait a perszonális önkormányzat rendszerében érvényesítik. Ennek érdekében a nemzeti közösségek Nemzeti Tanácsot választhatnak.

A Nemzeti Tanácsok az egyes nemzeti közösségek képviseleti szerveiként jogosultak érdekükben fellépni.

A Nemzeti Tanácsok mint képviseleti szervek önállóan, vagy a tartományi kormányal egyetértésben, végrehajtó hatalmat gyakorolnak ezen megállapodásban és a jogszabályokban meghatározott kérdésekben. Hatáskörükön belül jogszabályokat fogadnak el.

3. 2. Minden nemzeti közösség önállóan határozza meg a saját nemzeti tanácsának megalakulását.

A nemzeti tanácsok saját szerveket alakíthatnak.

3. 3. A vajdasági magyar nemzeti közösség közvetlen, egyenlő, általános és titkos választások útján létrehozza a Magyar Nemzeti Tanácsot, amely a vajdasági magyarok perszonális önkormányzatának legfelső szerve.

A Magyar Nemzeti Tanács székhelye Szabadka.

3. 4. A vajdasági magyar pártok támogatják a vajdasági magyarok választói névjegyzékének létrehozását.

3. 5. Az ezen Megállapodás 3. 8. pontjában meghatározott időpontig az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanácsot a következő személyek alkotják:

— a vajdasági magyarok politikai pártjainak képviseletében megválasztott képviselők a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Szövetségi Képviselőházában, a Szerb Köztársaság Népképviselőházában és Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházában;

— a vajdasági magyar politikai pártok képviselőiként megválasztott helyi önkormányzati képviselők 1/5-e, figyelembe véve a párthovatartozási arányokat.

3. 5. Alternatíva

3. 6. A Magyar Nemzeti Tanács a nemzeti közösségnek az ország jogrendjében és az ezen megállapodásban felvett nyelvi, művelődési, oktatási-nevelési és egyéb jogairól határoz.

A Magyar Nemzeti Tanács a magyar nemzeti közösséget érintő következő kérdésekben jogosult dönteni:

- közoktatás,
- művelődés,
- tájékoztatás,
- egyenjogú nyelvhasználat,
- műemlékvédelem,
- határokon átnyúló kapcsolattartás,
- nemzeti szimbólumok használata,
- költségvetés és zárszámadás,
- szervezeti és működési szabályzat.

A Magyar Nemzeti Tanács jogosítványai felölelik, egyebek között a következőket:

- alapítói jogokat gyakorol állami pénzelésű magyar intézmények felett;
- pályázatokat hirdet és gondoskodik azoknak szabályszerű lebonyolításáról;
- egységes mércék alkalmazásával, gondoskodik állami pénzelésű magyar nyelven működő oktatási, művelődési, valamint tájékoztatási intézmények illetve intézményrészlegek finanszírozásáról;

— kidolgozza, és az illetékes tartományi szervekkel egyetértésben elfogadja a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a zenei nevelés és a képzőművészet oktatásának programját;

— meghatározza az állami szervekkel, az anyaországgal, valamint a nemzetközi politikai élet résztvevőivel kialakítandó kapcsolatok és együttműködés alapjait.

3. 7. Megalakulását követően az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács különbizottságot alakít, amelynek célja, hogy azonnal hozzájáruljon a vajdasági magyarok választói névjegyzékének létrehozásához. Ennek a bizottságnak 6 tagja van, valamennyi, jelen megállapodás aláírásának időpontjában létező vajdasági magyar párt egy-egy tagot delegál.

3. 8. Amikor a vajdasági magyar választópolgároknak az 1997. évi köztársasági parlamenti választásokon a vajdasági magyar pártokra leadott szavazatok összege alapján kiszámított többsége a vajdasági magyarok választói névjegyzékébe való feliratkozással kinyilvánítja a Magyar Nemzeti Tanács közvetlen szavazással történő megválasztására irányuló akaratát, a Magyar Nemzeti Tanács közvetlen választások útján alakul meg.

A választásokra a soron következő tartományi képviselőházi választásokkal egyidejűleg kerül sor.

A vajdasági magyarok választói névjegyzékére az a jugoszláv állampolgár kerül fel aki:

- magyarnak vallja magát,
- nemzeti hovatartozásáról nem nyilatkozik, de ő vagy kiskorú gyermekei használják a perszonális önkormányzat intézményeit,
- nem nyilatkozik nemzetiségéről és sem ő, sem kiskorú gyermekei nem használják a személyi elvű kisebbségi önkormányzat intézményeit, de évente bizonyos összeggel segítik az önkormányzat működését.

3. 9. A Magyar Nemzeti Tanács együttműködik a Magyar Körzeti Önkormányzattal és a tartományi szervekkel. A Magyar Nemzeti Tanács jogosult részt venni regionális és nemzetközi nem kormányzati szervezetek munkájában, ezen szervezetek szabályaival összhangban.

3. 10. A Magyar Nemzeti Tanács döntései végrehajtására Intéző Bizottságot hoz létre. Az Intéző Bizottság kezeli a vajdasági magyarok választói névjegyzékét és intézményeinek nyilvántartását.

3. 10. 1. Az Intéző Bizottság gondoskodik a perszonális önkormányzat tevékenységét érintő törvények és egyéb jogszabályok valamint a Magyar Nemzeti Tanács általa hozott jogszabályok végrehajtásáról.

3. 10. 2. Az Intéző Bizottság hatáskörével összhangban jogszabály tervezeteket készít elő a Magyar Nemzeti Tanács számára.

3. 10. 3. Felügyeletet gyakorol a perszonális önkormányzathoz tartozó oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények működése felett.

4. Magyar körzeti önkormányzat

4. 1. A Magyar Körzeti Önkormányzat területe és székhelye

A Vajdaság Autonóm Tartományban a magyar többségű községek és az azokkal határos, magyar többségű települések, a magyar közösség nemzeti önazonosságának hatékonyabb megőrzése és fejlesztése céljából Körzeti Önkormányzatot hoznak létre.

A Magyar Körzeti Önkormányzathoz tartoznak a nevezett községeken kívül eső, de a Magyar Körzeti Önkormányzattal határos magyar többségű települések is.

A Magyar Körzeti Önkormányzat székhelye Szabadka.

4. 2. A Magyar Körzeti Önkormányzat hatásköre és jogköre

- a községek tevékenységének összehangolása,
 - területfejlesztés,
 - regionális és határokon átnyúló együttműködés,
 - környezetvédelem,
 - szociális gondoskodás,
 - a magyar, szerb és a horvát nyelv hivatalos használata feltételeinek biztosítása,
 - egészségügyi ellátás,
 - nemzeti közösségek nemzeti szimbólumai használatának biztosítása
 - egyetértési jog gyakorlása a Magyar Körzeti Önkormányzat területén működő:
 - községi, kerületi és gazdasági bíróságok,
 - községi, kerületi ügyészségek,
 - a körzeti belügyi titkárság és a helyi belügyi osztályok,
 - felügyelőségek,
 - adóhatóság,
- vezetőinek kinevezése és felmentése során.

4. 3. A Magyar Körzeti Önkormányzat szervei

A Magyar Körzeti Önkormányzat szervei a Képviselő Testület és a Végrehajtó Bizottság.

4. 3. 1. Képviselő Testület

A Képviselő Testület megválasztása a Magyar Körzeti Önkormányzat területén élő és ott választójoggal rendelkező polgárok részvételével, az önkormányzati választásokkal egyidőben megtartott közvetlen, egyenlő, titkos választások útján történik.

A Képviselő Testület hatáskörébe tartozik:

- a Magyar Körzeti Önkormányzat működési szabályzatának elfogadása,
- jogszabályok alkotása,
- költségvetés és zárszámadás elfogadása,
- a Magyar Körzeti Önkormányzat területen élő nem magyar nemzeti közösségek jogainak biztosítása,

— együttműködés a Magyar Nemzeti Tanáccsal, a tartományi, köztársasági és szövetségi szervekkel.

4. 3. 2. Végrehajtó Bizottság

A Végrehajtó Bizottság a Magyar Körzeti Önkormányzat végrehajtó szerve. A Végrehajtó Bizottságot a Képviselő Testület választja meg. A Bizottságban képviselteti magát minden, a Képviselő Testületbe beválasztott nemzeti közösség.

4. 4. Finanszírozás és a Magyar Körzeti Önkormányzat vagyona

Törvénnyel kell biztosítani, hogy a Magyar Körzeti Önkormányzat finanszírozása a központi költségvetési rendszertől megfelelő módon elkülönült rendszerben történjen. A fiskális bevételek törvénnyel meghatározott hányada a Magyar Körzeti Önkormányzatot illeti.

A Magyar Körzeti Önkormányzat területén lévő állami és társadalmi tulajdonú vagyonnal (kivéve a hadsereg, az állami szervek kezelésében és a községek tulajdonában lévő vagyont) a Magyar Körzeti Önkormányzat rendelkezik.

5. 3. Vajdaság Autonóm Tartomány Kormány

5. 3. 1. A Vajdaság Autonóm Tartomány Kormánya (a továbbiakban: a Kormány) gyakorolja a végrehajtó hatalmat.

A Kormányban legalább egy-egy helyet kell biztosítani a Nemzeti Közösségek Tanácsában küldöttséggel rendelkező valamennyi nemzeti közösségnek.

A Kormány tagjainak jelöltjeit a Képviselőház Elnöksége egyetértőleg javasolja, a két tanács pedig egyenrangú jogkörben választja meg őket.

A Kormány felel a törvények és más jogszabályok és a Képviselőház határozatainak végrehajtásáért, továbbá — amennyiben erre az adott jogszabály felhatalmazza — a köztársasági és szövetségi jogszabályok végrehajtásáért is.

A Kormány a határozatait — a 5. 2. 6. pontban rögzített kérdésekre vonatkozó kivétellel, amikor az 5. 2. 7 pontban meghatározott elvet kell alkalmazni — a résztvevő tagok szavazattöbbségével hozza meg.

5. 3. 2. Törvényben kell szabályozni a nemzeti közösségek nyelvének teljesen egyenjogú hivatalos használatát minden közigazgatási szerv előtt, továbbá a közigazgatási-bírószági eljárások minden határozathozatali fokán.

Minden közigazgatási szervnél biztosítani kell a nemzeti közösségek nyelvén folyó eljárások vezetésének személyi és tárgyi feltételeit. A közigazgatási szervekben foglalkoztatott beosztott és vezető személyek nemzetiségi összetételének meg kell felelnie Vajdaság lakossága, illetve a lokális közösség nemzetiségi összetételének.

5. 4. Vajdaság Autonóm Tartomány Kisebbségi Jogi Ombudsmanja

Vajdaság Autonóm Tartomány Kisebbségi Jogi Ombudsmanja (a továbbiakban: ombudsman) figyelemmel kíséri a nemzeti közösségek jogainak érvényesülését és védelmük érdekében, intézkedéseket javasol.

Az ombudsman személyét a Képviselőház elnöksége javasolja egyetértőleg, megválasztása pedig, a Képviselőház mindkét tanácsa által történik, öt éves megbízási időre.

Az ombudsman intézményét, más országok pozitív tapasztalataival összhangban, külön jogszabállyal kell szabályozni.

6. A helyi önkormányzat

6. 1. A helyi önkormányzat alapegységét a községek és a városok⁷ képezik.

6. 2. A helyi önkormányzat feladatit és hatáskörét törvény, továbbá Vajdaság Képviselőházának vonatkozó határozata szabályozza, más országok pozitív tapasztalataival és a helyi önkormányzatokra vonatkozó nemzetközi egyezményekkel összhangban.

7. A nemzeti közösségek képviselete köztársasági és szövetségi szinten

A választási törvényeknek lehetővé kell tenniük, hogy a nemzeti közösségek számarányuknak megfelelően képviseltessék magukat a köztársasági és szövetségi parlamentekben.

Vajdaság Képviselőháza a Nemzeti Közösségek Tanácsának egyetértésével köteles megfelelő számú bírót és ügyészt és más tisztségviselőt választani a nemzeti közösségek tagjainak sorából.

10. A megállapodás végrehajtása

Az állami szervek haladéktalanul megkezdik az ezen megállapodás végrehajtása érdekében szükséges jogszabályi módosításokat és kiegészítéseket.

Ezen megállapodás aláírói tevékenyen részt vesznek annak végrehajtásában.

Ezen megállapodás végrehajtásának végső határidejeként a felek a helyhatósági választások kiírásának idejét jelölik meg.

A Vajdaság Autonóm Tartomány jelen megállapodásban meghatározott jogkörei és működése nem feltétele a magyar perszonális (személyi elvű) és körzeti önkormányzat létrejöttének és működésnek.

A VMSZ szakértői által 1999. júliusában készített tervezet.

A megállapodás aláírói:

Megállapodás Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről. Logos, Tóthfalu, 1999, 5—20.

⁷ Jegyzet: A jugoszláviai gyakorlatban a község fogalma alatt az alapvető, több településből álló területi önkormányzati egységet kell érteni, ami a korábbi magyarországi értelmezés szerinti járáshoz hasonlítható. A város jogállás értelmezése is eltérő: az eddigiek során — az elvileg egyébként fennálló lehetőség dacára — a főváros, Belgrád kapta meg ezt a státust. Az összes többi nagyváros községi központként fungál.

Határozat az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács megalakításáról

A Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről szóló megállapodás 3. 5. pontja alapján, a vajdasági magyar politikai pártok képviselői 1999. augusztus 20-án Szabadkán megtartott ülésükön,

HATÁROZATOT

hoztak

az IDEIGLENES MAGYAR NEMZETI TANÁCS megalakításáról.

I.

A vajdasági magyarok politikai pártjainak képviselőiben megválasztott képviselők a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Szövetségi képviselőházában, a Szerb Köztársaság Népképviselőházában és Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházában, valamint a vajdasági magyar politikai pártok képviselőiként megválasztott helyi önkormányzati képviselők 1/5-e, figyelembe véve a párthovatartozási arányokat, megalakítják az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanácsot (*a továbbiakban: Tanács*).

I.

A Tanácsnak összesen 61 tagja van. A Tanácsot a Jugoszláv Szövetségi Képviselőház 3 képviselője, a Szerb Köztársaság Népképviselőházának 4 képviselője, Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházának 11 képviselője, a helyi önkormányzatok 37 képviselője és a vajdasági magyar pártok 6 képviselője alkotja.

A Tanács tagjának kell tekinteni a fenti személyek közül azt, akinek mandátumát a Tanács hitelesítette.

II.

Az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács jogosítványait és működését Alapszabály rendezi, a Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről szóló megállapodással összhangban.

III.

Az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács megbízatása addig az időpontig tart, amíg a Magyar Nemzeti Tanács — A Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről szóló megállapodás 3. 8. pontjában meghatározott módon — közvetlen választások útján nem alakul meg.

IV.

Ezen határozat meghozatala napján lép hatályba.

A munkaelnökség elnöke

Az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács a vajdasági magyar nemzeti közösség legitim képviseleti szerve a Magyar Nemzeti Tanács közvetlen választások útján történő megválasztásáig terjedő időszakban.

3. szakasz

A Tanács székhelye Szabadka, Age Mamužić u. 13/II.

II. A tanács összetétele

4. szakasz

A Tanácsot a következő személyek alkotják:

- a vajdasági magyarok politikai pártjainak képviseletében megválasztott képviselők a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Szövetségi Képviselőházában, a Szerb Köztársaság Népképviselőházában és Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházában;
- a vajdasági magyar politikai pártok képviselőiként megválasztott helyi önkormányzati képviselők 1/5-e, figyelembe véve a párt-hovatartozási arányokat,
- a vajdasági magyarok pártjaként szerveződött politikai pártok egy-egy képviselője.

Az előző bekezdésben meghatározott elvek, valamint a választási eredmények alapján, a Tanács tagjainak számát, a Tanács külön határozatban állapítja meg.

A Tanács tagjának kell tekinteni a fenti személyek közül azt, akinek a mandátumát a Tanács hitelesítette.

5. szakasz

A 4. szakasz 1. bekezdésének 2. és 3. fordulatában meghatározott személyeket, maguk által meghatározott eljárásban, a pártok jelölik ki.

Az előző bekezdés szerint megválasztott személyeknek, valamint a megválasztott képviselőknek, az illető párt megbízólevelet ad ki, amely alapján történik a Tanács tagjai mandátumának a hitelesítése és a Tanács megalakulása.

6. szakasz

A Tanács tagjainak mandátuma a képviselői mandátumukkal azonos ideig tart. A képviselői mandátum bármilyen okból beálló megszűntével egyidejűleg megszűnik a Tanácsban betöltött tagságuk. Bármely szintű választások esetén a Tanács új tagjainak mandátumát hitelesíteni kell.

Az előző bekezdés rendelkezéseitől eltérően, a 4. szakasz 1. bekezdésének 2. és 3. fordulatában meghatározott személyeknek a Tanácsban betöltött mandátuma visszavonásig tart.

III. A tanács hatásköre

7. szakasz

A Tanács a következő, a vajdasági magyar nemzeti közösséget érintő kérdésekben jogosult dönteni:

- közoktatás,
- művelődés,
- tájékoztatás,
- egyenjogú nyelvhasználat,
- műemlékvédelem,
- határon átnyúló kapcsolattartás,
- nemzeti szimbólumok használata,
- költségvetés és zárszámadás,
- szervezeti és működési szabályzat.

Mindaddig, amíg a vajdasági magyar nemzeti közösség nem hozza létre az autonómia formák más szerveit, a Tanács jogosult dönteni a következő kérdésekben is:

- a vajdasági magyarság autonómia elképzeléseinek és érdekeinek képviselője a hazai, az anyaországi és a nemzetközi szervek és szervezetek előtt,
- a vajdasági magyarok választói névjegyzékének felállítása,
- minden egyéb, a vajdasági magyarságot érintő kérdésben.

IV. A tanács szervei és tisztségviselői

8. szakasz

A Tanács saját tagjai köréből elnököt és három alelnököt választ.

A Tanács három alelnöke közül egy sem tartozhat ugyanazon politikai párthoz.

A Tanácsot az elnök, távollétében pedig az általa kijelölt alelnök képviseli.

9. szakasz

Az elnököt és az alelnököket a Tanács választja titkos szavazással, a Tanács összes tagjának többségi szavazatával.

Amennyiben a megismételt szavazás után a jelöltek egyike sem kapja meg a szükséges számú szavazatot, új jelöltet kell állítani.

10. szakasz

Az elnök és az alelnök mandátuma megszűnik:

1. lemondásukkal,

2. elhalálozásukkal,
3. a Tanácsban betöltött tagságuk megszűntével vagy
4. visszahívásukkal

11. szakasz

Az elnök és az alelnökök választásának és visszahívásának részletes szabályait az Ügyrendi Szabályzat írja elő.

12. szakasz

A Tanács 11 tagú Intéző Bizottságot választ. Az Intéző Bizottság tagjai — az elnök kivételével — lehetnek a Tanácsban mandátummal nem rendelkező személyek is.

Az Intéző Bizottságot a Tanács választja titkos szavazással, a Tanács összes tagjának többségi szavazatával.

13. szakasz

Az Intéző Bizottság elnökének és tagjainak mandátuma megszűnik:

1. lemondásukkal,
2. elhalálozásukkal vagy
3. visszahívásukkal.

Az Intéző Bizottság elnökének megbízatása — az előzőekben részletezett eseteken kívül — megszűnik a Tanácsban betöltött tagságának megszűntével. Az Intéző Bizottság elnöke megbízatásának megszűnte maga után vonja az Intéző Bizottság megbízatásának megszűntét. Ebben az esetben az Intéző Bizottság minden tagja, az új összetételű Intéző Bizottság megválasztásáig, ügyvezetői minőségben köteles ellátni feladatait.

14. szakasz

Az Intéző Bizottság elnöke és tagjai választásának és visszahívásának részletes szabályait az Ügyrendi Szabályzat írja elő.

15. szakasz

Az Intéző Bizottság gondoskodik a Tanács határozatainak előkészítéséről és azok végrehajtásáról.

Az Intéző Bizottság saját ügyrendi szabályzata alapján működik.

16. szakasz

A Tanács saját tagjai köréből titkárt választ.

A Tanács titkára:

— segíti az Elnök munkáját a Tanács üléseinek előkészítésében és összehívásában,

— irányítja a Tanács szakszolgálatát,

— gondoskodik a Tanács pénzügyeiről,

— segíti az Intéző Bizottság munkáját,

— más, a Tanács és az Intéző Bizottság által meghatározott feladatokat lát el,

A titkár megválasztásának és visszahívásának részletes szabályait az Ügyrendi Szabályzat írja elő.

17. szakasz

A Tanács meghatározott feladatok megoldása céljából más szerveket is létrehozhat.

A Tanács állandó és ad hoc szerveinek megalakításáról külön határozattal dönt, megjelölve a szervek összetételét és feladatait.

V. A tanács működése

18. szakasz

A Tanács évente legalább négyszer ülésezik.

A Tanács ülését az elnök, *akadályoztatása esetén az általa megbízott alelnök* hívja össze. Az elnök köteles az ülést összehívni a Tanács tagjai 1/3-ának indítványára is, *legkésőbb az indítvány benyújtásától számított 15 napon belül.*

Amennyiben az elnök az előző bekezdésben meghatározott időn belül nem hívja össze a Tanács ülését, azt az indítványozók is összehívhatják.

19. szakasz

A Tanács határozatképes, amennyiben az ülésen tagjainak többsége jelen van.

A Tanács határozatait — az Alapszabályban rögzített eltérések kivételével — a jelenlevő tagok szavazatainak többségével hozza meg.

20. szakasz

A Tanács működésének részletes szabályait ügyrendi szabályzat rögzíti.

VI. záró rendelkezések

21. szakasz

Ezen Alapszabály elfogadottnak számít, amennyiben arra szavaz a Tanács összes tagjának többsége.

22. szakasz

Az Alapszabály módosítását a Tanács legalább öt tagja kezdeményezheti.
Az Alapszabály módosítására az elfogadása vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

23. szakasz

Jelen Alapszabály elfogadásának napján lép hatályba.

A Munkaelnökség elnöke

Szabadka, 1999. augusztus 20.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2030

IV. UKRAJNA

1.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapítólevele

I. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség öntevékeny társadalmi szervezet. Kezdeményező csoportja — Balla László, Debreceni Mihály, Dupka György, Fodó Sándor, Gazda Albert, Jánki Endre, Móricz Kálmán, Turóczy István, Varga Béla, Zselicki József — 1989. január 21-én, a Sevensenko Ukrán Anyanyelvi Társaság Kárpátontúli szervezetének alakuló gyűlésén jött létre, és nyilvánította ki egy hasonló szervezet megalakítását célzó szándékát.

A szövetség alapításának ideje: 1989. február 26., székhelye: Ungvár.

II. A szövetség célja az Ukrán SZSZK Kárpátontúli területén élő magyar nemzetiség kultúrájának, nemzeti hagyományainak, anyanyelvének megőrzése és ápolása, anyanyelvi művelődésének és oktatásának elősegítése, valamint az e célokkal kapcsolatos érdekek védelme.

III. A szövetség a lenini nemzetiségi politika elvei alapján, az SZSZKSZ és az USZSZK Alkotmányának és törvényeinek tiszteletben tartásával fejti ki tevékenységét, elősegíti a nemzetiségi viszonyok tökéletesítésére vonatkozó kormány- és párhatalmazatok megvalósítását. A szövetség működése az öntevékenység, a nyíltság, a demokrácia elvein alapul.

IV. Alapvető feladatának tekinti, hogy hozzájáruljon a magyar kulturális értékek megővéséhez és gyarapításához, az anyanyelv megőrzéséhez és használati bővítéséhez, az orosz és ukrán nyelvvel való egyenrangúságának szavatolásához, műemlékeink megőrzéséhez, szellemi és tárgyi örökségünk közkinccsé tételéhez, a magyar nyelvű oktatás és művelődés feltételeinek megteremtéséhez, színvonalának emeléséhez, a szovjetunióbeli magyarok és az egyetemes magyarság, a magyarok és más nemzetbeliek közötti kapcsolatok fejlesztéséhez.

V. A szövetségnek tagja lehet nemzetiségi vagy világnézeti hovatartozástól függetlenül minden szovjet és külföldi állampolgár, aki elismeri a szövetség alapszabályát.

Elfogadták a KMKSZ alakuló közgyűlésén Ungváron, 1989. február 26-án

*A KMKSZ történetéből. Összeállította Dupka György.
Intermix, Ungvár—Budapest, 1993. 90—91.*

A KMKSZ Elnökségének felhívása

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség 1989 novemberében először emlékezett meg az 1944 őszi „háromnapos munkára” elhurcoltakról. Szorgalmaztuk emléküket megörökítését, az elhurcoltak névjegyzékének összeállítását, az első beregszászi emlékkonferencia megtartását, az önkény áldozatainak szimbolikus eltemetését. Nemrég emellett foglaltunk állást, hogy a hatalmi szervek szolgálatassanak politikai és erkölcsi igazságot, kollektív rehabilitálást az ártatlanul elhurcoltaknak.

A KMKSZ Elnöksége ez évben is azzal a felhívással fordul a szövetség helyi szervezeteihez, tagjaihoz, magyarokhoz és különböző nemzetiségek képviselőihez, hogy novemberben ismét méltóan emlékezzenek a sztálinizmus áldozataira, halottainkra.

1. Állítsunk méltó emléket a sztálinizmus kárpátaljai áldozatainak, magyar, német és más nemzetiségű civil halottjainknak minden olyan településen, ahol az önkény ítélkezett felettük.

2. Ítéljük el azoknak a konzervatív erőeknek a mesterkedéseit, amelyek a helyhatóságok nevében a Felső-Tisza vidéki falvakban, a rahói járásban még jelenleg is gátolják aktivistáinkat abban, hogy mártírjainknak emlékművet, emlékoszlopot, emléktáblát vagy kopjafát állítsanak.

3. November 13. és 25. között tartsunk gyászgyűléseket, megemlékezéseket, avassuk fel az elhurcoltak emlékjeleit, koszorúzzuk meg a korábban állított emlékműveket. November 25-én, vasárnap 13 órakor konduljanak meg a harangok, este 6 órakor az ablakokban gyújtsunk gyertyát a sztálini önkény áldozataiért. November 24-én Szolyván, az egykori sírmező csonka területén, ahol mártírjaink nyugszanak, ahol emlékparkot létesítünk, alapkőletételre kerül sor ünnepélyes keretek között a délelőtti órákban.

Felkérünk mindenkit, hogy csendes emlékezésekkel csatlakozzanak akciónkhoz.

A KMKSZ Elnöksége

1990. október

Kárpátalja 1990. 13. sz. 8.

Felhívás Beregszász népéhez

Tisztelt beregszászi polgártársaink! Magyarok és más nemzetiségűek!

A városi tanács képviselői KMKSZ-csoportjának kezdeményezésére határozat született arról, hogy ez év november 25-én népszavazást tartunk a város hivatalos nevérol. A kérdés felvetése teljesen jogos és törvényes, hisz országszerte egyre több város és település kapja vissza történelmi nevét. Hogy csak a legismertebbeket említsük: Nyizsnyij Novgorod (Gorkij volt), Tver (Kalinyin volt), Mariupol (Zsdanov volt). Legutóbb Kalinyingrád orosz (!) lakói vetették fel, hogy vissza kellene állítani a Königsberg nevet.

Városunk a XI. század közepe táján keletkezett, első neve Lamp Pertháza, majd a százok betelepítése után (1141) Lampertszásza volt. 1284-től már *Beregszászként* is említik a korabeli okiratok. E nevet hivatalosan századunk húszas éveinek második feléig viselte, amikor is a megszálló csehszlovák hatóságok minden történelmi, etnikai vagy egyéb ok nélkül, a lakosság véleményét teljesen figyelmen kívül hagyva létrehozták a sosem volt „Berehovo” nevet, amelyet 1944-től, a szovjethatalom éveiben változtatás nélkül hagytak, „természetesen” úgy, hogy nem kérdezték meg az itt lakókat.

A városi tanács képviselőinek KMKSZ-csoportja nem nemzetiségi, hanem *történelmi okokból javasolja Beregszász régi nevének visszaállítását*. E kérdés felvetése semmiképpen sem szolgálhat alapul az itt lakó nemzetiségek konfrontációjához, az ellentétek kiéleződéséhez. Csupán azt szeretnénk — s ehhez kérjük a beregszásziak segítségét —, hogy tegyék hivatalossá és törvényessé a város történelmi nevét, amelyet az itt élő magyarok (de részben az ukránok s más nemzetiségűek is) használnak. Ez történelmi igazságtétel lenne, a törvényteleniségek rehabilitációja.

Arra kérjük a város 18 éven felüli és állandó bejelentéssel rendelkező lakóit — tekintet nélkül nemre, nemzetiségre, vallási hovatartozásra —, hogy november 25-én feltétlenül menjenek el mindannyian a szavazóhelyekre, és válasszanak, hogy Beregszász vagy Berehove legyen-e városunk hivatalos neve. Ez az első — és alighanem utolsó — alkalom arra, hogy ebben a kérdésben a város lakóinak akarata érvényesüljön. Olyan lehetőség ez a választás, amely egyetlen más, Magyarországgal szomszédos országban sincs meg, döntésünk tehát példaértékű lehet egész Kelet-Közép-Európa nemzetiségi kisebbségei számára.

Hívunk mindenkit, bízva benne, hogy a beregszásziak felméri a kérdés komolyságát és politikai, történelmi súlyát, maradéktalanul élnek a véleménynyilvánítás jogával.

A KMKSZ Elnöksége és a beregszászi járási szervezet elnöksége

1990. november

Kárpátalja 1990. 14. sz. 16.

Javaslattervezet a Kárpátaljai Magyar Autonómia (KMA) alapelveiről

I. fejezet

Bevezetés

1. A jelen javaslat
 - a) a kárpátaljai magyarság megfelelő léhelyzete biztosítását a kisebbségi jogoknak egy olyan rendszerében kívánja érvényesíteni, melynek alapelemei: a nemzetiséghez való tartozás szabad önmeghatározása, a hatalomban való számarányos részvétel, a nyelvhasználat megfelelő rendje és az önkormányzati elv érvényesítése.
 - b) Tisztában lévén a politikai helyzet instabilitásával, az önkormányzati elv érvényesítésének akadályaiival, a különböző nemzetiségek együttélésének problémáival, az alapelveknek egy, a későbbiekben módosítható, de mindenképpen pontosítandó rendszerét kínálja csupán.
 - c) Felismerve a tanácsi, illetve önkormányzati elven felépülő államberendezkedés ellentmondásosságán túl, hogy a létrehozandó magyar önkormányzat bizonyos ideig még kénytelen lesz a tanácsi elven működő struktúrákhoz igazodni, a KMA működésének rendszerét a jelen helyzet politikai realitásai alapján kívánja felépíteni.
 - d) Aktuálpolitikai és nemzetiségi-lélektani okokból kifolyólag, valamint abból kiindulva, hogy a KMA közigazgatási egységének megalakítását nagyban megkönnyíti a dokumentált perszonális bázis megléte, a KMA vegyes elvű képződményének kialakításában a perszonális elvű összetevő kiépítésének bizonyos időbeni prioritást célszerű élveznie a területiállal szemben; továbbá figyelembe véve, hogy jelen pillanatban nem áll rendelkezésünkre a megfelelő földtörvény, valamint azt, hogy a bizottság nem rendelkezik a szükséges statisztikai adatokkal, a KMA-nak csupán perszonális összetevőjét tartalmazza.
2. A javaslat célja, hogy az itt lefektetett elvek figyelembevételével kerüljön kidolgozásra:
 - a) a KMA jogi alapjait biztosító törvények, törvénymódosítások, illetve hatálytalanítások részletes listája,
 - b) a KMA Statútuma (Alapszabály),
 - c) a KMA külső és belső választási törvénye,
 - d) a KMA szabályzatai.

3. A javaslat a kölcsönösség elve alapján minden magyar számára igényjogot biztosít, mint ahogyan más nemzetiségűeknek is.

1. Általános elvek

1. A KMA a kárpátaljai magyarság vegyes elvű önkormányzati képződménye.
2. A KMA létrehozásának célja, hogy a kárpátaljai magyarság létének formálása öngazgatás által annak saját kezébe menjen át.
3. A KMA biztosítani kívánja a kárpátaljai magyarság kulturális szuverenitását, melyet azonban nem más nemzetiségek kárára kíván megvalósítani.
4. A KMA vonatkozásában az illető tanács nem hierarchikus fölöttes, csupán a törvényességi felügyeletet gyakorló hatóság.
5. A KMA a tanácsok, az egyházi, illetve más szervezetek önkormányzatát nem csorbítja, azokkal konstruktív szellemben együttműködik.
6. A KMA törvényeinek és szabályzatainak a folytonosság elve alapján illeszkednie kell Kárpátalja, illetve Ukrajna jogrendszeréhez, s nem ütközhetnek az alkotmányba, hatályos rendeletekbe, illetve a nemzetközi jogba.

2. A személyi bázis kialakítása

1. A KMA személyi bázisát Kárpátalja magát szabadon magyarnak valló (és a KMA-hoz önként csatlakozni kívánó) lakossága képezi.
2. A személyi bázis felmérése helyi kataszterben, nemzetiségi névjegyzékben történik. A névjegyzék összeállítását első ízben a helyi tanács és a KMKSZ helyi, vagy annak hiányában területi szerve közösen, egyenlő jogkörrel végzi.
3. Az összeírás csak azután indítandó el, miután a megfelelő tömegkommunikációs eszközök által a KMA megalakításának lehetőségét és célját a lakosság tudomására hozzák.
4. Az összeírás esetleges anyagi terheit a helyi tanács viseli.
5. A nemzetiségi névjegyzék A és B regiszterből áll. Az A regiszterbe a nagykorú, a B regiszterbe a 18 éven aluli állampolgárok kerülnek. Az A regiszterbe történő felvétel szabad akaratnyilvánítás útján történik. A B regiszterbe történő felvétel automatikus, amennyiben a kiskorú állampolgár nemzetisége magyar. Ez esetben a nemzetiség megállapítása a szülők nemzetisége, vegyes házasság esetén azok meg egyezése alapján történik. Egyéb esetekben a megfelelő törvények alapján kell eljárni. A 18. évet betöltött állampolgár 1 éven belül az A regiszterbe bejegyeztetheti magát (a B regiszterben törlik). Ellenkező esetben automatikusan megszűnik a KMA tagja lenni.
6. Az adott feltételek mellett bármely állampolgárnak bármikor jogában áll a KMA-ba önként felvétetni magát, illetve abból kiválni. Ilyen irányú igény fennforgása esetén annak kielégítését a megfelelő adminisztratív úton késleltetés nélkül eszközölni kell.

7. A kivált tagokkal, illetve azok újrafelvételi kérelmével szemben bizonyos törvényileg jóváhagyott feltételek támaszthatók.
8. Sem a KMA-nak, sem az állami szervezeteknek nem áll jogában felülbírálni a KMA-ba való belépés, kilépés, illetve odatartozás tényét. A KMA tagját abból határozati úton kizárni nem lehet. A vitás ügyek kizárólag bírósági úton rendezhetők.
9. A helyi névjegyzék helyben őrzendő, annak kiszolgáltatása bármely magasabb szintű állami, illetve KMA-intézmény számára kizárólag bírósági úton történhet, mely követelmény betartását büntetőjogilag is biztosítani kell.
10. A helyi névjegyzék kezelése kizárólag a helyi kuratórium jogkörébe tartozik, melynek azonban kötelessége a regiszterek havonkénti felülvizsgálása, az azokban bekövetkezett számszerű változás jelzése, igény esetén statisztikai adatok közlése.

3. Intézmények

1. A KMA intézményei: a kuratórium, a kultúr tanács, valamint a kultúr tanács által létrehozott más intézmények.
2. A kultúr tanács és a területi tanács, valamint a kuratóriumok és a helyi tanácsok együttműködnek, meghatározott feladatok megoldására funkcióikat részben közösítik, illetve megosztják, működési szabályzatuknak megfelelően.
3. A helyi kuratórium
 - a) Létrejön minden olyan helységben, ahol a KMA-tagok részaránya eléri a 45%-ot, illetve a 400 lelket.
Az ettől kevesebb KMA-tag által lakott helységek közös kuratóriumot hozhatnak létre.
 - b) A kuratóriumot az adott község KMA-tagjai választják megfelelő létszámban, titkos szavazással. Az első választást a KMKSZ szervezi, a megfelelő szabályzatban lefektetett módon. Tagjai társadalmi alapon végzik munkájukat. Lehetőség szerint kivételt képezhet az elnök és a titkár. Munkájához a helyi tanács biztosítja a megfelelő körülményeket.
 - c) Vezeti a nemzetiségi katasztert, megszervezi a kultúr tanács és a kuratórium választását, dönt a helyi KMA-tagság kulturális ügyeiben, valamint a statútum által hatáskörébe utalt más ügyekben. Működését szabályzat határozza meg.
 - d) A kuratórium elnöke a helyi KMA szószólója a helyi tanácsban. Tanácskozási joggal annak minden ülésén részt vehet. A Statútum által előírt esetekben és módon vétőjoga van a KMA-tagságot is érintő kérdésben.
 - e) A kuratóriumok, megegyezés alapján, az illető járási tanácsba szószólót küldenek, melynek tevékenységére a fentebb elmondottak értelemszerűen vonatkoznak. A vitás ügyek a kultúr tanács elé terjesztendők.
4. A kultúr tanács
 - a) A KMA személyi bázisán megválasztott, a KMA vezető testülete, jogi személy. Székhelye aktuálpolitikai szempontok alapján határozandó meg.
 - b) Megválasztását első ízben a KMKSZ, utóbb önmaga, a kuratóriumok segítségével szervezi. A kultúr tanács mandátumai a KMA személyi bázisán kerülnek elosztásra.

- c) Munkáját az elnök, az elnökhelyettes és a titkár kivételével társadalmi alapon végzi. Tagjai a kultúr tanács üléseinek időszakára munkájuk alól mentesítendők. A kultúr tanács egyéb fizetett alkalmazottakat is foglalkoztathat. A kultúr tanács vezető tisztségviselőinek fizetését és munkakörülményeit a területi tanács biztosítja. Munkarendjét szabályzat határozza meg.
 - d) Javaslattevő joga van a területi tanács elnöke, elnökhelyettese, valamint a területi végrehajtó bizottsága elnökének személyére.
 - e) Elnöke a területi tanácsban a KMA szószólója. A státútum, illetve más jogszabályok által meghatározott esetekben és módon vétőjoga van a KMA tagságát is érintő kérdésekben.
 - f) Elnökhelyettese a területi tanács végrehajtó bizottsága elnökhelyettese.
 - g) Különbizottságokat hozhat létre. A kötelezően létrehozandó bizottságok: kataszteri, oktatási, közművelődési, pénzügyi. A KMA tagsága kulturális létének minden vonatkozása, annak irányítása és szervezése a megfelelő bizottságok hatáskörébe mennek át. Ezen bizottságok elnökei a területi tanács végrehajtó bizottsága megfelelő főosztályainak vezetőhelyettesei, illetve tagjai. A végrehajtó bizottság más osztályai esetében a státusokat oly módon kell elosztani, hogy az adott osztály vezetőjének helyettesét, valamint a foglalkoztatottak egy részét a terület KMA-tagságának arányában a kultúr tanács nevezze ki.
 - h) Dönt a KMA tagságát érintő minden kulturális és a Státútum által hatáskörébe utalt egyéb ügyekben. Működését szabályzat határozza meg.
5. A kultúr tanács a működéséhez szükséges, illetve a tagság igényeit kielégítő más hivatalt, illetve intézményt is létrehozhat, a hatályos törvényeknek megfelelően.
6. A KMA összes szervének, intézményének és tisztségviselőjének jogkörét és tevékenységét a státútumban, illetve a megfelelő szabályzatban rögzíteni kell, amennyiben azokról más törvény nem rendelkezik, s melyek egyéb hatályos törvénybe nem ütközhetnek.

4. Pénzügyek

1. A KMA pénzügyi tevékenységét az érvényben lévő törvények alapján gyakorolja, a pénzügyi bizottság által.
2. A helyi tanácsok a kulturális és szociális fejlesztésre előirányzott költségvetésük az adott település KMA-tagsága arányának megfelelő részét a helyi kuratórium rendelkezésére bocsátja, illetve azzal egyeztetve használja fel.
Az egyes pénzeszközök nagyságának megállapításában egyéb korrekciós elv is érvényesülhet.
3. Ugyanezen elv érvényesítendő a kultúr tanács és bizottságai, valamint a területi költségvetéssel kapcsolatban.
4. A KMA személyi bázisán belül gyűjtést rendezhet. E pénzeszközök nem vonhatók el, s kizárólag a kultúr tanács jóváhagyásával hasznosíthatók.
5. A KMA tagjai speciális segélyekben, juttatásokban és adományokban részesülhetnek.

5. Képviselet

1. A magyarság számarányos képviseletének biztosítása céljából a KMA-tag által is lakott helységeken speciális választási rendszer alkalmazandó.
2. A községi tanácsok megválasztásánál, ahol legalább 100 választásra jogosult KMA-tag él, arányuknak megfelelően kell általános névjegyzéken, vagy más módon a községi tanácsban mandátumokat biztosítani, úgy, hogy azokat csak KMA-jelölt tölthesse be.
3. A járási és területi tanács megválasztásánál, abban a KMA-képviselők mandátumait számarányosan biztosítani kell. A gyakorlatban ez úgy képzelhető el, hogy a KMA-tagok mintegy a terület feletti választókerületeket eleve ennek figyelembevételével alakítják ki. Mindez nem zárja ki, hogy ott, ahol ez lehetséges, a választókerületeket hagyományosan, de a nemzetiségi elv maximális figyelembevételével alakítsák ki.
4. A Legfelsőbb Tanácsba a KMA személyi bázisán megválasztott megfelelő számú képviselőt delegál, terület feletti elven.
5. A magyarság képviseleti rendszere fokozatosan alakítandó. Előbb a megfelelő, a nemzetiségi elvet figyelembe vevő választókerületeket kell kialakítani, majd a fent vázolt különleges választási módot kell bevezetni. A későbbiekben természetesen teljesen más választási elv is érvényesülhet (pl. listás módszer), olyan távlati célt követve, hogy a magyarság számarányos képviseletén túl annak valódi társadalmi súlyát tükrözze.
6. Ezen elvi változtatásokon túl, a megfelelő törvénybe be kell vezetni a KMA-val kapcsolatos fogalmakat és szabályokat.
 - a) A kuratóriumnak joga van a választási és szavazókerületi bizottságba tagokat delegálni, valamint a választások egész folyamatát ellenőrizni.
 - b) A KMA tagjainak közgyűlése jogosult a helyi és a Legfelsőbb Tanács képviselőinek jelölésére.
 - c) A KMA szószólója nem lehet népképviselő.
7. Minden itt felsorolt különleges jog más nemzetiségekre is vonatkoztatható.
8. A KMA tagsága és intézményeinek fentebb körvonalazott és egyéb viszonyait a választások rendszeréhez törvényileg, illetve szabályzatban kell megállapítani.

6. Részvétel a hatalomban

1. Jogalkotás
 - a) A KMA ebben népképviselői útján vesz részt a törvényes lehetőségeken belül.
 - b) A KMA törvényileg megállapított hatáskörén belül tagjait érintő speciális jogszabályokat, illetve szabályrendeleteket alkothat, melyek csak bírósági úton támadhatók.
 - c) A rendeletek kiadási módjára, ellenőrzésére és megsemmisítésére a többi önkormányzati testre érvényes jogszabályok alkalmazandók.

2. Az igazságszolgáltatás

- a) Területi szintű rendszerében a KMA-tagság arányában kell helyet biztosítani a kultúrtaács által javasolt személyek számára.
- b) Helyi rendszerében a KMA-tagok megfelelő részarányát idővel fokozatosan kell biztosítani.
- c) A KMA határozatainak jogellenes végrehajtása kapcsán a kultúrtaácsnál, illetve a megfelelő szintű bíróságnál, a KMA jogtalanak ítélt határozata kapcsán pedig a területi bíróságnál panasszal lehet élni.
- d) Bármely szintű bírósági eljárás kizárólag a KMA-intézkedések jogszerűségét vizsgálhatja. Azok célszerűségével kapcsolatos minden észrevétel, illetve panasz a kultúrtaácshoz intézendő.
- e) A KMA-tagokat érintő minden vitás ügy közvetlen a területi bíróság elé terjesztendő, amennyiben azt a kultúrtaács kifejezetten igényli.

3. Végrehajtás

- a) Kárpátalja végrehajtási rendszerének kialakításánál a nemzetiségi elvet figyelembe kell venni, abban a KMA-tagok arányos részvételét idővel fokozatosan biztosítani kell.
- b) A KMA a hatáskörén belül hozott határozatok érvényesítése érdekében a közhatalmat törvényes keretek között igénybe veheti.

7. Nyelvi kérdések

1. Kárpátalja mindazon helységei, ahol a magyar lakosság részaránya eléri a 7%-ot, kétnyelvűnek tekintendő. A kétnyelvű helységek hivatalos nyelve az illető nemzetiség nyelve, a magyar és az államnyelv.
2. Mindazon helységekben, melyekben a magyarság részaránya 4 és 7% között van, a magyar nyelv kisegítő nyelvként érvényesül.
3. Ott, ahol a magyarság részaránya legalább 0,5%, a magyar nyelv védett nyelvként szerepel.
4. Mindez, ugyanilyen feltételek mellett más nemzetiségekre is vonatkoztatható.
5. A KMA nyelvi „körzeteinek” kialakítása, valamint a hivatalos, kisegítő és védett nyelv kompetenciájának körülhatárolása szabályzatban történik, mely nem mondhat ellent a hatályos törvényeknek.
6. A nyelvi kérdésekkel kapcsolatos ezen és egyéb problémák a kultúrtaács, illetve a területi tanács hatáskörébe tartoznak.

8. Egyéb kérdések

1. A KMA saját szimbólumokkal rendelkezik. Használatukat szabályzat rögzíti. A KMA-tagságot a személyi igazolványban vagy más dokumentumokban rögzítik.
2. A KMA tisztviselője csak KMA-tag lehet.

3. A KMKSZ KMA-tagságától függetlenül minden kárpátaljai magyar érdekét képviseli. Életre hívja a KMA intézményeit. Első ízben megszervezi a KMA-tisztségviselők választását. A KMA megalakulása után figyelemmel kíséri intézményeinek tevékenységét, javaslatot tehet a kultúrtaácsnak.
4. A KMA határozatait és rendelkezéseit meghozatalakor, szabályzatainak megalkotásakor a migrációgerjesztő hatásokra fokozott figyelmet kell fordítani, azokat lehetőség szerint ki kell küszöbölni. Szorgalmazza a nemzetiségi egységek megalakítását.
5. Megszervezendő a KMA-tagok alternatív katonai szolgálata. Mindenfajta katonai szolgálat, illetve továbbképzés teljesítését Kárpátalja területére kell redukálni.
6. A KMA-tagok számára biztosítani kell a kettős állampolgárság lehetőségét.
7. A KMA a törvényes keretek között önálló a tömegkommunikáció minden ágában.
8. A KMA megalakításával a tagság kulturális élete megszervezésének és irányításának minden vonatkozása a KMA hatáskörébe megy át. Egyéb hatáskörét idővel fokozatosan tölti be.
9. A KMA tevékenységének nemzetközi vonatkozásait szabályzatban, illetve törvényben kell rögzíteni.

1991. január 5.

Kárpátalja 1991. 2. sz. 4—5.

A KMKSZ különbizottságot hozott létre, melynek tagjai, Balogh József, Gulácsy Géza, Horkai Sámuel, Milován Sándor, ifj. Sari József kidolgozták a Kárpátaljai Magyar Autonómia alapelveinek javaslat-tervezetét. Ez a tervezet a KMKSZ-tagok számára belső felhasználásra készült, és ezért csak e lap hasábjain láthat napvilágot. A széles körű megvitatás céljából közölt tervezetet a KMKSZ saját belügyeként kezelte. A tagság részéről befutott észrevételeket az elnökség címére kell eljuttatni. [Ekkori, véglegesített változatról nincs tudomásunk — szerk.]

5.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség II. közgyűlésének határozata

A KMKSZ II. évi rendes közgyűlésének küldöttei, meghallgatva az elnökségi, illetve a napirenden szereplő beszámolókat, jelentéseket, szakbizottsági javaslatokat, elhatározták:

1. Az elnökség elmúlt évi munkáját megfelelőnek tekintik.

2. Elfogadják az ellenőrző és az etikai bizottság beszámolóját és az elnökség által beterjesztett 1991-es költségvetést.

3. Megbízák az elnökséget, hogy figyelembe véve a közgyűlésen elhangzottakat, tegyen megfelelő intézkedéseket a pénzügyi fegyelem megszilárdításáért.

4. Felhatalmazzák az elnökséget, hogy a kárpátaljai autonómia és a szabad gazdasági övezet létrehozásának érdekében alkotmánymódosító javaslatot forduljon Ukrajna kormányához.

5. Kéréssel fordulnak az Ukrán Köztársaság és a Magyar Köztársaság kormányához, hogy maximálisan figyelembe véve területünk történelmi jellegzetességeit, tegyen meg mindent a kishatár menti forgalom felújításának érdekében. Megbízák a választmányt a kérdés hivatalos szövegének kidolgozására.

6. Megbízta az elnökséget, hogy záros határidőn belül dolgozza ki a Szovjetunió Magyar Szervezeteinek Szövetsége (SZMSZSZ) alapszabályát.

7. A közgyűlés elsődleges fontosságot tulajdonít a Kárpátalján élő népek békés együttélésének, egymás kölcsönös tiszteletének, együttműködésüknek. Kötelezi a választmányt és az elnökséget, hogy további tevékenységében is ezt tartsa szem előtt.

Ungvár, 1991. április 28.

Kárpátalja 1991. 9. sz. 8.

6.

Javaslat az USZSZK nemzeti kisebbségeiről szóló törvénytervezettel kapcsolatban

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség

— attól a felismeréstől indítatva, hogy a nemzeti, illetve etnikai kisebbségek minden érintett ország szerves részét képezik, melyeknek hagyományai, nyelve, kultúrája össztársadalmi értéket képvisel,

— annak tudatában, hogy a nemzetiségi és etnikai kisebbségek a kisebbségi létből fakadó hátrányos helyzetét az egyetemes emberi jogoknak a nemzetközi dokumentumok által megkövetelt szavatolásán túl csupán azok kollektív jogainak széles körű érvényesítése enyhítheti,

— ama meggyőződésének hangot adva, hogy a nemzetiségi, illetve etnikai kisebbségek megfelelő létfeltételei az állam, a társadalom és a nyelvország gondoskodása mellett is kizárólag azoknak teljes körű öngazgatása által biztosíthatók, az USZSZK nemzetiségi kisebbségeiről szóló törvénytervezetbe az alábbi jogelvek felvételét tartja célszerűnek:

1. Általános elvek

1. Az USZSZK nemzetiségi kisebbségeiről szóló törvényben (a továbbiakban törvény) érvényesülnie kell mindazon szempontoknak, melyek a nemzetközi jogi normákon, szerződéseken és kötelezettségvállalásokon alapulnak.

2. A törvénynek az aktív kisebbségvédelem álláspontjára kell helyezkednie, miszerint nem csupán a kisebbség követeléseinek teljesítésére kell köteleznie az államot, hanem a kisebbségi jogok érvényesítésének kezdeményezésére is.

3. A törvénynek egyenlő alapon tartalmaznia kell mind a nemzetiségi, mind az etnikai kisebbségekkel kapcsolatos meghatározásokat.

4. A törvény taxatív definíciókat nem tartalmazhat.

5. A törvénynek az identitásválasztás szabadságán túl annak megőrzését kell ösztönöznie.

6. A törvény ismerje el a nemzetiségi, illetve etnikai kisebbségi közösség jogalanyiságának lehetőségét.

7. A törvényben külön súlyt kell fektetni a kollektív jogok biztosítására, mind az egy tömbben, mind a szórványban élő kisebbségek részére. Ezen belül biztosítani kell a kisebbségi öngazgatás, a kisebbségnek a közhatalomban való részvétele jogi feltételeinek kialakítását.

8. A törvény nyilvánítsa ki a kisebbségi kultúra össztársadalmi értékét, ismerje el az állam a kisebbségi kultúrával szembeni anyagi felelősségvállalásának kötelezettségét.

9. Külön rögzíteni kell, melyek a törvény azon pontjai, melyeknek hatálya az állampolgársággal nem rendelkező személyekre is kiterjeszhető.

2. A nemzetiség megállapítása, anyakönyvezés

1. A nemzetiség megállapításának a nemzetiség szabad bevallása alapján kell történnie. A bevallás szabadságát büntetőjogilag is biztosítani kell.

A nemzetiség bevallására a népszámláláson kívül senki sem kötelezhető.

2. A törvénynek előírást kell tartalmaznia a nemzetiség megváltoztatásának módjáról, beleértve az egyes személyek a múltban célzatosan megváltoztatott nemzetiségének rövid úton történő visszaállítását is.

3. A nemzetiség nem szerepelhet személyi dokumentumokban. A nemzetiségi és etnikai hovatartozásról hatósági nyilvántartás a népszámlálás, illetve a kisebbségi önkormányzat választási dokumentumait kivéve nem vehető fel.

4. Ha a kisebbséghez tartozó, illetőleg a helyette nyilatkozattételre jogosult személy úgy rendelkezik, a nevét a kisebbség nyelvének helyesírási szabályai szerint, az adott nemzetiség nyelvén kell anyakönyvezni, és a hivatalos iratokban ennek megfelelően kell feltüntetni.

3. A nyelvhasználat joga

1. A nyelvhasználat kérdésében a törvénynek maximálisan támaszkodnia kell a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában és más nemzetközi dokumentumokban rögzítettekre.

2. A kisebbséghez tartozók anyanyelvének szabad használatát az élet minden területén büntetőjogilag is biztosítani kell.

3. Mindazokat a helységeket, ahol az adott kisebbséghez tartozók az összlakosságnak legalább 10%-át képezik, illetve számuk meghaladja a 3000 főt, kétnyelvűnek kell nyilvánítani. A kétnyelvűség hatályának ki kell terjednie az oktatás-nevelés kérdésein túl a sajtó és kommunikáció, a közigazgatás és bírósági eljárás, anyakönyvezés, névhasználat, hivatalos okmányok, pecsétek használatára és más kérdésekre is. E helységekből hivatalos nyelvként az államnyelvet és a kisebbség nyelvét kell megjelölni. A tisztviselők kiválasztásánál a nemzetiségi nyelvet is bírók részesüljenek előnyben.

4. Azokban a helységekből, ahol az adott nemzetiség az összlakosságának legalább 50%-át képezi, a közhivatalok, közléstesítmények dolgozói részére kötelezővé kell tenni a nemzetiségi nyelvének ismeretét.

5. Azokban a helységekből, ahol az adott kisebbség az összlakosságának legalább 1%-át képezi, a kisebbség nyelve védett nyelvként érvényesül, mely korlátozott hatályú hivatalos nyelvként értelmezendő.

6. Biztosítani kell, hogy a helyi, illetve legfelsőbb tanácsai nemzetiségi képviselő a tanács ülésein anyanyelvét is használhassa.

4. Politikai jogok

1. A törvénynek a kisebbség politikai jogaival kapcsolatban figyelembe kell vennie a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányában és más nemzetközi dokumentumokban rögzítetteket.

2. Le kell szögezni, hogy az ország kisebbségei a nép hatalmának részesei. A kisebbségnek a hatalom mindhárom ágában — jogalkotás, igazságszolgáltatás, végrehajtás — számarányának megfelelően részt kell biztosítani.

3. A kisebbség hátrányos léthelyzetéből kiindulva eszközölni kell képviselői számarányának megfelelő, garantált mandátumok általi biztosítását. E célból a választókerületek kialakításánál a nemzetiségi szempontokat messzemenően figyelembe kell venni, valamint a kisebbség részére lehetővé kell tenni a személyi elvű (terület feletti) választás lehetőségét.

4. A kisebbségek vonatkozásában deklarálni kell a kisebbségi egyesületek, szervezetek, pártok alapításának lehetőségét.

5. A törvénynek módot kell adnia a helyi és országos kisebbségi önkormányzatok létrehozására.

5. Kisebbségi önkormányzat

1. A kisebbségi önkormányzatokkal kapcsolatban a törvénynek figyelembe kell vennie a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájában és más nemzetközi dokumentumokban foglaltakat.

2. A törvénynek biztosítani kell a kisebbségi területi elvű önkormányzat létrehozásának jogi feltételeit.

3. A törvénynek biztosítani kell a kisebbségi személyi elvű (lakhelyétől függetlenül minden, az adott kisebbséghez tartozó személyt önkéntes alapon magába foglaló) önkormányzat létrehozásának jogi feltételeit.

4. A kisebbségi önkormányzatot közhatalmi jogosítványokkal kell felruházni.

5. A kisebbségi önkormányzatok megalakításánál, annak kezdeményezésében és kivitelezésében, a helyi tanácsokon túl széles jogkört kell biztosítani az adott kisebbség érdekvédelmi szervezeteinek.

6. Kidolgozandó a kisebbségi önkormányzat létrehozásának és működésének rendje, mihez is maximálisan figyelembe kell venni az illető kisebbség, illetve annak érdekvédelmi szervezetei által benyújtott javaslatokat.

7. A kisebbségi önkormányzatoknak széles körű autonómiát kell élvezniük. A kisebbségi oktatás-nevelés és kultúra kérdéseinek minden vonatkozását azok saját kezébe kell adni. A megfelelő állami intézmények tehát nem hierarchikus fölöttesként, hanem a törvényességi felügyeletet gyakorló hatóságként működjenek.

6. Kisebbségi érdekképviselő

1. A demokratikus európai országokban elterjedt gyakorlatot követve, létre kell hozni a kisebbségi szószóelő intézményét. A kisebbségnek a tanácsi rendszer minden szintjén szószóelővel kell rendelkeznie. A legfelső tanács mellett létre kell hozni a kisebbségek szószóelőinak testületét.

2. A szószóelő jogkörét törvényileg kell szabályozni. Vizsgálati, illetve vétójogot kell élveznie a kisebbséget hátrányosan érintő rendelkezésekkel és intézkedésekkel szemben.

3. A szószóelő választásának, illetve visszahívásának jogát az adott kisebbséghez kell utalni. Megválasztása kizárólag személyi elv szerint történhet.

4. Szélesebb jogkört kell biztosítani a kisebbségek érdekvédelmi szervezeteinek.

7. Oktatás, kultúra

1. Az oktatás és kultúra kérdéskörében a törvénynek figyelembe kell vennie a nemzetközi dokumentumokban, kétoldalú szerződésekben és kötelezettségvállalásokban lefektetett elveket.

2. Az oktatás és kultúra vonatkozásában a kisebbségeknek meg kell adni a teljes öngazgatás lehetőségét. Az ezzel kapcsolatos intézmények szervezésének és irányításának jogát teljes mértékben a kisebbséghez kell utalni.

3. Az öngazgatás hatásköre terjedjen ki az oktatási-nevelési rendszer minden szintjére a bölcsődétől az egyetemig, a klub-, mozi-, színház- és könyvtárhálózatra, a hagyományörző és műemlékvédő tevékenységekre, a közművelődés és a kultúrkommunikáció minden ágára és minden más, kisebbségek kulturális létével kapcsolatos vonatkozásra.

4. Az állam anyagi kötelezettségvállalásának gyakorlati érvényesítése céljából a törvénynek biztosítani kell, hogy a helyi tanácsok kulturális, oktatási és részben szociális költségvetésüknek a kisebbség létszámával arányos részét a kisebbségi önkormányzat rendelkezésére bocsássák, illetve azzal egyeztetve használják fel.

8. Állami támogatás, gyűjtések

1. Az állam hozzon létre célirányos anyagi eszközöket a kisebbségek támogatására (célszegély, alapítványok stb.).

2. A törvény tegye lehetővé a kisebbségi önkormányzatok részére a hatáskörükben végzett adómentes gyűjtések rendezését, mondja ki ezen eszközök el nem vonhatóságát, valamint ezeknek a kisebbségen belüli célirányos felhasználásának lehetőségét.

9. Kapcsolatok a nyelvországgal (azonos etnikummal)

1. A nemzetközi dokumentumoknak és érvényes kötelezettségvállalásoknak megfelelően széles alapokra kell helyezni a nyelvországgal (azonos etnikummal) való kapcsolattartás lehetőségeit. Ez utóbbinak ki kell terjednie az érintett kisebbség által igényelt minden alkotmányos vonatkozásra.

2. Függetlenül az adott kisebbséghez tartozó személyek lakhelyétől, kedvezményeket kell biztosítani azoknak a nyelvországba történő ideiglenes kiutazásával kapcsolatban.

10. Zárómegjegyzések

1. A törvényt a többségi nemzet lokális kisebbségeire is alkalmazni kell.

2. A törvénynek rendelkeznie kell a jogorvoslati és feljebbviteli lehetőségekről, törvénysértés esetén a megfelelő szankciókról.

3. A törvény végleges formába öntésekor maximálisan figyelembe kell venni a kisebbségek társadalmi és érdekvédelmi szervezeteinek ajánlásait, valamint a demokratikus nemzetközi joggyakorlatot.

1991. március

Kárpátalja 1991. 7. sz. 4.

Kárpátalja településneveiről (Állásfoglalás)

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Szovjet Hungarológiai Központ és a Magyarságkutató Intézet (Budapest) 1991. május 11-én Ungváron szakmai tanácskozást rendezett a kárpátaljai magyar településnevek problémáiról.

A tanácskozás célja az volt, hogy nyelvészeti, térképészeti és történeti szempontból megvitassák a helységnévhasználat alapelveit, szem előtt tartva a szovjetunióbeli, valamint a nemzetközi jogi és közigazgatási gyakorlatot. A kárpátaljai magyar helységnevek használatában az elmúlt években örvendetes változások történtek. E változásokban jelentős szerepe volt a kárpátaljai lakosság akaratának, tudományos intézményeinek és társadalmi szervezeteinek, a sajtónak és a tömegkommunikációs eszközöknek. A tanácskozás igen jelentősnek tartja, hogy az utóbbi időben az anyanyelvi sajtó saját nyelvén használhatja a településneveket. Egyúttal példaértékűnek és egy folyamat elkezdésének tekinti Tiszaásvány és Eszeny történeti nevének visszaállítását, amelyet az ukrán parlament is jóváhagyott.

A kérdések sokoldalú megvitatása után a tanácskozás résztvevői egyetértének az alábbiakban:

1. A nemzetközi gyakorlatban soknemzetiségű területeken elfogadott tény a hivatalos nevek több nyelven történő párhuzamos használata. Kárpátalján, tekintettel az itt élő népekre és nemzetiségekre, kívánatos a fenti gyakorlat általánossá tétele.

2. A párhuzamos hivatalos névhasználat legyen elfogadott a közigazgatási gyakorlatban is: nemzetiségi településeken a helységnévtáblán, a tanács hivatalos bélyegzőjén, a bélyegző használatára jogosult más intézmények és testületek pecsétjein, valamint a hivatalos névhasználatot megkövetelő egyéb helyzetekben.

3. Az együttélő népek egymás iránt tanúsított toleranciája bizonyítékának tekintjük a települések relatív kisebbségben levő nemzetiségeinek anyanyelvi névhasználatát. Kívánatosnak tartjuk tehát, hogy mindazon települések esetében lehetőség nyíljon a kisebbségben levő lakosság névformáinak hivatalos használatára, ahol a helységeken belüli arányuk eléri az 5%-ot vagy az 1000 főt.

4. A nemzetiségi nyelvhasználatból hivatalossá tett neveket minden nyelv a maga tulajdonnév-alkotási szabályai szerint alakítja ki, például: Kisbégány — Malaja Begany; Apsa de Jos — Nyizsnya Apsa; Aknaszlatina — Szolotvino — Slatina Ocna.

5. A helységnevek alkalmazásában el kell különíteni három névhasználati szintet egymástól. A hivatalos nyelvi szint mellett mind az írott, mind a beszélt nyelvben élhetnek a történetileg kialakult névformák is, függetlenül az érintett települések nemzetiségi összetételétől. A harmadik szinten a települések önelnevezése nem igényel semmiféle külső beavatkozást.

6. A munkálatok megkönnyítése érdekében minél előbb készüljön el a kárpátaljai magyar településnevek azonosító jegyzéke, amelyen belül legyenek megjelölve a hivatalos használatra szánt nevek.

7. Kívánatos, hogy elkészüljön Kárpátalja helységneveinek történeti névtára, amely időrendben tartalmazza a helységneveket első előfordulásuktól napjainkig, ideértve a természetes névformákat és bármely nyelvben használatban volt vagy használatos hivatalos névalakot is.

8. A fenti feladatok ellátására és összehangolására alakuljon tanácsadó testületként Kárpátalján földrajzinév-bizottság.

Ungvár, 1991. május 11.

A tanácskozás résztvevői

Kárpátalja 1991. 9. sz.

8.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapszabálya Módosította a szövetség választmánya 1991. június 30-án

(Részlet)¹

I. Bevezetés

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség a Kárpátalján élő magyarok érdekvédelmi szervezete.

A KMKSZ célja a Kárpátalján élő magyar nemzetiség kultúrájának, nemzeti hagyományainak, anyanyelvének megőrzése és ápolása, anyanyelvi művelődésének és oktatásának elősegítése, kollektív jogainak biztosítása, nemzeti tudatának formálása.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata alapján, az SZSZKSZ és az USZSZK Alkotmányának és törvényeinek tiszteletben tartásával fejt ki tevékenységét, elősegíti a béke megőrzését és a nemzetközi együttműködést; a nemzetiségi viszonyok tökéletesítésére vonatkozó kormányhatározatok megvalósítását. Működése az öntevékenység, a nyíltság, a demokrácia elvein alapul.

1. Az itt nem közölt rész: 2. A közgyűlés; 3. Az ellenőrző bizottság; 4. Az etikai bizottság; 5. A választmány; 6. Az elnökség; 7. A titkárság; 8. A szakbizottságok; 9. A középszintű szervezetek; 10. Az alapszervezetek; 11. A tisztségviselők.

Kinyilvánítja: a területünkön élő magyar kisebbség az egyetemes magyarság része. Ebből kiindulva törekszik a kölcsönös kapcsolatok kialakítására és fejlesztésére a magyarság többi részével, együttműködik a Magyarok Világszövetségével és a külföldi magyar társadalmi, kulturális szervezetekkel, illetve mozgalmakkal. Jogot formál arra, hogy nemzetközi társadalmi egyesülések tagja legyen, azokkal szerződéseket kössön.

Vallja: a népek közötti jó viszony előmozdításának minden nemzet esetén kétoldalúnak, kölcsönösnek kell lennie, elő kell segítenie a nemzeti azonosságtudat megőrzését és elmélyítését.

Segíti a Szovjetunióban működő magyar közművelődési egyesületek tevékenységét, azokkal szövetségre léphet. Együttműködik más nemzetiségek hasonló célú öntevékeny társaságaival, a haladó társadalmi szervezetekkel, illetve mozgalmakkal.

Elhatárolja magát a nacionalizmus és a sovinizmus minden megnyilvánulásától, s az ilyen nézetek terjesztőit kizárja soraiból.

II. A szövetség feladatai

1. Figyelemmel kíséri a kárpátaljai magyarság egyéni és kollektív nemzetiségi jogainak érvényesítését, véleményezi azt, javaslatokat dolgoz ki az állami szervek számára, tevékenyen részt vesz a feladatok megvalósításában.

2. Szorgalmazza a magyar nyelv akadálytalan használatát a magyarok által is lakott településeken, a magyar nyelv egyenrangúságát más nyelvekkel a köznapi érintkezésben, a hivatali ügyintézésben, és szorgalmazza az ehhez kapcsolódó személyi feltételek biztosítását azokban a helységeken és kollektívákban, amelyekben a magyarság részaránya számottevő, vezető állás betöltésének feltétele legyen a magyar nyelv megfelelő szintű tudása. Ugyanez a kritérium vonatkozzon a művelődési intézmények és a magyar iskolák dolgozóira is.

3. El kívánja érni a magyar települések mesterséges betelepítésének leállítását, hogy azok megőrizhessék nemzeti jellegüket.

4. Arra törekszik, hogy a magyarlakta helységek névtáblái, a hivatalok, intézmények, üzletek feliratai magyar nyelvűek is legyenek.

5. Elősegíti a magyar kulturális értékek gyarapodását és azok népszerűsítését más nemzetbeliek körében, szorgalmazza a magyar nyelvű kiadványok körének bővítését az igényeknek megfelelő példányszámban.

6. Segíti kulturális értékeink megőrzését, hagyományaink felélesztését, ápolását. Előmozdítja történelmi múltunk feltárását, hiteles bemutatását, a fehér foltok felszámolását.

7. Gondoskodik a kiemelkedő magyar személyiségek emlékének megőrkítéséről, a magyar nép nemzeti ünnepeinek, kulturális, történelmi évfordulóinak méltatásáról.

8. Szorgalmazza a polgárok szabadon vallott nemzetiségének elismerését.

9. Kiemelt feladatként foglalkozik a magyar nyelvű óvodák, óvodai csoportok, iskolák problémáival, figyelemmel kíséri működésüket, törekszik arra, hogy számuk megfeleljen a reális igényeknek. Ezen belül sürgető feladatnak tartja a más tannyelvű iskolákkal összevont magyar iskolák önállóságának visszaállítását. A szövetség hang-

súlyozza: gondoskodni kell a magyar nyelvű iskoláztatást nélkülöző szórványmagyar-ság lakóhelyein a helyi igényeknek megfelelő magyar anyanyelvi oktatás beindításáról, a személyi és tárgyi feltételek megteremtéséről.

10. Fontosnak tartja annak a nemzetiségi jognak a végérvényes szavatolását, hogy az Ungvári Állami Egyetemen és a terület minden oktatási intézményében, ahol arra igény van, a magyar tannyelvű iskolákban végzettek magyarul felvételizhessenek.

Szorgalmazza, hogy a magyar egyetemisták részesüljenek szakirányuknak megfelelő magyar szaknyelvű képzésben. Ehhez a magyarországi oktatási intézmények segítségét is igénybe kell venni.

Gondoskodik a nemzetiségi káderek képzéséről, elősegíti azok Kárpátalján való elhelyezkedését.

Arra törekszik, hogy a megfelelő tanulói létszám esetén a szakmunkásképző és szakközépiskolákban, valamint más speciális tanintézetekben magyar tannyelvű csoportokat szervezzenek.

Kiemelt figyelmet fordít a magyar ifjúság nemzeti tudatának fejlesztésére. Együttműködik azok szervezeteivel, különös tekintettel a Kárpátaljai Magyar Ifjúsági Szövetségre (KMISZ-re). Fenntartja a jogot, hogy azokkal szövetségre lépjen.

11. Tudatában lévén az egyház nemzetmegtartó szerepének, támogatja annak a szabad vallásgyakorlás és hitoktatás megteremtésére, a lelkészutánpótlás megszervezésére irányuló törekvéseit.

12. Együttműködik azon szervezetekkel, amelyek síkraszállnak Kárpátalja ökológiai tisztaságának megőrzéséért, vidékünk fegyvermentes övezetté, üdülőövezetté való nyilvánításáért.

13. Feladatai megoldásához igénybe veszi a szabad tömegkommunikációs eszközöket, kiadókat, jogot formál saját kiadói tevékenységhez.

14. El kívánja érni a törvény olyan módosítását, amely állandó helyet biztosít a kárpátaljai magyar lakosság képviselőinek a hatalmi szervekben. Meghatalmazott szótól delegál a helyi tanácsokba és azok végrehajtó bizottságaiba.

15. A szövetség gazdasági hátterét biztosítandó, vállalatokat alapít, vegyes vállalatokban vesz részt, alapítványokat hoz létre.

16. Támogatja a kárpátaljai szabad gazdasági övezet kialakítását. Szorgalmazza a magyar öngazgatás létrehozását.

III. A tagfelvétel rendje, jogok és kötelességek

1. A szövetség tagja lehet:

- a) állampolgárságától és nemzetiségétől függetlenül bárki, aki elismeri az alapszabályt;
- b) vállalatok, szövetkezetek, társadalmi és más szervezetek, ha vállalják a szövetség erkölcsi és anyagi támogatását, kollektív tagok lehetnek.
- c) kiemelkedő személyiségek a szövetség, illetve a választmány tiszteletbeli tagjává választhatók. A KMKSZ tiszteletbeli tagját az alapszervezetek választják

meg. A választmány tiszteletbeli tagjait a középszintű választmány vagy az elnökség javaslatára a területi választmány választja meg.

2. A szövetség tagjának kötelességei:
 - a) vállaljon részt a megfogalmazott célok és feladatok megvalósításában;
 - b) rendszeresen fizesse a tagdíjat.
3. A szövetség tagjának jogában áll:
 - a) választóként és — 18 éves kortól — választthatóként részt venni a vezető szervek megválasztásában;
 - b) véleményével, javaslataival és panaszaival a szövetség bármely szervéhez fordulni;
 - c) kifejteni véleményét a szövetség bármely fórumán.
4. A kollektív tagok jogait és kötelességeit külön szabályzat állapítja meg.
5. A szövetség szervezeteibe való felvétel egyéni vagy csoportos írásbeli folyamodvány alapján történik. A tagfelvételtől a megfelelő szervezet elnöksége (elnöke) dönt. A tagok kizárására csak az adott szervezet közgyűlése jogosult.

IV. A szövetség szervezeti felépítése, vezető és ellenőrző szervei

1. A szövetség felépítése, testületei
 1. A szövetség felépítése: területi, középszintű és alapszervezetek. Az alsóbb szintű szervezetek hatáskörükön belül szuverenitást élveznek.
 2. A szövetség testületei: közgyűlés, etikai és ellenőrző bizottság, választmány, elnökség, titkárság, szakbizottságok. A területi szintű testületek megbízatása 3 évre szól. A közép- és alapszintű testületek meghatalmazási idejét az adott szervezet közgyűlése határozza meg.

(...)

1991. június 30.

Kárpátalja 1991, 14. sz. 8.

9.

Nyilatkozat Kárpátalja autonóm státusáról

Mi, a nagygyűlés résztvevői, megerősítve elkötelezettségünket — a nemzetközi közösségnek az emberi jogok egyetemes nyilatkozatában, a helsinki megállapodásokban, az új Európa párizsi chartájában rögzített normák, — az ukrán SZSZK állami szuverenitásáról szóló nyilatkozat,

— a Szovjetunióban és az USZSZK alkotmányában foglalt kollektív nemzeti jogok mellett:

rámutatva

— a vidék évszázadok során és a II. világháború után kialakult soknemzetiségű összetételének sajátosságára,
— a vidék népeinek önrendelkezési örök törekvésére,

elutasítva

— a határok Kárpátalja rovására történő felülvizsgálatának szükségességével kapcsolatos kérdés felvetésére tett kísérleteket,

támogatva

— a Népképviselők Kárpátaljai Területi Tanácsának a szabad vállalkozási övezet vidékünkön való megteremtéséről hozott döntését,

figyelembe véve,

hogyan Kárpátalja jelenlegi státusa:

— korlátozza a vidék őslakosságához tartozó népek és más nemzetiségek kollektív jogait,

— nem biztosítja a nemzetek igazi egyenlőségét és szabad szellemi fejlődését,
— nem járul hozzá a vidék gazdasági potenciájának hatékony kihasználásához,

számításba véve,

hogyan csak az autonómia státusának elnyerése (visszaállítása) teremti meg a feltételeket ahhoz, hogy a vidék teljes jogú szubjektumként foglalja el méltó helyét a megújuló szuverén, demokratikus, föderatív Ukrajnában, ad lehetőséget arra, hogy az évtizedeken át felhalmozódott problémákat önállóan oldjuk meg, szorosan együttműködve államunk más térségeivel,

elfogadhatatlannak tekintve

a Kárpátalja autonóm állami jogi státusával kapcsolatos kérdés megvitatásának további halogatását,

arra a megegyezésre jutottunk, hogy

— a Népképviselők Kárpátaljai Területi Tanácsához,
— az USZSZK Legfelsőbb Tanácsához,
— a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsához és a Szövetségi Tanácshoz törvényjavaslattal fordulunk:

I. Ukrajna összetételében Kárpátaljának adják meg az autonóm köztársaság státusát,

II. Az őslakosság és más nemzetiségek képviselői kapjanak jogot arra, hogy okmányaikban eredeti nemzetiségük szerepeljen,

III. Kárpátalja autonóm státusának keretében alkotmányosan rögzítsék:

— a ruszinok, ukránok, magyarok, oroszok, románok, szlovákok, németek, cigányok kulturális-nemzeti autonómiájának jogait, területi-polgári és nemzeti-területi öngazgatással egyesítve,

— a garanciákat arra, hogy valamennyi nemzetiséghez tartozó állampolgárok, a Szovjetunió és az USZSZK alkotmányos jogszabályai keretében tevékenykedő politikai és társadalmi szervezetek számára egyenlő lehetőségeket biztosítsanak az állami és közügyek igazgatásában való részvételre.

1991. július 17.

Kárpáti Igaz Szó 1991. július 17.

(A KMKSZ 1991. július 14-én Tiszaújlakon megrendezte a II. Rákóczi Ferenc emlékünnepséget. A dokumentumot a több mint tízezer résztvevő egyhangulag elfogadta.)

10.

Népszavazás a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról a beregszászi járás területén

A népképviselők Beregszászi Járási Tanácsa
1991. szeptember 14-i, ülészakának határozata

Figyelembevételül a járási lakosság nemzetiségi többségének óhaját, a választók utasításait a tanácsi küldöttek számára, az „Ukrán SZSZK-beli népképviselők helyi tanácsairól és a helyi önkormányzatokról” és az „összukrán és helyi népszavazásról” szóló törvények alapján a népképviselők járási tanácsa elhatározta:

1. A beregszászi járás területén Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról tartandó népszavazást 1991. december 1-jére tűzzük ki — az ukrán elnök megválasztásának napjára.

2. Népszavazás megtartásával Ukrajna elnökének választását levezető járási és körzeti választási bizottságokat kell megbízni.

3. A Járási Végrehajtó Bizottság szavazócédulákat készítsen magyar, ukrán és orosz nyelven a következő szöveggel:

Kívánja-e Ön Magyar Autonóm Körzet létrehozását a beregszászi járás területén?
Igen Nem
A nem kívánt válasz áthúzandó.

4. A körzeti választási bizottságok a szavazás eredményét a járási választási bizottságnak és a népképviselők járási tanácsának adják át, helybenhagyás céljából, és publikálják a járási lapban.

5. A népképviselők járási tanácsa ülészakának határozatát átadni Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának kivizsgálás céljából.

6. Kérni Sepa V. V.-t, Ukrajna népképviselőjét, hogy Ukrajna Alkotmányának tervezete és Ukrajna törvényének kidolgozásával kapcsolatban a Magyar Autonóm Közetről szóló előterjesztést adjon be, melyben előíranyozzák a területi települések lakosságának jogát a nemzetiségi autonóm körzetbe való önkéntes ki- és belépésre.

1991. szeptember 14.

Kárpátalja 1991. 18. sz. 5.

11.

Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség alapítólevele

Mi, az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) alakuló ülésén résztvevők, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Lvovi Magyar Kulturális Szövetség, a Magyarok Kijevi Egyesülete vezető tisztségviselői, mélyreható változások és történelmi várakozások időszakában gyűltünk össze a függetlenségét kinyilvánító Ukrajna fővárosában, Kijevben. Az SZSZKSZ eddigi hatalmi struktúrája széthullott, megszűnt a kommunista párt működése, kialakulóban van az állami kapcsolatok új rendszere, nyitva áll az út a többpártrendszerre épülő parlamentarizmus, a jogállamiság, az emberi jogok, a demokrácia kiteljesedése felé, ezzel Európa megosztottságának időszaka véget ért; ma már semmilyen csoport-, párt- vagy állami érdeket nem lehet az ember érdekei fölé helyezni.

Elismerjük és támogatjuk Ukrajna függetlenségét. Vállaljuk Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elnökségének felhívását Ukrajna valamennyi nemzetiségű állampolgárához, a benne foglaltakhoz tartjuk magunkat, ennek szellemében cselekszünk. Megerősítve elkötelezettségünket a nemzetközi közösségnek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Helsinkii megállapodások, az új Európa Párizsi Chartája, az Ukrajna állami szuverenitásáról szóló nyilatkozat mellett, számításba véve és cselekvési programnak tekintve Ukrajna és a Magyar Köztársaság között a két köztársaság külügyminisztere által aláírt nyilatkozatot a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén történő együttműködés elveiről,

a következő nyilatkozatot tesszük:

1. A legutóbbi három évben lehetőség nyílt arra, hogy az országban az egy tömbben és szórványban élő magyarok érdekvédelmi szervezeteket, kulturális-nemzetiségi szövetségeket alakítsanak és jegyezzenek be. Így Ukrajna kárpátaljai területén a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Lvov városban a Lvovi Magyar Kulturális Szövetség, az ország fővárosában a Magyarok Kijevi Egyesülete, valamint Ukrajnán kívül Tallinnban az Észtországi Munkácsy Mihály Kulturális Egyesület, Alma-Atában a HUNGÁRIA Kazahsztáni Magyar Kulturális Szövetség fejt ki tevékenységet a magyar nemzetiség anyanyelvi kultúrájának megőrzése, nemzeti tudatának formálása érdekében.

2. Hisszük és valljuk, hogy az Ukrajna területén működő magyar szervezetek tevékenységét össze kell hangolni, sikeresebbé téve a megnevezett szervezetek által képviselt nemzeti érdekek megvalósítására irányuló törekvéseket, fokozottabban bevonva a közös munkába a különböző szervezetek szakembereit, ezzel magas fokon hasznosítva e szervezetek szellemi kapacitását. Politikailag indokoltnak tartjuk egy olyan országos szintű koordinációs testület létrehozását, melyben minden hivatalosan működő önálló magyar szervezet képviseltethetné magát. Ezek a szervezetek konföderatív szövetségbe tömörülnek, belső szervezeti életüket, külkapcsolataikat hivatalosan bejegyzett alapszabályok rögzítik. Az UMDSZ MŰKÖDÉSÉNEK IRÁNYELVEIT az alapító küldöttgyűlésen elfogadott alapszabály tartalmazza.

3. Együttműködve az Ukrajnát megújító demokratikus erőkkel, elítélve a nacionalizmus bármilyen megnyilvánulását, ismételten megerősítjük, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van szabadon kifejezni és megőrizni nemzeti tudatukat, mindenféle megkülönböztetés nélkül, egyenlő jogokat élvezve a törvény előtt.

4. Az alapítólevél magyar és ukrán nyelven készült, 10—10 példányban. A magyar és ukrán nyelvű változatok egyaránt hitelesek.

Ezen alapítólevelet jóváhagyták az alapító szervezetek gyűlésén, 1991. október 5-én, Kijevben.

1991. október 5.

Kárpátalja 1991. 19. sz. 9.

Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) Demokraticsná Szpilká Uhorciv Ukrajini (DSZUU) alapszabálya

I. A szövetség jellege és céljai

I. 1. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség érdekvédelmi és aktív politikai tevékenységet kifejtő társadalmi szervezet.

Célja az Ukrajnában szövetségbe tömörült magyarság általános jogi és érdekvédelmi képviselete, a tagszervezetek alapokmányában meghatározott célok és elvek megvalósítására irányuló törekvések támogatása, valamint tevékenységük összehangolása.

A szövetség:

— állást foglal a magyarság helyzetének és fejlődésének kérdéseiben minden hivatalos fórumon, regionális és országos szinten;

— szorgalmazza és elősegíti, hogy az Ukrajnában élő magyarság összekötő erő legyen a népek közötti megértés előmozdításában;

— igényt tart az anyaországi, illetve a nemzetközi kisebbségvédelmi fórumok segítségére;

— képviselőjelölteket indít a helyi és a parlamenti választásokon, részt vesz az államhatalmi és közigazgatási szervek kialakításában és tevékenységében.

A szövetség székhelye Ungvár.

II. A tagság

II. 1. Az alapítók jóváhagyásával a szövetség tagjai lehetnek Ukrajna területén törvényes alapon működő magyar társadalmi szervezetek, egyesületek, társaságok, szövetségek, intézmények, ha elfogadják a szövetség által meghirdetett célokat, és képesek aktívan részt vállalni azok megvalósításában.

II. 2. A felvétel elbírálása írásbeli kérvény alapján történik.

II. 3. A tagsági viszony megszűnik: kilépéssel vagy a tagok sorából való törléssel, illetőleg kizárással.

III. A szövetség vezető szervei

III. 1. Felépítése:

— A Szövetségi Fórum;

— Az elnökség;

— A titkárság;

— Az ellenőrző bizottság.

A Szövetségi Fórum

III. 2. A Szövetségi Fórum az UMDSZ legfőbb vezető szerve, amelyben a tagszervezeteket a választmányukon jóváhagyott öt-öt mindenkori elnökségi tag képviseli. Évente legalább négyszer ülésezik. Szükség esetén, a tagszervezetek valamelyikének javaslatára, rendkívüli ülés is összehívható.

A Szövetségi Fórum:

- elfogadja, indokolt esetben módosítja az alapszabályt;
- meghallgatja, megvitatja, jóváhagyja az elnökség jelentését;
- jóváhagyja a szövetség munkatervét;
- dönt a szövetség központi pénzügyi alapjának felhasználási rendjéről;
- elfogadja, indokolt esetben módosítja az elnökség által előterjesztett költségvetést;
- dönt a szövetséghez való csatlakozásról, illetve kizárásról;
- kétéves időtartamra, indokolt esetben legfeljebb még egy évre megválasztja az elnököt;
- megválasztja a két társelnököt.

A Szövetségi Fórum akkor határozatképes, ha a küldöttek kétharmada jelen van. Ellenkező esetben két héten belül újra összehívandó, s akkor határozatképes, ha a küldöttek több mint 50 százaléka megjelent. Határozatait nyílt szavazással és egyszerű szótöbbséggel hozza, kivéve azokat az eseteket, amikor a döntések meghozatalához kétharmados szavazattöbbség szükséges. Ezek meghatározása a Szövetségi Fórum hatáskörébe tartozik.

Az elnökség

III. 3. Az elnökség az UMDSZ végrehajtó szerve. Az elnökség tagjai a tagszervezetek mindenkori elnökei. Az elnök a szövetséget csak az elnökség felhatalmazása alapján képviselheti.

Az elnökség:

- előkészíti a Szövetségi Fórum munkáját, végrehajtja annak elvi döntéseit, áttekinti az aktuális kérdéseket;
- szükség szerint döntéseket hoz;
- előkészíti a Szövetségi Fórum soron következő ülészakának napirendjét;
- a Szövetségi Fórum határozatainak alapján irányítja a szövetség működését.

Az elnökség havonta ülésezik, vagy munkamegbeszélést folytat. Az elnökség valamely tagjának javaslatára rendkívüli ülés is összehívható.

Az elnök akadályoztatása esetén funkcióit, megegyezéssel alapon, a társelnökök egyike gyakorolja.

A titkárság

III. 4. A titkárság az UMDSZ ügyintéző szerve. Tagjai a tagszervezetek titkárai. Munkájukat az UMDSZ titkára koordinálja. A titkárság hatáskörét az elnökség határozza meg.

Az ellenőrző bizottság

III. 5. Az ellenőrző bizottság három tagból áll, tagjait a tagszervezetek jelölik ki. Az ellenőrző bizottság saját soraiból elnököt választ. Fő feladata az UMDSZ pénzügyi tevékenységének, valamint a Szövetségi Fórum és az elnökség határozatai végrehajtásának ellenőrzése. Az elnökség köteles az ellenőrző bizottság folyamatos és zavartalan működéséhez nélkülözhetetlen feltételeket biztosítani.

III. 6. Az elnökség bizonyos feladatok végrehajtására alkalmi bizottságokat hozhat létre. A bizottságok az elnökségnek számolnak be tevékenységükről.

IV. Az UMDSZ intézményes kapcsolatai

IV. 1. Az UMDSZ kész kétoldalú kapcsolatot létesíteni és ápolni bármelyik ukrajnai társadalmi szervezettel, más kisebbségek érdekvédelmi szervezeteivel, pártokkal, amennyiben az illető szervezetek és pártok tiszteletben tartják a kisebbség nemzetközi egyezményekben és dokumentumokban garantált kollektív és egyéni jogait.

IV. 2. Az UMDSZ szükségesnek tartja leszögezni, hogy az Ukrajnában élő magyar kisebbség az egyetemes magyarság szerves része. A szövetség szoros kapcsolatot kíván kialakítani a Magyarok Világszövetségével, valamint a Magyarországon és más országokban működő magyar társadalmi és politikai szervezetekkel, illetve nemzetközi szervezetekkel.

V. A szövetség pénzforrásai

V. 1. A szövetség pénzforrásai a következők:

- állami támogatás;
- a tagszervezetek pénzügyi hozzájárulása;
- magán- és jogi személyek adományai;
- a szövetség rendezvényeiből származó jövedelem.

V. 2. A szövetség fentebb említett bevételei adómentesek.

V. 3. A szövetség pénzforrásait képezhetik ugyancsak az általa alapított cégek, vállalatok és egyéb termelőegységek jövedelmei vagy azok egy része, melyek szintén adómentességet élveznek, ha kulturális célok megvalósítására, valamint jótékony célú akciók finanszírozására vannak felhasználva. A szövetség gazdasági tevékenysége magába foglalja kulturális célzatú egyes vállalatok létrehozását, a kiadói tevékenységet, egyéb gazdasági termelőegységek, kereskedelmi hálózatok, információs központok létesítését is.

V. 4. Gazdasági tevékenység esetén a UMDSZ kijevei kirendeltségű gazdasági felelőst alkalmaz, aki az elnökségnek, illetve felkérésre a Szövetségi Fórumnak tartozik elszámolással.

VI. A szövetség és a tagszervezetek jogi helyzete

VI. 1. A szövetség jogi személy, pénzt bankszámlákon őrzi, folyó-, illetve devizaszámlával rendelkezhet. A szövetségnek körpecsétje és bélyegzői vannak.

VI. 2. A tagszervezetek teljes autonómiával rendelkeznek és saját alapszabályaik szerint működnek.

VII. A szövetség szimbólumai

VII. 1. A szimbólumok:

— a hivatalos embléma;

— a hivatalos zászló; színei: piros-fehér-zöld.

VIII. A szövetség felosztatása

VIII. 1. Az UMDSZ csak a tagszervezetek egyöntetű határozata alapján számolható fel.

VIII. 2. A felosztáskor az UMDSZ vagyonát vagy tartozásait a tagság létszámának megfelelően osztják fel.

1991. október 5.

*Fodó Sándor, a KMKSZ elnöke
Ilku Marion József, az LMKSZ elnöke
Vigh János, az MKE elnöke*

Kárpátalja 1991. 19. sz. 8., 10.

13.

Két igennel szavazzunk!

A KMKSZ felhívása Kárpátalja magyar lakosságához!

Történelmi időket élünk. A volt szovjetunióbeli köztársaságok teljes önállóságra törekszenek. Ukrajna parlamentje is kinyilvánította ebbéli óhaját. Mi, kárpátaljai magyarok, szintén történelmi dátumnak tartjuk december 1-jét. Ezen a napon a szuverén, demokratikus Ukrajnára szavazunk. Csak az európai értelemben vett, demokratikus állam biztosíthatja a területén élő nemzeti kisebbségek önkormányzati jogait.

Meggyőződésünk, csakis egy önmagára találó, szabad, önálló államisággal bíró ukrán nép érthet egyet önkormányzati törekvéseinkkel, szavatolhatja anyanyelvi kultúránk megőrzésének feltételeit, jólétünket.

Gondoljunk a felnövekvő generációk jogilag garantált jövőjére, a nemzeti együttélésre! Ennek tudatában felhívjuk Kárpátalja magyarságát: *december 1-jén szavazzanak két igennel:*

I. A független Ukrajnára.

II. Ukrajna keretén belül az új ukrán alkotmány által biztosított különleges önkormányzati státussal rendelkező Kárpátaljára.

1991. november 12.

A KMKSZ Elnöksége

Kárpátalja 1991. 22. sz. 1.

14.

A Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség alapítólevele, alapszabályzata, programja

A Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség alapítólevele

Tekintettel a kárpátaljai magyar oktatásügy ez idáig megoldatlan, s az adott oktatási rendszer keretein belül meg nem oldható számos problémájára, az égető gondok enyhítését elősegítendő, élve törvény adta lehetőségeinkkel, meg kívánjuk alapítani a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetséget.

A KMPSZ független, demokratikus társadalmi szervezet, jogi személy.

A szövetség célja, hogy megszervezze Kárpátalja magyar pedagógustársadalmát, alapot teremtsen érdekvédelmi szervezetének kialakításához, elősegítse Kárpátalja önálló magyar oktatási rendszerének létrehozását.

A KMPSZ jogot formál a törvények által a társadalmi szervezeteknek megengedett minden tevékenységre, különös tekintettel a nyelvországgal való kapcsolattartás valamennyi formájára.

A szövetség tevékenységét az UK Alkotmányának, hatályos törvényeinek és más, nemzetközi dokumentumokban rögzítetteknek megfelelően fejti ki, a nyíltság és a konstruktív együttműködés szellemében.

Elfogadta a KMPSZ alapító konferenciája

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUS SZÖVETSÉG ALAPSZABÁLYA (Részlet)²

1. Általános elvek

1. A KMPSZ a kárpátaljai magyar oktatásügyi dolgozók független szakmai-érdekvédelmi szervezete.

2. Működése a függetlenség, önkéntesség és nyíltság elvein alapszik. Együttműködik más társadalmi, érdekvédelmi szervezetekkel, valamint a megfelelő oktatásügyi szervekkel.

3. Céljaik azonosságából eredően szorosan együttműködik a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséggel, annak kollektív tagja.

2. A szövetség feladatai

1. A szövetség alapvető távlati feladatának Kárpátalja önálló magyar oktatási rendszerének életre hívását tekinti.

2. Fontosnak itéli egy magyar pedagógus-szakszervezet alapjainak lefektetését.

3. Feladatának tekinti a közoktatás liberalizációjának aktív támogatását, az oktatási rendszer működésének jogi alapokra történő helyezését, az „iskola demokrácia” megteremtését.

4. Erőfeszítéseket tesz a magyar közép- és felsőfokú oktatás létrehozásáért, az óvodai és középiskolai hálózat gyökeres átalakításáért.

5. Szorgalmazza a pedagógus-továbbképzés radikális átalakítását, a pedagóguscse-re kiszélesítését.

6. Felméri a magyar oktatási intézmények helyzetét, problémáit. Munkájukhoz szakmai, illetve szervezési segítséget nyújt.

7. Kapcsolatot tart, illetve elősegíti a kapcsolatteremtést a magyar nyelvterületen működő oktatási intézményekkel.

8. Szakmai tanácskozásokat, konferenciákat, versenyeket, tanulmányutakat, kiállításokat szervez, pályázatokat hirdet.

9. Elősegíti a magyar tankönyvkiadás és tankönyvellátás színvonalának emelését.

10. Lehetőség szerint kiadói tevékenységet is folytat, oktatási segédanyagokat terjeszt.

11. Kiemelt feladatként kezeli a szórványmagyarság anyanyelvi oktatásának fejlesztését.

12. Véleményt nyilvánít, illetve javaslattal él minden, a kárpátaljai magyar oktatást érintő kérdésben, mind a társadalmi, mind az állami szervek felé.

² Kimaradt fejezetek: 4. A tagság; 5. Apénzügyi tevékenység; 6. A gyűlésrend; 7. Záró megjegyzések.

3. A szövetség felépítése, testületei

1. A KMPSZ szervezete hierarchikus szinteket nem tartalmaz. Legfelsőbb fóruma a közgyűlés, vezető testülete az elnökség.

2. A szövetség munkáját az elnökségen és a megfelelő szakcsoportokon keresztül fejti ki. Meghatalmazásuk 2 évre szól.

3. A közgyűlés

Legalább évente egyszer ülésezik, résztvevőit a szövetség tagsága képezi. Munkájára a gyűlésrend szabályai értelemszerűen vonatkoznak.

Meghatározza a szövetség testületeit és tisztségeit, megválasztja az azokat betöltő személyeket, illetve felosztatja az általa megválasztott testületeket. Meghallgatja és minősíti a tisztségviselők beszámolóit. A szövetség pénzügyi tevékenységének ellenőrzésére, illetve más célból bizottságot hozhat létre.

Bármely kérdésben vétőjoga van.

Kijelöli a szövetség tevékenységének főbb irányait, költségvetési elveit. Meghatározza a szövetség szerkezeti felépítését. Jóváhagyja, illetve módosítja az alapszabályt.

4. Az elnökség

A közgyűlések közötti időszakban irányítja a szövetség munkáját. Előkészíti és összehívja a közgyűlést. Dönt a szövetséget érintő kérdésekben. Döntéséről tájékoztatja a tagságot. Meghatalmazza a szövetség tisztségviselőit, illetve tagjait meghatározott tevékenység folytatására. Jóváhagyja a szövetség szerződéseit. Indokolt esetben kezdeményezi a tagok kizárását. Megállapítja az elnökségen belüli munkamegosztást. Dönt a szakcsoportokkal kapcsolatos minden kérdésben. Munkáját szükség szerint végzi.

5. A szakcsoportok

A szakcsoportok egyes célfeladatok megoldására létrehozott testületek. Munkájukat a csoport vezetőjének, illetve helyettesének irányításával szükség szerint végzik. Arról az elnökségnek, illetve a közgyűlésnek tartoznak beszámolni.

6. A tisztségviselők

A szövetség tisztségviselője csak a szövetség tagja lehet, aki azonban a szövetségben belül bármely tisztséget betölthet. A tisztségviselők munkájukat, amennyiben a közgyűlés másképp nem dönt, társadalmi alapon végzik.

A szövetség tisztségviselői: az elnök, az alelnökök, a titkár, az elnökség tagjai és póttagjai. Megbízásuk egy választási ciklus idejére szól. A tisztségviselő meghatalmazásának megszűnése esetén az újonnan hivatalba lépő tisztségviselő munkába állásáig tovább viszi a folyó ügyeket, határozathozatali jog nélkül. A funkciók átadásának ideje azonban nem haladhatja meg a 10 napot.

Az elnökségi tag lemondása, visszahívása, illetve elhalálozása esetén annak jogköre sorrendben a megfelelő póttagot illeti az adott választási cikluson belül.

A szövetség fizetett alkalmazottakat is foglalkoztathat. Tevékenységük körét az elnökség által jóváhagyott szabályzat határozza meg. A munkáltatói jogok gyakorlásának kérdésében az elnökség dönt.

A szövetség tisztségviselője megfelelő anyagi és erkölcsi felelősséget visel meghatalmazásának teljes ideje alatt.

Az elnök mandátumának idő előtti megszűnése, illetve annak huzamos távolléte esetén jogköre az alelnököket együttesen illeti a soron következő közgyűlésig terjedő időszakban.

A tisztségviselő vagy az elnökség a szövetség tagja által sérelmesnek ítélt döntése ellen 10 napon belül az elnökséghez, illetve a közgyűléshez lehet fellebbezni; a fellebbezés halasztó hatályú.

(...)

A KMPSZ PROGRAMJA

Abból kiindulva, hogy a jelenlegi szovjet típusú oktatási rendszer számunkra idegen, mind koncepciójában, mind gyakorlatában, mind pedig színvonalában számos kívánnivalót hagy maga után, a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség az alapítólevelében és alapszabályában rögzítettekkel összhangban, aktívan részt kíván venni területünk oktatáspolitikájának alakításában, a magyar oktatási rendszer magyar szellemiségben történő felépítésében, annak egy minőségileg magasabb szintre való emelésében. Működésével elő kívánja segíteni az oktatási rendszer demokratizálódását és liberalizálódását, valamint annak jogi alapokra történő helyezését. Mindezen célok elérésének érdekében tevékenységét az alábbiakban vázolt program alapján kívánja kifejteni.

1. Oktatáspolitikai és jogi kérdések

El kívánja érni, hogy Kárpátalja magyar oktatási rendszere teljes szuverenitást élvezzen; felépítésében és működésében zökkenőmentesen kapcsolódjon mind a nyelvországi, mind pedig az egyetemes európai oktatási rendszerhez. Arra törekszik, hogy a magyar oktatási rendszert magyar szakemberek szervezzék és irányítsák.

Szorgalmazza, hogy az oktatási intézmények alapításának, illetve fenntartásának joga illessen meg minden természetes és jogi személyt.

Támogatja a tanintézetek autonómiájának megteremtését, oly módon, hogy az állami oktatásügyi szervek azok működésének csupán jogszerűségét bírálhassák felül, célszerűségét nem.

Kívánatosnak tartja egy, az oktatás liberalizálódását elősegítő, demokratikus oktatási törvény mihamarabbi életbeléptetését.

Szorgalmazza a vegyes tannyelvű iskolák felszámolását, s a magyar tanintézetekben tanuló gyerekek számának oly mértékű növelését, hogy az a lakosság nemzetiségi arányainak feleljen meg.

Indítványozza, hogy ott, ahol a magyar lakosság részaránya eléri az 50%-ot, az ukrán, illetve az orosz iskolákban is tegyék kötelezővé a magyar nyelv oktatását.

Tekintettel a társadalmunkban zajló gyors politikai és gazdasági változásokra, csilapítani igyekszik a magyar oktatási rendszer értelmetlen megrázkódtatásait, a pedagógusok társadalmi presztízsének további leértékelődését.

Kapcsolatot kíván tartani a felekezeti oktatási intézményekkel, illetve elősegíti együttműködésüket az állami oktatási intézményekkel.

Támogatja a felnőttoktatás különböző formáit, a népfőiskolák rendszerének újra-élesztését.

Szükségesnek tartja, hogy a szövetség kapjon módot az állami oktatásügy dokumentumaiba való betekintésre.

Kidolgozza Kárpátalja önálló magyar oktatási rendszerének irányelveit, szerkezetét, működési mechanizmusát, illetve erőfeszítéseket tesz annak életre hívásáért.

2. Tanmeneti kérdések

Síkraszáll a teljes tanszabadságért; a tantervek, valamint a tanmenet összeállítása, a tan- és segédkönyvek kiválasztása, a módszertani munka megszervezése stb. kerüljön teljes mértékben az adott tanintézet hatáskörébe.

Vizsgálja a kárpátaljai magyar tanintézetek működését és problémáit. E célból széles körű statisztikai felméréseket végez az oktatási rendszer minden szintjén.

Tanulmányozza Magyarország és más európai államok oktatási rendszerének felépítését és működését.

Javasolja a pedagógus-továbbképzés olyan irányú módosítását, hogy az a nemzeti elv betartásával történjen, illetve a későbbiekben közreműködik egy önálló magyar pedagógus-továbbképző intézményrendszer kiépítésében.

Kiemelten foglalkozik a szórványmagyarság oktatásának problémáival. A rendelkezésre álló eszközök elosztásában az utóbbiakat illetően a pozitív diszkrimináció elvét alkalmazza.

Figyelmet fordít a magyar óvodai hálózat kiépítésére és tökéletesítésére.

Szorgalmazza magyar tannyelvű csoportok megnyitását a szakiskolákban és az egyetemen, illetve a későbbiekben a nyelvvországgal való széles körű együttműködés alapján önálló közép- és felsőoktatási intézmények alapítását kezdeményezi.

Hangsúlyozza a magyar oktatás-nevelés a nemzeti kultúrában gyökerező hagyományainak és a modern európai szellemiség, illetve követelményrendszer ötvözésének szükségességét.

Erőfeszítéseket tesz a pedagógia és a pszichológia új eredményeinek az oktatás-nevelés gyakorlatába történő átültetésére, az oktatás tudományos alapokra való helyezésére.

Elősegíti valódi pedagógiai alkotóműhelyek létrejöttét.

3. Gazdasági és szociális kérdések

Szorgalmazza a magyar oktatási intézményeknek juttatott eszközök lehetőség szerinti növelését, illetve a jövőben a költségvetés az oktatás szférájára eső részének arányos leosztását.

Elősegíti a magyar oktatási intézmények tanszerekkel és oktatási segédanyagokkal való ellátottságának javítását, a nyelvvországi és más adományok megszervezését és elosztását.

Kísérletet tesz egy, a szövetség effektív működését biztosító alapítvány létrehozására. Felvállalja a nyelvországi és más pedagógiai kiadványok terjesztését, illetve önálló kiadói tevékenységet folytat.

Támogatja az oktatásügyi dolgozók tevékenységének szerződéses alapokra való helyezését, azok szociális védelmének erősítését, a pályázati rendszer elterjedését, a minőségi differenciálás valós rendszerének bevezetését.

Kidolgozza a magyar pedagógus-szakszervezet elvi alapjait, a későbbiekben közreműködik létrehozásában.

4. Szervezési kérdések

Elősegíti a kapcsolatteremtést és kapcsolattartást a magyar nyelvterületen működő tanintézetekkel, valamint a kárpátaljai magyar tanintézetek és pedagógusok közti kommunikációt.

Szervezett alapokra kívánja helyezni a pedagóguscseré, nyelvországi továbbképzés, nyári egyetemek, pedagógus- és diáktáborozások, valamint csereüdülések egész rendszerét.

A pedagógusok szakmai életének felpezsdítése céljából konferenciákat, tanácskozásokat, versenyeket stb. szervez, pályázatokat hirdet.

Külföldi pedagógusok bevonásával nyelvtanfolyamokat szervez.

Területi magyar pedagógiai könyvtárat hoz létre.

A fentebb vázolt célokat a szövetség fokozatosan, az aktuálpolitikai helyzet biztosította lehetőségek maximális kihasználásával, a magyar kultúra egyéb szféráival való kompatibilitás betartásával, a nyíltság, tolerancia és konstruktív együttműködés jegyében kívánja elérni.

Beregszász, 1991. december 8.

Kárpátalja 1991. 22. sz. 14—15.

15.

A KMPSZ II. Közgyűlésének Nyilatkozata

A KMPSZ alapszabálya kimondja: „A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség a kárpátaljai oktatásügyi dolgozók érdekvédelmi szövetsége”.

A Szövetség célja az, hogy képviselje a magyar oktatásügyi dolgozók érdekeit, hogy az anyanyelvi oktatást magasabb szintre emelje. Ezt a célt szolgálták többek között az

anyanyelvi vetélkedők: Beregi Költészeti Napok 93' és a beregszászi Kazinczy Kiejtési Verseny. Ebben a tanévben iskoláink tanulói először indulhattak önálló csapattal a megyei tantárgyi vetélkedőkön, konkrétan matematikából, biológiából.

Hagyományá vált a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola által megrendezett Terebesi Viktor Matematikai Emlékverseny és az Ungvári 10. Sz. Dayka Gábor Középiskola által szervezett Bolyai-Emlékverseny. Először került megrendezésre a magyar iskolai színjátszócsoporthoz vetélkedője is. Hasonló rendezvényeket kívánunk szervezni az iskolai népdal, néptánc és hagyományörző csapatok részére.

Kapcsolataink a felettes szervekkel kielégítőek, hiszen előrelépés csak úgy képzelhető el, ha kölcsönösen toleráljuk egymás véleményét. Szövetségünknek nincs szándékában átvenni a megyei és a járási tanfelügyelőségek szerepét, de minden olyan kérdésben hallatjuk véleményünket, mely anyanyelvi oktatásunkat érinti.

Célunk egy egységes magyar tankerület kialakítása. Ezért javasoljuk, hogy a Kárpátaljai Területi Oktatásügyi Főosztály mellett hozzanak létre egy, a magyar tanintézmények ügyében illetékes tanácsadó testületet. Ez az első lépés lehet anyanyelvi intézményhálózatunk kialakítása terén.

Az oktatás első láncszeme az óvoda. Ez ügyben tettünk talán a legkevesebbet. Falvainkban vannak ugyan magyar óvodák, de városainkban ma sincs magyar bázis-óvoda.

Néhány szakközépiskolában beindul az anyanyelvi oktatás. Csoportok szervezése azonban csak megfelelő számú jelentkező esetén lehetséges. Szorgalmazzuk, hogy a következő tanévben induljon magyar csoport a Beregszászi Egészségügyi Szakközépiskolában és a Munkácsi Mezőgazdasági Technikumban.

A Munkácsi Tanítóképző magyar csoportjában, sajnos, a tantárgyak zömét oroszul adják elő. Szorgalmazzuk, hogy a magyar csoportban minden tárgyat magyar nyelven tanítsanak. Kezdeményezzük a magyar tannyelvű iskolákban dolgozó orosz nyelv- és irodalomtanárok átképzését, valamint a magyar iskolák ukrán szakos káderekkel való biztosítását.

Szorgalmazzuk a Kárpátalján szórványban élő magyarok intézményes oktatásának megszervezését, a meglévő formák fejlesztését.

Iskoláinkban nagy a túlzásfokúság. Sok tanintézetben két váltásban, illetve több helyen folyik az oktatás, sőt egyes iskolákban egyenesen életveszélyes helyiségekben, miközben a megkezdett építkezések leálltak. Szorgalmazzuk a magyar tanintézmények működéséhez szükséges feltételek megteremtését, a Beregszászi Magyar Gimnázium kollégiumi épületének visszaadását, az ungvári új magyar iskola létrehozását.

Nyíltan el kell mondanunk, hogy tanáraink közül egyre többen vesznek a vándorbotot a jobb megélhetés reményében. Nem tudjuk erőszakkal maradásra bírni őket. Az ittmaradtak között sokan vannak, akik szívvel-lélekkel oktatnak még e nehéz körülmények között is. Bizonyítják ezt az Ungvári Állami Egyetemen, a Kodolányi János Nemzetközi Előkészítő Intézetben és a magyarországi egyetemeken, illetve főiskolákon tanuló kárpátaljai diákok eredményei.

A pedagógusok táborának évente nagy számban kínálunk fel továbbképzési lehetőségeket, melyek alkalmat nyújtanak a szakmai fejlődésre.

A kárpátaljai magyar gyerekek anyanyelvi oktatását itt, szülőföldünkön akarjuk megoldani az óvodától az egyetemig.

A szövetség tagságának száma örvendetesen megnövekedett. Többet kell azonban foglalkoznunk a jövő pedagógus-generációjával.

Törekedni fogunk arra, hogy olyan oktatási rendszert hozzunk létre, mely nemcsak nyelvében, hanem szellemében is magyar.

Beregszász, 1993. május 26.

Kárpátaljai Szemle 1993. június, 1. sz. 3.

16.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség állásfoglalása Kárpátalja különleges önkormányzati státusával kapcsolatban

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség vidékünk magyarsága iránt viselt felelőssége tudatában, a nemzetiségi béke megszilárdítására, valamint a demokratikus ukrán állam kiépítésére törekedve elő kívánja segíteni a regionalizmus és az önkormányzatiság európai eszméjének és gyakorlatának kiteljesítését. Meggyőződésünk, hogy az önkormányzatok széles körű jogokkal való felruházása az egyetlen lehetséges módja a nemzetiségek részleges önrendelkezési igényeinek kielégítésén túl az ország gazdasági stabilitása megteremtésének is. Mindez, anélkül, hogy veszélyeztetné az ukrán állam egységét, megteremtené a lehetőséget az egyes vidékek helyi kulturális, gazdasági s egyéb sajátosságainak maximális érvényesítésére s ezen értékek Ukrajna népeinek közös javára történő kamatoztatására.

Ebből kiindulva, Kárpátalja magyar lakosságának az 1991-es népszavazáson kinyilvánított akaratához hűen szövetségünk támogatja mindazokat a törekvéseket, melyek megyénk s annak magyarlakta vidéke különleges önkormányzati státusának megteremtését tűzték ki célul, s ezt békés úton, Ukrajna törvényeinek megfelelően kívánják tenni.

Ungvár, 1993 októbere

Magyarság és Európa 1993. 3. sz. 98.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség programja

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség figyelemmel kísérve a régiókban zajló történelmi folyamatokat, az alapszabályban megfogalmazott kulturális, politikai és érdekvédelmi feladatoknak megfelelően tényezője kíván lenni a kárpátaljai magyarság s az ország politikai és kulturális életének egyaránt. Ebből kifolyólag programdokumentumában megfogalmazza politikai, gazdasági, szociális, kulturális koncepcióját. Az itt vázolt elvek természetesen csak útjelzői lehetnek szövetségünk törekvéseinek. Működésének konkrét alternatíváit, mechanizmusát a mindenkori politikai és gazdasági helyzet határozza meg.

I. A szövetség

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség számottevő tagságával, kiépült alapszervezeti hálózatával Kárpátalja szintjén jelentős politikai erőnek számít, s hiányosságai ellenére a legjobban működő nemzetiségi szervezetek közé tartozik.

Alapvető feladata a kárpátaljai magyarság érdekeinek védelme. E tevékenységét a nemzetközi jogi normáknak és Ukrajna törvényeinek tiszteletben tartásával fejti ki.

A KMKSZ különböző vallású, különböző politikai nézeteket valló személyek tömegszervezete. Mint ilyen, nem törekszik ideológiai homogenitásra: a különböző értékrendek érvényesülésének lehetőségét a demokrácia keretei között kívánja biztosítani.

A szövetség katalizátora kíván lenni mindazoknak a folyamatoknak, melyek a magyarság belső önépítését szolgálják, ám nem törekszik kizárólagosságra. Elismeri a különböző szakmai szerveződések, kulturális egyesületek jelentőségét a kárpátaljai magyarság csoportszerkezetének kialakításában, a társadalmi pluralitás megjelenítésében.

A KMKSZ egyrészt feladatának tekinti a politikai, gazdasági alrendszerek kiépülésének oly irányú támogatását, hogy a magyarság döntéshelyzetbe kerüljön saját sorsának formálásában, másrészt elő kívánja segíteni annak a szellemi potenciálnak a felhalmozását, melynek birtokában magasan képzett, reális politikai cselekvésre képes, a társadalomszerveződés csomópontjaiba állítható, a magyarság érdekeit szem előtt tartó vezetőket mondhatnánk magunkénak. A szövetség olyan eredményekre törekszik, melyek a magyarság hosszú távú érdekeire koncentrálván népünk számára európai mércével mérhető jövőt teremtenek.

A KMKSZ külkapcsolatainak súlypontját az anyaországgal való együttműködés képezi. E tevékenység során több szempontot vesz figyelembe. Nem kötelezheti el magát egyetlen párt, mozgalom mellett sem. Az azokkal való együttműködés csupán az általános nemzeti kereteken belül maradó tevékenységre terjedhet ki. Ezzel össz-

hangban nem kíván teret engedni külső, pártpolitikai vagy egyéb szempontok érvényesülésének. Abból kiindulva, hogy a kárpátaljai magyarság érdekeit az egyetlen általános érdekvédelmi szervezet, a KMKSZ képviseli, a szövetség csak olyan törekvéseket támogat, melyek nem csupán pillanatnyi politikai tőkét kívánnak kovácsolni, hanem népünk hosszú távú érdekeit szolgálják.

A szövetség kapcsolatok kialakítására törekszik a Kárpát-medence más magyar politikai és kulturális szervezeteivel, részt vesz a különböző egyeztető fórumok munkájában. Kapcsolatokat tart fenn a nyugati magyarság szervezeteivel. Lényegesnek tartja, hogy törekvéseit a nemzetközi fórumokon is megjeleníthesse.

A magyar nemzet részeként a nemzetiségek között vállalja a híd szerepét, mindazt, ami összeköt a még csak eljövendő európaiság jegyében.

II. Politikai élet

A KMKSZ politikai tevékenységét a kiegyensúlyozottság, a szakszerűség, a magyarság érdekeinek elsődlegessége s a nemzetiségi konszenzus keresésének elvei alapján folytatja.

Politikai mozgásterét az államszerkezet alapvetően behatárolja, ezért annak széles politikai konszenzuson kell nyugodnia, azt alkotmányosan legitimálni kell, s kialakításában a nemzetiségi szempont nem mellőzhető.

Tekintettel Ukrajna soknemzetiségű összetételére, illetve arra, hogy az országban több, történelmileg kialakult sajátos régió van, a KMKSZ az ország föderatív felépítését s az ennek megfelelő parlamentáris struktúra kialakítását tartja célszerűnek. Az unitáris államberendezkedés nem tudja garantálni azokat a politikai-jogi kereteket, melyek távlatilag biztosíthatnák Ukrajna népei számára politikai akaratuk érvényesíthetőségét, az ország megfelelő stabilitását.

A KMKSZ támogatja az államberendezkedés demokratizálódása felé tett lépéseket. Ennek alapvető feltétele a hatalmi ágak megfelelő szétválasztása, a parlamentáris rendszer intézményhálózatának kiépítése. A demokrácia és jogállamiság elvrendszerezéssel összeegyeztethetetlen az elnöki megbízottak vezette központosított irányítás. Ez a végrehajtó hatalom kizárólagos birtokosaként, a politikailag semleges professzionális irányítás hiányában, a múltból örökölt szelektív mechanizmussal terhelve krónikus államigazgatási válság előidézője. A demokratikus rendszer elengedhetetlen részeként létre kell hozni a közigazgatási és alkotmánybíróságot, az állampolgári és kisebbségi jogok szószólója intézményét, nagyobb hangsúlyt kell adni a közvetlen demokrácia eszközeinek.

A jelenlegi struktúra nem nyújt módot valódi önkormányzati rendszer létrehozására. Ez nagyban hátráltatja a piacgazdaság létrejöttét, rombolja az önálló cselekvés szabadságának, egyben felelősségének tudatát, mely leghatékonyabb katalizátora lenne a társadalmi fejlődésnek. Ezért az önkormányzatnak valósnak, s az államhatalommal egyértelműen meghatározott jogviszonyban állónak kell lennie.

A KMKSZ egyik hangsúlyozott követelése a nemzetiségi öngazgatás megteremtése. Elvünk az, hogy minden nép sorsát elsősorban önmagának kell kialakítania.

nia. A nemzetiségi önkormányzat, az intézményi autonómia, a szakmai és a politikai szervezetek, a területi autonómia mind eszközei lehetnek ennek. Használatukat a mindenkori politikai aktualitásnak kell súlyoznia. Erőfeszítéseket kell tennünk, hogy egyrészt ezen eszközök használatát a törvény minél szélesebb körben biztosítsa, másrészt, hogy a mindenkori jogi-politikai kereteket megfelelő tartalommal tudjuk megtölteni.

A politikai képviselőlet plurális szerkezete a demokrácia alapvető biztosítéka. Következésképpen elengedhetetlen, hogy a választások rendszerét új alapokra helyezzük. Olyanokra, melyek lehetőséget nyújtanak az egyes társadalmi csoportok érdekeinek valódi megjelenítésére. Pártlistás szavazás nélkül viszonyaink között a parlamentarizmus üres jelszó marad csupán. Fontos, hogy nemcsak az országos, hanem a helyi szinten szerveződő formációk jogait is elismerjük a „politikacsinálásra”, illetve, hogy a nemzetiségek párton kívül is megjeleníthessék akarataikat a döntéshozó szervezetekben.

Elismerve Ukrajna biztonsági érdekeinek fontosságát, úgy véljük, hogy a politikai-stratégiai szükségleteknek — az ország gazdasági teherbíró képességét figyelembe véve — elsősorban a haderő minőség alapú átstrukturálásával kell eleget tenni. Nagy jelentőséget tulajdonítunk azoknak a két- és többoldalú nemzetközi megállapodásoknak, melyek a katonai potenciál ésszerű mennyiségi és térbeli önkorlátozása révén kívánnak kölcsönös garanciát nyújtani. Szükségesnek tartjuk, hogy a haderő diszlokációjának megváltoztatásakor messzemenően vegyék figyelembe a külpolitikai szempontokon túl az adott térség nemzetiségi viszonyait is. Támogatjuk Ukrajnának egy egységes európai biztonsági rendszerbe történő integrálódását.

A KMKSZ támogatja mindazokat a lépéseket, melyek a határok nagyobb átjárhatóságát, országunk Európához történő felzárkózását szolgálják. Ennek egyik lényeges feltétele a már aláírásra megnyílt nemzetközi dokumentumokhoz való csatlakozás és az újabbak kidolgozásában való részvétel. Mihamarabb meg kell alkotni a kisebbségek kollektív jogait biztosító garanciarendszert. Fontosnak tartjuk további két- és többoldalú nemzetközi szerződések megkötését a nemzetiségi jogok, a gazdaság és az ökológia területén.

A jelenlegi, viszonylag nyugalmas időszak legfontosabb feladata az önszervezés. Ki kell építenünk a belső információs láncot, erős alapszervezeti hálózatot kell létrehozunk, saját médiákkal kell rendelkezünk. Munkánkat a továbbiakban a szakszerűségnek, a politikai visszafogottságnak, az alternatívák folyamatos elemzésének, a politikai cselekvés megfelelő súlyozásának kell jellemeznie. Támogatnunk kell a magyarság „több lábra állítását”, a magyar szakmai, kulturális szervezetek, egyesületek, alapítványok, gazdakörök stb. létrejöttét és megerősödését.

A szövetség konstruktív kapcsolatokra törekszik térségünk más legális társadalmi szervezeteivel, pártjaival. Kiemelt jelentőséget tulajdonít a kárpátaljai nemzetiségi szervezetekkel való kapcsolattartásnak. Részt kíván venni a helyhatósági testületek kialakításában és a döntéshozatalban. A KMKSZ-nek következetesen meg kell őriznie politikai arculatát, a magyarság érdekei melletti feltétlen elkötelezettségét.

III. Kultúra

A KMKSZ kultúrpolitikájának célja az összmagyar kultúrán alapuló önálló magyar kulturális intézményrendszer megteremtése, mely magában foglalja az oktatási és köznevelődési intézményhálózatot is.

A szövetség oktatáspolitikájának alapját az egyetemes és nemzeti értékeket ötvöző, magas szakmai színvonalú oktatási rendszer megteremtése képezi, amely alkalmas autonóm szellemű, aktív, felelős személyiség nevelésére.

Támogatja az önálló magyar óvoda- és iskolahálózatot, valamint az ezeket irányító és ellenőrző szervek létrehozását. Szorgalmazza a kárpátaljai magyar oktatás teljes körű kiépítését, a szakintézményeket (pl. magyar tanítóképző), módszertani és szolgáltató központokat is beleértve. Segítséget nyújt egyházi és magán tanintézmények alapításában, magyarországi oktatási intézmények kihelyezett részlegeinek megnyitásában, a posztgraduális képzésben.

A KMKSZ támogatja a tanintézmények autonómiájának gyakorlati érvényesítését, az iskolaszék intézményének bevezetését, a különböző iskolatípusok párhuzamos működését, a pedagógiai dolgozók jogállásának tisztázását, a pályázati rendszer elterjedését, a korporatív elv megerősödését az oktatásban, a differenciált bér- és tandíjrendszer létrehozását.

A szövetség fontosnak itéli, hogy a helyi magyar tankönyvkiadást magyarországi tankönyvekre alapozzák. Meg kell oldani a magyar módszertani és tudományos könyvek, folyóiratok behozatalát és terjesztését. Új alapokra kell helyezni a hungarológiai központ munkáját, tovább kell fejleszteni a magyarországi tudósokkal, kutatókkal való együttműködést. Hasznos lenne egy szociológiai intézet létrehozása, különös tekintettel a nemzetiségek közti kapcsolatok vizsgálatára.

A KMKSZ oktatási kérdésekben szorosan együttműködik a KMPSZ-szel, annak szakmai tevékenységét politikailag támogatja, programját saját programja részeként ismeri el.

Elveinknek megfelelően a közművelődésnek a nemzeti kultúrában kell gyökereznie. Kárpátalja közművelődési hálózata jelenleg nem felel meg sem a szakmai, sem a nemzeti szempontoknak. Következésképpen új művelődéspolitikai koncepcióra van szükség, melynek alaptényezője a civil társadalom és annak szabad szerveződése. Ebből kiindulva a szövetség támogatja a független szakmai szervezeteket, társaságokat, a különböző helyi irodalmi, képzőművészeti, zenei, színi és más köröket.

Elősegíti a magyar könyvtárhálózat létrehozását, a magyar nyelvű könyvek, hanglemezek, kazetták, filmek behozatalát és forgalmazását, valamint az ezt szervező egyesületek létrejöttét.

Szorgalmazza a magyar vonatkozású múzeumi, levéltári anyagok gyűjtését és megőrzését, az egyházi jellegű anyagok visszajuttatását tulajdonosuknak, a nemzeti és egyházi műemlékek védelmét, restaurálását.

Támogatja a kárpátaljai magyar könyvkiadást, a nyomdai és könyvterjesztő hálózat létrejöttét.

Szükségesnek tartja a népművelők, zenészek, képzőművészek, színésznövendékek anyanyelvű oktatásának biztosítását helyi, illetve külföldi tanintézetekben.

A szövetség kiemelt jelentőséget tulajdonít a magyar nyelvű médiáknak, melyeknek a társadalom hiteles informálásán túl elő kell segíteniük anyanyelvünk megőrzését, a magyar szellemiség terjesztését. Támogatja a kárpátaljai magyar sajtót, szorgalmazza a kiadványok mennyiségének növekedését, választékának bővülését, minőségének javulását, a tényalapú újságírás meghonosodását.

Eroőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a magyarországi sajtótermékek is hozzáférhetőek, megrendelhetőek legyenek.

A kárpátaljai magyarság identitásának megőrzésében jelentős szerepet játszik a magyarországi rádió és televízió. Biztosítani kell ezek minőségi vételét Kárpátalja egész területén. Ki kell bővíteni a helyi magyar adások kereteit, meg kell teremteni a magyar szerkesztőség önálló működésének feltételeit a műsorkészítés valamennyi fázisában.

A KMKSZ fontosnak tartja, hogy a magyar közművelődési intézmények arányos részt kapjanak az állami költségvetésből.

Korrekt viszonyt kíván kialakítani valamennyi kárpátaljai egyházzal. Szorgalmazza az egyházi tanintézmények létrehozását, a hitoktatás és a lelkészképzés megfelelő megoldását, a közfeladatokat ellátó egyházi intézmények állami támogatását, azok működésének mielőbbi újraindítását, az egyházi tulajdon mielőbbi visszaszolgáltatását. Kezdeményezi, hogy a húsvéti és karácsonyi ünnepeket nyilvánítsák munkaszüneti nappá. Szükség szerint konzultációkat folytat az egyházakkal.

Nemzetiségi létünk egyik lényeges minőségi mutatója a magyar nyelv használatának szférája. Ennek lehetőség szerinti kiterjesztése társadalmi létünk teljes keresztmetszetére a szövetség egyik fontos feladata, melyet a megfelelő törvényi keretek kialakításával, s az azok adta lehetőségek maximális kihasználásával oldhatunk meg csupán. A KMKSZ szorgalmazza a dokumentumok, az ügyintézés, az ügyvezetés, a tanácsai munka, a közfeliratok, a toponímiák többnyelvűségét, a történelmi elnevezések visszaállítását.

Támogatja a nemzetiségek szabad bevallás szerinti összeírását, a nemzeti szimbólumok szabad használatát.

A KMKSZ ifjúságpolitikai elveinek kialakításában támaszkodni kíván nemzeti hagyományainkra és az egyetemes emberi értékekre.

Elősegíti az ifjúság önszerveződését, együttműködik a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetséggel. Olyan állami intézkedéseket szorgalmaz, melyek jobbitani hivatottak a fiatal pályakezdők, a fiatal családok lehetőségeit.

Olyan ifjúság felnevelését tartja szükségesnek, mely a demokratikus eszményeket s nemzeti értékeket egyaránt magáénak vallja, és megfelelő szaktudással felvértezve a magyarság szolgálatába állhat.

IV. Gazdaság

A gazdaság prosperitása az az alapvető feltétel, amely nélkül a társadalmi béke törékeny, a nemzetiségek közti jó viszony könnyen megbontható. Következően gazdaságunk radikális átalakítása minden népcsoport, nemzetiség közös érdeke.

Ma olyan átmeneti időszakot élünk, amikor a magánszektor a gazdaság elenyésző részét alkotja. Az állami vállalatok minden ágazatban monopolhelyzetben vannak, ám az egyre csökkenő központi támogatások és a még ki nem épült piaci viszonyrendszer hiányában a működésképtelenség határán vannak. Mindez további gazdasági visszaesséssel és nagymértékű munkanélküliséggel fenyeget.

Egyre nagyobb méreteket ölt a rejtett munkanélküliség, mely kezelhetetlen társadalmi konfliktusokkal fenyeget. A jogi garanciák hiánya, az infrastruktúra katasztrofális állapota nem teszi lehetővé jelentősebb külföldi tőke beáramlását. Így jelenleg gazdaságpolitikai stratégiaként egyetlen cél jelölhető: a piacgazdaság mihamarabbi létrehozása, s ehhez egyetlen út vezet: a privatizálás.

Nyitott, kiegyensúlyozott, dinamikusan fejlődő, versenyképes, termékszerkezetében a világpiachoz igazodó gazdaságra van szükség, melyben a magán- és vegyes tulajdon döntő szerepet játszik. Ehhez mindenekelőtt jogi garanciákat kell teremteni a magántulajdon biztonságát, a magánjog teljeskörűségét, a privatizáció kontrollját, a részvényesi rendszert illetően.

Vállalkozásbarát gazdaságpolitikára van szükség, mely differenciált adórendszerrel, a vállalkozást ösztönző hitelpolitikával, speciális támogatási alapokkal, kedvező kamatfeltételekkel elő tudja segíteni a piacgazdaság kiépülését.

A privatizációnak ki kell terjednie a gazdasági rendszer egészére: a kis- és nagyvállalatokra, a bankrendszerre, a társadalombiztosításra, a szolgáltatásokra és a kereskedelemre. Ki kell dolgozni a csődbe ment állami vállalatok szanálásának mechanizmusát.

A gazdaságpolitika lényeges elemévé kell válnia az inflációellenes intézkedéseknek. Meg kell szüntetni a ráfizetéses állami vállalatok támogatását, vissza kell fogni a fedezet nélküli pénzkibocsátást, csökkenteni kell az improduktív szféra arányát, racionalizálni kell a nyersanyagra alapozott barterkereskedelmet, mérhetővé kell tenni az energia fogyasztását, de mindenekfelett gazdaságélénkítő, a termékszerkezet-váltás irányában ható intézkedéseket kell foganatosítani. Mindennek azonban megfelelő munkaerő-politikával kell párosulnia. Vidékünk energia- és nyersanyagszegénysége miatt munkahelyteremtés szempontjából elsősorban a feldolgozóipar, a szolgáltató ágazatok, az infrastrukturális fejlesztés, a kereskedelem, s nem utolsósorban a mezőgazdaság jöhet szóba.

Meg kell teremteni a külföldi tőke munkaerőigényes ágazatokba történő beáramlásának feltételeit, a megfelelő jogi és politikai garanciarendszert, az exportképes áruk termelésének lehetőségét. Ehhez hozzájárulhat az is, ha térségünk megkapja a különleges gazdasági övezet státusát.

A mezőgazdaság talpra állítása csak a föld privatizációja, a teljes jogú magán földtulajdon visszaállításával lehetséges. Meg kell teremteni a magán- és farmergazdálkodás feltételeit. Ehhez speciális hitelrendszerre és pénzalapokra van szükség, melyek segítségével a gazdálkodás anyagi-műszaki feltételei biztosíthatók.

A földet lehetőség szerint vissza kell adni az eredeti tulajdonosnak.

El kell érni az állampolgárok igazságos teherviselését. Lehetőséget kell adni mind a munkavállalók, mind a munkáltatók érdekvédelmét ellátó szervezetek létrejöttéhez. A munkanélküliségből eredő feszültségek enyhítésére munkaközvetítő és segélyező rendszert kell létrehozni.

Erőfeszítéseket kell tenni a külgazdasági kapcsolatok élénkítésére, az európai piaci és pénzügyi normák átvételére.

V. Szociálpolitika

Kárpátalja lakosságának szociális helyzete korántsem megnyugtató. Az infláció rohamos növekedése folytán rendkívül hátrányos helyzetbe kerültek a csak fizetésből, bérből élők, a nyugdíjasok. A szelektív kompenzációs mechanizmusok hiányoznak vagy rosszul működnek. Egyre tömegesebb a munkanélküliek tábora. Koncepció hiányában az alkalmazott intézkedések nem hozzák meg a kívánt eredményt. Az életminőség romlása, a hagyományos társadalmi struktúrák felbomlása sürgős, átgondolt beavatkozást követelnek. Ki kell dolgozni a gazdaság- és szociálpolitikában követendő elvek egységes rendszerét.

Lépéseket kell tenni társadalmunk alapja: a család védelmében, különös tekintettel a nők főállású családanyaságára (mely után nyugdíj is jár), a gyermekvállalás és -nevelés erkölcsi és anyagi támogatására, a sokgyermekes családoknak biztosítandó kedvezmények rendszerére, a lakáskérdés kielégítő rendezésére.

A munkanélküliséget enyhítendő, létre kell hozni az átképző intézmények hálózatát, új munkahelyeket kell teremteni, többek között a külföldi tőke munkaerőigényes ágakba történő bevonásával, a helyi szolgáltató, termelő és infrastrukturális egységek kialakításával. Ki kell dolgozni a munkaerő mozgásával, átalakulásával, az ideiglenes munkanélküliséggel kapcsolatos állami garanciák mechanizmusait. A privatizáció útjának megfelelően csökkenteni kell a társadalombiztosítás, a szolgáltatások és juttatások állami részét, le kell építeni a privilegizált elosztás (pl. juttatások, nyugdíjak, üdülési lehetőségek) rendszerét.

Támogatni kell a túlduzzasztott ipari munkaerő visszaáramlását a mezőgazdaságba. Ez lassíthatja a hagyományos települések felbomlását, elnéptelenedését, az ingázással és a szezonmunkákkal kapcsolatos társadalmi problémák elmérgesedését.

Erőfeszítéseket kell tenni a hátrányos helyzetű települések (kivált a nemzeti kisebbségek által lakottak) gondjainak enyhítésére. Csak ezáltal őrizhetők meg a hagyományos létközösségek, csökkenthető az elvándorlás, különösen a fiatalok betelepítése a városokba. Ezáltal maradhat meg a helyi közösségek kultúraőrző és -teremtő ereje.

Törekedni kell arra, hogy a létminimum, a minimálbér törvényileg is garantálva legyen. A szociális juttatásokat az infláció mértékével összhangban kell növelni. Létre kell hozni a segélyezés differenciált rendszerét.

Intézkedéseket kell tenni a nyugdíjasok helyzetének javítására, korkedvezmények életbeléptetésére, az öregeket ellátó intézmények létrehozására és a már meglévők színvonalának emelésére.

Új bér- és adórendszert kell bevezetni, mely egyrészt lehetővé teszi a minőségi differenciálást, másrészt igazságos közteljesítést irányoz elő, s figyelembe veszi a társadalom hátrányos helyzetű tagjainak érdekeit is.

A jól működő szociális védőháló megteremtése céljából (különös tekintettel a nemzeti kisebbségekre) létre kell hozni azokat az intézményeket, melyek a szociális hely-

zet felmérésére hivatottak. Támogatni kell mindazt az egyházi, egyesületi és magán-tevékenységet, mely a segély- és szeretetszolgálatok által a társadalmi biztonság növelését célozza.

Mindebből következik, hogy sérülékeny társadalmi békénk megőrzése csak úgy lehetséges, ha megtaláljuk, majd megtartjuk azt az egyensúlyi helyzetet, melyet a piacorientált struktúraváltás és a szociális biztonság ellentmondásos következményeinek kompromisszumos ötvözése adhat.

VI. Egészségügy, ökológia

Az egészségügy helyzete ma számos kívánnivalót hagy maga után. A megfelelő szellemi, anyagi, szervezeti és jogi feltételek híján annak rendszere a működőképeség határán van, szolgáltatásának minősége rendkívül alacsony. Javulást csak az egészségügy merőben új alapokra való helyezésétől várhatunk.

Meg kell teremteni az egészségügy fejlődésének jogi és gazdasági feltételeit, az egészségügyi vállalkozás, az orvostársadalom önszerveződésének szabadságát (pl. orvosi kamara), az orvosi ellátás államilag garantált minimális rendszerét, az egészségügyi szolgáltatások minőségi ellenőrzésének mechanizmusát.

Elő kell segíteni a családi orvos intézményének létrejöttét, a szabad orvos- és kórházválasztást. Garantálni kell a betegek részére a kezelésükkel kapcsolatos információba való betekintést s annak illetéktelenektől való védelmét. A megfelelő anyagi érdekeltiséget biztosítandó, a szolgáltatások minősége és az orvosok jövedelme közti viszonyt piaci összefüggéseknek kell meghatározniuk.

Külön hangsúlyt kell fektetni a szellemi és testi fogyatékosok, a rokkantak, a szenvedélybetegségekkel küzdők ellátására. Az ezt végző intézetek körében is meg kell szüntetni az állami monopóliumot, s lehetőség szerint figyelembe kell venni az ápoltak nemzetiségét.

Felül kell vizsgálni az egészségügyi képzés és továbbképzés tartalmát és rendszerét. Ki kell alakítani az egészségügyi felvilágosító és tanácsadó hálózatot, a megfelelő információs rendszert. Támogatni kell az egészségügyi célú társadalmi önszerveződést, egyházak, szervezetek és magánszemélyek bekapcsolódását az orvoslás, betegellátás, betegsegélyezés rendszerébe. Új alapokra kell helyezni a baleset- és betegbiztosítást. A statisztika-determinált gyógyítást emberközpontúvá kell tenni, melynek az említett szakmai-anyagi követelményeken túl a humánus magatartás, az orvosi etika messzemenő betartása és az orvoslás európai hagyományainak újraélesztése egyaránt feltétele.

Mіндеzen nehézségeken túl lényeges szempont számunkra az anyanyelvű egészségügyi ellátás megteremtése. Szakmai feltételként kell érvényesíteni azt a követelményt, hogy az egészségügyi dolgozó értse és beszélje a helyben lakó nemzetiségek nyelvét.

Egészségünk megőrzésének lényegi feltétele a természetes környezet, az ökoszisztéma sértetlen megőrzése. Ezért az államnak garantálnia kell a megfelelő környezetminőség minimális szintjét, az ökológiai információ hozzáférhetőségét minden állampolgár részére. Ehhez létre kell hozni azokat a független, csak a legfelső döntéshozó szervnek felelős intézményeket, melyek a környezeti paramétereket folyamatosan mérik, ellenőrzik.

A gazdaság, a szociálpolitika, az ökológia és az egészségügy fejlesztésének egységes elveken kell alapulniuk. A természetvédelmi követelményeknek be kell épülniük a különböző gazdasági programokba. Előnyben kell részesíteni a környezetbarát technológiákat, kötelezővé kell tenni a környezetvédelmi hatásvizsgálatot.

Fokozott hangsúlyt kell fektetni az energiatakarékosságra, a hulladékok újrafeldolgozására, a közlekedés környezetbarát formáinak fejlesztésére, a járműminőségi követelményekre, a veszélyes anyagok tárolására és szállítására. Meg kell teremteni az ökológiai adóztatás szigorú rendszerét. Ellenőrzés alá kell vonni a mezőgazdaságban alkalmazott vegyszerek használatát, be kell vezetni a termékek folyamatos kontrollját.

Előnyben kell részesíteni azokat a fejlesztési programokat, melyek a lakosság dekoncentráálásának irányában hatnak, melyek a megfelelő kommunális infrastruktúra kiépítését, a megfelelő mennyiségű és minőségű vízellátást, a helységek forgalmi tehermentesítését célozzák.

Térségünk növény- és állatvilágának megőrzése céljából el kell végezni a megfelelő erdővédelmi, újratelepítési és vízszabályozási munkákat. Fokozott ellenőrzés alá kell vonni a fa- és kőzetkitermelő munkálatokat. Természetvédelmi tájegységeket kell létrehozni.

Mivel természetes környezetünk védelme nem lehet egyetlen ország kizárólagos belügye, a megfelelő törvényi feltételek biztosításán túl szükségesnek tartjuk egy nemzetközi természetvédelmi rendszer kialakítását, az ehhez szükséges egyezmények mihamarabbi megkötését.

Elfogadta a KMKSZ nagyszülősi tisztújító gyűlése

1993. március 13.

A KMKSZ történetéből. Összeállította Dupka György, Intermix Kiadó, Ungvár—Budapest, 1993. 29—43.

18.

A KMKSZ választási programja

Honfitársaink! Bárhová tekintünk ma Ukrajnában, vagy szűkebb hazánkban, Kárpátalján, hanyatlik minden. Tisztán kell azonban látnunk, hogy a romlást nem a régi rend elhagyása, hanem az újnak a hiánya okozza. A parancsuralmi rend által elherdált javaink maradványait most élük fel azok, akiket kényelmes székeikből még fel sem állítottunk. Tudnunk kell, hogy nálunk MÉG NEM TÖRTÉNT RENDSZERVÁLTÁS.

DE MEG KELL TÖRTÉNNIE, ha élni akarunk, márpedig akarunk, s nem másutt, hanem itt, a szülőföldünkön, nem máskor, hanem most, a XX. század végén, s nem

másként, hanem emberhez méltó módon. Ez pedig csak egyféleképpen lehetséges: ha szakítva az alaptalan ígérgetéseken megvásárolt elmúlt választások nyomasztó terhével, szavazatainkat azokra adjuk, akik tiszta lappal indulva mernek majd újat gondolni és tenni. Nem csodát, de kitarató erőfeszítéseket, nem a maguk, de választóik, országuk, népük érdekében.

Mi az, ami ma reformálásra szorul? Az élet szinte valamennyi területe, de elsősorban a politika és a gazdaság.

A politikai élet

egyik alapvető kérdése, hogy a fiatal ukrán állam, melynek harmada más nemzetiségű, ne unitárius nemzetállamként épüljön, kitzsított helyzetbe sodorva ezzel a többi nemzetiséget. A FÖDERATÍV ÁLLAMBERENDEZKEDÉS számunkra sokkal többet ígér, különösen ha az a NEMZETISÉGI AUTONÓMIÁK rendszerével párosul. Sokkal szélesebb jogokat kell adni a helyi önkormányzatoknak, s ami ezzel együtt jár: nagyobb felelősséget! Az elnöki megbízottak rendszerét meg kell szüntetni. A hatalmat a helyi önkormányzatok testületeinek kell adni. **MINDEN FALUNAK ÖNÁLLÓ TANÁCSOT** kell választania.

Parlamentáris demokráciában kívánunk élni, de tudjuk, hogy az átmeneti időszakban szükség van az erős végrehajtó hatalomra is. Elfogadhatatlannak tartjuk a jelenlegi választási törvényt, mivel az a régi rendszer konzerválását szolgálja. A nemzetiségi szervezeteknek jelöltállítási jogot, **A NEMZETISÉGEKNEK GARANTÁLT KÉPVISELETET KELL KAPNIUK**. Létre kell hozni a nemzetiségi jogok országgyűlési biztosának intézményét. Maradéktalanul érvényesíteni kell az emberi szabadságjogokat, többek között az emberhez méltó határátkelés jogát.

Az önálló Ukrainának csak egyetlen útja van, s az Európába vezet. Ezen az úton az atomfegyver-mentesség, a jószomszédi viszony kialakítása, a haderők csökkentése mind egy-egy lépés. Különösen vonatkozik ez „Európa kapujára”, Kárpátaljára, ahol ma is az átlagosnál nagyobb számú katonaság tartózkodik. A katonai szolgálatnak egyébként humánus feltételek között kell zajlania: **FIAINK SZOLGÁLJANAK SZÜLŐFÖLDJÜKÖN**.

A gazdaság

kulcsfontosságú része vidékünkön a mezőgazdaság, mely csak akkor lehet életképes, ha valójában megindul a privatizáció. **VISSZA KELL ADNI A FÖLDET**, s lehetőleg az eredeti tulajdonosnak. Újra kell teremteni a tönkretett gyümölcs- és szőlőkultúrákat. A magángazdálkodóknak egyenlő esélyeket kell kapniuk a kolhozokkal. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy az állami támogatást és hiteleket a magánvállalkozók arányosan kapják meg, és mindenkit kárpótoljanak a kolhozba bevitt vagyonáért. Vagyonjegyesítés előtt az állam törölje a kolhozok adósságát, s a vezetőség számoljon el a kolhoz vagyonával. A tovább működő termelőszövetkezeteknél olyan minimálbért és nyugdíjat kell biztosítani, mely nem lehet alacsonyabb az államinál.

Az ipari egységeket a külföldi tőke bevonásával **PRIVATIZÁLNI KELL**, ám az egyik legfontosabb szempontnak a munkahelyteremtésnek kell lennie. Mindehhez megfelelő garanciákat nyújtó törvényeket kell hozni. Állami **HITELEKET** és **ADÓ-**

KEDVEZMÉNYT kell nyújtani a kisiparosoknak. Privatizálni kell a kereskedelmet is, miközben a helyi fogyasztóvédelemre külön hangsúlyt kell fektetni.

A gazdaság átalakításához meg kell hozni a megfelelő pénzügyi intézkedéseket. Az átmeneti időszakban a takarékbetéteket és az életbiztosításokat is indexálni kell. Hosszú távú célként azonban csak az infláció megfékezése, a **STABIL PÉNZ** bevezetése, a valuta szabad banki átválthatóságának biztosítása kínálkozik. A külkereskedelmet liberalizálni kell, ám ennek együtt kell járnia a megfelelő vámszabályok kidolgozásával és érvényesítésével. Biztosítani kell a szabad munkaerő-áramlás, a külföldi munkavállalás törvényes kereteit is.

A szociális problémák

a gazdaságiaktól elválaszthatatlanok. Az infláció viszonyai között is biztosítani kell a **REALIS LÉTMINIMUMOT**. A béreket, nyugdíjakat, juttatásokat időben kell indexálni és kifizetni. A családvédelemre szánt juttatásoknak a munkanélküliekre is ki kell terjednie. El kell végezni a valóságos munkanélküliség felmérését. Az állás nélküliek segélyének is el kell érnie a létminimumot. Az ingázók és más hátrányos helyzetű dolgozók részére külön kompenzációt kell biztosítani. Különleges figyelmet kell fordítani a fiatal családok helyzetére, részükre olcsó lakásépítési hiteleket kell nyújtani. Az adózás rendszerét úgy kell átalakítani, hogy az **IGAZSÁGOS KÖZTEHERVISELÉST** tegyen lehetővé.

A kultúra

területén kínáló legfontosabb teendőnk a **NEMZETISÉGI KULTURÁLIS AUTONÓMIA** megteremtése, melynek magában kell foglalnia az önálló nemzetiségi tankerületet és közművelődési intézményhálózatot. Biztosítani kell az önálló nemzetiségi könyv- és videotermékek forgalmazásának feltételeit. A kárpátaljai nemzetiségi sajtónak állami támogatást kell kapnia. Központi alapból fel kell számolni a nemzetiségi intézmények, iskolák hátrányos helyzetét. Fontos feladat az egyházi intézmények újraélesztése, melynek előfeltétele **AZ EGYHÁZAK VAGYONI KÁRPÓTLÁSA**. Ki kell szélesíteni a nemzetiségi nyelvhasználat területét, biztosítva a dokumentáció és ügyintézés többnyelvűségét. Mindezen kulturális jogok garanciájaként meg kell alkotni a nemzetiségi kulturális autonómiáról szóló törvényt.

Az egészség és környezet

kérdése mindannyiunkat érint. Az egészségügy gyökeres átalakításra szorul. Törvényileg biztosítani kell a szervezeti, **MAGÁN- ÉS EGYHÁZI EGÉSZSÉGÜGYI INTÉZMÉNYEK** alapításának jogát. A statisztikaalapú orvoslást emberközpontú gyógykezelésnek kell felváltania, melynek a családi orvos szerves részét képezi. Emellett garantálni kell az állami kórházak, ambulanciák minimális gyógyszerellátását. Lényeges kérdés az **ANYANYELVŰ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS**, mely a nemzetiségi szakemberek megfelelő számban történő képzésével biztosítható.

Környezetünk megőrzése érdekében sürgős intézkedéseket kell tennünk, beleértve az erdő kitermelésének racionalizálását, az újak telepítésének meggyorsítását.

Lépéseket kell tenni a vízellátás javítására, az egyéb kommunikációs hálózatok fejlesztésére, a levegőszennyezés korlátozására, a szemét tárolására és feldolgozásának megoldására, az ártalmas vegyszerek betiltására. Fontos kérdés a városok túlnépességének elkerülése, ami a megfelelő migrációs politikával biztosítható.

SZAVAZZ A KMKSZ-re!

1994. február 5.

Kárpátaljai Szemle 1994. március, választási különszám, 2.

19.

Tóth Mihály parlamenti képviselőjelölt választási programja

I. Általános elvek

Az államszervezés nehézségeivel szembesülő Ukrajnában elsődleges feladat a kialakulatlan hatalmi szerkezet (állami igazgatás, önkormányzatok) és a nemzetgazdaság reformálása a parlament által, demokratikus jogállam keretein belül. Az ország egészét sújtó gondok megoldása, az erre irányuló feladatok megvalósítása csakis az államépítés átfogó alapelveinek tisztázásával, a társadalom egyetértésével és az alkotmányban való rögzítésével lehetséges. Az alkotmánynak az általános jogok és kötelezettségek mellett tartalmaznia kell a törvényalkotás reformját, és az alkotmányt a parlamentnek kell elfogadnia. A célszerűség azt kívánja, hogy Ukrajna szövetségi alapokon nyugvó államszerkezetet alakítson ki, kétkamarás parlamenttel, ami lehetővé teszi a lakosság számarányától független, egyenlő számú regionális képviselőt a felsőházban.

II. Politika

A szövetségi államszerkezet keretében Kárpátaljának meg kell adni a különleges önkormányzati és gazdasági övezet státusát. Kárpátalja adminisztratív felépítésében létrehozni a nemzetiségi territoriális önkormányzatokat. A nemzetiségi körzeti, városi, községi és nagyközségi önkormányzatok területén maximálisan szavatolni kell a viszonylagos belső kisebbségek jogait. Megvalósítani a teljes kulturális autonómiát minden kárpátaljai kisebbség számára.

Hiányosságaik miatt el kell törölni vagy módosítani kell a jelenlegi nyelvtörvényt és a választási törvényt. A kisebbségi törvényt ki kell bővíteni, annak végrehajtását

utasítások formájában kötelezővé tenni. A kisebbségek ügyeivel foglalkozó állami és kormányhivatalokat gyökeresen átszervezni, működési irányzatukat megváltoztatni.

A kölcsönös érdekek állami szinten történő elismerésével és érvényesítésével fenntartani és erősíteni a nemzetiségek közötti békességet.

Törvényt hozni az 1944 utáni politikai megtorlások, vagyonelkobzások egyéni és közületi elszenvedőinek kollektív rehabilitálására, valamint kárpótlási jegyekkel történő kártalanítására.

A civil szerveződések ösztönzésével egyidejűleg egységes országos rendszerbe ágyazni az állampolgárok sokoldalú képviseletét.

A beregszászi választókerületben kötelezően képviselni minden állampolgár érdekeit, azon belül nagyobb figyelmet szentelni a lakosság többségét alkotó magyarok érdekeinek, szélesebb vonatkozásban pedig felvállalni a kárpátaljai magyar kisebbség egészének képviseletét.

III. Gazdaság

Ukrajna gazdaságát minden irányban nyitottá kell tenni, a gazdasági szerkezet és a tulajdonforma megváltoztatásának folyamatát új mederbe terelni. Alapvető jelentőségű feladat a vállalkozásbarát működő külföldi tőke bevonását serkentő, a tőke kivételét nem ösztönző törvényi, gazdasági és közbiztonsági háttér megteremtése.

A privatizáció során egyenlő alaphelyzetet biztosítani minden polgár számára. A privatizációs folyamat átláthatósága és ellenőrzése megköveteli a törvények egyértelműségét. Az állami tulajdont és a köztulajdon más formáinak épségét a privatizáció idejére meg kell őrizni. A privatizációs folyamattal párhuzamosan kártalanítani az érintett állampolgárokat és közületeket. Ide tartoznak a személyi és egyházi javak jogtalan elkobzásának esetei a múltban, és a lakossági takaréketek, államkölcsönök stb. kompenzálása a jelenben.

Akár külföldi hitel felvételével, akár az állami vagyon egy részének eladása árán, de a gazdasági váltás idejére állami szinten és mindenképpen garantálni kell a szociálisan rászoruló, legszegényebb néprétegek létbiztonságát.

A földreformot következetesen végre kell hajtani, ennek során folytatni és befejezni a vagyonjegyesítést. A vagyonjegyek és a kibocsátandó kárpótlási jegyek révén lehetővé kell tenni minden földművelésre vállalkozó polgár számára a földhöz való hozzájutást. Az új gazdálkodási formák (magángazdálkodások, bérlői gazdálkodások) részére garantálni kell az előnyös megkülönböztetést, többek közt kedvezményes hitelek folyósításával, a mezőgazdasági termékeknek a kiegyenlített árszint elve alapján történő felvásárlásával.

A tömeges elszegényedést okozó munkanélküliség csökkentése érdekében következetes munkahelyteremtő gazdaságpolitikát kell megvalósítani, állami támogatásban részesítve mind az állampolgári, mind a közületi ez irányú vállalkozásokat, ide értve a szakmai képzés és átképzés állami pénzekből történő finanszírozását, valamint a munkanélküliek részére nyújtandó egzisztenciális hitelek megvalósítását.

Szükséges a városhoz csatolt, de falusias jellegüket megőrző települések sajátos gazdasági és egyéb gondjainak megértése, azok megoldásának elősegítése.

IV. Oktatás, kultúra

Az oktatási-nevelési és kulturális intézményrendszert meg kell újítani, miközben az oktatási és művelődési intézmények pénzügyi terheinek vállalását állami feladatnak kell tekinteni, függetlenül az intézmények formájától. Az oktatási-nevelési munkában növelni kell az egyházak szerepét, beleértve az állami költségvetésből támogatott magániskolákat is.

Törvényt kell kidolgozni, elfogadni és működtetni az ifjúság védelméről. Az oktatásban elsődleges szempontként kezelni az értékkeremtésre, munkára való nevelést, különös tekintettel azokra a nemzetiségekre, amelyekre jellemző a kézműipari tevékenység hagyománya. Ezzel kapcsolatban a beregszászi városi és járási cigány nemzetiségű fiatalok számára lehetővé kell tenni a kézműipari mesterségek elsajátítását az iskolában.

V. Egészségügy, környezetvédelem

Halaszthatatlan feladat az egészségügy általános reformja, egységes egészségügyi biztosítási rendszer alapján, az ingyenes orvosi ellátás lehetőségének megőrzésével, ugyanakkor az orvosok privát tevékenységének állami támogatásával.

Központosított ellátással 2000-ig biztosítani az egészséges ivóvizet minden lakásban. A közműfejlesztést elsődleges önkormányzati feladatként kezelni, a fejlesztéshez szükséges pénzalapokat hitelkonstrukciók formájában létrehozni.

Az érvényes megyei és járási környezetvédelmi programok megvalósításával egészségesebbé kell tenni a környezetet. Szükséges a kor igényeinek megfelelő úthálózat kiépítése és karbantartása. A városi járműforgalomból származó levegőszennyezés megelőzése érdekében kerülőutakat kell építeni. Kiemelt jelentőséget tulajdonítani a határ menti úthálózat korszerűsítésének.

VI. Közbiztonság

A járási, városi, községi és nagyközségi tanácsok határainak ellenőrzése, indokolt esetekben lezárása a bűnözők beszivárgásának megakadályozása céljából.

Az állampolgárok életének és vagyonának, a közületek értékeinek megóvása érdekében önkormányzati rendőrség és állami csendőrség létrehozása.

1994. március

Kárpátalja 1994. április 6., választási különszám, 3.

A Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség programja

A BMKSZ a beregszászi járásban és a történelmi Bereg megye más településein élő magyarok politikai, kulturális és szociális érdekeit védő társadalmi szervezet. Abból kiindulva, hogy a Kárpátalján, illetve a beregszászi járásban élő magyar népcsoport az egyetemes magyar nemzet elválaszthatatlan része, a BMKSZ a kölcsönös kapcsolatok kialakítására törekszik a magyarság többi részével, együttműködik más anyaországi, ukrainai és külföldi magyar társadalmi, kulturális szervezetekkel és mozgalmakkal. Szorosan együttműködünk a Beregvidéken tevékenykedő egyházakkal, a Pro Patria- és cserkészszervezetekkel, a KMKSZ, a KMPSZ és a MÉKK itt munkálkodó alapszervezeteivel és csoportjaival, más kárpátaljai népcsoportok érdekvédelmi és kulturális szövetségeivel.

A BMKSZ tevékenységében három terület feladatait vállalja fel:

1. politika és érdekvédelem,
2. kultúra,
3. szociális szféra.

Politikai-érdekvédelmi téren a BMKSZ legfőbb feladatának tartja az 1991. december 1-jén a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról tartott népszavazás érvényesítésének szorgalmazását. A területi közigazgatási autonómia mellett sürgeti a magyar kulturális és személyi autonómia megteremtését egész Kárpátalján. Örökdi a magyar nyelv teljes egyenjogúságának biztosítása és nemzeti szimbólumaink szabad használata felett, szorgalmazza a magyar településnevek további visszaállítását, hivatalossá tételét. A BMKSZ részt vesz a beregszászi járás, Kárpátalja és Ukrajna politikai életében, képviselőjelölteket állít, választási kampányt folytat. Felveti a kettős (ukrán—magyar) állampolgárság bevezetésének szükségességét.

Kulturális téren szorgalmazza a magyar intézményrendszer további visszaállítását, illetve kialakítását Beregszászban és a járásban. Elősegíti kulturális értékeink megőrzését, hagyományaink ápolását. Gondoskodik a vidékünkkel kapcsolatban állt híres magyar személyiségek emlékének megőrkítéséről, nemzeti ünnepeink, történelmi évfordulóink méltatásáról.

Szociális téren igyekszik enyhíteni a beregszászi járás, illetve más vidékek magyar és más nemzetiségű lakosságának gondjait, elősegíti a BMKSZ égisze alatt tevékenykedő Linner Alapítvány munkáját.

A Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség feladatai megoldásához igénybe veszi a tömegkommunikációs eszközöket, fenntartja a jogot, hogy a későbbiekben saját sajtószervet hozzon létre. Munkája anyagi feltételeinek biztosítása céljából a törvényeknek megfelelően gazdasági és kereskedelmi tevékenységet szándékozik folytatni.

A BMKSZ csatlakozik a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fórumához, a Magyarok Világszövetségéhez és az Európai Népcsoportok Szövetségi Uniójához.

1994. április

Kárpátalja 1994. 6. sz. 10.

A Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fórumának nyilatkozata

A Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség ügyvezető elnökségének kezdeményezésére 1994. augusztus 6-án Beregszászon összegyűltek a Szolyvai Magyarok Kulturális Szövetségének, a KMKSZ Técsői Városi Szervezetének, a KMKSZ Ungvári Városi Középszintű Szervezete vezetőségének, valamint a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége vezetőségének képviselői, és megalakították a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fórumát. E jogilag önálló szervezetek tanácskozásukon kinyilatkoztatták, hogy a továbbiakban lehetetlennek tartják az együttműködést a KMKSZ jelenlegi megyei vezetésével.

A döntés okai:

— a KMKSZ alapszabálya és strukturális felépítése kizárja a belső demokrácia érvényesülését, valódi, demokratikusan működő tömegszervezet helyett egy, az elnökségen-titkárságon belüli szűk csoport szervezete valósult meg;

— a jelenlegi, a tagságtól elzárkózó vezetés diktatórikus módszerekkel irányít, nem biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, nem ad teret a másként gondolkodásnak;

— politikai síkon számos, a kárpátaljai magyarságot érintő hibás döntést hoz:

a) a parlamenti és helyhatósági választások során több esetben egyes körzetek magyarságának érdeke és akarata ellen lépett fel, amit a választási eredmények is bizonyítanak;

b) megszakított minden kapcsolatot a megyében működő nemzetiségi szervezetekkel;

c) sem országos, sem megyei szinten nem folytat tárgyalásokat a hatalom képviselőivel és az önkormányzatokkal, elmulasztotta a hatalomban való aktív részvételt;

d) nincs kapcsolata a köztársaságban működő más magyar szervezetekkel;

e) Budapest irányában önhatalmúlag, saját szűk csoportérdekeit szem előtt tartva politizál;

— hagyta elsorvadni a Kárpátaljai Magyar Ifjúsági Szövetséget;

— nevéből és az eredeti célokból adódóan hangsúlyozottabban kellene foglalkoznia a magyar kultúrával, a kárpátaljai magyarság történelmi hagyományaival, ehelyett még a mások által kezdeményezett kulturális törekvéseket is gátolja;

— az elnökség meghatározó tagjai saját érdekeik szolgálatába állították a szövetség lapját, a Kárpátaljai Szemlét, azt finanszírozzák, más, őket esetenként bírálni merő sajtóorgánumokat lehetetlen helyzetbe hoznak;

— az ukrainai, azon belül a kárpátaljai gazdasági életben a KMKSZ nincs jelen, semmit sem tesz a gazdasági kapcsolatok kialakítása érdekében;

— a szervezetnek nyújtott, különböző eredetű anyagi támogatások nagyságrendjét eltitkolják, azok felhasználásáról a vezetőség egyetlen fórumon sem számolt még be.

A felsoroltak összessége a kárpátaljai magyarság félrevezetéséhez, elszigetelődéshöz és megosztásához vezetett.

A kialakult helyzetből kiindulva a tanácskozás résztvevői szükségesnek tartják egy új, nyitott, demokratikus alapokon működő, föderatív szervezet létrehozását. E szervezet célja a kárpátaljai magyarság gyakorlati politikai, gazdasági és kulturális érdekképviselése. Elsőrendű feladatának tekinti az ittmaradás és megmaradás feltételeinek megteremtését. Szorgalmazza a kétoldalú kapcsolatok kiépítését minden haladó gondolkodású köztársasági, megyei szervezettel, párttal. Egyenrangú és korrekt kapcsolatokra törekszik a magyarországi és minden más külföldi demokratikus magyar pártokkal, szervezetekkel.

A Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma munkájába be kívánja vonni mindazokat, akik a fent vázolt célokkal egyetértenek, megvalósításuk érdekében tenni akarnak és tudnak.

A fórum résztvevői a további lépések összehangolása végett tanácskozái testületet hoztak létre.

Beregszász, 1994. augusztus 6.

A szervezetek vezetőségeinek nevében:

Dalmay Árpád,

a Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség ügyvezető elnöke

Dupka György,

a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke

Jőröss Béla,

a Szolyvai Magyarok Kulturális Szövetségének elnöke

Kiszely Tihamér,

a KMKSZ Ungvári Városi Középszintű Szervezetének elnöke

Szöllősy Tibor,

a KMKSZ Técsői Városi Szervezetének elnöke.

Kárpátalja 1994. 4. sz. 11.

A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közossége I. tisztújító közgyűlésének zárónyilatkozata

A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közossége nem minden előzmény nélkül jött létre. Elődjének tartja az 1988-ban megalakult József Attila Alkotóközösséget, amelynek célja volt a kárpátaljai magyar alkotók közművelődési, tudományos és gazdasági tevékenységének összefogása, a magyar szellemi élet fellendítése. S mivel az alkotóközösséget soha nem szüntették meg, kovásza, generátora lett a KMKSZ életre hívásának 1989-ben, amely egy ideig az ernyő szerepét is betöltötte. Az 1992-ben lényegesen módosított KMKSZ-alapszabály megszüntette a szakmai munkabizottságokat, így az eredményesen működő kulturális, irodalmi-művészeti, gazdasági és más testületeket. Egy új, a József Attila Alkotóközösséghez hasonló, illetve a jelzett műhely szerepét, eszmei jogfolytonosságát felvállaló általános közművelődési és gazdasági alkotóközösség megalakításának szándéka az 1993. február 6-i Ungvári Értelmiségi Találkozón merült fel először, majd 1993. április 30-án Ungváron 70 alapító taggal létrejött a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közossége társadalmi egyesület, amelynek hivatalos bejegyzésére 1993. szeptember 10-én került sor. Azóta tudományos, irodalmi-művészeti, gazdaságirányítási társaságai a kárpátaljai magyarság közművelődésének, gazdasági egységének és összefogásának szolgálatában végzik munkájukat, mivel meggyőződésük, hogy a kulturális élet a gazdasági kibontakozás függvénye.

Társaságunk továbbra is elődeink nemes hagyományaira és eredményeire támaszkodik. Nyitottak vagyunk valamennyi társadalmi szervezet felé, csupán a szélsőségeket nem vagyunk hajlandók elfogadni. Nem azt nézzük, ki honnan jött, hanem hogy tud-e, akar-e tenni felemelkedésünkért. E tekintetben célkitűzésünk az, hogy nyelvkultúránkat megőrizve tudjunk európaiak lenni. A MÉKK nem a szűk elit klubja kíván lenni, hanem az alkotni, tenni akarók sokszínű tábora.

Ezeknek a feladatoknak az elvégzésében együtt kíván működni a magyar és nem magyar, azonos feladatokat kitűző szervezetekkel itthon és külföldön egyaránt. Kijelentjük, hogy további tevékenységünkben csakis a helyi magyarság iránt érzett és vállalt felelősség fog vezérelni bennünket.

Ungvár, 1994. október 22.

Kárpátalja 1994. 5. sz. 10.

Közlemény a KMKSZ Választmányának 1996. november 10-i beregvári üléséről

A választmány a következő határozatokat hozta:

1. Tiltakozik az ungvári TV magyar nyelvű szerkesztőségének leépítését célzó intézkedések ellen. Azokat a kárpátaljai magyarság Ukrajna Alkotmánya és törvényei, illetve az ukrán—magyar alapszerződés által biztosított jogainak csorbításaként értékeli.

2. Felhívja az illetékeseket, hogy az alkotmányban, Ukrajna egyéb törvényeiben és más hatályos nemzetközi dokumentumokban biztosított jogaink alapján tegyék lehetővé a vereckei emlékmű felépítését, a millicentenárium méltó megünneplését.

3. Követeli, hogy Ukrajna parlamentje semmisítse meg a Kárpátaljai Néptanács 1944-es határozatának azon részét, amelyben a magyar és a német népet az ukránok örök ellenségeinek nyilvánították. Úgy véli, hogy a második évezred küszöbén egyetlen népre sem süthető rá a kollektív bűnösség minden alapot nélkülöző bélyege, s megengedhetetlen, hogy Ukrajna magyar nemzetiségű állampolgárait méltóságukban sérítő dokumentumok legyenek hatályban.

Kövessék meg és rehabilitálják az 1944 őszen ártatlanul elhurcoltakat.

4. Kiemelt jelentőséget tulajdonít annak, hogy a kárpátaljai magyarság gazdaságilag is megerősödjék. Szorgalmazza, hogy az alapszervezetek karolják fel az építő szándékú kezdeményezéseket. Fontosnak tartja, hogy az Új Kézfogás Alapítvány kárpátaljai működését helyezték nyílt, demokratikus alapokra, hogy minden érdekelt egyforma eséllyel juthasson támogatáshoz.

5. Tiltakozik az ellen, hogy az oktatásügyben tapasztalható intézkedések csorbítják a magyarság korábban kivívott és biztosított jogait:

— Ha egy magát demokratikusnak valló államban a kisebbségeket megfosztják az anyanyelvből, illetve az anyanyelven történő felvételizés lehetőségétől, ezáltal sorvadásra ítélik oktatási rendszerét, másodrangú polgárokká degradálva tagjait. Ezért követeli, hogy biztosítsák az anyanyelvű felvételizés lehetőségét, illetve az ukrán nyelvizsga helyett az oktatás nyelvéből (magyar) történő felvételi vizsgázás lehetőségét Kárpátalja valamennyi közép- és felsőoktatási intézményében.

— Továbbra is engedélyezzék a nyelvtörvénynek megfelelően az iskolai dokumentáció magyar nyelven történő vezetését.

— A magyar történelem és néprajz oktatását tegyék kötelezővé a magyar tannyelvű iskolákban.

— Biztosítsák a kétnyelvű (ukrán—magyar) általános iskolai és érettségi bizonyítványokat a magyar tannyelvű iskolák számára.

— Teremtsék meg a megfelelő feltételeket az ukrán nyelv oktatásához.

6. Szorgalmazza, hogy a közeli határidőre való tekintettel gyorsítsák meg az egyházi ingatlanok visszaadását. Megelégedéssel veszi tudomásul, hogy a beregszászi poliklinika épületét visszaadták a Beregszászi Református Egyházközségnek. Ugyanakkor felhívja az illetékeseket arra, hogy az egykori nagyszőlősi ferences rendházat adják vissza jogos tulajdonosának, a Nagyszőlősi Római Katolikus Egyházközségnek.

7. Szorgalmazza, hogy a magyar nemzetiségű állampolgárok nevét a személyazonosságukat igazoló okmányokban magyar nyelven is tüntessék fel.

8. Követeli, hogy az illetékesek a nyelvtörvénynek és más hatályos rendelkezéseknek megfelelően helyezték el, illetve állítsák vissza a magyar nyelvű falunévtáblákat.

9. Felhívja Kárpátalja magyar lakosságát, hogy fizesse elő a Kárpáti Igaz Szót, s ezzel támogassa megyénk egyetlen magyar nyelvű napilapját.

10. Jóváhagyja a KMKSZ 1997-es kulturális rendezvényeinek listáját.

11. Utasítja a KMKSZ hivatalát, hogy a határozatokat érvényesítendő járjon el az illetékeseknél.

1996. november 10.

A KMKSZ Választmánya

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2084.

24.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnökségének közös nyilatkozata a nemzetiségi oktatás koncepciójával kapcsolatban

A nemzetiségi oktatás koncepciójának kidolgozása immár több hónapja folyik. A nemzetiségek képviselőinek bevonása nélkül készült tervezetet több kritika is érte, elsősorban azért, mert az megkívánta szüntetni a nemzetiségi nyelven működő általános és középiskolákat, felsőfokú tanintézményeket. A nemzetiségek csupán az óvodai illetve az elemi iskolai oktatásban használhatták volna anyanyelvüket.

A KMPSZ és a KMKSZ többször tiltakozott a koncepció ellen s azt alapjaiban hibás, a nemzetiségek ellen irányuló felelőtlen kísérletnek ítélte. Az elmúlt időszakban több megbeszélésre, konferenciára is sor került az adott kérdéssel kapcsolatban, ahol szervezeteink képviselői kifejtették álláspontjukat. Ígéret hangzott el arra nézve is, hogy a további munkálatokban bevonják a kisebbségeket képviselő szervezeteket.

Tekintettel arra, hogy a koncepció előkészítésébe mind a mai napig nem vonták be a kisebbségi érdekvédelmi szervezeteket, továbbá arra, hogy a tervezet készítői továbbra sem mondtak le a nemzetiségi oktatás megszüntetését célzó elképzeléseikről, a KMPSZ és KMKSZ fenntartja azon véleményét, hogy a koncepció durván megsérti Ukrajna Alkotmányát, a nemzetiségi, az oktatási- és nyelvtörvényt. Semmibe veszi többek között az ukrán-magyar alapszerződést, illetve az abból fakadó egyéb megállapodásokat s átgondolatlan, jogi és szakmai szempontokat mellőző kitételeivel csupán a nemzetiségi feszültség szítására alkalmas.

A szövetségek ezért folyamodványt nyújtanak be az ukrán-magyar kormányközi vegyesbizottsághoz a koncepcióval kapcsolatban, illetve szükség esetén nemzetközi szervezetek segítségét is kérni fogják. Amennyiben az oktatási szervek kezdeményezni fogják a koncepció jelenlegi formájában történő elfogadását, a KMPSZ és a KMKSZ aláírásgyűjtési akcióba kezd a kárpátaljai magyar nyelvű iskolarendszer megmaradásáért.

Kovács Miklós
a KMKSZ elnöke

Orosz Ildikó
a KMPSZ elnöke

Állásfoglalás

„A nemzeti-kisebbségi oktatás fejlesztésének koncepcionális alapjai” c. tervezettel kapcsolatban

Az Ukrán Oktatási Minisztérium 1997. május 14-én tette közzé a „Koncepció” első tervezetét. Ennek lényege a polikulturális oktatás, ami alatt az „ukrán mentalitás kialakítását” kellett érteni. A tervezet nemzetiségi iskolák rendszerét az óvodai és elemi iskolai képzésre redukálta.

A tervezet megjelenése után a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, illet a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség élesen tiltakozott, s felhívta a magyar közvélemény figyelmét a problémára. ennek eredményeképpen több oktatási intézmény is levélben fordult a minisztériumhoz.

1997. augusztus 4-én jelent meg a „Koncepció” második változata, amely csak jelentéktelen módosításokban tér el az elsőtől. Többek között kihagyták „az ukrán mentalitás kialakítása” kifejezést, ám a dokumentum szellemében és konkrétumaiban továbbra is ezt irányozza elő. Az anyanyelvi oktatás rendszerében nem szerepelnek a nemzetiségek nyelvén működő általános és középiskolák sem, hogy a szak és felsőfokú oktatási intézményekről már ne is szóljunk. A hangsúly a polikulturális iskolakoncepcióra esik, ami alatt azt kell érteni, hogy egy iskola keretén belül különböző anyanyelvű gyerekeket oktatnának kétnyelvű tanárok, általában ukrán nyelven, ami alól csak az „etnikai jellegű tantárgyak” képeznek kivételt. A tervezet a matematikai, technikai, művészeti stb. jellegű tantárgyakat is az „ukrainisztika” körébe sorolja. A második tervezet már a földrajzi megnevezésének anyanyelven történő használatát is „kifelejtette” a deklarált jogosítványok köréből.

A tervezet gyakorlati alkalmazása a nemzetiségi nyelven működő iskolahálózatok teljes felbomlását eredményezné, annak minden negatív következményével együtt. Nemzetiségi és társadalmi feszültségeket szít egy amúgy is végtelenségig terhelt szociális helyzetben. A tervezet a kisebbségekről sértő módon eleve szeparatista törekvéseket feltételez, s kulturális integrációjukat az ukrán társadalomba történő beolvadásával, s nem a nemzetiségi önazonosság megóvásának intézményes rendszere, s jogi garanciák kiépítése útján kívánja megvalósítani.

A tervezet ellent mond az Ukrán Alkotmány 53. cikkelyének, a nemzetiségi törvény 6. és 13. cikkelyének, a nyelvtörvény 3., 25., 27., 28. cikkelyének, s így az oktatási törvény 7. cikkelyének, az ukrán-magyar alapszerződéshez csatolt kisebbségi nyilatkozat 5. és 10. cikkelyének, az ukrán-magyar kormányközi vegyesbizottság ajánlásainak, a Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája szellemének és rendelkezéseinek. A tervezet gyakorlati megvalósítása egészében véve jelentős politika feszültséget indukálhat.

A fentebb kifejtett okokból mind a KMPSZ, mind a KMKSZ alapjában és részleteiben elfogadhatatlannak ítéli a dokumentumot, s úgy véli, hogy az nem szolgál sem ukrájna nemzetiségei, sem az ország egészének épülésére. Ezen felül elfogadhatatlannak tartja, hogy a nemzetiségek oktatását, s így hosszú távon egész létüket meghatározó kérdésekben azok megkérdése nélkül döntsének.

1997. szeptember 5.

A KMPSZ elnöksége

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

25.

Szilárd demokratikus rendet, emberhez méltó életet! A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség választási programja 1998

Szilárd demokratikus rendet

akarunk. Véget kell vetni a parlamentben a méltatlan civakodásoknak, egyértelműen rendezni kell végre a hatalmi ágak viszonyát. Be kell látni, hogy számunkra példát csak az európai berendezkedés jelenthet. Ennek előfeltétele a politikai rendszer stabil pólusainak megteremtése, amire csak a vegyes választási rendszer adhat módot. A nemzetiségeknek garantált képviselőket kell kapniuk a parlamentben, a kisebbségi

szervezeteknek pedig jogot a jelöltállításra valamennyi szinten. Létre kell hozni a nemzetiségi jogok országgyűlési biztosának intézményét.

A valóban működőképes ország alapja a következetes központi végrehajtó hatalom és az önkormányzatok illetve autonómiák szerves rendszerének megteremtése. Létre kell hozni a nemzetiségek országos önkormányzatát.

Figyelembe véve az 1991-es népszavazás eredményét, tegyék lehetővé a kárpátaljai magyar autonóm körzet megalakítását Beregszász központtal.

Erőteljesebb lépésekre van szükség a jogállamiság és törvényesség megteremtésének útján. Meg kell szilárdítani a fellazult közrendet, s meg kell védeni a lakosságot a bűnöző elemektől. Határozottabb lépésekre van szükség az etnikai uszítással szemben.

Vissza kell állítani a kisebbségi ügyekkel foglalkozó minisztériumot, a kisebbségi szervezeteknek végre állami támogatást kell kapniuk.

Maradéktalanul érvényesíteni kell az emberi jogokat, többek között az emberhez méltó határátkelés jogát. Tovább kell szélesíteni a határforgalmat, s biztosítani kell a vízummentes kiutazás lehetőségét a környező országokba, így Magyarországra, azoknak az Európai Unióhoz való csatlakozása után is. Szorosabbra kell fűzni a környező régiók politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatait.

Ukrajnának tovább kell haladnia a haderő csökkentésének és a jószomszédi viszony kialakításának útján. Az országnak hivatásos hadseregre van szüksége, de addig is lehetővé kell tenni, hogy a katonai szolgálatot mindenki szülőföldjén tölthesse le. Támogatjuk az ország törekvését az euro-atlanti integráció irányába.

Ukrajnának mielőbb ratifikálnia kell a fontos nemzetközi megállapodásokat. Ez előfeltétele az Európához való közeledésnek és a kisebbségi jogok maradéktalan érvényesítésének. Ukrajna oktatási, kulturális, nemzetiségi és nyelvpolitikáját összhangba kell hozni az európai normákkal. Biztosítani kell, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek kétnyelvű (ukrán, és anyanyelvű) dokumentumokat, pl. személyigazolványt, bizonyítványt, stb. kaphassanak, szabadon használják anyanyelvüket az állami intézmények dokumentációjának vezetésében, anyanyelvű helységnevtáblákat teheszenek ki.

Az ukrán állam rehabilitálja és kárpótolja a kárpátaljai magyarságot a sztálinizmus idején elszenvedett sérelmekért. Az elhurcoltak kapjanak a többi rehabilitálttal azonos kedvezményeket.

Teremtsük meg a magyarság önkormányzatát

A túlcentralizált állami bürokrácia akadályozója a helyi kezdeményezések szabad kibontakozásának. Az ezekben rejlő gazdasági és szervezőerő csak az önkormányzatiság megerősödése útján mozgósítható. Az önkormányzatoknak széles jogokat kell kapniuk az élet minden területén: a saját vagyonnal történő gazdálkodásra, a gazdasági és kulturális társulásra, a külföldön működő önkormányzatok működésének vagyoni alapját, költségvetési garanciáit, a képviselőtestületek megfelelő hatáskörét.

Élve a törvények adta lehetőséggel, létre kell hozniuk a kárpátaljai magyarlakta községek önkormányzatainak társulását.

Meg kell teremteni a nemzetiségek önkormányzatának rendszerét a helyi szinttől az országosig. Törvényt kell alkotni a kisebbségi önkormányzatokról, biztosítva ezáltal a kisebbségek intézményes részvételét az állam építésében.

Gazdasági fejlődést, társadalmi igazságosságot

akarunk. Kárpátalján a mezőgazdaságnak kulcsszerepe van. Itt a magángazdálkodás és az egyéni kezdeményezésen alapuló szövetkezetek egyaránt létjogosultsággal bírnak. Igazságos földprivatizációra van szükség. Fontos, hogy a vagyonszerzéskor az oktatás, az egészségügy és a kultúra dolgozói, illetve az egyházak se maradjanak ki. Nyújtsanak anyagi kárpótlást az egykor elvett ingó és ingatlan vagyonért. Vagyonszerzés előtt az állam törölje a kolhoz adósságát. A működő termelőszövetkezeteknél állami garancia kell a minimálbérre és nyugdíjra.

Vállalkozásbarát törvényekre és adórendszerre van szükség. A külkereskedelmet liberalizálni kell. El kell törölni a kiviteli vámot és csökkenteni kell a behozatalit. Biztosítani kell a szabad munkaerőáramlást, a külföldi munkavállalás lehetőségét. Ki kell alakítani a külföldi tőke beáramlásának jogi és garanciális feltételeit. Jobban ki kell használni a Kárpátalja kedvező földrajzi helyzetéből fakadó gazdasági lehetőségeket. A kelet-nyugati kereskedelem gócpontjává kell fejleszteni a csap-bátyúi vasúti csomópontot. Önálló kárpátaljai vasútigazgatóságot kell létrehozni. Lehetőséget kell teremteni a szabad gazdasági övezetek működésére. Az egyik legfontosabb gazdaságszervező szempontnak a munkahelyteremtésnek kell lennie. Állami hiteleket és adókedvezményeket kell biztosítani az induló vállalkozásoknak, kisiparosoknak, mezőgazdasági kistermelőknek. A piaci viszonyok között figyelmet kell fordítani a fogyasztóvédelemre is.

Emberhez méltó életet

kell biztosítani Ukrajna valamennyi polgárának. Meg kell erősíteni a szociális biztonságot. Ki kell fizetni az elmaradt béreket, s következetesen érvényesíteni kell a polgárok alkotmányos jogát, elsősorban a bérek és nyugdíjak idejében történő kifizetésével kapcsolatban. A korábbi bankbetéteket értékükön fizessék vissza. Mindenkinek biztosítani kell a reális létminimumot. A családvédelemre szánt juttatásoknak a munkanélküliekre is ki kell terjednie. El kell végezni a valóságos munkanélküliség felmérését, létre kell hozni a munkanélküliek átképzésének rendszerét, munkahely- és egzisztenciateremtő programot kell kidolgozni. Az állásnélküliek segélyének is el kell érnie a létminimumot. Olyan népességpolitikai koncepcióra és lakásépítési program kialakítására van szükség, amely figyelembe veszi a fiatal családok nehéz helyzetét, s azokat olcsó lakásépítési hitelekkel támogatja. Megfelelő lépésekre van szükség a népesség rohamos csökkenésének megakadályozására, a szenvedélybetegségek visszaszorítására.

Méltányossá, az elvégzett munkával arányossá kell tenni a nyugdíjakat. Biztosítani kell a nyugdíjak fokozatos emelését, a rezsiköltségek differenciálását, a különböző

szolgáltatások, illetékek, így az útlevelek, kishatárátlépők árának csökkentését. Lehetővé kell tenni a humaritarius segélyek szabad és vámmentes behozatalát. Normatív állami támogatást kell nyújtani az egyházi karitatív intézményeknek.

Az adózás rendszerét úgy kell átalakítani, hogy az ne a kisnyugdíjasokat és a bérből, fizetésből élőket sújtsa, hanem igazságos közteherviselést tegyen lehetővé.

Színvonalas oktatást

kell kapnia a felnövekvő nemzedéknek. Biztosítani kell az állami oktatás ingyenességét a rászorulóknak. Szociális ösztöndíjrendszert kell létrehozni, s nem szabad a családokat kötelező formaruhával s egyéb szakmailag indokolhatatlan pluszkiadásokkal terhelni.

Garantálni kell a nem állami, tehát a magánszemélyek, egyházak és szervezetek által működtetett oktatási intézmények normatív állami támogatását, illetve az állami oktatási intézmények önálló, központi normán alapuló költségvetését. Az oktatási rendszer működőképességének megőrzéséhez elengedhetetlen a pedagógusok munkájának anyagi és erkölcsi megbecsülése. Az iskola eredményes működéséhez megfelelő számú kiegészítő személyzetre is szükség van. Figyelmet kell fordítani az ifjúság szakmai felkészítésére, lehetőséget kell teremteni az egyes szakmáknak a középiskolában történő elsajátítására.

Fel kell számolni a nemzetiségi iskolák hátrányos helyzetét. Biztosítani kell a tankönyv- és taneszközellátást. Jogi garanciákat kell alkotni arra nézve, hogy a magyar iskolákban továbbra is magyar nyelvből és irodalomból érettségizhessenek, hogy ezen iskolák végzősei anyanyelvből és anyanyelven felvételizhessenek Kárpátalja valamennyi közép és felsőoktatási intézményébe, hogy oktassák a magyar nép történetét és a világirodalmat, illetve meg kell teremteni az ehhez szükséges anyagi feltételeket. Biztosítsák a szórványban élő magyarság anyanyelvi oktatásának feltételeit.

Meg kell kötni a szomszédos országokkal a diplomák kölcsönös elismeréséről szóló egyezményt, el kell ismerni a külföldi képzések és továbbképzések egyenértékűségét. Önálló magyar módszertani központot kell létrehozni a megfelelő jogkörökkel.

Ki kell szélesíteni a kisebbségi nyelvhasználat területét, biztosítva a dokumentáció és az ügyintézés, a feliratozás kétnyelvűségét. Ezen jogok biztosítékaként meg kell alkotni a kisebbségi nyelvek használatáról szóló, az európai normáknak és a kisebbség igényeinek megfelelő törvényt.

Biztosítani kell a magyar televízió és rádió megfelelő vételi lehetőségét Kárpátalja magyarlakta vidékein, a magyarországi sajtótermékek és könyvek vámmentes behozatalát és előfizethetőségét, a kárpátaljai magyar sajtótermékek és kiadványok állami támogatását, az ungvári televízió és rádió magyar szerkesztőségének továbbfejlesztését.

Nem odázható el tovább az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház épületének befejezése, a társulatnak megfelelő állami támogatást kell kapnia. Létre kell hozni a Kárpátaljai Magyar Népi Együttest.

A kormányzatnak támogatnia kell a nemzetiségek kulturális identitásának megőrzését, történelmi emlékeinek ápolását. Lehetővé kell tenni, hogy Vereckén felépüljön a millicentenáriumi emlékmű.

Az államnak el kell ismernie az egyházak társadalomépítő szerepét, maradéktalanul vissza kell adni az egykor jogtalanul elvett egyházi vagyont, illetve kárpótolnia kell az egyházakat. Szavatolni kell az Ukrajnában működő történelmi egyházak egyenjóságát és egyenrangúságát, az államtól való teljes függetlenségét.

Ukrajna törvényeinek, nemzetközi kötelezettségvállalásainak és kétoldalú szerződéseinek szellemében létre kell hozni a magyarság kulturális önkormányzatát, amely az önálló nemzetiségi tankerületet és közművelődési intézményhálózatot egybefogva, a nemzetiségi önkormányzatokkal összhangban intézményes keretet nyújt a magyarság hosszú távú megmaradásának. Ennek garanciájaként meg kell alkotni a kulturális autonómiáról szóló törvényt.

Egészséges környezetet, elérhető orvosi ellátást

kell biztosítani minden állampolgár számára. A statisztikaalapú orvoslást emberközpontú gyógykezelésnek kell felváltania. Garantálni kell a kórházak, orvosi rendelők minimális gyógyszerellátás. Lehetővé kell tenni a humanitárius gyógyszersegélyek vámmentes behozatalát, illetve Kárpátalján történő engedélyezését. Biztosítani kell az ingyenes orvosi alapellátást, a kórházi hálózat megőrzését, illetve az orvosoknak és az egészségügyi dolgozóknak a szakma méltóságának megőrzéséhez elégséges bért.

Lényeges kérdés az anyanyelvű egészségügyi ellátás, amely a nemzetiségi szakemberek megfelelő számú képzésével biztosítható.

Környezetünk megőrzése érdekében sürgős intézkedéseket kell tennünk. Racionalizálni kell az erdő kitermelését, illetve újakat kell telepíteni. Lépéseket kell tenni a vízellátását, csatornázás, szemétkihordás és tárolás rendszerének tökéletesítésére, a levegő szennyezésének korlátozására, az ártalmas vegyszerek betiltására. Számos környezeti ártalom forrása lehet a nagymuzsalyi aranybánya vagy a tervezett tiszai vízierőmű-rendszer is.

Fontos szerepe van vidékünk szempontjából a turizmus és sport fejlesztésének. A sport állami támogatásának visszaállítása közegészségügyi szempont is. A turizmus lehetőségeinek bővítése, az infrastruktúra megfelelő fejlesztése komoly gazdasági hasznot ígér.

1997. szeptember 23.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

Elnökségi beszámoló a MÉKK 1997—98. évi tevékenységéről

(Részletek)³

1. A MÉKK Tudományos, Ismeretterjesztő Társasága

A társaság elnöke: Bortvay Erzsébet irodalomtörténész, a reál szakcsoport vezetője dr. Szabó László kutató orvos.

A testület tevékenysége a humán és a reál szakterületen kétirányú volt: szervező és népszerűsítő jellegű. Mint minden más felvállalt területen, itt sem mennyiségi mutatók halmozására, hanem a minőségre törekedtünk. E célt szolgálták azok a tudományos konferenciák, amelyeknek szervezője és gazdája a MÉKK volt. Ezek közül az említésre érdemesek szerepelnek a Kárpáti Magyar Krónika eseménynaptárában. Összesen mintegy 40 olyan megyei, országos, illetve nemzetközi konferenciát, fórumot, ankétot, találkozót bonyolítottak le, amelyek kapcsolatosak vidékünk néprajzával, helytörténetével, a honismerettel, nemzetiségi kapcsolatokkal, a helyi magyar értelmiség feladataival, a kárpátaljai magyarságot alapjaiban érintő kérdésekkel.

2. A MÉKK Irodalmi, Művészeti, Közművelődési Társasága

(A Társaság elnöke: Horváth Sándor író, újságíró.)

A Társaság alkotócsoportjai Kárpátalja, illetve Ukrajna magyar szellemi és közművelődési életének fellendítésén, mind szélesebb körű kibontakoztatásán, az anyanyelv megőrzésén és ápolásán fáradoznak.

A Társaság számos rendezvény lebonyolításában vállalt szerepet, illetve társszervezőként más intézményekkel, szakmai testületekkel karöltve több tucat megmozdulás részese volt. Ezzel is jelezni kívánjuk nyitottságunkat és azt, hogy ilyen jó eredményt ilyen összefogás szülhet.

Aktivistáink, többen között Horváth Sándor, Balla D. Károly, Kőszeghy Elemér, Szöllősy Tibor, Skut Ildikó, Iván Ambrus, Boniszlovszky Tibor és még sokan mások nevét említhetném meg, akik több szervezettel, intézménnyel és kulturális műhellyel együtt bonyolították le az immár hagyománynak elkönnyvelt rendezvényeinket, illetve nemzeti ünnepeinket, a Magyar Költészet Napját, a Kárpátaljai Magyar Könyvnapot. A rendezvényekbe bevonták a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportját, a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetségét, a kárpátaljai lap- és könyvkiadókat, a napi- és hetilapok, illetve negyedévi időszaki kiadványok képviselőit, szerzőit.

³ Nem közöljük a beszámoló bevezető visszatekintését és az 1. fejezet felsorolását a tagok tevékenységéről.

Író-olvasó találkozók, zenés, irodalmi estek, kiállítások keretében több száz résztvevő találkozott a szerzőkkel, szerkesztőkkel, képzőművészekkel, zenei előadókkal, közművelődési szakemberekkel, folklór-csoportokkal, dal- és táncegyüttesekkel, kamaragyüttesekkel. Az említett rendezvények résztvevői között ott voltak Kárpátalja művészeti életének kiemelkedő képviselői is. Hosszú lista kerekedne e Társaság rendezvényeiből, ha most itt felsorolnánk azokat. A fontosabb rendezvényeket a Kárpáti Magyar Krónika eseménynaptárában olvashatjuk.

E társaság védnökséget vállalt az Ungvári Közművelődési Szakközépiskola magyar tagozata, az Ungvári Állami Egyetem magyar alkotó diákcsoportjai és az Ungvári Művészeti Iskola Petőfi múzeuma, a Tiszabökényi Tájmuzeum, a Dayka Gábor Középiskola fölött.

Egyik figyelemre méltóbb kezdeményezésünknek tartjuk a nemzetiségi alkotók évenkénti megrendezésre kerülő kerekasztal-megbeszéléseit.

Partnerek voltunk szobrok, emléktáblák, emlékjelek felavatásában és felállításában. Emléktáblával jelöltünk meg több kiemelkedő személyiséggel, történelmi eseménnyel kapcsolatos épületet.

Részt vállaltunk a kulturális civil szervezetek alakításában, legalizálásában. Azóta sikerült bejegyeztetni a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetségét is. Véleményünk szerint ennek az új szervezetnek egyik legnagyobb feladata a magyar tollforgatók érdemeinek védelme, a szakmai utánpótlás, illetve továbbképzés biztosítása.

A rendezvények nagy részét magyarországi és kisebbik részét helyi forrásokból tudtuk finanszírozni. A súlyos gazdasági helyzet ellenére irodalmi, művészeti és közművelődési munkaprogramunkat teljesítettük. Többször fordultunk az ukrain hatóságokhoz támogatásért, ám fennállásunk óta nem támogatják programjainkat. Veszélyes helyzetbe kerültek kulturális intézményeink is. A jövő feladata, hogy az eddig meglévő magyarság-intézményeket ne hagyjuk elsorvadni, elveszejteni. Többször ítéltük el nyilatkozatok sorában az Ukrán Közoktatásügyi Minisztériumot is, amely fel akarja számolni a magyar oktatási intézményrendszert polikulturális oktatási modell bevezetése révén. Részt vállalunk az ukrán—magyar vegyesbizottságok munkatervének kialakításában. Anyagi támogatásért kopogtattunk több intézményünk fenntartásához.

A legnagyobb vérvesztést a kivándorlások okán szenvedjük el. 1992-től több mint ezer értelmiségi, köztük újságíró, pedagógus, zenetanár, képzőművész hagyta el Kárpátalját. A megtizedeltetésünk folytatódik, mivel egyre többen döntenek a más országban való könnyebb megélhetés mellett. Tisztában vagyunk azzal, hogy senkit sem lehet itt tartani erővel, éppen ezért újjá kell szervezni ritkuló sorainkat. Fokozottabban kell erkölcsileg támogatni azokat, akik a helyi magyarság szolgálatát vállalják. Hiszen ők azok, akik személyes példájukkal, emberi tartásukkal erőt kölcsönöznek az ingadozóknak is.

Ettől függetlenül a MÉKK Irodalmi, Művészeti, Közművelődési Társasága a továbbiakban is a minőségi magyar szellemiséget kívánja képviselni Kárpátalján.

3. A MÉKK Gazdasági, Közéleti Társasága

(A Társaság megbízott elnöke: Galicin Péter)

Ennek a testületnek az a célja, hogy a vállalkozókkal, gazdasági egységekkel összefogva elősegítse új munkahelyek teremtését, a rendelkezésre álló eszközökkel serkentse a magyarlakta településeken az ipari, kereskedelmi, szolgáltatási, kisvállalkozói tevékenységet. Elemi kötelességnek tartjuk a helyi magyarság gazdasági önszerveződésének segítségét, hiszen köztudott, hogy Ukrajna, s így vidékünk gazdasága mélyponton van. Jól felfogott érdekünk, hogy minden lehető eszközt megragadjunk a gazdasági élet fellendítése érdekében, hiszen életünk, jövőnk múlik a felemelkedésen.

A mindinkább ellehetetlenedő helyzet ellenére (gondolok itt a sok száz munkanélküli-re), azt kell mondanom, hogy mégis a vállalkozóké a jövő. A kiút Kárpátalja regionális és kistérségeinek fejlesztése lehetne, egzisztenciateremtő programok beindítása révén, hisz így lehetne megakadályozni a magyarság kivándorlását. Gondoljunk itt arra, hogy évente legalább ezren vándorolnak ki Magyarországra, évente egy kis falunyival néppel leszünk kevesebben.

E negatívumok kiküszöbölése érdekében a MÉKK és a hozzá közel álló több gazdasági szervezet már tett hasznos és eredményekkel kecsegtető lépéseket. Például egyik alapítója volt a Kárpátok Határmenti Gazdaságfejlesztési Szövetségnek. Ez a gazdasági társaság azzal a céllal jött létre, hogy az alapító országok határos területein (Magyarországon, Szlovákiában és Ukrajnában) működő vállalkozásélénkítő központok elősegítsék a kis régiók gazdasági fellendülését, valamint e térségbe vonzzák az említett országok befektetőit, és előmozdítsák a piaci elvek elfogadását. Néhány példa a KHGSZ-projekt eddigi teljesítményéből:

- térségi vállalkozói adatbázis kialakítása,
- partnerkereső szolgáltatás,
- nemzetközi vásárok és üzletember-találkozók,
- Kárpátok Gazdasági Szemle három nyelvű hírlevél kiadása,
- szakértői tanulmányok a hármashatár-menti gazdasági fejlesztésről,
- Referencia információs tévéműsor,
- szövetségi tagság kiépítése,
- külföldi pályázati források felkutatása.

A fentebb jelzett gazdasági civil diplomácia módján mi is hozzájárultunk ahhoz, hogy Ukrajnán belül Kárpátalja első számú partnere Magyarország legyen. Például több mint 110 magyar—ukrán vegyes vállalat alakult több mint 25 millió dollárnyi magyarországi tőkével. A legtöbb ukrán—magyar vegyesvállalat Ungváron, Munkács, Beregszászon és a nagyszőlősi térségben található.

A kárpátaljai magyar földművesekkel, gazdákkal, farmerekkel és a független gazdakörökkel jó kapcsolatot alakítottunk ki. Részünkre gazdatanfolyamokat indítottunk több településen. Kezdeményeztük a Kárpátaljai Magyar Gazdaszövetség megalakulását, melyet ebben az évben hivatalosan be is jegyeztek.

Kezdeményeztük a falusi turizmus és vendégfogadás kárpátaljai meghonosítását. Bekapcsolódtunk a Magyarok Világszövetsége mellett működő Baross Gábor Társaság, valamint az Európa Akadémia munkájába. Kárpátalja nagyobb településeiben vál-

lalkozói klubokat, agrárbizottságokat, kárpátaljai magyar hitelszövetkezetet hoztunk létre. Szorosan együttműködünk a helyi önkormányzatokkal a vállalkozásfejlesztés területén. Ösztönzői voltunk több vállalkozásfejlesztői központ létrehozásának, amelyek pályázati tanácsadással is segítik a vonzáskörzetükbe tartozó vállalkozókat.

A különböző gazdasági irodák összehangolt tevékenysége jelentősen elősegítette az Új Kézfogás Közalapítvány Kuratóriuma által meghirdetett vissza nem térítendő, visszatérítendő és befektetési pályázatok feltételeinek ismertetését a magyarlakta településeken. Egy esztendő alatt több mint 130 pályázat érkezett be Kárpátaljáról az Új Kézfogás Közalapítványhoz. Ebből eddig pozitívan bíráltak el több mint 50 pályázatot. A Kárpátaljára eddig megítélt összeg több mint 100 millió forintot tesz ki, melynek révén új vállalkozások születnek. Több helyen javult az alapellátás. Összességében több száz új munkahely jött létre. Kiemelésre kerültek a malom, a pékség, és más élelmiszer-feldolgozási projektek. Tucatnyi mezőgazdasági gépállomás jött létre, melyek mezőgazdasági szolgáltatásokat végeznek gazdakörök és a gazdálkodók részére. Állattenyésztő telepek, gazdaboltok alakultak s vannak kialakulóban. S mindez az Új Kézfogás Közalapítványnak köszönhető. Az is, hogy a régiókban működő magyar vállalkozók számára az Új Kézfogás Közalapítvány támogatására kétéves vállalkozásszervezői szakmérnöki tanfolyamot szervezett Ungvári Gazdasági Akadémia néven, ahol mintegy 40 kárpátaljai szakember kezdte el tanulmányait.

Meg kell jegyeznünk, hogy többen élesen és felelőtlenül bírálták és rágalmazták az Új Kézfogás Közalapítvány Kuratóriumának kárpátaljai tevékenységét. Ilyen rágalmazásra csak a sértett emberek hajlamosak, hiszen a világ minden országában vannak nyertes és vesztes pályázók, így Kárpátalján is. Ezen, s az egyéni sérelmeken is túl kell tenni magunkat, s az Alapítvány áldásos tevékenységét perspektivikusan kell elemeznünk.

A MÉKK továbbra is a kárpátaljai magyarság gazdasági helyzetét segítő programokhoz adja a nevét. Számunkra fontos, hogy jelen legyünk a gazdaságban, hiszen végső soron ez az egyetlen módja annak, hogy talpra tudjunk állni.

4. Kapcsolat az önkormányzatokkal és civil szervezetekkel

A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége alapvetően nem politizáló szervezést, de célkitűzéseinek megvalósítása érdekében tevékenyen részt vesz a közéletben, bátran véleményt nyilvánít a megye kultur- és gazdaságpolitikájával kapcsolatos kérdésekben.

A MÉKK 1995. november 4-én indította be Beregszászban a Magyar Önkormányzati Fórumot. A közel száz résztvevő akkor elhatározta, hogy a tanácskozást, a továbbiakban mint konzultatív fórumot legalább negyedévente vagy félévente meg kell tartani, s elő kell segíteni a települések, kis térségek kapcsolatrendszerének, programjának kidolgozását. Továbbá szorgalmazták a határmenti ukrán, magyar, román, szlovák önkormányzatok együttműködését.

1995 és 1998 között eddig 9 ízben került sor a Kárpátaljai Magyar Önkormányzati Fórum tanácskozására. A testület gerincét kárpátaljai magyar polgármesterek és kü-

lönböző szintű képviselők, valamint civil szervezetek vezetői alkotják. Az eddigi megbeszélések témaköre a következő volt:

- a magyar közösség és a helyi önkormányzatok viszonya,
- az önkormányzatok, a privatizáció és a területfejlesztés,
- az ukrán alkotmánytervezet vitája,
- a parlament által elfogadott alkotmány ismertetése,
- a kétnyelvű feliratok problémája az önkormányzatok területén,
- az önkormányzatok és a vállalkozásfejlesztés,
- ukrán új önkormányzati törvénye — jog, felelősség, lehetőség,
- a határmenti gazdasági kistérségi együttműködések.

A MÉKK az említett rendezvényeket a HTMH-val közösen bonyolította le. Az eddigi fórumok munkájában számos ukrán és külföldi politikus, gazdasági szakember, állami hivatalnok, több társadalmi szervezet vezetője vett részt. A fórumok eddigi legkiemelkedőbb teljesítménye az, hogy létrejött a Tiszaháti Önkormányzati Társulás és megalakult a Kárpátaljai Határmenti Önkormányzatok Társulata, melynek bejegyzése folyamatban van.

5. A MÉKK ifjúsági tagozata

A MÉKK Alapszabálya célul tűzi ki a tehetséges fiatalok támogatását, hozzájárul képzettségi szintjük emeléséhez, ösztöndíjak megszerzésének révén is. Koordinálja a fiatal értelmiség képviselőinek tevékenységét mind a humán, mind a reál szakterületen. Ifjúsági programunkban közel 100 fiatal értelmiségi vesz részt. Fontos kezdeményezésként emeljük ki, hogy Délbáb címen kárpátaljai ifjúsági magazint indítottak be. Létrejött a Kárpátaljai Magyar Diákújságírók Szervezete (KaMDUSZ). Az ifjúsági tagozat fiataljai a Fókusz szervezetbe tömörültek. Kapcsolatokat alakítottak ki a határon túli magyar ifjúsági szervezetekkel is.

6. Kapcsolataink az ukrán és határon túli szervezetekkel

A MÉKK a kezdetektől fő szervezője a Szolyvai Emlékpark létrehozásának. Ezeket a munkálatokat a Szolyvai Emlékpark-bizottság irányítja, melynek alapítója több magyar civil szervezet. A MÉKK megfigyelőként részt vállalt a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájának újraélesztésében, a nemzetiségi kerekasztalok beindításában. Elindította és szervezője a nemzetiségi kerekasztalnak. 1996. március 9-től taja az Ukrán Magyar Demokrata Szövetségnek. Állandó kapcsolatban állnak az ukrán nemzetiségi szervezetekkel. Munkajellegű kapcsolatban áll a KMSZ-szel, a KMSZF-fel, az MKE-vel, a BMKSZ-szel, az UMSZ-szel, az SZMKSZ-szel, a TMKSZ-szel, a Munkácsi II. Rákóczi Ferenc Körrel, s számos kárpátaljai szakmai szervezettel.

A MÉKK tagja a Magyarok Világszövetségének, az Anyanyelvi Konferenciának, szorosan együttműködik az Erdélyi Magyar Közművelődési Szervezettel, és tucatnyi

más magyar intézménnyel. Együttműködik és javaslatokat juttat el a HTMH-hoz, a Művelődési Minisztériumhoz, a Közoktatási Minisztériumhoz, a Magyar Külügyminisztérium és más állami hatóságokhoz, kapcsolatokat tart fenn az ukrainai, a magyar parlamenti pártokkal.

Jó munkaviszony alakult ki a kárpátaljai megyei és a köztársasági tanácsi és államhatalmi szervekkel. A MÉKK a civil diplomácia eszközével szolgálja továbbra is a helyi magyarságot, védi érdekeit.

A MÉKK programjából

A MÉKK tevékenységének fő jellemzőjeként mindenekelőtt a folytonosságot, a folyamatoságot érdemes kiemelni.

A MÉKK alapvető célja:

- kedvező feltételeket teremteni az értelmiség számára azzal, hogy csökkenjen a külföldre végleg távozók száma,
- elősegíteni a megye lakossága általános képzettségi szintjének növekedését, kulturális és gazdasági színvonalának emelkedését, támogatni a tehetséges fiatalokat (ösztöndíjak, publikációs lehetőségek stb.).

A MÉKK feladatának tekinti:

- koordinálni a Kárpátalján élő magyar és magyarul értő alkotói értelmiség tevékenységét,
 - szakmai érdekeinek védelmét,
 - elősegíteni az információcserét szakmán belül és szakmák közt a Közösség kezei között és azon kívül is,
 - elősegíteni a kapcsolatteremtést és az együttműködést a Magyarországon és a világ bármely részén élő magyarság szakmai köreivel, tapasztalatcsere, tudományos konferenciák, szimpóziumok szervezése által,
 - pénzügyi alapot létrehozni tevékenységének és rendezvényeinek finanszírozására, valamint jótékonyági célokra.

A közösség következetesen viszi tovább azon alap gondolatokat, melyeket megalakulásakor tűzött maga elé.

Ezek:

társadalom-politikai téren:

a megyében élő magyarság (elsősorban értelmiség) érdekeinek védelme véleményének megjelenítése, széleskörű kapcsolatrendszer kiépítése a helyi, az anyaországi, illetve más országokban működő társadalmi, közművelődési, alkotói szervezetekkel,

a kárpátaljai magyarság érdekeinek képviselője megyei, országos és nemzetközi szinten,

a magyar lakta vidékeken tevékenykedő önkormányzatok munkájának segítése, a magyarságot a helyi hatalmi szervekben megjelenítő képviselők, polgármesterek támogatása,

a kultúra, a közművelődés terén:

szoros kapcsolatok kiépítése megyei, köztársasági, anyaországi, illetve az utódállamokban tevékenykedő közművelődési intézményekkel, alkotói műhelyekkel,

alkotók eszmecseréjének, koncertek, író-olvasó találkozók, kiállítások szervezése, történelmünk jeles dátumainak, kultúránk neves személyiségeinek méltatása, a más nemzetiségű alkotókkal való párbeszéd lehetőségének bizonyítása nemzetiségi kerekasztal formájában,

a tudomány terén:

konferenciák, tudományos-ismeretterjesztő előadások, vetélkedők, pályázatok szervezése,

a kárpátaljai magyar tudósok, művészek, egyházi személyiségek, a helyi magyarság történetével, nyelvével, néprajzával kultúrájával foglalkozó kutatók támogatása, ösztönzése,

a kárpátaljai magyar szakemberek nemzetközi kapcsolatainak bővítése, kutatói eredményeinek népszerűsítése,

a gazdaság, az önkormányzat terén:

a kárpátaljai magyar önkormányzatok támogatása, társulások létrehozása, a kis- és középvállalkozók, a farmergazdák önszerveződésének támogatása, a vállalkozói szférában tevékenykedők ismereteinek bővítése, a tapasztalatszerzés lehetőségeinek biztosítása,

vállalkozásfejlesztő és támogató alapítványok pályázatainak közvetítése, a gazdaképzés, a gazdakörök tevékenységének elősegítése,

ifjúságpolitikai téren:

a magyar anyanyelvű tanuló ifjúság esélyegyenlőségének biztosítása,

az ifjúság önszerveződésének elősegítése,

a magyar történelem, hagyományaink, kultúránk terjesztése az ifjúság körében,

a fiatalok nemzeti öntudatának fejlesztése.

Nagy vonalakban, címszavakban így vázolható fel munkánk jelenlegi tartalma, mely természetesen a MÉKK struktúráját is tükrözi, s egyben jelzi: olyan területeken kívántunk hathatós segítséget nyújtani, olyan szférákra összpontosítottuk figyelmünket, melyek fejlesztése a kisebbségi lét körülményei közt, megmaradásunk érdekében elengedhetetlenek. Úgy véljük, a fentebbi felsorolásból az is kiderült, hogy — csakúgy, mint korábban — a múlt esztendőben is kérdések gyakorlati felvetésére és megoldására törekedtünk, kerülve a látszattevékenységet, a felesleges, direktben kreált konfliktus-helyzeteket.

(Készült a MÉKK VI. Tisztújító Közgyűlésére 1998. szeptember 26.)

Kárpáti Magyar Krónika (különkiadás) 1998. szeptember 9—12.

V. AUSZTRIA

1.

Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Felhívás

1989 fordulatot hozott Kelet-Közép-Európa népeinek életében. A diktatúrák évtizedei után a II. világháború befejezése óta szovjet uralom alá kényszerített népek saját erejükből megtalálták a szabadsághoz és demokráciához vezető utat. A világ magyarjait büszkeséggel töltheti el, hogy ebben a folyamatban élen járt Magyarország. Különös jelentőséggel bír ebből a szempontból június 16-a, 1956 mártírjainak, az összes kivégzett jelképes, ünnepélyes temetésével, majd ezt követően a politikai perekben elítéltek rehabilitálása, a Magyar Köztársaság kikiáltása október 23-án, az 1956-os forradalom kitörésének évfordulóján.

Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége üdvözlí a demokratikus kibontakozást Magyarországon, és rokonszenvét nyilvánítja ki a független pártok és szervezetek iránt, amelyek a pluralizmus és európaiság jegyében felelősséggel felvállalták a magyar nép jövőjének alakítását.

A tágabb szomszédságban, nevezetesen Csehszlovákiában és Romániában bekövetkezett fordulat két szempontból is reménykeltő. Nyomatékkal kell említeni Románia népeinek hősi forradalmát, Tőkés László áldozatvállaló kiállítását. Az új helyzetben egyrészt bízni lehet a két államban élő több mint hárommillió magyar kisebbség sorsának javulásában, abban, hogy a kisebbségi jogok maradéktalan biztosítása segíteni fog a megoldatlan kérdések mielőbbi rendezésében. (És utalni kell a Kárpátalján és Jugoszlávia egyes köztársaságaiban élő magyar kisebbségekre is.) Másrészt hasonló indíttatású demokratikus mozgalmak a kisebbségi kérdés igazságos rendezésével eloszlatják az egymással szembeni bizalmatlanságot, és a térség népei külső befolyástól mentesen, fenntartás nélkül közeledhetnek egymáshoz. Kelet-Közép-Európa népeinek

függetlensége és jövőbeni fejlődése csakis a kölcsönös megértés és együttműködés alapján képzelhető el. A különböző kisebbségek — köztük a magyarok — ezen a téren jelentős szerepet tölthetnek be.

Sajátos feladat vár a Nyugaton élő magyarokra. Közvetítőkként — segítőleg természetesen csak akkor tudnak kellő súllyal fellépni, ha életképes és önállóan cselekvő szervezetek hálózatával, az egyesületek által választott közös érdekképviseléssel, a célkitűzéseket és gyakorlati feladatokat egyeztető bizottsággal rendelkeznek. Végzetes hiba lenne éppen most, amikor amerikai—európai távlatokban válik lehetővé térségünk jövőjének alakítása, a szervezeti élet elsorvasztásával beolvadásra készíteni a nyugaton élő magyarok, magyar származásúak tíz-, sőt százazezeit. A magyarországi és kisebbségi magyarok hathatós támogatásához egyenesen szükség van a nyugati magyarok összefogására. De ki támogassa őket, ha sorjában megszűnnek a szervezetek, fórumok?

Ausztria fekvésénél fogva hagyományosan fontos feladatot vállalt és vállal a most demokratizálódó államok felé. Jelentős szerep hárul ebben az egyes népcsoportokra, nemzetiségekre — és mivel több államban élnek —, különösen a magyarokra. Már csak ezért is felhívjuk az ausztriai magyarok figyelmét magyarságuk megőrzésére: a nyelv és kultúra ápolására, a tudat erősítésére, amely kizárólag közösségileg lehetséges. Ne szigetelődjünk el egymástól, keressük inkább a kapcsolatokat egymással a különböző egyesületekben! Emlékeztetünk a nem magyar pasztorációban működő lelkészek, az egyesületektől távol maradó értelmiségiek felelőségére. Az egyéni vonalon elért sikerek közösségvállalás híján aligha kamatoztatók az ausztriai magyarok javára.

Most, amikor új korszak előtt állunk, még nagyobb figyelemmel és törődéssel kell öveznünk ausztriai életünket. Réges-rég beigazolódott, hogy a rendszeres magyarországi látogatások sem azonosíthatók a magyarság vállalásával. Következményeiben szintén zsákutcát jelent kizárólag a magyarországi támogatásra hagyatkozni, mert ez teljes passzivitásra szoktatja az egyesületeket. A magyar kisebbségek kielégítő ellátása — globálisan tekintve — mindezen túl elviselhetetlen terheket róna a magyar államra. Saját erőnkől, önállóan kell kiépítenünk egyesületeinket, megszervezni működésünket, mivel egyedül az osztrák többségi nép előtt ezzel igazoljuk sajátos népiségünket, létjogosultságunkat. Az osztrák társadalom részeként kell élnünk magyarságunkat; a kolónia vagy vendégmunkás szinten megrekedve sohasem ereszhetünk gyökeret. Elengedhetetlen az idegenség érzetének a feloldása, a belföldivé válás, mindenekelőtt az ausztriai magyar identitás kialakítása, amelyhez alapul szolgálhat a gazdag ausztriai, bécsi magyar múlt feltárása és tudatosítása.

Fennmaradásunk jogi biztosítása, kellő anyagi és erkölcsi támogatással egyetemben, az osztrák államra hárul. Emellett csupán szervezett, intézményes keretek között fejthetünk ki a közösségi életet és tudatot erősítő tevékenységet. Nem téveszthetjük szem elől, hogy a szórványban a népiség kifejezői és megtettesítői az egyes személyeket tömörítő, összefogó egyesületek. Magyarságunk megőrzése céljából elengedhetetlen követelmény továbbá a könyvkiadás és a sajtó, mindkettő a magyarság ápolásának, a közvélemény alakításának fontos tényezője.

Súlyosan terhel mindnyájunkat az ifjúság magyar nyelvű nevelése, az ifjúsági szervezetek nagymérvű hiánya. A felnövekvő nemzedékek felzárkózása nélkül a kiöregedés és a teljes felszívódás fenyegeti az ausztriai magyar kisebbséget, teljesen füg-

getlenül attól, hogy az Őrvidéken megtelepedett vagy Ausztria más vidékeire (főként Bécs és környékén) bevándorolt részeiről van szó.

A Központi Szövetségnek mint képviselőtestületnek a rendeltetése az ausztriai magyarok érdekeinek szolgálata, ily módon legfőbb célja, hogy lehetőségeihez mérten hozzájáruljon fennmaradásuk biztosításához. Célkitűzéseit természetesen csak akkor és oly mértékben tudja megvalósítani, amilyen mértékben az egyes személyek a közösség tagjaként is igénylik és vállalják magyarságukat. Az ausztriai magyarok jövője az adott körülmények között sürgős cselekvésre késztet mindnyájunkat: amíg az egyik oldalon európai távlatokban tájékozódhatunk, a másikon a megszűnés veszélye fenyeget.

Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége elmélyült, rendszeres és egybehangolt tevékenységre, fokozott együttműködésre szólítja fel az egyesületek vezetőit, felelőssége tudatában kér minden magyar származású személyt a közösséghez való felzárkózásra, azért, hogy megváltozott körülmények között helytállhassunk és bizakodva tekinthessünk a következő évek, évtizedek elé.

Bécs, 1990. január 15.

A vezetőség nevében:
P. Dr. Radnai Tibor elnök
Dr. Deák Ernő főtájtár

Bécsi Napló 1990. január—február 1. sz. 2.

2.

Szépfalusi István: Identitászavarok és a kivezető út Javaslat ausztriai összmagyar érdekképviselet létrehozására

Közvetlen előzmények

Az ausztriai magyar identitástudat címen 1991 márciusában Bécsben kerekasztal-beszélgetésre kértek fel. Expozénkat később Klagenfurtban is vitára bocsátottuk, és 1991. június 2-án Bécsben, a Bornemissza Péter Társaság rendezésében, háromórás, igen élénk eszmecsere tárgyaltuk meg *Az ausztriai magyarság útkeresését*. Előzőleg a *Bécsi Napló*ban írásunk már megjelent. Mindhárom alkalom továbbgondolásra, a megbeszélések summázására, újabb találkozók előkészítésére ösztönzött.

1 Szépfalusi István: Az ausztriai magyar identitás néhány kérdéséről. A magyarsághoz tartozás a mai Ausztriában a népszámlálás idején. *Bécsi Napló* 1991. május—június. XII. évf. 3. 1., 8.

Közvetett előzmények

Szűrös Mátyás a Magyar Rádióknak 1988 januárjában adott interjújában a „kettős kötődést” első ízben terjesztette ki „a Kárpát-medencében élő magyarság egészére”. Ezzel kapcsolatban Ausztriában hivatalosan először az Osztrák Evangélikus Egyház Magyar Lelkigondozó Szolgálatának Egyháztanácsa foglalt állást 1988. június 27-én, és nyilatkozatát magyarul és németül egyaránt közreadta. Ebből részleteket közölt a szombathelyi *Életünk*.² Az állásfoglalás háttéranyagának tekinthető 1980-ban megjelent tanulmánykötetünk³ és az annak két éve tervezett magyarországi kiadásához *A nyolcvanas évek* címen írt epilógus⁴.

1. Téveszmés elgondolások vitatása közben

Andorka Rudolf és Konrád György előző írásunk legvégén közölt megállapításai-ból kiindulva, tudatában kell lennünk annak, hogy az ausztriai magyarság számára megoldást ma csupán — a majdani Közép-Európa reményében — a) a többi ausztriai népcsoportra figyelve (egyetlenegynek sincs már kommunista hátországa), b) magyar—magyar kapcsolatokra építve (majdnem valamennyi jelentősebb szervezett ausztriai magyar közösség élt ezzel a lehetőséggel), c) kelet-közép-európai víziós összefüggésbe ágyazva kereshetünk. Utóbbival kapcsolatban Németh G. Béla megállapítását tartjuk döntőnek: „...Okvetlenül szükséges a múlt tényeinek, értéktényeinek identifikációs, a nemzetinél szélesebb struktúrákban történő, közösen vállalható tárgyias megítélése, válogatása is. A magyar értelmiség túlnyomó többségében ma nagyon is virulensen él a közös közép-európai identitásba ágyazott nemzeti identitás vágya.” Majd mintegy tétele alátámasztásaként is leszögezi: „...mondhatnánk, elsősorban neki, az értelmiségnek áll lehetőségében a múlt kritikai átvizsgálása, egy közép-európai identitástudat megteremtéséhez.”⁵ Ez utóbbival kapcsolatban megjegyezhetjük, hogy Konrád György hasonló gondolatai igen nagy rokonszenvre találtak az osztrák Erhard Buseknél.

1.1. A magyarországi pártpolitikai polarizáció gátlólag hat az ausztriai magyarság egységes identitástudatának létrejöttére. Fordított politikai előfeltételek mellett ugyanezt tapasztalta 1968-ban, a görög kommunista párt kettészakadása idején az 1948—49-es kelet-európai görög emigráció.⁶ Sajátosan jelentkezik ez a tünet Ausztria legkeletibb tartományában: az ősi, kis, elsodródott közép-burgenlandi magyar települések *eddig csak* három vallás és öt osztrák párt hatásának voltak kitéve. Ehhez járul

² *Életünk*. 1988. 12.

³ Szépfalusi István: *Lássátok, halljátok egymást. Mai magyarok Ausztriában*. Bern, 1980. 408.

⁴ Elsőközlések: *Kortárs*, 1990.; 11. *Lelkipásztor*. 1990. 7—8.; *Magyar Nemzet*. 1990. július 17.; Magyar—magyar egyházi kapcsolatok: Hazánk és a diaszpórák. *Magyar Nemzet*. 1989. dec. 8.; Ua: *Bécsi Napló*. 1990. 1.

⁵ Németh G. Béla: Mozgó stabilitás vagy múltba meredt statikusság. *Új Írás*. 1984. 12. Idézi Gáll Ernő: *Kelet-európai írástudók és a nemzeti-nemzetiségi törekvések*. Bp., 1987. 355. Vö. még Váradi Júlia: Közép-európaiság mint metafora. New York-i beszélgetés Susan Sontaggal. *Élet és Irodalom*. 1988. 40.; Márkus Béla: *Írástudók Kelet-Európában*. *Kritika*. 1988. 9.

⁶ Szidiropulosz Archimédes: *Ithaka partjai*. (A kisebbségi lét dimenziói.) Bp., 1990. 122.

most a hat magyarországi párt javaslatait, véleményét közvetítő, de majdnem kivétel nélkül még mindig csupán az ancien régime szokásait követő, azonos módon tájékoztató képviselőinek jelentkezése.

1.2. A magyarsághoz viszonyítva gyengébb osztrák nemzeti identitással rendelkező Ausztriában az integrálódás folyamatában meg nem értésre talál(hat) az ausztriai magyar identitástudat létrejötté szükségességének hangsúlyozása.

1.3. Ausztriában, az osztrák társadalomban, a nyolcvanas években alig mutatkozott érdeklődés a magyar népcsoport iránt. Következésképpen a szervezett magyar közösségek hatása az egyes tartományokban a helyi osztrák szervekre korlátozódott, míg az ún. „őshonos” burgenlandi magyarok szervezete fokozatosan elkülönítette magát az ausztriai összmagyarságtól. Az egyedüli képviseleti elv fenntartásával — ennek részleges fellazítása elsődlegesen pénzügyi kérdésekben volt észlelhető — az 1976. évi kisebbségi törvény hatálybalépése óta, az illetékes osztrák hatóságok ennek az eltávolodásnak ellenében mintha semmit sem tettek volna. Az önazonosság kialakításához szükséges, egészséges és többrétű, a mindennapokban jelentkező kölcsönhatás így voltaképpen nem jöhetett létre. A többségi néppel szemben ez a folyamat az ausztriai magyar, elsősorban családi mikroközösségek megerősödéséhez vezetett, de haszonélvezői lettek főleg az ausztriai magyar egyházi közösségek és részben az egyesületek is.

A beilleszkedés mértékét ebben az évtizedben két előfeltétel határozta meg: a befogadó társadalom, illetve a többségi nép részéről megnyilvánuló befogadókészség (hivatalos ügyintézés, munka- és lakótársak, iskolák, szórakozóhelyek stb.), valamint a természetes, mindennapos együttélésre törekvés a bevándorlók részéről (ellentmondás a gettóképződményeknek). Az Ausztriába jött magyarok 1956—57-ben és azt követően befogadókészségre találtak, míg a nyolcvanas években érkezettek — főleg a többségi nép hatósági közegei részéről — tartózkodást, sőt ellenségeskedést tapasztaltak, ami soraikban elzárkózást eredményezett. Ezzel egyidejűleg a többségi nép egyre kevesebb kísérletet tett az új, a más, a másik nemzethez tartozás érzésének támogatására, ami előfeltétele egy újabb kötődés kialakításának. A másság megértése, Kerényi Károllyal szólva a bevándorló „olyan-amilyenségének” elfogadása, komolyan vétele nem volt kívánatos. Az asszimilálódás és a beolvastás volt a kitűzött cél. Ennek ellenére az ausztriai magyarság számára nem kellett módosítanunk a kettős kötődésről eddig mondottakat, az Európában végbement változások viszont új, „harmadik kötődés”, a közép-európaiság irányában tágitották a gondolkodást.

A közép-európai kötődés feszültségfeloldó. Minden vele ellentétes, asszimilálni akaró nemzetiségi politika „visszahúzó”, „reakciós” nacionalizmus, vagyis fejlődésellenes, feszültségteremtő.

1.4. *Repatriálás.* Az ausztriai magyar identitástudat kialakításánál negatív jelenségként számolnunk kell a repatriálással, mégpedig nemcsak fizikai értelemben; az áttelepülés lehetőségének pusztá latolgatása is elidegeníthet az ausztriai magyarságtól. Visszatelepülés esetén a „kettős kötődés” haszonélvezője legnagyobb részben kizárólag Magyarország lesz, következésképpen az Ausztriához fűző kötelékek mércéjét elsődlegesen a magyarországi és egyéni érdek határozza meg.

A repatriálás egyik első jele a magyarországi lakás- vagy telekvétel, illetve egyéb tőkebefektetés. A második világháború után Ausztria felé irányuló magyar nemzeti-

ségű migrációk közül a nyolcvanas években érkezettek soraiban lehet a legjelentősebb, hiszen ők aránylag rövid ausztriai tartózkodás után politikai döntések nélkül számolhatnak előnyeivel. Az elmúlt évtizedek kelet-európai migráció számára e jelenség elképzelhetetlen volt.

Felmerülhet a repatriálás a Romániából elszármazott magyarok soraiban is. Náluk döntő jelentőséggel bír, hogy 1985–86-ban és azt megelőzően ők nem Ausztriába vagy általában Nyugat-Európába akartak kivándorolni, hanem Magyarországra szerettek volna áttelepülni. Hátráltatta a Nyugat-Európában élő romániai magyaroknak Romániába történő hazatelepülését az országukban uralkodó nemzeti türelmetlenség, valamint romániai magyar politikuskok tapasztalathiányból kérdéses visszahívó szözeata. A „gyáva megfutamodást” aligha szabad szembeállítani a „hősies kiállás” tudatalatti önvállveregetésével. A cserbenhagyásnak minősített migráció — az értelmiségiek soraiban is — elriaszt, munkásrétegeket pedig véglegesen visszatart a hazatérés pusztá gondolatától is; náluk a repatriálás esélye amúgy is a legcsekélyebb (kivéve a nyelvi antitalentumokat).

1.5. Nem jelent túlzott segítséget a *disszimiláció*. A gyors érdekváltás felszínes gyökérzetre vall, de a közelmúlt ausztriai népszámlálásánál „szavazat”-emelkedést eredményezhet. A jelenséget a magyarországi vízumkényszer megszűnése, vagyis a liberalizálódás kezdete óta kísérhettük figyelemmel, s az főleg az 1956–57-es emigráció minden rétegében, azt követően elsősorban munkások soraiban, különösen pedig a másodnemzedékhez tartozók köreiben volt jelentős. Gáll Ernő megfogalmazásában „az asszimiláció disszimilációba ment át. Az eredeti közösségtől elidegenedett asszimiláns most azoktól távolodik el és idegenedik el, akiknek a világába megpróbált beolvadni.”⁷

1.5.1. A *xenofóbia* ellenében a disszimilánsok soraiban különösen a másodnemzedék, valamint a felszínes asszimilánsok váltak különösen harciassá.

Az idegenellenesség a nyolcvanas években országszerte fokozódott, de az újonnan bevándorló magyarok számára különösen Burgenlandban volt fájdalmas, amikor ez az ausztriai magyarok részéről fogalmazódott meg. Annál is inkább, mert az őshonosság legfőbb hangsúlyozói maguk is egykori betelepülők, avagy menekültek voltak. (A születési hely köztudottan kizárólag az USA-ban a honosság kritériuma. Amennyiben viszont Burgenlandban a magyarsághoz tartozás előfeltételének tartják, akkor az Osztrák Szövetségi Köztársaság többi tartományában sem érvényteleníthető.)

1.5.2. A „*vendégmunkástudat*” kialakulása. A disszimilációban egészen szokatlan, az ausztriai magyarok soraiban eddig ismeretlen jelenség. A kelet-európai társadalomváltás és a befogadó osztrák társadalom idegen-, menekült-, illetve 1988–89-es magyarellenessége, esetleg csak általában a külföldiek befogadásával kapcsolatos tartózkodása az integráltakat is disszimilálhatja. Gondolkodásukat, általában „hozzáállásukat”, függetlenül állampolgári jogállásuktól (előzőleg menedékjog vagy első- és másodfokú menedékjogi elutasítás, de munkavállalási engedély vagy igazolvány stb.) még a megszerzett osztrák állampolgárság ellenére is egyfajta „vendégmunkástudat” és magatartás kialakítása felé taszíthatja. Nálunk

7 Gáll E.: I. m. 324.

az ausztriai mivolt kizárólag a gazdasági helyzet stabilizálására korlátozódhat. (A „vendégmunkástudat” fogalmánál nem szabad arra a nőmenklatúrára, illetve a fogalom leszűkített értelmezésére gondolnunk, amikor pl. Ausztriában a vendégmunkás elsődlegesen szerbhorvát vagy török, Svájcban olasz vagy spanyol volt, de nem vendégmunkás Németországban vagy az USA-ban a svájci avagy ma már Ausztriában a magyar sem mindig. Függetlenül attól, hogy „volt” menekült, szerződött, avagy „behívott” munkavállaló is lett legyen.)

2. Az ausztriai magyar érdekképviselet létrejöttének szükségessége

Meggyőződésünk szerint ma Ausztriában kizárólag országos érdekképviselet létrejöttén érdemes fáradozni, minden más elképzelés magyar szempontból minimalizmus, hatalom- vagy pozíciómentés, egyetközpontú gondolkodás, ami megalkuvást, demokratikus államunkban ma elfogadhatatlan „ahogy lehet...”, mentsük a menthetőt” elvet jelenthet.

Természetes kiindulópontunk: minden osztrák állampolgár, aki magyarul beszél, és magát magyarnak vallja, az *ausztriai magyar*, állampolgártársaival alkotmányilag teljesen egyenlő. Függetlenül attól, hogy 1) az Osztrák Köztársaság területén *mely tartományban* él; 2) *mióta* él Ausztriában; 3) *honnan* érkezve telepedett meg az országban, és 4) *mikor*, avagy milyen címen lett osztrák állampolgár. Vallási, faji, foglalkozási avagy osztálykülönbözőségekről természetesen említést sem teszünk.

Dr. Peter Pernthaler innsbrucki egyetemi tanár a karintiai tartományi kormány megbízásából elkészített jogi szakvéleményében azt írja: „a megvallási elv azt jelenti, hogy a kisebbségi tagság jogi státusa nem a népcsoport tagjainak ismert *objektív* (pl. nyelv, származás) vagy *szubjektív* (pl. nemzetiségi tudat) népcsoporttagság ismérvein múlik, hanem egyedül és kizárólag a kisebbségi jogok gyakorlásának szándékán. Az ezen túlmenő számbavétel, avagy az érintett személytől a kisebbséghez tartozás bizonyítását megkövetelni egyenesen tiltja a diszkriminációt ellenző alkotmányjogi alapelv.”⁸

Az Ausztriában élő „még-nem-osztrák” állampolgár magyarok választójogi egyenjogúsága az osztrák választójogi törvény módosulása esetén jöhetne számításba, amennyiben a szavazásnál az állampolgárság helyett a lakóhelyi illetékesség, a gazdasági vagy egyéb létérdek (Lebensinteresse) lenne a mérvadó (pl. munkavállalási igazolvánnyal rendelkezők igen, de vendégmunkások nem).

Az 1976. évi népcsoporttörvény alapján Bécsben, a Kancellári Hivatalban 1979. július 12-én megalakult *Burgenlandi Magyar Népcsoporttanács*⁹ sohasem volt az ausztriai összmagyarság képviseleti szerve. Ehhez jogköre,¹⁰ de igyekezete sem volt. Til-

8 Dr. Peter Pernthaler: *Modell einer autonomen öffentlichen Vertretung der Slowenischen Volksgruppe in Kärnten. Rechtsgutachten*. Innsbruck, 1990—11—07. 40. (18. 1.)

9 Ludwig Scheberényi: *Die ungarische Volksgruppe im Burgenland und ihr Volksgruppenbeirat*. Wien. 1986. 51. (39. 1.)

10 *Die rechtliche Stellung der Volksgruppen in Österreich*. Wien, 1977. 111.

totta ezt a Burgenlandra korlátozó népcsoporttörvény, és akadályozta az egyedüli képviselést valló felfogás, a kizárólag tanácsadói jogkör.

A népcsoporttanács tagjait a törvény értelmében nem demokratikus választással, hanem kinevezéssel delegálják (pártok, egyesületek, egyházak). A magyarok esetében a burgenlandi magyarság képviselése a Burgenlandi Magyar Kultúregyesületre korlátozódott, vagyis a burgenlandi magyarok társadalma (ha van ilyen?), Penthaler tanulmánya alapján, a karintiai szlovénokhoz hasonlóan nem rendelkezhetett a népcsoportot átfogó, politikai pluralista, autonóm népcsoport érdekképviseléssel. A kelet-európai pártállamok korában erről, az ismert okokból, természetesen szó sem lehetett („rég” Magyarok Világszövetsége és a vele együttműködő ausztriai magyar egyesületek és őket támogató nagykövetség).

Ausztriában a magyar érdekvédelmet ennek ellenére többen ellátták. Annak elfogadása és hatékonysága azonban de jure nem volt biztosítva. De facto érdekvédelmi tevékenységet fejtettek ki az ún. (rég) világszövetségi egyesületek, elsősorban tartományi szinten (pl. a rendszeresen megrendezett gálaestek alkalmával, tartományi kormánytagok jelenlétében a bécsi magyar nagykövetség és a „rég” Magyarok Világszövetsége küldöttének vagy megbízottjának támogatásával), avagy a Központi Szövetség az 1956. évi szabadságharc 30. évfordulója alkalmával rendezett bécsi ünnepeken.

Mindezek ellenére a nyolcvanas években a Burgenlandi Magyar Népcsoporttanácsot — a magyarországi közvéleményt folyamatosan félrevezetve — az ausztriai magyarság egyetlen, illetve egyedül törvényes, hivatalos képviselőjeként vitték be a köztudatba. Képviselőinek fellépéséből, talán elsősorban a magyar pártállam tömegtájékoztató eszközeinek manipulációja nyomán, mindenképpen erre lehetett következtetni. Ezzel kapcsolatban felelősség terheli az egyesületi vezetőket magukat is, hiszen a hatvanas, hetvenes, illetve nyolcvanas években olykor maguk is ebben a szellemben nyilatkoztak.

3. Az ausztriai összmagyarság érdekképviselésének létrejötte: mindenki közös érdeke

Az ausztriai magyar érdekképviselési és független érdekvédelmi szerv képes egyedül az ausztriai összmagyarság kollektív és egyéni kisebbségi jogainak érvényesülését felügyelni. Ezért létrejötte az eddigi, egyetlen tartományra korlátozódó s csupán tanácsadói jogkörrel bíró népcsoporttanács helyett mindenki közös érdeke.

3.1 *Érdeke mindenkinek, mert az élet ezt diktálja.* A társadalomváltást követően megszűnt az ausztriai magyar egyesületektől és egyházaktól való politikai tartózkodás létjogosultsága. Többé már senki sem sugalmazhatja a Magyarországra vagy Romániába történő szabad utazás engedélyezésének (vízumbiztosítás) érdekében az óvatosságot. Ezzel azonban alig növekedett az ausztriai magyar egyesületek befolyása az ausztriai összmagyarságra, azok rendezvényeit nem látogatják többen, változatlanul azonos személyek jelentek meg több helyütt, és a két nagy egyesületközi munkakö-

zösség tagszervezeteinek programjain változatlanul csekély az átfedés a közönséget illetően.

A kelet-európai társadalomváltással nagyjából egyidejűleg az egyes csoportok működésének határfokában lényeges változások következtek be. Kihatással volt erre a tartományi kormányok állampolgársági osztályának liberalizmusa vagy merevsége. A legsajátosabb jelenség ezzel kapcsolatban Burgenlandban volt megfigyelhető, ahol egyes osztrák hivatalokban a magyar népcsoporthoz tartozó tisztviselők lebeszéltek „nemzetiség”-társaikat a tartományban maradásról.

Az osztrák társadalomba történő integrálódás az alábbi gyakorlathoz vezetett: az ausztriai szlovénmagyarság mikroközösségekben (4–5 család összefoglaló) éli mindennapi életét, s nem egyesületekben. Az integrálódás előrehaladásával, a közvetlen kapcsolattartás lehetőségeinek kihasználásával megkezdődött a „sorok” átrendeződése, ami létszámmegtartóhoz vezet. Egyre kevésbé létszükséglet a rendszeres nagyobb magyar közösség, a klubéletet könnyűszerrel helyettesíti a rokonlátogatás, a hétféle „haza”- vagy otthonlátogatás, a minden szintű szabad kommunikáció. Ebben az összefüggésben az egyesületi taglétszám sokadrendű kérdés. Az utolsó országos adatok 1979-ből, az ún. „független” egyesületeknél 1985 júniusától állnak rendelkezésre, de ezek az egyesületek részéről közölt (!) számok. Létrejöttüknek vitatása az érdekképviselő szempontjából lényegtelen, hiszen a szerveződő új képviselőt csak szabad, demokratikus, pluralizmust biztosító országos választás útján lehet létrehozni. Akkor kiderül az igazság.

Komoly tényező az *előregedés*. Ezt az 1981. évi népszámlálás analízise félelmetesen kimutatta a burgenlandi magyaroknál. Az 1991. évi adatok ezt feltehetően csak igazolhatják, hiszen a nyelvismeretet vizsgáló 1990. májusi mikrovizsgálat¹¹ további hanyatlást mutatott ki. Annál is inkább, mert a migráció következtében a nyolcvanas években megtelepedettekkel szemben a burgenlandi magyarok részéről megfogalmazódott tartózkodás az újonnan jöttek elvándorlásához vezetett. A „megmaradtak” az életkori vizsgálatból kimutatható rendet már nem módosíthatják. Megfigyelhető az előregedés az ausztriai magyar lelkészkezdő papság soraiban. Félő, hogy ha hamarosan nem történik felelős jövőtervezés, több lelkészi munka „kifut”; elhalálozás vagy nyugdíjazás után az állásokat a többségi népet képviselő egyházvezetés — rejtett nemzeti türelmetlenségből — esetleg nem kívánja betölteni. Elvi okokból is kísért a kiöregedés. (Erről lásd 3.2.2.)

3.2. *Érdeke az egyesületközi munkaközösségeknek.* Ausztriában a 80-as években két egyesületközi munkaközösség alakult. Bécsben 1980. február 9-én húsz ausztriai magyar egyesület és intézmény megalakította az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségét. Tagszervezetei száma időközben 22-re emelkedett. Kéthavonta megjelenő sajtóorgánuma a *Bécsi Napló*. Válasznak is volt tekinthető, hogy 1983 júliusában nyolc ausztriai magyar egyesület tömörüléséből létrejött az Ausztriai Magyar Független Kultúregyesületek Csúcsszerve. Utóbbinak korabeli nevén a Magyar Népköztársaság Kulturális Intézete (Collegium Hungaricum) adott szállást. Tag-

¹¹ Fassmann, H., Münz, R., Oberdammer, P.: *Sprachgruppen und Sprachkenntnisse im Burgenland*. Eisenstadt, 1991. május 7. (5. 1.) — Sylvia Zeidler: Fremdsprachenkenntnisse. Ergebnisse des Mikrozensus März 1990. *Statistische Nachrichten*. Wien, 46. Jahrgang, 1991 (Neue Folge). Heft 7. 579–583.

szervezetei valamennyien kapcsolatot tartottak a (rég) Magyarok Világszövetségével, s megfigyelői minőségben csatlakozott hozzájuk a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület.

3.2.1. *A kibontakozás keresése elsőrangú érdeke az ún. „függetlenek”-nek, vagyis a (rég) Magyarok Világszövetségével együttműködőknek.* A rendszerváltás következtében a külképviselet részéről biztosított kiváltságokon (mindmáig egyesületi helyiség, kormánytámogatás stb.) nyilvánvalóan a jövőben osztozniuk kell, s visszaáll majd az 1948 (1950?) előtti helyzet. Vagyis a szokásjog nem korlátozható a magyarországi pártállam 40 esztendejére. Közösségeik fenntartása az elmaradó magyar kormánytámogatás helyett az osztrák kisebbségvédelmi keretből (természetesen az ausztriai összmagyar képviseletet létrehozó választás során szerzett szavazataik arányában és munkavégzésük alapján), valamint belső adakozásból lenne kiegyenlíthető. Feltehetően tudomásukra jutott, hogy a magyarországi rendszerváltást követően tartományi szinten az osztrák hatóságok már nem őket tekintik az ausztriai magyarok reprezentánsainak. A magyarországi szubvenció elmaradása következtében egyes vidéki csoportjaik tevékenységük beszüntetésére kényszerültek.

Érdeke a „függetlenek” munkaközösségéhez „megfigyelő státussal” tartozó *Burgenlandi Magyar Kultúregyesületnek.* Eddigi tartományi szinten meglévő kiváltságos helyzetük az összképviselet létrejöttével nyilvánvalóan megszűnik. Remélhetőleg a bizonyított folyamatos kiöregedés, betegség, álláscserek stb. kellőképpen rugalmassá teszi majd vezetőiket. A múlttal kapcsolatban mindennemű számonkérés, politikai elszámoltatás követelése céltalan lenne, a kívánatos békés, csendes kibontakozást lehetetlenítené. Az országos érdekképviseleti „szervben” *Burgenland tartomány területén,* természetesen itt is demokratikus, pluralista, többlistás, egyesületi tagságtól független választásokat követően — feltehetően — a felsőpulyai és a felsőőri járásokra korlátozódó többségük miatt, törzsközösségükből következően, a későbbiekben még megfogalmazandó további különállásuk biztosítását kívánatosnak tartjuk.

3.2.2. *Érdeke a Központi Szövetségnek.* Az érdekképviselet létrejöttének ők lehetnek természetesen a legfőbb haszonélvezői, hiszen teljes jogú képviselethez juttatja őket (a legutóbbi megfigyelői státus az 1976. évi törvény korhoz kötött mívoltának következménye). Megszüntethetné az állandó instanciázást (el egészen a közigazgatási bíróságig stb.). Érdeklük azért is, mert ellenkező esetben azzal lennének gyanúsíthatók, hogy a társadalomváltás után az egyedüli képviseleti jogot a maguk számára szeretnék megszerezni. A társadalomváltást követően létrejött új magyar kormánypártok számos képviselője baráti köreik tagja. A tagszervezeteik körében működő számos magyar rk. lelkész(ség) a bizonyítéka annak, hogy a „függetlenek” ellenében a kibontakozás érdekében a bosszú helyett a megértés lesz domináns. Veszélyük: Az ausztriai magyar identitásról a *Bécsi Naplóban* közölt írásunkhoz fűzött bevezető szerkesztőségi megjegyzésükben említették, hogy „azok a célok és feladatok, amelyek megvalósításáért a Központi Szövetség hosszú évek óta egyedül folytatta küzdelmét, az 1956 eszméjéhez hű, demokratikusan gondolkodó magyarság megtartásáért” elv hangoztatása leszűkítheti tevékenységüket az

1956—57-es emigrációra. Ezzel viszont nyugdíjasok asztaltársaságává is válhatnak, de tegyük hozzá azonnal, a fogalomnak országszerte ismert, természetesen pozitív értelmében. A más évszámhoz vagy nemzetiségi vidékhez kötődő elszármazottak viszont ez esetben nem érzik otthon magukat köreikben (pl. a „függetlenek” a jugoszláviai vendégmunkások, 1945, 1948, Kádár-korszak, 80-as évek, az erdélyiek — főleg — munkásrétege [1987—1990]).

Nem lehet érdekük a „hatalomváltás” kikényszerítése, az eddigi gyakorlat visszájára fordítása, ez kellemetlen helyzetbe hozhatná az osztrák hatóságokat.

3.2.3. *Érdeke mindazoknak az ausztriai magyar egyesületeknek és intézményeknek*, amelyek eddig nem csatlakoztak egyik egyesületközi munkaközösséghez sem. Eddigi passzív egyesületi semlegességük az érdekképviselőten belül aktív semlegességgé változhatna. Várható, hogy ők jelentős számú „blokk-mentességet” valló ausztriai szórványmagyart tudnának eredményesen megszólaltatni. Képviselőtük „listás” alapon képzelhető el, az Ausztriában ismert névlista vagy polgári kezdeményezések mintájára (Namensliste, Bürgerinitiative). Példa volt erre ausztriai magyar értelmiségieknek az 1991. évi népszámlálás alkalmával a magyar köznyelv megadására biztató nyilatkozata. Ebben a kategóriában pl. a Vorarlbergi Magyar Egyesületre, a Bornemissza Péter Társaságra, a Magyar Lelkigondozó Szolgálatra, valamint az ausztriai magyar zsidóság képviselőit is gondolunk.

A népszámlálás alkalmával 1991. május 15-én megjelöljük a magyar köznyelvet!
Andorka Rudolf, okl. mérnök, menedzserigazgató, Bécs
Baló Gábor, okl. mérnök, a osztrák Kamara tagja, Bécs—Maria-Enzersdorf
Balogh Vince dr., a külföldiek lelkigondozó szolgálatának püspöki előadója, Linz
Csáky Móric dr., egyetemi tanár, történész, Graz—Bécs
Csoknyai Péter, Mag., kormányfőtanácsos, Eisenstadt—Oberwart
Egyed Illés, anyanyelvi, kiegészítő-oktatási tanító, Dornbirn
Frischmuth Barbara, író, Bécs
Kerny Géza dr., ausztriai magyar római katolikus főlelkész, Linz
Kónya Lajos, operaénekes, zeneművészeti főiskolai tanár, Graz
Liget György, zeneszerző, Bécs
Losonczi Andor, főiskolai nyilvános, rendes tanár, Mozarteum, Salzburg
Magyary-Kossa István dr., az ausztriai magyar evang. lelkigondozó szolgálat elnöke, nőgyógyász, Steyr
Martos Péter, szerkesztő, osztályvezető, Bécs
Nagy Sándor, operaénekes, Volkstheater, Klagenfurt
Radics Éva, karvezető, zeneművészeti főiskolai tanárnő, Graz—Oberschützen
Szépfalusi István, Mmag., egyetemi lektor, Bécs
Vass György, SJ., dr., egyetemi nyilvános rendes tanár, dogmatikus, Innsbruck
Végh Sándor dr. h. c., professzor, karmester, Salzburg
Zimics Béla dr., kutatásvezető, Graz—Tobelbad
Bécs, 1991. május 11.

3.2.4. *Érdeke az egyesületi élettől tartózkodó, „sehova sem tartozó” hallgató többségnek.* Azoknak, akik esetleg „csak” az egyházak istentiszteleti alkalmait vagy pl. a „nagy” bálakat keresték fel. Hallathatnák szavukat, mert nincsenek többé kötve a számukra ismeretlen egyesületi vezetőkhez, s szavuk — szavazatuk miatt! — érdekes lesz. Ez a kölcsönös érdeklődés egyéni ausztriai magyar identitástudat-erősítő lehet családjukban és ismerőseik körében egyaránt.

3.3. *Érdeke az osztrák politikai életnek.* Lengyel László említi *Az új Európa magyar szemmel* című írásában, hogy „az Európai Közösség egyetlen országa sem támogathat olyan országot, amely nem ismeri el a területén élő kisebbség kollektív jogait (nem biztosítja a név- és nyelvhasználat, az anyanyelvi oktatás, a sajtó stb. jogait).”¹²

Az Ausztriában számításba jövő népcsoportoknak Bécsben már nincsenek többé kommunista külképviselete, sőt — az ellenzéki idejéből — még köreikből is kerültek ki diplomaták. A kivétel(ek)től függetlenül azonban Budapesten múltbeli családi, rokoni vagy elvi okokból többeket — kormány-, miniszteri vagy parlamenti szinten — baráti szálak fűznek az ausztriai magyarokhoz. Ezért az eddig nézetük miatt csak megtűrtek érdekessé, támogatandókká válhatnak Ausztriában osztrák politikusok számára, nehogy a kettős kötődésű osztrák állampolgár ausztriai magyaroknál azok osztrák kötődése egyre inkább háttérbe szoruljon.

Érdeke a magyarokhoz viszonyítva „gyenge” (Lengyel László) nemzeti identitással rendelkező osztrákok ama csoportjának, akik a 80-as években az ausztriai „neo”német, antiszemita és idegenellenes megnyilvánulásokat a magyarokra is kiterjesztették, nehogy ez gátló körülménnyé váljon az európai integrálódás útján (Ausztriai magyarok „külkapcsolata” Észak- és Nyugat-Európában).

3.4. *Érdeke az osztrák kormánynak.* Az illetékes osztrák hatóság tevékenységének alapja *A népcsoportok jogállása Ausztriában* című, 1976. július 7-i, az osztrák Hivatalos Lapban 396/1976 számmal megjelent szövetségi törvény. Ezzel egyidejűleg köztudott, hogy a nyugat-európai államok állambiztonsági szerveihez hasonlóan, Ausztriában is különös figyelemmel kísérték eddig a (rég) Magyarok Világszövetségéhez tartozó ausztriai egyesületek tevékenységét. Megkönnyítették az osztrák hatósági közegek munkáját azok az ausztriai magyarok, akiket Ausztriában, Magyarországon vagy Romániában kelet-európai hírszerzők megkíséreltek állandó avagy alkalmi tájékoztató szolgálatra beszervezni, s ők ezt azonnal bejelentették — elsősorban Ausztriába való visszatérésüket követően — az osztrák biztonsági szerveknek. (Úgy hírlik, hogy a népcsoporttörvény parlamenti betervezésénél Ausztriában számoltak azzal, hogy amíg az Államszerződésben expressis verbis megnevezett horvát és szlovén kisebbség erős kapcsolatot tartott anyamemzetével, addig a bécsi cseh(szlovák)ek és a magyarok általában politikai okokból ezt nem tették. A magyarok tekintetében mindenesetre az ún. „függetlenek” esetében elszámította magát az osztrák politika.) A legfőbb osztrák állami népcsoport-hivatalnak azért is érdeke a valós képviselő létrejötte, mert feltehetően az ausztriai magyar „erőviszonyokról” ők rendelkeztek a leghitelesebb adatokkal. Ezért többé őket nem érhetné az az esetleges megfogalmazódó vád, hogy a divide et impera elv látszatát követték, egyensúlyozva a két egyesületközi munkaközösség között.

¹² *Korunk*, 1991. 1.

Érdeke az osztrák kormánynak azért is, mert Ausztria a kelet-közép-európai államokhoz viszonyítva — 1955-tel kezdődőleg — az első szabad, független, semleges, parlamentáris demokráciával rendelkező állammá vált, amely újból példaértékű nemzeti-ségi kezdeményező lépést tehetne, amint azt az 1991. évi népszámlálás során a kérdőívek kilenc nyelvre történt lefordításával már részben megtette.

Meggyőződésünk szerint az ausztriai összmagyarság érdekképviseletének létrehozása a Kancellári Hivatal részéről a közép-európai „kettős kötődés” hivatalos elismerését jelentené. Az identitással foglalkozó, s az utóbbi években hirtelen felduzzadt szakirodalom feltárta, hogy a korunkra oly jellemző gyors társadalmi mozgások, a *migráció*, a *mobilitás*, a *városiasodás* folyamata az identitás vonatkozásában is — mind egyéni, mind közösségi síkon — *válságtüneteket idézett elő*. A gyökerek iránti fokozódó érdeklődés, a származástudat erősödése ellenére felbukkant a „negatív identitás”, a társadalom nyújtotta azonosságmodellek elleni lázadás jelensége is. *Az identitásvesztés és az új identitásmodellek keresése közötti feszültségben megjelent a kettős identitás*. Ez olyan egyének és csoportok tudatában, magatartásában figyelhető meg, akik és amelyek az új környezetükbe való beilleszkedéssel együtt származástudatuk, anyanyelvük ápolásával stb. azt az azonosságot is vállalják, amelyből ők vagy elődeik kiszakadtak. A szakirodalom egyébként arra is figyelmeztet, hogy az azonosságtudat kialakulását folyamatként, szakadatlan változásként kell felfognunk. *Kettős identitás köti — véleményünk szerint — a nemzetiségeket* is, amennyiben az életkeretüket biztosító ország ügyével és az együttélés, a barátság *eszményével való azonosulásuk elválaszthatatlan a legszélesebb értelemben vett hagyományaik*, anyanyelvű művelődésük iránti hűségüktől.¹³

3.5. *Érdeke a magyarországi nemzetiségi politika képviselőinek*. Az utódállamok egyikében sem lehet Budapest az ország határain túl magyar kisebbségi politika kezdeményezője, de támogatója annál inkább. Felszínes tanácsnak tűnik annak szorgalmazása, hogy a két ausztriai magyar egyesületközi munkaközösség egyezzen meg egymással, s ezután tárgyalóképes lesz az ausztriai összmagyarság. Az ilyen vélemény képviselői elfelejtik, hogy a) a különböző egyesületek az ausztriai magyarságnak legfeljebb 10—15%-át képviselik; b) a magyarországi társadalomváltás — a kérdést leegyszerűsítve — nem egyszerűen az egyeztető kerekasztal tagjainak egymás közti meg egyezésének az eredménye, miért lenne akkor volt „meghosszabbított” karjuk számára ez a követendő, avagy járandó út.

3.5.1. Az eddigiek során a magyar külképviseleti szervek részéről a Collegium Hungaricumokban működő vagy székelő, a „rég” Magyarok Világszövetségével szimpatizáló nyugat-európai magyar egyesületek és intézmények favorizálása a társadalomváltást követően természetesen megszűnőben van. Ezért az ausztriai magyar összképviselet létrejötté érdeke a bécsi Collegium Hungaricumnak is, mert feloldaná számára az egyesületközi kapcsolatok szövevényes mivoltát.¹⁴

¹³ Gáll E.: *I. m.* 327.

¹⁴ Vö. Balázs Béla: Új utakon a Collegium Hungaricum (Danubius, Bp.). Rajnavölgyi Géza, Stier Miklós: *Rekvium a Collegium Hungaricumokért? Hítel*. 1991. 9. Stier Miklós: *Gondolatok a bécsi Collegium Hungaricum feladatairól. Magyar Tudomány*. 1991. 1. Deák Ernő: *Néhány megjegyzés a bécsi Collegium Hungaricum rendeltetéséről*. Rajnavölgyi Géza, Stier Miklós: *Válasz Deák Ernő megjegyzéseire*. Mindkettő In. Bécsi Napló 1991. 4.

3.6. *Érdeke a Kárpát-medencében kisebbségi helyzetben élő magyar nemzetiségeknek is*, hiszen ezután lehetőségük nyílna a kapcsolatteremtésre az ausztriai magyarok valóban legitim képviselőivel. Ennek során az is kitudódhatna, hogyan kell értékelnük az elmúlt 40 év „hivatalos” ausztriai magyar, főleg burgenlandi sajtómegnyilatkozásait.

4. Az ausztriai összmagyarság érdekképviselete létrejöttének jogi körvonalai (a népcsoporttörvény megváltoztatásnak lehetőségei és annak szükségessége)

Az ausztriai összmagyarság érdekképviselete természetesen csak az ausztriai cseh(szlovák), a horvát és a szlovén, illetve esetleg alakulóban lévő további népcsoportokéhoz hasonlóan alakítható ki. Ezért jelentős az ausztriai szlovénok alábbiakban ismertetett kezdeményezése.

4.1. *Jogpolitikai okok.* A karintiai tartományi kormány a karintiai szlovénok tanácsával egyetértésben 1990. július 24-én jogi szakvélemény elkészítésére kérte fel dr. Peter Pernthaler (Innsbruck) egyetemi tanárt. Az Innsbruckban, 1990. november 7-én kelt tanulmány abból indul ki, hogy „a népcsoport-képviselő jelenlegi formája ... az egyesületi, tehát magánjogi képviselői forma... nem tekinthető többé szakszerű összképviselőnek”. Hiányos az ausztriai szlovénok reprezentatív, demokratikus, egyértelműen törvényes, korlátmentes képviselője. Nem érvényesül benne az osztrák társadalomban természetes pluralizmus, a szóban forgó 1976. évi 396. számú népcsoporttörvény „a kormány túlságosan nagy befolyási lehetőségeket biztosít a képviselők megválasztásában”,¹⁵ csak tanácsadói szerepre korlátozta működésüket, és nem ruházta fel a népcsoporttanácsot a szlovénok képviselői jogával.

Pernthaler véleménye szerint a kisebbség előzetes számbeli megállapítása helyett politikai pluralizmus biztosításával kellene létrehozni a karintiai szlovénok „parlamentjét”, amelyben azután minden csoport választási arányának megfelelően képviseltetné magát. Külön gondot okoz az, hogy a népcsoport nem önálló jogi személyiség, csak egyéni (alanyi) joga van elismerve, de nem a kollektív. Vonatkozik ez az osztrák alkotmánybíróságra is, amely az ausztriai kisebbségek kollektív jogát eddig még nem ismerte el. „Ez az állapot ellentmond a modern jogpolitikai elképzeléseknek.”¹⁶

A karintiai szlovénok nagy szórányhelyzetére való tekintettel a „jogilag kétségtelenül ideális területi autonómiára” aligha gondolhatunk, ellenben a személyi autonómia útja járhatóan tűnik. Ez azzal az előnnyel is járna, hogy így elkerülhető lenne az „önálló (autochton) településterület” körvonalazása, valamint a kisebbséghez tartozó lakosság százalékarányának vitatott kérdése. Ezzel az egyéni, vagyis személyi autonómiával számos ellentét könnyűszerrel feloldódhatna.¹⁷

A személyi autonómia bevezetésének alapja az egyéni bevallás lenne. Ez viszont nem azonosítható a kisebbség taglétszámának kérdéses megállapításával, ami nemcsak

15 Pernthaler: I. m. 4.

16 Az ausztriai népcsoportok helyzete és kilátásai. Kiadta az Osztrák Rektori Konferencia. Bécs, 1989., 201. kk. lpk. Idézi Pernthaler: I. m. 5.

17 Pernthaler: I. m. 6—7.

a szlovénok tiltakozása miatt nem valósulhatott meg eddig, de alkotmányjogilag is lehetetlen, mert a kisebbséghez tartozás megállapítása, illetve ennek igazolásának megkövetelése a diszkrimináció veszélyének fennforgása miatt tilos.¹⁸ „Meg kell tehát találnunk azt az utat, ami a szlovén népcsoport-képviselőtestület személyi összetételét »kisebbségszámlálás«, vagyis az »objektív taglétszám« nélkül állapítja meg (mint láttuk, ez alkotmányjogilag lehetetlen), úgy, hogy a kisebbséghez tartozás a *megvallás* elvén alapul.” Fogalmilag ezzel senki sem kényszeríthető az etnikum megvallására, ami azt is jelenti, hogy a személyiség alapelvén létrejövő szlovén össz-szervezet nem függvénye a kisebbség megvallói konkrét számbeli arányának.¹⁹

Ennek az elvnek alapján kereste a szakértői vélemény annak lehetőségét, hogyan lenne egyesíthető összképviseleti szervben valamennyi ausztriai szlovén szervezet. Ennek létrejötte s meghatározott időszakokban történő újraszerveződése objektív kisebbségmegállapítás nélkül megfelelhetne az ausztriai szlovénok egészének. Ez a szervezet képviselhetné azután a kisebbség egészét a karintiai tartományi kormány irányában.

A képviselet létrejötténél az Ausztriában gyakori „társadalmi önkormányzat” elvől kiindulni, s leginkább a szakmai érdekképviselők vagy egyéb intézmények mintájára alakulhatna meg. (Vö. egyetemi diákszövetség.) Ennek a képviseletnek feladatkörévé kellene tenni a népcsoport érdekeinek képviseletét állami szervek felé, szövetségi és tartományi szinten egyaránt, jogsegély biztosítását kisebbségi kérdésekben a kisebbség tagjainak, kultúrpolitikai és gazdasági kérdésekben (szubvenciók biztosítása), tárgyalófél lenne, és ezenkívül a népcsoportnak az anyanemzethez fűződő külkapcsolatait is ellátná. Ezen összképviselet létrejöttének előfeltétele valamennyi ausztriai szlovén csoport közös akarata, a népcsoport közös érdekeinek megfogalmazódása, illetve az ausztriai szlovénoknak választáson alapuló megfelelő reprezentatív képviselete. Ez lehetővé tenné a népcsoport tagjainak integrálódását a népcsoport-politikában, biztosítaná a népcsoport fennmaradását, s része lenne az osztrák és nemzetközi társadalmi folyamatok egyaránt dinamikus fejlődésének.

4.2. *A szlovén népcsoport-önkormányzat létrehozása („törvényes képviselet”).* Pernthaler szakvéleményében nagyrészt az önkormányzat létesítésének körülményeivel és annak működtetésével foglalkozik.²⁰ Ebben a közjogi szervezetek alkotmányos létrejöttének körvonalait tárgyalja, figyelembe véve az osztrák egyesületi jog és választási törvény számos közismert tényezőjét. Általános alapelveként fogadja el, hogy csak osztrák állampolgársággal rendelkező természetes személy rendelkezhet szavazati joggal. Mindennemű megkülönböztetésük természetesen számításba sem jöhet, s nem képezheti tárgyalás alapját, mivel a népcsoport-hoz tartozás nem állapítható meg létszámmegvallással, ezért aki magát a népcsoport-hoz tartozónak vallja, csupán egyetlen kritériumnak kell megfelelnie: beszélnie, ismernie kell a népcsoport nyelvét. A szlovén önkormányzat létrejötténél — Pernthaler véleménye szerint — abból kell kiindulni, hogy természetesen az összképviselet megválasztásánál csupán egy kisebbség fog szavazni, sőt feltehetően elsődlegesen az egyesületekbe szervezettek fognak

¹⁸ Pernthaler: I. m. 8.

¹⁹ Pernthaler: I. m. 8—9.

²⁰ Pernthaler: I. m. 10—40. lpk.

kandidálni. A megszervezendő önkormányzat „parlamentjének” létrejöttéhez, az osztrák választási törvénynek megfelelő előfeltételek teljesítésével, minden szlovénul beszélő osztrák állampolgár 100 hasonló társával együtt választási listát adhat le, s így ez a „szervezet” indulhat a népcsoport „parlamentjének” választásán.

Anélkül, hogy részleteiben ismertetnénk a választás lebonyolításának körülményeit, a szakvéleményből ezen a helyen csak annyit szükséges rögzítenünk hogy minden ellenőrzött listából egy-egy fő képviselője alkotná a közös *választóbizottságot*. Ennek feladata lenne a listákon kandidálók névsorának — a szükséges adatok közlésével — közös szavazólapra rögzítése. Az így létrejött szavazólapokat azután minden egyes kandidáló szervezet szétküldené a saját tagjainak, barátainak stb. A szavazatot leadó személyek az osztrák választásokon szokásos igazolványok egyikével igazolná személyazonosságát, s a még meghatározandó választóbizottság a szavazók névjegyzékét névvel, lakcímmel elkészítené. A szavazás a magukkal hozott szavazólapok megjelölésével titkosan történne.

Pernthaler véleménye szerint a legegyszerűbb az lenne, ha Karintiában tartományi választások alkalmával minden szavazóközvet valamennyi választóbizottságában lehetne szavazni. Ez esetben külön szavazólista elkészítése szükségtelenné válna, hiszen csupán az általános választói névjegyzéken kellene megjelölni, hogy az illető részt vett a népcsoportválasztáson is. A népcsoport-képviselőt a jelölőlistán elért szavazatai alapján jönne létre, s ez a „parlament” maga választaná meg a maga szerveit (ellenőrök, elnökség, elnök). A „parlament” létszáma természetesen előzőleg megállapítandó.

Meggyőződésünk szerint a szakvéleményíró nem oldotta meg kellő módon azt a kérdést, hogyan szavazhatnak azok a karintiai szlovénok, akik a szavazás napján nem tartózkodnak Karintiában, illetve akik nem is élnek Karintiában. Továbbá hogyan kapcsolódhatnak be azok az ausztriai szlovénok, akik nem karintiaiak, s nem is voltak azok (stájerországi szlovénok, Szlovéniából elszármazott osztrák állampolgárságú szlovénok, például Vorarlbergben, Bécsben és Bécs környékén). A kérdés számunkra azért is érdekes, mert az ausztriai magyar érdekképviselőt remélt megszerveződésénél a népcsoport-képviselőt nyilvánvalóan nem korlátozódhat egyetlen tartományra, s csak országos, valamennyi tartományt magába foglaló összképviselőt létrejöttén érdemes fāradoznunk.

5. Az érdekképviselő létrejöttének néhány akadálya

Az önszerveződés létrejöttének szükségességét latolgató és gyakorlati megvalósíthatóságának néhány szempontját felvető esszészzerű tanulmányunk nem tekinthette feladatának az 1976. évi népcsoporttörvény helyébe léphető új törvényjavaslat jogi kereteinek felvázolását. Ezért befejezésül pusztán három szempont rögzítésére vállalkozunk.

5.1. *Akadály lehet az egyéni érdektelenség.* Az Ausztriában élő magyarok soraiban mindazok, akik a második világháborút követő harmincöt esztendőben Ausztriában telepedtek le, nem számolhattak kelet-európai társadalomváltással, s a különböző években emigráltak közti pártpolitikai ellentétek kedvezőtlenül hatottak az ausztriai magyar identitástudat kialakulására.

A 80-as évek második felében a legfelső és tartományi szinten megszűnő idegenellenesség, a szélsőséges „neo”-ideológiák követőinek fokozatos elszigetelődése, a magyarok részéről Ausztriában visszanyert rokonszenv csökkentette az asszimiláció esélyét. A liberalizálódás időszakában megindult szabad utazás, majd a Magyarországon bekövetkezett társadalomváltás kiváltotta az ausztriai magyarok sorában is az identitástudat megfogalmazódásának igényét. Pontosítani kellett a fogalmakat, anélkül, hogy az ausztriai magyarok jelentős része ezt gyakorta igényelte volna. A magyarországi kormány politikája következtében az Ausztriában élő magyarnak nem kellett többé szégyenkeznie az anyanemzet társadalmi berendezkedése miatt, s lehetett Nyugaton nemcsak kiművelt, de emelt fővel is magyar.

Az ausztriai összmagyar érdekképviselő letrejötté feltehetően csökkentené az egyéni érdektelenséget, és az osztrák társadalomhoz hasonlóan zömmel mikroközösségekben (3–5 család) társadalmi életet élő ausztriai magyarok érdeklődését — életükben talán először — közösségi felelősségvállalásra ösztönözhetné.

5.2. *Akadály lehet a közösségi beidegződöttség.* Ebben az összefüggésben Erhard Buseknek a budapesti Európa Intézetben a közelmúltban megtartott *Európának el kell fogadnia saját sokszínűségét és mások másságát* című előadására utalunk, mert meggyőződésünk, hogy valamennyi ausztriai magyar egyesület és intézmény számára az egyes egyesületeken felülemelkedő „harmadik — közép-európai — kötődés” létfontosságú lehet. A „saját sokszínűség és mások mássága” elismerését természetesen az ausztriai magyar csoportoknak egymás közt nemcsak elméletben, hanem a mindennapi életben is el kell fogadniuk. Buseket idézve „ez nem magától értetődő, nem is jön létre automatikusan, alaposan meg kell dolgoznunk azért, hogy térségünkben stabilizáljuk az európaiságot, és megértessük Nyugat-Európával: ez a régió is Közép-Európa, s Budapest már nem Kelet-Európa, ahogy ezt ostoba politikusok és újságírók még ma is gyakran szajkózzák. Nekünk az a feladatunk, hogy világossá tegyük: nincs már választóvonal Kelet és Nyugat között; világossá tegyük: Európa oszthatatlan, hogy Európában nincsenek különböző fokozatok, nem léteznek különböző Európák, csak egyetlen Európa van közös földrajzi fekvéssel és még ennél is közősebb történelemmel... Van egy hamis felfogás is Nyugaton, amely szemére hányja szomszédainak: már megint rossz úton járnak, a túlfűtött nacionalizmus útján. Aki ezt vallja, nem érti meg, hogy a nemzeteknek abban a vákuumban, melyet a szovjet birodalomhoz való tartozás, az állami ideológia teremtett, először vissza kell szerezniük saját identitásukat, történelmi tudatukat, azt, hogy nemzetből állam lettek... Ennek az (is) a következménye, hogy Európának is el kell ismernie a többiek másságát, különbségét, sokszínűségét.”

Az ausztriai magyar közösségek beidegződöttségei számára sok megfontolandó rejlik e gondolatokban. Busek — *Konrád Györgyöt* idézve — elmondja, hogy ő „Közép-Európát garden partynak nevezte, egymástól függő városok szövevényének; ezek a városok az európai garden party szimbolikus vendégei, találkoznak egymással, beszélgetnek, kicserélik véleményüket, segítenek egymáson, bölcsességük és együttműködésük közös forrásból fakad. Sok más meghatározás is létezik, mint az a tréfás definíció, miszerint Közép-Európa sajátossága, hogy ott az ajtófélfára vésik Gáspár, Menyhért, Boldizsár nevét, dunyha alatt alszanak, s a hölgyeknek csak páratlan számú virágot illik átnyújtani... A Confoederatio Helvetica 700. évfordulója példaként szolgál

hatna egy Confoederatio Europacának, lehetővé tenné, hogy összhangot teremtsünk a legkülönbözőbb tájak és nyelvek, kultúrák, gazdasági körülmények között, nem hagyva figyelmen kívül a demokratikus folyamatok megannyi nehézségét. Ezzel elérkeztem — fejezi be előadását Busek — a végső következtetéshez: az új Európa alapelve a civil társadalom legyen. Olyan társadalmi forma, melynek pillérei a demokrácia, a liberalizmus elismerése, olyan értékrend, amely tagadja a fundamentalizmus minden formáját. Amely a reményre épül, még akkor is, ha tudnunk kell, hogy a remény veresnyt fut az idővel. Nincs sok időnk; ami van, azt használjuk fel a mi nemzedékünk, a fiatal nemzedékek érdekében.²¹

Busek gondolatainak ellentmondást kell kiváltania minden ausztriai magyar egyesületi, egyesületközi munkaközösségi és esetleges ausztriai magyar fundamentalista gondolkodás ellenében.

5.3. *Akadály lehet a hatósági tartózkodás (vizió nélküli ség, megszűnést váró taktikázás).* Bécsben, 1987. szeptember 20-án a Magyar Lelkigondozó Szolgálat az osztrák kormányhoz is eljuttatott ünnepi nyilatkozatában kérte, hogy „a múlt közös feldolgozása során teremtsünk országunkban olyan légkört, amelyben anyanyelvét bárki, bárhol — a hétköznapiakban is — szabadon használhatja és ápolhatja, ezért ne érje őt megszólás; a többnyelvűség az oktatásban előnynek és ne hátránynak számítson, nehogy nyelvi türelmetlenség és maradi pedagógiai elvek követése miatt károsan lemaradjunk Európa államaitól; a használt nyelvek a gyakorlatban is egyenrangúak, ne csak egyenlő jogúak legyenek, számítson a többnyelvűség teljesítménynek, ne teher-tételnek; a népszámlálási íveken használatos »köznyelv« fogalmát a kiértékelés során ne azonosítsák először az »anyanyelv«, majd a »nemzetiség« fogalmával... Úgy véljük, hogy a újabb emberi jogi áramlatokkal előbb vagy utóbb nekünk is számolni kell, hiszen a folyamatban lévő tárgyalások eredményeként az egyéni és közösségi jogok kiegészítéseként várható — a vallási, etnikai és kulturális jogok biztosítékaként — a kisebbségi jogok egyezménye...” Azonos nyilatkozat még felkérte az osztrák társadalom számottevő vezetőit, hogy azok „járuljanak hozzá régi és új fogalmak tisztázódásához, mondjanak ellent nacionalista törekvéseknek, s a természetes integrálódástól ne várjanak el türelmetlenül asszimilálódást. Mert a türelmetlenséggel társuló elutasítás kóros frusztrációhoz vezethet. A frusztráció okozta agresszió vagy depresszió kedvez az identitászavarok, alacsonyabbrendűségi komplexusok, lelkibetegségek kialakulásának. A kisebbségi neurózis zavart kelt a családban, munkahelyen egyaránt. Mert beszűkíti a felnőtt és gyermek alkalmazkodó képességét, csökkenti társadalmi hasznosságát. A siettetett asszimiláció gyógyíthatatlan lelki sebeket okozhat.²²

Dr. Francz Vranitzky osztrák kancellár, dr. Alois Mock osztrák külügyminiszter a nyilatkozatra érkezett írásbeli, valamint dr. Erhard Busek akkori bécsi alpolgármester, mai alkancellár szóbeli állásfoglalása („tartsák meg magyar identitásukat, szükségünk van rá!”) reménykeltő biztatás volt. Megerősítette ezt 1990. október 15-én dr. Alois Mock külügyminiszter a romániai magyar írók küldöttségét köszöntő szavaiban,

21 In: *Danubius.*, 1991. 6—7. A magyar szöveget *A Hét* 1991. 36. száma alapján közöljük

22 Az Osztrák Evangélikus Egyház Magyar Lelkigondozó Szolgálatá Egyháztanácsának ünnepi nyilatkozata. Bécs, 1987. szept. 20. Magyarul és németül. In: *Másokért együtt.* Bécs, 1987. 12.

hogy Ausztria a kisebbségi kérdést — a nemzetközi szerződések értelmében — nem tekinti egyetlen állam belügyének.

Örömkre szolgál Ausztriában, hogy a magyarországi kisebbségi politika új fejleményeként — Székely András Bertalan kormányfőtanácsost idézve — „a magyar kormányzat — összefüggésben a társadalomban lezajló demokratizálódási folyamatokkal és az emberi jogok kérdéskörének a nemzetközi politikai életben lezajlott előtérbe kerülésével — az 1980-as évtized derekától folytat gyakorlati tevékenységében is aktív kisebbségvédelmet. A korábbi alacsony határfokú, a valóság tényeit mellőző és elkenődő, a nemzeti-nemzetiségi érdekeket egy álinternacionalizmusnak alárendelő kezelési mód helyett a reális folyamatokat feltáró, probléma- és megoldásközpontú, az önazonosságot értékékként tételező politika bontakozott-bontakozik ki... Magyarország nem tekinti többé a nemzeti kisebbségek kérdését belügynek, tudatosítja anyanemzeti kötelezettségeit és hasonlóképpen támogatja az országon belüli kisebbségeinek a kapcsolatait nyelvnemzeteikkel.²³

Az ausztriai összmagyar érdekképviselő létrejötte elé reménységgel tekintünk.

Bécs, 1991. szeptember 20.

Korunk 1991. 11. sz. 1386—1397.

FÜGGELÉK:

Szépfolusi István: Az Ausztriai összmagyar érdekképviselő terve

Vitaindító

1. Az ausztriai összmagyar érdekképviselő létrehozását szorgalmazó tervezetem Bécsben, 1991. szeptember 20-án készült el. Javaslatomat megküldtem az osztrák szövetségi kancellári hivatal alkotmányjogi osztálya kisebbségi hivatalának, a két ausztriai magyar egyesületközi munkaközösség, valamint a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület elnökének.

1.1. A tervezet 1991. novemberében megjelent a kolozsvári KORUNK-ban²⁴. A „mindenki közös érdeke” című fejezetet közölte a Budapesti HITEL 1992. április 1-jei száma²⁵.

1.2. A tervezet dr. Peter Pernthaler innsbrucki tanár, nemzetközi jogász „Modell einer autonomen öffentlichen Vertretung der Slowenischen Volksgruppe in Kärnten”

²³ Székely András Bertalan: A magyarországi kisebbségpolitika új fejleményei. Kormányzati erőfeszítések a Kárpát-medencei kisebbségek azonosságtudatának erősítéséért. Békéscsaba, 1990. október 5. *Szivárvány*, Chicago, 1991. március XI. évf., 3., 145—151. (145. l.)

²⁴ Megjelent „Identitászavarok és a kivezető út” címen. KORUNK, Kolozsvár, 1991. november, Harmadik Folyam II. évf., 11.sz., 1386—1397. I.

²⁵ HITEL, Budapest, V.évf., 7.sz., 50-53.l.

című, a karintiai tartományi kormányzóság megbízásából Innsbruckban, 1990. november 7-én keltezett javaslat figyelembevételével készült. Az ausztriai összmagyar érdekképviselet törvénytovallás formájában feltehetően csak az Ausztriában elismert népcsoportok közös fellépésével valósítható meg. Ennek előfeltétele azok sajátosságainak figyelembevétele, az ausztriai magyarok esetében pedig az ausztriai magyar közösségek között előzőleg létrejövő konszenzus.

1.3. A tervezet sajtónyilvánosságától várható, hogy az érdekeltek tudatára ébrednek annak, hogy az ausztriai összmagyar érdekképviselet és a jelen törvényes adottságok figyelembevételével létrejövő közös magyar népcsoporttanács nem egymást kizáró, hanem egymást kiegészítő szerződés. Jó ügy érdekében többféleképpen nemcsak lehet, de kell is cselekedni.

2. Az 1955. évi Osztrák Államszerződés²⁶ és az 1976. évi Népcsoporttörvény²⁷, valamint annak végrehajtási utasításai a kisebbségvédelmi rendelkezésnél elsődlegesen a területi elvet veszik figyelembe. Az osztrák parlamenti pártokkal egyetértésben létrejött legutóbbi kormánydöntés alapján rövidesen bécsi cseh és első ízben külön szlovák, országos közös roma és sinti, valamint bécsi és burgenlandi közös magyar népcsoporttanács²⁸ létesül.

2.1. A területi elv prioritása nem oldotta meg a Bécsben élő burgenlandiak és a Burgenlandban élő bécsiek helyzetét, ezenkívül nem vette figyelembe a mai Bécs és Alsó-Ausztria történelmi szervezeti egységét (Bécs 1927-is egyben Alsó-Ausztria tartomány székhelye volt és nem alkotott külön tartományt).

2.2. A területi elv prioritása nem oldotta meg a Grazban és általában a Stájerországban élő magyarok helyzetét, noha bécshez hasonlóan Grazban (1888-tól) is van mindmáig kimutathatóan történelmi magyar közösség. Grazban a magyar közösségi élet elsősorban Bukaresthez hasonlítható.

2.3. A területi elv prioritása teljességgel megfelelkezik a migráció következtében, már a századfordulót megelőzően Ausztriában országszerte kialakult szórványmagyar-ságról, noha Innsbruck, Linz és Salzburg esetében aligha beszélhetünk diaszpóráról.

3. A jelenlegi osztrák népcsoporttörvény a kisebbségek közösségi jogait favorizálja az egyéni kisebbségi jogok ellenében és a területi elv miatt nem tud országos önszerveződésről, következésképpen országos önkormányzatról és nyelvhasználatról. A népcsoporttanácsok köztudottan „tanácsadó” és „támogató”, vagyis javaslattevő jogkörrel rendelkeznek és teljességgel nem alulról szerveződött képviseleti egységek.

3.1. Kívánatos lenne, ha a magyar parlamentnek benyújtott „A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól” szóló törvényjavaslat elfogadása előtt, pártközi konszenzus következtében, nagyfokú összhang jöhetne létre, nehogy a kapcsolattartásban, a kisebbségek esetében pártszempontból kialakuló prioritások keletkezzenek.

3.2. Ez a széles körű konszenzus azt eredményezhetné, hogy Magyarországon megszűnne az egyes ausztriai magyar szervezeteknek a pártállam időszakából ismert favorizálása. Szükség lenne erre az egyes parlamenti pártok kisebbségi kiadványaiban

²⁶ Volksgruppen in Österreich, Eine Dokumentation. Wien, 1976. 14. I. (7. paragrafus)

²⁷ Die rechtliche Stellung der Volksgruppen in Österreich, Eine Dokumentation, Wien, 1977. 56.I.

²⁸ BGBl., Wien, 148/1992-07-21, 212.I. és Minisztertanácsi rendelkezés /B melléklete.

is. Az ausztriai összmagyarság érdekeinek figyelembevételre a realitásoknak megfelelően kívánatos lenne.

3.3. Az ausztriai összmagyar érdekképviselő tervének megvalósításához nagy segítséget jelentene az ún. magyarországi kisebbségi törvény szellemiségének alkalmazása az ausztriai magyarok helyzetére. A kisebbségenként „csak egy országos” szerv elismerése előmozdíthatná a jelenleg létező egyetlen országos megoldást szorgalmazó javaslatot. Ezután az érdekképviselőt előkészítő országos önszervező beszélgetés kezdődhetne.

4. Az ausztriai összmagyar érdekképviselő tervének szorgalmazója szívesen látná, ha a vele foglalkozók fontolóra vennék: „Keressük azt, ami nemzeti, ne csak azt, ami egyleti, építsük azt, ami közös, ne csak azt ami önös. Lássuk azt ami országos, ne csak azt, ami tartományi vagy helyi²⁹.”

(A kisebbségi önrendelkezés lehetőségei Kelet-Közép-Európában - a Carrington-dokumentum alapján c. ankéton Tatabányán, 1992. november 2-án elhangzott hozzászólás.)

Tatabánya, 1992. november 2.

Bécsi Napló 1992. november-december, 6. sz. 6.

3.

Történelmi fordulat

A Minisztertanács 1992. június 30-i ülésén — a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület tiltakozása és a burgenlandi tartományi kormányzóság negatív véleményezése ellenére — elhatározta a Magyar Nemzetiségi Tanács tagjainak felemelését a korábbi 8-ról 16 személyre. A Minisztertanács határozatát az Osztrák Nemzetgyűlés illetékes főbizottsága 1992. július 9-én jóváhagyta. Ennek értelmében ténylegessé vált az osztrák honosságú bécsi magyarok népcsoportkénti elismerése. A határozatot megelőzte a szövetségi kormánynak 1990. december 18-án a Nemzetgyűlésnek benyújtott jelentése az ausztriai népcsoportokról, amely kimondja, hogy a burgenlandi magyarok mellett a Bécsben élő magyarok az ausztriai magyar népcsoport részének tekinthetők.

A Kancellári Hivatal Alkotmányügyi Osztálya 1990. április 19-i keltezésű iratában igazolta, hogy az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége az 1976. évi nemzetiségi törvény 4. paragrafus 2. bek. értelmében *repräsentativ* szervezet, azaz jogosult tagokat jelölni a Magyar Nemzetiségi Tanácsba.

²⁹ Ünnepi nyilatkozat. MÁSOKÉRT EGYÜTT, Bécs, 7/1992-04-27, 7.1.

1992 nyarára jórészt megvalósult az, amit a Központi Szövetség alapszabályaiban egyik legfőbb céljaként jelölt meg: a Burgenlandon kívül élő osztrák honosságú magyarok népcsoportkénti elismertetése.

Szükségesnek mutatkozik megjegyezni, hogy a Központi Szövetség változatlanul az együttműködés útján jár, és mindent elkövet annak érdekében, hogy a burgenlandi magyarokkal zavartalan kapcsolatokat tarthasson fenn, hiszen a bécsi magyarok népcsoportkénti elismerése csakis az ausztriai magyarok erősödését, gyarapodását jelenti, ennek biztosít most politikai és jogi keretet a szövetségi kormány határozata.

1992. július—augusztus

Bécsi Napló 1992. július—augusztus, 4. sz. 2.

4.

Megalakult az új Magyar Nemzetiségi Tanács (Franz Vranitzky kancellár megnyitó beszéde)

1993. február 16-án tartotta alakuló ülését a Kancellári Hivatal minisztertanács kis üléstermében a 8-ról 16-ra bővült és négy évre kinevezett Magyar Nemzetiségi vagy Népcsoporttanács (Beirat für die ungarische Volksgruppe). Ebben a lényegében tanácsadó testületben fele-fele arányban a burgenlandi és bécsi, reprezentatívnek nyilvánított szervezetek, továbbá a pártok és egyházak képviselői foglalnak helyet. Ezzel a hivatalos aktussal, melynek jelentőségét az ülés elején elnöklő dr. Franz Vranitzky szövetségi kancellár kellőképpen kidomborította, véglegesedett a burgenlandiak mellett legjelentősebb csoportosulás, a bécsi és alsó-ausztriai magyarok ugyanazon népcsoportkénti elismerése. A Nemzetiségi Tanácsban mint a magyar népcsoport érdekeit szolgáló intézményben a burgenlandi és bécsi képviselőknek a kölcsönösség és egymásrautaltság szellemében kell együttműködniük. Ebben rejlik az ausztriai magyarok jövője. A Népcsoporttanács elnökévé Balika Alfrédet (Unterwart/Alsóőr), helyettesévé Deák Ernőt (Bécs) választották. Dr. Antall József, a magyar kormány miniszterelnöke köszönetét fejezte ki az osztrák kormánynak a Nemzetiségi Tanács megalakulása kapcsán az említett csoportosulás jogi elismeréséért. A Magyar Népcsoporttanács súlyát és feladatait dr. Franz Vranitzky kancellár pontosan kifejtette alább német eredetűen és magyar fordításban közölt megnyitó beszédében.

Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Először is köszöntöm a magyar népcsoport azon képviselőit, akik a Népcsoporttanács 4., alapító ülése alkalmából jelen vannak. Különösen örülök annak, hogy a több évig tartó tárgyalások után a bécsi magyarságnak sikerült a burgenlandi magyarsággal egyenrangú képviseletet biztosítani. Ennek különösen azért örülök, mert egy Bécs székhellyel működő magyar egyesület elismerése az utóbbi évek során majdnem minden tanácsülésen többé-kevésbé heves viták tárgyát képezte, míg az ügy végül a közigazgatási bíróság elé került. Miután a bíróság nem hozott érdemi döntést, hanem az ügyet, kizárólag eljárási okokból, visszautasította, újra megkezdődtek a már 1987 óta minisztériumi szinten folyó tárgyalások a kérdés megoldása érdekében.

A tárgyalások, amelyeken az érintett népcsoporti szervezetek mellett többek között dr. Löschnak, Dipl. Ing. Ettl, dr. Neisser és dr. Busek szövetségi miniszterek is részt vettek, végül oda vezettek, hogy Dipl. Ing. Ettl és dr. Busek szövetségi miniszterek pártjaik nevében kijelentették, hogy mindent meg fognak tenni a szövetségi kormánynak a népcsoporttanácsokról szóló rendelet megváltoztatása érdekében, természetesen figyelembe véve a burgenlandi magyarok érdekeit is. Ezen ígéret jogi háttérét a népcsoportokról szóló törvény első paragrafusának második bekezdése képezi: „Népcsoportot képeznek azok az ország területén meghonosodott csoportok, melyek tagjai osztrák állampolgárok, de nem német anyanyelvűek, és egyéni népi kultúrával rendelkeznek”. Az uralkodó szemlélet szerint egy csoport akkor tekinthető „meghonosodottnak”, ha legalább három generáció óta, tehát 90 éve él az ország egy bizonyos területén, és azt a területet hazájának tekinti. Tekintettel azokra a kulturális tevékenységekre, melyek legalább a 20. század kezdete óta tartó folyamatos egyesületi életet igazolnak, a jogi feltételek a bécsi magyarság számára is teljesítettnek tekinthetők. Ez a Népcsoporttanács összetételét tekintve, a népcsoportokról szóló törvény 4. paragrafusának 2. bekezdése értelmében azt jelenti, hogy bécsi „reprezentatív” népcsoporti szervezeteket is figyelembe kell venni. Azért, hogy a legnagyobb burgenlandi szervezet — a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület, amely mostanáig egyedül volt tagja a tanácsnak — meglévő képviseleti ereje ne csökkenjen, a tanács tagjainak létszáma megkétszereződött.

Mivel az „Ausztriai független magyar egyesületek csúciszervezete” egy Bécsben székelő magyar egyesület, írásban közölte, hogy nem igényel képviseletet a Népcsoporttanácsban, a Kancellári Hivatal felszólított egy másik, ugyancsak Bécsben székelő magyar egyesületet, az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségét, hogy jelöljön ki 4 képviselőt.

A Népcsoporttanács létszámának kibővítésével kapcsolatban különösen azt szeretném kihangsúlyozni, hogy a bécsi magyarság képviselőinek bevonása semmiképp sem jelenti azt, hogy a tanácsban ez idáig egyedüli képviseletként jelenlévő burgenlandi magyarok érdekei korlátozódnának. Különösen érvényes ez arra az anyagi támogatásra, amelyben a burgenlandi magyar népcsoport részesül. A népcsoportok támogatását kérvényező beadványok elintézése meg fog gyorsulni, a Kancellári Hivatal pedig gondoskodni fog a tanács munkájának megfelelő támogatásról. Ami pedig az elkövetkező tanácsülések székhelyét illeti, ezentúl is lehetőség nyílik arra, hogy a tanács Burgenlandban gyűljön össze egy ülésre, például Felsőőrött.

A népcsoporttanácsok egyik feladata olyan fórum létrehozása, amelyben a népcsoport tagjai jogos érdekeiket előterjeszthetik. Önök, mint e tanács tagjai, a törvények alapján hivatottak arra, hogy tanácsadói legyenek a szövetségi kormánynak, a szövetségi minisztereknek, és amire külön fel szeretném hívni figyelmüket, az illetékes tartományi kormánynak is, amennyiben ettől felszólítást kapnak. Ez esetben a Népcsoporttanács feladata, hogy az illető népcsoport kulturális, szociális és gazdasági összérdekeit védje és képviselje. Ezenkívül olyan jogszabályok kibocsátása előtt, melyek a népcsoportok érdekeit érintik, ki kell kérni a tanács véleményét is. A tanács továbbá közreműködik a népcsoportok támogatásában is azáltal, hogy az évente elkészítendő tervezetekben megjelöli a támogatás kívánatos eszközeit. Ezen túlmenően a Népcsoporttanács tagjai általános javaslatokat is előterjeszthetnek, melyek a népcsoportok és azok tagjai helyzetének javítását célozzák.

A népcsoporttanácsok létrehozása mögött az a gondolat áll, hogy egy demokratikus államban biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy a lakosság azon csoportjai, melyeket külön intézkedések érintenek, megfelelő módon hozzászólhassanak ezen intézkedések megfogalmazásához. A Magyar Népcsoporttanács kibővítése nemcsak arra ad lehetőséget, hogy a magyar népcsoport tagjainak gazdasági, szociális és kulturális helyzete — az ausztriai általános helyzetnek megfelelően — tovább javuljon, hanem arra is, hogy a magyar népcsoport tagjai képviselőik által — ezentúl Bécsben is — aktívan részt vehessenek e folyamat kialakításában.

A szövetségi kormány, mint eddig is, igyekezni fog a népcsoporti képviselők elképzeléseit a lehetőségekhez képest figyelembe venni, és a népcsoport problémáira jogilag megfelelő megoldást találni. Úgy érzem, ennél a pontnál meg kell említenem, hogy a Magyar Népcsoporttanács, mely ezennel újraalakul, semmiképp sem jelent újrakezdést, mert a Magyar Népcsoporttanács már 1979 óta működik. Ez idő alatt a népcsoporttanácsok intézménye pozitív gondolatnak bizonyult. Természetesen állandóan reálisan kell látni a helyzetet, hogy felismerhessük, a népcsoport-politika érzékeny területén rövid idő alatt nem érhetők el látványos sikerek, számunkra a sok kicsi, de kitartóan megtett lépések útja tűnik helyesnek.

A szövetségi kormány tudatában van annak, hogy sok függ attól, hogy a népcsoport világosan lássa: közös hazánkban, Ausztriában nemcsak a jogi kötelezettségek betartása, hanem elsősorban a népcsoportok társadalmi elfogadása fontos. A népcsoport-politika legfőbb célja ezen elfogadás előmozdítása kell legyen.

Emellett azonban mindkét félnek a kisebbség, de a többség gondjait és beállítottságát is figyelembe kell venni. A szükséges kölcsönös bizalom csak úgy érhető el, ha a felek állandó kapcsolatban vannak, ha hajlandóak egymást meghallgatni, egymásra odafigyelni. A következő évtizedek reális céljaként el tudom képzelni, hogy a magyarok, mind a burgenlandiak, mind a bécsiek, a befolyásoltság és a gyámkodás érzése nélkül — mint például a felekezeti kisebbségek — itthon érezhetik magukat Ausztriában.

Bécs, 1993. február 16.

Bécsi Napló 1993. március—április. 2. sz. 3.

A Központi Szövetség vezetőségének állásfoglalása

Horn Gyula miniszterelnök 1994. július 11-én a nyugati magyar szervezeteknek, köztük az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének is megküldte kormányprogramját, pontosabban annak a bevezető mellett a kisebbségpolitikai (X. rész) és a kül- és biztonságpolitikai (XIII. rész) fejezeteit, valamint Tabajdi Csaba miniszterelnökségi politikai államtitkár az Országgyűlés Külügyi Bizottságában 1994. július 13-án elhangzott felszólalását. Így a kormányprogramnak csak ezen fejezeteivel kívánunk foglalkozni.

A bevezetőben olvashatjuk, hogy az új kormány a társadalmi feszültségek megszüntetésére törekszik. Fő céljának tekinti a nemzeti függetlenség megszilárdítását, a parlamentáris demokrácia elmélyítését, a magántulajdonon alapuló piacgazdaság kiépítését, a határokon túli magyarság támogatását és az európai intézményekhez való csatlakozást.

Az új kormány takarékoskodni kíván a saját kiadásainak felülvizsgálatával, az állami pazarlás megfékezésével és a bürokratikus kiadások megnyirbálásával. Határozott törekvése, hogy Magyarországon megszilárduljon a demokratikus jogállam és tovább fejlődjön a jogrend.

„Az igazi nemzeti politikát ma is a magyar hagyományoknak megfelelő polgárosodás és modernizáció jelenti, amely együtt jár a javuló életminőséggel, a kultúra és az oktatás fejlesztésével, a demokrácia kiteljesítésével” — olvashatjuk a kormányprogram bevezetőjében.

Tovább tallózva a bevezetőben a következő sorokat kívánjuk kiemelni: „A kormány vallja: a múltat nem szabad sem elrejtteni, sem elfelejteni, ám sérelmekből kiindulva nem lehet az ország gondjaira megoldást találni (...) A kormány a nemzet összefogására törekszik, s nem megosztására.”

Ez a kormányprogram többszöri elolvasás után is higgadtnek és mérsékeltnek tűnik. Látszólag tanultak a múltból. Hiányzanak belőle az ideológiai frázisok. Természetesen a keresztény-nemzeti jelzőt is mellőzik. Mindez meggyőzően hat, de ne felejtjük el, hogy a tanulási periódus oly soká tartott és annyi tragédiát és keserűséget okozott a magyar népnek. Az új kormány a magyar társadalom minden egyes rétegét meg akarja nyerni magának. Kérdés viszont az, hogy a marxista—leninista emlékün nevelkedett miniszterek mennyire tudják magukat függetleníteni a múltjuktól. Végül is nem a bár józanul hangzó program a fontos, hanem az ebből kiinduló tettek. Várjuk az eredményeket.

Kisebbségpolitika

A kormány írásban lefektetett kisebbségpolitikája reálisnak nevezhető. Elég az első mondatot idézni: „A kormány a demokrácia egyik legfontosabb fokmérőjének tekint a kisebbségek társadalmi helyzetét, jogaik védelmét és érvényesítését.” Hornék érdemi előrelépést helyeznek kilátásba a kisebbségi oktatás terén. Csak az nem derül ki a programból, hogy ezt a kitűzött célt miként kívánják elérni. Hiszen a kisebbségi magyar iskolarendszer visszaszorításában mind a románoknak, mind a szlovákoknak évtizedes gyakorlata van.

A kormányprogram az ösztöndíjrendszer szorgalmazását mint fontos tényezőt emeli ki.

Ami viszont az Antall-kormánnyal szemben előrelépést jelenthet, az a határon túli magyar közösségek anyagi támogatásának kezelése. Az MSZP és SZDSZ koalíciós kormány a kisebbségek anyagi támogatását nem közvetett módon, alapítványokon keresztül, hanem a mindenkori éves költségvetés előre meghatározott százalékából kívánja biztosítani. Hozzá kell fűzni, hogy az anyagi támogatást a „jelenlegi szinten” szeretnék megőrizni.

Megítélésünk szerint ezt a kormányprogramot két érdembeli javaslattal lehetne kiegészíteni:

1. Vegyes bizottságok (pl. szlovák—magyar, román—magyar) felállítása. Az ilyen jellegű bizottságnak a határesetek felülvizsgálása mellett a felgyült feszültségek (pl. a kolozsvári Mátyás-szobor körüli vita) leépítése lehetne a feladata.

2. A mindenkori magyar kormány nemzetközileg garantált védőhatalmi (protektor) szerepének elismertetése, hasonlóan ahhoz, amilyennel Ausztria rendelkezik a dél-tiroli németajkú kisebbség felett.

Természetesen a kormánynak számolnia kell a tárgyaló felek (pl. szerbek vagy románok) történelmükből adódó más jellegű mentalitásával. Tapasztalatból tudjuk, hogy sok esetben az ígérek és tettek között áthidalhatatlan nehézségek támadnak.

A nyugati magyarság számára érthetetlen, hogy rájuk a Horn Gyula vezette kormány mindössze egy mondatban tér ki. Az irányú reményének ad kifejezést, hogy számítanak az alkotó együttműködésre. Az 1956-os magyar forradalom eszméitől áthatott nyugati magyarság számára ez a megközelítés kevésnek tűnik. Tartunk attól, hogy a magyar nép utolsó szabadságharcát újra átértékelik.

Kül- és biztonságpolitika

Hornék programjában az Antall-kormány összes célkitűzése megtalálható:

- az ország stabilitásának biztosítása,
- az euroatlanti szervezetekbe való integrálódás,
- a határon túli magyarság politikai segítése stb.

Ellentétben a leváltott kormánnyal, az új kormány kész tárgyalásokat kezdeni Szlovákiával és Romániával alapszerződés megkötése érdekében, mely a kölcsönös területi követelésekről való lemondást is tartalmazná. Ezzel Magyarország jogilag újra

elismerné a trianoni határokat. Ellenértékként a szlovákok és a románok biztosítanák a fennálló határok átjárhatóságát, és az ott élő magyar kisebbség jogait.

Ha el is fogadjuk azt a történelmi tanulságot, hogy egy ország határai a mindenkori hatalmi politika függvénye, a kormány akkor is olyan politikai „ütőkártyát” ad ki a kezéből, amiért valószínűleg csak ígéreteket és hitegetéseket kap cserébe.

Nyugtalanító az a tény is, hogy a magyar külintézményekben bizonyos fokú „visszarendeződés” tapasztalható. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy ez máris ellentétben áll a meghirdetett programmal, mely a társadalmi feszültségek leépítését vette célba.

Bécs, 1994. augusztus

Bécsi Napló 1994. szeptember—október 5. sz. 3.

6.

Az osztrák népcsoportok II. Felsőőri Nyilatkozata

A roma népcsoport, amelyet a náci-rezsim alatt majdnem kiirtottak, volt a célpontja 1995. február 4-én egy brutális merényletnek. Josef Simon, Erwin Horwath, Karl Horvath és Peter Sarkózi azért lettek a halálos merénylet áldozatai, mert romák voltak.

Az ünnepélyes temetésen megjelent politikai döntéshozók beszédeikben hathatós segítséget ígértek a népcsoport képviselőinek. Egy évvel az alattomos merénylet után az ígéretekből sajnos még sok kérdés nyitva maradt: a romák továbbra is szociálisan és politikailag hátrányos helyzetben vannak.

Burgenland tartomány és az Osztrák Köztársaság a mai napig elmulasztotta az 1992. február. 11-i, első Felsőőri Nyilatkozat következő pontjainak megvalósítását:

A romák akarnak dolgozni. Szükségük van azonban megfelelő munkahelyekre, hogy mint népcsoport megmaradhassanak településeiken.

A romák szeretnék barátságos otthont nyújtani gyermekeiknek. Ezért szükségük van jó állapotban lévő, emberhez méltó lakásokra.

A roma gyerekek akarnak tanulni. Szükségük van azonban támogatásra és segítségre.

A romák meg akarják tartani nyelvüket. A roma nyelvet figyelembe kell venni a romák településein lévő óvodákban és iskolákban, hogy ez a nyelv is az osztrák kultúrkinés részévé válhasson.

A romák békés együttélést kívánnak. Az előítéletek megszüntetése céljából az osztrák iskolákban oktatni kell az osztrák népcsoportok kultúráját és történetét.

A roma népcsoport megtette az első lépéseket a haladás irányába. 1995. szeptember 5-én megalakult a roma népcsoporttanács és kultúrpolitikai munkájukhoz anyagi támogatást is kaptak a romák.

A felsőöri gyilkosság és a levélbomba-merényletek során, melyek népcsoportok tagjainak, bevándorlóknak és ezek osztrák barátainak okoztak komoly sérüléseket és veszélyeztették életüket, a felelős politikai vezetők szolidaritásukat fejezték ki és támogatásukról biztosították az érintetteket. A politikai döntéshozók azonban nem tudták az osztrák népcsoportpolitika új oldalról való megközelítését és gyökeres átalakítását megvalósítani.

Az osztrák népcsoportok egyöntetű véleménye szerint, mindegyik osztrák népcsoportot minőségében azonos jogvédelem illeti meg. A népcsoport-törvény novellájának ezért nemcsak „kozmetikai” javítgatásokat kell tartalmaznia, hanem a lakosság többségéhez képest a népcsoportok teljes egyenjogúságát kell megvalósítania. Az osztrák népcsoportok reprezentatív képviselői szervei az offenzív népcsoportpolitikáról alkotott véleményüket népcsoport-alaptörvényben fogalmazták meg és felhívják a politika felelősségghordozóit, hogy kezdjenek tárgyalásokat ezekkel a szervekkel.

Népcsoport-alaptörvény

A népcsoport-alaptörvény hatályos nemzeti és nemzetközi, kisebbségeket védő határozatokon alapszik, kiváltképpen az 1867. 12. 21-i Államalap szerződésen (RöGBl. Nr. 142/1867), a Saint Germain-i Békeszerződésen (StGB. Nr. 303/1920), az 1955. május 15-i Államszerződés 7. szakaszán (BöGBl. Nr. 152/1955), az 1976 július 7-én kelt Népcsoporttörvényen (BöGBl. Nr. 396/1976), az 1921. június 7-én kelt Brünni Szerződés (BöGBl. Nr. 163/1921) és az 1992. 05. 28-án kelt, az Európai Népcsoportok alapvető Jogairól szóló Egyezményen. A népcsoport-alaptörvény magában foglal egy időszeri alapjogkatalógust is.

Kisebbségi iskolák

Az osztrák népcsoportok fő települései körzeteiben minden ott élő népcsoportnak joga van anyanyelvi alap- és középfokú oktatásra. Amennyiben erre igény van, ezeken

a területeken kívül is. Iskolai előkészítők, óvodák és napköziotthonok, továbbá egyéb, iskolához kapcsolódó intézmények esetében a fenti szabályozást megfelelőképpen kell értelmezni.

Hatásmechanizmusok:

a) Kétnyelvű oktatás bevezetése a stájeri szlovének számára is.

b) Azoknak a népcsoportoknak is biztosítani kell az anyanyelvi oktatást, amelyek az osztrák Államszerződés 7. szakaszában nincsenek megemlítve. A megfelelő végrehajtási szabályokat az érintett népcsoportok bevonásával kell kidolgozni és elfogadni.

c) Népcsoport gimnázium létesítése Bécsben.

A bécsi szlovákok, csehek és magyarok mellett sok burgenlandi horvát és roma is él Bécsben. Ezen népcsoportok fennmaradása érdekében az alapfokú oktatás mellett a középfokú anyanyelvi oktatást is biztosítani kell.

d) Kétnyelvű óvodák létrehozása.

Csak Burgenlandban létezik horvát- ill. magyarnyelvű óvoda. A többi népcsoport esetében nincs kétnyelvű óvodára vonatkozó rendelkezés.

Médiák

A népcsoportoknak és azok tagjainak joguk van saját nyelvükön a nyomtatott sajtóban és audiovizuális médiákban információkat nyilvánosságra hozni, továbbítani, kicserélni, továbbá minden korlátozás nélkül hozzájuthatnak ilyen jellegű információkhoz az államhatáron belül és kívül is.

Kifejezetten azonos jogok illetik meg őket az ORF (Osztrák Rádió-Televízió) és más közszolgálati tömegtájékoztatási intézménnyel való együttműködésre, továbbá saját nyomtatott sajtóra, audiovizuális médiákra és ezek állami támogatására.

Hatásmechanizmusok:

a) Rádió

A bécsi magyaroknak, cseheknek, szlovákoknak, romáknak és a stájeri szlovéneknek nincs saját rádióadásuk. Ezért minden népcsoport számára először egy egyórás anyanyelvi műsort kell bevezetni. A kísérleti adás után egész napos nemzetiségi műsort lehetne adni az ausztriai őshonos népcsoportok számára. Ez a megoldás egy közös nemzetiségi programot jelentene a burgenlandi, a bécsi, valamint a stájeri és a karintiai szlovének számára. A regionális rádióadásokról szóló BGBl. Nr. 506/1993-as törvény szerint előnyben kell részesíteni azokat a frekvencia-igénylőket, akik nemzetiségi nyelven adnak műsort.

b) Televízió

Rendszeresen csak a karintiai szlovéneknek, a burgenlandi horvátoknak és részben a burgenlandi magyaroknak van anyanyelvükön sugárzott televízióadásuk. Biztosítani kell minden népcsoport számára hetente, egy egyórás műsort. Egy bizonyos idő elteltével a műsoridőt napi egy órára kellene növelni, amennyiben a műsor szerkesztésében — mint az az a) pontban is szerepel — több népcsoport vesz részt.

c) A sajtó állami támogatásáról rendelkező törvény, népcsoportok újságjaira vonatkozó szabályozásának megváltoztatása. Mivel a népcsoportok kiadványai csak egy relatív kis olvasóközönséget érnek el, ezeket az újságokat lehetetlen előfizetésből és a hirdetések bevételeiből eltartani. Regionális jellegű kötöttsége miatt a törvény egyéb feltételeinek is csak hiányosan felel meg, ezért támogatásuk nem megfelelő mértékű.

d) Az őshonos ausztriai népcsoportok településein erősítőberendezéseket kellene felszerelni, hogy az anyaországból sugárzott rádió- és televízióadásokat megfelelőképpen tudják fogni ezeken a területeken.

A népcsoportok képviselete

Mindegyik népcsoportnak joga van egy demokratikus képviseletet választani, amely állami hivatalokkal szemben képviseli és a népcsoport-alaptörvényben valamint nemzetközi egyezményekben a népcsoportnak biztosított kollektív jogokkal él. Ez a képviselet jogosult a népcsoporthoz tartozók individuális jogainak védelmében is fellépni.

A népcsoportok képviselőit az általános, titkos választások alkalmával (pl. tartományi választások) lehet megválasztani. Ezáltal a népcsoportok képviseletének legitimitációja egy széles demokratikus bázison nyugodna. A népcsoportképviselet feladata, a népcsoport kollektív jogainak védelme, illetékesség a népcsoportot érintő kérdésekben és a nemzetiségi önkormányzat működtetése. A népcsoportképviseletet vétőjog illetné meg a népcsoportot érintő szövetségi, tartományi és helyi döntések meghozatalánál. Ezekkel a rendelkezésekkel egy modern, használható népcsoportjog alapjait lehetne megteremteni. A népcsoportképviseletet azonban csak abban az esetben kellene létrehozni, amennyiben ezt az érintett népcsoport igényli.

Földrajzi elnevezések

Az osztrák népcsoportok településein németül és az ott élő népcsoport nyelvén kell a helyi hatóságok és egyéb hatóságok által alkalmazott elnevezéseket és felírásokat feltüntetni. Az osztrák népcsoportok településein kívül eső területen is németül és az érintett népcsoport nyelvén kell a földrajzi elnevezéseket használni, amennyiben olyan

helységekre vonatkozik a megjelölés, amely az illető osztrák népcsoport településén található.

Hivatali nyelv

Az osztrák népcsoportok településein meg kell engedni, hogy az érintett népcsoport használhassa nyelvét, mint kiegészítő hivatali nyelvet, az ottani hatóságoknál és hivatalokban. Ezt a rendelkezést vonatkoztatni kell a közszolgálati testületek és intézmények magángazdasági tevékenységére is.

Az osztrák népcsoportok településein kívül eső területen is meg kell engedni a népcsoportnyelv használatát, mint kiegészítő hivatali nyelvet, ha az illetékes hatóság vagy hivatal államigazgatási és igazságszolgáltatási körzete teljesen vagy részben az érintett népcsoport települési körzeteivel egybeesik vagy egy szakigazgatási szerv illetékességi területe a szóbanforgó népcsoport településével esik egybe, vagy egy hatóság, mint fellebbviteli hatóság illetékes egy ügyben, amelyet elsőfokon egy olyan hatóság bírált el, amelynél a népcsoport nyelve, mint kiegészítő hivatali nyelv megengedett.

Egyesületek jogorvoslati joga

Egyesületeknek, melyek alapszabályuk szerint népcsoportérdekeket képviselnek és jogosultak a népcsoporttanácsba ill. választott népcsoport grémiumokba tagokat vagy képviselőjelölteket delegálni, továbbá választott népcsoportképviselőknek jogukban áll közjogi bíróságnál panaszt indítani, amennyiben népcsoport érdekek és jogok sérelmének gyanúja merül fel (egyesületek jogorvoslati joga).

Továbbá elkerülhetetlen a népcsoporttanácsok intézményének újraszabályozása és a népcsoportok állami támogatásának gyakorlati kivitelezésére vonatkozó rendelkezések kiegészítő szabályozása.

Népcsoportmandátum a törvényhozó testületekben

Az Osztrák Népcsoportok Központja a nemzetiségi politikát illetően a konszenzuális politika elvét támogatja és követeli, hogy a törvényhozó testületekben képviselői helyeket biztosítsanak a népcsoportok számára. Az Osztrák Népcsoportok Központja támogatja további képviselői mandátumok biztosítását a tartományi gyűlésekben, melyek a népcsoportok által egy második szavazattal, vagy rendkívüli, személyre szóló szavazattal választhatók.

Szomszédos országokhoz való viszony és európai népcsoportpolitika

a) A szomszédos Horvát, Szlovén, Szlovák, Cseh és Magyar Köztársasággal az osztrák népcsoportok és a szomszédos országokban élő német anyanyelvű nemzetiségek védelme érdekében bilaterális szerződések megkötésére van szükség,

A bilaterális szerződések alapjául a jelenleg hatályos jogi normák szolgálnak, melyeket az érintett népcsoportok bevonásával, dinamikusan tovább kell fejleszteni.

b) Ausztria és a népcsoportok anyaországa között bilaterális, kulturális egyezményeket kell kötni, melynek nyomán az aláíró államok között élénk kulturális együttműködés valósulhat meg. Az egyezmény kidolgozásába az érintett népcsoportokat is be kell vonni.

A népcsoportokkal egyetértésben kidolgozott, megfelelő megoldás alapján elvárjuk az osztrák kormánytól, de különösen a kancellártól és a külügyminisztertől, hogy a II. Maastrichti Tanácskozás keretében európai módon hozzanak létre egy átfogó jellegű, összeurópai, kodifikált népcsoporttörvényt, valamint teremtsék meg egy az európai népcsoport ügyekben illetékes választott bíróság létrehozásának lehetőségét.

Az osztrák népcsoportok felhívják az osztrák parlamenti pártokat, hogy az 1995. február 28-i és az 1995. március 1-i, az Osztrák Népcsoportok Központja és a parlamenti frakciók közötti megállapodások értelmében alapítsanak interfrakcionális munkacsoportokat. Ez az interfrakcionális munkacsoport, az osztrák népcsoportokkal együttműködve, teremtsen meg a Népcsoport-alaptörvény és a II. Felsőöri Nyilatkozat megvalósításának lehetőségét.

A Karintiai Szlovének Tanácsa
Burgenlandi Horvátok Kultúregyesülete
Ausztriai Csehek és Szlovákok Kisebbségi Tanácsa
Burgenlandi Magyarok Kultúregyesülete
Romák Egyesülete
Stajeri Artikel VII-Kultúregyesület
Ausztriai Romák Kultúregyesülete
Burgenlandi Magyarok Bécsi Kultúregyesülete
Osztrák—Szlovák Kultúregyesület

Az Ausztriai Népcsoportok Központjának vezetőségi- és kuratóriumi gyűlésén hozott határozat szerint.

Felsőőr/Erbate/Borta/Oberwart 1996. január 16.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2881.

A Magyar Népcsoporttanács nyilatkozata a háború befejezésének 50., ill. az államszerződés 40. évfordulójára

Hitler-Németország 1945. május 8-i kapitulációjával véget ért Európában a II. világháború. 1955. május 15-én aláírták az osztrák államszerződést. Attól a tényről függetlenül, hogy az ötven évvel ezelőtti eseményekkel kapcsolatosan gyakran szokás felszabadulásról beszélni, Leopold Figi csak tíz évvel később hirdette ki: „Auszttria szabad!” Habár a háború vége választóvonalat jelent, a szabadságért és függetlenségért folytatott küzdelemben mégsem szabad záróaktusnak tekinteni. Sokkal inkább kezdet volt abban a tekintetben, hogy az osztrák önazonosságot meg kellett szabadítani a nemzeti szocializmus terhétől, és újból ki kellett alakítani. A II. világháború utáni évek, évtizedek az újjáépítés munkájával teltek el, és ez az újjáépítés nem csupán anyagi természetű, hanem szellemi töltetű is volt. Ebből a munkából a népi hovatarozástól függetlenül valamennyi osztrák kivette a részét, nem utolsósorban azon kisebbségek tagjai, akiket üldöztek, sőt a megsemmisítés veszélye fenyegetett.

A mai Auszttria ilyenén közös munka eredménye, amellyel minden állampolgár azonosíthatja magát. Ha mármost felszabadulásról beszélünk, azt is szem előtt kell tartani, hogy ez mindenfajta kirekesztéstől való mentességet is jelent. Az osztrák önazonosság valamennyi népcsoportot magába foglalja, akiknek itt van hazájuk és ezt a hazát magukénak is vallják. Az európai egyesülés útján ezt az önazonosságot mint a sokszínűség integrációját tovább kell fejleszteni. Ha meggondoljuk ugyanis, hogy az osztrák nemzetiségi törvény húsz évvel az államszerződés után született meg, világossá válik, hogy az újjáépítés évtizedeket vett igénybe, és még ma is tart.

A háború befejezésére és az államszerződésre való emlékezés nem sekélyesedhet hangzatos szólamokká, amelyek a jelen problémáiról elterelik a figyelmet. A gatzetektől való okulást maradéktalanul a mindennapi együttélés gyakorlatába kell átültetni, ugyanis itt mutatkozik meg, hogy mennyire sikerül az etnikai pluralizmust mint fontos osztrák teljesítményt példaértékűvé avatni Európában. Az elszigetelődés, elkülönülés és a kirekesztésre való hajlam növekvő jelei arra figyelmeztetnek, hogy nem szabad elzárkózni ezen jelenségek elől. Ezek ugyanis lényegében kihívást, feladatot jelentenek az összefogásra, az egység és önállóság feladása nélkül. Ez pedig felzárkózást igényel: egymás kölcsönös vállalását a jövő közös alakítása érdekében. Ilyen távlatokban megvan a biztos helyük a népcsoportoknak, ugyanis a homogenizálás, egyesítés vagy a beolvasztás bármely válfaja fennmaradásukban veszélyeztetné őket, ami által viszont a többségi nép is veszítene lényegéből és életerejéből.

A nemzetiségi politika alkalmazásakor a kisebbségeket ezért oly módon is támogatni kell, hogy életüket a közvélemény az egész társadalom szerves részeként ismerje és fogadja el. Mindamelllett az oktatás és a tömegtájékoztató terén még nagyon sok

feladat vár megoldásra. A többségi nép és a kisebbségek számára ott kezdődik a jövő, ahol a kisebbségi lét elnyeri természetességét.

Bécs, 1995. május 24.

(Felolvasásra került a Magyar Népcsoporttanács 1995. május 24-i ülésén)

Bécsi Napló 1995. május—június, 3. sz. 1.

8.

Ünnepélyes nyilatkozat

**Lám gyenge és törékeny az egynyelvű és egyerkölcsű ország.
(István király Intelmei)**

Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége 1996. március 2-án megtartott rendes évi közgyűlésén az idei kettős jubileum — Ausztria említésének 1000., a magyar honfoglalás 1100. évfordulója — alkalmából az alábbi ünnepélyes nyilatkozatot foglalta határozatba:

1. A köztársaság területén élő magyar származású osztrák állampolgárok minden fenntartás nélkül és teljes lojalitással az Osztrák Köztársasághoz tartozónak vallják magukat. Ausztria nem csupán az őshonos, hanem a bevándorolt magyaroknak is hazája; mivel azonban egyúttal a magyar nép részét is alkotják, kettős identitással rendelkeznek.

Az 1956-os magyarországi népfelkelés leverését követő menekülthullámra emlékezve köszönet illeti Ausztriát az akkor bizonyított szolidaritásáért és azért, hogy több ezer magyar új hazára lelt Ausztriában.

2. Mind Magyarország, mind pedig Ausztria mint államalakulatok több nép és népcsoport integrációja révén jöttek létre. Ők mindannyian politikailag, gazdaságilag és kulturálisan történelmi teljesítményeket vittek véghez Európáért.

3. Térségünk jövőjéért mindkét ország népei akkor tesznek a legtöbbet, ha megőrzik a közös történelmi gyökerekből táplálkozó interetnikus és multikulturális sokféleségüket.

4. Közép-Európa jövőjének alakításában az egyes népcsoportoknak is megvan a hivatásuk, amit csak akkor tudnak betölteni, ha identitásukban erősödnek, nyelvi-kulturális fejlődésükben hatékony támogatásban részesülnek.

5. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy az osztrák népcsoport-politika modell jellege nagyobb határfokon állandóan bizonyosságot és megerősítést nyerjen.

6. A Központi Szövetség a régiók Európája elvét vallja, ahol az egyes népek és népcsoportok az államhatároktól függetlenül szabadon fejlődhetnek a demokratikus pluralizmus szellemében, az egymással szembeni tisztelet és megértés alapján.

7. A népek és népcsoportok szabad fejlődésének szellemében a Központi Szövetség nyelvek és kultúrák közti közvetítőként fejt ki tevékenységét.

8. A Központi Szövetség követeli, hogy a bécsi magyarok népcsoportkénti elismerése után valamennyi osztrák állampolgárságú, magyar nyelvű személy hasonló elbírálásban részesüljön, azaz a magyar népcsoport tagjává válhasson.

9. A magyar népcsoport fennmaradása érdekében az oktatás és művelődés terén azonnali hatályú intézkedésekre van szükség.

10. A népcsoportok nyelvének a többségi nyelvvel szembeni egyenértéke megköveteli, hogy — különösen az Osztrák Rádióban, Televízióban saját adások kiépítésével — nyíltan és hatásosabban jussanak szóhoz az egyes népcsoportok a tömegtájékoztatásban, a magyar nyelv érvényesülése a magyar népcsoport nagyságához mérten Burgenlandban nem kielégítő, másutt Ausztriában egyáltalán nem létezik.

Bécs, 1996. március 2.

Bécsi Napló 1996. március—április, 2. sz. 2.

9.

Bonyodalmak a Magyar Népcsoport Tanács kinevezése körül

(Sajtóközlemény)

Az ausztriai népcsoportok körül egész sor olyan jelenség figyelhető meg az utóbbi időben, ami nyugtalanságra ad okot. Egyrészt növekvő közöny, másrészt nyílt gyámkodási szándék ütötte fel a fejét. A legkirívóbb példaként említhető, hogy a Magyar Népcsoport Tanácsba erőnek erejével (volt?) kommunistát jelöltek. Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége minden tőle telhető lépést megtett ennek megakadályozására. Mivel az illetékes szervek szándékuk megváltoztatásának eddig semmi jelét nem adták, a Központi Szövetség szükségesnek tartja a fejleményekről tájékoztatni a közvéleményt.

Még élesen emlékeztünkben van: a roma népcsoportnak az Oberwart/felsőöri gattet kellett elszenvednie ahhoz, hogy tudomást vegyenek létéről. Hatására egyszerűen népszerűnek tűnt, a bekapcsolt felvevőgépek előtt kinyilvánítani a részvétet és az együttérzést, mintha ez egyúttal a törődést is kifejezésre juttatta volna. Ezzel szemben a politikai mindennapok más képet mutatnak: 1996-ban az „1000 éves Ausztria” jegyében a népcsoportokra is gondoltak ugyan, aminek eredményeként „történelmi

terv” született arról, hogy az egyes Népcsoport Tanácsok elnökeiből ún. tanácskozási testületet (Khol-Kostelka tervezet) hoznak létre. A magasröptű terv azonban elsikkadt, ugyanis nem volt mögötte kellő komoly szándék. Helyette az egyes népcsoportok jószándékú képviselői nagy keservesen „Memorandumba” nyesegették elképzeléseiket, amit 1997. június 24-én nyújtottak át Mag. Viktor Klima szövetségi kancellárnak és Dr. Heinz Fischernek, az Osztrák Parlament elnökének. Az eddigi hallgatásból arra lehet következtetni, ennek sem lesz semmi eredménye, hanem szépen feledésbe merül.

A Népcsoport Tanácsokra vonatkozóan az utóbbi időben feltűnt, hogy egymás után jár le megbízási idejük, anélkül, hogy a Kancellári Hivatal a törvény értelmében — időben gondoskodna új tanácsos kinevezéséről. Érthetetlen módon a népcsoport ügyek kezelésében sajnálatos változások figyelhetők meg. A leglátványosabb, mi több, legfelháborítóbb dolgok a Magyar Népcsoport Tanács új kinevezése körül mutatkoznak. Mindenekelőtt alig van elfogadható magyarázat arra, hogy több mint egy éve még mindig nem nevezték ki az új tanácsot (aminek múlt év február 26-val lejárt megbízási ideje). Csak az említett időpontot követően mintegy három hónapra rá érkezett levél a Kancellári Hivataltól azzal a jelzéssel, hogy a számításba jövő testületek ejtsék meg a jelöléseket a tanácsba. A bécsi magyarokat illetően a Központi Szövetség időben eleget tett a felkérésnek és — mint a kancellári hivatal előirányozta — négy képviselőt jelölt az új tanácsba, csak hogy ezzel még nem történt semmi különös. A vezetőség érdeklődésére a Kancellári Hivatal illetékes megbízottja végül múlt év novemberében csupán sejtette, hogy az új tanács összetételében változásokra kerülhet sor. Mire közelebről kitudódott, mi rejlik emögött, már-már lehetetlennek tűnt bármi lépést tenni megakadályozására. Szinte hihetetlen, de a Központi Szövetséget azzal szándékoznak következetes kommunistaellenes magatartásáért eddigi teljesítményei mellőzésével „megbüntetni”, hogy kész tények elé állítva megvonnak tőle egy helyet a tanácsban, Demokrácia és Európa-politika — úgy látszik — mit sem számít az illetékes szerveknél akkor, amikor nagyon is meg kellene fontolni elhatározásaikat ill. jobban utána kellene nézniük, tulajdonképpen mire is megy a játék, egyáltalán helyesen járnak-e el szándékaik kivitelezésében. A Központi Szövetség tiltakozására, óvására legfeljebb és a legjobb esetben udvarias kitéréssel válaszolnak, ugyanakkor nyilvánvalóvá válik, hogy eleve eltökélt szándékkal szemben mit sem számítanak az érvek.

Valóban hihetetlen, de ez a tényállás: volt (?) kommunisták kerülnek elő a süllyesztőből és minden óvás ellenére helyet akarnak nekik biztosítani a tanácsban. Pontosabban az ún. Független Magyar Kultúregyesületek Csúcsszervezetéről van szó, amely valójában nem fejtett ki tevékenységet, éppen ezért teljesítményeket sem tud felmutatni. A „hét kövér esztendő” után, amikor kitarította őket a kommunista Magyarország most ki kell költözniük a Collegium Hungaricum-ból, mivel felújítják az épületet, ami egyébként a magyar állam tulajdonát képezi. Csoportosulások, amelyek korábban „magyar kolóniának” tekintették magukat, hirtelenében azt kezdik magukról állítani, hogy őshonosok Ausztriában. Igyekezetükre mi sem jellemzőbb, minthogy csak a Kancellári Hivatal pozitív jelzésére, mindamellett az alapszabályukban lefektetett három év helyett négy és fél év elteltével, múlt év november 19-én választottak új vezetőséget, mert csak így nyújthatták be jelölési szándékukat.

A csoportosulás képviselőivel az Osztrák Kommunista Párt (volt?) tagját és Bécs II. kerületi ifjúsági csoportvezetőjét bízták meg, aki egyébként németajkú osztrákként nem tagja a magyar népcsoportnak. Ennek megfelelően soha nem foglalkozott népcsoport ügyekkel. Az átlagpolgár számára rejtély marad, hogyan sikerült neki befolyásos támogatókat találnia. Ebben az összefüggésben legfeljebb gúnyként fogható fel a Kancellári Hivatal azon nyilatkozata, az illető felvétele a Népcsoport Tanácsba az egész magyar népcsoport érdekében történik.

Amennyiben végleges döntés születik erről, akkor az egyértelműen visszafejlődést jelent a szövetségi kormány eddigi népcsoport politikájában, ugyanis nyilvánvalóvá válik az, hogy a népcsoportokat egyrészt egyáltalán nem veszik komolyan, másrészt és ez önmagában véve sokkal súlyosabb, egyes politikusoknak — a jelek szerint — nyugtalanságot okoz, ha egyetértést tapasztalnak. Legalábbis így fogható fel, hogy akár kitalálnak jelölteket, akiket aztán kellő protekcióval beemelhetnek a tanácsba, akik aztán gondoskodnak kellő feszültségről, egyenletlenségről és civódásról. Annak ismeretében, mi minden fűződik a „reális szocializmushoz” nem utolsósorban Magyarországon, egészen természetes, hogy a legtöbb ausztriai magyar határozottan elutasítja a kommunizmus valamennyi megnyilvánulását. Ezért felháborítóan sértőnek fogható fel, ha a Központi Szövetség hátrányára olyan személyt akarnak bevinni a tanácsba, aki politikai hovatartozása révén a sötét múltra emlékeztet. Az ausztriai magyarok számára érthető módon nagy csalódást okoz ez a nagyfokú cinizmus. A népcsoport politika ilyenfajta alkalmazását határozottan visszautasítják. A Központi Szövetség vezetősége úgy határozott, hogy tiltakozása jeléül mindaddig nem vesz részt a Népcsoport Tanács ülésein, amíg a felelősök belátják, hogy ilyen meggondolatlan döntésekkel nem csupán a magyar népcsoportnak, de egyúttal az egész népcsoport politikában nagymértű károkat okoznak.

(Az eredetileg németül megfogalmazott sajtónyilatkozat magyar nyelvű változata.)

1998. március—április

Bécsi Napló 1998. március—április, 2. sz. 1.

Ausztriai Magyar Egyházközség kisebbségiként elismerést kért

— Beiktatták az Ausztriai Evangélikus Egyház Magyar lelkigondozó Szolgálatának az 1998—2004-es időszakra megválasztott Egyháztanácsát.

Bécsben, 1998. április 26-án, ünnepi istentiszteletet tartott a bécsi és a budapesti evangélikus püspök. Az alakuló ülésen Ünnepi Nyilatkozatot fogadott el az új országos Egyháztanács, amelyet az alábbiakban teljes terjedelemben közlünk.

Ünnepi nyilatkozat

Az Ausztriai Evangélikus Egyház Magyar Lelkigondozó Szolgálatának (ezentúl Magyar Lelkigondozó Szolgálat) az 1998—2004-es időszakra megválasztott Egyháztanácsa (hivatalos német nevén: Ausschuss /bizottság/), beiktatása alkalmából, a magyar államiság 1100 éves, Ausztria neve első előfordulásának pedig 1000 esztendő s jubileuma után, Isten iránti hálával gondol az elmúlt időszakra és a mai nap reggeli igéjébe veti bizalmát: „Vesd az Úrra terhedet, és ő gondot visel rád! Nem engedi sohasem, hogy ingadozzon az igaz.” (Zsolt 55,23)[CL1]; s így

— fordul köszönettel híveihez és barátaihoz, valamint az állami felelősséget hordozó országos és tartományi vezetőkhez, továbbá

— kérő szóval az ausztriai és a magyarországi egyházak országos elnökségéhez.

1. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— az országos szórványban élő híveinek és barátainak segítőkész megértése nélkül, dologi kiadásai közegyházi fedezetének 1973. január 1-én történt megszüntetését követően nem tudta volna szolgálatát fenntartani, azt növekvő támogatásuk nélkül a mai keretben kiépíteni, így jövőjét biztosítani. Amikor egyházunk ma a lelkési állások létjogosultságát gazdaságilag is felméri, megelégedéssel mondhatjuk, híveink és barátaink — negyedszázada — önkéntes adományaikkal mellettünk állnak. Ezért ma, a családlátogatások kapcsán megismerve demográfiai adataikat, bizalommal tekintünk jövő szolgálatunk legalább emberöltőnyi időszaka elé, mert meggyőződésünk, kisebbségi helyzetben csak a gazdaságilag függetlenül élő népcsoportok életképesek.

2. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— hálával emlékezik arra, hogy osztrák kormányunk 1988. május 9-én elfogadta a Magyarországról érkezők menedékjogi kérelmét és ezt a gyakorlatot tovább két esztendővel meghosszabbította a romániai, három esztendővel pedig a vajdasági magyarokra vonatkozóan.

Mindazok, akik Ausztriában maradtak, nem felejtik el, hogy a nyolcvanas években a magyar nyelvterület egészéről érkezők érdekében megfogalmazott ausztriai ma-

gyar integrációs javaslatunkat az irányunkban mindig megértő Dr. Erhard Busek, akkori bécsi alpolgármester vezette küldöttségtől, Dr. Franz Lösehnak belügyminiszter 1989. február 23-án átvette és annak gyakorlati megvalósulását nem akadályozta. Amikor ma ezért neki és munkatársainknak köszönetet mondunk, egyúttal megemlékezünk azokról a tartományfőnökökről is — Dr. Helmut Zilk, Dr. Josef Ratzenböck, Dr. Erwin Pröll, Dr. Josef Krainer valamint Dr. Christoph Leitl helyettes tartományfőnök —, akik kérésünket felkarolva messzemenően segítségünkre voltak a beilleszkedésben.

— Köszönjük, hogy ebben a munkában, amelynek szövívői lehettünk, együttműködhattünk Ft. Dr. Balogh Vincével (Linz), az ausztriai Katolikus Püspökkari Konferencia korabeli nemzeti igazgatójával. Köszönjük Dr. Walter Geppert korabeli szociális és munkaügyi miniszternek javaslatunk megértő támogatását, elfogadását és megvalósítását.

A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— ezzel a javaslatával szívesen vállalta fel a közvetítést a más nemzetiségűek érdekében is azok ausztriai integrálódásának előmozdítására.

3. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— vallja, hogy az ausztriai magyarság — r. Rudolf Kirschlager volt köztársasági elnök hozzánk intézett szavait idézve — az osztrák táradalom „egészének része” (1981. november 6.),

— meggyőződése, hogy az ausztriai magyarság — a népcsoport munkája keretében, azon kívül, avagy annak peremén —, közép-európai kettős kötődése révén, következetesen támogatta és a jövőben is támogatni fogja Magyarország mielőbbi európai csatlakozását.

A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— köszönettel nyugtázza az osztrák nép széleskörű rokonszenvét Magyarország európai uniós csatlakozási törekvéseivel kapcsolatban, amint azt napjainkban az ún. „Eurobarometer”-közvéleménykutatás is igazolta,

— bízik benne, hogy ma az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 50. évében, azok az osztrák személyiségek, akik Közép-Európa politikai és társadalmi életében jelentős szerepet töltenek be, tekintettel közös jövőnkre, távlatos gondolkodásukkal fölülemelkednek a századunkban oly sok feszültséget kiváltó szűkkeblű párt- vagy térségi politikán.

4. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— tisztelettel köszönti az újraválasztott Dr. Thomas Klestil köztársasági elnök urat; köszöni az Európai Unió kibővítését szorgalmazó, igenlő állásfoglalásait, valamint az ausztriai népcsoportok jelentőségét értékelő megállapítását, miszerint „azok hagyományai gazdagítják az osztrák sokszínűséget.”

5. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— kéri osztrák kormányunkat és egyházunkat támogassa a már meglévő és jól működő vallási és kulturális intézményeinket,

— megállapítja, hogy országos szerkezeti felépítésének és működtetésének az aktív lelkigondozó munka az alapja. Ennek elemei a csoportok kialakítása és felépítése, a csoportok által kitűzött célok energiamozgósító hatása, a csoporttagok sikerélménye az eredményes tevékenység kapcsán, a közösségek önértékelésének javítása és ezáltal

a jó beilleszkedés az osztrák társadalomba, Ausztria egész területén. Ennek az egyházi szolgálatnak, természetesen másodlagosan, oktatási, nevelési, dialógiai, szociális és kulturális vetületei is vannak,

— rendkívüli országos szórvány lelkigondozásából új modell született, mely a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala az Egyházak szerepvállalása a nemzeti kisebbségek közösségépítésében című közép-európai konferenciáján is elismerést nyert (1997. április 21—22.).

— A mai Ausztriában teljes egyenlőség kialakulását reméljük. A félelmet és szorongást oldó, meleg emberi közösséget biztosító egyházi intézményünkhöz változatlanul ragaszkodunk. Megelégedéssel vesszük tudomásul, hogy a külföldi munkavállalók egyenjogú elbírálása terén a közelmúltban részleges eredmény született a végszükséglet elhárítására nyújtott segély (Notstandshilfe) kötelező folyósításával.

6. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— természetesnek tartja, hogy ausztriai egyházunk reformatori elvei alapján támogatja az anyanyelvi ígahirdetést, valamint tekintettel országunknak az Európai Unióban vállalt kisebbségvédelmi kötelezettségeire, az elkövetkező négy éven belül nyugdíjazással megüresedő egyetlen országos főhivatású magyar szórvány-lelkészi állását főhivatású magyar anyanyelvű lelkésszel tölti be,

— hivatkozással a Nemzeti Kisebbségek Védelmének Keretegyezményére (Strasbourg, 1995. február 1.), amit az osztrák miniszterelnökség magyar népcsoporttanácsa a Keretegyezmény ausztriai zárónyilatkozatával egyetemben véleményezett, kinyilvánítja, hogy ezentúl az egyházban kezeljék kisebbségiként (1. szakasz 3. cikk 1—2. pont; 2. szakasz, 5. cikk, 2. pont, 7—8. cikk, 17. cikk, 1. pont) különös tekintettel a Keretegyezményben megfogalmazott preambulumba, amely megállapítja, hogy „egy plurális és valóban demokratikus társadalomnak nemcsak tiszteletben kell tartania minden, nemzeti kisebbséghez tartozó személy etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását, de megfelelő feltételeket is kell teremteni számára, hogy kifejezhesse, megőrizhesse és fejleszthesse ezt az identitást.”

7. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— köszönettel nyugtázza a Magyarországi Evangélikus Egyház 1997. június 6-án hatályba lépett új egyházi alkotmányában az 1. törvénycikk 7. paragrafusát, amelynek értelmében kérheti, hogy az Ausztriai Evangélikus Egyház Magyar Lelkigondozó Szolgálat, az ausztráliai, az argentinai, a braziliai, a venezuelai, Amerikai Egyesült Államok-beli, a kanadai, az angliai, a németországi, a nemrég Észtországgal és Finnországgal kibővült skandináviai és a svájci magyar evangélikus gyülekezetekhez, illetve lelkészi hivatalokhoz hasonlóan, a magyar nyelvhasználatban élhessen a „gyülekezet” (a németben istentiszteleti gyülekezet), az „Egyháztanács” (a németben bizottság) és a „felügyelő” (a németben elnök) kifejezéssel, ahogyan az Evangélikus Világszövetség tagegyházaiban — Ausztriát kivéve — magyar gyülekezeteink körében természetes.

7.1. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— egyetért a 25 éves évforduló alkalmával 1987. szeptember 20-án, valamint a 30 éves fennállásakor 1992. április 5-én tett ünnepi nyilatkozatával. Utóbbinak német nyelvű szövegezésében a „presbitérium” szót „bizottságra” (Ausschuss) változtatja.

8. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— tisztelettel és hittestvéri szeretettel köszönti megalakulása alkalmából a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatát,

— szívesen venné, ha ausztriai egyháza és a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközössége erre a kezdeményezésre felfigyelne,

— megerősíti kapcsolatát testvérgyülekezetével, a Budapest, Deák téri egyházközösséggel és annak presbitériumával,

— baráti együttműködést kezdeményez a budapesti Német Gyülekezet és a bécsi Magyar Istentiszteleti gyülekezet között, és előbbi presbitériumát bécsi látogatásra meghívja.

9. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat

— kéri az ausztriai Evangélikus Egyházfőtanácsot, hogy a hozzá szolgálati úton beterjesztett jelen Ünnepi Nyilatkozatát továbbítsa az osztrák kormányhoz.

Bécs, 1998. április 26.

Bécsi Napló 1999. március—április, 2. sz. 2.

11.

Nyugtalanság az ausztriai magyar népcsoport körében

Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

(A Központi Szövetség saját jelentése) Több mint kétévi szünet után, 1999. március 25-én alakult meg újra a Szövetségi Kancellári Hivatalban a magyar népcsoport tanácsadó testülete. A hosszas szünet legfőbb oka a „Csúcsszervezet”, a „Collegium Hungaricum”-ban — a Magyar Köztársaság bécsi kulturális intézetében — székhellyel bíró, egykor kommunista orientációjú egyesületek koordinációs szervezete, valamint az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége közötti ellentét volt. Ez utóbbi számára a „Csúcsszervezet” egyesületeinek bejelentett igénye a tanácsadó testületben egy mandátum elvesztését jelentette (addig négy hellyel rendelkeztek). A Szövetségi Kancellári Hivatal a vitatható érvek ellenére a Munkásegyesület (a „Csúcsszervezet” tagja) által jelölt hölgyet támogatta, akit ennek alapján Viktor Klima szövetségi kancellár a tanácsadó testületbe ki is nevezett. A Központi Szövetség mindezt figyelmen kívül hagyva hajlandónak mutatkozott a tanácsadó testület munkájában továbbra is részt venni, ám ugyanakkor tiltakozott az öt igazságtalanul ért megrövidítés miatt, s jelezte, hogy ez ellen lépéseket fog tenni (lásd melléklet).

Az alakuló ülésen a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület jelöltjét, Oberpullendorf (Felsőpulya) város polgármesterét, Ernst Kulmant választották elnökké, az elnökhe-

lyettes pedig a Központi Szövetség jelöltje, egyben elnöke, dr. Deák Ernő (Bécs) lett. A több mint négy órán át tartó alakuló ülésen több, a tanácsadói testület feladataira vonatkozó kérdést érintettek, s igen komoly aggodalom támadt a Szövetségi Kancellári Hivatal által 1999-re az egész, — statisztikailag — 20 000 fős magyar népcsoportnak előirányzott 3,8 millió schillinges költségvetéssel szemben. Mivel a Szövetségi Kancellári Hivatalban a népcsoport képviselőinek értésére adták, hogy magasabb összegű támogatással nem számolhatnak, így a képviselők úgy egyeztek meg, hogy az összeget 50—50%-ban felosztják Burgenland, valamint Bécs és a többi szövetségi tartomány között. A kérdésre, hogy a támogatás összegét ki állapítja meg és milyen kritériumok alapján osztják azt szét a különböző népcsoportok között, a jelenlévők nem kaptak konkrét választ.

Bécs, 1999. március 27.

A Központi Szövetség megbízásából:

Melléklet: Tiltakozó jegyzék

Tiltakozás a magyar népcsoport tanácsadó testületének összetétele ellen

Előzetes megjegyzés

A bécsi magyaroknak a magyar népcsoport részenkénti elismerése során, amit a magyar Központi Szövetség kezdeményezett, 1992-ben a tanácsadó testület taglétszámát nyolcra tizenhatra emelték föl. Ennek megfelelően az 1993—97-es periódusban az 1976-os népcsoport-törvény értelmében a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület és a Magyar Egyesületek Központi Szövetsége egyaránt 4—4 tagot delegált a tanácsadó testületbe. A periódus lejártá után a Szövetségi Kancellári Hivatal 1997. május 14-i levelében ismét felkérte a Központi Szövetséget, hogy négy személyt jelöljön az újra felállítandó tanácsadó testületbe, ami 1997. május 24-én írásos formában meg is történt. A Szövetségi Kancellári Hivatal ugyanezen év novemberében jelezte, hogy egy közelebről meg nem nevezett szervezet a testületben való részvételre igényt jelentett be. A Szövetségi Kancellári Hivatalban folytatott első megbeszélésen (1998. január 12.) világossá vált, hogy a Központi Szövetségnek egy mandátumról le kell mondania; alternatív lehetőségek nincsenek. Az ezt követő megbeszéléseken és vitákon a Központi Szövetség igyekezett álláspontját érvekkel alátámasztva ismertetni, ám ezeket nem vették figyelembe. Noha a parlamentben úgy tűnt, hogy a pártok megegyeznek az addigi status quo fenntartásában, a Szövetségi Kancellári Hivatal jogi eljárást kezdeményezett, amelyet a minisztertanács elé terjesztettek. A Központi Szövetség számára kedvezőtlen döntés ez év február 23-án született, azaz a Szövetség egy mandátumát megvonták.

A nagygyűlés határozata

Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége 1999. március 20-i nagygyűlésén az alábbi határozatot egyhangúan elfogadta, ugyanakkor a vezetőséget a határozat végrehajtásával megbízta:

1. A magyar népcsoport tanácsadó testületének a Központi Szövetség számára hátrányos összetétele elleni írásos tiltakozás megfogalmazása
2. Az ügyben a médián keresztül a közvélemény tájékoztatása
3. A Közigazgatási Bíróságon panasz benyújtása

A fenti határozat megerősíti a Magyar Egyesületek Központi Szövetségének elnökségét eddigi tevékenységében, az immár több mint egy éve gyakorolt nyomással szembeni ellenállásában, s abban, hogy az önkényes döntéssel előállt helyzettel mindaddig ne békéljen meg, ameddig a hátrányos helyzetet megnyugtató megoldással nem rendezik, azaz addig, amíg a Központi Szövetség a tanácsadó testületben ismét négy hellyel nem rendelkezik.

A tanácsadó testület: hatalmi-politikai eszköz

A minisztertanács február 23-i döntését egy jogi procedúra előzte meg, amelyben a tárgyilagosan megalapozott érveket figyelmen kívül hagyva hoztak a Központi Szövetségre nézve hátrányos döntést. A döntést tiltakozás nélkül tudomásul venni szervilizmus volna, egy nyilvánvalóan prejudikált eljárás nem tekinthető sem elfogadhatónak, sem pedig jogosnak.

A magyar népcsoport tanácsadó testületének jelenlegi összetétele jogilag és politikailag, illetve népcsoport-politikailag egyaránt veszélyes perspektívát mutató problémákat vet fel. A Szövetségi Kancellári Hivatalban működő népcsoport-ügyosztály eljárása a reprezentativitás és az erőegyensúly alapvető kérdésének tisztázásában a pártatlanság mellőzésére enged következtetni: a közvetlen értékelések helyett kétségbe vonható kijelentésekre támaszkodtak, a „Csúcsszervezet” csoportosulásainak minden érvelését elfogadták, ugyanakkor a Központi Szövetség ellenvetéseit figyelmen kívül hagyták, illetve az érvelések szelektív interpretációja révén azokat részben a szemben álló fél javára írták.

Mivel a népcsoportok tanácsadó testületeinek létrehozása nem demokratikus választások útján történik, e kényes kérdésben legalábbis az érintett népcsoportok szervezetei közötti konszenzus megteremtésére kellene törekedni, amint az 1993-ban meg is történt. Olyan eljárás volt ez, ami a burgenlandi és bécsi magyarok bizonyítottan harmonikus együttműködéséhez vezetett.

Az elmúlt évben folytatott ún. tapogatózó beszélgetések célja végül is az volt, hogy a Központi Szövetséget egy bizonyos eleve elhatározott szándékról meggyőzzék. E fáradozások sikertelensége után a Szövetségi Kancellári Hivatal a megfélemlítés, a felőrlés és a rágalmozás taktikáját alkalmazta, ugyanakkor a támogatás csökkentése és az összeg kései átutalása révén nyomást gyakorolt, amellyel akadályozta a folyamatos érdemi munkát.

Diktátumával a Szövetségi Kancellári Hivatal a magyar csoportosulások és érdekek közötti kapcsolatokat oly mértékben megmérgezte, hogy kérdésesnek tűnik: az ily módon felszított ellentét és bizalomhiány mikor és hogyan számolható fel. A népcsoport tagjainak szemszögéből nézve megütközéssel kell megállapítanunk, hogy a döntés kizárólag az amúgy is kritikus időszakot megelő magyar népcsoport széthullásának folyamatát szolgálhatja.

Az 1997 óta tapasztaltak alapján adódik a következtetés, hogy a népcsoportok tanácsadó testületeit — amelyek eleve csak tanácsadói funkciókkal bírnak —, anélkül, hogy a népcsoportok valódi érdekeit bárki is figyelembe venné és a demokratikus játékszabályokkal bárki is törődne, tetszés szerint használhatják hatalmi-politikai eszközökként. A kritikai megjegyzéseket akadékoskodásnak és ellenséges magatartásnak nyilvánítják, adminisztratív eszközökkel küzdenek ellenük, vagy legalábbis rágalmakkal illetik. A finansziális függőség következményeként a népcsoportok állami gyámság alá kerülnek, s ezáltal kibontakozásuk irányíthatóvá, illetve megbéníthatóvá válhat.

A magyar népcsoport problémái iránti teljes érzéketlenség vezetett ahhoz a téves döntéshez, amelyben egy olyan csoportosulást nyilvánítottak reprezentatívnak, amelyik még mindig a magyar állam kulturális intézetében van otthon, amelyik a népcsoport érdekében semmiféle önálló munkával nem volt képes szolgálni, amelynek politikai múltjától és világnézeti beállítottságától az Ausztriában élő magyarok jóval több mint 90 százaléka idegenkedik; amelynek politikai és világnézeti álláspontja az 1976-os népcsoport-törvény értelmében egyáltalán nem jelentős, hanem egyértelműen marginális.

Kiállítás a demokratikus sokszínűség elve mellett

A Magyar Egyesületek Központi Szövetsége fennállása óta folyamatosan bizonyította az Osztrák Köztársasággal szembeni lojalitását, és következetesen kiállt az *oszt-rák modell* mellett. Ezért érzi különösen fontos kötelességének, hogy a politikai döntések esetében előforduló torzulásokra felhívja a figyelmet, különösen akkor, amikor azok jogi csomagolásban téves következtetésekhez vezetnek. A népcsoportok szabad kibontakozását elősegítő demokratikus intézkedések támogatása mindig is legfontosabb céljai közé tartozott, ezért lépett fel a múltban, és lép fel ma is a Központi Szövetség Ausztria etnikai sokszínűsége, eme európai örökség ugyanakkor a jövő számára fontos megbízatás mellett.

Bécs, 1999. március 25.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2881.

Memorandum

(A népcsoportjogokról)

Az európai integrációs folyamat teljes lendülettel halad. Ausztria mint az EU tagállama, tevékeny részese ezen folyamatnak. Ennek nemcsak a társadalmi biztonság és a gazdaság növekedésének megtartása és kiszélesítése a cél, hanem a béke erősítése és a különböző nemzetiségű, nyelvű, vallású és kultúrájú emberek közötti építő együttélés előfeltétele. Az európai integráció csak akkor sikerülhet, ha ennek az Európának nyelvi-kulturális sokszínűsége is védve lesz, függetlenül attól, hogy egy nyelvet több millióan, vagy csak néhányan beszélnek.

Ausztriának gazdag nyelvi és kulturális hagyománya van. A törvényesen elismert népcsoportok által kifejezésre is jut ez a történelmileg megalapozott osztrák sokszínűség. A feladat tehát ezt a hagyományt egy nagyobb Európában gyümölcsöztetni.

Ebben a népcsoportvédelemnek külön szerepe van.

Az európai integráció keretében az Európa Tanács vállalta azt a feladatot, hogy az európai népcsoport- és kisebbségvédelem mércéit kialakítsa.

Az 1995. február 7-i Európai Keretkonvenció a Kisebbségek Jogairól, melyet Ausztria 1998-ban törvénybe iktatott, egy kötelező nemzetközi jogszabály.

Továbbá Ausztria már 1992-ben aláírta az Európai Tanács által kidolgozott Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját, azonban ezt mind ez ideig nem emelte törvényerőre.

Ebből a két okmányból az osztrák népcsoportpolitika számára tevékenységre sürgető igény adódik.

- A kisebbségek jogairól szóló európai Keretkonvenció országon belüli bevezetése, illetve átültetése az osztrák népcsoport-törvényhozásba.
- Az 1992. november 5-i Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának azonnali törvénybe iktatása az összes Ausztriában elismert népcsoport számára.
- Az osztrák népcsoportjog újrendszerezése, különös tekintettel az őshonos népcsoportok alkotmányjogilag egyenlővé tételére.
- Az osztrák népcsoportok összes őshonos településkörzeteiben az 1955-ös osztrák Államszerződésben vállalt kétnyelvű helyrajzi táblák felállítására.
- Kétnyelvű oktatási rendszer megteremtése és támogatása az osztrák népcsoportok számára az óvodától az érettségig, beleértve az ehhez szükséges tanító-, nevelő-, és óvodai személyzet kiképzését. Ezen kétnyelvű oktatási intézmények vezetőinek az illető népcsoport nyelvén nyert képesítéssel is rendelkezniük kell.
- Kétnyelvűség megvalósítása a közigazgatásban (nyomtatványok, ügyintézők).
- Anyanyelvi televíziós és rádióadások bevezetése és kiépítése az ORF keretén belül.

- Anyanyelvű privát rádióműsorok és az osztrák népcsoportok sajtójának anyagi biztosítása.
- A népcsoporttámogatás lényeges növelése különösen a kisebb népcsoportok számára, kötelező irányvonalak lefektetése a népcsoporttámogatás terén a népcsoportképviselők bevonásával.

Bécs, 1999. szeptember 14.

A fenti óhajok és követelések mögött a következő egyesületek és szervezetek állnak: Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége 14 tagszervezettel, Bécsi munkacsoport népcsoportkérdésekben — Népcsoportintézet, Burgenlandi — Horvát Kultúregyesület Bécs, Burgenlandi Magyar Kultúregyesület, Cseh és Szlovák Népcsoport Kisebbségi Tanácsa Ausztriában, Emberi Jogok Osztrák Ligája, Horvát Értelmiségi Klub, Horvát Kultúr- és Dokumentációs Központ, Horvát Kultúregyesület Burgenlandban, Karintiai Szlovének Tanácsa, Osztrák Népcsoport-Központ, Romano Centro, Szlovén Szervezetek Központi Szövetsége, VII-es Cikkely Kultúregyesület Stájerország.

Bécsi Napló 1999. szeptember—október, 5. sz. 1—2.

VI. HORVÁTORSZÁG

1.

A horvátországi magyarok egyéni és intézményes képviselőinek felhívása

Ne engedje meg a világ a horvátországi magyar kisebbségi közösség megsemmisítését!

Felhívás!

Mi, a horvátországi magyar nemzeti kisebbségi közösség, a 74 éves kisebbségi létünk legválságosabb időszakát éljük, amely a teljes megsemmisüléssel fenyeget.

Horvátország keleti részében, Baranyában és Kelet-Szlavóniában élünk, nagyjából homogén környezetben, megtartva nemzeti identitásunkat. E terület lakossága az 1991. május 19-i referendumon egyértelműen a demokratikus Horvátországot támogatta, ami igazi bűnnek számított a kommunista-szerb-nacionalista csetnikek szemében, akik átvették a hatalmat, és a fizikai, politikai és a pszichológiai terror eszközeit alkalmazva megkezdték a terület etnikai megtisztítását.

A II. világháború végéig e vidéken négy nemzet (horvát, szerb, magyar, német) élt évszázadok óta békében. Az etnikai tisztogatás 1944–45-ben kezdődött a német-séggel. Ugyanekkor kb. 2000 magyar is áldozatul esett a gyilkos bosszúnak.

Egy évvel ezelőtt, amikor a szerb kommunista csetnik elemek átvették a hatalmat, megalakítottak, egy ezen a területen — ahol az utolsó 110 év statisztikai adatai alapján a szerb lakosság csak 12–25, 5% között mozgott — soha nem létező és senki által el nem ismert állami formációt, a Krajjinai Szerb Köztársaságot. Megindult a többségi horvát és magyar lakosság etnikai megsemmisítése, s az említett lakosság menekülésre kényszerült, hátrahagyva minden ingó és ingatlan vagyonát.

Az UNPROFOR¹ megjelenésével békét és hazatérést, javaink visszaszerzését reméltük, de reményeinket a mai napig nem váltották be, sőt tovább tart az etnikai tisztogatás, s az utóbbi időszakban már az UNPROFOR katonái menekítik ki a még ott-hon maradt lakosságot.

A kommunista-szerb-csetnik hatalom újabban egyesíteni akarja a fent említett soha nem létező Horvát Krajina és Boszniai Krajina állami formációt, ily módon elszakítani ezt a területet és a nemzetközileg elismert Horvátország határait ezáltal megváltoztatni.

Kérjük és követeljük, hogy:

1. Vizsgálják felül az ENSZ békefenntartó erők szerepét Baranyában és Kelet-Szlavóniában.
2. Az UNPROFOR fegyverezzen le minden katonai-, félkatonai- és álkatonai alakulatot az említett területen.
3. Szélesítsék ki a kéksisakosok hatáskörét.
4. A Biztonsági Tanács gyakoroljon nyomást a szerb agresszió háttérében lévő Milosević szerb elnökre.
5. Garantálják a menekültek hazatérését, javaik visszaszerzését, kárpótlásukat.

Zágráb, 1992. december 22.

A horvátországi magyarok nevében
Faragó Ferenc,
a Horvát Parlament független képviselője
A Horvátországi Magyar Néppárt Elnöksége

A zágrábi Ady Endre Magyar
Kultúrkör nevében
Szekeres Péter elnök

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

2.

A Horvátországi Magyar Néppárt programja

- biztonságot a családoknak
- életet környezetünknek és a nemzetiségeknek
- egyenjogúságot a múltnak, jelennek és jövőnek

1. Emberi jogok

A Horvátországi Magyar Néppárt küzdeni fog:

- a teljes egyéni szabadságért, mert anélkül nem létezik a nemzetek és nemzetiségek szabadsága sem,

¹ ENSZ Békefenntartó Erők

- a nemzetiségek különjogaiért, azok különleges kisebbségi helyzete miatt,
- a szóbeli, verbális bűnök megszüntetéséért,
- a politikai foglyok szabadon bocsátásáért, a politikai eljárások ellen,
- a politikai dossziék megsemmisítéséért, kivéve a terroristák esetében,
- minden olyan emlékmű tiszteletben tartásáért, amelyet a háború áldozatainak és az elesett harcosoknak a tiszteletére emeltek,
- a nemzetek és nemzetiségek vallásszabadságáért és a szabad vallási és nemzetiségi hovatartozás kinyilvánításáért,
- nagyobb összeg biztosításáért a nemzeti jövedelemből az oktatás, tudomány és művelődés részére, ezzel egy időben a nemzeti jövedelemből nagyobb összeg biztosítása a nemzetiségi iskolák, tudományos intézmények és művelődési intézmények számára Horvátországban,
- a nemzeti szimbólum használatáért,
- az ENSZ emberjogi nyilatkozatának tiszteletben tartásáért, és a polgári és politikai jogokról szóló nemzetközi megegyezés tiszteletben tartásáért,
- minden nemzet és nemzetiség egyenrangú nyelvhasználatáért.

2. A falu és a mezőgazdaság fejlődése

A HMNP küzdeni fog:

- a modern, a világ felé nyitott piacgazdálkodás megteremtéséért, amely az egyenjogúságon és szabad vállalkozó szellemen alapul,
- a bürokrácia csökkentéséért,
- az olyan törvények meghozataláért, amelyek biztosítják majd a magántulajdon sértetlenségét, az egyenlő gazdasági feltételeket a magán- és a társadalmi szektor számára,
- az elkobzott, konfiskált vagyon értékének pénzbeli megtérítéséért,
- a falvak tulajdonának, vagyonának visszaszámraztatásáért,
- a földmaximum megszüntetéséért,
- az igazságos adópolitikáért, ugyanazokért a vám- és hitelkedvezményekért, amelyeket a társadalmi szektor használ,
- a társadalmi szektor előjogának megszüntetéséért a magánszektorral szemben a földvásárláskor,
- a parasztság érdekében történő tagosításért.

3. Környezetvédelem

A HMNP küzdeni fog:

- a környezetvédelem tudatosításáért már általános iskolai szinten,
- az olyan meliorációs munkálatok megszüntetéséért, amelyeknek nem célja a környezetvédelem,

— a termőföldeken és a zöldterületeken történő engedély nélküli építkezés betiltásáért, és a lakásépítés építészeti körzeteken belül tartásáért,

— a nyitott szennyvízesatornák felszámolásáért, és az ilyenek használatának megtiltásáért,

— a környezetszennyező gazdasági objektumok települések közelében történő építésének megtiltásáért,

— mindazok büntetéséért, akik nem tartják be a védelemre és környezetvédelemre vonatkozó törvény jogszabályait.

1992. március 14.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

3.

A HMDK

A Horvátországi Magyarok Szövetségének Ideiglenes Elnöksége és a horvátországi magyar értelmiségiek kezdeményezésére Zágrábban 1993. április 6-án megalakult a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége. A Horvát Igazságügyi és Közigazgatási Minisztérium 1993. május 17-én végzést hozott, amelyben megállapította, hogy az alapítók eleget tettek a törvényes követelményeknek, s a szervezetet bejegyezték a Horvát Köztársaság polgári társulásokat tartalmazó nyilvántartásába.

A Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége (HMDK) egységes, demokratikus, pluralista és pártok feletti szervezet. A Horvát Köztársaság magyarságának, társadalmi szervezeteinek, egyházainak önkéntes nemzetiségi társulása, amely kulturális, gazdasági, szociális, azaz teljes érdekképviseleti szervezatként tevékenykedik.

Céljai

Tevékenységének alapja az a törekvés, hogy megőrizze és fejlessze a horvátországi magyarság nemzeti identitását. Szervezze és összehangolja az alkotótevékenységet a kultúrában, az oktatásban, a gazdaságban és az élet egyéb területein. Küzd azokért a jogokért, amelyek a köztársaságban élő magyarok számára szavatolják az egyenrangúságot. Meg kívánja őrizni a horvátországi magyarság integritását. Gondot visel a magyarság alkotmányos és jogi helyzetéről. Sikraszáll az anyanyelv megtartásáért, ápolásáért és alkalmazhatóságáért. Az anyanyelvi tájékoztatás érdekében hetilapot, évféles folyóiratot, naptárt jelentet meg, s egyéb kiadói tevékenységet folytat, valamint szorgalmazza az elektronikus tájékoztatási eszközök magyar műsorainak bővítését.

sét és fejlesztését. Támogatja és szervezi az etnikum hagyományainak, életének, helyzetének tudományos kutatását. Segíti az öntevékeny művelődési, hagyományápoló törekvéseket. Kiemelt fontosságot tulajdonít az anyanyelvű óvoda- és iskolahálózat szavatolásának, működésének és fejlesztésének.

Céljainak megvalósítása érdekében a köztársaság törvényeivel összhangban gazdasági vállalkozásokat kezdeményez, humanitárius szervezetekkel működik együtt. Hazai és nemzetközi szervezetekhez csatlakozik, amelyek a kisebbségek érdekében munkálkodnak.

A működéséhez, céljainak megvalósításához szükséges anyagiakat állami támogatásból, gazdasági tevékenységből, pénzadományokból, alapítványi eszközökből és a tagdíjból teremti elő.

Tagsága

A HMDK tagjai lehetnek a Horvát Köztársaság magyar nemzetiségű polgárai, akik belépési nyilatkozatot írnak alá. Az országban élő külföldi állampolgár tiszteleti tagságot kaphat. Tiszteleti tagságot nyerhetnek mindazon magán- illetve jogi személyek, akik támogatják a HMDK célkitűzéseit.

Legkevesebb tíz tag helyi, településenkénti alapszervezetet alakíthat, amely társadalmi, művelődési, oktatási, művészeti, tudományos, gazdasági és sportszervezet jellegű horvátországi magyar polgári társulásként tevékenykedik.

Szervezeti felépítése

Közgyűlés: A legmagasabb rangú testülete, amelynek legkevesebb ötven tagja van, akik a horvátországi magyarság egészét képviselik. A HMDK alapszervezeteiből, csoportjaiból területi elv alapján választják tagjait. Legfőbb szerepe a közösség programtörekvéseinek kidolgozásában és meghozatalában van. Évente egy alkalommal tart rendes ülést.

Elnökség: Legkevesebb tizenegy tagja van, a közösség végrehajtó szerve, amely a Közgyűlés határozatait váltja valóra, ezenkívül programajánlatokat tesz.

Tanács: A két közgyűlés közötti időszak legfőbb szerve. Tulajdonképpen kibővített elnökség, amelynek tagjai között vannak a helyi szervezetek elnökei és a magyar kisebbség életére közvetlenül ható intézmények képviselői. Kíséri az elnökség tevékenységét, s a bizottságainak tanácsait továbbítja.

Panasz- és folyamodványügyi bizottság: Három tagja a törvényesség betartására ügyel, a közösség szervei, tagjai által elé terjesztett ügyeket tárgyalja meg.

Elnök, alelnökök: A közgyűlés által kétharmados szavazattöbbséggel választott képviselők. Az elnök mellett, aki a közösséget képviseli, három alelnök tevékenykedik, akik területi és tematikus illetékességgel rendelkeznek.

Vezetősége: Pasza Árpád elnök, Jakab Sándor alelnök, az elnök első helyettese (gazdasági és külkapcsolatok), dr. Horváth László alelnök (kapcsolattartás kormány-

szervekkel), Kell József alelnök (szervezés), megbízott feladatot ellátó elnökségi tagok: Faragó Ferenc parlamenti képviselő (oktatásügy), Lábadi Károly (hagyomány-ápolás, tájékoztatás és kiadói tevékenység), Kettős János helyettes parlamenti képviselő (egyházügy, megbízott képviselő a Délvidéki Református Menekültmisszióban), Szloboda János (panasz- és folyamodványügyi bizottság elnöke).

A HMDK székhelye: Zágráb, Preradovićeva 29.

1993. május

Horvátországi Magyarság 1994. január. 1. szám 4—5.

4.

A Horvátországi Magyarok Szövetségének alapszabályzata

(Részlet)²

I. Általános szabályzat

1. szakasz

A Horvátországi Magyarok Szövetsége társadalmi szervezete az önkéntes társult társadalmi szervezeteknek és más társadalmi szervezeti formáknak, a magyar nemzetiséghez tartozóknak, melyek a kultúra, oktatás, nevelés, kiképzés, tudomány és művészet területén tevékenykednek, és más népek és nemzetiségek társadalmi szervezete, akik ápolják a magyar nemzetiség kulturális értékeit.

A Horvátországi Magyarok Szövetsége együttműködik a munka- és társadalmi szervezetekkel a magyar nyelv, kultúra és nemzetiségi sajátosság ápolásán.

2. szakasz

Az alapszabály megállapítja a célokat, feladatokat, kölesönös jogokat, kötelezettségeket és a felelősségét a tagoknak, más munkacsoportoknak, melyek munkájában a Horvátországi Magyarok Szövetsége érdekelt.

² Nem kerül közlésre az alapszabályzat III. fejezete: Tájékoztatás és nyilvános tevékenység; IV. fejezete: Tagság a szövetségben; V. fejezete: Az igazgatás szervei 33—34. ill. 36—49. szakasz és az 51—83. szakasz.

3. szakasz

A szövetség neve: Horvátországi Magyarok Szövetsége — Savez Madjara Republike Hrvatske.

A szövetség székhelye Eszéken van, Trg Svetog Trojstva 3.

A szövetség Horvátország területén működik, és társadalmi-jogi személy tulajdonsága van.

A Horvátországi Magyarok Szövetségét, mint társadalmi-jogi személyt az ország társadalmi-politikai és más szervezetek előtt az elnökség elnöke képviseli, a titkár pedig — ha ők valamilyen akadály miatt nem tudják képviselni a szövetséget — akkor az elnökség határozza meg, hogy melyik elnökségi tag képviselje a szövetséget.

A szövetségnek van pecsétje, 33 mm átmérőjű, a következő szöveggel: „Horvátországi Magyarok Szövetsége” — Savez Madjara RH — Osijek — Eszék. A pecséten horvát címer van.

4. szakasz

A Horvátországi Magyarok Szövetsége nem politikai szervezet.

5. szakasz

A szövetség közvetlenül foglalkozik kiadói tevékenységgel, más munkákkal, ha a törvény megengedi, ha a tevékenység jellege, mennyisége vagy gyakorisága miatt nincs meg a feltétel a munkaszervezet alapítására.

6. szakasz

A gazdasági és társadalmi tevékenység elvégzése nincs meg a törvényi lehetőség és a feltétel a közvetlen végrehajtásához, akkor a szövetség a törvénnyel összhangban alapíthat munkaszervezetet.

Az alapító okiratban az első bekezdése ennek a szakasznak összhangban meghatározza a munkaszervezet tevékenységét, a szövetség befolyását a tevékenységre és a feltételeket, mellyel a szövetség részt vesz a megvalósított jövedelemben és más meghatalmazást a szövetségnek a munkaszervezet iránt, mint alapító.

7. szakasz

A szövetség bír más munkaszervezetekkel az ő társulatukkal, más szervezetekkel és közösségekkel az együttműködés és a közös célok megvalósítása érdekében szerződésben rögzíteni a formáját és módját az együttműködésnek.

II. Célok és feladatok

8. szakasz

Célja a szövetség tevékenységének, hogy ösztönözze, koordinálja és megszervezze a munkát, megőrzését, fejlesztését az alkotásoknak, a kultúra, oktatás, tudomány, művészet területén, kulturális hagyományokat úgyszintén, a társadalmi életét a magyar nemzeti kisebbségnek Horvátországban.

9. szakasz

A szövetség céljait különösen ezen a területen valósítja meg:

— megvalósítja a teljes egyenlőséget a népek és szervezetek között Horvátországban és fejleszti, megerősíti a népek és nemzetiségek együttélését,

— megteremtése a társadalmi-politikai és anyagi feltételeknek a sokoldalú fejlődéséhez a magyar nemzetiségnek Horvátországban, a nemzetiség és intézményének a sikeres működését, a nemzeti kultúra ápolását és haladását,

— biztatás a kulturális és művészi alkotásra, tudományos kutatói munkára,

— megvalósítása és fejlesztése az információk kiadói tevékenységnek,

— közvetlen fejlesztése a kulturális-közművelődés terén való együttműködésének az anyaországgal, mely a barátság kiépítéséhez vezet a mi országunk és a Magyar Köztársaság között, kölcsönös tiszteletben tartása az egyenlőségnek,

— fejlesztése a kulturális-oktatási tevékenységnek és a magyar nemzetiségek együttműködésének kialakítása Horvátországban és megteremteni a feltételeket az együttműködésre a magyar kultúr-oktatói intézményekkel abban az országban, ahol magyar kisebbségek élnek,

— kifejlesztése a sokoldalú együttműködésnek a társadalmi-politikai közösségekkel, melyek a nemzetiség jogainak és kötelezettségének a megvalósításával foglalkoznak,

— fejleszti az együttműködést más nemzeti szövetségekkel, társaságokkal és szervezetekkel Horvátországban.

10. szakasz

A meghatározott általános célok alapján szüksége és lehetősége szerint a magyar nemzetnek, a Magyarok Szövetségének Horvátországban a következők a feladatai:

— ápolja saját nemzeti nyelvét és irodalmát,

— ápolja saját nemzeti haladó és más hagyományait, saját nemzeti szokásait, nemzeti-kulturális kinyilatkoztatásait, összhangban a horvátországi külpolitika független és el nem kötelezett elvével,

— ösztönzi a kulturális tevékenység fejlesztését a magyar nemzetiségnél, erősíti az oktatást, kulturális, művészeti, tudományos és a rekreatív tevékenységeket,

— segít a nyomtatásban és a terjesztésében a magyar könyveknek, folyóiratoknak, újságoknak, fejlesztésében a horvát RTV műsorának a magyar nemzetiség számára,

— mint alapító, kiadja a „Magyar Képes Újságot”, véleményt ad a fő- és felelős szerkesztő megválasztására és kinevezésére,

— megszervezi és segíti a megszervezésben különböző zenei, folklór, drámai csoport és szekció, irodalmi estek, képzőművészeti kolonija, kiállítások, népszerű és tudományos előadások, filmbemutatók és más megnyilvánulását a kultúrának, oktatásnak és művészetnek a magyar nemzethez tartozóknak és más népeknek és nemzetiségeknek,

— együttműködve a helyi közösségekkel, községekkel, megyékkel, ösztönzi és segíti a munkáját a kultúr-művészi csoportoknak, ifjúsági és más szervezeteknek, melyek kulturális-közművelődéssel foglalkoznak,

— nemzetközi együttműködés útján szervez színházi előadásokat, irodalmi esteket és kulturális-szórakoztató programokat magyar nyelven Horvátországban és más országokban,

— megszervezi a népművészet forrásának kutatását, a koreográfia kidolgozását és a központi szövetségi népi táncsoport munkáját. Sokoldalúan segíti a népi táncsoportokat Horvátországban, melyek ápolják a magyar folklórt,

— megszervezi a drámai csoportok szemléjét, folklór szekciók, kultúr-művészeti csoportok Horvátországból, a magyarországi csoportok részvételét és más országokból, ahol magyar nemzetiségűek élnek,

— együttműködve a megfelelő intézetekkel, indítványozza, segíti és megvalósítja az óvoda és iskola megalapítását magyar nyelven, oktatást és szakmai továbbképzést a tanítóknak, hogy fedezni tudják magyar nyelvű nevelő-oktatói intézmények szükségletét, bevezetik a fakultatív magyar nyelv tanulását a vegyes lakosságú területen. A magyar nyelv tanításának a fejlesztése érdekében együttműködik az oktatói-pedagógiai hivatallal és más tudományos intézetekkel, megszervezi a tankönyvek behozatalát a magyar nemzetiségű iskolák számára. Segít a tanulóknak a szakma megválasztásában, és megerősíti a kétnyelvű középiskolákat és magasiskolákat. Segít a magyar nemzetiségű ösztöndíjasok kiválasztásában, hogy biztosítva legyen a kétnyelvű káder,

— a magyar nyelv ápolására és fejlesztésére versenyeket és szemléket szervez a tanulóknak és az ifjúságnak,

— gondot visel a szülőföld múzeumairól, kiad különféle dokumentumokat és különböző kiadványokat az életéről és munkájáról a magyar nemzetiségűeknek,

— tevékenységével segít a népeknek és a nemzeteknek Horvátországban, hogy megismerjék a pozitív nemzeti hagyományokat és a magyar kultúrát, hogy még jobban egymást megismerje és tisztelje a két szomszédos nép,

— vitákat és megbeszéléseket szervez a magyar nemzettel kapcsolatos kérdésekről, a nemzet helyzetéről, kezdeményezi a megoldást az adott törvényi keretekben,

— figyelemmel kíséri az anyanyelv használatát az állami szervek és szervezetek előtt, melyek kétnyelvű területen dolgoznak,

— segít a társadalmi-politikai szervezeteknek az oktatásban és a tájékoztatásban magyar nyelven,

— javasolja a társadalmi elismerés és jutalom odaadását szervezeteknek, társaságoknak és egyéneknek az elért sikerért és különös érdemeiért az oktatás, kultúra, tudomány és művészet területén, a megőrzésében és fejlesztésében a pozitív törekvéseknek a magyar nemzetnél,

— társadalmi elismerést oszt,

— más munkákat és tevékenységeket is végez összhangban a törvénnyel.

11. szakasz

A célok és feladatok megvalósítása érdekében a Magyar Szövetség Horvátországban széles körű együttműködést folytat a társadalmi-politikai szervezetekkel, munkaszervezetekkel és más szervezetekkel, közösségekkel és a kulturális intézményekkel, más népekkel és nemzetiségekkel Horvátországban.

12. szakasz

A kulturális együttműködés céljából az anyanemzettel, és összhangban a horvátországi külpolitikával, előzetes beleegyezésével az illetékes állami szervnek a külföldi együttműködésre Horvátországban, a szövetség megvalósítja az együttműködést a ha-

sonló kulturális-oktatási asszociációval a Magyar Köztársaságban, úgy a nemzeti kultúra ápolásáért, egymás megközelítéséért és a barátság, együttműködés fejlesztéséért a mi országunk és a Magyar Köztársaság között.

A szövetség betársulhat a nemzetközi szervezetekbe.

(...)

35. szakasz

Közgyűlés

A közgyűlés legfontosabb igazgatási szerve a szövetségnek.

A közgyűlést a szövetség tagjainak a képviselői képezik.

Minden magyar nemzetiségekhez tartozó társadalmi szervezet, iskolai intézmény, művészi-kultúrtársaság és klubok, melyekben magyar nemzetiségű tagok is vannak, választanak legkevesebb egy képviselőt a szövetség közgyűlésébe.

Olyan helyen, ahol nincs megszervezve a társadalmi szervezete a magyar nemzetiségnek, nincs iskolai intézmény, a helyi tanács a magyar nemzetiség soraiból delegál legkevesebb egy képviselőt a szövetség közgyűlésébe.

Ennek a szakasznak a második bekezdésében foglalt képviselőkn, képviselői státust kaphat még legtöbb tíz polgár, a tudománnyal, kultúrával, társadalommal, irodalommal foglalkozók soraiból, azok, akik érdemeket szereztek a magyar nép fejlődésében Horvátországban és a szövetség sikeres tevékenységében. Ennek a szakasznak a harmadik bekezdésében foglalt közgyűlési tagokat a közgyűlés választja az elnökség ajánlatára.

Számát és az összetételét a szövetség közgyűlésének a közgyűlés döntésével határozzák meg akkor, amikor választásokat írnak ki az új közgyűlés összehívására.

A képviselők összetételénél figyelemmel vannak a nemekre, szociális helyzetre, területi elosztottságára a magyar nemzetnek Horvátországban. A képviselő megválasztásánál figyelni kell az ő társadalmi aktivitására, hazaszeretetére, véleményére a ki-sebbségi kérdésekben és a nemzetközi viszonyokban.

(...)

50. szakasz

Elnökség

1. Meghatározza az alapszabály javaslatát és más szabályokét, iratokét, amit a közgyűlésnek kell elfogadnia,

2. elkészíti az anyagot, amiről a közgyűlés fog dönteni,

3. választ és leváltja a delegátumokat a szervezetekben és közösségekben, ahol a szövetség delegátusai is tevékenykednek,

4. áttekinti az aktuális kérdéseket a szövetség tagjainak munkájáról, és megteszi a megfelelő lépéseket a munka fejlesztésére,

5. megszervezi a munkáját és tevékenységét a szövetségnek a közgyűlés gyűlései között,

6. végrehajtja és biztosítja a közgyűlés döntéseinek a végrehajtását,

7. javasolja a közgyűlésnek a szövetség pénzeszközeinek a felhasználását,

8. meghatározza a pénzügyi terv és az elszámolás tervét,

9. végrehajtja a szövetség pénzügyi tervét a pénzügyi terv keretei között, dönt a pénzek elosztásáról és a költségének a dinamikájáról,
10. gondot visel és gazdálkodik ingósággal, az ingatlansággal,
11. beleegyezését adja a finanszírozási tervre és a végelszámolásra,
12. határoz a feladatokról, a munka megszervezéséről a szövetségben, egyezséget köt a szövetség munkaközösségével,
13. soraiból választja a szövetség elnökét és alelnökét, ha nem felelnek meg, akkor leváltja őket a mandátumuk alatt,
14. elnököt és alelnököt választ a bizottság élére — és leváltja,
15. szükség szerint szövetségi bizottságokat alapít,
16. véleményt ad és kinevezi a fő- és felelős szerkesztőt a Magyar Képes Újságnál,
17. indítványozza az ösztöndíjasok kiválasztását, részt vesz szakmai előadásokon itthon és külföldön,
18. más meghatározott munkát is végez az alapszabályban és melyekkel a szövetség bízta meg.

(...)

Eszék, 1993. szeptember 18.

Csörgits József
elnök

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

5.

Javaslat **(A HMDK oktatási programja)**

1. A magyar nemzetiség nyelvi kultúrájának megőrzése és identitástudatának erősítése érdekében egy óvodától a középiskoláig terjedő iskolarendszer teljes kiépítésének megvalósítása, az ehhez szükséges széleskörű információk begyűjtése és rendszerezése, a feltétlenül kívánatos anyagi javak államilag dotált támogatásának megszerzése. Közvetlen cél egy Zágrábközpontú, de országos és fővárosi érdekeltek beiskolázásával járó iskolai intézményrendszer hatékony működtetése.

2. A Zágrábi Bölcsészettudományi Karon szervezendő Magyar Tanszék és Hungarológiai Intézet felállítása.

3. Iskolák közötti közvetlen és akadálytalan kapcsolatok kiépítése, a cserkészmozgalom támogatása.

4. A két országban történő beiskolázások, nyári egyetemek és ösztöndíjak lehetőségeinek felkutatása és a jelentkezők támogatása.

5. Iskolán kívüli magyar nyelvtanfolyamok rendszeresítése.

6. Óvodás- és iskoláskorú gyermekek körében történő bábszakkör működtetése.

7. Sokszínű tudományos és egyetemi közti kapcsolatok létesítése.

8. A Horvát—Magyar Baráti Társasággal közösen a valós történeti és kulturális emlékek feltárása, annak ápolása, emléktáblákkal történő megjelölése és tudományos ülések rendezésével való népszerűsítése.

9. Horvát—magyar zenei kultúránk és civil egyesületeink viszonyrendszerének felújítása.

10. Magyar misével egybekötött negyedévenként hangversenyek szervezése.

11. Anyagilag támogatott amatőr színjátszókör kialakítása.

12. Egy "Magyar Kultúra Háza" névvel megjelölt zágrábi intézmény felállítása és személyi feltételeinek biztosítása.

13. Közös ipari, gazdasági és kereskedelmi vállalkozások menedzselése.

HMDK 1993. június 28.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280

6.

Körlevél

Kórógy Árpád-kori magyar település. Kelet-Szlavóniában, az Eszék—Vinkovci—Vukovár háromszögében fekszik. A falu megtartotta régi kultúráját, magyarságát, régi magyar nyelvét, amelynek szavait dr. Penavin Olga szótárba gyűjtötte. A települést évtizedeken keresztül néprajztudósok, nyelvészek látogatták, és gyűjtötték a régmúlt idők szokásait, hagyatékait. Több mint 430 éves nyolcosztályos magyar nyelvű iskolája van a falunak, amely bizonyítja Kórógy létezését, a magyar nyelv őrzését, valamint jövőjét...

Sajnos, a szerbek és a horvátok között dúló harc pusztulásba sodorta a délvidéki magyar falvakat, így Kórógyot is. Falunkat három oldalról szerb települések veszik körül, amelyek teljesen elszigetelték. Több mint két hónapos lövettetés után 1991. szeptember 25-én falunk vezetőinek döntése alapján kimentettük gyermekeinket, asszonyainkat és öregjeinket. A falut hetven kézfegyverrel felszerelt ember védte az erősen felfegyverzett szomszédaitól. A jugoszláv hadsereg és a szerb szabadcsapatok nehéztüzérségi támadása után védelme lehetetlenné vált. Mivel a horvát kormány nem tudott segítséget nyújtani, 1991. szeptember 29-én a hátramaradott lakossága mindezt elveszítve elhagyta Kórógyot, amely közepesen gazdag településnek számított. 250

háztartásban 800 lakos élt. Hetven százalékuk földműveléssel foglalkozott, s 1250 hektáron gazdálkodott. A háztartások jól fel voltak szerelve, a földművelésből élő családok korszerű mezőgazdasági gépekkel látták el magukat. A földművelés mellett állattenyésztéssel is foglalkoztak. 120 tehenet, 360 borjút, 750 anyakocát és hizósertést, valamint sok-sok baromfit hagytak hátra. Kórógyinak volt vezetékes vize, s kiépítették telefonhálózatát is.

A lakosság hazatérését a harcok megszűnése, valamint az ENSZ csapatok biztosítása tenné lehetővé. Az élet újbóli kisarjadásához azonban segítségre lenne szükség. A lerombolt házakat újjá kellene építeni. Úgy tudjuk, a hajlékok 30 százaléka, az iskola, a templom és a művelődési ház romokban hever. Építési anyagra, szakemberekre, kivitelezőkre lesz szükség.

A vetés megkezdéséhez mezőgazdasági felszerelés, vetőmag, műtrágya, növényvédőszer, üzemanyag, legalább öt 150—180 lóerős traktor és hozzátartozó felszerelés, eke, borona, földaprózó, vetőgép, permetezőgép, műtrágyaszóró, kombájn stb. kell kölcsönben vagy hosszúlejáratú törlesztésre. A gépeket a helyi földművesszövetkezetünkön keresztül használnánk.

Jószágállományunk újbóli megteremtését legalább 120 vemhes tehén, 250 anyakoca, 500 sertés és 1500 baromfi segíthetné.

Hazatérésünk után számos nehézséggel találunk szemben magunkat: az első termésig 800 lakos élelmezéséről és vízellátásáról kellene gondoskodni, továbbá nélkülözhetetlen egy jól felszerelt orvosi rendelő megfelelő személyzettel. Hiányzik az iskolai felszerelés, a háztartási gép, lakásberendezési tárgy stb. Minden, ami a nincstelenségben segíti a kórógyiak újbóli megkapaszkodását. Minden segélyt szívesen fogadunk és megköszönjük Kórógy nevében.

1993

Kell József, Kórógy polgármestere.

Horvátországi Magyarország 1994. 1. sz. 18.

7.

Tisztelt Horvátországi Magyarok!

1996. április 2-án a horvát kormányban a magyar kisebbségi vezetőkkel megtartott tárgyaláson dr. Hodak-Mintas Ljerka miniszterelnök-helyettes megkérte a jelenlevő Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság (HMTMT) képviselőjét, hogy integráló tényezőként kísérelje meg a horvátországi magyar szervezetek közötti párbeszéd kialakítását. Ezt a megbízást a HMTMT tisztelettel elfogadta, és

1996. május 4-én Eszéken megszervezte a zágrábi és az eszéki magyar vezetők találkozását. A tanácskozáson a következő szervezetek vezetői vettek részt: Horvátországi Magyarok Szövetsége (HMSZ), Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége (HMDK)-eszéki Egyesület, Népkör MKE-Eszék, Mladost Általános Iskola magyar tagozatának képviselője, Zágrábból: HMDK-Zágrábi Egyesület, Ady Endre Magyar Kultúrkör és a HMTMT.

A jelenlevő képviselők feladatuknak és kötelességüknek tekintik a magyar kisebbség szellemi erejének teljes mértékű hasznosítását, annak pozitív irányban való előremozdítását, az egészséges együttműködés szorgalmazását, különösen most, a békés reintegráció körüli nagy feladatok előtt. Az eszéki tanácskozáson az alábbi közös álláspontot fogadtuk elkerve és javasolva egyúttal minden horvátországi magyar szervezet, ill. jogi személy csatlakozását:

1) Tarthatatlannak tekintjük a két magyar szervezet közötti rendezetlen helyzetet. Ez az állapot csak a magyarság ellenségeinek használ, mert a már úgysis hiányos kisebbségünk szellemi és fizikai erejét számolja fel. A háborús körülmények és az agresszió által elszenvedett tragikus károk következményeként a horvátországi magyarságunk kb. 50 százaléka vált hajléktalanná. Ennek a helyzetnek a békés reintegráció által való helyrehozása teljes mértékű összefogást, megértést és egymás segítségét követeli meg.

A szétszórtan, nem homogén településeken élő magyarság kilátástalan helyzete megkülönböztetett figyelmet érdemel, főleg oktatását, kultúráját, szervezkedését és anyagi támogatását illetően.

A felsoroltak miatt minden helyi, megyei, ill. országos magyar szervezetet — függetlenül attól, hogy melyik szervezethez tartozik — *sürgős és koordinált együttműködésre hívunk fel*. A szervezetek együttműködésének koordinálása céljából, és a horvátországi magyarság közösen megfogalmazott igényeinek képviselője érdekében úgy a horvát mint a magyar hivatalos szervek előtt, a *Horvátországi Magyar Szervezetek Tanácsát* neveztük ki. A tanács működésének megszervezését a HMTMT vállalta. A tiztagú tanács összetételét a mai eszéki tanácskozás jegyzőkönyvében fektettük le.

2) Az országos HMDK és a HMSZ között az elmúlt három év erőpazarló viszonya elsősorban a két szervezet elnökeit szólítja felelősségre. Mindketten ellenszenves és kompromisszumra képtelen magatartásuk miatt a jóindulatú, pártsemleges, de öntevékeny alapon segíteni kívánó embereket elkedvetlenülítették, és ellehetetlenítették. Az elmúlt néhány évben nem éltek kellőképpen a Horvát Köztársaság által nyújtott lehetőségekkel, és a magyar kisebbség között országosan érzékelhető megmaradási törekvéseket sem tudták igazán felkarolni. Bizonyos esetekben nem országos vezetőkként, hanem csak a Baranyai Háromszög képviselőiként gondolkodtak és tevékenykedtek.

A szervezeteken belül nem az igazi demokratikus viszony felépítését, a tagság szabad akaratának megkérdezését és tiszteletben tartását, az arányos területi képviselőtet, hanem az autokratikus irányzási módot, ill. kisszámú csatlósai akaratát érvényesítették. Ily módon inkább a hatalmi, mintsem a kisebbségi politikát alkalmazták, Horvátország szabad területére az agresszió kezdete óta mindmáig nem tértek vissza, és külföldről irányítják a Horvátországban élő magyar kisebbség sorsát.

A felsorolt okok és a vezetői kvalitások hiánya miatt — elismerve ugyan eddigi hasznos tevékenységüket is — kérjük a két szervezet elnökét, szíveskedjen a horvátországi magyar kisebbség jövője érdekében a következményeket levonni.

3) A két magyar szervezet közötti viszály feloldását sajnos a Horvát Parlament magyar képviselője sem tudta elrendezni. A HMDK melletti elkötelezettsége — ahol választott országos alelnöki pozíciót tölt be — ebben őt megakadályozta. Sokrétű politikai munkája és országgyűlési bizottságokban való közreműködése ma már olyan leterhelést jelent számára, hogy jogosan elvárhatja tőlünk minden HMDK-tisztség alóli felmentését és helyettesítését, legalább a parlamenti ciklus végéig.

Eszék, 1996. május 4-én

Horvátországi Magyarok Szövetsége,
Eszék, Trg Svetog Trojstva 3.

Népkör MKE-Eszék:
Petőfi Sándora 76.,

Mladost Általános Iskola
magyar tagozatának képviselője

Horvátországi Magyar Pedagógus Szövetség

HMDK – Zágrábi Egyesület, Zágráb,
Vodovodna 15.;

Ady Endre MKK-Zágráb
Radićeva 32.

Horvátországi Magyarok
Tudományos és Művészeti Társasága
Zágráb, Vodovodna 15.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

8.

Jakab Sándor nyilatkozata

Mélyen meghat a Tudományos Társaság személyem iránt tanúsított abbéli aggodalma, hogy a megbízásaimból adódó feladataim (a HMDK alelnöke, parlamenti képviselő) túlságosan leterhelnének. Sietve szorgalmazták hát lemondásomat a HMDK alelnöki tisztségéről, amelyhez annyi közülük van, mint pl. az amerikai elnöki funkcióhoz.

Üzenem az álmodozóknak: éppen az ő „aggodalmuk” az ékes bizonyítéka annak, hogy mindkettőt időben, hatékonyan és jól végzem. Egyébként itthon és külhonban is elterjedt gyakorlat, hogy egy szervezet, párt vezető személyisége ugyanakkor parlamenti képviselő is, hiszen a két funkció egymást kiegészíti, a tevékenységet hatékonyabbá teszi.

A „Kiáltvány” többi része azoknak a teljes csődjét bizonyítja, akik azt jó magyartalansággal megfogalmazták. Biztos vagyok abban, hogy tanítómesterük, anyaországunk nagykövetségének keleten iskolázott és hozzánk tévelyedett (ettől eltekintve, sajnos kiválóan képzett) diplomatája nem fogja felvállalni tanoncai elemi hibáit. Reméljük viszont, hogy szakértelmét ezután magyarságunk problémáinak megoldására fogja fordítani. Május 9-én egyébként Zágrábban tartalmas beszélgetést folytattunk dr. Szalay Zsolt nagykövet úrral, mikor is megállapítottuk, hogy a Magyar Nagykövetség a horvátországi magyarságnak sem hatósági, sem igazgatósági „szerve” nem lehet, támasz viszont egy korrekt kétoldalú együttműködés során igen.

A baranyai és szlavóniai magyar becsületét nem lehet megvenni és elvenni. A többiét sem, függetlenül attól, hogy hol élnek most, és honnan jöttek közénk, de velünk egyet akarnak: a nemzeti túlélést, a magyarságtudat, kultúránk és hagyományaink továbbvitelét a következő nemzedékekre. Ehhez vártuk volna a Vajdaságból közénk szakadt magyarok közül azon kevesek segítségét is, akik most az általunk létrehozott szervezetekbe szeretnének beülni, azok felett hatalmat gyakorolni. Jellemző, hogy a most leghangosabbak annak idején televízió előtt, karosszékből nézték a bennünket pusztulással fenyegető eseményeket, s közben az foglalkoztatta őket leginkább, hogy hogyan szerzik be a horvát honlevelet (domovnica). Számukra csupán egy javaslatom lehet: ezzel a mentalitással és gondolatvilággal térjete vissza néhány fokkal keletebbre, ahol majd ráakadtok azon nemzetre, amelynek lelki alkata a tiétekével azonos.

1996. május 9.

Új Magyar Képes Újság 1996. május 9. 8.

9.

Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége új alapszabálya

(Részletek)³

Az 1997-es Egyesületi Törvény (NN. 70/97) alapján, a Horvát Alkotmány valamint a kisebbségek jogairól szóló Alkotmányerejű Törvény (NN 34/92) szellemében hozott meg az alábbiak szerint:

³ A közlésből kimaradt részek: 20—23. cikkely a közgyűlés működéséről, 28—33. cikkely a HMDK elnöke és alelnökei, 36—50. cikkely Ellenőrző Bizottság, Gazdasági tevékenység, HMDK Titkárság, Tiszteletbeli elnök, tiszteletbeli tagok, A HMDK megszűnése.

ALAPSZABÁLY

I. Általános rendelkezések

1. cikkely

a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége (a továbbiakban HMDK) a magyar nemzetiségű horvát állampolgároknak, valamint részérdekeiket képviselő jogi személyeknek az egyetemes érdekképviselő céljából történő önkéntes társulása.

2. cikkely

Az Egyesület neve magyar nyelven: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, rövidítve HMDK.

Az Egyesület neve horvát nyelven: Demokratska zajednica Madara Hrvatske, rövidítve DZMH.

3. cikkely

A HMDK székhelye Eszék (Osijek), Vijenac Ivana Meštrovića b.bu.

4. cikkely

A HMDK mint egyesület az ország egész területén működik az alapszervezetein keresztül.

5. cikkely

A HMDK pecsétje kör alakú, szegélyén horvát és magyar nyelven az egyesület teljes neve, közepén egybeírt nagy HM betűjellel. Az egybeírt HM betű a HMDK védjele.

6. cikkely

A HMDK önálló jogi személy, amelyet más jogi személyek, az állam és intézményei, valamint a törvény előtt elnöke, illetve alelnökei képviselnek.

II. A HMDK céljai és tevékenysége

Céljai

7. cikkely

A HMDK célja a horvátországi magyar nemzeti közösség teljes érdekképviselése, mindenekelőtt az emberjogi és kisebbségi kérdésekben: a tudat, lelkiismeret és vallásszabadság terén, a közoktatás és közművelődés terén, a nyelvhasználat és hagyományápolás terén, a tájékoztatás és kiadói tevékenység terén, foglalkoztatási, szociális, gazdasági és közoktatási kérdésekben, valamint az anyaországgal való kapcsolat-tartásban.

Tevékenysége

8. cikkely

A célok megvalósítása érdekében folytatott tevékenységet a Horvát Alkotmányban, az Alkotmányerejű Törvényben, a kormány által aláírt és a horvát Szábor által

ratifikált nemzetközi egyezményekben és ajánlásokban foglaltak szerint és szellemében végzi ekképpen:

- rövid és hosszú távú programokat dolgoz ki a célok megvalósítása érdekében
- figyelemmel kíséri és elősegíti a kisebbségi jogok gyakorlati megvalósulását
- megszervezi a klubéletet, vitaesteket az anyanyelvápolás, a közművelődés, a hagyományápolás és tájékoztatás érdekében
- ugyanezen célból könyvtárakat, olvasótermeket, videotékákat és művelődési egyesületeket alapít, a meglévők munkáját segíti
- hetilapot, folyóiratot és időszakos kiadványokat jelentet meg a HunCro kiadó-vállalaton keresztül
- kulturális, sport és szórakoztató rendezvényeket szervez
- elősegíti az önálló magyar iskolák alapítását, segít megszervezni a kétnyelvű oktatást és az anyanyelvápolást, támogatja a meglévő intézmények működését
- a gazdasági, a foglalkoztatási, a szociális és a közéleti tevékenységben való részvételt szorgalmazza úgy is, hogy tagjai közül független képviselőket indít a helyhatósági és parlamenti választásokon
- minden olyan tevékenységet folytat, amelyre az Alkotmány, a kisebbségek jogairól szóló Alkotmányerejű Törvény és a ratifikált nemzetközi egyezmények feljogosítják.

9. cikkely

A HMDK tevékenysége nyilvános. Tagjait és a nyilvánosságot szóban, vagy/és írásban tájékoztatja a választott testületein, alapszervezetein, illetve a médiákon keresztül.

Érintkezési és a nyilvánosság előtt használt nyelve a magyar, hivatalos nyelve a magyar, illetve a horvát, a mindenkori pozitív jogszabályok értelmében.

III. A HMDK tagsága és alapszervezetei

Tagsága

10. cikkely

Tagjai 18 évet betöltött felnőtt és 16 évet betöltött ifjúsági korú magyar nemzeti-ségű horvát állampolgárok, akik a belépési nyilatkozattal elfogadják a HMDK alapszabályát és programját.

A HMDK tagjai azok a jogi személyek is, amelyek a magyar nemzeti közösséget segítik, illetve a 7. cikkelyben felsorolt célokban a horvátországi magyarságot képviselik, és a belépési nyilatkozatot aláírták.

Jogi személynek a HMDK-ban egy képviselője van, akit az adott jogi személy nevez ki, illetve hív vissza.

Visszahívását a HMDK Elnöksége, illetve az Elnökök Tanácsa is kezdeményezheti.

11. cikkely

Egyéni tagokat az Elnökség vesz fel, vagy zár ki. Kizárás ellen a Közgyűlésnél lehet fellebbezni.

Jogi személyeket a Közgyűlés, két közgyűlés között az Elnökség vesz fel, illetve zár ki, amit — mindkét esetben — a soron következő közgyűlésnek kell megerősíteni.

A jogi személy képviselője beválasztható a HMDK testületébe is, de egyszerre csak egy testületben élhet szavazati jogával. Amennyiben az elnökségbe választott jogi személy képviselője egyben az őt delegáló egyesület elnöke is, a HMDK Elnökök Tanácsában csak tanácskozási joggal vehet részt, szavazati joga nincs.

12. cikkely

Az Egyesületi tagok jogai:

- választási és választhatósági jog
- részvételi jog az egyesület mindennemű tevékenységében
- az egyesület irataiba, határozataiba való betekintési jog
- a rendszeres tájékoztatáshoz való jog
- az egyesületi infrastruktúra használatához való jog.

13. cikkely

Az Egyesületi tagok kötelezettségei:

- Az Alapszabály rendelkezéseinek és szellemének tiszteletben tartása
- a testületi határozatok tiszteletben tartása
- a programokban való aktív részvétel
- a HMDK tekintélyének megőrzése és fejlesztése
- nemzeti azonosságtudat megőrzése és ápolása
- tagdíj rendszeres fizetése

14. cikkely

A tagság megszűnése:

- elhalálozással, kilépéssel, kizárással, az Egyesület megszűnésével — az egyéni tagok esetében
- kilépéssel, kizárással, az Egyesület vagy a jogi személy megszűnésével — a jogi személyek esetében.

Alapszervezetek

15. cikkely

A HMDK minimum nyolc taggal alapszervezetet alakíthat. Az alapszervezet helyi, járási, megyei, de mindenkor a közigazgatási felosztáshoz igazodik.

Az alapszervezetnek elnöke és titkára van.

Az alapszervezet nem jogi személy, de számára a HMDK-n keresztül — akár kívülről — érkezett anyagi javak, eszközök célirányosan el nem idegeníthetők, azok az alapszervezetet illetik.

16. cikkely

Az alapszervezetben folyik mindaz a tevékenység, amely a 7. cikkelyben felsorolt célok megvalósítását szolgálják, és a 8. cikkelyben kerültek felsorolásra.

A gyakorlati munka eredményeként az alapszervezetek elnökeiken keresztül az Elnökök Tanácsához, valamint a HMDK elnökségéhez ötleteket, javaslatokat és bírálatokat továbbítanak.

Az alapszervezetek adják az elnökség felé a tagfelvételi javaslatokat.

IV. A HMDK testületei

17. cikkely

A HMDK testületei:

- a Közgyűlés
- az Elnökség
- az Elnökök Tanácsa
- az Ellenőrző Bizottság

18. cikkely

A HMDK testületei az eredményesebb munkavégzés céljából állandó vagy időszakos bizottságokat, vagy munkacsoportokat hozhatnak létre. A létrehozott bizottságok, illetve munkacsoportok az őket létrehozó testületeknek tartoznak felelősséggel.

A Közgyűlés

19. cikkely

A Közgyűlés a HMDK legfelsőbb szerve, amely minimum kétévenként ülésezik. Hatáskörébe tartozik:

- az Elnökség és az Ellenőrző Bizottság megválasztása, ezen testületek elnökei beszámolójának elfogadása
- az alapszabály meghozatala és módosítása
- saját ügyrendjének, választási szabályzatának elfogadása
- dönt a jogi személyek felvételéről és kizárásáról
- dönt az egyesület alaptevékenységéről
- dönt a HMDK megszűnéséről, megszűnés esetében az anyagi javak sorsáról
- dönt minden olyan kérdésben, amely nem tartozik az Elnökség hatáskörébe.

Az Elnökség

24. cikkely

Az Elnökség a HMDK végrehajtó szerve.

Tagjainak száma minimum 15 fő. Döntéseit egyszerű szótöbbséggel hozza.

Az Elnökség saját tagjai közül választja meg a HMDK elnökét és két alelnökét.

25. cikkely

Az Elnökség szükség szerint, de legalább kéthavonta egyszer ülésezik. Az elnökségi üléseket az elnök vagy az őt helyettesítő alelnök vezeti.

26. cikkely

Az Elnökség hatáskörébe tartozik:

- a közgyűlési határozatok megvalósítása
- az éves program kidolgozása
- a pénzügyi terv és az évi mérleg elkészítése
- az alapszervezetek beszámolóinak értékelése

- az adminisztratív szervek működésének ellenőrzése
- kapcsolattartás más jogi személyekkel és állami intézményekkel
- az anyaországgal való kapcsolattartás koordinálása
- az egyesület anyagi javairól való gondoskodás
- bizottságok és munkacsoportok kinevezése
- munkaügyi pályázatok kiírása
- ösztöndíjpályázatok kiírása
- egyéni tagok felvétele, illetve kizárása
- jogi személyek két közgyűlés közötti felvétele, illetve kizárása
- döntés a nemzetközi szervezetekbe való belépésről
- döntés a HMDK-nak más egyesületbe való belépéséről
- díjak alapítása és odaítélése
- a tagsági díj megállapítása
- döntés minden olyan kérdésben, amely nem tartozik a Közgyűlés kizárólagos hatáskörébe.

27. cikkely

Az Elnökség munkájáért a Közgyűlésnek tartozik felelősséggel.

Az Elnökök Tanácsa

34. cikkely

Az Elnökök Tanácsa a HMDK legfontosabb tanácsadó testülete. Határozatait, amelyeket egyszerű szótöbbséggel hoz, az Elnökséghez továbbít, amelyet az köteles vitára bocsátani, és azokat csak kétharmados többséggel utasíthatja el.

35. cikkely

Az Elnökök Tanácsa az alapszervezetek elnökeiből, valamint a HMDK tagjaként szereplő jogi személyek elnökeiből áll. Szükség szerint, de minimum háromhavonta ülésezik. Az ülések levezetésére saját soraiból meghatározott időre elnököt választhat.

V. A HMDK gazdasági tevékenysége és anyagi javai

Gazdasági tevékenység

41. cikkely

A HMDK gazdasági tevékenységet is folytathat az önfenntartás céljából. A tevékenységéből szerzett anyagi javakat a törvény értelmében saját működésére használja fel.

A HMDK anyagi javai

42. cikkely

A HMDK anyagi javai az alábbiakból származnak:

- állami támogatás

- önkormányzati támogatás
- közadományok
- magánszemélyek, intézmények, vállalatok adományai
- gazdálkodási tevékenysége
- ingó- és ingatlan vagyonából
- anyaországi és más külföldi adományok
- tagdíj és rendezvények bevételei.

43. cikkely

Az anyagi javak elosztását a HMDK Elnöksége végzi az Elnökök Tanácsa javaslatának figyelembe vételével. A HMDK megszűnése esetén a tartozások és kötelezettségek kiegyenlítése után fennmaradt anyagi javak a Közgyűlés határozata alapján a HMDK-ban jogi személyként szereplő magyar intézményekre szállnak.

IX. Záró rendelkezések

51. cikkely

Ezen Alapszabály azonnal életbelép, ahogy azt a Közgyűlés elfogadja. Régi Alapszabály érvényét veszti az új életbelépésével.

Vinkovci, 1997. november 8-án

Horvátországi Magyarság 1998. 1—3. sz. január—március 36—43.

VII. SZLOVÉNIA

1.

Tiltakozó nyilatkozat a Jugoszláv Szövetségi Képviselőház és a Szövetségi Végrehajtó Tanács elnökeinek

A zömében közvetlenül a határ mentén élő muravidéki magyar nemzetiség félve tekint arra a szövetségi kormány és a képviselőház által kezdeményezett törvényjavaslatra, amely a határsáv 1 km-re való szélesítését tenné lehetővé. Az amúgy is kevésbé fejlett területek kis létszámú nemzeti kisebbségei még erőteljesebben, talán tudatosan is ki volnának téve az asszimilációs folyamatoknak. Nem ismerünk el ebben a pillanatban egyetlen olyan törekvést sem, amelyik az alig elkezdődő demokrácia, a Közép-Kelet-Európa nemzeti gazdasági és egyéb együttműködése ellen irányul. Mindamellettt közvetlenül veszélyezteti a nemzeti kisebbségek létét. Ez ellentétben van a helsinki záróokmánnyal és minden hasonló jellegű egyezményvel, de elsősorban a demokráciában egykor előjáró jugoszláv állam politikai célkitűzésével.

A muravidéki magyar nemzetiséget kulturális, baráti és családi fonalak kötik a határ másik oldalán élő anyanemzethez, ugyanakkor kialakulóban vannak a gazdasági és egyéb kapcsolatok is, mindezért elképzelhetetlennek tartunk egy militarizációs eljárást, és nyíltan tiltakozunk ellene. Az európai határokat nem kell még egyszer vasfüggönnyel megerősíteni, hanem a sokoldalú együttműködés útjait kell rajtunk keresztül megteremtteni Európa és a világ valamennyi népe, nemzete és nemzetisége között. Minden nemzet és nemzetiség csak fejlődve, a jövő felé nézve maradhat meg és nem elzárkózva.

A lendvai és a muraszombati nemzetiségek közösségének közgyűlései

1990. március 16.

Népújság 1990. március 16. 4.

Közös nyilatkozat

Az 1990. december 23-i plebiszcitummal kapcsolatban

Muravidék valamennyi politikai pártja megbízik az emberekben, és meggyőződésünk, hogy politikailag érettek. Ezért tudjuk, hogy a plebiszcitum után, amelynek kiemelése és tétje nagy jelentőségű, lesz elegendő erőnk az önálló államban való élethez.

Az 1990. december 23-i plebiszcitum céljai világosak. Ezért valamennyi muravidéki politikai párt örömmel közli a hírt, amellyel vidékünk valamennyi lakosát arra hívja fel, hogy az önállóság MELLETT szavazzon. Napjainkban kevés olyan nemzet van a világon, amely választóinak szerencsés módjában állna, hogy az elmúlt és az elkövetkező nemzedékekért elfogadja az önálló nép, az önálló nemzet jogait.

Nekünk megvan ez a szerencsénk és ez a jogunk. Tudjuk ezt a nemzetközi dokumentumokból, amelyek erre feljogosítanak. Megadják ezt a jogot, jóllehet mi néha azt szeretnénk, ha felkínálnák.

De senki sem fogja felkínálni, ezért ezt az önállóságot el kell vennünk, mert ez egyben kötelességünk is. Tudatában vagyunk annak, hogy önálló néppé való érésünk ideje a többi néphez hasonlítva későbbben érkezett, de mégis úgy jött el, mint érett idő.

Mi tudjuk, hogy ha meg akarunk maradni, erre az érettségre szükségünk van.

Márpedig meg akarunk maradni, és ezért azt akarjuk, hogy mint Muravidék népe, elfogadjuk az önálló szlovén népet: a környezet miatt, amely számunkra megőrzésre és lakóhelyül adatott, a más nemzetek tagjai miatt, akik velünk együtt élnek, a szomszédos népek miatt, az egész világ népe miatt és végül önmagunkért is.

Határozottak vagyunk és önállóak leszünk, de ugyanakkor nem különválasztottak és elszakadtak. Tudatában vagyunk annak, hogy emberek között élő emberek vagyunk, és mint figyelmes emberek, önmagunk természetével együtt úgy fogunk élni, mint ahogyan eddig is éltünk azokkal az emberekkel, akik más népek és nemzetek tagjai.

Eddig azonban mi nem voltunk nemzet. A plebiszcitum után az leszünk.

1990. december 21.

Muravidék politikai pártjai

Népújság 1990. december 21. 2.

3.

A Magyarországi Szlovének Szövetsége és a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség a következő közös nyilatkozatot juttatták el a magyar és a szlovén miniszterelnökhöz, a külügyminiszterekhez és a nemzetiségi miniszterekhez:

Azzal a céllal, hogy fellendítsék együttműködésüket, találkozott a rábavidéki szlovének szövetségének és a muravidéki magyar öngazgatási közösség vezetősége, és megbeszélést folytattak a mindkét nemzetiség megmaradását és fejlődését szolgáló közös tevékenységről. Együttesen megállapították, hogy a problémáik hasonlósága miatt közösen kell tervezni, illetve folytatni tevékenységüket.

A közvetlen együttműködés konkrét tervei mellett a két vezetőség úgy döntött, hogy eljuttatják mind a szlovén, mind pedig a magyar vezetőséghez a két nemzetiségnek a tervezett határátkelők megnyitásával kapcsolatos közös álláspontját.

Mindkét nemzetiség számára létfontosságú, hogy minél előbb létrejöjjön a már hosszabb ideje tervezett határátkelők megnyitása (Martinje—Felsőszölnök, Pince—Tornyiszentmiklós, Pártosfalva—Magyarszombatfa). Az eddigi figyelmeztetések ellenére sajnos megállapítható, hogy az illetékes állami szervek nem tettek meg mindent a javaslatok megvalósítása érdekében. Ezért követeljük, hogy az illetékes szervek a lehető legrövidebb időn belül készítsék el a dokumentációt, és biztosítsák az átkelők megnyitásához szükséges műszaki és anyagi feltételeket.

Mindkét vezetőség újra figyelmeztet arra, hogy Európába csak nyitott határokkal és megoldott nemzetiségi kérdéssel lehet bejutni.

1991. május 10.

Népújság 1991. május 10. 5.

4.

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

A Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség mély fájdalomát fejezi ki a szlovéniai események kapcsán, amikor valamennyi szlovén állampolgár, köztük mi,

muravidéki magyarok is veszélyeztetve vagyunk. Mindez annak a következménye, hogy a jugoszláv hadsereg teljes megszállást intézett a fiatal, önálló szlovén állam ellen. A határátkelők elfoglalására összpontosított invázió keretében, a muravidéki magyarság által lakott, nemzetiségileg vegyesen lakott területen is, tehát ezen belül a Rédics-Hosszúfalu és a Hodos-Bajánsenye határátkelőkön szintén folytak a harcok, illetve a feszültség elérte a lehető legmagasabb fokot.

Eddigi ellenkező álláspontjai ellenére azzal a kéréssel fordulunk a magyar kormányhoz, hogy újra fontolja meg a nálunk kialakult helyzetet, valamint reális és hiteles információk, adatok alapján foglaljon állást a népszavazáson alapuló szlovén állam nemzetközi elismerése érdekében. Továbbá, hasson a többi európai ország, valamint valamennyi világrész országainak kormánya felé, hogy ugyancsak a közép-kelet-európai demokratikus folyamatok szellemében hasonlóan cselekedjenek.

Az ellenkező esetben, eddigi állásfoglalásaik ellenére, a legkevésbé szolgálják a térség, valamint ennek kapcsán egész Európa békéjét.

1991. június. 29.

Népújság 1991. június. 29. 2.

5.

A nemzetiségi közösség céljai és gondjai

A Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség tevékenységének nehézségei, problémái, valamint a politikai aktivitás keretterve a következő időszakra vonatkozólag

Azzal a céllal, hogy a szélesebb nyilvánosság is közelebről megismerkedhessen gondjainkkal, valamint kifejtse véleményét, közzétesszük az MMNÖK Végrehajtó Tanácsa által elfogadott anyagot.

1. A nemzetiségi közösség az 1991-es év közepére, a nemzetiségi politikai tevékenység szempontjából, lényegesen veszített aktivitásából a nemzetiségi lakossággal való kapcsolatok megteremtése terén. A társadalmi és politikai átalakulások ugyan manapság alapvetően más működési formát követelnek meg, mint arra az elmúlt időszakban volt példa, azonban a nemzetiségi közösségek legfelsőbb és legtömegesebb képviselői szervét sem tudtuk működésbe lendíteni. Esetünkben ezt, még ha frázisként is hangzik, tényleges külső és belső okok befolyásolták. A külső okokkal, amelyek ugyan közvetett formában csak összefüggnek a többi nehézséggel is, a közösségen belül nem éri meg foglalkozni. Azonban a belső tényezők gondtalan elodázásával valószínű a legkevésbé segítenék a problémák kiküszöbölését. A képviselő-testületek, és ez alatt a mu-

ravidékire és a községekre gondolunk, tartalmi szempontból az immár elkészülni készülődő esztendőben alig fejtettek ki némi tevékenységet, a jobb értelmezés miatt hadd említsük meg, hogy a három alkalomkor összehívott képviselő-testületi ülések közül — beleértve a muravidéki és a községi üléseket egyaránt — kettő nem volt határozóképes. Az érdektelenség egyik okának talán a kevésbé megfelelő szervezést is fel lehet vetni, reálisan be kell ismerni, hogy a közösség szakszolgálata és szűkebb vezetősége — értsd: afféle elnöksége — arányosan a legkevesebbet foglalkoztak annak vagy azok működtetésével. Azonban valószínű sokkal pontosabbnak tekinthető az a megállapítás, amelyik a képviselő-testületek, mint a közösség szervei, eddigi tevékenységi formáját vonja kétségbe. Mindenki számára nyilvánvaló, hogy a képviselő-testületek eredeti céljaikat, tehát a községi közigazgatás 4. tanácsai, manapság már nem tudják betölteni. Hogy a községi képviselő-testületek a kisebbség számára is elfogadható döntéseket hozzanak, azt jelenleg, de a jövőben még jobban csak úgy lehet elérni, hogy azokban a törvények és a legkülönbözőbb szabályzatok rendeletei alapján, számban és minőségben is megfelelő magyar képviselők tevékenykednek majd, akik ugyan-csak a törvény által konkrétan meghatározott területeken (oktatás, kultúra, tájékoztatás, gazdasági kérdések a kisebbség megmaradása és fejlődése érdekében) dönthetnek oly módon, hogy a többség számbeliségénél fogva sem szavazhatja le őket. Azon módszer szerint, amelyet a parlamenti kisebbségi képviselők esetében is előreláttak. Arról van magyarán szó, hogy a községi szervezetbe, bármilyenek is lesznek azok, a választások során a legmegfelelőbb kisebbségi aktivistákat kell megválasztani.

A képviselő-testületek helyett a nemzetiségi közösség, illetve közösségek legfelsőbb szerve az a testület lenne, amely normális működés esetében évente egyszer ülésezne, egyfajta ülészak formájában, amikor döntene a munka- és pénzügyi programok kérdéseiről, a közösség működését meghatározó jogi és politikai kérdésekről, valamint választási közgyűlés is lenne, és természetesen a közösség legfontosabb okmányait is az fogadná el. Kivételes esetekben a testület rendkívüli ülésére is össze lehetne hívni.

A javasolt változás persze majd csak meghatározott időn belül, valószínű a következő választások után következhetne be. Mivel nyilvánvaló, hogy a választások már nincsenek is nagyon messze, e kérdéskörrel feltétlenül foglalkozni kell, sőt a következő néhány hónapban több időt rá kell szentelni. Az is biztos, hogy a képviselő-testületekkel az új szervezeti forma létrejöttéig valamit tenni kell, pontosabban valamilyen formában működtetni kell azokat. Ennek gyakorlati kivitelezése nagyon nehéz, mert a községi képviselő-testületek anyagai az utolsó pillanatban jelennek meg, ami szinte lehetetlenné teszi közösségeink képviselő-testületeinek ülésezését. A legtöbbször, még ha szabályzatainkkal ellentétben van is, azt a módszert kell választani, hogy a közösség végrehajtó tanácsa, vagy a legrosszabb esetben szűkebb vezetősége tárgyalja meg az éppen napirenden szereplő anyagot, és alakít ki állásfoglalásokat és javaslatokat azokra vonatkozólag. Más szemszögből vizsgálva a dolgot, milyen jögon követelhetjük meg a képviselőinktől azt, hogy döntsenek bizonyos, kisebbséget is érintő kérdésekben, amikor információhiány, valamint az efféle tevékenységben való járatlanságuk miatt csak nehezen tudnának érdemben nyilatkozni. Ezt semmiképpen sem szabad a képviselők lebecsülésének, leértékelésének tekinteni, csupán a tények reális feltartását kívánjuk ezzel tükrözni. Tudomásul kell vennünk, hogy pillanatnyilag kisebbségi

politikai jellegű kérdésekkel csak egy szűkebb réteg foglalkozik közülünk. Ez nem jelenti azt, hogy az adott helyzettel meg kell elégednünk, sőt éppen az ellenkezőjét, tehát vizsgálni kell annak okait és javítani kell rajta, de nyilvánvaló, hogy a közeljövőben megvalósítani kívánt terveinket reális alapokra kell helyeznünk.

2. Amennyiben az előbbeni pont alatt javasolt, egyfajta évi nemzetiségi közgyűlés mellett foglalunk majd állást, akkor egyértelmű, hogy a közösségnek egy olyan operatív vezetőségi szervet kell létrehozni, amely megfelel a kisebbségi jellegű tevékenységek valamennyi igényének, de területi szempontból is mindenki számára elfogadható képviselőt kell biztosítani. Ezzel nem azt akartuk mondani, hogy a közösség jelenlegi végrehajtó tanácsa nem tett eleget küldetésének. Ilyen megállapítás nem lenne helyénvaló. Azt is ki kell hangsúlyozni, hogy a testület működésében azért felfedezhetők zavarok, de az ebben a helyzetben, amikor több esetben futva-kapva kell dönteni, valamint továbbá, amikor a két közösségbe egyesített tagsága érdekeinek egyaránt eleget kellett tenni, elfogadható szinten tevékenykedett. Igaz, ez csak a közös, tehát a muravidéki végrehajtó tanácsra érvényes, mert a községiiek külön-külön nem is üléseztek. Ennek talán van egy pozitív és egy negatív oldala is. Az előrehaladást mindenképpen az jelenti, hogy valamennyi probléma esetében a testület úgy lépett fel, mint az egész nemzetiségileg vegyesen lakott területre egységesen kiterjedő szerv, mégha a probléma szűkebb értelmében községi jellegű volt is; esetleges negatívum viszont abban rejthető, hogy a testület talán csak egyfajta általánossággal tudta kezelni az esetleges specifikus kérdéseket. Mindenképpen ez a probléma nemcsak a végrehajtó tanács nehézsége, hanem általános dilemmát is jelent. A jövőt illetően el kell döntenünk és pontosabban értékelnünk kell, hogy a közös muravidéki közösség létrehozásával ténylegesen az előrehaladást szolgáltuk-e. Az e kérdéssel kapcsolatos véleménykifejtők többsége az egyesítést pozitív lépésnek tekinti, de mindenképpen az érem másik oldalával is kell foglalkozni.

Ahogy az már az eddigiek során részben elhangzott, a muravidéki közösség szakszolgálata és a muraszombati közösség keretében hivatásosan tevékenykedők között még mindig nem alakult ki megfelelő együttműködés és munkamegosztás. Ebből több szervezési és technikai gond is adódik, azért szükséges a helyzet minél hamarabbi rendezése.

3. A tavalyi választások után a közösség munkabizottságai lendületes tevékenységbe kezdtek. Azonban ebben az évben aktivitásuk folyamatosan csökkent. A hatáskörükbe tartozó témaköröket a legtöbb esetben megtárgyalták, de valahogy az üléseikre inkább az afféle formális jellegű munka volt a jellemző. Úgy tűnik, hogy éppen eredeti hivatásuknak nem tudtak eleget tenni, ugyanis éppen a munkabizottságok keretében kellene lezajlani a közösség munkatervét megalapozó tartalmi tevékenységnek, egyfajta műhelymunkának, ami az adott terület esetében a szakmai megalapozottságot lenne hivatott biztosítani. Ez a legtöbb bizottság esetében nem így történt. Meg kell állapítani, hogy a bizottságok vezetői, elnökei valóban egy-egy terület szakemberei, akiket a szakszolgálat, illetve a végrehajtó tanács közvetlenül bevont a tevékenységekbe. Azonban a bizottsági munka elmaradt, pontosabban fogalmazva, csökkent. Sajnos be kell vallanunk, hogy a legtöbb esetben ennek oka a kevésbé megfelelő, sokszor érdektelen bizottsági tagokban rejlik. Szükséges azt is hangsúlyozni, hogy az el-

mondottakat nem lehet általánosításként értelmezni. A jövőt illetően el kell mondani, hogy a bizottságoknak mindenképpen a közösségi munka hajtóerőivé kell válni, de sokkal jobban oda kell figyelni a tagság megválasztására.

4. A nemzetiségi tevékenysége, a szűkebb értelemben vett politikai aktivitása terén kimagasló helyet foglal el a köztársasági parlamenti képviselők tevékenysége. Megállapítható, hogy nagyon fontos vívmány volt három parlamenti képviselői helyzet biztosítani a legfelsőbb állami szervben, még akkor is, ha ez csak részben a mi aktivitásunk gyümölcse, az azonban már más kérdés, hogy maximálisan tudjuk-e kamatoztatni az adott lehetőségeket. A hivatalos és a kevésbé hivatalos megbeszéléseinkből kiderül, hogy a jelenlegi állapottal nem vagyunk teljes mértékben megelégedve. Ezzel maguk a képviselők is többé-kevésbé egyetértenek. Valahogy nem tudtuk megtalálni a közösség és a parlamenti képviselők együttműködésének hatékony formáját. A legtöbbször úgy tűnik valamennyiünknek, hogy ki-ki a saját vonalán végzi tevékenységét, ami vagy megegyezik vagy nem a közösség alapvető célkitűzéseivel. Ebben mindenképpen közrejátszik az is, hogy az egyeztetések sok esetben túlterheltség miatt, vagy egy esetleges megbeszélés technikai megszervezésének kivitelezhetetlensége miatt, magyarán külső okok miatt elmaradnak. Ez akkor sem igazolhatja azt, hogy legfontosabb tennivalónkat nem tudjuk jól megszervezni. A közösség részéről mindenképpen jobban be kell kapcsolni a képviselőket a különböző testületek munkájába, míg a képviselők tevékenységének vezérfonalát mindenképpen csak az jelentheti, hogy a kisebbséget érintő kérdésekre helyezik a hangsúlyt, valamint munkájukat ennek értelmében a kisebbségi küldöttklubon belül az eddiginél sikeresebben szervezik meg.

Ami a kisebbségi képviselőket illeti a községi képviselő-testületükben, ezen a téren tragikus a helyzet. Szinte semmilyen összefüggésben nincsenek a közösséggel, ami a legnagyobb mértékben hibának tekinthető, mivel nem tudtuk megszervezni a tervezett küldöttklubokat. Ezen a téren gyökeres változásokhoz kell nyúlnunk, amire már részben az 1. pont alatt utaltunk.

Újra értékelni a képviselő-testületek keretében működő nemzetiségi bizottságok szerepét, valamint azok tevékenységét és együttműködésüket a nemzetiségi közösségekkel. A pillanatnyi helyzet e téren is katasztrofális, elsősorban a lendvai községben. Itt a bizottság egyáltalán nem is működik. A közösségeknek viszont aránylag elfogadható szintű a kapcsolata a községi képviselő-testületek vezetőségeivel.

5. Utoljára, rendhagyó módon, szóljunk az elért eredményekről is, habár minden szónál jobban beszél a tett. Sikerült végül is olyan jellegű programoknak, tevékenységeknek helyet adnunk, amelyek talán az elmúlt időszakban afféle tabu témák voltak, és amelyek közvetlenül kihatnak az öntudatformálásra, az anyanyelv oktatására, a kulturális hagyományok megőrzésére. Fontos eredményeket értünk el az oktatás terén, lényeges előrelépések következtek be a tájékoztatásban, valamint teljesen más jellegű alapokra sikerült helyezni az anyanemzettel való kapcsolatainkat. Valahogy áttörtük azt a jeget, amelyik eddig az ún. jugoszláviai magyarság kategóriába sorolt bennünket, nem ismervén tényleges helyzetünket, megkülönböztető jeleinket. Persze, sok e téren még a tennivaló, sőt sohasem szabad teljesnek és tökéletesnek tekinteni az anyanemzettel való kapcsolatokat. Annyi azonban bizonyos, hogy rangos magyarországi és hazai rendezvényeket jól megszerveztünk, és helyt is álltunk azokon. A kultúra

terén egyfajta pangás állt be, amelynek okaival mindenképpen foglalkoznunk kell, hisz nincs nemzeti tudat megfelelő szinten művelődési tevékenység nélkül. A gazdaság terén sok mindent megkezdtünk, de sajnos gyakorlati megoldásokban még igen hiányosak vagyunk. Egyértelmű, hogy ennek főleg külső okai vannak. Azonban a gazdasági kérdésekkel a jövőben még intenzívebben kell foglalkozni.

1991. november 15.

Az MMNÖK Végrehajtó Tanácsa

Népújság 1991. november 15. 5.

6.

Közlemény a nyilvánossághoz

A Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség Képviselő-testülete elégedetlenségét fejezi ki a nemzetiségileg vegyesen lakott területen kialakult nemzeti jellegű ellentétek szításával kapcsolatosan. Meggyőződésünk, hogy a muravidéki magyarság és annak legitim szervezete semmiképpen sem élt vissza Szlovénia magas szintűnek minősített kisebbségi politikájával, nem is követeltünk semmi olyant, ami bármilyen formában meghaladná az alkotmány- és törvényadta lehetőségeket. Éppen az ellenkezőjéről van szó. Tekintettel a magyarság kritikus méreteket öltő beolvadására, a nemzetiségi közösség az elméleti jogi rendszer gyakorlati megvalósítását követeli. Sajnos, azt állapíthatjuk meg, hogy az ideálisnak nyilvánított kisebbségi jogvédelem a mindennapi élet szinte valamennyi területén csorbát szenved. A Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség erkölcsi és politikai feladatának tekinti a muravidéki magyarság megmaradásának ügyét, aminek érdekében minden törvényes eszközzel harcol.

Sajnálatos, hogy a puszta nemzeti létért vállalt harcot bizonyos szélsőséges körök eltorzítják a nyilvánosság előtt, nem válogatva a módszerek között, hogy alantas terüket megvalósítsák. Csak így értelmezhetjük a nemzetiségi jogok gyakorlati megvalósításáért tanúsított állandó küzdelmünknek a szlovén nemzeti értékek megsértésével való egyeztetését. A muravidéki magyarsággal nem rokonszenvező köröknek sikerült elérni, hogy a Murától keletre élő szlovénség köznévének manapság már nyilvánosan is nagymértékben magyarellenés nézeteket hangoztasson. E célból felhasználták ellenünk az önkormányzati rendszer átszervezésével összefüggő törekvéseinket, amelyek csupán a beolvadást hatékonyabban megakadályozni hivatott, a mostaninál megfelelőbb szervezeti megoldásokra irányult, de a nemzetiségi intézetek megalapi-

tását is, valamint a nemzetiségen belüli nézeteltéréseket egyaránt gyanús színezetben próbálták feltüntetni.

Az a véleményünk, hogy az eddig példás együttélés hangoztatása sokszor csupán politikai manipuláció volt, holott ténylegesen a magyarságot még mindig veszélyes elemnek, egykori elnyomónak tekintik Muravidéken.

Az MMNÖK Képviselő-testülete elítéli az ilyen megnyilvánulásokat, beleértve a kétnyelvű okiratok és ügykezelés ellen irányuló petíció-aláírásokat is, ugyanis meggyőződésünk, hogy ilyen viszonyulással, és itt már az ártatlan szlovén állampolgár is eszközként van felhasználva, az együttélésre vajmi kevés esély van. Mi pedig tudjuk és valljuk, hogy ebben a térségben csak együtt élhetünk, együtt érhetünk el eredményeket, a szlovén és magyar jellegű értékek együttes felhasználásával. A magyar nemzetiség e térségben meg kíván maradni, ez alapvető emberi joga és kötelessége, és ezen törekvéseiben — a kiváló szlovéniai jogi helyzet mellett — a velünk közvetlenül együtt élő szlovének szolidaritására, megértésére és segítségére is számítunk. Egymást múltunkkal, hibáinkkal együtt fogadjuk el, de a jövőnket értékeinkre, közös érdekeinkre építjük.

Dobronak, 1993. október 29-én

Az MMNÖK Képviselő-testülete

Népújság 1993. november 5. 5.

7.

A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet Statútuma A Művelődési Intézet megalapításáról szóló okmány alapján, az Intézet Tanácsa elfogadta 1995. június 22-én

(Részlet)¹

I. Általános rendelkezések

1. szakasz

E statútum rendezi, illetve meghatározza a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (a továbbiakban: Intézet) tevékenységi körét, szervezettségét, az igazgató és a

¹ Nem kerül közlésre a IV. fejezet 1. az intézet tanácsa; 2. Az intézet aligazgatója; 4. Az intézet szakszolgálati alfejezetei.

szaktestületek hatáskörét, valamint egyéb kérdéseket, amelyek értelemszerűen hatáskörébe tartoznak.

2. szakasz

Az intézet tevékenységi köre kiterjed Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területének egészére.

Az intézet közszolgálati művelődési intézet.

II. Az intézet státusára vonatkozó rendelkezések

3. szakasz

Az Intézet megalapítója a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség. Az alapító jogokat a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség gyakorolja.

4. szakasz

Az Intézet pontos megnevezése, székhelye és pecsétje

Az Intézet neve: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet

Zavod za kulturo madžarske narodnosti

Az Intézet megnevezésének rövidített változata: MNMI — ZKMN

Az Intézet székhelye: Lendva, Partizán utca 120.

Az Intézetnek kör alakú, 3, 3 cm átméretű, kétnyelvű pecsétje van a következő szöveggel:

Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet Lendva

Zavod za kulturo madžarske narodnosti Lendava

5. szakasz

Az Intézet jogi személy azzal a jogkörrel, kötelezettségekkel és felelőségekkel, amelyeket a törvény, a megalapítási okmány és e statútum határoz meg.

6. szakasz

Az Intézetet az igazgató képviseli azzal a korlátozással, hogy a beruházási szerződéseket, az ingatlanok megvásárlásáról és eladásáról szóló szerződéseket az alapító állásfoglalásával összhangban köti meg.

7. szakasz

Az Intézetet az igazgató távollartózkodása esetén, az igazgató megbízásából, más személy is képviselheti, az igazgató illetve az illetékes szerv által meghatározott jogkörrel.

8. szakasz

Az Intézet meghatalmazott aláíróit — az Intézet igazgatója mellett — az Intézet Tanácsa nevezi ki.

Valamennyi aláírónak az aláírását személyesen kell hitelesíteni az illetékes állami szervnél.

9. szakasz

Az Intézet vagyona — a törvény értelmében — az Alapító tulajdonát képezi, azonban a vagyonnal — önálló jogi személyként — az Intézet rendelkezik.

10. szakasz

Az Intézet saját kötelezettségeiért, tevékenységéért az összes rendelkezésére álló eszközzel felelőséget vállal.

Az Intézet tevékenységéért az Alapító is felelőséget vállal.

Az Intézet működésének törvényszerűségét az illetékes állami szervek és az Alapító felügyelik.

III. Az intézet tevékenysége

11. szakasz

Az Intézet alapvető tevékenysége a magyar nemzetiségi kultúra valamennyi formájának művelése, közvetítése és segítése, valamint a művelődési tevékenység szervezése.

Feladata sikeres ellátása céljából az Intézet közvetlen kapcsolatot tart a nemzetiségileg vegyesen lakott terület valamennyi kulturális intézményével és egyéb intézménnyel, szervezettel, amelyek tevékenysége kihat a nemzetiség nemzeti tudatára, illetve művelődésére. Az Intézet ugyancsak együttműködik az illetékes állami szervekkel, intézményekkel.

12. szakasz

Az Intézet külön figyelemmel segíti a nemzetiségileg vegyesen lakott területen működő, magyar jellegű tevékenységet ellátó művelődési egyesületek és egyéb művészeti-, valamint irodalmi csoportok munkáját.

Az Intézet új egyesületek, hivatásos és műkedvelő csoportok létrehozását is segítheti, ösztönözheti.

13. szakasz

A muravidéki magyarság anyanyelve, népi hagyományai, általános műveltsége, széleskörű kulturális és alkotói tevékenysége sikeres ellátása céljából az Intézet szorosán együttműködik az anyaország kulturális- és egyéb illetékes intézményeivel, valamint a Kárpát-medencei magyar kisebbségi közösségek kulturális szervezeteivel.

Az anyanemzettel és a kisebbségi szervezetekkel való kapcsolattartás az államközi megállapodások, a Muravidéki Magyar Nemzeti Önigazgatási Közösség s az Intézet által megkötött együttműködési megállapodások értelmében, illetve azok szellemében valósíthatók meg.

14. szakasz

Az Intézet tevékenységét évi, illetve meghatározott időszakra tervezett programmal összhangban látja el.

15. szakasz

Az Intézet tevékenységének és feladatkörének tételszerű leírása.

Az Intézet tevékenysége és feladatköre:

— Szervező munkával, szakmai tanácsokkal, szakemberek biztosításával és meghatározott anyagi támogatással segíti az amatőr művelődési egyesületek és művészeti csoportok munkáját

— általános kulturális rendezvényeket szervez saját munkaterve értelmében (színházi vendégszereplések, irodalmi és zenei estek, könyvbemutatók, magyar filmbemutatók, történelmi, néprajzi és képzőművészeti kiállítások, csoport-szemlék, csoport-bemutatók önálló szervezése vagy részbeni segítése)

— magyar nyelvű, illetve magyar jellegű művészi (színházi, zenei) és irodalmi műsorokat szervez a kétnyelvű óvodák, általános és középiskolák tanulói illetve diákjai, valamint a felsőfokú oktatási intézmények hallgatói számára, az érintett intézményekkel való egyeztetés alapján

— műhely jellegű tevékenységeket ösztönöz és szervez, különleges hangsúllyal az ifjúság igényeire, szükségleteire

— segíti a muravidéki magyar irodalmi- és egyéb alkotómunkát, valamint szorosan együttműködik az irodalmárokkal, művészekkel

— segíti, valamint az Intézet pénzügyi tervével összhangban felkarolja a nemzeti ségi kiadványok kiadását és terjesztését

— az államközi megállapodások, egyéb törvények és jogszabályok értelmében, valamint saját munkatervével és lehetőségeivel összhangban, szervezi — és meghatározott feltételek mellett végezi — a magyar könyvtermékek, folyóiratok és egyéb sajtótermékek behozatalát Magyarországról, azok árusítását, illetve közvetítését

— támogatja és lehetőségei szerint segíti a nemzetiségileg vegyesen lakott területen kifejtett múzeumi, néprajzi, helytörténeti és levéltári tevékenységet

— értelemszerűen segíti és bekapcsolódik minden olyan kutatási és szervezési munkába, amelynek célja közvetlenül összefügg a nemzetiség művelődési életével, illetve annak általános műveltségi szintjével

— segíti és ösztönzi más kulturális intézmények nemzetiségi jellegű tevékenységét, egyezteteti azokkal a művelődési teendők szervezését

— külön figyelmet szentel a muravidéki magyarság művelődési tevékenysége népszerűsítésének, ismertetésének. E célból — lehetőség szerint — az egyesületek, művészeti csoportok vendégszerepléseit ösztönzi, támogatja, valamint tudományos és egyéb jellegű tanácskozásokat szervez a muravidéki magyarság széleskörű megismertetése céljából.

— egyéb feladatokat végez, amelyek értelemszerűen összefüggnek az anyanyelv, a nemzeti kultúra és az identitástudat megőrzésével és fejlesztésével, továbbá, ellátja azokat a feladatokat, amelyekkel az Alapító bízta meg.

(...)

IV. Az intézet szervezettsége

3. Az intézet szaktanácsa

22. szakasz

Az Intézet illetékes szakmai szerve a Szaktanács.

A Szaktanács tagjainak száma 6 fő, mandátuma 4 év. Összetétele a következőképpen alakul:

- az Intézet népművelői, hivatásos szakemberei (2 fő)
- a művelődési egyesületek 1 képviselője (az egyesületek elnökei választják meg, illetve nevezik ki)
- 1 képviselő a néprajz, a helytörténet területéről (a Helytörténettel, néprajzzal foglalkozó munkacsoport nevezi ki, illetve választja meg)
- 1 képviselő az anyanyelvápolási tevékenység területéről (az Anyanyelvápolással foglalkozó munkacsoport nevezi ki)
- 1 képviselő a könyvkiadói tevékenység területéről (a könyvkiadással foglalkozó munkacsoport nevezi ki)

23. szakasz

A Szaktanács üléseit a szaktanács elnöke vezeti, akit a tagok maguk közül választanak meg az első ülésen.

A Szaktanács az Intézet szakmai kérdéseiről határoz. Tevékenységi körébe tartozik valamennyi tartalmi-szakmai kérdés elbírálása. Döntéseit a különböző területeken működő munkacsoportok javaslatára, véleményére alapozza. A Szaktanács az intézet igazgatói tisztségére beérkező pályázatokat is véleményezi.

24. szakasz

Az Intézet tevékenysége 4 nagyobb területre osztható. Ennek alapján a következő négy munkacsoport működik:

- A műkedvelő tevékenységgel foglalkozó munkacsoport (a művelődési egyesületek elnökei, vezetői alkotják)
- Könyvkiadással foglalkozó munkacsoport
- Helytörténeti, néprajzi kérdésekkel foglalkozó munkacsoport
- Anyanyelvápolással foglalkozó munkacsoport

A munkacsoportok tagjait, illetve azok létszámát — amennyiben nincs másképpen meghatározva —, a Szaktanács javaslatára, az Intézet Tanácsa nevezi ki, illetve határozza meg.

A munkacsoportok az adott területen véleményeket, javaslatokat, álláspontokat alakítanak ki.

A munkacsoportok tagjai az operatív teendőkbe is bekapcsolódnak.

Az Intézet Tanácsa, a fenti állandó munkacsoportokon kívül, egyéb területen is nevezhet ki munkacsoportot — állandó vagy ideiglenes jelleggel.

(...)

V. Az intézet pénzeszközeinek forrása, azok biztosításának módja

29. szakasz

Az Intézet tevékenységéhez szükséges pénzeszközök zömét az állami költségvetésből biztosítják. A pénzüsszeg a törvény értelmében bejelentett pénzügyi terv szerint alakul. A pénzüsszeg rendszeres biztosításáért az Alapító felelős.

A közszolgálati intézet szabályainak megfelelő tevékenységre biztosított költségvetési (állami) támogatás mellett, az Intézet egyéb — nem profit célokat szolgáló — pénzeszközök is szert tehet (alapítványok, szponzorok általi támogatás).

30. szakasz

Az Intézet által támogatott egyesületi rendezvények, beruházások módjáról, a mentorok és egyéb szakemberek költségeinek fedezéséről, valamint egyéb kifizetések formájáról, alakulásáról külön szabályzat rendelkezik, amelyet az intézet tanácsa fogad el.

VI. Átmeneti és zárórendelkezők

31. szakasz

E statútum hatályba lépésével megszűnnek a megalapítási okmány azon rendelkezései, amelyek a statútummal ellentétesek.

Esetleges jogi jellegű ellentétek esetében a törvény-, illetve a statútum rendelkezései a mérvadóak.

32. szakasz

Az Intézet Tanácsa, az igazgató, a Szaktanács és a munkacsoportok 1. mandátumára vonatkozó rendelkezések a megalapítási okmány szerint érvényesek a mandátum lejártáig.

33. szakasz

A statútum az Alapító általi jóváhagyást követő napon lép hatályba.

1995. június 22.

Az Intézet Tanácsának elnöke: Zvér Ilona

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2880.

A Muravidéki Magyar Önkormányzat Alapszabályzata

A Szlovén Köztársaság Alkotmánya (SZK Hivatalos Lapja 91. évi 33. sz.) 64. szakasza és A Nemzeti Öngazgatási Közösségekről szóló törvény (SZK Hivatalos Lapja 94. évi 65 sz.) 9. szakasza értelmében a Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsa az 1999. július 12-én megtartott ülésén elfogadta a Muravidéki Magyar Önkormányzat Alapszabályzatát.

I. Általános rendelkezések

1. szakasz

A muravidéki magyar nemzeti közösség legfelsőbb szervezete a Muravidéki Magyar Önkormányzat, amelyet a községi magyar nemzeti szervezetek alapítanak. A Muravidéki Magyar Önkormányzat legfőbb feladata a muravidéki magyar közösség megtartása, anyanyelvének, nemzeti tudatának, tárgyi és szellemi örökségének megőrzése, valamint az alkotmány által biztosított különjogok gyakorlása, szükségleteinek és érdekeinek érvényesítése.

Ezen alapszabályzat a muravidéki magyar nemzeti önkormányzat feladatait, hatáskörét és szervezettségét szabályozza.

2. szakasz

A muravidéki magyar nemzeti önkormányzatnak közjogi személy státusa van.

3. szakasz

A muravidéki magyar nemzeti önkormányzat megnevezése: Muravidéki Magyar Önkormányzat — Pomurska madžarska samouprava.

4. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat székhelye: Lendva, Partizán u. 120.

5. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzatnak saját bélyegzője van. A bélyegző kör alakú, a következő szöveggel: Muravidéki Magyar Önkormányzat — Pomurska madžarska samouprava. A pecsét nagyságát, számát, tárolását és használatát a közgyűlés szabályzatban határozza meg.

6. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat ügyvitelét saját zsrószámáján keresztül végzi.

7. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat a magyar nemzet szimbólumait használja. Ezek használatát a törvény és más önkormányzati szabályzatok írják elő.

II. A muravidéki magyar önkormányzat feladatai

8. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat az alábbi feladatokat látja el:

— az alkotmány és a törvény értelmében önállóan dönt a hatáskörébe tartozó összes kérdésről;

— a törvény értelmében hozzájárulását adja a muravidéki magyar nemzeti közösség különjogainak védelmére vonatkozó ügyekben;

— megtárgyalja és tanulmányozza a muravidéki magyar nemzeti közösség helyzetére vonatkozó kérdéseket, ezeket illetően állást foglal, és javaslatokat, valamint kezdeményezéseket terjeszt be az illetékes szervekhez;

— ösztönzi és megszervezi azokat a tevékenységeket, melyek hozzájárulnak a muravidéki magyar nemzeti közösség tagjai nemzeti identitásának a megőrzéséhez.

9. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat feladatait a következőképpen valósítja meg:

— szervezeteket és közintézményeket alapít, illetve társalapít;

— figyelemmel kíséri és ösztönzi a muravidéki magyar nemzeti közösség oktatásának-nevelésének fejlesztését, és a törvénnyel összhangban részt vesz az oktatási-nevelési munka tervezésében és szervezésében, valamint az oktatási-nevelési programok előkészítésében;

— a muravidéki magyar nemzeti közösség fejlődése érdekében ösztönzi és megszervezi a kulturális, a kutatási, a tájékoztatási, a könyvkiadási és a gazdasági tevékenységeket;

— erősíti az anyanemzettel, a kisebbségben élő magyar közösségekkel való kapcsolatokat;

— kapcsolatokat ápol az egyéb kisebbségekkel és a nemzetközi szervekkel;

— a törvény értelmében államhatásköri feladatokat is ellát;

— ellátja az alapszabályzatban meghatározott egyéb feladatokat is.

III. A muravidéki magyar önkormányzat szervei

10. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat szervei:

- A) Muravidéki Magyar Önkormányzat Közgyűlése (a továbbiakban: közgyűlés)
- B) Elnök
- C) Ellenőrző Bizottság

A) Közgyűlés

11. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat legfelsőbb szerve a közgyűlés. A közgyűlés tagjainak száma 21, akiket alakuló ülésükön a következő községi magyar nemzeti önkormányzatok választanak meg:

- a lendvai községi magyar nemzeti önkormányzat 11 tagot
- a dobronaki községi magyar nemzeti önkormányzat 4 tagot
- a Moravske Toplice-i községi magyar nemzeti önkormányzat 3 tagot
- a hodosi községi magyar nemzeti önkormányzat 2 tagot
- a šalovci községi magyar nemzeti önkormányzat 1 tagot

12. szakasz

A közgyűlés alakuló ülését a leköszönő elnök köteles a községi magyar nemzeti önkormányzatok megalakulása után legkésőbb 20 napon belül összehívni.

13. szakasz

A közgyűlés alakuló ülésén megválasztja az elnököt és az alelnököt. A választásra akkor kerülhet sor, ha a közgyűlés határozatképes. A tisztségviselők mandátuma akkor érvényes, ha azt a közgyűlés ülésén jelen lévő tagoknak több mint a fele megszavazza.

14. szakasz

A közgyűlés tagjait négy évre választják meg. A közgyűlés tagjainak mandátuma az előző közgyűlés tagjai mandátumának megszűnésével kezdődik és az újonnan megválasztott közgyűlés alakuló üléséig tart.

A közgyűlés tagjai mandátumának megszűnése után megszűnik az összes általuk kinevezett képviselő, tag mandátuma is.

A közgyűlés a szervezetekbe, intézetekbe, tanácsokba kinevezett képviselőit visszahívhatja.

15. szakasz

A közgyűlés akkor határozatképes, ha ülésein tagjainak több mint a fele jelen van. A határozatok akkor érvényesek, ha azt a közgyűlés ülésén jelen lévő tagoknak több mint a fele megszavazza, amennyiben az alapszabályzat és az ügyrend nem rendelkezik másképpen.

16. szakasz

A közgyűlés hatásköre:

- jóváhagyja a közgyűlés tagjainak mandátumát;
- megválasztja és felmentheti az elnököt, alelnököt;
- kinevezi és felmentheti az ellenőrző bizottság tagjait;
- kinevezi és felmentheti a munkabizottságok tagjait;
- felügyeli az elnök és az alelnök munkáját;
- elfogadja a Muravidéki Magyar Önkormányzat alapszabályzatát, a közgyűlés ügyrendjét és az egyéb szabályzatokat;
- elfogadja a Muravidéki Magyar Önkormányzat költségvetését és zárszámadását;
- rendelkezik a Muravidéki Magyar Önkormányzat ingó és ingatlan vagyona felett;
- intézeteket alapít, illetve társalapít;
- kinevezi intézetei tanácsainak tagjait;
- jóváhagyja intézetei igazgatóinak kinevezését és felmentését;
- véleményezi társalapított intézetei igazgatójelöltjeit;
- jóváhagyja intézetei alapszabályzatait;
- jóváhagyja intézetei éves program- és pénzügyi terveit, valamint beszámolóit;
- társalapítóként képviselőket delegál az intézetek tanácsaiba;
- társalapítóként jóváhagyja az intézetek éves nemzetiségi program- és pénzügyi terveit, valamint beszámolóit;
- együttműködik a nemzetiségi parlamenti képviselővel;
- figyelemmel kíséri a szlovén országgyűlés és a kormány munkáját;
- együttműködik a szlovén kormány kisebbségi hivatalával;
- együttműködik a szlovén illetékes törvényhozási, államigazgatási és kormányzati szervekkel;
- javaslatokat, kezdeményezéseket, véleményeket terjeszt saját hatáskörét illetően a szlovén országgyűlés, a kormány és egyéb országos szervek elé;
- véleményezi a szlovéniai kisebbségi törvénytervezeteket;
- együttműködik Magyarországgal, annak országos és megyei szerveivel és intézményeivel, a kisebbségben élő magyarok szervezeteivel, valamint összmagyar szervezetekkel;
- együttműködik a nemzetközi szervezetekkel;
- meghatározza a Muravidéki Magyar Önkormányzat hivatalának szervezettségét és munkaterületét;
- elvégez minden egyéb, hatáskörébe tartozó feladatot.

17. szakasz

A közgyűlés tagjai tisztségüket nem főállásban végzik, ha az alapszabályzat másképpen nem rendelkezik. A tisztség összeférhetetlen az ellenőrző bizottsági tagsággal, valamint a hivatali munkahellyel.

18. szakasz

A közgyűlést az elnök hívja össze, vezeti és képviseli. Távollétében e feladatokat az alelnök végzi. Rendkívüli esetben a közgyűlést a tagok egyharmada is összehívhatja. A közgyűlés munkáját ügyrend szabályozza.

19. szakasz

A közgyűlés állandó és ideiglenes bizottságokat alapít. Az állandó bizottságok a közgyűlés tanácsadó szervei. A tagok száma öt, s legalább egy tag a közgyűlés tagjai köréből kerül ki. Munkájukat ügyrend szabályozza. Az állandó bizottságok a következők:

- statutáris-jogi bizottság,
- tájékoztatási bizottság,
- kulturális-vallási bizottság,
- oktatási bizottság,
- gazdasági bizottság,
- mezőgazdasági bizottság.

20. szakasz

A Muravidéki Magyar Önkormányzat szerveinek, a közgyűlés bizottságainak szabályzatait és ügyrendjeit a statutáris-jogi bizottság készíti el.

21. szakasz

A közgyűlés önkormányzati hivatalt (a továbbiakban: hivatal) működtet. A hivatal a közgyűlés a munkatestületek részére szakmai, adminisztratív és technikai feladatokat végez. A munkahelyeket a közgyűlés hirdeti meg. A hivatal alkalmazottainak kiválasztását, számát és feladatkörét az elnök javaslatára a közgyűlés határozza meg. A hivatal székhelye megegyezik a Muravidéki Magyar Önkormányzat székhelyével.

A hivatalnak vezetője van. A vezetőt az elnök javaslatára az alkalmazottak közül a közgyűlés nevezi ki négy évre.

B) Elnök

22. szakasz

Az elnök feladatai:

- képviseli a Muravidéki Magyar Önkormányzatot;
- A Muravidéki Magyar Önkormányzat Közgyűlésével együtt felel a jogszerű tevékenységért;
- megvalósítja a közgyűlés határozatait;
- aláírja a közgyűlés dokumentumait;
- összehívja a közgyűlést és javasolja a napirendet;
- munkájáról évente kétszer és a mandátum végén köteles beszámolni a közgyűlésnek;
- felel a pénzügyi terv megvalósításáért;
- felügyeli a hivatal munkáját;

- konzultációra, szükség szerint, összehívja a községi nemzeti önkormányzatok elnökeit;
- munkája segítésére tanácsadókat nevezhet ki;
- egyéb feladatokat végez, melyekkel a közgyűlés bízta meg.

23. szakasz

Az elnök tisztségét főállásban is betöltheti. Erről a közgyűlés kétharmados többséggel hoz határozatot. Amennyiben az elnök tisztségét nem főállásban végzi, a törvény értelmében tiszteletdíj illeti meg. A tiszteletdíj összegét a közgyűlés határozza meg.

24. szakasz

Az elnök munkáját az alelnök segíti. Az alelnök egyéb feladatokat végez, melyekkel a közgyűlés vagy az elnök bízta meg. Az alelnök munkáját a közgyűlés határozata alapján tiszteletdíj illeti meg.

C) Ellenőrző Bizottság

25. szakasz

Az Ellenőrző Bizottság öttagú, tagjait a közgyűlés nevezi ki, tagjai nem lehetnek a közgyűlés tagjai, bizottságai tagjai és a közgyűlés által alapított illetve társalapított intézetek alkalmazottai. Az Ellenőrző Bizottság tagjai munkájukért költségtérítésre jogosultak.

26. szakasz

Az Ellenőrző Bizottság feladata, hogy évente legalább egyszer megvizsgálja a Muravidéki Magyar Önkormányzat szerveinek ügyvitelét, és erről a közgyűlésnek beszámolót készít. Elvégez továbbá minden egyéb, a törvények által előírt feladatot.

IV. Átmeneti és zárórendelkezések

27. szakasz

A közgyűlés az alapszabályzatot összes tagjának kétharmados többségével fogadja el. Az alapszabályzat módosítása elfogadásának módja szerint történik.

28. szakasz

Az alapszabályzat teljes szövegét a Szlovén Köztársaság Hivatalos Lapjában és a Népújságban kell megjelentetni magyar nyelven. Az alapszabályzat a megjelenést követően tizenöt nap elteltével lép hatályba.

29. szakasz

Ezen alapszabályzat hatályba lépésével érvényét veszíti a Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség 1997. február 28-án elfogadott statútuma és minden egyéb statutáris határozata.

Lendva, 1999. július 22.

*A Muravidéki Magyar Önkormányzat elnöke:
Tomka György, s. k.*

Népújság 1999. július 22. 21—22.

9.

Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsa (Nyilatkozat a plakátbotrányról)

Lendva, 1999. 08. 05-én

A Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsa 1999. augusztus 3-án, kedden 20.00 órakor tartotta második rendkívüli ülését, amelyen a Lendva város panóin felragasztott bizonyos plakátolási ügyet, illetve a plakátbotránynak nevezett történést is tárgyalta. Ezzel kapcsolatban a következő állásfoglalásokat, határozatokat fogadta el:

Az MMNÖK Tanácsa egyhangúlag egyetértett, illetve megerősítette az MMNÖK Tanácsa elnökének ez ügyben megfogalmazott nyilatkozatát.

Az MMNÖK Tanácsának tagjai elítélték a plakátragasztást. Ugyanakkor úgy éreztük, hogy a muravidéki magyar közösséget ítelték el, tehát kollektív bűnösség vádjá alá helyezték a magyar közösség tagjait. Minden jogi norma szerint ítélni, ítélni csak akkor lehet, ha megvan az elkövető, vagyis a tettes. Ebben az esetben tettes idáig még nincs. Ezért fáj úgy, hogy bennünket érnek támadások. Az MMNÖK Tanácsa az említett plakátokért nem vállal felelősséget, hiszen tehetette ezt bárki: tehetette az „el-lenségünk”, aki velünk nem szimpatizál, vagy tehetette egy olyan magyar, aki nem gondolkodott kellőképpen, vagy tehetette azt egy szlovén, vagy akárki más. A szlovén sajtóban ezzel kapcsolatban nacionalista kilengésekről írnak. A Muravidéknek Szlovéniához való csatlolásának központi, muraszombati rendezvényt meghirdető „köldökös” szlovén nyelvű plakát magyar nyelvű plakáttal lett átragasztva. Ugyanakkor a közvéleményt kötelességünk tájékoztatni, hogy az egynyelvű szlovén plakát tulajdonképpen

sértés számunkra, hiszen éppen egy kétnyelvű szlovén-magyar plakátra lett ráragasztva, a Vári estéket (Grajski večeri) hirdető plakátra. A „köldökös” szlovén nyelvű plakátra viszont nem egy helyen lefelé egy nyíl volt olyan írásokkal, hogy „vogri tam”. Tudjuk, hogy a köldök alatt mi van!? Kötelességünknek tartjuk, hogy Szlovéniát és másokat is erről tájékoztassunk. Úgy gondoljuk, hogy hamar és alaptalanul ítélték meg velünk szemben, ezért szeretnénk mi is a nyilvánosságot ismertetni a következőkről:

Minket muravidéki magyarokat azzal vádolnak, hogy a nagy Magyarországról álmodunk. Mi a határok nélküli Európáról álmodunk, ahol reményeik szerint nem lesznek kisebbségek. Mi egy olyan Európáról álmodunk, ahol összekötjük a szlovéneket és a magyarokat, mi kapocs akarunk lenni a két nép között.

Szeretnénk elmondani, hogy a Muravidéken úgy ünnepséget tartani, hogy az itt élő magyar kisebbségről ne legyen szó, nem ildomos. A muraszombati megemlékező ünnepélyen a magyar nemzetiségről csak mint negatívumról esett szó. Sajnos, manapság egyre több ehhez hasonló megnyilvánulás lát napvilágot. Számunka az ilyen dolgok elfogadhatatlanok.

Szeretnénk a lendvai kerülőúttal kapcsolatos egy-két törvényellenességet is megemlíteni. A kerülőút megnyitására csak egynyelvű, szlovén meghívókat küldtek. Ugyanakkor csak szlovén nyelven folyt az ünnepség, kivéve a polgármester magyar beszédét. Kérdezzük, hol volt itt betartva a Szlovén Alkotmány 64. cikkelye a két nyelv egyenrangúságát illetően. Ugyanezen a megnyitáson a magyar zászló olaszként volt feltüntetve. A muravidéki kétnyelvű területen 38 kétnyelvű művelődési egyesület működik. Az ünnepélyen csak a hotizai szlovén táncsoport szerepelt. Gratulálunk nekik, gyönyörűen táncoltak és énekeltek. Itt szeretnénk megkérdezni, hogy hol maradt el a meghívás a magyar táncsoport részére. Pl. miért nem kaptak meghívást a hosszúfalui művelődési egyesület tagjai?

Szeretnénk felhívni a kormány alelnökének, Marjan Podobnik Úrnak a figyelmét arra, hogy mi nem ajándékként kaptuk a lendvai kerülőutat. Mi, a muravidéki polgárok igenis keményen megfizettünk érte. Ha Podobnik Úr nekünk ajándékot akar adni, akkor intézze el az ötezer muravidéki paraszt zsirószámájára zárolásának felmentését. Ez nagyon jó ajándék lenne az itt élő földművesek számára.

Szeretnénk elmondani, hogy a muravidéki magyarok számára is fájó, ami nyolcvan évvel ezelőtt történt a magyarsággal szemben. Mellesleg az évforduló megünneplésére a muravidéki magyarságot senki sem kötelezheti. Az a tény, hogy elcsatoltak bennünket az anyaországtól, számunkra éppoly fájó, mint a rábavidéki szlovének, vagy a koroškói szlovének számára. Ha mi, muravidéki magyarok nem is ünnepljük ezen évfordulót, azért szabadjon nekünk szívünkben fájdalmat érezni.

Szlovénia demokratikus állam, ahol sajtószabadság és szólásszabadság van. Akkor egy ilyen „plakátragasztásból” miért akarunk rendőrségi ügyet csinálni? Nem lenne-e jobb, hogy az illetékesek vidékünk több mint 20 %-os munkanélküliségével foglalkoznának. Itt szeretnénk tájékoztatni a közvéleményt, hogy amikor a rendőrök majdnem agyonverték magyar nemzetiségűeket, vagy amikor 3–4 évvel ezelőtt a Széchenyi és Kossuth emléktáblák előtt magyar és szlovén nemzeti szalaggal átfont koszorúkat téptek le, miért nem lett rendőrségi ügy, vagyis az ügy miért avult el eredmény nélkül?

Itt szeretnénk megemlíteni, hogy a 2000. évi költségvetésünkhöz különböző alaptalan módosításokat és anyagi kiszámításokat kér az illetékes minisztérium hivatalnoka, vagy hogy a magyar nemzetiség pénzelése máig nincs megoldva: hogy lehet az, hogy a 8—10 ezernyi magyarság egyharmadát kapja a 3—4 ezres olasz nemzetiséggel szemben. Erre is a jövőben kérdéseket fogunk feltenni.

Itt szeretnénk megemlíteni azon dolgokat is, amelyek már több éve zúzódnak:

— nem tudunk közös nevezőre jutni a lendvai utcanevek megváltoztatását illetően, javaslatainkat még mindig nem tárgyalták,

— a Lendván székelő Közigazgatási Egység munkatársainak nagy része nem beszél magyarul, annak ellenére, hogy a kétnyelvű területen kötelező a két nyelv hivatalos használata. Ha az idősebb polgárok magyarul szólalnak meg, gúnyt űznek belőlük. Ez milyen demokráciai normák szerint történik?

Szerintünk Szlovénia és Magyarország között nagyon jó baráti viszony alakult ki. Egy felmérés szerint Szlovénia állampolgárai Magyarországot nyilvánították legbarátabb szomszédnak. Kérdezzük tehát, hogy ezen magyar-szlovén viszony kinek ártalmas? Azt is tudjuk, hogy Horvátországgal, Olaszországgal és Ausztriával nincsen ilyen felhőtlen viszony, mint Magyarországgal. Ugyanitt feltesszük a kérdéseket, hogy mindezek után a nyolevanadik évfordulót kellett-e ünnepelni? Szlovákia, Románia, Ukrajna, sőt Jugoszlávia is mindent ünnepel, mégsem ünnepelték Trianont.

Szeretnénk, ha a jövőben a Szlovén Alkotmány 64. szakaszát valamennyien betartanánk.

A fenti állásfoglalásainkat a következő címekre továbbítjuk:

- Milan Kučan köztársasági elnök hivatalába,
- Janez Drnovšek kormányfői hivatalába,
- Janez Podobniknak, a Szlovén Parlament elnökének,
- Andrej Gerenčernek, Szlovén Parlament alelnökének,
- Pozsonc Máriának, magyar nemzetiségi képviselőasszonynak
- a Szlovén Nemzetiségi Hivatal vezetőjének, Peter Winkler Úrnak,
- a szlovén sajtónak,
- a Magyarok Világszövetsége elnökének, Csoóri Sándor Úrnak,
- a Határon túli Magyarok Hivatala III. Területi Főosztálya elnökének, Szabó Tibor Úrnak
- az Állandó Magyar Értekezletnek,
- a Magyar Köztársaság elnöknek, Göncz Árpád Úrnak,
- a Strassbourghban székelő Európa Tanácsnak — Michael Gout Úrnak,
- a magyar sajtónak

*Az MMNÖK Tanácsának elnöke:
Tomka György*

Lendva, 1999. augusztus 5.

Népújtság 1999 augusztus 19. 5.

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat Alapszabályzata

A Szlovén Köztársaság Alkotmánya (az SZK Hivatalos Lapja 91. évi 33. sz.) 64. szakasza és A Nemzeti Öngazgatási Közösségekről szóló törvény (SZK Hivatalos Lapja 94. évi 65. sz.) 6. szakasza értelmében a Lendva Községi Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsa az 1999. augusztus 30-án megtartott ülésén elfogadta a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat Alapszabályzatát.

I. Általános rendelkezések

1. szakasz

Ezen alapszabályzat a lendvai községi magyar nemzeti önkormányzati közösség feladatait és hatáskörét, szervezettségét és működésének egyéb kérdéseit szabályozza.

2. szakasz

A lendvai községi magyar nemzeti önkormányzati közösségnek közjogi személy státusa van.

3. szakasz

A lendvai községi magyar nemzeti önkormányzati közösségnek megnevezése: Lendvai Községi Magyar Önkormányzat — Madžarska samouprava občine Lendava.

4. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat székhelye: Lendva, Partizán utca 120.

5. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzatnak saját bélyegzője. A bélyegző kör alakú, a következő szöveggel: Lendvai Községi Magyar Önkormányzat — Madžarska samouprava občine Lendava. A pecsét nagyságát, számát, tárolását és használatát a tanács szabályzatban határozza meg.

6. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzati ügyvitelét saját zsrírószámláján keresztül végzi.

7. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat a magyar nemzet szimbólumait használja. Ezek használatát a törvények és a Muravidéki Magyar Önkormányzat rendeletei szabályozzák.

II. A lendvai községi magyar önkormányzat tanácsának megalakulása

8. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat legfelsőbb szerve az önkormányzati tanács (a továbbiakban: tanács), melynek tagjait a magyar nemzeti közösség nemzetiségi választólistáján szereplő polgárok közvetlen választásokon választják meg a többségi választási elv szerint.

9. szakasz

Az aktív és a passzív választási jog kizárólag csak a magyar nemzetiségű polgárokat illeti meg. A nemzetiségi választói névjegyzék összeállítását a választási jog nyilvántartásáról szóló törvény határozza meg.

10. szakasz

A tanács tagjainak megválasztását a választási bizottság vezeti. A bizottság elnökből, alelnökből, három tagból és három helyettesből áll. A bizottságot a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat tanácsa nevezi ki. A bizottság tagjai kizárólag a magyar nemzeti közösség nemzetiségi választólistáján szereplő polgárok lehetnek.

A választásokat lebonyolító testületeket a választóbizottság nevezi ki.

11. szakasz

A tanács képviselőjének bárki jelölhető, aki eleget tesz a törvényben meghatározott feltételeknek. A jelöléshez legalább 10, a nemzetiségi választói névjegyzéken szereplő választópolgár aláírása szükséges. Ezen kívül jelölhetnek még a magyar önkormányzatok által alapított, illetőleg társalapított intézmények, nemzetiségi tevékenységet is folytató kulturális egyesületek. Ezek jelöléseiket a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat általa elfogadtatott szabályzataik alapján teszik meg.

Aki a községi tanács különstátusú képviselőjének jelölteti magát az nem jelölhető az önkormányzat tanácsába.

12. szakasz

A tanács létszáma 20. A tanácstagokat a következő kulcs szerint az alábbi településekből, illetőleg településcsoportokból választják meg:

Alsólakos	1 képviselő
Csente	1 képviselő
Felsőlakos	1 képviselő
Göntérháza, Kámaháza	1 képviselő

Gyertyános	1 képviselő
Hármasmalom	1 képviselő
Hídvég, Bánuta	1 képviselő
Hosszúfalu	1 képviselő
Kapca, Kót	1 képviselő
Lendva	4 képviselő
Lendvahegy, Hosszúfaluhegy	1 képviselő
Petesháza	1 képviselő
Pince, Pincemajor	1 képviselő
Radamos	1 képviselő
Völgyifalu	1 képviselő

A 18 tagon kívül az önkormányzati tanács tagja még Lendva Község Tanácsának két különstátusú Nemzetiségi képviselője is.

A képviselői hely esetleges későbbi, bármilyen okból való megüresedése esetén az adott településből, illetőleg településcsoportból a következő legtöbb szavazatot kapott jelölt kerül a tanácsba.

13. szakasz

Minden egyéb, a választásokkal kapcsolatos kérdéskörben a helyi választásokról szóló törvény rendelkezéseit kell értelemszerűen használni.

III. A lendvai községi magyar önkormányzat feladatai

14. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat az alábbi feladatokat látja el:

— az alkotmány és a törvény értelmében önállóan dönt a hatáskörébe tartozó összes kérdéstről;

— a törvény értelmében hozzájárulását adja a lendvai községi magyar nemzeti közösség különjogainak védelmére vonatkozó ügyekben;

— megtárgyalja és tanulmányozza a lendvai községi magyar nemzeti közösség helyzetére vonatkozó kérdéseket, ezeket illetően állást foglal, és javaslatokat, valamint kezdeményezéseket terjeszt be az illetékes szervekhez;

— ösztönzi és megszervezi azokat a tevékenységeket melyek hozzájárulnak a lendvai községi magyar nemzeti közösség tagjai nemzeti identitásának a megőrzéséhez.

15. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat feladatait a következőképpen valósítja meg:

— szervezeteket és közintézményeket alapít, illetve társalapít;

— figyelemmel kíséri és ösztönzi a lendvai községi magyar nemzeti közösség oktatásának-nevelésnek fejlesztését és a törvénnyel összhangban részt vesz az oktatási-nevelési munka tervezésében és szervezésében, valamint az oktatási-nevelési programok előkészítésében;

— a lendvai községi magyar nemzeti közösség fejlődése érdekében ösztönzi és megszervezi a kulturális, a kutatási, a tájékoztatási, a könyvkiadási és a gazdasági tevékenységeket;

— erősíti az anyanemzettel, a kisebbségben élő magyar közösségekkel való kapcsolatokat;

— fenntartja a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokat;

— ellátja az alapszabályzatban meghatározott egyéb feladatokat is.

IV. A lendvai községi magyar önkormányzat szervei

16. szakasz

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat szervei:

A) A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat Tanácsa

B) Elnök

C) Ellenőrző Bizottság

A) A tanács

17. szakasz

A tanács alakuló ülését a leköszönő elnök a választásokat követően legkésőbb 20 napon belül köteles összehívni.

A tanács alakuló ülésén megválasztja az elnököt és az alelnököt. A választásra akkor kerülhet sor, ha a tanács határozatképes. A tisztségviselők mandátuma akkor érvényes, ha azt a tanács ülésén jelen lévő tagoknak több mint a fele megszavazza.

A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat Tanácsa alakuló ülésén 11 tagot választ a Muravidéki Magyar Önkormányzat közgyűlésébe. A megválasztott tagok a tanács többségének döntése alapján visszahívhatók.

18. szakasz

A tanács tagjait négy évre választják meg. A tanács tagjainak mandátuma az előző tanács tagjai mandátumának megszűnésével kezdődik és az újonnan megválasztott tanács alakuló üléséig tart.

A tanács tagjai mandátumának megszűnése után megszűnik az összes általuk kinevezett képviselő, tag mandátuma is.

A tanács a szervezetekbe, intézetekbe, más tanácsokba kinevezett képviselőit visszahívhatja mandátumuk lejárta előtt is.

19. szakasz

A tanács akkor határozatképes, ha ülésin tagjainak több mint a fele jelen van. A határozatok akkor érvényesek, ha azt a tanács ülésén jelen lévő tagoknak több mint a fele megszavazza, amennyiben az alapszabályzat nem rendelkezik másképpen.

20. szakasz

A tanács hatáskörei, feladatai:

- jóváhagyja a tanács tagjainak mandátumát;
- kinevezi az elnököt, az alelnököt;
- kinevezi az ellenőrző bizottság tagjait;
- kinevezi a munkabizottság tagjait;
- ellenőrzi az elnök és az alelnök munkáját;
- elfogadja az önkormányzat alapszabályzatát a tanács ügyrendjét és az egyéb szabályzatokat;
- elfogadja az önkormányzat költségvetését és zárszámadását;
- rendelkezik az önkormányzat ingó és ingatlan vagyona felett, amennyiben az alapszabályzat másképpen nem rendelkezik;
- intézeteket alapít, illetve társalapít;
- kinevezi intézetei tanácsainak saját tagjait;
- kinevezi intézeti igazgatóit;
- véleményezi társalapított intézetei igazgatójelöltjeit;
- jóváhagyja intézetei alapszabályzatait;
- jóváhagyja intézetei éves program- és pénzügyi terveit, valamint beszámolóit;
- társalapítóként képviselőket nevez ki az intézetek tanácsaiba;
- társalapítóként jóváhagyja az intézetek éves nemzetiségi program- és pénzügyi terveit, valamint beszámolóit;
- együttműködik a Muravidéki Magyar Önkormányzattal;
- együttműködik a községi tanáccsal;
- együttműködik a község polgármesterével, alpolgármesterével;
- javaslatokat, kezdeményezéseket, véleményeket terjeszt saját hatáskörét illetően a községi tanács és szervei elé;
- véleményezi a kisebbségre vonatkozó községi törvénytervezeteket;
- együttműködik a nemzetiségi parlamenti képviselővel;
- figyelemmel kíséri a szlovén országgyűlés és a kormány munkáját;
- együttműködik a szlovén kormány kisebbségi hivatalával;
- együttműködik az illetékes szlovén törvényhozási, államigazgatási és kormányzati szervekkel;
- együttműködik Magyarországgal, annak országos és megyei szerveivel és intézményeivel, a kisebbségben élő magyarok szervezeteivel, valamint összmagyar szervezetekkel;
- együttműködik a nemzetközi szervezetekkel;
- elvégez minden egyéb, hatáskörébe tartozó feladatot.

21. szakasz

A tanács tagjai tisztségüket nem főállásban végzik. A tisztség összeférhetetlen az ellenőrző bizottsági tagsággal.

22. szakasz

A tanácsot az elnök hívja össze, vezeti és képviseli. Távollétében e feladatokat az elnök végzi. Az elnök írásos meghatalmazása esetén e teendőket bármelyik tanács-tag is elláthatja. A tanács munkáját ügyrend szabályozza.

23. szakasz

A tanács titkárságot működtet. A titkárság a tanács ügyvitelének végzője.

24. szakasz

A községi tanács és a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat tanácsa eljuttatják egymáshoz tanácsüléseik jegyzőkönyveit.

25. szakasz

Mielőtt a két különstátusú képviselő a községi tanácsban döntene a magyar nemzetiség különjogaira vonatkozó ügyekben, jóváhagyást kell kapnia az önkormányzat tanácsától. A különstátusú képviselők a községi tanácsban a Magyar Önkormányzat álláspontjait is képviselik.

B) Elnök

26. szakasz

Az elnök feladatai:

- képviseli az önkormányzatot;
- A Lendvai Községi Magyar Önkormányzat Tanácsával együtt felel az önkormányzat jogszerű tevékenységéért;
- megvalósítja és felügyeli a tanács határozatait;
- aláírja a tanács dokumentumait;
- munkájáról évente és a mandátum végén köteles beszámolni a tanácsnak;
- ellenőrzi és jóváhagyja az anyagiak felhasználását;
- egyéb feladatokat végez, melyekkel a tanács bízta meg.

C) Ellenőrző Bizottság

27. szakasz

Az Ellenőrző Bizottság öttagú, tagjait a tanács nevezi ki. Az Ellenőrző Bizottság tagjai nem lehetnek a tanács tagjai és a tanács által alapított, illetve társalapított intézetek alkalmazottai. Az Ellenőrző Bizottság tagjai munkájukért költségtérítésre jogosultak.

28. szakasz

Az Ellenőrző Bizottság feladata, hogy évente legalább egyszer megvizsgálja az önkormányzat ügyvitelét, s arról a tanácsnak beszámolót készít. Elvégez továbbá minden egyéb, a törvények által előírt feladatot.

V. Átmeneti és zárórendelkezések

29. szakasz

A tanács az alapszabályzatot kétharmados többséggel fogadja el. Az alapszabályzat módosítása elfogadásának módja szerint történik.

30. szakasz

Az alapszabályzat teljes szövegét a Népújságban kell megjelentetni magyar nyelven. Eltérő szövegfordítás esetén a magyar nyelvű eredeti a mérvadó. Az alapszabályzat a megjelenést követően azonnal hatályba lép.

31. szakasz

Ezen alapszabályzat hatályba lépésével érvényét veszíti a Lendva Községi Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösségnek 1995. június 26-án elfogadott statútuma és minden egyéb statutáris határozata.

Lendva, 1999. augusztus 30.

Halász Albert,
a Lendva Községi Magyar Önkormányzat
Tanácsának elnöke

Népújság 1999. szeptember 16. 15—16.

VIII. MAGYARORSZÁG HATÁRON TÚLI MAGYARSÁGPOLITIKÁJA

1.

Szokai Imre—Tabajdi Csaba:¹ Mai politikánk és a nemzetiségi kérdés

A magyarországi szocializmus megújulásának szakaszában át kell gondolnunk (néhány területen), újra kell értelmeznünk a szocialista nemzeti lét alapjait meghatározó valamennyi tényezőt, folyamatot. A sorsunkat meghatározó kérdések megválaszolásához és megoldásához erősíteniünk kell az elméleti megalapozottságot, mert csak ez teszi lehetővé az eredményes cselekvést, s óv meg bennünket a mindennapok pragmatizmusának — Lenin által is előre jelzett — menthetetlen buktatóitól. Csak az elméleti megújulás után tehetünk átgondolt, új kezdeményezéseket, adhatunk gyors és hatékony válaszokat a külvilág szaporodó és szigorodó kihívásaira. Ilyen újragondolást igénylő nemzeti alapkérdés a szomszédos országokban élő magyar nemzetiségek sorával, helyzetével kapcsolatos politikánk is.

Korszerű magyarságtudat

Az utóbbi időben — belső és nemzetközi körülmények következtében — a magyar közvéleményt növekvő mértékben foglalkoztatja a nemzeti, nemzetiségi kérdés. Ez a jelenség része és következménye is a nemzetfogalom tisztázását célzó tudományos, de ma még jobbára közéleti társadalmi törekvéseknek. A szocializmus feltételei között a korszerű magyarságtudat kialakítása, a magyar múlt eredményeivel, tévedéseivel és hibáival való tárgyilagos szembenézés, európai helyünk, megkésett, ellentmondásos történelmi fejlődésünk őszinte — a túlzásokat, buktatókat kikerülő — feltárása a magyarságnak rövidebb távon is sürgető feladata. Az egészséges, távlatos magyarságtu-

1 Az eredeti közleményben a szerzők beosztása is szerepelt: az MSZMP KB külügyi osztályának helyettes vezetői.

dat kialakítása a cél. Arra a kérdésre kell meggyőző választ keresni, hogy e magyarországi szocializmus hogyan fejlődhet nemzeti keretek között, és a magyar nemzet hogyan boldogulhat a szocializmus keretei között.

A nemzeti azonosságtudat megtisztításához józanul szembe kell néznünk többek között a XIX. században Magyarországon élt nemzetiségek és a magyarság bonyolult, el-
lentmondásos viszonyával, a korabeli Európában haladó tartalmú 1868-as nemzetiségi törvényünk. A XX. századi megrázkódtatások lelki feldolgozása, Trianon és következményeinek józan értékelése, a kisállami, a kisebbségi görcsök oldása legnehezebb tennivalóink közé tartozik. A ma élő nemzedékeknek is ki kell alakítaniuk felelős álláspontjukat a zsidó magyarok embertelen kiirtásáról, mint a nemzettest máig nem kellően tudatosodott csonkításáról, a cigányság részben etnikai — de inkább társadalmi — egyenjogúsításáról és számos más fontos kérdésről. Mindehhez éppúgy elengedhetetlen a valóságos hiteles nemzetközi viszonyításokon alapuló önismeret, mint a kivagyiság nélküli önbecsülés és nemzeti méltóság belső sokszínűségünknek mint értéknek az elfogadása, a kettős kötődések iránti türelem és megértés. Ezt a feladatot akkor is vállalnunk kell, ha a folyamat ma még szükségszerűen sok hordalékkal, zavaró mellékjelenséggel, nemkívánatos megnyilvánulással is együtt jár.

Mivel lényegében minden harmadik magyar — döntően nem elvándorlás következtében — a jelenlegi országhatárokon kívül él, a magyarországi anyanemzet számára megkerülhetetlen a velük, a más államkeretekben nemzetiségként élő magyarokkal való elvi és gyakorlati viszony tisztázása. A magyar nemzettudat alakításának ez is szerves része.

A szomszédos országokban élő magyarság sorsának alakulása egyre nyilvánvalóbb és erőteljesebb hatást gyakorol a hazai közvéleményre és közhangulatra. Társadalmunk tagoltabbá válásával az érdekviszonyok mind nyilvánvalóbb differenciálódásával, sőt, esetenként intézményesülésével a demokrácia szélesedésével társadalmi igény, hogy az intézmények, az egyesületek, egyes személyek közvetlenül vállaljanak részt a „magyar—magyar” kapcsolatokban és — szélesebb összefüggésben — a Duna-völgyi népek együttműködésében.

Emelt fővel

Hazánkban e kérdéskört illetően volt — és esetenként ma is érzékelhető — különböző indítékú cselekvéshalogatás, a nemzetiségi problémák pusztá felvetésétől való ódzkodás. Nemzeti-társadalmi egységünk újratertemzése azonban éppúgy elképzelhető a szocialista nemzeteszme megújítása és valóra váltása, mint a reformpolitika kiterjesztése nélkül. A párt és a kormányzat ezekre a pillérekre is építve alakíthat ki egy olyan előremutató programot, amely kifejezi a magyarság egészének érdekeit, a szocialista építésre mozgósítja hazánk minden állampolgárát, s az országot a nemzetközi haladás fő vonalában tartja. A világban bárhol is élő magyarok csak így élhetik meg magyarságukat emelt fővel.

A kérdések felvetésére és tisztázására annál is inkább szükség van, mert ma még túl sok az érzelmi elfogultság, a jogos-jogtalan indulat; sokak cselekvését nem a meg-

fontolt értelem határozza meg. Az útkeresés számos irányban, több helyen folyik; az erők szétforgácsolódnak, ma még hiányzik a nemzeti program.

A nemzetiségi kérdés előtérbe kerülését Magyarországon fontos külső körülmények is felgyorsították. Némely szomszédos országban most került igazán napirendre a (másutt XIX. századi) nemzetvé válás programja, amely a nemzeti fogalmát kirekesztőleg értelmezi, bizalmatlanul tekint a „más”-ságra, s esetenként előítéletek felszításával jár együtt. Emiatt a magyarság sorsa helyenként és időnként nehezebbé vált, sőt, drámaian romlott, ami fokozta közvéleményünk aggodását, növelte politikánk felelősségérzetét.

Nem elhanyagolható külső tényező továbbá, hogy az egész világon felerősödött az úgynevezett „etnikai reneszánsz”. Különböző népek, nemzetek, etnikai kisebbségek, szórványok keresik önazonosságukat, fokozottan törekednek szervezeteik, intézményeik megteremtésére, erősítésére. A sokszor gyökeresen eltérő indíttatású, változatos formájú jelenségek, folyamatok közül példaként említjük a függetlenségüket kivívott országokban most végbemenő nemzetvé válás vajúadásának gyötrelmeit, a fejlett ipari társadalmakban az uniformizálódás, az aretalanná válás ellensúlyozására szinte mozgalmoszerűvé vált azonosságkereséseket, Nyugat-Európában a nemzeti-tájegységi mozgalmakat, Közép-Európában a megoldatlan, elsődlegesen történelmi eredetű viták kiéleződését, a sérelmek kisebesedését.

Az etnikai tudat újjászületésével is összefügg, hogy a nemzetek közösségének életében, a világközvéleménynek az egyes államokról kialakuló értékítéletében egyre inkább követelménnyé válik a belső berendezkedés demokratizmusa, az emberi jogok érvényesülése, s ennek részeként a politikai, az etnikai, a vallási és más kisebbségek egyéni és kollektív esélyegyenlőségének szavatolása. A normális államközi kapcsolatokhoz nélkülözhetetlen bizalom megteremtésében, a megbízható „partnerkép” vagy „versenyárskép” kialakításában mind fontosabb szempont az országok „humanitárius teljesítménye”. A Szovjetunió és a többi szocialista ország — köztük hazánk — az átértékelés, a megújulás összetevőjeként egyre nagyobb szerepet tulajdonít a humanitárius tényezőknek.

A hetvenes évektől fölgyorsult a nemzetközi viszonyok demokratizálódása. E törekvések a népek önrendelkezési jogának következetes érvényesítésére, az alá-főle rendeltség mérséklésére és megszüntetésére, a jól működő összeütközés-kezelő és -csillapító intézmények kiépítésére, a népek, az állampolgárok határozottabb nemzetközi szerepvállalására irányulnak. Európában mindez egyértelműbben jutott érvényre a helsinki folyamatban; a béke- és az emberi jogi mozgalmakban.

Nem ők hagyták el a hazát

A világgazdasági és a belső kihívások nyomására a szocialista országok sorában is terjed az egymás közötti együttműködés megújításának, a gazdasági integráció fejlesztésének igénye. Ez megvalósíthatatlan, az egymás iránti bizalom nélkül, a bizalom megítélésünk szerint — az internacionalizmus minimuma. Néhány szocialista ország kétoldalú kapcsolatait megoldatlan, vagy legalábbis megoldhatatlannak tűnő nemze-

tiségi kérdések, viták, viszályok is terhelik. Ezek kezelése, a problémák nyílt, internacionalista felvetése és orvoslása nélkül más területeken, így a gazdasági együttműködésben sem lehet érdemben előre lépni. A világgözüvélemény előtt a szocialista társadalmi rendszer hitelének is mindinkább mércéjévé válik a szocialista államok tényleges emberi jogi teljesítménye, illetve a hajlandóság e kérdésekben a nemzetközi együttműködésre.

A szocialista államok közvéleménye számára a szocializmus történelmi teljesítményének megítélésében mind döntőbb szerepet játszik a nemzetiségek jogainak szavatolása, a lenini elvek maradéktalan érvényre juttatása otthon és más szocialista államokban. Ennek hiányában nem lehetséges a népek közötti közeledés, kiüresedik az internacionalizmus eszméje. A nemzetiségek jogainak felvetése, problémáik megoldásának sürgetése, a magyar politika higgadt fellépése ezért nem tekinthető szűk látókörű önzésnek, hanem olyan nemzeti érdeknek, amelynek érvényesítése a szocialista közösség egészének érdekeivel is összhangban van.

Az első világháborút lezáró imperialista békerendszerbe kialakult kényszerpálya miatt nem volt, nem is lehetett olyan felelős magyar politikai vezetés, amely elkerülhette volna, vagy akár elkerülhetné bármikor a jövőben, hogy szembenézzen a szomszédos országokban élő magyarság sorsának kérdéseivel, csupán szemlélője legyen helyzetük alakulásának. Ez a magyar belpolitika és nemzetközi tevékenység sajátos metszéspontja, összekapcsolódása és összekapcsolása.

E tekintetben a magyar bel- és külpolitika kiindulási alapja az lehet, hogy napjainkban a magyarság nagy tömbjei a jelenlegi országhatárokon kívül élnek, többségükben a szomszédos államokban, akaratuktól, választásuktól függetlenül. Illyés Gyula kifejezésére utalva: nem ők hagyták el a hazát, nekik szabtak más állami fennhatóságot. (Ettől különbözik az ország jelenlegi területén évszázadok óta itt élő, a magyarsággal bizonyos közösséget — de lojalitást mindenképpen — önként vállaló magyarországi nemzetiségek helyzete.) Bár a szomszédos országokban élő magyarok más államok polgárai lettek, nem váltak ki a nemzetből. Ha a határok „el is hagyták őket”, az anyanemzet semmiképpen.

Nemzetközi összehasonlásban is páratlan helyzet ez. A világ nemzetei közül a magyarság előkelő helyen áll abban a tekintetben, hogy etnikumának milyen jelentős része él az anyanemzet államának politikai határain kívül. A zsidók és azerbajdzsánok közel kétharmada, az örményeknek több mint a fele, az írek közül minden második, az albánok 40 százaléka, s a magyarok egyharmada él más államok területén. Európában a legnagyobb lélekszámú nemzeti kisebbség a magyar: a földrészünkön található nemzetiségek 40 százalékát teszi ki.

A mindenkor magyar politikának ezért kategorikus imperatívusza, létparancsa a kapcsolattartás a határokon kívül élő magyarokkal. Biztosítania kell, de legalábbis törekednie kell a világban élő magyarok nemzeti összetartozásának, szellemi integritásának megőrzésére. Mindent meg kell tennie, hogy a nemzeti múlt, a magyar kultúra és szellemiség hordozói ne választódjanak le a magyarság egészéről. Politikánk — demokratizmusa, humanizmusa, internacionalizmusa és magyarsága következtében — szolidárisnak kell lennie szerte a világon élő magyarokkal; nem nézheti tétlenül, hogy magyarsága miatt bárkit, bárhol a világon hátrányos megkülönböztetés érjen.

E jórészt tabuként kezelt vagy szégyenlősen érintett kérdésnek megkülönböztetett elvi és gyakorlati jelentősége van. A szomszédos országokban élő magyar nemzetiség problémáinak felvetésében a magyar politika hosszú időn át azért volt visszafogott, mert abból indulhatott ki, hogy a szocializmus önműködően megoldja e kérdést. Hatott ugyanakkor az internacionalizmusnak egy korábbi történelmi szakaszra jellemző felfogása is, amelynek értelmében a közös érdekeknek mindenkor elsőbbsége van a nemzeti érdekekkel szemben. Ma a nemzeti és nemzetközi érdekek viszonyát, összefonódását, ütközését árnyaltabban ítéljük meg. A múlt tanulságai megalapozott óvatosságra intették és intik a magyar politikát, nehogy a nemzeti kisebbségek helyzetének felvetése nyomán a rossz emlékű revíziós törekvések árnyékai vetődjenek rá. Teljességgel megalapozatlanok azok az állítások, amelyek politikánkat a Horthy-korszak revíziós törekvéseinek folytatásával gyanúsítgatják.

Új összeütközések forrása

A nyilvánosság előtt 1975-ben Helsinkiben áttörést jelentett Kádár János elvtársnak, az MSZMP első titkárának felszólalása, amelyben egyértelműen kifejtette a Magyar Népköztársaság álláspontját. Szólt a magyarság XX. század veszteségeiről, s arról, hogy a magyar politika tudomásul veszi a realitásokat és békében kíván együttélni a szomszéd népekkel. Szándékunkat azóta többször is megerősítettük. Nem az esetenként felbukkanó megalapozatlan vádaskodások miatt tartjuk szükségesnek, hogy megismételjük és értelmezzük a magyar álláspontot. Jövőbe tekintő, az értelemre hivatkozó tisztességes magatartásunk mutatkozik meg a továbbra is jellemző reálpolitikai megfontolásokon alakuló, nyilvános visszafogottságunkban; külpolitikai gyakorlatunkban azonban a magyar diplomácia a kérdés elvi fölvetésére, majd egyre határozottabb, világosabb állásfoglalásra, sőt érdekképviseletre törekszik.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, a kormányzat a rá jellemző megfontoltsággal realitásként fogja fel az ország jelenlegi határait. A Lenin által is minősített történelmi probléma az, hogy az első világháborút lezáró nagyhatalmi döntések a szomszédos népeknek az új államalakulatok megteremtésére irányuló, jórészt megalapozott óhajait (de vezetőik túlzó szerzési vágyát is) más népek — döntően a magyarság — rovására, a politikai megtorlás szándékától is vezérelve, elégitették ki. Így egyes népek önrendelkezési jogát más államok, nemzetek önrendelkezési jogának megsértésével érvényesítették. Ezzel — nyilván nem szándéktalanul — új összeütközések forrását is megteremtették (*divide et impera*) hiszen ez az új elrendezés gondot okozott a békeszerződés kedvezményezettjeinek is, de nehéz helyzetbe hozta az indokolatlanul odacsatolt nemzetiségeket, valamint a terület- és lakosságcsonkítással sújtott államokat. Nem kis részben ezek a feszültségek váltak a II. világháborúhoz vezető okok forrásává.

A történelem tényeinek említése nem a sérelmi politika fölélesztésére szolgál; nem Európa lelkiismeretéhez fellebbez, csupán rámutat a mai gondok eredetére. A nemzetközi közvélemény, a status quo éber őrei elvárhatják a magyar államtól, a magyar néptől, hogy a jelenlegi határokat tényként fogja fel, de azt semmiképpen nem

követelhetik, hogy a magyar nép mindezt igazságos döntés nyomán kialakult tényként fogadja el.

A magyar állam, a magyar nép számára egyidejűleg és szétválaszthatatlanul meghatározó a Lenin által is megfogalmazott önrendelkezési elv érvényesítése és a területi stabilitás fenntartása. Az európai béke, stabilitás és a közös biztonság szavatolása érdekében mi adottságnak fogjuk fel a határokat. Nem földrajzi elhelyezkedésüknek, hanem funkcióiknak tulajdonítunk elsődleges jelentőséget. A határok jelképesse válásáért, „spiritualizálódásáért” szállunk síkra; azért, hogy ne elválasztó sorompók, hanem a népeket összekapcsoló tényezők legyenek.

Elvi politikánk igazolása és egyben megerősítése, hogy azok az államok — például okáért Jugoszlávia —, amelyek a területükön élő nemzetiségek helyzetét demokratikusan igyekeznek rendezni, kezelni, a magyar nemzetiség jogai képviselőinek igényét érzékelve nem valamiféle „újjáéledő magyar revansizmust” látnak, emlegetnek; együttműködésünket ezen a területen nem a belügyekbe való beavatkozásnak tekintik, hazánk törekvései mögött nem a nacionalizmus felszítására irányuló törekvést gyanítják, a nemzetiségnek pedig nem a rosszlemékeztető „ötödik hadoszlop” szerepét tulajdonítják.

A valóság a mérvadó

A jelenlegi magyar politika számára az a mérce, hogy az adott állam mennyire biztosítja az ott élő magyaroknak az állampolgári esélyegyenlőséget, milyen mértékben szavatolja a nemzetiségi megmaradásához szükséges feltételeket. Külföldön — még a demokratikusnak tekintett országokban is — sokféle nézőpont, bizonyos tisztázatlanság tapasztalható e kérdés körül. Hazánkban pedig némelyek úgy vetik fel a kérdést: mi indokolja az itt élő, nemzetiségek iránti megkülönböztetett figyelmet, a szinte „kivételezett” jogi helyzetet?

A korszerű érdektagolt társadalmakban kialakult demokratikus politikai rendszer számol az eltérő, elkülönülő érdekek objektív tényével, azok intézményi kereteivel, a korlátozott állami központosítás, a szükség szerinti mértéktartó beavatkozás és az ösztönös, autonóm szerveződések, mozgalmak egyidejű létevel. Biztosítja, sőt kívánatosnak tekintti a vallási, az etnikai és a más természetű kisebbségek önálló mozgásterét, bizonyos helyzetekben, esetekben autonómiáját is. Jászi Oszkár életműve a tanúság arra, hogy a liberális-demokratikus társadalomszerveződés szoros kapcsolatban áll a nemzeti-nemzetiségi azonosság kifejeződésének feltételeivel. A történelem azonban azt bizonyította, hogy ez a fajta demokrácia önmagában még nem szavatolja, hogy a népek, népcsoportok, nemzeti kisebbségek meg is őrizhessék önnön arculatukat, mivel a nemzetiségi azonosság megőrzésének szükséges, de nem elégséges feltételét nyújtja.

Nem elégséges feltételét, többek között azért, mert a többségnek „a nagyobb tömegű mozgó testnek” mindenkor van húzóereje, szívó hatása, „túlsúlya” a kisebbségekkel szemben. Ahhoz, hogy ez az „öntudatlan”, objektív, egyneműsítő hatás ne járjon a kisebbséget sújtó következményekkel, a demokrácia általános esélyegyenlőségén túl további sajátos biztosítékokra van szükség. A többség akaratlan-akaratlagos szívó

hatását csak a kisebbségek egyéni és kollektív „többletjogai” ellensúlyozhatják, ami egy szigorúan vett logika értelmében látszólag magának a demokráciának a „megsértése”. A marxi dialektika szerint viszont ez az egyenlőtlenség adja a tényleges esélyegyenlőséget. E „többletjogok” szavatolása viszont feltételezi a tudatos politikai akaratot és a jó értelemben vett beavatkozást. Ez megint az önszerveződés, az „automatizmus” korlátozásának tűnhet (bár a XX. században úgynevezett spontán mechanizmusok egyre kevésbé léteznek tisztán, önmagukban). Sajátos paradoxon: a modern társadalmak általános demokratikus viszonyai között a nemzetiségi és más természetű kisebbségek önszerveződését éppen a tudatos politikai közbelépés nyomán létrejött jogi biztosítékok szavatolhatják, teremthetik meg. Ahhoz, hogy az etnikai többség mérsékelje önmagát, a jogi rendezés állandó felülvizsgálatára, a hatalmi szervek — például a parlament — ellenőrzésére, a működő, józan bel- és külpolitikai közvélemény erkölcsi visszatartó vagy elítélő erejére is szükség van. (A tömeges józan önmérsékletre ma még ritkán van példa.) Saját történelmünket nézve, az ellenőrzés szükségességére figyelmeztet a XX. század második felétől az, hogy az Eötvös-féle nemzetiségi törvény pozitív elemeinek, elveinek következtelen végrehajtása, esetenkénti durva megsértése ellenére sokáig nem az elmagyarosítás volt a jellemző, hanem az említett „szívóerő” következtében az önkéntes elmagyarosodás. A politikai hiba éppen az volt, hogy a magyar állam nem tett eleget a „szívóerő” ellensúlyozására.

Más társadalmi folyamatokhoz képest a nemzetiségek és mindenféle kisebbségek tényleges demokratikus jogai szavatolásának differencia specifikája a viszonylagosan erőteljesebb politikai közbelépés szükségessége. Ezért fogalmazódik meg a tárgyilagos magyar politikai írásokban az a tétel is, hogy a nemzetiségek jogegyenlőségének kérdését sohasem lehet lezártnak, megoldottnak tekinteni. Ez persze nem azt jelenti, hogy az alapelveket, az intézményi kereteket állandóan változtatni kell — bár időről időre azok hatékonyságát is felül kell vizsgálni —, hanem a jogok tényleges érvényesülését, társadalmi hatékonyságát kell folyamatosan ellenőrizni. Ezért egyetlen ország nemzetiségi teljesítményét sem lehet az alkotmány, az elvek, e netán felcícomázott politikai nyilatkozatok alapján megítélni; egyedül a tényleges helyzet, a valóság lehet mérvadó.

Hosszú távon tarthatatlan

A politikán, a gazdaságon, a kultúrán túlmenően a kisebbségi lét bizonyos fajta kisebbségi érzéssel, sőt, szorongással is terhes lehet. Különösen így van ez akkor, amikor egy népcsoport az önrendelkezési elv megsértésével, megkérdésezése és egyetértése — például népszavazás — nélkül került az adott államkeretek közé.

Nem kerülhető meg az a kérdés sem, hogy a többségnek miért érdeke a nemzetiségek fennmaradása, sőt, megkülönböztetett kezelése. Történelmi tapasztalatok bizonyítják, hogy az állam biztonságát, egységét nem veszélyeztetik, ellenkezőleg: egyenesen erősíthetik azok a nemzetiségek, amelyek önálló politikai érdekvédelmi szervezeteik, anyanyelvük és saját kultúrájuk ápolása, az anyanemzettel való kapcsolattartás eredményeként nem érzik magukat fenyegetve nemzetiségi létükben.

A sokarcúság, a sokszínűség minden emberi közösséget gazdagabbá tesz. A magyarországi kultúra egésze csorbulna a szentendrei szerbek, a budai németek, a békési szlovákok, a méhkeréki románok teljesítménye nélkül. Az államalkotó többségi nemzet olyan pótlólagos kiegészítő eszközökkel gazdagodik nemzetiségei által, amelyek más országokkal a politikai, a gazdasági, a kulturális kapcsolatépítés, a kölcsönös szóértés fontos hordozói lesznek. Miként a demokrácia mindenkor több költséget és időt igénylő érdekegyeztetést feltételez, mint az autokrata döntéshozatal, éppúgy a soknemzetiségű államalakulat belső egyeztetése, „lelki egyensúlyának” biztosítása fáradtságosabbnak, nehezebbnek tűnhet, mint a népesség mesterséges erőltetett egyneműsítése. A homogenizálás esetenként olyan ellentéteket termel ki, amelyek miatt korunkban az effajta „megoldás” sikere több mint kétséges. Történelmi példák mutatják: bár a régi, „barbár” időkben sikerült népeket beolvasztani — ennek árát, kárát fölmérni nem lehet — a XX. században a személyiség méltóságának erősödésével, az etnikai újjászületés, az egyre erősödő demokratikus világművelmény hatására, az emberi jogok érvényesülésének nemzetközi számonkérése nyomán egyre több a biztosítéka annak, hogy a rejtett vagy durván nyílt asszimiláció, beolvasztás, felszámolás hosszú távon tarthatatlan.

Mindezek ellenére szűkebb és tágabb környezetünkben egyaránt megfigyelhetők az állampolitika rangjára emelt erőszakos beolvasztási, egyneműsítési törekvések. Történelmi példák és napjaink tapasztaltai mutatják, hogy az anyanyelven szólás jogának, a területi-politikai jogoknak a korlátozása, a nemzetiség oktatási-művelődési hálózatának leépítése, egy folyamatos erkölcsi-politikai nyomás nem feltétlenül eredményezi a nemzetiség fölmorzsolódását, sőt, az önszerveződés bizonyos elemi lehetőségeinek esetében, a nemzetiségi összetartozás érzését erősíti. A nemzetiségi lét alapjainak lebontása, a demokratikus nemzetközi környezet hiánya, illetve az, anyanemzet támogatásának hiánya viszont fokozatosan szükségszerűen elbizonytalanodáshoz, közönyös befeléforduláshoz, a nemzetiség önazonosságának feladásához vezethet. A tartásában megroppant nemzetiség, illetve annak egyedei nem lesznek lojálisak az államhoz, nem vállalják nemzetiségüket sem, hanem emberi méltóságuk és pusztá létük megőrzése érdekében növekvő számban menekülnek el szülőföldjükről. E fordulat csak látszólag és ideig-óráig jelenthet „megoldást” a többségi nemzetnek. A nemzetiséget megillető sajátos, demokratikus jogok megvonása, az évszázados együttélés szálainak szétszaggatása hosszabb távon a többségi nemzetet is súlyos és méltánytalan helyzetbe hozza.

Kényes lélektani egyensúly

Bibó István *A nemzetközi államközösség benuátsága* című tanulmányában árnyaltan elemzi e „kényes” kérdést. Szükséges egyrészt, hogy a többségi államhatalom figyelembe vegye és tolerálja a kisebbségek „megosztott lojalitását”, s e kettősség ellenére is biztosítsa a megkülönböztetés nélküli, egyenlő bánásmódot, a kisebbségi többletjogokat, s önként lemondjon a túlbuzgó hazafiság látszatának erőltetéséről. Másrészt a kisebbségi lakosságnak is tudatában kell lennie annak, hogy a megkülönböztetés nélküli bánásmódot, a reális kisebbségi jogokért korrekt állampolgári lojalitással tarto-

zik. Az esetleges anyanemzetnek is mindenkor korrekt magatartást kell tanúsítania. Ezt nevezi a szakirodalom „igen kényes lélektani egyensúly”-nak. Az az államhatalom amelyik a nemzetiség illojalitásától tart, elsősorban belső körülményeit, demokráciája mértékét, a tényleges esélyegyenlőtlenséget vegye górcső alá, s ne kifelé mutogasson, ne külföldi felbujtásra hivatkozzon. Lenin a nemzetek önrendelkezési jogáról, a kisebbség lehetséges magatartásáról, az úgynevezett „kockázati tényezőkről” világosan és egyértelműen szólt. „Minél közelebb áll valamely állam demokratikus rendszere a különválás teljes szabadságához, annál ritkábban és gyengébbek lesznek a gyakorlatban a különválásra való lörekvések...”

Világosnak tűnő következtetés tehát: a nemzetiség létének be- és elismerése nem állampolitikai döntés függvénye, nem a nemzetiség irányában gyakorolt kegy; a nemzetiség léte objektív valóság — letagadni vagy elhallgatni enyhén szólva felelőtlenség.

A kérdés a nemzetközi és a hazai politikai életben az egyik legvitatottabb. Az ok egyrészt a nemzetközi jog hézagaiban, másrészt a nemzetek közösségének életét szabályozó politikai elvek tisztázatlanságában, intézményeinek hiányosságaiban rejlik. Mindez visszanyúlik a második világháborút lezáró békeszerződésekhez, amelyek a konfliktusokat a versailles-ihoz hasonlóan rendezték, de — attól eltérően — nem tartalmazznak „kisebbségvédelmi” nemzetközi jogi kötelezettségeket. Az ENSZ okmányai és más nemzetközi dokumentumok sem szabályozzák — s főként nem kötelező jelleggel — egyértelmű jogi eszközökkel a nemzetiségi kérdést. Fontos politikai, de kevésbé jogi, normatív szerepe van a helsinki záróokmányoknak, főként a VII. alapelvnek, amely kimondja: „A részt vevő államok, amelyeknek területén nemzeti kisebbségek vannak, tiszteletben tartják az ilyen kisebbséghez tartozó személyek jogait a törvény előtti egyenlőségre, maradéktalanul biztosítják számukra azt a lehetőséget, hogy ténylegesen élhessenek az emberi jogokkal és az alapvető szabadságjogokkal, és ily módon is védik a nemzeti kisebbségek törvényes érdekeit ezen a téren.” A helsinki folyamat utótagálkozóin és szakértői értekezletein is, tehát e rendkívül fontos politikai fórumokon következetesen képviseltük és lehetőség szerint „érvényesítettük” álláspontunkat a nemzetiségi jogok kérdésében. Különösen fontos, hogy partnereket találtunk ezekben az intézményes keretekben is a nemzetiségek kollektív jogait megfogalmazó dokumentumok kimunkálásához, amelyek előmozdították a nemzetiségi kérdés megnyugtató rendezéséhez szükséges politikai és jogi biztosítékok megteremtésének folyamatát. A szabályozás jelentőségét azonban nem szabad túlbecsülnünk, hiszen komoly, felelős ország részéről a belső jogi szabályozás is elegendő, „felelőtlen kormány részéről a nemzetközi kötelezettségvállalás sem ér sokat”.

A nyolcvanas években a magyar politikusok megnyilatkozásaiban, némely politikai tudományi munkákban kezd kikristályosodni: a nemzetiségek helyzetének rendezése annak az országnak a joga és felelőssége, amelyben a nemzetiségek élnek. Ilyen értelemben, de csakis ilyen összefüggésben lehet a nemzetiségi kérdés — belügy. A nemzeti szuverenitás hangoztatása, a hivatkozás a be nem avatkozásra mindaddig érvényesnek tekinthető elv, amíg egy állam cselekedete nem érint más országokat. A gazdasági tevékenység is mindaddig kizárólag a nemzeti szuverenitás fennhatósága alá tartozik, amíg például a környezetszennyezés át nem lépi az országhatárokat. Ezért nem tekinthetők a nemzetközi hatású nemzeti folyamatok kizárólag belső ügynek. A köl-

csönös függés és objektív egymásrautaltság körülményei között törvényszerű, hogy a szuverenitás gyakorlása is feltételezi a nemzetközi összefüggések figyelembevételét. Ebben az értelemben a nemzetiségek helyzete-sorsa sem tekinthető az adott állam kizárólagos ügyének; már csak azért sem, mert bizonyos esetekben, adott történelmi körülmények folytán létfeltételeik, pályájuk, közérzetük, esélyegyenlőségük vagy -egyenlőtlenségük, kapcsolattartásuk kihat az anyanemzetre — amikor van anyanemzet —, de mindenképpen kölcsönhatásban áll az egész nemzetközi környezettel. Ily módon a kisebbségek jogait szavatoló belső állami kötelezettségvállalás is a „nemzetközi államközösség” egyensúlyának része.

Magasabb szintű vitakultúra

A magyar politika tehát a tényekre, a valóságra épít. A szomszédos országokhoz fűződő viszonyunk központi, de nem kizárólagos eleme az ott élő magyar nemzetiség helyzete. Nem tekinthető zavartalannak, barátinak az az államközi viszony, amelyet súlyosan megterhelnek a magyar nemzetiséget érő sérelmek. Aránytévésztés lenne azonban, ha a kapcsolatokat kizárólag az illető magyar nemzetiség sorshelyzete szemszögéből vizsgálnánk. A kapcsolatok nemzetiségi és egyéb összetevői közötti viszony ezért nem alá-, hanem mellérendelő jellegű. Különösen fontos, hogy szomszédainkkal megteremtjük a közös biztonságot, hogy egyik nép fejlődését se zavarja a vélt vagy valós fenyegetettség érzése.

A szomszédos országokban élő magyarság helyzetének differenciált megítéléséhez tudni kell, hogy országonként eltérőek a történelmi adottságok, más és más az ott élő magyar nemzetiség lélekszáma, belső összetartó ereje, a magyar történelemben és kultúrában játszott szerepe, mások az egyes államok etnikai adottságai, a kétoldalú kapcsolatok, azok történelmi „megterheltsége” stb. A magyar politika ezért a magyar nemzetiségeknek biztosított egyéni és kollektív kisebbségi jogokat, a kulturális önszerveződés, az anyanyelvi oktatás, a közigazgatásban való nyelvhasználat, a politikai érdekvédelem, az anyanemzettel való egyéni és szervezett kapcsolattartás, az anyanyelvű vallási élet lehetőségeit, feltételeit nem tértől, időtől, adottságoktól elvonatkoztatva szemléli.

Magyarország nem kíván méltatlan, történettudományi mezbe bújtatott, de aktuálpolitikai indítékú romantikus eredetvitákban, még kevésbé vádaskodásokban részt venni. A múlt tisztázása a történészek, a szakemberek feladata. A szomszédos népek történelme tragikus kereszteződéseinek, ütközéseinek ismeretében nem is hisszük, hogy a különböző országok történészei a közeljövőben egyformán ítélnék meg az eseményeket, folyamatokat. Ez természetes is. Azt azonban mindenképpen szeretnénk elérni, hogy a szükségszerű, lehetőleg tárgyilagos történelmi-szakmai vitákban senki se lássa egymás létének a megkérdőjelezését, lebecsülését, a múlt rossz emléké politikai céljainak követését. S noha úgy tetszik, aligha érthető el egyhamar — mégis rendkívül nagy szükség lenne magasabb színvonalú vitakultúrára a Duna völgyében, lényegesen nagyobb türelemre egymás sajátosságai iránt, vagyis: kölcsönös megértésre. Nagyobb türelemmel és megértéssel a kettős vagy többes kötődéseket is elviseljük.

A szomszédos országokban élő magyarok szerintünk hármaskötődésben élnek. Először is a magyar nemzetiség egészében, sorsában szervesen kötődik az államalkotó többség országépítő munkájának sikeréhez; hiszen ez meghatározza egyéni és közösségi boldogulását. A nemzeti többség munkájával, sikerével, esetenként sikertelenségével is oly mértékben azonosulhat a kisebbségi magyar, amilyen az egyéni és kollektív (nemzetiségi) jogainak tényleges foka. Az egyént ugyanakkor természetesen erős érzelmi szálak — a közös múlt, kultúra és a nyelv tényezői — fűzik saját nemzetiségéhez. A magyar nemzetiség iránti egyéni elkötelezettség egyben átvezető kapocs a harmadik kötődéshez, a magyar nemzethez való tartozáshoz. Kétnyelvűségükből, kétkultúrájúságukból is fakadóan a magyar nemzetiségek sajátos módon kötődnek egyszerre a magyarsághoz és ugyanakkor a velük egy államszervezetben élő többségi nemzethez. E hármaskötődés természetesen még ideális esetben sem mindig mentes a belső konfliktusoktól, de ezek a feszültségek oldhatók, kezelhetők.

Humanista rendezés

A szomszédos országokban élő magyarok döntő többsége évszázados települése-
in él; az állami fennhatóságtól függetlenül is ez a szülőföldje, a hazája. A magyar politika azt tartja kívánatosnak, hogy a hármaskötődés erőterében a nemzetiségek őseik földjén találják meg személyes és közösségi boldogulásukat. A kivándorlás, az áttelepülés más országokba nem nyújthat megoldást egész közösségeknek — még ha az egyes emberek esetenként rá is kényszerülnek. Nem helyeselhetjük, hogy a magyar nemzetiség a feszültségek szorításától tömegesen menekülve kilépjen történelmi közegéből, s kivándoroljon, hogy a határon túli magyar elhagyja saját sorstársait és áttelepüljön. Felelősen, népben-nemzetben gondolkodók határainkon innen és túl még jogos sérelmek esetén sem tanúsíthatnak olyan magatartást, amely a korlátozó folyamatok fékezése, az együttélés türelmes helyreállítása, a kölcsönös megismerésben lévő fehér foltok szívós felszámolása helyett a „menekülési ösztönt” erősíti. Az elszakadás a szülőföldtől, a kiszakadás a nemzetiségből és a környező népekkel való együttéléstől csökkenti az egymásra találás esélyét egy nyugodtabb világban; mennyiségi és főként minőségi veszteséget jelent az ott maradó magyarság, de az adott állam számára is. Személyes fenyegetettség, belső emberi válság vagy más nyomós ok indokolhatja ugyan az egyén döntését az ország végleges vagy átmeneti elhagyására, ami azonban változó körülmények esetében nem zárhatja ki a szülőföldre való későbbi visszatérést sem.

Különösen fontos, hogy a nemzeti kisebbséget ne ragadja el a magára hagyottság, a reménytelenség, a jövőhiány sötét érzése, hanem mindenkor maga mögött érezze az anyanemzetet, érezze annak törődését és gondoskodását, és tudva tudja, hogy figyel rá a demokrata, humanista, internacionalista világközvélemény.

A Magyar Népköztársaság döntően a kétoldalú diplomáciai kapcsolatokat tartja e kérdések korrekt, baráti megvitatása fő csatornájának, hiszen elsősorban az érintett többségi államalkotó nemzet képviselőivel kell szót értenünk. Minden kölcsönös történelmi sérelem, jelenbéli gond ellenére meggyőződésünk: nincs elvi akadálya a kér-

dések humanista és — szocialista szomszédaink esetében — internacionalista rendezésének. Magatartásunkat ezért mindenkor a határozottság és a higgadság igénye hatja át egyszerre. Felelősségérzetünk nemzeti önbecsülésünkől, a népek egymásra találásának őszinte vágyából, internacionalizmusunkból fakad.

Elveinket, törekvéseinket az elmúlt években kifejtettük a helsinki folyamat rendezvényein, az ottawai emberi jogi, a berni családegyesítési szakértői értekezleteken, a budapesti kulturális fórumon és a bécsi utótalálkozón is. Álláspontunkat egyértelműen leszögeztük. A szakértői és a szélesebb nemzetközi közvélemény pontosan meg is értette indítékainkat. Szándékaink, problémafelvetésünk tisztességét tanúsítja, hogy nem hagytuk magunkat belesodorni az itt is fölsistergő — ám szerencsére e fórumok közfigyelmének perifériájára szoruló — személyeskedő, természetlen vádaskodásokba; hiszen céljaink, törekvéseink annyira világosak, hogy nem kell mindenkor polemikusan kitérnünk bizonyos konkrét részletekre is. Célunk egyébként sem az, hogy gondjainkat „nemzetköziesítsük”, hiszen a konkrét ügyek megoldásához a kétoldalú meg egyezések vezethetnek.

Nemzetközi fellépésünk hitelét, erkölcsi fedezetét folyamatosan változó, bővülő, továbbfejlődő hazai nemzetiségi gyakorlatunk adhatja csak meg. Ez részünkről a belső demokratizálásunk szerves része; bármiféle kisebbséggel szembeni türelem megnyilvánulása. Az elmúlt évek gyakorlatának szellemében, a nemzetiségek egyéni és kollektív jogainak határozott képviselése, az érdemi kezdeményezés, e kérdések folyamatos szerepeltetése a nemzetközi fórumokon a jövőben is feltétlenül alapvető külpolitikai céljaink közé tartozik.

A külpolitika „társadalmasítása”

Nem kétséges tehát: a párt és a kormányzat az utóbbi években egyre inkább vállalja a szomszédos országokban élő magyarság sorsának, gondjainak figyelemmel kísérését, érdekeinek megjelenítését. Levonta a régebbi időszakok bizonyos visszafogottságának tanulságait, tevékenységét aktivizálja. Nem kívánja azonban mellőzni, mert nem is nélkülözheti a társadalom legkülönbözőbb területein felgyülemlett, tiszteletre méltó és tanulmányozást érdemlő idevágó tapasztalatokat, ismeretanyagot. Építeni kíván, egyre inkább, a lassan mozgalommá terebélyesedő állampolgári kezdeményezésekre, tettekre, cselekedetekre. Mind nyilvánvalóbb, hogy a magyar külpolitika jelentős tartalékokat — önmaga megújításán túl — elsősorban társadalmi bázisának erősítésével, a külpolitika „társadalmasításával”, további demokratizálásával tárthat föl. Ez a törekvés egybeesik a szocialista demokrácia kiszélesítésének szándékával is: konkretizálja azt a társadalmi élet egyik szeletére, a nemzetközi kapcsolatrendszerünkre. A társadalmasítás a nemzetközi életnek azokon a területein lehetséges, ahol az emberi kapcsolatoknak, a humanitárius tényezőknek nagyobb szerepük van. Ilyennek látszik többek között a nemzetiségek problémáinak gondozása. Ez valamennyi érdekelt állam számára többszörös haszonnal jár: gazdagíthatja a hivatalos külpolitika eszköztárát az emberi kapcsolatok bűvópatakrendszerével, hozzájárulhat különböző pólusokon a kölcsönös bizalmatlanságok, előítéletek oldásához, a közös cselekvés erősí-

téséhez, a szunnyadó, jó irányú nemzeti energiák, előítélet-mentes gondolkodás felszabadításához. A társadalmi erők nem központosított, de mégis egyeztetett összefogása, a külpolitika nyíltságának fokozása, a fő elvi irányok együttes kialakítása, az intézményi keretek korszerűsítése, kiszélesítése elengedhetetlen tennivalóink sorába tartozik. Mindez megszüntetné a mostani párhuzamosságokat, szétforgácsoltságokat. Ugyanakkor megengedhetetlen és nagy károkat okoz, ha a magyar nemzetiség ügyét egyes személyek, szervezetek taktikai megfontolásoknak, túlzott önérvényesítési törekvéseiknek rendelik alá. A cselekvés demokráciája, a felelős jelenlét, a bevonás intézményes kereteinek megteremtése, az egyenrangú részvétel a nemzeti alapkérdések megvitatásában és megoldásában — ez a legfőbb „fegyelmező” erő.

Az előrelépés másik alapfeltétele a nemzettudat „ápolása”. Ehhez azonban egyrészt elengedhetetlenül szükséges a cselekvő, nyílt, szolidaritás a nemzeti kisebbségekkel, s a gondok felelős, józan megvitatása — már csak a fölös, terméketlen és akaratlanul is ártó indulatok mederben tartása érdekében is. Másrészt, ha a szomszédok némelyikénél heveny, túlfűtött indulatok sisteregnek, nekünk akkor is belső tartásra, higgadtságra kell törekednünk. Sértésre ne sértéssel, nacionalizmusra ne nacionalizmussal válaszoljunk. Ehhez is önbecsülésen alapuló, korszerű nemzettudatra van szükség. Vagyis nemzettudatunk „karbantartása” és a határozott, kulturált kiállás a magyar kisebbség mellett egymást nem keresztezik, hanem ellenkezőleg; egymást kölcsönösen föltételezik.

*

A nyíltság és a nyitottság jegyében fogant írásunk a társadalmi vitákban kikristályosuló gondolatokhoz kíván néhány megközelítéssel hozzájárulni. Célja nem lehet tehát végső, megfellebbezhetetlen igazságok kimondása. Feladata az, hogy a vázolt gondolatsorral felelős eszmecserét indítson a magyar társadalomban.

Arra törekedtünk, hogy felhasználjuk és ötvözzük a magyar haladó gondolkodás néhány eredményét, észrevételét és javaslatát. Szándékunk nyílt és tisztességes. Ez persze nem óvhat meg bennünket attól, hogy némelyek kiforgassák szavainkat, szándékosan eltorzítsák, félremagyarázzák gondolatainkat. Nekünk azonban akkor is a józan, jóhiszemű, jóindulatú, a Duna-völgyi népek egymásra találását őszintén óhajtó erőkre kell építenünk.

1988. február 13.

Magyar Nemzet 1988. február 13.

2.

A Magyar Köztársaság Alkotmánya A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XVIII. törvény módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege

(Részlet)

6. § (1) A Magyar Köztársaság elutasítja a háborút, mint a nemzetek közötti viták megoldásának eszközét, és tartózkodik a más államok függetlensége vagy területi épsége ellen irányuló erőszak alkalmazásától, illetőleg az erőszakkal való fenyegetőzéstől.

(2) A Magyar Köztársaság együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával.

(3) A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.

1989. október 23.

Magyar Közlöny 1989. október 23-i, 74. sz.

3.

Az MDF külpolitikai célkitűzései és kisebbségvédelmi programja

(Részlet az MDF programjából)

Az MDF külpolitikája az európai egység eszméje jegyében nemzeti érdekeink érvényesítésére törekszik. A „nemzeti érdek” fogalma természetesen a határainkon túl élő magyarság egészének érdekeit is jelenti. A magyar kisebbséggel való törődésnek külpolitikai stratégiánk részévé kell válnia.

Az MDF alapvető célja hazánknak a közös európai házba történő visszavezetése.

Külpolitikai helyzetünkben csökkenteni kell az egyoldalú függések és aránytalanságok mértékét. Az MDF a világpolitikai viszonyok függvényében jövőbeni célként megvalósíthatónak tartja a semlegesség elnyerését, melynek következtében a Szovjetunió Magyarországon egy politikailag kiegyensúlyozott, biztonsági érdekeit nem veszélyeztető országot tudna közvetlen szomszédságában. Semlegességünk kialakítása mellett szükséges egy védelmi célokat szolgáló, jól képzett és jól felszerelt honvédség fenntartása, amely szavatolja országunk biztonságát.

Gazdasági érdekeink a nemzetközi együttműködésben is a közvetlen vállalati kapcsolatokra épülő piaci viszonyok megteremtését igénylik. Ezen az elvi alapon kell újraszervezni a kelet-európai országokkal fennálló gazdasági kapcsolatainkat, miközben megteremtjük az EK-val való együttműködés feltételeit.

A határainkon túl élő magyarság ügyénél semmivel sem kisebb súlyú saját kisebbségpolitikánk elve. Nem tagadunk meg semmilyen olyan jogot hazai kisebbségeinktől, amelyet a kisebbségi magyarságnak követelünk. Külön is hangsúlyozzuk, hogy a leghatározottabban elítéljük az erőszakos asszimiláció minden nyílt vagy burkolt formáját.

Olyan Magyarország és olyan Közép-Európa felépítésén munkálkodunk, amelyben senki ne érezzen hátrányt etnikai vagy vallási hovatartozása, annak természetes vállalása miatt.

1990. március

Magyarország politikai évkönyve, AULA-OMIKK, 1990, 532.

4.

A Kormány programjának ismertetése

(Részlet)

Kisebbségi politikánk fő célja az emberi jogok, s ezeken belül a kisebbségek jogainak érvényre juttatása határainkon kívül és határainkon belül egyaránt. Tekintettel arra, hogy a magyarság egyharmada határainkon kívül él, a magyar államnak különleges felelőssége a magyar nemzet, mint kulturális és etnikai közösség megmaradásának támogatása mindenütt. Ezért állunk ki — a fennálló nemzetközi szerződések tiszteletben tartásával, azok szellemében — a határainkon kívül élő magyar közösségek önrendelkezési jogának megtartása mellett, a szomszéd államok kormányainak kinyilvánított ígéreteivel is összhangban. Ideje, hogy a nemzeti kisebbségek valóban az országok közötti barátság legfontosabb hídját alkossák, de ezt csak a jogaikat és méltóságérzetüket visszanyert közösségek láthatják el. Ebben a tiszta törekvésünkben szá-

mítunk a demokratikus államok kormányainak és közvéleményének támogatására éppen úgy, mint az európai és a nemzetközi szervezetek politikai segítségére.

Külön hangsúlyt helyezünk a határainkon túl élő, az egykori történelmi Magyarország területén élő magyar kisebbségek mellett a nyugati magyar emigrációval való kapcsolatunkra is, és a nyugati magyar emigráció problémakörének rendezésére törekedve kívánjuk, hogy megtartva akár állampolgárságukat ugyancsak vállalkozzanak a híd vagy nemzetünk érdekében a népi diplomácia feladatkörének ellátására.

(...)

1990. május 22.

Antall József miniszterelnök

Országgyűlési Napló, Az Országgyűlés 5. ülésnapja, 1990. május 22. 208.

5.

„Konstruktív partnerséget kínálunk” Határon Túli Magyarok Titkársága

Két évvel ezelőtt szeptemberben hívták létre a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Titkárságát, amelyet miniszterhelyettesi rangban Tabajdi Csaba vezetett. Az intézmény mind a hazai kisebbségekkel, mind a határon túl élő magyarság ügyével foglalkozott. Az 1990. tavaszán megalakult Antall-kormány kettéosztotta a feladatot s a hivatalt. A hazai kisebbségekkel a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, a külhoni magyarsággal a határon túli magyarok titkársága foglalkozik. Az átalakulás milyen változásokat hozott a hivatal életében? - kérdeztük Entz Géza államtitkártól.

Az európai politikában fokozatosan előtérbe került a kisebbségek ügye. Az országnak kiszélesedett a nemzetközi mozgástere, s különböző bel- és külpolitikai feladatok jelentkeztek ezen a téren. Az akkor létrehívott titkárság, tulajdonképpen előkészítő szerepet töltött be, bár még senki sem sejtette, hogy kevesebb, mint egy éven belül választásokra kerül sor, s a térségben összeomlanak a régi rezsimek. A hivatal ügyeit 11 ember intézte, s emellett működött társadalmi alapon egy 60 fős kollégium, melynek tagja volt Antall József is. A titkárság a szomszédos országokban és az egész világon megkezdte a kapcsolatok felvételét - szervezetek hiányában - a politizáló értelmiség különböző képviselőivel, s a magyarországi szervezetekkel. A választások után a kormány a titkárság tapasztalatait figyelembe véve osztotta ketté a feladatot. Helyzetünket megkönnyítette, hogy a szomszédos országokban is létrejöttek politikai érdekképviseletek, pártok. Tehát tartalmilag és minőségileg is megváltozott a helyzet-

aktív, szakmailag megalapozott, nemzetközi diplomáciai tevékenységre volt szükség. Olyanra, mely nem illeszkedik közvetlenül a Külügyminisztérium profiljába, de kiegészíti azt. Hiszen a minisztérium államközi, nem pedig társadalmi és kulturális szerveződések szintjén tartja fenn a kapcsolatokat.

— Milyen következményeket támasztanak a titkárság munkatársai felé, s önnek, mint politikai államtitkárnak, mi a feladata?

— Nekem, a munka összehangolása és az apparátus létrehozása a feladatom. Ez utóbbi kiépült, s már ezt is eredményének könyvelhetjük el. Tizennégy politikai munkatárs dolgozik a titkárságon, de el tudnék képzelni egy húsz százalékos bővítést. Az ő munkájukat egy-egy területen még szakemberek is segítik. A munkatársaknak átfogó és mély ismeretekkel kell rendelkezniük a szomszédos országok és a diaszpóra magyarság helyzetéről, s elengedhetetlen világnyelvek, illetve a szomszédos országok nyelvének ismerete. A belső munkamegosztás részben országonként történik, részben a kisebbségi diplomácia különböző kérdéseinek szempontjait figyelembe véve. Tehát az európai biztonsági folyamat, az Európa Tanács keretében folyó diplomáciai tevékenységbe való szakértői bekapcsolódás a célunk. Ezt természetesen a Külügyminisztériummal szoros és napi egyeztetésben végezzük. Az én feladataim közé tartozik még, hogy kapcsolatot tartsak fenn mindazon külföldi kormányhivatalokkal és tisztviselőkkel, akik a kisebbségi kérdéssel foglalkoznak. Igen fontos számunkra, hogy a titkárságot minden országban elfogadják, ott is, ahol a kisebbségi kérdést még mindig kizárólagos belügyként kezelik. Ez nem azt jelenti, hogy beleavatkozunk más országok dolgaiba, sem az ottani magyarok ügyeibe. Mi a szabad kapcsolattartás eszméjét képviseljük, s igyekszünk támogatni a kinti magyarság törekvéseit.

— Hasonló szinten könnyen találtak-e partnerre?

— Igen, más országokban is kezdenek már államigazgatási szinten foglalkozni ezzel a kérdéssel, de van még különbség a magyar kormányzati szervek törekvése és a szomszédos országok többségének elképzelése között. Mi, az érintett kisebbség igényeiből indulunk ki, és önszerveződésére kívánunk építeni. A szomszédos országok némelyikében pedig csak kirakatpolitikát folytatnak. Úgy kezelik a kérdést, hogy pusztán eleget tegyenek bizonyos európai normáknak. De alapvetően konfliktusos a kisebbségi szervezetekhez való viszonyuk.

— Melyik országgal épült ki a legjobb kapcsolat?

— Attól függ, milyen szempontból minősítem a dolgokat. A hivatalos meghívás teljes elismerése a magyar törekvéseknek. Eszerint tárgyaltam már Szerbiában, Szlovéniában, félhivatalos látogatást tettem Horvátországban s Kijevben. Meghívott a Cseh- és Szlovák Köztársaság szövetségi miniszterelnök-helyettese is, Romániában tíznapos utazást tettem, amit az ottani külügyminisztérium magánjellegűnek minősített. Ennek ellenére a legfelsőbb vezetőkkel tárgyaltam, s részt vette egy igen nagy érdeklősét kiváltó sajtóértekezleten. Ezt azért tartom lényegesnek, mert a magyar politikai törekvéseket ismertethettem a román közvélemény előtt. A románokkal a kapcsolattartást megnehezíti, hogy kialakulatlan még politikai rendszerük, nem dőlt el egyértelműen, milyen irányban kívánnak haladni. Egyedüli lehetőségünk, hogy konstruktív partnerséget kínálunk. A mi stratégiánk egybeesik az európai fejlődés fő vonalával. Európa korábban szétszabdalt hatalmak érdekkellentéteinek összjátéka volt. Ma

ezek az érdekellentétek alárendeződnek egy összeurópai nagypiaci érdeknek. Amely országban megérett ez a felismerés, ott a mi ügyünket is könnyű előmozdítani. Ezt mutatja az ukránokkal kötött szerződés. Felvetődött a szlovénekkal és a horvátokkal is, de figyelembe kell vennünk a jugoszláv belső helyzet alakulását.

— Két alapítvány is kapcsolódik a titkárság munkájához. Milyen cél érdekében jöttek ezek létre?

— Az Illyés Alapítvány 1990. tavaszán alakult. Minden évben egy, a kormány által felkért kuratórium osztja szét a költségvetésből biztosított 15 millió forintot. Úgy kívánunk segíteni a kinti magyarságnak, hogy már folyamatban lévő, de pénz hiányában elakadt kezdeményezéseket támogathassunk, illetve a gazdálkodóktól vagy másoktól vállaljuk bizonyos eszközös beszerzését. Az alapítvány maga is igyekszik felkutatni kiegészítő jövedelmi forrásokat. A Teleki Alapítvány szeptembertől kezdi meg működését, szintén a kormány, 70 millió forinttal támogatásával. Feladata egy tudományos kutatási bázis, regionális és nemzetközi információs és tájékoztatási központ létrehozása. Ezen belül az etnikai és kisebbségi folyamatok dokumentálása, és az információk rendszeres gyűjtése. A kuratórium elnöke Kosáry Domonkos, engem a társelnöki poszt betöltésével bízott meg a kormány.

— Milyen a titkárság kapcsolata az ellenzéki pártokkal?

— A Fidesz kisebbségi szakértőivel rendszeresen információt cserélünk. Megítélesem szerint külpolitikai programjuk kisebbségi része és a kormány politikai gyakorlata között nem sok különbség van. Az SZDSZ-szel többször próbáltunk ilyen vonalon kapcsolatot teremteni, de erre még nem került sor. Tabajdi Csaba szocialista képviselő pedig tagja mindkét alapítvány kuratóriumának.

— Mi az Önök előtt álló legfontosabb feladat ma?

— A genfi kisebbségi konferenciára készülünk a párizsi csúcsertekezlet megbízásából. A Külügyminisztérium és a titkárság adja a delegációt, melyet én vezetek. Szeretnénk az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten eddig elért elvi konszenzust a gyakorlati megvalósítás irányába továbbvinni. Akár információs központ létrehozásával, akár rendszeres találkozók összehívásával, s az elvek gyakorlati megvalósulásának ellenőrzésével.

1991. július 17.

Magyar Nemzet 1991. július 17.

A Magyar Köztársaság Kormányának Nyilatkozata a magyar kisebbségekről

Közép- és Kelet-Európa stabilitásának és biztonságának előfeltétele, hogy a különféle (nemzeti, etnikai, vallási és politikai) kisebbségek ne válhassanak az állam hatalmi politikájának áldozatává. Térségünkben a 20. század során olyan erő- és érdekviszonyok érvényesülnek, amelyek következtében az állam nem mint minden állampolgár közjavát szolgáló intézmény működött, hanem a többségi nemzet tulajdonává vált. Ennek jegyében a kisebbségekre gyanakvással tekintettek, kétségbe vonták állampolgári lojalitásukat és a nyelvük, kultúrájuk megőrzésére irányuló törekvéseket nem egyszer az államrend és az államegység elleni támadásnak nyilvánították.

A kommunista rendszer összeomlása után helyüket kereső népek és államok sajnálatos módon hajlamosak visszatérni ehhez a kettős mércével mérő nacionalizmushoz, a nemzeti kizárólagosság korszerűtlen eszméjéhez. Ez térségünk demokratikus átalakulásának egyik legnagyobb akadálya.

A délszláv népek tragikus konfliktusa, amely az „etnikai megtisztítás” jegyében a második világháború óta Európában elkövetett legsúlyosabb ember- és népellenes bűntettekhez vezetett, világosan példázza ezt az úttévesztést. De azt is, hogy gyökereken új megoldásokat kell keresni az érdekeltek és a nemzetközi közösség egyesített erőfeszítéseivel. Közös fellépéssel kell gátat vetni nemcsak a vérontásnak, hanem a kisebbségek elleni gyűlöletkeltésnek, ellenségkép-gyártásnak, s azoknak a törekvéseknek, amelyek egy-egy terület etnikai összetételét mesterséges eszközökkel ki- és betelepítésekkel akarják megváltoztatni.

Európa nyugati felében elmélyül az államok integrációja, a letelepedés és a munkavállalás szabadsága általános joggá vált, megállapítható, hogy a nemzetállam eszméjét végképp meghaladta az idő. Ilyen körülmények között az etnikailag tisztá államok létesítésére irányuló törekvések anakronisztikusak, emberellenesek és ellentmondanak az ENSZ Alapokmányának, a Helsinki Záróokmányának és a Párizsi Kartának.

Felidézzük itt a magyar politikai gondolkodás nagyszerű hagyományait, a Szent István-i gondolatot, az államon belüli népek együttélésének eszméjét és Eötvös József szavait is, aki már a XIX. század közepén leírta, hogy „a világ a föderatív elv általános alkalmazásának megy elébe” ... és „...egykor ide fogunk jutni”.

Az államok és nemzetek békés új rendjének kiépítéséhez csak az államokon belüli nemzeti és etnikai sokszínűség alkotmányos elismerésén keresztül vezethet az út. Az ehhez szükséges kompromisszumok kidolgozásának az államok és a területükön élő nemzeti, illetve etnikai kisebbségek demokratikus párbeszédére kell épülnie. Így jöhet létre az a belső alkotmányos rend, amely az államokat képessé teszi az egymás közötti új típusú, valóban korszerű kapcsolatokra.

A kisebbségben élő magyar népcsoportok — csakúgy, mint más nemzeti és etnikai közösségek — önszerveződési törekvései fontos részét képezik térségünk társadalmi és politikai rekonstrukciójának, mindenekelőtt a civil társadalom újjászerveződésének.

A Kárpát-medencében élő magyar közösségek a szavazópolgárok akaratából részt vesznek országaik törvényhozó és helyhatósági testületeiben. Törekvéseikkel nem vonják kétségbe az adott államkereteket, azokon belül kívánják megteremteni az önszerveződésükhöz, jogaik gyakorlásához, kulturális autonómiájuk biztosításához szükséges alkotmányos és törvényes formákat. Ebbe a folyamatba illeszkednek a különféle autonómia-elképzelések is. Figyelembe véve a kisebbségi létforma sajátos helyzetét, ez szórványban a személyi, helyi kisebbségben az önkormányzati, szubregionális többség esetén pedig a területi elvű autonómiák rendszere lehet.

A magyar kormány megítélése szerint a magyar kisebbségek saját jövőjükre vonatkozó elképzelései beilleszkednek a meghatározó európai folyamatokba és jó alapot kínálnak Magyarországnak és szomszédai kisebbségpolitikai együttműködéséhez.

Meggyőződésünk, hogy a nemzeti kisebbségek és kormányaik közötti érdemi párbeszéd kibontakozása és ennek nyomán a Magyarország és szomszédai közötti új viszony létrejötté nagy mértékben csökkentheti a térségben a feszültséget, kialakíthatja a modern demokratikus kapcsolatrendszereket mind az egyes országokon belül, mind az országok között. Így kerülhetünk közelebb egész Európa tartós stabilitásához és integrációjához.

Budapest, 1992. augusztus 18.

Új Magyarország 1992. augusztus 19.

7.

Közlemény a Magyar Köztársaság kormánya és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1993. február 26-i megbeszéléseiről

A Magyar Köztársaság Alkotmánya előírja a határokon kívül élő magyarság iránti felelősséget.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Programja az ország kétmilliónyi magyarságát államalkotó tényezőként, másfelől az egyetemes magyar nemzet elidegeníthetetlen részeként határozza meg.

A Magyar Köztársaság és Románia által is elfogadott és aláírt vonatkozó nemzetközi dokumentumok egyértelműen biztosítják a nemzeti kisebbségek és anyanemzeteik közötti szabad kapcsolattartást és együttműködést.

Országaink törvényei és a nemzetközi jog előírásainak keretében a Romániai Magyar Demokrata Szövetség küldöttsége a Határon Túli Magyarok Hivatalának meghívására látogatást tett a Magyar Köztársaság elnökénél, miniszterelnökénél és országgyűlési elnökénél, valamint a külügyminiszternél Magyarország kormányzatával való magasszintű kapcsolatok felújítása és kiterjesztése végett.

A Magyar Köztársaság kormánya és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség országos vezetői 1993. február 26-án Budapesten folytatott megbeszéléseiről a következő közleményt hozzák nyilvánosságra:

1. A Magyar Köztársaság kormánya örömmel üdvözli, hogy a brassói kongresszuson a belső önrendelkezés elve alapján újjászerveződött az RMDSZ. A felek megegyeznek abban, hogy az eddigieknél szorosabb, állandó és intézményesített kapcsolattartásra törekednek.

2. Egyetértenek abban, hogy a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, mint Románia, a magyar nemzet és a demokrácia iránt elkötelezett szervezet jótékony szerepet játszhat a romániai demokratizálódás, a magyar—román államközi kapcsolatok és megbékélés előmozdításában, valamint a térség stabilitásának és európai integrációjának szolgálatában.

3. A magyar kormány nem avatkozik bele az RMDSZ politikájába, de mindenben messzemenően támogatja annak legitím törekvéseit és álláspontját. Ennek megfelelően üdvözli és elő kívánja segíteni a Szövetség, illetve a romániai magyarság belső önrendelkezésének és autonómia-tervezetének Románia törvényeivel és a nemzetközi jogszabályokkal egyező megvalósítását.

4. Magyarország hathatósan támogatni kívánja a romániai magyar társadalomnak politikai, gazdasági, polgári, kulturális, egyházi és tanügyi kibontakozását és fejlődését. Erre nézve a felek részletes javaslat-csomag megvalósításában állapodtak meg.

5. Mivel Magyarország és a romániai magyarság egyaránt érdekelt Románia demokratikus átalakulásában, készek együttesen is elősegíteni e cél megvalósítását. Ennek a folyamatnak képezi szerves részét a magyar nemzeti kisebbség és a többi kisebbség helyzetének demokratikus rendezése, Románia érdekeinek és törvényeinek, valamint az európai jogrendnek megfelelően.

6. A felek minden lehető elkövetnek a magyar—román államközi alapszerződés, továbbá egy államközi kisebbségvédelmi megállapodás mihamarabbi megkötése érdekében. Másfelől szorgalmazzák a magyarországi kisebbségi törvény és a romániai nemzetiségi státútum sürgős elfogadását.

7. Magyarország miniszterelnöke és a Románia Magyar Demokrata Szövetsége vezetői egyetértenek abban, hogy a határon túli magyar kisebbség ügyét nem szabad pártpolitikai és választási célokra felhasználni. Erre nézve szükségesnek tartják a határon túli magyarság ügyében történő politizálás egységes alapokra helyezését, többpárti egyetértéssel.

Budapest, 1993. február 26.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280

Kormányzóvivői iroda közleménye

Boross Péter miniszterelnök pénteken délután fogadta a határon túli magyar szervezetek vezetőit. A találkozón részt vett: Markó Béla, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség szövetségi elnöke, Szlovákiából Duray Miklós, az Együttélés, valamint Bugár Béla a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnöke, Ágoston András, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke, Fodó Sándor, a Kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetségének elnöke, Pasza Árpád, a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke és Pozsonc Mária, a Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség elnöke, Szlovéniából.

A találkozón részt vett: Csoóri Sándor a Magyarok Világszövetségének elnöke.

A találkozón, melynek keretében kétoldalú tárgyalásokra is sor került, Boross Péter miniszterelnök leszögezte, hogy a kárpát-medencei őshonos magyarság vonatkozásában Antall József néhai miniszterelnök politikai felfogását kívánja követni. A magyar kormány az 1992. augusztus 18-i nyilatkozatának értelmében továbbra is támogatja a határon túli magyarság mindazon törekvését, melyeket azok legitim képviselői fogalmaznak meg és összhangban állnak az európai integráció eszméivel. A határon túli magyar szervezetek vezetői megerősítették, hogy továbbra is ezt tekintik olyan minimumnak, amelyet elvárnak a mindenkor magyar kormánytól és magyarországi politikai kapcsolataikat a jövőben is ennek függvényében fogják építeni.

A tárgyaló felek leszögezték, hogy ez a kapcsolat már eddig is nagyban hozzájárult a közép-európai térség stabilitásának megerősítéséhez. Megállapították: ez a politika teremtette meg annak az alapját, hogy a térségünkben a XIX. század folyamán felhalmozódott megoldatlan problémák, az ebből származó válságjelenségek, a nemzeti kizárólagosságra irányuló törekvések, a türelmetlenség, a magyarellenesség és a politikai visszarendeződési folyamatok ellenére a határon túli magyarság megőrizhette politikai józanágát, elkötelezettségét a pluralizmus és a parlamenti demokrácia mellett.

A határon túli magyar vezetők kifejtették, továbbra is tárgyalásos úton igyekeznek érvényesíteni nemzeti közösségként való elismerésüket, a szubszidiaritás elvén alapuló területi, illetve közösségi önkormányzati jogait és a partneri kapcsolatok megteremtését az egyes országok számbeli többségben lévő nemzeteivel. Ennek érdekében demokratikus eszközökkel kívánják kifejezésre juttatni politikai alanyiségüket, mindenekelőtt szabadon választott saját képviselői testületeiken keresztül, amelyek a közösséget, illetve az általa lakott területeket érintő kérdésekben önálló döntési joggal bírnak.

Boross Péter miniszterelnök kifejtette: a legitim magyar szervezetek által megfogalmazott elvek teljes mértékben összhangban állnak az európai integráció alapeszméivel és a maastrichti szerződésben megfogalmazottakkal. Az érintett közösségek helyzetének rendezésére kidolgozott konkrét tervezetekhez hasonló modellek számos esetben bizonyultak működőképesnek Európában, ezért a Magyar Köztársaság kormánya

a határon túli magyarok ezen jogos törekvéseit teljes mértékben, minden rendelkezésre álló legitim eszközzel támogatja.

A találkozó résztvevői értékelték az európai közösségek által tett eddigi erőfeszítéseket az Európai Stabilitási Egyezmény létrehozására. Megállapították, hogy ilyen egyezmény csak akkor töltheti be küldetését Közép- és Kelet-Európa stabilizálásában, ha az egyes országok kormányai és az érintett nemzeti közösségek legitim képviselői között jön létre megegyezés az adott közösség jogállását illetően.

A Magyar Köztársaság Kormánya úgy ítéli meg, hogy ez teremthet megfelelő feltételeket a térségben a stabilitást hosszú távon biztosítani hivatott kétoldalú egyezményekre irányuló tárgyalásoknak is.

Az érintettek megállapították, hogy mind a kormányok és a magyar közösségek szervezetei, mind a Magyarország és az illető ország közötti kétoldalú kapcsolatokban jelentős pozitív lépések történtek Horvátország, Szlovénia és Ukrajna vonatkozásában.

A találkozó résztvevői szükségesnek tartják, hogy a határon túli magyar közösségek, szociális és kulturális természetű igényeit a magyar állam a legitim célkitűzésekkel összhangban anyagilag is támogassa.

Budapest, 1994. február 11.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280.

9.

A Magyar Köztársaság kormányának programja 1994—1998

(Részlet)

Kapcsolatok a határon túli magyarsággal

A kormány a nemzetközi biztonság, stabilitás és együttműködés szempontjából megkülönböztetett fontosságot tulajdonít a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai szavatolásának és hatékony védelmének. A kormány az alkotmányban rögzített politikai-erkölcsi kötelezettségének megfelelően jelentős figyelmet kíván fordítani a határon túli magyarság helyzetére. Jogaik biztosítását a magyar külpolitikai kapcsolatrendszer sajátos területének, fontos belpolitikai feladatnak, a nemzeti szolidaritás részének tekinti.

A kormány a határon túli magyarságot kulturális értelemben a magyar nemzet részének tekinti. A rendelkezésére álló eszközökkel — a nemzetközi normákkal összhang-

ban — arra törekszik, hogy a határon túli magyarok számára olyan gazdasági, politikai, jogi feltételrendszer és társadalmi légkör alakuljon ki, amelyben országuk állampolgáraként szülőföldjükön boldogulhatnak. Sikraszáll azért, hogy a nemzeti önazonossághoz való jog mindenütt maradéktalanul érvényesüljön. Az ENSZ, az Európa Tanács és az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet dokumentumainak megfelelően a magyar kormány a hatékony kisebbségvédelem alapvető feltételének tekinti a kedvezményes bánásmód és sajátos jogok biztosítását annak érdekében, hogy a kisebbségi létből fakadó hátrányokat ellensúlyozni lehessen. A kormány meggyőződése, hogy az államoknak a kisebbségek iránt tanúsított magatartása az emberi jogok érvényesítésének fontos összetevője, és elválaszthatatlan része a nemzetközi kapcsolatoknak.

A kormány a határon túli magyarok helyzetének kérdését a szomszédos országokhoz fűződő viszony egyik kiemelt összetevőjének tekinti. Abból indul ki, hogy a határon túli magyarok jogainak szavatolásához és gyakorlati érvényesüléséhez párbeszédre van szükség az érintett szomszédos államok politikai vezetésével, és kölcsönös előnyökön alapuló, széles körű együttműködés kialakítására kell törekednie. A kormány határozottan és következetesen sikraszáll azért, hogy a határon túli magyarok, illetve szervezeteik tényleges egyenlőséget élvezzenek jogaik gyakorlásában. A meglévő, illetve felmerülő problémákat alapvetően a kétoldalú kapcsolatok keretében kívánja rendezni, de a megoldás érdekében a nemzetközi fórumokat és szervezeteket is igénybe veszi, továbbá széles körű nemzetközi támogatás biztosítását is szükségesnek tartja. A kormány aktív és kezdeményező szerepre törekszik a hatékony két- és sokoldalú nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer létrehozása érdekében. Bizonyosságát adva annak, hogy egyaránt fontosnak tekinti a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek védelmének nemzetközi jogi összetevőit, mielőbb benyújtja ratifikálásra az Országgyűlésnek a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját és a Békéltetésről és a Választott Bíróságokról szóló Európai Egyezményt.

A szülőföldön való boldogulás érdekében a kormány meghatározónak tartja a határon túl élő magyarok egzisztenciateremtését, gazdasági felemelkedését, polgárosodását, a helyi önkormányzatokban való részvételüket és civil társadalmi önszerveződésüket. A kisebbségek fejlődése szempontjából egyaránt fontos az alulról szerveződő helyi politizálás és az állami szintű, parlamenti érdekérvényesítés. A kormány lehetőségeivel arányosan — az európai integrációs intézmények gyakorlatának megfelelő — szakmai együttműködési formákkal, képzési programokkal, a határ menti területek kapcsolatainak erősítésével kívánja elősegíteni azt, hogy a határon túli magyarság élni tudjon az adott ország helyi közigazgatási és vállalkozási lehetőségeivel. A kormány a kölcsönös érdekek alapján nagyon fontosnak tekinti a határon túli magyarok gazdálkodói tevékenységének integrálását a szomszédos államokkal való gazdasági együttműködésbe.

A kormány a kisebbségek autonómiáját az emberi, kisebbségi és gazdasági-szociális jogok érvényesítése alkalmas és kívánatos keretének tekinti az adott állam határain belül, a nemzetközi jogi elvekkel és gyakorlattal összhangban. Támogatja a határon túli magyarok jogai érvényesüléséhez szükséges feltételek megteremtését, az előremutató európai gyakorlattal összhangban álló autonómiatörekvéseik megvalósítását.

A kormány segíti a határon túli magyarok kulturális-közművelődési, anyanyelvi oktatási, tudományos, hitéleti és szakmai önszerveződését és ezek szoros kapcsolódását a megfelelő magyarországi és nemzetközi szervezetekhez, intézményekhez. Szorgalmazza az ösztöndíjrendszer olyan továbbfejlesztését, amely a határon túli magyar fiataloknak a szomszédos országok magyar oktatási intézményeiben való tanulmányait szolgálja, és elősegíti a Magyarországon végzett fiatalok hazatérését.

A kormány minden megkülönböztetés nélküli kapcsolatot, partneri viszonyt kíván teremteni a határon túli magyarok valamennyi legitim és demokratikus szervezetével, pártjával és azok választott vezetőivel. Alapelvnek tekinti, hogy a kisebbségeket érintő kérdésekről az ő szervezeteik, képviselőik véleményének figyelembevételével születessen meg a hivatalos magyar álláspont.

A kormány támogatja a határon túli magyarokat és szervezeteiket abban, hogy szabadon tarthassanak kapcsolatot a Magyar Köztársasággal, valamint a más országokban működő legitim szervezetekkel és intézményekkel.

A kormány a határon túli magyarokkal kapcsolatos hivatalos politikája kialakításában és képviselésében folyamatos párbeszédre és együttműködésre törekszik az ellenzéki pártokkal, a civil társadalmi szervezetekkel. Olyan fórumot hoz létre, amely a parlamenti pártok és szakértők szakmai és érdekegyeztető fórumaként a határon túli magyarsággal kapcsolatos politika megvitatása, a nemzeti közmegegyezés megteremtése céljából működik.

A határon túli magyar közösségek anyagi támogatását a kormány, legalább a jelenlegi szintet megőrizve, a mindenkori éves költségvetés előre meghatározott százalékába kívánja biztosítani. Az oktatási, kulturális, tájékoztatási és egyházi intézmények kiépítéséhez, a szervezetek működéséhez szükséges eszközökön túl anyagi támogatást tart indokoltnak a határon túli magyarok gazdasági érvényesüléséhez, vállalkozásfejlesztési programjaihoz. A kormány azon kezdeményezéseket kívánja elsősorban támogatni, amelyek tettekkel és eredményekkel igazolták létjogosultságukat. 1994. év végéig kidolgozza a támogatási rendszer elveit, irányait és módszereit. A rendszernek biztosítania kell a támogatás jellegének nyilvánosságát a határon túli magyarok érdekeinek sérelme nélkül. A pártatlan, demokratikus, átlátható és ellenőrizhető támogatási-elosztási rendszer kialakítása céljából szükségesnek tartja az ilyen célú közalapítványok működésének felülvizsgálatát és módosítását, a köz- és magánalapítványok kölcsönös tájékoztatásának javítását. Kívánatosnak tartja, hogy egyre inkább a legitim határon túli magyar szervezetek e célból létrehozott demokratikus testületei ítéljék oda a támogatásokat.

A kormány számít a magyar alkotmány szellemével összhangban tevékenykedő nyugati magyarok alkotó együttműködésére a gazdasági-társadalmi modernizáció eredményes megvalósításában, a hiteles Magyarország-kép kialakításában és képviselésében, a nemzetközi kisebbségvédelem hatékonyabbá tételében.

A kormány a határon túli magyarsággal kapcsolatos kormányzati feladatok köz-igazgatáson belüli megfelelő ellátása érdekében a szükséges hatáskörökkel felruházott önálló szervezetet, a Határon Túli Magyarok Hivatalát működteti. E hivatal összehangolja a határon túli magyarsággal kapcsolatos egész kormányzati tevékenységet, kisebbségpolitikai koncepciót dolgoz ki, kapcsolatot tart fenn a határon túli magyarság

szervezeteivel, valamint más államok hasonló intézményeivel, a hazai és nemzetközi tudományos élettel, közreműködik a kisebbségi ügyek képviselésében a nemzetközi szervezetekben, és figyelemmel kíséri a nem kormányzati szervezetek tevékenységét.

A kormány sürgős tennivalónak tartja a kisebbségpolitikai koncepció kidolgozása és hatékony napi gyakorlati politika érdekében a megfelelő tudományos háttér, komplex adatbázis biztosítását.

1994. július

A Magyar Köztársaság kormányának programja 1994—1998. Budapest, 1994. július 8. 116—119.

10.

Az MSZP—SZDSZ koalíciós megállapodása

(Részlet)

VI. Fejezet: Kül- és Biztonságpolitika

A magyar külpolitika törekvéseit a nemzet érdekei, az ország adottságai és a nemzetközi feltételrendszer együttesen határozzák meg.

1. A külpolitika legfontosabb feladatai:

1. 1. az ország biztonságának garantálása,
1. 2. a gazdasági célok eléréséhez szükséges külső feltételek, nemzetközi kapcsolatrendszer megteremtése, valamint
1. 3. annak biztosítása, hogy Magyarországról, a kormány törekvéseiről hiteles kép alakuljon ki a világban.

2. A külpolitika prioritásai, fő cselekvési irányjai:

2. 1. az ország szoros összekapcsolása a fejlett országokkal, euro-atlanti integrációja,
2. 2. a jószomszédi viszony megteremtése térségünk államaival, valamint

2. 3. a határainkon túl élő magyarság jogos törekvéseinek támogatása.

E három fő cselekvési irány között szoros összefüggés, kölcsönhatás áll fenn, ezért biztosítani kell egyenrangú, párhuzamos kezelésüket.

A külpolitikai diplomáciai tevékenység valamennyi területén megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az ország gazdasági érdekeinek képviselőjére, szolgálatára.

2. 1. Kapcsolatok a fejlett országokkal

A külpolitika eredményességéhez elengedhetetlen a nemzetközi politika és a világgazdaság fő erőközpontjai — így az Egyesült Államok, az Európai Unió, Oroszország, Japán — belső változásainak és egymáshoz való viszonyának figyelemmel kísérése, folyamatos elemzése.

2. 1. 1. A fejlett országokhoz történő szoros kapcsolódás, az euro-atlanti térségbe történő integrálódás szempontjából megkülönböztetett jelentősége van annak, hogy Magyarország a lehetséges legkorábbi időpontban és az elérhető legkedvezőbb feltételekkel az Európai Unió tagja legyen. A tagság hazánkat a gazdasági integráció mellett a politikai együttműködés, a közös külpolitika, biztonságpolitika és védelem részesévé is teszi, így az egyidejűleg szolgálja majd gazdasági érdekeinket és biztonságunkat.

2. 1. 2. A csatlakozás napirendre kerüléséig arra kell törekednünk, hogy minél jobban kihasználjuk a társulási megállapodásból adódó lehetőségeket. Élni kell a megállapodás továbbfejlesztésének és szükség szerinti felülvizsgálatának, módosításának a szerződésben is biztosított eszközével annak érdekében, hogy a társulás az eddiginél több előnnyel járjon a magyar gazdaság számára.

2. 1. 3. A kormány fontos feladatának tekinti az ország felkészítését a majdani csatlakozásra. Ennek egyaránt része a gazdaság hatékonyságának, versenyképességének fokozása, a jogrendszer harmonizálása, az európai politikai kultúra követelményeinek érvényesítése és a lakosság folyamatos tájékoztatása arról, hogy a teljes jogú tagság milyen előnyökkel, illetve kötelezettségekkel jár.

2. 1. 4. A kormány arra fog törekedni, hogy Magyarország csatlakozásáról a most kezdődő parlamenti ciklusban meginduljanak a tárgyalások. A csatlakozási tárgyalások lezárása után a csatlakozásról a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően népszavazásnak kell döntenie. A kormány mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy a népszavazás a csatlakozás mellett foglaljon állást.

2. 1. 5. A magyar külpolitikának stratégiai célja, hogy az országot az euro-atlanti térséghez kapcsolja. Ebben a folyamatban kiemelkedően fontos a szerepe Magyarország és a NATO kapcsolatainak, politikai és katonai együttműködésének. Hazánk részvétele az Észak-Atlanti Együttműködési Tanács munkájában, valamint a Partnerség a Békéért programban nemcsak biztonságunkat erősíti, de hozzájárul ahhoz is, hogy létrejöjjenek a NATO-hoz történő csatlakozás feltételei. A koalíciós partnerek Magyarország NATO-hoz történő csatlakozásának elkötelezett híveiként e döntést — a feltételeket meghatározó tárgyalásokat követően — népszavazással kívánják megerősíteni.

2. 1. 6. A kormány fontos feladatnak tartja Magyarország és a fejlett országok kétoldalú kapcsolatainak továbbfejlesztését. Ezen belül különösen nagy hangsúlyt kíván helyezni a gazdasági együttműködés ösztönzésére, feltételeinek kedvezőbbé tételére. Arra kell törekedni, hogy hazánk kapcsolatrendszere minél sokrétűbb legyen, a ma-

gyar külpolitika az Európai Unió, a NATO-tagjai, az európai és más OECD-államok mellett fordítson megfelelő figyelmet az Európán kívüli térségek gyorsan fejlődő országaira is.

2. 2. Kapcsolatok a szomszédos országokkal

2. 2. 1. Magyarország biztonsága, a térség stabilitása és országunk gazdasági fejlődése, piaci lehetőségeink bővítése szempontjából egyaránt elengedhetetlen a jó viszony, a széles körű kapcsolatrendszer, a szoros együttműködés a szomszédos országokkal, a térség államaival. A szomszédainkhoz fűződő viszony normalizálása, javítása nélkül nincs esély az ott élő magyar kisebbség helyzetének javulására. A kibékülés, a rendezett viszony megteremtése Magyarország nemzetközi megítélése, integrálódási törekvéseinek nyugati támogatása szempontjából is nélkülözhetetlen.

2. 2. 2. Arra kell törekedni, hogy a vitás kérdések ne fékezzék az előrehaladást a többi területen. A magyar külpolitikának kezdeményezően kell fellépnie, szükség szerint — érdekeink veszélyeztetése nélkül — bizalomerősítő gesztusokat is téve.

2. 2. 3. A kormány különös figyelmet kíván fordítani a viszony rendezésére, az ehhez szükséges kölcsönös bizalom megteremtésére Szlovákiával és Romániával. Kész tárgyalásokat kezdeni olyan alapszerződésekről, amelyek egyaránt tartalmazzák a kölcsönös lemondást a területi követelésekről, a fennálló határok elismerését és átjárhatóságuk növelését, illetve a kötelezettség-vállalást az egymás országában élő nemzeti kisebbségek jogainak az Európa Tanács és az EBEÉ normáival összhangban álló elismerésére, garantálására és gyakorlati érvényesítésére. Az alapszerződések előkészítése során a kormány véleményeserét folytat a parlamenti ellenzéki pártokkal, és kéri az érintett országban élő magyarság szervezeteinek véleményét.

2. 2. 4. Jugoszláviával a kormány az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatait tiszteletben tartva, a szankciók által nem érintett területeken kívánja bővíteni a kapcsolatokat. A kormány kész arra, hogy a délszláv válság rendezését követően kezdeményezően lépjen fel a viszony javítása, az együttműködés fejlesztése érdekében.

2. 2. 5. A szomszédos országokkal, a térség államaival folytatott együttműködésben különösen nagy hangsúlyt kell kapjanak a gazdasági kapcsolatok, beleértve a egyes vállalatok és közös bankok létrehozásának ösztönzését és a hadiipari együttműködést. Kezdeményezni kell a még hiányzó gazdasági, kereskedelmi és kulturális egyezmények megkötését, a már megkötött megállapodások parlamenti megerősítését, illetve kibővítését. Élni kell a kulturális és emberi kapcsolatokban rejlő lehetőségekkel.

2. 2. 6. Szorgalmazni, támogatni kell a szomszédos országokkal a határ menti kapcsolatokat, továbbá a regionális és szubregionális együttműködési formákat, így a Közép-Európai Kezdeményezést, a Visegrádi Együttműködést, az Alpok-Adria Munkaközösséget, a Kárpátok-Eurorégió Csoportot.

2. 3. Kapcsolatok a határon túli magyarsággal.

2. 3. 1. A kormány nagy figyelmet kíván fordítani a határon túli magyarság támogatására, azt az alkotmányban is rögzített politikai-erkölcsi kötelességének tekinti. A magyar kormány támogatja a határon túli magyarság kisebbségi jogai érvényesülése

feltételeinek megteremtését, az európai gyakorlattal összhangban álló autonómiatörekvéseik megvalósítását. Hasonlóképpen fontosnak tekinti a határon túli magyarság gazdasági felemelkedését, polgárosodását, helyi társadalmi önszerveződését, azt megfelelő szakmai és gazdasági együttműködési formákkal segíteni kívánja.

2. 3. 2. A kormány tisztában van azzal, hogy a határon túli magyarság jogai garantálásának és gyakorlati érvényesülésének előmozdításához nélkülözhetetlen egyrészt a párbeszéd, a normális viszony az érintett szomszédos államok politikai vezetésével, másrészt a széles körű nemzetközi támogatás. Arra kíván törekedni, hogy a meglévő, illetve felmerülő problémákat a kétoldalú találkozókon felvesse, azok megoldása érdekében szót emeljen, s erre a nemzetközi fórumokat, szervezeteket is felhasználja. A magyar külpolitika fontos feladata, hogy elérje egy hatékony nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer létrehozását. Alapvető követelmény, hogy a kisebbségeket érintő kérdésekről csak az ő szervezeteik, képviselőik véleményének figyelembevételével szülessen meg a hivatalos magyar álláspont. A kormány minden megkülönböztetés nélkül kíván kapcsolatokat tartani a határon túli magyarság valamennyi legitim szervezetével.

2. 3. 3. A kormány támogatja a határon túli magyarság kulturális igényeinek ki-elégítését, szorgalmazza az ösztöndíjrendszer továbbfejlesztését és a Duna Tv módosított szervezeti rendben történő működtetését.

2. 3. 4. A kisebbségi szervezetek anyagi támogatását legalább a jelenlegi szintet megőrizve, a mindenkor éves költségvetés keretében kell biztosítani. A támogatás elosztását demokratikussá, átláthatóvá és ellenőrizhetővé kell tenni.

2. 4. Nemzetközi szervezetek

A magyar külpolitika fontos feladata az aktív részvétel az ENSZ, az EBEÉ fórumain és más nemzetközi szervezetek munkájában.

2. 5. Nem kormányzintű kapcsolatok

A külpolitikai célok elérésében a kormányzintű kapcsolatok mellett kiemelkedő jelentősége van a köztársasági elnök nemzetközi tevékenységének. A külkapcsolatok fontos részét képezik a parlamenti, valamint a pártközi és a társadalmi kapcsolatok is.

2. 6. A különböző szintű külkapcsolatok összehangolása

A kormány a hatékony külpolitikai tevékenységhez elengedhetetlennek tekinti a különböző szinteken kialakított nemzetközi kapcsolatok gondos összehangolását, ami a Külügyminisztérium feladata. A kormányzati struktúra változásának következtében ugyancsak a Külügyminisztérium feladatát képezi a gazdasági-diplomáciai tevékenység. A Külügyminisztériumban ezzel együtt biztosítani kell a megfelelő szervezeti és személyi feltételeket.

1994. június 24.

*Magyarország politikai évkönyve 1995,
Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, 1995,
692—695. o.*

A magyar—magyar csúcs közös nyilatkozata

A Miniszterelnöki Hivatal és a Határon Túli Magyarok Hivatala szervezésében Budapesten, a „Magyarország és a határon túli magyarság” című rendezvény keretében 1996. július 4—5-én találkoztak a határon túli magyar közösségek érdekképviselői szervezetei, a magyar kormány, valamint a magyarországi parlamenti pártok képviselői. A konferencián megvitatták Magyarország és a határon túli magyar közösségek kapcsolatának politikai-stratégiai kérdéseit, megfogalmazva közös álláspontjukat.

A résztvevők

- a világ magyarságának nemzeti összetartozásából kiindulva,
- szem előtt tartva Magyarország és határon túli magyar közösségek együttes érdekeit, azaz a magyar nemzet érdekeit,
- a határon túli magyar közösségek helyzetének minden érintett fél számára megnyugtató, tartós rendezésére törekedve,
- a Magyarország és a vele szomszédos államok közötti jó viszony elmozdításának és kialakításának szándékával,
- a térség biztonsága és stabilitása növelésének érdekében,
- Magyarország és a térség országainak euro-atlanti integrációs folyamata elősegítésének szándékával
- jelen nyilatkozatban megerősítik a következőket:

1. A határon túli magyar közösségek iránti felelősség elvének, amelyet a Magyar Köztársaság alkotmánya rögzít, maradéktalanul érvényesülnie kell a Magyarország és a szomszédos országokban élő magyar közösségek közötti viszony alakításában.

2. A kétoldalú államközi kapcsolatokban a nemzet érdekeinek hatékonyabb érvényesítéséhez szükséges a magyarországi politikai pártok, a magyar kormány, illetve a határon túli magyar közösségek politikai szervezetei közötti minél teljesebb politikai egyetértés kialakítása.

3. Megerősítik, hogy a határon túli magyarok identitása megőrzésének, közösségként való fennmaradásának és fejlődésének, valamint a szülőföldön való megmaradásnak alapvető kérdése az önkormányzat, az autonómia létrehozása, összhangban a működő európai gyakorlattal és a nemzetközi normák szellemiségével. Összehangolt támogatásban részesítik a határon túli magyar közösségek ennek megfelelő autonómia-törekvéseit, mint helyzetük alkotmányos egyenjogúságon alapuló rendezésének eszközt. A magyar kormány ezzel kapcsolatos nemzetközi fellépésén túlmenően kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a nemzetközi pártközi fórumokon és a nem-kormányzati szervezetekben végzett ilyen jellegű munkának.

4. Egyetértenek azzal, hogy Magyarország és a magyar nemzet jövője szempontjából meghatározó fontosságú az euro-atlanti integrációs szervezetekhez való mielőb-

bi csatlakozás. Ez a Kárpát-medence különböző országaiban élő valamennyi magyar érdeke, a magyarság egymásra találásának esélye. Megerősítik annak szükségességét, hogy a Magyar Köztársaság külpolitikájában az euro-atlantí integrációs célok mellett egyidejűleg és azonos súllyal legyen képviselve a szomszédsági kapcsolatok fejlesztése. Ezen külpolitikai törekvések nem szoríthatják háttérbe a határon túli magyar nemzeti közösségek alapvető érdekeit.

5. Támogatják mindazon Magyarországgal szomszédos államoknak, melyek ezen szándékukat kinyilvánították, a NATO-hoz és az Európai Unióhoz történő csatlakozását abban a meggyőződésben, hogy a felvételi követelmények teljesítésével az érintett államokban a demokrácia és a piacgazdaság intézményeinek zavartalan működésén túl az ott élő magyar közösségek sajátos jogállásukkal kapcsolatos törekvései is érvényesülnek, összhangban az EU-tagállamok pozitív gyakorlatával.

6. A résztvevők elítélnék minden olyan politikát, amely szembeállítja Magyarországot és a határon túli magyar közösségek érdekeit.

7. A magyar kormány és a magyarországi politikai pártok partnernek tekintik a határon túli legitim magyar szervezeteket, és támogatják jelenlétüket a nemzetközi fórumokon.

8. A magyarországi politikai pártok szorgalmazzák a kapcsolatok elmélyítését a szomszédos országok demokratikus erőivel, a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködést az ottani szervezetekkel és intézményekkel. Ez a törekvés megegyezik a határon túli magyar szervezetek szándékával. Ugyanakkor elengedhetetlen az érintett államok kormányai, valamint a kisebbségi közösségek legitim képviselőinek párbeszéde és megegyezése is.

9. A magyarországi parlamenti pártok vállalják, hogy törvényalkotó tevékenységük során konzultálnak a határon túli magyar szervezetekkel a közösségüket érintő kérdésekben.

10. A résztvevők egyetértenek azzal, hogy a határon túli közösségeket Magyarországon mindenkor éves költségvetésének százalékában rögzített hányada illesse meg.

11. A Magyarország és a határon túli magyar szervezetek közötti jobb együttműködés érdekében a résztvevők szükségesnek tartják a folyamatos információáramlást, konzultációt és egyeztetést. A résztvevők elhatározták, hogy még az idén találkoznak és megvizsgálják a konzultáció intézményesítésének lehetséges formáit.

1996. július 5.

Budapest, 1996. július 5.

Aláírók

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma
Miniszterelnöki Hivatal
Határon Túli Magyarok Hivatala

*Kovács László
Tabajdi Csaba
Láboddy László*

Magyarországi pártok

Magyar Szocialista Párt	<i>Molnár Gyula</i>
Szabad Demokraták Szövetsége:	<i>Eörsi Máttyás</i>
Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt	<i>Lányi Zsolt</i>
Kereszténydemokrata Néppárt	<i>dr. Surján László</i>
FIDESZ - Magyar Polgári Párt	<i>Németh Zsolt</i>
Magyar Demokrata Fórum	<i>Csapody Miklós</i>
Magyar Demokrata Néppárt	<i>Jeszzenszky Géza</i>

Határon túli magyar szervezetek

Romániai Magyar Demokrata Szövetség	<i>Markó Béla</i>
Együttélés Politikai Mozgalom	<i>Duray Miklós</i>
Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom	<i>Bugár Béla</i>
Magyar Polgári Párt	<i>A. Nagy László</i>
CSEMADOK	<i>Bauer Győző</i>
Vajdasági Magyar Szövetség	<i>Szecsei Mihály</i>
Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség	<i>Kovács Miklós</i>
Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség	<i>Tóth Mihály</i>
Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség	<i>Pozsonec Mária</i>
Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége	<i>Pasza Árpád</i>
Horvátországi Magyarok Szövetsége	<i>Csörgits József</i>

Szabadság 1996. július 6.

12.

A pápai magyar-magyar konzultáció közleménye

A magyar-magyar csúcstalálkozó résztvevői 1996 szeptember 4-én Pápán a református Kollégiumban közös tanácskozást tartottak.

Az 1996 július 5-i I. Magyar-Magyar Csúcstalálkozón elfogadott Közös Nyilatkozat elveiből kiindulva elemezték az eltelt időszak eseményeit.

Az 1996. július 5-én aláírt Közös Nyilatkozat 11. pontja értelmében a résztvevők megerősítik azt a szándékukat, hogy még az idén találkoznak és konzultáció intézményesítése céljából koordinációs munkabizottságokat hoznak létre.

A magyar-magyar csúcs bizottságot hoz létre, mely elemzést készít az eddig aláírt alapszerződések hatásáról. A vizsgálat kiterjed arra:

— hogyan alakult az adott országban a magyarság helyzete,

- miként változott az aláíró országok viszonya,
- milyen módon befolyásolta az a térség stabilitását.

A magyar-magyar csúcs az elemzés alapján ajánlásokat készít az esetleges szükséges teendőkrol a nemzetközi pártszövetségek, a parlamentek és az érintett kormányok részére.

Továbbá szakértői munkacsoportot hoz létre, melynek feladata a határon túli magyar közösségek igényeinek az előremutató európai gyakorlatnak megfelelő autonómiakoncepciók egyeztetése. A kidolgozott elveket a magyar-magyar csúcs résztvevői összehangoltan képviselik.

Pápa, 1996. szeptember 4.

A részt vevő pártok, szervezetek nevében:

Magyarországi pártok:

Magyar Szocialista Párt
Szabad Demokraták Szövetsége
Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt
Kereszténydemokrata Néppárt
Fidesz – Magyar Polgári Párt
Magyar Demokrata Fórum
Magyar Demokrata Néppárt

Határon túli magyar szervezetek

Romániai Magyar Demokrata Szövetség
Együttéléés Politikai Mozgalom
Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom
Magyar Polgári Párt
Vajdasági Magyar Szövetség
Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség
Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség
Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége
Horvátországi Magyarok Szövetsége

Magyar Kisebbség 1999. 1. sz. 146-147.

Politikai pártok és szervezetek nyilatkozata

Ezekben a nehéz órákban, amikor a hatalmon lévő koalíciós magyar kormány aláírja a magyar–román alapszerződést, meg kell szólalnia a másik magyarországnak is.

A Magyarok Világszövetségének elnöke és az alulírott pártok, társadalmi szervezetek vezetői szükségesnek tartják, hogy nyilatkozatban foglalják össze álláspontjukat. Az aláírók egyetértenek abban, hogy a magyar kormány feladata a jó kapcsolatok kialakítása és ápolása a szomszédos országokkal. E kötelezettséget a történelem azért rója a mindenkori magyar kormányra, hogy a magyarság, a Kárpát-medencében nyugalomban torzsalkodásoktól mentesen és biztonságban élhessen. Minden, ezt elősegítő kormányzati törekvést támogatni kell.

Egyetlen kormány sem kapott azonban felhatalmazást arra, hogy a magyarság érdekeinek rovására – külső befolyás alatt vagy saját szándékból – a jogokról való egyoldalú lemondással szerződéseket kössön. A magyar kormány nem kapott felhatalmazást arra, hogy a magyar–magyar csúcstalálkozón vállalt kötelezettségeitől két hónap múlva egyoldalúan elálljon.

A kínlődásokban meggedződött emberi bölcsesség azt mondja, hogy igazuk többnyire azoknak van, az életben és a történelemben is, akiknek nincs alkalmuk igazságtalanságot elkövetni azok ellen, akik őket korlátozzák.

A határon túli több milliós magyar közösségek már több évtizede ebben az igazságért és jogokért kiáltó léthelyzetben élnek. Eppen ezért minden alapszerződésnek csakis ebből lett volna szabad kiindulnia.

Nem ez történet. A jelenlegi magyar kormány a végső döntésben nem tekintette Harmadik Személynek a romániai magyarságot s ezzel – akarva-akaratlanul – az Emberi Jogok egyetemes eszméjét sértette meg.

Mi akik nem az alapszerződés megkötése ellen hadakozunk vakon, hanem csak az elfogadott jogokat megkurtító egyezkedések ellen, történelmi kijátszottságukban, egyetlen vallomást tehetünk: teljes szolidaritást vállalunk minden határon túli magyarral és minden érdekeiket képviselő, törvényes szervezettel. A történelmi szorongatás miatt kiemelten együttérzésünkről biztosítjuk az RMDSZ-t, amely szervezet kijátszottsága és ellehetetlenítése ellenére hősiessé méltósággal küzd azokért az európai jogokért, amelyeket a román és a magyar kormány egyaránt megcsontított. Azt ígérhetjük nekik, hogy ha a hivatalos magyar kormány megelégedett a jobbiztosítás minimumával, mi – velük együtt! – azért a jogi maximumért fogunk harcolni, amelyet ők fogalmaztak meg felelős nyilatkozataikban a tulajdon-visszaadás és az európai gyakorlat szerint megteremthető autonómiaformák ügyében.

A nyilatkozat aláírói felszólítják a magyar kormányt, hogy enyhítse meg a hibás döntésből eredő hátrányokat. Vegye figyelembe az erdélyi magyarság hivatott képviselőinek álláspontját és a román kormánnyal történő tárgyalások során érvényesítse az autonómiákkal kapcsolatos jogos magyar igényeket.

Az aláírók figyelmeztető jelnek tekintik az aláírás helyszínének kiválasztását. Temesvár kijelölése a magyar kormány politikai rövidlátására és a politikai közéletben nélkülözhetetlen empátia hiányára utal. Ezért felhívják a kormányt és a kormányfőt, hogy hallgasson a magyarság sorsát szíven viselő személyekre és szervezetekre, vegye tudomásul, hogy jó tanácsot azoktól kaphat, akik személyesen élik át a békeszerzések teremtette hátrányos helyzetet és azoktól, akiknél a magyarságtudat történeti élményként jelenik meg.

Záradéku­l nem hallgathatunk el egy erkölcsi törvényt: azok a népek, nemzetek, kormányok, amelyek rosszul döntenek, amikor dönthettek volna jól is, többszörösen felelősek lesznek a történelem ítélete előtt.

Magyarok Világszövetsége – Csoóri Sándor; Bocskai Szövetség – Dr. Balás István; Erdélyi Szövetség – Halász Péter; Kárpátaljai Szövetség – Báthory Katalin; Rákóczi Szövetség – Halzl József; Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt – Győriványi Sándor; Fidesz-Magyar Polgári Párt – Orbán Viktor; Kereszténydemokrata Néppárt – Giczy György; Magyar Demokrata Fórum – Boross Péter; Magyar Demokrata Néppárt – Jeszenszky Géza 1996. szeptember 17.

Magyar Nemzet 1996. szeptember 17.

14.

Tabajdi Csaba: A gazdaság a nemzeteszme fedezete A magyar kisebbségek egzisztenciateremtését kell támogatni²

A határon túli magyarok csak akkor őrizhetik meg nemzeti identitásukat, ha szülőföldjükön egzisztenciálisan is boldogulnak. Ez határozza meg a koalíciós kormány kisebbségi politikáját.

Ha ezt a felismerést sikerül megvalósítanunk, az a magyarországi társadalom, a határon túli magyarok és a szomszéd országokkal való kapcsolatrendszer számára egyaránt hasznos lesz. Segíti az európai együttműködési formák kialakítását, a regionalizmus eszméinek és gyakorlatának térhódítását. A kormány úgy tartja: a kulturális-oktatási jogok védelmével együtt fel kell lépni a gazdasági természetű hátrányos megkülönböztetések ellen. A magyar kormányzatnak, a Magyarok Világszövetségének, a határon túli magyar szervezeteknek és más nem kormányzati kisebbségvé-

² Az eredeti közleményben a szerző beosztása is szerepel: a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára.

delmi szervezeteknek közös fontos feladata, hogy nyomon kövessék: gazdasági téren érik-e hátrányos megkülönböztetések a határon túli magyarokat. A privatizációban való részvétel ugyanis évtizedekre eldönti, hogy a kisebbségi magyarság a jövőben képes-e kialakítani a maga vállalkozói rétegét? Ettől függ a civil társadalmi szféra, az autonóm, akár saját finanszírozású oktatási, kulturális és egyéb intézményrendszer léte.

Dinamizáló szigetek

Sokan hajlanak rá, hogy a határon túli magyarok ügyeit elszakítva kezeljék a többségi társadalom jogi intézményi rendszerétől, az összetett társadalmi közegtől, amelyben ők élnek. A határon túl élő magyarok kulturális értelemben valóban a magyar nemzet részei, ám egy adott jogi, közigazgatási, gazdasági, közgazdasági környezetben élnek. Gazdasági előrelépésüket Magyarország akkor képes segíteni, ha megfelelő ismeretei vannak a szomszéd országok gazdasági rendszeréről, törvénykezéséről. Felvetődik a kérdés: a többség-kisebbség viszonyában milyen feszültségek forrása lehet a gazdasági különbség? Ugyanis, ha a kisebbség alapvetően hátrányos helyzetben van gazdasági téren, akkor az etnikai feszültségeket gerjeszt. Az is etnikai feszültséget okozhat, ha a kisebbség a többséghez képest előreszalad a gazdasági pozíciók megszerzésében. Ez azt jelenti, hogy a határon túli magyarok egzisztenciateremtését segítve ügyelni kell a lehetséges politikai, interetnikai következményekre.

Nem lehet egyszerre három és fél millió Kárpát-medencei magyar egzisztenciateremtésében lényegesen előrelépni. Ezért gazdasági-modernizációs, mintaátadó, dinamizáló szigeteket kell kialakítani, amelyek képesek továbbadni tapasztalataikat a nagyobb közösségnek. Ehhez új szemléletű értelmiség kell. A határon túli magyarság gazdag történesekben, irodalmárokbán, jogászokban és bizonyos területeken műszakiakban. De nem lesz modernizáció dinamikus gazdasági személyiségek nélkül. Bekövetkezik a zárványosodás, több terület leszakad, az agyelszívás, elvándorlás következtében is. Éppen azok az értelmiségiek hagyják el legelőbb Romániát, Szlovákiát, Kárpátalját, a Vajdaságot, akik a piacgazdaságban érvényesíteni tudják ismereteiket és akiknek a nemzeti identitás megőrzésében kulcsszerepük van.

A határon túli magyar politikai elit időnként kevésbé termékeny vitáinak is az az oka, hogy sokan nem ismerik fel: a modernizáció, demokrácia és az új nemzetfelfogás egymástól elválaszthatatlan, egyidejű szükséglet. A modernizációs szemléletű kisebbségi elitnek a Max Weber-i értelemben vett protestáns etikára alapuló vállalkozói ethoszt, a piacgazdaságban otthonos polgárság kialakulását kell segítenie.

Kell egy bank?

A határon túli magyarok és a magyar kormányzat viszonyát máig terheli az elmúlt évtizedek egyik legrosszabb hagyománya, a paternalizmus. Amikor az állampolgár elvárja, hogy valamit felülről, adott esetben az anyaországtól készen kapjon. Szemlélet-

váltás szükséges: jelenjen meg a kockázatvállalás a határon túli magyarok körében. A piac, a haszon elve és az etnikai elv sok esetben egymást keresztezi. Kisebbségi sorban élő magyarok sokszor felvetik, hogy kellene egy magyar bank. Ez fából vaskarika. A bank nem nemzetiségi, hanem a gazdasági racionalitás alapján hitelez. A magyarországi illetőségű bank szerepe csupán annyi, hogy ugyanolyan üzleti feltételek esetén egy vállalkozást ne érjen hátrány tulajdonosa magyarsága miatt. Ez némely szomszéd országban ma előfordul. A határ menti együttműködés is csak akkor lesz eredményes, ha a gazdasági racionalitást, a jószomszédi viszonyt és az etnikai elvet egyidejűleg sikerül érvényesítenünk.

Célszerű a határ menti gazdasági együttműködést a kis- és középvállalkozásokra és a helyi társadalomra alapozni. Kevés, ha a határon túli magyarság csupán a maga oktatási, kulturális jogaiért harcol, meg is kell szerveznie önmagát. Így kihasználható lenne, hogy míg bizonyos országok esetében a helyi magyarság politikai elitje országos szinten nem számít partnernek, ám helyi szinten elképzelhető a haladás.

Az alapszerződések előkészítő tárgyalásain a gazdaság és politika viszonya fontos vitatéma volt az érintett kisebbségek képviselőivel. Az alapszerződés pusztán keret, a bizalomerősítés eszköze. Térségünkben a népek, államok közötti bizalmatlanság akkora, hogy az gyakran a gazdasági együttműködést is akadályozza. Ezért a magyar külpolitikának a nemzeti és kisebbségi érdekek védelmével egyidejűleg kell arra törekednie, hogy a gazdasági, regionális együttműködést lehetővé tevő értelmes kompromisszumokra jusson a szomszédokkal. Az alapszerződések értékét az határozza meg, hogy a kereteket milyen konkrét kisebbségi és gazdasági tartalommal lehet megtölteni. Évtizedes vagy akár évszázados problémákat egy alapszerződéssel orvosolni nem lehet, de meg kell kísérelni a kitérést a bizalmatlanság ördögi köréből.

Új kisebbségpolitikai szemléletre van szükség a magyar—magyar viszonyban is. Tehát az anyaországiak a határon túli magyarokra ne úgy tekintsenek, mint segélyezésre és gyámolításra váró, határon túlra szakadt testvérekre. Együttműködésre váró közösségeket lássanak bennük, amelyek maguk is vállalkozni, kezdeményezni tudnak, s ez hasznos a magyarországiaknak. Ha megértik, hogy a magyar kormány nem segélyt ad, hanem befektet, s ez a határ menti együttműködésben megtérül a magyarországi társadalom számára is, akkor a megcsappant nemzeti szolidaritás miatti féltékenység mérsékelhető. Főleg, ha világos: a határ menti gazdasági együttműködés egyformán érdeke az itt élőknek és a határon túliaknak.

Magyarország hátrányos helyzetű térségeinek 80 százaléka határ menti térség. Tipikus gondokkal küzd például Jánoshalma, Bácsalmás és körzete. Itt a határok átszabásával Felső-Bácskát elvágták Alsó-Bácskától, a vasútvonalak nem működnek, nincs elegendő határátkelőhely. Csak a regionális együttműködés élesztheti fel a korábbi természetes munkamegosztást, s élesztheti fel a határ két oldalán lévő területek gazdaságát. A kisebbségek önbecsülését emeli, ha az anyaországiak nem gyámolítandó szegény rokonként kezelik őket, hanem értékes partnerként.

Racionális üzlet

A határon túli magyarokkal való gazdasági együttműködésben öt kritérium érvényesítésére kell törekednünk. Az első, hogy csak a gazdaságilag racionális együttműködésnek van értelme. A második, hogy hosszú távú előnyei legyenek, segítse a modernizációt, a gazdasági fellendülés szigeteinek kialakulását. A harmadik kritérium, hogy reális, finanszírozható legyen. Negyedik feltétel, hogy a piacgazdasági, vállalkozói mentalitást fejlessze. Végül: a szomszédok számára elfogadható legyen. A magyar kormány ebben a határ menti gazdasági együttműködésben úgy vehet részt, hogy cégekkel, vállalkozókkal összefogva segíti az egzisztenciateremtés feltételeinek kialakítását. Orientálja a magyarországi vállalkozókat, a nyugat-európai és tengerentúli tőkecsoportokat, közvetít, képzéseket segít. A 200 milliós tőkével ellátott Új Kézfogás Alapítvány e munkának az elindításához megfelelő keret.

A határ menti gazdasági együttműködésben szükség van jogi, államközi egyezményekre, beruházásvédelmi, a kettős adóztatás elkerüléséről szóló, valamint az állat- és növény-egészségügyi és más megállapodások megkötésére. Fejleszteni kell a kereskedelmet, hiszen az elmúlt években a kiskereskedelem, a kis- és középvállalkozások terén történt előrelépés. A banki, pénzügyi kapcsolatok fejlesztésével az együttműködés finanszírozását kell megoldani. Az állami garanciavállalás a vállalkozások kockázatait csökkentheti.

Információs bázist kell létrehozni. Szükséges, hogy a szomszédos országokról érvényes statisztikai adataink legyenek, ismerjük a jogszabályokat, vállalkozási feltételeket. Ezt az adatbankot a Határon Túli Magyarok Hivatalának kell létrehoznia.

Kitörési pont a menedzserképzés és oktatás, az infrastruktúra fejlesztése. Fontos a tőkehiány mérséklése, ami talán a legnehezebb, hiszen Magyarország is tőkebehozatalra szorul. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy értelmes projektekre hazai magánforrások mozgósíthatók és európai alapok is bevonhatók. El kell dönteni, hogy a gazdaság mely ágazatai kapjanak kiemelt figyelmet a határ menti régiók gazdasági együttműködésében.

Okos projekteket

Magyarországon és a határon túli magyarok körében a külföldi tőke bevonásának egyik fő akadálya, hogy nincsenek kellően kimunkált projektek. Nagyon fontos, hogy a határon túli magyarok körében kialakuljon a vállalkozási mozgékonyosság, az Európához való csatlakozási képesség.

Reményteljes lehet-e az együttműködés a gazdaság és a kisebbségpolitika között? A stabilizációs program nem tekinthető pusztán gazdaságmenedzselésnek, amelynél meg lehet feledkezni a társadalom állapotáról, felkészültségéről és adottságairól. A nemzeti eszme önmagában nem adhat megoldást a problémákra, ha öncél marad, s nem támasztja alá a civilizációs-gazdasági haladás eredménye, azaz a modern nemzeteszmé anyagi fedezete. A nemzeti önszerveződés csak nyerhet, ha nem pusztán az etnikai kérdésekre figyel, hanem az egyik fő feladatra, a polgárosodásra és az azt megalapozó

modernizációra összpontosít, hiszen ez a nemzeti lét, de bármiféle létezés alapja. A gazdaságnak komoly felhajtóereje lehet a modern többségi hazafiságból fakadó bizonyítvány csakúgy, mint a nemzeti kisebbségek önszerveződéséből származó modernizációs tartalék.

1998. április 14.

Népszabadság 1998. április 14.

15.

Magyar Köztársaság Kormányának programja

(Részletek)³

(...)

Ezer éve Európában

Magyarország polgárai európai polgárok.

Ezer éve otthon vagyunk Európában. Az unióhoz való csatlakozás fő kérdése az, hogy a belépésig sikerül-e egy valóban polgárosult, az unió lehetőségeit kihasználni képes országot teremtenünk, vagy Európa perifériájára, kiszolgáltatott helyzetbe szorulunk. Az uniós tagfelvételi tárgyalások az egész magyar társadalom, a gazdaság, valamennyi magyar ember életét jelentősen befolyásolják. Az új kormány nagy kihívás előtt áll. Csak olyan felzárkózást tarthatunk helyesnek, amely megteremti a tisztas gyarapodás esélyeit is. Jogos elvárás, hogy a magyar kormány a nemzeti érdekeket következetesen és határozottan képviselje.

A NATO-tagsággal Magyarország már végérvényesen helyet szerzett a fejlett nyugati demokráciák közösségében. Így az unióval folytatott tárgyalások célja ma már az, hogy gazdasági érdekeink érvényesítése kerüljön középpontba. Az igazi eredmények azonban nem a tárgyalóasztal mellett születnek.

Csak gyarapodó, polgárosodó közösségként tudunk helytállni az európai versenyben.

³ Csak a határon túli magyarságra vonatkozó részeket közöljük.

A magyar állam és a nemzet nem esik egybe. Ez fokozott felelősséget ró Magyarországra. Fontos, hogy a nemzet egészét érintő döntésekben a kisebbségben élő magyar nemzetiségű polgárok képviselői szerveinek, közösségeinek véleménye érdemben befolyásolja tetteinket. A jövőben nem fordulhat elő, hogy a kisebbségi magyarság ellenére születessenek meg az egész nemzetet érintő kormányzati döntések.

A magyar nemzet tagjai, magyar polgárok vagyunk. Összeköt bennünket a magyarság több mint ezer éves történelme.

Elődeink tisztelete, a nemzeti hagyományok ápolása erőt adhat mai tevékenységünkhöz, távlatot és hitet a jövő feladatainak megoldásához.

A polgári fejlődés nemzetközi feltételei

A külpolitika alapelveinek meghatározása során a kormány mindenekelőtt az általa vallott értékrendre támaszkodik. A nemzeti érdekeket értékei és elvei mentén, a világ meghatározó folyamatait ismerve és ezekhez értelmesen alkalmazkodva kívánja érvényesíteni. Külpolitikai cselekvését az erkölcsi hitelesség és a politikai célszerűség helyes összhangja, a tisztesség, az őszinteség, a nyílt tájékoztatás, a polgárokkal folytatott folyamatos párbeszéd fogja meghatározni.

A kormány külpolitikájában is szembenéz azzal az adottsággal, hogy a magyar állam és nemzet nem esik egybe, és célja, hogy a nemzeti és állami érdeket együttesen szolgálja.

A kormány magáénak vallja és tovább folytatja a rendszerváltozás után nemzeti konszenzussal elfogadott külpolitikai törekvések három fő irányát, így az euroatlanti integrációt, a regionális stabilitást biztosító jószomszédi politikát, valamint a határon túli magyarság támogatását magába foglaló nemzetpolitikát.

A fenti célkitűzések között a kormány álláspontja szerint egyensúlyt kell teremteni. Az egyik célkitűzést sem kívánja a másiknak alárendelni vagy a másik hátrányára érvényesíteni. E célok sikeres megvalósítása egymást feltételezi és egymással szorosán összefügg: regionális stabilitás nélkül nincs sikeres euroatlanti politika, a sikeres európai integráció pedig nemcsak a regionális biztonságot és együttműködést erősíti, hanem lehetőséget teremt a határon túli magyarság helyzetének rendezésében is. A megkötött szerződések betartása és a nemzeti kisebbségi jogok tiszteletben tartása mind a regionális stabilitás és együttműködést, mind pedig az európai integráció folyamatában történő sikeres bekapcsolódást előmozdítja a térség minden országa számára.

A kormány abból indul ki, hogy a határon túli magyar közösségek fontos szerepet töltenek be a kelet-európai térség stabilitásának erősítésében és gazdasági felemelkedésében. A magyar kormány egyaránt szolgálni kívánja a szomszédos országokkal fenntartott kapcsolatok javítását és a határon túli magyar kisebbségek jogainak biztosítását. Meggyőződése szerint e két szempontot egymással nem szembefordítani, hanem összehangolni kell.

(...)

A nemzeti érdekeket kifejező integrációs politika

(...)

A kormány tudatában van annak, hogy Magyarországnak a csatlakozással egyidejűleg el kell fogadnia az unió vízum-, menedékjogi és bevándorlási politikáját. A kormány ezért olyan sajátos megoldások kidolgozására és elfogadtatására törekszik, amelyek biztosítják a szomszédos országok lakosságával történő zavartalan kapcsolattartást, különös tekintettel az ott élő magyarságra, valamint, hogy a csatlakozás ne jelentsen visszalépést Magyarország szomszédsági kapcsolataiban. A magyar kormány támogatja Romániának azt a törekvését, hogy az Európa Unió törölje Romániát a vízumkötelezett országok listájáról.

(...)

Regionális stabilitás

A kormány regionális politikájának alapvető célja a közép- és kelet-európai stabilitás erősítése. A kormány a közép-európai régió belüli együttműködést minőségileg új szintre kívánja emelni. Abból indul ki, hogy a közép-európai térség országai közötti együttműködés elmélyítése, a nemzeti kisebbségek helyzetének az európai gyakorlatnak megfelelő rendezése és az euroatlanti integráció egymással nem ellentétesek, hanem egymást kölcsönösen segítik és erősítik. Ennek megfelelően a kormány minden lehetséges eszközt igénybe vesz annak érdekében, hogy az ország euroatlanti integrációjából fakadó gazdasági és politikai előnyökben a térség országai is részesüljenek.

A kormány a Magyarország és szomszédai között létrejött alapszerződéseket tiszteletben tartja, szomszédaitól ezek jóhiszemű értelmezését és betartását várja. Az alapszerződéseket azonban természetükből fakadóan tartalommal kell megtölteni és továbbfejlesztetni. Ezt indokolják az euroatlanti integrációból fakadó új kihívások és követelmények is. A regionális együttműködés erősítése és az ebben rejlő lehetőségek fokozott kihasználása ugyanis jelentős mértékben csökkentheti az abból fakadó nehézségeket és feszültségeket, hogy a térség országai eltérő időpontban válnak az euroatlanti szervezetek, így a NATO és az Európai Unió tagjává.

(...)

Nemzetpolitika

A kormány határon túli magyar politikájának célja Magyarország és a magyar közösségek közötti politikai, kulturális és gazdasági kapcsolatok kiépítése és fejlesztése Európa egységesülésének folyamatán belül, a környező országokban élő magyarság szülőföldön maradásának, gyarapodásának elősegítése.

Ennek érdekében oly módon kell rendezni a határon túli magyarság Magyarországhoz fűződő kapcsolatát a jogalkotás és a kormányzati munka keretében, hogy az

Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása után is biztosítsa a magyar közösségek szerves kapcsolódását az anyaországhoz.

A kormány alapvető fontosságot tulajdonít a magyar állam és a határon túli magyar szervezetek közötti rendszeres és intézményes párbeszédnek. A határokon túl élő magyarság és Magyarország közös ügyeinek összehangolására rendszeressé teszi az egész magyarság politikai vezetőinek találkozóit. Ez jelenti a garanciát arra vonatkozólag, hogy a határon túl élő magyarokat érintő törvények, szerződések kidolgozása, kormányzati döntések meghozatala az ő legitim szervezeteik bevonásával történjék meg.

A kormány támogatja a határon túli magyar közösségek céljait. Nemzetpolitikájának alapja a határon túli legitim magyar szervezetek törekvéseinek elősegítése. Ha ezek a szervezetek a közösségi autonómia alapján kívánják kifejezni demokratikus politikai akarataikat és megőrizni önazonosságukat, akkor a mindenkori magyar kormánynak kötelessége e törekvéseket támogatni. A kormány ezt a támogatást az alkotmányos kötelessége és a nemzetközi jog keretei között minden esetben meg fogja adni.

A kormány növelni fogja a határon túli magyarok nemzeti önazonosságának megőrzését célzó anyagi támogatást és segíti az ezt szolgáló intézményrendszer erősítését.

Különös figyelmet szentel az anyanyelvi oktatás, művelődés és tájékoztatás, a bővülő hitélet, az anyanyelv használata támogatásának. Fontosnak tartja a magyar közösségek önálló oktatási és képzési rendszerének kiépítését, az óvodától az egyetemig, mely segíti a helyi magyar társadalom megújulását és megerősödését, az értelmiségi elit utánpótlásának biztosítását. Annak érdekében, hogy a magyar társadalom széles rétegei ezen elveket és célokat magukénak vallják, szükséges, hogy a határon túli magyarok kultúrája, földrajza, történelme a magyarországi oktatási rendszer szerves részét képezze.

A kormány törekedni fog a természetes földrajzi, gazdasági és történelmi tájegységek szerepének növelésére. Különös hangsúlyt kap a határ menti térségekben jelentkező, reális igényeket kielégítő, határokon átnyúló regionális gazdaságpolitika kialakítása, amire a szakmai kamarák, egyesületek, szövetségek, önkormányzatok bevonásával kerülhet sor. A kormány szándéka, hogy hatékonyabbá tegye az anyagi támogatást szolgáló alapítványok működését, növelje a rendelkezésre álló pénzeszközöket.

(...)

(A kormányprogramot Orbán Viktor 1998. július 2-án ismertette a parlamentben.)

Magyarország politikai évkönyve 1998-ról. Szerk. Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, 1999. 903—966. o.

„Magyarország és a határon túli magyarság — 1999” konferenciájának nyilatkozata

A konferencia résztvevői, a Magyar Kormány, a magyarországi parlamenti pártok, a parlamenti, illetőleg tartományi képvisellel rendelkező határon túli magyar szervezetek, valamint a nyugati magyarság képviselői, az 1996. július 4—5-én Budapesten megrendezett I. Magyarország és a határon túli magyarság című konferencia nyilatkozatát alapul véve, tekintettel arra, hogy az egységes Európa létrehozása során a nyelvi, a kulturális örökség, a nemzeti önazonosság megőrzése és fejlesztése minden nemzetnek alapvető érdeke, maradéktalanul tiszteletben tartva az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európa Tanács, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó dokumentumait, összhangban azok szellemiségével a következőkben állapodtak meg:

1. A határon túli magyar közösségek üdvözlik Magyarország NATO-hoz való csatlakozását és támogatják az Európai Unióhoz történő csatlakozási törekvéseit. Érdejük, hogy Magyarország Európai Unióhoz és NATO-hoz való csatlakozásának előnye kiterjedjenek a Magyarországgal szomszédos országokra is. Kívánatosnak tartják, hogy a csatlakozás — különös tekintettel a schengeni egyezményre — ne érintse hátrányosan Magyarországot és a határon túli magyarságot, Magyarországot és szomszédai kapcsolatait. A konferencia résztvevőinek meggyőződése, hogy Magyarország és a határon túli magyarok közötti intézményes párbeszéd hozzájárul a biztonság kiterjesztéséhez, a gazdasági fejlődéshez és új választóvonalak kialakulásának megelőzéséhez a térségben.

2. A határon túli magyarok különböző államok polgárai, ugyanakkor a közös anyanyelv, kultúra, történelem és az összetartozás tudata alapján részei a magyar nemzetnek. Magyarországnak és a határon túli magyar közösségeknek egyaránt érdeke a közép-európai térség biztonságának és stabilitásának erősítése.

3. A határon túli magyar kisebbségi közösségek szülőföldjükön való megmaradásához és polgárosodásához a Magyar Köztársaság politikai eszközök segítségével járul hozzá. A nemzeti közösségek tagjai szabad önazonosság-vállalásának a szilárd parlamentáris demokrácia és jogállamiság elengedhetetlen feltétele. A Magyar Köztársaság politikája a határon túli magyar közösségek megmaradása és fejlődése érdekében azon államok demokráciájának és piacgazdaságának erősítésére irányul, amelyekben e kisebbségi közösségek élnek.

4. A kisebbségi jogok sérelme, főleg, ha szélsőséges nacionalizmus formáját ölti, az identitásvállalás szabadságának csorbulásához, egyidejűleg a határon túli magyarok beolvastásához és elvándorlásához vezethet. Mindez politikai és szociális feszültségeket okozhat, és ily módon gátolhatja a térség országainak euro-atlanti integrációját. Ezért Magyarország a határon túli magyar kisebbségi közösségek demokratikus politikai célkitűzéseivel összhangban kezdeményező politikát folytat a kisebbségben élő magyarok közösségi és egyéni jogainak biztosítása érdekében.

5. A magyar nemzetpolitika célja, hogy a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarok egyéni és közösségi jogait a nyugat-európai demokratikus országok eredményes gyakorlatának megfelelően biztosítják. Ez a közép-európai térségben további hatékony törvényhozási és kormányzati intézkedéseket igényel, annak érdekében, hogy a kisebbségi közösségek a szubszidaritás elve alapján maguk intézhessék ügyeiket.

6. E cél elérése érdekében a résztvevők fokozzák erőfeszítéseiket a közép-európai országok euro-atlanti integrációjának támogatására. Az euro-atlanti közösséghez való közeledés kedvező feltételeket termet az államok demokrácia iránt elkötelezett politikai szereplői megerősödésének. A regionális, szubregionális és határokon átnyúló együttműködés különféle formái, beleértve a határmenti régiók önkormányzatainak együttműködését, — az egyes országokban élő magyarok tevékeny részvételével — elősegítik ezeket a folyamatokat.

7. A határon túli magyar közösségek — esetenként kormányzati pozícióból — jelentős mértékben befolyásolhatják azon államok bel- és külpolitikáját, melyekben élnek. A magyar nemzeti kisebbségek elősegítik a parlamentáris demokrácia és a piacgazdaság megszilárdulását, mert ez létérdekük. A külpolitika területén szerepet vállalnak ezen államok euro-atlanti integrációs törekvéseinek támogatásában. E törekvések sikere magyar nemzeti érdek, azaz a közép-európai országokban élő magyar közösségek és Magyarország együttes érdeke. Ennek érvényesítése végett intenzívebb párbeszédre van szükség a Magyar Köztársaság és a határon túli magyarok szervezetei között, amely a kapcsolattartás intézményesítése révén valósítható meg. E párbeszéd formáit és intézményeit az államközi kapcsolatokra vonatkozó nemzetközi jogi szabályok szigorú tiszteletben tartásával és a Magyarországgal szomszédos államok demokratikus jogrendjével összhangban valósítják meg.

8. A fenti elvek gyakorlatba ültetésének elősegítése, a magyarországi és határon túli magyar kapcsolattartás folyamatosságának biztosítása érdekében a konferencia résztvevői állandósítják a jelen konferenciát Magyar Állandó Értekezlet néven. Ez politikai konzultatív testületként működik. A Magyar Állandó Értekezletet a parlamenti, illetőleg tartományi képvisellel rendelkező határon túli magyar szervezetek, a magyarországi parlamenti pártok, a Magyar Kormány, valamint a nyugati magyarság képviselői alkotják, de minden esetben biztosítva a térség valamennyi magyar nemzeti közösségének részvételét. A Magyar Állandó Értekezlet évente legalább egy alkalommal a Magyar Köztársaság Miniszterelnöke meghívására ül össze. Munkarendjéről maga határoz.

A konferencia résztvevői egyidejűleg felkérlik a Magyar Kormányt, hogy a konferencia munkájának elősegítése érdekében a Magyar Állandó Értekezlet bevonásával hozzon létre határon túli magyar és magyarországi szakértőkből álló bizottságokat, melyek mindenekelőtt az oktatás, a gazdasági és szociális kapcsolatok, a jogi és önkormányzati együttműködés, a kultúra, valamint az európai uniós csatlakozással összefüggő kérdések (külön tekintettel a schengeni egyezmény következményeire) területén fejtik ki tevékenységüket.

Budapest, 1999. február 20.

TLA Közép-Európa Intézet Könyvtára 99/2280

ROMÁNIA 1989—1996

Összeállította Udvardy Frigyes

1989

december 16. Temesváron tüntetések kezdődtek, a tömeg Tőkés László lakása elé vonult.

december 22. Délben a bukaresti forradalmárok oldalára állt a hadsereg.

Temesváron megalakult a Bánsági Magyar Demokrata Szövetség.

december 23. Megalakult a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács. Létrejött: Marosvásárhelyen az RMDSZ Maros Megyei Ideiglenes Intéző Bizottsága, Nagyváradon, a Magyar Demokratikus Tanács városi szervezete, Háromszéken az RMDSZ Ideiglenes Megyei Tanácsa.

december 24. A Nemzeti Megmentési Front Tanácsa kiáltvánnyal fordult az országhoz. Az ideiglenes jellegű tanács tagjai között van Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Tőkés László, Domokos Géza, Petre Roman és Ion Iliescu.

december 25. Megalakult a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) Ideiglenes Intézőbizottsága. Kiáltványt tettek közé. Az első változatot Demény Lajos és András János fogalmazta meg, december 23-án. Az RMDSZ Végrehajtó Bizottsága tagjai: Domokos Géza elnök, Tőkés László tiszteletbeli elnök, Verestóy Attila titkár. Az IB tagjai: Cs. Gyimesi Éva, Kántor Lajos, Balogh Edgár, Sylvester Lajos, Király Károly, Demény Lajos, Horváth Andor, Lányi Szabolcs, Sütő András, Kányádi Sándor, Toró Tibor.

december 26. A Nemzeti Megmentési Front Tanácsa Ion Iliescut nevezte ki elnöknek, Dumitru Mazilut alelnöknek, Petre Romant miniszterelnöknek.

december 29. Az RMDSZ Ideiglenes Intézőbizottságának közleménye felhívta a romániai magyarságot, hogy aktívan támogassa a Nemzeti Megmentési Frontot.

1990

január 2. Az RMDSZ Ideiglenes Intézőbizottság közleménye megállapította, hogy jól halad a szövetség helyi szervezeteinek megalakulása. Domokos Géza elnök ismertette megbeszélését Horn Gyula külügyminiszterrel, aki elmondta, a román vezetőkkel folytatott tárgyalásain megegyeztek a kolozsvári és a debreceni konzulátus

újramegnyitásáról. Horn Gyula december 29-én tett villámlátogatást Bukarestben, ahol a román vezetőkkel tárgyalt.

január 5. A Nemzeti Megmentési Front nyilatkozatot adott ki a romániai nemzeti kisebbségek jogairól.

január 7. Az RMDSZ Ideiglenes Intézőbizottsága megbeszélést tartott a megyei szervezetek képviselőivel Kolozsvárott. Megállapították, hogy a magyarlakta területeket gyakorlatilag behálózzák az RMDSZ szervezetei. Többen hangsúlyozták, hogy a magyarság kulturális, közéleti, politikai újjászületésének központjának mindenképpen Erdélyben kell lennie, Bukarestben pedig erős elnökségi képviselőt biztosítsa a kormánnyal való kapcsolattartást.

január 13. Az RMDSZ Országos Küldötttertekezletet tartott Marosvásárhelyen. Közzétették az RMDSZ Szándéknyilatkozatát.

január 22. Kolozsváron találkoztak a romániai történelmi egyházak képviselői, és szándéknyilatkozatot fogadtak el, bejelentve igényüket többek között az 1948-as kultusztörvény hatályon kívül helyezésére, az egyházi önkormányzat teljes szabadságára, a felekezeti iskolahálózat visszaállítására, a könyvtárak, levéltárak, ingatlanok, anyakönyvek, egyházi karitatív intézmények visszaadására. A Római Katolikus Egyház saját kéréseivel kiegészítette a nyilatkozatot: diplomáciai kapcsolat létesítése a Vatikánnal, a hagyományos egyházmegyék helyreállítása, a gyulafehérvári püspökség érseki rangra emelése (ide kapcsolva a temesvári, nagyváradi és szatmári egyházmegyéket), a szerzetesrendek szabad működése, a Gyulafehérvári Egyházmegyei Tanács (Státus) visszaállítása.

január 25. Ion Iliescu televíziós beszédében egyes erdélyi megyékben észlelhető „szeparatista tendenciákra” hívta fel a figyelmet.

január 26. Az RMDSZ állásfoglalásban tiltakozott a Nemzeti Megmentési Front Tanácsa elnökének televíziós beszéde ellen.

január 27. Leváltották Pálfalvi Attila oktatásügyi miniszterhelyettést, utódául Demény Lajost nevezték ki február elsején.

Az RMDSZ Ideiglenes Intézőbizottsága állásfoglalást adott ki. Helyesli az Oktatásügyi Minisztérium intézkedési tervét, hogy megvalósuljon a tanulók anyanyelvi oktatása, továbbá az iskolák 1959-ben kezdődött erőszakos átalakítása előtti státusának visszaállítása.

február 3. Az RMDSZ Ideiglenes Intézőbizottsága nyilatkozatában kifejtette, hogy két ízben tárgyalt Iliescu elnökkel és Petre Roman miniszterelnökkel az oktatási kérdésekről. Sajnálattal fejezi ki amiatt, hogy a román nyelvű sajtóban magyarellenes rágalmozó kampány indult. A szövetség igényt tart arra, hogy a kisebbséget érintő kérdésekben tudta és beleegyezése nélkül ne szülessen döntés. Az RMDSZ ragaszkodik a Bolyai Tudományegyetem és más kisebbségi felsőoktatási és kutatóintézetek visszaállításához.

február 10. Marosvásárhelyen hatalmas tömeg, mintegy 70 ezer ember tüntetett a kisebbségi jogokért, a magyar tannyelvű Bolyai Líceumért, a Bolyai Tudományegyetemért és a többi főiskoláért. Az előzmény az volt, hogy február 7-én Marosvásárhelyen megalakult Vatra Românească néven egy magyarellenes politikai szervezet. Február 9-én román fiatalok tüntettek Marosvásárhelyen a magyar nyelvű ok-

tatás ellen, több magyar diákot összeverték. Ez után került sor a magyar lakosok néma tüntetésére. Az emberek kezükben könyvvel és gyertyával vonultak, transzparensek hirdették, hogy a magyar iskolákért tüntetnek. Ugyanezen a napon mintegy 40 ezer ember tüntetett Sepsiszentgyörgyön a magyar nyelvű oktatásért. A háromszéki magyarság állásfoglalása rögzíti, hogy anyanyelvi oktatást követelnek minden fokon, az óvodától a kolozsvári és marosvásárhelyi egyetemekig. Brassóban is tüntetnek az RMDSZ felhívására a magyar iskolákért, az anyanyelvi oktatásért.

február 17—18. Megalakult a Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetsége (MISZSZ), a romániai magyar fiatalok érdekvédelmi szervezeteinek szövetsége Sepsiszentgyörgyön. Szándéknyilatkozatot adtak ki.

február 18. Bukaresti tüntetők betörték a kormány épületébe. Akciójukat követte a bányászjárás.

február 22. Megszüntették a magyarországi könyvek akadálytalan beengedését Romániába, a tankönyvszállítmányokat visszafordították a határon.

február 24—25. Az RMDSZ országos küldöttgyűlése Sepsiszentgyörgyön. Megválasztották az RMDSZ Országos Ideiglenes Bizottságát. Az elnökség tagjai: Domokos Géza elnök, Tőkés László Tiszteletbeli elnök, alelnökök: Balázs Sándor, Borbély Zsolt Attila, Folticska Ferenc, Formanek Ferenc, Verestóy Attila, további tagok: Antal István, Béres András, Nagy Béla, Sylveszter Lajos, Zólya László.

március 4. A Vatra Românească gyulafehérvári nagygyűlésén éles kirohanások hangzottak el Tőkés László, Király Károly, Kincses Előd és más magyar vezetők ellen.

március 11. A nemzeti kisebbségek 12 szervezete elégedetlenségét fejezte ki amiatt, hogy a kormány nem válaszolt a február 23-*interpellációra*: a minisztérium április 15-ig alakítsa ki a nemzeti kisebbségi iskolahálózatot a következő tanévre, és szervezzék meg a kisebbségi minisztériumot.

A temesvári forradalmárok elfogadták és nyilvánosságra hozták a Temesvári Kiáltványt.

március 14. Kolozsváron magyarellenes feliratok jelentek meg. Az RMDSZ Kolozs megyei szervezete nyilatkozatában visszautasította a magyarellenes megnyilvánulásokat.

március 15. A magyar nemzetiségűek 1848-as szabadságharcra való békés megemlékezését több városban megzavarták a Vatra Românească hívei. Szatmárnémetiben az ünneplőkre támadtak, magyarokat vertek meg.

március 16. Marosvásárhelyen egy gyógyszerár bejáratára kétnyelvű feliratot függesztettek ki, emiatt a román tömegek több embert megvertek, köztük a helyszínen tartózkodó magyarországi tévéoperatőröket is. A Vatra Românească magyarellenes provokatív tüntetést szervezett Marosvásárhelyen (ahol a felvonulók magyar vért követeltek, és kötelet sürgettek Sütő Andrásnak, Király Károlynak, Tőkés Lászlónak és Kincses Elődnek).

március 17. Folytatódtak Marosvásárhelyen a magyarellenes megmozdulások: tüntettek a magyarok ellen, behatoltak a református egyház felsővárosi hivatalába, és bántalmazták az ott tartózkodókat, egyházi javakat tettek tönkre.

Az RMDSZ Elnöksége tiltakozott a magyarelles provokációk ellen, amelyek Szatmárnémetiben, majd Marosvásárhelyen történtek. A Nemzeti Megmentési Front Tanácsa nem reagált az RMDSZ helyzetjelentéseire.

március 19—21. Román nacionalista tömeg tüntetett Marosvásárhelyen a magyarok ellen, a környékről 13 busszal hoztak további tüntetőket, akik leszaggattak minden magyar feliratot, majd megtámadták a magyar nemzetiségűeket. Az RMDSZ székházát fejszékkal, dorongokkal megostromolták. Mintegy 75 fő rekedt az épületben, akiknek a később megérkező katonaság szabad elvonulást ígért. Amikor kijöttek, a román tömeg láncokkal, botokkal ütlegelte őket. A katonaság tétlenül szemlélte az eseményeket. Sütő András író is összeverték, a fél szemére megvakult, több bordája eltört. Az RMDSZ nyilatkozatban tiltakozott a történetek miatt, kérte az események kivizsgálását. Március 20-án román tömegek rátámadtak a magyarokra, sok volt a sebesült. Március 21-én sok üzemben leállt a munka, magyar és román tömegek vonultak a város központjába, a katonaság kordont vont közéjük. Ismét vidékről hoztak teherautókkal románokat, akik botokkal felfegyverkezve átszakították a kordont, és nekimentek a magyar tüntetőknek. Az összetűzésnek halálos áldozatai is voltak, továbbá 465 sebesültje.

március 21. A román kormány nyilatkozatában Magyarországot vádolta a marosvásárhelyi eseményekért. Király Károly visszautasította a vádat.

március 22. Újraalakult az Erdélyi Múzeum Egyesület Kolozsváron.

március 25. A pápa megoldotta a romániai katolikusok több évtizede tartó kormányzati válságát, 5 új latin szertartású és 6 görög szertartású katolikus püspököt nevezett ki az egyházmegyék élére. Az egészségi állapota miatt visszavonult dr. Jakab Antal gyulafehérvári megyéspüspök helyére Bálint Lajos eddigi segédpüspököt, nagyváradi püspöknek Tempfli Józsefet, szatmári püspöknek Reizer Pált, temesvári püspöknek Sebastian Kräutert, iași-ipüspöknek Petru Gergelt, bukaresti érseknek Ioan Robut nevezte ki. Üldözésük idején tanúsított állhatatos magatartásukért címzetes érseki címet kapott Boros Béla és Ioan Chertes görög katolikus püspök.

március 26. Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspökévé választotta Tőkés László temesvári lelkipásztort.

április 3. Az RMDSZ és a Vatra Românească Szövetség képviselőiből álló vegyes bizottság megállapodott abban, hogy a román lakosságot biztosítani kell arról, hogy a kisebbségek jogai, azok gyakorlásának biztosítása nem csorbítja érdekeiket, a nemzeti kisebbségeket pedig arról, hogy a jelenlegi államhatalom, garantálja minden törvényes jogát, összhangban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával és a Románia által elfogadott nemzetközi szerződésekkel.

április 21—22. Megrendezték az RMDSZ I. kongresszusát Nagyváradon, 350 küldött részvételével. A megnyitó beszédet Domokos Géza tartotta. A kongresszuson Domokos Gézát választották meg elnöknek, Szőcs Gézát főtitkárnak. Az elnökség további tagjai: Bodó Barna, Béres András, Cs. Gyimesi Éva, Csutak István, Eröss Péter, Formanek Ferenc, Káli István, Kántor Lajos, Kolumbán Gábor, Markó Béla, Nagy Béla, Sylvester Lajos, Szilágyi Zolt, Toró T. Tibor, Verestóy Attila, Vida Gyula, Zonda Attila.

április 24. Bukarestben nagy tömegek tüntettek április 22-e óta. Az ideiglenes parlament ülésén csavargóknak titulálták a tüntetőket, és ezen a napon a rendőrség gumibottal támadt rájuk. Ez volt az első eset december óta, hogy a hatalom nyílt erőszakhoz folyamodott.

május 12. A kormány 1990. május 12. /521. sz. rendelete a kisebbségi oktatást súlyosan korlátozta. Az RMDSZ Hargita megyei vezetősége tiltakozott az állam vezetőinél a diszkrimináció ellen, mert ez a rendelet visszalépést jelentett a diktatúra időszakához képest.

május 20. Parlamenti és elnökválasztást tartottak.

A választás eredménye: államelnök Ion Iliescu (szavazatok 85,07%-át kapta), a parlamenti választások eredménye a képviselőházban — szavazatok száma (%): Nemzeti Megmentési Front 9 089 659 (66,31%), RMDSZ 991 601 (7,23%), Nemzeti Liberális Párt 879 290 (6,41%), a szenátusban: Nemzeti Megmentési Front 9 353 006 (67,02%), RMDSZ 1 004 353 (7,20%), Nemzeti Liberális Párt 985 094 (7,06%). A parlamenti helyek megoszlása: Nemzeti Megmentési Front 355 mandátum, RMDSZ 41 mandátum, Nemzeti Liberális Párt 38 mandátum.

június 1. Az RMDSZ Főtitkársága tiltakozik az Erdélyi Szövetség által, Trianon évfordulóján, Románia területén tervezett tüntetés ellen.

június 4. A romániai magyar történelmi egyházak vezetői, püspökei Kolozsváron tanácskoztak abból az alkalomból, hogy Nicolae Stoicescu vallásügyi miniszter július 6-ára Bukarestbe hívta az egyházak vezetőit a kidolgozandó egyházügyi törvénytervezettel kapcsolatos megbeszélésre. A romániai magyar történelmi egyházak vezetői közös levelet írtak a miniszternek, kifejtve, hogy 1990. január 22-i szándéknyilatkozatukra nem kaptak választ. Szerintük a tervezetnek tartalmaznia kell azt, hogy a felekezetek egyenlők, saját szabályaik alapján szerveződnek, szabadon tarthatnak fenn iskolákat, az egyházak jogi személyek.

június 13—15. A rendőrség erőszakkal felszámolta a bukaresti Egyetem téren április 22-e óta tartó tüntetést, őrizetbe vettek 263 tüntetőt. A rendőrök gumibottal támadtak a tömegre. Heves összecsapások voltak, gyújtogatás is történt.

Június 14-én hajnalban megérkeztek a Zsil-völgyi bányászok, elfoglalták az Egyetem tér övezetét. Tüntetőket és járókelőket vertek meg, erőszakkal behatoltak a Nemzeti Liberális Párt és a Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt székházaiba, és mindkettőt feldúlták. A rendőrség összesen 600 letartóztatásról számolt be, hozzátéve, hogy az összecsapásokban 29 rendőr megsebesült. Iliescu elnök beszédet mondott a bányászok előtt. A nép a választáson demokratikusan vezetőséget választott, a tüntetők ezt akarták erővel megdönteni, hangsúlyozta az elnök.

június 16. Az RMDSZ június 16-nyilatkozata foglalkozott a június 13—15-e közötti bukaresti eseményekkel. Az RMDSZ elítélte, hogy június 14-én Szilágyi Zsolt és Zsigmond Attila RMDSZ-képviselőket indokolatlanul bántalmazták. A sorozatos válságjelenségeket a kormányzat hibái is eredményezték, így a szélsőséges megnyilvánulások elnéző kezelése, a közvélemény megtévesztése.

június 20. Beiktatták Románia elnöki tisztségébe Ion Iliescut. Petre Romant nevezi ki miniszterelnöknek.

július 3. A Hargita Megyei Törvényszék ítéletet mondott az 1989 decemberében hatósági közeget meglincselő orozzhegyiek ügyében: Nagy Istvánt, Vass Kis Elődöt, Nagy Imrét és Ambrus Pált egyenként 13 évi börtönbüntetésre ítélte, minősített emberölésért. A védők fellebbeztek.

július 10. Dr. Demény Lajost felmentették tanügyminiszter-helyettesi tisztségéből.

július 21. Az RMDSZ Országos Választmánya július 20—21-én Csíkszeredában ülésezett. Nyilatkozatában követelte a Bolyai Tudományegyetem újraindításának engedélyezését, továbbá tiltakozott a marosvásárhelyi eseményeket követő egyoldalú bírósági eljárás ellen.

július 29. Ismeretlenek megrongálták a fehéregyházi Petőfi-emlékművet: kiszúrták, kivésték a szemét, letörték az orrát, állát, szakállát.

augusztus 4. RMDSZ-szenátorok közös állásfoglalást adtak ki, kifejezve aggodalmukat a növekvő intenzitású kisebbségellenes, nacionalista propaganda miatt. Szerintük ezt szolgálja sok esetben a sajtó, a televízió és rádió, de ilyen hangulatot szítanak a különböző nagygyűlések, tüntetések, sőt parlamenti nyilatkozatok is. A szélsőséges erők fő támadása az anyanyelvi oktatás ellen irányul.

augusztus 13. Marosvásárhelyen magyarellenos tüntetés zajlott le, amely ellen az RMDSZ megyei szervezete nyilatkozatban tiltakozott.

augusztus 29. Az RMDSZ levélben fordult Iliescu elnökhöz, ebben felhívta a figyelmet a romániai magyarság ellen folytatott sajtókampányra.

szeptember 11. Az RMDSZ szenátori és képviselői csoportja interpellációban tiltakozott a Gheorghe Ștefan oktatási miniszter által telefonon továbbított utasítás ellen, melynek értelmében hatályon kívül helyezik a kisebbségi tanulók anyanyelven történő felvételizési jogát. Érvényes törvény nem helyezhető hatályon kívül egy telefonúzenettel — hangsúlyozták az interpellációban.

október 4. A román szenátus határozata értelmében a Székelyföldön keresztül haladó személyvonatokon a jövőben rendőrségi és katonai járőrök tartanak ellenőrzést. A televízióban megmagyarázták, hogy az intézkedés célja a román utazóközönység megvédése az itt lakó utasok terrorizmusával szemben.

október 5. Az RMDSZ Országos Választmánya Csíkszeredában ülésezett. Az Országos Választmány Kolozsváron elfogadta *Az RMDSZ a demokratikus Romániáért — Elvek és elvárások* program-csomagtervét.

október 9. Az RMDSZ-képviselők tiltakozásul kivonultak a parlamenti ülésről, mert a gazdasági társaságok törvénytervezete szerint ezek vezetője csak román lehet, az RMDSZ ezt román állampolgárságúra javasolta változtatni. Végül a kormány az RMDSZ álláspontjának megfelelően döntött.

december 1. A Gyulafehérváron tartott nemzeti ünnepi ülésen beszédet mondott Szócs Géza, az RMDSZ főtitkára is. Beszédét szélsőséges csoportok megzavarták közbekiabálással, fütyüléssel; a hangulatkeltésben részt vett — a televíziós felvételen is láthatóan — Petre Roman miniszterelnök is. Ez ellen az RMDSZ december 2-án keltezett nyilatkozatában tiltakozott, követelve Petre Roman miniszterelnök megbízatásának visszavonását.

december 5. A Nemzeti Megmentési Front frakcióvezetője, Vasile Văcaru szenátor államellenes tevékenység vádjával bűnvádi eljárást követelt Tőkés László püspök ellen.

1991

január 9. Szőcs Géza szenátor interpellációban tiltakozott Tőkés László *Temesvár ostroma* című könyve behozatalának megtiltása ellen, továbbá a január 1-jétől életbe lépett rendelet ellen, melynek értelmében Magyarországról könyvet csak a Vallásügyi Vezérigazgatóság engedélyével lehet behozni.

január 19. Előzetes letartóztatásba helyezték Cseresznyés Pál marosvásárhelyi lakost, akit a marosvásárhelyi események idején készült filmfelvételek alapján azonosítottak azzal, aki belerúgott Mihai Cofariu román tüntetőbe.

január 30. Magyar—román oktatási és tudományos munkatervet írtak alá Budapesten. A megállapodásban szerepel a diplomák és tudományos fokozatok kölcsönös elismeréséről szóló ekvivalencia-egyezmény kidolgozása.

február 1. Az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének politikai bizottsága Strasbourgban úgy döntött, hogy támogatja Románia kérelmét a különleges meghívotti státusz elnyerésére.

február 3. A televízióban Răzvan Teodorescu, a Román Televízió elnöke közölte, hogy február 18-ától csökkentik a nemzetiségi adásidőt, és megszüntetik az ellenzék részére biztosított rendszeres műsort.

február 4. A televízió nemzetiségi nyelvű adásidejének csökkentése ellen nyilatkozatban tiltakozott az RMDSZ és a Romániai Magyar Újságírók Egyesülete.

március 2—3. Az RMDSZ Országos Választmánya Szatmárnémetiben ülésezett.

április 6. Az RMDSZ Országos Elnöksége munkautlést tartott Kolozsváron. A kiadott nyilatkozatban elítélték a fasiszta színezetű ultranacionalizmus tobzódását, a Román Nemzeti Egységpárt magyarellenos nyilatkozatát (eszerint a magyarságot meg kell fosztani még azoktól a jogoktól is, amelyekkel rendelkeznek).

április 12. Bolintin de Vale községben az ott lakó cigányokra támadtak a helybeliek, és felgyújtottak 22 házat, anélkül, hogy a hatóság közbeavatkozott volna. Az RMDSZ nyilatkozatban ítélte el a történeteket, továbbá károsnak minősítette a Román Televízió és egyes képviselők állásfoglalását, akik mentegetni próbálták az erőszakot.

május 11. A FUEV (Európai Népcsoportok Föderális Uniója) Budapesten tartott kongresszusán felvette tagjai sorába az RMDSZ-t.

Bukarestben Somogyi Ferenc magyar és Theodor Meleşcanu román külügyi államtitkár aláírta a magyar—román „Nyitott égbolt” szerződést. Ennek alapján a két fél évente négy megfigyelő repülést végezhet a másik ország területe felett.

május 21. Az RMDSZ törvényhozói a tárgyalott törvénytervezetek kisebbségellenes jellege miatti tiltakozásul kivonultak mind a képviselőház, mind szenátus üléséről. (A szeparatizmus minden pontosítás nélküli használata a nemzetbiztonsági törvényben, továbbá a háborús veteránok olyan meghatározása, hogy csak az számít annak, aki a román hadseregben harcolt.)

május 24—26. Marosvásárhelyen megrendezték az RMDSZ II. kongresszusát, 271 szavazati joggal rendelkező küldött jelenlétében. Domokos Géza tartotta az elnöki beszámolót. Tőkés László püspök javasolta a románság képviselőivel való tárgyalást a romániai magyarság kérdéseinek átfogó rendezésére, sürgette a helyhatósági választások kiírását. Szócs Géza főtktár a romániai magyarság társnemzeti státusának elismertetését javasolta, egyidejűleg nemzetiségi törvénycsomagot terjesztett a kongresszus elé. Domokos Gézát választották meg az RMDSZ elnökének, Szócs Gézát és Kolumbán Gábort alelnöknek, Tőkés Lászlót pedig tiszteletbeli elnöknek. Az elnökségi tagok: Borbély Imre, Csapó József, Béres András, Patrubby Miklós, Toró T. Tibor, Beder Tibor, Takács Csaba, Tokay György.

május 30. George Stancov képviselő a képviselőházban bejelentette: negyvenöt esztendővel ezelőtt végezték ki Antonescu marsallt, aki szerinte „a nemzet újraegyesítésének, a román nép méltóságának harcosa volt”. Egyperces felállásra szólította fel képviselőtársait. A terem nagy része felállt, az RMDSZ-képviselők ülve maradtak. Később Kerekes Károly RMDSZ-képviselő kifejtette, hogy Antonescut háborús bűnösnek ítélték halálra.

május 31. Tiltakozó menetet tartottak Marosvásárhelyen az Orvosi Egyetem épülete előtt az egyetem szenátusának határozata ellen, amely szerint 13 professzort nyugdíjba küldenek. Ezek a professzorok jelentették a magyar nyelvű oktatás gerincét.

június 12. A képviselőházi tanügyi bizottság ülésén felolvasták az 1991. május 12. /521. sz. kormányhatározat 1991/92-es tanévre aktualizált szövegét. Eszerint kisebbségi lakosságú területeken kötelező román osztályok szervezése akkor is, ha a tanulók száma nem éri el a tíz főt, Románia történelmét és földrajzát a magyar tagozaton is románul tanítják, ugyanúgy a műszaki tantárgyakat. Nagy Benedek képviselő felszólalásában visszautasította ezeket a módosításokat, hangsúlyozva, hogy a minisztérium lényeges pontokban enged a szélsőséges, ultranacionalista erőknek, azoknak, akik folytatni akarják Ceaușescu erőszakos asszimilációs politikáját.

június 20. A szenátus után a képviselőház is elfogadta az állambiztonsági törvényt, amely az államellenes cselekedetek közé sorolja a szeparatizmust. Az RMDSZ Országos Elnöksége aznapki üléséről kiadott közleménye szerint az RMDSZ megdöbbenéssel vette tudomásul, hogy az elfogadott nemzetbiztonsági törvényben alkotmányellenesen szerepel a „szegregációs jellegű” szeparatizmus megfogalmazás; ez lehetőséget teremt a szeparatizmus fogalmával való visszaélésre.

június 26. Iliescu elnök fogadta az RMDSZ küldöttségét. A küldöttek szóvá tették az iskolaügyben kilátásba helyezett újabb korlátozásokat, a szélsőséges erők aggasztó gyarapodását, a nemzetbiztonsági törvényben a szeparatizmus önkényes értelmezésének a veszélyét, Románia történelme és földrajza kötelezően román nyelvű oktatásának hírért, és azt, hogy a szükségesnél kevesebb magyar nyelvű osztály létesítését akarják engedélyezni. Felvetették, hogy a nagyarányú tanárihiányt csak a Bolyai Egyetem visszaállításával lehetne pótolni.

július 2. Kolozsváron több ezren tüntettek a Báthory, Brassai és Apáczai Líceumok udvarán a magyar iskolákért, jelen voltak az egyházak képviselői. A Polgári Szö-

vetség és az Antitotalitárius Fórum román képviselői támogatásukról biztosították a magyarság jogos követelését.

július 6. Kolozsváron tartotta meg az RMDSZ a Küldöttek Országos Tanácsának (KOT) alakuló ülését. Tőkés László javaslatára a KOT felhívást intézett a román kormányhoz, a Nemzeti Megmentési Fronthoz és az ellenzéki pártokhoz interetnikai kérdéseket tárgyaló kerekasztal létrehozására. Ugyancsak felhívással fordult az EBEÉ genfi konferenciájához, a kisebbségi kérdés egész Európára való érvényességét hangsúlyozva.

július 11. Szovátán megalakult a Romániai Magyar Pedagógusok Országos Szövetsége. Ideiglenes székhelye Csíkszereda.

július 29. Az amerikai szenátus, a képviselőház jóváhagyásával, Romániával kapcsolatos határozatot fogadott el, amely „elítéli az antiszemitizmus újjáéledését és az etnikai kisebbségek iránti türelmetlenséget, az etnikumközi villongásokat Romániában”. Felhívja a román kormányt, egyértelműen ítélje el azokat a szervezeteket, amelyek az antiszemitizmust szítják, és a magyar, cigány és más kisebbség ellen uszítanak, biztosítsa a kisebbségek jogait.

augusztus 5. II. János Pál pápa érsekség rangjára emelte, és közvetlenül a Szent-széknél rendelte alá a gyulafehérvári egyházmegyét. Bálint Lajos püspököt nevezte ki érsekké.

augusztus 7. A Nemzeti Megmentési Front nyilatkozatában elutasította az RMDSZ javaslatát, hogy országos kerekasztal-értekezletet rendezzenek a kisebbségek ügyében.

augusztus 30. A Romániai Magyar Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete és az RMDSZ Országos Elnöksége első közös tanácskozását tartotta Nagyváradon. Megegyeztek a helyhatósági választásokon történő együttműködésben. Az egyházak ismételten kérték az RMDSZ vezetőségét, hogy határozottan lépjen fel a vallásügyi törvény tárgyalása érdekében.

szeptember 4. Az RMDSZ Küldöttek Országos Tanácsának oktatási tagozata nyilatkozatban utasította el a kormány jogkorlátozó határozatát, hogy a történelmet és a földrajzot románul kell tanítani. Az RMDSZ azt javasolta a szülői bizottságoknak, hogy szükség esetén éljenek a polgári engedetlenség eszközeivel.

szeptember 7. Kolozsváron megalakult az RMDSZ Küldöttek Országos Tanácsa (KOT) keretében működő Politikai Testület. Kiadott közleménye hangsúlyozza, hogy autonóm helyi önkormányzatokra van szükség, amelyekben biztosítani kell a nemzetiségek arányszámának megfelelő képviseletet. Szükség van nemzetiségügyi minisztériumra, vissza kell állítani a Bolyai Tudományegyetemet. Ügyészi vizsgálatot kér a Vatra Românească tevékenységének tisztázására.

szeptember 10. A parlament jóváhagyta az alkotmánytervezet első szakaszát, amely szerint Románia nemzeti állam. Ellene szavaztak 45-en — az RMDSZ és a KDNPP (Parasztpárt) képviselői — tartózkodtak 35-en.

szeptember 25. A sztrájkoló petrozsényi bányászok különvonatot követeltek, hogy Bukarestbe mehessenek. Kérésüket nem teljesítették, erre a bányászok elfoglaltak egy szerelvényt és elindultak. Mintegy nyolcezer bányász érkezett Bukarestbe, a hozzájuk csatlakozott helybeliekkel a kormány székházához vonultak, követelték, hogy

Petre Roman miniszterelnök hallgassa meg kérelmeiket. A tömeg a kormány székházára támadt, bevették az épület ablakait, a földszint egy részét felgyújtották. A rendőrök összecsaptak a tüntetőkkel. Két ember meghalt, sokan megsebesültek. A rendőrségnek sikerült kiszorítania a tüntetőket a térről, akik átvonultak az Egyetem térre. A több napon át tartó zavargások nyomán lemondásra kényszerült Petre Roman miniszterelnök.

október 2. A Székelyföldi Politikai Csoport közleményt adott ki egyeztető megbeszéléséről.

október 4—5. Az RMDSZ Országos Elnöksége október 4-én Aradon tanácskozott, 5-én pedig az RMDSZ Küldöttek Országos Tanácsa (KOT) tartotta Aradon gyűlését. Ezen nagy vita folyt a kormányban való részvétel esetén igénylendő posztokról.

október 8. Az RMDSZ Országos Elnökségének bukaresti rendkívüli ülésén a négytagú tárgyalóküldöttség beszámolt Stolojan, jelölttel új kormányfővel folytatott tárgyalásáról. Súlyos felelőtlenségnek minősítették azt a tervet, hogy az október 19-i agyagfalvi gyűlést a székelyföldi autonómia igényének bejelentésére használják fel. Az RMDSZ Országos Elnöksége közleményében hangsúlyozta, hogy a szövetségen belül nem létezik „Székelyföldi politikai csoport”, és nem léphet fel az RMDSZ nevében.

október 15. A székelyudvarhelyi RMDSZ-szervezet úgy döntött, hogy a székelyföldi területi autonómia kérdése körül felszított indulatok miatt lemond a tervezett agyagfalvi megemlékező gyűlés megtartásáról.

október 16. Hivatalba lépett Theodor Stolojan miniszterelnök kormánya, miután a szenátus és a képviselőház elfogadta a kabinet tagjainak névsorát. Stolojan a kiutat az általános választások mielőbbi megtartásában látta.

október 17. A parlament két házának együttes ülésén felolvasták a Kovászna és Hargita megyéből „elűzött” románok meghallgatásával megbízott parlamenti bizottság jelentését, melyet a tévé és a rádió is közvetített. Ez a jelentés elüldözötteknek tünteti fel a kényszerkihelyezéssel Székelyföldre vezényelt román tanárokat, akik 1989 után visszatértek szülőföldjükre. A magyar és román iskolák törvénytelen szétválasztását szintén elítélte a jelentés. Az ülés megkezdésekor Tokay György képviselő kért szót, bejelentve, hogy a Kovászna—Hargita-jelentés felolvasásával a tévé nézői tanúi lehetnek a magyar kisebbség „ellen irányuló, előre megfontolt szándékú és felelőtlen támadásnak.” Az RMDSZ parlamenti frakciója tiltakozásul kivonult az ülésről, mert a jelentés „az egész magyar nemzeti kisebbség kollektív bűnösségét fogalmazza meg.”

október 21. A Csíkszéki RMDSZ állásfoglalásban tiltakozott a Har-Kov jelentés ellen. Az RMDSZ Országos Elnöksége tárgyalta a parlamentben maradás időszerűségéről.

október 23. Szőcs Géza, az RMDSZ politikai alelnöke nyilatkozatban ítélte el a parlamentben elfogadott, a Hargita és Kovászna megyéből állítólag elüldözött románokról szóló jelentést. A jelentés az üldözés egyik fő bizonyítékának tekinti azt, hogy a Székelyföldön 1989 decemberében megölték 4 románt, figyelmen kívül hagyva, hogy ezekkel a személyekkel nem mint románokkal, hanem mint a diktatúrát kiszolgáló rendőrökkel számoltak le, nem szólva arról, hogy mellettük 3 magyart is megölték azokban a napokban, továbbá a diktatúra néhány kiszolgálójával más megyékben is

végezték. A jelentés felolvasása óta számottevően nőtt a magyarok elleni pogrom- és lincshangulat. Az RMDSZ ellen folyik a hangulatkeltés. Az RMDSZ a román demokratikus erők segítségét kéri.

október 25—26. Az RMDSZ Országos Elnöksége Csíkmenaságon tartotta soros ülését. Kiadott nyilatkozata leszögezte: az RMDSZ a területi autonómia Székelyudvarhelyen megfogalmazott gondolatát nem fogadja el. Visszautasítja a Kovászna-Hargita-jelentés nyomán elindított, a romániai magyarságot ért támadásokat, melyekben a tévé és a rádió játszotta a főszerepet. Az RMDSZ több támogatást vár el a Demokratikus Konvencióba tömörült ellenzéki szövetségeseitől. Az RMDSZ a kormányhoz fordul Románia földrajzának és történelmének anyanyelven történő oktatása ügyében.

november 8. Antall József miniszterelnök fogadta a négynapos magyarországi látogatásra érkezett RMDSZ-küldöttséget. A megbeszélésen szóba került a romániai magyarságot szülőföldjén ért támadás. Az RMDSZ küldöttsége egyetértett a magyar kormány politikájával, hogy nem törekszik Románia nemzetközi elszigetelésére. A látogatással megtörtént a hivatalos kapcsolatfelvétel az RMDSZ és a magyar politikai élet vezetői között.

november 23. A parlament elfogadta az alkotmányt. A név szerinti szavazást a tévé közvetítette. Az RMDSZ-képviselők egységesen ellene szavaztak, rajtuk kívül a parasztpártiak és a liberálisok közül többen, továbbá az új igazságügy-miniszter, Mircea Ionescu-Qintus is ellene voksolt. (510 képviselő és szenátor közül 414 mellett, 95 ellene szavazott.)

december 2. Horn Gyulának, a külügyi bizottság elnökének vezetésével ötpárti parlamenti delegáció utazott Bukarestbe, a román parlament meghívására. A küldöttséget fogadta Stolojan miniszterelnök, Horn Gyulát pedig Iliescu elnök.

december 8. Romániában népszavazást tartottak az új alkotmány elfogadásáról. A népszavazás végeredménye: az alkotmány elfogadása mellett szólt az érvényes szavazatok 77,3%-a, ellene szavazott 2 millió 235 ezer választó, azaz 20,4%, érvénytelen volt a szavazatok 2,3%-a.

december 11. Domokos Géza találkozott Iliescu elnökkel. — Nem fogadhatjuk el, hogy Ion Iliescu elnök „inkorrekt” és „nem lojális” jelzőkkel illette a magyar lakosságot és az RMDSZ-t a népszavazáson tanúsított magatartása kapcsán — jelentette ki Domokos Géza a tanácskozás után. Szó volt még az oktatásról, a televízió és a rádió magyar nyelvű adásáról, valamint a sajtóról.

december 12. Király Károlyt megfosztották szenátori mandátumától, mert nem vett részt az Alkotmány parlamenti megszavazásán.

december 27. Az RMDSZ Országos Elnöksége nyílt levélben fordul a Központi Népszámláló Bizottsághoz. Mivel nem létezik székely nyelv illetve székely nemzeti-ség kérték ezeknek a jegyzékből való törlését.

január 6. Tőkés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke *Tiltakozom* címmel juttatta el nyílt levelét a bel-és külföldi nyilvánosságához. Ebben felemelte szavát Király Károlynak a szenátusból történt önkényes kizárása, Héjja Dezső, Orbán Daniela és Paizs Ottó indokolatlan letartóztatása, továbbá Radu Tinu és volt szekustársai felmentése ellen. Ez a felmentés szerinte a visszarendeződés megnyilvánulása. Kéri továbbá, hogy az 1990. január 4-i amnesztiarendelet értelmében nyilvánítsák semmisnek az oroszhegyi, zetelaki, marosvásárhelyi diszkriminatív ítéleteket. Tiltakozik a népszámlálás nemzeti és vallási kisebbségeket sújtó tendenciája ellen. Kéri a kisebbségi egyházakat, az RMDSZ-t, hogy román szövetségeikkel együtt — vagy akár nélkülük — vegyék igénybe a törvényes politikai harc minden eszközét a felsorolt demokráciaellenes megnyilvánulások, sérelmek ellen.

január 7—14. Népszámlálást tartottak Romániában. Január 10-én az RMDSZ Országos Elnöksége nyilatkozatban hívta fel a tagság figyelmét a népszámlálás során történő visszaélésekre: ceruzával töltik ki a kérdőíveket, aláíratják a kérdőíveket kitöltés előtt, manipulatív kérdéseket tesznek fel az anyanyelvre és vallásra vonatkozóan. Kérik a tagságot, jelezze a visszaélesi kísérleteket.

január 27. Budapesten megkezdődött a magyar—román alapszerződés szövegezésével kapcsolatos szakértői szintű megbeszélés.

február 1. Az RMDSZ Országos Elnöksége nyilatkozatban ítélte el, hogy a helyhatósági választási kampányban az ország számos településén magyarelles és antidemokratikus jogi eljárások zajlanak. Koholt vádak alapján több helységben bírósági határozattal törölték az RMDSZ jelöltjeit. A legkirívóbb a marosvásárhelyi Káli Király István esete. Az általános demokratikus jogok érvényesítése nem biztosítható csupán parlamenti jelenléttel.

február 9. A helyhatósági választások első fordulója. 3150 RMDSZ-tanácsost és -polgármestert választottak meg.

február 12. A parlament két házának együttes ülésén elfogadták a Hargita-Kovácsna-jelentést. Ioan Gavra egységpárti képviselő javasolta: vizsgálják ki a magyar szélsőséges csoportok románellenes cselekedeteit, az elüldözöttek pedig részeseüljenek kárpótlásban. Az RMDSZ parlamenti csoportja nevében Tokay György kifejtette, hogy ez a jelentés alkotmányellenes, diszkriminatív. A jelentés nem más, mint nem ellenőrzött vélemények tömege. Az RMDSZ parlamenti csoportja közleményben tiltakozott a határozat ellen, mert ebben a magyarságot kollektív bűnösnek akarják a vádlottak padjára ültetni. Diszkriminatív az a döntés, hogy csak két megyére terjedt ki a vizsgálat. Tiltakoztak továbbá azért, mert többségi határozattal megakadályozták az RMDSZ ellenvéleményének parlament elé terjesztését.

Marosvásárhelyen megszületett a választási eredmény. A városi tanács összetétele a következő: RMDSZ 14 tanácsos (48 544 szavazat), RNEP 9 tanácsos (32 665), Demokratikus Konvenció 1 tanácsos (3667). A polgármester Pokorny László lett (53%, 50 185 szavazat).

február 15. Az RMDSZ Maros megyei vezetősége az MTI-nek eljuttatott nyilatkozatában leszögezte, hogy a Pokorny László, Marosvásárhely megválasztott polgár-

mestere független jelöltként indulásához szükséges aláírásoknál történt szabálytalanságokért a felelősség nem hárítható át az RMDSZ-re. Pokorny László az ellene indított támadások nyomán lemondott.

február 23. A helyhatósági választások második fordulója, Kolozsváron Gheorghe Funar, a Román Nemzeti Egységpárt polgármester jelöltje kapta a legtöbb szavazatot.

február 24. Romulus Vulpescu szenátor a parlamentben hadüzenetnek nevezte Für Lajos honvédelmi miniszter és Entz Géza államtitkár beszédeit, és a magyarok számára internálótáborok létrehozását sürgette: le kell zárni a határokat, a turistákat haza kell küldeni, és a „közismerten bujtogató magyar vezetőket internálni kell”.

február 28—29. Az RMDSZ vezető testülete, az Országos Elnökség és a Küldöttek Országos Tanácsa Nagyváradon ülésezett. Elhatározták, hogy az RMDSZ rendkívüli kongresszusát május 29—31-e között tartják, Brassóban. Az Országos Elnökség elemezte a helyhatósági választásokat. Megállapították, hogy a második forduló eredményeit befolyásolta a parlament diszkriminatív határozata a Hargita-Kovászna-jelentés ügyében, Văcaru szenátornak Tőkés László püspök, illetve az RMDSZ elleni gyalázkodó támadása és a román Külügyminisztérium magyarellenes uszításra alkalmas jegyzéke.

március 9. Csíkszeredában tömegtüntetést szervezett az RMDSZ, közel 20 ezer ember részvételével. „Anyanyelvi oktatást akarunk minden szinten” feliratú táblák társaságában a tüntetők ismertették követetéseiket, amelyeket eljuttatnak a román parlamenthez és a nemzetközi szervezetekhez: demokratikus oktatási rendszer létrehozása, minden tantárgy anyanyelven történő oktatása, a nemzeti történelem önálló tantárgyként való bevezetése, az egyházi iskolák visszaállítása.

március 10. Az RMDSZ egységének megőrzésére szólított fel, a felülről elindított platformosodási folyamatot kétségesnek nevezte az RMDSZ 40 fős parlamenti csoportjából 10 szenátor és 15 képviselő felhívása. Az Országos Elnökség Bukarestben tartott március 18-i ülésén foglalkoztak a március 10-i felhívás. Az Elnökség ezt a magatartást károsnak és a jövőben elkerülendőnek tartotta.

március 11. A Romániai Magyar Dolgozók Egyesülete (RMDE) Kolozsváron elfogadja alapszabályzatát.

március 14. Kolozsváron megalakult az Erdélyi Magyar Kezdeményezés (EMK), az RMDSZ kereszténydemokrata platformja. Az Országos Szervezőbizottság székhelye Székelyudvarhely.

március 20. Kolozsvárott megalakult a Szabadelvű Kör (az RMDSZ platformjaként), melynek egyik kezdeményezője Kolumbán Gábor, az RMDSZ alelnöke. Elfogadták és közzétették a szándéknyilatkozatot, melyben hitet tettek a modern liberális eszmék mellett.

április 11. Az RMDSZ Kolozs megyei elnöksége tiltakozott Kolozsvár polgármesteri hivatalának rendelkezése miatt, amely szerint a közleményeket és egyéb hirdetményeket csak az ország hivatalos nyelvén lehet kifüggeszteni. Ez ellenkezik a helyi közigazgatásról szóló törvény 30. szakaszával. A Nemzeti Liberális Párt kilépett a Demokratikus Konvencióból, mert elfogadhatatlannak tartotta az RMDSZ törekvéseit.

április 16. Ilescu elnök váratlanul Kovászna megyébe látogatott, Sepsiszentgyörgyön Fodor Ferenc megyefőnök fogadta. A Vatra és a Románok Nemzeti Egységpárt-

ja képviselői felrötták az elnöknek, hogy a bukaresti politikusok magukra hagyták az erdélyi románságot a magyar tengerben. Követelték a kétnyelvű feliratok eltávolítását, továbbá bérpótlékot az itt élő román hivatalnokoknak, azonkívül az RMDSZ be tiltását. Iliescu kifejtette: Magyarországnak nem kell közbelépnie a romániai magyarság problémáinak megoldásáért, az a román államra tartozik. Jeszenszky Géza külügyminiszter felelőtlen politikus, mert visszasírja a Trianon előtti helyzetet, revizionista igényekkel lép fel. A Vatra Românească nem fasiszta szervezet, jelentette ki az elnök.

április 21. Hans-Dietrich Genscher német külügyminiszter Romániába érkezett, hogy aláírja a román—német alapszerződést. Német konzulátus nyílik Nagyszébenben és Temesváron.

április 25. Az RMDSZ Országos Elnöksége Marosvásárhelyen ülésezett. A Demokratikus Konvencióval való további együttműködésről döntött. Az elnökség felhívással fordult Marosvásárhely polgáraihoz: a kialakult feszültséget csökkentené, ha végre sikerülne létrehozni a demokratikus közigazgatást.

május 1. Az RMDSZ Küldötteinek Országos Tanácsa (KOT) Székelyudvarhelyen ülésezett, és a szövetség rendkívüli kongresszusát a parlamenti választások utáni időre halasztotta. A KOT tiltakozott a helyhatósági választások után hatalomra került szélsőséges, nacionalista erők alkotmány- és törvényellenes intézkedései ellen. Marosvásárhelyen és Szatmárnémetiben megakadályozták a megyei tanács megalakulását, Kolozsváron a polgármester kötelezővé tette a rendezvények előzetes engedélyezését, megsértve ezzel az alkotmányt.

május 6. Strasbourgban úgy döntöttek, hogy Románia — bizonytalan belpolitikai helyzete miatt — nem válhat az Európa Tanács teljes jogú tagjává.

május 10. Adrian Năstase külügyminiszter Szőcs Géza felvetésére kifejtette a romániai magyar állampolgárok problémái nem képezhetik a román—magyar megbeszélések tárgyát. Egyedül Románia intézkedhet a kisebbségek jogainak biztosítása ügyében, a legmagasabb nemzetközi mércéknek megfelelően.

május 24. Marosvásárhelyen megtartották az ismételt helyhatósági választást, az RMDSZ jelöltje, Nagy Győző lett a polgármester. A választásra jogosultak 77,7%-a vett részt a szavazáson, Nagy Győző szerezte meg a szavazatok 56,8%-át (55 397-en voksoltak rá), a Vatrához közel álló helyi pártkoalíció, a Maros Megyei Demokrata Szövetség 39,5%-ot (38 543 szavazat), az RMDSZ nélküli Demokratikus Konvenció 2,5%-ot (2471 szavazat), egy kisebb csoport 0,4%-ot (414 szavazat) ért el.

június 4. A Kolozsvárra látogató Iliescu elnököt füttykoncerttel fogadták, és királpárti jelszavakat skandáltak az emberek. Funar polgármester kérte az államfőt, hogy a Magyarországról érkező turistákat a legszigorúbb vámnak vessék alá, vezessék be a magyar turisták vízumkötelezettségét, a magyar nyelvű tévéadást románul feliratozzák, és követeljék vissza Budapesttől az 1937 és 1945 közötti évekből származó erdélyi dokumentumokat. Iliescu elnök kijelentette, hogy Magyarországon a nemzetiségi kérdést állandóan a gyanakvás szítására használják, kormányzati szinten is, Magyarországgal nem sikerült megtalálni a közös hangot.

június 8. Az RMDSZ Országos Elnöksége felhívásában tiltakozott a tanügyi törvény tervezete ellen, amely a romániai magyarság számára elfogadhatatlan, diszkri-

minatív, korlátozza az anyanyelv használatát. Az RMDSZ felszólította a tagságot, hogy június 11-én szervezzen tüntetéseket vagy nagygyűléseket.

június 11. Nagyváradon ülésezett a Romániai Magyar Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete. Románia vezetőihez, az ENSZ-hez, az Európa Tanácshoz, az EBEÉ-hez intézett felhívásában megállapították, hogy a tanügyi törvénytervezet kisebbség- és egyházellenes. Az utóbbi időben megszorodtak a visszaélések, törvénytelenések és bűncselekmények, melyeknek nyilvánvaló célja nyomást gyakorolni a kisebbségekre. A kolozsvári és nagybányai szélsőséges nacionalista polgármesterek alkotmányellenesen betiltották a kétnyelvű táblákat, Temesváron egy fasiszta háttérű kiadóvállalat kisajátította a volt Magyar Házat. Nagyváradon nacionalista-kommunista bírói döntés megfosztotta a református püspökséget saját székházától. Kolozsváron saját üzlethelyiségek fölötti jogának gyakorlásában akadályozza a polgármester a magyar, illetve az egyházi intézményeket. 1990. március 25-én a bélbori katolikus kápolnát ismeretlenek felgyújtották és porig égették, a zabolai templom szintén gyújtogatás tárgya volt. Az egyházak felemelik szavukat a bemutatott jogtípró gyakorlat ellen, és a nemzetközi közvéleményhez fordulnak. Tiltakoznak az ellen, hogy a zsidók százezreit halálba küldő Ion Antonescuról utcát neveztek el Nagyváradon.

Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen, Marosvásárhelyen és Kolozsváron tömegtüntetésen tiltakoztak a magyarok az oktatási törvénytervezet ellen. Gheorghe Funar polgármester június 10-én betiltotta Kolozsváron a másnapra tervezett tüntetést, az RMDSZ küldöttségével folytatott tárgyalás után visszakozott. A kolozsvári nagygyűlés résztvevői felhívást fogadtak el, amelyben tiltakoztak a magyar oktatási rendszer elsorvasztása ellen.

június 22. Ion Iliescu elnök fogadta az RMDSZ kolozsvári küldöttségét. A küldöttség tagjai közötték: Kolozsvárott Funar polgármester sorozatos magyarellenes intézkedései miatt pattanásig feszült a helyzet. Iliescu elnök kijelentette: Veszélyesnek tartja a szélsőségek eluralkodását. Kifejtette, hogy nincs hatásköre a helyhatóság tekintetében, de kormány szintű intézkedéseket fog szorgalmazni. Ugyanakkor közölte, hogy Tőkés László és Szöcs Géza bizonyos nyilatkozatai is a szélsőséges megnyilvánulások sorába tartoznak. A küldöttség tagjaként jelen levő Szöcs Géza leszögezte, hogy sohasem vallott szélsőséges elveket.

június 27—28. A Demokratikus Konvenció Emil Constantinescut választja meg elnökjelöltnek. A Nemzeti Megmentési Frontból március 30-án kivált párt felvette a Demokratikus Nemzeti Megmentési Front nevet és újrajelöli Ion Iliescu államelnököt.

július 4—5. Az RMDSZ Országos Elnöksége, a tagszervezetek elnökei és az RMDSZ parlamenti frakciója közös tanácskozást tartott Hargitafüredön. A kiadott közlemény szerint elhatározták, hogy az RMDSZ a saját jelöltjeivel indul az őszi választáson, elnökjelöltként pedig a Demokratikus Konvenció jelöltjét támogatja.

július 7. A Maros Megyei Törvényszék 10 év börtönbüntetésre, valamint 1 millió lej kártérítésre ítélte Cseresznyés Pált és — távollétében — Barabás Ernőt, a marosvásárhelyi eseményekben való részvételük miatt. Cseresznyés Pál a vád szerint 1990 márciusában belerúgott egy földre került román tüntetőbe. Az RMDSZ Maros megyei elnöksége nyilatkozatban tiltakozott az ítélet ellen.

július 20. Miniszterelnöki rendelettel váratlanul leváltották a két, zömmel magyar lakosságú megye, Hargita és Kovászna magyar nemzetiségű prefektusát, Pataki Imrét és Fodor Ferencet. Az RMDSZ Kovászna megyei szervezete a Polgári Szövetség megyei szervezetével együtt adta ki tiltakozó nyilatkozatát július 21-én. Július 23-án tiltakozó nagygyűlést tartottak Csíkszeredában, illetve Sepsiszentgyörgyön.

augusztus 21. A Hargita megyei jelöltegyeztető elektorgyűlésen véglegesíteni akarták a megyei listát. Az udvarhelyszéki és a gyergyószéki RMDSZ választmányok nem fogadták el a szenátor- és képviselőjelöltek sorrendjét.

augusztus 26—27. Az RMDSZ Országos Elnökségének rendkívüli, másnap reggelig tartó ülésére került sor Csíkszeredába, a megyei képviselőjelöltek listájának megállapítása érdekében.

szeptember 2. Tőkés László püspök Temesváron sajtóértekezleten jelentette be, hogy a temesvári templom épületében éhségstrájkot kezd. A világ közvéleményéhez intézett felhívást tett közzé, amelyben megfogalmazta az éhségstrájk okait (a hatalom gerjeszti az idegengyűlöletet, a magyarellenességet, miközben a tömeggyilkos Ion Antonescut nemzeti hősként rehabilitálják) és a követeléseket (többek között: vizsgálják ki a marosvásárhelyi és bukaresti erőszakos bűncselekményeket, bocsássák szabadon a magyarellenes koncepciós perek marosvásárhelyi, oroszhegyi és zetelaki ítéltjeit, derítsék ki Újvárossy Ernő és Toszó Árpád halálának körülményeit).

szeptember 4. Leváltották Horváth Andort, a Kulturális Minisztérium államtitkárát. Ő volt az utolsó magyar származású államtitkár a kormányzatban.

szeptember 11. Tőkés László püspök bejelentette, hogy felfüggeszti éhségstrájkját.

szeptember 27. Parlamenti és elnökválasztásra került sor Romániában. Az RMDSZ választói 12 szenátort és 27 képviselőt juttattak be a parlamentbe.

október 25. Az újonnan megválasztott román parlament magyar tagjai, a kolozsvári Szent Mihály-templomban, ünnepélyes ökumenikus istentisztelet keretében fogadalmat tettek. A fogadalomban szerepel az önrendelkezésért folytatott harc.

Az RMDSZ nyilatkozatot adott ki a nemzeti kérdésről. (Kolozsvári Nyilatkozat.) A romániai magyarság államalkotó tényező, a román nemzet egyenjogú társa. Az RMDSZ a belső önrendelkezés elvének megvalósításában látja a megoldást. A közösségek önkormányzata hozzájárul az ország demokratizálásához.

Kolozsvárott tanácskozott az RMDSZ KOT (Küldöttek Országos Tanácsa) 307 tagja, beleértve a szervezet megválasztott szenátorait és képviselőit. Korábban Hargita megyében nem tudtak megegyezni az RMDSZ-jelöltek listájáról, végül Domokos Géza elnök döntött a listáról. Ezt szabályzatellenesnek tekintették az RMDSZ tizenkét tagú elnökségéből nyolcan, az etikai bizottságnál kezdeményeztek eljárást Domokos Géza ellen, majd Szócs Géza levélben lemondásra szólította fel Domokos Géza elnököt. Domokos Géza szeptember 30-ilevelében elutasította a lemondást, kifejtve, hogy a következő kongresszuson végleg visszavonul.

november 19. A román parlament titkos szavazással (260 igen, 203 nem) bizalmat szavazott Văcăroiu kormányának, aki az RMDSZ javaslatát, a kisebbségügyi minisztérium létrehozását alkotmányellenesnek minősítette, az egyházak által szorgalmazott vallásügyi minisztérium felállítását elvetette. Az új kormány kevésbé ismert szakemberekből állt.

november 28. Magyar értelmiségiek nyilatkozatban tiltakoztak a bejelentett, Mátyás király szobrát fenyegető illetéktelen módosítás ellen. A kormány segítségét kérik, mert Funar polgármester intézkedései nyugtalanságot keltenek a lakosságban.

december 1. Szőcs Géza, az RMDSZ politikai alelnöke nyilvánosságra hozott tiltakozásában az RMDSZ aggodalmáról szövelt a szélsőséges román körök magyarellenes akciói és agresszív fellépése miatt. Iliescu elnök elmarasztalta az RMDSZ-t a Kolozsvári Nyilatkozat miatt. Kolozsváron sorozatosak a magyarellenes akciók, amelyeknek egyik fő mozgatója Gheorghe Funar polgármester. Meg akarják változtatni a Mátyás-szobor feliratát és a még megmaradt néhány magyar utcanevet. Ezen a napon elhelyezték a szobor talapzatára a Iorga-idézetet: „Győztes a háborúban, csak Baián győzte le saját népe, amikor megpróbálta legyőzni a legyőzhetetlen Moldvát.”

Domokos Géza az RMDSZ nevében Iliescu elnöknek és Văcăroiu miniszterelnöknek írt levelében tiltakozott a Mátyás király szobrára elhelyezett Iorga-idézet ellen. Az alkotmány több cikkelyét és más törvényeket is sért a szobron végrehajtott módosítás, ezért kéri a bűnösök felelősségre vonását és az emlékmű eredeti állapotának visszaállítását.

december 6. Kolozsváron, a Szent Mihály-templomban tartott ökumenikus istentisztelettel egybekötött tiltakozó megmozdulást rendeztek. Funar polgármester betiltotta a Mátyás-szobor miatti tüntetést, ezért tartották a gyűlést a templomban, amelyen részt vettek a KOT (Küldöttek Országos Tanácsa) tagjai és az RMDSZ parlamenti frakciója is.

december 22. Az Országos Műemlékvédő Bizottság határozatban tiltotta meg a Kolozsvár főterén található emlékművek és azok környezetének módosítását, elrendelte a Mátyás-szobor eredeti állapotának visszaállítását.

1993

január 15—17. Brassóban megtartották az RMDSZ III. kongresszusát.

Tőkés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke kemény szavakkal ítélte el a romániai visszarendeződést, az egész országra kiterjedő intoleranciát, idegengyűlöletet, kisebbség-, illetve magyarellenességet és antiszemitizmust. Javaslatot tett a román nemzet és a romániai magyarság képviselőiből álló kerekasztal-konferenciára. Domokos Géza, megerősítve, hogy visszavonul, elnöki felszólalásában rámutatott arra, hogy „nem lehetünk szabadok”, ha a román nemzet diktatúrában él. A szövetségre leselkedő csapdákat a kifáradásban, a lemondásban, a beletörődésben és a valóságtól való elszakadásban jelölte meg. Nagy vita után fogadták el önmeghatározásképpen a „romániai magyar nemzeti kisebbség” kifejezést. Ugyancsak vita volt a belső önrendelkezésről is, az elfogadott meghatározás: „a helyi és regionális öngazgatást, a személyi és kulturális autonómiát tekintjük irányadónak és követendőnek. A személyi autonómia kiterjed identitása megőrzése céljából a kultúra egészére, az anyanyelv használatára, a vallásra, az oktatásra, a társadalmi szerveződésre és az információáram-

lásra." A szervezeti és szabályzatmódosítás révén létrejött az RMDSZ önkormányzati modellje.

Az RMDSZ elnökének Markó Bélát választották (252 küldöttből 226-an szavaztak rá), tiszteletbeli elnöknek pedig — közfelkiáltással — Tőkés Lászlót. Ez utóbbi nyolc javaslatot terjesztett a kongresszus elé, amely azokat egyöntetűen megszavazta. A személyi viták élessé váltak. A kongresszuson terjesztették Szöcs Géza füzetformában megjelent *Politikai napló* című, Tokay György képviselő ellen írt jegyzetét.

február 1. Brüsszelben Nicolae Văcăroiu miniszterelnök aláírta, az Európa Tanács és Románia közötti társulási szerződést.

február 6—7. A Romániai Magyar Kereszténydemokrata Párt kongresszusára került sor Marosvásárhelyen.

február 20. Gyergyószentmiklóson február 19—20-án megalakult az RMDSZ Szövetségi Képviselőinek Tanácsa (a KOT-ot felváltó SZKT). A 134 tagú testület tagjai: a Brassóban megválasztott 22 szövetségi küldött, az RMDSZ 39 szenátora és képviselője, az RMDSZ megyei és területi vezetői, a platformok reprezentánsai, a csatlakozott pártok és társszervezetek képviselői. Csiha Tamást választották meg a szövetségi tanács Állandó Bizottsága elnökévé, Takács Csaba képviselőt pedig az RMDSZ ügyvezető elnökévé.

február 24. 95 kolozsvári magyar értelmiségi nyilatkozatot adott közre, tiltakozva a Funar-féle hatalmi önkény ellen. Előzőleg 1992. november 28-án fejezték ki tiltakozásukat Gheorghe Funar polgármester Mátyás-szoborral kapcsolatos provokációja miatt. Akkori tiltakozásuknak nem lett eredménye.

február 26. Közleményt hoztak nyilvánosságra a magyar kormány és az RMDSZ küldöttségének budapesti tárgyalásáról. A magyar kormány örömmel üdvözli, hogy a brassói kongresszuson a belső önrendelkezés alapján újjászerveződött az RMDSZ.

március 1. A román parlament mindkét házában az összes román párt elítélte Tőkés László, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke washingtoni kijelentését, miszerint a romániai magyar kisebbség ellen etnikai tisztogatás folyik. Az RMDSZ szövetséges, a Polgári Szövetség Pártja nevében Stelian Tănase is keményen fogalmazott, Petre Roman, a Nemzeti Megmentési Front vezetője pedig ellenséges magatartással vádolta a püspököt. Tokay György felszólalásában az érzelmi megközelítéstől óvott. A botrányt a bukaresti televízió kavarta fel, amely március 1-jén szövegösszefüggéseiből kiragadva idézte Tőkés László szavait. A szenátusban is egyöntetűen elítélték Tőkés László nyilatkozatát, a román nép ellenségének nevezték az RMDSZ tiszteletbeli elnökét. Verestóy Attila szenátor felszólalásában hangsúlyozta, hogy Tőkés László szavai nem fejezik ki az RMDSZ véleményét.

március 25. Vlad Adrian Cășuneanu ügyvédet nevezték ki Kovászna megye és Doru Voșlobant Hargita megye prefektusának. A két magyar többségű megyében felháborodással fogadták a román prefektusok kinevezésének hírért. Cășuneanu kinevezése ellen tiltakozást juttatott el a miniszterelnöknek Kovászna Megye Tanácsa.

március 26—27. Az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) Nagyváradon tartott ülésén állásfoglalást adott ki: folytatódik a romániai magyarsággal szembeni diszkriminációs politika. Ennek friss példája Hargita és Kovászna megyék magyar prefektusainak menesztése. Kinevezték az ügyvezető elnökséget.

március 29. Sepsiszentgyörgyön a Kovászna és Hargita megyei területi RMDSZ-szervezetek, a helyi önkormányzatok vezetői és parlamenti RMDSZ-képviselők összeültek, és nyilatkozatot adtak ki, melyet eljuttattak Iliescu elnöknek, a kormánynak és a nemzetközi emberjogi szervezeteknek: a romániai magyarság elleni újabb súlyos diszkriminációnak minősítik azt, hogy a két magyar többségű megye élére román prefektusokat neveztek ki. A polgári engedetlenség különböző formáival élve fognak harcolni az intézkedés visszavonásáért.

április 1. Csíkszereda főterén több mint tízezer, Székelyudvarhelyen több mint nyolcezer ember tüntetett. Csíkszeredában Székedi Ferenc, az RMDSZ csíki szervezetének elnöke mondott beszédet. Kijelentette: „Minden politikai eszközzel fel fogunk lépni a prefektuscserére és a román prefektus kinevezése ellen”. Kovászna megyében április 2-án kezdődtek tüntetések.

április 7. A magyar Országgyűlés külügyi bizottsága levélben fordult a román parlament külügyi bizottságához, Hargita és Kovászna megye román prefektusainak kinevezése ügyében. A román kormány joga a kinevezés, azonban „a döntés körülmények között mértékesebbé tette volna szükségessé a két megye etnikai összetétele, az a körülmény, hogy túlnyomórészt magyarul lakta közigazgatási területekről van szó. E tény figyelmen kívül hagyása feszültségeket keltett az érintett térségben és általában a Romániában élő magyar nemzeti kisebbség körében.” Kérik, hogy a jövőben a román kormány körültekintőbben járjon el, vegye jobban figyelembe az ilyen kérdések érzékeny jellegét.

április 16. Az RMDSZ nyilatkozatban utasította vissza hat román párt Hargita megyei szervezetének a televízióban közzétett nyilatkozatát, amelyben a románságot ért megkülönböztetésről beszéltek. Valójában a magyar lakossággal szembeni etnikai megkülönböztetésről van szó, amit a következők bizonyítanak: Hargita megyében a román lakosság 14%-ot, a magyar 84,6%-ot képvisel, Kovászna megyében a román és magyar lakosság aránya 23,4%, illetve 75,2%. Ennek ellenére Hargita megyében a prefektúra román tisztviselőinek aránya 65,9%, Kovászna megyében 60,6%. Hargita megyében az ügyészek 60, a bírák 50 százaléka román, Kovászna megyében ez az arány 50%, illetve 83,3 százalék. Hargita megyében az intézményekben románok 55%-ban jutottak igazgatói funkcióba.

május 11. Megtartja alakuló ülését a Nemzeti Kisebbségi Tanács, a kormány 137/1993-as határozata alapján.

május 12. Dr. Balázs Sándornak a Bolyai Társaság elnökének a Bolyai Egyetem ügyében Iliescu elnökhöz írt levelére Traian Chebeleu elnöki szóvivő válaszolt. Elutasította a magyar tannyelvű egyetem újraindításának gondolatát, még azt is kétségbe vonta, hogy az a romániai magyarság egyöntetű kérése lenne. A Bolyai Egyetem visszaállítása „szegregációs intézkedés lenne”, erősítené a szeparatizmust, fokozná az etnikumközi feszültségeket.

május 21—22. Az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) Marosvásárhelyen ülésezett. Az SZKT házszabály-tervezetét vitatták meg. Heves vita folyt arról, hogy az SZKT tagjai kétharmadának jelenlétében határozatképes. Az eddigi ülések azt bizonyították, hogy ez nehezen tartható. A megjelentek nem tudtak megállapodásra jutni. A kilenc napirendi pontból csupán egy került terítékre.

Május 22-én, Flensburgban, az RMDSZ a FUEV teljes jogú tagjává vált.

június 7. A Legfelső Törvényszék megerősítette az 1990 márciusi, marosvásárhelyi események miatt elítélt Cseresznyés Pál tíz évre szóló börtönbüntetését. Az ítélethirdetés titokban történt, az újságíróknak azt mondták, délután jöjjenek vissza, ám akkorra már vége volt a tárgyalásnak. Az RMDSZ június 8-i nyilatkozatában a nemzetközi közvélemény segítségét kérte Cseresznyés Pál ügyében.

június 12. Markó Béla RMDSZ-elnököt fogadta Iliescu államelnök. Markó Béla az RMDSZ brassói kongresszusa után Iliescu elé terjesztett problémákra tért vissza, megállapítván, hogy azóta nem történt változás. Az államfő most sem adott határozott választ. Markó Béla elmondta, hogy az RMDSZ elvárásait az ET jelentésteveői is magukévá tették. Az RMDSZ síkraszáll azért, hogy a megfogalmazott elvárások teljesüljenek, az RMDSZ csak ez után mondhat igent Románia ET-be való felvételére.

június 15—16. Az amerikai Project on Ethnic Relations (PER) negyedik tanácskozását tartotta június 15—17-én a tengerparti Neptunon. A tanácskozáson részt vevő RMDSZ-képviselők (Borbély László, Frunda György, Tokay György) találkoztak Viorel Hrebenciuc kormányfőtökárral, a Nemzeti Kisebbségi Tanács vezetőjével. Megegyezték abban, hogy a Babeş-Bolyai Egyetemen 300 helyet biztosítanak a magyar nyelven tanulni óhajtó jelentkezőknek; visszavonják azt a rendeletet, hogy az elemiben a történelmet és földrajzt román nyelven kell tanulni, továbbá, hogy tíz román tanuló jelentkezése esetén bármely településen kötelező román osztályt nyitni. Ezentúl ez lehetőség lesz, és érvényét kiterjesztik a kisebbségi tanulókra is.

június 29—20. Marosvásárhelyen ülésezett a Szövetségi Képviselők Tanácsa.

július 29. Tőkés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke sajtóértekezleten elmondta, hogy magánszemélyként Tokay György, Frunda György és Borbély László RMDSZ-képviselők amerikai közvetítéssel (Project on Ethnic Relations) Neptunfördön találkoztak Victor Hrebenciuc kormányfőtökárral és Traian Cheleleu elnöki szövívővel. Mandátum nélküli tárgyalásaik azt mutatják, hogy a román kormány az RMDSZ-t megkerülve akar egyezkedni. Tőkés László április óta két folyamodványban kért magyarázatot ezekről a tárgyalásokról, de nem kapott választ. Az RMDSZ megkerülésével egyetlen képviselőnek sincs joga tárgyalni.

augusztus 3. Markó Béla bejelentette, hogy az RMDSZ nevében csak szövetségi elnöki mandátummal lehet tárgyalni.

augusztus 5. A Neptunfördön rendezett megbeszélésen részt vett, és ezért Tőkés László által elítélt, Markó Béla által elmarasztalt három RMDSZ-politikus (Frun-da György, Tokay György és Borbély László) közös nyilatkozatban utasította vissza, hogy titkos megbeszélésen vettek volna részt. A PER (Project on Ethnic Relations) négy alkalommal magánjellegű megbeszéléseket szervezett. Eredménynek tekintik, hogy a megjelentek elismerték a kisebbségi probléma létezését, továbbá azt, hogy a Nemzeti Kisebbségi Tanács javaslatára a kormány „remélhetőleg” állást foglal a kisebbségi törvényjavaslattal és a kétnyelvű feliratokkal kapcsolatban.

augusztus 6. Markó Béla közleményben jelentette be, hogy az RMDSZ nevében tárgyalni csak a szövetségi elnök mandátumával lehet. A Neptunon megjelent RMDSZ-politikusoknak ilyen megbízatásuk nem volt. Ezen a megbeszélésen a kormány képviselői nem hivatalos ígéreteket tettek. Ezek az ígérek a román kormány-

zati propaganda részei. Ígéretük már többször elhangzottak. Az, hogy a történelmet és a földrajzt (csak) az elemiben magyarul lehet majd tanítani, félmegoldás, a további diszkrimináció bizonyítéka. A Bolyai Egyetemet sem állították vissza. Az intézményekben folyik a „politikai visszarendeződés és diszkrimináció, aminek vegyes lakosságú helyiségekben etnikai jellege van”.

augusztus 14. A III. RMDSZ-kongresszuson leköszönt tizenegy tagú Országos Elnökség 9 tagja közös nyilatkozatban tájékoztatta az RMDSZ testületeit arról, hogy nem volt tudomásuk Borbély László, Frunda György és Tokay György tárgyalásairól, a hatalommal folytatott titkos egyezkedéseiről. Ez azt jelenti, hogy semmilyen mandátummal nem rendelkeztek, ahogy azt Tőkés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke is kifejtette. A közös nyilatkozatot az egyik érintett, Tokay György volt elnökségi tag és Domokos Géza volt elnök nem írta alá.

augusztus 18. Max van der Stoep, az EBEÉ nemzeti kisebbségekkel foglalkozó főbiztosa Bukarestben az RMDSZ székházába látogatott, az RMDSZ képviselőivel tárgyalt. Kifejtette, hogy fontos lépés lenne a megfelelő kisebbségi és tanügyi törvény elfogadása.

augusztus 20. Az RMDSZ marosvásárhelyi szervezetének elnöksége tisztázó vitát kezdeményezett a Neptunfürdőn lezajlott tárgyalásokról; megjelent Markó Béla RMDSZ-elnök is. Borbély László ismételten hangsúlyozta, hogy nem volt titkos tárgyalás, nem paktáltak le a hatalommal. Markó Béla kifejtette, hogy a Neptunon megjelentek nem az RMDSZ nevében tárgyaltak, hiba volt, hogy az elhangzott ígéreteket eredménynek minősítették. A „hármak” utólagos nyilatkozataikban pozitívan értékelték a tanácskozást.

augusztus 26. Strasbourgban átadták az RMDSZ memorandumát az Európa Tanácsnak (Románia felvételéről az Európa Tanácsba). Tizenöt pontban összefoglalták a Románia jogrendjével kapcsolatos kifogásaikat.

augusztus 27. Catherine Lalumière, az Európa Tanács főtájtára Bukarestben találkozott az ellenzéki pártok vezetőivel, köztük Markó Bélával. A sajtótájékoztatón az ET főtájtára hangsúlyozta, hogy Románia ET-be való felvételének feltétele a kisebbségek helyzetének rendezése, elmondta továbbá, hogy átvette Markó Bélától az RMDSZ Románia ET-tagságával kapcsolatos memorandumát.

augusztus 31. Az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége visszahívta képviselőit a Nemzeti Kisebbségi Tanácsból.

szepember 1—3. Az RMDSZ állandó rendes tagságot kapott az Európai Demokrata Unió budapesti ülésén.

szepember 4. Az ET jogi és emberjogi bizottsága Párizsban tartott ülésén jóváhagyta Románia felvételi kérelmét. A felvételre szavazók hangsúlyozták, hogy az ET keretein belül több a garancia a kisebbségek jogainak biztosítására.

szepember 15—19. Jeszenszky Géza külügyminiszter hivatalos látogatást tett Romániában. Először Theodor Meleşcanu külügyminiszterrel tárgyalt, majd Nicolae Văcăroiu miniszterelnök fogadta a magyar külügyminisztert. Jeszenszky a kettős adóztatás megszüntetéséről és a kölcsönös beruházásvédelemről írt alá megállapodást Meleşcanuval. Meleşcanu történelmi eseménynek nevezte a találkozót, amelyen szó

volt a kisebbségekről is. Megállapodtak, hogy a jövőben szimpóziumokat szerveznek a kisebbségek státusáról.

szeptember 24. Pozsonyban Ilescu elnök és Kováč szlovák elnök aláírta a román—szlovák alapszerződést. Az alapszerződés értelmében Románia és Szlovákia a jövőben koordinálni kívánja nemzetiségi politikáját.

szeptember 25—26. Marosvásárhelyen ülésezett az SZKT, az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa. Markó Béla elnök kifejtette, hogy az RMDSZ-nek autonóm politikát kell kialakítania. Az RMDSZ-nek az Európa Tanács számára készített memoranduma „olyan elvi igénybejelentés, ami később is hivatkozási alap lehet”.

szeptember 28. Az Európa Tanács (ET) közgyűlése felvette tagjai sorába Romániát. Magyarország tartózkodott a szavazásnál. A felvételi határozat folyamatos, hat hónaponkénti ellenőrzést írt elő a román részről vállalt kötelezettségekkel kapcsolatban. A határozathoz kilenc módosító és három módosítást kiegészítő indítványt nyújtottak be, ezeket a közgyűlés megszavazta. Ennek értelmében az ET felszólította Romániát, hogy írja alá az önkormányzatok önállóságával, illetve a kisebbségek nyelvhasználatával kapcsolatos európai chartákat, biztosítsa a sajtószabadságot; ajánlotta, hogy fogadjon el új kisebbségi, illetve oktatási törvényt, szolgáltassa vissza az egyházi javakat, továbbá lépjen fel az antiszemitizmus, a nacionalizmus, a nemzeti és vallási diszkrimináció ellen, javítsa a börtönviszonyokat, engedje szabadon a politikai és etnikai okok miatt fogva tartottakat.

október 23. Az RMDSZ Maros megyei elnöksége, városi és megyei tanácsosai nyilatkozatban tiltakoztak az ellen, hogy Marosvásárhelyen — minden előzetes engedélyezés nélkül — megkezdték Antonescu szobrának alapozási munkálatait.

november 12—14. A Szövetségi Képviselők Tanácsának marosvásárhelyi ülésén elfogadták az RMDSZ nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről szóló törvénytervezetét.

november 17. A parlamenti tanügyi szakbizottság magyar tagjai az oktatási törvény tervezetéből kérték annak törlését, hogy a történelmet és a földrajzt csak román nyelven lehet tanítani. Erre a bizottság nem volt hajlandó. Az ellenzéki képviselők sem álltak az RMDSZ javaslata mellé. Emiatt november 17-én a magyar képviselők tiltakozásul kivonultak a bizottsági ülésről.

Az RMDSZ sajtóértekezleten ismertette az SZKT-tanácskozáson elfogadott kisebbségi törvénytervezetét. A román újságírók ellenségesen fogadták az autonómia fogalmát.

november 30. A parlament két házának együttes ünnepi ülésén, melyen Moldova Köztársaság parlamenti küldöttsége is megjelent, az Erdéllyel történt egyesülés 75. évfordulójára emlékeztek. Valentin Dolganiuc, Moldova Köztársaság egyik képviselője a Dnyeszter és a Tisza közötti román területről beszélt, ezért Rudas Ernő magyar nagykövet elhagyta a termet. Példáját követte az ukrán nagykövet is, amikor a jelenlevők Besszarábia nevét skandálták.

január 8. A kormány január 7-ülése után szövívője nyilatkozatot adott ki, amelyben érvénytelennek nyilvánította Máramaros és Szatmár megye csatlakozását az Eurorégióhoz.

január 22. Délelőtt 11 órakor a történelmi egyházak és az RMDSZ felhívására Erdély-szerzte megkondultak a templomok harangjai, tiltakozásul Funar kolozsvári polgármester bejelentésére, hogy megváltoztatja a Mátyás-szobor feliratát. A szobor körül felsorakozott az RMDSZ vezetősége, Markó Béla elnökkel az élen, az RMDSZ parlamenti csoportjának számos tagja. A kolozsvári tüntetést a Kolozsvári Magyar Diákszövetség kezdeményezte. Markó Béla elmondta, hogy mindez csak figyelmeztetés, de ha Kolozsvár polgármestere megvalósítja terveit, az RMDSZ az egész ország magyarságát átfogó tiltakozást szervez.

január 31. Az RMDSZ újabb memorandumot juttatott el az Európa Tanácshoz, Romániának a teljes jogú tagság elnyerésekor vállalt kötelezettségei betartásáról. Az emlékeztető felsorolja a nem teljesített vállalásokat, ezek között szerepel az anyanyelv használata, a kétnyelvű feliratok alkalmazása, az esélyegyenlőség biztosítása, az oktatásügyi törvények elfogadása, a bírói hatalom függetlensége, az egyházi javak visszaadása, az etnikai alapon elítéltek ügyének rendezése.

február 1. Aláírták a kormánypárt, a Román Társadalmi Demokrácia Pártja — elnöke Ovidiu Gherman — és a Román Nemzeti Egységpárt (RNEP) — elnöke Gheorghe Funar — kormánykoalíciójára vonatkozó megállapodást. Az RNEP négy miniszteri tárcát kap március 1-ig. A két párt által még nem biztosított a parlamenti többség, ezért tárgyalnak a kormányt eddig is támogató Nagy-Románia Párttal, Szocialista Munkapárttal és Demokratikus Agrárpárttal.

február 2. A Takács Csaba ügyvezető elnök vezette delegáció átadta Liviu Maior tanügyminiszternek az RMDSZ oktatásügyi memóriumát.

február 26—27. Csíkszeredában ülésezett a Szövetségi Képviselők Tanácsa.

március 7. Kolozsvárott ülésezett az RMDSZ Operatív Tanácsa. Megválasztották az új Állandó Bizottságot. Az SZKT elnöke Dézsi Zoltán.

március 9. Kolozsváron megtartotta első munkaülését az SZKT új Állandó Bizottsága. Az RMDSZ Operatív Tanácsának alakuló ülésére is itt került sor. Jelen volt Markó Béla, Tőkés László, Takács Csaba, Dézsi Zoltán, Bodó Barna, Szabó Károly, Vida Gyula.

március 15. A parlamentben Borbély Imre RMDSZ-képviselő először román nyelven méltatta az 1848-as forradalom jelentőségét, majd magyarul is összegezte mondanivalóját. Amint megszólalt anyanyelvén, a képviselők dühödten kiabáltak, a demokrata párti házelnök többször megvonta tőle a szót, majd kikapcsolta a mikrofont. P. Ţurlea képviselő azonnal reagált. Szerinte a románság számára nemzeti tragédia március 15-e.

március 21. A szenátus folytatta a háborús veteránokkal és özvegyekkel kapcsolatos törvény vitáját. Az RMDSZ érvelése, tiltakozása ellenére elfogadták, hogy az egykori magyar hadseregben szolgált román és magyar volt honvédek csak akkor minősíthetők veteránoknak (és jogosultak a kedvezményekre), ha bizonyítani tudják,

hogy nem harcoltak a román hadsereg ellen. A szenátus elutasította a kérést, hogy az RMDSZ felolvashassa nyilatkozatát, ezért az RMDSZ-szenátorok tiltakozásul kivonultak. A nyilatkozat szerint a törvény a magyar nemzetiségűek ellen irányul.

március 25. Traian Chebeleu elnöki szövívő sajtóértekezletén bejelentette, hogy Iliescu elnök aláírta 24 elítélt kegyelmi kérvényét, köztük a zetelaki és oroszhegyi magyar elítélteket. Az elnök kétharmadával csökkentette Ambrus Pál és Nagy István 15—15 éves, háromnegyedével Boldizsár Ferenc, Illyés István, Karsai László, Nagy Imre és Vass Kis Előd 18 és 20 év közötti, továbbá Bálint Mihály börtönbüntetését. (Ugyanakkor kegyelmet kaptak a volt RKP Politikai Végrehajtó Bizottságának póttagjai.) Az elnöki kegyelem még nem tette lehetővé a szabadulásukat, azonban a helyi szerveknek jogukban állt szabadlábra helyezni őket. Az RMDSZ ezt pozitív lépésnek tekinti, mondta Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke, azonban tovább folytatják a harcot a börtönben maradt Cseresznyés Pálért.

március 25—27. A Szabadelvű Kör Országos Programadó Gyűlést tartot Csík-szeredában.

március 30. A parlament két háza a háborús veteránokról szóló törvénytervezetnek azt a változatát fogadta el, hogy az észak-erdélyiek, akik a magyar hadseregben szolgáltak, csak akkor részesülhetnek a veteránokat megillető kedvezményekben, ha nem harcoltak a román hadsereg ellen. Ilyen kitétel a dél-erdélyi szászok esetében nincs, akik a Wehrmacht, illetve az SS alakulataiban harcoltak. A képviselőház megszavazta a háborús veteránok törvénytervezetének azon pontjait, amelyeket az RMDSZ ellenzett.

április 8. A pápa kinevezte az 1993. november végén egészségi okokból lemondott Bálint Lajos gyulafehérvári érsek utódát. Az új érsek Jakubinyi György lett, aki 1990 tavasza óta segédpüspök, az utóbbi időben pedig egyházmegyei kormányzó volt.

május 13—15. Tusnádfürdön háromnapos szakértői kerekasztal-tanácskozásra került sor a kisebbségi kérdéstről, román és magyar meghívottak részvételével.

május 14. Háromszék polgármesterei a kormánytól közleményt kaptak, amely a Külügyminisztérium, illetve a helyi közigazgatást koordináló államtitkárság állásfoglalását tartalmazta. A leirat szigorúan megszabta a polgármestereknek, megyei tanácsosoknak, önkormányzatoknak, hogy miként léphetnek kapcsolatba külföldi településekkel, bukaresti engedélyezésekhez, bonyolult jóváhagyásokhoz kötve a külföldi utazásokat, ugyanígy a vendégmeghívást is. Előírta az aláírandó megállapodások előzetes bemutatását és a találkozásokról történő utólagos beszámolás kötelezettségét is.

május 20. Marosvásárhelyen ülésezett a Szövetségi Képviselők Tanácsa. Marosvásárhelyen rendkívüli SZKT ülésre került sor. Elfogadták a szövetség állásfoglalását az Európai Stabilitási Egyezményrel kapcsolatban.

május 27. Meleşanu román külügyminiszter Párizsban, az Európai Stabilitási Értekezleten elmondott beszédében elvetette a kisebbségek bekapcsolásának lehetőségét a nemzetközi tárgyalásokba. Meleşanu Párizsban tárgyalt Jeszenszky Géza külügyminiszterrel.

május 31. Iliescu elnök az RMDSZ kezdeményezésére fogadta a szervezet vezetőit. A találkozó célja az oktatási törvénytervezet megvizsgálása volt, mivel az egyeztető tárgyalásokon nem fogadták el az RMDSZ egyetlen módosító javaslatát sem. Az

RMDSZ vezetői kérték az elnököt, éljen alkotmány biztosította jogával és közvetíten, hogy a törvény tartalmazza a nemzetközi dokumentumokban szereplő előírásokat. Ilescu elnök erre hajlandónak mutatkozott.

június 18. Kolozsváron megalakult a Szövetségi Egyeztető Tanács, amely az RMDSZ keretén belül szövetségi szinten társult, illetve az RMDSZ-szel együttműködő egyházi, társadalmi, szakmai és kulturális szervezetek képviselői, érdekegyeztető és döntéshozó fóruma. Megválasztották a vezető testületet. A Szövetségi Egyeztető Tanács Állandó Bizottságának elnöke Csávossy György lett.

június 22. Kolozsváron ülésezett az RMDSZ Operatív Tanácsa.

június 25. A képviselőházi vitában gyakorlatilag az összes, kisebbségi oktatást szolgáló RMDSZ-javaslatot elutasították, így az ország történelmét és földrajzát románul kell tanítani, akárcsak az egészségügyi, jogi, műszaki, mezőgazdasági és közgazdasági szakoktatás esetében a szaktárgyakat; a törvény tiltja a felsőfokú anyanyelvi oktatás megszervezését; nem biztosították az egyházak jogát hagyományos iskola-hálózatuk működtetéséhez.

július 1. Hamarosan szakértői tárgyalások kezdődnek a két ország közötti nyitott kérdésekről, elvi megállapodás született a két külügyminiszter találkozásáról is, nyilatkozta Hárs Gábor, az MSZP nemzetközi titkárságának vezetője bukaresti útja után. A látogatás célja az volt, hogy első kézből nyújtson tájékoztatást az új magyar kormánykoalíció terveiről. Hárs biztosította az RMDSZ vezetőit, hogy az új koalíció nem kíván visszalépni a romániai magyarság támogatásától.

július 7. Kolozsvár főterén megjelentek az Erdélyi Történelmi Múzeum emberei, hogy megkezdjék a hónapok óta tervezett régészeti ásását. Megkondultak Kolozsvár harangjai, mire a város magyar lakosai a főtérre siettek. A szobor környékét mintegy 200 főből álló csendőrlánc vette körül, és gumibottal ütöttek mindenkit, aki megpróbált a kijelölt ásási helyszínre eljutni. Az elsők között érkeztek a helyszínre az erdélyi magyar történelmi egyházak papjai és az RMDSZ vezetői. Nemsokára csatlakoztak hozzájuk a Bukarestből repülőgéppel hazatérő RMDSZ-képviselők. Megjelent Doina Cornea is, aki értetlenségét fejezte ki a rendőrség brutális fellépése miatt. A kiadott RMDSZ-közlemény felhívta a nemzetközi közvélemény figyelmét a Kolozsváron kialakult helyzetre. Este eltávolították a munkagépeket, elvonult a karhatalom, Gheorghe Lazarovici múzeumigazgató bejelentette, hogy ilyen körülmények között nem tudják folytatni a munkát. Közben Bukarestben Markó Béla elnök személyesen tájékoztatta a történeletről Ilescu elnököt és a belügyminisztert, az RMDSZ-szenátorok pedig a miniszterelnököt. Július 8-án reggel újból meg akarták kezdeni a munkálatokat, de az ott őrködő kolozsváriak ezt magakadályozták. Délelőtt a kulturális miniszter elrendelte a munka leállítását, amelyet egy különbizottság döntése után kezdték újra.

július 10. Kolozsváron ülésezett a Szövetségi Képviselők Tanácsa.

július 16. Triesztben, a Közép-Európai Kezdeményezés csúcsertekezlete alkalmával Horn Gyula miniszterelnök megbeszélést tartott Văcăroiu román miniszterelnökkel. Egyetértettek abban, hogy mihamarabb alá kell írni az alapszerződést. Magyarország elvárja, hogy a kisebbségek jogainak szavatolása bekerüljön az alapszerződésbe. A magyar fél megemlítette a határátkelőknel uralkodó áldatlan állapotokat.

Văcăroiu javasolta, hogy tegyék rendszeressé a külügyminiszterek találkozóit, és tartanak miniszterelnöki találkozót.

július 20. Horn Gyula miniszterelnök a parlamentben fogadta Markó Bélát, az RMDSZ elnökét. A kormányprogram tartalmazza azokat az alapelveket, amelyeket alapvető fontosságúnak tartanak, például azt, hogy a határon túli magyarságot érintő kérdésekben kikérik az érintettek véleményét, mondta Markó Béla. A „magyar kormány is igényli, hogy ebben az alapszerződésben konkrét garanciák szerepeljenek a kisebbségi kérdés rendezésére. Egy ilyen keretszerződés nem képzelhető el megfelelő garanciák nélkül”, fejtette ki Markó Béla. Tabajdi Csaba államtitkár úgy fogalmazott, hogy amennyiben az alapszerződés-tervezetek nem jelentenek kellő garanciát a határon túli magyarság számára, a szerződést nem kötik meg. Az új kormánykoalíció nem kívánja megszüntetni a támogatást, de ideológiamentessé akarja tenni.

július 29. Tabajdi Csaba államtitkár fogadta az RMDSZ Budapestre látogató küldöttségét. A megbeszélés után Tabajdi kifejtette: vannak olyan pontok, ahol a magyar kormány, illetve az RMDSZ máshova teszi a hangsúlyt, de a lényeges kérdésekben közel állnak egymáshoz. Markó Béla, az RMDSZ elnöke fontosnak ítélte, hogy részt vehetnek az alapszerződés kidolgozásában, tartalmi kérdésekre utalva fontosnak tartanak, hogy ezen az úton is megteremtődjék az autonómiaformák létrejöttének lehetősége. Tabajdi Csaba bejelentette: megállapodtak az RMDSZ vezetőivel egy rendszeresen ülésező munkacsoport létrehozásában, melynek első találkozója előreláthatólag augusztus 5-én lesz.

augusztus 15. Max van der Stoep, az EBEÉ kisebbségi főbiztosa Bukarestben tárgyalt Markó Bélával, az RMDSZ elnökével, aki a megbeszélés után a Rádióknak nyilatkozott: a találkozó több mint két óra hosszát tartott, a problémák között a szakoktatás, a történelem és a földrajz oktatása, az önálló magyar nyelvű egyetem kérdése merült fel, továbbá az, hogy megoldatlan az anyanyelv használata a közigazgatásban, a kétnyelvű táblákat a prefektusok leszedették.

augusztus 24. A román—magyar alapszerződéssel összefüggő kérdéseket vitatott meg Budapesten szakértők részvételével Tabajdi Csaba politikai államtitkár és Törzsök Erika, a Határon Túli Magyarok Hivatalának (HTMH) elnökhelyettese Takács Csabával, az RMDSZ ügyvezető elnökével és Bodó Barnával, az RMDSZ politikai alelnökével. Tabajdi Csaba ismételten hangsúlyozta, hogy olyan alapszerződés megkötését szorgalmazza, amely messzemenően kiterjed a kisebbségek jogainak szavatolására és azok gyakorlati érvényesítésére is. Az RMDSZ javaslatára — a HTMH koordinálásával — sor kerül az érdekelt tárcák, valamint a romániai magyarság érdekvédelmi szervezetének munkatalálkozójára. A kisebbségek életét érintő legfontosabb kérdésekkel foglalkozó szakmai csoportok működtetéséről is tárgyaltak.

augusztus 29. Kovács László külügyminiszter fogadta Markó Bélát, az RMDSZ elnökét, Tőkés Lászlót, az RMDSZ tiszteletbeli elnökét, valamint Takács Csaba ügyvezető elnököt és Bodó Barna politikai alelnököt. Ez a megbeszélés Meleşcanu külügyminiszter budapesti látogatásának előkészítéséhez tartozott. Takács Csaba a tárgyalásról elmondta, hogy megfogalmazták azokat a szempontokat, amelyeket fontosnak tartanak az alapszerződésbe foglalni. A dokumentumhoz tartozó jegyzékben részletesen kitértek azokra a kérdésekre, amelyeknek megoldását igénylik. A garanciát

az jelenti, ha meghatározott jogi keretet kapnak a kisebbségi kodifikációk, ha a román törvénytárba alkotmányos jogként beépülnek az elvárások. Tehát nem garancia a politikai nyilatkozat.

szeptember 5. Meleşcanu külügyminiszter Budapestre látogatott, tárgyalt Kovács László külügyminiszterrel, majd fogadta Göncz Árpád köztársasági elnök, Horn Gyula miniszterelnök. Az egynapos villámlátogatás a két külügyminiszter közös sajtótájékoztatójával zárult. Kovács László szerint a legjárhatóbb út az, hogy az alapszerződés rögzítse a legfontosabb elveket, a kisebbségi jogok részletezését pedig külön kisebbségvédelmi megállapodás tartalmazza. Meleşcanu elmondta, hogy szabadkereskedelmi megállapodás lehetőségéről, üzleti tanács létrehozásáról és a határátkelőről is tárgyaltak.

szeptember 16—17. A román hadseregnek titkos terve van arra vonatkozóan, hogy amennyiben az állam vezetése felszólítja erre, miként válaszoljon a nemzeti kisebbségek esetleges erőszakos megnyilvánulásaira, jelentette ki Mircea Pascu védelmi államtitkár a szeptember 16-án véget ért Közép-Európa és nemzeti kisebbségei címmel megrendezett nemzetközi szemináriumon, az Evenimentul Zilei beszámolója szerint. Pascu kifejtette, hogy a hadseregnek számolnia kell a kisebbségek erőszakos megnyilvánulásaival, szeparatista akcióival. Az RMDSZ a leghatározottabban tiltakozott, és felkérte a kormányt, haladéktalanul határolja el magát Mircea Pascu államtitkár kijelentéseitől. A hadsereg sajtóirodája cáfolta, hogy lenne ilyen, a kisebbségek ellen kidolgozott titkos katonai terv.

szeptember 19. Az RMDSZ képviselői átadták a szenátusnak az általuk kidolgozott oktatási törvénytervezetet és az ezt kísérő 492 380 aláírást tartalmazó csomagot.

szeptember 25—26. Marosvásárhelyen ülésezett a Szövetségi Képviselők Tanácsa.

szeptember 30—október 1. Marosvásárhelyen ülésezett a Szövetségi Képviselők Tanácsa.

október 14. Horn Gyula miniszterelnök fogadta az RMDSZ parlamenti küldöttségét, majd a megbeszélés után megállapította, hogy sikerült eloszlatni azokat az előítéleteket, amelyek az RMDSZ-ben az új magyar kormányról kezdetben kialakultak. A tanácskozáson az erdélyi magyarság támogatásának kérdéséről, az alapszerződésről és az oktatási törvénytervezetről volt szó. Horn Gyula kijelentette: minden olyan jelenség ellen fellépnek, amely sérti a kisebbségek jogait, s az ottani oktatási törvény sérti a Romániában élő magyar kisebbség jogait. A miniszterelnök hangsúlyozta a gazdasági kapcsolatok és a határok átjárhatóságának fontosságát. Kovács László külügyminiszter elmondta, hogy a tárgyaláson érezte a félelmet, hogy az új kormány megegyezési szándéka hátrányos helyzetbe hozza a határon túli magyarokat. Az RMDSZ küldöttsége tárgyalt az összes parlamenti párt frakcióvezetőjével.

november 1. Márton Árpád, az RMDSZ frakciójának alelnöke a román képviselőházban felolvasta az RMDSZ nyilatkozatát, amely a romániai magyarság elleni támadásokra hívta fel a figyelmet. Iliescu államfőnek, Oliviu Gherman szenátusi házelnöknek, a kormánypárt elnökének az RMDSZ legitimitását megkérdőjelező nyilatkozatai nem elszigetelt megnyilvánulások, hanem a magyarságot súlyosan sértő állásfoglalások.

november 9. Oliviu Gherman, a szenátus elnöke kifejtette, hogy politikai hiba volt az RMDSZ létrehozásának engedélyezése. „Sajnos, az ország szinte valamennyi jelentős politikai pártja elhanyagolta az RMDSZ létéből származó sajátos erdélyi vonatkozásokat felölelő stratégia kidolgozását.” Gherman hihetetlennek tartja, hogy vannak olyan román értelmiségiek, akik „megvetést tanúsítanak az erdélyi románok kérdesei iránt”.

november 10. A képviselőház elfogadta a Román Nemzeti Egységpárt által beterjesztett büntető törvénykönyvi változtatást: hat hónaptól három évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható az, aki nem a törvényes előírásoknak megfelelően tüzi ki idegen nemzetek zászlaját vagy eléneklí más nemzetek himnuszát. A jogkorlátozó, antidemokratikus döntés ellen az RMDSZ képviselői tiltakoztak, de kisebbségben maradtak. Tokay György frakcióvezető aggasztónak nevezte az immár mindkét házban elfogadott másik módosítást, amely 1-től 5 évig terjedő börtönbüntetést ír elő a „nemzet és az ország nyilvános gyalázásáért”.

november 16—17. A magyar—román alapszerződéssel kapcsolatos szakértői tárgyalás zajlott Bukarestben. Geoană külügyi szóvivő kijelentette, hogy a román fél „mérsékelt optimista”. Egyetértettek a határátkelők számának növelésében, a konzuli hálózat kiterjesztésében, az aradi emlékmű helyreállításának lehetőségében, az ekvivalencia-egyezményről folytatott tárgyalásban. Az alapszerződés ügyében 1993 januárja óta most először került sor érdemi eszmecsere. Mindkét fél új szövegjavaslatot nyújtott át.

november 23. Virgil Măgureanu, a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) igazgatója a parlament két házában együttes ülésén ismertette jelentését. A román államot fenyegető egyik „legnagyobb veszélyként” jellemezte a szeparatizmust. „Románia területén egyes szélsőséges csoportosulások” autonómiát sürgetnek. Ezzel összefüggésben csak a „magyar szélsőségeket” említette. Az SRI egy ideig megfigyelés alatt tartotta Katona Ádámot, az Erdélyi Magyar Kezdeményezés RMDSZ-platform vezetőjét és Eva Maria Barki bécsi ügyvédnőt. Az RMDSZ parlamenti csoportja elutasította a romániai magyarságot és az RMDSZ-t megbélyegző vádakat. Az SRI igazgatója visszautasította a bírálatot.

november 26. Kolozsváron ülésezett a Szövetségi Egyeztető Tanács.

december 4. Ilescu elnök és Meleşcanu külügyminiszter Budapestre érkezett, az EBEÉ államfőinek december 5—6-i csúcstalálkozójára. December 4-én Ilescu elnök több mint egyórás megbeszélést tartott Horn Gyula miniszterelnökkel. Ilescu elnök december 5-én a bukaresti rádiónak nyilatkozott a tárgyalásról. Megegyeztek abban, hogy a kétoldalú viszony nem konfliktusos természetű. Megállapították, hogy „vannak még bizonyos problémák, különösen az alapszerződés vonatkozásában”. Ilescu hangoztatta a magas szintű találkozók szükségességét, úgy, hogy „nem szabnák előfeltételül bizonyos megegyezések létrejöttét”. A találkozóról december 5-én kiadott magyar kormányzóvivői közlemény szerint Horn Gyula szóba hozta az anyanyelvi oktatással kapcsolatos problémákat. Pozitív ösztönzést jelentene, mondta, ha az Európa Tanács nemzeti kisebbségekről szóló okmányát a két ország az elsők között írná alá.

december 9—10. Kolozsvárott ülésezett az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT), amely egy felhívást és egy nyilatkozatot adott ki. Az előbbiben az RMDSZ

felhívással fordult Románia és egész Európa közvéleményéhez a romániai magyarság helyzetének megoldatlansága miatt. Az RMDSZ sürgeti a jogi dokumentumok kidolgozását, a két- és többoldalú garanciák megteremtését, a kisebbségi kérdés átfogó rendezését.

Az SZKT megdöbbenéssel értesült arról, hogy a Román Hírszerző Szolgálat eldöntötte több prominens személyiség likvidálását. A „halállistán” szerepel Tőkés László, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke is, olvasható az SZKT nyilatkozatában.

december 13. Név szerinti szavazással a Képviselőházban megbukott a Büntető Törvénykönyv módosításáról szóló törvénytervezet. Így nem lép érvénybe a nemzeti szimbólumok és a himnuszok használatára vonatkozó törvényekkel sem.

december 19. Az RMDSZ a szenátusban és a képviselőházban benyújtott azonos szövegű interpellációban tiltakozott Funar kolozsvári polgármester újabb magyarellenes hadjárata, a lakásrevirálási szándéka és annak diszkriminatív jellege miatt.

december 28. Tőkés László, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke Kolozsváron tartott sajtótájékoztatóján cáfolta azt a vádat, hogy a Securitate ügynöke volt. A Tinerama hetilapban fénymásolatban közölt jelentések között van hamisítvány, és van tőle származó deklaráció is. Újabb rágalomhadjárat indult ellene, mondotta. A sajtóértekezleten Takács Csaba ügyvezető elnök, Bodó Barna politikai alelnök és Borbély Imre RMDSZ-képviselő szintén elutasították a Tőkés László elleni támadásokat.

1995

január 5. Marosvásárhelyen összeült az RMDSZ Operatív Tanácsa. Kiadott közleményében az RMDSZ tiszteletbeli elnöke elleni, a román sajtóban megjelent írásokat diverziós szándékúnak tekinti. A képviselőházi frakcióban terjesztett röpirat ügyét az Országos Etikai Bizottság elé utalta a tanács.

január 6. Nagy Benedek képviselő visszavonta *Mind nem vagyunk bűnösök* című, Tőkés László ellen irányuló röpiratát. Verestóy Attila szenátor hangsúlyozta, hogy az Operatív Tanács január 5-i nyilatkozata alapvető dokumentum; Nagy Benedek levele elhibázott, de még nem diverzió. Egyetért azzal, hogy etikai bizottság elé kell utalni az ügyet. Tokay György szerint az „értekezlet nem oldotta fel a feszültségeket”. „Ha megköveteljük évekkal ezelőtt mindenkitől: tegyen nyilatkozatot a múltjáról, ma nem lennénk itt”. Tőkés László püspök a tanácskozáson javasolta, adjanak ki a diverziót keltő iratot elítélő állásfoglalást. Ennek azonban Tokay Györggyel az élen többen ellenálltak. Az RMDSZ 27 fős képviselőházi frakciójából 15-en közös állásfoglalásban ítélték el Nagy Benedek képviselő Tőkés Lászlót támadó röpiratát.

január 14. Sepsiszentgyörgyön megalakult az RMDSZ Országos Önkormányzati Tanácsa. Ez a tanács konzultatív szerv, az RMDSZ listáin megválasztott önkormányzati tanácsosok, polgármesterek, alpolgármesterek legfőbb testülete, az önkormányzatokat érintő kérdésekben döntés-előkészítő, határozathozó feladatköröket lát el.

január 17. A kormánypárt, a Román Társadalmi Demokrácia Pártja közleményében alkotmányellenesnek nevezte és elutasította az RMDSZ autonómia-programját, felszólította a magyar szervezetet, hogy tartsa tiszteletben a törvényeket. A kormány-

párt felhívta az összes felelős politikai erőt, foglaljanak állást az egységes nemzetállam mellett. Az Agrárpárt elnöke, Victor Surdu az RMDSZ betiltását sürgette, követelve, hogy tiltsák meg az RMDSZ jelöltjeinek részvételét a jövőre választáson.

január 20. Aláírták a négypartii egyezményt, megpecsételve a kormányt támogató erők szövetségét: a kormánypart, a Román Társadalmi Demokrácia Pártja és Funar Román Nemzeti Egységpártja mellett Corneliu Vadim Tudor Nagy-Románia Pártja és a Ceaușescu volt miniszterelnöke, Ilie Verdet által vezetett Szocialista Munkapárt is bekapcsolódott a kormányzásba.

január 21. Iosif Gavril Chiuzbaian igazságügy miniszter kijelentette, elég terhelő bizonyítékkal rendelkeznek ahhoz, hogy elindítsák az RMDSZ betiltásának törvényeségi eljárását. Chiuzbaian ilyen bizonyítéknak tekintette az RMDSZ autonómianyilatkozatait.

január 23. A hat magyarországi parlamenti párt közös nyilatkozatban fejezte ki megdöbbenését és aggodalmát az RMDSZ politikáját és státusát illető romániai megnyilvánulások miatt. Értetlenül fogadták a román kormány január 20-i nyilatkozatát, amely felszólította az RMDSZ-t az Országos Önkormányzati Tanács feloszlására, megdöbbenést váltott ki az RMDSZ betiltásának követelése. Az RMDSZ politikai és jogvédelmi céljait a hat magyarországi parlamenti párt megalapozottnak fogadja el.

Január 26. román kormánypart terjedelmes közleményt adott ki a hat magyar parlamenti párt állásfoglalásával kapcsolatban. Eszerint az RMDSZ autonómiakonceptiója a „normális állami életet” fenyegeti, a magyar pártok pedig felsorakoztak az RMDSZ mögé. A kormány nem folytathat külön dialógust állampolgárainak „csak egy részével”. A kormány nem a magyar kisebbség, hanem egyes RMDSZ-vezetők felelősségét hangsúlyozta. A kormány szerint RMDSZ autonómiapolitikája ellenkezik az európai normákkal.

Az RMDSZ Operatív Tanácsa Marosvásárhelyen ülésezett, és közleményt adott ki. Ebben kifejtették, hogy az utóbbi napokban tetőzött RMDSZ-ellenes kampány egyszerre jelent támadást a romániai magyarság legitím törekvései és az általános demokratikus törekvések ellen. A közlemény bírálja a megalakult négypartii koalíciót és annak nyilatkozatát, mert feszültségkeltéssel igyekszik elterelni a figyelmet a politikai és gazdasági válságról.

január 24. Göncz Árpád köztársasági elnök és Horn Gyula miniszterelnök lemondta Viorel Hrebenciuc kormányfőtökárral tervezett budapesti találkozóját, így tiltakozva az RMDSZ betiltását kilátásba helyező fenyegetések ellen.

február 1. Meleşcanu külügyminiszter Kovács László magyar külügyminiszterrel azonos napon aláírta Strasbourgban az európai kisebbségvédelmi keretegyezményt. A két külügyminiszter különtárgyaláson megállapodott az alapszerződéssel kapcsolatos munkák felgyorsításában. Kovács László sürgette, hogy a román kormány határolja el magát az RMDSZ elleni kampánytól.

Gyergyószentmiklóson ülésezett az RMDSZ SZKT Állandó Bizottsága, hogy megvitassa az RMDSZ-t és az SZKT-t ért támadásokat. Nyilatkozatot adtak ki: megdöbbenéssel vették tudomásul, hogy a kormány egy közképviselési és érdekvédelmi szervezet belső struktúrájába beavatkozva a két éve működő SZKT megszüntetésére törekszik. Visszautasították az alkotmányellenesség vádját.

február 13. A képviselőházban az RMDSZ-t elítélő indítványt fogadtak el. A vitában Antal István RMDSZ-képviselő visszautasította a vádakat.

február 14—15. Megkezdődött Atlantában zárt ajtók mögött a PER által szervezett magyar—román tanácskozás. Markó Béla a tárgyalás megkezdése előtt eredménynek nevezte, hogy Carter volt amerikai elnök jelenlétében kerül sor a tárgyalásokra. A kiadott nyilatkozat szerint a megbeszéléseket folytatni kell, és ki kell terjeszteni őket a politikai pártokra, a kormányzati és egyéb illetékes intézményekre. A párbeszéd lehetséges témái közül az alábbiakat jelölték meg: a politikai légkör enyhítése, az autonómiakoncepció tisztázása, a tanügyi törvény és az anyanyelvi oktatás helyzete, az anyanyelv használata a helyi közigazgatásban, igazságszolgáltatásban, közéletben és gazdaságban, kétnyelvű fölratok, kisebbségi törvény, az egyházak kárpótlása, Cseresznyés Pál ügye és a gazdasági diszkrimináció.

Az RMDSZ atlantai delegációja nyilatkozatban fejezte ki a román képviselőház február 13-án elfogadott, az RMDSZ-t elítélő határozata miatti megdöbbenését. A mesterségesen szított etnikai feszültségek feloldásának szándékával jöttek Atlantába, jogos az elvárásuk, hogy a kerekasztal-tárgyalás idejére függesszék fel az RMDSZ elleni hadjáratot.

február 17. A Demokratikus Konvenció (DK) vezetősége 30 napot adott az RMDSZ-nek arra, hogy nyilatkozatban rögzítse: elfogadja a román állam egységes, nemzeti jellegét. Az RMDSZ az ülés elhalasztását kérte, mert az RMDSZ vezetői még nem értek haza Atlantából. Az RMDSZ nem írja alá a Demokratikus Konvenció által megfogalmazott dokumentumot, amely elismeri a román állam nemzeti jellegét, jelentette ki Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke.

február 18. Az RMDSZ Országos Önkormányzati Tanácsának Elnöksége alakuló ülést tartott Kolozsváron, ahol elemezték a kormány valamint egyes megyei tanácselnökök és prefektusok részvételével kibontakozott támadássorozatot. A vádakat megalapozatlanoknak, egyes támadások hangnemtét szélsőségesnek vélték. Az OÖT olyan belső szakmai szerveződés, amely gyakorlati kérdések megoldását tűzte ki célként, olvasható közleményükben.

február 25—26. Marosvásárhelyen ülésezett az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT). Markó Béla elemezte a decemberi tanácskozás óta eltelt, az RMDSZ elleni példátlan kampány által jellemzett időszakot. Rámutatott, hogy az RMDSZ nem oka, hanem tárgya a méltatlan támadásoknak. Az SZKT jóváhagyta az etikai bizottság jelentését, amely a Tőkés László tiszteletbeli elnök ellen körözött röpirat ügyében elmarasztalta Nagy Benedek képviselőt, és kizárta az RMDSZ-ből.

március 8. A bukaresti parlament két házának külügyi bizottsága az alapszerződésről tárgyalt, majd Meleşcanu külügyminiszter kijelentette: elképzelhetőnek tartja a „helyi autonómia gondolatát mindazokban a helységekben, ahol a többségi lakosság mellett más etnikumok is élnek”. A kormánypártok vezetői támogatták az alapszerződés gyorsított véglegesítését, összhangban a nemzeti követelményekkel.

március 16. Meleşcanu külügyminiszter Budapestre érkezett, és tárgyalt Kovács László külügyminiszterrel, majd közös sajtóértekezletükön bejelentették, hogy március 20-ig nem készül el az alapszerződés, azonban tovább folytatják a tárgyalást. Kovács László felsorolta a nyitott kérdéseket, amelyekben még nem tudtak megegyez-

ni: az ET 1201-es ajánlása (a román fél szerint elegendő a kisebbségi keretegyezmény szerepeltetése), az anyanyelv használatának értelmezése, az egyesülési jog értelmezése, a politikai pártok létrehozásának kérdése, a további vitás kérdések között van a belső törvények tiszteletben tartásának kötelezettsége, az egyházak kárpótlása és a kétoldalú ellenőrző mechanizmus formája.

március 20. Horn Gyula miniszterelnök Párizsban, a stabilitási értekezlet kezdete előtt találkozott kollégájával, Nicolae Văcăroiuval, és Ballardur francia kormányfő előtt elfogadták azt a közös magyar—román nyilatkozatot, amelyet a két ország a stabilitási egyezményhez csatol. Ebben megállapodnak az alapszerződéssel kapcsolatos tárgyalás folytatásában, leszögezik, hogy a szerződés az európai normákra alapozódik. Traian Chebeleu elnöki szóvivő március 23-i sajtóértekezletén cáfolta, hogy Románia diplomáciai vereséget szenvedett az alapszerződés elmaradása miatt. Bírálta Magyarországot, mondván, „Romániára nem lehet rákényszeríteni megfogalmazásokat és álláspontokat”. A szóvivő által felolvasott nyilatkozatában Ilescu visszautasította az alapszerződés megkötésének elmaradása miatti bírálatot.

március 27. Horn Gyula miniszterelnök fogadta Markó Bélát, az RMDSZ elnökét. A miniszterelnök korábban megállapodott az RMDSZ vezetőivel, hogy időnként véleményt cserélnek. A párizsi stabilitási értekezlet után nem módosult az RMDSZ álláspontja az alapszerződésről, fejtette ki Markó Béla.

március 28. A szenátus megszavazta a büntető törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat keretében azt, hogy idegen állam zászlajának kítűzése, jelvényeinek használata vagy himnuszának eléneklése nyilvános helyen 3 hónaptól 2 évig terjedő börtönnel büntethető.

április 7—8. Csíkszeredában rendkívüli SZKT ülészakot tartottak. Megszavazták a belső választásokra vonatkozó alapelveket.

április 29. A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége Klézseire hirdette meg a gyűlését. Előzőleg megállapodtak 15 csángó közösség vezetőjével a Moldvában működő szövetség létrehozásáról, amely minden csángómagyar településen megszervezi saját fiókszervezetét. A gyűlésre érkezők (köztük Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke) klézsei lakosok egy csoportjával találták magukat szembe, akik azt kiáltozták, hogy nem akarnak magyarul tanulni, nem kell nekik magyar istentisztelet. A tömeg bántalmazta az RMDSZ-vezetőket is. Az Erdélyből érkezettek magyar nyelvű ábécés-könyveket hoztak, azokat a tömeg máglyán elégette. A rendőrök mindezt tétlenül nézték végig.

Az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége május 2-án közleményt adott ki a klézsei incidensről.

május 2. Fodor Gábor művelődési miniszter Bukarestbe látogatott, és Liviu Maior oktatási miniszterrel aláírta a három évre szóló magyar—román oktatási együttműködési egyezményt. Az okmány aláírását követő sajtóértekezleten Liviu Maior kifejtette, hogy a dokumentum előirányozza diákok, tanárok és oktatási szakemberek cseréjét, a lektorátusok kérdésének rendezését, a nyári tanfolyamokon való részvételt. Fodor Gábor jelentős előrelépésnek mondta, hogy szerepel a jegyzőkönyvben az oktatási bizonyítványok és diplomák kölcsönös elismerése.

május 15. A parlamentben a belügyminiszter helyett Ghiciu Pascu államtitkár válaszolt Márton Árpád képviselő kérdésére az április 29-i klézsei incidenssel kapcsolatban, felolvasva a belügyminisztériumi álláspontot. A közlemény az idegen rendszámú kocsiktól kezdve a magyarországi irredenta propagandatevékenységen keresztül az RMDSZ elmagyarosító mesterkedéséig a vádak egész sorát vonultatta fel, megállapítva, hogy a klézsei lakosok spontán gyülekezése során törvénybe ütköző cselekmény nem történt. Márton Árpád RMDSZ-képviselő szemtanúként reagált, elmarasztalta ezeket a megállapításokat, hiszen Klézsen a magántulajdont is megsértették azáltal, hogy a könyveket a mikrobuszból kidobálták és elégették, embereket bántalmaztak, és egy jogszerű tanácskozást megakadályoztak.

május 26—28. Kolozsváron megrendezték az RMDSZ IV. kongresszusát.

Markó Béla elnök tartott beszámolót, számbavéve az előző, brassói kongresszus (1993. január) óta eltelt két év fejleményeit. A szervezet nyitott és demokratikus jellegét hangsúlyozta. Tőkés László kifejtette, hogy megtorpanás mutatkozik az autonómiapolitikában, felerősödött az autonómiaellenesség, az RMDSZ-en belül is. „A Neptunon keresztül vezető út a PER budapesti konferenciája által immár magyar kormányzati támogatással halad előre.” Megítélése szerint ki kell dolgozni a háromszintű autonómiaprogramot, ki kell tűzni a belső választásokat, folytatni kell az alulról elkezdett autonóm közösségépítést. Hosszú vita zajlott az RMDSZ programjáról, végül elfogadták a törvényes úton érvényesítendő területi autonómia célkitűzését. Markó Bélát újraválasztották elnöknek, Tőkés László tiszteletbeli elnöki tisztségét megerősítették. Elhatározták, hogy két év múlva rendkívüli kongresszust hívnak össze. Elfogadták az új programot, az alapszabályzatot és a belső választások egyes alapelveit. A kongresszus két oktatási tárgyú nyilatkozatot fogadott el; az egyik tiltakozik az ellen, hogy az oktatási törvénytervezet szenátusi vitájában a kedvezőtlenebb, az anyanyelvi oktatást korlátozó változatot próbálják elfogadtatni. A másikban a kongresszus felemelte szavát az ellen, hogy megakadályozzák az RMDSZ csaknem félmillió aláírással benyújtott saját oktatási törvényjavaslatának megvitatását. A kongresszuson elfogadták a nemzeti kisebbség elnevezés helyett a nemzeti közösség önmeghatározást.

június 6. Tőkés László püspök címére robbanószerkezetet rejtő csomag érkezett. Előtte Markó Béla, Paul Philippi, a romániai Német Demokrata Fórum vezetője és Nicolae Gheorghe, az egyik roma szervezet elnöke kapott hasonló csomagot, ezekben azonban nem volt töltet.

június 10. A román lapok „lovagias” válásnak nevezték azt, hogy a román ellenzékét tömörítő Demokratikus Konvencióból /DK/ kivált négy ellenzéki párt /Demokrata Párt, Polgári Szövetség Pártja, Liberális Párt '93, Román Szociáldemokrata Párt/ elvált az RMDSZ-től, mert nem tartották megfelelőnek Markó Bélának az RMDSZ autonómia elképzeléseiről szóló tájékoztatóját. Ugyanakkor a DK vezető pártja, a parasztpárt részéről újabb kemény bíráló érte az RMDSZ-t. Corneliu Coposu pártelnök a Cronica Română július 10-isműjében úgy értékelte, hogy az RMDSZ veszélyesen radikalizálódott.

június 14. A szenátus 94 szavazattal 2 ellenében, 8 tartózkodás mellett elfogadta a tanügyi törvényt, amely jelentősen rontja a kisebbségi oktatás esélyeit. A megszavazott szöveg különbözik a képviselőház által elfogadott tervezettől, ezért a két ház

között egyeztetés lesz. Az RMDSZ szenátusi csoportja — miután érvelés nélkül le-szavazták módosító indítványait — tiltakozásul kivonult, leszögezve: nem legalizálja jelenlétével a megkülönböztető törvény elfogadását.

június 23. A Romániai Magyar Keresztény Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete rendkívüli tanácskozásra gyűlt össze Kolozsváron. Tiltakozással fordultak Iliescu elnökhöz, az ET vezetőségéhez, az Európai Unió cannes-i csúcstalálkozóján részt vevő politikusokhoz a tanügyi törvénytervezet ellen, amely a magánoktatás körébe utalja a felekezeti oktatást. Egyben a tervezet elfogadásának elnapolását kérték.

június 27. Cannes-ban tartották meg az Európai Unió csúcsértekezletét, amelyre meghívták a társult országok vezetőit is. A csúcsértekezleten találkozott Horn Gyula miniszterelnök és Ion Iliescu államelnök. A találkozó után Iliescu kijelentette, hogy a magyar—román kapcsolatok a lehető legjobbak, hozzátette, hogy július elején külügyminiszteri tárgyalások révén igyekeznek véglegesíteni az alapszerződést. Hamis a konfliktusokat sugalló kép a két ország viszonyáról. Horn Gyula hangsúlyozta, hogy a román oktatási törvénytervezet ellentétes az Európa Tanácsban vállalt román kötelezettségekkel. Iliescu azt válaszolta, hogy még finomítanak a tervezeten.

június 28. A román parlament két háza együttes ülésén elfogadta a tanügyi törvényt, véglegesítette a tanügyi törvénytervezetet. Az RMDSZ szenátorai és képviselői tiltakozásuk jeléül nem vettek részt aznap a parlamenti munkában.

június 30 — július 1. Marosvásárhelyen tartotta ülését a Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT). Az SZKT megerősítette Takács Csabát ügyvezető elnöki tisztségében. Az Igazoló Bizottság 132 tag mandátumát igazolta. Hét frakció alakult: Szociál-liberális, MIT, Szórvány, Kereszténydemokrata, Partium, Polgári Centrum, Novum Fórum. Megszavazták az Ügyvezető Elnökség új struktúráját. Főosztályok: önkormányzat és területi szervezetek, oktatás, gazdasági-szociális, művelődés- és egyházügyi, ifjúsági.

július 8. Kétórás, eredménytelen RMDSZ-Iliescu találkozóra került sor. Az RMDSZ képviselői elítélték az anyanyelvi oktatás elsorvasztását jelentő törvénycikkelyeket, az államfő pedig azt ismételte, hogy a törvény meghaladja az európai normákat.

július 18. Az Alkotmánybíróság egyhangúlag elutasította az RMDSZ tanügyi törvénytervezet miatt benyújtott fellebbezését. Az alkotmánybírósági határozat hangsúlyozza, hogy a tervezet az európai normákat meghaladó színvonalon biztosítja a kisebbségek jogát az anyanyelven történő tanuláshoz.

július 24. Iliescu elnök aláírta az RMDSZ és az Európa Parlament által vitatott oktatási törvényt, ezt követően rögtönzött sajtóértekezleten jelentette be: „hosszas tanulmányozás után úgy ítélte meg, hogy fenntartás nélkül aláírhatja” az oktatási törvényt, mivel az mélységesen demokratikus.

július 27. Debrecenben, a Református Nagytemplomban tartották meg a környező országok nyelvtörvényei elleni tiltakozó nagygyűlést, melyet a Magyarok Világszövetsége, a Magyar Reformátusok Világszövetsége, a Magyar Katolikus Püspöki Kar és az Anyanyelvi Konferencia rendezett.

augusztus 3. A Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României) 172. száma közölte, hogy az Alkotmánybíróság július 27-i ülésén határozott az RMDSZ által 1994. szeptember 19-én benyújtott, 492 380 aláírással támogatott törvénykezdeményezésről,

illetve a nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatásról szóló törvénytervezetet támogató aláírások hitelességéről. A határozat szerint az RMDSZ törvénykezdeményezése megfelel a követelményeknek, a szükséges aláírások megvannak. Az Alkotmánybíróság felkéri a parlamentet és a kormányt a törvény kidolgozására és elfogadására.

augusztus 13. Gyimesközéplekon megtartják a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének tisztújító közgyűlését. A szövetség elnökévé Erős Pétert választják és elfogadják az RMDSZ társult tagsági státusát.

augusztus 31. Az EBESZ kisebbségügyi főbiztosa Max van der Stoel találkozott az RMDSZ vezetőivel. Kifejtette, hogy a Tanügyi Törvény valóban visszalépést jelent a jelenlegi helyzethez képest.

október 2. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem évnyitóján Magyar András proktor beszédének egy részét magyarul szándékozott elmondani. Alig kezdett bele, a jogi kar dékánja tiltakozott ez ellen, és kivonult a teremből. Példáját mások nem követték. A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem rektorátusa (élén Andrei Marga rektorral) október 3-án közleményt adott ki, elhatárolva magát — név említése nélkül — a jogi kar dékánjának nacionalista kirohanásától.

október 2. Kolozsváron tanácskozott az RMDSZ Területi Elnökök Konzultatív Tanácsa (TEKT). Megjelent Markó Béla, az RMDSZ elnöke és Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke, akik elemezték az aktuális politikai eseményeket. A napirenden a privatizációs tájékoztatás és a helyhatósági választásokra való előkészület szerepelt. A TEKT elfogadta Zonda Attilának, az RMDSZ Maros megyei elnökének javaslatát, hogy a privatizációs tájékoztatással kapcsolatos terepmunkát kössék össze a helyhatósági választások előkészítésével.

október 24. Horn Gyula miniszterelnök fogadta Markó Bélát, az RMDSZ elnökét. Megbeszélésük után Markó Béla Tabajdi Csaba államtitkárral együtt tartott sajtótájékoztatót ismertette a tárgyalás részleteit. A magyar kormány támogatja az RMDSZ célkitűzéseit, beleértve autonómiatörekvéseit is. Markó Béla elmondta, hogy Iliescu elnök megbékélési javaslata ellentétben áll a román hatalom valós intézkedéseivel (oktatási törvény, zászlók és himnuszok tiltása, Maros megyei prefektus és alprefektus leváltása). Tabajdi Csaba kifejtette: a magyar kormány kötelessége, hogy kapcsolatot tartson a határon túli magyarság legitim szervezeteivel. A magyar kormány javasolta, hogy a román oktatási törvény szakértői tárgyalásaira hívják meg az RMDSZ, illetve a magyarországi románok képviselőit.

október 30. A képviselőházi állandó bizottság ülésén úgy határoztak, hogy javasolják a hírhedt „zászlótörvény” módosítását: idegen zászló kifüggesztése, illetve himnusz eléneklése akkor számít bűncselekménynek, ha azzal a nyilvánvaló szándékkal történik, hogy kétségbe vonják az állam egységét, szuverenitását és integritását. Az RMDSZ szerint ez sem fogadható el, mert alkotmányellenes, és sérti a kisebbségi állampolgárok identitáshoz való jogát.

november 2. Az RMDSZ bukaresti sajtóértekezletén Markó Béla, az RMDSZ elnöke bejelentette, hogy a romániai magyarság folytatja tiltakozó akcióit a tanügyi törvény jogkorlátozó intézkedései ellen. Példaként említette Kozma Szilárd, Katona Ádám éhségstrájkját, marosvásárhelyi közéleti személyiségek éhségstrájk-láncát, amellyel Cs. Gyimesi Éva oktatásügyi alelnök is szolidaritást vállalt. Markó Béla ki-

fejtette, hogy az RMDSZ egyetért Tőkés László püspöknek a román és magyar államfőhöz intézett alternatív megbékélési javaslatával.

november 18. Markó Béla, az RMDSZ elnöke Iliescu államelnöknek írt levelében visszautasította Traian Chebeleu elnöki szóvivő Iliescu nevében Tőkés Lászlóhoz írt levelének hangnemét, azt, hogy rágalomözönt zúdított a romániai magyarság köztisztviselőiben álló személyiségére, az RMDSZ tiszteletbeli elnökére, így közvetve hasonló rágalomokkal illette az egész szervezetet. Markó Béla összegyűjtötte a levélből a jelzőket: szélsőséges, szegregacionalista, totalitárius, hitlerista, sztálinista, alantas, intoleráns, fundamentalista. Markó Béla ismételtén javasolta a román–magyar kerakasztal-tárgyalások megrendezését, hogy közösen elemezzék a romániai magyarság helyzetét, és a résztvevők utazzanak el Dél-Tirolba is.

december 5. Kolozsváron a történelmi egyházak képviselőinek jelenlétében sajtókonferencián ismertették az RMDSZ „*Jussunkat követeljük*” című ötnyelvű kiadványát, amely több mint 60 államosított, elkobozott egyházi ingatlant mutat be.

december 15–16. Marosvásárhelyen került sor a Romániai Magyar Kereszténydemokrata Párt III. Kongresszusára. A testület elfogadta a párt új programját. Új elnöke Kelemen Kálmán, tiszteletbeli elnöke Varga László.

december 16. Az Európai Unió csúcstalálkozójára Madridba érkezett Horn Gyula miniszterelnök és Iliescu elnök rövid megbeszélést folytatott. A magyar kormányfő elmondta, hogy célul tűzték ki: 1996 márciusáig véglegesítik a még függőben levő négy dokumentumot (az alapszerződést, az együttműködési egyezményt, a kisebbségi jogokról szóló dokumentumot és a megbékélési nyilatkozatot).

1996

január 12–13. Az SZKT 47 tagjának kérésére Markó Béla Székelyudvarhelyre hívta össze a testület rendkívüli ülését. Témája *A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának státútuma*. Munkadokumentumként Csapó József tervezetét fogadták el, a kodifikációt az Ügyvezető Elnökség által felkért csoportra bízták.

január 15. Max van der Stoep, az EBESZ kisebbségi főbiztosa romániai látogatása során az RMDSZ bukaresti székházában találkozott a szövetség vezetőivel. A főbiztos a tanügyi törvény alkalmazása során észlelt tapasztalatokról, sérelmekről érdeklődött. Az RMDSZ képviselői elmondták, hogy nem érezhető pozitív változás a kisebbségi kérdés kezelése terén, megemlítették a magyar iskolaigazgatók elleni diszkriminatív szankciókat.

február 13. Iliescu elnök fogadta Markó Bélát, az RMDSZ elnökét. Markó Béla több, a romániai magyarságot érintő kérdést vetett fel, így azt, hogy a kormányhoz közel álló lapokban továbbra is gyakoriak a magyarellenes cikkek, a kisebbségi oktatásra vonatkozó törvénytervezetet, amelyet a szenátusi bizottság még mindig nem vitatott meg, az egyetemi felvételi vizsgák kérdését, a börtönben levő Cserésznyés Pál és a zetelaki elítéltek ügyét. Markó Béla újból javasolta a romániai magyarság és a hatalom képviselői közötti intézményes párbeszéd megindítását.

március 9—10. Az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) Csíkszere-dában tartotta ülését. Markó Béla javaslatot terjesztett elő olyan határozatra, amely a millicentenárium alkalmából összefoglalja a romániai magyarság fő célkitűzéseit. Az ülésen Tőkés László és Markó Béla között vitára került sor. Tőkés László azzal vádolta a szövetségi elnököt, hogy „ki akarja szorítani” őt az RMDSZ életéből, Markó Béla pedig azt vetette a püspök szemére, hogy egy adott irányzatot támogat, és gyakran nem egyezteteti lépéseit a szövetség vezetőivel. Dézsi Zoltán SZKT-elnök megbeszélést folytatott Markóval és Tökéssel, és megegyeztek abban, hogy együtt keresik a konfliktus megoldását.

március 12. A szenátus, az RMDSZ-szenátorok módosító indítványait elvetve, az RMDSZ ellenszavazatával, elfogadta az immár hírhedt rendelkezéseket, hogy 3 hónaptól 3 évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható más állam zászlajának, felségjeleinek kitűzése, illetve himnuszának eléneklése, továbbá 1-től 5 évig terjedő szabadságvesztés róható ki „az ország vagy a román nemzet bármely eszközzel történő nyilvános gyalázásáért”.

március 15. Kolozsváron Funar polgármester nagyméretű réztáblát helyeztetett a Petőfi-emléktáblát viselő Biasini-házra. Az új felirat öles betűkkel hirdeti, hogy a magyarok 1848-ban 40 ezer románt öltek meg, és 230 román falut dúltak fel. Grigore Zanc Kolozs megyei prefektus beszédében arra utalt, hogy a marosvásárhelyi események okozói is magyarok voltak. Funar figyelmeztette a magyarokat, nehogy megkoszorúzzák a Petőfi-emléktáblát, mert annak komoly jogi következményei lesznek. A kolozsvári magyarok a Magyar Színházban emlékeztek az évfordulóra, majd megkoszorúzták a Petőfi-emléktáblát. Az eseményen a fenyegetés ellenére sokan megjelentek. Molnos Lajos, az RMDSZ Kolozs megyei elnöke utalt a délelőtt folyamán itt elhelyezett történelemhamisító, magyarellenes, uszító emléktáblára.

április 3. Iliescu elnök nemzetközi sajtótájékoztatóján bírálta a magyar kormányt amiatt, hogy az alapszerződésbe beleerőltet egy szerinte érvénytelen európai dokumentumot, az ET 1201-es ajánlását. Románia soha nem fog engedményeket tenni az 1201-es ajánlást illetően. A román államelnök szerint a kisebbségek kollektív jogait nem támasztja alá az európai joggyakorlat.

április 25. A romániai magyar történelmi egyházak vezetői kolozsvári tanácskozásukon Iliescu elnöknek, a kormánynak és a parlamentnek címzett levelükben visszatértek több ízben megfogalmazott kéréseikre. Elkészítették a vallásügyi törvény tervezetét, amelyet a parlament figyelmébe ajánlottak. A romániai magyar történelmi egyházak vezetői a vallásügyi államtitkárságnak is írtak, kifejezve tiltakozásukat amiatt, hogy az új tanügyi törvény nem teljesítette az egyházak kéréseit. Az egyházak nem mondanak le a minden fokon kiépített, az állam által anyagilag támogatott felekezeti iskolahálózat megszervezéséről.

május 16. Az RMDSZ és a Romániai Német Demokrata Fórum közös rendezésében megnyílt Temesváron a FUEV 41. kongresszusa. Markó Béla, az RMDSZ elnöke üdvözlő beszédében rámutatott, hogy a romániai magyar kisebbség számára kiemelten fontos egy európai normarendszer kialakítása, mert folytatódnak az asszimilációs törekvések, nyílttá vált a szélsőséges nacionalizmus, tiltó rendelkezések korlátozzák az anyanyelvi oktatást, nem sikerült megnyitni a kommunizmus alatt bezárt

egyetemet, a közösség tagjai nem használhatják szabadon anyanyelvüket a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban.

május 23. Az RMDSZ támogatja az Egyesült Államok által Románia számára megítélendő legnagyobb kedvezmény megadását. Ennek azonban a kritériumok teljesítésén kell alapulni, beleértve az emberi és kisebbségi jogok tiszteletben tartását is.

június 2. A helyhatósági választások első fordulójára került sor. Ahol egyetlen polgármesterjelölt sem ért el abszolút többséget, ott két hét múltán második forduló rendeztek.

június 4. Kolozsváron az érvényes szavazatokból Funar 50,67%-ot, Radu Sârbu, a Demokratikus Konvenció jelöltje 37,05%-ot, Ioan Rus, a Román Társadalmi Demokrácia Pártjának jelöltje 4,35%-ot, Petru Lițiu (Liberális Párt '93) 1,79%-ot kapott, más pártok jelöltjei hasonlóan kevés szavazatot nyertek. A helyi tanácsba a Román Nemzeti Egységpárt 13, a Demokratikus Konvenció és az RMDSZ 6—6, az LP '93, a Polgári Szövetség Pártja, a Környezetvédő Mozgalom, a Szociáldemokrata Szövetség, a Nagy-Románia Párt és az RTDP 1—1 tanácsost küldött. A korábbi hét helyett ebben a ciklusban csak 6 tanácsos képviseli az RMDSZ-t, a magyar szavazók passzivitása miatt. 1992-ben 50 ezren szavaztak a magyar jelöltekre, 1996-ban csak 26 766-an.

Marosvásárhelyen magyar polgármester nyert, Fodor Imre, az RMDSZ jelöltje, a szavazatok 52,52%-át kapta meg. Székelyudvarhelyen (az RMDSZ jelöltjét, Ferenczy Ferenc polgármestert maga mögött hagyva) független jelölt foglalhatta a polgármesteri széket, hasonló volt a helyzet Csíkszeredában és Kézdivásárhelyen. RMDSZ-győzelmet Kovásznán, Sepsiszentgyörgyön, Baróton, Székelykeresztúron, Gyergyószentmiklóson, Szovátán, Szilágycsehben, Nagyszalontán ünnepelhettek.

június 8. A helyhatósági választás összesített adatai szerint az RMDSZ hat megyében (Bihar, Szatmár, Szilágy, Maros, Hargita, Kovászna) lett a megyei tanácsok legerősebb alakulata. A Demokratikus Konvenció 15 megyében szintén a legerősebb, a Román Nemzeti Egységpárt egyetlen megyét, Kolozst uralja. A fő kormánypárt 16 megyében (ebből egy erdélyi: Hunyad) vezet. Arad megyében 2, Marosban 24, Szilágyban 13, Szatmárban 4, Kolozsban 6, Brassóban 2 és Kovászna megyében 25 RMDSZ-polgármesterjelöltet választottak meg.

június 15. Markó Béla, az RMDSZ elnöke „elégé aggasztónak” nevezte Kovács László külügyminiszter június 10-én tett kijelentését: „Budapest nem kívánja »feláldozni« a 10,5 milliós magyarországi lakost a környező magyarság vélt érdekeiért.” Markó Béla szerint nem állíthatók szembe egymással Magyarország és a határon túli magyarság érdekei, szeretné tisztázni, miben változott meg a külügyminiszter álláspontja, hiszen mostanáig egyetértés volt közöttük. — „Egyetlen nyilatkozatomban sem adtam aggodalomra okot Markó Bélának” — reagált Kovács László külügyminiszter június 13-án. Aggodalmat legfeljebb a nyilatkozat nem pontos ismerete okozhat, vélekedett. Elfogadta, hogy a magyarországi lakosság és a határon túli magyarság érdekei nem állíthatók szembe egymással.

június 20. Kolozsváron ülést tartott az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége. Megállapította, hogy az RMDSZ országos szinten megőrizte eddigi helyét a román politikai

alakulatok rangsorában. Ez azonban nem feledteti azt, hogy jelentősen csökkent az RMDSZ-re leadott szavazatok száma.

A helyhatósági választások eredményeképpen az RMDSZ 139 polgármesteri, továbbá 2445 helyi tanácsosi és (602 561 szavazattal) 133 megyei tanácsosi tisztséget töltöttek be.

július 13. Funar polgármester, a Román Nemzeti Egységpárt elnöke nyilatkozatban javasolta az SZKT-tagok letartóztatását és azok kiutasítását az országból, akik a Budapesten tartott tanácskozásról kiadott közös nyilatkozatot aláírták. Markó Béla, az RMDSZ elnöke megjegyezte, hogy a kormánypárt nem tartja szükségesnek a szakítást ezzel a szélsőséges párttal.

augusztus 3. Nagyváradon több mint 15 ezer résztvevő jelenlétében megkezdődött a III. Magyar Református Világtalálkozó.

augusztus 6. Bukarestnek a magyar—magyar találkozó záródokumentumára adott budapesti magyarázatok után is komoly fenntartásai vannak, nyilatkozta Theodor Meleşcanu külügyminiszter a Jurnalul Național augusztus 6-i számában.

augusztus 16. Az RMDSZ Operatív Tanácsa Marosvásárhelyen tartott ülésén elemezte a bukaresti román—magyar szakértői tárgyaláson egyeztetett alapszerződés-tervezetet, és ezzel kapcsolatban közzétette állásfoglalását: Az Operatív Tanács továbbra is érvényesnek tekinti az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsának 1994. október 1-jei állásfoglalását. Az Operatív Tanács üdvözlöi az ET 1201-es ajánlásának belefoglalását a tervezetbe. Az RMDSZ szűkítő jellegűnek tartja a kollektív jogok kiiktatását az 1201-es ajánlásból. A kollektív jogok számos formája elengedhetetlen a romániai magyarság helyzetének rendezéséhez. Nem tartják kielégítőnek a nyelvhasználatra vonatkozó kitételeket, és aggasztó, hogy az elkobozott egyházi és közösségi javak visszaadásával kapcsolatban semmiféle megállapodás nem született. Az alapszerződés végrehajtásával kapcsolatos garanciák nem egyértelműek, a nemzetközi ellenőrzés kérdése egyelőre megoldatlan. Az Operatív Tanács felkéri a román és a magyar kormányt, hogy újítsák fel az RMDSZ-szel való konzultálást a jelzett problémák megoldása céljából.

augusztus 22. Váratlanul érte a hír, nyilatkozta Markó Béla, hogy egyetértés született az alapszerződés ügyében. Ennek semmi előjelét nem érezték a kisebbségi kérdés megközelítésében. Szokatlan dolog, hogy a romániai választások előtt történik a megegyezés. A román kormánnyal, a külügyminiszterrel tárgyaltak néhányszor az elmúlt években az alapszerződésről, a magyar kormánnyal rendszeresen konzultáltak, és az RMDSZ minden esetben kifejtette véleményét: nincs szükség az 1201-es ajánlás értelmezésére, kiegészítő megjegyzésre. Az RMDSZ nem tudja elfogadni azt, hogy a kollektív jogokat kiiktatják az 1201-es ajánlásból.

augusztus 26. Horn Gyula miniszterelnök fogadta az RMDSZ küldöttségét. A tanácskozás során nem közeledtek az álláspontok, amit az is jelzett, hogy a sajtótájékoztatón a miniszterelnök nem jelent meg. A konzultáción a kormányfő megerősítette, hogy a kormány befejezettnek tekinti az alapszerződés szövegét, nem tervez változtatást. Az RMDSZ „teljes egyet nem értésével” találkozott a kollektív jogokkal kapcsolatos negatív, csonkító értelmezés, súlyos hiányosságnak tartották az egyházi vagyonok visszaszolgáltatásával kapcsolatos kötelezettségvállalás kimaradását az alap-

szerződésből. Az RMDSZ nem értett egyet a szerződés aláírásának tervezett szeptemberi dátumával sem, mert a kötelezettséget a leköszönő román kormány vállalja.

szeptember 2. A vezető kormánypárt (a Román Társadalmi Demokrácia Pártja) úgy döntött, hogy megszakítja kapcsolatait koalíciós partnerével, felbontja a Román Nemzeti Egységpárttal (RNEP) 1995 januárjában kötött koalíciós megállapodást, hivatkozva az RNEP provokatív viselkedésére, egyben javasolta Văcăroiu miniszterelnöknek, hogy kezdje meg a döntésből eredő intézkedések meghozatalát. Văcăroiu miniszterelnök javaslatára Iliescu államelnök szeptember 2-án leváltotta a kormány három egységpárti miniszterét.

szeptember 3. Az ellenzék indítványa alapján az Országgyűlés délután egy órától hajnalig tartotta rendkívüli ülését, vitanapját. Markó Béla csak meghívott vendégként vehetett részt az ülésen. Kovács László külügyminiszter, Horn Gyula miniszterelnök ismételten kiállt az alapszerződés mellett, hasonlóan járt el az SZDSZ nevében felszólaló Eörsi Mátyás. Az ellenzéki képviselők az alapszerződés szövegét vitatták. Tabajdi Csaba államtitkár szerint az alapszerződés vállalható kompromisszum. A fideszes Németh Zsolt számon kérte a kormánytól, hogy a magyar álláspont kidolgozásánál nem vette kellő súllyal figyelembe a határon túli magyarság véleményét. A törvényhozás végezetül 71 támogató és 235 elutasító szavazattal, tartózkodás nélkül elvetette a magyar—román alapszerződéssel kapcsolatban benyújtott ellenzéki országgyűlési határozati javaslatot.

szeptember 4. Markó Bélának, az RMDSZ elnökének megnyitó szavai után zárt ajtók mögött zajlott le Pápán a magyar—magyar találkozó, amelyen megjelentek a határon túli magyar szervezetek képviselői, valamint a magyar parlamenti pártok képviselői, viszont távolmaradtak a kormány képviselői. A találkozó résztvevői között szétosztották Tökés László *Illúziók nélkül* című állásfoglalását, amelyben elítélte a magyar kormány engedékenységet, és kifejtette, hogy az alapszerződés jelenlegi szövegének aláírása tarthatatlan kisebbségi helyzetet állandósítja. Megütközéssel fogadták a megjelentek a hírt, hogy szeptember 16-án Temesváron fogják aláírni az alapszerződést. Orbán Viktor emlékeztetett: a júliusi magyar—magyar csúcs nyilatkozatában szerepelt, hogy valamennyi aláíró az autonómiát tekinti a határon túli kisebbségek identitásmegőrzése előfeltételének. Ezzel szemben az alapszerződésben az autonómiát gyakorlatilag kizárták, ami szerződésszegés. Eörsi Mátyás (SZDSZ) cáfolta, hogy a kormány eltért a korábbi magyar—magyar csúcs megállapításaitól, és kiállt az alapszerződés mellett. Közös közlemény kiadásával, de politikai nyilatkozat közététele nélkül zárult Pápán a magyar—magyar találkozó.

szeptember 16. Temesváron Horn Gyula és Nicolae Văcăroiu miniszterelnök aláírta a magyar—román alapszerződést. A magyar ellenzéki pártok távollétükkel fejezték ki egyet nem értésüket.

A szenátusban, a napirend előtti felszólalások során Markó Béla szenátor, az RMDSZ elnöke politikai nyilatkozatban szögezte le az RMDSZ álláspontját az alapszerződés aláírásával kapcsolatban.

szeptember 17. A Romániai Magyar Keresztény Egyházak Állandó Értekezlete ülésezett Kolozsváron. A megjelentek megdöbbenve állapították meg, hogy az alapszerződés tárgyában sem Románia, sem az anyaország, Magyarország kormánya nem

vette figyelembe egyházaik híveinek, a romániai magyar közösséghez tartozó mintegy kétmillió állampolgárnak a véleményét, ugyanúgy a Romániai Magyar Demokrata Szövetség véleményét sem.

szeptember 26. A szenátus ratifikálta a magyar—román alapszerződést (87 igen, 13 nem, 3 tartózkodás). Az öt RMDSZ-szenátor közül dr. Csapó József és Hosszú Zoltán ellene voksoltak, Kozsokár Gábor és Szabó Károly tartózkodott, Gazda István pedig nem szavazott.

október 3. A képviselőházban sürgősségi eljárással tárgyalták és elfogadták a magyar—román alapszerződést (egy ellenszavazat, 27 tartózkodás). Az RMDSZ képviselői tartózkodtak.

október 10. Iliescu államelnök aláírta a magyar—román, egyúttal a román—jugoszláv alapszerződést.

november 3. Parlamenti és elnökválasztást tartottak Romániában. A választásokon az RMDSZ államelnökjelöltjére leadott szavazatok száma 761 007, az összes szavazat 6,02%-a, ezzel Frunda György a negyedik lett a jelöltek közül. Az RMDSZ szenátorjelöltjeire leadott szavazatok száma 836 705 (6,81%), a képviselőjelöltjeire leadott szavazatok száma 812 206 (6,64%).

november 11. Nyilvánosságra hozták az új parlament végleges összetételét. A győztes Demokratikus Konvenció (DK) és partnere, a Szociáldemokrata Unió (SZU) mindkét házban többségre tett szert. A szenátus 143 helyéből 76-ot (53,2%) szereztek meg, a további sorrend: a volt kormánypárt (Román Társadalmi Demokrácia Pártja) 41 mandátum (28,7%), RMDSZ 11 mandátum (7,7%), Nagy-Románia Párt 8 mandátum (6,5%), Román Nemzeti Egységpárt (RNEP) 7 mandátum (4,9%). A képviselőház 343 mandátumából a DK az SZU-val 175-öt (51%) nyert el, a további sorrend: a volt kormánypárt 91 mandátum (26,5%), RMDSZ 25 mandátum (7,3%), Nagy-Románia Párt 19 mandátum (5,5%), RNEP 18 mandátum (5,2%), kisebbségi szervezetek 15 mandátum (4,4%).

november 19. Az elnökválasztás eredménye: Emil Constantinescu, az ellenzék közös jelöltje megszerezte a szavazatok 54,4%-át, Ion Iliescu volt elnök 45,6%-ával szemben.

november 28. Bukarestben a Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) rendkívüli ülést tartott. Az RMDSZ kormányzati szerepvállalásáról és következményeiről folyt a vita. A szavazás eredménye: elfogadták a kormányba lépést, hárman szavaztak ellene, ketten tartózkodtak.

december 6. Ünnepelesen aláírták a kormányzati többséget alkotó Román Demokratikus Konvenció (RDK), a Szociáldemokrata Unió (SZU) és az RMDSZ koalíciós megállapodását.

december 8. Marosvásárhelyen az RMDSZ Országos Tanácsa jóváhagyta a kormánykoalíciós tárgyalások eredményeit. Határoztak a kormányzati struktúrában való részvétel személyi kérdéseiben is.

december 9. Parlamenti bemutatkozása előtt, Victor Ciorbea megbízott miniszterelnök közzétette kormánylistáját és kormányprogramját. Két RMDSZ-politikus kapott helyet a kormányban: Birtalan Ákos idegenforgalmi miniszter és Tokay György, a miniszterelnök mellé rendelt, kisebbségi ügyeket felügyelő tárca nélküli miniszter.

SZLOVÁKIA 1989—1998

Összeállította Orosz Márta

1989

november 18. Megalakul a Független Magyar Kezdeményezés. Alapító tagok: Tóth Károly, Balla Kálmán, Huncík Péter, Sándor Eleonóra, Barak László, Öllös László, Grendel Lajos, Gyurovszky László, A. Nagy László, Csáky Pál, Világi Oszkár, Németh Zsuzsa. A mozgalom kiindulási pontjául a parlamenti demokrácia megteremtése, nem a magyar kisebbség helyzete szolgál (Gyurovszky László).

december 4. A Harminchármas dokumentumát aláírók zöme megalakítja a Csehszlovákiai Magyarok Fóruma nyitott, demokratikus kezdeményezését. A Fórum kiemelt célja, hogy hangsúlyozott figyelemmel kísérje a csehszlovákiai magyarokat érintő politikai, társadalmi, gazdasági és művészeti változásokat.

december 6. Megjelenik a Magyar Diákszövetség felhívása, amely demokráciát és ideológiáktól mentes oktatást követel. Szóvivői Somogyi Szilárd és Berényi József.

december 7. A Csemadok KB rendkívüli ülésén rehabilitálják azokat, akiket az 1968—69-es események után kizártak a szövetségből. A választmány tagjai megválasztják az új, 21 tagú elnökséget, és elfogadják a szövetség új programnyilatkozatát.

december 13. Varga Sándort, az FMK jelöltjét a szlovák kormány miniszterelnök-helyettesévé nevezik ki.

december 15. Megjelenik A Nap, az FMK független lapja.

Megjelenik a Csehszlovákiai Magyarok Fórumának nyilatkozata.

december 16—17. 2000-en vettek részt azon a tiltakozó nagygyűlésen, amelyet a NyEE, az FMK és a dunaszerdahelyi tájvédelmi szervezet rendezett a dunai vízlépcsőrendszer ellen.

december 17. Dunaszerdahelyen az FMK első országos közgyűlésén elfogadják a párt ideiglenes működési szabályzatát.

december 27. Az FMK küldöttsége látogatást tett Szlovákia oktatási miniszterénél. A találkozón megállapodtak abban, hogy évente kb. 200 magyar pedagógusjelölt kezdje meg tanulmányait a nyitrai pedagógiai főiskolán, hogy megszűnjön az eddigi pedagógushány.

december 30. Felhívás jelenik meg az Új Szó-ban, hogy alakuljanak Magyar Kereszténydemokrata Klubok.

Az előkészítő bizottság tagjai: Janics Kálmán, Ordódy Katalin, Popély Gyula, Lapos József, Földessy László, Zilizi Tihamér, Németh Rezső, Soltészné Fülöp Vilma.

1990

január 3. Találkozik a NyEE és az FMK vezetése, és megegyeznek egy, a nemzeti kisebbségekről szóló dokumentum kidolgozásában.

január 13. Nyitrán megalakul a Csehszlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége szakmai és érdekvédelmi szervezet.

január 18. Az FMK küldöttsége részt vesz a Polgári Fórum Tanácsa megbeszélésén, ahol tájékoztatást adnak a csehszlovákiai magyarság helyzetéről.

Megjelenik az FMK programnyilatkozata.

A Nyilvánosság az Erőszak Ellen és a KDH felhívására a Független Magyar Kezdeményezés szervezni kezdi az alakuló Magyar Kereszténydemokrata Mozgalmat. A szervezőbizottság elnöke Janics Kálmán, a bizottság tagjai: Csáky Pál, Gyurgyík László, Földessy László, Hamerlik Rudolf, Holla József, Lapos József, Ordódy Dénes, Rajczy László, Simkó Tibor, Schniererné Wurster Ilona, Soltészné Fülöp Vilma, Szőcs Ferenc, Vajda Péter, Zilizi Tihamér.

január 23. A NYEE és az FMK közös nyilatkozatot ad ki a nemzetek és nemzeti kisebbségek együttéléséről Szlovákiában, amelyben a szlovák és magyar demokraták közösen szállnak síkra a nemzeti és kisebbségi jogok európai szintű betartásáért.

január 30. A Szövetségi Gyűlésben a lemondott magyar képviselők helyére kooptálták az FMK színeiben Németh Zsuzsát, Sándor Eleonórárt, Világi Oszkárt, Duray Miklóst és Popély Gyulát. Ez utóbbi kettő azonnal csatlakozott az ellenzékhez.

február 7. Megjelenik az Együttélés politikai mozgalom programnyilatkozata. Az előkészítő bizottság tagjai: Duray Miklós (elnök), Gyuresik Iván, Harna István, Rózsa Ernő, Kmeczkó Mihály, Kura Sándor, Puntigán József, Juhász Ilona, Ambrus Ferenc, Gál Sándor, Gyimesi György.

február 9. Duray Miklós, Popély Gyula és Sidó Zoltán parlamenti képviselők előterjesztik a Szövetségi Gyűlés elnökének, A. Dubecknak a Jókai Mór Egyetem alapítására vonatkozó törvényjavaslatot. Az egyetem székhelyéül Komáromot javasolják.

Az SZNT-ben lemondott parlamenti képviselők helyére az FMK javaslatára a következő képviselőket kooptálták: Csekes Erika, Grendel Lajos, Kovács László, A. Nagy László, Pirovits László, Zászlós Gábor. Az ülésen Zászlós Gábort az SZNT alelnökévé választják.

február 19. A Szövetségi Gyűlés által január 27-én elfogadott párttörvény értelmében Szlovákiában elsőként az FMK-t jegyezte be a Szlovák Belügyminisztérium politikai mozgalomként.

február 23–24. Komáromban megtartotta első közgyűlését az FMK. A közgyűlés elfogadta a mozgalom programját, alapszabályát, és megválasztotta vezető testületeit. Elnöke Tóth Károly lett.

február 27. A Cseh Köztársaság belügyminisztériuma a 15/1990 T. alapján bejegyezi az Együttélés politikai mozgalmat.

A Szövetségi Gyűlésbe újabb magyar képviselőt választanak Gémesi Károly (FMK) személyében. A Szövetségi Gyűlés ülésén Duray Miklós, Popély Gyula, Sidó Zoltán és Vitéz Erika bíralták a parlamenti választásokra vonatkozó törvényjavaslatnak a kisebbségekre hátrányos tételeit.

március 1. A Szlovák Köztársaság belügyminisztériuma bejegyezte az Együttélés politikai mozgalmat.

március 5. A szlovák kormány első ízben tart kihelyezett ülést Komáromban, amelyet a nemzetiségi problémáknak szentel. Az ülésen felszólalt A. Nagy László, az FMK alelnöke, aki felszólította a kormányt, határozottan lépjen fel a nacionalizmus ellen.

március 13. Cesky Tesínben találkoztak az Együttélés szlovákiai és csehországi ágának képviselői, hogymegvitassák a parlamenti választások és a koalíció lehetőségeit, és véleményt cseréltek a mozgalom országos alululó kongresszusának előkészületeiről.

március 19. A Szlovák Küztársaság belügyminisztériuma bejegyzí a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalmat.

március 31. Az Együttélés Pozsonyban megtartotta alakuló kongresszusát. Elfogadták a mozgalom programját és alapszabályát. A mozgalom elnökévé Duray Miklóst, alelnökké Stanislav Gawlikot és Gyimesi Györgyöt választották, vezető titkára Gyurcsík Iván lett. Az Együttélés választási koalíciót kötött a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalommal.

Tornalján tartotta meg az FMK második közgyűlését, amelyen úgy döntött, hogy a NYEE-vel koalícióban indul az első szabad választásokon.

április 6. Választási szerződést kötött a NYEE és az FMK, melynek értelmében a két mozgalom közös listát állít, melyen az FMK 12%-ban részesedik.

április 9. Az Együttélés és az MKDM összeállította és leadta a parlamenti választások jelölőlistáit. A mozgalom a Cseh Köztársaságban a Szövetségi Gyűlés Népi Kamarájába minden választókerületben, a Szlovák Köztársaságban a Szövetségi Gyűlés mindkét kamarájába és a Szlovák Nemzeti Tanácsba minden választókerületben állított képviselőjelölteket.

április 10. A pozsonyi várban tartott csehszlovák—magyar—lengyel csúcstalálkozó n Szigeti László, az FMK képviselője felvetette a csehszlovákiai magyarok második világháború utáni meghurcoltatását.

május 5. Zselízen tartotta az FMK harmadik (nyilvános) közgyűlését, amely egyben a választási kampányának kezdetét is jelentette.

május 15. Az Együttélés és az MKDM vezetősége együttes ülést tartott Léván. Az Együttélés felhívta koalíciós partnere figyelmét arra, hogy a szavazólapokat hibásan nyomtatták (feleserélték a sorrendet a két mozgalom között, elmaradt a magyar elnevezés).

május 17. Az Együttélés Simonyiban megtartott választási gyűlésén Habodász Elemér adományával elindította a szlovákiai magyar felsőoktatásért tett — a későbbiek során Simonyi Alapítvány néven bejegyzett — kezdeményezést.

május 22. Az Együttélés és az MKDM elnöksége közös panasszal fordult a Központi Választási Bizottsághoz a helytelenül kinyomtatott szavazólapok miatt. (Ezt

megelőzően május 21-én az MKDM nevében Rajczy László főtítkárr és Püspöki Nagy Péter főtanácsos emelt panaszt a KVB-nél.)

május 24. Az Együttélés és az MKDM közös küldöttsége Prágában tárgyalást folytatott a KVB elnökével a szavazólapok ügyében. A vb elutasította a koalíciónak a szavazólapok újrányomására irányuló kérelmét.

június 7. Az FMK ÜT a sajtóban tiltakozik a Magyar Televízióban és Rádióban elhangzott állítás ellen, miszerint az FMK helyi csoportok az Együttélést támogatják.

június 8—9. Az első szabad parlamenti választásokon Szlovákiában a NYEE és az FMK koalíció győzött (29%). A Szövetségi Gyűlésben az FMK képviselői Gémesi Károly, Sándor Eleonóra, Szöllös Ilona és Világi Oszkár. Az Együttélés—MKDM alkotta koalíció 292 636 szavazattal és 8,66%-os országos eredménnyel 14 képviselőt juttatott be a szlovák parlamentbe. A Szövetségi Gyűlésben a Nemzetek Kamarájába 7, a Népi Kamarába 5 képviselő jutott mandátumhoz az Együttélés és MKDM színeiben. Az Együttélés megválasztott képviselői: Baculák Veronika, Duray Miklós, Nyitrai László (Szövetségi Gyűlés-Nemzetek Kamarája), Gyimesi György, Niedoba Vladislav (Szövetségi Gyűlés- Népi Kamara), Bauer Edit, Dobos László, Harna István, Hirjak Mikulás, Mikó Jenő, Szabó Rezső, Rózsa Ernő (Szlovák Nemzeti Tanács).

június 26. Megkezdte munkáját az új szlovák parlament. Az FMK-tVarga Sándor, Zászlós Gábor, A. Nagy László, Markotán Péter és Pirovits László képviselik a NYEE—FMK klubban. Titkos szavazással a parlament alelnökévé választották A. Nagy Lászlót. Az Együttélés és az MKDM képviselői közös klubot alakítottak, a klub elnöke Szabó Rezső lett.

június 27. Megalakul az új szlovák kormány V. Meciar vezetésével. A kormány alelnöki posztját Zászlós Gábor (FMK) tölti be.

június 28. Az FMK közleményt ad ki a feddhetetlenségi vizsgálatokról, amelyben leszögezi, hogy egyetlen képviselőjelöltje sem mondott le, ill. egyetlen képviselőjét sem hívták vissza a lusztráció miatt.

június 29. Az SZNT második ülésén újabb FMK-s képviselő foglalta el helyét Berényi József személyében.

június 30. Losoncon ülésezett az Együttélés II. kongresszusa, amelyen a küldöttek értékelték a választás eredményeit, módosították az alapszabályt, megválasztották a Központi Ügyvivő Testület tagjait, és foglalkoztak az önkormányzati választások előkészületeivel.

július 3. A Szövetségi Gyűlés közös parlamenti klubjának elnökévé Duray Miklóst választották.

július 14. Az FMK IV. közgyűlése Pozsonyban.

augusztus 4. Az FMK ÜT állásfoglalást tesz közzé a magyarországi továbbtanulás ügyében, amelyben sérelmezi, hogy az ügyet az Együttélés a nyilvánosság kizárásával kezelte.

augusztus 6. Az FMK létrehozta a Márai Sándor Alapítványt. A kuratórium elnöke Grendel Lajos író lett.

augusztus 16. Pozsonyban találkoztak a Nyilvánosság az Erőszak Ellen és az Együttélés vezetői, hogy véleményt cseréljenek a nyelvtörvényről.

augusztus 25. A Központi Ügyvivő Testület szépsi ülésén elfogadták az Együttélés nyelvtörvény-javaslatának alapelveit.

augusztus 28. Az SZNT elfogadta a többségi elven alapuló helyhatósági választásokról szóló törvényt. Elvetették az Együttélés képviselőinek javaslatát, amely az arányosság elvéből indult ki, s ezáltal minden kisebbség képviseltethetné magát a nemzeti kisebbségek által lakott területeken.

szeptember 1. Az FMK V. országos közgyűlését tartotta Érsekújváron. Az FMK úgy határozott, hogy kéri felvételét a londoni székhelyű Liberális Internacionáléba.

szeptember 26. Duray Miklós, az Együttélés elnöke a prágai magyar kulturális központ kerekasztal-beszélgetésén kijelentette, hogy nem tartja legitimnek V. Meciar szlovák miniszterelnököt, mert nem illeszkedik abba az áramlatba, amely Európába vezet. Duray kijelentésétől az MKDM és az FMK elhatárolta magát.

október 3—7. Az Együttélés külügyi bizottságának tagjai, Gyurcsík Iván és Flórián László a Liberális Internacionálé Helsinkiben megtartott 34. kongresszusán ismertették a csehszlovákiai politikai változásokat és a nemzeti kisebbségek helyzetét.

október 8. Az FMK ÚT és parlamenti képviselői állásfoglalást tettek közzé a nyelvtörvénnyel kapcsolatos nacionalista tüntetésekről és elhatározták, hogy értesítik az Európa Tanácsot és külföldi partnereiket.

október 25. Az SZNT a három benyújtott törvényjavaslat közül az ún. koalíciós törvényjavaslatot fogadta el, melynek kidolgozásában az FMK is részt vett. A magyar képviselők többsége megszavazta a törvényjavaslatot, 1 (Dobos László) ellene szavazott.

november 5. Az Együttélés Intéző Bizottsága állásfoglalást fogalmazott meg a nyelvtörvénnyel kapcsolatban, s ezzel egyidőben szakértői vélemény kidolgozására kérte fel Y. J. D Peeters-et, a Montreáli Nyelvi Jogok Összehasonlító Nemzetközi Intézetének igazgatóját.

november 17. Az FMK Dunaszerdahelyen tartotta VI. közgyűlését.

november 23—24. A Szlovák Köztársaságban helyhatósági választásokat tartottak, amelyen a megválasztott képviselők számát tekintve az Együttélés 6,3%-os, az MKDM 3%, míg az FMK 1,3%-os eredményt ért el. A megválasztott polgármesterek közül 102 az Együttélés, 35 az MKDM és 27 az FMK jelöltjeként indult.

december 12. A Szövetségi Gyűlésben hosszas vita után elfogadták az illetékeségi törvényt. Ennek értelmében a nemzeti kisebbségek ügye szövetségi hatáskörben maradt.

december 16. Budapesten ülésezett a Liberális Internacionálé Elnöksége, amelyen az FMK megfigyelői tagként való felvételét kérte.

1991

január 9. A Szövetségi Gyűlés elfogadta az emberi és szabadságjogokról szóló alkotmányerejű törvényt. A törvényt — miután az Együttélés és az MKDM képviselőinek a kisebbségek jogaira vonatkozó módosító javaslatait kivétel nélkül elutasították — a magyar képviselők nem szavazták meg.

január 10—11. A Prágában tartózkodó ET emberjogi bizottságának küldöttsége találkozott az Együttélés képviselőivel, akik beszámoltak arról, hogyan értékelhető az elfogadott alkotmánylevél és a csehszlovákiai nemzeti kisebbségek helyzete.

január 16. Az FMK állásfoglalásában javasolja, hogy a Szövetségi Gyűlésben a feddhetetlenségre vonatkozó határozatot terjesszék ki az SZNT-re, a szlovák kormány tagjaira és az apparátusra is.

A. Nagy László és Zászlós Gábor felkeresték a Szlovák Televízió igazgatóját, és elégedetlenségüket fejezték ki a magyar adás műsoridejének csökkentése miatt.

január 22. Az FMK küldöttsége a VPN vezetőségével tárgyalt. A VPN támogatja az FMK önálló politikai szubjektumként való csatlakozását a kormánykoalícióhoz.

február 1. Az FMK állásfoglalást jelentet meg a készülő földtörvénnyel kapcsolatban. Az állásfoglalásban leszögezik, hogy a földtörvénynek ki kell terjednie a nemzetiségektől 1948 előtt kisajátított magántulajdonra is, és tartalmaznia kell a mezőgazdasági szövetkezetek vagyonának nevesítését is.

Az Együttélés küldöttsége Budapesten hivatalosan felvette a kapcsolatot az MDF-fel.

február 12. Az SZNT nyilatkozatot fogadott el a szlovákiai németek kitelepítéséről. Az Együttélés és az MKDM parlamenti klubjának nevében Csáky Pál szólalt fel, aki emlékeztetett arra, hogy a kollektív bűnösség elvét a magyarokra is vonatkoztatták, ezért ezeket egy újabb nyilatkozatnak kellene követnie.

február 16. Trinecben megtartották az Együttélés csehországi konferenciáját, amelyen megválasztották a mozgalom csehországi regionális tanácsát, elnöke St. Gawlik lett.

Az MKDM a nyilvánosság kizárásával tartotta országos közgyűlését Dunaszerdahelyen. A tanácskozáson az eddig 7 tagú vezetőséget 9-re bővítették, de kisebbségben maradtak azok a csoportok, amelyek a szervezet vezetőségét bírálták, és az Együttéléssel való szorosabb együttműködést szorgalmazták.

február 18. A 41 évig hetilapként megjelenő Szabad Földműves magyar nyelvű hetilap Szabad Földműves Újság címen gazdasági napilappá alakult. Ezzel egyidőben jött létre a Gazda Magyar Lap és Könyvkiadó.

február 20. A Szövetségi Gyűlés nem szavazta meg a kárpótlási törvényt. A Nemzetek Kamarájában működő FMK-s képviselők a törvény elfogadása ellen szavaztak, mivel a törvény nem rendelkezik az 1948 előtti sérelmek rendezéséről.

Az FMK koalíciós szerződést írt alá a Nyilvánosság az Erőszak Ellen, a Kereszténydemokrata Párttal és a Demokrata Párttal, amelyben önálló szubjektumként csatlakozik a kormánykoalícióhoz. Szlovákia történetében első ízben lett magyar politikai tömörülés hivatalosan kormányzati erő.

február 23—24. Harmadik kongresszusát tartotta Kassán az Együttélés politikai mozgalom. A tanácskozáson új alapszabályt fogadtak el, melynek értelmében az Együttélés nem alakul párttá, de tisztségviselői csak azok lehetnek, akik aláírásukkal támogatják a mozgalom programját.

március 2. Galántán tartották az FMK 7. közgyűlését, amelyen elfogadták a mozgalom új alapszabályát és munkatervét. A mozgalom elnöke A. Nagy László, főtítkára Tóth Károly lett.

március 11. Az SZDSZ Kis János pártelnök vezette küldöttsége Pozsonyban tárgyalta az FMK, az MKDM és az Együttélés képviselőivel.

március 21. F. Mikloskoval, az SzNT elnökével tárgyaltak az Együttélés és az MKDM képviselői a nyelvtörvény alkalmazásának következményeiről. A képviselők figyelmeztették a házelnököt, hogy a belügyminisztérium a nyelvtörvény előírásaira hivatkozva a vegyes lakosságú területeken is csak a szlovák nyelvű elnevezések feltüntetését engedélyezze a hivatali táblák, a pecsétnyomók, a települések és településrészek elnevezésénél.

március 27. Az FMK és az Együttélés tiltakozott Meciár szlovák kormányfőnek a földtörvény kiegészítése kapcsán tett nyilatkozata ellen.

április 9. Duray Miklós, az Együttélés elnöke bécsi sajtóértekezletén úgy nyilatkozott, hogy a szlovákiai magyarság helyzete rosszabb, mint a kommunizmus idején volt, a szlovák közéletben erősödik a nacionalizmus és az idegengyűlölet.

április 13. Országos közgyűlést tartott Galántán a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom. Elnökévé ismét Bugár Bélát választották, és elfogadták az új alapszabályt. A közgyűlésen kizárták Magyar Ferencet, Noviczky Bélát, Szöcs Ferencet és Varga Olivért, akik szemben álltak az MKDM vezetésével és politikai irányvonalával, szorosabb együttműködést szorgalmaztak a Duray Miklós vezette Együttélés politikai mozgalommal.

április 20. Az MKDM javasolta, hogy a szlovákiai Komáromban hozzanak létre önálló magyar püspökséget. A hitélet erősítésére Keresztény Kapcsolatok Magyar Kisebbségi Titkársága néven az MKDM-en belül a párt napi politikájától független új testület felállítását határozták el.

április 22. Fr. Miklosko, az SZNT elnöke fogadta a parlamenti pártok vezetőit, hogy megvitassa velük a belpolitikai válság megoldásának lehetőségeit.

április 23. A SZNT elnöksége leváltja Meciár miniszterelnököt. Az új kormányfő Ján Carnogursky lesz.

április 27—28. A Csehszlovákiai Magyarok Demokratikus Szövetsége Galántán tartott 16. országos közgyűlésén új alapszabályt és programot fogadott el. Új elnöke Bauer Győző lett, főtitkárrá Sidó Zoltánt választották.

május 10. Lányban Vaclav Hável köztársasági elnök meghívására tanácskozást tartanak az ország új alkotmányáról, melyen A. Nagy László és Zászlós Gábor is részt vett.

május 11. Az Európai Népcsoportok Föderaliztikus Uniója Budapesten tartott 18. kongresszusán a szervezet soraiba társult tagként felvette az Együttélés politikai mozgalmat.

május 14. A Szövetségi Gyűlésben a mandátumukat visszaadó Gyimesi György és Miklós István helyére Mihályi Molnár Lászlót, és Boros Zoltánt választották. Rajczy László az ügyrendi törvényre hivatkozva magyar tolmács biztosítását követelte.

május 15. Az új házszabály értelmében a Szövetségi Gyűlésben újjáalakultak a parlamenti klubok. Az Együttélés öt képviselője (Batta István, Boros Zoltán, Duray Miklós, Mihályi Molnár László és Vladislav Niedoba) Coexistentia néven alakított klubot. Elnökévé Duray Miklóst választották. A tagok levelet intéztek az MKDM-hez tartozó társaikhoz, hogy csatlakozzanak a parlamenti klubhoz.

május 18. Magyar Ferenc, Novitzky Béla, Szőcs Ferenc és Varga Olivér beléptek a Coexistentia parlamenti klubba.

május 19. Bugár Béla és Vincze Dániel levélben utasították el a közös parlamenti klub megalakítását, hivatkozva arra, hogy a közös klubba belépett négy képviselőt kizárták az MKDM-ből.

május 21. A Szövetségi Gyűlés elfogadta az új földtörvényt, amely a jogtalanul elvett földek visszaadásáról intézkedik, de a törvénytervezetből kimaradt a termelőszövetkezetek tulajdonáról rendelkező rész. A földtörvény értelmében 1948. február 25. után kisajátított földjüket csak Csehszlovákiában állandó lakhellyel rendelkező csehszlovák állampolgárok igényelhetik vissza.

május 30. Megalakult az Szövetségi Gyűlés emberjogi és kisebbségi parlamenti albizottsága, melynek elnökévé Gémesi Károlyt választották.

május 31. Alkotmányelőkészítő tanácskozást tartottak Budmericében a parlamenti pártok vezetői, amelyen az ellenzéki magyar pártok vezetői is részt vettek.

május 29—június 2. Prágában és Pozsonyban tárgyalt Entz Géza, a magyar Miniszterelnöki Hivatal mellett működő Határon Túli Magyarok Titkárságának vezetője, aki találkozott a szlovákiai magyar mozgalmak vezetőivel is.

június 6. A csehszlovák szövetségi kormány jóváhagyta a szlovák és cseh kormány döntését, amelynek értelmében a Csehszlovákiában élő nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok sajtótermékeinek támogatására 28 millió koronát fordítanak.

A Szövetségi Gyűlés magyar képviselői felszólították Rajczy László független képviselőt, hogy mondjon le.

június 7. Pozsonyban közzétették az FMK javaslatát a szlovák alkotmány kisebbségekre vonatkozó cikkeinek bővítésére.

június 8. Komáromban tartotta ülését az Együttélés Országos Tanácsa. Az OT határozata kimondta, hogy a mozgalom támogatja a szövetségi államformát.

június 20—21. A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének kezdeményezésére Ópusztaszeren találkoztak a kisebbségi magyar szervezetek képviselői, amelyen az Együttélés, az MKDM és a CSEMADOK képviseltette magát.

június 28. Az Együttélés központi irodájában találkozott Bugár Béla, az MKDM és Duray Miklós, az Együttélés elnöke, hogy egyeztessék álláspontjukat az új alkotmánnyal kapcsolatban.

június 29. Szlovákiában közzétették a márciusi népszámlálás előzetes adatait. Eszerint a Szlovák Köztársaság 5 268 935 lakosa közül 566 741-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek, ők az összslakosság 10,75%-át teszik ki.

július 1. Ideiglenesen megszűnt a szlovák televízió magyar nyelvű adása.

július 1—19. A Genfben zajló, európai nemzeti kisebbségekkel és etnikumokkal foglalkozó nemzetközi konferencián az FMK képviselőjében részt vett Huncik Péter, a Köztársasági Elnöki Iroda munkatársa és Gémesi Károly képviselő.

július 3. Az Eurolánc nevű, csallóközi lakosok által kezdeményezett környezetvédelmi mozgalom aktivistái jelképesen elfoglalták a körtvélyesi tározó területén épülő szivattyúállomást. A tiltakozó megmozdulások és tüntetések a rendőri beavatkozások ellenére (július 17—18., 22.) egész hónapban, sőt augusztusban is folytatódtak.

július 4. Lemondott képviselői mandátumáról Rajczy László, a Szövetségi Gyűlés Nemzetek Kamarájának tagja. (A független képviselő csak magyar nyelven volt hajlandó beszédeit elmondani, de azok tartalmával még a magyar törvényhozók sem értettek egyet).

július 10. Duray Miklós, az Együttélés elnöke kérte az erőmű ellen tüntető környezetvédőket, hogy folytassák tiltakozó akciójukat. Üzenetében rendkívül hevesen bírálta a szlovák kormányt, a bősi vízlépcső tervezőit és építőit.

július 11. Popély Gyula a pozsonyi Szabad Újságban megjelent felhívásában a csehszlovákiai magyarság politikai pártjának, a Magyar Néppártnak a megszervezésére szólított fel. A pártnak kellő következetességgel és célirányosan, a keresztény erkölcsiséggel és az európai szellemiséggel összhangban kellene felvállalnia a csehszlovákiai magyar nemzetrészt jogainak és érdekeinek védelmét.

július 13. A Szövetségi Gyűlésben az FMK két képviselője interpellációt intézett Jirí Dienstbier csehszlovák szövetségi külügyminiszterhez a szlovák nyelvtörvény tárgyában, kifogásolva a szlovákiai hatóságok intézkedéseit.

július 16. Az FMK állásfoglalást ad ki a bősi vízierőmű elleni tiltakozással kapcsolatban.

július 23. A szlovák vezetés első ízben lépett kapcsolatba a bősi vízierőmű felépítése ellen tiltakozókkal, amikor Milan Zemko, a szlovák parlament alelnöke fogadta a csallóközi régió és az Euroláne képviselőit.

augusztus 1. Az Együttélés parlamenti képviselői nyílt levelet intéztek a kormányfőhöz, amelyben tiltakoznak az ellen, hogy a kormányzat a bősi erőművel kapcsolatban figyelmen kívül hagyja a lakosság véleményét.

augusztus 24. Léván ülésezett az FMK OV. Leszögezték, hogy az FMK a föderális államforma híve.

augusztus 25. Az FMK országos választmánya létrehozta az FMK nemzetiségi kisebbségi tanácsát.

augusztus 28. Megbeszélést tartottak az Együttélés és a Nyilvánosság az Erőszak Ellen vezetői. Duray Miklós a találkozó után úgy nyilatkozott, hogy a választások óta nem történt előrelépés a kisebbségek helyzetében, és ezért a kormánykoalíciót tette felelőssé.

szeptember 2. A szlovák televízió újra elkezdte a júliusban megszüntetett nemzetiségi műsor sugárzását.

szeptember 4. Ján Carnogursky kormányfő fogadta az Együttélés mozgalom vezetőit. A tárgyalás során Duray Miklós hangsúlyozta, hogy az Együttélés támogatja a föderatív államjogi berendezkedés fenntartását és az önrendelkezési elv tiszteletben tartását. Duray Miklós és Duka Zólyomi Árpád Vladimír Meciar volt miniszterelnökkel is tanácskozott.

szeptember 6. Václav Havel köztársasági elnök Pozsonyban fogadta az FMK elnökét, A. Nagy Lászlót.

Az FMK irodájában első ízben találkozott a három magyar politikai mozgalom küldöttsége. A megbeszélésen Csehszlovákia és Szlovákia jövőbeli államjogi elrendezéséről tanácskoztak.

szeptember 13. Pozsonyban az Együttélés, az MKDM, az FMK, valamint a szlovák Kereszténydemokrata Mozgalom és a Demokratikus Baloldal (a volt kommunista párt) magyar, ill. magyar származású parlamenti képviselői (szövetségi gyűlésbeli és szlovák) a kisebbségi érdekek védelméről tanácskoztak. Az Együttélés szeptember 16-án közzétett nyilatkozatában sikertelennek minősítette a találkozót.

szeptember 16. Pozsonyban a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és az FMK vezetői megállapodtak, hogy az RMDSZ és az FMK együttműködik a regionalizmus és a kisebbségi törvény területén.

Az FMK küldöttsége az iskolaügyi minisztériumban tárgyalt. Az iskolaügyi miniszter egyetértett az FMK javaslatával, hogy ismét hozzák létre a minisztérium nemzetiségi főosztályát.

szeptember 20. Az FMK vezetői Prágában Marián Calfa szövetségi kormányfővel tanácskoztak. A megbeszélésen a jövőendő államformáról és a kisebbségek helyzetéről volt szó.

Az MKDM, az Együttélés és az FMK pozsonyi tanácskozásán megállapodtak, hogy közös bizottságot hoznak létre a kisebbségi jogok kidolgozásakor figyelembe veendő alapelvek egyeztetése érdekében.

szeptember 23. Az SZNT őszi ülészakának első napján nagyon kis többséggel elvetették azt a javaslatot, hogy külön napirendi pontként tárgyalják a Szlovák Köztársaság szuverenitásáról szóló törvényt. Az FMK képviselői az elutasítás mellett szavaztak.

szeptember 28—29. A csehszlovákiai magyarság kulturális szervezete, a CSEMA-DOK országos választmánya Losoncon tartott ülése után állásfoglalásban szorgalmazta a népszavazást Csehszlovákia jövőjéről.

október 3. Nemzetiségi Dokumentációs Központot avattak Somorján. Az állampolgári társulásként létrejött központ gyűjteni és rendszerezni kívánja a nemzetiségi kérdés elméletével és gyakorlatával foglalkozó adatokat.

október 4. A Szövetségi Gyűlés elfogadta a feddhetetlenségi törvényt. Az FMK támogatta a törvény elfogadását.

Az Együttélés és az MKDM képviselői a Szövetségi Gyűlésben és a Szlovák Nemzeti Tanácsban benyújtották közös alkotmánykiegészítő javaslatukat, amely a szlovákiai kisebbségek és az etnikai csoportok jogainak a készülő alkotmányba illeszthető fejezeteit tartalmazza.

október 5—6. Érsekkétyen tanácskozott az Együttélés Országos Tanácsa. Az itt elfogadott határozat szerint 1989 novembere óta nem erősödött a nemzeti kisebbségek jogbiztonsága, sőt sok tekintetben romlott a helyzetük.

október 25—27. Az MKDM országos választmánya nagycsalomjai ülésén a működőképes föderáció fenntartása mellett foglalt állást.

november 1. Az Együttélés és az MKDM prágai parlamenti képviselői a Szövetségi Gyűlésben benyújtották javaslatukat, amelyben népszavazás kiírását indítványozták.

A szlovák kormány iskolaügyi miniszterének gazdasági ügyekkel foglalkozó miniszterhelyettesévé Tóth Jánost, az FMK jelöltjét nevezték ki.

november 6. Az FMK a sajtóban tiltakozott a szlovák belügyminiszter-helyettes levele miatt, amely a magyar helységnevtáblák eltávolítását követeli az önkormányzatoktól, mivel ezt az önkormányzatok hatáskörébe való beavatkozásnak nevezi.

november 18. Az FMK megalakulásának 2. évfordulóján sajtóközleményt ad ki, amelyben eddigi tevékenységét pozitívan értékeli, megállapítva, hogy az mozgalomként teljesítette feladatát, s a továbbiakban egy korszerűbb struktúrával rendelkező politikai pártra van szükség.

november 21. Az FMK képviselőit fogadta Václav Havel köztársasági elnök, amelyen megvitatták az elnök törvényjavaslatait. A tanácskozáson az FMK küldöttsége fölvetette az 1945—48 között a magyarságot ért jogtalanságok problémáját.

november 24. Kassán a Fábry-napok záróvitájában Grendel Lajos arra szólította fel a Független Magyar Kezdeményezés vezetőségét, hogy lépjen ki a szlovák kormánykoalícióból.

november 25. Václav Havel fogadta az Együttélés képviselőit, amelyen a köztársasági elnöknek átadták a csehszlovákiai nemzeti kisebbségekről szóló memorandumot.

november 30. Csölösztön tartotta alakuló ülését a Közép-Európai Népcsoportok Fóruma, amelynek munkájába öt állam különböző népcsoportok érdekeit védő politikai szervezetei kapcsolódtak be. A tanácskozás után megválasztották a 4 tagú vezetőséget, amelynek tagjai Hódi Sándor, Duray Miklós, Vasil Lizak és Borbély Imre.

december 4. A Duray Miklós vezette Együttélés a nemzetiségekkel foglalkozó közép-európai konferencia összehívását indítványozta a szövetségi parlament elnökének és a köztársaság elnökének eljuttatott memorandumában.

december 7—8. Léván tartotta kibővített ülését az FMK OV. A választmány ügy döntött, az ország stabilitása érdekében a mozgalom továbbra is tagja marad a szlovák kormánykoalíciónak. Javasolta, a mozgalom alakuljon páttá.

december 13. A pozsonyi belügyminisztérium bejegyezte a Magyar Néppártot, ezzel Szlovákiában hivatalosan is létrejött a magyar nemzeti kisebbség 1945 óta első politikai pártja. A párt december 16-án kezdte meg tevékenységét.

december 20. Duray Miklós lemondott a szövetségi gyűlésbeli MKDM-Együttélés parlamenti klub elnökének tisztségéről, utódja Mihályi Molnár László lett.

1992

január 17. Havel elnök Pozsonyban fogadta a politikai pártok küldöttségét. A tanácskozáson véleményt cseréltek a Szövetségi Gyűléshez benyújtott elnöki javaslatokról.

január 19. Komáromban megtartotta első országos közgyűlését a Magyar Néppárt. A párt országos elnöke Popély Gyula, a pozsonyi magyar gimnázium igazgatója, alelnöke Szöcs Ferenc, a prágai Szövetségi Gyűlés képviselője lett.

január 25. Politikai párttá alakult át Dunaszerdahelyen tartott VIII. közgyűlésén az FMK liberális irányzatú mozgalom, amely tagja a kormánykoalíciónak. A mozgalom új neve a Magyar Polgári Párt lett, elnökévé A. Nagy Lászlót, a szlovák parlament alelnökét választották.

január 25—26. Országos választmányi ülést tartott Nagykaposon a Magyar Kezdeménydemokrata Mozgalom.

január 31. Az MKDM és az Együttélés képviselői levélben indítványozták Frantisek Mikloskonak, a Szlovák Nemzeti Tanács elnökének: a szlovák parlament fogadjon el nyilatkozatot a Szlovákia magyar nemzetiségű lakosságával szemben 1945 és 1948 között érvényesített „kollektív bűnösség” elvével kapcsolatban.

február 1. Az Együttélés Országos Tanácsa nagycétényi ülésén felhatalmazta vezetőit, hogy azok kezdjenek koalíciós tárgyalásokat az MKDM-mel. A résztvevők egyetértettek abban, hogy a koalíció egy harmadik taggal bővüljön, de nem döntöttek el, hogy az a Magyar Polgári Párt vagy a Magyar Néppárt legyen-e.

Az OT nyilatkozatot fogadott el az önrendelkezésről, amelyben leszögezi, hogy az önrendelkezési jogot terjesszék ki a kisebbségekben élő népcsoportokra és nemzetrészekre is.

február 5. Pozsonyban a szlovák és magyar pártok képviselőivel találkozott az MDF Csurka István alelnök vezette küldöttsége.

február 22. Az Együttélés és a Magyar Néppárt vezetői a választásokon való esetleges közös fellépésről tárgyaltak.

február 27. Pozsonyban az Együttélés és az MKDM aláírta a két szervezet koalíciójának politikai alapelveiről szóló dokumentumot.

Az SZNT a nyitrai egyetem alapításáról szóló törvénytervezetet tárgyalta. Bauer Edit, az Együttélés képviselője javasolta, hogy az egyetem keretében létesítsenek önálló magyar pedagógiai kart. A javaslatot elvetették, külön határozatban azonban elfogadták Berényi József (MPP) indítványát, aki azt indítványozta, hozzák létre a nemzeti és etnikai kultúrák karát.

február 29. Komáromban tartotta az MKDM ötödik országos közgyűlését, amelyen jóváhagyták a mozgalom választási programját.

március 10. Budapesten tanácskozott a regionális együttműködés kérdéseiről a Magyar Kereszténydemokrata Néppárt, a Magyar Demokrata Fórum, az Együttélés és az MKDM küldöttsége.

március 17. Az Együttélés és az MKDM koalíciós megbeszélésén határozatot hoztak, hogy az MPP-nek vagy ki kellene lépnie a kormányból, vagy el kellene határolnia magát a kormány nemzetiségi politikájának mulasztásaitól. Az MPP erre nem volt hajlandó.

március 19. Az MPP képviselői Budapesten az SZDSZ vezetőivel tárgyaltak.

március 21—22. Az Együttélés, az MKDM és a Magyar Polgári Párt a júniusi parlamenti választásokon létrehozandó magyar koalícióról tárgyalt.

március 26. A Fidesz küldöttsége Pozsonyban megbeszélést folytatott a három magyar párt, az Együttélés, az MPP és az MKDM vezetőivel.

A magyar politikai szervezetek tárgyalásai végén az Együttélés és az MKDM választási koalíciót kötött. Az MPP nem csatlakozott a megállapodáshoz.

március 29. Mind az Együttélés, mind az MKDM országos vezetősége véglegesítette a választási koalícióról kötött megállapodást. 30-án az MPP választmány úgy döntött, hogy a párt egyedül indul a választásokon.

április 2. Az Együttélés, az MKDM és a Magyar Néppárt között megállapodás született a hármas választási koalícióról.

április 9. A szlovák kormánykoalíció tagja, az MPP elhatározta magát a Bőssel kapcsolatos magyar állásponttól, de úgy vélekedett, független nemzetközi bizottságnak kell megvizsgálnia az álláspontokat.

április 13. Pozsonyban az MPP nyilatkozatban közölte, miért ellenzi az önálló Szlovákia kikiáltását.

április 25. Több mint száz magyarországi és szlovákiai Duna menti település polgármestere és nemzetközi tekintélyű környezetvédelmi szakemberek részvételével Duna-konferenciát tartottak Dunaszerdahelyen, melyet a Csallóközi Városok és Falvak Szövetsége, az Együttélés és az Eurolánc szervezett. A résztvevők a C-variáns munkálatainak leállítására, szakmai vizsgálatok megkezdésére szólították fel a kormányt.

május 5—6. Szlovákiában Vladimír Meciar alakít kormányt.

május 8. Az MKDM küldöttsége Burgenlandban oszták vezető politikusokkal találkozott.

május 11. Václav Havel köztársasági elnök Pozsonyban fogadta a csehszlovákiai magyar politikai szervezetek küldöttségét.

június 5—6. Parlamenti választásokat tartottak Csehszlovákiában. Csehországban 7 723 219, Szlovákiában 3 802 171 szavazásra jogosult állampolgár választotta meg a Csehszlovák Szövetségi Gyűlés két kamarája, a cseh és a szlovák Nemzeti Tanács tagjait. A Magyar Koalíció 228 885 (7,42%) szavazata 14 parlamenti helyhez juttatta az Együttélést és az MKDM-et a Szlovák Nemzeti Tanácsban. A Szövetségi Gyűlés Nemzetek Kamarájába 7, a Népi Kamarájába pedig öt mandátumhoz jutott a Magyar Koalíció. A Magyar Polgári Párt 2,29%-os országos eredményt ért el, így nem teljesítette a parlamentbe jutás feltételeit.

június 16. Bugár Béla, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnöke bejelentette: Szlovákia önállósulása esetén a magyar kisebbség jogainak garanciájaként igényelni fogják a területi autonómiát.

június 17. Václav Havel Prágában fogadta az MKDM és az Együttélés vezetőit, Bugár Bélát és Duray Miklóst.

június 25—26. A prágai Szövetségi Gyűlés két kamarájának alakuló ülése. Az MKDM és az Együttélés Coexistentia parlamenti klubjának elnöke Duray Miklós, al-elnöke Bartakovics István (MKDM) lett.

július 1. Anyagiak híján beszüntette megjelenését az egy éve megjelenő pozsonyi Szabad Újság c. magyar nyelvű napilap.

július 4. Az Együttélés országos tanácsának komáromfüssi ülésén a demokratikus erők összefogását sürgették, függetlenül ezek nemzeti, nemzetiségi hovatartozásától.

július 10. Pozsonyban az Együttélés és az MKDM nyilatkozatban utasította vissza Vladimír Meciar szlovák miniszterelnök fenyegetéseit.

július 15. Kéthetes szünet után újra megjelent a Szabad Újság. Az új lapgazda a Madách-Posonium Kft. lett.

július 17. A Szlovák Nemzeti Tanács nyilatkozatot fogadott el a szlovák szuverenitásról. A dokumentum szerint a szlovák parlament deklarálja a szlovák nemzet természetes jogát az önrendelkezésre. Az utolsó mondat „a szlovák nemzet szuverén államának alapjairól” szólt, de hogy a nem szlovák lakosság is az „államalkotó kategóriá-

ba” tartozik-e, nem derült ki egyértelműen. A plénumon Csáky Pál olvasta fel az MKDM és az Együttélés képviselői klubjának nyilatkozatát.

július 18. A Magyar Polgári Párt országos választmányi ülést tartott Léván. Az állásfoglalás szerint a szlovák szuverenitási nyilatkozat több része is ellentétes a jelenlegi alkotmányos renddel.

július 28. A szlovák kormány elfogadta Érsekkéty és Nagyker kérelmét a község szlovák nevének megváltoztatására, elutasította azonban Gúta, Kőbölkút, Tardoskedd és Párkány kérelmét annak ellenére, hogy a helybeliek népszavazással döntöttek a szlovák elnevezés megváltoztatásáról.

július 29. Kisebbségi tanácsadó testület, csehszlovákiai magyar regionális parlament létrehozását javasolta Csáky Pál képviselő, az MKDM pozsonyi parlamenti csoportjának vezetője.

augusztus 7. A Szövetségi Gyűlés elvetette Duray Miklós javaslatát, aki azt indítványozta, hogy a szövetségi parlament emberjogi és humanitárius kérdésekkel foglalkozó albizottságának hatásköre a kisebbségi jogok megsértésének vizsgálatára is terjedjen ki.

augusztus 19. Pozsonyban találkoztak a választásokon győztes DSZM és az MKDM vezetői. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom átadta a koalíció 33 pontba foglalt észrevételeit az alkotmánytervezettel kapcsolatban.

augusztus 24. Az Együttélés kezdeményezésére Pozsonyban négypartii tanácskozást tartottak a szlovákiai magyar politikai erők. Az Együttélés, az MKDM, az MPP és a Magyar Néppárt az új szlovák alkotmány tervezetéről alakított ki közös álláspontot.

augusztus 26. Brűnnben hatodszor tárgyalt Václav Klaus cseh és Vladimír Meciar szlovák kormányfő a szövetségi állam megszüntetéséről. Történelmi megállapodásuk szerint 1993. január 1-től megszűnik Csehszlovákia, és helyén létrejön a független Csehország és Szlovákia.

Az Együttélés és az MKDM közös sajtótájékoztatót tartott, amelynek témája az alkotmány volt. Közös álláspontjuk szerint amennyiben a parlament a kisebbségi jogokra vonatkozó módosító javaslatokat elveti, a magyar koalíció nem szavazza meg a tervezetet, és képviselői tiltakozásuk jeléül kivonulnak az ülésteremből.

szepember 1. A szlovák parlament 114 igen szavazattal 16 ellenében, 4 tartózkodással elfogadta a szlovák alkotmányt. A parlament 14 magyar képviselője a szavazás előtt az alkotmányjavaslat szövege és a szavazás módszere elleni tiltakozásul kivonult az ülésteremből.

szepember 3. A pozsonyi várban ünnepélyes keretek között aláírták a szlovák alkotmányt. A magyar képviselők nem vettek részt az ünnepségen.

szepember 8. Az Együttélés és az MKDM képviselői klubja közös nyilatkozatban reagált a szlovák kormányfő kijelentéseire, amelyekkel megkérdőjelezte a magyar koalíció képviselőinek legitimitását.

szepember 23. Az Együttélés a szlovák alkotmányról közzétett állásfoglalásában felhívta a figyelmet a nemzeti és etnikai kisebbségek hátrányos megkülönböztetésének veszélyeire.

szepember 25. A Szövetségi Gyűlés Batta Istvánt az Európa Tanács közgyűlésének póttagjává, Boros Zoltánt pedig az Európa Parlament tagjává választotta.

szeptember 29. A magyar koalíció parlamenti klubjainak köldöttségét fogadta Antall József kormányfő és Szabad György házelnök.

október 2. Prágában magánjelleggel találkozott Václav Havel volt csehszlovák elnök és Duray Miklós, az Együttélés elnöke. Duray átadta Havelnek az Együttélés állásfoglalását a szlovák alkotmányról.

október 5. Duray Miklós és Duka Zólyomi Árpád Bécsben Simon Wiesenthallal, a Zsidó Dokumentációs Központ vezetőjével találkozott. Megbeszélésükön a szlovákiai kisebbségekről és gróf Esterházy János rehabilitációjáról tárgyaltak.

október 6. Antall József miniszterelnök fogadta a csehszlovák Szövetségi Gyűlésben és a Szlovák Nemzeti Tanácsban képvislet három magyar párt küldöttségét.

október 10. Ipolyságon tartotta második kongresszusát a Magyar Polgári Párt. A tanácskozáson kidolgozták a párt tevékenységének a következő választásokig szóló alapelveit.

október 19. Duray Miklós genfi sajtótájékoztatóján egy kérdésre válaszolva kijelentette, hogy etnikai válság körvonalai rajzolódnak ki Szlovákiában. Duray a politikai helyzet alakulása miatt nem tartotta kizártnak egy polgárháború lehetőségét sem. (Ezen kijelentése miatt a szlovák ügyészség később büntetőpért akart ellene indítani.)

október 20. Az Együttélés tiltakozó akciót indította a bōsi vízierőmű ellen. Felhívással fordult mindenkihez, hogy küldjön levelet az ENSZ Emberjogi Bizottsága elnökének.

október 24. Megkezdődik a Duna elterelése Dunacsúnnál.

október 27. Közzétették az 1991. márciusi csehszlovákiai népszámlálás hivatalos végeredményét. Eszerint Szlovákia legnagyobb nemzeti kisebbségét a magyarok alkotják, számuk 567 296, de ennél többen, 608 221-en vallották magukat magyar anyanyelvűnek. Csehország területén a magyarok száma 19 932. Szlovákiában az elmúlt tíz év alatt 7806 fővel növekedett a magyarok száma.

október 29. Az MKDM és az Együttélés közös nyilatkozatban foglalt állást a bōsi vízierőműről.

november 3. A Magyar Polgári Pártot megfigyelői státussal felvették az Európai Liberális Demokrata és Reformpártok Szövetségébe (ELDR).

november 11. Incidensekkel megkezdődött az ún. táblaháború.

november 13. Az Együttélés és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom tiltakozott a magyar nyelvű helységnevtáblák október 16-i eltávolítása ellen, mert az sérti a kisebbségi jogokat.

november 16. Az Egyesült Államok képviselőháza külügyi bizottságának szlovákiai látogatáson tartózkodó tagjai az Együttélés Politikai Mozgalom vezetőivel is találkoztak Pozsonyban.

november 18. A Szlovák Televízió rendeletet adott ki, amelyben meg akarta tiltani a magyar adásban a magyar helységnevek használatát. Ugyanez történt a szlovákiai magyar nyelvű földrajzi tankönyvekkel is.

november 25. A Szövetségi Parlament jóváhagyta a CSSZSZK megszűnéséről szóló alkotmánytörvényt. A Magyar Koalíció képviselői tartózkodtak.

november 28. Országos közgyűlést tartott Pozsonyban a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, amelyen részt vett az MDF küldöttsége is.

december 2. A pozsonyi Új Szó c. lap közzétette azt a dokumentumot, amely szerint a szlovák televízió hírszerkesztőségének magyar adásában azonnali hatállyal betiltották a szlovákiai városok és községek magyar elnevezéseinek használatát.

december 5—6. A szlovákiai magyar értelmiségiek Léván tartottak tanácskozást. A tanácskozás után megfogalmazott közös nyilatkozatban kijelentették: az önálló Szlovákia antidemokratikus folyamat során jött létre.

december 11. Az Együttélés, az MKDM és a Magyar Néppárt közös kérelmet intéz az EBEÉ-hez, hogy mérlegeljék Szlovákia felvétele előtt a kisebbségi jogok betartását.

december 10. Elkészült az MKDM és az Együttélés közös alkotmánytervezete a kisebbségek jogairól, amelyet vitára bocsátottak.

december 12. Pozsonyban politikai egyeztető tanácsot hoztak létre a szlovákiai magyar pártok és mozgalmak. Az Együttélés, az MKDM, az MPP és a Magyar Néppárt két munkabizottságot alakított, amelyek közül az első a kisebbségek jogi sérelmeiről, jogi helyzetéről és az elvárásokról alakít ki egységes álláspontot, a másik a kisebbségi alkotmánytörvény-tervezet társadalmi vitájának eredményeit értékeli.

december 14. Az Együttélés és az MKDM közös nemzetközi sajtótájékoztatóján nyilvánosságra hoztak számos olyan tényt, amely azt igazolja, hogy frontális támadás indult a szlovákiai magyar nemzeti közösség anyanyelvének használata ellen.

december 23. A csehszlovák és a szlovák parlament magyar politikai koalíciójának képviselői levelet intéztek az Európai Közösség soros elnökéhez, Poul Schlüter dán miniszterelnökhöz a bősi vízerőmű ügyében.

1993

január 1. Megszűnt létezni az 1918. október 28-án kikiáltott közös csehszlovák állam. Megalakult a Cseh és a Szlovák Köztársaság.

január 12. Egyeztető tárgyalások folytak a magyar pártok között, amelyek célja az volt, hogy közös álláspontot alakítsanak ki Szlovákia felvételi kérelméről az Európa Tanácsba.

január 13. Az Együttélés nyilatkozatban hívta fel a figyelmet a szlovák költségvetésnek a magyarok és egyéb, nem szlovák nemzetiségűek kultúráját és oktatásügyét érintő diszkriminatív jellegére.

január 19. A Csallóközi Falvak és Városok Szövetsége levélben tiltakozott a szlovák kormánynál és a szlovákiai magyar pártoknál a polgárok jogainak folyamatos és törvénysértő csorbítása ellen, és felszólították a Szlovák Köztársaság állami szerveit a jogtípró tevékenység megszüntetésére.

január 21. Az Együttélés és a Magyar Polgári Párt megfigyelői státust nyert a Liberális Internacionálé tagjainak sorában.

január 24. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége nyílt levélben tiltakozott Matús Kucera oktatási miniszternek az anyanyelvi oktatás ellen tett nyilatkozatai miatt.

február 2. A Nyitrai Pedagógiai Főiskolán létrehozták a Nemzetiségi és Etnikai Kultúrák Karát.

február 4. A szlovákiai magyar mozgalmak 21 pontos memorandumban fordultak az Európa Tanácshoz, felsorolva azon követelményeket, amelyeket szerintük Szlovákiának teljesítenie kell ahhoz, hogy a szervezet az Európa Tanács teljes jogú tagja lehessen.

február 9—10. Strasbourgban járt a szlovák parlament delegációja, ahol a delegáció egyik tagja, Csáky Pál átadta a magyar koalíció december 21-én keltezett levelét a helsinki elvek szlovákiai betartásáról.

február 12. Királyhelmecezen járt az MDF parlamenti frakciójának küldöttsége. Találkoztak Pásztor István polgármesterrel, akivel a határmenti régiók kapcsolatteremtési lehetőségeiről és a városi egyetemről tárgyaltak.

február 15. A szlovák parlament megválasztotta a köztársasági elnököt, a magyar koalíció képviselői tartózkodtak.

február 15—18. Körutat tett Szlovákiában Max van der Stoel, az EBEÉ kisebbségi ügyekben illetékes főbiztosa, aki az öngazgatás és a regionalizmus gyakorlati megvalósításának kérdéseiről tájékozódott az országban. Max van der Stoel találkozott a szlovák kormány és a kisebbségek, köztük a magyar szervezetek képviselőivel is.

február 20—21. Léván megrendezték a *Szlovákiai magyar értelmiségiek II. fórumát*.

február 27—28. Komáromban tartották az Együttélés politikai mozgalom IV. országos kongresszusát. Kongresszusi dokumentumként jóváhagyták Duray Miklós *Az elnyomott kisebbségből legyen társnemzet* c. dolgozatát, és módosították a mozgalom alapszabályát.

március 8—9. A Magyar Polgári Párt meghívására munkalátogatást tett Pozsonyban az SZDSZ Pető Iván vezette küldöttsége.

Dunaszerdahelyen tartotta közgyűlését a Csallóközi Városok és Falvak Társulása és az új területrendezési elvekről tanácskoztak.

március 10. Svéd, olasz, svájci és kanadai diplomatákból álló EBEÉ-bizottság vizsgálta a kisebbségek helyzetét Szlovákiában.

március 13. Léván találkozott Surján László, a magyarországi Kereszténydemokrata Néppárt elnöke Ján Carnogurskyval, a Szlovák Kereszténydemokrata Mozgalom és Bugár Béla, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnökével.

március 15. V. Meciár beleegyezett, hogy az Együttélés politikai mozgalom egy-egy szakemberrel képviseltethesse magát a szlovák parlament gazdasági és törvény-előkészítő bizottságának munkájában.

március 19. Az Együttélés küldöttsége Budapesten találkozott a magyarországi parlamenti pártok képviselőivel. A tanácskozáson a küldöttség tagjai ismertették az országos kongresszus határozatait.

március 20. Tardoskedden ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa. Értékelték a kongresszus határozatait, s az OT felhívással fordult a szlovák kormányhoz, hogy a bőszi vízerőművet illetően írja alá a hágai alávetési nyilatkozatot. Duray közölte, hogy

az ET által megbízott és felkért szakemberek nem kaptak reális képet a szlovákiai kisebbségek helyzetéről, s emiatt panaszlevelet intéznek az ET főtítkárához.

március 24. A szlovák nyelvtörvény ügyében az alkotmánybírósághoz fordult a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom. (Az MKDM javaslatát, amelyben a törvény vizsgálatát kérték az alkotmánybíróságtól, leszavazta a szlovák törvényhozás.)

március 29. Az Együttélés és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom koalíciójának küldöttsége az Országgyűlés és a Határontúli Magyarok hivatalának vezetőivel tárgyalt a budapesti Országházban.

április 2. Michal Kovác meghívására kerekasztal-beszélgetésre került sor az államfő és a parlamenti pártok vezetői között.

Nyitrán négy magyar politikai párt és mozgalom tartott egyeztető megbeszélést a szlovákiai magyar felsőoktatás és pedagógusképzés helyzetéről.

április 3—4. Dunaszerdahelyen tartották a CSEMADOK, a szlovákiai magyarok nyolcvanezer tagsággal rendelkező, pártoktól független kulturális szövetségének 17. országos Közgyűlését. A közgyűlés 55 tagú új országos választmányt hozott létre, amelynek élén 17 tagú elnökség áll. A szervezet országos elnökévé dr. Bauer Győzöt választották. Elhatározták, hogy az elnökség a közgyűlés megbízásából kéréssel fordul a szlovák köztársasági elnökhöz: nyilvánítsa érvénytelennek a nemzetiségeket diszkrimináló kassai kormányprogram elnöki rendeleteit. A CSEMADOK új hivatalos neve Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség — Csemadok lett.

április 8. Michal Kovác szlovák köztársasági elnök fogadta az Együttélés Politikai Mozgalom és a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom vezetőit. A találkozón megállapodtak abban, hogy május első felében a szlovák államfő nemzetiségi kerekasztal összehívását kezdeményezi.

április 17—18. *Keresztények a közös Európáért* címmel nemzetközi konferenciát tartottak Királyhelmecezen az Együttélés Politikai Mozgalom, a Magyarok Világszövetsége és a Holland Református Párt szervezésében, amelyen nyolc ország politikusai, egyházi tisztségviselői és közeleti személyiségei azt vitatták meg, hogyan segíthetik a keresztény-keresztényen eszmeiséget valló politikusok és az egyházak a kelet- és közép-európai országok felzárkózását az Európa egyesítését célzó feladathoz.

április 24. Ógellén tartották a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom 7. országos közgyűlését. A tisztújító közgyűlésen kilenc tagból álló új országos elnökséget választottak. Az MKDM elnöke ismét Bugár Béla lett.

május 2. Révkomáromban negyedszer tartottak imavasárnapot, amelyen a szlovákiai magyar katolikusok az önálló magyar püspökség létrehozásáért imádkoztak.

május 3. Hans van den Broek, az Európai Közösség Bizottságának külkapcsolatokkal foglalkozó tagja Pozsonyban a szlovákiai magyar politikai pártok és mozgalmak vezetőivel találkozott.

A szlovák oktatási minisztérium megkezdte kampányát a kétnyelvű oktatás bevezetése érdekében.

május 7. Pozsonyban tartotta első közgyűlését a Márai Sándor Alapítvány, melyen résztvevők a liberalizmus közép-európai helyzetéről tanácskoztak.

május 10. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom állandó megfigyelői tagságot kapott az Európai Demokratikus Unióban.

május 12. Pozsonyban tanácskozott a magyar pártok és mozgalmak politikai egyeztető tanácsa, melyen megvitták azokat a kérdéseket, amelyeket az ET-be való felvétel kapcsán Szlovákiának rendeznie kell.

május 15. A Wspólnota, a Csehszlovákia megszűnése következtében kettévált Együttélés Csehországban maradt része Cesky Tesínben tartotta országos kongresszusát. A mozgalom Coexistencia néven működik tovább, elnöke ismét Stanislav Gawlik lett. Az Együttélés nevében Duka Zólyomi Árpád, a Coexistencia nevében pedig Stanislav Gawlik megállapodást írtak alá a két politikai szervezet közötti kapcsolatról.

május 20. A pozsonyi várban 30 meghívott részvételével megtartották a Michal Kováč államfő által összehívott nemzetiségi kerekasztal első ülését. A tanácskozásra meghívták a bolgár, a cseh, a horvát, a roma, az ukrán, a ruszin és a lengyel kisebbségek képviselőit, a szlovák kulturális tárca szakértőit. A legnépesebb szlovákiai kisebbséget, a magyarokat nyolcan képviselték.

május 22—23. Az MPP Füleken tartott országos választmányi ülésén élesen bírálták a szlovák kormány gazdaságpolitikáját.

május 24. Pozsonyban tanácskozott a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és a Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (HZDS) küldöttsége a gazdasági reformról.

május 25. Az SZK magyar parlamenti pártjai állásfoglalást fogalmaztak meg Szlovákia felvételéről az Európa Tanácsba.

május 27. A szlovák parlament elfogadta a névhasználatról szóló 154/1994 sz. törvényt. Ezzel lehetővé vált a női vezetéknevek -ová nélküli használata.

június 1. Az MPP meghívására Pozsonyban járt a Romániai Magyar Demokrata Szövetség küldöttsége. A delegáció tagjai Pozsonyban az Együttélés és az MKDM, illetve a Csemadok vezetőivel is tárgyaltak.

június 7. Hat szlovák ellenzéki párt, köztük az MKDM és az Együttélés a Meciar-kormány elleni együttműködésről tanácskozott.

június 7—8. Az Együttélés és az MKDM képviselői a Szlovákiában működő hat diákszervezet képviselőjével az együttműködés és a kölcsönös tájékoztatás gyakorlati megvalósításának formájáról tárgyaltak.

június 14. Entz Géza, a HTMH elnöke Budapesten találkozott az Együttélés képviselőivel. A tárgyalásokról közleményt adtak ki, amelyben leszögezik, hogy a magyar kormány támogatja a társnemzeti koncepciót.

június 17—18. Magyarország a szlovákiai magyar kisebbség jogi helyzetére hivatkozva diplomáciai csatornákon át megpróbálja elhalasztani Szlovákia Európa tanácsi felvételét.

június 23. A bécsi emberjogi konferencia keretében közös sajtóértekezletet tartottak amelyet az Együttélés, a FUEV, a KENF és a svájci Kisebbségvédelmi Tanács hirdetett meg. Duray Miklós felhívta a figyelmet arra, hogy a szlovák parlament nem fogadta el a magyar képviselők határozati javaslatát az ET ajánlásait illetően.

Az MKDM meghívására Szlovákiába érkezett a dél-tiroli parlament elnöke és a Dél-Tiroli Néppárt frakciójának vezetője. A delegáció tagjai találkoztak az Együttélés és az MPP képviselőivel is.

A négy szlovákiai magyar párt, a Csemadok Országos Választmánya és a Szlovákiai Magyar Pedagógusszövetség vezetői közös felhívással fordulnak a szlovákiai magyar közvéleményhez a magyar anyanyelvű pedagógusképzés érdekében.

június 24—30. Strasbourgban mind a parlamenti közgyűlés, mind a miniszteri bizottság megszavazza Szlovákia tagságát, Magyarország tartózkodik a szavazásnál.

július 1. A szlovák ellenzéki kerekasztal az Együttélés irodájában tartotta meg soros ülését.

július 6. Beiktatták a Csemadok, a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Egyesület főtisztviselői bizottságába Végh László szociológust.

július 7. A szlovák parlament elfogadta a névhasználatról szóló törvényt, amely lehetővé teszi a kisebbségek anyanyelvi névhasználatát. Duka Zólyomi Árpád dícsérőleg nyilatkozott róla, de a törvény ilyen formában nem lépett életbe, mert a köztársasági elnök a kormány kérésére visszaadta a parlamentnek újabb tárgyalásra.

július 9—21. Jakus Péter nagykövesdi és Baróti Attila pácini polgármester a szlovák—magyar határ két oldalán éhségstrájkot tartottak tiltakozásul a két falu közötti határátkelő megnyitását hátráltató hivatalos eljárás ellen.

július 28. A köztársasági elnök a pozsonyi várban fogadta Duray Miklóst, az Együttélés elnökét és Farkas Pált, az MKDM alelnökét. A találkozón áttekintették a politikai helyzetet, amely azután alakult ki, hogy a kormányzó párt a parlamentben kisebbségbe került, és tárgyaltak a kormány által visszaadott névtörvényről is.

július 31. Szlovákiában központi utasításra megkezdték a magyar nyelvű helységnevtáblák kötelező eltávolítását.

augusztus 9. Bugár Béla, az MKDM elnöke a magyar nyelvű helységnevtáblák eltávolítása miatt nyílt levelet intézett Vladimír Meciar szlovák miniszterelnökhöz.

Duray Miklós, az Együttélés elnöke fogadta Eleanor Bly Suttert, az Amerikai Egyesült Államok ideiglenes szlovákiai megbízottját. A találkozón az Együttélés elnöke tájékoztatta az amerikai megbízottat a helységnevtáblák eltávolításáról és a névtörvény visszaadásáról.

augusztus 18. Dunaszerdahelyen a Csallóközi Falvak és Városok Társulása, a Csallóközi Régió az eltávolított magyar nyelvű helységnevtáblák visszaállítását javasolta a tömörülést alkotó 105 település önkormányzatának.

augusztus 27. Komáromban a szlovákiai magyar pártok és mozgalmak mintegy ötezer fő részvételével tiltakozó nagygyűlést tartottak a szlovák kormány jogsértő nemzetiségi politikája ellen.

szepember 1. A négy szlovákiai magyar párt vezetője közös levélben fordult az Európa Tanácshoz, hogy felhívják a figyelmet arra, Szlovákia nem tesz eleget azon kötelezettségeinek, amelyeket a felvételkor vállalt.

szepember 2. Michal Kováč köztársasági elnök a pozsonyi várban másodszor is találkozott a nemzetiségi kerekasztal résztvevőivel. (Az első kerekasztal-megbeszélést májusban tartották.) A szlovákiai magyar nemzeti közösséget a négy politikai párt, a Csemadok, az SZMPSZ képviselői, ill. a DBP egyik magyar tagja képviselte.

szepember 7. Közel ötvenezer szlovákiai magyar szülő és pedagógus aláírásával adtak át petíciót Pozsonyban Ivan Gasparovicnak, a szlovák parlament elnökének, melyben azt kérik, hogy tekintsenek el az alternatív iskolák megvalósításától.

szeptember 10. Antall József találkozott a határon túli legnagyobb magyar érdekképviseleti szervezetek vezetőivel, így Duray Miklóssal, az Együttélés elnökével, Csáky Pállal, az MKDM parlamenti frakcióvezetőjével is. A találkozó fő témája a Balladur-terv volt.

szeptember 14. A Michal Kováč köztársasági elnök által egybehívott nemzetiségi kerekasztal magyar résztvevői levelet juttattak el az államfőhöz, melyben a második kerekasztal légköre miatt kialakult csalódásuknak adtak hangot.

szeptember 20—24. Tényfeltáró látogatást tett Szlovákiában az EBEÉ nemzeti kisebbségekkel foglalkozó bizottságának öttagú szakértői csoportja, amely főként a szlovákiai magyarok helyzetét tanulmányozta.

szeptember 24. A szlovák parlament módosította a két hónappal korábban elfogadott névtörvényt, amelynek tervezetét Meciar kormányfő javaslatára Michal Kováč elnök visszautalta a képviselők elé. A parlamentben elfogadott jogszabály szerint a nem szlovák nemzetiségű, szlovák állampolgárságú nők vezetéknevük után továbbra is kötelesek az „ová” toldalékot használni, enélkül az eredeti névalakot csak nem szlovák szövegkörnyezetben használhatják. A magyar parlamenti koalíció képviselői a döntés ellen tiltakozva testületileg kivonultak a parlament ülésterméből.

szeptember 25—26. A Komárom melletti Paton ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa.

október 2. Királyhelmeceen magyar nyelven oktató városi egyetemet avattak fel.

október 4. Az Európa Parlament Szlovákiában tartózkodó küldöttsége találkozott a magyar pártok vezetőivel. A küldöttség a roma etnikum gondjaira, a nemzetiségi kérdésre és a bősi erőművel kapcsolatos helyzetre összpontosította figyelmét.

október 17. Országos választmányi ülést tartott a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom a Nyitra melletti Kálazon.

október 21—24. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség meghívására erdélyi körutat tett az Együttélés Duray Miklós elnök vezette küldöttsége. A két szervezet közös nyilatkozatot is kidolgozott.

október 25. Dunaszerdahelyen tanácskozott az előkészítő bizottság, amely azt lenne hivatott eldönteni, hogy milyen formában jöjjön létre a Csallóközi Régió.

október 28. Dobos László, az Együttélés parlamenti képviselője elvállalta a szlovák köztársasági elnök, Michal Kováč nemzetiségi kérdésekben illetékes tanácsadói testületének tagságát.

november 4. A négy szlovákiai magyar párt politikai egyeztető tanácsa az MPP székházában ülésezett. A téma a dél-szlovákiai választott képviselők és polgármesterek társulásának kérdése volt.

november 5. Dunaszerdahelyen ülésezett a dél-szlovákiai képviselők és polgármesterek társulásának kilenc tagú előkészítő bizottsága. Foglalkoztak azokkal a kifogásokkal, amelyeket a belügyminisztérium emelt a társulás benyújtott alapszabályával kapcsolatban.

november 8. Duray Miklós sajtótájékoztatón ismertette azt a tiltakozó levelet, amit a két parlamenti magyar párt a belügyminiszternek küldött, mert a komáromi járásban polgári védelmi gyakorlaton olyan helyzetet feltételeztek, amely a Magyarországról és a szlovákiai magyarságról mesterségesen alkotott ellenségképként is értelmezhető.

november 12. A pozsonyi várban ülésezett a köztársasági elnök mellett létrehozott, nemzetiségi ügyekkel foglalkozó szakértői testület. Itt Dobos László ismertette az Együttélés önkormányzati tervezetét.

November közepétől elindul az a folyamat, melynek során magyar illetékességű iskolák igazgatóit törvényellenesen leváltják.

november 13. Az 1989-es rendszerváltozás negyedik évfordulóján a kereszténydemokrácia eszményeiről és a a kelet-közép-európai térség időszerű kérdéseiről nemzetközi konferenciát rendezett Pozsonyban a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom.

november 13—14. Dunaszerdahelyen rendezték a Magyar Polgári Párt országos közgyűlését, amelyen elfogadták a párt gazdasági programját.

november 23. Bugár Béla, az MKDM elnöke ismertette a szlovákiai helységnevek nem szlovák nyelvű használatáról rendelkező törvény tervezetét.

december 2. Az Együttélés kérte a Somorjai Körzeti Hivatalban a Demokratikus és Nyitott Társadalomért Alapítvány bejegyzését.

december 3. Megtartotta 6. közgyűlését a Csallóközi Városok és Falvak Társulása Dunaszerdahelyen, ahol úgy döntöttek, január 8-án Révkomáromban összehívják Dél-Szlovákia választott képviselőinek nagygyűlését.

december 6. A Csallóközi Városok és Falvak Társulásának Tanácsa felhívással fordult Dél-Szlovákia Választott képviselőihez, polgármestereihez, hogy politikai és ideológiai elkötelezettségüktől függetlenül vegyenek részt az 1994. január 8-án Komáromban tartandó országos nagygyűlésen.

A parlamenti pártok vezetői a köztársasági elnökkel megvitatták a helységnevek nem szlovák megnevezéséről és használatáról szóló törvénytervezetet. A magyarok javasolták, hogy ahol a kisebbség aránya meghaladja a 10%-ot, ott a kisebbség nyelve is hivatalos nyelv legyen. A javaslatot a kerekasztal résztvevői elutasították.

december 7. Michal Kováč köztársasági elnök aláírta a parlament által szeptember 24-én elfogadott törvényt, amely szerint Szlovákiában a női nevekhez kötelezően hozzátartozik az „ová” toldalék.

december 9. A kormányon kívüli pártok gazdasági szakértői az Együttélés irodájában tanácskoztak a költségvetés tervezetéről.

december 13—16. Az állam vezető politikusai, a parlament és a média a Csallóközi Régió és a Komáromi nagygyűlés terveit úgy értelmezi, hogy a kezdeményezés alkotmány- és törvénysértő, az állam szuverenitását veszélyezteti. A magyar pártok vezetői tiltakoznak a hisztériakeltő propaganda ellen, és az alkotmány biztosította autonómia-lehetőségekkel védekeznek. A vitában hangsúlyt kap a készülő területi felosztási tervezet.

december 16. A szlovák parlament megvitatta és elutasította a magyar autonómiáról szóló terveket.

december 17. Michal Kováč szlovák elnök a parlament alkotmányjogi és államigazgatási bizottságának jelenlétében tárgyalta a Csallóközi Városok és Falvak Társulásának vezetőivel az 1994. január 8-ra tervezett nagygyűlésről. A megbeszélés után az elnöki szóvivő elmondta, a köztársasági elnök hajlandó lenne védnökséget vállalni a komáromi nagygyűlés felett, amennyiben a kezdeményezők eltekintenek a tartomány vagy területi autonómia követelésétől.

december 19—22. Folytatódik a vita a köztársasági elnök, a parlament szlovák képviselői illetve a magyar képviselők és a Csallóközi Városok és Községek Tanácsa vezetői között az előrejelzett komáromi nagygyűlés miatt. A köztársasági elnök számára elfogadhatatlan a felhívás, a Tanács vezetői nem mondják vissza a nagygyűlést, a parlament a kormányt és a belügyminisztert ellenintézkedésre szólítja fel és az ET 1201-es Ajánlásáról értelmezést kér az ET-től.

1994

január 8. Dél-Szlovákia helyi önkormányzati képviselőinek, polgármestereinek és parlamenti képviselőinek országos nagygyűlése zajlott Komáromban. A több mint 3000 legitimitással rendelkező résztvevő (polgármester, helyi, ill. parlamenti képviselő) állásfoglalást hagyott jóvá, amelyben négy fontos részterületen fogalmazódott meg a szlovákiai magyarság elképzelése a jövőjéről.

január 17—18. Duka Zólyomi Árpád a szlovák parlament tárgyalócsoportjának tagjaként az Európa Tanács közigazgatási szakértőivel tárgyalt. Az ET szakértői is megerősítették, hogy az etnikai szempontot is figyelembe kell venni egy olyan országban, ahol jelentős számú kisebbség él.

január 19. Az Együttélés vezető képviselői Max van der Stoellal, az EBEÉ főbiztosával tárgyaltak.

Michal Kovác fogadta a komáromi nagygyűlés szervezőinek küldöttségét.

január 20. Kvarda Józsefet, az Együttélés alelnökét azonnali hatállyal leváltották a Somorjai Körzeti Hivatal előljárói tisztségéből.

január 21—23. Az MDF küldöttsége szlovákiai körútja során találkozott a magyar pártok képviselőivel is.

január 27. A szlovák parlament ülésén elutasították a helységnevek használatára vonatkozó, a kormány által kidolgozott törvénytervezetet, amely szerint azokban a helységekben, ahol a nem szlovák lakosság számaránya meghaladja a 20%-ot, a község nevét a kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni. A magyar pártok a 10%-os határ mellett szálltak síkra.

Duray Miklós Tőkés László meghívására erdélyi körúton vett részt.

február 1. Az MKDM parlamenti frakciója többnapos látogatásra Bécsbe utazott, ahol találkozott a vendéglátó Osztrák Néppárt frakcióján kívül Erhard Busek alkancellárral és Andres Kohllal, az EDU főtitkárával.

február 10. Budapesten a HTMH-ban Entz Géza címzetes államtitkárral tárgyaltak a magyar koalíció képviseletében Duray Miklós, Duka Zólyomi Árpád, Bugár Béla és Fodó Sándor.

február 11. Boross Péter magyar miniszterelnök fogadta a határon túli magyar szervezetek vezetőit.

február 12. Királyhelmeceen tanácskozott az Együttélés Országos Tanácsa. Leszögezték, hogy a január 8-i komáromi nagygyűlés célkitűzéseit a mozgalom számára kötelező érvényűnek tekintik.

február 15—18. A magyar parlamenti pártok növelték befolyásukat a szlovák parlamentben a Mečiar 2. kormányának lemondatásáról szóló politikai alkuban és bizalmatlansági szavazásban.

február 21. Az Együttélés a sajtó útján azt javasolta támogatóinak, hogy ne írják alá a V. Mečiar által kezdeményezett népszavazást követelő petíciós jegyzéket, mert a népszavazás célja antidemokratikus elv érvényesítés lesz.

február 25. A Liberális Internacionálé londoni ülésén elfogadta a szlovákiai politikai helyzetről szóló határozatot, amelyet Petőcz Kálmán, az MPP külügyi titkára készítetett elő.

március 1—2. Az amerikai Project on Ethnic Relation (PER) vezetői Allen Kassof igazgatóval az élen Pozsonyban tárgyaltak az MKDM, majd a Magyar Polgári Párt képviselőivel. A PER azt javasolta, hogy közvetítésével találkozzanak a szlovák és a szlovákiai magyar politikai szervezetek, valamint az amerikai kormány megbízottai, és tisztázzák a nézetkülönbségeket.

március 2—10. A szlovák ellenzéki pártok és a magyar koalíció vezetői megállapodtak az együttműködés alapelveiben és kereteiben, amelyek között vannak a magyar koalíció feltételei és hozzájárultak ahhoz, hogy a parlamentben megszavazzák V. Mečiar teljes kormányának lemondatását, ami március 10-én meg is történt.

március 16. Hivatalba lépett a Jozef Moravčík vezette új kormány. A magyar pártok nyolc pontban foglalták össze igényeiket, ezek között szerepel magyar osztály létesítése az oktatási minisztériumban.

március 19. Harmadszor tartották meg a szlovákiai magyar oktatás helyzetével foglalkozó tanácskozást, a III. Lévai Találkozót.

március 20—25. Duray Miklós nyugat-európai útja során Párizsban francia szakemberekkel tárgyalt. Útjának célja a Balladur-terv hiányosságainak kiküszöbölése volt.

március 29. Jeszenszky Géza külügyminiszter Budapesten fogadta az Együttélés és az MKDM küldöttségét.

április 20. Az Együttélés és az MKDM képviselői a szlovák kormány koalíciós tanácsa elé terjesztették a helységnevek kétnyelvű megjelölésére vonatkozó törvénytervezetüket. A tervezet szerint a törvényhez csatolják a községeknek a kisebbség által használt nevét.

május 2. Lougi Boselli, az EU multilaterális kapcsolatok szekciójának igazgatója Pozsonyban tárgyalt a magyar pártok vezetőivel.

május 6. Az Együttélés, az RMDSZ, a KMKSZ és a VMDK közös állásfoglalást adott ki, amelyben kifejezik, hogy a határon túli magyar közösségek továbbra is igényt tartanak a magyar társadalom egészének támogatására.

május 15. Az Együttélés és az MKDM parlamenti képviselői döntöttek a Pro Probitate — A Helytállásért Alapítvány létrehozásáról. Május 15-ét a szlovákiai magyarság emléknapjává nyilvánították arra emlékezve, hogy 1942. május 15-én Esterházy János a szlovák parlamentben egyedül szavazott a zsidók deportálását elrendelő törvény ellen.

május 17. Boross Péter magyar miniszterelnök hivatalában fogadta a határon túli magyarok képviselőit.

május 18. A kormánykoalíció felkérte Harna Istvánt, hogy vállalja el a Számvevőszék alelnöki posztját. Harna ezt nem vállalta, mert szüneteltetnie kellett volna a párttagságát.

május 23. Az Együttélés Intéző Bizottsága nyilatkozatot tett közzé *Hozzuk létre a magyar uniót!* címmel.

május 24. Duray Miklós az Európai Stabilitási Egyezményrel kapcsolatban kijelentette, hogy mozgalmá elutasít minden olyan lépést, amely kizárná közvetlen részvételüket a paktum formálásában. Szükségszerűnek tartja, hogy az adott országon belül egyezményrendszer jöjjön létre — Szlovákiában a magyar közösség és a kormányzat között.

május 27. A szlovák parlament elfogadta az anyakönyvezésről szóló törvényt, amellyel módosította az 1993. szeptember 24-i névtörvényt, mivel megszüntette az -ová végződés kötelező hivatalos használatát.

június 3. A szlovák parlament szavazott a helységnevek táblatörvényéről, és egy szavazaton múlt, hogy nem fogadták el. A törvénybe olyan módosítások kerültek, amelyekkel a magyarok nem értettek egyet. Úgy vélekedtek, hogy a kormány nem tartotta be ígéretét.

június 15. Az Együttélés és az MKDM tárgyaló delegációi befejezték a két mozgalom között kötendő együttműködési és koalíciós szerződés szövegezését. Megegyeztek abban, hogy megkezdik a kettős koalíció kibővítéséről szóló tárgyalásokat is.

június 24. Duray Miklós és Bugár Béla az Együttélés, illetve az MKDM nevében aláírták a két politikai mozgalom közötti koalíciós és együttműködési szerződést.

július 1. Érvénybe lépett az SZK NT 154/1994 Tt. számú anyakönyvi törvény 4. paragrafusa, amelynek értelmében a szülők kérésére anyanyelvükön anyakönyvezhető a gyermekek, a leánygyermek vezetéknévé -ová nélkül.

július 7. A szlovák parlament elfogadta az ún. táblatörvényt. A törvény értelmében a községeknek a nemzeti kisebbségek nyelvén történő megjelölése ott lehetséges, ahol a kisebbségek számaránya meghaladja a 20%-ot.

július 21. Az Együttélés, az MKDM és az MPP képviselői ünnepélyesen aláírták a koalíciós szerződést, amely rögzíti a választási és választások utáni együttműködés alapelveit.

július 22. Budapesten Tabajdi Csaba, a miniszterelnöki hivatal politikai államtitkára fogadta a szlovákiai magyar pártok képviselőit. A megbeszélésen a szlovák—magyar alapszerződésről tárgyaltak.

július 26. Az Együttélés, az MKDM és az MPP Popély Gyulával, a Magyar Néppárt elnökével megállapodott abban, hogy a jelölőlistákon független jelöltként indul a Néppárt öt képviselője.

augusztus 2. Horn Gyula hivatalában fogadta a szlovákiai magyar pártok elnökeit.

augusztus 5. Duray Miklós, Horn Gyula és Jozef Moravčík találkozója kapcsán kijelentette, hogy a két ország között megkötendő alapszerződés folyamatába be kell vonni a két ország területén élő kisebbségeket is.

augusztus 26. Az 1992-ben megválasztott szlovák parlament befejezte munkáját.

augusztus 31. Az Együttélés elnöke együttműködési szerződést írt alá a mozgalom és a magyarországi, valamint szlovákiai roma szervezetek képviselőivel.

szepetember 6. Michal Kovác köztársasági elnök fogadta az Együttélés küldöttségét.

szepetember 8. Az Együttélés, valamint az MPP megfigyelői státust kapott a Liberális Internacionálé reykjavíki kongresszusán.

szepetember 8—26. A választási kampányban a Szlovák Nemzeti Párt többször provokálta a magyar koalíció pártjait és választási kampányukat, amiért azok többször a Szlovák Választási Bizottsághoz fordultak.

szepetember 30—október 1. Parlamenti választásokat tartottak Szlovákiában. A választásokon a Magyar Koalíció a szavazatok 10,18%-át szerezte meg. Az Együttélés 9, az MKDM 6, az MPP 1 képviselőt juttatott a parlamentbe. A maradékszavazatok elosztása után az MKDM még egy képviselői helyet kapott.

október 11. A Magyar Koalíció úgy döntött, hogy nem tartja időszerűnek a DSZM-mel való tárgyalást a koalícióról.

október 15. Udvardon tartotta ülését az Együttélés OT. Az országos tanács úgy döntött, abban az esetben, ha a DSZM alakít kormányt, az MK ellenzékben marad.

október 25. A Magyar Koalíció javasolta a parlamentben önálló nemzetiségi, etnikai és egy házügyi bizottság létrehozását. Duray kijelentette: a MK nem lesz tagja az új szlovák kormánynak.

október 27. Michal Kovác külön fogadta a Magyar Koalíció pártjainak elnökeit.

november 3—4. AZ MK-n belül ellentét támadt a parlamenti képviselői klub megalakításánál. Mivel nem egyeztek meg egy parlamenti klub megalakításában, az MKDM önálló parlamenti frakciót alapított. Ennek következtében az Együttélés is külön klubot hozott létre.

A parlament alakuló ülésén elvetették Duray javaslatát az önálló nemzetiségi bizottság létrehozására.

november 16. Megkezdték a kétnyelvű helységtáblák felszerelését.

november 18—19. Helyhatósági választásokat tartottak Szlovákiában. A magyar pártok közül az Együttélés 131 polgármesteri helyet (4,66%), az MPP 62 (2,21%), az MKDM 56 (1,99%) helyet szerzett. Az önkormányzati képviselők számát tekintve az Együttélés 2215 (6,3%), az MKDM 1367 (3,89%), az MPP 812 (2,31%) helyet szerzett.

november 21. Az ET Parlamenti Közgyűlésének két tagja, Tarja Halonen riportőr és John Hartland, a politikai bizottság titkára megbeszéléseket folytatott a szlovák parlamenti frakciók képviselőivel. Duka Zólyomi Árpád átadta nekik azt a dokumentumot, amelyben a Magyar Koalíció az Európa Tanács ajánlásainak teljesítésére vonatkozó álláspontját rögzítette.

december 2. Duray Miklós és A. Nagy László az Együttélés irodájában megállapodást írt alá az MK parlamenti frakciójának működéséről: az MPP képviselője csatlakozott az Együttélés frakciójához.

december 10. Gömörhorkán ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa, amelyen értékelték az önkormányzati választások eredményeit.

december 13. Pozsonyban szakértői tárgyalásra került sor a magyar—szlovák alapszerződésről.

január 3. Indoklás nélkül felmentik tisztségéből B. Kovács Istvánt, a rimaszombati Gömöri Múzeum igazgatóját.

január 12. A szlovákiai magyar pártok képviselői Csölösztön és Galántán találkoztak magyar ellenzéki pártok képviselőivel, Für Lajossal, Orbán Viktorral és Surján Lászlóval.

január 17. Több járás területén megrongálták a magyar nyelvű helységnévtáblákat.

január 19. Az MK vezetői levelet intéztek Vladimír Meciar miniszterelnökhöz, amelyben tárgyalást kezdeményeztek.

január 20. elfogadták azt a kormányprogramot, amely előre jelezte, hogy a kultúrában és az oktatásban kisebbségellenes tendenciák várhatók.

január 24—25. A magyar koalíció képviselői Budapesten megbeszélést folytattak Gál Zoltánnal, az országgyűlés elnökével.

február 1. A szlovák kormány aláírja az ET Kisebbségvédelmi Keretegyezményét.

február 7. Max van der Stoel, az EBESZ kisebbségügyi főbiztosa szlovákiai látogatása során találkozott a szlovákiai magyar pártok képviselőivel. A megbeszélésen a tervezett területi átszervezésről, a létrehozandó kisebbségi tanácsról, valamint a szlovák—magyar alapszerződésről volt szó.

február 9. Az Együttélés állásfoglalást jelentet meg a kisebbségi keretszerződéssel kapcsolatban.

február 13. Az MK levelet intézett Daniel Tarchyshoz, az ET újonnan választott főtítkárához, amelyben rámutatnak arra, hogy egyetlen magyar képviselő sem került be a szlovák parlament ET-küldöttségébe.

február 12—15. Dobogókőn tanácskoztak az MKDM polgármesterei és önkormányzati szakértői.

Az Együttélés állásfoglalásban tiltakozott Gyimesi György kijelentése ellen, miszerint a politikai mozgalom szélsőséges jobboldali politikát képvisel.

február 16. Csáky Pál, az MKDM frakcióvezetője bírálta Vladimír Meciarnak a Kárpátok Eurorégióval kapcsolatos álláspontját.

február 27. Pozsonyban rendkívüli ülést tartott a Csemadok OV Elnöksége, amelyet a szervezet létbizonytalansága miatt hívtak össze.

február 28. Eva Slavkovská oktatási miniszter fogadta az MK és az SZMPSZ képviselőit. A találkozón az alternatív oktatás esetleges bevezetéséről és a pedagógusképzés gondjairól tárgyaltak.

március 1. Első ízben fogadta Budapesten az MPP küldöttségét Für Lajos, az MDF alelnöke.

március 2. Az alapszerződésekről folytattak konzultációt Budapesten a kisebbségben élő magyarok legitim képviselői Horn Gyula miniszterelnökkel és Kovács László külügyminiszterrel.

március 3. Az RMDSZ és az MK három pártja megállapodást jelentet meg, amelyben felhívják a szerződő feleket, hogy olyan államközi szerződést irjanak alá, amely garantálja a romániai és a szlovákiai magyar közösségnek az identitás megőrzésének jogát.

március 9. Megkezdte aláírásgyűjtési akcióját a Megbékélésért és Jólétért Magyar Népi Mozgalom, amelyet Gyimesi György, az Együttélés KT VB volt tagja kezdeményez.

március 13. Az Együttélés OT Kalászon tartott ülésén kizárta Gyimesi Györgyöt. A tanácskozáson döntöttek arról, hogy a mozgalmon belül létrehozzák a szociális, konzervatív és liberális platformot.

március 18. AZ MK három pártja állásfoglalást jelentet meg a megkötendő szlovák — magyar alapszerződésről, amely tartalmazza, milyen feltételekkel köthető meg az alapszerződés.

március 19. Horn Gyula magyar és Vladimír Meciar szlovák miniszterelnök Párizsban aláírta az alapszerződést. Elkezdődik az egységes belpolitikai ratifikációs vita.

március 25. Dunaszerdahelyen tartotta V. országos közgyűlését az Együttélés. A közgyűlés programértékű dokumentumként fogadta el a komáromi nagygyűlés határozatait, és kinyilvánították, ha nem kerül sor az önkormányzati rendszer megteremtésére, szorgalmazni kell a szlovákiai magyar nemzeti közösség területi autonómiájának létrehozását.

április 1. Rozsnyón tartották a szlovákiai magyar pedagógusok első országos tanácskozását.

április 3. Leváltották igazgatói posztjáról Tóth Sándort, a rozsnyói pedagógustalálkozó egyik szervezőjét.

április 5. Az Együttélés a kassai kormányprogram kihirdetése 50. évfordulóján állásfoglalást jelentet meg.

április 22. Michal Kovác, az SZK elnöke fogadta a nemzetiségek kulturális szövetségének vezetőit.

Komáromban hétezer ember részvételével tiltakozó nagygyűlést tartottak, amelyet a Csemadok és az SZMPSZ szervezett a magyar kultúra és oktatásügy megmentése érdekében.

májusban először került sor magyarelles, nemzetiségileg motivált erőszakra. Az incidenst elítélte a szlovák ellenzék, a szlovák tetteseket bíróság elé állították.

május 9. A belügyminisztériumban hivatalosan is bejegyezték a Magyar Népi Mozgalom a Megbékélésért és Jólétért nevű pártot.

május 13. Serkén tanácskozott az Együttélés OT, amelyen az általános elnök és alelnök mellé négy (gazdasági, külügyi, önkormányzati, művelődéspolitikai) alelnököt választottak.

május 19. Leváltották Hecht Annát, a Dunaszerdahelyi Járási Tanügyi Hivatal igazgatóját.

júniusban megkezdődnek a tárgyalások a MK egyes pártjai és a szlovák ellenzéki pártok között az ellenzéki tevékenység koordinálásáról.

június 5–6. Max van der Stoel, az EBESZ kisebbségi főbiztosa Pozsonyban a Csemadok és az MK vezetőivel tárgyalt.

június 7. Jozef Kalman miniszterelnök-helyettes megbeszélésen fogadta Bauer Edit képviselőt és Szabó Rezsőt, a Csemadok OV alelnökét. A megbeszélés célja a kormány nemzetiségi tanácsa június 29-i rendkívüli ülésének előkészítése volt.

június 12. Duray Miklós, az Együttélés elnöke négyszemközti megbeszélést folytatott Vladimír Meciar miniszterelnökkel.

június 17. Leleszen ülésezett az MKDM OV. A választmány elemezte a mozgalom ötesztendősi tevékenységét.

június 19. V. Meciar miniszterelnök fogadta az MK képviselőit. A megbeszélés tárgya a szlovák—magyar alapszerződés volt.

június 23. Leváltottak négy iskolaigazgatót, akik kezdeményezői voltak az alternatív oktatást elutasító állásfoglalásnak.

július 11—14. Az MK pártelnökei a New York-i Emberjogi Bizottság meghívására Washingtonba utaztak, ahol magasrangú amerikai politikusokkal tárgyaltak.

július 22. Duray Miklós, az Együttélés elnöke kollégái-koalíciós partnerei nevében elnézést kért az Egyesült Államoktól és a szlovák kormánytól egyes kijelentések miatt, amelyeket azok az USA-ból való hazatérésük után tettek.

július 27. Duray Miklós, az Együttélés elnöke és Kovács László, a somorjai gimnázium leváltott igazgatója képviselték a szlovákiai magyarságot a Debrecenben rendezett tiltakozó nagygyűlésen, amelyet a környező országokban folyó nyelvháború ellen szerveztek.

augusztus 25. Michal Kovác köztársasági elnök fogadta az MKDM küldöttségét. A megbeszélésen a három magyar pártelnök nagy visszhangot kiváltott amerikai útjáról és a készülő államnyelvtörvényről volt szó.

augusztus 28. Az MPP küldöttsége megbeszélést folytatott Michal Kovác államelnökkel az MK pártelnökeinek amerikai útjáról.

szepember 4. Országsszerte tiltakozások voltak az alternatív oktatás bevezetése ellen.

szepember 9. Jozef Kalman miniszterelnök-helyettes fogadta az MK vezetőit. A találkozóra a dél-szlovákiai magyar tanítási nyelvű iskolák körüli feszült helyzet adott okot.

szepember 16. Az MKDM OV rimaszombati ülésén az oktatásüggyel kapcsolatos kérdésekről tanácskoztak.

szepember 19—21. Miguel Angel Martinez, az ET Parlamenti Közgyűlésének elnöke látogatása során megbeszéléseket folytatott a magyar parlamenti pártok frakcióvezetőivel.

szepember 23. Somodiban ülésezett az MPP OV.

szepember 30. Az Együttélés OT oroszai ülésén az MK kormányba való belépésének elméleti lehetőségével is foglalkozott.

október 7. Pozsonyban ülést tartott a Csemadok OV Elnöksége. Az ülés után felhívással fordultak a szlovákiai magyarsághoz, hogy adományokkal járuljanak hozzá a Csemadok megtartásához.

október 16. Pozsonyban közös önkormányzati bizottságot alapít az MK három pártja.

október 21. Rimaszombatban tartja alakuló kongresszusát a Magyar Népi Mozgalom a Megbékélésért és Jólétért.

október 25. Budapesten Horn Gyula magyar miniszterelnökkel tárgyalt az MK pártelnökeinek küldöttsége. Megbeszélésük tárgya az államnyelvről szóló törvénytervezet volt.

október 26—27. Révkomáromban és Komáromban tartotta a Magyar Országgyűlés emberi jogi, kisebbségjogi és vallásügyi bizottsága, valamint a szlovák parlament közigazgatási-önkormányzati és kisebbségi bizottsága kétnapos együttes ülését.

november 2. Az MK 13 tagú delegációja Strasbourgban tájékoztatta Daniel Tarchyst, az ET főtitkárát az államnyelvtörvény-tervezettel kapcsolatos álláspontjáról. A tanácskozás keretében találkoztak Allard Platte-tel, az ET emberjogi bizottsága titkárával.

november 4. Az MPP a Liberális Internacionálé teljes jogú tagja lett. Erről a szervezet abbáziai végrehajtó bizottsági ülésén döntöttek.

november 17. A szlovák parlament elfogadta az államnyelvről szóló törvényt.

november 24. Horn Gyula magyar miniszterelnök Budapesten fogadta az MK küldöttségét, amelyen az elfogadott nyelvtörvényről és a Csemadokról tárgyaltak.

december 5. Az MK politikusai Bécsben tartott nemzetközi sajtóértekezletükön ismertették a szlovák parlament által elfogadott nyelvtörvényt és annak a szlovákiai magyarságra hátrányos, tiltó intézkedéseit.

december 16. A szlovák parlament elfogadta, hogy Bauer Edit az ET Parlamenti Közgyűlésében, Boros Zoltán pedig a Közép-Európai Parlamenti Bizottságban képviselje Szlovákiát.

1996

január 9—10. Max van der Stoel, az EBESZ kisebbségi főbiztosa szlovákiai látogatása során tárgyalt az MK pártjaival és a Csemadok képviselőivel, akik felhívták a figyelmét arra, hogy a szlovák kabinet nem vette figyelembe az EBESZ-nek a nyelvtörvénnyel kapcsolatos észrevételeit.

január 10. Az Együttélés képviselői sajtótájékoztatójukon bejelentették, hogy elkészítették beadványukat, amellyel a nyelvtörvény ügyében az alkotmánybírósághoz fordulnak.

január 11. Az MPP sajtótájékoztatóján ismertette javaslatát az ország új területi-közigazgatási javaslatáról. Bejelentették, hogy kiindulópontnak a 16 megyét tartalmazó elképzelést tekintik.

január 17. Az MK vezetőiből álló testület úgy határozott, hogy közös közigazgatási tervezet kidolgozásával bízza meg a koalíciós önkormányzati tanácsot.

január 18. Michal Kováč államfő fogadta az MK vezetőit. Tanácskozásukon az államnyelvtörvényről, a szlovák—magyar alapszerződés ratifikálásáról és az új területi-közigazgatási felosztásról tárgyaltak.

január 19. Pozsonyepерjesen ülésezett az MPP Országos Választmánya.

január 26. Megalakult a Szlovákiai Magyar Szülők Szövetsége 11 tagú előkészítő bizottsága. A szövetséget május 17-én jegyezték be.

január 28. Pereden ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa. Döntöttek egy szociálpolitikai tanács létrehozásáról, amelynek elnöke Bauer Edit lett. Az ülés állásfoglalásban rögzítette véleményét az új területi-közigazgatási tervezettel kapcsolatban, amelyben elutasítják a kormány javaslatát.

februárban a MK képviselői elkészítették és a parlamentnek tárgyalásra beterjesztették saját kisebbségi nyelvhasználati törvényjavaslatukat. Ennek tárgyalására nem került sor.

február 1. Leváltották Kucman Imrét, a Lévai járásbeli csatai alapiskola igazgatóját.

február 2—3. Deákiban ülésezett az SZMPSZ Országos Választmánya.

február 9—10. Hans van den Broek, az EU külkapcsolatokkal foglalkozó főbiztosa Pozsonyban tárgyalt az MK parlamenti frakcióvezetőivel.

február 10. Pozsonyban tanácskozott a Csemadok OV Elnöksége. Az új főtítkárr Kolár Péter lett.

február 27. Leváltották Kolár Pétert, a kassai Thália Színház igazgatóját.

március 7. Vladimír Meciar kormányfő fogadta az MK vezetőit.

március 22. A szlovák parlament elfogadta a területi-közigazgatási beosztás törvényét.

március 26. A szlovák parlament ratifikálta a szlovák—magyar alapszerződést.

március 30. Galántán tartotta az MKDM 8. országos közgyűlését. A mozgalom elnöke Bugár Béla, külügyekkel foglalkozó alelnöke Csáky Pál, belügyi alelnöke Farkas Pál, oktatásügyi alelnöke Szigeti László lett.

áprilisban Duray Miklós azzal vádolta meg a szlovák biztonsági szolgálatot (SIS), hogy szándékában állt Duka-Zólyom Árpádnak a politikai életből való kivonása.

április 10. A szlovák—magyar alapszerződés pozsonyi ratifikációja nyomán kialakult helyzetről tárgyaltak Budapesten az MK vezetői a HTMH elnökével, Lábody Lászlóval, valamint Tabajdi Csabával, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkárával.

április 12. Julius Maaten, az Európai Liberális Internacionálé főtítkára az MPP és az Együttélés vezetőivel tárgyalt az Együttélés felvételéről.

május 10—11. A Pozsony melletti Castá-Papiernickán az Etnikai Kapcsolatok Projektjének kezdeményezésére magyar és szlovák ellenzéki és kománypártok mellett az ET, EU, EBEÉ képviselői, továbbá Daniel Fried, Clinton elnök kelet-közép-európai tanácsadója is részt vettek. Tanácskozásuk fő témája az etnikai feszültségek és annak elkerülése voltak.

május 13. Magyar Bálint magyar művelődési és közoktatásügyi miniszter Budapesten fogadta a Duray Miklós vezette, Együttélés küldöttséget. A miniszterrel a felsőoktatás helyzetéről és a színházak helyzetéről tanácskoztak.

május 18. A Temesváron megtartott FUEV-kongresszuson az Együttélés a szervezet teljes jogú tagja lett.

május 22. Max van der Stoep, az EBESZ kisebbségi főbiztosa és öttagú küldöttsége Révkomáromban az SZMPSZ tisztségviselőivel, Gútán az MK vezetőivel találkozott.

Az MK és a KDM közös beadványt nyújtott be az alkotmánybíróságon az államnyelvtörvény ellen.

május 26. Bátorkeszin ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa. Az ülésen Duray Miklós javasolta az MK unióvá történő átalakítását.

június 1. A Csemadok központi testülete tiltakozott az állami kulturális dotáció teljes megszűnése ellen.

június 5—8. Az Liberális Internacionálé noordwijki közgyűlésén az Együttélést és az MPP-t a szervezet teljes jogú tagjává, A. Nagy Lászlót, az MPP elnökét pedig tiszteletbeli alelnökévé választották.

június 12—13. A szlovák köztársasági elnök két napos hivatalos látogatáson Magyarországon hangsúlyozta a szlovák—magyar történelmi megbékélés szükségességét.

június 13. Jozef Kalman miniszterelnök-helyettes fogadta Csáky Pál és Bárdos Gyula parlamenti képviselőket. A megbeszélés célja a kisebbségi szervezetek és a kisebbségi kultúra támogatásának kérdése volt.

június 15. Dunaszerdahelyen ülésezett az MPP Országos Választmánya. Állásfoglalásukban felszólították az ellenzéki pártokat, egyeztessék álláspontjukat az alkotmányban garantált nemzetiségi jogok törvényes alapelveivel.

június 21. Tiltakozó nagygyűlést rendeztek Révkomáromban a szlovák kormány jogtipró intézkedései ellen, amelyen felszólaltak a parlamenti pártok és a magyar szervezetek képviselői.

június 28. Pozsonyban tanácskoztak a DSZM és az MK képviselői. A tanácskozás célja az volt, hogy az MK képviselői is helyet kapjanak a Nemzeti Vagyonalap, a Szlovák Információs Szolgálatot ellenőrző parlamenti bizottságában, valamint a Számvörszék vezetőségében és a tévétanácsban.

június 28—július 2. Herbert Bösch, az EU és a szlovák parlament közös parlamenti bizottságának társelnöke szlovákiai látogatásán találkozott a dél-szlovákiai városok képviselőivel is.

július 4—5. Kétnapos konferenciát szervezett a magyar kormány Budapesten az egységes magyar külpolitika kialakítása érdekében a magyarországi parlamenti pártok és a határon túli magyarság legitím képviselőinek részvételével.

július 10. J. Sesták államtitkár jegyzéket adott át a magyar nagykövetnek, Boros Jenőnek a SZK kormányának állásfoglalásával a magyar—magyar csúcsra vonatkozóan.

július 24. Életbe lép az új közigazgatási reformról és államigazgatásról szóló törvény.

július 24—augusztus 8. A szlovák külügyminisztérium legmagasabb rangú vezetői folyamatos tiltakozásokat fejeznek ki a magyar—magyar csúcs zárónyilatkozatával kapcsolatban, a nyugati országok és az Orosz Föderáció szlovákiai nagyköveteinél. Ebben a SZK elutasítja, hogy intézményesítsék az etnikai különbségeket.

augusztus 2. Megszüntették a kassai Thália Színház önállóságát, jogalanyiságát.

augusztus 20. Az MK politikusai Budapesten tárgyaltak az RMDSZ vezető képviselőivel a román—magyar alapszerződés tervezetéről.

augusztus 22. Michal Kováč államfővel tárgyalt az MK küldöttsége Szlovákia EU és NATO-csatlakozásával kapcsolatban.

augusztus 23. Megszüntették a komáromi Jókai Színház jogalanyiságát.

szeptember elején csaknem valamennyi magyarok lakta, dél-szlovákiai járásban felmondtak több száz államigazgatási dolgozónak, a közigazgatási reform következtében. Az alkalmazottak értékelésekor a politikai és a nemzetiségi szempontok voltak az elsődlegesek.

szeptember 4. A Pápán tartott magyar—magyar csúcstalálkozón részt vettek az MK politikusai is.

szeptember 15. Félórás Horn—Mečiar találkozó a Magas-Tátrában a szlovák—magyar viszonyról.

szeptember 17. A parlament módosította az állami szimbólumokról szóló törvényt. Ennek értelmében más országok himnusza csak akkor hangozhat el, ha jelen van az adott ország hivatalos küldöttsége is. Gyurovsky László, az MPP alelnöke szerint az a törvény célja, hogy betiltsák a magyar himnuszt Szlovákiában.

szeptember 19. A Rozsnyói Járási Hivatal környezetvédelmi szakosztálya elrendelte a Krasznahorkaváralja június 8-án felavatott milicentenáriumi emlékmű lebontását.

szeptember 23. A budapesti Országgyűlés ellenzéki és kormánypárti képviselői kérték a kormányt, hogy tegyen lépéseket annak érdekében, hogy a szlovák parlament változtasson a himnuszrendeleten, mert ezzel megsértik az alapszerződést. A pozsonyi külügyminisztérium visszautasította a budapesti tiltakozást.

szeptember 25. Elfogadták pozsonyi parlament új házszabályát, amelynek értelmében a nemzetiségi képviselők nem szólalhatnak fel anyanyelvükön.

szeptemberben és októberben a parlamenti ellenzék, a MK támogatásával, megkísérelte a bizalmatlansági indítványt a kulturális miniszter (I. Hudec) és az iskolaügyi miniszter asszony (E. Slavkovská) ellen.

október 19. Tornán tanácskozott a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom országos választmánya. A választmány állást foglalt az ellenzéki együttműködés, az ún. Kék Koalíció mellett.

október 26—27. A Magyar Polgári Párt Dunaszerdahelyen tartotta közgyűlését. Újból A. Nagy Lászlót választották a párt elnökévé. Alelnökök: Petőcz Kálmán, Gyurovsky László, főtitkár: Tóth Károly.

november 11. Max van der Stoel az EBESZ kisebbségi főbiztosa hetedszer látogatott Pozsonyba. Találkozott a köztársasági elnökkel és a miniszterelnökkel. A magyar pártok képviselőivel találkozáva az Együttélés a közigazgatási átszervezés utáni helyzetről, az MKDM az új házszabályról és az oktatási problémákról, az MPP pedig a kisebbségi nyelvtörvény hiányáról tájékoztatták.

november 21. A kormány nemzetiségi tanácsa elutasította a Magyar Koalíció kisebbségi nyelvhasználatról szóló törvénytervezetét és azt sem szorgalmazta, hogy önálló jogszabály rendelkezzen a kisebbségek nyelvéről.

november 24. Az SZMPSZ Komáromban tartotta IV. országos közgyűlését. Újból Sidó Zoltánt választották meg elnöknek, alelnökök: Dolník Erzsébet, Hecht Anna, Keszegh István. A közgyűlés levéllel fordult a legfőbb ügyészhez, hogy vizsgálja felül azt a minisztériumi rendeletet, amely kötelezővé teszi a magyar iskolákban a felvételi vizsgát szlovák nyelvből.

november 30. A MPP országos választmánya Ipolynyéken tanácskozott. Határozatukban leszögezték a Kék Koalícióval való szoros kapcsolat szükségességét.

január 1. Életbe lépett a szlovák nyelvtörvény szankcionálási része.

január 3. Az MK alelnökei felhívásukban arra szólítják fel a választókat, hogy aláírásukkal támogassák a közvetlen elnökválasztásra vonatkozó petíciót.

január 16. Az MK pártelnökei Budapesten Tabajdi Csaba politikai államtitkárral tárgyaltak.

január 27. Az érsekújvári fórumon Duray Miklós és Popély Gyula pártelnökök a magyar egység megteremtését szorgalmazták. Evvel kapcsolatban Duray Miklós kijelentette, hogy a létrehozandó pártegyesülés érdekében hajlandó lenne lemondani elnöki tisztségéről.

február 3. Az SZMPSZ dunaszerdahelyi ülésén bejelentették, hogy országos tiltakozást indítanak a szülők körében a kétnyelvű bizonyítványok visszaállításáért.

február 19. Az MPP vezető politikusai Jozef Kalman miniszterelnök-helyettesel a magyar kisebbség problémáiról tárgyaltak.

február 26. Bárdos Gyula és Bauer Győző kilépett a kormány nemzetiségi tanácsából.

április 5. Az SZMPSZ Rozsnyón megrendezett 3. országos találkozóján felhívást fogadtak el, amely arra kéri a szlovákiai tömegszervezeteket és pártokat, hogy tömeges tiltakozásaikkal akadályozzák meg a magyar oktatás leépülését.

április 15. Daniel Tarchys, az ET főtitkára a parlamentben képviselt pártok frakcióvezetőivel tárgyalt.

Max van der Stoel EBESZ-főbiztos a szlovákiai magyar pártok elnökeivel és oktatási szakértőivel tárgyalt.

április 19. Ipolyságon megalakult a Szlovákiai Magyar Értelmisségi Fórum.

április 22—23. P. Hamžik szlovák külügyminiszter Washingtonba látogatott, ahol az amerikai külügyminiszter számon kérte rajta a kisebbségi nyelvhasználati törvényt. Hamžik újságíróknak elmondta, az egy vice, hogy Magyarországot meghívják a NATO-ba, Szlovákiát pedig nem.

április 26. Érsekújvárott tartotta I. országos közgyűlését a Szlovákiai Magyar Szülők Szövetsége.

május 3. Szőlőskén ülésezett az MPP Országos Választmánya.

május 4—6. Az RMDSZ küldöttsége Pozsonyban az MK pártvezetőivel tárgyalt.

május 14. Az MK parlamenti képviselői az oktatási retorziók ellen tiltakozó leveleket adtak át Michal Kováč államfőnek.

május 25. A. Nagy László, az MPP elnöke panaszt tett a legfőbb ügyészségen, amiért nem élhetett alkotmányos jogával, és nem vehetett részt a NATO-csatlakozásról és a szabad elnökválasztásról kihirdetett népszavazáson.

május 27. Az MKDM frakciója felszólította az oktatási minisztériumot, hogy ismét adjanak ki kétnyelvű bizonyítványokat.

május 28. A Szlovákiai Magyar Szülők Szövetsége úgy határozott, hogy alapszervezetei, ill. a szülők részére kérvénymintát biztosít, hogy az iskolaigazgatókhoz fordulva kérelmezzék a kétnyelvű bizonyítványok kiadását.

június 2. Az SZMPSZ tiltakozó nagygyűlést rendezett Dunaszerdahelyen.

június 3—5. Tiltakozó nagygyűléseket tartottak több dél-szlovákiai városban az oktatásügyi retorziók ellen.

június 9. Az MK vezetői Budapesten a Rákóczi Szövetség vezetőivel tanácskoztak.

június 10. Michal Kovác fogadta az MK vezető képviselőit.

június 11. Csáky Pál, az MKDM alelnöke bejelentette, hogy a kétnyelvű bizonyítványok megvonása miatt panasszal fordul a strasbourgi emberjogi bírósághoz.

június 13. Az MKDM az Európai Néppárt tagja lett.

június 18. Az EU és a SZK közös parlamenti bizottságának ülése után ajánlást fogadtak el, melyben a SZK EU-tagságának feltételei között szerepelt a kisebbségi nyelvhasználati törvény elfogadása.

június 24. Az MK vezetői bejelentették, kéréssel fordulnak Max van der Stoel-hoz, az EBESZ kisebbségi főbiztosához és Daniel Tarchyshoz, az ET főtitkárához, hogy a két intézmény szenteljen kiemelt figyelmet a szlovákiai nemzetiségi oktatásügynek.

június 26. Az MK, a pedagógusszövetség és a Csemadok felhívást intézett a szülőkhez, hogy az egynyelvű bizonyítványokat küldjék el csoportosan Slavkovská oktatási miniszternek.

június 28. Dunaszerdahelyen ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa.

Nagykéren ülésezett az MPP Országos Választmánya.

Elbocsátották Tóth Sándort, a rozsnyói magyar alapiskola pedagógusát.

július 4. Az MK képviselői részt vettek a Meciar miniszterelnök által kezdeményezett kerekasztal-tárgyaláson.

július 8. A Madridi NATO-csúcsértekezleten megnevezik a NATO 3 meghívott országát, de Szlovákia nincs közöttük.

július 14. Georgiosz Zavvosz, az EU szlovákiai nagykövete Pozsonyban fogadta az Együttélés vezetőit.

július 15. Az Európai Bizottság 6 országot nevezett meg, amelyeket javasol az EU-csatlakozás első körében való tárgyalásra, de Szlovákia nincs közöttük.

július 23. Leváltották Liszka Józsefet, a komáromi múzeum 1991-ben létrehozott magyar nemzetiségi osztályának vezetőjét.

augusztus 14. Az MK levelet intézett Horn Gyula magyar miniszterelnökhöz, figyelmébe ajánlva, hogy a szlovákiai magyarság helyzetében nagymértékű romlás következett be.

augusztus 19. Kuncze Gábor, az SZDSZ elnöke és Szent-Iványi István frakcióvezető Budapesten fogadta az MPP delegációját. Kovács László külügyminiszter és Tabajdi Csaba politikai államtitkár fogadta az MKP vezető politikusait.

augusztus 26. Elbocsátották Korpás Pált, az ipolysági gimnázium tanárát.

Az SZMPSZ OV állásfoglalásában felhívja a parlamenti pártokat és a képviselőket, hogy tegyék meg a megfelelő lépéseket a jogokat sértő intézkedések megszüntetése érdekében.

szepember 3. Levélben fordult az SZMPSZ OV Magyar Bálint magyar művelődési és közoktatási miniszterhez, hogy vizsgálja felül a szlovák—magyar alapszerző-

désben a szlovákiai magyar oktatást és pedagógusképzést érintő azon rendelkezéseket, amelyek ellentétben állnak az alapszerződéssel.

Az MK levelet intézett Meciar miniszterelnökhöz, amelyben a Horn Gyulával kötött győri megállapodásra és az alkotmány 34. cikkelyére hivatkozva kéri, hogy a szlovákiai magyarok legitim képviselője részt vehessen az alapszerződést felügyelő vegyes bizottságban.

szepember 8. Az MK vezetői levélben felszólították V. Meciar, hogy távozzék kormányfői tisztségéből.

szepember 9. A szlovák alkotmánybíróság elvetette annak a 33 ellenzéki képviselőnek a beadványát, amelyben az államnyelvről szóló törvény kilenc rendelkezésének és a jogszabály preambuluma alkotmányos voltának elbírálását kérték.

szepember 12. Az Európai Liberális Párt (ELDR) közgyűlése Petőcz Kálmánt, az MPP alelnökét az ELDR alelnökévé választotta.

szepember 28. Csáky Pál, az MKDM alelnöke Budapesten kijelentette, hogy a választási törvény módosítása esetén az MK pártjai készek arra, hogy egy politikai szubjektumba tömörüljenek.

október 1. Leváltották Popély Gyulát, a pozsonyi Duna utcai magyar alapiskola és gimnázium igazgatóját.

október 11. Az MPP OV pozsonyi ülésén határozatot fogadott el arról, hogy a párt az 1998-as választásokon az MK tagjaként vesz részt.

október 14. A magyar oktatásügyről, a kétnyelvű bizonyítványokról, az új választási rendszerről tárgyalt Max van der Stoep EBESZ-főbiztos az MK és a Csemadok vezetőivel.

Leváltották Kovács Pétert, a szenci magyar alapiskola igazgatóját.

november 8. Ipolyságon ülésezett az Együttélés Országos Tanácsa. Megvitatták az új magyar párt megalakulásának feltételeit, amely Duray Miklós pártelnök szerint 4 frakciót (liberális, nemzeti, keresztény és konzervatív) foglalhat magában.

november 27. A legfelsőbb bíróság elutasította A. Nagy László keresetét, amelyet a népszavazás meghiúsítása ügyében nyújtott be.

december 13. Az Európa Tanács luxemburgi csúcsertekezletén nem sorolta be Szlovákiát az EU-ba való integrációról szóló tárgyalások első körébe, hanem csak a második kategóriába.

1998

február 8. A választási törvény tervezett módosítása miatt választút elé kerültek a magyar parlamenti pártok. Duray Miklós, az Együttélés elnöke nem tartja jó megoldásnak a választási pártot. Meggyőződése szerint szövetségi pártot kellene alakítani. És mert kényes kérdés a leendő elnök személye, Duray Miklós hajlandó félreállni.

március 12. A Matica Slovenská elképzelése szerint módosítani kellene Dél-Szlovákiában az önkormányzatokról szóló törvényt oly módon, hogy a vegyesen lakott községekben a szlovákságnak vétőjoga legyen minden olyan ügyben, amely a kultúrát, az oktatást és a közigazgatást érinti.

április 22. A Magyar Koalíció három pártja között létrejött a megállapodás: Magyar Koalíció Pártja néven létrehozzák a szövetségi pártot, a MKDM lesz a másik két párt befogadó pártja. Az Együttélés a másik két párt beleegyezésével a saját soraiból a szövetségi párt elnökét, a Magyar Polgári Párt pedig — azonos feltételek mellett — a képviselői Tanács elnökét jelöli. 23-án Duray Miklós jelezte, hogy nem jelölteti magát az elnöki tisztségre.

április 29. Bugár Béla, a MKDM elnöke elmondta: egyeztetés nélkül vállalták, hogy ők lesznek a befogadó párt, időhiány miatt voltak kénytelen így dönteni. Az Együttélést és Duray Miklóst vádolta, amiért ne jött létre időben a megegyezés. Duray élesen elutasította Bugár Béla vádaskodását.

június 13. Galántán tartotta hatodik, egyben utolsó közgyűlését a Duray Miklós vezette Együttélés Politikai Mozgalom. A küldöttek ellenszavazat nélkül jóváhagyták, hogy az Együttélés közös platformot alakítson az MKDM-mel. Előzőleg ugyanis az MKDM és az Együttélés olyan kétoldalú megállapodásra jutott, amely szerint a szövetségi pártot létrehozó három erő nem három platformot alkot majd a szövetségi pártban, hanem csak kettőt: az Együttélés és a MKDM közös, a „keresztény-konzervatív-népi” platformját, amelynek párját az A. Nagy László vezette liberális szellemiségű Magyar Polgári Párt alkotná. Ezzel a szövetségi párton belüli erőviszonyok 80—20 százalékos arányban osztódnak. A közgyűlésen jóváhagyták a Popély Gyula vezette, politikai tevékenységet nem folytató Magyar Néppárt beolvadását az Együttélésbe.

június 21. Dunaszerdahelyen az eddigi Együttélés, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom és a Magyar Polgári Párt „egyesülésével” létrejött a Magyar Koalíció Pártja. A közgyűlésen a MKP elnökévé Bugár Bélát általános alelnökévé Duka Zólyomi Árpádot, tiszteletbeli elnökévé Duray Miklóst választották. A keresztény-konzervatív-népi platform elnöke Csáky Pál, a polgári-liberális platform elnöke A. Nagy László lett, egyben mindketten elnökhelyettesek is. Az országos tanács elnökévé Farkas Pált, a Magyar Koalíció Pártjának frakcióvezetőjévé Bárdos Gyulát választották.

szeptember 25—26. Parlamenti választásokat tartottak Szlovákiában. A volt miniszterelnök, Mečiar pártja a DSZM 27 százalékot szerzett, az SZDK 26,33 százalékkal a második lett. A harmadik az SZBP 14,66 százalékot, a negyedik a Magyar Koalíció Pártja 9,12 százalékot szerzett. Rajtuk kívül az SZNP 9,07 százalékkal és a PEP 8,01 százalékkal jutott a parlamentbe. Az MKP-re 306 000-en szavaztak, és ez 15 képviselői mandátumot jelent.

október 28. Pozsonyban az SZDK, a DBP, az MKP és a PEP aláírta a koalíciós szerződést. Mikulas Dzurinda leendő miniszterelnök bejelentette, hogy megszületett az új kormány. Bugár Béla, az MKP elnöke elmondta, a „koalíciós tárgyalásokon olyan kompromisszum született, hogy a földművelési miniszteri posztot a DBP kapja, nekünk pedig az építésügyi tárca jutott”. A négypárti koalíciós szerződésben a felek kötelezik magukat, hogy támogatják a Bős ügyében hozott hágai döntésből eredő kötelezettsé-

gek teljesítését. Nem nyitják meg a benesi dekrétumok és a területi autonómia kérdését, s nem szorgalmazzák az alternatív oktatás bevezetését sem.

október 30. Megalakult az új szlovák kormány; Mikulas Dzurinda a miniszterelnök, a kormány négy alelnöke közül az egyik Csáky Pál, az emberi és kisebbségi jogokért, valamint a regionális fejlesztésért felelős. A belügyminiszter Ladislav Pittner, a külügyminiszter Eduard Kukan lett. A kormány további magyar tagjai: Harna István építésügyi és Miklós László környezetvédelmi miniszter.

JUGOSZLÁVIA 1989—1999

Összeállította Vékás János

1989

december 7. A Vajdasági Íróegyesület Csorba Béla javaslatára vitaestet szervezett az újvidéki Bölcsészettudományi Karon a készülő oktatási törvényekről és a magyar tanszék javaslatairól. Az esten Vékás János kifejtette azt a nézetét, hogy a kisebbségi érdekeket érintő kérdések megoldását jelentősen megkönnyítené egy kisebbségi érdekszervezet létrehozása.

december 13. Ágoston András kezdeményezésére aláírásgyűjtés kezdődött, amelynek keretében 18 ezer személy követelte a kisebbségi jogok érvényesítését a készülő oktatási törvényben.

december 18. Tizenegy vajdasági magyar értelmiségi (Ágoston András, dr. Hódi Sándor, Siflis Zoltán, Dudás Károly, Kovács Frigyes, dr. Korhecz Tamás, Szekeres László, Tóth János, Boldizsár János, Beszédes István, Vékás János) kezdeményezte a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének (VMDK) létrehozását.

1990

március 31. Doroszlón megtartották a VMDK alakuló közgyűlését. Elfogadták programcéljait és alapszabályát. Elnöknek Ágoston Andrást, alelnöknek dr. Hódi Sándort és Vékás Jánost választották meg.

április 19. Ágoston András a VMDK Tanácsa nevében levelet intézett a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémiához és a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémiához, amelyben kezdeményezte az 1944 végén és 1945 elején elkövetett magyarellenes vérengzések kivizsgálását.

április 25. Az újvidéki magyar tanszék közzétette az új szerbiai oktatási törvénnyel kapcsolatos álláspontját, amelyben rámutatott a törvény hiányosságaira, és egyes szakaszait alkotmányellenesnek minősítette.

május 9. Megjelent a Napló című hetilap első száma.

május 10. Szerbia Képviselőháza Társadalmi-Politikai Tanácsának Társadalmi-Politikai Rendszer-, Igazság- és Közigazgatásügyi Bizottsága elfogadta a szerbhorvát

nyelv és a nemzetiségek nyelve hivatalos és nyilvános használatáról szóló törvény tervezetét.

június 24. Újvidéken megalakult a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság (JMMT).

augusztus 3. Szabadkán a VMDK körzeti szervezete elnökségének határozata alapján megkezdődött az aláírásgyűjtés a Népszínház eredeti rendeltetésének visszaállításáért.

szeptember 15. Megjelent a VMDK Hírmondó első száma.

szeptember 28. Szerbia képviselőháza elfogadta a Szerb Köztársaság alkotmányát, a köztársaság elnökének megválasztásáról szóló törvényt, a népképviselők megválasztásáról szóló törvényt és a választási körzetekről szóló törvényt. Ugyanaznap Zoran Sokolović, a képviselőház elnöke december 9-ére kiírta a köztársasági parlamenti és elnökválasztásokat.

szeptember 29. A VMDK Adán megtartott I. kongresszusa elfogadta a szervezet programját.

október Miután a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség megvonta tőle az anyagi támogatást, megszűnt a Dolgozók című lap. Helyette megjelent a Családi Kör, a Soros Alapítvány támogatásával.

október 10. A 7 Nap újságírói sztrájkot jelentettek be, mert Savović Margitot neveztek ki a lap főszerkesztőjének.

november 4. A VMDK Tanácsa elfogadta a személyi elvű kisebbségi önkormányzat létrehozatalára vonatkozó kezdeményezés alapelveit, amelyek a szervezet későbbi autonómiakonceptiójának alapját képezték.

november 11. A VMDK rendkívüli kongresszusán határozatot fogadott el a köztársasági parlamenti választásokkal kapcsolatban, amelyben többek között leszögezte, hogy a VMDK minden választási egységben, ahol ez lehetséges, saját jelöltet állít.

november 18. A VMDK Tanácsa elfogadta a szervezet első választási közleményét, amelyben a választásokon való részvétel céljaként a parlamenti képviseletet, a helyhatósági választásokon való részvételt és az autonómiakövetelés legitimizálását jelölte meg.

december 9. Szerbiában lezajlott a köztársasági parlamenti választások első fordulója. A VMDK 32 választási körzetben állított jelöltet, közülük öten már az első fordulóban megkapták a leadott szavazatok abszolút többségét, tehát bekerültek a parlamentbe (Ágoston András, dr. Körmendi Ferenc és dr. Nagy Sándor, valamint Kasza József és Szecsei Mihály a reformkoalíció támogatásával). A december 23-i fordulóban még hárman szereztek képviselői mandátumot (dr. Varga Zoltán, Csubela Ferenc, dr. Páll Sándor). A VMDK tehát 8 mandátumhoz jutott a 250 tagú köztársasági parlamentben, jelöltjei összesen 132 000 szavazatot kaptak.

A magyar nemzetiségű jelöltek közül még dr. Kovács Oszkár és Kertész Mihály, a Szerbiai Szocialista Párt (SZSZP) jelöltjei, valamint dr. Várady Tibor (UJDI) jutott be a parlamentbe.

január 24. Hans Peter Furrer, az Európa Tanács Politikai Osztályának igazgatója Strasbourghban fogadta Ágoston Andrást és dr. Hódi Sándort.

január 30. Az SZSZP szabadkai vezetősége bővített ülést tartott, amelyen megvitatták a VMDK és a Vajdasági Horvátok Demokratikus Szövetsége (VHDSZ) elleni fellépés stratégiáját.

február 13. Warren Zimmermann amerikai nagykövet Szabadkán külön-külön találkozott Kasza Józseffel, valamint az SZSZP, a VMDK és a VHDSZ képviselőivel.

február 22. Szabadkán egy időzített robbanószerkezet súlyosan megrongálta a Szent Teréz székesegyházat. Ezzel egy időben fenyegető falfeliratok jelentek meg a városban.

március A 7 Nap dolgozói sztrájkot hirdettek Vlaovics József főszerkesztővé való kinevezése miatt.

március 14. A Vajdasági Képviselőház Végrehajtó Tanácsa bírálta a Magyar Szó szerkesztéspolitikáját, kijelentve: „úgy véli, hogy nem fog tudni elkülöníteni eszközöket a sajtó dotálására, így javasolja a lapnak, hogy térjen át a piacgazdálkodásra, és így biztosítson magának új pénzforrásokat”.

Csordás Mihályt kinevezték a 7 Nap fő- és felelős szerkesztőjének.

március 21. Megjelent a Pannon Hírlap első száma.

március 28. Szerbia képviselőháza a tájékoztatási törvényjavaslatot tárgyalva, tíz ellenszavazattal és kilenc képviselő tartózkodásával, elvetette dr. Körmendi Ferenc módosító javaslatát, hogy a törvény rendezze a nemzeti kisebbségek anyanyelvi tájékoztatásra való jogának kérdését.

április 1. Jugoszláviában megkezdődött a népszámlálás. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) területén 10 394 026 lakosából 344 147 vallotta magát magyarnak (a Vajdaságban 339 491, Közép-Szerbiában 4309, Kosovóban 142, Crna Gorában 205). A Vajdaságban a magukat magyarnak vallók száma az 1981. évi 88,48 százalékát tette ki, a tartomány lakosságához viszonyított arányuk pedig 18,94-ről 16,94 százalékra csökkent.

április 21. Szabadkán több mint 3000 résztvevővel megtartották a VMDK II. kongresszusát, amely elfogadta A vajdasági magyarság a rendszerváltásban című memorandumot, és kezdeményezte a Közép-Európai Népcsoportok Fórumának megalakítását.

május 12. Megalakult a Vajdasági Magyarok Ifjúsági Szervezete (VMISZ).

május 25. A VMDK Elnöksége állást foglalt el a Vajdaság statútumának Szerbia képviselőházában előterjesztett javaslatával szemben, hangsúlyozva, hogy az nem fejezi ki a vajdasági magyarok alapvető érdekeit, mert „lehetővé teszi, hogy az állam köztársasági szinten mentesítse magát a kisebbségi problémával való közvetlen foglalkozás kötelezettségétől, ugyanakkor azonban e kötelezettségek pénzelésének politikáját mégis köztársasági szinten határozzák meg”.

május 30. A magyar tanszék megfogalmazta szakmai észrevételeit a készülő szerbiai általános és középiskolai törvénytervezetre vonatkozóan, és kérte dr. Dimitrije Dimitrijević oktatásügyi minisztert, hogy fogadja a tanszék küldöttségét.

június 18. A Vajdaság képviselőháza elfogadta a Vajdaság statútumát, miután Szerbia alkotmánya értelmében Szerbia képviselőháza előzőleg jóváhagyta a dokumentum javaslatát.

július 6. A VMDK Elnöksége a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság (JSZSZK) Elnökségéhez és a Jugoszláv Néphadsereg (JNH) Vezérkarához intézett levelében kérte „a JNH kötelékeibe besorozott magyarok ideiglenes leszerelését mindaddig, amíg az ország hadserege nem tér vissza az alkotmányos keretekben meghatározott tevékenységhez”.

július 9. Felmentették tisztségéből Gubás Ágotát, a Szabadkai Rádió magyar műsorának fő- és felelős szerkesztőjét, mert a műsorban közreadta a VMDK háborúellenes közleményét.

július 20. A VMDK Elnöksége elfogadta a vajdasági magyar oktatási hálózat modelljavaslatát.

július 23. Szerbia képviselőháza elfogadta a hivatalos nyelvhasználatról szóló törvényt, amely a közigazgatási és bírósági eljárásban a nemzeti kisebbségek nyelvének használatát az első fokú eljárás területére korlátozza, ugyanakkor fordítási kötelezettséget ír elő, és előnyben részesíti a szerb nyelvet, ha a felek nem tudnak megegyezni az eljárás nyelvében.

július 30. Az újvidéki laktanya öt szállító járműve és közel 500 katonája felszámolta Zsablya környékén a Milan Paroški vezette Néppárt fegyveres önkénteseinek Tisza melletti táborát.

augusztus 1. Szabadka főterén nagygyűlést tartottak Szabadka a békéért címmel. Békefelhívást intéztek a szövetségi és köztársasági képviselőházhoz, a JSZSZK Elnökségéhez és az államelnökökhöz.

augusztus 21. Miután az SZSZP temerini szervezete minden előzetes értesítés nélkül előző nap megkezdte a helytörténeti múzeum kilakoltatását, Csorba Béla, a múzeum tanácsának tagja és a VMDK körzeti szervezetének elnöke megakadályozta a még ottmaradt múzeumi tárgyak elhordását, és ülsztrájkot kezdett a múzeum bejárata előtt.

augusztus 29. Temerin piacterén több száz helybeli magyar és szerb nő gyűlt össze, hogy tiltakozzon az esztelen polgárháború ellen. Gyülekezésüket militáns hangú erőfítogató csoport — élén a Szerbiai Szocialista Párt és a Harcoszövetség néhány helyi vezetőjével — zavarta meg.

szeptember 1. Szabadkán ökumenikus istentiszteletet tartottak a békéért.

szeptember 8. A VMDK Elnöksége levélben kérte a JSZSZK Elnökségét, hogy mentsék fel a vajdasági magyarokat a mozgósítás kötelezettsége alól.

szeptember 12. Ágoston András a VMDK Elnöksége nevében levélben kérte lord Carringtonot, tegye lehetővé, hogy Hágában a VMDK is kifejtse a jugoszláviai helyzettel kapcsolatos véleményét.

október 2. Dr. Körmendi Ferenc Hágában ismertette a Jugoszlávia értekezlet két alelnökével a VMDK-nak a vajdasági magyarok helyzetével kapcsolatos álláspontját.

október 28. Szegeden megalakult a Délvidéki Magyarok Köre, jórészt a mozgósítás elől Magyarországra menekült vajdasági magyarokból.

november 5. Béketüntetés Zentán.

november 6. Béketüntetés Adán.

november 26. Milan Paroški és Dragoslav Petrović, a Néppárt képviselői határozati javaslatot adtak be Szerbia képviselőházának a szerbek jogainak védelme érdekében azokban a községekben, amelyekben a nemzeti kisebbségek képezik a lakosság többségét. A parlament december 20-án elvetette a kezdeményezést (23-an szavaztak rá).

december 3. A Vajdasági képviselőház Maróti Miklóst nevezte ki a Magyar Szó főszerkesztőjének.

1992

január 4. Ágoston András a VMDK Elnökségének nevében levelet intézett Butrosz Galihoz, az ENSZ főtitkárához és Cyrus Vance-hez, az ENSZ nagykövetéhez, azt kérve, hogy az ENSZ béketerve kötelezze Szerbiát a mozgósítás elől elmenekült magyarok visszahívására és bántatlanságuk szavatolására. Ugyanakkor megküldte nekik a vajdasági magyarság helyzetét és törekvéseit összefoglaló jelentést.

január 26. Vojislav Šešelj, a Szerb Radikális Párt (SZRP) elnöke a vajdasági Csókán tartott uszító beszédében vérfürdővel fenyegette a magyarokat, s megtiltotta az erőszakos sorozások elől elmenekült 20—25 ezer magyarnak a hazatérést.

február 7. A rendőrség őrizetbe vette Csorba Bélát, a VMDK alelnökét, aki nem volt hajlandó eleget tenni a behívóparancsnak.

február 11. Törökkanizsán kézigránát robbant Tóth Károly, a VMDK helybeli szervezete alelnökének udvarán.

március 13. Ágoston András, a VMDK elnöke írásban fordult a szerb parlamenthez, javasolva, hogy a törvényhozás sürgős, eljárással hozzon határozatot a külföldre menekült polgárok visszahívásáról s büntetlenségük szavatolásáról, de az március 19-én elutasította a kezdeményezést.

március 31. A szerbiai képviselőház oktatásügyi bizottsága a készülő új oktatási törvény megvitatása során arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jövőben a középiskolai oktatás szerb nyelven folyjék, és csak kivételesen, a kormány külön jóváhagyásával kérhető a nemzetiségi nyelvek használata a program bizonyos részeire, illetve egészére vonatkozóan.

április 1. Vojislav Šešelj a belgrádi parlamentben kijelentette, hogy a vajdasági horvátokat teherautókra kell rakni és deportálni Horvátországba. A megdöbbentő kijelentéstől sem a kormánypárt, sem az ellenzék képviselői, sem pedig a parlament elnöke nem határolta el magát.

április 8. A VMDK moravicai szervezete Csubela Ferenc vezetésével nagygyűlést tartott, amelynek mintegy 1500 résztvevője támogatásáról biztosította azt a 83 moravicai magyar tartalékost, akik április 6-án megtagadták a bevonulást.

április 9. Ágoston András, a VMDK elnöke levelet intézett lord Carringtonhoz, a Jugoszlávia-értekezlet elnöklőjéhez. Felhívta a figyelmét a Vajdaság etnikai összetételének erőszakos megváltoztatására és mindazokra a veszélyekre, amelyek a vajdasági magyarságot fenyegetik.

április 14. Ágoston András javaslattal fordult Slobodan Milošević szerbiai államelnökhez, hogy kezdeményezzen tárgyalást az illetékes hatalmi szervek és a VMDK képviselői között a vajdasági magyarság helyzetének megvitatása céljából.

április 15. Szabadkán a szerb szabadcsapatok erőfitogtatással próbálták megfélemlíteni a magyar lakosságot. Fegyverrel fenyegetőztek, és kitelepítést helyeztek kilátásba. Újságírókkal közölték, hogy a forgatókönyv szerint Bosznia után Koszovó, majd a Vajdaság következik.

április 24. A VMDK küldöttsége, Ágoston András, Hódi Sándor, Vékás János és Páll Sándor Slobodan Milošević szerbiai államelnökkel a vajdasági magyarok és más kisebbségek helyzetéről tárgyalt. Megállapodtak abban, hogy rövidesen közös munkacsoport vizsgálja ki a legégetőbb kérdéseket.

április 25. Kanizsán megtartotta évi közgyűlését a VMDK. A zárt ülésen elfogadtak egy autonómiatervezetet (Memorandum a Szerb Köztársaságban élő magyarok önkormányzatáról.), amely területi autonómiát, helyi önkormányzatokat és perszonális autonómiát irányoz elő a magyar kisebbség számára a Vajdaságban.

április 27. A JSZSZK Képviselőházának Szövetségi Tanácsa kihirdette a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) alkotmányát. A választásokat május 31-re tűzték ki.

május 8. Ágoston András, a VMDK elnöke Strasbourgban, Brüsszelben és Párizsban nemzetközi támogatást kért a vajdasági magyarság számára. Nyugat-európai útvjáról hazatérőben megbeszélést folytatott Budapesten Antall József miniszterelnökkel.

május 9. A VMDK Tanácsa közleményben szólította fel a vajdasági magyarságot, hogy „álljon ellen az esztelen háborúnak, tagadja meg a törvénytelen mozgósításban való részvételt”.

május 11. Oromhegyesen több száz ember gyűlt össze, tiltakozásul az erőszakos mozgósítás ellen. Ugyanakkor Kanizsáról vagy félszáz fiatal erőszakkal elvittek, a tiltakozó hozzátartozókat pedig fegyverrel megfenyegették.

május 13. Szerbia képviselőháza hét ellenszavazattal és két tartózkodással elfogadta az általános iskolai törvényt, amellyel az iskolák állami tulajdonba kerültek át. A VMDK képviselőcsoportja a szavazás előtt tiltakozása jeléül kivonult a teremből.

május 16. A szabadkai Népkörben 53 vajdasági magyar művelődési egyesület, intézmény és szervezet képviselője elfogadta a Népkör és a szenttamási Arany János Művelődési Egyesület javaslatát a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség megalakítására.

május 20. A szerbiai törvényhozás hosszú és szélsőséges véleményektől sem mentes vita után az oktatási törvénynek a kormány által javasolt enyhébb változatát fogadta el. Eszerint továbbra is lehet majd nemzetiségi nyelven középiskolában oktatni.

május 21. A vajdasági képviselőház Bálint Sándort nevezte ki a Magyar Szó főszerkesztőjének, jóváhagyva a szerkesztőség előző napi titkos szavazásának eredményét.

május 23. A Köztársasági Választási Bizottság jóváhagyta a politikai pártok jelöltjeinek listáját a Szövetségi Képviselőház Polgárok Tanácsa választására.

Összesen 11 párt és koalíció állított jelölteket, köztük a VMDK, amelynek listáján a következő nevek szerepeltek: dr. Páll Sándor, dr. Stjepan Skenderović, Papp Ferenc, Tápai János és Somorai Zsuzsanna.

május 27. A szerbiai képviselőház megválasztotta a Szövetségi Képviselőház Köztársaságok Tanácsa 20 szerbiai képviselőjét. A VMDK képviselőcsoportja a számára megítélt egy parlamenti helyre két jelöltet állított (Ágoston Andrást és Szecei Mihályt), közülük a titkos szavazáson Szecei Mihályt választották meg 124 szavazattal (Ágoston András 26 szavazatot kapott).

május 30. Veprődön (Krušić) rálöttek a VMDK helyi szervezete elnökének, Micskó Andrásnak a házára.

május 31. Szövetségi, tartományi és helyhatósági választásokat tartottak Szerbiában. A VMDK az ellenzék bojkottja ellenére a részvétel mellett döntött (a kanizsai körzeti szervezet kivételével).

A szövetségi választásokon a VMDK öt választási körzetben indított jelöltet. A listás választáson a VMDK 106 831 szavazatot kapott (a leadott szavazatok 2,79%-a), ami nem volt elegendő a mandátumszerzéshez. Egyéni választókerületben a VMDK két jelöltje (Csorba Béla és dr. Sepsey Csaba) győzött.

június 20. Dobrica Ćosić jugoszláv elnök fogadta Ágoston Andrást, a VMDK elnökét, aki úgy nyilatkozott, hogy viszonylag elégedett a megbeszélésekkel, mert az új elnök legalább érdeklődést tanúsít a kisebbségek gondjai iránt.

június 25. Ágoston András, a VMDK elnöke Rómában Olaszország és a Vatikán több kiemelkedő személyiségével találkozott.

június 26. Szerbia képviselőháza alaptalannak és igazságtalannak nyilvánította az ENSZ Biztonsági Tanácsa által Jugoszlávia ellen foganatosított büntetőintézkedéseket, többek között kijelentve: „A Szerb Köztársaság képviselőháza hangsúlyozza, hogy a köztársaság alkotmánya szavatolja a nemzeti kisebbségek összes jogait, a legmagasabb európai elvekkel és mércékkel összhangban. Emellett kész elfogadni a nemzeti kisebbségek jogainak minden olyan esetleges bővítését, amelyeket az ENSZ vagy az EBBÉ dokumentumai rögzítenek”. Ugyanakkor kijelenti, hogy kész bármilyen előfeltétel nélkül megbeszéléseket folytatni a nemzeti kisebbségek helyzetét érintő minden kérdéstről, amely nem vonja kétségbe Szerbia és a JSZK integritásának, szuverenitásának és jelenlegi határainak érvényét.

július 1. Megjelent a Vajdasági Hírnök című független hír- és képmagazin. Alapító és kiadó Dujmovics György.

július 3. Szerbia kormánya emberjogi és kisebbségi jogi bizottságot alakított.

július 8. Szerbia Menekültügyi Főbiztossága a kormánytól kapott megbízás alapján határozatot hozott a Boszniából és Horvátországból érkezett menekültek területi elosztásáról, amelynek értelmében a magyar többségű községekbe a következő számú menekültet kellett elhelyezni: Topolya 3398, Kishegyes 1745, Ada 2905, Csóka 2515, Kanizsa 2491, Zenta 2838, Becse 2870. Miután erről a VMDK Tanácsa értesült, augusztus 28-i ülésén a végzést a terület etnikai arányai erőszakos megváltoztatására irányuló törekvésnek minősítette.

július 10. A Forum LKNYV Igazgatótanácsa leszögezte: a Forum kiadóházat csőd fenyegeti, és ha az alapító nem tesz eleget kötelezettségének, kérdésessé válik a fontos nemzetiségi intézmény működése.

július 11. Szenttamáson 67 vajdasági magyar művelődési egyesület és intézmény képviselőinek jelenlétében megalakult a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség.

július 20. A VMDK képviselőcsoportja a vajdasági képviselőházban nem fogadta el a számára felkínált harmadik képviselőházi alelnöki helyet.

július 30. Milan Panić Budapesten tárgyalta Antall József miniszterelnökkel. A megbeszélésen részt vett dr. Várady Tibor is. A sajtóviesszhang szerint „a magyar fél a tárgyalásokon sikraszállt a VMDK-val való érdemi tárgyalásokért”.

augusztus 4. Szerbia képviselőháza elfogadta az egyetemekről szóló törvényt. Ennek 10. szakasza kimondta, hogy az egyetemeken és karokon a tanítás szerb nyelven folyik, a nemzeti kisebbségek nyelvén, illetve a világnyelvek valamelyikén pedig csak akkor, ha ezt a kormány jóváhagyja.

augusztus 20. Megjelent a Zombor és Környéke című közeleti szemle első száma. Alapítója a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, megbízott szerkesztő Fridrik Cirkli Zsuzsa.

augusztus 21. Dobrica Ćosić, a JSZK elnöke a londoni Jugoszlávia-értekezlet előkészületek keretében Belgrádban konzultatív megbeszélést tartott a tudományos élet képviselőivel. A megbeszélésen dr. Momir Stojković, a Politikai Tudományok Karának tanára kifejtette: a szerbiai nemzeti kisebbségek jogaival kapcsolatban a legtöbb, amit el lehet fogadni, a kulturális és személyes autonómia, mert a területi autonómia a JSZK szétesését jelentené.

augusztus 26. Megkezdődött a londoni Jugoszlávia értekezlet, amelyen a jugoszláv küldöttség tagjaként részt vett dr. Várady Tibor szövetségi igazságügy-miniszter is. Az elnöklő lord Carrington meghívására jelen volt Ágoston András, a VMDK elnöke, valamint Bela Tonković elnök vezetésével a VHDSZ háromtagú küldöttsége is.

augusztus 29. A szerémségi Herkócán a falubeli szerbek tiltakozó gyűlésen követelték a helybéli horvát és magyar lakosság elűzésének megszervezése miatt letartóztatott két személy szabadon bocsátását. Az eseményekért Bela Tonkovićot és Ágoston Andrást tették felelőssé.

szeptember 25. A Magyar Szó szerkesztőbizottsága a Forum kiadóház válságos helyzete miatt követelte Maróti Mikós vezérigazgató felelősségének megállapítását, a kiadóház átszervezését és azt, hogy a szerb állam fedezze a kiadó bankkölcsönök miattí veszteségét.

október 17. Adán megtartotta alakuló közgyűlését a Vox Humana Emberbaráti Szolgálat.

november 11. A VMDK képviselői Újvidéken találkoztak Geert Ahrensszel, a Jugoszlávia értekezlet kisebbségi munkacsoportjának tagjával. A vajdasági magyarság problémáinak ismertetése nyomán Ahrens kijelentette, hogy azokat a Carrington-dokumentum keretében kell megoldani. Ugyanaznap a VMDK képviselői találkoztak az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága belgrádi tisztségviselőivel, akik közölték, hogy az ENSZ pénzeiből építendő menekültszállások elhelyezését hat vajdasági helységben

tervezik (Szabadka, Kanizsa, Zenta, Topolya, Beocsin és Kovin). A VMDK képviselői tiltakoztak az ellen, hogy magyar többségű településeken építsenek menekültszállásokat.

november 12. Ágoston András levélben hívta fel Anna Maria Demmernek, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága európai igazgatójának a figyelmét arra, hogy a menekültszállások magyar többségű településeken való felépítése ellentétben áll a világszervezet azon álláspontjával, amely ellenzi a terület etnikai arányainak erőszakos megváltoztatását.

december 20. Parlamenti és helyhatósági választásokat tartottak Szerbiában, amelyeken a VMDK a szövetségi parlamentben 3, a szerbiaiban 9 (a zrenjanini körzetben 104 570 szavazattal 7, az újvidéki körzetben pedig 36 255 szavazattal 2), a vajdaságiban pedig 17 képviselői helyet szerzett.

1993

január 1. A szerbiai felsőoktatási törvény értelmében a Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete elvesztette önálló jogi státusát az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán belül, és ismét annak tanszékévé vált.

január 13. Szerbia kormánya határozatot hozott a főiskolák területi elosztásáról és struktúrájáról, amely 58 főiskola működését hagyta jóvá a köztársaság területén. A kormány a határozat hatályba lépésével egyidejűleg átvette az alapítói jogokat a községek, városok vagy tartományok által alapított főiskolák felett.

január 16. Adán tanácskozást tartottak a VMDK parlamenti képviselői és helyhatósági képviselői, amelyen megvitatták és elfogadták A VMDK képviselőinek és tanácsnokainak szerepe és működése című, január 9-én meghozott elnökségi állásfoglalást.

február 10. A Vajdaságban Savović Margitot nevezték ki tartományi kisebbségi titkárnak.

február 12. A hatóságok letartóztatták, illetve katonai bíróság elé idézték Barta Tibort és Pozsár Tibort, a VMDK Csóka községi önkormányzati tanácsnokait, így akadályozva meg a község ellenzéki többségű képviselő-testületének megalakulását. A történekről a VMDK Elnöksége másnap tájékoztatta a genfi emberjogi konferencia résztvevőit.

március 10. Szerbia képviselőháza kihirdette a Szerb Köztársaság alkotmányának végrehajtásáról szóló alkotmánytörvény kiegészítését és módosítását, amely hatályon kívül helyezte a tartományok által meghozott törvényeket.

Savović Margit, a tartományiból szövetségi kisebbségi miniszterre előlépett szocialista politikus kijelentette, hogy a JSZK-ban a nemzetiségi jogok magasan az európai mércék felett vannak, például Észak-Bácskában nem a magyarok, hanem a szerbek forognak veszélyben.

március 11. Az EBEÉ megfigyelőket telepített a Vajdaságba, Koszovóba és a Szandzsákba.

március 14. A Magyar Szó helyett röplap jelent meg, amelyben a szerkesztőség értesíti olvasóit, hogy „A hatalomnak sikerült megszüntetnie a Magyar Szót. Elérte célját.” A lap négy napi szünet után jelent meg újra.

április 5. Antall József miniszterelnök fogadta a VMDK küldöttségét.

április 9. Szabadkán húsvét előtt plakátok jelentek meg az utcákon, amelyek szerint egy magát Szerb Sólímoknak nevező ismeretlen katonai szervezet harcosokat kíván toborozni a VMDK és a vajdasági horvátok ellen.

április 16. Siniša Vučinić csetnikvezér Szabadkán a magyarok ellen uszított, hangoztatva, hogy Észak-Bácskába mielőbb szerbeket kell telepíteni, mert a szerbek sehol sem lehetnek kisebbségben.

április 20. A VMDK memorandumot intézett Szerbia hatalmi szerveihez, amelyben párbeszédet sürgetett a magyar autonómia kialakítása ügyében.

június 26. A Szerb Radikális Párt és a Szerb Royalista Mozgalom nagygyűlést tartott Szabadkán. Vojislav Šešelj és Siniša Vučinić, a két szervezet vezetői élesen bírálták a VMDK-t, illetve a VHDSZ-t, és kijelentették, hogy „a radikálisok nem fogják megengedni, hogy a szeparatista VMDK—VHDSZ koalíciónak sikerüljön zavarásokat keltenie Észak-Bácskában, hogy ezzel kiprovokálja a vajdasági probléma internacionalizálását”.

június 28. Pozsgay Imre és Bíró Zoltán, a Nemzeti Demokrata Szövetség társelnökei Belgrádban tárgyaltak Borisav Jovićtyal, a Szerbiai Szocialista Párt elnökével, a jugoszláv parlament küldöttségével, Savović Margit kisebbségügyi miniszterrel, valamint Slobodan Milošević szerb elnökkel. A politikusok tárgyalásokat folytattak Újvidéken vajdasági magyar értelmiségiekkel is.

július 21. Rövid vajdasági látogatása során Vitalij Csurkin orosz különmegbízott találkozott Ágoston Andrással és Vékás Jánossal. Csurkin a VMDK törekvéseiről szólva megjegyezte, hogy azok remélhetőleg eredménnyel járnak, mivel Milošević elnök személyesen is megígérte, hogy a kisebbségi kérdést dialógus útján rendezik.

augusztus 6. Megjelent a 7 Nap utolsó száma. Az állami támogatás megvonása miatt megszűnt lap szerkesztősége Új Hét Nap címmel magánlapot indított.

október 1. A Magyar Szó csak hetente kétszer jelent meg 1994 áprilisáig.

október 2. Újvidéken megalakult a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete. Elnökévé Nagy Margitot választották.

október 19. Mihalj Kertes, a szerbiai kormány tárca nélküli minisztere kijelentette, csak viccelt, amikor a szerbiai képviselőház ülésén azt mondta, hogy lehallgatta Ágoston Andrásnak és a VMDK más vezetőinek a telefonbeszélgetéseit.

október 20. Slobodan Milošević szerbiai köztársasági elnök feloszlatta a köztársasági parlamentet. Döntését azzal indokolta, hogy megbénult a döntéshozatali mechanizmus.

december 19. Szerbiában lezajlott a rendkívüli köztársasági parlamenti választások első fordulója. A 9 választási körzetben összesen 84 párt, polgári csoport vagy koalíció 5163 képviselőjelöltet indított 216 választási listán. A VMDK a két vajdasági választási körzetben indult; a zrenjaniniban 85 994 szavazattal 5 képviselőt juttatott be a képviselőházba (Ágoston András, Kasza József, dr. Körmendi Ferenc, dr. Páll Sándor

és Szecsei Mihály), míg az újvidéki választási körzetben 26 462 szavazattal nem jutott mandátumhoz.

1994

január 6. A Vajdasági Képviselőház Tájékoztató Bizottsága elfogadta a Forum átszervezéséről szóló javaslatot, amelynek értelmében a kiadóház holdinggá alakulna, és lehetővé válna vagyona 49%-ának privatizálása. Ágoston András levélben kérte Slobodan Milošević köztársasági elnököt, hasson oda, hogy a vajdasági képviselőházban vegyék le napirendről a Forum átszervezését, és Szerbia kormánya kezdjen megbeszéléseket a VMDK-val az intézmény jövőjéről.

január 15. A VMDK Elnöksége arra az álláspontra helyezkedett, hogy parlamenti képviselői a szerbiai képviselőházban nem csatlakoznak sem az SZSZP-hez, sem pedig a szerb ellenzékhez.

január 25. Slobodan Milošević fogadta Ágoston Andrást, és felkérte, legyen jelen a Jugoszláviába látogató Jeszenszky Géza magyar külügyminiszterrel folytatandó megbeszélésen, amit Ágoston elfogadott.

január 27. Jeszenszky Géza magyar külügyminiszter kétnapos látogatásra Belgrádba érkezett. A Magyar Szó aznapi számában megjelent interjújában kijelentette: „A jugoszláv vezetés előtt jól ismert, hogy a magyar kormány — a demokrácia és az önkormányzat elveiből kiindulva — támogatja a VMDK autonómiakonceptióját, nem tartja azonban feladatának, hogy erről a jugoszláv kormánnyal tárgyaljon a vajdasági magyarok s a legutóbbi választásokon az autonómiaprogrammal újból nagyarányú támogatottságot kapott VMDK helyett, mintegy a magyarok feje felett.”

február 12. Szabadkán egy 12—15 tagú banda betört a Népkörbe, ahol magyarellenes fenyegetéseket üvöltözve verekedést provokált.

február 13. Mivel dr. Hódi Sándor többszöri felszólítás után sem volt hajlandó beszámolni a VMDK pénzügyeiről, és bejelentette, hogy kockázatos volta miatt nem tudja többé vállalni a VMDK kiegészítő pénzellátásának megszervezését és lebonyolítását, a VMDK Elnöksége felmentette az általa önként vállalt feladat alól, és megkérte a VMDK Ellenőrző Bizottságát, készítsen jelentést az ügyről.

február 22. Az újvidéki Forum Könyvkiadó szerzői összeültek, hogy véleményyt mondjanak a VMDK művelődési bizottsága által meghirdetett pályázatról, és közös álláspontot alakítsanak ki azzal kapcsolatban, hogy a kiadó saját javaslatát is felterjesztesse a Határon Túli Magyar Könyvkiadás Támogatására Létrejött Alap Vajdasági Alkuratóriumának megalakításával kapcsolatban.

február 24. Tótfaluban megkezdődött a vajdasági magyar értelmiségi kerekasztal-találkozó.

február 27. A VMDK Művelődési Bizottsága által összehívott ülésen a könyvkiadásban érdekelt szervezetek és intézmények létrehozták a Határon Túli Magyar Könyvkiadás Támogatására Létrejött Alap Vajdasági Alkuratóriumát.

március 5. A VMDK Tanácsa úgy döntött, hogy nem vállal részt a szerbiai kormány megalakításában, „mivel a nagy demokratikus pártok egyike sem fogadta el a kormányban való részvételt”.

március 12. Jeszenszky Géza, a Magyar Köztársaság külügyminisztere kétnapos vajdasági látogatása első napján Adán tárgyalt a VMDK vezetőivel. Külön kérésre sem járult hozzá ahhoz, hogy a dr. Hódi Sándorral kapcsolatos pénzügyi kérdések tisztázódjanak, ehelyett arról beszélt, hogy a nehéz idők próbára teszik az idegeket és a jellemet, s utalt arra, hogy a régi kommunista vezetőknek ideje volna visszavonulniuk.

március 20. Moravicán újra felállították Kossuth Lajos mellszobrát.

március 26. A Népszabadságban Bálint Antal a VMDK-n belüli viszonyokkal kapcsolatban kijelentette: „Véleményem szerint egy erős baloldali szárny alakult ki a csúcsvezetésben, amely a legutóbbi időben szembekerült a szervezet keresztény-nemzeti szárnyával.”

március 27. Zentán megkezdődött a VMDK első tisztújító közgyűlése. A küldöttek módosították az alapszabályt, elfogadták a VMDK külpolitikai tevékenysége és a *Hogyan tovább az autonómia felé* című dokumentumokat, valamint a községi képviselők és helyi közösségi tanácsstagok magatartási kódexét. Az alapszabály-módosítás keretében a küldöttek nagy szótöbbséggel elutasították a platformok alapszabályba iktatására vonatkozó kezdeményezést. Dr. Hódi Sándor a közgyűlés előtt sem volt hajlandó elszámolni a VMDK nevében vagy arra hivatkozva bonyolított pénzügyleteivel. A közgyűlés 136 szavazattal ismét Ágoston Andrászt választotta meg a szervezet elnökének. Az ellenjelölt Csubela Ferenc 66 szavazatot kapott. Alelnök dr. Páll Sándor és az újráválasztott Vékás János lett.

április 19. Pavel Domonji tartományi kisebbségügyi titkár Szabadkán tárgyalt dr. Szöllőssy Vágó Lászlóval, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség főtítkárával. A megbeszélés után Szöllőssy kijelentette: a VMMSZ Elnöksége hamarosan megvitatja, mi az, aminek a finanszírozásában az állam részvállalása leginkább fontos lenne.

május 12. Zentán megalakult a Magyarok Világszövetségének Jugoszláviai Országos Tanácsa. Elnöknek a világszövetség elnökségi tagját, dr. Hódi Sándort választották meg.

május 30. Topolyán megalakult a Polgári Demokratikus Tömörülésnek elnevezett szervezet 11 tagú kezdeményezőbizottsága.

június 1. Szabadka központjában hajnalban robbanás történt, amely megrongálta a ferences rendiek Jovan Nenad cár téri templomának ajtaját.

június 12. A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) megalakításának szabadkai kezdeményezői (Kasza József, dr. Korhecz Tamás, dr. Józsa László és dr. Varga Zoltán) találkozót tartottak Újvidéken a helyi értelmiségiek csoportjával, amelyen Major Nándor kijelentette: „Az értelmiség kívülmaradását tiszteletben kell tartani”.

június 15. A VMDK Elnöksége közreadta *Állásfoglalás a válságról* című dokumentumát, amely a pénzügyi botrány kirobbanásának alapvető okaként azt jelölte meg, hogy „a magyar kormányzat politikailag támogatta ugyan a VMDK-t, végül már az általa képviselt autonómiatörekvéseket is, de az anyagi támogatást a VMDK-t és az általa képviselt autonómiatörekvéseket ellenző csoportok, intézmények kapták”.

június 18. Zentán megtartotta alakuló közgyűlését a Vajdasági Magyar Szövetség. Elnöke Csubela Ferenc lett; az alelnökök: Tóth Horti Gábor, Szecsei Mihály, Bálint Antal és Egeresi Sándor.

augusztus 4. Szabadkán megjelent a Szabad Hét Nap első száma.

augusztus 10. A VMSZ Elnöksége levélben szólította fel a vajdasági magyar intézményeket a csatlakozásra, ennek fejében közös cselekvési programot, nemzetközi érdekképviselést és magyarországi anyagi támogatást ígért.

Tabajdi Csaba, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára a Magyar Hírlapnak adott nyilatkozatában kijelentette: „Ha a vajdasági magyar szervezetek nem tudnak megegyezésre jutni, nem látok lehetőséget a magyarországi támogatás kiutalására.”

szeptember 23. A Vajdasági Magyar Szövetség küldöttsége bemutatkozó látogatást tett Belgrádban, a Szerbiai Szocialista Párt Főbizottságában, amelyet követően „a VMSZ elnöke meglegedettséggel nyugtázta, hogy a rendkívül toleráns légkörben folyó beszélgetés során a hatalmon lévő párt képviselői kiemelték a béke fontosságát, és szorgalmazták a tolerancia kialakulásának szükségességét, amely rendkívül fontos a kisebbségi kérdés rendezésében is.”

október 10. A Határöntúli Magyarok Hivatala Budapesten külön-külön tárgyalt a VMDK és a VMSZ küldöttségével. A tárgyalásokat követő sajtóértekezleten Csubela Ferenc, a VMSZ elnöke kijelentette: „A vajdasági magyarok első érdekszervezete teljesen szétforgácsolódott, de újjáéledhet, és a VMSZ-szel közösen állhat ki a kisebbségi jogokért azután, hogy Ágoston és szűkebb köre lemond.”

október 19. A határöntúli magyarság kulturális támogatási rendszerének korszerűsítésére létrehozott munkabizottság Budapesten megtartott ülésén „dr. Bosnyák István, a JMMT elnöke tolmácsolta a társaság intézőbizottságának vonatkozó javaslatait. Ezek szerint (. . .) sem az alkuratóriumban, sem szakági bizottságaiban ne kapjanak megbízatást a VMDK és VMSZ legexponáltabb, jórészt hitelüket vesztett vezetőségi tagjai”.

október 20. Pavel Domonji tartományi kisebbségügyi titkár a VMSZ szabadkai székházába látogatott. A megbeszélést követő sajtótájékoztatón „rendkívül hasznosnak ítélte meg a találkozót, s nagyon érdekesnek nevezte, hogy érdekvédelmi szervezetként a VMSZ többek között a vajdasági magyarság bizonyos gazdasági érdekeit is kifejezésre juttatja, ami a regionális együttműködés szempontjából is fontos.”

október 21. Milutin Stojković, a vajdasági képviselőház elnöke kijelentette: „A vajdasági magyar kisebbség megértette, hogy ez az ő állama is, keretében érvényesítheti minden jogát, az állam védelmezi őt, érdekei nem kerültek veszélybe. Más szóval, a szocialisták győzelmével Magyarországon a vajdasági magyarok körében szerencsére egyre többen belátják, hogy sehol sem élhetnek olyan szépen, mint nálunk.”

október 30. A VMDK Vajdaság-szerte megemlékezéseket szervezett az 1944 végén és 1945 elején meggyilkolt ártatlan magyarok emlékére. A központi megemlékezést Újvidéken tartották, a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület nagytermében, majd a résztvevők a művelődési egyesülettől a Futaki úti temetőig vitték azt a száz kis és egy nagy keresztet, amelyeket ez alkalommal is elhelyeztek a katonatemetőben, a felszedett kereszttek helyébe. A hatóságok néhány nap múlva ismét felszedték a keresztet.

november 6. A JMMT szervezésében Újvidéken megalakult az Illyés Alapítvány Vajdasági Alkuratóriuma.

november 13. A VMDK Tanácsa közleményben mondta ki, hogy az Illyés Alapítvány Vajdasági Alkuratóriumának megalakításakor mellőzték a demokratikus módszereket, és hogy a megalakulással kapcsolatos tevékenység nincs összhangban a kormányprogramnak azzal a részével, amely kimondja, hogy a magyar kormány támogatja a kisebbségi magyarság autonómiatörekvéseit.

Kasza József, Szabadka képviselő-testületének elnöke, a VMSZ Tanácsának tagja egy hónapos amerikai tanulmányútjáról visszatérve a Magyar Szóban kijelentette: „A beszélgetésekből egyértelműen kitűnt, hogy a vajdasági magyarság problémája sokadrendű a jugoszláv problémák rendezésében.” . . . négy éve tévhitben éltünk az autonómia megvalósításának lehetőségéről.”

december 2. Budapesten, a Határon túli Magyarok Hivatalában megtartott sajtótájékoztatón Vékás János egy hónapos amerikai és kanadai körútjáról beszámolva kijelentette: az USA Külügyminisztériumában közölték vele, hogy az amerikai kormány nem alkalmaz kettős mércét a volt Jugoszlávia térségében jelen levő etnikai problémák megítélésében.

december 15. Ágoston András levélben kérte Slobodan Milošević szerbiai köztársasági elnököt, járuljon hozzá, hogy a Forum kiadóház privatizációja úgy történjen, hogy az intézmény vagyona a vajdasági magyarság érdekeinek szolgálatában álljon.

december 20. A vajdasági képviselőházban különvált a VMDK- és a VMSZ-frakció.

december 28. A topolyai községi képviselő-testület ülésén a VMSZ-es tanácsnok az SZSZP tanácsnokaival közösen leváltották a VMDK-s községi vezetőseget.

1995

január 28. A VMDK Elnöksége Csantavéren megtartott ülésén megvitatta a magyar iskolahálózat létrehozatalának terveit. A tervek megvalósítása során a következő hónapokban 151 kérdezőbiztos 126 településen, a vajdasági magyar családok 5%-ában összesen 4473 kérdőívvel mérte fel a szülőknek és a pedagógusoknak az anyanyelvi oktatással kapcsolatos véleményét.

február 26. Újvidéken, a Futaki úti katolikus temetőben ismeretlen tettesek leöntöttek mintegy ötven síremléket. A VMDK körzeti szervezete közleményben követelte az erélyes nyomozást. A tettesek nem kerültek elő.

március 11. Szabadkán megtartották a VMDK közgyűlést, amely elfogadta a szervezet módosított autonómiakoncepcióját (Kezdeményezés a Szerb Köztársaságban élő magyarság önkormányzatának létrehozására), módosította alapszabályát, és kizárta a szervezeten kívüli azokat, akik csatlakoztak a VMSZ-hez.

március 18. Zentán megtartotta alakuló közgyűlést a Vajdasági Magyar Polgári Mozgalom (VMPM). Elnökének Böröcz Józsefet választották meg.

június 17. A VMSZ közgyűlésén határozatot hozott párttá alakulásáról, módosította alapszabályát, és elfogadta programját, valamint a Magyar Kereszténydemokra-

ta Tömörülés kezdeményezését, hogy a VMSZ platformjává váljon. 211 küldött részvételével megválasztotta 25 tagú tanácsát és az 5 tagú felügyelőbizottságot. Ugyanaznap a tanács elnöknek Csubela Ferencet, ügyvezető alelnöknek Egeresi Sándort, alelnököknek Szecsei Mihályt, Tóth Horti Gábort és Bálint Antalt, tanácsstagoknak pedig Biacsi Antalt, dr. Hódi Sándort, Józsa Lászlót, Kasza Józsefet, Pál Károlyt és Varga F. Józsefet választotta.

június 30. Zentai székhellyel bejegyezték a Vajdasági Magyar Polgári Mozgalmat.

szeptember 11. Belgrádban Mirko Marjanović kormányelnök megbízásából dr. Branislav Ivković és Andreja Milosavljević miniszterek fogadták a VMDK küldöttségét, és megvitatták a menekültek befogadása után előállt helyzetet.

szeptember 29. Budapesten a Határon Túli Magyarok Hivatala tanácskozást szervezett 11 vajdasági magyar „csúcsértelmiségivel” a VMDK és a VMSZ közötti ellentétek feloldása érdekében. A résztvevőket fogadta Horn Gyula miniszterelnök és Göncz Árpád államelnök is.

október 17. Belgrádi látogatása előtt Horn Gyula miniszterelnök Budapesten fogadta a VMDK és a VMSZ képviselőit. A VMDK képviselői kérték a miniszterelnöktől, hogy a Slobodan Milošević-vel folytatott tárgyalások során kínálja fel a VMDK autonómiatervezetét, míg a VMSZ képviselői ragaszkodtak ahhoz, hogy tárgyalási alappal csak a két szervezet által egyeztetett koncepció szolgálhat.

október 18. A VMDK megküldte autonómiatervezetét a szerbiai képviselőház elnökének.

október 19. Ismeretlen tettesek kéziránátot dobtak a szabadkai Népkör épületére.

október 20. Horn Gyula magyar miniszterelnök Belgrádban a jugoszláviai vezetőkkel tárgyalt. A Tanjug hírügynökség és a Politika kormánylap hangsúlyozta: „Magyarország és Jugoszlávia között nincsenek politikai viták, s mindkét ország nagy jelentőséget tulajdonítana a Jugoszlávia elleni ENSZ-szankciók enyhítésének, illetve eltolrásának”.

november 25. A VMDK Tanácsa közleményben állapította meg, hogy „a Szerbiai Szocialista Párttal koalícióban levő VMSZ-es polgármesterek sajnos ellenállás nélkül fogadták be a menekültek második hullámát”, a VMSZ és a magyar diplomácia támogatását kérte a folyamat megállítását célzó politikai akciójához.

december 9. A VMSZ Tanácsa a november 27-én elhunyt Csubela Ferenc helyébe elnöknek Kasza Józsefet, az elnökség tagjává Rácz Szabó Lászlót választotta, a tanácsba pedig Miskolczy Józsefet kooptálta.

1996

január 17. Jugoszlávia Legfelső Védelmi Tanácsa megvitatta a katonai igazságügyi szervek tájékoztatóját a hadkötelezettség megtagadásának bűncselekményéről az 1991-től 1995-ig terjedő időszakban, és javasolta a szövetségi kormánynak, hogy kezdje meg amnesztiatörvény-javaslatának előkészítését arra a 12 450 személyre vonatkozóan, akik ellen 1995. december 14-ig eljárást indítottak.

január 18. A VMSZ Tanácsa elfogadta és közzétette A vajdasági magyarok önszerveződésének alapjairól szóló megállapodás tervezete című dokumentumát.

január 29. Szabadkán találkozott a VMDK és a VMSZ néhány vezetője. A VMDK részéről Ágoston András, dr. Páll Sándor és dr. Sepsey Csaba, a VMSZ-től Kasza József, Tóth Horti Gábor, Egeresi Sándor és Józsa László volt jelen. Kasza József elutasította Ágoston András javaslatát, hogy a VMSZ bontsa fel a Szerbiai Szocialista Párttal alkotott koalícióját, és kössön együttműködési megállapodást a VMDK-val. Ágoston András viszont elvetette a VMSZ kisebbségi dokumentumára vonatkozó hivatalos tárgyalásokat, mondván, hogy az nem autonómiamodel, csupán óhajokat tartalmaz, valamint a szerb hatalomnak kedvező „áthidaló megoldásokat”.

február 19. Budapesten Glatz Ferenc akadémikus elnökletével, magyarországi szakértők meg a VMDK és a VMSZ képviselőinek részvételével vitát tartottak a vajdasági magyar autonómiakoncepciókról.

július 5. Budapesten a magyarországi és a határontúli magyar politikai szervezetek kétnapos tanácskozásának zárónapján a közös nyilatkozatot csak a VMDK képviselője nem írta alá, mert hiányolta belőle az autonómia követelések támogatását.

augusztus 24. Kasza József, a VMSZ elnöke közös választási fellépésre szólította fel a VMDK-t.

augusztus 28. Csorba Béla a VMDK nevében a VMSZ felhívására válaszolva a választási együttműködés feltételül az autonómiakövetelés támogatását szabta.

szeptember 7. Szabadkán megtartották a VMDK közgyűlését, amely 92%-os szavazattöbbséggel úgy döntött, hogy a VMDK egyedül indul a szövetségi parlamenti választásokon, majd leváltotta dr. Páll Sándor alelnököt, aki a döntés után is a VMSZ-szel való közös fellépést szorgalmazta. Helyébe dr. Sepsey Csabát választották meg.

szeptember 21. Szabadkán a VMSZ közgyűlése elfogadta *A vajdasági magyarok önszerveződésének alapjairól szóló megállapodás tervezete* című dokumentumot, amely a kisebbségi vertikális szerveződést a meglévő magyar intézmények vezetőinek tömörítésével javasolja létrehozni.

november 3. Jugoszláviában lezajlott a szövetségi, tartományi és helyhatósági választások első fordulója. A két magyar pártra leadott szavazatok 63,47%-át (81 310) a VMSZ, 36,53%-át (46 807) pedig a VMDK kapta. A választási körzetek kialakítása folytán a VMSZ 3 képviselőt juttatott a szövetségi parlamentbe (Balla Lajos, Józsa László, Pásztor István), míg a VMDK nem szerzett mandátumot. A vajdasági képviselőházban a lehetséges 120 helyből a VMSZ 13-at, a VMDK pedig egyet szerzett meg.

november 20. Szerbia több városában tüntetések kezdődtek a választási csalások miatt és amiatt, hogy a szocialista többségű választási bizottságok meg akarták semmisíteni a választási eredményeket mindazon helyeken, ahol az ellenzék győzött az önkormányzati választásokon. A több hónapos tüntetések Belgrádban tetőztek, míg végül nemzetközi nyomásra Szerbia képviselőháza 1997. február 11-én törvénnyel nyilvánította véglegesnek az 1996. november 17-i helyhatósági választások eredményeit a szóban forgó települések esetében.

december 17. Szerbia képviselőháza határozatot hozott, hogy vitát szervez „a lebonyolított választások időszerű kérdéseiről, a választási törvényhozásról, a média szerepéről és más kérdésekről”. A tévé által közvetített vitákat az ellenzék bojkottálta,

saját döntése alapján részt vett viszont rajtuk dr. Páll Sándor, akit a szervezők a VMDK képviselőjének minősítettek.

december 18. A VMDK Etikai Bizottsága kizárta a szervezetből dr. Páll Sándort, aki nem volt hajlandó átadni az illetékeseknek a VMDK szövetségi jelöltlistájának támogatására Becsén és Törökbecsén összegyűjtött aláírásokat.

december 21. Becsén a VMDK alapszabályának megkerülésével dr. Páll Sándornak, a VMDK leváltott és a szervezetből kizárt egykori alelnökének kezdeményezésére összejövetelt tartottak, amelyen leváltották a VMDK teljes vezetését, és érvénytelennek minősítették a szervezet alapszabályának a doroszlói alakuló közgyűlés után hozott minden módosítását. Elnöknek dr. Páll Sándort, alelnöknek Mírnics Károlyt és Hangya Istvánt. A szerbiai Igazságügyi Minisztérium a VMDK közgyűléseként ismerete el az összejövetelt.

1997

január 26. Újvidéken megtartotta alakuló közgyűlését a Vajdasági Magyarok Kereszténydemokrata Mozgalma (VMKDM). Elnökének Papp Ferencet választották meg.

január 29. Újvidéken 8 politikai párt (Vajdasági Horvátok Demokratikus Szövetsége, VMDK, Vajdasági Magyar Polgári Mozgalom, Népi Parasztpárt, Vajdasági Demokratikus Reformpárt, Szabadkai Polgárok Szövetsége, VMSZ, Vajdasági Össz nemzeti Demokratikus Front) és 13 polgári szervezet (köztük a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság és a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Egyesület) aláírta a Vajdaság alkotmányos helyzetének megváltoztatására irányuló kezdeményezést.

február 11. Szerbia képviselőháza törvénnyel nyilvánította véglegesnek az 1996. november 17-i helyhatósági választások eredményeit Pirot, Kraljevo, Užice, Smederevska Palanka, Versec, Sokobanja, Pancsova, Jagodina, Zrenjanin, Lapovo, Sabac, Stari grad, Vračar, Savski venac, Zvezdara, Rakovica, Palilula, Čukarica és Voždovac községek, valamint Kragujevac, Niš és Belgrád városa esetében.

február 22. Szenttamáson a VMDK vezetőinek és aktivistáinak egy csoportja megalakította a Vajdasági Magyar Demokrata Pártot (VMDP), miután 1996. december 21-én Páll Sándor, a VMDK leváltott és a szervezetből kizárt alelnöke Becsén szervezett összejövetelén leváltatta a VMDK addigi teljes vezetését, és a szerbiai Igazságügyi Minisztérium a döntést szabályosnak ismerte el.

A VMDP székhelyéül Temerint jelölték ki, elnökévé Ágoston Andrást, alelnökévé dr. Sepsey Csabát és Csorba Bélát választották meg.

március 2. A Vajdasági Magyar Polgári Mozgalom (VMPM) első tisztújító közgyűlésén módosította memorandumát, és felhívásban kezdeményezte a vajdasági magyarság érdekvédelmét egyeztető bizottság megalakítását.

március 28. Ágoston András, a VMDP elnöke levélben kérte Kovács László magyar külügyminisztertől a támogatást a személyi elvű kisebbségi önkormányzat megvalósításához és a kettős állampolgárság megszerzéséhez.

április 5. Újvidéken megalakult Vajdasági Magyar Tudományos Társaság (VMTT). Elnöke dr. Ribár Béla, alelnöke Simon Vilmos és Csehák Kálmán lett.

április 10. Hírlap címmel megjelent a VM DP közlönyének első száma.

április 28. Szabadkán a VMSZ, a VMDK, a VM DP és a VMKDM képviselői megbeszélést tartottak a magyar sajtóház megalakításáról.

május 5. Kereszténydemokrata címmel megjelent a VMKDM közlönyének első száma.

május 17. Szabadkán értelmiségi találkozót tartottak, amelyen határozatot hoztak a Vajdasági Magyar Oktatási Tanács megalakításáról.

június 4. Zentán megalakult a Kereszténydemokrata Tömörülés.

június 16. Újvidéken a VMKDM Családi Köre keretében megalakult a Nagycsaládosok Tagozata. Tagjai augusztusban megkezdték az élelmiszersegélyek szétosztását a szegény sorsú családoknak.

június 30. Szerbia képviselőháza úgy döntött, hogy 1997. február 22-től megszűnt Ágoston András képviselői mandátuma.

július 16. Szerbia képviselőháza hitelesítette Csöke János mandátumát, aki Ágoston András helyére került be a parlamentbe a VMDK jelöltlistájáról.

július 20. A Magyar Szó közölte a VMSZ választási törzskarának értékelését, amely szerint a választási siker három tényezőn múlik: „a vajdasági magyar szavazókon — ha minél nagyobb számban vesznek részt a szavazáson, hogy saját sorsukról is döntsenek —, a VMSZ-en — ha az erősebb nagyvonalú gesztusával engedményeket ad a VMDK-nak — és a VMDK-n — ha erejét tárgyilagosan felmérve hajlandó a tényleges, feltétel nélküli együttműködésre a VMSZ-szel”.

július 24. Slobodan Milošević, a JSZK elnöke külön-külön fogadta a szövetségi parlament képviselőcsoportjainak vezetőit, köztük Józsa Lászlót, a VMSZ, a Vajdaság Koalíció és Crna Gora-i Szociáldemokrata Párt képviselőit tömörítő frakció vezetőjét.

július 29. Komlóssy József, a FUEV alelnöke Újvidéken Bordás Győzővel, a Forum Holding Korporáció vezérigazgatójával és Bálint Sándorral, a Magyar Szó fő- és felelős szerkesztőjével tárgyalt.

Zenta község képviselő-testülete leváltotta Tóth Horti Gábor elnököt, és helyébe Juhász Attilát, a végrehajtó bizottság elnökét választotta meg.

augusztus 16. A VM DP Intézőbizottsága Temerinben megvitatta a választási előkészületeket, és meghatározta választási jelmondatát: „Perszonális autonómiát, kettős állampolgárságot!”

szeptember 3. Ágoston András, a VM DP elnöke Kasza Józsefhez, a VMSZ elnökéhez intézett levelében kérte, hogy a VMSZ változtasson álláspontján, és a sziget- valamint a szórványmagyarság által lakott választási körzetekben ne a szerb pártokat, hanem az ott induló vajdasági magyar pártokat támogassa.

szeptember 21. Szerbiában köztársasági parlamenti és elnökválasztásokat tartottak. A VM DP 6, a VMDK 5, a VMKDM 3, a VMSZ és a Kereszténydemokrata Tömörülés 2—2, a VMPM pedig 1 választási körzetben állított listát. A hat vajdasági magyar párt közül csak a VMSZ jutott mandátumhoz: két választási körzetben 50 960 szavazattal 4 képviselői helyet szerzett. A VM DP 16 986, a VMDK 16 812, a VMKDM 2702, a VMPM 2181, a Kereszténydemokrata Tömörülés 1772 szavazatot kapott.

szeptember 29. Dr. Páll Sándor, a VMDK elnöke a párt elszenvedett választási veresége után felajánlotta lemondását, és javasolta a párt rendkívüli közgyűlésének összehívását, de a VMDK Tanácsa elvetette a javaslatot — áll a szervezet közleményében.

november Harmadik Út címmel megjelent a VMPM közlönyének első száma. Felső szerkesztő Perpauer Attila.

november 2. Újvidéken, a Futaki úti katonatemetőben nyolcadszor helyezték el a keresztet a jeltelen katonasírokra, valamint az 1944—45. évi magyarellenes megtorlás áldozatainak emlékére. A megemlékezés résztvevőit táviratban üdvözölte dr. Stevan Vrbaški, az ellenzéki többségű újvidéki városi képviselő-testület elnöke.

december 27. A JMMT Újvidéken tanácskozást tartott a nemzetiségek jogainak gyakorlati megvalósulásáról, amelyen Korhecz Tamás és dr. Dušan Janjić tartott beszámolót.

december 29. Szerbia Népképviselőháza alaelnökei közé választotta Ispánovics Istvánt, a VMSZ népképviselőjét.

1998

március 17. A VMSZ közleményben jelentette be, hogy felfüggeszti részvételét abban a szerb parlamenti küldöttségben, amelynek a koszovói albánok képviselőivel kellett volna tárgyalásokat kezdeményeznie. Hiányzott a valós politikai elkötelezettség a tárgyalások alapos előkészítésére és azok érdemi lefolytatására. A másik felet nem lehet rádiófelhívás útján meghívni a megbeszélésre — áll a közleményben.

március 31. Belgrádban kétórás tárgyalást tartott a Szerbiai Szocialista Párt és a Vajdasági Magyar Szövetség vezetősége. A tárgyalás után Kasza József elmondta: az SZSZP küldöttsége garantálta, hogy mindaz, amit a VMSZ képviselői megbeszéltek Milošević elnökkel, megvalósul. Első lépésként kisebbségi tanácsot hoznak létre, majd megfelelő minisztériumi döntést hoznak az anyanyelv oktatásáról és használatáról.

április 9. A VMKDM, a VMDP és a VMPM hivatalosan elítélte a koszovói népszavazás megrendezését, a kettős állampolgársággal kapcsolatosan megalégedettséggel nyugtázta a Magyarok Világszövetségének álláspontját és elítélte azt, hogy a VMSZ a többi magyar párt megkerdezése nélkül tárgyal a jugoszláv elnökkel.

április 16. Hét politikai párt, illetve szervezet — köztük a VMSZ is — arra kérte Szerbia polgárait, ne vegyen részt azon az április 23-ra kiírt népszavazáson, amely arról dönt majd, vajon Szerbia lehetővé tegye-e a külföldi politikusoknak, hogy közvetítsenek a koszovói válság megoldásában.

május 20. A belgrádi szkupstina Momir Bulatović montenegrói politikus személyében megválasztotta az új jugoszláv miniszterelnököt. A VMSZ a Vajdasági Koalícióval együtt a megválasztott ellen szavazott.

június 14. A Vajdasági Magyar Szövetség közleményében hangsúlyozta, hogy a koszovói helyzetet csak politikai eszközökkel lehet rendezni. A VMSZ erőlesen tiltakozik az ellen, hogy a szerbiai hatalom az etnikai konfliktus megoldására magyar nem-

zetiségű sorkatonákat mozgósít, és felszólítja a szerbiai hatalmi szerveket, hogy rendeljék vissza Koszovóból a magyar fiatalokat. Amennyiben ezt nem teljesítik, a párt fontolóra veszi annak lehetőségét, hogy visszavonja képviselőit a tartományi, a köztársasági és a szövetségi parlamentből.

június 17. A magyar külügyminisztérium ismételten síkra száll annak érdekében, hogy ne küldjenek vajdasági magyar nemzetiségű kiskatonákat Koszovóba — jelentette ki Horváth Gábor szóvivő. A vajdasági magyar pártok szervezetek vezetői jelezték, hogy több mint 300 magyar nemzetiségű fiatal vezényelték a pristinai helyőrség állományába. (Más források szerint a koszovói tartomány területére vezényelt magyar fiatalok száma az 1000 is meghaladja.) Ez a gyakorlat óhatatlanul feszültséget szül a jugoszláviai kisebbségek között, és újabb menekülési hullám indulhat el a Vajdaságból. Szeretnék, ha a Koszovóba vezényelt magyar katonákat Jugoszlávia más területére helyeznék át. A magyar diplomácia már korábban felvetette ezt az ügyet az EU-hármasnak, az amerikai külügyminisztérium és Nemzetbiztonsági Tanács illetékeseinek, s Belgrád felé is jelezte kifogásait.

augusztus 7. Budapesten bekérték a Külügyminisztériumba a jugoszláv nagykövetet, akitől Németh Zsolt külügyi államtitkár nyomatékosan kérte, hogy a vajdasági magyar fiatalokat ne küldjék Koszovóba. Időközben a Vajdaságban nem csökkent a katonaköteles polgárok elleni hajsza, amelyet a szabadkai belügyminisztériumi titkárság irányít, ezért a VMSZ vezetése újból tiltakozott, hiszen a hadsereg is részt vesz a koszovói harcokban. A rendőrök a távol lévő hadkötelesek ellen eljárást helyeztek kilátásba.

augusztus 22. A VMSZ augusztus 24-re tervezte a Koszovóban szolgáló katonák meglátogatását, amelyre a szülőket is hívta. A vezérkar azonban meghiúsította a találkozót, arra hivatkozva, hogy „az összetett helyzet miatt ez lehetetlen”, ezért a VMSZ elnöksége levélben tájékoztatta a szülőket: kénytelenek az utazást elhalasztani.

október 8. Szabadkán ismét megindult a magyar nyelvű Tanítóképző Főiskola működése. Az 1993-ban Zomborba áthelyezett felsőfokú oktatási intézetnek az elmúlt időszakban szinte nem is volt magyar hallgatója, ami szinte pótolhatatlan kiesést jelent a magyar nyelvű tanítóképzés terén. Most viszont ötven elsőéves hallgatója van a Tanítóképző Fakultás szabadkai kihelyezett tagozatán.

október 20. A szerb képviselőház megszavazta a rendkívül szigorú sajtótörvényt, amelyet az ellenzék a sajtószabadság és az emberi jogok elleni támadásnak minősített. A korlátlan cenzúra bevezetése következtében teljes vagyoneklobzásra is ítélik a szerbiai rendszert bíráló lap tulajdonosát, vagy a cikk szerzőjét.

1999

január 6. Nenad Čanak, a vajdasági Szociáldemokrata Liga elnöke az újvidéki Magyar Szónak adott nyilatkozatában kijelentette: a vajdaságiaknak nincs idejük kivárni azt, hogy valaki Belgrádban megszánja őket, és a tartománynak körzeti önállóságot adjon. „Magunknak kell kiharcolni körzeti önállóságunkat, ami nem létezhet a Vajdaság Köztársaság nélkül.” Úgy értékelte, hogy a VMSZ-nek a vajdasági önkormányzat po-

litikai kereteire vonatkozó megállapodás-javaslatát csak egy a sok kő közül, amit be kell építeni a jövőbeni Vajdaság Köztársaságba.

január 21. Egy évvel ezelőtt Slobodan Milošević és Kasza József találkoztát követően abban állapodtak meg, hogy egy év elteltével ismét összegezik a szerbiai magyarság helyzetének rendezésével kapcsolatos megállapodások végrehajtásának eredményeit. A VMSZ elnöke vezette küldöttség a napokban ismét a jugoszláv elnök kabinetjében tárgyalt, és a megbeszélést követően Kasza József elmondta: nemigen lehet dicsekedni az elért eredményekkel. „A VMSZ által kezdeményezett számos fontos kérdés közül az eltelt időszakban csak két dolog valósult meg: magyar tanítóképzői tagozat nyílt Szabadkán 52 elsős hallgató részére, és megalakult a Kisebbségi Tanács.”

február 15. Az Ágoston András vezette, parlamenti képvisellel nem rendelkező Vajdasági Magyar Demokrata Párt Doroslón megtartotta első Kongresszusát, melyen a párt megalakulása óta eltelt két év tapasztalatait összegezték. A jelenlévő mintegy 160 képviselő megvitatta a pártnak a (vajdasági) tájékoztatásra, művelődésre és oktatásra vonatkozó állásfoglalás-tervezetét.

február 27. Hatvan napra szóló katonai behívók százait kézbesítették Észak-Bácska magyar lakta településein a tartalékosoknak. A magyarok közül sokan nem tesznek eleget a behívóparancsnak, ennek ellenére erőszakos mozgósításról, katonai vagy rendőrségi fellépésről nem érkeztek jelentések. A tartalékosokat az egyre feszültebb, már-már nyílt háborúval fenyegető koszovói területekre viszik.

március 23. A NATO katonai repülőgépei este nyolc órakor megkezdték a Jugoszlávia elleni hadműveleteket. William Cohen amerikai védelmi miniszter szerint a bombázások célpontjai a jugoszláv légvédelem, a parancsnoki és ellenőrző rendszer létesítményei, valamint a Koszovóban lévő jugoszláv katonai erők. A támadássorozat amerikai és brit hajókról, illetve amerikai B-52-es gépekről indított manőverező robotrepülőgépekkel hajtották végre. Az első légi csapások során Újvidéket is több találat érte. A VMSZ közleményében maradásra szólította fel a vajdasági magyarokat, annak ellenére, hogy a „nemzetközi közösség Jugoszlávia elleni támadásának rengeteg civil áldozata is lehet”.

április 6. A teljes megsemmisülés fenyegeti a koszovói albán közösséget — nyilatkozta a Párizsban élő világhírű albán író, Ismail Kadare —, a helyzete minden nappal drámaibbá válik. A jugoszláv hadsereg és a szerb szabadcsapatok által végzett etnikai tisztogatás során százával gyűjtják fel az albán falvakat, ezrével végzik ki az albán férfiakat, és százezrével üldözik el otthonaikból az ártatlan lakosságot. A koszovói albán közösséget csak egy átfogó nemzetközi akció mentheti meg. Kasza József, a VMSZ elnöke cinikusnak minősítette a magyar miniszterelnök kijelentését, miszerint a „történelmi igazság a NATO oldalán van”. Kasza szerint a magyar kormány ezzel a nyilatkozatával „tűszként a sorsukra hagyta a vajdasági magyarokat”.

április 15. A NATO harci gépei Szabadka városát és a környező településeket is támadták. A repülő a város északi részén lévő Kisradenovác és a Teslatelep környéki területekre mértek csapást, ahol két laktanya és egy légvédelmi egység található. A NATO légiereje „az évszázadokon át kialakított együttélést bombázta, amit senki, sem-

mivel sem igazolhat” — nyilatkozta Kasza József Szabadka polgármestere, a VMSZ elnöke.

május 6. „A Koszovóért vívott háború vagy Slobodan Milošević hatalmának összeomlását, vagy Jugoszlávia végét jelenti” — nyilatkozta Branko Perović, Montenegró külügyminisztere. A NATO légitámadások következtében áram és vízszolgáltatás nélkül maradt számos vajdasági város és település is.

június 6. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság elfogadta az orosz és az EU-küldött által Slobodan Milošević jugoszláv elnök elé terjesztett béketervet” — olvasható a belgrádi államelnökség közleményében. A béketerv belgrádi elfogadása a NATO jugoszláviai légi csapásainak leállítását és a koszovói válság rendezését célozza, de önmagában nem elegendő a légitámadások beszüntetéséhez.

június 10. A NATO és Belgrád megbízottai aláírták a katonai megállapodást a Koszovóban állomásozó jugoszláv csapatok kivonásáról. Közben Milan Panić volt jugoszláv miniszterelnök Budapesten azt nyilatkozta: kész egy átmeneti jugoszláv kormány élére állni. A kérdésre, hogy ebben az esetben a Vajdaság visszakapná-e autonómiáját, Panić kijelentette: „Vajdaságnak nemcsak az autonómiáját kellene visszakapnia, hanem ennél jóval többet. A tartományoknak gazdaságilag függetleneknek kell lenniük, hisz csak ezzel növelhető a termelékenységük. A gazdaság központi irányítása teljesen elavult. Az új gazdasági elképzelések lényege a hatalom leépítése. Emiatt a Vajdaságnak gazdaságilag függetlenné kell válnia, hisz ezzel fokozható a termelékenysége, ezáltal pedig a közös költségvetésbe is többet fizethet be.”

július 2. Újvidéken mintegy tízezres tüntetést tartottak, tiltakozásul Slobodan Milošević jugoszláv elnök rendszere ellen. A hadiállapot egy héttel ezelőtti megszüntetése óta ez volt az első jelentősebb tömegmozdulás a Vajdaságban.

július 10. A VMSZ a budapesti egyeztetés után véglegesnek tekinti a vajdasági autonómia-dokumentumot. Továbbra is nyitott kérdés azonban, hogyan kell összeállítani azoknak a magyar szavazóknak a névjegyzékét, akik a közvetlen választásokon a perszonális autonómiát irányító Nemzeti Tanács tagjait választhatják meg.

augusztus 19. Szabadkán három vajdasági magyar párt — a Vajdasági Magyar Szövetség, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége és a Vajdasági Magyar Polgári Mozgalom — küldötteinek részvételével megalakult az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács. A másik három magyar párt — a VMDP, a VMKDM és a KDT — nem vett részt a szabadkai alakuló közgyűlésen. De távol maradtak a történelmi egyházak és a civil szervezetek képviselői is.

UKRAJNA 1989—1998

Összeállította Jánki András

1989

február 26. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ). Elnökévé Fodó Sándort választották.

március 4. Közzétették a KMKSZ alapszabályát.

március 15. A kárpátaljai magyarság először ünnepelhetette szabadon nemzeti ünnepét.

július 16. Tiszaújlak határában felavatták a Rákóczi-szabadságharc első győztes csatájának színhelyén újjáépített turulmadaras emlékművet, amelynek eredetijét 1945-ben lerombolták.

szeptember 10. A KMKSZ munkácsi választmányi ülése állásfoglalást fogadott el egy magyar autonóm körzet megalakításáról Beregszász központtal.

október 21. A területi tanács mellett nyolc tagú munkacsoport alakult az 1944 őszén elhurcoltak sorsának kivizsgálására.

november 10. Ungváron, az egykori Bródy-villában megnyílt a Szovjet Hungarológiai Központ.

december 3. Megalakult a Lvovi Magyarok Szövetsége. Elnökévé Ilku Marion Józsefet választották.

1990

január 1. Életbe lépett az Ukrán SZSZK nyelvtörvénye.

január 4. A KMKSZ választmánya állásfoglalást tett közzé a magyar helységnevek ügyében. „Területünkön a magyarlakta települések magyar neveit a magyar nyelvű használatban hivatalosnak, az orosz és az ukrán megfelelővel egyenértékűnek kell tekinteni.”

február 2. A KMKSZ közzétette választási programját. Célul tűzte ki a magyar nyelvnek az orosz és az ukrán nyelvvel egyenlővé tételét, az ungvári, a munkácsi és a nagyszőlősi járás magyarlakta településeiből magyar autonóm körzet kialakítását, Beregszász központtal.

február 25. A KMKSZ kibővített ülésén a választással kapcsolatos problémákkal foglalkozott. A Kárpáti Igaz Szó megállapította: „A KMKSZ Elnöksége elsősorban a beregszászi járási választmányt és elnökséget marasztalta el a fegyelem hiánya és személyeskedés miatt... Hibásnak ítélték meg azt a gyakorlatot, hogy a területi és járási elnökségek tagjai olyan képviselőjelöltek mellett korteskednek, akiket a KMKSZ területileg nem támogat.”

február 24. A KMKSZ megalakulásának első évfordulóján nyilatkozó Fodó Sándor az autonómiatörekvésekkel kapcsolatban elmondta: „A szövetségben belül is vannak, akik ellenzik, és vannak, akik támogatják az autonómia eszméjét.”

április 1. Kibővített ülést tartott Nagyszőlősen a KMKSZ választmánya. A közműltbeli választásokon a KMKSZ jelöltjeként indult Fodó Sándornak nem sikerült bejutnia az Ukrán Legfelső Tanácsba, ugyanakkor helyi szinten sok esetben jelentős, sőt meghatározó befolyásra sikerült szert tenni.

április 21. A legutóbbi népszámlálási adatok szerint a kárpátaljai magyarok lélekszáma 155 711 fő, ebből 151 384-en vallották anyanyelvüknek a magyart.

május 2. A KMKSZ Ungváron megtartott első küldöttgyűlésén ismét szóba került a szövetség gyenge szereplése a parlamenti választásokon. A Kárpáti Igaz Szó szerint: „A KMKSZ is aktívan közreműködött annak érdekében, hogy ne legyen magyar nemzetiségű parlamenti képviselő. Például azzal, hogy Fodó Sándor a KMKSZ nevében arra hívta fel a beregszászi járás lakosait, hogy Vaszil Sepára szavazzanak. Vagy akkor, amikor a RUH és nem a KMKSZ erejében, támogatásában bízva indult jelöltként a nagyszőlősi járásban.”

július 16. Az Ukrán SZSZK Legfelső Tanácsa elfogadta az ukrán állam szuverenitásáról szóló nyilatkozatot.

augusztus 24. Jeszenszky Géza és Anatolij Zlenko Budapesten közös nyilatkozatot írt alá. „Mindkét ország népei közeledésében fontos szerepet hivatottak játszani a két ország területén élő nemzetiségi csoportok.”

szepember 27. Kijevbe érkezett Göncz Árpád, ahonnan Leonyid Kravcsuk kíséretében Ungvárra is ellátogatott. A két államfő látogatásának egyik legfontosabb mozzanata Petőfi Sándor ungvári szobrának leleplezése.

november 14. A KMKSZ választmánya nyilatkozatot tett közzé az 1944-ben elhurcoltak ügyével kapcsolatban. A Szovjetunió, illetve az USZSZK vezetőségéhez címzett okmány szerzői elvárják, hogy „nyilvánosan kérjenek bocsánatot a Kárpátontúli területen élő magyaroktól, németektől, akiknek hozzátartozóit csupán nemzetiségi hovatartozásuk miatt hurcolták el a sztálini munkatáborokba.”

november 17. A területi tanács elnöksége úgy döntött, hogy az USZSZK Legfelső Tanácsának Elnökségétől kérni fogja az ungvári és a beregszászi járás egyes települései nevének megváltoztatását.

november 23. Az ungvári városi tanács a görög katolikus és a pravoszláv egyházközösségek között kialakult feszültség miatt ideiglenesen bezáratta a város székesegyházát, és újabb javaslatokat dolgozott ki a felekezetek közötti kapcsolatok rendezésére.

november 24. Lerakták az 1944 őszén elhurcoltak szolvai gyűjtőtáborának helyén létesítendő emlékpark alapkövét.

december 26. Alma-Atában megalakult a Kazahsztáni Magyarok Kulturális Egyesülete. Elnökévé Leskó Lászlót választották.

1991

január 2. A kárpátaljai nemzetiségi szervezetek (magyar, ruszin, román, szlovák, német, cigány) képviselői a területi tanács vezetőivel megtartott eszmeeserén kijelentették, hogy támogatják a ruszinok Kárpátalja autonóm státusára vonatkozó nyilatkozatát.

március 1—3. A KMKSZ Ungváron konferenciát szervezett a világban szétszórott és az anyaországi magyarság képviselőinek részvételével, *A kárpát-medencei magyarság a XX. század végén* címmel.

március 17. A Szovjetunióban az ország további sorsáról megtartott népszavazás során a lakosság többsége a szövetség fennmaradása mellett adta le voksát. Kárpátalján az ukrainai átlagnál kevesebben (62%) mondtak igent az unióra.

május 11. A KMKSZ, a Hungarológiai Központ és a Magyarságkutató Intézet Ungváron tanácskozást szervezett a kárpátaljai magyar települések nevééről.

május 26. A KMKSZ nagyszőlősi városi szervezete emléktáblát helyezett el az egykori nagyszőlősi gettó épületének falán.

május 31. Leonyid Kravcsuk, az USZSZK és Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke Budapesten nyilatkozatot írt alá az USZSZK és Magyarország kapcsolatának alapjairól. A két fél vállalta: „Megteremtik a feltételeket ahhoz, hogy mielőbb megkezdhesse tevékenységét a magyar konzuli intézmény az USZSZK-ban és az ukrainai konzuli képviselő az MK-ban.”

június 14. A Nemzetek Közötti Kapcsolatokkal Foglalkozó Megyei Képviselői Bizottság a történelmi helységnevek visszaállításáról tárgyalt „A KMKSZ a települések nevének többnyelvű használata mellett foglal állást, mely azt is feltételezi, hogy valamennyi elnevezést hivatalosnak kell tekinteni.”

június 29. Rahón választmányi ülést tartott a KMKSZ. „Az egyik legfőbb célkitűzést elérte az elnökség, már mód van arra, hogy a jelentkezők igényének arányában magyar nyelvű óvodát és iskolai osztályokat indíthatnak bárhol, így Rahón is.”

június 30. Módosították a KMKSZ alapszabályát.

július 14. Dupka György a KMKSZ kulturális bizottságának munkájáról szólva elmondta: „Két nagy témakörben folyik a konzultáció. Az egyik, hogy Kárpátalján, illetve Ukrajnában létrehozzák a nemzetiségi szervezetek ligáját. . . , amely beléphetne a FUEV-be. A másik irány, hogy a föderatív Ukrajna keretén belül létrehozzák Kárpátalja önálló föderatív egységét.”

július 17. A KMKSZ közzétette a Kárpátalja autonóm státusáról szóló nyilatkozatot.

augusztus 21. A KMKSZ állásfoglalást tett közzé a moszkvai eseményekkel kapcsolatban. „Meggyőződésünk, hogy a régi parancsuralmi rendszerhez nincs visszaút. Elítélünk minden olyan intézkedést, amely ellentmond a Szovjetunió és Ukrajna al-

kotmányának. A hatalmat átvett bizottság intézkedéseit alkotmányelleneseknek tekintjük.”

szeptember 10. A KMKSZ beregszászi járási szervezetének választmánya úgy döntött, hogy támogatja a Kárpátaljai Ruszinok Társaságának szeptember 1-jén Kárpátalja köztársasági státusának felújításával kapcsolatban közzétett állásfoglalását, azzal a feltétellel, hogy egyidejűleg biztosítják a magyar kisebbség autonómiáját.

szeptember 14. Dalmay Árpád KMKSZ beregszászi vezetője, a beregszászi járási tanács ülésén indítványozta, hogy tartsanak népszavazást a magyar autonóm körzet megalakításáról a beregszászi járás közigazgatási határain belül.

szeptember 17. A KMKSZ területi választmánya úgy döntött, hogy a közelgő ukrainai elnökválasztás előtt megalakítja az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetséget (UMDSZ) (tagjai: KMKSZ, Lvovi Magyar Kulturális Szövetség, Kijevi Magyar Kulturális Egyesület).

szeptember 19. Magyarország ungvári konzuli képviselőtének épületéről ismeretlen tettesek ellopták a magyar zászlót és a címert.

október 27. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligája (tagjai: a KMKSZ, a Kárpátaljai Németek Újjászületés Szövetsége, a szlovák Ludovy Stur, a Roma Cigányszövetség, a Kárpátaljai Ruszinok Társasága).

november 12. A KMKSZ Elnöksége felszólította a lakosságot, hogy a közelgő választásokon szavazzon Ukrajna függetlenségére és Kárpátalja autonómiájára Ukrajna keretén belül.

december 1. Az Ukrajnában megtartott országos választásokon a lakosság 90%-a támogatta a köztársaság függetlenségét. Az elnökválasztáson Leonyid Kravcsuknak a választópolgárok 60%-a szavazott bizalmat. Beregszászon az urnához járultak több mint 90%-a voksolt a nemzetiségi körzet létrehozása mellett.

december 8. Beregszászon megalakult a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ). Elnökévé Orosz Ildikót választották.

1992

január 6. Técsőn ismeretlen tettesek meggyalázták Kossuth Lajos mellszobrát.

február 21. A beregszászi városi tanács ülésén heves vita után elfogadták, hogy visszaállítják a város mintegy kéttucatnyi utcájának történelmi nevét.

március 6. Fodó Sándor a KMKSZ III. közgyűlése előtt a ruszin—ukrán kérdésről nyilatkozva elmondta: „Gyakorlatilag úgy fest a helyzet, hogy. . . a ruszinok most elégedetlenek velünk, mert nem támogatjuk szeparatista törekvéseiket, és jó viszonyt akarunk kiépíteni az ukrán mozgalmakkal, elsősorban a RUH-hal.”

Kovács Elemér, a nagyszőlösi járási tanács képviselője sérelmezte, hogy a korábban meghozott tanácsi döntés ellenére sem a városban, sem pedig a járásban nem érvényesülnek a magyar kisebbség nyelvhasználati jogai.

március 7. A KMKSZ III. közgyűlése elfogadta a szövetség cselekvési programját. A dokumentum egyebek között leszögezte: „Kárpátaljának olyan önkormányzati

státust kell biztosítani, amely elhatárolja a központi és a helyi hatalom jogkörét.” Tóth Mihály és Dupka György lemondott a szövetségben viselt tisztségéről.

április 17. Az állami közigazgatás nemzetiségi ügyek megyei főosztályának élére Veress Gábort, a beregszászi járási pártbizottság volt első titkárát nevezték ki.

május 9. Közzétették a Magyar Autonóm Körzet tervezetét.

május 10. A KMKSZ választmánya az alelnöki tisztségéről leköszönt Tóth Mihály helyére Vári Fábián Lászlót választotta meg.

A KMKSZ-en belüli újabb szakadás jele, hogy a választmányi ülésen bejelentették a Demokratikus Platform Kezdeményező Csoportjának (DPKCS) megalakulását.

május 25. A KMKSZ Elnökségének Csapon megtartott üléséről kiadott közlemény kimondta: „Tekintettel arra, hogy a DPKCS tagjai különálló elvi álláspontot nem képviselnek. (...) az elnökség úgy véli, hogy a platform személyi indíttatású, anyagi motiváltságú felelőtlen szervezet, amely a szövetség és a kárpátaljai magyarság egységét veszélyezteti. (...) A szövetséget a Kárpátaljai Nemzetek Demokratikus Ligájában képviselő Dupka György és Turóczy István mandátumát felfüggeszti.”

július 1. Az ungvári városi tanács döntése értelmében a város több utcája visszakapta régi magyar nevét.

június 20. Az Ukrán Legfelső Tanács elfogadta a nemzetiségi törvényt.

július 1. Az ukrán parlament ratifikálta a magyar—ukrán alapszerződést.

július 22. A területi tanács elutasította a Beregszászi Magyar Autonóm Körzet megalakításával kapcsolatos törvénytervezetet.

december 24. A kárpátaljai elnöki megbízott rendelkezést adott ki a nyelvtörvény és a kisebbségi törvény alkalmazásáról.

1993

január 1. Fodó Sándor újévi sajtónyilatkozatában ismét hangsúlyozta, hogy a KMKSZ a vele szimpatizáló többi társadalmi szervezettel együtt továbbra is ragaszkodik a különleges önkormányzati státus megadásához és a magyar autonóm körzet kialakításához.

január 16. A területi tanács határozatban rendelkezett egyes települések nevének használatáról. A kérdéssel kapcsolatban elfogadott dokumentumban azzal a kéréssel fordult a Legfelső Tanács Elnökségéhez, hogy hagyja jóvá a területi tanácsnak a történelmi nevek visszaállítására vonatkozó javaslatait. Ezek értelmében a beregszászi járásban 11, a munkácsiban 5, az ungváriban pedig 6 magyar község kapná vissza eredeti nevét.

január 24. Ungváron megtartották a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájának második konferenciáját. A fórum összehívását a KMKSZ kezdeményezte, mivel meglévő formájában nem tartotta eléggé hatékonynak a liga működését, s új alapszabály-tervezet elfogadását javasolta. A beterjesztett dokumentummal kapcsolatban számos kifogás hangzott el, ezért a küldöttek koordinációs bizottságot hoztak létre a nézetkülönbségek feloldására.

február 4. Kijevben ülésezett a kisebbségi kérdésekkel foglalkozó ukrán—magyar vegyes bizottság. Az ülés napirendjén egyebek között a magyar kulturális autonómia, a beregszászi kórház, színház és gimnázium, a magyar pedagógiai központ ügye szerepelt. Fodó Sándor nehezményezte, hogy a Közoktatási Minisztérium a KMPSZ címére érkezett levélben arra utasítja az iskolákat, hogy a tanulóiban tudatosítsák: ők ukránok, csak magyar származásúak.

február 25. A Kárpátaljai Ruszinok Társaságának elnöksége népszavazási előkészületekbe kezdett az egykori kárpátaljai köztársaság, Podkarpatszka Rusz státusának visszaállítása érdekében.

március 1. A Kárpátaljai Ruszinok Társaságának Elnöksége azzal a kéréssel fordult az ENSZ főtitkárához, hogy Ukrajna ENSZ-képviselésén keresztül szorgalmazza Podkarpatszka Rusz 1945 előtti öngazgatási státusának (autonómiájának) visszaállítását.

március 13. A KMKSZ nagyszülősi tisztújító gyűlésén ismét Fodó Sándort választották meg elnöknek. Az elnöki beszámoló cáfolta a szövetség válságáról terjesztett híreket, egyebek között azzal, hogy a KMKSZ tagjainak száma nem csökken. A küldöttek elfogadták az új, módosított alapszabályt és a KMKSZ programját.

április 5. A Kárpátaljai Ruszinok Társasága felhívást intézett Podkarpatszka Rusz (Kárpátalja) lakosságához az autonómia ügyében.

április 14. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság. Elnökévé Petro Lizanecet, az egyetem magyar tanszékének vezetőjét, a Hungarológiai Központ igazgatóját választották.

április 30. Ungváron hivatalos megbeszélésre került sor Antall József miniszterelnök és Leonyid Kravesuk államfő között. A találkozó után Fodó Sándor elmondta: az ukrán elnök ígéretet tett arra, hogy messzemenően támogatja a magyarság kulturális és személyi elvű autonómiájára irányuló törekvéseket, valamint a többségükben magyarlakta vidékek önkormányzatának létrehozását.

Ungváron Ukrajnai Magyar Értelmiségiek Közössége (UMÉK) néven új magyar társadalmi szervezet alakult. A közösség elnökévé Dupka Györgyöt választották meg.

május 15. A Kárpátaljai Ruszinok Társaságának Munkácson megtartott konferenciáján megalakították Podkarpatszka Rusz árnyékkormányát. Ezt egy pozsonyi sajtótájékoztatón jelentették be a ruszin vezetők, ami diplomáciai feszültséget okozott Ukrajna és Szlovákia között.

június 15. A KMKSZ beregszászi járási szervezete nyilatkozatot tett közzé, melyben bejelentette: a továbbiakban Vaszil Sepát nem tekinti a járás parlamenti képviselőjének, és a mandátumáról való lemondásra szólítja fel.

június 19. Ungváron megtartották a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájának II. kongresszusát. A tanácskozáson nem fogadták el a KMKSZ-nek az alapszabály módosítására tett javaslatait, ezért a magyar szövetség felfüggesztette tagságát a szervezetben.

július 18. Tiszaújlakon ülésezett a KMKSZ választmánya, és jóváhagyta a szövetség tagságának felfüggesztését a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájában. A Kárpáti Igaz Szó főszerkesztőjének kinevezése körüli vitában olyan döntés született, hogy a KMKSZ ragaszkodik saját jelöltje (Kőszeghy Elemér) kinevezéséhez.

július 29. Podkarpatszka Rusz árnyékkormányja bejelentette, hogy az ukrán kommunisták által agyonlőtt Bródy András kormányának jogutódjaként lép fel.

augusztus 10. A Kárpátaljai Megyei Tanács igazságügyi főosztálya megtagadta a KMKSZ alapszabályának újrabejegyzését, mivel az okmány, úgymond, politikai tevékenységre utaló kitételeket is tartalmaz. A szövetség elnöksége a sajtóban közzétett nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy az eljárást törvénytelennek ítéli meg, és jogorvoslat végett a bírósághoz fordul.

augusztus 19. Monori István, Magyarország első ungvári főkonzulja fogadást adott a kárpátaljai sajtó képviselői részére. Felhívta az ukrán újságírókat, hogy tanúsítsanak önmérsékletet a „Kárpátalja elszakítására irányuló magyar törekvések hangoztatásakor”, mivel ilyen irányvonalat sem a kormány, sem a befolyásos politikai erők nem követnek.

augusztus 29. Beregszászon megalakult a Bródy András Történelmi-Honismereti Társaság.

szepember 10. Antall József hivatalában fogadta a határontúli magyar érdekvédelmi szervezetek képviselőit. A KMKSZ részéről Milován Sándor vett részt a találkozón.

szepember 25. Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közossége (MÉKK) néven bejegyezték az UMEK április 30-án megalakított szervezetét.

december 19. A KMKSZ bátyúi választmányi ülésén a beregszászi választmány Tóth Mihályt jelölte az ukrán parlamentbe. Ugyanezen a tanácskozáson Tóth Mihály kifejtette, hogy fenntartásai vannak a szövetség jelenlegi vezetésével szemben, a szervezet politikáját nem vallja magáénak. Véleménye szerint a kárpátaljai magyarság kijevi képviselőjének egyáltalán nem kell elkötelezett KMKSZ-esnek lennie. Bejelentette, hogy jelölését akkor sem vonja vissza, ha a választmány nem szavaz neki bizalmat.

1994

január 6. Papírhány miatt januárban csak heti egy alkalommal jelent meg a Kárpáti Igaz Szó, a kárpátaljai magyarság egyetlen magyar nyelvű napilapja.

január 26. A KMKSZ beregszászi választmánya megerősítette a Bátyúban ülésezett nagyválasztmány döntését, miszerint a beregszászi választókerületben csak Fodó Sándort támogatja.

február 3. Kárpátaljára látogatott Jeszenszky Géza magyar külügyminiszter, aki Ungváron ukrán kollégájával, Anatolij Zlenkóval tárgyalt. A magyar diplomácia vezetője találkozott a KMKSZ Elnökségével is.

február 5. A KMKSZ közzétette választási programját, amely fontosnak tartja, hogy a nemzetiségi szervezetek kapjanak jelöltállítási jogot, a nemzetiségek pedig garantált képviseletet.

február 10. Az Ungvári Állami Egyetem egykori magyar szakos hallgatóinak egy csoportja (Czébely Lajos, Debreceni Mihály, Kulin Zoltán, Perduk János, Sari József

és Zselicki József) szövetséget hozott létre volt tanáruk, Fodó Sándor parlamenti képviselői jelölésének támogatására.

február 26. Megalakulásának ötödik évfordulóján a KMKSZ úgy értékelte, hogy létrejött „új korszakot nyitott a kárpátaljai magyarság történetében. Ezen a napon jelent meg először a magyarság mint szervezett erő, mint politikai, társadalmi akarat... Ha a magyar lakosság bizalmat szavaz a szövetség által támogatott képviselőjelölteknek, akkor a KMKSZ és általa a szervezett magyarság politikai súlya megszorozódik.”

március 10. Beregszászon megnyílt az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház.

március 14. A Kárpátaljai Megyei Tanács és a KMKSZ Elnöksége jóváhagyta Erdélyi Gábor kinevezését a Kárpáti Igaz Szó főszerkesztőjévé.

március 15. Megalakult a Kárpátaljai Magyarok Ötvenhatos Szövetsége.

március 27. A parlamenti választások első fordulójában a magyar jelöltek közül a beregszászi választókerületben Tóth Mihály, a nagyszőlősi Kovács Elemér, az ungváriban Kovács Miklós jutott tovább.

április 10. A beregszászi választókerületben Tóth Mihály Fodó Sándorral szemben megnyerte a parlamenti választások második fordulóját.

május 26. Közzétették az RMDSZ és a KMKSZ közös közleményét a két szervezet vezetőinek romániai tárgyalásairól.

június 19. Beregszászon püspökké szentelték Gulácsy Lajost, aki Hegedűs Lóránt előtt tette le az esküt.

július 1. A MÉKK és Tóth Mihály meghívására háromnapos kárpátaljai magánlátogatásra érkezett Habsburg Ottó.

július 10. A helyhatósági választások második fordulójában a Kárpátaljai Megyei Tanács elnökévé Szerhij Uszticsot, a beregszászi városi tanács elnökévé Pataki Istvánt választották.

július 11. Ülést tartott a KMKSZ Elnöksége. A testület közleményben értékelte a helyhatósági választások eredményeit. Az elnökségi állásfoglalás sajnálatosnak nevezte, hogy Habsburg Ottó kárpátaljai látogatása során nem talált módot a szövetség vezetőivel való találkozásra.

július 23. Az új megyei tanács hat tagja szándéknyilatkozatot tett közzé a testület magyar képviselői tagozatának megalakításáról. Az aláírók hangsúlyozták, hogy bár nem mindannyian vallanak azonos politikai nézeteket, úgy vélik, hogy a magyarságot közvetlenül érintő kérdésekben szükség van véleményük egyeztetésére.

A KMKSZ beregszászi városi szervezetének elnöksége bejelentette a szövetségből való kiválását és a Bereg-vidéki Magyar Kulturális Szövetség (BMKSZ) megalakítását. Döntését egyrészt a KMKSZ megyei és beregszászi járási központja között kialakult személyes ellentétekkel, másrészt azzal indokolta, hogy a Bereg-vidéki magyarság sajátos érdekeit a KMKSZ-nél hatékonyabban kívánja képviselni.

augusztus 6. Beregszászon megalakult a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma (KMSZF). Létrehozói: a Bereg-vidéki Magyar Kulturális Szövetség, a Szolyvai Magyarok Kulturális Szövetsége, a KMKSZ-ből kivált ungvári középszintű szervezet és a técsői városi szervezet, valamint a MÉKK.

augusztus 7. Budapesten, a HTMH-ban Tabajdi Csaba megbeszélést folytatott a kárpátaljai magyarság néhány vezetőjével: Fodó Sándorral, Milován Sándorral, Orosz Ildikóval, Tóth Mihállyal, Dalmay Árpáddal és Dupka Györggyel. A találkozó azzal a szándékkal jött létre, hogy a kárpátaljai szervezetek vezetői valamilyen egyezségre jussanak a kárpátaljai magyarságot megosztó problémák ügyében.

augusztus 16. A KMKSZ ungvári városi középszintű szervezetének közgyűlése úgy döntött, hogy a szervezet átalakul, és a jövőben Ung-vidéki Magyar Szövetség (UMSZ) néven kíván tevékenykedni.

augusztus 18. A KMKSZ nagyszőlősi járási szervezetének elnöksége nyilatkozatban ítélte el azokat a KMKSZ-vezetőket, akik a szövetségből való kilépés mellett döntöttek.

augusztus 27. A KMKSZ augusztus 22-én megtartott választmányi üléséről kiadott közlemény hangsúlyozta, hogy a testület visszautasítja az utóbbi időben a címére elhangzott vádakát, tudomásul veszi az ungvári középszintű szervezet megszűnését és azt, hogy egyes vezetőségi tagok a jövőben nem kívánnak a szövetség keretei között tevékenykedni.

A KMKSZ ungvári járási szervezetének elnöksége nyilatkozatban ítélte el a KMSZF megalakulását.

augusztus 28. Nagyszőlősen megtartották a KMKSZ választmányi ülését. Fodó Sándor tagadta, hogy bármiféle válság jelei mutatkoznának a KMKSZ soraiban. Milován Sándor elmarasztalta a kárpátaljai magyar újságírókat, mert magyarországi publikációikkal aláássák a szövetség tekintélyét. Kovács Miklós Tabajdi Csabát és Monori István ungvári főkonzult vádolta meg azzal, hogy közük van a KMKSZ megsztásához.

szeptember 15. Beregszászon ünnepélyes keretek között megnyitották a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolát, amely a KMKSZ, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, a Kárpátaljai Református Egyház és a beregszászi városi tanács összefogásával, jelentős magyarországi anyagi támogatással jött létre.

szeptember 18. Rendkívüli küldöttgyűlést tartott a KMKSZ beregszászi járási középszintű szervezete. A fórumon 21 alapszervezet képviseltette magát. A szervezet új elnökévé Vári Fábián Lászlót választották meg.

október 1. Beregszászon megalakult a Kárpátaljai Magyar Képviselők Tanácsa. Az alakuló gyűlés kezdetén a jelenlévők egy csoportja — köztük a KMKSZ elnökségi és választmányi tagjai — elhagyta a termet, mivel nem tartotta szabályosnak a fórum összehívását.

október 22. Tisztújító közgyűlést tartott a MÉKK. Az elnöki posztra az elkövetkező három évre ismét Dupka Györgyöt választották meg. Szerinte a magyarságot nem a különféle szövetségek, szervezetek létrejötte osztja meg, hanem az a törekvés, mely a helyi magyarság gettósítását, arctalan tömeggé változtatását célozza. Károsnak ítélte meg továbbá azt is, hogy „néhány társadalmi szervezetek” vezetői tévedhetetlen irányítóknak tüntetik fel magukat, ellenséggé válnak, s ezzel mestersegesen tartják fenn a konfliktust. A küldöttek Tóth Mihályt a szervezet tiszteletbeli elnökévé választották.

november 1. A megyei tanácsba 9, a beregszászi járásiba 20 (66%), a nagyszőlősi 9, az ungvári 13, az ungvári városi tanácsba 3 magyar képviselő került be. Munkácson nem jutott mandátumhoz magyar jelölt. A községi tanácsokba megválasztott 4300 képviselő közül 611 magyar.

november 8. Tabajdi Csaba és Lábod László meghívására KMKSZ-küldöttség látogatott Budapestre. Tabajdi Csaba hangsúlyozta, hogy a magyar kormány nem kíván beavatkozni a kisebbségi szervezetek közötti vitába, a kapcsolattartásban pedig nem az egyenlőségi elve, hanem objektív kritériumok (taglétszám, választási eredmények, hatékonyság) fognak érvényesülni.

november 26. A KMKSZ és a MÉKK Beregszászon konferenciát szervezett az 1944-es deportálásokról emlékére.

november 27. Szolyván felavatták a Sztálinizmus Áldozatainak Emlékparkját. Az ünnepségen felszólaló Fodó Sándor kijelentette: „Érthető, miszerint a jelenlegi gazdasági körülmények között Ukrajna képtelen kárpótolni az elhurcoltakat, illetve a mártírok hozzátartozóit, viszont az erkölcsi kárpótlásra, arra, hogy az ukrainai vezetés nyilvánosan kérjen bocsánatot a sztálini terror miatt, annak ellenére is szükség van, hogy a bűnök nem terhelik a fiatal ukrán államot.”

november 29. A KMSZF megalakításával kapcsolatos hírekre reagálva Fodó Sándor kijelentette: „Ennek a szervezetnek gyakorlatilag nincs létjogosultsága megyei szinten. Az ukrán törvények értelmében csak azt a szervezetet lehet megyei szinten bejegyezni, mely a járások kétharmadában alapszervezetekkel rendelkezik. Ha mégis bejegyeznék, akkor el lehet gondolkozni afelől, kinek áll érdekében egy ilyen szervezet bejegyzése.”

december 3. A KMKSZ három ungvári alapszervezetének tagsága úgy döntött, hogy a közgyűlésig az alapszervezetek önállóan tevékenykednek, a koordinációs funkciókat pedig a szövetség központi irodája látja el.

1995

január 3. A vidék történetében először jelent meg Szolyván részben önálló magyar nyelvű újság, Szolyvai Krónika címmel.

január 8. Tiszaújlakon választmányi ülést tartott a KMKSZ. A belső szervezési kérdések megvitatása mellett a testület nyilatkozatban tiltakozott a Tőkés László lejárataát célzó sajtókampány ellen, illetve memorandumot intézett a magyar kormány-szervekhez a földprivatizációnak a kárpátaljai magyarságot érintő problémáival kapcsolatban.

január 25. Dr. Báthory János elnökhelyettes vezetésével Kárpátaljára látogatott a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Hivatal küldöttsége. A delegáció tagjai az ungvári Hungarológiai Központban folytatott megbeszéléseket követően felkeresték a KMKSZ székházát. Látogatásuk során megismerkedtek a megyei tanács nemzetiségi, migrációs és vallásügyi főosztályának tevékenységével.

január 30. Megjelenésének 75. évfordulóját ünnepelte Kárpátalja egyetlen hivatalos magyar nyelvű lapja, a Kárpáti Igaz Szó.

február 4. Tisztújító közgyűlést tartott az Ung-vidéki Magyar Szövetség (UMSZ). Általános elnökké Kövér Györgyöt, ügyvezető elnökké dr. Szabó Lászlót választották meg.

március 16. A KMKSZ meghívására három magyar ellenzéki párt (Fidesz, MDF, KDNP) küldöttsége (Orbán Viktor, Kövér László, Németh Zsolt; Für Lajos, Szabó Iván, Csóti György; Gáspár Miklós, Mizsei Zsuzsanna, Harrach Péter) tárgyalta Kárpátalján. A megbeszélések során áttekintették a magyar—ukrán alapszerződés megkötése óta eltelt időszakot, és tájékoztattak a szerződésben foglaltaknak a magyar kisebbség életére gyakorolt hatásáról.

március 19. Beregszászon megtartotta VI. közgyűlését a KMKSZ. Fodó Sándor elnök szerint „a szövetség a belső elkülönülés ellenére is működőképes maradt. A helyhatósági választások arról tanúskodnak, hogy a KMKSZ mára komoly politikai tényezővé vált. Több százra tehető azoknak a képviselőknek a száma, akik szövetségünk színeiben jutottak be a községi, a járási tanácsokba, illetve a megyei tanácsba.”

Beregszászon véget ért a III. Kárpát-medencei Kisebbségi Értelmiségi Fórum, amelynek zárónyilatkozata kimondta: „A Kárpátalján élő magyarság a magyar nemzet elidegeníthetetlen részének tekinti önmagát. Elemi jogának tartja a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok elmélyítését a más országokban működő politikai, gazdasági és kulturális szervezetekkel.”

március 25. A Kárpátaljai Megyei Tanács magyar képviselőcsoportja (21 fő) azal a kéréssel fordult Szerhij Uszticsához, a megye vezetőjéhez, hogy alakítsanak önálló magyar tanfelügyelőséget, illetve hozzák létre az önálló beregszászi magyar pedagógus-továbbképző központot.

A Bereg-vidéki Magyar Kulturális Szövetség (BMKSZ) Elnöksége nyilatkozatban utasította vissza Fodó Sándornak az Ungvári Televízió magyar nyelvű adásában elhangzott kijelentését, miszerint a beregszászi szervezet közrejátszott volna abban, hogy a magyar főiskola ne kapja meg a rendelőintézet épületét. A BMKSZ fontosnak tartja a tanintézet működési feltételeinek javítását attól függetlenül, hogy a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány Kuratóriuma nem fogadta el a BMKSZ csatlakozási kérelmét.

április 1. Budapesten befejeződött a Magyar—Ukrán Kisebbségi Vegyes Bizottság V. ülése. Ennek kapcsán Tabajdi Csaba elmondta: „A vegyes bizottság hatékony együttműködési formának bizonyult. Ezt megerősíti az ukrán félnek az a mintaszerű nyitottsága, amelynek révén a kisebbségi szervezetek képviselői is részt vehettek a találkozón.”

április 4. Fodor Gábor magyar művelődési miniszter kulturális, oktatási és tudományos egyezményeket írt alá Kijevben. A négy megállapodás közvetlen kapcsolatra ösztönzi az alkotóműhelyeket, az oktatási és tudományos intézeteket, rendelkezik arról, hogy tárgyalásokat kell kezdeni a magyar kulturális javak visszaszolgáltatásáról.

április 6. A KMPSZ Elnöksége a megyei tanács elnökéhez intézett nyílt levélben szorgalmazta a pedagógusok több hónapi bérhátralékának kifizetését.

április 10. A KMKSZ elnökségi ülésén egyebek mellett arról döntött, hogy nyilatkozatban sürgeti a magyar falvak történelmi nevének visszaállítását, illetve önálló magyar tanfelügyelőség létrehozását.

május 15. Leonyid Kucsma ukrán államfő „a kétoldalú kapcsolatok legaktuálisabb témáit” vitatta meg Kijevben Horn Gyula miniszterelnökkel.

június 11. A KMKSZ választmányi ülésén kiemelten foglalkoztak a kárpátaljai magyar oktatásügy helyzetével. A testület, a magyar pedagógusok égető hiányára való tekintettel rendkívül fontosnak tartotta a magyar nyelvű főiskolai képzést, és felhívta az illetékesek figyelmét a magyar nyelven történő felvételizés biztosításának fontosságára.

június 27. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) Ungváron megtartott közgyűlésén Vass Tibor főtitkár a szövetség addigi munkáját értékelve kijelentette: „Az elmúlt három évről igazából nincs mit elmondanom, mert a szövetség nem működött, semmilyen munkát nem fejtett ki.”

június 30. Ungváron ülésezett az Magyarok Világszövetsége elnöksége. Dobos László elismerően szólt a szlovéniai és a horvátországi, némi fenntartással a kárpátaljai magyarok helyzetéről. Javaslatára az elnökség nyilatkozatot fogadott el arról, hogy támogatja az erdélyi és a szlovéniai magyarság küzdelmét a számukra hátrányos oktatási törvény ellen.

július 13. A Horn Gyula által kilátásba helyezett vízumkényszer bevezetéséről nyilatkozva Fodó Sándor kijelentette: „A magyar hatóságok kényszerű lépése első sorban a kisebbségi magyarságot fogja sújtani, amely így végképp elszakad az anyaországtól.”

július 31. Leonyid Kucsma Hitmann Tibort nevezte ki a beregszászi járási állami adminisztráció elnökévé.

szeptember 1. A nagyszőlősi járási Tivadarfaluban református gimnázium nyílt, Huszton pedig ötven év után újra beindult a magyar nyelvű oktatás.

szeptember 19. A megyei vezetés meghívására Kárpátaljára látogatott Lábod László, a HTMH elnöke, aki a megye vezetőivel és az egyetem rektorával a beregszászi magyar főiskola ügyéről tárgyalt. A magyar kisebbségi szervezetek viszonyáról szólva elmondta: „Úgy érzem, hogy Kárpátalján a meglévő különbségek ellenére a magyarság igen kulturáltan intézi saját ügyeit.”

szeptember 29. Debrecenben megalakult és ülésezett a nemzetiségi kisebbségi kérdésekkel foglalkozó magyar—ukrán parlamentközi vegyes bizottság. Munkájában mindkét részről hat-hat parlamenti képviselő vett részt.

október 8. A KMKSZ választmánya felfüggesztette Tóth Mihály választmányi tagságát, mivel az alapszabály szerint csak az lehet a szövetség tisztségviselője, aki „nem tagja más ukrajnai politikai pártnak vagy szervezetnek.”

október 12. A KMKSZ választmánya nyilatkozatban jelentette ki, hogy a tanárképző főiskola működését stratégiai fontosságúnak tekinti, s a jövőben ennek megfelelően kívánja támogatni.”

november 13. Leonyid Kucsma államelnök fogadta az ukrajnai nemzetiségi szervezetek vezetőit, köztük Fodó Sándort, a KMKSZ elnökét.

november 25. Kárpátaljára látogatott Olekszandr Kozinec, a nemzetiségi, migrációs és felekezeti ügyekben illetékes ukrán minisztérium osztályvezetője, aki a helyi nemzetiségi szervezetek körében azt igyekezett felmérni, hogyan valósul meg a gya-

korlatban az 1992-ben elfogadott nemzetiségi törvény. Fodó Sándor a törvény egyik legnagyobb hiányosságának azt tartotta, hogy hiányzik a végrehajtási rendelkezés.

1996

január 19. A KMKSZ Elnöksége határozatot hozott arról, hogy a Vereckei-hágón felállítandó millecentenáriumi emlékmű ügyében levéllel fordul Csoóri Sándorhoz a MVSZ elnökéhez.

január 20. Megalakult a Magyar Újságírók Közösségének kárpátaljai tagozata. A 15 fős szervezet elnökévé Tárczy Andort, a Tárogató című satirikus lap szerkesztőjét választották meg.

február 3. A KMKSZ választmánya úgy döntött, hogy levélben fordul a Megyei Állami Adminisztráció vezetőjéhez, valamint az Ungvári Egyetem rektorához a magyar nyelven történő felvételiztetés lehetőségének biztosítása érdekében. Ugyancsak határozat született arról, hogy aláírásgyűjtésbe kezdenek a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola bejegyzéséért.

február 6. Az Ungvári Állami Egyetem Bölcsészettudományi Kara tudományos tanácsának ülésén a kar dékánja bejelentette, hogy az 1996—1997-es tanévben, pénzügyi okokból, a magyar szakra egyetlen diákot sem vesznek fel.

február 10. Beregszászon ülésezett az a kárpátaljai és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei vegyes bizottság, amely a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola (KMTF) hivatalos bejegyzését és megnyitását hivatott előmozdítani. A megbeszéléseken egyebek között részt vett Szabó Tibor, a HTMH főosztályvezetője és Berki Anna, a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium osztályvezetője.

február 17. Tisztújító közgyűlést tartott az Ung-vidéki Magyar Szövetség. A leköszönt elnök, dr. Szabó László helyére Krajnyák Zoltánt választották meg.

Hivatalos bejegyzését követően megtartotta első ülését az öt tagszervezetet — MÉKK, BMKSZ, Szolyvai Magyar Kulturális Szövetség, Técsői Magyar Kulturális Szervezet és UMSZ — egyesítő Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma. A rendezvényen felszólaló Fodó Sándor elmondta: „Jelenleg még elképzelhetetlennek tartom, hogy a KMKSZ is belépjen a KMSZF-be.”

március 5. Fodó Sándor bejelentette, hogy a közelgő tisztújító gyűlésen nem jelölteti magát a KMKSZ elnöki posztjára.

március 9. Megtartották az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség fórumát. A szövetség új elnökévé Tóth Mihályt választották. A KMKSZ, mivel nem tartotta legitimnek az összejövetelt, nem vett részt rajta.

március 30. Nagyszőlősen került sor a KMKSZ soros, VII. tisztújító közgyűlésére. Fodó Sándor elnök lemondott tisztségéről. A küldöttek két jelölt — Vári Fábián László és Kovács Miklós — közül az utóbbit választották meg a szövetség új vezetőjévé.

március 31. Kovács Miklós, a KMKSZ új elnöke Budapestre utazott, ahol részt vett az MSZP kongresszusán. Találkozott Kovács László külügyminiszterrel és Szabó Vilmossal, az MSZP Nemzetközi Kapcsolatok Titkárságának vezetőjével. Fogadta

Tabajdi Csaba államtitkár és Lábody László, a HTMH elnöke. Megbeszéléseik homlokterében a KMTF elhúzódo bejegyzésének kérdése szerepelt.

április 11. Tabajdi Csaba és Lábody László hivatalos látogatáson fogadta a KMKSZ újonnan megválasztott vezetőségét. A tárgyalásokon hangsúlyosan szerepeltek a KMTF bejegyzésével kapcsolatos problémák, a beregszászi magyar nyelvű oktatásban tapasztalható gondok, valamint a miliecentenárium ünnepségek ukrainjai eseményeivel összefüggő teendők.

május 21. Temesváron a FUEV (Európai Népcsoportok Szövetségi Uniója) teljes jogú tagjává választották a KMKSZ-t. Temesvári tartózkodása során a szövetség küldöttsége (Kovács Miklós és Kota György) találkozott Markó Bélával, az RMDSZ elnökével.

június 1. A KMKSZ a honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából „Verecke híres útján...” címmel tudományos konferenciát szervezett.

június 15. A Kárpáti Igaz Szóban az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) megalakulásának ötödik évfordulójáról szóló tudósításból kiderül, hogy a KMKSZ a Lembergben történt vezetőségi puccsnak minősítette, ezért távol maradt a rendezvényről, tagságát pedig meghatározatlan időre felfüggesztette. Az évfordulón Törzsök Erika, a HTMH elnökhelyettese kijelentette: „Vannak olyan magyar érdekvédelmi szervezetek, amelyek figyelmen kívül hagyják, hogy elsősorban az adott ország törvényeinek ismerésével, betartásával lehet és kell a magyarság sorsát jobbra fordítani.”

június 18. A Vereckei-hágóra látogatott Volodimir Jevtuh ukrán nemzetiségi és migrációs miniszter, hogy a helyszínen tájékozódjon a magyar honfoglalási emlékmű kapcsán felmerült gondokról. A tárcavezető Beregszászon a járási közigazgatás vezetésével egyebek mellett a KMTF hivatalos bejegyzése körüli problémákról is tárgyalt.

június 23. A KMKSZ választmánya úgy döntött, hogy a vereckei emlékmű ügyében nyílt levéllel fordul Leonyid Kucsma ukrán elnökhöz és Szerhij Uszticshoz, a megyei közigazgatás vezetőjéhez. A gyűlésen határozat született arról, hogy a szövetség támogatja egy módosított modern ukrán alkotmány elfogadását. A választmány elfogadta a KMKSZ autonómia-koncepcióját.

július 18. A Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma (KMSZF) és a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) Elnöksége nyilatkozatot tett közzé: „Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a KMKSZ, illetve annak szűk körű vezetősége ismét kisajátította magának a Turul-ünnepséget. (...) A KMKSZ vezetői nem adtak szót sem a fórum, sem a Kárpátaljai Ruszinok Szervezete vezetőinek.”

július 20. A Turul-ünnepségen történekkel kapcsolatosan Brenzovics László, a KMKSZ alelnöke egyebek között a következőket válaszolta: „A szervezők azért cselekedtek úgy, ahogy cselekedtek, mert nem volt más választásuk, és mert másképpen nem lehetett elkerülni az igazán komoly bajt.”

július 27. Az ukrán Külügyminisztérium szerint a Magyarországgal szomszédos országok bizonyos politikai erőiben aggodalmat keltett annak a közös nyilatkozatnak néhány kitétele, amelyet a július elején Budapesten megrendezett magyar—magyar csúcs résztvevői fogadtak el.

augusztus 5. A KMKSZ Elnöksége úgy döntött, hogy a szükséges engedélyek hiánya miatt elhalasztja a Vereckei-hágón tervezett millecentenáriumi ünnepséget.

szeptember 12. Vaszil Roszul, a Megyei Állami Adminisztráció Oktatási Főosztályának vezetője fogadta Orosz Ildikót és Fodó Sándort. A találkozón szóba került a magyar nyelven való felvételizés joga. A KMPSZ elnöke tájékoztatást adott a kárpátaljai magyar oktatásügy helyzetéről.

szeptember 14. A volóci járási bíróság szeptember 12-ei döntésével megtiltotta a KMKSZ millecentenáriumi megemlékezését a Vereckei-hágón. A bírói testület azzal indokolta a döntését, hogy az Ukrán Köztársasági Párt kárpátaljai szervezete ugyanerre a napra gyászmisét tervez az említett helyszínen. „Mivel a két szervezet élesen szemben áll egymással, ezért nem zárható ki a konfliktus veszélye.”

szeptember 26. A KMKSZ és a KMPSZ együttes ülésen foglalkozott a kárpátaljai magyar oktatásügy helyzetével. A két szervezet fontosnak tartotta, hogy a magyar iskolák végzősei számára a jövőben is biztosítsák az anyanyelvi felvételi lehetőségét a megye közép- és felsőfokú oktatási intézményeibe. Ennek érdekében levélben fordultak az ukrán elnökhöz és az ukrán—magyar vegyes bizottsághoz.

október 6. A KMKSZ Elnöksége megvitatta az Ukrajnai Rádió- és Televízió (URT) Magyar Főszerkesztőségében kialakult helyzetet. „Az elnökség a kárpátaljai magyarság egyik legfontosabb tömegtájékoztatási eszközének felszámolására irányuló szándékként értékelte Petro Petriknek, az URT vezérigazgatójának bejelentését, mely szerint pénzühiány miatt 1997. január 1-ig két főre csökkenthetik az ötven éve folyamatosan működő, jelenleg 11 munkatársat foglalkoztató szerkesztőség létszámát, s egyúttal megszüntetnék a magyar részleg önállóságát.”

november 3. A KMKSZ beregszászi és tiszacsomai szervezete a község határában feltárt honfoglalás kori temető szomszédságában történelmi emlékparkot avatott fel.

november 9. Megtartották a KMKSZ alapszervezeti elnökeinek közgyűlését. A több mint 100 résztvevővel megrendezett fórumon áttekintették a KMKSZ közelmúltbeli tevékenységét, megvitatták a kárpátaljai magyarságot érintő kérdéseket.

A választmányi ülés 11 pontból álló határozatot fogadott el, amelyben egyebek mellett ismét felvetődik az Ungvári TV magyar szerkesztőségének kérdése, felszólítják az illetékeseket, hogy tegyék lehetővé a vereckei emlékmű megépítését, követelik, hogy az ukrán parlament semmisítse meg a Kárpátaljai Néptanács 1944-es határozatának azon részét, amelyben a magyar és a német népet az ukránok örök ellenségének nyilvánították, tiltakoznak az ellen, hogy az oktatásügyben tapasztalható intézkedések csorbítják a magyarság korábban kivívott és biztosított jogait, szorgalmazzák, hogy gyorsítsák meg az egyházi ingatlanok visszaadását, követelik, hogy a nyelvtörvénynek és más hatályos rendelkezéseknek megfelelően helyezték el, illetve állítsák vissza a magyar nyelvű helységnévtáblákat.

november 30. Beregszászon megtartotta VI. közgyűlését a KMPSZ. A tanácskozáson felszólalók rámutattak, hogy bár vannak szerény eredmények is, a kárpátaljai magyar oktatásügy súlyos problémákkal küzd: a megfelelő tankönyvek hiánya miatt alacsony az ukrán nyelv oktatásának színvonala, hiányoznak az idegen

nyelvek oktatásához szükséges tankönyvek, nem megfelelő a magyar történelem fakultatív oktatása, egyre súlyosabb az általános tankönyvhiány, mind nagyobb a bérhátralék.

1997

február 8. Megtartotta évi soros közgyűlését a MÉKK. Elnöki beszámolójában Dupka György elmondta: „Nagyon sokan, főleg az értelmiségiek, kivándorolnak”. A tanácskozáson felszólalt Szabó Tibor, a HTMH osztályvezetője, aki kifejtette: „A MÉKK sokat tehet azért, hogy Magyarország EU-s csatlakozását követően ne szélesedjék a megye és az anyaország közötti választóvonal.”

február 18. Orosz Ildikó, a KMPSZ elnöke, Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke és Brenzovics László alelnök Kijevben megbeszéléseket folytattak Volodimir Jevtuhhal, Ukrajna Nemzeti Kisebbségügyi és Migrációs Állami Bizottságának elnökével. A kárpátaljai küldöttség tájékoztatta az elnököt a kárpátaljai magyarság megoldásra váró gondjairól.

március 1. Megalakult a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetsége. Elnökévé Kőszeghy Elemért választották.

március 8. Közgyűlést tartott a KMKSZ beregszászi járási középszintű szervezete. Vári Fábián László elnök elmondta: „Mintha valamiféle munkamegosztás jött volna létre a magyar szervezetek között: a MÉKK konferenciákat szervez, a BMKSZ emléktáblákat állít, a KMKSZ-re pedig a kisebbségi érdekvédelem munkája hárul.”

április 12. Megtartották a KMKSZ VIII. közgyűlését, amelyen Tabajdi Csaba politikai államtitkár kijelentette: „A szövetség létrejötté meghatározó jelentőséggel bírt a többi régió magyar nemzetisége számára”. Kovács Miklós szerint „az eddigi vívmányok is veszélybe kerültek”.

április 15. Hosszas huzavona után jóváhagyták, hogy a kárpátaljai magyar tanítási nyelvű iskolák végzősei ismét anyanyelvükön felvételizhessenek az Ungvári Állami Egyetemre.

április 19. Az Anyanyelvi Konferencia és a MÉKK Ungváron megrendezte a IV. Magyar Értelmiségi Fórumot, amely a civil szervezetek és a kisebbségi közösségek helyzetével foglalkozott.

május 9. Kovács Miklós az UMDSZ tagszervezeteihez intézett nyílt levelében bejelentette, hogy az UMDSZ és a KMKSZ között kialakult vitás helyzet rendezéséig a szövetség felfüggeszti tagságát az UMDSZ-ben.

június 5. A KMPSZ nyilatkozatban tiltakozott az ukrainai oktatásügyben tapasztalható jelenségek ellen, ugyanis az Oktatásügyi Minisztérium által a nemzetiségi oktatás megreformálására kidolgozott tervezet a „polikulturizmus” jelszavát tűzi a zászlajára, ami nem más, mint „az ukrán mentalitás kialakítása”. A dokumentum szerint az iskolai tantárgyakat ukránul kell oktatni. Kivételt csak az etnikai jellegű tantárgyak képeznek. A MÉKK ugyancsak állásfoglalást tett közzé a dokumentummal kapcsolatban. A tiltakozáshoz a KMKSZ választmányi ülése is csatlakozott.

június 28. Első ízben volt diplomaosztás a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolán.

július 12. A KMKSZ Elnöksége úgy döntött, hogy támogatja a kárpátaljai magyar lakta települések önkormányzatai társulásának létrehozására irányuló törekvéseket.

július 15. Fennállásának 10. évfordulóját ünnepelte a Munkácsi Rákóczi Kör.

július 17. Az MSZP meghívására KMKSZ-küldöttség (Kovács Miklós, Brenzovics László, Gulácsi Géza) látogatott Budapestre. A vendéglátókat tájékoztatták a kárpátaljai magyarság helyzetéről, megvitatták, hogyan hat Magyarország euroatlanti integrációja a határon túli magyar közösségekre.

július 29. Bejegyezték a Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetségét. Elnökévé Virág Lászlót választották meg.

augusztus 30. A KMKSZ Elnöksége tiltakozott a nemzetiségi oktatási koncepció újabb változata ellen, amely továbbra is a magyar tanítási nyelvű iskolák megszüntetését irányozta elő.

A Záhony és környezete gazdasági fejlesztésével foglalkozó tanácskozás során Tóth Mihály, az ukrán parlament képviselője Tom Lantos amerikai szenátorral megvitatta, hogy miként kapcsolódhatna be Kárpátalja Északkelet-Magyarország gazdasági vérkeringésébe.

szepember 1. Tanévnnyitó ünnepséget tartottak a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolán. Az intézmény eddigi munkájának mérlegét megvonó dr. Szabó Géza, a beregszászi speciális képzés vezetője elmondta, hogy eddig 42 hallgató szerzett óvodapedagógusi vagy tanítói diplomát. Az új tanévben oklevelet kapnak az első angol, történelem és földrajz szakos tanárok is.

szepember 13. Ivan Latka, a Szlovákok Ungvári Szervezetének elnöke úgy nyilatkozott, hogy „a szlovák parlament által június 4-én elfogadott törvény szerint a kárpátaljai szlovákok ugyanolyan jogokat élveznek, mint a szlovák állampolgárok.”

szepember 20. Az Ungvári Állami Egyetem közgazdasági karán megnyílt az Ungvári Gazdasági Akadémia. A tanintézetben több, már valamilyen diplomával rendelkező kárpátaljai magyar szakember kezdte meg anyanyelvén kétéves tanulmányait.

szepember 23. A KMKSZ Elnöksége jóváhagyta a szövetség választási programjának tervezetét.

október 2. A KMKSZ nyílt levélben fordul Göncz Árpádhoz, Horn Gyulához és Gál Zoltánhoz a határon túl élő hadigondozottakat hátrányosan érintő törvény kapcsán.

október 4. A MÉKK megalakulásának negyedik évfordulóján Dupka György elnök elmondta: „A MÉKK nem direkt módon politizáló szervezet. (...) Nem zárkózik el attól, hogy politikai kérdésekben véleményt nyilvánítson. A megyében keresni kell minden olyan társadalmi szervezettel az együttműködést, amely tiszteletben tartja jogainkat, elismeri, s a gyakorlatban is alkalmazza az egyenlőség elvét.” Fodó Sándor felszólalásában kijelentette: „Ideje újra egy szekértáborba tömörülni.”

október 21. Beregszászon a KMKSZ és a KMPSZ közös szervezésében pedagógusértekezletet tartottak *A nemzeti kisebbségi oktatás fejlesztésnek koncepcionális alapjai* című oktatási minisztériumi tervezetről. Orosz Ildikó kijelentette: „Ez a tervezet már az anyanyelvi oktatás létét veszélyezteti.”

november 7. Választási konferenciát tartott a KMKSZ Kovács Miklós kifejtette: „A KMKSZ-nek olyan pozíciót kell elfoglalnia, hogy ne kerüljön éles ellentétbe egyik féllel sem, a kárpátaljai magyarság önálló maradjon.”

november 15. Beszámoló és tisztújító közgyűlést tartott a Bereg-vidéki Magyar Kulturális Szövetség. A tanácskozáson Dalmay Árpád kijelentette: „A kárpátaljai magyarság csak úgy juttathat legalább egy vagy két képviselőt az ukrán parlamentbe, ha a magyar érdekvédelmi szervezetek, elsősorban a két legnagyobb — a KMKSZ és a BMKSZ — közös jelöltet állítanak.” A lemondott Dalmay Árpád helyett Pirigyi Bélát választották meg a BMKSZ új elnökévé.

Beregszászon megtartották a VIII. Kárpátaljai Magyar Önkormányzati Fórumot, amelynek fő témája az Ukrajnában zajló földreform volt.

november 28. Ungváron kerekasztal-beszélgetést rendeztek a kisebbségi oktatás jövőjéről. Orosz Ildikó hangsúlyozta: „Az új koncepció csak az elemi iskolákban tenné lehetővé az anyanyelvi oktatást. (...) Ha a tervezetet a mostani formájában fogadják el, számolni kell a nemzetiségi oktatási rendszer széthullásával.”

Küldöttgyűlést tartott a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma. A szervezet eddigi tevékenységét Krajnyák Zoltán úgy ítélte meg: „Egyetlen fegyverténye az volt, hogy megjelent az érdekvédelmi képviselők palettáján, de fontosabb kérdésekben csak nagyon ritkán hallatta a hangját.”

december 2. Tóth Mihály a KMKSZ-szel való előzetes egyeztetés nélkül jelentette be indulási szándékát az ukrainai parlamenti választásokon. Kovács Miklós úgy vélte, hogy ez a lépés veszélybe sodorhatja a kárpátaljai magyarság kialakulófélben levő politikai egységét.

december 6. Fodó Sándor, a KMKSZ tiszteletbeli elnöke nyilvánosságra hozta, hogy az Ukrán Szociáldemokrata Párt színeiben indul a választásokon. „Így megvan a lehetősége annak, hogy Ukrajna legfelső törvényhozásában egyidejűleg két képviselője legyen a kárpátaljai magyarságnak.”

Tóth Mihály elmondta, hogy többször is próbált egyeztetni a parlamenti képviselői jelöléséről, ám ezek a kezdeményezések a KMKSZ késlekedő magatartása miatt rendre meghiúsultak.

december 9. Brenzovics László a magyar képviselőjelölt indításáról szólva úgy vélte, hogy a szövetség minden esetben korrektül járt el. „Az elmúlt választások két nagy ellenfele (Fodó Sándor és Tóth Mihály) most együttesen osztja meg a kárpátaljai magyarságot.”

Elnökségi ülést tartott a KMKSZ, amely az Etikai Bizottság vizsgálatát kérte a szociáldemokrata színekben induló Fodó Sándor ellen.

december 16. Az UMDSZ tagszervezetei támogatásukról biztosították a parlamenti választásokon induló Tóth Mihályt.

1998

március 7. Beregszászban megalakult a Kárpátaljai Katolikus Értelmiségi Fórum.

március 22. Beregszászon megtartotta IX. évi közgyűlését a 22 ezer tagot számláló KMKSZ. Kovács Miklós elnöki beszámolójának középpontjában a közelgő választások álltak.

március 29. Ukrajnában a parlamenti és helyhatósági választásokon a legtöbb szavazatot (27%-ot) az Ukrán Kommunista Párt kapta. A kijevi parlamentbe egyetlen magyar parlamenti képviselő, Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke jutott be. A magyarság megosztottsága miatt kevesebb magyar képviselő jutott be a megyei tanácsba mint az előző ciklusban. (1994—98 között az 59 tagú tanácsnak 10 magyar tagja volt, most viszont a 75 tagúra bővített tanácsba csak 6 magyar nemzetiségű képviselő jutott be.)

HORVÁTORSZÁG 1991—1999

Összeállította Mák Ferenc

1991

május 19. Horvátországban népszavazással döntöttek az önálló horvát állam létrehozásáról, ami egyben a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságból történő kiválás tényét is szentesítette. A Drávaszögben 67 szavazóhelyen a szavazati joggal rendelkező 41 267 polgár közül 27 337-en járultak a szavazóurnákhoz (a szavazók 66 százaléka). A horvát állam függetlensége mellett 24 390 (89,20 százalék), ellene 2527 (8,25%) szavazó tette le a voksát, míg 690 (2,52%) szavazólap érvénytelen volt.

június 19. A szerb hadsereg (és a kötelékeikhez tartozó ugyancsak szerb szabadcsapatok) egységei erőteljes tűz alá vették a 748 lakosú kelet-szlavóniai magyar falut, Kórógyot. A falu polgármestere, Kell József megszervezi a falu védelmét, bár az első perctől világos a számukra, hogy egy támadás esetén a túlerővel szemben vajmi keveset tehetnek. Ezért készül terv a lakosság evakuálására is.

június 26. Zágrábban és Ljubljánában egyszerre kiáltották ki a Szlovén Köztársaság és a Horvát Köztársaság függetlenségét. Az esti órákban a Jugoszláv Néphadsereg harci gépei megjelentek a két főváros felett.

június 27. Palača szerb faluból egész éjszaka lötték a kelet-szlavóniai Szentlászlót. A falu lakosai kísérletet tettek a település védelmének megszervezésére.

július 3. A hosszú hónapok óta a szerb—horvát határ mentén felsorakoztatott jugoszláv páncélos egységek délután három órakor a batinai (kisköszegi) hídon át bevonultak a Drávaszög területére. A mintegy 30 páncélosból és 15 teherautóból álló menetoszlop végigvonult Vörösmarton, Csuzán és Hercegszőlősen, majd Pélmonostor irányába fordult. Helyi értesülések szerint a különböző gyárak és cégek tehergépkocsijai a Vajdaságban mozgósított tartalékosokat szállították. Eközben Kelet-Szlavóniában folyamatossá váltak az összecsapások a szerb szabadcsapatok, valamint a horvát rendőri alakulatok és a nemzeti gárda egységei között.

július utolsó napjai A kelet-szlavóniai háborús területekről, valamint az elpusztított Čelije és Tenja horvát falvakból tömegesen érkeznek a menekültek Eszékre és a város környékére. A Tenját elfoglaló csetnikek folyamatosan lövik Eszék külső városrészeit.

augusztus 25. A kelet-szlavóniai magyar falu, Kórógy több mint kilencszáz fős lakossága az agressziót elkövető szerb katonaság és a velük felvonuló szabadcsapatok

előretörése következtében elhagyja a falut. Polgármesterük Kell József vezetésével a falu lakosainak jelentős része ideiglenesen magyarországi (siklói és harkányi) menekülttáborokba kerül.

szeptember 4. A szerb fegyveres erők befejezettnek tekintik a Drávaszög „felszabadítását”, ami a fegyveres megszállás kiteljesedését jelenti. A több mint három hónapig tartó katonai akció nem járt oly hatalmas pusztítással, mint Kelet-Szlavónia esetében, a helybeliek ugyanis nem tanúsítottak semmilyen ellenállást.

szeptember 9—10. A Horvát Köztársaság Kivándorlásügyi Minisztériumának küldöttsége Pécsen és Mohácson megbeszéléseket folytattak a városi önkormányzat képviselőivel, lévén, hogy e két város területén mintegy 30 000 horvátországi menekült tartózkodik. Az elhelyezési gondok megvitatása mellett szó volt a menekült gyerekek oktatásának megszervezéséről is.

október 6. A baranyai szerb katonai közigazgatás lezárta az egyetlen még szabad határátkelőt Magyarország felé. Az udvari határállomás, és az oda vezető út elaknásításával a Drávaszögben maradt lakosok kizárólag Szerbia felé a bezdáni hídon át közlekedhettek. Ezzel létrejött egy katonailag ellenőrzött „gettó”, közel 5000 fős magyar közösséggel.

október 10. Délután 15.00 órakor életbe lépett a Franjo Tudjman horvát elnök és Kadijević jugoszláv hadseregtábornok által aláírt — sorrendben hetedik — tűzszüneti megállapodás. A megállapodás értelmében a Jugoszláv Néphadsereg katonai egységeinek vissza kell vonulniuk a kaszárnyákba, a horvát félnek pedig újra biztosítani kell a katonai létesítmények áram-, víz- és gázellátását, valamint helyre kell állítani a telefonösszeköttetést is.

november 18. Hosszú hónapok kíméletlen ostroma után elesett Vukovár. A város a Jugoszláv Néphadsereg 650 tankja, több mint száz rakétalövője, 250 ágyúja lőtte, s tette a földdel egyenlővé, majd a reguláris hadsereg és a szerb szabadcsapatok 30 000 katonája rohamozta meg. A városba bevonuló fegyveresek tömegesen végezték ki a lakosságot és az elfogott védőket. A kórházból kétszáz sebesültet hurcoltak el — orvosokkal és ápolóikkal együtt — és az Očvara városrészben valamennyiüket tömegsírba lőtték. A város bevétele után a szerb hadsereg előtt megnyílt az út Horvátország belső területei felé. A kelet-szlavóniai magyar és horvát települések — közöttük Szentlászló és Haraszi is — végveszélybe került.

november 24. 152 napos ostrom után elesett Szentlászló is. November 20-a óta a harcok a falu utcáin folytak, s a védőknek sikerült kimenekíteni a lakosságot. A földig lerombolt faluban mindössze hét lakos maradt. Az utolsó napok csatáiban 38 szentlászlói honvédő esett el, 11 pedig eltűnt. A falut elhagyó több mint 1100 lakos 80 sebesültet vitt magával.

december 4. A Horvát Szábor elfogadta *Az emberi jogokról, a szabadságjogokról és az etnikai és nemzeti közösségek vagy kisebbségek jogairól* szóló Alkotmányos Törvényt, melynek 3. szakasza kimondja: „A Horvát Köztársaság védi az etnikai és nemzeti közösségek (kisebbségek) egyenjogúságát, és serkenti azok sokoldalú fejlődését.”

december 15. Budapesten aláírták a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén folytatandó együtt-

működés elveiről szóló jegyzőkönyvet, melynek 1. pontja kimondja: a Felek támogatják Magyar—Horvát Kisebbségi Vegyesbizottság létrehozását.

1992

január 1—5. A baranyai szerb hatóságok kijelentik, mindenki elhagyhatja a baranyai háromszöget, aki az újonnan felállított szerb válságtörzs előtt írásbeli nyilatkozatot tesz arról, hogy a jugoszláv hatóság javára lemond minden vagyonáról. Hogy minél többen távozzanak, a megfélemlítés és a terror fokozódik.

január 15. Az EK tizenkét tagállama elismeri Horvátország és Szlovénia függetlenségét. Belgrádban megdöbbenéssel fogadják a döntést, hisz ez lényegében a szerb politika veresége.

január 23. Év végi számvetést készített az Eszéken megjelenő Magyar Képes Újság. A közzétett adatok szerint az 1991-es népszámláláskor a Drávaszögben 19 310 horvát, 12 857 szerb és 9920 magyar nemzetiségű polgár élt. A szerb megszállást követően mintegy 17 000 horvát, 6000 magyar és 5000 más nemzetiségű (albán, jugoszláv, német, szlovén) menekült el a térségből. A drávaszögi magyar tannyelvű iskolákban (Vörösmarton és Laskón), valamint a körzeti iskolákban (Újbezdánon, Sepsén, Csúzán, Nagybodolyán, Várdarócon és Kopácson) megszűnt a magyar nyelvű oktatás. A kimutatás szerint Horvátország háborús övezeteiből megközelítően 130 magyar pedagógus menekült el. A csetnik szabadcsapatok Kelet-Szlavóniában szétlőtték a kórógyi, a szentlászlói és a harashti templomot, a Drávaszögben pedig felrobbantották a pélmonostori, a bellyei, és megrongálták a darázsi templomot. Baranyában egyetlen katolikus pap sem maradt, református igehirdetést is mindössze két lelkész végez Laskón és Karancson. Fosztogatás és rablótámadás során (nem a fegyveres összetűzések alkalmával) a megszállt Baranyában összesen 21 magyart öltek meg.

február 14. A Horvátországi Magyarok Szövetsége Pécsen megtartott rendkívüli kibővített elnökségi ülésén — melyet az elnökségi, választmányi tagok és a szakbizottsági elnökök együttes kérésére hívtak össze — felmentették elnöki tisztségéből Csörgits Józsefet. Az ülés résztvevői kifogásolták, hogy a horvátországi magyarság tragikus helyzete ellenére a HMSZ kilenc hónapja nem működött.

február 1—15. Szinte valamennyi horvátországi frontszakaszon az érvényben lévő tűzszünet ellenére folytatódnak a harcok. A szerb hadsereg (a szabadcsapatokkal együtt) folyamatosan lövi Vinkovcit és Eszéket.

február 15. A „kopácsi pogrom napja”. Szerb fegyveresek zárták körül a falut és házról-házra járva, listák alapján gyűjtötték össze a keresett személyeket. A begyűjtött magyar férfiakat bántalmazták. Tóth Sándor a helyszínen, Séri Sándor öt nappal később halt bele a sérüléseibe. Ezt követően a magyar lakosság tömegesen hagyta el a drávaszögi falvakat.

február 16. A horvát Szábor beleegyezik a kéksisakosok fogadásába. A szerb hadsereg tovább lövi Zárát, Sziszeket és Eszéket.

február 22. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa dönt a békeerőknek a volt Jugoszlávia háborús övezeteibe történő kiküldéséről. A 743. számú határozat 13 340 katona 530

rendőr és 519 polgári tisztviselő egy évre szóló kiküldetését hagyja jóvá. A Kelet- és Nyugat-Szlavónia, Észak- és Dél-Krajina területére érvényes békefenntartó kontingens az UNPROFOR nevet kapja.

február 27. Aláírták a magyar—horvát—UNHCR háromoldalú nyilatkozatot, amelynek egyik legfontosabb eleme a menekültek hazatérését szorgalmazó ajánlás.

március 4. A szerb megszállás alatt lévő horvátországi területek szerb hatóságai kijelentik, hogy a falvakból és városokból elmenekült horvát és magyar lakosok nem térhetnek vissza otthonaikba. Az üresen maradt házakat és lakásokat a szerb betelepítők rendelkezésére bocsátják.

április 5. Szerb források szerint „minden korábbinál hevesebb harcok folynak a Drávaszögben”. A halottak száma meghaladja a 200-at. Ugyancsak szerb hírforrások szerint a horvát alakulatok Magyarország területéről támadták a szerb egységeket.

április 8. Súlyos bombatámadás érte Eszéket. Ötven sebesültet szállítottak a város kórházába, közülük négy belehalt sérüléseibe, húsz súlyos sebesült további ápolásra szorul.

április 10. Szlavónia háborús övezetébe megérkeztek az ENSZ békefenntartó alakulatainak első egységei. Az UNPROFOR néven szereplő kéksisakosok legfontosabb feladatai közé tartozik a fegyveres konfliktus felszámolása és a békés tárgyalások felteteleinek a megteremtése.

április 13. A Kelet-Szlavóniát megszálló szerb hatóságok az elnéptelenedett Kórógyinak a Srpska Palača nevet adják. A faluban maradt néhány magyar mellé az elmúlt hónapokba 750 szerb lakost telepítettek.

május 14. A Magyar Képes Újság tudósítása szerint megtartotta évi közgyűlését az 1990. március 23-án megalakult Horvátországi Magyar Néppárt. A közgyűlésen hangsúlyozták: A HMNP a jövőben „szorgalmazni fogja a magyarok által leginkább lakott Drávaszög és a magyarországi Baranya egységes régiójának kialakítását.”

május 16. Hivatalosan megkezdődik a Drávaszög demilitarizálása. A jugoszláv katonai alakulatok baranyai parancsnoksága vállalta, hogy három napon belül kiüríti a megszállt területet és a nehéztüzérséget is 30 kilométerrel hátrább vonja.

május 19. Dárdán kilenc személyt — öt horvátot, három magyart és egy cigányt — kivégeztek a csetnikek.

május 22. Az ENSZ közgyűlése egyhangú döntéssel 172. tagállamként felveszi tagjai sorába Horvátországot. (Vele egy időben Szlovénia és Bosznia-Hercegovina is az ENSZ tagja lett.)

május 30. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 757. számú határozata azonnali érvénnyel gazdasági és kereskedelmi embargót rendelt el a szerb—montenegrói államszövetség, Kis-Jugoszlávia ellen. A indoklásban szerepel a Horvátország elleni katonai agresszió ténye is.

Június vége Az 1991—92-es tanévben főleg Pécssett és Mohácson tizenegy általános iskolában 914, öt középiskolában pedig 566 horvátországi menekült diák részesült oktatásban.

augusztus 3. Franjo Tudjman 56,42 százalékkal fölényesen megnyeri a horvátországi választásokat. Pártja, a Horvát Demokratikus Közösség a szavazatok 42,59 százalékaival nem szerez ugyan abszolút többséget, de mégis övé a kormányalakítás joga.

augusztus 12. Franjo Tudjman, az első közvetlen szavazással megválasztott elnök Zágrábban leteszi az esküt. Beszédében ígéretet tesz a horvát állami szuverenitás helyreállítására és a megszállt horvát területek felszabadítására.

szeptember 7. Stjepan Mesić lett a Horvát Szábor új elnöke. A képviselőhelyek több mint kétharmadát, összesen 84-et a kormánypárt, a Horvát Demokrata Közösség szerezte meg. A legerősebb ellenzéki párt a Szociál Liberális Párt. A horvátországi szerbeknek 13 képviselője van, míg a magyarság érdekeit Faragó Ferenc független képviselő (akit a HMDK is támogatott) jeleníti meg.

szeptember 29. Zágrábban közlik: még nem tartják időszerűnek a horvát és a magyar menekültek visszatérését a Drávaszögbe. Korábban a menekültek szeptember 30-ig történő hazatéréséről beszélt az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága is, mire a megszállt terület szerb hatósága erődemonstrációba és újabb megfélemlítési akciókba kezdett.

szeptember 30. Minden figyelmeztetés ellenére Eszék környékéről mintegy száz ember kísérli meg a hazatérést Baranyába, ahol a szerb fegyvereseket készütségbe helyezik. Az UNPROFOR alakulatai Antunovacnál megállítják a hazatérni szándékozókat.

október 23. Az Orvosok az Emberi Jogokért szervezet nyilvánosságra hozta bizonyítékait, amely szerint egy Vukovár környéki tömegsírba a szerbek 174 meggyilkolt kórházi ápolót temettek el.

november 15. A Drávaszögben a szerb fegyveres alakulatok „különleges rendőrséggé” alakulnak át, miközben tovább tart a terror.

december 16. Antall József magyar és Hrvoje Šarinić horvát miniszterelnök aláírta a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság közötti baráti kapcsolatokról és együttműködésről szóló szerződést, amely külön fejezetet (17. szakasz) szentel a kisebbségek jogainak érvényesítését biztosító rendelkezéseknek.

1993

április 6. Zágrábban megtartotta alakuló közgyűlését a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége (HMDK). Az érdekképviselői szervezet elnökévé Pasza Árpádot, alelnökévé Jakab Sándort, Kell Józsefet és Horváth Lászlót választották. Ezt megelőzően 1992 februárjában Pécsen a HMSZ elnökségének egy része kibővített ülést tartott, melyen — a Horvátországi Magyarok Szövetségének gyakorlati politikázásával szembeni elégedetlenség következtében — egyhangú döntés született egy új érdekvédelmi szervezet létrehozásáról. Pasza Árpádot ekkor választották meg ügyvezető elnöknek.

május 17. Zágrábban a Horvát Igazságügyi és Közigazgatási Minisztérium hivatalosan is bejegyezte a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közösségét.

május 20. Megalakult a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közösségének (HMDK) Zágrábi Egyesülete. Elnökévé Baráth Árpádot, alelnökévé Pápe Jánost, titkárává pedig Likó Jánost választották.

június 28. A HMDK küldöttsége a horvát kormányhoz eljuttatott kérelmében jelezte egy zágrábi (központi) és egy eszéki (körzeti) teljes vertikumú magyar oktatási központ létrehozására vonatkozó igényét.

1994

január 24. Megjelent a Horvátországi Magyarság című szépirodalmi és tudományos folyóirat első száma. A 32 oldalas, havonta megjelenő kiadványt Lábadi Károly felelős kiadó és főszerkesztő irányításával a Drávaszög Alapítvány jelenteti meg.

március 24. A HMDK elnöksége levélben fordult W. J. Clintonhoz, az Egyesült Államok elnökéhez, amelyben felhívta a figyelmet a horvátországi magyarok helyzetére, a szerb megszállás által keletkezett pusztítás lehetséges következményeire.

szeptember 13. Hosszas előkészület után négy zágrábi középiskolában egy-egy csoport keretében megkezdődött a magyar nyelv oktatása. Az anyanyelv-ápolási tanfolyamokon mintegy hetven gyerek vesz részt.

december 16. Kovács László magyar és Mate Granić horvát külügyminiszter budapesti találkozásán egyebek között szó volt az eszéki székhelyű, teljes vertikumú magyar oktatási központ létrehozásáról is. A horvát fél ígérete szerint mindet megtesz a horvátországi magyar nyelvű oktatás előmozdítása érdekében.

1995

április 5. Eszéken aláírták a Magyar—Horvát Kisebbségvédelmi Egyezményt, melynek 1. bekezdése leszögezi: „A Szerződő Felek biztosítják a kisebbségek számára a kultúra, a nyelv, a vallás és a magyar, illetve a horvát identitás megőrzését.”

július utolsó napjai A horvát fegyveres erők két napos villámháborúban felszabadították a Knini Krajinát. Közel 200 000 szerb menekült tart Szerbia felé, ezek egy része Baranyában és Kelet-Szlavóniában marad. A horvát hadsereg ezt követően a Duna-menti megszállt terület felszabadításának szándékával kelet felé vonul, csak a nemzetközi diplomáciai nyomás állította meg Tudjman hadseregének lendületét.

augusztus eleje A Drávaszögben a szerb hatalom kényszermunkára hurcolja a férfi lakosság jelentős részét. Az ezt követő három hónap során soha nem tapasztalt kegyetlenkedési hullám söpört végig a megszállt területen, melynek célja a megfélemlítés. A férfiak lövészárkokat ásnak, megerősítik a frontvonalat és újabb aknamezőket telepítenek. A kényszermunka december közepéig tart.

szeptember 29. A Horvátországban megtartott előrehozott választások során Faragó Ferenc képviselő helyére Jakab Sándor a HMDK alelnöke került a Horvát Száborba.

november 14. A mai lapok értesülése szerint Horvátország és Szerbia a napokban aláírta a tizennégy pontot tartalmazó Erdői Egyezményt, amely a Drávaszög, Kelet-Szlavónia és Nyugat-Szerémség Horvátországhoz történő békés visszaadásáról szól. A megállapodás tartalmazza a népszavazás és a választások pontos menetét is.

január 15. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa két határozatot hozott. Az első kimondja: létre kell hozni egy átmeneti kormányt, amely biztosítani fogja a szerbek által megszállt horvát területek, a Drávaszög és Kelet-Szlavónia békés visszacsatolásának lehetőségét. Ennek értelmében megalakult az UNTAES, a rendezés nemzetközi erői tömörítő szervezet, melynek parancsnoka Jacques Klein tábornok. A másik határozat az ENSZ csapatok Prevlaka félszigeten történő állomásoztatásának meghosszabbításáról rendelkezik. (Az ENSZ Biztonsági Tanácsa eddig összesen 89 határozatot hozott a balkáni konfliktus rendezése érdekében.)

január 27. Zágrábban az Ady Endre Művelődési Egyesület székházában megtartotta alakuló közgyűlését a Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság. A meghívókat a kezdeményező bizottság nevében Skala Károly, Szirovitza Lajos és Horváth László írták alá. A HMTMT szándéka szerint a horvátországi magyar értelmiség és a tudományos élet jeles személyiségeinek szervezett összefogását szorgalmazza. A társaság elnökének Skala Károlyt választották.

április 11. Eszéken megjelent az Új Magyar Képes Újság, a HMDK hetilapja. A Kalapis Rókus főszerkesztésében megjelenő tizennégy oldalas kiadvány a Horvátországi Magyarok Szövetségének hosszú idő óta halódó Magyar Képes Újság című kiadványa helyett szeretné elvégezni a hiteles tájékoztatást.

április 25. A Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság elnöke Skala Károly nyilatkozatban tájékoztatta a közvéleményt az április 2-án Hodak-Mintas Ljerka miniszterelnök-helyettessel folytatott megbeszélés lényegéről. A közleményből kiderül, hogy miután a HMSZ és a HMDK vezetőivel folytatott megbeszéléseket követően a horvát kormány illetékesei előtt is világossá vált a nézetkülönbségek lényege, Hodak-Mintas Ljerka a HMTMT vezetőségét kérte fel a magyar szervezetek közötti közvetítésre.

május 23. A washingtoni kongresszus előtt Tom Lantos beszámolt a szerb csapatok Horvátország keleti területein végzett pusztításairól. Jelentésében kitért a 167 részben vagy teljes egészében lerombolt templom újjáépítésének szükségességére is.

október első napjai Több hónapos előkészítés után a horvát—magyar államhatáron megnyílt a Kneževó (Herceglak) — Udvar közötti határátkelő.

november 1. Halottak napja alkalmából hosszú idő után a menekültek egy csoportja hazalátogathatott a Drávaszögbe. Az UNTAES ellenőrzése alatt egy órát tölthettek az újbezdáni temetőben.

december 2. A drávaszögi magyar iskolákban hat év után visszatértek a horvátországi tantervek szerinti oktatásra. Magyar nyelvű oktatás ugyan csak a laskói iskolában folyt, ahol az 1995—96-os tanévben összesen 57 diák tanult, ezek közül Kopácson négy osztályban 4, Várdarócon három osztályban 11 diákot tartottak számon. Laskón mindössze egy állandó pedagógus dolgozik, heten pedig a környező falvakból utaznak.

december 15. Elhalasztották az erre a napra tervezett helyhatósági választásokat a szerbek által megszállt Kelet-Szlavónia, Baranya és Nyugat-szerémség térségben. A választások tétje: a helyi önkormányzatok megalakítása révén segíteni a terület Horvátországhoz történő békés reintegrációját. Franjo Tudjman köztársasági elnök és

Jacques Klein tábornok, az UNTAES helyi megbízottja a választások új időpontját 1997. március 16-ra tűzte ki.

1997

január 15. Lejárt UNTAES csapatoknak a horvát Duna-mente térségére szóló megbízatása, ám jelenlétüket fél évre, július 15-ig meghosszabbították. A nemzetközi katonai erők élére Willy Hanset belga vezérezredes került. A békefenntartó egységek horvátországi állomásoztatása a horvát költségvetésnek havi 4,5 millió kunájába kerül.

március 15. Választási előzetesként a Magyar Képes Újság ünnepi száma a horvátországi magyarságra vonatkozó statisztikai adatokat közölt. Eszerint a háború éveiben a Drávaszögből 4651, Kelet-Szlavóniából és Nyugat-Szerémségből 3252 magyar menekült el. Közülük 5163 Horvátország szabad területein él — főleg Eszék és Vinkovci környékén, de sokan menekültek Zágrábra is — míg a többiek külföldön, elsősorban Magyarországon tartózkodnak.

április 10. Az Új Magyar Képes Újság beszámol az eszéki Magyar Oktatási Központ ünnepélyes alapkövetételéről. Az intézmény jelentőségét Gál Zoltán, a magyar parlament elnöke, Ljilja Vokić horvát oktatási miniszterasszony és Branimir Glavaš, Eszék-Baranya megye főispánja méltatta.

április 13—14. Többszöri halasztás után az Erdődi Megállapodás értelmében Horvátország megszállt területein megtartották a helyhatósági választásokat, melynek során a drávaszögi magyarság választott képviselői helyet kaptak a helyi önkormányzatokban. A legtöbb bonyodalmat a választók névsorának hiánya okozta. Az első jelentések szerint az UNTAES védnöksége alatt álló területen 98 000 személynek volt választójoga, közülük 60—70 000 járult az urnák elé.

május 21. A megszállt és az UNTAES által ellenőrzött baranyai-szlavóniai körzetben a jugoszláv dinár helyett hivatalosan is a horvát kuna lett a fizetőeszköz. Ugyancsak május közepétől Baranya és Szlavónia postai és távközlési szolgáltatásait a Horvát Posta és Távközlés hálózata vette át.

május utolsó napjai Eszék-Baranya megye és Vukovár-Szerémség megye területén mindenütt megtartották az újonnan megalakult helyi önkormányzatok alakuló ülésüket. Mindenütt egybehangzóan az elüldözöttek visszatelepülését és a terület újjáépítését tartották a legfontosabb feladatnak.

július 14. Horvátország legkeletibb részén, Újlakon, Erdődön és Kisköszegen az UNTAES zászlaja mellé felvonták a horvát zászlót is, „jelezve ezzel, hogy Horvátország hat év után teljes területén visszanyerte szuverenitását”.

június 15. A nemzetközi megállapodások értelmében Baranyában és Kelet-Szlavóniában ezen a napon járt le a horvát közigazgatás visszaállításának határideje. A szerbek azonban újabb fél éves halasztást kértek.

augusztus első napjai Zágrábban közölték, elégedetlenek a Horvátországból elüldözöttek visszatelepítésének ütemével. Az UNTAES által felügyelt területekre mintegy 80 000, a szülőföldjét elhagyni kényszerült polgárt várnak vissza, ám eddig mindössze 8870 család jelezte visszatérési szándékát, közülük ténylegesen 17 család

tért haza. Az UNTAES vezetői engedélyezték, hogy a drávaszögi Karancs falu lakói augusztus 7-én odahaza ünnepeljék meg a falu védszentjének napját, Szent Domonkos ünnepét. Augusztus 15-én az almásiak ugyancsak odahaza ünnepelhetik falujuk ünnepét, Nagyboldogasszony napját.

augusztus 16. Az Eszék melletti repülőtéren megrendezett ünnepségen elbúcsúzott Jacques Paul Klein tábornok, aki az UNTAES élén 18 hónapig volt Kelet-Szlavónia, Baranya és Nyugat-Szerémség kormányzója. Utódja William Walker tábornok lett, akinek folytatnia kell a „helyreállt béke megőrzését, a hazatelepülők megsegítését és az újjáépítés megszervezését”.

augusztus 17. Hat év után Csúzán ismét megünnepelték Szent István ünnepét.

augusztus utolsó napjai Eszék-baranya megye 25 településén befejeződött az üres lakóházak összeírásával és a háborús károk felbecsülésével megbízott csoport munkája. Szeptember 15-ig Vukovár-Szerém megye 18 településén is elvégzik a felmérést.

szeptember 11. Slavko Barić horvát vezérőrnagy sajtótájékoztatón elmondta, a Drávaszögben mintegy 12 000—15 000 taposóaknát kell hatástalanítani ahhoz, hogy biztonságos legyen a menekültek hazatérése.

szeptember 18. A horvát kormány Menekültügyi Hivatalának közlése szerint felgyorsult a hazatelepülési folyamat. Eddig 3230 hazatérési jóváhagyást állítottak ki az illetékesek, közülük 103 személy tért vissza. A betelepített szerbek közül 3300-an kaptak hazatérési engedélyt, ők horvátországi régi lakhelyükre térnek vissza. További 3000 szerb Szerbiába történő távozásának engedélyezését kérte. Ugyancsak most közzétett adatok szerint az átmeneti rendőrségben jelenleg 838 horvát, 919 szerb és 52 más nemzetiségű rendőr teljesít szolgálatot.

szeptember vége A helyhatósági választásokat követően egymás után alakulnak meg a helyi önkormányzatok. Várdarócon és Laskón szeptember 20-án, Vörösmarton 23-án tartották meg az alakuló közgyűlést, míg Csúzán — az érdektelenségből eredően — csak egy ideiglenes intézőbizottság alakulhatott a legsürgősebb teendők elvégzésére.

október 9. Az Új Magyar Képes Újság tudósítása szerint a napokban a budapesti Új Kézfogás Közalapítvány 47 000 német márka értékben 70 tonna vetőmagot szállított 13 baranyai és kelet-szlavóniai magyarlakta falu mezőgazdasági termelőinek.

november 11. Hat év szünet után helyreállt a vasúti forgalom Horvátország és (Kis-)Jugoszlávia között. Vinkovciról délelőtt tíz órakor futott ki az első szerelvény, és 11. 30-kor érkezett a šidi állomásra.

november 15. Megemlékezést tartottak az „Erdődi egyezmény” aláírásának második évfordulóján. William Walker kormányzó, ideiglenes ENSZ megbízott az erdődi kastélyban rendezett ünnepségen elmondta: az egyezménynek köszönhető, hogy a horvát Duna-mente térségben sikerült békés úton helyreállítani a horvát szuverenitást.

december 10. Életbe lépett a Horvátország és Jugoszlávia közötti kishatárforgalmi egyezmény. A határátlépési engedélyeket a vukovári és a pélmonostori rendőrállomásokon adják ki.

január 15. Horvátország és az ENSZ Biztonsági Tanács a befejezettnek tekinti Kelet-Szlavónia, Baranya és Nyugat-Szerémség békés reintegrációjának folyamatát, ezzel Horvátország visszanyerte korábbi szuverenitását a térségben. Ezzel egyidőben megszűnt az UNTAES csapatok mandátuma is.

február 10. Marijan Petrović, a menekültek visszatelepítésével foglalkozó minisztérium vezetője Zágrábban fogadta az MVSZ Csoóri Sándor vezette küldöttségét. A baranyai és kelet-szlavóniai magyarok hazatérése körül támadt nehézségek kapcsán a horvát minisztérium vezetője elmondta: a háború összesen 27 milliárd kuna közvetlen kárt okozott Horvátországnak, a magyarok lakta Duna-mente térsége pedig 13 milliárd kuna kárt szenvedett. A helyreállításra fordított összegek kevesebb mint két százalékát biztosítják a nemzetközi szervezetek, holott csak a taposóaknak eltávolításához három millió kunára lenne szükség.

február 22. Zágrábban megalakult a Horvátországi Magyar Szervezetek Szövetsége, amely a tizenötezerre becsült horvátországi magyarság közös érdekeinek képviselését tűzte célul. Egyes becslések szerint Horvátországban közel két tucat civil és társadalmi-politikai jellegű szervezet működik, amelyek nem egy esetben egymással is rivalizálnak. A Horvátországi Magyar Szervezetek Szövetsége mindezen szervezetek között szeretne közvetítő szerepet vállalni.

március 27. Eszéken elhelyezték a Magyar Oktatási és Művelődési Központ alapkövét. A tervek szerint szeptemberben megtörténik az intézmény felavatása, s a magyar diákok már az új iskolaközpontban kezdhetik meg az iskolaévet.

május 13. A Baranyában és Kelet-Szlavóniában és Nyugat-Szerémségben állomásoztatott kiegészítő ENSZ-rendőrség szóvivője, Kirsten Haupt aggodalmát fejezte ki a térségben élő szerbekkel és magyarokkal szembeni horvát fenyegetések miatt. Zágrábi sajtótájékoztatóján bejelentette, az utóbbi időben már nem csak a szerb kisebbség tagjait fenyegetik, hanem azokat a magyarokat és horvátokat is, akik azután is a lakhelyükön maradtak, hogy 1991-ben a szerbek ellenőrzésük alá vonták a vidéket. A maradékokat akkor a szerbek „usztasaként” bélyegezték meg, visszatelepülő honfitársaik pedig most „csetnikként” tekintenek rájuk.

május 27. Horvátország 1992-től napjainkig 28,361 millió német márkának megfelelő összeget fordított a területén élő nemzeti kisebbségek támogatására — jelentette be Zágrábban a kormány nemzeti és etnikai kisebbségi hivatalának vezetője Milan Šimić. Az 1991-től működő hivatal vezetője elmondta, hogy a pénzt a kisebbségi szervezetek kapják meg, amelyek tagjainak a kulturális autonómia keretein belül biztosítják anyanyelvük használatát, az anyanyelvi oktatást, a szabad vallásgyakorlást, valamint a kulturális és a történelmi emlékek ápolását. Milan Šimić bejelentette továbbá, hogy a Horvát Szábor hamarosan a harmadik olvasatban tárgyalja a kisebbségi nyelvek hivatalos használatát szabályozó törvényt.

június 5—8. A Magyarok Világszövetsége és a Horvátok Világszövetsége Eszéken együttműködési megállapodást írt alá, amelyben egyebek között azt rögzítették, hogy tervet dolgoznak ki a délszláv háborúban lerombolt horvátországi magyar települések újjáépítésének támogatására és fokozzák együttműködésüket a két országban

elő magyar, illetve horvát kisebbségek megsegítése érdekében. Tőkés László református püspök, a MVSZ küldöttségének tagja Szentlászlón, a lerombolt templomban tartott istentiszteletet, ahol a Világszövetség „Magyar újjáépítés — Szentlászló” elnevezésű segélyakciója keretében a székelyföldi ácsok megkezdték a tető helyreállítását.

október 15. Az ENSZ-től az EBESZ vette át a horvát Duna-mente térségében a többnemzetiségű horvát rendőrség tevékenységének felügyeletét. A nemzetközi szervezetnek ez az első ilyen jellegű megbízatása. Az EBESZ Tim Guldíman vezette horvátországi képviselőtételének megbízatása december 31-én lejár, s a zágrábi kormány, illetve a bécsi ENSZ-központ közötti tárgyalásokon döntenek majd arról, folytatódják-e az EBESZ szerepvállalása.

november 10. Az eurorégiók fejlesztésére és a kisebbségi jogok érvényesítésének támogatására vonatkozó magyar javaslatok is bekerültek annak a zágrábi értekezletnek a záródokumentumába, amelyen a Közép-Európai Kezdeményezésben részt vevő államok parlamenti delegációi tanácskoztak. A 14 ország részvételével tartott konferencián megvitatták a globalizáció hatását a regionális stabilitásra és a gazdasági fejlődésre, az erkölcsi és etikai értékek alakulására, a formálódó demokráciák alkotmányos-politikai berendezkedésére és a népek kulturális azonosságtudatára.

december 1. Horvátországban ismét lesz magyar nyelvű hetilapja az ott élő magyarságnak. A hét hónapja szünetelő Új Magyar Képes Újság örökébe a Zágrábban megjelenő Képes Újság lépett, amelynek első számát 1200 példányban nyomtatták ki. A korábban Eszéken megjelenő Új Magyar Képes Újság megjelentetésének szüneteltetésére azért került sor, mert az egymással rivalizáló magyar szervezetek anyagi támogatását a horvát kormány Kisebbségi Hivatala felfüggesztette.

1999

január 29. A horvát kormány kisebbségügyi hivatalával szembeni kemény bírálóhangot adott Csörgits József, a Horvátország Magyarok Szövetségének elnöke. Az eszéki székhelyű HMSZ hosszú ideje beharcot vív a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közösségének vezetőivel. Csörgits azzal vádolja a kisebbségügyi hivatalt, hogy a horvátországi magyarság szétverésére törekszik, mivel az — éppen az említett belviszály miatt — a tavalyi év júliusától felfüggesztette a magyar szervezetek költségvetési támogatását.

január 31. „A magyar kormány külön pénzalapot hoz létre a délszláv háborúban lerombolt horvátországi magyar települések újjáépítésének a támogatására” — jelentette be háromnapos horvátországi látogatásának befejezésekor Kopácson Orbán Viktor magyar miniszterelnök, aki a háborúban súlyos károkat szenvedett Kórógyot és Szentlászlót is felkereste.

március 16. Kettőszáz milliós támogatást ígért a közelmúltban tett látogatása során Orbán Viktor magyar miniszterelnök a baranyai és a kelet-szlavóniai elpusztított magyar településeken található templomok felújításához. „Mi, itteni magyarok ehhez a támogatáshoz úgy járulhatunk hozzá — nyilatkozták a helyszínen az illetékesek —, hogy előkészítjük a felvonulási terepet, részt veszünk a bontásban és a romok eltakarí-

tásában. A kórógyi és a kopácsi templom várhatóan a magyar kormánysegélyből újulhat meg, és talán ebből rekonstruálják a vörösmarti művelődési házat is.”

június 1. A Határon Túli Magyarok Hivatalában aláírták a horvátországi magyar települések újjáépítésének támogatásáról szóló szerződést. A magyar kormány 200 millió forintos segélykeretéből 90 millió forinttal támogatja a kórógyi és 40 millió forinttal a kopácsi református templom felújítását. Az ünnepélyes aláíráson jelen volt dr. Lévai Anikó a miniszterelnök felesége, a Védnöki Testület elnöke is.

szeptember 28. Göncz Árpád köztársasági elnök horvátországi látogatásának második napján Eszéken ünnepélyesen felavatta a Magyar Oktatási és Kulturális Központ új épületét.

BIBLIOGRÁFIA

ROMÁNIA — RMDSZ

Összeállította Walter Klára

Periodikák

Önkormányzat Hírlevél

Megj.: kéthetente

Kiad.: az RMDSZ Ügyvezető Elnökségének Önkormányzati Főosztálya és az Országos Önkormányzati Tanács

Időkör: 1997. szeptember—1998. január

Később: Önkormányzati Hírlevél

Önkormányzati Hírlevél polgármestereknek, alpolgármestereknek, tanácsosoknak

Megj.: kéthetente

Kiad.: az RMDSZ Ügyvezető Elnökségének Önkormányzati Főosztálya és az Országos Önkormányzati Tanács

Időkör: 1998. február—

IFI — Tájékoztató

Megj.: kéthetente

Kiad.: RMDSZ Ügyvezető Elnökség — Ifjúsági Főosztály

Hely: Kolozsvár

Időkör: 1997—

Megjegyz.: Internetről olvasható

RMDSZ tájékoztató

Megj.: naponta

Kiad.: RMDSZ Sajtóiroda

Hely: [Bukarest]

Időkör: 1993—

Buletin Informativ

(RMDSZ tájékoztató román változata)

Megj.: naponta

Kiad.: RMDSZ Sajtóiroda

Hely: [Bukarest]

Időkör: 1993—

Information Sheet

(angol nyelvű válogatás az RMDSZ Sajtófigyelőből)

Megj.: kéthetente

Kiad.: RMDSZ Sajtóiroda

Hely: [Bukarest—Kolozsvár]

Időkör: 1996—

RMDSZ Közlöny

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Szövetségi Elnöki Hivatal

Hely: Marosvásárhely

Időkör: 1993—

Monitor U. D. M. R.

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Szövetségi Elnöki Hivatal (az RMDSZ KÖZLÖNY román társlapja)

Időkör: 1994—1997. május

Megjegyz.: megszűnt

Szövetség

Megj.: havonta

Kiad.: az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége

Hely: Kolozsvár

Időkör: 1994—1996. szeptember

Megjegyz.: megszűnt, utóbb: Magyar Közélet

Magyar Közélet

Társadalmi—politikai—művelődési folyóirat

Megj.: havonta

Kiad.: RMDSZ, EMKE

Hely: Kolozsvár

Időkör: 1997 június—1999. január

Megjegyz.: megszűnt, előbb: Szövetség

Szövetségi Figyelő

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: RMDSZ

Hely: Kolozsvár

Időkör: 1998. október—1999. augusztus

Megjegyz.: megszűnt

Önálló kiadványok

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Dokumentumok 1

Szerk. Somai József, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1993, 44 o.

román ny. változat: *Uniunea Democrată Maghiară din România: Documente 1*

angol ny. változat: *Democratic Alliance of Hungarians in Romania: Documents 1*

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Dokumentumok 2

Szerk. Kötő József, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1994, 51 o.

román ny. változat: *Uniunea Democrată Maghiară din România: Documente 2*

angol ny. változat: *Democratic Alliance of Hungarians in Romania: Documents 2*

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Dokumentumok 3

Szerk. Bodó Barna, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1994, 71 o.

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Dokumentumok 4

Szerk. Kós Anna, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1995, 48 o.

román ny. változat: *Uniunea Democrată Maghiară din România: Documente 4*

angol ny. változat: *Democratic Alliance of Hungarians in Romania: Documents 4*

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Dokumentumok 5

Szerk. Kali Zoltán, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1997, 48 o.

román ny. változat: *Uniunea Democrată Maghiară din România: Documente 5*

angol ny. változat: (+ anyag a magyar kisebbségről) *Democratic Alliance of Hungarians in Romania: Brief Presentation and Documents*

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Dokumentumok 6

Szerk. Mátó-Székely Zsolt, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1999, 72 o.

román ny. változat: *Uniunea Democrată Maghiară din România: Documente 6*

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség I. Kongresszusa

Szerk. Varga Gábor, RMDSZ Bihar megyei szervezete, Nagyvárad, 1990, 288 o.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség szándéknyilatkozata: Platformă-program a Uniunii Democrată Maghiare din România

[Nagyvárad], 1990, 27 o.

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Alapszabályzat: Program
RMDSZ Országos Titkársága, Kolozsvár, 1991.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség III. Kongresszusa, Brassó 1993. január 15—17.

Szerk. Bodó Barna, Somai József, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1995, 221. o.

5 éves a Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Emlékkönyv

Szerk. Somai József, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1995, 77 o.

Az 1996. évi helyhatósági választások eredményei

Összeáll. RMDSZ Ügyvezető Elnöksége és az Országos Kampánystáb,
RMDSZ Ügyvezető Elnökség, Kolozsvár, 1996, 31 o.

Az RMDSZ az önkormányzatokban: Nevek, címek és tisztségek adattára

Szerk. Székely István, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, 1997, 184 o.

Cadrul juridic intern și internațional care fundamentează modificarea și completarea Legii administrației publice locale nr. 69/1991

Red. Székely István, Tőkés Gyöngyvér, U. D. M. R., Cluj, 1997, 98 o.

Cadrul juridic intern și internațional care fundamentează modificarea și completarea Legii învățământului nr. 84/1995

Red. Kötő József, Walter Klára, U. D. M. R., Cluj, 1997, 98 o.

A romániai magyar felsőoktatási hálózat telepítési tervete

Összeáll., szerk. Kötő József, Tonk Sándor, RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 1998, 47 o.

román ny. változat: *Planul de plasare a rețelei de învățământ superior în limba maghiară din România*, angol ny. változat: *Plan for the distribution of the Hungarian higher educational institutions in Romania*

Catálogo Organizatiilor de Tineret ale Minorităților Naționale din România UDMR — 1998

RMDSZ Ügyvezető Elnökségének Ifjúsági Főosztálya, Cluj, 55 o.

Eseménynaptár '99, RMDSZ, EMKE

Szerk. Sebesi Klaudia, Sebesi Karen Attila, RMDSZ Ügyvezető Elnökségének Művelődés- és Egyházügyi Főosztálya és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Kolozsvár, 1999.

Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1989—1999

RMDSZ, Kolozsvár, 2000, 295 o.

SZLOVÁKIA

Összeállította: Végh László

Periodikák

A Hónap

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Együttélés Központi Irodája

Hely: Pozsony

Szerk.: Oriskó Norbert, Pogány Erzsébet

Időkör: 1992—

MKDM Híradó

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom

Szerk.: Agárdy Gábor (1991), Bárdos Gyula (1994)

Időkör: 1991—1994

Szabad Kapacitás

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Független Magyar Kezdeményezés, Magyar Polgári Párt

Szerk.: Gyurovszky László, Juhász P. József, Németh Ilona, Sándor Eleonóra, Tóth Károly

Időkör: 1989—1996

Választási Újság

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Együttélés Politikai Mozgalom

Időkör: 1990

Figyelő

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Együttélés Központi Irodája

Hely: Pozsony

Szerk.: Csizmár Eszter

Időkör: 1996

EXWS

Választási újság

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Együttélés Politikai Mozgalom

Időkör: 1990

Önálló kiadványok

Szabadság és felelősség: A Magyar Polgári Párt programja
Szerk. Tóth Károly, Magyar Polgári Párt, Pozsony, 1992, 158 o.

Az Együttélés Politikai Mozgalom Alapszabálya
H. é. n. 23 o.

Parlamenti választások 1992
Összeáll. Oriskó Norbert, Együttélés Központi Irodája, Pozsony, 1992, 50 o.

Itt az idő: Az Együttélés választási programja és politikai kézikönyve az 1992. június 5—6-án sorra kerülő parlamenti választásokhoz
Összeáll. Batta István, Bauer Edit, Dolník Erzsébet, Duray Miklós, Harna István, Honbauer Ferenc, Kvarda József, Sebők Zoltán, Együttélés Politikai Mozgalom Központi Irodája, Pozsony, 1992, 83 o.

A demokráciáért, a nemzeti kisebbségek jogaiért: Válogatás az Együttélés Politikai Mozgalom dokumentumai közül 1990—1992
Szerk. Apró István, Pogány Erzsébet, Együttélés, Pozsony, 1993, 59 o.

Az elnyomott kisebbségből legyen társnemzet: Magyarok Csehszlovákiában/Szlovákiában 1918—1992
Együttélés Politikai Mozgalom, Pozsony, 20 o.
angol ny. változat: *From Minority Status To Partnership: Hungarians In Czechoslovakia/Slovakia 1918—1992, An Analysis by the Political Movement Coexistence*, 16 o.

Berényi József: *Szlovákia 1993*
Magyar Polgári Párt Központi Irodája, Pozsony, 1994. (Szabad Kapacitás füzetek 1.)

Gyurovszky László: *Rendszerváltás vagy országváltás?: Harmadik utas kísérlet Szlovákiában*
Fórum Alapítvány, Pozsony 1994, 73 o. (Fórum Akadémia Füzetek 2.)

A helyi cselekvés: A Magyar Polgári Párt helyi önkormányzati programja
Kidolgozta: Angyal Béla, Adamcsek Dezső, Domsitz Jenő, Himmler György, Izsóf Róbert, Miklós László, Tóth Károly, Zoller Mihály MPP Központi Irodája, Pozsony, 1994, 36 o.

Nemzetközi dokumentumok a nemzeti kisebbségek jogairól
Összeáll. Dolník Erzsébet, Együttélés Központi Irodája, Pozsony, 1994, 23 o.

Az Együttélés Politikai Mozgalom programja
H. é. n. 41 o.

- Az Együttélés kézikönyve: Az együttélés IV. Országos Kongresszusának programértékű dokumentumai*
Együttélés Politikai Mozgalom, Pozsony, 72 o.
- Közösségünk szolgálatában: A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom öt esztendeje. 1990—1995*
Szerk. Sэфalvy Eszter, Microgramma, Pozsony, 1995, 211 o.
- Az Együttélés öt éve: Eseménynaptár és dokumentumgyűjtemény, 1990—1995*
Összeáll. Pogány Erzsébet, Együttélés Központi Irodája, Pozsony, 1995, 361 o.
- Az önkormányzat az önrendelkezés alapja: A szlovákiai magyar választott képviselők és polgármesterek országos nagygyűlésének hiteles jegyzőkönyve. Komárom, 1994. január 8.*
Komáromi Lapok — Szinnyei Kiadó, Komárom, 1995, 264 o.
- A helyi önkormányzatokat érintő törvények áttekintése*
Összeáll. Pirovits László, szerk. Csanda Gábor, Civitas Alapítvány, Gúta, 1995, 69 o.
- A dél-szlovákiai régió fejlesztésének lehetőségei és korlátai*
Szerk. Csanda Gábor, Civitas Alapítvány, Gúta, 1995, 149 o.
- Az Együttélés V. Országos Kongresszusának programértékű dokumentumai. Dunaszerdahely, 1995. március 24—26.*
Szerk. Csizmár Eszter, Együttélés Központi Irodája, Pozsony, 1995, 106. o.
- Lanstyák István—Szigeti László: *Identitásunk alapja az anyanyelvű oktatás: Érvünk az ún. alternatív-kétnyelvű oktatással szemben*
Pozsony, 1995, 20 o. (Mécs László Alapítvány kiskönyvtára)
- Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről és a vonatkozó nemzetközi dokumentumok*
Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 1995, 56 o.
- Rész és egész: Konferencia a Kárpát-medence magyar polgármesterei és önkormányzati képviselői számára a magyar önkormányzatiságról, Madarászháza, 1995. június 9—11.*
Demokratikus és Nyitott Társadalomért Alapítvány, Csenke, 1995, 173 o.
- A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom az autonómiáért: Dokumentumok I.*
Összeáll. Csáky Pál, Pozsony, 1995, 28 o.
(MKDM-füzetek 2.)

A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom az autonómiáért: Dokumentumok II.
Összeáll. Csáky Pál, Pozsony, 1995, 20 o. (MKDM-füzetek 2.)

A Diákhálózat emlékkönyve 1991—1996
szerk. Farkas Csaba, Száz Kriszta, Udvardi Péter, Lajos Pocok János, 51 o.

A Magyar Polgári Párt V. közgyűlése, 1996. október 26—27., Dunaszerdahely
Szerk. Tóth Károly, Magyar Polgári Párt Központi Titkársága, Pozsony, 1997, 89 o.

Csáky Pál: *Magyarok Szlovákiában*
Magyar Koalíció Információs Központja, Pozsony—Bratislava, 1997, 97 o.

Önkormányzatok Közép-Európában 1990—1995
Összeáll. Tuba Lajos, szerk. Kopasz Eszter, Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 1997, 90. o.

Petőcz Kálmán: *Választások és felosztások*
Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 1998, 212 o. (Fórum Intézet, Nostra Tempora I.)

Önkormányzati választás 1998: 1.: Tanácsadás, törvények
Szerk. Tuba Lajos, Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 1998, 91 o.

Választás 1998: Mít, mikor és hogyan tegyünk?: Kézikönyv a választási bizottságok tagjainak
Szerk. Tuba Lajos, Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 1998, 59 o. (Fórum Intézet)

Felemelt fejjel! A Sarló üzenete a mának
Szerk. Mázsár László, Szlovákiai Magyar Kulturális Társulás, Pozsony, 1998, 53 o.

Csáky Pál: *Két világ között*
Mécs László Társaság, Pozsony, 1998, 230 o.

Az önkormányzatiság jelene és jövője
Szerk. Neszméri Sándor, A Demokratikus és Nyitott Társadalomért Társulás, Csenke, 1999, 35 o.

Útmutató a kisebbségi nyelvhasználati törvény gyakorlati megvalósításához különös tekintettel az önkormányzatokra
Szerk. Őry Péter, A Demokratikus és Nyitott Társadalomért Társulás, Csenke, 1999, 116 o.

Duray Miklós: *Önrendelkezési kísérleteink*
Méry Ratio, Somorja, 1999, 425 o.

JUGOSZLÁVIA

Összeállította Csorba Béla

Periodikák

Hírmondó

Megj.: kéthetente

Kiad.: VMDK

Hely: Ada, Becse

Szerk.: Hódi Sándor, Csorba Béla, Vékás János

Időkör: 1990—1996

Temerini Hírmondó

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: VMDK, VMDP Temerini Körzeti Szervezete

Hely: Temerin

Szerk.: Csorba Béla

Időkör: 1996—

Körkép

A Szabad Hét Nap melléklete

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: VMSZ

Szerk.: Ispánkovits István

Időkör: 1996—1998

Hírlap

A Vajdasági Magyar Demokrata Párt közlönye

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: VMDP

Hely: Temerin

Szerk.: Ágoston András, Csorba Béla

Időkör: 1997—

Kereszténydemokrata

A Vajdasági Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom közlönye

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: VMKM

Hely: Újvidék

Szerk.: Papp Ferenc

Időkör: 1997—

Harmadik Út

Megj.: rendszertelenül

Kiad.: Vajdasági Magyar Polgári Mozgalom

Hely: Zenta

Szerk.: Perpauer Attila

Időkör: 1997—

Évkönyvek

Magyarok Jugoszláviában: A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének évkönyve, 1990.

Szerk. Kalapis Zoltán, Sinkovits Péter, Vékás János. VMDK, Újvidék, (1991), 256 o.

Sokáig éltünk némaságban: A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének évkönyve, 1991.

Szerk.: Hódi Éva, Hódi Sándor, Vékás János. VMDK, Ada, (1992), 368 o.

Esély a megmaradásra: A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének évkönyve, 1992.

Szerk. Hódi Éva, Hódi Sándor. VMDK, Ada, 1992, 286 o.

A balkáni pokolban: A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének évkönyve, 1993.

Szerk. Hódi Éva, Hódi Sándor. VMDK, Ada, (1994), 330 o.

Autonómia-tervezetek

Magyar autonómia: A VMDK állásfoglalása az önkormányzatról

Szerkesztői tervezet. A VMDK közgyűlésének munkaanyaga, (Magyar)Kanizsa, 1992, 64 o.

Magyar autonómia: A VMDK állásfoglalása az önkormányzatról

Szakértői tervezet. A VMDK közgyűlésének dokumentuma. Magyarkanizsa, 1992. 68 o. (Az előbbi javított kiadása.)

Memorandum on the self-government of hungarians in the republic of Serbia

Összeáll. Hódi Sándor, Alapítvány a Délvidéki Magyarokért, Bp., [1992], 44 o.

német nyelvű változat: *Memorandum über die Selbstverwaltung der in der Republik Serbien lebenden Ungarn,*

francia nyelvű változat: *Memorandum sur l'autonomie des Hongrois vivant dans la République de Serbie,*

orosz nyelvű változat: *Memorandum o samoupravlenii Vengrov, prozsi vajuscsig v Szerbszkoj Reszpublike*

Kezdeményezés a Szerb Köztársaságban élő magyarság önkormányzatának létrehozására

A VMDK közgyűlésének dokumentuma. VMDK, Szabadka, 1995, 18 o. (A VMDK második autonómiakoncepciója.)

A vajdasági magyarok önkormányzati rendszerének tervezete: A Vajdasági Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnökségének 1998. augusztus 1-jei állásfoglalása
Szerk. Szalma József, Németh Géza, Vörös József, Papp Ferenc. VMKM, Újvidék, 10 o.

Megállapodás Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről. (Tervezet)

Grafikai Műhely, Tóthfalu, 1999, 59 o. (A tervezet szerb és angol nyelvű fordítását is tartalmazza.)

Alapszabályok, programok, dokumentumok

A VMDK alapszabálya

H. n., 1990., 8 o.

A VMDK programja. (Tervezet)

Ada, 1990, [44] o.

Utasítás a tagság nyilvántartásáról

VMDK Elnökség, Újvidék, 1990, 8 o. "Belső használatra!"

A VMDK programja

Ada, 1991, 96 o.

A botrány: Vajdasági magyarság — tények és számok

Szerk. Ágoston András, Vékás János. [k. n.], Újvidék, 1994, 164 o.

Egyéb kiadványok

Hódi Sándor: *Önmagunk vállalása*

[k. n.], Ada, 1991, 130 o. (Beszédek, cikkek, interjúk 1989—1991)

Oktatás és autonómia

Összeáll., szerk. Csorba Béla. VMDP, Hatodik Síp Alapítvány, Bp., 1997, 84 o. Az 1996. október 5-ei szabadkai szakmai konferencia anyagából kiadott füzet.

UKRAJNA

Összeállította Karmacsai Zoltán

Periodikák

Kárpátalja

Megj.: kéthetente

Kiad.: KMKSZ (1992-ig)

Hely: Miskolc

Időkör: 1990—1994

Megjegyz.: megszűnt

Kis Újság

Megj.: kéthetente

Kiad.: KMKSZ

Szerk.: Kacsur Gusztáv

Időkör: 1992—1993

Megjegyz.: megszűnt, utóbb: Kárpátaljai Szemle

Kárpátaljai Szemle

Közéleti és kulturális folyóirat

Megj.: negyedévente (kezdetben havonta, kéthavonta)

Kiad.: KMKSZ

Szerk.: Kacsur Gusztáv

Hely: Ungvár

Időkör: 1993—

Közoktatás

A kárpátaljai magyar pedagógusok fóruma

Megj.: negyedévenként

Kiad.: KMPSZ

Szerk.: Kovácsné Marton Erzsébet

Megjegyz.: az Irka (a KMPSZ gyereklapja) mellékleteként

Önálló kiadványok

Botlik József—Dupka György: *Ez hát a hon... Tények, adatok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéből, 1918—1991*

Budapest—Szeged, Mandátum-Universum, 1991, 298 o.

Botlik József—Dupka György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*
Ungvár—Budapest, Intermix, 1993, 359 o.

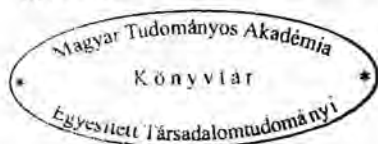
A KMKSZ történetéből: Dokumentumok, tények, adatok: 1989—1993
Szerk. Dupka György, Ungvár—Budapest, Intermix, 1993, 165 o.

Orosz Ildikó: *A magyar nyelvű oktatás esélyei Kárpátalján*
Ungvár—Budapest, Intermix, 1995, 254 o.

Tíz év a kárpátaljai magyarság szolgálatában
Szerk. Kacsur Gusztáv, Ungvár, 1999. 110 o.

A SOROZATBAN MEGJELENT

- I. Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467—1706, I—II. kötet.
Szerk.: Benda Kálmán (1989)
- II. Vallásosság és népi kultúra a határainkon túl
Szerk.: Fejős Zoltán—Küllös Imola (1990)
- III. A kolozsvári magyar egyetem 1945-ben
Szerk.: Barabás Béla—Joó Rudolf (1990)
- IV. A beregszászi magyar gimnázium története
Szerk.: Benda István—Orosz László (1991)
- V. Hetven év. A romániai magyarság története 1919—1989
Szerk.: Diószegi László—R. Süle Andrea (1990)
- VI. Tőkés István: A romániai magyar református egyház élete 1944—1989
(1990)
- VII. Népi kultúra és nemzettudat
Szerk.: Hofer Tamás (1991)
- VIII. Romsics Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz (1991)
- IX. Diószegi István: Üllő és kalapács
(A nemzetiségi politika a XIX. századi Európában) (1991)
- X. Enyedi Sándor: Öt év a kétszázból. A Kolozsvári Magyar Színház története
1944 és 1949 között (1991)
- XI. Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről.
Szerk.: Kontra Miklós (1991)
- XII. Liszka József: Fejezetek a szlovákiai Kisalföld néprajzából (1992)
- XIII. Pávai István: Az erdélyi és moldvai magyarság népi tánczenéje (1993)
- XIV. Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből
Szerk.: Gráfik Imre (1994)
- XV. Túl a kecegárdán
Szerk.: Kontra Miklós (1995)
- XVI. Magyarok kisebbségben és szórványban
Szerk.: Romsics Ignác (1995)
- XVII. Georg Brunner: Nemzetiségi kérdés és kisebbségi konfliktusok
Kelet-Európában
- XVIII. A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos-és gyógyszerészképzés 50 éve
Szerk.: Barabás Béla—Péter Mihály—Péter H. Mária (1995)
- XIX. Nanovfszky György: A finnugorok világa (1996)
- XX. Magyarságkutatás 1995—96
Szerk.: Diószegi László (1996)
- XXI. Kunz Egon: Magyarok Ausztráliában (1997)
- XXII. Imreh István: Erdélyi eleink emlékezete (1999)
- XXIII. Csángósors
Szerk.: Pozsony Ferenc (1999)
Lejtári szám.

ISBN 963002580-9

9 799630 025804